XV
F.
3.

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XV
F
3
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

PROSPERI
FAGNANI
COMMENTARIA
IN SECUNDUM LIBRUM
DECRETALIUM.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud HÆREDES IOANNIS WIDENFELT.
ANNO M. DC. LXXVI.

Cum Privilegio Sacræ Cæſareæ Majeſtatis ad Decennium.

Digitized by Google

RUBRICÆ,
ET CAPITULA
HUJUS SECUNDI LIBRI
DECRETALIUM.

de *Appellationibus, recuſationibus, & relationibus.* pag. 239

AD noſtram. 239
Conſtitutus, il ſecondo. pag. 245
Cum cauſam. 253
De Priore. 241
Paſtoralis. 248
Super eo. 241

de *Cauſa poſſeſſionis & proprietatis.* 138

CVm Eccleſia. 138

de *Confirmatione utili, vel inutili.* 255

SI quis. 255

de *Feriis.* 111

CApellanus. 111
Conqueſtus. 114

de *Fide inſtrumentorum.* 204

G. Perpetuus. 204

de *Foro competenti.* 39

CVm contingat. 85
Ex parte. 92
Licet. 78
Nullus. 50
Propoſuiſti. 98
Si Clericus. 63
Significaſti. 94
Si quis. 39
Verum. 74

de *Iudiciis.* 1

CÆterum. 1
Cum non ab homine. 5
Cum veniſſent. 17
Decernimus. 1
Venerabilis. 35

de *Iurejurando.* 208

EGo N. 208
Veniens. 218

de *Litis conteſtatione.* 102

OLim. 102

de *Majoritate, & obedientia.* 489

CVm certum. 489
Cum in Eccleſiis. 500
Cum olim. 510
His quæ. 502
Quod ſuper his. 494

de *Ordine cognitionum.* 125

INtelleximus. 125
Tuam. 129

de *Præſcriptionibus.* 221

AVditis. 221
Cum olim. 224

de *Probationibus.* 157

EX Epiſtolæ. 157
In præſentia. 166
Per tuas. 181
Poſt ceſſionem. 164
Sicut. 161

de

de *Reſtitutione ſpoliatorum.* 143

COnquerente. 143
Gravis. 143
Litteras. 157

de *Sententia, & re judicata.* 230

CVm inter vos. 236
Cum olim. 232
Non poteſt. 230

de *Teſtibus & atteſtationibus.* 184

COnſtitutis, il primo. 193
In nomine Domini. 184
Intimavit. 19
Licet univerſis. 19
Non debet. 200
Præſentata. 194
Venerabile. 196

de *Teſtibus cogendis, vel non.* 201

PErvenit, il primo. 201

PRO-

Digitized by Google

PROSPERI FAGNANI COMMENTARIA IN SECUNDUM LIBRUM DECRETALIUM.

DE IUDICIIS.

1 DECERNIMUS. Laici negocia Eccleſiæ tractare non poſſunt. Bald: vel non debent, Burr. & Cardin, vel magis perfectè ſecundùm Aretinum: Laicus non intromittat ſe negociis eccleſiaſticis, nec ejus judicio, nec præcepto debent Judices eccleſiaſtici juſtitiam miniſtrare. Hoc dicit: & ſunt tres partes. Secunda ibi, *ſed Epiſcopi*. Tertia ibi, *Hæc propter*.

Pro intelligentia hujus textus vide quod ſcripſi in cap. *Cùm contingit. n.29. de arbitr.*

DE IUDICIIS.

Cap. Cæterum.

SUMMARIUM.

1 *Vaſallus paratus coram Domino reſpondere, coram alio ſuper feudo conveniri non debet.*

2 *Feudi cauſam inter vaſallos cognoſcit ſolus Dominus quandiu poteſt, vel non negligit exhibere juſtitiam. & n. 34.*

3 *Vaſallus coram Domino feudi conveniendus eſt.*

Declaratur primò ſive feudum proveniat ab Eccleſia, ſive à laico. n. 5.

Declaratur ſecundo, ſi quæſtio feudalis ſit inter duos vaſallos confitentes rem eſſe feudalem. num. 11.

Secùs ſi quæſtio ſit ſuper dominio directo inter Dominum, & vaſallum negantem feudum. n. 13.

Et quid ſi quæſtio ſit ſuper dominio utili, vel alio jure ad vaſallum pertinente. n. 18.

Declaratur tertiò niſi inter Dominum, & vaſallum, vel inter vaſallos agatur perſonali actione, quæ non ſit de jure feudali. n. 24.

Declaratur quartò niſi quæſtio ſit inter vaſallum, & alium non vaſallum actorem. n. 25.

Declaratur quintò ut habeat locum in judicio petitorio, non autem poſſeſſorio. n. 26.

Niſi victoria poſſeſſorij adminiculetur proprietati. n. 28.

Declaratur ſextò niſi contra Clericum vaſallum agatur criminaliter. n. 29.

Declaratur ſeptimò niſi Clericus vaſallus fuerit ſpoliatus. n. 31.

Declaratur octavò dummodò vaſallus coram Domino feudi poſſit juſtitiam conſequi; aliàs ſecùs. n. 34.

4 *Feudi Dominus habet juriſdictionem ordinariam in vaſallos reſpectu cauſæ concernentis feudum, & n. 6.*

6 *Clericus habens feudum à Principe laico in quæſtione feudali coram eo conveniendus eſt.*

Idem in Eccleſia n. 8.

7 *Feudi Dominus etiam laicus in cauſa feudali eſt judex ordinarius Clerici.*

9 *Feudales judices ſunt Dominus feudi, Pares Curiæ, & Arbitri, quilibet tamen in ſuo caſu: & in cauſa appellationis juriſdictio non revertitur ad iſtos, ſed appellatur ad quem appellaretur à ſententia Ordinarij.*

11 *Feudi controverſia ſi ſit inter duos vaſallos, cognitio ſpectat Dominum.*

12 *Licèt Dominus aliàs juriſdictionem non habeat.*

13 *Feudalis quæſtio coram Ordinario rei tractanda eſt, ſi Dominus dicat rem eſſe feudalem, & reus neget. & n. 15.*

14 *Et ubi conſtiterit rem eſſe feudalem, cauſa rei remittitur ad Dominum.*

15 *Feudi Regalis quæſtio inter Regem, & Epiſcopum coram Metropolitano tractari debet, ſi Rex actor prætendat rem eſſe feudalem, & Epiſcopus neget.*

16 *Vaſallus negans feudum ſi convincatur, eo ipſo cadit à jure feudi.*

17 *Niſi negaverit per ignorantiam, vel errorem juris, vel facti.*

18 *Feudi controverſia inter Dominum, & vaſallum ſuper dominio utili, vel alio jure ad vaſallum ſpectante coram Paribus Curiæ terminari debet, & n. 20.*

Et quid ſi Dominus Pares Curiæ non habeat. n. 22. & 23.

19 *Pares Curiæ qui ſint, & unde dicantur.*

21 *Et à quo eligendi.*

23 *Iuriſdictio feudalis tanquam ſuper inducta, & præjudicans juriſdictioni ordinariæ eſt reſtringenda.*

24 *Feudalis cauſa tractari debet coram Ordinario rei, ſi inter Dominum, & vaſallum, vel inter duos vaſallos agatur perſonali actione, quæ non ſit de jure feudali.*

26 *Feudalis quæſtio in poſſeſſorio ſive ſit inter Dominum, & vaſallum, ſive inter duos vaſallos, ſive inter vaſallum, & non vaſallum tractari debet coram Ordinario, non autem coram Domino feudi.*

Et quid ſi victoria poſſeſſorii adminiculetur proprietati. num. 28.

27 *Poſſeſſorii quæſtio eſt facti, non juris, nec tangit ſubſtantiam feudi.*

29 *Vaſalli Clerici cauſa criminalis, vel civilis criminaliter intentata non cognoſcitur per Dominum feudi, ſed per Ordinarium ipſius Clerici.*

30 *Laicus nec directè, nec indirectè poteſt de crimine Clericorum cognoſcere.*

31 *Vaſallus Clericus ſi fuerit ſpoliatus, non cognoſcit Dominus feudi, ſed Ordinarius.*

Etiamſi dubium ſit de ſpoliatione. num. 33.

32 *Spoliator violentus Clerici eſt ſacrilegus.*

Sacrilegij crimen eſt Eccleſiaſticum. ibid.

34 *Iuriſdictionem à ſe excutit, qui eam denegat exhibere.*

1 CÆTERUM. Vaſallus paratus coram
Domino reſpondere, coram alio ſuper
feudo conveniri non debet. Hoc dicit.
Joann: Andr. Bald: Bellam: Ancharan: Imol.
& Joan: de Anan. vel ſic, cognitio feudi inter
vaſallos principaliter ſpectat ad Dominum feudi.
Ant. de Butr. vel ſecundùm Aretin. De cauſa
feudi inter vaſallos cognoſcit ſolus Dominus
quamdiu poteſt, vel non negligit exhibere juſtitiam:
vel aliter, & plenius. Vaſallus coram
Domino feudi conveniendus eſt, etiamſi dominus
feudi ſit eccleſiaſtica perſona, dummodò
ibi actor poſſit ſuam juſtitiam conſequi, aliàs
loci Ordinarius poterit adiri: & ſecundùm hoc
eſt caſus notabilis Abb: Sicul. Felin. Dec. &
Alex. de Nævo: & tria facit, narrat, prohibet,
& moderatur, ut hic per Joan. Andr.

3 Ex textu, & ex gloſſa, & ex dictis Innocentii
nota regulam cum quibusdam declarationibus,
ex quibus habebis intellectum Decretalis, &
explicationem materiæ.

4 Regula eſt, vaſallus coram Domino feudi
conveniendus eſt. Abb. Antiq: Cardin: Abb: Sicul.
& Sequaces *in ſum. text.* nam etſi regulariter
Ordinarius ſit judex, *l. Nemo, C. de juriſd. omn. Iudic.*
tamen fallit in feudis propter ipſius rei feudalis
naturam, id eſt privilegium Bald: *hic nu. 1.*
quia Dominus habet juriſdictionem ordinariam
in vaſallos reſpectu cauſæ concernentis feudum,
cùm ei tribuatur à lege, ut cap. *Imperialem, §. Prætereà ſi inter duos, de prohibit. feud. alien.*
per Frider. *in uſibus feudorum,* & *hic,* & in cap. *Verum,*
ubi Abb. *num. 5. infrà de foro competen.* Lex
autem confert juriſdictionem ordinariam, ut
notat Innoc: in cap. *Cùm ab Eccleſiarum, num. 3. verſ. Et quia lex, ſuprà de offic. Ordin.* ſecundum
Abb: *hic in 1. notab.* Felin. & Aretin. *in princ.* inferentes
ex hoc ad prorogationem juriſdictionis
feudalis de perſona ad perſonam.

5 Declara primò hanc regulam, ut locum habeat,
ſive feudum proveniat ab Eccleſia, ſive à
laico, ut hic per Hoſtienſ: *num. 10. circa finem in ver. Prohibemus.*
Joann. Andr: *num 2. in ver. Eccleſia ſua.*
Bald: *eodem num.* Abb: Felinus, & Alex. de
Nævo *in ſummario text.* & per eundem Abbatem
in dicto cap. *Verum, num. 12.* Unde ſi duo
vaſalli Archiepiſcopi Bononienſis litigarent
ratione rerum exiſtentium in Diœceſi Mutinenſi,
& unus eorum alterum peteret coram
Mutinenſi Epiſcopo, licèt alias forus ipſius Epiſcopi
eſſet competens ratione rei ſitæ, tamen in
cauſa feudali reus non cogetur reſpondere, niſi
coram Epiſcopo Bononien: Domino feudi: &
6 ita hic format caſum Bald: *num. 1. verſ. Caſus,* &
è converſo ſi Clericus habeat feudum à Principe
ſæculari, licèt in aliis cauſis conveniri non
poſſit niſi coram Ordinario eccleſiaſtico, ut c. *Si quis cum Clerico, 11. quæſt. 1.* & cap. *Cùm ſit generale, infrà de foro competen.*
tamen in quæſtione feudali
tenebitur reſpondere coram Domino feudi,
ut ſunt jura clara in cap. *Verum,* & in cap. *Ex*
7 *tranſmiſſa, eodem tit.* & utrobique tradunt unanimiter
Doctores, & Innoc. in cap. *Ex parte, 2. num. 3, eodem tit.*
nam hoc caſu Dominus feudi
etiam laicus dicitur judex ordinarius Clerici.
Mar: Socin. in dicto cap. *Ex tranſmiſſa, in 5. limit.*
Felin: in dicto cap. *Verum, num. 3. verſ. Et tenent modern.*
Curtius junior. *in tract. de feud. in 7. part. reg. 2. in quæſt.*
Jacobin. *eodem tract: in ver. Et dicti vaſalli, num 3.*
ex communi. Clar. *§. Feudum,*
8 *quæſt 90. num. 8.* & idem juris eſt ſi Eccleſia ſit
feudataria: nam & ipſa erit convenienda coram
judice laico Domino feudi, Baldus in *l. Sed ſi hac, §. Si Libertus, in fin. ff. de in jus vocan.*
Pariſ. de Put. in *tract. de reintegr. feud. c. 198. num. 3.* Felin.
in cap. *Eccleſia S. Mariæ, num 6, circa medium, de Conſtitut.*
Afflict. ſuper Conſtitutionem *Si quis Clericus, num. 5. rubr. 66. de Cleric. convenien. lib. 1.*
Curtius jun. *tract. de feud. par. 1. in 2. quæſt. princ. num. 5.*
& alii apud Carol. de Graſſ. *d. effect. 1. num. 719.*
& quod dixi, coram Domino feudi,
intellige, vel coram ipſomet Domino in capite,
vel coram Paribus Curiæ, vel coram Arbitris:
nam hi tres ſunt judices feudales in cauſa
principali, quilibet tamen in ſuo caſu, ut hic per
Baldum *n. 1.* & patebit in ſequenti declaratione,
ſed in cauſa appellationis non revertitur juriſdictio
ad iſtos, ſed appellatur ad eum ad
quem appellaretur à ſententia judicis ordinarii
ſecundum Baldum *hic dicto n. 1.* poſt Innoc. *eodem num, verſ. Hoc ſalvo,*
ubi quòd ſi Pares Curiæ
Eccleſiam gravarent, poſſet Eccleſia appellare
ad proximum ſuperiorem, vel ad Papam, ut cap.
Si quis noſtrum, 2. quæſt. 6. & c. *Romana, §. Debet. de appellat. lib. 6.*

De-

11 Declara ſecundò, propoſitam regulam dummodò quæſtio feudalis ſit inter duos vaſallos, quia ſcilicet uterque ſe aſſerit vaſallum, nec revocatur in dubium quominus res ſit feudalis, ſed ſolùm controvertitur quis eorum ſit potius in feudo; tunc enim quæſtio agitari, & terminari debet coram Domino feudi, ut cap. *Imperialem*, §. *Præterea ſi inter duos, de prohibit. feud. alienat.* per Frider. ubi ad litteram dicitur: Si inter duos vaſallos de feudo ſit controverſia, Domini ſit cognitio, & per eum controverſia terminetur, & hic notat gloſ *poſt medium, verſ. Si verò inter duos vaſallos*, Innocent. *num. 2. verſ. Si verò inter duos vaſallos*. Hoſt. *num. 6. verſ. Si ergo inter duos vaſallos*,
12 Bald. *num.* 14. Etiam ſi Dominus ſit talis, ut alias jurisdictionem non habeat, ut notat Vincentius in cap. *Novit, infra eodem* Joann. Andr. *hic num. 3. verſ. Etiam ſi alias*, Bald. *num. 2. verſ. Secundo oppono*, & Bellamer. *num. 4. col. 2. ad finem, verſ. In quarto caſu.* Et ità intelligas hoc cap ſecundùm Bernardum. Bald: & Abb: in figuratione caſûs, Butr. & Aretin. *in Summario textus*, & nullus diſ-
13 crepat. Verùm ſi quæſtio feudalis ſit inter Dominum, & vaſallum; tunc diſtinguitur ſecundùm Bellam. *hic n. 4. col. 3 ad fin. verſ. Circa quintum caſum*: Nam aut eſt dubium, ſeu quæſtio de jure, ſeu dominio directo ad Dominum ſpectante, ut quia Actor aſſerit ſe Dominum feudi, & reus negat dicens rem eſſe allodialem; & tunc coram loci Ordinario eſt agendum: non autem coram illo, qui dicit ſe Dominum, quia aliàs eſſet judex in cauſa propria, quod eſſe non debet, ut l. *Unica, C. Ne quis in ſua cauſa*; nec quæſtio agitari debet hoc caſu coram Paribus Curiæ, quia qui negat Dominum, negat & Pares. Facit textus in l. *Qui juriſdictioni, ff. de juriſdictione omn. Iudic.* & quia negato dominio, cauſa deſinit eſſe feudalis, nec debet eſſe in poteſtate Domini alterius ſubditum ſuæ jurisdictioni ſubigere: &
14 eo ipſo quòd reus conventus negat rem eſſe feudalem, hæc quæſtio tanquam præjudicialis priùs terminanda eſt coram loci Ordinario, argum. c. *Tuam, infrà de Ordin. cognit.* & §. *Præjudiciales, Inſtitut. de action.* qui ſi cognoverit, rem eſſe feudalem, cauſam remittet ad Dominum feudi. Et ita in hoc primo membro determinat Innoc. *hic num. 2. circa finem, verſ. Et eodem modo*, Hoſtienſ. *in princ. & n. 6. verſ. Alii tamen dicunt*, Joan. Andr. *num. 2. & 4. verſ. Nam ſi reus*, Bellam.
15 *num. 4. col. 4. poſt medium, verſ. In ſecundo caſu, & paulò ſuprà*, ubi ait certum eſſe, quòd ſi de feudo regali eſſet quæſtio cum Epiſcopo, & tertio, Rex eſſet judex competens: Sed ſi eſſet quæſtio inter Regem, & Epiſcopum, & Epiſcopus negaret rem eſſe feudalem, Rex actor conveniret Epiſcopum coram Metropolitano. Butr. *num. 9. col. 3. in fin. verſ. Poteſt ſecundo eſſe dubium*, Abb. *num. 20. circa fin. verſ. Aut negatur*, & alii communiter, Goffredus in *Summa tit. de foro compet. verſ. Et nota*. Hoſt. *in Summa tit. de feud. §. fin. verſ. Et tamen Goffredus*, Angel: in l. 1. *in fin. C. Si à non compet. iudic.* Bero *conſ. 82, num. 1, & 2. lib. 1.*
Adverte tamen, quia negans feudum, ſi con-
16 vincatur, eo ipſo cadit à jure feudi, arg. cap *Quo jure, 8, diſtin.* l. *final. ff. de rei vendicat.* ſecundùm Innoc. *hic in fin. verſ. Et hoc ipſo*; & eſt expreſſum in cap. *Si vaſallus feudum in tit. Si feudum controverſum fuerit*, & in cap. *Si fuerit, in tit. de legat.*
17 Corradi *in uſibus feud.* ſecundùm Hoſt. *hic num. 1.* Joan: Andr: *num. 2* Abb. *num. 21.* & Bald. *num. 6.* qui limitat, niſi negaverit per ignorantiam, vel per errorem juris, vel facti, quia tunc ei parcitur. Et ita debet intelligi, quod ſolemniter notatur in Authen. *de euen. & ſemiſſe*, §. *penult. in l. final. ff de rei vendicat.* & in §. *Item mixta eſt actio contra eos, Inſtit. de action.* & hoc egregiè dicit text. in cap. *Vaſallus feudum. Si de feud. fuerit controverſ.* Ubicumque enim de feudis ſit mentio de amiſſione feudi, intelligitur culpa, & convicto judiciario ordine, ut in cap. *Quicumque advo-*
18 *catur, de pace tenend.* & cum hac limitatione concordat Abb. *dicto num. 21.* Aut inter Dominum, & vaſallum non eſt quæſtio ſuper jure, ſeu dominio directo feudi ſpectante ad dominum, quia vaſallus non negat rem eſſe feudalem, ſed ſolum eſt quæſtio ſuper dominio utili, vel alio jure ſpectante ad vaſallum, ut quia inter Dominum, & vaſallum controvertitur utrum feudum ſit devolutum, & vaſallus debeat illud perdere, vel retinere, ſeu habere; vel utrum debeat tributum, vel aliud ſimile. Et tunc ſi Dominus habet Pares Curiæ, hujusmodi quæſtio coram illis agi, ac terminari debet, ut dicto cap. *Imperialem*, §. *Præterea ſi inter duos, in ſecundo reſponſo, de prohibit. feud. alienat.* & de inveſtitura apud Pares Curiæ terminanda, Et de milite vaſallo, qui
18 contumax eſt, cap. 1. Et ita intelligas gloſſ. *hic verſ. Et nota ſuper hoc*, dum dicit in hoc caſu, in quo vertitur in dubium, an vaſallus debeat feudum habere, vel non, cauſam eſſe terminandam per alios vaſallos, ſcilicet per Pares Curiæ: nam vaſalli ejusdem Domini Pares Curiæ dicuntur, ut d. §. *Si inter duos*, & dicuntur Pares à paritate feudorum, quia debent habere conſimilia feuda, ſecundùm Innoc *hic num. 3. in fin.* Hoſt. *nu. 10.*
20 & Abb. *num. 14. verſ. Qui autem dicantur Pares.* Et ita hic firmat idem Innoc. *n. 1.* dicens: (Si quæſtio feudi inter Dominum vertitur, & vaſallum confitentem rem, ad quam agitur, eſſe feudalē, ſcilicet ut de ea reddat tributum, vel aliud ſimile, coram Paribus Curiæ agitur.) Et cum eo concordant Hoſt: *n. 3. verſ. Sed & Dominus noſter ſcripſit hic.* Jo: Andr. *n. 3. verſ. Scripſit autem*, Bellam.
21 *n. 4. col. 3. ad fin. verſ. Circa quintum*, ubi etiam proſequitur quomodo Pares Curiæ ſint eligendi: poſt Hoſt: *n. 9. verſ. Sed quos intelligimus Pares*, & in *Summa titulo de feud.* § *finali, verſ. Pares*, de quo gloſ. in d. l. *Imperialem*, § *Præterea ſi inter duos, in ver. Per Pares Curiæ*, & Abb *hic num. 14.* Si ve-
22 rò Dominus feudi Pares Curiæ non habeat, eligentur Arbitri ad ſimilitudinem Judicis ſuſpecti, cap. *Cum ſpeciali, de appellat.* cap. *Si Clericus adverſus, 11. quæſt. 1.* ſecundùm Innoc, *hic num. 3. verſ. Dominus autem, & vaſallus*, quod verum putant Hoſt: *num. 9.* & Joan: Andr. *num. 13.* quando Dominus eſt actor; ſecùs ſi vaſallus, quia tunc aget coram Ordinario Domini, arg. d. c. *Si Clericus 11. quæſt. 1.* Sed gloſſ. prææalleg. & Jacob. de Belviſ. in d. §. *Præterea inter duos*, dicunt agendum coram Ordinario rei indiſtinctè. Et hanc opinionem dicit eſſe veriorem Abb: *hic num. 14 verſ. Quid autem ſi non ſunt Pares Curiæ*: quia ex quo modus a lege inductus ſervari non poteſt, debet res, & jurisdictio redire ad naturam

23 ſuam; Et quia hæc juriſdictio tanquam ſuper
inducta, & præjudicans juriſdictioni ordinariæ
videtur eſſe reſtringenda, ut in Clem. *fin. de offic.
ordinar.* in gloſſ. *penult.* Idem firmat Aretin. *hic
n.* 28. dicens ita tenere communiter Doctores,
& hanc quæſtionem determinari per textum,
quem ipſe ſolus ponderat, in c. 1, *circa medium.
Si de inveſtit. fuer. contr. inter Dom. & Vaſall.*
Facit text, in cap. 1, *circa med. de controverſ. feud.
apud Pares terminan.* ubi textus dicit, quòd inter
Dominum, & vaſallos cognoſcunt Pares, ſi Pa-
res habeat. Ergo ſi Pares non habeat, quæſtio re-
mittitur ad diſpoſitionem juris communis, ut
per eum.

24 Declara tertiò, ſupradictam regulam niſi in-
ter Dominum, & vaſallum, vel inter vaſallos a-
gatur perſonali actione, quæ non ſit de jure feu-
dali, licèt contra rem feudalem agatur, putà pi-
gnoratitia, vel depoſiti, vel alia conſimili, quia
tunc non coram Domino feudi, ſed coram Or-
dinario rei ſemper eſt agendum, ſecundùm In-
noc. *n. 2. verſ. Et idem dico, & num.* 4. Hoſt. *num.* 10,
verſ. Quid ſi ante Dominum, & vaſallum.

25 Declara quartò, niſi quæſtio ſit inter vaſal-
lum, & alium non vaſallum actorem, quia tunc
Dominus non cognoſcit, ne ſit judex in ſua cau-
ſa ſed Ordinarius vaſalli, ut hic, & in d. cap. *Im-
perialem, §. penult. de prohibit. feud. alienat.* cap. *Ex
tranſmiſſa*, & cap. *Verum, infrà de foro compet.* gloſ.
hic in fin. verſ. Si verò inter vaſallos, Innoc. *num.* 2.
circa medium, verſ. Alii tamen dicunt, Hoſt, *num.* 3.
verſ. Et idem eſt ſi non vaſallus à vaſallo, & *num.* 6,
verſ. Alii tamen dicunt, Joan. Andr. *n.* 3. *col.* 2, *in fin.
verſ. Alii dicunt*, Bellam. *num.* 15 *verſ. Circa ſepti-
mum, in ſecundo membro*, ibi, *Aut alter eorum negat:*
& probator in cap. *Vno, in tit. de controverſ. inter
vaſall. & alium col.* 10. *in uſibus feudor.*

26 Declara quintò, ut locum habeat ſi agatur
judicio petitorio, ſecùs ſi poſſeſſorio; quia tunc
ſive ſit quæſtio inter Dominum, & vaſallum, ſi-
ve inter duos vaſallos; ſive inter vaſallum, &
non vaſallum indiſtinctè cognoſcit Ordinarius
rei, non autem Dominus feudi, in cap. *Ex parte,
B. infrà de foro compet.* nam exceptio illa, quòd Re-
gina eſſet feudataria, & ideo agendum eſſet co-
ram Domino feudi, locum habet in petitorio
tantùm, ut ibi dicitur circa finem in verſ. *Non ob-
ſtantibus exceptionibus aliis*; quæ in petitorio po-
tiùs, quàm in poſſeſſorio, *&c.* & ibi notat gloſſ.
ult. ſed ſi agatur judicio poſſeſſorio, tunc cogni-
tio non ſpectat ad Dominum feudi, ſed ad Ordi-
narium, gloſſ. *hic ante medium, verſ. Sed in judicio
poſſeſſorio.* Hoſt. *in fin* Bald. *ante num.* 1. *verſ Et quia*
27 *cauſa feudi, & num.* 2. *verſ. Tertio oppono*, ratio eſt,
quia quæſtio poſſeſſoria non eſt feudalis. Facit
ad hoc Clem. *final. de judic.* nam quæſtio nudæ
poſſeſſionis eſt quæſtio facti, & non juris, unde
non tangit ſubſtantiam feudi, ſed quamdam ſu-
perficialem, & materialem poſſeſſionem, quæ
non tangit jus Domini, ut inquit Bald *hic d. n.* 2.
in 3. *oppoſit. verſ. Ex quo nota talem concluſionem.*
Item cauſa feudi eſt in rem; cauſa poſſeſſionis
eſt in perſonam, ut idem ait ante *num.* 1. Facit
textus in l. *Naturaliter, §. Nihil commune, ff. de ac-
quir. poſſeſſ.* Curt. Jun. in *tract. de feud part.* 7. *n.* 23.
quæſt. 8. ubi aſſerit hanc eſſe communem opinio-
nem. & alii apud Carol. de Graſſ. *de effect. Cleric.
effect.* 1, *n.* 732.

28 Pro concordia ſic poteſt diſtingui; nam aut
ratione poſſeſſionis propter dominium, vel inju-
riam illatam in ſua poſſeſſione vaſallus agit ad
injuriam, vel ad pœnam, vel ad intereſſe ſimpli-
citer, vel pro poſſeſſione, quâ eſt ſpoliatus, vult
agere criminaliter; ex tunc cognoſcit judex
Ordinarius, & non feudi, quia hic non vertitur
quæſtio feudi. Aut igitur poſſeſſorio, cujus vi-
ctoria adminiculatur proprietati, veluti ſi peto
mihi poſſeſſionem ablatam reſtitui, vel ſi peto
te privari jure, quia propria auctoritate occupa-
ſti rem à me poſſeſſam, vel ſi ago interdictu *uti
poſſidetis*, petens pronunciari me eſſe poſſeſſo-
rem, (hoc enim paratur magnum commodum
judicio proprietatis, ut in *§. Commodum, Inſtitut.
de interdict.* & l. *Sicuti, §. Sed ſi quæratur. ff. Si ſervi-
tus vendicet*,) & in his caſibus cognitio pertinet
ad Dominum, quia negari non poteſt, quin iſta
quæſtio ſit de pertinentibus ad cauſam proprie-
tatis, Bald. in *§. Inter Pares, num.* 2. *de leg.* Corrad,
in uſibus feudor, quem ſequitur, & pluribus con-
firmat Aretin, *hic n.* 23. *verſ. Baldus autem dicens
hanc eſſe veritatem.*

29 Declara ſextò, eamdem regulam ut reſpectu
Clericorum habeat locum ſi cauſa feudalis ſit
merè civilis; ſecùs verò ſi contra Clericum va-
ſallum agatur ad amiſſionem feudi criminali-
ter, vel civiliter propter crimen, quia tunc non
poteſt de hoc cognoſcere Dominus feudi, ſed
remittenda eſt cognitio ad Prælatum, ipſius Cle-
rici, etſi feudum ſit paternum. Ita Innocent. in
cap. *Verum, num.* 2. *ad fin. verſ. Licèt dixerimus, in-*
30 *fra de foro compet.* & ratio eſt ſecundùm eum
num. 3. quia de crimine Clericum non directè,
nec incidenter poteſt laicus cognoſcere, ſicut
nec de legitimitate, argum, cap. *Ex tranſmiſſa,
eodem tit.* & eſt ſimile in cap. *Tuam, infrà de Or-
din. cognit.* cap. *Lator, Qui filii ſint legit.* cap. *Poſtu-
laſti, de foro compet.* & cum Innocent. concordant
in dicto cap. *Verum*, Hoſtienſ, *num.* 2. *in fin. verſ.
Licet autem*, Joano. Andr, *num.* 4. Bellam. *num.* 7,
in 5. *quæſt.* Butr. *num.* 11. *col.* 4. *poſt medium, verſ.
Si autem cauſa eſt criminalis*, Imola *num.* 6, Abb.
num. 17. *verſ. Et procedunt hæc*, Alex. de Nævo,
num. 15, & 16, & reliqui omnes, Marian. Socin.
in cap. *Ex tranſmiſſa, num.* 32, verſ. *Hæc tamen
concluſio, de foro compet.* Paris de Put. *in tract. de
reintegrat. feud cap.* 198. *num.* 4. & 8. Aufrer. in
*tract. de poteſtate Iudic. laic. ſuper perſon. Eccleſiaſt.
reg.* 2. *n,* 2.

31 Declara ſeptimò, ut non procedat in vaſallo
Clerico ſpoliato, quia non cognoſcit Dominus
feudi, ſed ſtatim ſpoliator per judicem Eccle-
32 ſiaſticum eſt cogendus reſtituere Clerico quod
rapuit, nam violentus eſt ſacrilegus, quod cri-
33 men eccleſiaſticum eſt. cap. *In canonibus,* 16. *q.* 1.
& patet in c. *Conqueſtus. infrà de foro compet.* etiam
ſi ſit dubium de ſpoliatione, quia nihilominus
cognoſcit Eccleſia, arg, c. *De potentibus,* 23. *q.* 3.
& c. *Relatum, ubi de hoc, de jurepatr.* ſecundùm
Innoc. *hic n.* 2. *verſ. Si autem fuerit Clericus ſpolia-
tus*, Hoſtienſ, *n.* 4. & 5. & Joann. Andr. *n.* 3. *eodem
verſ.*

34 Declara ultimò, propoſitam regulam dum-
modo vaſallus coram Domino feudi poſſit juſti-
tiam conſequi, aliàs enim Ordinarius rei erit ad-
eundus, ut hic patet in verſ. *Quandiu parati fue-
rint*; & notant gloſſ. *in princ.* Abb. Aretin. & ſe-

qua-

quaces, in *Summar. text.* & idem Abb. *num.* 12. Quamobrem ſi Dominus malitioſè diffecat procedere, tunc coram Ordinario agetur, Innoc. *hic in fin*, nam ut inquit Bald. *num.* 2. juriſdictionem à ſe excutit, qui eum deneget exhibere. Et idem eſt ſi Dominus feudi ſit negligens, quia Eccleſia juſtitiam facit, c. *Ex tranſmiſſa*, c. *Licèt*, & c. *Ex tenore, infrà, de foro compet.* Hoſt. *hic num.* 11. Bald. d. *num.* 2. *verſ. Concedo*, quòd propter negligentiam redit juriſdictio ad Ordinarium, Imola *n.* 4. & Abb. d. *n.* 12.

DE IVDICIIS.

Cap. Cùm non ab homine.

SVMMARIVM.

1 *Clericus depoſitus incorrigibilis per curiam ſæcularem comprimitur. & num.* 35. *& 29.*

2 *Eccleſia optat hominis ſalutem, & non interitum; Ideo gradatim emendando procedit, & non fulminat degradando.*

3 *Rex eſt ſæcularis perſona.*

4 *Reſponſio debet congruere interrogationi. & n.* 92

5 *Alternativa quando ponitur inter genus, & ſpeciem ſtat reſtrictivè, & exponitur pro* id eſt.

6 *Quando ſtatuit plura circa idem factum, ponitur pro conjuncta.*

7 *Laicis quantacunque, & qualicunque fulgeant dignitate, non licet clericos judicare.*

8 *Dignitas nulla ſæcularis Sacerdotio adæquatur.*

9 *Rex non ungitur chriſmate in capite, ſed oleo delinitur in brachio, ſive humero, vel in armo.*

10 *Epiſcopus chriſmate conſecratur in capite.*

11 *Clerici etiam prima Tonſura non poſſunt à ſæculari poteſtate judicari.*

12 *Familia Epiſcopi gaudet privilegio fori.*

13 *Clericus etiam minorum Ordinum ratione delicti eſt deponendus.*

14 *Clericus pro furto, homicidio, vel perjurio deponi poteſt.*

15 *Depoſitus etiam pro crimine irregularitatem inducente non perdit ipſo jure privilegium fori.*

16 *Degradatus actualiter eſt ipſo facto nudatus omni privilegio Eccleſiaſtico, nec requiritur actualis traditio curiæ ſæculari. & n.* 90. *& 91.*

17 *Irregularis ex homicidio non eſt depoſitus ipſo jure, ſed deponendus.*

18 *Deprehenſus in fragranti crimine non poteſt ſtatim condemnari, niſi etiam ſit convictus, vel confeſſus.*

19 *Si tamen factum ſit notorium, ſtatim condemnari poteſt.*

20 *Clericus in crimine deprehenſus non poteſt capi à curia ſæculari, niſi auctoritate Prælatorum.*

21 *Excommunicatio, & Anathema an, & in quo differant. & num.* 13.

22 *Excommunicationis verbo maior excommunicatio intelligitur.*

23 *Depoſitio includit in ſe ſuſpenſionem.*

24 *Anathematis ſolemnitas quæ ſit?*

25 *Clericus depoſitus, & incorrigibilis an ſtatim efficiatur de foro ſæculari ante actualem degradationem, & traditionem. & n. ſeq.*

Et quid ſi notoriè conſtet de incorrigibilitate. n. 27.

26 *Clericus etiam non depoſitus, qui tertiò monitus ingerit ſe enormitatibus, perdit ipſo jure privilegium clericale.*

28 *Incorrigibilis an ſit clericus, cognoſci debet per judicem Eccleſiaſticum.*

29 *Clericus depoſitus, & incorrigibilis ita demum cōprimendus eſt per curiam ſæcularem, ſi Eccleſia de facto non habeat ultra quid faciat. & n.* 97.

Et quis dicatur incorrigibilis. ibidem, & num. 33. *& 34 & 96.*

30 *Pœna canonica quæ ſint.*

31 *Exilii pœna eſt canonica.*

32 *Brachii ſæcularis auxilium Eccleſia poteſt implorare, & judex laicus illud præſtare tenetur.*

34 *Clericus incorrigibilis ut tradi poſſit curiæ ſæculari, qui gradus ſint ſervandi, quando pœna incipit à crimine.*

35 *Et quid ſi pœna incipiat à contumacia.*

36 *Clericus an pro crimine atrociſſimo, vel pro pluribus criminibus depoſitione dignus ſtatim ſit degradandus, & tradendus curiæ ſæculari, licèt non ſit incorrigibilis. & nu. ſeqq. uſque in fin.*

37 *Referuntur Authores, & fundamenta opinionis affirmativæ. & n.* 38. *& ſeqq. uſque ad n.* 65.

Item Authores, & fundamenta opinionis negativæ. à num. 65. *uſque ad n.* 104.

Item Authores hoc relinquentes arbitrio Iudicis. num. 104.

Et conſulto Romano Pontifice. num. 105.

38 *Intellectus cap.* 1. de homicidio. *& n. ſeqq. uſque ad num.* 47.

39 Moriatur *verbum in dubio intelligitur de morte naturali, & non de civili.*

40 *Lex, vel Canon habens plures intellectus allegari non poteſt ad deciſionem cauſarum.*

41 *Homicida proditorius non gaudet immunitate Eccleſiaſtica.*

42 *Depoſitio habetur inſtar mortis.*

43 Moriatur *verbum ad Eccleſiam relatum non intelligitur de morte corporali, ſed de ſpirituali.*

44 *Mors duplex.*

45 *Gladius ſpiritualis Eccleſiæ non eſt ad mortem, ſed ad medelam.*

46 *Eccleſia tradendo Clericum judici ſæculari, debet efficaciter intercedere, ut extra mortem ſententia moderetur.*

47 *Intellectus cap.* Novimus, de verb. ſignificat.

48 *Degradatio Clerici, & traditio curiæ ſæculari fit pro quolibet flagitio damnabili, & damnoſo. & num. ſeq.*

Declaratur. num. 50.

49 Aliud *dictio eſt repetitiva ſimilium. & n. ſeq.*

52 *Delicti ob frequentiam ſeveriùs aliquid ſtatuitur.*

53 *Lex pœnalis, & exorbitans non extenditur ex identitate, vel maioritate rationis. & n.* 81. *&* 82.

54 *Lex tribuens poteſtatem laico ſuper juribus, & perſonis Eccleſiaſticis, etiam ex maioritate rationis, non extenditur. & num.* 82.

55 *Flagitia quædam ſunt, quæ potiùs per judices ſæculares, quàm per Eccleſiaſticos vindicantur.*

56 *Degradationis pœna, & traditionis curiæ ſæculari ſecundùm Canones ſuccedit in omnibus delictis, pro quibus ſecundùm leges imponitur pœna mortis naturalis.*

Contrarium. num. 62.

57 *Pœnæ debent commenſurari delictis.*

58 *Et augentur ex delicti iteratione.*

59 *Iteratio peccati tranſit in conſuetudine peccandi.*
60 *Carceris perpetui pœna proportionatur pœnæ mortis naturalis.*
61 *Pœna minor eſt ſtatim mori, quam diu affligi, & ſalutem non ſperare.*
63 *Adulterii pœna ſecundùm leges in laico eſt mors naturalis; ſecundum canones in clerico eſt depoſitio, & detruſio in monaſterium.*
64 *Raptus pœna qua ſit ſecundùm Leges, & Canones.*
66 *Clericorum exemptio à ſæculari poteſtate non tantùm Canonicis ſanctionibus, ſed etiam divina ordinatione fuit conſtituta. & num. 79.*
67 *Et Papa ſolus poteſt huiuſmodi exemptionem limitare, ſeu declarare.*
68 *Degradationis pœna imponitur tamen in caſibus in jure expreſſis. num. 79. id eſt.*
69 *Hæreſis.*
70 *Falſificationis litterarum Apoſtolicarum.*
71 *Conſpirationis in proprium Epiſcopum.*
Incorrigibilitatis, n. 75.
Vitii nefandi. n. 76.
Miſſarum celebrationis, & auditionis Confeſſionis à non ordinato in Presbyterum. n. 77.
Falſificationis monetæ. n.
72 *Aſſaſſinus abſque ulla depoſitione; vel ſententia ſtatim relinquitur curiæ ſæculari.*
73 *Nec requiritur ſolemnis degradatio.*
74 *Requiritur tamen declaratio judicis Eccleſiaſtici.*
80 *Exceptio non excludit caſus ſimiles.*
81 *Ratio ubi eſt eadem, non datur extenſio, ſed comprehenſio.*
82 *Fallit.*
83 *Degradatio non fit extra caſus in jure expreſſos, etiam ex identitate, vel maioritate rationis, etiam ubi lex civilis imponit aliquam pœnam ex ſaviſſimis. & n. 90.*
84 *Monetam Principis falſantes de jure civili igne comburuntur.*
85 *In Gallia in aqua fervente ſuffocantur.*
86 *Aruſpices, & ſortilegi de jure canonico deponuntur, & detruduntur in monaſterium.*
87 *Et quid in laicis de jure civili.*
88 *Rebellantes Sedi Apoſtolicæ non traduntur curiæ ſæculari, niſi ſequuta incorrigibilitate.*
89 *Nefandi criminis rei ſecundùm Canones deponuntur, & in monaſterium detruduntur.*
90 *Degradandus non exuitur privilegio fori antequam ab Epiſcopo fuerit actualiter degradatus, & traditus curiæ ſæculari. & n. 102.*
91 *Traditio curiæ ſæculari quomodo fieri intelligatur.*
93 Quæcunque, *dictio facit venire maiora expreſſis, non obſtante verbo.* alia.
94 *Furtum cum ſacrilegio non punitur pœna degradationis.*
95 *Homicidia, vel furta iterata non ſufficiunt ad tradendum Clericum curiæ ſæculari non data incorrigibilitate. & num. ſeqq.*
96 *Incorrigibilis quis dicatur.*
98 *Clericus incorrigibilis non eſt tradendus curiæ ſæculari, niſi priùs Eccleſia ſit experta omnes modos correctionis.*
99 *Duo ubi copulativè requiruntur, non ſufficit alterum adimpleri.*
100 *Intellectus cap.* Tuæ, de pœnis.
101 *Latrocinium eſt delictum gravius, quàm furtum.*
103 *Intellectus cap.* Ut famæ, de ſent. excommunicationis.
106 *Sacerdos Regularis apoſtata, qui decem furta qualificata commiſit, ex voto Congregationis à Sanctiſſimo deputatæ ad triremes in perpetuum tranſmiſſus fuit.*

1 CUM NON AB HOMINE. Clericus
depoſitus incorrigibilis per curiam ſæcularem comprimitur. Hoc dicit Abb. Antiq. Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Cardin. Anchar Imol. & Joan. de Anan. ſed communis hæc ſummario non placet Abbati Siculo, quia videtur contra text. unde ipſe ſummat ſic: Clericus depoſitus incorrigibilis excommunicandus eſt, & ſucceſſivè anathematizandus, & ſi ſic non reſpuerit, per judicem ſæcularem comprimendus eſt. Hoc dicit: & concordat Barbat. Felin. Aretin. & Hypolit. Riminald. Sed dici poteſt Joan. Andr. & Sequaces habuiſſe bonum intellectum; dum enim dixerunt incorrigibilem eſſe comprimendum per curiam ſæcularem, intellexerunt de incorrigibili ſecundùm gradus hic præſcriptos, & ſic non ſtatim poſt depoſitionem, ſed poſt excommunicationem, & anathema, ut
2 fuſiùs patebit infrà in ultimo notab. Itaque Eccleſia optat hominis ſalutem, & non interitum; & ideo gradatim emendando procedit, & non fulminat degradando: & hoc ſecundùm Bald. intendit iſta Decretalis communis diviſio ibi, *Conſultationi.*

3 Nota primò ibi, *Regi, vel alicui ſæculari perſonæ*, argumentum quòd Rex non dicitur ſæcularis perſona, ut videtur innuere particula disjunctiva, *vel*, ad text. in cap. *Inter cæteras, ſuprà de reſcript.* in l. *Periculi, §. Argento, ff. de aur. & arg legat.* & in l. *Cùm quidam, in princ. C. de verb. ſignific.* & pro hoc facit, quia Rex inungitur, cap. *unico, §. Unde in veteri, ſuprà de Sacram. Unct.* Oppoſitum tamen firmant *hic* Dec. *num. 1. & 2.* & Hipolyt. Riminald. *num. 3. in 3. vol. Repet. fol.* 88. verè enim Reges ſunt laici ut probat text. in d. §. *Unde in veteri*, & ibi notat Abb. & ſatis probatur hic in illis verbis, *Per ſæcularem comprimendus eſt poteſtatem*; Cùm enim quæſtio proponatur de Rege, & ſæculari perſona, ut reſponſum quæſtio conveniat, arg. §. *Prætereà. Inſtitut. de inutil. ſtipul.* dicendum eſt verba in deciſione poſita Regem quoque comprehendere, & ita ipſum veluti ſæcu-
5 larem perſonam cenſeri. Et ad objectum reſpondet Dec. alternativam hic poni inter genus, & ſpeciem: & malè ſecundùm Hipolyt. Riminald. *ubi ſuprà.* quia verum non eſt illam alternativam, *vel*, hic poni inter genus, & ſpeciem: nam dictio, *Rex*, ſpecialis eſt, non autem genus. Sed rectè Dec. pro genere intellexit ſæcularem perſonam, & pro ſpecie Regem; ex alio tamen capite Dec. non videtur benè loqui, quia quando alternativa ponitur inter genus, & ſpeciem, ſtat reſtrictivè, & exponitur pro, *id eſt*, ut l. *Ubi pactum*, & ibi gloſſ. 2. & Bart. *C. de tranſaction.* & l. 2. & ibi etiam gloſſ. *in verb. vel pecudem, ff. ad leg. Aquil.* Quod hic non benè adaptari poteſt, quia deciſio, ut ſæcularis perſona non judicet Clericos, non reſtringitur ad
6 Reges; unde Riminald. *loco citato* aliter ſolvit objectum, videlicet quòd ubi alternativa ſtatuit plura circa idem factum, ut in hoc caſu; tunc ponitur pro conjuncta, ut notat Bart. in l. *Si is, qui ducenta, §. Verum in 5. oppoſitione, ff. de rebus dub.* Ego verò exiſtimo alterna-

ternativam hic ſtare propriè pro disjuncta, quia
tex. non dicit Regi, vel alicui ſæculari perſonæ:
dictio autem *alicui*, oſtendit, ut nullus laicorum
ſive ſit Rex, ſive quæcunque alia perſona poſſit
clericos punire: & eſt ſimile quod hic ſubjicitur
paolò infrà ibi, in furto, vel homicidio, vel per-
8 jurio, ſeu aliquo crimine: nam dictio, *aliquo*,
habetur in alia compilatione: Et propterea ut
benè ex hac Decretali deducunt Abb. Dec. &
Riminal. in 1. *notab.* laicis quantumcunque, &
qualicunque fulgeant dignitate non licet cleri-
cos judicare: & rationem reddunt, quia nulla
Dignitas ſæcularis Sacerdotio adequatur, c.
9 *Duo ſunt, 96. diſtin.* cap. *Solita, de majorit. & obed.*
& ideo Rex oleo delinitur in brachio; ſive hu-
10 mero, vel in armo: Epiſcopus verò cujus eſt cle-
ricos diſcutere, & judicare, cap. *Si Imperator,
ead. diſtin.* chriſmate conſecratur in capite, ut
oſtendatur quanta ſit differentia inter auctori-
tatem Sacerdotalem & Regiam poteſtatem, ut
legitur in d. c. *Unico, §. Unde in veteri, de Sacr. Un-
ction.*

11 Secundò nota ibi, *cujuscunque Ordinis.* Cleri-
cos non poſſe à ſæculari poteſtate judicari in
quocunque ordine ſint conſtituti. Et ſic etiamſi
ſint prima tantùm tonſura iniciati, per id quod
legitur, & notatur in cap. *Cùm contingat, ſupra
de ætat. & qualit.* & hic notant Hoſtien. *in princ.
in verb. Cujuscunque Ordinis, & num. 4. in fin.*
12 *in verb. Et ab Eccleſiaſtico.* Joan. Andr. *num. 1. in
fin. in verb. Ordinis.* Imol. *in 1. notab.* & pleri-
que alii. Quinimò verb. *Clericos*, hic ſumitur
largè pro quacunque perſona Eccleſiaſtica, quæ
eodem privilegio gaudet, cap. *Si quis ſuadente,
17. quæſt. 4.* cap *Porrò de ſent. excomm.* unde idem
dicendum de familia Epiſcopi, arg. c. *fin. §. 1. in
fin. ſupra de offic. Archid.* ſecundùm Hoſtien. *hic
in princ. in verb. Clericos.* & Joan. Andr. *num. 2.*
ſed certè hæc concluſio licèt ſit in ſe vera, tamen
non benè probatur hic, quia verba illa, *qui ſi de-
poſitus*: non conveniunt niſi habenti Ordinem,
ut accuratè obſervat Abb. hic *in 2. not.* Nec ob-
ſtat text. in cap *Si quis Epiſcopus, 16. quæſt 7.* quem
Andreas Barbatia dicit eſſe contra Abbatem.
Quoniam verba illa: *omnesque qui illi communi-
cant*: non referuntur ad verbum, *deponatur*, cui
non adaptantur, ſed ad verbum *ſegregetur*, ut
patet in cap. *Omnis electio*, ibi, *& ſegregentur
ab Eccleſia omnes, qui illi communicant, 63. diſtin-
ctione.*

13 Tertiò nota in eiſdem verbis, *cujuscunque
Ordinis.* Ratione delicti eſſe deponendum cleri-
cum non modò in ſacris conſtitutum, ſed etiam-
ſi ſit inferioris gradus, ſecundum Hoſtien. *hic
num. 3.* Card. *num. 2.* & Abb. *in 3. notab.* facit ſe-
cundùm eos cap. 2. & quod ibi notatur, *infra de
Cler. excomm. miniſtr.* Adde tu etiam in Clerico
primæ tonſuræ hoc apertius probari in cap. *De-
gradatio, de pœn. lib. 6.* inducendo illud ut ſcripſi
in dicto cap. *Cùm contingit, à num. 62. de ætat.
& qualit.* ubi etiam *num. 64.* adduxi Pontificale
Romanum in *tit. de degradatione à prima ton-
ſura.*

14 Quartò nota ibi, *ſive in furto, &c.* textum
expreſſum quod pro furto, homicidio, vel per-
jurio poteſt Clericus deponi. Abb. Antiq. *hic in
verb. Perjurio*, qui licet loquatur de degrada-
tione, tamen intelligi debet de degradatione
verbali, juxta text. in d. c. *Degradatio, in princ. de
pœn. lib. 6.* & concordant *hic* Hoſt. *num. 1.* Joan.
Andr *num: 3.* Butr. *eod. num:* Abb. Siculus *in 4. no-
tab.* & alii communiter.

15 Quintò nota ibi, *vel homicidio*; Clericum de-
poſitum etiam pro crimine irregularitatem in-
ducente, quale eſt homicidium, non perdere ip-
ſo jure privilegium fori, ſed adhuc remanere
ſub juriſdictione Eccleſiæ, cap. *Sacerdos*, cum
multis ſeqq *81. diſtin.* Butr. *hic num: 13.* Imol. *nu:
4, verſ. Item nota, quod licèt* Abb. *in 5. notab.* & alii
16 communiter: ſecus etſi fuerit actualiter degra-
datus, quia ipſo facto nudatus eſt omni privile-
gio Eccleſiaſtico, ut in d. c. *Degradatio, de pœn. lib.
6.* Joan. Andr. *hic num: 10* Abb. *ubi ſupra*, neque
hoc caſu requiritur traditio curiæ ſæculari: &
eſt communis opinio, ut hic teſtatur Alciat. *nu-
mer. 108.* prout illum refert Villalob. in *ſua Col-
lect. comm. opinion. littera C. num: 71.* & Jul. Clar. *in
pract. crim § fin. quæſt. 3 verſ. Sciat autem*: nam tra-
ditio intelligitur fieri in actu ipſius degradatio-
nis, juxta formam cap. *Novimus, in fin. de verb. ſig-
nificat.* & ſic non requiritur traditio manualis,
ſed benè requiritur verbalis, ut ibi dixi *num. 5. &
6.* poſt Joan. Andr. *num: 3.* & Abbatem *num: 7.* &
tangam intra *num: 91.*

17 Sextò nota in eodem verb. *homicidio*, juncto
verbo, *deponendus eſt.* Clericum irregularem e-
tiam ex homicidio voluntario non eſſe depoſi-
tum ipſo jure, ſed deponendum, nec pro tali cri-
mine eſſe actualiter degradandum niſi ſit incor-
rigibilis, ut hic patet apertè ſecundùm Ant. de
Butr. *num: 15.* Imol. *num: 5.*

18 Septimò nota ibi, *fuerit deprehenſus legitimè,
atque convictus*; ad deponendum clericum non
ſufficere, ut fuerit deprehenſus in crimine, niſi
cùm hoc concurrat ut aliter de crimine convin-
catur, gloſſ. in cap. *Tua, infra de pœn.* & hic no-
tant Abb Antiq. *in verb. Atque convictus.* Goffred.
& Hoſtien. *num: 4 in eodem verb.* Dicens non ſuf-
ficere ſolam deprehenſionem, niſi quoad infa-
miam inducendam, ut l. *Palam, §. Quæ in adulte-
rio, ff. De ritu nuptiar.* Imò exigitur, ut hoc confi-
teatur, vel indè convincatur, ut in cap. *Si quis
Diaconus, 50. diſtinct.* Joan. Andr. *hic num: 4.* Butr.
in 3. notab. & Imol. *num: 2 in fin.* ad hoc leg. *Capite
quinta, ff. de adulter.* & l. *Quomodo, §. fin. ff. de edilit.
edict.*

19 Hoc tamen declara niſi factum ſit notorium
per evidentiam facti, quia tunc deprehenſus in
crimine ſtatim condemnari poteſt, l. *Defenſo-
res, C. de defenſ. civitat. & arg.* cap. *ultimi infra
de cohabit. clericor. & mulier.* & cap. *De ma-
nifeſt. 2. quæſt. 1.* & notat præcitata gloſſ. 1. in c.
Tua, de pœn. de quo dic plenius ut *hic* per Imol.
num. 6. verſ. Et ſecundùm hoc non eſt neceſſe, & Abb.
20 *num: 19.* exigitur tamen, ut deprehenſio Clerici
ſit legitima, ut hic in gloſſ. 2. nec fiat à miniſtris
laicis; niſi auctoritate Prælatorum, ne ultra ſe
extendat violentia, quàm exegerit defenſio
clericorum, cap. *Et ſi cum, infra de ſent. excommu-
nicat.* aliàs eſſent excommunicati, ut ibi, & fir-
mat d. gloſſ. 1. *hic* & in d. cap. *Tua*, quod latiùs
proſequere, ut per Abb. *hic à num: 10.* & Aretin.
à *num: 9. uſque ad num: 19.* maximè *num: 15.* ubi
concludit.

21 Octavò nota ibi, *excommunicari debet, dein-
dè contumacia creſcente anathematis mucrone feriri.*

Aliud eſſe excommunicationem, aliud anathe-
22 ma: excommunicatio enim hic non ſumitur pro minori, ut voluerunt Goffred. & Innoc. *in fin.* quia excommunicationis verbo major excommunicatio intelligitur, cap. *Si quem, infra de ſent.*
23 *excommun.* nec debet exponi pro ſuſpenſione, prout expoſuit gloſſ. *hic in verb. Excommunica-ri*: nam quomodo ſuſpendi poſſet jam depoſitus, cùm depoſitio includat in ſe ſuſpenſionem? cap. *At ſi clerici, ſupra eod.* Abbas *hic num.* 23. ſed debet intelligi de majori excommunicatione, quæ fertur ſine ſolemnitate: Anathema verò de illa, quæ fertur cum ſolemnitate, de qua in cap. *Debent, 11. quæſt.* 3. Ad hoc Clem. *Si quis ſua-dente, verſ. Et quia, de pœn.* De anathemate enim loquitur Apoſtolus ad *Galatas* 1. & ad *Corinth. ultim.* & habetur in §. *fin.* 13. *quæſt* 4. & dicunt Derivatores anathema dirivari ab Ana, quod eſt ſurſum & Thera, quæ eſt quædam figura ad formam litteræ E, cum tractu, quæ frontibus damnatorum imprimebatur. Itaque anathema dicitur quaſi Anathera, id eſt, ſuperna male-
24 dictio, de qua in c. *Guiliſarius, 23. quæſt.* 4. ſolemnitas autem talis anathematis eſt, quia hanc fulminat Epiſcopus cum duobus presbyteris præſentibus, cum candelis accenſis, quas debent in fine anathematizationis in terram projicere, & pedibus conculcare, ut moris eſt Romani Pontificis in publicatione Bullæ in die Cœnæ Domini: & hanc differentiam inter excommunicationem, & Anathema, rejectis aliorum expoſitionibus, conſtituunt hic Abb. Antiq. *in verb. Excommunicari.* Hoſtien. *num:* 6. *in eodem verb.* Joan. Andr. *num:* 6. *in verb. Anathematum* Butr. *num:* 32, Card. *num:* 3. *circa fin. verſ. In gloſſ.* & Abb. *num:* 23. Quomodo autem fiat abſolutio ab anathemate, vide in cap. *Cùm aliquis, 11. quæſt.* 3.

25 Nonò nota ibi, *poſtmodum verò ſi in profundum malorum, &c.* Clericum depoſitum, etiamſi ſit incorrigibilis, ſecundùm unum intellectum non eſſe ſub poteſtate ſæculari, nec perdere privilegium clericale ante actualem traditionem gloſſ. *ultim. hic* Hoſtien. *num.* 8. Butt. *num.* 7. & 17. idque ſecurius eſſe dicit Henric. Boich. *num:* 8. *verſ. Sed ſecurius.* Sed ſecundum alium intellectum clericus quando eſt depoſitus, & incorrigibilis, ſine alia degradatione, & traditione ſtatim efficitur de foro ſæculari: & ita hic eſt caſus ſingularis ſecundùm Cardinalem
26 *num:* 2. *verſ. Item ibi comprimendus.* Intellige ſecundum intellectum, quem ſequitur Joan. Andr. *num:* 10. & 11. rationem reddit à fortiori, quia ſi abſque depoſitione clericus tertiò monitus ingerens ſe enormitatibus perdit privilegium clericale, ut cap. *Contingit, il ſecondo,* cap. *In audientia,* & cap. *Perpendimus, infra de ſenten. excommun.* multò magis perdet jam depoſitus, qui tertiò monitus poſtea ſe non correxit. Neque hic dicitur quod tradatur ſæculari poteſtati, ſed quod ſæcularis poteſtas eum comprimit.
27 Hoc tamen intelligunt Cardin. *num:* 6. *verſ. Hoc tamen,* Imol. *eodem num: verſ. Et ſecundum hoc:* quando de incorrigibilitate notoriè conſtat, ut quia incedit armatus, & ſpernit monitiones Epiſcopi: tunc enim non eſt neceſſe, ut convincatur ordine judiciario ſervato, cùm in notorio talis probatio non requiratur, cap. *Ad noſtram, il ter-*
28 *zo, infra de jureiur.* cap. *Manifeſta,* & cap. *De manifeſta, 2. quæſt.* 1. alioquin ſi non conſtaret de incorrigibilitate, & judex laicus eum comprehenderet, & clericus negaret ſe eſſe incorrigibilem, de hujuſmodi articulo an eſſet incorrigibilis prius cognoſcendum eſſet per Judicem Eccleſiaſticum, arg. c. *Si Iudex laicus, de ſent. excomm. lib.* 6.

29 Decimò nota ibi, *Cùm Eccleſia non habeat ultra quid faciat.* Ita demum Clericum depoſitum incorrigibilem eſſe comprimendum per curiam ſæcularem, ſi Eccleſia non habeat ultra quid faciat, ſcilicet de facto, prout intelligunt Docto-
30 res, non autem de jure, quia certum eſt Eccleſiam de jure ultra pœnas depoſitionis excommunicationis, & anathematis, habere etiam alias pœnas, cùm multæ ſint. ut notat gloſſ. 2 in cap. *Ad reprimendam, de offic. Ordinar.* & Joan. Andr. in cap. *Pro humani, num:* 4. *col.* 3. *circa finem in verb. Excommunicationis, de homicid. lib.* 6. & fuſius in cap. *Qualiter, & quando, il ſecondo, num:* 18. *verſ. Secundùm Canones autem, infra de accuſat.* Poteſt enim omnia bona temporalia confiſcare, ut ibi, & in c. *Excommunicamus,* §. *Damnati, infra de hæret.* Item habet pœnam verberum citra ſanguinis effuſionem, ut c. *In Archiepiſcopatu, de raptor.* Item imprimit characterem etiam in facie, licèt non ita profundè, ut ſanguis eliciatur, ſed cutis ſuperficies deformetur in ſignum maleficii, ut cap. *Ad audientiam,* juncta gloſſa *ult. de crimin. falſ.* Item inducit ſervitutem, cap. *Ita quorumdam, de Iudæ,* ubi Chriſtiani deferentes merces prohibitas ad Saracenos capientium ſervi efficiuntur. Item poteſt diffidare Clericum cum omnibus bonis ſuis, ut à quocumque poſſit impunè offendi, ut in prælleg. cap. *Pro humani,* Item poteſt detrudere in Monaſterium ad tempus, vel in perpetuum, cap. *De lapſis, 16. quæſt.* 6.
31 cap. *Novimus,* §. 1. *de verbor. ſignificat.* & in ſpecie habet pœnam exilii, ut cap. *Accuſatoribus, 3. quæſt.* 5 cap. *Probinum,* & ibi gloſſ. *fin.* 16. *quæſt.* 6. c. *Accedens,* 50. *diſtinct:* cap. *primo, de calumniator.* cap. *ult. de pœn.* idque per omnes exilii ſpecies, de quibus notat gloſſ. in Extravag. *Ad noſtri Ioannis XXII. in verb. Banniri, de privileg.* Cùm ergo hic text. dicat Clericum incorrigibilem poſt depoſitionem, excommunicationem, & anathema eſſe comprimendum per ſæcularem poteſtatem, itaut ei pœna exilii deputetur, eo quod Eccleſia non habeat ultra quid faciat; & tamen Eccleſia poſſit eandem quoque pœnam exilii infligere per omnes ejus ſpecies: utique cogimur fateri ea verba non eſſe intelligenda de jure, ita ut Eccleſia non habeat ultra quid faciat ex defectu pœnarum, vel ex defectu poteſtatis, ſed de facto propter potentiam iſtius criminoſi, qui ab Eccleſia corrigi, & comprimi non poteſt; & ita hunc text. intelligit Abb Antiq. *ante num:* 1, *in verb. Vltra quid faciat,* dicens hoc cap. intelligi de nobilibus, & potentibus, ad quorum correctionem non ſufficit Epiſcopus, vel Prælatus: & cum eo concordant Joan. Andr. *eum:* 8. *in verb. Vltra,* Bald. *num:* 2. *in verb Quid faciat,* Bellam. *num:* 3. *in verb. Vltra,* Butr. *num:* 18. Cardin. *num:* 5. *verſ. Secus ſi incorrigibilis,* & Anchar. *num:* 6. *verſ. Adverte tamen,* ex quibus patet hanc eſſe communem lecturam ad iſtum text. prout etiam teſtatur Abb. Siculus, *eum.* 24.

Nec

32 Nec refragatur, quod Eccleſia poſſit invocare Judicis ſæcularis auxilium, iſque teneatur illud præſtare tanquam Eccleſiæ miniſter, c. *Adminiſtratores*, 23. *quæſt.* 5. cap. 1. *de offic. Ordinar.* cap. *Petimus*, 11. *quæſt.* 1. Et eo invocato poſſit Eccleſia imponere pœnam exilii, vel aliam canonicam, ut in c. *Ut famæ, de ſentent. excommunicat.* ubi clericos incorrigibiles Eccleſiaſticus
33 Judex detrudit in arctam cuſtodiam. Quoniam, ut benè reſpondet Abb. *hic num:* 25. *circa med. verſ. Et ad contrarium*, fortè de facili capere non poterat per familiam Poteſtatis fortaſſe ad hoc ſæpè ac ſæpiùs adhibitam; Undè Eccleſia non vult amplius habere curam ipſius, ſed dimittit eum Judici ſæculari, qui poterit habere majorem ſolertiam in capiendo eum, cùm agnoverit illum eſſe de foro ſuo; vel fortè ut ſæpe de facto contingit, iſte clericus captus multoties capturam illuſit effringendo carceres, & deteriora committendo; & ita Eccleſia non potuit eum condignè caſtigare, cùm pœnam mortis non habeat; Quare ipſum relinquit Curiæ ſæculari, quæ legitimam pœnam infligat. Et dic legitimam, id eſt à legibus ſæcularibus impoſitam, & ſic mortis, vel mutilationis membri, ſecundùm qualitatem delicti, ut *hic* per Abb. Antiq. *in verb. Legitima*; & hunc dicit eſſe verum intellectum Abb. Sicul. *ubi ſupra*, quem etiam poſuit Archid. in cap. *Si quis Sacerdotum, num.* 5. 6. & 7. 11. *quæſt.* 1. relatus à Bellam. *hic num.* 3. *in verb. Ultra*, ubi ait tunc demum clericum tradendum eſſe Curiæ ſæculari, id eſt permittendum eſſe; imò præcipiendum Judici ſæculari ut eum capiat, & coerceat, ſi per Eccleſiam corrigi non poſſit propter illius potentiam, vel malitiam, vel quia detentus ore, vel arte necromantiæ illudit carcerem, & ibi in pace eſſe non vult. Et concordat Cardin. *hic num:* 5. *circa med. verſ. Secus ſi incorrigibilis*, dum ait clericum eſſe incorrigibilem cùm non vult pœnitere, nec poteſt capi per Judicem Eccleſiaſticum, & tunc eſſe coercendum per Judicem ſæcularem, cùm Eccleſia non habeat ultra quid faciat. Et ex hoc intellectu notabiliter collige clericum depoſitum, & incorrigibilem quandiu, ut vulgò dicitur, eſt in fortiis Curiæ Eccleſiaſticæ, nullatenus eſſe tradendum Curiæ ſæculari, cùm Eccleſia poſſit eum punire pœnis Canonicis, de quibus ſupra. Quod ſingulariter nota, quia multi in hoc decipiuntur.

34 Ultimò nota ex hoc textu, & memoriæ commenda practicam procedendi contra clericum crimino ſum. Servandi ſunt enim quatuor gradus, ut hic per Hoſtien. *num:* 5. & 9. *in verb. Poteſtatem*, Joann. Andr. *à num.* 6. *ad* 9. Bald. *num:* 2. Imol. *num:* 3. & alios communiter. Conſtito enim de delicto, ſi delictum eſt depoſitione dignum, clericus deponitur. Et hic eſt primus gradus pœnæ infligendæ: & ſi ſe corrigat, quia non iterat, nec continuat delicta, & depoſitionem ſervat, & pœnam, & pœnitentiam injunctam adimplet, non proceditur ulterius: ſed ſi ſit incorrigibilis prædicta non ſervando, & ſimilia, vel deteriora crimina perpetrando, excommunicatur: & hic eſt ſecundus gradus. Creſcente verò contumacia anathematizatur: & hic eſt tertius gradus. Demum ſi non reſipuerit, quin potius in profundum malorum devenerit, ne ſit perditio plurimorum, ſcilicet per malum exemplum, vel etiam plurimos damnificando, mutilando, vel occidendo: Tunc demum cum Eccleſia non habeat ultra quid faciat, non ex defectu pœnarum, vel poteſtatis, ſed quia propter illius potentiam de facto non poteſt eum comprimere, & coercere, relinquet eum comprimendum per ſæcularem poteſtatem: qui eſt quartus gradus pœnæ infligendæ, & eſt ſimile in c. *Dictum*, 81. *diſtinct.* cap. *Clericus*, 3. *quæſt.* 4. cap. *Si quis Sacerdotum*, 11. *quæſt.* 1. cap. *At ſi clerici ſupra eodem.*

35 Cæterum adverte, quia hæc procedendi forma locum habet quando pœna incipit à crimine, ſeu quando proceditur propter crimen: Tunc enim clericus crimino ſus primò deponitur, ſecundo excommunicatur, tertiò anathematizatur, & quarto loco per Curiam ſæcularem comprimitur, ut dictum eſt. Secus verò ſi pœna incipiat à contumacia, quia tunc procedendum eſt ordine inverſo: nam primò, clericus contumax ſuſpenditur, ſecundò excommunicatur, tertiò deponitur, quartò, & ultimò traditur Curiæ ſæculari. Et hunc ordinem reſpiciunt jura pro, & contra hic allegata, videlicet cap. *Forte*, 23. *qu.* 4. cap. *Quorumdam*, 22. *diſt.* cap. *Honoratus*, 74. *diſt.* cap. *Quoniam*, §. *fin. infra ut lit. non conteſtat.* Et hic declarant gloſſ. *ultim.* Innoc. *num:* 1. Hoſtien. *num:* 9. *verſ. Et hoc verum eſt quando pœna incipit à crimine*, & *num.* 11. *verſ. Ubi verò pœna incipit à contumacia*, Bald. *num.* 2. Henric. Boich. *in fine, verſ. Si pœna incipiat à contumacia*, Butr. *num.* 33. & reliqui omnes.

36 Expeditis notabilibus, venio ad celebrem quæſtionem, An clericus non ſervatis gradibus pœnarum hic præſcriptis ſtatim ſit degradandus, & tradendus Curiæ ſæculari quando commiſit crimen aliquod atrociſſimum, puta homicidium cum proditione, vel parricidium, vel homicidium cum latrocinio, ſeu ſpoliatione, vel homicidium cum ſacrilegio, ut in eo, qui occidit Presbyterum, vel perſonam ſacram, vel aliud ſimile, propter quod de jure civili laico eſſet imponenda aliqua pœna ex atrociſſimis, verbi gratia pœna ignis, pœna diſcerptionis, quæ infligitur, cùm reus ſecatur in plura fruſta, & pœna traditionis ad beſtias, vel aliæ; de quibus in l. *Pœna parricidii ff. ad leg. Pompe. de Parricid.* in l. *Sacrilegii ff. ad leg. Iul. Peculat.* & in l. *Capitalium per totam, ff. de pœn.* & quid ſi clericus commiſerit plura homicidia, plures falſitates, vel plura latrocinia, ex quorum ſingulis eſſet depoſitione dignus?

37 Petrus de Ancharano *hic à num.* 10. *verſ. Et quia ſuper iſta materia uſque ad num.* 16. *verſ. Tertiò opponitur*, & in *repetitione* cap. *Ea quæ, ſub num:* 22. *verſ. Decimo nono quæro, de reg. juris, lib.* 6. & in *conſ.* 158. *ex narratis in facto à num:* 5. in publica diſputatione, quam habuit Bononiæ, & Abb. Siculus, qui tunc erat illius Scholaris repetita diſputatione in cap. *At ſi clerici, à num.* 39. *uſque ad fin. ſupra eodem.* concluſerunt hunc textum, qui pro homicidio, vel furto imponit tantùm pœnam depoſitionis; non autem degradationis, & traditionis Curiæ ſæculari, debere intelligi, & reſtringi ad homicidium, vel furtum non qualificatum, quod non tranſeat in aliam ſpeciem criminis graviorem. Item debere intelligi de uno homicidio, vel falſitate, vel furto, non autem

tem de pluribus diu frequentatis, quorum u-
numquodque eſſet dignum depoſitione. His e-
nim caſibus putarunt non vendicare ſibi locum
hoc cap. Nec communes theoricas DD. Sed ta-
les ſtatim eſſe per Epiſcopum degradandos, &
tradendos Curiæ ſæculari, ut luant pœnam ulti-
mi ſupplicii. Et hanc opinionem Ancharani, &
Abbatis poſtea probarunt Joan. de Anan. in cap.
1. *num: 5 poſt med. verſ. Sed in foro contentioſo etiam*
ſecundùm Canones, infra de iis qui fil. occidit. &
in cap. 1. *num: 4. & 5 de homicid.* Felin. in cap. 1.
num: 49. ante med. verſ. Et quid etiam emergentia
caſus, de Conſtitution. & in cap. *Inquiſitionis,*
num: 5. de accuſat. Dec. in d. cap. *At ſi clerici,*
num: 251. verſ. Poſtremò, Abbas *uſque in fin.* qui
licèt hanc opinionem non ſequatur; tamen con-
clūdit eam habere magnam æquitatem, ut deli-
cta puniantur debita pœna, & ſe vidiſſe illam
ſervari Florentiæ per unum Commiſſarium.
Quam pariter Sylveſter Aldroband. *in addit.* ibi
littera E. verb. Enormi, fatetur veriorem, ac latè
tuentur Mantica *num: 64.* & Hippolyth de Mar-
ſil. *in Repetit. à num 336. verſ. Et refert, uſque ad*
num: 342. verſ Mihi autem, ubi dixit ſibi placere
dicta Abbatis per jura, & rationes, quas ipſe ad-
ducit, & in *conſil. 9. num: 17.* Guiliel. de Bene-
dict. in cap. *Raynutius, part. 3. quæſtione, de homici-*
dio, à num 40. verſ. Item & per conſequens, uſque in
fin. de teſtam. dicens eam communiorem *prope*
fin. dicti num: 40. verſ. Et per conſequens, Alciat.
hic à num: 22. ad 26. qui non ſolùm putat hanc
opinionem veriorem eſſe in puncto juris, ſed
amplius inquit ſervari de facto in pluribus lo-
cis, Brunell. *in repet. d. cap. 1. de homicid part. 5.*
num: 6. verſ Ego ſequor, & in *tract. de concilio*
lib. 9 art. 12. num. 3. Alex. de Nævo *conſ 59. num:*
21. verſ. Ad hoc facit. Andr, Barbat. ſibi contra-
rius *conſ 64 num: 8. in fin verſ. Sed jura,* & *num: 9.*
vol. 1. Angel. *de maleſic. verb.* Et ibi caput à ſpatu-
lis amputetur, *num: 38. verſ. Adde quod notat Ab-*
bas, ſubdens ſe eam vidiſſe de facto ſervari Fer-
rariæ, & ibi Auguſtinus, *num. 43. verſ. Et in quan-*
tum, dicens communem, & ita vidiſſe practicari,
Soccin. Sen. *de reg. jur. littera C. reg. 16. verſ. Quin-*
tò fallit, Boſſius *tit. de foro competen. num. 135.*
verſ. Et in certis aliis delictis qualificatis, & *num:*
141. verſ. Scias quod in qualificatis, Tiraquell. *de*
pœn temperand. cap. 49. num. 36. & 37. Diaz in
practic. criminal. canonica cap. 90. alias 96. refe-
rens duos caſus, alterum Pariſiis 1530. in Sacer-
dote, qui animo deprædandi necaverat Recto-
rem cujuſdam Oppidi: alterum Hiſpali anno
1536. in quatuor Religioſis, qui Provincialem
laqueo ſuffocatum in lecto interfecerant, De-
cian. *tract. crimin, lib. 6. cap. 28. num. 14.* dicens
communem, & *lib. 9. cap. 16. num. 35. verſ. Tamen*
fallit, ubi loquitur de clerico paricida, & *lib. 7.*
cap. 38. num. 12. ubi de reo læſæ majeſtatis.
Franch. *deciſ. 571.* Qui non ſolum *num: 4. verſ.*
Pro fiſco, refert Neapoli ſubiiſſe pœnam ultimi
ſupplicii clericum, qui furtum commiſerat in
monte Pietatis, cùm fuerit degradatus per Cu-
riam Eccleſiaſticam, & traditus Curiæ ſæculari:
ſed *num: 1.* teſtatur etiam pœna mortis animad-
verſum fuiſſe in clericum in ſacris conſtitutum,
qui una cum aliis decem furibus ingreſſus cum
armis domum honeſtæ mulieris ſitam in Subur-
bio ſancti Antonii, accepta ab eadem clave unius
capſæ, illa, & filiabus incluſis in quadam camera
inferiori, ſubripuit ducatos ſeptingentos, & quæ-
dam mobilia: nam prævia conſultatione Sac.
Congregationis Cardinalium negociis Epiſco-
porum propoſitæ degradatus fuit, & traditus
magnæ Curiæ. Et ſequuntur plerique ex Junio-
ribus. Et videtur ex mente Innocentii *hic in verb.*
Deponendus eſt, dum ait: (Ubi clericus deponitur
pro crimine ſufficit depoſitio, niſi enormitas cri-
minis aliud inducat.) & Bald. *ante num: 1. verſ Se-*
cus alternativè, ubi ſimiliter limitat hunc tex. Niſi
enormitas cauſæ aliud inducat.
38 Pro hac opinione Anchar. & Abb. inducitur
primò text. in cap. 1. *de homicid* ubi refertur il-
lud Exodi cap. 21. *Si quis per induſtriam occiderit*
proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo evel-
les eum ut moriatur. Nam dicendo, *evelles eum ab*
altari, oſtendit ſe intelligere de clerico homi-
cida per inſidias; & ſic qualificato, qui ſervit
altari, non autem de laico, qui non ſervit, imò
ſtare debet ab altari remotus, ut cap. 1. *de vit. &*
honeſt. clericor. nam privatio, ſicut eſt evellere,
præſupponit habitum, cap. *Ad diſſolvendum, de*
deſponſat. Impuber. l. *Decem, ff. de verb. obligat.*
Et evelli propriè dicitur quod eſt impreſſum, &
infixum, ſicut eſt clericus reſpectu ſervitii alta-
ris, cap. *Cùm ſecundum, de prabend.* Intelligit ergo,
evelles, ſcilicet per depoſitionem, ſeu degrada-
tionem Judicis Eccleſiaſtici, ita ut moriatur per
executionem Judicis ſæcularis: Idcirco enim lit-
tera dicit, *moriatur,* in tertia perſona quali non
per Epiſcopum, qui evellit ab altari, cum Eccle-
ſia non proferat ſententiam ſanguinis, cap. *Sen-*
tentiam, ne cler. & monach. ſed per alium pœna
39 mortis ſit imponenda, quia verbum, *moriatur,* in
dubio intelligitur de morte naturali, & non ci-
vili, in cap. *Suſcepti, de reſcript. lib. 6.* & in l. *Ex ea*
parte, §. In inſulam, ff de verbor. oblig. Et aliæ expo-
ſitiones ibi poſitæ per Joan. Andr. *num: 1. in verb.*
Moriatur: videntur contra mentem legis Exodi,
quæ homicidas ſimpliciter morte puniebat, &
modo redacta eſt illa lex inter Eccleſiaſticas
conſtitutiones, ut ſervetur, non ut fruſtra mem-
branas occupet, cap. *Si Romanorum, 19. diſtin.* Et
eo magis hæc interpretatio videtur recipienda,
quia concordat cum jure civili, ut in auth. *Ut cle-*
rici apud propr. Epiſcop. ante fin, & in auth. *Clericus,*
C. de Epiſcopis, & Cler.
40 Cæterum advertendum eſt d. cap. 1. de homi-
cid. habere varios intellectus; ac proindè allega-
ri non poſſe ad deciſionem cauſarum, ut not.
Bart. in l. *In ambiguo, num: 2. ff. de reb. dub.* Alex.
l. 1. *col. 2. ff. ſol. matrim.* Felin. in cap. 1. *circa fin. de*
Conſtitution. præſertim ad limitandam clerico-
41 rum exemptionem ex iis, quæ dicam infra *num:*
66. & 79. Multi enim intelligunt illum text, in
laico, qui proditoriè homicidium commiſit; &
hoc magis conſonat Scripturæ ſacræ, quæ ibi po-
nitur: & ſenſus eſt, ut ſi occidens confugiat ad
Eccleſiam, & teneat altare, debeat tamen inde
evelli, quia proditoriè occidit, nec gaudet im-
munitate, de qua in cap. *Inter alia, de Immun. ſit.*
Eccleſiaſt. Verbum enim, *evelles,* ibi ſignificat
abſtractionem facti, non autem ſeparationem
clerici ligati Eccleſiæ. Et hunc intellectum po-
nit ibi gloſſ. *in verb. Per inſidias,* & Hoſtienſ. *in*
princip. in verb. Altari meo, Alex. *conſ. 145. Iſto*
Themate, num: 5. lib. 7. & Aretin. *hic numer. 59.*
&

& videtur hodie approbatus in *Conſtitutione 7.*
Gregorii XIV. *de immunitat. Eccleſiaſt.* ut dixi in
42 dicto cap. *Inter alia, num: 31. & 51.* Pleriq; autē
exponunt verbum, *moriatur*, ibi poſitum, id eſt,
deponatur, quod habetur inſtar mortis, §. *Quia*
ergò, 2 quæſt. 7. Et hæc eſt communis ſententia,
43 ut atteſtatur Aretin. *dicto num: 59.* Quamvis enim
verbum, *moriatur*, regulariter ſit intelligendum
de morte naturali, tamen hoc fallit quando re-
fertur ad Eccleſiam, quæ hanc pœnam non in-
fligit, cùm non habeat vindictam ſanguinis, ut
44 dictum eſt. Et eſt ſimile in cap. *Per venerabilem.*
Rationibus, infra qui fil. ſint legit. ubi verba illa
Deuteronomii, *decreto Iudicis morietur*, quæ in
veteri teſtamento intelligebantur de morte na-
turali, in lege nova ab Eccleſia ſic exponuntur,
mori præcipitur, id eſt, per excommunicationis
ſententiam velut mortuus à communione fide-
lium ſeparati: nam ut inquit Hoſtien. ibi *num.*
35. duplex eſt mors, ſcilicet corporalis, quam e-
xercet Judex ſæcularis cum gladio materiali, per
quem animadvertit in facinoroſos homines, *l.*
3 ff. de juriſdict. omn. Iudic. c. Ille gladium, 24. quæſt.
4 id eſt, fundendu ſanguinem, animam, quæ dat
vitam corpori, extra corpus vertit, & ſic anima
ſeparata à corpore remanet ipſum corpus mor-
tuum. Alia eſt mors ſpiritualis, quam exercet
Princeps Eccleſiaſticus gladio ſpirituali cap.
Viſis, 16. quæſt. 2. quo animadvertit in facinoro-
ſos, ſcilicet expellendo, & ſeparando gratiam
Dei, quæ eſt vita, ſive ſpiritualis anima animæ
humanæ. Et hac anima ſpirituali ab anima hu-
mana ſeparata, remanet anima humana mortua,
ut cap. *Si quis Presbyterorum, de reb. Eccleſia, non*
alien. cap. *Corripiantur, 24. quæſt. 3.* cap. *Si quis, de*
major. & obed. unde Auguſtinus *tom. 9. tract. 49.*
in Ioannem. (Eſt mors, quam homines timent,
ſcilicet ſeparatio animæ à corpore; & eſt mors
quam non timent, ſcilicet ſeparatio Dei ab ani-
ma. qui eſt vera vita animarum) Et de morte
ſpirituali ſcilicet depoſitionis communiter in-
telligitur illa Decretalis *prima de homicid.* ut
45 prædixi. Et quamvis lex Exodi ibi poſita lo-
queretur de morte naturali, tamen illud præce-
ptum, cùm ſit judiciale, fuit evacuatum per Ad-
ventum Chriſti, ut docet S. Thomas *in 1. 2. quæſt.*
103. art. 4. & quæſt. 104. art. 3. & cùm ſit hodie
redacta inter conſtitutiones Canonicas, non de-
bet intelligi ſecundùm rigorem, quo intellige-
batur in lege veteri, ſed ſecundùm manſuetudi-
nem Eccleſiæ in lege Evangelica, quæ utitur gla-
dio ſpirituali non ad mortem, ſed ad medelam,
46 *c. Multi, in princ. 2. quæſt. 1.* cap. *Audi, 11. quæſt. 3* &
cap. *Cùm medicinalis, de ſentent. excomm lib. 6.* Nec
ſatisfacit ponderatio Ancharani, & Abbatis,
quod verbum, *moriatur*, ibi ponatur in tertia per-
ſona, ſcilicet per executionem Judicis ſæcularis:
quia Eccleſia dum tradit reum ſæculari poteſta-
ti, non debet adjicere, ut moriatur: Imò debet ef-
ficaciter intercedere ut citra mortis periculum
circa eum ſententia moderetur, quæ ſunt verba
text: in cap. *Novimus, de verb. Significat* & hic no-
tant Hoſt *num: 8. in verb. Comprimendus*, & Joan.
Andr. *num: 9. in eod. verb.* Nec refragatur, text, in
c. *Delatori, 4. quæſt. ult.* quia intelligitur myſticè, ut
ibi notant Archid. & Turrecrem. & ſcripſi ple-
nius in d. cap. 1 *n. 4. de homicid.*
47 Secundo igitur loco pro opinione Anchara-
ni, & Abbatis inducitur, tex. in dicto cap. *Novimus,*
de verb. Significat. ubi Papa occaſione explicandi
contenta in Canonibus antiquis, & in ſuo De-
creto contra falſarios promulgato ſuper forma
degradationis, & traditionis faciendæ ſæculari
poteſtati, ſic ait: (Ut clericus propter hoc, vel a-
48 liud flagitium grave non ſolùm damnabile, ſed
damnoſum fuerit degradatus, tanquam exutus
privilegio clericali ſæculari foro per conſequē-
tiam applicetur: nam jus alternativæ oſtendit
regulam degradationis, & traditionis clerici fa-
cinoroſi non eſſe reſtringendam ad ſolum cri-
men falſi, ſed generaliter infligendam pro quo-
libet crimine gravi damnabili in ſe, & damno-
ſo quoad exemplum aliorum.) Nec ſatisfacit
reſponſio Aretin. *hic num: 59. verſ. Non obſtat text.*
in cap. *Novimus*, & aliorum dicentium delictum
grave, & damnoſum intelligi, quando delin-
quens eſt incorrigibilis propter ſcandalum, ſeu
malum exemplum. Quoniam huic interpreta-
tioni obſtat natura dictæ alternativæ: nam ſicut
qualitas incorrigibilitatis non requiritur in pri-
ma parte alternativæ pro crimine falſi, ita nec in
altera ſuper alio flagitio gravi, quia res dubia in
una parte alternativæ declaratur habito reſpe-
cto ad poſitam in alia, ſecundùm Bart. in l. 1.
49 *num: 1.* & Socin. Sen. *eod num: 1 ff. de reb. dub.* Tum
quia dictio, *aliud*, oſtendit Summum Pontificem
intellexiſſe de ſimili gravi quidem, ſed citra re-
quiſitum incorrigibilitatis ſicut in falſo, quia po-
nitur comparativè ad illud, ſecundùm gloſſ. in
§. *Si fugitivi, in ver. Alia pœna, C. de ſerv. fugitiv.*
& Bald. in *l. fin. num: 1. C. de his qui non domin.*
Et ita præallegatum cap. *Novimus*, intellexit
Innoc. *ibi num: 1.* dum generaliter ait: (Nota
quod pro quolibet crimine, dummodo ſit dam-
nabile, & damnoſum, poteſt aliquis tradi Curiæ
ſæculari.)
50 Sed ad textum in dict. c. *Novimus*, ego reſpon-
deo, verba illa, *vel aliud flagitium grave*, eſſe in-
telligenda de criminibus, pro quibus eſt expreſ-
ſum in jure clericum eſſe degradandum, & tra-
dendum Curiæ ſæculari: nam cùm prima pars
alternativæ loquatur de falſario litterarum A-
poſtolicarum, de quo eſt in jure expreſſum, ut
debeat degradari, *&c.* ut in cap. *Ad falſariorum, de*
crim. falſ. utique dum text. dicit propter hoc, ſci-
licet crimen falſi, & poſtea ſubjungit, vel aliud
flagitium grave; debet intelligi de alio flagitio
ſimiliter in jure expreſſo, ponderando dictionem
aliud, quæ eſt repetitiva ſimilium juxta præcita-
tam gloſſ. in d. l. *Si fugitivi.* Inter caſus autem in
jure expreſſos non reperitur homicidium quali-
ficatum, nec homicidium, vel furtum iteratis ju-
ribus repetitum, ut latiùs dicetur infra *num: 68.*
& ſeqq. & num: 83. Innocentius verò in dicto cap.
Novimus, num. 1. non reſidet in illa opinione,
quod pro quolibet crimine damnabili, & dam-
noſo poſſit quis degradari, ſed ſubjungit, *vel ali-*
ter, ut dicimus in cap. *Excommunicamus, ſupra de*
hæret, ibi autem *num: 1.* tenet pro tribus tantùm
criminibus in jure expreſſis poſſe fieri degrada-
tionem, & traditionem Curiæ ſæculari. Et ita In-
nocent. potius allegari poteſt pro contraria ſen-
tentia: & ſimiliter dum dicit hunc textum non
procedere ſi enormitas criminis aliud inducat,
allegat textum in d. c. *Ad falſariorum*, Et ſic loqui-
tur in caſibus exceptis in jure.

Ter-

51 Tertiò, Pro eadem opinione Abb. in d. c. *At
ſi clerici, num: 41. col. penult. ante med. ver. Al-
lego etiam textum*, *ſupra eodem*, inducit tex. in
cap. *Pro humani, de homicid. lib. 6.* ubi cùm clerici
mandantes, ſeu facientes hominem Chriſtianum
interfici per aſſaſſinium, & receptantes, defen-
dentes, ſeu occultantes aſſaſſinum habeantur ab
omnibus diffidati: ex hac perpetua diffidatione
ex veriſimili mente innuitur Eccleſiam nolle
graviter delinquentes in ſuo foro retinere, ſed
juxta delicti qualitatem puniendos dimittere
Curiæ ſæculari.

52 Verum ut reſpondet Aretin. *hic num. 59. circa
fin.* ille caſus ſpecialis habuit cauſam, & occaſio-
nem à frequentiſſimis cædibus, & magnis peri-
culis, quæ imminebant: propter illos aſſaſſinos;
unde in aliis delictis quantumcunque enormi-
bus non videtur militare eadem ratio: nam pro-
pter delicti frequentiam aliquid ſeverius ſta-
tuitur, ut l. *Aut facta in fin ff de pœnis*, & nihilomi-
53 nus etiamſi vigeret eadem ratio; quia tamen lex
iſta eſt pœnalis, & exorbitans, non deberet fieri
extenſio; text. eſt notabilis in l. *Sed ſciendum, ff. ad
leg. Pompe. de Parricid.* & benè facit gloſſ. notab.
in Clem. *Ut ſic, qui in verb. Eiſdem, de ætat. & qua-
lit.* nec obſtat text in cap. *De multa, de prabend.*
quia dici poteſt ibi fieri extenſionem propter fa-
54 vorem publicum Eccleſiarum: vel dicas, licèt
aliàs fieret extenſio, non tamen fieri poſſe ubi-
cunque poteſtas conceditur laico ſuper juribus,
vel perſonis ſpiritualibus, quia cùm hæc ſit o-
dioſa, non extenditur etiam per majoritatem
rationis, ut in cap. *Tua, il primo, infra de decimis*,
juncto cap. *Cùm in tua, eodem tit.* ſecundùm Are-
tin. *hic num: 60. & 61.*

55 Quartò, Pro hac parte allegatur text. in c.
Sunt quadam, 23. quaſt. 5. ubi dicitur: ſunt quæ-
dam enormia flagitia, quæ potius per mundi ju-
dices quam per Antiſtites, & Rectores Eccleſia-
rum vindicantur: & in fine ſubjungitur, illos ma-
ximè conſtitutos eſſe propter latrones, homici-
das, raptores, & ut illos damnent, & alios ſuo ti-
more compeſcant.

Sed ille textus non loquitur de clericis, ſed de
laicis, qui, ut ibi dicitur, interficiunt Pontificem
Apoſtolicum, Epiſcopum, Presbyterum, ſive
Diaconum. Tales enim vindicantur à ſæculari-
bus poteſtatibus, licet puniri poſſint etiam per
Eccleſiam, cum crimen ſacrilegii ſit mixti fori,
ut notatur in cap. *Cùm ſit generale, infra, de foro
competent.* alioquin ſi textum de clericis intel-
ligeremus, & de omnibus delictis ibi expreſſis,
ſequeretur, ut clerici pro quolibet homicidio,
furto, vel raptu puniendi eſſent per Judicem ſæ-
cularem, quod eſt de directo contra hoc capitul.
& c. *Tua, inf. de pœn.*

Quintò, Ad idem inducitur text. in cap. *At ſi
clerici, in fine ſupra eodem*, ibi: (Non debet quem-
libet pro ſuis exceſſibus judici tradere ſæcula-
ri) Quæ verba innuunt Epiſcopum poſſe hoc fa-
cere etiam non data incorrigibilitate, licèt face-
re non debeat indifferenter. & quandocunque,
ſed tantummodo cùm delictum hoc exigit, vel
ob ſui gravitatem, vel frequentationem ſecun-
dùm Abb. *ibi d. col. pen. poſt medium, verſ. Item in-
duco.*

Verum hic intellectus deſumitur ex illis ver-
bis, *non debet quemlibet*, exponendo *non quemli-
bet*, id eſt, *nullum*, ſed alii melius exponunt *quem-
libet*, id eſt, depoſitum: & hoc modo ille text po-
tius facit pro hac parte ſecundum Aretin. *hic d.
num. 61.*

56 Sextò, & ultimò (quod eſt præcipuum funda-
mentum pro hac opinione) in hujuſmodi deli-
ctis atrociſſimis, quæ requirunt pœnam exceſſi-
vam, non invenitur aliqua pœna Canonica, qu
reus poſſit condignè puniri, ex Theorica Inno
centii in cap. *Qualiter & quando, il ſecondo, num.
6. verſ Secundùm Canones autem*, & ibi etiam Jo
ann. Andr. *num: 18. eodem verſ. infra de accuſat.*
ubi æquiparando per modum regularum pœnas
Canonicas legalibus pœnis tradunt regulam
quod in omnibus delictis, in quibus per leges
ſæculi imponitur pœna mortis naturalis, ſe
cundum Canones ſuccedit pœna degradationis
& traditionis Curiæ ſæculari: ergo contra cle
ricum, qui homicidium qualificatum perpe
travit, vel plura homicidia, falſitates vel
latrocinia, Eccleſia uti poterit hac pœna degra-
dationis, & traditionis Curiæ ſæculari; quia
non habent ultra quid faciat, ut hic dicitur, cùm
ſecundùm Canones nunquam imponatur pœna
mortis corporalis, cap. *Clericus*, & cap. *Senten-
tiam, infra ne Clerici vel Monach.* cap. 1, & 2. *51
diſtinct.* Cùm enim pro ſimplici homicidio, vel
furto procedat ad depoſitionem, & detruſio-
nem in Monaſterium, ut *hic*, & in cap. *Tua, de pœ-
nis*, utique pro qualificato, vel iterato, cum gra-
vior pœna ei condigna non reperiatur inter Ca-
nones, recurrendum erit ad vindictam ſecun-
dum leges ſæculi mediante degradatione, & tra-
ditione judici ſæculari, ut plenius ratiocinatur
Abb ut *ſupra num: 39. verſ. Item præmittendum cum
duob. ſeqq.*

57 Et confirmatur, quia pœnæ ita debent adæ-
quari, & commenſurari delictis, ut quod ſcele-
ratius eſt commiſſum, gravius vindicetur, cap.
Non afferamus, 24. quaſt. 1. cap. *Quaſivit, de his quæ
fiunt à major. par. Cap.* cap. *fin. in fin. de exce
58 Prælat.* & ex iteratione delicti pœnæ augeantur
ſecundum gloſſ. in l. *Quicunque, in verb. Vel
tertiò, in fin. C. De ſerv. fugitiv.* & in l. *Servos,
in verb. Sæpius, C. ad leg. Iul. de vi publ. vel
59 privat.* quia iteratio tranſit in conſuetudinem
peccandi, l. 3. *in fin. C. de Epiſcopal. audient* At ſi
homicidium, & furtum qualificatum, vel itera-
tum circa incorrigibilitatem puniretur eadem
pœna Canonica depoſitionis, ſeu detruſionis
in Monaſterium, qua punitur ſimplex & uni
cum, non ſervaretur juſtitia adæquationis er
go pro illius obſervatione dicendum eſt in qua
lificato, ſeu iterato locum eſſe degradationi, &
traditioni Curiæ ſæculari. Quod primo loco a
nimadvertit Abb. *d. nu: 39. verſ. Septima*, & Au
char. *d conſ. 158. n. 2.*

60 Cæterum hoc fundamentum principale d
ſtruitur manifeſtè ex eo, quia pro atrociſſim
delictis, pro quibus ſecundum leges impon
da eſſet pœna mortis, Eccleſia habet pœnam
carceris perpetui, quæ proportionatur pœnæ
mortis naturalis, ſaltem quando ſic detruſus
debet ſuſtentari pane, & aqua: nam, ut inquit
Cardin. *hic num: 4. verſ. Oppono in caſu.* quo cle
ricus detruditur in Monaſterium ad agendam
perpetuam pœnitentiam, ut ſuſtentetur pane
doloris, & aqua anguſtiæ, juxta text. in cap.

vious ; §. Pro illo vers. falſario ſcelerato, infra de verb.
ſignificat. hujuſmodi pœna eſt laico ultimi ſup-
61 plicij : ſic ergo non eſt clericus delinquens im-
punitus, imo acriùs affligitur, quia minor pœna
& ſalutem non eſt ſtatim mori, quam diu affligi,
ſperare. Ita Cardinal. cum quo concordat Are-
tin. *hic numer.* 53. & facit text. in cap. *Nihil enim,*
62 *il ſecondo, de conſecration. diſtinct.* 5.

Nec adverſatur doctrina Innocentii in dicto
cap. *Qualiter & quando, numer. 6. verſ. Secundum
Canones autem, de accuſat.* quia non dicit id, ad
quod Anchar. eum allegat : ejus enim verba hæc
ſunt, (Secundum Canones autem nunquam im-
ponitur pœna corporalis mortis, ſed eſt quæ-
dam, quæ quaſi ſimilis ei habetur, ſcilicet quia
relinquitur ſæculari judici puniendus.) Allegat
cap. *Ad falſariorum, de crimin. falſ.* & alia jura,
in quibus expreſſum eſt clericum eſſe compri-
mendum à ſæculari poteſtate ; atque ita Innoc.
non conſtituit illam regulam, quam ex eo elicit
Anchar. quod in omnibus caſibus, in quibus lex
civilis imponit pœnam mortis naturalis, ſecun-
dum canones ſuccedat pœna degradationis, &
traditionis Curiæ ſæculari : Hoc enim eſt mani-
feſtè falſum, quia lex civilis in multis caſibus
pro magnis flagitiis imponit laico pœnam ulti-
mi ſupplicii : & tamen lex canonica non impo-
nit pœnam degradationis actualis, nec tradi-
tionis Curiæ ſæculari, ut in cap. *Tua, infra, de
pœnis.* Et hic ponderat Aretin. *numer. 61. verſ.
Nec eſt verum quod ſemper Canon imponat pœnam*
63 *clerico, quæ poſſit proportionari pœnæ civili, quæ
imponitur laico.* Ideoque lex civilis pro adulterio
imponit laico pœnam mortis corporalis, ut in
l. *Quamvis, la seconda, C. de adult. de communi.*
Alex. *conſ. 13. poſt numer. 3. lib. 7.* & tamen
clericus pro adulterio ſecundum canones non
degradatur, ſed deponitur, & in Monaſterium
detruditur ad agendam perpetuam pœniten-
tiam cap. *Si quis Epiſcopus, 81. diſtin.* gloſ. 1. in
64 cap. *Lator, 2. quæſt. 7. de communi.* Clarus in §.
Adulterium, verſ. Sed quæro. Item pro raptu lex
civilis imponit laico pœnam ultimi ſupplicii, l.
unic. C. de rapt. virgin. & tamen lex Canonica
non imponit Clerico pœnam actualis degrada-
tionis, nec traditionis Curiæ ſæculari, ſed de-
poſitionis, ut cap. *De puellis, 36 q. 2.* & notat Ar-
chid. in cap. *Lex illa, in fine, 36. q. 1.* & idem in rap-
tu monialis, ut l. *Si quis non dicam rapere, C. de
Epiſcop. & Cleric. juncto cap. Nullus 36. qu. 2.* Quin-
imo in pluribus delictis atrociſſimis, pro quibus
lex civilis imponit pœnam exceſſivam, ſecun-
dum Canones non fit degradatio, ut dicam infra
65 *num. 83. & ſeqq.*

Deſtructis igitur fundamentis opinionis An-
char. & Abb. magis placet contraria opinio,
quæ proculdubio validioribus fulcitur rationi-
bus, & magnis eſt authoritatibus roborata : nam
pro illa allegari poſſunt antiqui ferè omnes, qui
tenuerunt non eſſe locum degradationi, nec tra-
ditioni Curiæ ſæculari, niſi in caſibus in jure
expreſſis, de quibus dicam infr. *num. 68 & ſeqq.*
eamque tuetur in ſpecie. & communem dicit
Aretin. *hic à numer. 51. ad 62.* Barbatia in c. *At ſi
clerici, à num. 120. uſque ad num. 158.* præſertim
numer. 138. in fin. & ſeqq. ſupra eod. & ibi etiam
Dec. *numer. 258. verſ. Alia tamen opinio*, dicens
hanc veriorem *de jure Boro, num. 182.* & 182 An-
con. Burgoſ. *numer. 106. verſ. Tu autem. cum tri-
bus ſeqq.* Arnold. Albaſ. *in repetit. cap. Quoniam
quæſt. 11. à num. 37. uſque ad 75 de hæretic. lib. 6.*
Riminald. Jun. *conſ. 685. num. 30. & ſeqq. vol 6.*
Berrect. *conſ. 76. num. 12.* Plaza *in Epitom. delict.
lib. 1. c. 21. num. 7. & 13.* & *c. 22. num 43.* Vil-
lalob. *commun opinion. littera C, num. 83.* & *litte-
ra I, num. 8* Bonacoſſ. *commun. opinion. crim. lib.
1. in verb. Clerici ſi per inſidias* : & alii recentiores.
Et eam tenuit apertè Hoſt. in c. 1. *num. 2. de ho-
mic.* ubi firmat Clericum pro homicidio ex inſi-
diis, ſeu cum proditione, etſi qualificato, de quo
loquitur illud cap. ita demum eſſe tradendum
Curiæ ſæculari, ſi ſit incorrigibilis, & non aliàs
juxta tex. *hic.* Item Clericum pro homicidio de-
poſitum ſi poſtea committat alia homicidia, non
tamen eſſe tradendum Curiæ ſæculari, niſi ſit in-
corrigibilis ſecundum gradus hic præſcriptos,
ſenſit clarè Cardin. *hic num. 4 verſ. Oppono.*

66 Principale fundamentum hujus opinionis eſt,
quia Eccleſiaſtica libertas, & Clericorum exem-
ptio à ſæculari poteſtate non tantùm Canonicis
ſanctionibus, ſed etiam divina ordinatione fuit
conſtituta cap. *Si Imperator*, & ibi glo. *in verb.
Et diſcuti.* Turrecrem. & præpoſ. *num. 1. 96. diſt.*
in Concil Trident. *ſeſſ 25. de reformat. cap. 20* &
ſcripſi plenius in c. *Eccleſia ſanctæ Mariæ, numer.
10. & ſeqq. ſupra de conſtitut.* & eſt communis
67 opinio, ut dixit Rota inferiùs citanda *num. 79.*
ergo ſolus Papa poteſt hujuſmodi exemptionem
limitare, ſeu declarare præſcribendo in quibus
caſibus clerici ſint per Eccleſiam degradandi,
& comprimendi per Curiam ſæcularem, quia
cùm non puri hominis, ſed veri Dei vice funga-
tur in terris, jus divinum non humana, ſed di-
vina potius auctoritate diſtinguit, ſeu declarat,
ut in cap. *Quanto. ſupra de translat. Epiſcop.* & ple-
nè declarant Hoſt. *in ſumma, de reſcript. §. Quæ
vires, verſ. Poteſt autem, & ſeq.* Joan. Andr. in
cap. *Actus legitimi, num. 50. in fin. verſ. In contra-
rium allegatur, in Evangelio, de regul. jur. lib. 6.*
Anchar. *conſ. 373 Revocatur in dubium, & conſ.
239.* Parum dubitationis, Præpoſitus in c. *Late-
rem, num. 17. 1. q. 1.*

68 Certi autem ſunt caſus, in quibus Romani
Pontifices per Conſtitutiones ſuas vel in corpo-
re juris inſertas, vel Extravagantes ordinave-
69 runt Clericos eſſe degradandos, & tradendos
Curiæ ſæculari, quorum primus eſt in crimine
hæreſis cap. *Excommunicamus, §. damnati,* & cap.
Ad abolendam, §. 1. de hæret cap. 1 & c. *Super eo,*
70 *eod. tit. lib. 6.* Secundus eſt in crimine falſificatio-
nis litterarum Apoſtolicarum, cap. *Ad falſario-*
71 *rum, de crimin. falſ.* Tertius in crimine inſidia-
rum, & conſpirationis contra proprium Epiſco-
pum, c. *Si quis Sacerdotum, 11. qu. 1.* De quo dic
plenius, ut ſcripſi in d. cap *Ad abolendam, nu. 44.
de hæretic.* Et pro his tribus criminibus dunta-
xat de jure communi clericum poſſe degradari,
& tradi Curiæ ſæculari, aliàs verò tuendum eſſe
per Eccleſiam determinat Innoc. in dicto cap.
Excommunicamus, numer. 1. gloſſa in d. cap. *Ad
abolendam, in ver. Relinquatur* : cum qua con-
cordant ibi Hoſt. *num. 5. verſ. Ab hac regula ex-
cipiuntur caſus.* Joan. Andr. *num. 5. verſ. In gloſ-
ſa tribus,* Henric. Boic. *numer. 21. verſ. Fallit.* ubi

etiam Joannem, & Tancredum in hanc ſenten-
tiam citat Butr. *num. 20. verſ. Fallit in tribus ca-
ſibus*, Cardin. *num: 7* & Abb. *num. 11. verſ: Sed
fallit primo*, Gloſſa in dict. c. *Si quis Sacerdotum, in
ver: Mox depoſ. m. 11 quaſt. 1.* ubi etiam Archid.
num. 1. Im.e.re.n. *num. 5. verſ: Ad ſecundam
quaſtionem.* Gemin. *num. 4.* & Præpoſ. *num. 5.*
gloſ. in cap. *Novimus, in verb. Tradatur, de verbor.
ſignificat.* & ibi etiam Innocent. *num: 1.* dum ſe
remittit ad ea, quæ dixit in dict: cap. *Excommuni-
camus*, Hoſtienſ. *num. 1. in verb: Sæculari tradi-
tur Curia*: & Cardin. *num: 4.* & hic notat idem
Hoſtienſ. *num: 11.* Ex quibus patet hanc eſſe
unanimem Canoniſtarum ſententiam: & ita
hanc eſſe communem theoricam Doctorum af-
firmat Guilielm. de Benedict. *poſt tertiam partem
repet. cap. Raynutius de teſtam. in quaſtione de homi-
cid. num. 3. & ſequent.* quem refert Foller. *in
practic. crimin. canonic: ſol: 272. num. 23.* & Jul.
Clar. *in praxi crimin. §. fin. quaſt 36. verſ: Scias
etiam*: in alijs autem criminibus utcumque a-
trociſſimis ſufficit ſola depoſitio, nec debet
actualiter degradari, ſi paratus ſit ſe corrigere,
ſed debet detrudi in perpetuum carcerem, ut
tenent omnes ſupracitati, & hanc dicit eſſe
communem opinionem Boſſ. *in tit: de ſors compe-*
72 *tent. num: 136.* Quartus caſus eſt in Clerico aſ-
ſaſſino, qui tanquam publicè diffidatus, abſque
ulla depoſitione, vel ſententia ipſo jure & facto
relinquitur Curiæ ſæculari, ut in cap. *Pro humana-
ni, de homicid: lib. 6.* Unde tradendus eſt Curiæ
ſæculari non expectatâ incorrigibilitate. Et eſt
communis opinio, ut atteſtatur Guilielm. de
Benedict. *in dict: quaſt: de homicid:* quam poſuit
poſt repetit: cap: *Raynutius, ſol: 41. in ſin.* & Clar.
d. citâ quaſt: 36. verſ. Quaro etiam. Neque in hoc
crimine aſſaſſinij requiritur ſolemnis degrada-
73 tio, ut dicit Caſſane. *in conſuet. Burgund: in tit:
des ruſtiques rubr: 1. in ver: Si aucun, ſol: 193. in
2. fallent.* & alij apud Clar. *dict: quaſt: 36 verſ:*
74 *Sed quaro; Tu ſcis.* Franch. *deciſ: 571. num: 7.*
requiritur tamen declaratio Judicis Eccleſiaſti-
ci, qua pronuntiet ipſum eſſe aſſaſſinum: & hæc
eſt communis opinio, ut dicit Capic. *deciſ. 112.*
75 *num. 2.* & alij apud eundem Clar. *loc. cit.* Quin-
tus caſus eſt in Clerico incorrigibili, qui ſerva-
tis gradibus pœnarum præſcriptis in hoc cap.
Cùm Eccleſia non habet ultra quid faciat, prævià
degradatione traditur Curiæ ſæculari ſecundùm
unum intellectum, & ſecundùm alium per Cu-
riam ſæcularem comprimitur, ut dixi *ſupra nu.*
76 *25*, Sextus eſt in Presbyteris, & Clericis ſæcu-
laribus, & regularibus crimen nefandum con-
tra naturam exercentibus: nam ex Conſtitutio-
ne 72. Pij V. incipien. *Horrendum illud ſcelus, in
Bullar. tom. 2. pag. 299.* omni privilegio clerica-
li, omnique officio, dignitate, & beneficio eccle-
ſiaſtico illius Canonis auctoritate privantur, ita
ut per judicem eccleſiaſticum degradati pote-
ſtati ſtatim ſæculari tradantur, quæ de eis illud
idem capiat ſupplicium, quod in laicos hoc in
exitio devolutos legitimis reperitur ſanctioni-
bus conſtitutum. Quod etiam de perpetranti-
bus hoc ſcelus idem Pontifex priùs ſtatuerat in
Conſtitutione 4. incip *Cum primum, §. 11. eodem
tom pag. 18*[illegible] de cujus Bullæ intellectu vide quid
ſcripſi in c. *Ad falſariorum, in 5. not. infrà de crimine*
77 *falſi.* Septimus & octavus eſt in his, qui ad Ordi-
nem Presbyteratûs minimè promoti, Miſſarum
celebrationem reperti fuerint uſurpâſſe, vel ſa-
cramentalem confeſſionem audiviſſe. Ab Inqui-
ſitoribus enim, & locorum Ordinarijs ab Or-
dinibus, ſi quos habuerint, degradati, ſtatim Cu-
riæ ſæculari traduntur debitis pœnis plectendi
ex Bulla 81. Clementis VIII. incipien. *Etſi alias,*
78 *in Bullar. tom 3. pag. 128.* Nonus & ultimus eſt in
perſonis eccleſiaſticis tam ſæcularibus, quàm
regularibus, quæ in provincijs, regnis, civitati-
bus, & locis, in Italia duntaxat exiſtentibus,
aureas, vel argenteas monetas tondent, fabri-
cant, colorant, vel alias adulterant, aut adul-
teratas ſcienter erogant, vel exponunt: nam
præviâ degradatione Curiæ ſæculari puniendæ
traduntur ex Conſtitutione Urbani VIII. inci-
pien. *In ſuprema. edita Idibus Novembris anni*
1627.

79 Cùm igitur regula ſtet pro exemptione Cle-
ricorum a ſæculari poteſtate ante omnem hu-
manam Conſtitutionem a jure divino inductam,
ut dicit præcitata gloſſa in cap. *Si Imperator, 96.
diſtinct.* & Bald. in auth. *Statuimus in princip. Cod.
de Epiſcop. & Cleric.*, & à prædicta regula certi
tantùm caſus reperiantur excepti, ut dictum eſt:
utique in alijs non exceptis firmatur regula in
contrarium, ut non ſit locus huic pœnæ degra-
dationis, nec traditionis Curiæ ſæculari, leg.
Quæſitum, §. Denique, ff. de fund. inſtruct. leg. *Nam
quod liquide, §. final. ff. de pen. legat.* cap. 2. *de con-
jugat. lepros.* Et notat Dyn. *in rubr. de regul. jur.
lib. 6.* & ita in proprijs terminis ratiocinatur Ro-
ta in *Lucana Iuris patronatus 4. Iunij 1607.* coram
Coccin. impreſſa poſt Conſil. Proſp. Farinac. *de-
ciſ. 241.* ubi *num. 3.* dicit Clericos jure divino
exemptos eſſe à juriſdictione laicorum ex præci-
tata gloſſa, quam Doctores communiter ſequun-
tur, & *num. 7.* firmat Epiſcopum non poſſe deve-
nire ad actualem degradationem Clerici, neque
eum tradere Curiæ ſæculari niſi in caſibus a jure
Canonico, & ex jure novo, ut ſuprà expreſſis,
quos ſingillatim commemorat, licèt mentionem
nõ faciat de ultimo caſu Clerici monetarij, quia
tunc temporis nondum edita fuerat Conſtitutio
Urbani VIII.

80 Neque obſtat, quòd exceptio non excludat
caſus ſimiles, imò ſimilia, & æquiparata exce-
ptis cenſeantur exceptuata, ut notat gloſſa in l.
1. *in ver. Iudicati, C. de condict. indebit.* & Abb. in
cap. *Quoniam frequenter, num. 6. verſ. Si ergo eadem*
81 *ratio, ut lit. non conteſtat.* Et quando in uno caſu
eſt per omnia eadem ratio, non poſſit dici am-
pliatio, vel extenſio, ſed excluſio, ſeu compre-
henſio ſub eodem caſu diſpoſito, ut in his termi-
nis advertit Anchar. *hic num. 13. verſ. Non obſtat ſi
dicatur*, & poſt eum Franch. *deciſ. 370. num. 2.*
82 Quoniam ut ex Aretin. dixi *ſuprà num. 53.* hoc
non procedit quando lex eſt ſimul pœnalis, &
exorbitans, quia tunc non proceditur de ſimili-
bus ad ſimilia ex identitate, vel majoritate ratio-
nis. Item non procedit quando agitur de limi-
tanda exemptione Clericorum à juriſdictione
laicali, ut per eum.

Et quòd non ſit deveniendum ad actualem
83 Clerici degradationem extra caſus in jure ex-
preſſos, etiamſi in alijs ſit eadem, vel major ra-
84 tio, ſic oſtendo aperttiſſimè. Nam laici cuden-
tes falſam monetam, committunt crimen læſæ
ma-

majeſtatis, & per leges civiles imponitur pœna
exceſſiva, quia traduntur flammis exurendi, &
eorum bona publicantur, leg. 2. C. *de falſ. monet.*
ſecundum interpretationem, quam dicit eſſe
communem Vivius *comm: opinion: in verb: Mo-
netam falſam Imperatoru*, Covart. *Veterum colla-
tio Numiſmatum, cap. 8. num, 3.* & in Gallia fal-
85 ſificantes monetam Regis, in aqua fervente, ſive
bulliente ſuffocantur, ut refert Igne. *in reper:* §.
Non alias, num: 597. ff. ad Sallanian. & Jul. Clar.
in prax: crimin: §. *Falſum, verſ: Dixi etiam*; & ta-
men Clerici monetarij ante dictam Bullam Ur-
bani VIII. non tradebantur Curiæ ſæculari, ut in
Extravag: *unic: de crimin: fal: inter communes*:
cùm hoc eſſet ſpeciale in falſatijs litterarum A-
poſtolicarum, ut in dict: c. *Ad falſariorum, de cri-
min: falſ.* nec poſt Bullam traduntur niſi in Italia.
86 Similiter clerici Idolorum cultores, Aruſpices,
& Sortilegi de jure canonico deponuntur, &
detruduntur in monaſterium, ut cap. *Si quis Epi-
87 ſcopus*, cum *cap: ſeqq: uſque in fin: 26: quaſt. 5.* Et
tamen de jure Civili laici concremantur, & eo-
rum bona publicantur, ſaltem in caſu, l. 3. C. *De
88 malefic. & mathemat.* Item Epiſcopi, & Clerici
rebellantes Sedi Apoſtolicæ non traduntur Cu-
riæ ſæculari, niſi ſequutâ incorrigibilitate, c. *De
Liguribus, 23. quaſt: 5.* & tamen committunt cri-
men atrociſſimum læſæ majeſtatis in primo ca-
pite, ut l. 1. *in princ:* & quod ibi notatur, *ff. ad leg:
Iul: majeſt.* & in Clem. *Paſtoralis, de re judicat.* Are-
tin. *hic num:* 58. & ſervatur ubique ut ſcindantur
in froſta, teſte Julio Claro *in* §. *Læſa majeſtatis*,
89 *verſ: Sed quaro quæ ſit pœna.* Et eodem modo cle-
rici contra caſtitatem incontinentes, ſecundùm
Canones non traduntur Curiæ ſæculari, ſed de-
ponuntur, & in monaſterium detruduntur, ut
cap. *Clerici, de exceſſ: Prælat.* licèt hoc crimen ſit
atrociſſimum, & Bulla Pij V. reſtringitur ad ex-
ercentes, ut dictum eſt *ſuprà num:* 76.

90 Ex quibus patet verum non eſſe quod tradit
Abb. in cap: *At ſi Clerici, num: 41. ſuprà eod.* ubi
ait poſſe circa hoc dari novam doctrinam, quod
ubicunque per leges imponitur pro crimine a-
trociſſimo aliqua pœna ex ſæviſſimis, puta ut
reus damnetur ad beſtias, vel igne comburatur,
aut in fruſta ſcindatur, contra clericum talia
committentem poſſit judex laicus procedere ſu-
per tali crimine atrociſſimo, & epiſcopum in
ſententia, & proceſſu prævenire, & eo degra-
dato legali pœnâ afficere: patet enim ex prædi-
ctis etiam ubi lex imponit aliquam ex prædictis
pœnis ſæviſſimis, & exceſſivis, nihilominus non
eſſe locum degradationi: & multò minus præ-
ventioni judicis laici, quia etiam in caſibus, in
quibus expreſſum eſt in jure, ut Clericus degra-
detur, nihilominus non efficitur de foro ſæcula-
ri, niſi poſtquam degradatio fuerit celebrata ſæ-
culari poteſtate præſente, ac pronuntiatum ei-
dem cùm fuerit celebrata, ut in ſuum forum re-
91 cipiat degradatum: & ſic intelligitur tradi Cu-
riæ ſæculari, ut eſt expreſſum in cap *Novimus, de
verb: ſignificat.* & ibi dixi *num: 5. & 6.* facit cap.
Degradatio, in fin. de pœn. lib: 6. Cavendum eſt igi-
tur ab hac nova Doctrina ſecundùm illud Apo-
ſtoli: 13. *ad Hebræos 9. Doctrinis variis, & peregrinis
nolite abduci.* Ad hoc c. *Qui neſciat. 11. diſtinct.* &
quod notat gloſ. ult. in c. *Cùm conſuetudinis, ſuprà
de conſuetudin.*

92 Secundò principaliter pro hac opinione in-
ducitur multipliciter hoc cap. Nam Papa hic fuit
conſultus, an Regibus liceat clericos judicare, ſi-
ve in furto, ſive in homicidio vel perjurio, ſeu
quibuſcumque fuerint criminibus deprehenſi:
& quamvis in reſponſione ſimpliciter dicat pro
furto, vel homicido, vel perjurio, ſeu alio crimi-
ne, tamen illa dictio, *quibuſcumque*, cenſeri debet
repetita, ut reſponſio congruat interrogationi,
l. *Ut reſponſum, C. de tranſaction.* §. *Præterea inſtitut:
de inutil: ſtipul.* Et ita intelligit hunc text. gloſ.
in figuratione caſûs, dum dicit: Papa reſpondet,
quòd ſi clericus in furto, vel alio quocunque
93 crimine deprehenſus fuerit, *&c.* Dictio autem,
quacunque, facit venire majora non obſtante ver-
bo, *alia*, ad notat. per Aretin. in l. *Quicunque, per
illum text. C. Qui admitt.* & gloſ: juncto tex: in c.
*Si ſibi abſenti, in verſ. Quicunque alius, de preben: lib:
6.* & firmavit Rota coram Creſcentio *deciſ: 1.
aliàs 32. de privileg.*

Præterea hic tex. comprehendit homicidium
94 & furtum ſub unica verborum ſtructura, & de-
terminatione: ergo debet utrunque caſum æ-
qualiter determinare, l. *Iam hoc jure*, § *Si autem*,
& ibi Bart. *num: 1. ff. de vulgar.* & l. *fin. C. de ſen-
tent. cum ſimilib.* Sed pro furto qualificato ſcili-
cet rei ſacræ, & cum ſacrilegio, Canones non
imponunt hanc pœnam traditionis Curiæ ſæcu-
lari, ut cap. *fin. de furt.* ergo nec pro homicidio
cum ſacrilegio, vel aliàs qualificato.

95 Ulterius quòd plura furta, vel plura homici-
dia non ſufficiant ad tradendum clericum Curiæ
ſæculari non datâ incorrigibilitate ſecundùm
gradus hîc præſcriptos, probatur hic evidenter:
Nam dicit text. depoſitum pro homicidio, vel
furto, vel perjurio non ſtatim eſſe comprimen-
dum per ſæcularem poteſtatem; ſed ſi ſit incor-
rigibilis, prius eſſe excommunicandum, & cre-
96 ſcente contumaciâ anathematizandum. Dici-
tur autem incorrigibilis, qui ſimilia, vel deterio-
ra crimina committit, nec vult pœnitere, ſecun-
dùm Anton. de Butr. *hic num: 21.* Ergo iteratio
delictorum non ſufficit ad tradendum Curiæ ſæ-
culari, niſi deveniat in profundum malorum, &
ſic ſequatur ultima incorrigibilitas quæ ſuccе-
dit poſt anathema. Tunc enim Eccleſia non ha-
bet ultra quid faciat, & ideo ne ille ſit perditio
plurimorum, relinquit eum ſæculari poteſtati
puniendum. Quod benè obſervat Hoſt. hic pro-
pe fin. & Dec. in dict. c. *At ſi clerici, num: 258.
ſuprà eodem*, & latiùs dictum eſt *ſuprà in ult. nota-
bili.*

97 Ad hæc Clericus non eſt tradendus Curiæ ſæ-
culari, niſi quando Eccleſia non habet ultra quid
faciat, id eſt, quando de facto propter illius po-
tentiam non poteſt eum comprimere, ut oſten-
ſum eſt *ſuprà in decimo notabili.* Ergo non debet
attendi ad effectum traditionis quale ſit deli-
ctum, quod Clericus commiſit, ſed an pro illo
delicto poſſit per Eccleſiam coërceri de facto; &
conſequenter nec pro homicidio qualificato,
vel iterato erit locus huic pœnæ quamdiu Eccle-
ſia de facto non impeditur pœnis canonicis in
eum animadvertere.

Sed eſto illa verba eſſent intelligenda de ju-
re, & non de facto: nihilominus ut benè conſide-
rat Aretin: *hic nu: 52.* quod hic dicitur, non tan-
tùm reſpicit pœnam criminis, ſed etiam reme-

dium corrigibilitatis, & converſionis; & intendit Pontifex, ut quando Eccleſia eſt experta omnes modos converſionis, & non proſunt, tunc demum Clericus comprimatur per ſæcularem poteſtatem. Quamvis ergo contra Clericum, qui homicidium qualificatum, vel iteratum commiſit, Eccleſia non habeat ultra quid faciat ad puniendum, habet tamen ultra quid facit ad corrigendum: & hoc ponderat textus noſter, qui fortiſſimè facit contra opinionem Ancharani, & ſequacium: Nam ut vides, Clericus non traditur Curiæ ſæculari, niſi his duobus concurrentibus, videlicet ut Eccleſia non habeat ultra quid faciat, & Clericus ſit incorrigibilis, quod perinde eſt ac dicere, ut quoad pœnam, & quoad correctionem Eccleſia non habeat ultra quid faciat ad converſionem, maximè ſi Clericus ſit paratus culpam fateri, & pœnitere, vel non neget ſe velle pœnitentiam ſubire. Igitur cùm hæc duo
99 copulativè requirantur, non ſufficit alterum ad inducendum hunc effectum, ut l. *Si hæredi plures, ff. de condit. inſtit.* & notatur in c. 2. *ſuprà de reſcript.*

100 Tertiò principaliter pro hac opinione eſt textus in cap. *Tuæ, infrà de pœnis*: ubi Pontifex requiſitus qualiter puniri debeant Clerici in latrociniijs, vel alijs magnis ſceleribus deprehenſi, reſpondet eos à ſuis Ordinibus degradatos eſſe detrudendos in arcta monaſteria ad pœnitentiam
101 peragendam: nam latrocinium eſt delictum gravius, quàm furtum, cap. 1. *in fin. de homicid.* undè ſecundùm Hoſt. in d. c. *Tuæ, in princ.* & Jo. Andr. *num.* 1. ille textus loquitur de ijs, qui ſe immiſcent enormitatibus, juxta cap. *Perpendimus, de ſent. excommun.* Et ſic loquitur de furibus qualificatis, & non de ſimplicibus, qui tamen & ipſi à ſuis Ordinibus ſunt deponendi, ut hic patet, & degradatio, de qua in dict. c. *Tuæ*, intelligitur de verbali, ſcilicet depoſitione, non de actuali, ſecundùm Jo. Andr. *ibi num.* 2. aliàs non congrue-
102 rent quæ ibi ſequuntur de pœna detruſionis in monaſterium: nam actualiter degradatus exuitur omni privilegio clericali, & ſtatim efficitur de foro ſæculari, ut c. *Degradatio, de pœnis, lib. 6.* & c. *Novimus. de verb. ſignific.* & latius dictum eſt *ſuprà n.* 16. 90. & 91. Item verba illa, in latrocinijs, vel alijs magnis ſceleribus, apta ſunt comprehendere etiam plura latrocinia, vel magna ſcelera: ergo eſt ibi textus expreſſus, quòd pro furto etiam qualificato, vel iterato Eccleſia non
103 imponit pœnam actualis degradationis.

Quartò, & ultimò, alijs omiſſis, ad idem eſt textus apertus in cap. *Vt famæ, infrà de ſentent. excommunicat.* ubi deciditur, ut Clerici, qui graviter excedentes à Prælatis ſuis in monaſterium detruſi carcerem clauſtri effugiunt, & prioribus ſe ſceleribus ſceleſtiùs immiſcent, ab ijſdem Prælatis poſſint, ac debeant arctæ cuſtodiæ mancipari, ne aliter ad ſimilia, vel deteriora labantur; nec Curia ſæcularis poſſit illos capere niſi de mandato eorundem Prælatorum. quia tunc non ſuâ, ſed illorum authoritate id facere videntur. Pondera illa verba: *graviter excedentes*, junctis verbis: *prioribus ſceleribus*, quæ oſtendunt hos Clericos gravia, ſeu magna ſcelera commiſiſſe; & ſic homicidia, vel furta, & ſimilia, de quibus loquitur hoc cap. & d. cap. *Tuæ. de pœnis.* Item pondera verba: *prioribus ſe ſceleribus ſceleſtiùs immiſcentes*; nec non illa: *ad pejora*: quæ demonſtrant eos deinde iterata, & graviora ſcelera commiſiſſe. Et nihilominus à ſuis judicibus Eccleſiaſticis ſunt comprimendi vel per ſeipſos, vel ſi neceſſe fuerit, invocato brachij ſæcularis auxilio. Ergo eſt ibi caſus expreſſus, quòd pro magnis ſceleribus iteratis, & ſcientiam pro homicidio qualificato, vel iterato Clericus non traditur Curiæ ſæculari non datâ incorrigibilitate. Ex quibus puto hanc opinionem veriſſimam, & non eſſe tutum ab ea recedere in judicando, vel conſulendo.

104 Porrò in hac opinionum contrarietate alij conſiderantes etiam ceſſante incorrigibilitate à Clericis perpetrari poſſe talia flagitia, quæ non valeant condignè puniri ſolâ depoſitione, vel detruſione in monaſterium, cujus loco ſucceſſit tranſmiſſio ad triremes, nunc verò in ergaſtulum exiſtimârunt hoc relinquendum eſſe arbitrio judicis Eccleſiaſtici, qui juxta qualitatem facti, & perſonarum decernat an delinquens ſit degradandus, & Curiæ ſæculari tradendus, nec ne: Inter quos Covarr. *pract. quaſt. lib* 2. *quæſt.* 20. *num.* 7. ubi ait: (Nec tamen inficior poſſe contingere homicidium, aliudve crimen ita perniciosum Reipublicæ inſpectis loci, temporis, & perſonarum qualitatibus, quod arbitrio diſcretorum judicum hanc traditionem juſtiſſimè patiatur. Et ex illo idem repetunt Plaza *in Epitom. del clor. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 13. *verſ. Nec me latet.* Didac. Perez *tom.* 3. *comm. in ordin. regul.* Caſtell. *lib.* 8. *tit.* 4. *l.* 3. *ſub verſ. Verum autem degradatus.* Clar. *in § fin. dicta quaſt.* 36 *verſ. Pariter etiam*, ubi poſtquam dixit opinionem Ancharani, & Abbatis ſervari in practica, ut ſcilicet propter homicidium proditorium, vel aliud enorme, & graviſſimum delictum Clericus degradatus tradatur Curiæ ſæculari non expectatâ incorrigibilitate, ſeque etiam vidiſſe aliquando ita obſervari: concludit in hujuſmodi caſibus enormibus hoc relinquendum eſſe arbitrio ipſius judicis Eccleſiaſtici degradantis, qui ſecundùm qualitatem facti & perſonarum decernat an ſit tradendus Curiæ ſæculari, vel non; ſubdit tamen in dubio non eſſe faciendam traditionem Clerici delinquentis, qui non eſt incorrigibilis, niſi natura rei, & circumſtantiæ criminis aliud ſuadeant: & idem dicunt Scaccia *de Iud c. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 66. *verſ. Alij tamen ſunt, & 67.* Farinac. *qu.*
105 8. *num.* 81. *verſ. Ego*, & alij recentiores. Addunt nonnulli hujuſmodi arbitrium non aliter explicandum eſſe, quàm conſulto prius Summo Pontifice, ſecundùm ea, quæ tradit Epiſcopus Scradenſis *in tract. de cenſur. & irregularit. tit. de depoſit. & degradat. cap.* 14. Qui pluribus exemplis oſtendit in multis mundi partibus ſæpius ſervatam fuiſſe dictam opinionem Ancharani, & Abbatis, accedente tamen Summi Pontificis authoritate, & non aliàs. Quod etiam admittit Gregor. Lopez *in leg. Partit. Hiſpan l.* 61. *verb. Homicidio, tit.* 6, *part.* 1. & Farinac. *dict. quaſt* 8. *num.* 81. *circa fin.* ibi, & tamen ſemper Pontifice conſulto, qui propterea *conſ.* 143. *num* 1. *in fin. vel* 2. reſpondit, Presbyterum, qui occidit Præpoſitum Villæ Cerenaſchi, & bonis expoliavit, de jure potuiſſe etiam non expectatâ incorrigibilitate, præviâ reali degradatione tradi Curiæ ſæculari, ſaltem Papâ conſulto: & hoc ſimiliter tutius eſſe dixit Martinus del Rio *diſquiſit. magicar. lib.* 5. *ſect.* 16. *ſub verſ. Si quæras.*

Sed quidquid dicant iſti, cùm jura in hoc articulo ſint clara, non relinquitur locus arbitrio judicis, cap. *de cauſis, ſuprà de offic. deleg.* & ideò tenendum quod primò dixi.

106 Et ita *die 16. Novembris* 1650. in Congregatione à Sanctiſſimo ſpecialiter deputata actum fuit de cauſa cujuſdam Marij Capponetti Siculi ſolemniter profeſſi in Religione Fratrum Capuccinorum Sancti Franciſci, qui in eadem commiſerat furtum excedens ſummam ſcutorum centum, & loco triremium, ad quas damnatus fuerat, ſeptennium manſerat in carcere; ac deinde ad ſacerdotium promotus, habitu religionis temerè dimiſſo, apoſtatavit, & per annum extra Religionem vagatus in habitu clericali, tandem Romæ anno *Jubilæi* patravit decem magna furta in palatijs diverſorum Magnatum cum portarum & ſcriniorum fractura, in quorum ultimo deprehenſus, & carceribus mancipatus omnia ſingillatim confeſſus fuit; & cùm dubitaretur an propterea eſſet degradandus, & tradendus Curiæ ſæculari, ut lueret pœnam ultimi ſupplicij, articulo de mandato Sanctiſſimi accuratè diſcuſſo, reſolutum fuit contra opinionem Ancharani, & Abbatis non eſſe locum huic pœnæ degradationis, nec traditionis Curiæ ſæculari, ſed tantùm detruſioni in perpetuum carcerem, vel ad triremes. Quam Congregationis ſententiam Sanctitas Sua ad ſe relatam approbavit. Et ita prædictus reus in effectu ad triremes in perpetuum fuit tranſmiſſus, &c.

DE IVDICIIS.

Cap. Cum veniſſent.

SVMMARIVM.

1 *Concilij Tridentini decreta an, & quibus liceat interpretari. & num. 9. uſque in finem.*

Interpretationum quatuor ſunt ſpecies: Principis, Conſuetudinis, Iudicis, & Magiſtrorum; & in quibus differant, ibid. & n. ſeq.

2 *Interpretatio, quam Princeps facit non ut Legiſlator, ſed ut Magiſter, probabilis eſt, non neceſſaria.*

3 *Interpretatio tranſlativa quæ ſit.*

4 *Interpretatio argumentalis & extrinſeca propriè non ineſt legi.*

5 *Interpretatio impropria quotuplex ſit.*

6 *Interpretatio quid ſit.*

7 *Verba legis cùm exponimus, legem non interpretamur, ſed declaramus.*

8 *Interpretatio alia eſt litteralis, alia quæ in obſcuritate ſensûs, ſeu dubietate verborum conſiſtit.*

9 *Bulla Pij IV. circa prohibitionem interpretationis Concilij Tridentini refertur.*

10 *Bulla Pij IV. prohibens Tridentini Concilij interpretationem, de qua interpretationis ſpecie ſit intelligenda.*

11 *Concilij Tridentini Canones, & Decreta nemo poteſt per modum legis univerſalis interpretari niſi ſolus Papa. & nn. ſeqq.*

12 *Canones, & Leges interpretari is poteſt tantùm, qui poteſt condere.*

13 *Declaratio dubiorum emergentium ex decretis generalium Conciliorum à Sede Apoſtolica petenda eſt.*

Cognatio quæ tendit ad deſtructionem, vel confirmationem actûs, debet ab eo procedere, qui poteſt actum celebrare. ibid. verſ. Quæ concluſio.

14 *Papa poteſt Concilium Tridentinum interpretari tam per ſeipſum, quàm per eos, quibus id munus ſpecialiter demandaverit.*

15 *Legatus non modò ſuam conſtitutionem, ſed etiam reſcriptum Papæ poteſt interpretari.*

16 *Interpretatio Papæ, vel habentis authoritatem ab ipſo habet vim generalis Conſtitutionis, etiamſi in aliquo ſpeciali caſu, ad conſultationem alicujus edita fuerit.*

17 *Congregationis Concilij declarationes ſigillo, & ſubſcriptione munitæ, etiamſi editæ fuerint in aliquo ſpeciali caſu, faciunt jus quoad omnes, perinde ac ſi à Papa editæ fuiſſent.*

18 *Congregatio Epiſcoporum & Regularium non habet jus Tridentini Concilij decreta interpretandi. & num. ſeqq.*

Iuriſdictio Papæ reſervata non comprehenditur in conceſſione juriſdictionis quantumcunque generali. ibidem.

19 *Interpretandi poteſtas cohæret perſonæ, & in alium non tranſit.*

20 *Legatus de Latere Tridentini Concilij decreta interpretari non poteſt abſque ſpeciali facultate.*

21 *Epiſcopi in ſuis decretis, & Conſtitutionibus, & Iudices in ſuis ſententijs & interlocutionibus interpretari non poſſunt decreta Concilij Tridentini. & num. ſeqq. uſque ad num. 52.*

22 *Iudicibus an, & quomodo liceat jura interpretari, & num. ſeq. uſque ad num. 25. & num. 38. uſque ad num. 44.*

23 *Epiſcopi prohibentur generalium Conciliorum dubia interpretari.*

24 *Intellectus* l. fin. C. de legib. l. 2. §. Si quid vero, C. de veter. Jur. enucl. *&* l. Non poſſunt, ff. de legib.

25 *Bulla Pij IV. dum prohibet ne quis audeat ſtatuere ſuper decretis Concilij Tridentini, intelligitur de ſtatutis declaratorijs. & num. ſeqq.*

26 *Epiſcopis tanquam executoribus Concilij Tridentini in ſua diœceſi licet pro hujuſmodi executione edicta proponere.*

27 *Reges efficere debent ut cuſtodiantur leges & præcepta Dei.*

28 *Prætextus, ſeu color quid ſit.*

20 *Verbum,* ſtatuere, *neceſſitatem inducit, & in materia declaratoria non importat niſi interpretationem authoritativam.*

30 *Congregatio Concilij à Pio IV. ad Concilium Tridentinum non interpretandum, ſed exequendum, aſſumpta hæſitavit, an ab initio ei licuiſſet Concilium interpretari.*

31 *Rotæ Romanæ deciſiones ſunt Magiſtrales, & probabiles tantùm, licet magnum habeant pondus authoritatis.*

31 *Rotæ Romanæ deciſiones prævalent communi opinioni.*

33 *Item faciunt jus in Curia adinſtar ſtyli, ſaltem ſi ſecundùm eas fuerit ſæpius judicatum.*

34 *Rotæ Romanæ in ſuis deciſionibus non licet Tridentini Concilij decreta interpretari abſque ſpeciali facultate. & n. ſeq.*

35 *Signatura Iuſtitiæ cùm in genere & confusè petitur commiſſio cauſæ, debet in commiſſione addere*

clauſulam, dummodo non agatur de interpretatione Decretorum Concilij Trident.

36 *Iudex delegatus in cauſa ſibi commiſſa fungitur vice Papæ, & eſt major Ordinario.*

37 *Epiſcopis ſi in ſuis diœceſibus, & Iudicibus in cauſis pendentibus liceret Concilium Tridentinum interpretari, quæ incommoda ſequerentur.*

38 *Iudicem oportet Legum, & Canonum ſenſus, & mentem ſcrutari, etiam poſthabitâ verborum proprietate, quod ſine interpretatione fieri non poteſt.*

39 *Iudex ſuper paucis tantùm, quæ juridicâ ſententiâ decidi non poſſunt, debet Principem conſulere.*

Declaratur. n. 51.

40 *Interpretationis prohibitio non afficit ubi copia Principis haberi non poteſt.*

41 *Iudices ſuper dubijs litterarum Apoſtolicarum nullatenus poſſunt judicare, ſeu pronunciare, ſed tantùm cognoſcere incidenter.*

42 *Iudex de dubio arduo, & inexplicabili ſuper literis Apoſtolicis etiam incidenter cognoſcere non poteſt, ſed debet Papam conſulere.*

43 *Interpretatio dubiorum ſuper literis Apoſtolicis emergentium indiſtinctè petenda eſt à Papa ſi ſit præſens in loco.*

44 *Iudex cùm incidit dubium concernens interpretationem Concilij Tridentini, quomodo ſe gerere debeat in cognitione, & expeditione cauſæ.*

45 *Interpretationi locus non eſt ubi verba ſunt clara.*

46 *Iudex cùm directè, & principaliter vertitur in dubium ſuper intellectu alicujus decreti Concilij Tridentini, omninò abſtinere debet ab interpretatione.*

47 *Iudex etiam incidenter de dubijs ſuper decretis Concilij Tridentini cognoſcere non poteſt, ſi commodè pateat aditus ad Congregationem.*

48 *Iudices, qui ob locorum diſtantiam, vel aliud legitimum impedimentum nequeunt ad Congregationem Concilij recurrere, poſſunt, ſi periculum ſit in mora, de dubijs non arduis decretorum Concilij incidenter cognoſcere, & ſuper negocio principali pronunciare.*

49 *Impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis, quod oritur ex matrimonio contra formam Concilij contracto per verba de præſenti, & non conſummato, non fuit à Concilio ſublatum, & durat uſque ad quartum gradum.*

50 *Epiſcopi & Iudices, etiamſi difficilis ſit receſſus ad Sedem Apoſtolicam, dubium arduum, & difficile ſuper decretis Concilij Tridentini etiam incidenter decidere non debent.*

51 *Iudex in dubijs decidendis quem ordinem ſervare teneatur.*

52 *Doctores, & Magiſtri prohibentur gloſſas, commentarios, adnotationes, & ſcholia ſuper decretis Concilij Tridentini typis mandare, atque impreſſa edere. & n. ſeq. uſque ad n. 63.*

53 *Bulla Pij V. prohibens ne quis edat ullum genus interpretationis ſuper decretis Concilij Tridentini, includit etiam interpretationem probabilem. & n. ſeqq.*

54 *Iudices ſæculares minimè poſſunt leges Canonicas & Conciliares interpretari.*

55 *Verba univerſalia includunt etiam ea, quæ aliàs à diſpoſitione generali non includerentur.*

56 *Canonum ſtatuta Principum Conſtitutionibus adjuvantur.*

57 *Iuriſperitus, qui edidit gloſſam impreſſam Hiſpano idiomate ſuper Concilio Tridentino, declaratur excommunicatus à S. Congregatione.*

58 *Remiſſiones Auguſtini Barboſæ Indici librorum prohibitorum adjectæ ex ſententia S. Congregationis Concilij.*

59 *Legumlatores ferè omnes ſuarum legum interpretationem prohibuerunt.*

60 *Conſuetudo contra Conſtitutionem Apoſtolicam habentem decretum irritans, & infligens pœnam excommunicationis validè introduci non poteſt.*

61 *Septimi libri Decretalium compilatio ſub Gregorio XIII. inchoata, & ſub Clemente VIII. abſoluta, cur publicata non fuerit. & num. ſequent.*

62 *Decretalium quot compilationes fuerint, & qui illarum gloſſatores.*

63 *Doctoribus, & Magiſtris non licet gloſſas, commentarios, adnotationes, aut ſcholia ſuper Decreto Concilij Tridentini manuſcripta evulgare. & n. ſeqq.*

Declaratur n. 71. & 76.

64 *Verbum,* edere, *quid importet propriè.*

65 *Typographiæ uſus quo tempore incœpit.*

66 *Librorum impreſſio, & evulgatio etiam in materia pœnali pari paſſu ambulant.*

67 *Communis uſus loquendi prævalet verborum proprietati.*

68 *Declaratur.*

69 *Statutum imponens pœnam pro homicidio quocunque patrato, an comprehendat etiam homicidium caſuale, & ſine dolo.*

70 *Dictio,* quocunque modo, *extendit diſpoſitionem etiam ad impropria, & alias non comprehenſa in diſpoſitione generali.*

71 *Opera etiam manuſcripta conſueverunt allegari, licèt minus frequenter, quàm impreſſa, & cur. & n. ſeqq.*

73 *Vincentius profundiſſima ſcientia pater dictus à Ioanne Andrea.*

74 *Doctores antiqui mittebant ſibi invicem libros manuſcriptos propter illorum penuriam.*

75 *Rationis finalis reliquiæ ſatis ſunt ad ſuſtinendam diſpoſitionem.*

76 *Doctores, qui gloſſas, & commentarios manuſcriptos ſuper decretis Concilij Tridentini non evulgant, ſed ad uſum ſuum ſibi reſervant, non incidunt in pœnas Conſtitutionis Pij IV.*

77 *Gloſſa Cardinalis Antonij Caraffæ, & Epiſcopi Theani ſuper decretis Concilij Tridentini.*

78 *Congregationis Concilij Miniſtri an includantur in Bulla Pij IV. de non interpretandis decretis Concilij Tridentini.*

79 *Ratio expreſſa per gerundium cenſetur finalis.*

80 *Doctores, & Advocati, qui aliquod Tridentini Concilij decretum incidenter interpretantur, eamq; interpretationem ſcriptam, aut impreſſam edunt, excuſantur à cenſuris Bullæ Pij IV.*

81 *Verba,* quocunque modo, *includunt omnem modum tam principalem & directum, quàm incidentem.*

82 *Navarri conſilia multa contra declarationes Sac. Congregationis Concilij.*

83 *Bulla Pij IV accepit interpretationem ex communi ſententia, ut non comprehendat editiones interpretationum, quas faciunt obiter Magiſtri, & Doctores ſuper aliquo decreto Concilij Tridentini.*

84 Ver-

84 *Verba univerſalia, quocunque modo, reſtringuntur ad ſubjectam materiam.*

85 *Verba obſcura propter eorum generalitatem ex obſervantia veniunt declaranda.*

86 *Conſtitutio tollens conſuetudinem, non tollit interpretativam.*

87 *Conſuetudo in legibus interpretandis primo loco ſpectanda eſt, deinde propria ſignificatio verborum.*

88 *Interpretatione prohibita, non cenſetur prohibita interpretatio, quæ fit obiter, & incidenter.*

89 *Magiſtri, & Lectores licitè poſſunt in ſcholis Tridentini Concilij decreta oretenus interpretari. & n. ſeq. in fin.*

90 *Concilium Tridentinum in Græcam, Arabicam, Caldæam, aliaſque exteras linguas verſum.*

91 *Litteralis expoſitio abſolutè neceſſaria eſt ad intelligentiam legum.*

92 *Doctores, & Magiſtri de jure communi facultatem habent Leges, & Canones interpretandi.*

93 *Interpretandi licentia, quæ in Doctoratu confertur quid operetur.*

94 *Bulla Pij IV. non ſuſtulit facultatem, quam Doctores habent publicè interpretandi Concilium Tridentinum. & n. ſeqq. uſq. in fin.*

95 *Extenſio in pœnalibus non eſt facienda de caſu ad caſum.*

96 *Interpretatio legum naturaliter neceſſaria eſt, & ideo per Conſtitutionem, vel Statutum tolli non poteſt.*

97 *Statutum prohibens interpretationem, intelligitur de extrinſeca.*

98 *Argumentis frequenter, & collationibus latens veritas aperitur.*

99 *Concilij Tridentini decretum in cap. 2. ſeſſ. 25. de reform. expenditur.*

100 *Interpretatio Canonum ad dogmata pertinentium aliter fieri debet à lectoribus Theologiæ, atque à Profeſſoribus Iuris Pontificij.*

101 *Canonum diſciplina eſt Theologiæ ſubalternata.*

102 *Inducta ad majorem confirmationem actus, non debent ejus infirmationem operari.*

103 *Intellectus* l. Nemo Clericus, C. de Summ. Trinit. & fide Cathol. *&* c. 2. §. Inhibemus, de hæretic. *in 6.*

Diſputare publicè, vel occultè de articulis Fidei an liceat Clericis, vel laicis. ibid.

104 *Doctoribus, & Magiſtris an liceat interpretationes ſuper decreta Concilij ſcholaribus ſcribentibus publicè dictare.*

CUM VENISSENT. De dubiis privilegiorum Apoſtolicæ Sedis ſolus Papa cognoſcit, & non inferior. Hoc dicit ſecundum Ant. de Butr. & Abbat. Vel ſecundum Bald. & Cardinal. De privilegiis Apoſtolicis non judicat alius à Papa. Vel ſic ſecundum Aretin. Interpretatio privilegii pertinet ad conditorem, non ad alium. In hoc habes jura concordantia infra, n. 12. & ſeqq. Breve eſt, & non dividitur; & eſt pars Decretalis, quæ habetur ſupra in cap. *Cum veniſſent, de in integr. reſtitut.* ſecundum Goffred. Hoſt. & Ioan. Andr, quod plenius explicat Abb. Antiq.

Quæro. An & quibus liceat Tridentini Concilii decreta interpretari.

Ad evidentiam præmittendum eſt primò reſpectu efficientis, ſeu interpretantis quatuor eſſe ſpecies interpretationum, quas recenſet gloſſa in cap. 1. *in ver. Interpretatus* : & ibi etiam Doctores, *ſupra de poſtular. Prælator.* Item gloſſ. fin. in c. *Sicut*, §. *Ex his*, 11. *q.* 1. glo. in l. *Si de interpretatione*, *ff. de legib.* & in l. *in ver. Ieſyne*, C. *eod.*

1 Prima interpretationis ſpecies eſt generalis, neceſſaria, & in ſcriptis redigenda ut Principis, cap. *Inter alia, infra de ſent. excomm.* & c. *fin. de conceſſ. Præb. lib.* 9. cum concord. de quibus infra in prima concluſione : quam interpretationem appellat authoritativam Card. Jacob. in *tract. de Concil. c.* 16.

Secunda ſpecies eſt generalis, & neceſſaria, ſed non in ſcriptis redigenda, ut conſuetudinis, l. *Minimè, ff. de legib.* & d. l. *Si de interpretatione.*

Tertia ſpecies eſt quidem neceſſaria, & in ſcriptis redigenda, ſed non generalis, ut Judicis, l. *Non poſſunt*, & l. *Nam ut ait, ff. de legib.* not. Innoc. in d. c. 1. *n. 6. in fin. de poſtul. Prælat.* & Sylveſt. *in ver. Opinio, num.* 2. *verſ. Quia Iudex poteſt interpretari.* Et hæc interpretatio inter partes ſimiliter dici poteſt authoritativa, quia res judicata pro veritate habetur, l. *Ingenuum. ff. de ſtat. homin.* & judicium redditur in invitum, l. *Inter ſtipulantem, §. 1. ff. de verb. oblig.* Quamvis generalis dici non poſſit, quia jura litigatorum non egreditur, ut declarat Innocent, in cap. *Cum ſpecialis, numer.* 4. *in fin. de appellation.*

Quarta ſpecies interpretationis eſt, quæ nec generalis, nec in ſcriptis redigenda, nec neceſſaria eſt, ſed probabilis tantùm, quam nonnulli doctrinalem appellant, ſicut eſt interpretatio Gloſſarum, & Magiſtrorum l. *Unic.*, C. *de Profeſ. qui in urb. Conſtantin. lib.* 12. cum aliis, de quibus

2 infra. *in 6. concluſ. num.* 92. Quod habet locum etiam ſi hanc interpretationem faciat Princeps, ſeu Legislator, ſed ut Magiſter, ſeu Doctor, ut de apparatu Innocentii IV. not. Jo. Andr. *in addit ad Specul. in rubr. ne Sede vacan.* Felin. in cap. 2. *de reſcript.* Iaſ. in l. 1. *ff. ſi cert. pet.* & docet idem met Innoc. in c. *Per tuas*, *il ſecondo* 3 *ſub num.* 4. *verſ. Si tu dicas, de Simon.* & Navarr. *conſ.* 11. incip. *Quibus ſignis cognoſcitur*, *de Conſtit.*

3 Præmittendum ſecundò reſpectu formæ, ſeu naturæ ipſius interpretationis ſecundum Card. in c. *Cum dilectus, n.* 12. *verſ. Octavo quæro, de conſuet.* interpretationem duplicem eſſe, quædam enim eſt tranſlativa, per quam ſcilicet unum idioma in aliud transfertur, juxta tex, in l. 1. *in fin. ff. de verb. oblig.* Et ſic dicuntur Septuaginta Interpretes S. Bibliæ. Et Hieronymus itidem dicitur interpretes Et hos etiam Mediatores appellamus ut per Card. *ubi ſupra.*

4 Quædam verò eſt interpretatio, quæ non fit per tranſlationem unius idiomatis ad aliud, ſed circa idem Idioma. Et hæc rurſus ſubdividitur: alia enim interpretatio eſt argumentalis, & extrinſeca, quæ propriè non ineſt legi, ut inquit

5 Bald. in c. 1. *n.* 52. *de Conſtit.* Et hanc dicit triplicem eſſe Cardin. *loco cit.* videlicet abrogativam, extenſivam, & reſtrictivam. Quæ diviſio colligitur ex gloſſ. 2 in l. 1. *ff. de orig. jur.* dum dicit interpretationem largius poni pro correctione,

ctione, pro arctatione, & prorogatione. Ad idem eſt gl. in *l. 1. § Qui operas, in ver. Interpretatione ff. ad Tertyll.* & not. Paul. de Caſtr. *conſ. 338. Quia exceptiones, n. 2. lib. 1.* dicens interpretationem ſumi poſſe etiam pro commoda correctione, & pro modificatione, quæ in augmento, vel diminutione conſiſtit. Nec diſſentit Bartol. in leg *Gallus, § Etiamſi ff. de liber & Poſthum.* corrupte enim legitur ibi interpretationem quandoque ſumi pro declaratione; & legendum videtur pro correctione, cùm Bartolus ad hoc alleget tex. in d. *§. Qui operas,* qui loquitur de interpretatione illa, quæ dicitur correctio, ut ibi per gloſſ. *in ver. Interpretatio*, niſi largè, & impropriè ſecundum gloſſ præalleg. in d. l. 1. *de orig. jur.* ſed potius correctio, vel modificatio ut per Paul. de Caſtr. d *conſ. 338, n, 2 lib: 1,* & de hac vide latè per Card. in d. c. *Cum dilectus à n. 14. uſque in fin. de cenſu. t.*

Alia verò interpretatio, ut idem Bald. ait in d cap. 1. *n. 25. de Conſtit.* eſt ſubſtantialis & intrinſeca, & inſeparabilis a lege. Et hoc modo accipitur interpretatio propriè pro congrua verbi dubii declaratione, ſecundum Paul. de Caſtr. *ubi ſupra.* de qua ſcripſerunt Bartol. in l. *Omnes populi, in 3 quaſi ſexta quæſtionis principalis, num 56. ff. de juſt. & jur:* Salyc. in l. 2 *in 1 C de noxal: action:* Ludovic. Roman. *in repet: l. Si verò, §, De viro, circa princip, ff. ſolu: matrim:* & Perr. de Anchar. *in repet. c. Canonum ſtatuta, in decima quarta quæſtione principali de Conſtitut.*

6 Præmittenda eſt tertiò diffinitio interpretationis propriè ſumptæ, quæ ſecundum Bald. in *proœm: Decretal. n. 95.* eſt ſermonum difficilium, vel perplexorum expoſitio, vel ſecundum Sylveſt. *in ver. Interpretatio, in prin.* eſt unius verbi per aliud, vel unius ſententiæ per aliam declaratio:
7 propterea tamen cum verba legis exponimus, legem non interpretamur, ſed declaramus, ut ſcripſit Bartol. in dicta l. *Gallus §. Etiamſi, numer: 1. ff: de liber: & poſthum:* licèt Interpretationis verbum ſæpè accipiatur pro declaratione, ut in leg. 1. *ff. ſi cert. pet.* & alibi paſſim.

8 Præmittendum quartò interpretationem, ſeu declarationem, ut proponitur, diffinitam iterum ſubdividi ſecundum Abb. in c. *Super quæſtionum, num. 8. verſ: Et dic clarius, de off. deleg:* Alia enim eſt litteralis, per quam ſcilicet verbum, vel verbi ſenſus, ſeu conſtructio quaſi grammaticaliter ad litteram exponitur, juxta text. in cap. *Exiit qui ſeminat, §. Itaque ſub pœna, de verbor. ſignif. lib. 6.* in l. 1. *§. fin. ff. de verbor. obligat.* & in l. *Proſpexit, ff. Qui, & à quibus.* Et hanc appellat Corium litteræ Oldrad. *conſ. 9. Poſſet ſine præjudicio num. 4. verſ. Præterea.* Item verborum corticem. Clem. *un. §. Verum, de jurejur.* Item ſuperficiem, & ſermonum folia Hieron. *in Epiſt. ad Galat. c. 1,* ut refertur in c. *Marcion, 1. q: 1* Item verbum ex verbo Greg. in cap. *Propterea, de verbor. ſignif.* Item interpretationem linguarum, ut cum dicimus Eucbariſtia, id eſt, bona gratia. Abb. *loc, cit.* & groſſum modum intelligendi Bald. in l. *Lege, num, 7 C: de legit hæred* Alia eſt interpretatio, ut inquit ibidem Abb. quæ in obſcuritate ſenſus, ſeu dubietate verborum conſiſtit quæ ſcilicet non nudam litteram, & verborum corticem explicat, ſed verba, & ſenſum ſimul juxta tex. in d. l. *Nominis & rei, §. Verbum ex legibus,* juncta gloſſ. *ff. de leg.* aut certè ſenſum, ſeu intellectum, qui legi intrinſecè, & eſſentialiter ineſt, ut in c. *Intelligentia, de verbor. ſignif.* in l. *Contra legem, verſ. In fraudem,* & in l. *Scire leges, ff. de legib, cum concord.* de quibus per Oldrad. *loco citat.* et hanc Jura, & ſacri Canones appellant legis rationem, intellectum, ſententiam, mentem, animam. vim, robur, ſpiritum, medullam, radicem, *&c.* ut in d. Clem. 1. *§. Verum, de jurejur.* & in d. c. *Marcion, 1. q. 1. cum ſimil.* de quibus ibi per gloſ. *in ver. Sed in ſenſu,* Feder. de Sen. *conſ. 4. Teſtator, n. 7. verſ. Multum eſt* & Abb. *conſ. 75. Primò eſt videndum, n. 6. verſ. Nam mens legis, lib. 1.*

9 Ultimò præmittenda ſunt verba Bullæ Concilii è Pio IV. *edita 7. Calend. Februar.* 1564. incipien. *Benedictus Deus, in fin. Concilii,* quæ ſic ſe habent; (Ad vitandam præterea perverſionem, & confuſionem, quæ oriri poſſet, ſi unicuique liceret, prout ei liberet, in decreta Concilii Commentarios, & interpretationes ſuas edere; Apoſtolica authoritate inhibemus omnibus tam Eccleſiaſticis perſonis cujuſcumque ſint ordinis, conditionis, & gradus, quàm laicis, quocunque honore ac poteſtate præditis; Prælatis quidem ſub interdicto ingreſſus Eccleſiæ; aliis verò quicunque fuerint ſub excommunicationis latæ ſententiæ, pœnis ne quis ſine authoritate noſtra audeant ullos commentarios, gloſſas, annotationes, ſcholia, ullumve omnino interpretationis genus ſuper ipſius Concilii decretis quocunque modo edere, aut quidquam quocunque nomine, etiam ſub prætextu majoris corroborationis, aut executionis, aliove quæſito colore ſtatuere. Si cui verò aliquid in eis obſcurius dictum, & ſtatutum fuiſſe, eamque ob cauſam interpretatione, aut deciſione aliqua egere viſum fuerit, aſcendat ad locum, quem Dominus elegit, ad Sedem videlicet Apoſtolicam omnium fidelium magiſtram, cujus authoritatem, etiam ipſa S. Synodus tam reverenter agnovit. Nos enim difficultates, & controverſias, ſi quæ ex eis decretis ortæ fuerint, nobis declarandas, & decidendas, quemadmodum ipſaquoque Sanct. Synodus decrevit, reſervamus.)

10 His præcognitis, quidam opinati ſunt in Conſtitutione Pii IV. non prohiberi niſi interpretationem generalem, & neceſſariam, ſeu authoritativam, quæ in ſcriptis redigitur; & ſic primæ ſpeciei, de qua in principio primi ſuppoſiti num. 1. ut Salas *de legib. tract. 14. qu. 97. diſp. 21. ſect. 11. verſ. Neque obſtant prioris partis fundamenta,* & verſ. *Quantum ad primam,* poſt Henriq. *lib. 7. de indulg. c. 29. num. 4.* Et Eman: Rodrig. *tom. 1. Regul. quæſt. in 11. quæſt. art. 3. §. Ad vitandum,* ſed hæc ſententia eſt nimis laxa, & reddit Conſtitutionem Pii IV. prorſus inanem, & fruſtratoriam: nam cum interpretatio hæc authoritativa, & generalis decretorum Conciliorum fieri non poſſit niſi à ſummo Pontifice, ut parebit infra in prima concluſione; ineptè Pius IV. illam tam diſtinctè prohibuiſſet omnibus tam eccleſiaſticis perſonis, quàm laicis. et verba Bullæ univerſalia, &

prægnantia, & tam crebrò inculcata, violentam hanc reſtrictionem non patiuntur, ut ſimiliter patebit infra in 4. *conc luſ. nu.* 54. *verſ. Quintò expendenda ſunt verba.*

Alii è converſo ſentientes religioſius quàm par eſt, exiſtimarunt Pium V. interdixiſſe generaliter, & indiſtinctè quamcunque interpretationem etiam probabilem decretorum Concilii Tridentini. Sed hæc opinio eſt nimis rigida, & facilè poteſt injicere laqueum conſcientiis ob Cenſuras in prædicta Conſtitutione inflictas, eaſque patitur difficultates, quæ inferius ſubjiciuntur in quinta, & ſexta concluſione.

Quam obrem pro veritate ſtatuendæ ſunt Concluſiones infraſcriptæ.

11 Prima concluſio eſt, Decreta, & Canones Concilii Tridentini nemo poteſt authoritativè, ſic per modum legis univerſalis interpretati, niſi Romanus Pontifex. Hæc Concluſio eſt manifeſta.

12 Primò quia generaliter ille ſolus habet jus interpretandi Canones, qui habet poteſtatem condendi eos, quæ ſunt verba text. in § *Ex his omnibus*, 11. *quæſt.* 1. Et unde jus prodiit, interpretatio quoque debet procedere, c. *Inter alia*, *infra de ſentent. excomm.* cap. *Conſtitutionem*, *eod. tit. in 6.* cap. *Cum veniſſent*, *de Iudic.* 11. l. *Leges Sacratiſſimæ*, & l. *fin.* C. *de leg.* ibi (Si enim leges condere ſoli Imperatori conceſſum eſt, & leges interpretari ſolo dignum Imperio eſſe oportet.) *Et infra.* (Quis legum ænigmata ſolvere, & omnibus aperire idoneus eſſe videbitur, niſi is, cui ſoli Legiſlatorem eſſe conceſſum eſt?) Quæ jura, ut vides, loquuntur taxativè, ita ut excludant omnem poteſtatem inferiorem à Principe. Et à gloſ. & DD. communiter intelliguntur de interpretatione primæ ſpeciei, quæ ſcilicet in ſcriptis redigitur ad differentiam juris non ſcripti, quæve generalis, & neceſſaria eſt; & facit jus quoad omnes, juxta text. in cap. *final. de Conſtitut.*

13 Deinde patet hæc concluſio, quia interpretatio Generalium Conciliorum, quæ per Romanæ Eccleſiæ authoritatem & fiunt, & robur accipiunt, cap. 1. *& ſeq.* 17. *diſt.* cap. *Ideo*, 2. *quæſt.* 6. *&* 22. *diſt. per tot.* cap. *Significaſti*, *de elect.* omnino pertinet ad Summum Pontificem, cap. *Nec licuit*, 17. *diſt.* ibi: (Sed quoties aliqua de univerſali Synodo aliquibus dubitatio naſcitur, ad recipiendam de eo, quod non intelligunt, rationem ad Apoſtolicam Sedem conveniant) c. *Dilectus*, *de conceſſ. præben in 6.* & utrobique gloſ. & DD. not. gloſ. in Extravagan. *Cum inter nonnullos*, *in ver. Declaramus*, *de verbor. Signif.* Præpoſ. in cap. *Sicut*, *numer.* 1. 15. *diſt.* Turrecrem. *in Summa. de Eccleſia, lib.* 3. *cap.* 53. Card. Jacob. *de Conc. cap* 10. Ideoque in Conſtitutione Sixti V. *edita* 11. *Calend. Februar.* 1587. quæ incipit *Immenſa, in* §. *Deum autem Patri*, ſuper Inſtitutione S. Congregationis Concilii, dicitur; Ad ſingularem tantummodo Summi Pontificis authoritatem ſpectare, Generalia Concilia indicere, confirmare, interpretati.

Ac demum quia in individuo ipſummet Concilium Tridentinum in *decreto de recipiend. decret. Concil. ſeſſ.* 25. *de reform.* declarationem eorum, quæ in eodem Concilio ſtatuta, ac diffinita fuerunt, remiſit ad Romanum Pontificem. Et Pius V. in antedicta Conſtitutione decretorum Concilii Tridentini interpretationem ſibi, ac Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſervavit, ac cæteris omnibus interdixit. Quæ concluſio maximè procedit quoad interpretationem correctivam, ſeu modificativam, de qua ſupra in ſecundo ſuppoſito *num.* 5. Explorati enim juris eſt inferiores à Summo Pontifice nequaquam poſſe decreta univerſalium Conciliorum abrogare, vel modificare, cap. *Inferior*, 21. *diſt.* cap. *Cum inferior*, *de major. & obed.* Clement. *Ne Romani*, *de elect.* & habetur expreſſius in Extravagan. Joannis XXII. *Sancta Romana*, §. *Quadam autem*, *de Relig. domib.* ubi id notat gloſ. *in ver. Concilii.* Item gloſſ. in cap. *Cum dilectus*, *in ver. In ætatè*, & ibi etiam Abb. *col.* 5. *de elect.* gloſſ. in cap. *Nec licuit*, *in ver. Particularem.* 17. *diſtinct.* Felin. in cap. 1. *de Sponſal.* Naturalem rationem reddit hic Petr. de Anchar. *in* 2. *notab. nu.* 1. quia cognitio, quæ tendit ad deſtructionem, vel confirmationem actus, debet ab eo procedere, qui poteſt actum celebrare, ut in regula, *Nihil tam naturale*, *ff. de regul. Iur.*

14 Secunda concluſio. Quemadmodum Romanus Pontifex poteſt decreta Tridentini Concilii per ſeipſum authoritativè interpretari, ita & per eos, quibus id munus interpretandi ſpecialiter demandaverit, eorumque interpretatio habebit legis authoritatem perinde ac interpretatio Papæ, l. *Non ambigitur*, *ff. de legib.* l. 1. §. *fin. ff. A quib. appell. non lic.* §. *Lex eſt*, *Inſtit. de jure natural.* & l. *Formam*, *ff. de Offic. Præfect. Prætor.* Quæ jura ad hoc propoſitum adducit gloſ. Magna in l. 1. *in fin. gloſſa*, *verſ. Item contra*, *ff. de legib.* Sed melior text. eſt in l. 1. §. *His itaque collectis*, *junctis* §. *Sed neque*, C. *de veter. jur. enuclean.* ponderando eum ut diximus in cap. *Quoniam*, *numer.* 8. *verſ. Ad idem eſt textus formalis*, *ſupra de Conſtitut.*

15 Si Legatus non modo ſuam Conſtitutionem, ut in cap. *Ex parte*, *il terzo*, *de verbor. ſignif.* Sed etiam reſcriptum Papæ poteſt interpretari, cap. 1. *de poſtul. Prælat.* gloſs. in d. cap. *Ex parte*, *in ver. Interpretatione*, & gloſ. *fin.* in cap. *Sicut*, §. *Ex his omnibus*, 11. *quæſt.* 1. Et in Prætoriis ſtipulationibus ſi ambiguus ſermo acciderit, Prætoris eſt interpretatio, l. *In Prætoriis*, *ff. de Prætor. ſtipul.*

16 Porrò interpretatio, quam facit Papa, vel generalem authoritatem habens ab ipſo, habet vim generalis Conſtitutionis, & facit jus quo ad omnes, etiam ſi non generaliter, & per modum legis, ſed in aliquo ſpeciali caſu, & ad conſultationem alicujus edita fuerit. Hic eſt textus in l. *fin. in princ.* C. *de leg.* cujus hæc ſunt verba: (Si Imperialis Majeſtas cauſam cognitionaliter examinaverit; & partibus cominus conſtitutis ſententiam dixerit, omnes omnino judices ſciant hanc eſſe legem non ſolùm illi cauſæ pro qua, producta eſt, ſed & omnibus ſimilibus. Quem textum ad hoc ponderat ibi Bald. *n.* 1. Ad idem eſt caſus in cap. *Ex multa*, *de Vots.* Per quem textum ita tenet gloſ. in c. *Ex tua*, *in ver. Conſultationem*, *de fil. Presbyt.* & Felin. qui alios adducit in cap. 1 *num.* 17. *de Conſtit.*

17 Ex duabus concluſionibus ut ſupra firmatis, infertur primò, ut ſacra Congregatio Concilii poſſit decreta Tridentini Concilii ita interpretari,

tari, ut illius declarationes ſigillo, & ſubſcriptione munitæ, etiamſi editæ fuerint in aliquo particulari caſu habeant vim Conſtitutionis generalis, earumque ut ipſamet Congregatio declaravit, eadem habenda ſit ratio, ac ſi à Papa editæ eſſent, cum authoritatem interpretandi Concilium habeat ex Conſtitutione Sixti V. proximè relata: quam propoſitionem latiſſimè probavimus in d. c. *Quoniam ſup. de Conſtit. à n. 6. uſque ad n. 69.*

18 Infertur ſecundò ut Sacra Congregatio Epiſcoporum, ac Regularium, quamvis habeat à Papa authoritatem reſpondendi illorum conſultationibus, proindeque ejus reſponſa etiam in caſibus particularibus edita faciant in ſimilibus caſibus jus generale quoad omnes ad inſtar declarationum Sacræ Congregationis Concilii; tamen facultatem non habeat Tridentini Concilii decreta interpretandi: Tum quia in generali commiſſione reſpondendi ad dubia Epiſcoporum, & Regulatium non comprehenditur facultas interpretandi Concilium, quæ ex Bulla Pii IV. eſt Romano Pontifici ſpecialiter reſervata, c. 2. *de pœnit. & remiſſ. in 6.* c. *ult. de off. Vicar. eod. lib.* cap. *Nuper*, *verſ. Quia tamen conditor Canonis, de ſenten. excomm. in antiq.* Et in ſpecie in conceſſione juriſdictionis quantuncunque generali non comprehendi juriſdictionem reſervatam Summo Pontifici; eſt caſus in cap. *Quod tranſlationem*, & ibi gloſ. & DD. not. *de off. leg.* Dec. *conſ.* 197. *In caſu inquiſitionis*, *num.* 1. Rota. *deciſ.* 119. *Legatus*, *vel Nuncius*, *in novu*, & *deciſ.* 36. *Nota Legatus*, *in antiq.* ubi propterea decidit in conceſſione conferendi beneficia qualitercunque vacantia facta Legato non venire beneficia Papæ reſervata. Poteſtas autem interpretandi cohæret perſonæ, adeo ut non tranſeat in alium, ut inquit Innoc. in c. *fin. de ſucceſſ. ab inteſt.* & not. gloſſ. in l. *Idem Pomponius, in ver. Appareat, ff. de rei vendic.* Ideoque Greg. XIII. dixit nunquam ſuæ intentionis fuiſſe committere Epiſcoporum Congregationi ut de iis, quæ ad interpretationem Concilii pertinerent, aut de ipſis Congregationis Concilii decretis cognoſceret. Illud autem ſe rectè meminiſſe ait Sanctitas Sua commiſiſſe Congregationi Concilii ea omnia, quæ ad Concilium interpretandum pertinent, ut eſt adnotatum in libris publicis ejuſdem Congregationis Concilii *tom.* 10. *fol.* 557. Tum quia, & multo clarius in præallegata Bulla Sixti V. incipien. *Immenſa*, *in §. Et nos quidem, ſuper Inſtitutione S. Congregationis Epiſcoporum*; dum eidem Congregationi facultas tribuitur Epiſcoporum, aliorumque Prælatorum, & Ordinariorum petitiones audiendi, eorumque conſultationibus reſpondendi; cauſas item, & Controverſias inter Prælatos de juriſdictione, aliave de cauſa exortas. Item inter Capitula, aut obtinentes dignitates, ac inter quaſcunque ſingulares perſonas, & univerſitates, aut locorum in temporalibus Dominos examinandi; expreſsè interſeritur exceptio illa: *præter eas, quæ Tridentini Concilij interpretationem exigunt.* Et ſimiliter in eadem Bulla in §. *Nec ſanè minus, ſuper Inſtitutione S. Congregationis regularium.* Disertis verbis ſtatuitur, ut Cardinales hujus Congregationis cum inter Epiſcopos, & Regulares dubitationes inciderint, quæ ſub decretorum Concilii diſpoſitione, aut interpretatione comprehendantur, eas ad eandem Congregationem Concilii remittant. Et ex
20 hac ſecunda illatione ſatis clarè ſubiofertur nec Legatum de latere poſſe interpretari decreta Concilii Tridentini, cùm hæc facultas ſit Papæ ſpecialiter reſervata; ideóque non includatur in facultatibus legati quantumcunque generalibus, juxta text. in d. cap. *Quod tranſlationem, de off. leg.* & prædictam deciſionem *Rota* 119. *in novu.*

21 Tertia concluſio. Archiepiſcopis, & Epiſcopis, cæteriſque locorum Ordinariis in ſuis decretis, & Conſtitutionibus tam in Conciliis provincialibus, vel diœceſanis, quàm extra. Item judicibus quibuſcunque in eorum ſententiis; & interlocutionibus prohibitum eſt Trident Concilii decreta interpretari.

22 Probatio autem hujus concluſionis ſi petenda eſſet à jure communi, eſſet ſatis dubia; non enim conſtat apud omnes, an. & quomodo liceat Or-
23 dinariis, & Judicibus jura interpretari: nam in c. *Nec licuit*, 16. *diſt.* prohibetur Epiſcopis generalium Conciliorum interpretatio, dum eis præcipitur ut quoties de univerſali Synodo dubitatio naſcitur, pro deciſione conveniant ad Sedem Apoſtolicam. Qui textus in Polycarpo citatur ex Gregorio, & in margine eſt additum: ad Epiſcopos Mauritaniæ. Item de judicibus loquuntur verba illa Deuteronomii c. 17. *ſi difficilè, & ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem*, &c. *& judicium tuum inter portas videris variari, venias ad judicem, qui fuerit illo tempore*, ideſt ad Papam, ut exponit
24 Innocentius III. in c. *Per venerabilem*, §. *Rationibus. Qui fil. ſint legit.* Ad idem ſunt text. in l. *fin. C. de legib.* ibi (Et quare omnes ambiguitates judicum, quas ex legibus oriri evenit aures accipiunt noſtræ, ſi non à nobis interpretatio procedit) & in l. 2. *col. ult. C. de veter. jur. enucl.* ibi (Si quid verò ambiguum viſum fuerit, hoc ad Imperiale culmen per Judices referatur) Nec dicamus ea jura procedere in interpretatione generali, quæ facit jus quoad omnes, quoniam id verum quidem eſt in ea parte, in qua decidunt ſolum Principem legis conditorem poſſe jura interpretari. At dum prohibent ne judices interpretentur leges, ſed Principem conſulant, intelligi non debent, niſi de interpretatione in cauſis particularibus. Indubitatum eſt enim judices, quorum juriſdictio ad certos limites territorii, vel perſonarum reſtricta eſt, nequaquam poſſe interpretationem facere per modum legis univerſalis, l. fin. ff. de juriſd. omn. jud. Et lex non fertur niſi in caſu dubio, l. *Labeo, ff de Carbonian. edicto*: & in propoſito not. *hic* Dec. *n.* 1.

Non obſtat textus in l. *Non poſſunt, ff. de legib.* quia habet locum quando dubium eſt ſuper negotio, non autem ſuper verbis legis, ut ibi gloſ. & DD. notant. Non enim eodem loco haberi debet quæſtio facti, & quæſtio juris. Quia ut dicitur in l. *Non ſtatim, ff. ad l. Flaviam, de plagiar.* cum incidit quæſtio facti non Principem conſultare de ea re oportet, ſed quod veriſſimum in re præſenti cognoſcitur, ſequi judicem oportet.

Non obſtat l. *Neque leges*, & l. *Nam ut ait* Pa-

Padius, ff. eod. quia procedunt in interpretatione Iuriſconſulti, ſeu Principis, ut in d. l. *Neque leges*, declarat gloſ. *in ver. Scribi poſſunt.*

Non obſtat cap. 1. *de poſtulat Prælat.* quia habet locum in Legato, qui mandatum Apoſtolicum interpretatur ex commiſſione Papæ, ut notant DD. hic.

Innocentius tamen in eodem *cap.* 1. *de poſtul. Prælat. in 6. in fin.* ſimpliciter dicit quemlibet Judicem poſſe in cauſa legem interpretari. Et idem Innocentius in cap. *Cum ſpeciali. ſub. n. 4. de appellat.* poſteaquam dixit inferioribus Judicibus non licere jura condere, neque interpretari, nec etiam inter jus ſcriptum, & æquitatem, cum id ſolùm Principibus liceat, fatetur tamen in cauſis, quas coram ſe habent inferiores judices, benè poſſe quantum ad jus litigatoris pertinet ſuper juribus, & interrogationibus etiam inter jus, & æquitatem interpretari. et dictum Innoc. ſequitur ibi Jo. Andr: *col. 3. verſ. Quidam dicunt.* dicens inferiores Judices in cauſis, quas habent coram ſe, in præjudicium litigantis poſſe interpretari jus ſcriptum. & æquitatem; ſed talem interpretationem jus non facere, niſi inter partes, Anton. de Butr. *n. 11. verſ. Dicit tamen Innocentius*, & Petr. de Anchat. *in repet. Canonum ſtatuta, ſub. n. 35. verſ. Et vide quod notat Ioan. Andreas, de Conſtitutionib.*

Communiter tenetur judicem ſuper dubia legum, & Canonum non poſſe directè, & principaliter judicare, ſed tantum poſſe cognoſcere indirectè, & incidenter, ita ut ſuper illis non pronunciet, ſed ſuper negocio principali dumtaxat, ut parebit infra in hac ipſa concluſione *n. 41. & ſeqq.* Et hoc intelligunt Innocentius, & Jo: Andr. ſupracitati dum dicunt judicem poſſe interpretare leges in præjudicium litigatoris.

Cæterum quicquid ſit de jure communi,
25 quod pertinet ad decreta Concilii Tridentini has altercationes omnes diremit Conſtitutio Pii IV. ad cujus veritatis evidentiam, quia Eman. Rodrig. *tom. 1. Regular. quæſt in 11. quæſt. art. 3. §. Ad vitandum*, Henriq. *lib. 7. de Indulgent. cap. 29. n. 4.* Et Salas *de legib. tract. 14. qu. 97. diſp. 21. ſect. 11. verſ. Ad ſecundum reſpondet* perperam opinati ſunt Conſtitutionem Pii IV. non procedere quoad Judices in tribunalibus; ſupponendum eſt dum Pius IV. *in 2. part. §. Ad vitandum*, inhibet ne quis audeat ſuper decretis Concilii Tridentini quidquam quocunque nomine etiam ſub prætextu majoris corroborationis, aut executionis ſtatuere, verbum illud, *ſtatuere*, eſſe intelligendum de ſtatutis declaratoriis tantùm. Patet tum ex clauſula, quæ immediatè ſubſequitur ibi (Si cui verò aliquid in eis obſcurius dictum, & ſtatutum fuiſſe, eamque ob cauſam interpretatione, aut deciſione aliqua egere viſum fuerit, aſcendat ad Sedem Apoſtolicam) nam adverſativa illa, *verò*, & ſingula verba hujus clauſulæ congruerent, niſi prius egiſſet de ſtatutis declaratoriis; Tum ex ratione procemiali ejuſdem §. Vitandæ ſcilicet perverſionis, & confuſionis, qui oriri poſſet, ſi unicuique liceret in decreta Concilii interpretationes ſuas edere: quæ indicant ſe inferius agere nolle, niſi de materia interpretationis. Ad Clem. 1. cum ibi not. *de offic. Ordin.* Lap. *alleg.* 101. *In civitate, n. 24. verſ. Circa ſecundum ſtatutum.* Tum denique quia illud verbum, *ſtatuere*, intelligi non poteſt de ſtatutis Correctoriis Concilii; quia illis non conveniunt, imo adverſantur illa verba Conſtitutionis *etiam ſub prætextu majoris corroborationis.* Nec
26 intelligi poteſt de ſtatutis, & edictis merè executoriis: abſurdum enim eſſet ut locorum Ordinariis non liceret edicta proponere pro obſervatione, & executione Concilii. Cum in eadem Conſtitutione Pii IV. in §. *Mandamus*, diſtinctè eis præcipiatur, ut ejuſdem Concilii decreta, & ſtatuta in Eccleſiis ſuis, civitatibus, & diœceſibus in judicio, & extra judicium diligenter obſerveot, & à ſubditis quiſque ſuis inviolabiliter faciant obſervari. Contradictores, *&c.* et propterea paſſim videmus in Synodis provincialibus à S. Congregatione recognitis, & emendatis, & in Synodis diœceſanis inſeri ſtatuta, & ordinationes pro executione decretorum Concilii Tridentini; prorſus tamen abſque ulla illorum interpretatio-
27 ne. Quinimò in decreto *de recip. & obſerv. decret. Concil. ſeſſ. 25. de reform.* admoventur etiam Principes omnes ad operam ſuam ità præſtandam, ut quæ è S. Synodo decreta ſunt, ab omnibus recipiantur, & obſerventur. Ad Reges enim ſpectat, ut cuſtodiri faciant leges, & præcepta Dei, & Eccleſiæ, ut Auguſtinus docet *epiſt. 48. 50. & 156.* Et fecerunt pii Imperatores Conſtantinus, Theodoſius, Martianus, & alii, ut obſervat Card. Bellarm. *tom. 1. lib. 1. de Concil. cap. 20.* & conſtat ex l. *Cunctos populos, C. de Summ. Trinit. & fid. Cathol. cum concord.*

Cum igitur verbum, *ſtatuere*, poſitum in Conſtitutione Pii IV. nec referri poſſit ad ſtatuta correctoria, neque ad executoria, ſupereſt, ut referri debeat ad declaratoria, ità ut ſenſus Conſtitutionis ſit, ne ſub prætextu majoris corroborationis, vel executionis quiſquam audeat ſuper decretis Concilii quidquam ſtatuere, ideſt ſtatuendo declarare, quod eſt authoritative interpre-
28 tari: nã prætextus, ſeu color eſt ſimulatio quæſita ad faciendum id, quod alia via prohibetur, cap. *Avaritiæ, de elect. lib. 6.* cap. *Eos qui, de temp. ordin.* l. *Sub. Prætextu, C. de tranſact.* & not in l. *Illicita, ff. de offic. Præſid.*

29 Atque hoc pro conſtanti ſuppoſito, tertia hæc concluſio probatur primò, quia illud verbum, *ſtatuere*, nullatenus referri poteſt ad interpretationem probabilem Iuriſperitorum, ſed ad neceſſariam, & authoritativam duntaxat, Verbum enim, *ſtatuere*, neceſſitatem inducit, cap. *In hæc, de verborum ſignific.* gloſ. in Extravag. *Execrabilis Ioannis XXI. in ver. Statuimus*, & in materia, declaratoria non importat niſi interpretationem authoritativam, ut de verbo, *decernere*, quod idem eſt ac ſtatuere, l. 1. *ff. Quod quiſque juris eſt* text. in cap. *Conſtitutionem*, ibi, *declarantes decernimus, de ſentent. excomm. in 6.* & in c. 1. & ibi Gemin. *in 2. not. de Clerico ægrot. eod. lib.* Rurſus illud verbum, *ſtatuere*, referri non debet ad interpretationem authoritativam primæ ſpeciei, ideſt generalem, quæ facit jus quoad omnes: hanc enim indubitatum eſt ſuper decretis conciliaribus facere non poſſe niſi ſolum Papam, neque in hoc erat opus prohibitione Pii IV. alioquin Conſtitutio eſſet ſuper caſu indubitabili, quod eſſe non debet, l. *Labeo, ff. de Carbon. edict.* Reliquum eſt igitur ut referri debeat ſolummodo ad interpretationem authori-

tati-

tativam, quam circumſcripta prohibitione face-
re potuiſſent Epiſcopi in ſuis diœceſibus, & Iu-
dices in cauſis in eorum tribunali pendentibus.

Secundo loco idipſum probatur, quia inter-
pretationem probabilem quartæ ſpeciei jam
Pius IV. prohibuerat in prima parte illius, §. *Ad
vitandum*, ut dicemus infra in quarta concluſio-
ne *n.53. uſque ad 63.* Unde niſi poſtea egiſſet de
interpretatione neceſſaria, & ſpeciali; Secunda
pars illius §. abundaret, & eſſe omnino ſuperflua,
quod non eſſet dicendum, ut ibidem pate-
bit.

Tertiò Sacra Congregatio Epiſcoporum, &
Regularium authoritatem non habet interpre-
tandi Concilium ut oſtenſum eſt ſupra in ſe-
cunda concluſione, *verſ. Infertur ſecundò, n. 18. &
& ſeqq.* Quinimmo in eadem Bulla Pii IV. confir-
mationis Concilii ibi, *ullumve omnino interpreta-
tionis genus*, propter ea verba fuit dubitatum à Sa-
cra Congregatione Concilii, An ex quo Pius
IV. in erectione dictæ Congregationis videtur
tantum deputaſſe eam ad executionem decreto-
rum Concilii, non autem ad interpretationem,
& amplius ibi mandavit, ut ſi aliqua dubietas
emergeret, ad Sanctitatem ſuam referret. Et in
hac Bulla hanc facultatem interpretandi etiam
ſibi reſervavit: An Congregatio ipſa inciderit
in iſtam cenſuram decidendo multos caſus pro-
poſitos ad interpretationem Concilii pertinen-
tes abſque eo quod ullam relationem Sanctiſſi-
mo fecerit. Et cum Congregatio hac de re con-
ſuluiſſet Pium V. Sanctitas Sua dixit ſe non cre-
dere Congregationem incidiſſe in hujuſmodi
cenſuras, quoniam opinabatur hanc prohibitio-
nem eos tantum comprahendere, qui proprio
auſu interpretari præſumpſiſſent, ut indicant
illa verba, *audeant interpretari*; tamen pro futuro
dixit ſe tribuare facultatem Congregationi, ut
abſque alia delegatione poſſet decidere caſus
quos Congregatio tanquam claros putaret deci-
dendos; quos vero tanquam dubios putaret re-
ferendos, Sanctitati Suæ referret, prout poſtea
fecit, ut diſertis verbis eſt adnotatum in libris pu-
blicis S. Congregationis manu Cardinalis Caraſæ.
Si igitur ſupremis Urbis tribunalibus fas non eſt
decreta ipſius Concilii interpretari, idque ne ip-
ſi quidem Congregationi Concilii licuit ab
initio, niſi quoad caſus, quos tanquam claros
putaſſet decidendos, pro quibus etiam opus fuit
ſpeciali Sanctiſſimi facultate, quanto minus
id licebit Ordinariis, & Judicibus inferiori-
bus?

31 Quartò quamvis Rotæ Romanæ deciſiones
ſint probabiles tantùm, ſeu Magiſtrales ſecun-
dum Gemin. in cap *Dubios, col. 5. n. 9.* & ibi etiam
Franc. *numer. 10. de reſcript. in 6.* & fatentur qua-
tuor inſignes Rotæ Auditores, nempè Felin. in
c. *Paſtoralis, col. fin. numer. 10. verſ. Et idem eſt de de-
ciſionibus Rotæ: de fide inſtrum.* Præpoſ. in cap. *Ne-
que, 9. diſt.* dicens deciſiones noſtræ non ſunt
jura, & ideo poſſunt reprobari. Bellam. *de-
ciſ. 42. ſi in cauſa. de lite conteſtata* Caſſad. *deciſ.
17. numer. 7. de præben.* magnum tamen ha-
bent pondus authoritatis, ut per Chriſtophor,
32 Caſtil. *conſ. 7. Viſis prius, col fin. numer. 20. & 21.*
Et prævalent communi opinioni ſecundum Imo-
lam in c. 1. *de lit. conteſt.* quicquid ibi contra
33 ſcripſerit Barbat. *col. 15.* Quinimo Joan. Franc.
Pavinis ſimiliter Rotæ Auditor in *præludiis Extra-
vagantis Ioan. XXII. col. 3 verſ. Deciſiones Rotæ* affir-
mat eas facere jus in curia ad inſtar ſtyli, ſaltem
ſi ſecundum eas fuerit ſæpius judicatum, cum ad
Rotam ſpectet interpretari verba, & mentem
Papæ in reſcriptis, & in hac quaſi poſſeſſione ex-
iſtat ſciente, & patiente, imò volente, & man-
dante Summo Pontifice, allegat c. *Sicut, de re ju-
dic.* & notata per Joan, Andr. poſt Hoſtien. in c. 1.
de poſtul. Prælat. Extra Curiam vero dicit eas fi-
dem facere ſicut reſponſa Prudentum, & redar-
guit Gemin. & Petr. de Anchar. qui contra
Rotam conſuluerunt. Quamobrem Rotæ inter-
34 pretatio in ſuis deciſionibus videtur authorita-
tiva, & conſequenter prohibita eſt quoad Con-
cilium Tridentinum in Conſtitutione Pij IV.
Hinc Gregor. XIII. *die 4. Aprilis 1581.* dixit eſſe
admonendam Rotam ſuper deciſionibus, quas
facit in materia Concilii. Et propterea *in cauſa
Gadicen. adjunctorum die 14. Februar. 1582.* Rota
dixit ſe tractaſſe de ordine Sanctiſſimi de intelle-
ctu duorum decretorum Concilii Tridentini, ut
habetur in impreſſis *deciſ. 143. par. 1 diverſ. & die
21. Iunij* 1602. In Rota propoſitum fuit dubium
ad eam tranſmiſſum à Sac. Congregatio Conci-
lii ſuper intellectu *cap. 15. ſeſſ. 25.* ex ordine
Sanctiſſimi, ut apud Seraph *deciſ. 1442* Et quod
magis eſt Calaguritan. & Calciaten, Juriſdictio-
nis 27. *Maij* 1680. coram Bubalo, ſic legitur:
(Propoſui dubium an Epiſcopus poſſit viſitare
ſuas Cathedrales Eccleſias Calaguritan, & Cal-
ciaten juxta decretum Sacroſancti Concilii Tri-
dentini *ſeſſ. 6. cap. 4. & ſeſſ. 25. cap. 6.* Pro cujus in-
terpretatione in hac cauſa ſufficiens facultas
mihi attributa erat vigore ſpecialis com-
miſſionis, ut in impreſſis *deciſ. 328. par. 2. diverſ.*
Et ferè uſu receptum eſt, ut ſi quando in Rota
incidat quæſtio concernens interpretationem
Concilii, & caſus ſit dubius, & à ſacra Congre-
gatione non deciſus, vel Rota ipſa Congrega-
tionem conſulat, vel ſignificet partibus ut ade-
ant Congregationem, à qua ubi declarationem
obtinuerint, redeant cum ipſa ad Rotam, quæ
deinde procedit ad cauſę expeditionem juxta
deciſionem S. Congregationis, ut in ſpecie col-
ligitur ex *deciſione 482* & *deciſ. 750. par. 1.* & *de-
ciſ. 325. part. 2. diverſ.*

Quinimo idem Gregorius XIII. *die 7. Iunij*
35 1574. audita Congregatione juſſit ſignificari
Cardinali Aquavivæ, ut quando in ſupplicatio-
nibus non exprimitur articulus certus juris, ſu-
per quo cognoſcendum eſt, ſed in genare, &
confusè petitur commiſſio cauſæ, addatur ſem-
per hæc clauſula: *dummodo non agatur de interpre-
tatione decretorum Concilij*: ut idem Cardinalis Ca-
ráſa adnotavit. Habemus ergo expreſſam decla-
rationem intentionis Papæ nolentis ut Judices,
quibus cauſæ committuntur, ſe ullatenus im-
miſceant in interpretatione Concilii. Quod ſi id
36 non licet Judicibus delegatis à Sede Apoſtoli-
ca, longe minus licebit Ordinariis, quia delega-
tus in cauſa ſibi ut præfertur commiſſa fungitur
vice Papæ, & eſt major Ordinario, c. *Sanè, de off.
deleg.* gloſ. a. in c. *Paſtoralis, §. Præterea, de off. or-
din.*

37 Quintò, & ultimò ſi Epiſcopis, Ordinariis, Ju-
dicibus Eccleſiaſticis liceret Concilium Tri-
dentinum authoritative in eorum diœceſibus,
vel

vel in cauſis pendentibus interpretari, reſervatio interpretationis, quam ſibi, & Sedi Apoſtolicæ fecit Pius IV. redderetur omnino eluſoria: nam quoties incideret, quæſtio ſpectans ad intelligentiam Concilii, ſatis eſſet ut partes adirent Epiſcopum, aut Judicem cauſæ pro interpretatione obtinenda, nec oporteret aſcendere ad locum, quem Dominus elegit, ut in Conſtitutione Pii IV. præcipitur. Præterea inanis eſſet inſtitutio S. Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, ſi quilibet Epiſcopus poſſet interpretari Concilium in ſua diœceſi: nemo enim ferè conſuevit S. Congregationem conſulere ea intentione, ut obtineat declarationem per modum legis univerſalis, ſed tantùm ut ea uti poſſit in aliquo ſuo particulari caſu, vel controverſia tunc pendente. Pro cujus declaratione ſi pateret aditus ad Judices, & Ordinarios, quid opus eſſet ad ſacram Congregationem confugere? Præterea multoties contingeret ut unus Epiſcopus interpretaretur Concilium uno modo, & alius alio; unde ſequerentur graviſſima incommoda. Finge enim virum contraxiſſe matrimonium in Parochia mulieris alterius diœceſis, & Epiſcopum Ordinarium viri declaraſſe matrimonium eſſe nullum, veluti contractum in aliena Parochia, vel coram Parocho contradicente: & è converſo Epiſcopum diœceſanum mulieris pronunciaſſe matrimonium validum, eo quòd ſola præſentia Parochi, viri, vel mulieris ubique locorum ſufficiat ad validitatem matrimonii, nec requiratur conſenſus; utique hæc mulier in ſua Parochia habebitur pro legitima uxore, & in Parochia viri habebitur pro concubina. Qui ſanè caſus atque alii conſimiles, qui frequenter acciderent propter naturalem hominum ad diſſentiendum facilitatem, ut Ulpianus ait in l. *Item ſi unus* §. *Principaliter, ff. de arbitr.* vix eſſe poſſent ſine ſcandalo. Sæpè etiam contingeret ut Epiſcoporum interpretationes adverſarentur declarationibus S. Congregationis; atque ita undique oriretur perverſio illa, & confuſio, quam Pius IV. ſua Conſtitutione vitare voluit. Quin varietas interpretationum poſſet accidere etiam circa Canones pertinentes ad dogmata, contra id quod habetur ad Corinth. 1. *Id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata*, in cap. *Loquitur Dominus*, & *per totam*, 24. *quæſt.* 1. & in Extravagan. Bonifacii VIII. *Unam Sanctam, de major. & obed.*

38 Sed prædictis objicies; Oportet Judicem ſcire leges & ſtatuta Canonum, cum teneatur ad illorum præſcriptum ſententiam ferre, cap. *Judices. 3. quæſt.* 7. cap. 1. *de Conſtitut.* cum multis ſimilibus. Et de decretis Concilii Tridentini patet ex eadem Conſtitutione Pii IV. Confirmationis ipſius Concilii. Id autem ſine interpretatione fieri non poteſt, quia ſcire leges non eſt verba earum tenere, ſed vim, ac poteſtatem habere, l. *Scire leges, ff. de leg.* Quinimo verba legis, & Conſtitutionis offendere licet ut mens ſervetur, cap. *Sedulo*, 38. *diſt.* gloſ. in extravag. *Quorundam Ioan. XXII. in ver. Convertens.* quia dum plerumque attenditur verborum proprietas, veritatis ſenſus amittitur, cap. *Si autem*, 22. *qu.* 2. Unde Hieronym. in cap. *Marcion*, 1. *quæſt.* 1. (Nec putemus, inquit, in verbis Scripturarum eſſe Evangelium, ſed in ſenſu, non in ſuperficie, ſed in medulla; non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis.) Hinc dici ſolet verba Scripturarum non eſſe Judaicè intelligenda; *littera enim occidit; ſpiritus autem vivificat*, 2. *ad Corinth.* 3. Feder. de Sen. *conſ.* 4. *n.* 7. *verſ. Multum eſt.* Ergo cum legum interpretatio abſolutè ſit neceſſaria, ut etiam patebit infra in 6. *& ultima concluſione num.* 96. Quomodo Ordinarii, ac Judices poterunt controverſias, & lites dirimere ad præſcriptum decretorum Concilii Tridentini, ſi eis non liceat etiam poſthabita verborum proprietate illius mentem, ac ſenſum ſcrutari, & partibus aperire, atque uti interpretatione illa, quæ tantopere ad legum intelligentiam conducit, & veritatis manifeſtationem,

39 ut in Extravag. *Quia nonnunquam. de verbor. ſignif.* Præterea Conſtantinus Imperator Plotiano reſcripſit in l. 1. C. *de relat. in Codice Theodoſiano* (Super paucis, quæ juridica ſententia decidi non poſſunt, noſtram debes conſulere Majeſtatem, ne occupationes noſtras interrumpas, cum litigatoribus legitimum maneat arbitrium à ſententia provocandi. Et plura in hanc rem cu-

40 mulat Briſon *lib. 3. de form. à pag.* 342. Et ſanè vix ad praxim reduci poteſt, ut Ordinarii, ac Iudices ſaltem ex remotioribus regionibus conſulant Sedem Apoſtolicam ſuper omnibus dubiis emergentibus circa intelligentiam Concilii. Et cum cauſarum inſtantia ex ejuſdem Concilii decreto *cap. 20. ſeſſ.* 24. ad annum, & ex cauſa ad biennium reſtricta ſit, quomodo fieri poterit ut Iudices in Indiis expectent reſponſum ab Urbe in cauſis vertentibus coram eis. Hinc etſi legum interpretatio etiam de jure communi Iudicibus ſit interdicta; tamen prohibitio hæc non afficit eos, ubi copia Principis haberi non poteſt, gloſ. unic. & DD. in *l. Non poſſunt ff. de legib.*

41 Verùm ad hæc reſpondet gloſſ. ſingularis *hic in ver. Iudicari.* nam cum hæc Decretalis diſponat ut ſolus Papa cognoſcat de dubiis privilegiorum Apoſtolicæ Sedis, non autem inferiores quærit gloſſ. ſed nunquid incidenter poteſt alius cognoſcere, quàm Papa? Videtur quòd ſic, *C. de Iud.* l. *Quoties. & de in integr. reſtit.* c. *Cauſa, in fin.* inſpiciendum privilegium. Et ſi verba ſunt manifeſta, Iudex poteſt dicere, non obſtat privilegium, arg. infr. *de fid. Inſtrum.* cap. *Accepimus.* Deinde ſubdit gloſ. non obſtare l. *Quos prohibet, ff. de poſtul.* cap. *Exceptionem, in fin. de except.* & cap. *Lator, qui fil. ſint legitimi*, quia habent locum, cum verba obſcura ſunt, & ambigua; quia tunc ejus eſt interpretari, cujus eſt condere; ubi verò aperta ſunt, & clara poteſt judex dicere, obſtat privilegium, non obſtat privilegium, arg. prædictæ Decretalis *Accepimus.* Similiter Innocentius ibi in *ver. Iudicari*, dicit judicem poſſe cognoſcere incidenter an privilegia juvent cautam, & iis non obſtantibus judicare ſuper quæſtione ſibi propoſita, ita tamen ut privilegii non faciat mentionem. Item dicit judicem non poſſe judicare de privilegiis Sedis Apoſtolicæ quando agitur de illorum interpretatione tantùm, ſcilicet cum de ipſorum verbis dubitatur; & ſequitur totidem verbis Hoſt. *n.* 1. Sed & Ioan. Andr. *in ver. Privilegiis* affirmat judicem non poſſe de privilegiis cognoſcere, tùm agitur de interpretatione dubiorum in eis contentorum, Anton de

Butr. *n.* 3. (Si verba, inquit, privilegiis ſint aper-
ta & clara, ita ut nulla ibi cadat dubitatio pro-
babilis, cognoſcit inferior, & dicere poteſt, ob-
ſtat, vel non obſtat, quia hoc non eſt cognoſcere,
aut examinare, ſeu interpretari, cum talia ca-
dant ſuper dubio. Si enim privilegium dicat, *ſub
protectione recipimus*, clarum eſt quod non indu-
cit exemptionem; & ſic poterit judicare. Secus
ſi privilegii verba ſunt dubia.) Et *infra.* (Si verti-
tur dubium de privilegii intentu, ſi dubium non
eſt probabile, quia apparet caſus apertus, vel ta-
le dubium eſt per gloſſas communes, vel com-
munes opiniones decidibile, ſatis puto inferio-
rem de hoc poſſe cognoſcere, ſicut videmus
quotidie Judices de talibus judicare, quando in-
cidenter venit. Secus ſi principaliter ſuper hoc
adeatur, quia tunc Papa eſt adeundus, ut dicit
hic Innocentius. At ſi ibi cadat probabilis dubi-
tatio, quia non poteſt per regulas bene decidi, i-
ta quod omnino ſenſus privilegii eſt obſcurus,
& dubitatio ſit ſolum circa verba privilegii,
tunc ſolus Papa interpretatur, maximè ſi quæri-
tur de interpretatione generali, quæ omnibus
præjudicet; Inferior autem non, niſi fiat de man-
dato Papæ.) Hæc Butrius. Henric. Boich. *poſt
med. verſ. Aut quæri an alius.* Similiter dicit Infe-
riorem non poſſe principaliter, & directè cog-
noſcere de privilegiis Papæ, ſi ſit dubium de in-
terpretatione dubiorum in eis contentorum,
ſed indirectè, & incidenter, ut ſi quæratur an ju-
vent cauſam, de qua agitur, poſſe cognoſcere, &
eis non obſtantibus judicare ſuper cauſa princi-
pali pendente coram eo, ita ut de privilegiis
non faciat mentionem; & ſic de incidenti cog-
noſcat, & de principali pronunciet ſecundum
Innocentium, & Hoſtienſem.

Habes ex prædictis ſecundum communem
Canoniſtarum ſententiam Inferiores à Summo
Pontificè ſuper dubiis litterarum Sedis Apoſto-
licæ nullatenus poſſe judicare, ſeu pronuntiare,
ſed cognoſcere tantùm poſſe incidenter. præter-
quam in duobus caſibus, in quibus etiam inci-
denter de dubiis privilegii cognoſcere non poſ-
42 ſunt. Primus eſt ſi dubium eſſet arduum, & inex-
plicabile, ut not. Abb. in cap. 1. *in* 1. *notab. de Iu-
ram. calumn.* & Dec. *hic n.* 20. Et docuit Bart in l.
Omnes populi, in 3. *quæſt.* 6. *quæſt. principalis n.* 56.
verſ. Vbi verò ſtatutum, ff. de Iuſt. & Iur. Secundus
43 eſt, cùm Papa eſt præſens in loco; quia tunc etiam
in illis caſibus, in quibus judex poteſt interpre-
tari, recurrendum eſt ad ipſum Apoſtolicum pro
interpretatione. Ita poſt Bald. in l. *Cum de no-
vo, in fin. C. de legib.* declarat *hic* Felin.
n. 1.

44 Itaque applicando prædicta ad propoſitum
noſtrum, quoties in negociis, & cauſis inſurgit
quæſtio ſuper intelligentia alicujus decreti Con-
cilii Tridentini, ſi verba ſint clara, Ordinarius
& Judex procedat juxta illorum tenorem ad ex-
peditionem negocii, vel cauſæ; omnino autem
abſtineat ab interpretatione, ut notat Bart. in l.
Cum ab executore, in princip. col. penult. de appellat.
& alii apud Dec. *hic n.* 19. Ubi enim verba ſunt
45 clara, non eſt interpretationi locus, l. *Ille, aut ille*,
§. *Cum in verbis, ff. de legat.* 3. l. *Continuus*, §. 1. *ff. de
verb. obligat.*

Quòd ſi verba Concilii ſint dubia; tunc duo
46 caſus ſunt diſtinguendi. Primus eſt cum directè,
ac principaliter vertitur quæſtio ſuper intellectu
alicujus decreti Cōcilii. Et hoc primo caſu opor-
tet Ordinarios, & Judices omnino abſtinere ab
interpretatione tam in cognoſcendo, quam in
pronunciando, & Sedem Apoſtolicam conſule-
re, & in hoc jura, & DD. omnes conveniunt hic,
& paſſim alibi. Neque verò tunc ſubeſt ullum in-
conveniens expectandi reſponſum ab Urbe et-
iam ex longinquis partibus, cum dubitatio non
oriatur occaſione alicujus negotii, vel cauſæ
pendentis, quæ celerem expeditionem requi-
rat, ſed principaliter, & in genere quæratur de
intelligentia Concilii pro futuris caſibus. Et
mos Epiſcoporum eſt de pluribus dubiis ſacram
Congregationem conſulere; præſertim occaſio-
ne viſitationis liminum, ut illorum deciſione
poſtea opportunè uti poſſint pro Eccleſiarum
ſuarum regimine; memini inter alios Archie-
piſcopum Goanum in Indiis Occidentalibus in
Viſitatione liminum pro quarto decennio con-
ſuluiſſe ſacram Congregationem ſuper dubiis
ferè ducentis, & ſuper pleriſque reſponſum ob-
tinuiſſe per litteras ſacræ Congregationis.

Secundus caſus eſt cum occaſione alicujus ne-
47 gotii, vel cauſæ pendentis, obiter, & indirectè
incidit dubitatio ſuper aliquo Concilii decreto,
& tunc ſi commodè pateat aditus ad ſacram
Congregationem; illa omnino eſt conſulenda, &
interim abſtinendum à deciſione ſecundum do-
ctrinam Baldi, & Felini, quos retuli ſupra *n.* 43.
Sin autem non ſit facilis aditus ad S. Congrega-
tionem ob locorum diſtantiam, vel aliud legiti-
mum impedimentum, & periculum ſit in mora,
tunc ſubdiſtinguendi unt alii duo caſus. Primus
48 eſt cum dubium, de quo incidenter dubitatur,
non eſt admodum difficilè. & arduum, ſed ut ait
Butr. *hic ſub num.* 3. decidibile per communes
gloſſas, vel communes opiniones; & hoc caſu
Judex poterit ſuper eo dubio cognoſcere, &
juxta intellectum, quem veriorem judicaverit,
ſuper negotio principali ſententiam ferre;
dummodo tamen ſuper intellectu Concilii non
pronunciet; & ſic cognoſcat ſuper incidenti, &
pronunciet ſuper principali, ſecundum Innoc.
Hoſt. & Boich. ſupracitatos *n* 41. Ut ſi quæſtio
principalis ſit An Matrimonium ſit validum, nec
ne, & incidenter, & per modum exceptionis ob-
jiciatur nullitas ex eo quod celebratum fuerit
coram Parocho non Sacerdote, Judex poterit
ſtante difficultate recurrendi ad Urbem pro
declaratione, cognoſcere & examinare An de-
cretum Concilii *cap.* 1. *ſeſſ.* 24. *de reform. Matrim:*
qua parte ſtatuit ut Matrimonium non aliter
valeat, quam ſi celebratum fuerit coram Paro-
cho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi licen-
tia, requirat neceſſario ut Parochus ſit Sacerdos;
ſed poſt hujuſmodi cognitionem non debebit
pronunciare ſuper intellectu Concilii; declaran-
do decretum illud non requirere ut Parochus
ſit Sacerdos; ſed ſimpliciter ſuper negotio prin-
49 cipali decidendo matrimonium eſſe validum. Si-
militer ſi pro validitate matrimonii obiter in-
cidat dubitatio an decretum *c.* 3 *ſeſſ* 24 *de refor.
Matrim.* dum publicæ honeſtatis impedimen-
tum ex ſponſalibus nullis prorſus tollit, ex vali-
dis verò reſtringit ad primum gradum, vendi-
cet ſibi locum in impedimento publicę hone-
ſtatis, quod oritur ex matrimonio contra for-
mam

mam Concilii Tridentini contracto per verba de præſenti, & non conſummato; judex ſtante difficultate recurſus poterit de hujuſmodi incidenti cognoſcere, & pronunciare matrimonium eſſe nullum, ſed non poterit in ſententia declarare decretum d.c.3. non habere locum in matrimonio nulliter contracto; quia hæc declaratio quamvis in ſe vera ſit, & ad mentem S. Congregationis, tamen ad judices inferiores non pertinet, ſed tantùm ad Summum Pontificem, vel ad Cardinales Tridentini Concilii Sanctitatis Suæ authoritate interpretes.

Secundus verò caſus eſt, cum dubium eſt ar-
50 duum, & difficilè; & tunc etiamſi de eo incidenter agatur, & non ſit facilis recurſus ad Sedem Apoſtolicam, nihilominus oportet Epiſcopos, ac Judices abſtinere ab illius deciſione, & ſactam Congregationem conſulere; quia, ut dictum eſt ſupra *n.42.* etiam in illis caſibus, in quibus judex poteſt litteras Apoſtolicas interpretari; hoc tamen non habet locum ſi agatur de dubio arduo, & inexplicabili. Et hoc conſilium dedit Judicibus Matth. Matthéſil. *in ſus ſpuſ-*
51 *sal. elect. verisr. opin.* ut ſcilicet ubi res eſt prorſus ambigua, & omnia utrinque ſunt paria, omnino abſtineant à judicio, & Principem conſulant. Hæc etiam eſt theorica gloſſæ unicæ in l. *Non poſſunt, ff. de legib.* ubi docet Judicem in cauſis dubiis legum primo recurrere debere ad interpretationem conſuetudinis; Secundò ad verborum propriam ſignificationem; Tertiò ad partem benigniorem; Quartò ad ſimilia; Quintò quando omnia ſunt dubia, ad conditorem Legum, & Canonum. Et ſequuntur in c.1. *de Conſtit.* Petr. de Anchar. *num.* 34. *verſ. Quadam autem ſant commiſſa*, & Abb, *nam.* 14. Et in his terminis loquitur tex, in d, l.1. C. *de relat. in Codice Theodos.* in illis verbis (Super paucis, quæ juridica ſententia decidi non poſſunt, noſtram debes conſulere Majeſtatem.) Et in cap. *Per venerabilem, §. Rationibus, verſ, Si difficile, & ambiguum, qui fil. ſint legit.* Quæ omnia ſi procedunt de jure communi, multo magis vendicant ſibi locum in terminis Concilii, ſtante diſtricta prohibitione cujuſvis generis interpretationum, de qua in antedicta Conſtitut. pii IV.

52 Quarta concluſio. Magiſtri, & DD. prohibentur gloſſas, commentarios, adnotationes, & ſcholia ſuper decretis Concilii Tridentini typis mandare, atque impreſſa edere. Nec excuſantur à cenſuris, ex eo quod eorum interpretatio probabilis ſit, & non neceſſaria, ſeu authoritativa.

Pro eujus concluſionis evidentia obſervanda
53 ſunt verba Conſtitutionis Pii IV. quæ in §. *Ad vitandum.* tres habet partes. In prima inhibet nè quis audeat ullos commentarios, gloſſas, adnotationes, ſcholia, ullumve omnino interpretationis genus ſuper ipſius Concilii decretis quocumque modo edere. In ſecunda, quæ incipit ibi; *Aut quidquam.* Similiter inhibet ne quis audeat ſuper iiſdem decretis quidquam quocunque nomine etiam ſub prætextu majoris corroborationis, aut executionis, aliove quæſito colore ſtatuere. In tertia quæ incipit ibi, *Si cui verò.* Interpretationem dubiorum ſuper decretis Concilii emergentium ſibi, ac Sedi Apoſtolicæ reſervat.

Quibus ſuppoſitis, in 1. *par. ejuſdem* §. Prohiberi editionem interpretationis probabilis Doctorum, ac Magiſtrorum, clarè probatur ex infraſcriptis.

Et primò cum in 2. *par. d.* § prohibita ſit interpretatio neceſſaria & authoritativa, ut probatum eſt ſupra in præcedenti concluſione *n.* 25. *verſ. Ceterum quidquid ſit*, ſi prima pars non includeret interpretationem probabilem, abundaret, & verba adeo prægnantia, & inculcata nihil operarentur. Et tamen in lege, vel conſtitutione nec ſyllaba debet eſſe ſuperflua, & ſine myſterio aliquid operandi, ut dicit gloſ in l.1. *ff. Quod met. cau.* & Alex. *conſ.* 52. *Circa hanc, n.* 22. *lib.* 4. Etiam ad correctionem juris communis. Cravett. *conſ.* 95. *n.* 5.

Secundo in eadem prima parte prohibetur editio gloſſarum, & commentariorum: At hæc verba referri non poſſunt ad Principem, vel Judices, qui non edunt commentarios ad leges, vel conſtitutiones; ergo neceſſario referri debent ad Juriſperitos, & Gloſſatores, quorum interpretatio probabilis eſt ſecundum gloſſas initio citatas in 1. *ſuppoſito ſub n.* 1.

Tertiò Conſtitutio in prima parte ejuſdem §. *Ad vitandum*, prohibet ne quis edat quodcunque interpretationis genus ſuper decretis Concilii. Ergo comprehendit etiam interpretationem probabilem Magiſtrorum, quæ eſt una ex quatuor ſpeciebus interpretationum, ut conſtat ex dictis in eodem primo ſuppoſito; quia ſub prohibitione generis, verè & propriè includitur quælibet ejus ſpecies l. *Semper in generalibus, ff. de regul. jur.* & not. Bald. in l. 2. C. *de jur. aur. annull.* ſicut in toto propriè & pars continetur, l. *Si quis cum totum, in princ.* & ibi Soc. *ff. de except. rei judic.* notat. Dec. *in reg. In toto, in princ. ff. de regul. jur.*

Quartò prohibitio editionis hujuſmodi ſit in eo §. Pariformiter perſonis tam eccleſiaſticis, quàm laicis. At certum eſt reſpectu laicorum prohibitionem non eſſe intelligendam de Interpretatione neceſſaria authoritativa, ſed de pro-
54 babili tantùm: Supervacaneum enim fuiſſet, & præter intentionem Pontificis in ea Conſtitutione prohibere judicibus laicis interpretationem authoritativam decretorum Concilii, cùm indubitati juris ſit judices ſæculares non poſſe leges Canonicas, & Conciliares authoritativè interpretari gloſ. 1. in cap. *Nec licuit*, 18. *diſtin.* Hinc cum monaſterium quoſdam hæredes Moniales totam ſæculari conveniſſet, & ageretur de Interpretatione Concilii, Sacra Congregatio rem ad ſe perlatam ad Sanctiſſimum retulit, qui dixit ſcribendum Nuncio ut ſciſcitetur à Judicibus ſæcularibus, de quo dubitent ſuper interpretatione Concilii, & Congregationem conſulant, illiſque ſuggerentibus ſcribat dubitationem ad Congregationem. Ergo etiam reſpectu Eccleſiaſticorum ea prohibitio intelligenda eſt de interpretatione probabili. Quia una determinatio reſpiciens plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare, l. *Iam hoc jure, §. fin. ff. de vulgar. c. Majores de Baptiſ. cum ſimil.* Et ea quæ reguntur ab eodem verbo, eandem recipiunt qualitatem. Bart. & alii in l. *Talis ſcriptum, ff. de legat.* 1. DD. in cap. *Secundo requiris, de appell.* Seraph. *deciſ.* 559 *n.* 5.

Quintò expendenda ſunt verba prohibitionis univerſalia, ac multoties repetita tam reſpectu perſonarum, quibus fit prohibitio, quàm reſpectu interpretationis inhibitæ. Et quidem reſpectu perſonarum ibi, *ſi unicuique liceret*: & ibi, *omnibus eccleſiaſticis perſonis cujuſcunque ſint ordinis, &c. quàm laicis quocunque honore, &c.* Reſpectu verò Interpretationis ibi, *ullumve omnino interpretationis genus, &c.* Quæ quidem verba reſtringi non poſſunt ad judices tantùm, & ad ſolam inter-
55 pretationem neceſſariam abſque eo quod vis manifeſta inferatur litteræ; cum de natura verborum univerſalium ſit potius omnia includere, & comprehendere etiam ea, quæ aliàs in generali diſpoſitione non comprehenderentur, ut de dictione *quodcunque*, eſt tex. in c. *Solitæ*, *verſ. Quodcunque ligaveris.* & ibi Abb. in *ult. notab. de major. & obed.* cum concord. de quibus per Roman. *conſ.* 31. *Viſis his*, *num.* 2. & notat glo. in c. *Paſtoralis*, *in ver. Temporaliter*, *de donat.* Dec. in c. *Sedes, col. penult. in fine de reſcript.* Seraph. *deciſ.* 980. *numer.* 8. Et de verbis illis, *cujuſcunque ſint conditionis*, *&c.* eſt tex. in c. *Quamvis*, & ibi not. Archid. *de off. Ordin lib.* 6. & eo magis quia hoc caſu verba non ſolum ſunt univerſalia, ſed etiam geminata, & ſæpius inculcata. Cravett. *conſ.* 294. *Verba tranſact. n.* 1. *& ſeqq.*

56 Sexto ad hoc ponderandus eſt textus in l. 1. §. *Noſtram autem conſummationem*, C. *de veter. jur. enucl.* nam quemadmodum Pius IV. ad vitandam perverſionem, & confuſionem inhibuit ne quis ederet commentarios ſuper decretis Concilii Tridentini; ita & Juſtinianus ob eandem rationem confuſionis inhibuit ne ad ſuum Codicem applicarentur commentarii, ſed prohibitio Juſtiniani habet locum præcipuè in interpretatione probabili Juriſperitorum, ut patet ibi: *nullis Juriſperitis*, nec non ibi; *cum per contrarias interpretationum ſententias totum pene jus conturbatum eſt.* Ergo idem dicendum de prohibitione Pii IV. quia verba Conſtitutionum ad intellectum juris communis ſunt referenda, cap. *Cum adeò*, & c. *Cauſam quæ, de reſcript.* Anchar. *conſ.* 153. *Pro fratribus, numer.* 3. ſicut enim leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita & ſacrorum ſtatuta Canonum Principum Conſtitutionibus adjuvantur, c. *Intelleximus*, & ibi gloſ. & Jo. Andr. in ver. *Adjuvantur*, *de novi oper. nunciat.* nam Leges & Canones ex uno utero, vel fronte divino proceſſerunt, ut Bald. inquit in *conſ. ſchiſmatis poſito poſt rubr. Cod. de Edict. D. Hadrian. tollen. n.* 3. Ad hoc c. 1. *de juram calumn.*

57 Septimò, & ultimò corroborantur prædicta ex obſervantia ſubſecuta: nam cùm olim quidam Juriſperitus edidiſſet gloſſam typis excuſam Hiſpano idiomate ad integrum corpus Concilii Tridentini, S. Congregatio declaravit eum incidiſſe in excommunicationem in Conſtitutione Pii IV. inflictam.

58 Et meo tempore cum in ſacra Congregatione examinatum eſſet quid agendum de remiſſionibus, quas typis impreſſas edidit Auguſtinus Barboſa ad univerſa decreta Concilii Tridentini; quamvis propriè remiſſiones illæ Concilium non interpretentur, ſed ſimpliciter referant ſuo quemque loco Authores, qui ſingula decreta, interpretati ſunt; tamen cum relatum ſit in referente, & negari non poſſit quin hæc ſit implicita interpretatio ex aliorum ſententia, & ſpecies quædam adnotationum ad Concilii decreta: Sac. Congregatio *die 27. Aprilis* 1621 de mandato Gregorii XV. decrevit hujuſmodi remiſſiones Indici librorum prohibitorum eſſe adjiciendas, prout fuerunt adjectæ.

59 Atque ita non obſtat quod omnes ferè legum latores ſuarum legum interpretationem, & commentationem prohibuerint, *Deuter.* 4. *in princ.* & *cap.* 5. *in fin.* l. 1. § *Noſtram autem conſummationem*, & l. 2. §. *Hoc autem, prope finem C. de veter. jur. enucl. l.* 14. *tit.* 1. *partit.* 1. *l.* 4. *tit.* 4. *lib.* 1. *ordinamen.* & tamen contrarium poſtea obtinuerit.

60 Nam prætetquam quod contra Conſtitutionem Pii IV. quæ habet decretum irritans inficiens poſſeſſionem, & imponit ipſo facto pœnam excommunicationis, non poteſt validè introduci conſuetudo, quia contrafacientes ſtatim incidunt in pœnam, & in factum damnatum, cap *Audivimus*, 24. q 1. Hoſtien. in c. 1. *num.* 7. *de treug. & pac.* Alphon. à Caſtro de *poteſtate legis pœnalis lib*, 2. c. 12, *poſt primam concluſionem.* Certè hoc caſu objectum tollitur ex facto; quia hujuſmodi conſuetudo applicandi Commentarios & Gloſſas ad decreta Concilii Tridentini minimè viget. Nemo enim hactenus id attentare præſumpſit præter unum Hiſpanum, qui propterea fuit denunciatus excommunicatus, & Authorem adnotationum, quæ Indici librorum prohibitorum adjectæ fuerunt, ut ſupra proximè dictum eſt.

61 Imò quod eſt memoria digniſſimum, cum Gregorius XIII. commiſiſſet prius Flavio Urſino, Franciſco Alciato, & Antonio Caraffæ, S. R. E. Cardinalibus provinciam compilandi ſeptimum librum Decretalium, multaque ipſe manu ſua exaraſſet, ac monuiſſet, ſed è vivis ereptus inchoatum opus dimiſiſſet: Sixtus V. ejus ſucceſſor eam curam impoſuit Dominico Cardinali Pinello anno 1587. eique collegas adjunxit Cardinales Aldobrandinum, Matthæum, Columnam; Ex quibus Cardinali Aldobrandino poſt obitum Sixti ad Pontificatum aſſumpto, & creatis Cardinalibus ex Prælatis ipſius Cōgregationis Lucio Saxo, Laurentio Bianchetto, & Pompeio Arrigonio; extremo anno 1593. factus eſt finis ea undequaque ſeligendi, & recognoſcendi quæ inferenda in Canonum corpus eſſent.
62 Magnoperè autem hæſitatum eſt num, in extrema hac compilatione inſeri deberent œcumenicorum Concil. Florent. ac Trid. Canones etiam ad dogmata pertinentes: & tandem optimis rationibus in eam itum eſt ſententiam, ut inſererentur, licèt Collectiones tam Gregorii IX. Bonifacii VIII. & Clementis V. quàm in antiquioribus Iſidori, Burchardi, Anſelmi, Photii, & aliorum pauciſſimis dogmatibus ſint reſperſæ. Itaque volumen Pontificia jura, & Conciliorum decreta trecentorum propè annorum in quinque libros diſpoſita, ſuis propriis diſtributa titulis compendiaria quadam ſumma complectens, extremam manum accepit die 25. Julii anno 1598. ſed cum typis jam excuſum ſub nomine ſeptimi libri Decretalium Clementis VIII. propediem eſſet publican-

tandum, gravis emerſit difficultas, quòd cum decreta fere omnia Concilii Tridentini in eo inſerta jam in corpus Juris Canonici redacta eſſent, negandum non erat, quin Juriſperitis liceret eis applicare gloſſas, & Commentarios : ita enim in præcedentibus Compilationibus factum videmus: nam ut miſſas faciamus veteres Græcorum collectiones, quibus ſuas addiderunt interpretationes, non modò Alexius Ariſtenus, Ioannes Zonaras, & Theodorus Balſamon, verumetiam Ioannes Scholaſticus, & Photius ambo Conſtantinopolitani Antiſtites, & Matthæius Baſteus Monachus, Conſtantinusque Harmenopolus, atque Arſenius. Apud Latinos prima Decretalium compilatio, quam tempore Alexandri III. ex decretis antiquorum Conciliorum, & Summorum Pontificum Conſtitutionibus à Gratiano omiſſis fecit Bernardus Præpoſitus Papienſis: mox Faventinus Epiſcopus, & Breviarium Extravagantium inſcripſit, licet privato eius nomine edita fuerit; Gloſſatores tamen habuit Vincentium, Alanum, Tancredum, Laurentium, & Rogerium. Similiter ad ſecundam privatam compilationem Gilberti, & Alani, quam ſuo nomine edidit Ioannes Gallenſis eorum diſcipulus, gloſſemata fecerunt idem Ioannes, Hugo Ferratienſis Epiſcopus, & Bernardus major Compoſtellanus. Quemadmodum & ad tertiam, quæ à Bernardo Archidiacono Compoſtellano propria authoritate Romæ confecta, & ideo Romana appellata, ac deinde omnium prima Liber Decretalium conſcripta fuit, gloſſas fecerunt idem Vincentius, Alanus, Rogerius, Jacobus, & omnium copioſiſſimè Tancredus, ut conſtat ex vetuſto Codice antiquarum compilationum ab Anagnia civitate in Bibliothecam Vaticanam delato; licèt Io. Andr. putaverit gloſſas ad hanc compilationem compoſuiſſe Paulum Hungarum. Quartæ itidem compilationi, cui addita fuerunt capita ſeptuaginta, & unum Generalis Concilii Lateranenſis paulò ante celebrati, gloſſæ fuerunt applicatæ, licèt de Authoribus variæ ſint opiniones. Alii enim illas tribuunt Ioanni, alii Roberto, ſive Rogerio. Et prætermiſſa quinta, quam idem Tancredus compaginavit ex Conſtitutionibus Honorii III. Ad ſextam itidem compilationem, quam Gregorius IX. ex quinque compilationibus præcedentibus in quinque Libris Decretalium diſpoſuit opera ſcilicet Raymundi tunc ejus Capellani, & Pœnitentiarii, mox Tertii Ordinis Prædicatorum Magiſtri Generalis; gloſſas edidit Bernardus de Botono Parmenſis, & Canonicus Bononiæ. Sed & ad ſextum Librum Decretalium Bonifacii VIII. quæ ſeptima fuit compilatio, Jo. Andr. Bononienſis applicuit gloſſas, quæ in hoc prævaluerunt gloſſis Joann. Monachi Cardinalis; fuerunt enim concurrentes, ut idemmet Io. Andr. teſtatur *in præfatione ejus libri*. Ac demum ad compilationem Clementinarum Clementis V. à Ioanne XXII. publicatam gloſſas confecit idem Io. Andr. Et ad Extravagantes, quæ una cum Decretalibus Gregorii IX. Sexto, Clementinis corpus Iuris Canonici conſtituunt, ut declaravit Gregor. XIII. in Conſtitutione, quæ incipit: Cum pro munere. Zenzelinus de Caſſanis, & Guilielmus de Monte Lauduno gloſſas applicaverunt, & Apoſtillas Ioannes Franciſcus de Pavinis Rotæ Auditor, itidem veterum Canonum Expoſitores, Ruffinum Sylveſtrum, Io. Hiſpanum, Ioannem Faventinum, Goffredum, Melendum, Bartholomæum Brixien. Ioannem de Deo, & alios quamplures recenſet Guilielmus Durand. *in proœm. Spec. n. 14.* & ibi fuſius Io. Andr. *in additione incipien, B. Parm. littera M.*

Quod igitur ad veteres Canonum Collectiones tactum eſt, nulla ratio ſuadebat cur non idem eſſet permittendum ad extremam hanc compilationem ſeptimi libri Decretalium. Id verò ex diametro adverſabatur Conſtitutioni Pii IV. prohibentis, ne ſuper decretis Concilii Tridentini edantur gloſſæ, & Commentarii, ullumve omnino interpretationis genus. Tanti autem hujuſmodi prohibitio habita fuit, ut hanc unam ob cauſam ſubſtiterit hujus voluminis publicatio miris elucubrata laboribus, ac vigiliis, & Præſulum, Gymnaſiorum, totiuſque Eccleſiæ vocibus efflagitata. Ita ut propterea nullus reſtet dubitandi locus, quin Conſtitutio Pii IV. interdicat etiam probabilem Gloſſatorum Interpretationem.

63 Sed hic quæritur an concluſio ut ſupra firmata procedat etiam in his, qui gloſſas, & commentarios ad univerſa Concilii decreta non typis excuſos, ſed ſcriptis evulgant.

64 Et quidem cum Pius IV. in 1. *part. d §. Ad vitandum*, prohibeat ne quis audeat ſuper decretis Concilii gloſſas, & commentarios edere; expendenda eſt proprie hujus verbi, *edere*, ſignificatio. Cum enim gloſſæ ſuper decretis Concilii, nec ſcripto evulgari conſueverint, ideoque recurri non poſſit ad conſuetudinem interpretativam, ſecundum ea, quæ dicentur infrà in ſequenti concluſione, *n. 83.* ſpectanda eſt primo loco propria verbi ſignificatio juxta theoricam gloſſæ in *l. Non poſſunt, ff. de legib.* & Abb. in cap. 1. n. 14. *de Conſtitut.*

65 Inſpecta verò juris communis diſpoſitione, verbum *edere* referri non poſſe ad impreſſionem typographorum, qua nunc utimur, convincitur hoc uno argumento, quod typographiæ uſus teſte Polydoro Virgilio *de Inventor. rer. lib. 2. cap. 7.* initium duxit Moguntiæ anno ſalutis 1542. vel ut alii maluerunt, 1451. à Ioanne Cuthembergo nobili Alemanno, qui etiam inventor fuit atramenti, quo ad hæc uſque tempora utuntur typographi; indeque poſt annos ſexdecim delatus eſt in Italiam, & primi libri Romæ typis excuſi, ut refert Volaterranus, fuerunt Auguſtinus de Civitate Dei, & divinæ Inſtitutiones Lactantii Firmiani.

Igitur ex Iuris veteris ſignificatione edere, eſt copiam ſcribendi facere, vel dictare, ut alter ſcribendo excipiat, vel proferre ſcriptum ut legatur, l. 1. *in princ.* & *l. Si quis ex argentariis, §. Si initium, ff. de eden.* & ibi Budæus, & Simon Sipardus in Lexico Iuris in verbo, *Edere*. Et ſecundum hoc prohibitio Pii IV. complectitur etiam
66 eos, qui gloſſas manoſcriptas evulgant. Præterea in hunc ſenſum accipitur verbum, *edere*, etiam poſtquam libri cœperunt prælo committi, ut patet ex decreto Concilii Tridentini *de editione, & uſ. ſacr. libr. ſeſſ. 4.* nam rubrica ſimpliciter ibi inſcribitur, *De editione librorum*. Et deinde in corpore S. Synodus quaſi explicans ſignificationem illius verbi, *Editione*, ſtatuit, ut

qui ſcripto ſacræ Scripturæ libros communi-
cant, vel evulgant, niſi antea examinati, proba-
tiq; fuerint, eiſdem pœnis ſubjaceant quibus im-
preſſores. Et probatio in fronte libri, vel ſcri-
pti, vel impreſſi authenticè appareat. Ex quo
contextu duo colliguntur. *Primū* editionis ver-
bo contineri non ſolùm impreſſionem, verum
etiam evulgationem, ſeu communicationem in
ſcriptis: & ſic nigrum declarat rubricam, ut per
Alexan. *conſ.* 13. *Circa primum, nu.* 8. *verſ. Et ſicut
per rubricam, lib.* 5. Secundùm in materia prohibi-
tionis etiam pœnalis impreſſionem, & evulga-
tionem hujuſmodi pari paſſu procedere. Atque
ita non obſtat quòd, materia ſit pœnalis, & ſtri-
ctè accipienda propter Cenſuras Conſtitutionis
Pii IV. Etenim in materia etiam pœnali, & odio-
ſa ſit lata interpretatio quatenus patitur verbo-
rum proprietas, l. *Cum lege*, & ibi Aretin. *ff. de
teſtamen.* cum aliis adductis per Cagnol. in l. 1.
67 *num.* 41. C. *Qui adm.* Quemadmodum nec obſtat
quod ubi agitur de librorum editione de im-
preſſis, & non de aliis ſit intelligendum ex com-
muni uſu loquendi, qui prævalet verborum pro-
prietati, l. *Librorum*, §. *Quod autem Caſſius, ff. de
leg.* 3. Anchar. *in repet. Canonum ſtatuta, nu.* 64.
in fin. de Conſtit. cum vulgari uſui non ſolum ver-
ba, ſed & mentem accommodare Legiſlatores
ſemper in dubio præſumantur, Alciat. *præ-
ſumpt.* 4. Duenn. *reg.* 56. Covarr. *lib.* 3. *variar.
reſol. cap.* 5. *num.* 1.
68 Ceſſat enim objectum tum ex decreto Conci-
lii ſuperiùs ponderato; Tum quia quod dicitur,
communem uſum loquendi prævalere proprie-
tati verborum, non habet locum in verbis legis,
Bart. in l. *Ita vulneratus, verſ. Item nota, quòd ver-
ba legis. ff. quod met. cau.* Tum quia Conſtitutio
non loquitur nominatim de editione librorum,
ſed gloſſarum, & cujusvis generis interpretatio-
nis. Tum denique quia Pius IV, ibi non prohibet
ſimpliciter ne quis audeat edere, ſed adjectis
verbis univerſalibus *Quocunque modo &c.* quæ
extendunt diſpoſitionem ad editionem, quæ fit
in ſcriptis, etiam ſi hujuſmodi editio alias ſub
ſimplici editionis verbo non comprehendere-
69 tur, ex ſingulari doctrina Salyc. in l. 2. C. *de noxal.*
ubi determinat ſtatutum imponens pœnam pro
homicidio quocunque modo patrato habere lo-
cum etiam in homicidio caſuali, & ſine dolo. Et
eum ſequuntur Jaſ. in l. 1. *num.* 19. *& ſeq.* &
præſertim nu. 25. *ff. de legib.* Socin. Jun. *conſ.* 113.
num. 29. *lib.* 1. Ruin. *conſ.* 87. *num.* 8. *lib.* 2. Alios ci-
tat Menoch. *de recuperand. poſſ. remed.* 5. *num.* 63.
Et quicquid ſit de doctrina Salyceti, de qua ple-
70 nè per Cravettam *conſil.* 294. *nu.* 2. certè prupo-
ſitio illa, quòd dictio, *quocunque modo*, ſeu *quovis
modo*, vel *quomodocunque*, extendat diſpoſitionem
etiam ad impropria, & non comprehenſa in diſ-
poſitione generali, veriſſima eſt, ut ibi per Cra-
vet, & eam pluribus exemplis confirmant Ruin.
conſ. 32, *num.* 5. *& ſeqq. lib.* 2, Alex. *conſ.* 95. *num.* 3.
& ſeqq. lib. 7. & fuſius Mandoſ. *ad Rom.* 31.
n. 2.
71 Concludendo, aut quis Gloſſas, ſeu Commen-
tarios ſuper decretis Concilii ſcripto ita aliis
communicat, ſeu evulgat, ut ad omnium manus
pervenire poſſint; & non videtur excuſandus à
cenſuris Conſtitutionis Pii IV. Tum quia hoc
caſu verificatur propria, & gemina illius verbi,
edere, ſignificatio, ut patet ex dictis *n* 64, *verſ. I-
gitur ex iuris veteris*: tum quia in hujuſmodi e-
vulgatione viget eadem ratio perverſionis, &
confuſionis in Bulla conſideratæ, atque in im-
preſſione.
72 Nec refragatur quòd libri impreſſi duntaxat
conſueverint allegari, non autem manuſcripti,
ut obſervat Salas *de legib, tractat.* 14. *quæſt.* 97. *di-
ſput.* 21. *ſeſſ.* 11. *verſ. Nec obſtat ſi dictando.* Quando-
quidem in prohibitione Pii IV. non conſidera-
tur allegatio, ſive citatio Authorum, ſed editio,
ſeu evulgatio Interpretationum
Ac præterea verum non eſt libros non im-
preſſos non allegari; nam ante uſum impreſſio-
nis Authores omnes allegabantur. Et etiam
nunc allegamus multos, quos impreſſos non ha-
bemus, ut in ſpecie Vincentium, teſtimonio
73 Joann. Andr. *in præm. Decretal.* profundiſſimæ
ſcientiæ patrem, cujus gloſſa ſuper Decretalibus
in inſignem Bibliothecam Franciſci Cardinalis
Barberini nuper delata, ſperatur in publicam
utilitatem propediem impreſſum iri. Item ex
manuſcriptis nondum impreſſis hodie ſæpe nu-
mero allegamus Dynum ſuper Digeſto Veteri,
Infort. & Digeſto Novo, Jacobum de Beluis. ſu-
per Digeſto Veteri, Raynerium de Forlivio ſu-
per Infort. Signorollum de Homodæis ſuper
Cod. Angelum Aretinum ſuper Digeſto Nono,
Baldum Novellum ſuper Infort. Paulum de Elea-
zaris ſuper Clement & alios plures. Et ante im-
preſſionem ſolebat allegari Lapus Abbas S. Mi-
niati ſuper 6 lib. Decretal cujus Gloſſam manu-
ſcriptam noſtris temporibus commiſit prælo
Dominicus Cardinalis Tuſchus, ut legitur in ejus
epiſtola in princip. operis. Idemque ſervabatur de
volumine manuſcripto conſiliorum Cardina-
lis Zabarellæ, quæ triginta annos latuerunt apud
Felinum Sandeum Rotæ Auditorem, ejuſque
ſtudio fuerunt excuſa, ut ipſemet teſtatur ejuſ-
dem voluminis initio. Ita etiam ſæpè adducimus
Codices manuſcriptos Bibliothecæ Vaticanæ, &
aliarum celebriorum Bibliothecarum.
Quod verò id minus frequenter fiat duplicem
habet rationem. Altera eſt quia Codices Manu-
ſcripti non ita facile multiplicantur, ſicut im-
74 preſſi; ideoque propter librorum penuriam an-
tiqui Doctores nonnunquam mittebant libros,
quos allegabant, ut patet ex Feder. de Sen. *conſil.*
166. 255. *&* 265. & Bald *conſil.* 122. *Verba teſta-
menti. circa princip. lib.* 1. ubi de lectura Odoffre-
di, & *conſ.* 477. *Punctus quæſtionis, n.* 6. *in fin. & n.* 7.
lib. 4. ubi ait (Si mihi non credis. crede Iacobo de
Beluiſio, qui hoc dicit. & ſi vis illius diſputatio-
nem, mittam illam tibi, & crede etiam Bar-
tolo hoc dicenti; ſcio tamen quod tanta eſt
ſapientia tua, quod non cures de iſtis Doctorel-
lis)
Altera ratio cur opera manuſcripta minus fre-
quenter allegentur, eſt quia in manuſcriptis ad-
huc retinetur antiquus mos, ut non citentur niſi
opera clariorum Scriptorum. Utinam idem mos
ſervaretur etiam in impreſſis: mirum enim eſt
quàm parvo delectu hoc ſæculo allegentur au-
thores quotquot typis fuerunt excuſi etiam ad
deciſionem cauſarum; quaſi imprimendi licen-
tia æqualem infundat omnibus authoritatem.
75 Major verò, vel minor frequentia librorum,
& ſic major, vel minor ratio perverſionis, &
con-

confuſionis, diverſitatem diſpoſitionis hoc caſu non inducit. Imò ſatis eſt ad ſuſtinendam diſpoſitionem, ut remaneant reliquiæ rationis finalis, leg *Vnius, §. Servus, ff. de quaſt.* leg. *fin. ff. de decur.* & leg. *2. & 3. ff. rer. amotar.* Bart. in leg. 2. §. *fin.* §. *de donat.* Et habetur magiſtraliter per Dynum *in regula, Decet*, & per Joan. Andr. *in Mercurial.*

76 Aut quis Gloſſas, & Commentarios ſuper decretis Concilij ſcripto compoſitos ſibi reſervat ad uſum, & commoditatem ſuam dumtaxat, & non videtur incidere in pœnas Conſtitutionis, quia nec illius ratio, nec verba huic caſui applicari poſſunt; non enim proprie dici poteſt ediſſe, qui nec typis mandavit, nec alijs communicavit.

77 Atque ita his non adverſantur duæ gloſſæ ſuper Concilio Tridentino compoſitæ. Altera à Cardinali Antonio Caraſa olim Præfecto Sacræ Congregationis Concilij; altera à Marincola Epiſcopo Theani, tum quia credendum eſt eos non compoſuiſſe hujuſmodi gloſſas ut evulgarentur, & per manus omnium deſerrentur; ſed ut aſſervarentur ad uſum ipſorum, vel ipſius Sac. Congregation. tum quia quatenus ſuiſſet opus; veriſimile eſt eos id egiſſe ex ſpeciali licentia,
78 & facultate. Tum denique quia ipſi tanquam Congregationis Miniſtri non videntur comprehenſi in prohibitiune Pij IV. Neque enim in eis, qui veros & germanos ſenſus S. Synodi ex ipſius Congregationis oraculis perceperunt viget ratio illa prohibitionis, vitandi ſcilicet perverſionem, & confuſionem, quæ oriri poſſet, ſi unicuique liceret prout liberet ſuper decretis Concilij interpretationes ſuas edere. Neque illis conveniunt verba illa: *Interpretàtiones ſuas prout ei liberet;* neque illa: *proprio auſu*, quæ ad hoc propoſitum olim ponderavit Pius V. ut dictum eſt *ſuprà num.* 30. Quin potius optandum eſſet, & ad mentem Conſtitutionis propius accederet, ut quæ ipſi hauſerunt ex proprijs ſacræ Congregationis fontibus, cæteris quoque communicarent: inde enim præberetur occaſio rejiciendi interpretationes illas, quæ adverſus ſententiam S. Congregationis apud ſcriptores aliquando irrepſerunt, ut dicam *infrà num.* 82.

79 Ratio autem illa Conſtitutionis cùm ſit expreſſa per illud gerundium, *Ad vitandum*, cenſetur finalis. Bartol. in Extravag. *Ad reprimendum, verſ. Nec ex eorum abſentia, num.* 13. *& num.* 14. *verſ. Et hoc apparet*, ac proinde ea ceſſante, ceſſet diſpoſitio, c. *Etſi Chriſtus, §. Quadam*, & ibi gloſ. *in ver. Ceſſat, de jurejur.* cum multis ſimilibus.

80 Quinta concluſio. Magiſtri, Doctores, & Advocati, qui aliquod Tridentini Concilij decretum non principaliter & directè, ſed occaſione ſolutionis, ſeu dilucidationis alicujus quæſtionis, aut cauſæ expeditionis obiter & indirectè interpretantur, atque hujuſmodi interpretationes ſcriptas, ut typis excuſas edunt, non incidunt in cenſuras, & pœnas Conſtitutionis Pij IV.

Hæc concluſio primâ fronte videtur ſatis dubia. Primò quia prohibitio Pij IV. includit etiam quartam ſpeciem interpretationis probabilis Magiſtorum, ut oſtenſum eſt *ſuprà in* 1. *concluſ. à num.* 53. *ad num.* 63. Quod cùm ſit indubitatum qooad gloſſas, & commentarios, qui non fiunt niſi à Doctoribus & Magiſtris: idem videtur dicendum quoad aliud quodcumque interpretationis genus; quia in §. *Ad vitandum*, hæc omnia indifferenter prohibentur ſub eadem clauſula, & verborum ſtructura; ideoque eodem jure cenſeri debent, ut patet ex dictis *num.* 53. *verſ. Quartò prohibitio editionis.* Nec videtur afferri poſſe ſufficiens ratio diverſitatis inter interpretationem neceſſatiam judicum, & probabilem juriſperitorum: imò magis digni excuſatione videntur judices, qui neceſſitate expeditionis cauſæ quaſi coacti interpretantur Concilium, quam Magiſtri, & Doctores, qui interpretationes edunt ex mera voluntate. Ex his quæ latè cumulat Felin. in cap. *Querelam, in gloſ. in ver. Neceßitate, de jurejur.* præſertim ad vitandam pœnam excommunicationis, cap *Inter alia de ſent. excommunicationis.* Sed judicibus non licet interpretationes ſuas edere ſuper decretis Concilij, ut patet ex dictis *à num.* 21. *uſque ad* 52. Ergo nec Magiſtris.

Secundò, quia Bulla Pij IV. prohibet, ne quis ſuper decretis Concilij edat ullum omninò interpretationis genus. At negari non poteſt quin Magiſtri & Doctores hoc caſo edant aliquod genus interpretationis ſuper decretis Concilij, licèt non ſuper univerſis, nec primò, & per ſe principaliter, ſed incidenter tantùm ponderando negativam univerſalem, *nec ullum omninò, &c.* quæ omnia negat poſſibilia. Rom. *conſ.* 199. *Præſens in princ. num.* 2. *verſ. Secundò quia*, cum multis congeſtis per Cravett. *conſ.* 481. *in princ.* & excludit etiam ea, quæ ſub latiſſima vocabuli negativi ſignificatione continentur. Dec. *conſ.* 12. *n.* 12. *& ſeq. lib.* 1.

81 Tertiò, quia Bulla prohibet non ſolùm ne quis edat ullum interpretationis genus, ſed adjicit etiam verba *quocunque modo, &c.* quæ includunt omnem modum tam principalem, & directum, quàm incidentem, & indirectum, ut ſcripſit Gemin. *conſ.* 29. *num.* 2. *verſ. Item addit quovis modo, & num.* 3: Plura cumulat Alex. *conſ.* 95. *Requiſitus, num.* 2. *& ſeq. verſ. Præterea eſſet violare, lib.* 7.

Quartò, ratio expreſſa in Bulla: Ad vitandam perverſionem, & confuſionem, *&c.* æquè viget in Interpretationibus, quæ fiunt obiter, atque in his, quæ fiunt principaliter: utroque enim caſu decreta Concilij pervertuntur, quod etiam docuit experientia, & non multorum annorum ſpatio experti ſumus multos in errores graves
82 fuiſſe prolapſos ex pravis interpretationibus, quas hauſerunt ex libris impreſſis. videmus enim Navarrum virum alioquin doctum, & pium, & verſatum in Curia; ſæpè tamen conſuluiſſe in caſibus contingentibus, & Decreta Concilij expoſuiſſe contra declarationes Sacræ Congregationis, licèt ignoranter, & fortè rarius, quàm alij, ut in calce plurium illius Conſiliorum eſt adnotatum, & præſertim *conſ.* 42. *de tempor. ord conſ.* 9. *De ijs, qui vi met. cau. conſ.* 11. *jurejur. conſ.* 15. *de Cleric. non reſid. conſ.* 20. *de præb. conſ.* 81. *de regul. conſ.* 6. *&* 14. *de ſtat. Monach. conſ.* 9. *de conſanguin. & affin.* & ſæpè alibi. Itaque cùm editioni harum interpretationum, quæ obiter fiunt, conveniant verba & mens Conſtitutionis Pij IV. illius quoque diſpoſitio

convenirc debet, l. *Hominis, & rei*, §. *Verbum ex legibus, ff. de verb: ſignific.* l. 4, §. *Toties, ff. de damn: infect: cum vulg.*

Neque verò huic caſui applicari poſſunt rationes, quòd interpretatio legum ſit neceſſaria, & per legem, vel ſtatutum tolli non poſſit; quòd Doctores poſſint, imò debeant Tridentini Concilij Canones & Decreta interpretari; atque aliæ hujuſmodi, de quibus proximè in ſequenti concluſione. Siquidem illæ vigent in interpretatione: nulla enim neceſſitas, vel naturalis ratio impellit Magiſtros, & Doctores ad impreſſionem earum interpretationum, quas faciunt in Scholis, ſeu Academijs.

83 Sed in oppoſitum urget communis uſus & obſervantia, quæ dicitur optima legum interpres, cap. *Cùm dilectus, de conſuet.* l. *Si de interpretatione, ff. de legib.* Et eſt ſecunda interpretationis ſpecies, de qua *ſuprà in princip. primi ſuppoſiti, nu.* 1. Plena enim ſunt volumina harum interpretationum Concilij Tridentini obiter factarum in operibus impreſſis tam Theologorum, quàm Juriſperitorum. Et durum videtur condemnare, aut cenſuris irretitos judicare tot pios, & religioſos viros, qui de materijs moralibus ſcripſerunt; cùm præſertim hujuſmodi editiones non ſolùm proceſſerint ſcientibus, & patientibus Superioribus; ſed aliquando ijſdem conſentientibus, & approbantibus: nam videmus multos ex hujuſmodi libris fuiſſe impreſſos in Urbe prævio examine, & approbatione Magiſtri Sacri Palatij Apoſtolici. Et in Sacra Congregatione ſæpius vidi obſervatum, ut in aliquo articulo allegata fuerit ſententia Navarri, Medinæ, vel alterius Scriptoris aliquod decretum Concilij Tridentini interpretantis, & Congregationem non ſolùm non redarguiſſe Authores, quòd auſi fuerint hujuſmodi interpretationes typis excuſas edere; ſed illorum etiam ſententiæ adhæſiſſe, ita ut aliquando etiam de illorum authoritate mentionem fecerit in ipſiſmet deciſionibus, non quidem ijs, quæ eduntur in forma authentica, ſed quæ in libris publicis ad uſum ipſius Congregationis aſſervantur. Et tamen ſi exiſtimâſſet hujuſmodi interpretationes inhiberi in Conſtitutione Pij IV. illas potius rejeciſſet unà cum authoribus tanquam excommunicatis ex facto notorio, & permanenti, ſicut fecit de Gloſſa edita Hiſpano idiomate, ut dictum eſt *ſuprà num.* 57.

Quæ quidem obſervantia uſque adeò inolevit, ut propterea nonnulli ex recentioribus Theologis, & in ſpecie Salas *d. ſect.* 11. *verſ. Ad ſecundum reſpondet*; non dubitaverit affirmare Bullam Pij IV. hac in parte aut non fuiſſe uſu receptam, aut per contrarium uſum fuiſſe abrogatam Papâ ſciente, & tolerante.

Sed hæc aſſertio multiplices & inextricabiles habet difficultates. Unde verius dicendum eſt conſuetudinem hoc caſu non derogâſſe Conſtitutioni Pij IV. ſed tantùm interpretatam fuiſſe illa verba: *Ullum omninò interpretationis genus, ſupra decretis Concilij quocunque modo edere*, ut intelligantur de illa tantùm editione, quæ fit ſuper Corpus Concilij per modum Gloſſæ, aut Scholij, ſeu adnotationum, ut contingeret, ſi quis imprimeret Concilium cum adnotationibus in margine ad ſingula Decreta, aut commentarios eis applicaret ſecundùm ea quæ dicta ſunt
84 *in quarta Concluſione, num.* 52. Ita enim intelligendo non infertur vis litteræ; qua verba univerſalia, *ullum omninò interpretationis genus*, retinent propriam naturam; ita ut includant quamcunque formam interpretandi. Et ſimiliter verba: *quocunque modo*, retinent proprium ſignificatum, ita ut comprehendant quemcunque modum editionis ſive fiat per evulgationem in ſcriptis, ſive per impreſſionem; ſed tamen omnia reſtringuntur ad limites illorum verborum, ſuper decretis Concilij, & ad ſubjectam materiam, ut de hac ipſa dictione, *quocunque modo*, ſeu *quovis modo*, declarat Gemin. *conſ.* 29. *num.* 3. *in fin. verſ. Nec obſtant.* & Ang. *conſ.* 288. *num.* 3. *verſ.*
85 *Hoc etiam coadjuvatur.* Cùm autem ea verba: *ſuper decretis Concilij*, referri poſſint tam ad aliquot decreta diſtributivè, quàm collectivè ad univerſa, ſecundùm ea, quæ notantur in leg. *Qui filiabus*, §. 1. *de leg.* 1. & dubitari poſſit an indefinita æquipollent univerſali, ut in cap. *In Geneſi*, cum ibi not. *de elect.* gloſ. in cap. *Venerabili*, *in ver. vices, de offic. Deleg.* & an pluralis locutio reſolvatur in ſingularitate, ſecundùm ea, quæ notantur in cap. *Omnis*, in gloſ. 1. *diſtinct.* 1. & in Clem. 1. *in gloſſ. in ver. Alios, de Renunciat.* benè potuerunt ea verba interpretationem accipere à conſuetudine, ut non includant interpretationem obiter factam extra Corpus Concilij. Verba enim obſcura propter eorum generalitatem ex obſervantia veniunt declaranda, Abb. *conſ.* 27. *in fin. num.* 4. *lib.* 4. Seraph. *deciſ.* 964.
86 *num.* 4 Bulla enim Pij IV. eſto tollat conſuetudinem, non tamen tollit interpretativam. Decian. *conſ.* 24. *num.* 28. *lib.* 3. Dec. in cap. *Cum M.*
87 *num.* 7. *de Conſtit:* Deinde quatenus huic interpretationi repugnaret verborum proprietas, tamen in legibus interpretandis primo loco recurrendum eſt ad conſuetudinem, deinde ad verborum propriam ſignificationem, ut dicit gloſ. *unic.* in leg. *Non poſſunt, ff de legibus*, eſt communis Doctorum theorica in cap. 1. *de Conſtitut.* ubi in ſpecie Anchar. *num.* 34. *verſ. Quædam autem ſunt commiſſa*, & Abb. *num.* 14. Matthæſil. *in ſuo opuſc. elect. verior. opinion.* Sylveſt. *in ver. Opinio, num.* 2. Non enim ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi uſu nomina exaudiri debent, leg. *Labeo, ff de ſuppellect. legata*: unde magis ſtatur uſui, quam ſignificationi vocis, leg. *Uxoris, in princip. ff. eod.* gloſ. *in ver. Ultra duas dietas* & Hoſtienſ. *nu.* 10. *in cap. Nonnulli*, & ibi dixi *num.* 18. *ſupra de reſcriptis.*

88 Quæ quidem interpretatio hoc caſu rationabilior videtur, quod regulariter prohibitâ interpretatione, non cenſetur prohibita interpretatio, quæ fit obiter & incidenter, ut hîc per gloſ. Innoc. Hoſt. Jo. Andr. Butr. & DD. de quo latius dictum eſt *ſuprà num.* 41. *& ſeqq.*

Et per hæc ceſſat ratio ſuperius conſiderata *num.* 83. quia quoad Judices non viget uſus, & obſervantia, ut in eorum ſententijs interpretentur verba Concilij Trident. Sicut viget quoad Magiſtros, & Doctores in eorum diſputationibus, & conſilijs. Præterea non licet inferre ab interpretatione Judicis, quæ inducit parendi neceſſitatem, ad interpretationem Magiſtrorum, quæ tantùm probabilis eſt, ut in primo ſuppoſito. Ac demum in Judicibus vigent aliæ conſideratio-

rationes, de quibus ſupra *à numer. 21. uſque ad num. 52.*
89 Sexta, & ultima concluſio Lectores, & Magi-
ſtri licitè poſſunt in ſcholis Tridentini Concilii
decreta oretenus interpretari. Et quidem quoad
interpretationem translativam, de qua ſupra *in
ſecundo ſuppoſito, numer. 3.* Hæc concluſio pro-
cedit abſque difficultate; quia interpretatio hu-
juſmodi ad Concilii intelligentiam omnino eſt
90 neceſſaria ſaltem rudibus, & illiteratis. Hinc
jampridem curatum fuit, ut idem Concilium in
Græcam, Arabicam, Caldæam, aliaſque exteras
linguas verteretur. Et in Conſtitutione Clemen-
tis VIII. *edita 31. Auguſti, 1595.* ſuper aliquibus
ritibus Græcorum pro Epiſcopis Latinis, in quo-
rum diœceſibus Græci, vel Albanenſes Græco
ritu viventes degont, Ordinarii locorum juben-
tur curare, ut ipſius Concilii decretum de refor.
matrim. vertatur in linguam Græcam vulgarem,
& in locis, & Parochiis Græcorum, & Albanen-
ſium evulgetur, & publicetur, ut in *Bullar. to. 3.
pag 48.* Alioquin ſequeretur, ut cum Epiſcopi in
examine promovendorom ad ordines, & bene-
ficia injungunt, ut Tridentini Concilii decreta
materno idiomate exponantur. Et cum Magi-
ſtri grammatices in ſcholis eadem decreta ex-
plicant, aut à ſcholaribus explicari jubent alia
lingua juxta tex. in l. 1. §. *fin. ff. de verbor. oblig.*
omnes in pœnas Conſtitutionis inciderent, quod
abſurdum eſſet aſſerere.

Generaliter tamen, Propoſito articulo de
ordine Sanctiſſimi Domini Noſtri à Congrega-
tione de Propag. fide remiſſo, An translationes
S. Concilii Tridentini in alias linguas ſint per-
miſſæ, an potius comprehendantur in Conſtitu-
tione Fel. rec. Pii IV. prohibente illius interpre-
tationes, & gloſſas *die 2. Iunii 1629.* S. Congre-
gatio Cardinaliũ Concilii Tridentini Interpre-
tum cenſuit translationes ejuſdem ſacri Conci-
lii Tridentini de lingua Latina in Gallicam, vel
alias linguas eſſe prohibitas: ideoque ſignifican-
dum S. Congregationi Indicis, ut omnino pro-
hibeat translationes hujuſmodi factas, quæ abſ-
que auctoritate hujus Sanctæ Sedis Apoſtolicæ
impreſſæ ſint. Et eadem S. Congregatio Indicis
illas prohibuit *5. Novembris ejuſdem anni 1629.*
ſpecialis tamen verſio alicujus decreti ſine im-
preſſione non videtur prohibita, ut ſuperius di-
ctum eſt.
91 Et idem concludendum de interpretatione,
ſeu declaratione litterali, de qua ſupra *in quar-
to ſuppoſito, nu. 8.* nam hæc quoque declaratio, &
expoſitio litteræ abſolutè neceſſaria eſt ad intel-
ligentiam Concilii. Ideoque Pius IV. non eſt cen-
ſendus hujuſmodi interpretationes, ſeu declara-
tiones voluiſſe prohibere; quemadmodum nec
Nicolaus IV. prohibuit, imò expreſsè præſerva-
vit in cap. *Exiit qui ſeminat, §. Itaque ſub pœna, de
verb. ſignif. lib. 6* ibi: (Super ipſa Conſtitutione
non fiant, niſi forſan per quas verbum, vel verbi
ſenſus, ſeu conſtructio, vel ipſa conſtructio qua-
ſi grammaticaliter ad litteram, vel intelligibi-
lius exponatur).
92 Probatur, quia circum ſcripta Principis reſer-
vatione, ſeu prohibitione Lectores, & Magiſtri
facultatem habent leges interpretandi, cap. 1.
verſ. At verò. & ibi gloſ. *in verſ. Magiſtrorum,
de Decim.* leg. 1. *ff. de orig. jur.* leg. *Si negotium:* ibi:
Ita accepi: ubi gloſ. exponit, id eſt, à Præceptori-
bus, *ff. de privil. Cred.* l. 1. & ibi gloſ. *ff. Si cert. pet.*
& habetur *in proœm. Decret. Sexti,* & Clem. Pro-
pterea enim publicæ univerſitates fuerunt inſti-
tutæ, leg. *unic. C. de ſtudiis liberal. Vrb. Roman. lib.
11. cap. 2. de privil. in 6.* Ideoque inter alias qua-
litates, quas habere debent Lectores, jura recen-
ſent interpretandi ſubtilitatem, ut in l. *unic. C. de
Profeſſ. qui in Vrb. Conſtantin. lib. 12.* & notat Abb.
93 in c. 1. *num. 5. de Magiſtr.* Et mos eſt in publicis
Univerſitatibus, ut in Doctoratu conferatur au-
thoritas, ſeu licentia legendi, & interpretandi;
quæ quidem licentia operatur, ut hæc poſſent
publicè fieri, quod aliàs non liceret, ut dicit gl.
*in §. Reſponſa Prudentum, in ver. Publicè Inſtit. de ju-
re natur.*
94 Hanc autem interpretandi facultatem non
fuiſſe à Pio IV. ſublatam, ex infraſcriptis ſuade-
ri poteſt. Et primò, quia *in 1. part. §. Ad vitan-
dum,* inhibetur tantummodo interpretationis
editio neceſſaria; & in ſecunda non interdicitur
niſi interpretatio neceſſaria, & authoritativa, ut
oſtenſum eſt *ſuprà in quinta concluſione, num. 25.
& ſeqq.* At Magiſtri, & Lectores, qui Conci-
lium in ſcholis oretenus interpretantur, neque
id faciunt authoritativè, cùm nemo ſit adſtrictus
ſtare verbis Magiſtri, leg. 2. C. *De Profeſſ. lib. 10.*
gloſ. in leg. 1. *in ver. Iuſque, de legibus.* Nec inter-
pretationes ſuas edunt. Ad hoc leg. *Lex Corne-
lia, §. Si quis librum, ff. de injur.* & patet ex dictis
*ſuprà in quarta concluſione, verſ. Sed & hic quæri-
tur, num. 3. & ſeqq.* Ergo verba Conſtitutionis
eos non comprehendunt, & conſequenter nec
ejus diſpoſitio vulgata, leg. 4. §. *Toties, ff. de damn.
infect.* Quod enim quis verbo non expreſſit, men-
te non videtur cogitâſſe. Oldrad. *reſp. 266. Quæ-
95 ad autem, num. 10.* Et cùm verſemur in materia
pœnali, & correctoria juris communis, ut mox
dicemus; non eſt facienda extenſio de caſu ad
caſum, cap. *Pœnæ, de pœn. diſtinct.* c. *Statutum, de
elect. lib. 6.* c. *Odia, cum contr.* de quibus ibi per
gloſ. & Dyn. *de regul. jur. eod. lib.* Oldrad. *d. reſp.
266.*
96 Secundò idipſum ſuaderi poteſt; quia legum
interpretatio naturaliter neceſſaria eſt, ut eſt
tex. in l. 2. § *His legibus, ff. de orig. jur.* & ibi præter
ordinarios adnotârunt Zaſ. & Cuiac. Sed illud,
quod eſt naturaliter neceſſarium, per leges civi-
les tolli non poteſt, § *Sed naturalia, Inſtit. de jur.
natur.* & alioquin ex iſta generali prohibitione
multæ ſequerentur abſurditates, ut ibi per eum.
Et conſequenter per Conſtitutionem, ſeu ſta-
tutum tolli non poteſt, arg. *d. §. Sed naturalia,*
quod tenet expreſsè Bald. *in dict. §. His legibus, nu.
3.* & ſequuntur Cuiac. & Zaſ. ibidem, & Dec.
97 *hic numero 27.* inferens propterea ſtatutum pro-
hibens interpretationem eſſe intelligendam de
extrinſeca, & non de intrinſeca, ad quod al-
legat eundem Bald. in leg. *3. circa fin. C. de lib. præ-
terit.*

Idem docuit Bart. in leg. *Omnes populi, in ulti-
ma quæſtione ſexta quæſtionis principalis, num. 65
ff. de juſtit. & jur.* ubi dicit ſtatutum prohibens
Interpretationem, gloſſationem, vel extraneum
intellectum ſtatutorum, nihil, aut modicum o-
perari; nam per dicta verba ſolùm frivola in-
terpretatio videtur remota, l. 1. §. *fin. C. de veter.
jur. enucl.* At juſta interpretatio benè debet, &
po-

poteſt fieri, leg 1. C. *de leg.* Item hujuſmodi interpretationes ſunt neceſſariæ naturaliter, d. §. *Hu legibus.*

98 Tertiò ad idem affertur textus in Extravag. *Quia nonnunquam, de verb. ſignif.* ubi Conſtitutionem c. *Exyt*, in qua Nicolaus IV. ſub certis pœnis interdixit, ne concordantiæ, ſeu contrarietates, ſeu adverſæ, ſeu diverſæ opiniones ab ipſius Conſtitutionibus Lectoribus, ſeu Expoſitoribus aliquatenus inducerentur, nec ſuper ea gloſſæ fierent, nec intellectus ipſius diſtorqueretur ad aliud, quam litera ipſa ſonat, Joannes XXII. ea ratione ſuſpendit, quia argumentis frequenter & collationibus latens veritas aperitur, ac ſub eadem littera ſæpe latet multiplex intellectus; & quia difficile eſt volentibus conſtitutionem prædictam perfectè legere & intelligere pœnas adjectas in Conſtitutione hujuſmodi devitare: Et propterea voluit per ſuſpenſionem dictæ prohibitionis viam veritatis aperire, & periculis, poſſent litteratæ perſonæ, & præcipuè ſcholaſticæ incurrere, ſalubriter obviare. Ergo ob eaſdem rationes Pius IV. præſumi non debet voluiſſe hanc interpretationem Lectoribus interdicere, & eò magis, quòd cenſuræ & pœnæ in ejus Conſtitutione inflictæ ſunt latæ ſententiæ; cùm tamen appoſitæ in Conſtitutione Nicolai IV. ſint comminatoriæ tantùm.

99 Quartò, & ultimò pro prædictis adducitur decretum ipſiuſmet Concilij Tridentini *in cap. 2. ſeſſ. 25. de reformat. in §. Ad hæc*, ibi (præcipitur ut omnes ij, ad quos univerſitatum & ſtudiorum generalium cura pertinet, diligenter curent, ut ab iiſdem univerſitatibus Canones, & Decreta Concilij integrè recipiantur, ad eorumque normam Magiſtri & Doctores ea, quæ Catholicæ fidei ſunt, doceant, & interpretentur, ſeque ad hoc inſtitutum initio cujoslibet anni ſolemni juramento obſtringant.) Et quamvis Concilium non dicat expreſſè, ut Magiſtri & Doctores interpretentur Canones & Decreta Concilij, ſed tantummodo ut interpretentur ea, quæ Catholicæ fidei ſunt, tamen cùm id jubeat fieri ad normam Canonum & Decretorum S. Synodi, ſub

100 hoc præcepto videtur ſaltèm implicitè contineri hujuſmodi interpretatio. Quæ tamen aliter fieri debet à Theologis, atque à Canoniſtis, ut olim perpendit Sac. Congregatio ſeptimi libri Decretalium ſub Clemente VIII. Nam juris Pontificij Profeſſoribus non proponuntur iſta dogmata, ut ea ſpeculativè, vel ex profeſſo in ſcholis legant, aut de illis tanquam de ſuis axiomatibus diſputēt; quia cùm ex articulis fidei deducantur, ut talia ad Theologum pertinent. Juriſperitus verò debet ea ſcire, & præſupponere tanquam certa, & ex puriſſimis ſacræ Theolo-

101 giæ fontibus emanata, cùm ſacrorum Canonum diſciplina ſit ſubalternata ſacræ Theologiæ, & illam præſupponere debeat, ut Medicina præſupponit Philoſophiam naturalem, & Muſica Arithmeticam. Quapropter ſicut juris Canonici Profeſſor, qui in gymnaſijs librum Decretalium legit, non interpretatur titulum de Summ: Trinit. & fid. Cathol. prout objectum eſt fidei, & principium à Theologo acceptum; ita cùm inciderit in materias de Juſtificatione, Prædeſtinatione, libero Arbitrio, & aliàs id genus in Canonibus S. Synodi diffinitas, non ſumet eas explicandas ſecundùm propria principia, ſed relinquet Theologis declarandas.

102 Hanc autem facultatem, ſeu potius obligationem, quam habent ſacræ Theologiæ, ac Juris Pontificij Lectores interpretandi, ut ſupra Canones Concilij ad fidem pertinentes, abſurdum videtur ut Pius IV. voluerit eis adimere: eſt enim inveriſimile, & ab illius mente prorſus alienum, ut in ipſamet Conſtitutione, in qua omnia, & ſingula Oecumenici Concilij Decreta confirmavit, & ab omnibus ſuſcipienda, ac ſervanda eſſe decrevit, voluerit primus Concilium vulnerare, & decretum *d. d. cap. 2. ſeſſ. 25.* ſuâ Conſtitutione abrogare facit regula leg. *Legata inutiliter, ff. de adimen. legat.* leg. *Si judex, de minor.* leg. *Quod favore, C. de leg.* & quod not. Alex. *conſ. 79. Circa primum, num. 8. verſ. Circa ſeptimum, lib. 1.* dum dixit inducta ad majorem confirmationem non debere infirmationem operari.

103 Sed prædictis videtur obſtare textus in l. *Nemo Clericus, C. de Summa Trinit. & fid. Cathol.* ubi diſtrictè interdicitur ne quis de fide Chriſtiana publicè turbis coadunatis & audientibus tractare conetur inpoſterum. Et mox ſubnectitur ratio; quia & injuriam facit judicio Synodi, ſi quis ſemel judicata, ac rectè diſpoſita reſolvere, & publicè diſputare contenderit.

At reſpondetur, ibi non prohiberi niſi diſputationem illam, quæ publicè ſuſcipitur ad errores diſſeminandos, & excitandos tumultus, ut indicant illa verba: *turbis coadunatis*; & clarius illa: *perfidia, & tumultus occaſionem requirens*: non autem illam, quæ fit gratiâ addiſcendi in ſcholis, vel ad errores confutandos, ut declarat ibi gloſſ. *in ver. Requirens.* Innoc. in cap 2. *de Summa Trinit. & fid. Cathol.* Et Franciſcus Penia *in Director. Inquiſit. part. 1. ſchol 5.* & in effectu conſentit D. Thom. *in 2. 2. q. 10. art. 7. ad 2.* dum dicit in d. *l. Martiani Auguſti* per Canones confirmatam prohibere publicam diſputationem de fide, quæ procedit ex dubitatione fidei, non autem illam, quæ eſt ad fidei confirmationem.

Fortius obſtat textus in cap. 2. §. *Inhibemus, de hæret. lib. 6.* ubi Alexander IV. prohibet, ne cuiquam laicæ perſonæ liceat publicè, vel privatim de fide Catholica diſputare; qui verò contrà fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Gloſſa in figuratione caſûs, & in ver. *Laica perſona*, recenſet duas opiniones. Prima eſt eorum, qui pro laicis intelligunt illiteratos, juxta vulgare Gallicorum, qui hominem literatum appellant magnum Clericum: abſurdum enim videtur, ut Clericus ruralis diſputando de fide non incidat in hanc pœnam, & laicus Decretorum Doctor incidat; ut ibi per gloſſ. Unde Cajetanus *in 2. 2. d. quæſt. 10. art. 7.* dicit, ideo diſputare de fide laicis prohiberi, quoniam ut plurimum ſunt illiterati, & leges de illis feruntur, quæ communiter contingere ſolent, leg. *Nam ad ea, ff. de legibus*; ſi tamen reperirentur laici literati, poſſent de fide diſputare. Sed hanc opinionem reprobat gloſ. præalleg. & Franc. *nu. 1.* quia infert vim litteræ illius Decretalis. Et Albert. in *tract. de agnoſcen. aſſert. quæſt. 13. num. 5. & ſeqq.* tenet indiſtinctè laicos prohiberi de fide diſputare, non quia illiterati ſunt, ſed quia laici ſunt

ad.

a leum modum, quo laicis univerſis interdicitur prædicationis officium in c. *Cum ex injuncto*, & in c. *Sicut il ſecondo, de haret*. Et huic ſententiæ adhæret Penia *in Direct: Inquiſit: part: 1. Schol: 23 col: 4. in fin: verſ. Sed illud eſt hic inquirendum* ex rationibus per eum adductis, niſi quando diſputatio de fide ſuſciperetur honoris & exercitationis causâ, ut ibi per eum *in 5. colum: verſ: Secundò poteſt*, poſt Cajetan. *d. art: 7*. id enim laudabile eſt, ut ait ibidem D. Thomas, & Emeric. *in Director part: 1. quæſt: 10*.

Et quicquid ſit de alijs generibus diſputationum, certè quod pertinet ad propoſitum noſtrum, nulli prohibetur diſputatio illa, quæ fit ad majorem Scripturarum intelligentiam, gloſ: in extravag: *Cùm inter nonnullos*, Joannie XXII. *in ver. Scriptura, de verbor: ſignific*: per text: in Can: *Satis evidenter, 96. diſt*. nam ut legitur in d. c. *Cùm ex injuncto, de haret*: deſiderium intelligendi divinas Scripturae, & ſecundùm eas ſtudium adhortandi reprehendendum non eſt, ſed potius commendandum.

Ex quibus hæſitandum non videtur, quin Magiſtris & Lectoribus liceat decreta, & Canones Concilij Tridentini verbotenus interpretari.

Sed QUÆRES, An liceat eis dictare has in-
104 terpretationes Scholaribus ſcribentibus. Reſpondeo, licere, ſi id fiat obiter pro explicatione alicujus difficultatis; quia hoc caſu nedum dictatio, & evulgatio interpretationie, ſed ipſa quoque impreſſio permiſſa eſt, ut abundè oſtenſum eſt ſupra in præcedenti concluſione, *nu: 83*. Secus verò ſi id fiat principaliter, & directè per modum gloſſæ, & ſcholij, ſeu commentarij; quia cùm ex propria ſignificatione vocabuli, *edere*, ſic etiam dictare, ut alter ſcribendo excipiat, l. 1. § *Edere, §. de eden*. qui ejuſmodi gloſſas dictat, offendit verba, & mentem Conſtitutionis Pij IV. ut patet ex dictie in quarta Concluſ: *num: 63*. Facit enim id, quod Conſtitutio prohibet, & ſententiam eſus circumvenit, leg. *Contra legem, ff. de*
I *legib*.

DE IVDICIIS.

Cap. Venerabilis.

SVMMARIVM.

1 *INſtantia judicij non perit per lapſum triennij de jure Canonico: Secus de jure Civili. & n. ſeq.*

Et quæſit ratio diverſitatis. n. 3. & ſeqq.

2 *Differentia ut inducatur inter jus Civile, & jus Canonicum, ſatis eſt ut in foro Canonico jus Civile non fuerit uſu receptum.*

3 *Sopitum perfectè non eſt quod reiterari, & recidivari poteſt.*

Litium brevitati magis conſulitur per Canones, quàm per leges, & tur. ibid.

4 *Inſtantia peremptâ omnia acta pereunt, datur novus libellus, lis iterum conteſtatur, & omnia fiunt de novo. & n. 13.*

5 *Appellatio non datur ſecundùm leges niſi à diffinitiva, ſed ſecundùm Canones appellatur à quocunque gravamine.*

Et quid ex Concilio Tridentino. n. 12.

6 *Inſtantia non perit triennio ſecundùm Canones in cauſis tam ordinarijs, quàm delegatis.*

Delegatus lapſu triennij non obſtante poteſt in cauſa procedere. ibid.

7 *Niſi Princeps delegans præfixiſſet inſtantiam triennio minorem.*

8 *Inſtantia in cauſa appellationis tam ſecundùm leges, quàm ſecundum Canones perit lapſu unius anni, vel ex cauſa, biennij.*

9 *Criminalium cauſarum inſtantia an de jure Canonico pereat per lapſum biennij, ſicut perit de jure Civili.*

10 *Inſtantia perit etiam de jure Canonico quando reus abſolvitur propter irreptum judicium.*

11 *Cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes ex Concilio Tridentino infra biennium terminari debent, quo elapſo liberum eſt partibus Iudicem ſuperiores adire.*

13 *Tridentinum Concilium in quo diſtrepet à jure Civili in præfixione inſtantiæ & num ſeqq.*

Inſtantia de jure Civili perit biennio, ſed non perit juriſdictio judicis. ibid.

14 *Inſtantia ex Concilio Tridentino per lapſum biennij perit judici, cujus juriſdictio expirat, ſed non perit partibus, nec pereunt acta.*

15 *Cauſæ tam civiles, quam criminales ex Concilio Tridentino coram Ordinario infra biennium ſunt terminandæ.*

16 *Quod non procedit in Ordinario Commiſſario.*

17 *Et quid ſi cauſa Ordinario fuit delegata ad juriſdictionem excitandam.*

18 *Conſervatores Religionum an ex Concilio Tridentino teneantur infra biennium cauſas terminare.*

19 *Inſtantia ex Concilio Tridentino an currat cum non ſtat per Iudicem, quo minus cauſa infra biennium terminetur, ſed vel ob qualitatem cauſæ, vel ob partium cavillationes & num. ſeqq. uſque in fin.*

20 *Inſtantia non currit ſi cauſa protrahatur ultra præfixum tempus ob cauſæ magnitudinem.*

21 *Iudex non impartitur officium ſuum niſi volenti, & petenti. & num. 26.*

22 *Inſtantia non currit cùm cauſa protrahitur partium cavillationibus.*

Contrarium. num. 27.

23 *Iudex debet litium brevitati ſtudere, & artibus litigatorum occurrere.*

24 *Sententia lata poſt inſtantiam peremptam nulla eſt.*

25 *Dictio*, omninò, *importat neceſſitatem præciſam.*

VENERABILIS. Legitur ſex modis, ut hîc per Abbatem *à num: 2. poſt medium. verſ: Oppono expediendo gloſſam*. Et ideò ſummatur variè pro varietate lecturarum, ut
1 per Bero. *in princip*. Communiter tamen ſic ſummatur: Inſtantia judicij non perit per lapſum triennij. Hoc dicit: Joann. Andr. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. Joan. de Anan. Aretin. & Berous. Et ita ex textu collige differentiam eſſe quoad peremptionem inſtantiæ inter jus Civile, & jus Canonicum: nam de jure Civili inſtantia judicij perit lapſu triennij poſt litem conteſtatam, ut leg. *Properandum*, *C. de Iudicijs*, & tenent communiter Doctores, ut

Digitized by Google

ut atteſtatur Joannes Andreas *in Addit. ad Specu-
lat. in titul. De Iudic. Deleg. § Reſtat. in ver. Triennij
littera D.* De jure Canonico ſecus, ut probatur
in cap. *final. de probat.* nam lis illa fuit mota
tempore Celeſtini Papæ, ut ibi obſervat Ho-
ſtienſis *num.* 1. & tamen durabat tempore Gre-
gorij Authoris illius Decretalis, & conſequen-
ter inſtantia per lapſum triennij non perierat;
cùm ab obitu Celeſtini III. uſque ad Gregorium
IX. anni viginti novem interceſſiſſent; & ita il-
lum textum ad hoc ponderat Henric. Boich. *nu.
3. in fin. verſ. Quæ opinio.* Felin. *in princip.* Idem
probatur in cap. *Tum ex litteris, de in integrum re-
ſtit.* nam, ut ibi notat gloſſa ſecunda à tempore
Eugenij, quo lis fuit introducta, uſque ad tempus
Celeſtini, effluxerant 45. anni. Ad idem indu-
citur textus in cap. *Cùm olim,* §. *Iudices, de privi-
leg.* ubi fuit facta condemnatio in expenſis fa-
ctis per quadriennium, quo duravit judicium,
& ſic inſtantia ibi non perierat per lapſum trien-
nij. Ad quod etiam facit hoc cap. ubi Commu-
nitas Cervienſis aſſerebat, inſtantiam judicij
perijſſe per lapſum triennij; & ideo recuſabat
ſub Judicis examine reſpondere: & nihilomi-
nus Papa, hujuſmodi exceptione rejectâ, man-
dat Judicibus, ut in negotio ad ulteriora proce-
2 dant; & ita innuit inſtantiam non perijſſe. Et
quamvis neque hæc Decretalis, neque præalle-
gata capitula per modum novæ Conſtitutionis
decernant inſtantiam durare etiam lapſo trien-
nio, prout videbatur neceſſarium ad hoc, ut in-
duceretur differentia inter leges, & Canones,
ut cap. 1. *de nov. oper. nunc.* & ibi notant Abb. An-
tiq. *num* 2. Joan. Andr. *num.* 5. & alij commu-
niter, tamen ſatis eſt, ut jura in caſibus contin-
gentibus paſſim ſupponant, & admittant inſtan-
tiam cauſarum durare etiam per triennium, li-
cèt ſuper hoc nullum jus reperiatur expreſsè
conditum: id enim potuit contingere, quia jus
Civile, de quo in prædicta lege *Properandum, C.
de judicijs,* non fuit in foro Eccleſiaſtico rece-
ptum moribus, ut clarè innuitur in juribus ſupe-
riùs allegatis, arg. c. *In iſtis,* §. *Leges, 4. diſtinct.* &
conſiderat Abbas *hic num. 6. circa finem, verſ. du-
bium eſt.* Tene igitur concluſionem ſuperiùs fir-
matam, videlicet inſtantiam de jure Canonico
non perire per lapſum triennij, quam tenet hic
gloſſa *unica,* & apertiùs gloſ. 1. in cap. *final. de
dolo, & contum.* quæ expreſsè dicit uſque ad
triennium reſtringi lites ſecundùm leges, ne im-
mortales exiſtant, ſed ſecundùm jura Canonica
non finiri inſtantiam judicij elapſo triennio: &
cum illa gloſſa concordat ibi Hoſtienſis *num.* 1.
dicens, ſecundùm leges ſpatio triennij perire
inſtantiam judicij, ſed ſecundùm Canones lites
eſſe immortales, quia & invitis judicibus prote-
lantur, Joan. Andr. *num.* 11. Bald. *num.* 1. Butr.
num. 15. *verſ. Gloſſa prima eſt clara,* & alij com-
muniter. Gloſſa in cap. *Anteriorum,* §. *Ad hæc, in
ver. Imperator, ad fin. 2. quæſt. 6.* Item gloſ. Juris
civilis in dicta leg. *Properandum, in princip. in ver.
Triennij, in fin. C. de judicijs,* & ibi Bart. *num.* 1.
dicens, illam legem fuiſſe correctam de jure Ca-
nonico, quia inſtantia litis non perit triennio,
& ideo eam non ſervari in terris Eccleſiæ, ſed in
terris Imperij duntaxat, Innocent. in cap. *Conſu-
luit, num. 2. in fin. verſ. Alio etiam modo, de offic. De-
legat.* licèt hic vacillaverit Speculat. *in titul. de
Iud. Deleg.* §. *Reſtat, num:* 10. *verſ. Item ſi inſtan-
tia,* & *verſ. Sed ſecundum Canones,* Et hic firmant
Hoſtienſ: *num:* 3. *verſ: Sed non placent hæ ſolutio-
nes,* Abb. Antiq. *num:* 1. *in fin.* dicens hanc opi-
nionem eſſe inter omnes probabiliorem: & com-
muniter DD. moderni, ut inquit Abb. Siculus
hic num: 5. Hanc etiam dicit eſſe communem
concluſionem Felin. *in princip.* Alex. *conſil:* 23.
Viſis ſcripturis, num: 2. *lib:* 3. Jaſ. in dict: leg: *Pro-
perandum, num:* 27. & Roman. *conſ:* 220. *num:*
3 11. Et quamvis ipſe putet communem opinio-
nem eſſe falſam, eò quòd nullibi reperiatur cau-
tum de jure Canonico, ut inſtantia cauſarum ſit
perpetua; & Papa nihil magis cordi habeat,
quàm ut lites abbrevientur, ut cap. *Finem litibus,
de dolo, & contumac.* & cap. *Venerabilis, de Appel-
lat.* & idem conetur hic tueri Andreas Siculus
adverſus id, quod conſuluerat inter conſilia
Alex. *conſ:* 64. *Circa præſentem, num:* 3. *verſ: Mo-
do in propoſito, lib:* 4. tamen hæc ratio parum ſtrin-
git, quia, ut inquit Bald. in ca: *fin: num.* 1: *de dolo,
& contum.* relatus à Felin. *hic num:* 1. quamvis im-
ponendus ſit finis litibus, ne immortales exi-
ſtant, & hæc ſit ratio quare ſecundùm leges per-
eat inſtantia, ut in dict: leg: *Properandum,* tamen
ſecundùm Canones ideò non perit, quia eſſet
potius inſtantiam reiterare, quàm finem impo-
nere litibus terminalem: non enim eſt perfectè
ſopitum quod iterari, & recidivari poteſt, ut l.
Maritus, ff. Locati, & l. *Quod ita ſervatur, ff. de ædilit.
edic.* Et ideò, ut ſubdit Felin. per jus Canonicum
melius conſulitur immortalitati litium, quàm
per leges, cùm per illas lites efficiantur proli-
xiores propter tempus in reiterando conſum-
4 ptum, ut per eum. Peremptâ enim inſtantiâ o-
mnia acta pereunt, datur novus libellus, lis ite-
rum contexatur, & omnia fiunt de novo, ut in
d. leg. *Properandum,* §. 1. & §. *Plerumque,* & notat
gloſ. 1. *hic in princ.* Innoc. *num.* 1. & Abb. *nu.* 2.
in fin. verſ. Secunda lectura, & *n.* 8. *verſ. Venio nunc.*
Speculat. *in tit. de Iudic. Deleg.* §. *Reſtat, num.* 10.
5 *verſ. Sed numquid omnia acta pereunt?* Adde quòd
cùm ſecundùm leges regulariter non appelletur
ante ſententiam diffinitivam, leg. *Ante ſententiæ
tempus, C. Quor. appell. non reſcinden,* & l. *Si Clericus,
C. de Epiſcop. and,* diligentiâ Judicis benè poteſt
infra triennium cauſa finiri, cùm ejus juriſdictio
per appellationem non impediatur, & nullus
ipſo invito poſſit cauſam ultra triennium prote-
lare, ut dicitur in dicta l. *Properandum, in prima re-
ſponſ.* Sed ſecundùm Canones poteſt à qualibet
interlocutoria, & à quolibet gravamine appel-
lari, & cauſa durare per annum, & quandoque
per biennium, cap. *Super eo, il ſecondo, de Appellat.*
Unde quemadmodum ipſa vi... dice invito ap-
pellatur, ita & ipſo invito inſtantia prorogatur,
quia propter frequentes appellationes non po-
teſt Judex infra præſcriptum tempus cauſam ter-
minare: quare ſecundùm leges perit inſtantia
decurſu triennij, ſecundùm Canones non; &
hanc rationem diverſitatis inter leges & Cano-
nes aſſignant hic Petr. de Sampſone, & Abb. An-
tiquus *n.* 2. *verſ: Sed quæ eſt ratio,* Hoſtien. *n.* 3. *verſ:
Et ſi quæras rationem,* Jo. Andr. *n.* 8. *verſ: Sed quæ erit
ratio,* Henric. Boich. *n.* 4. Abb. Sicul. *num.* 6. &
plerique alij.

6 Procedit autem communis concluſio ſuperius
firmata in cauſis tam Ordinarijs, quàm Delega-
tis,

tis, In quibus ſecundùm Canones non perit inſtantia per lapſum triennii, ut in juribus ſupracitatis *num:* 1. & in hoc textu, quem ſic ſummat Abbas Siculus: Lapſu triennii non obſtante poteſt delegatus in cauſa ſibi commiſſa procedere, & hic tenet gloſſ. 1. & idem Abb. *num.* 8. *verſ. Venio nunc ad ſecundam lecturam*, & Felin. *num.* 3. licèt ſecùs ſit ſecundum leges, ut in d. l. *Properandum in princ. verſ. Sed omnes Iudices*, C. *de Iudic.* quæ promiſcuè loquitur de judicibus tam
7 ordinariis, quàm delegatis. Si tamen Princeps delegans præfixiſſet inſtantiam ipſi judici, & illa eſſet minor trienna li, tunc benè periret Judici, licèt non partibus; & ideo ex eiſdem actis factis coram ipſo poſſet cauſa illa expediri. Ita Bald. in d. l. *Properandum, in princ.* C. *de Iudiciis*, & Felinus *hic num.* 3.

8 Fallit primò, communis concluſio in cauſa appellationis, in qua tam ſecundùm Canones, quam ſecundum leges ex lapſu unius anni, vel ex cauſa biennii inſtantia finitur, & perit, & appellans cadit à cauſa, ut cap. *Cùm ſit Romana, infra de appellat.* & in Auth. *Ei, qui*, C. *de tempor. appellat.* cum ſimilib. Felin. *hic num.* 1. *in fin. verſ. Fallit autem*, & Bero. *eodem num.* & dicetur infra in proxima fallen.

9 Fallit ſecundò, in cauſis criminalibus, in quibus ſecundùm aliquos inſtantia judicii perit per lapſum biennii à tempore litis conteſtatæ tam de jure Civili, ut l. 2. C. *Vt infra certum temp.* quam de jure Canonico. Et in hac opinione fuit Henric. Boich. *num.* 4. Et poteſt eſſe ratio, quia cum dicta l. 2. non reperiatur per jus Canonicum correcta, vel immutata, ſervari debet etiam in foro Canonico, arg cap. 1. cum ibi notat. *de nov. oper. nunciat.* l. *Præcipimus, in fin.* C. *de Appellat.* & l. *Sancimus*, C. *de teſtam.* Sed certè contrarium probat hæc Decretalis, in qua Archiepiſcopus crimen ſacrilegii Civibus opponebat; & tamen nec per lapſum triennii inſtantia periit juxta communem intellectum, ut benè hic per Bero. *nu.* 2. Item ſi dicta ratio valeret, etiam lex *Properandum*, in foro Canonico ſervanda eſſet, cum nullibi reperiatur expreſsè correcta per jus Canonicum: & tamen oppoſitum eſt verius, & communius, ut oſtenſum eſt ſupra *num.* 2. & 3.

10 Fallit tertiò, ubi reus abſolvitur propter irreptum judicium, juxta cap. *Examinata*, cum ibi traditis, *ſupra eodem*, Felin. *hic nu.* 3. *verſ. Fallit ſecundò.*

11 Fallit quartò, notabiliter in omnibus cauſis ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentibus, quæ in prima inſtantia ex jure noviſſimo Concilii Tridentini omnino infra biennium ſunt terminandæ; ita ut poſt id ſpatium liberum ſit partibus, vel alteri illarum judices ſuperiores adire, qui cauſam in ſtatu, quo fuerit, aſſumere debent, & quamprimum terminare, ut *ſeſſ.* 24. *de reformat. cap.* 20. *in princ.* Quippe poſt
12 Concilium Tridentinum ceſſat ratio à Doctoribus conſiderata, cur ſecundùm Canones inſtantia judicii non pereat per lapſum triennii, videlicet quod cùm liceat appellare ab interlocutoria, & quocumque gravamine, appellationum frequentia ſæpè ſæpius impedit judices quo minus poſſint infra id ſpatium cauſas definire, quod non contingit de jure Civili, ſecundùm quod ante ſententiam diffinitivam non appellatur, ut dictum eſt ſupra *num.* 5. Etenim ex decretis Concilii in appellationibus recipiendis jus Canonicum exæquatum eſt juri Civili: nam S. Synodus advertens reos criminis plerumque ad evitandas pœnas, & ſubterfugienda judicia Epiſcoporum gravamina ſimulare, & appellationis diffugio judicis proceſſum impedire, in *cap.* 1. *ſeſſ.* 13. ſtatuit, ut in cauſis viſitationis, & correctionis, ſive habilitatis, & inhabilitatis, nec non criminalibus ab Epiſcopo, ſeu illius Vicario ante diffinitivam ſententiam ab interlocutoria, vel alio quocumque gravamine non appelletur, niſi gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari, vel ab ipſa diffinitiva appellari non poſſit. Et poſtea hoc decretum extendendo ad cauſas omnes ad forum Eccleſiaſticum pertinentes, in d. c. 20. *verſ. Neque appellationes ſeſſ.* 24. decrevit, ut appellationes per Superiores quoſcumque non recipiantur, niſi a diffinitiva, vel diffinitivæ vim habente, & cujus gravamen per appellationem à diffinitiva reparari nequeat. Quamobrem cùm appellationum diffugium jam nullum præſtet judicibus impedimentum, jure optimo ſancta Synodus cauſis expediendis biennium præfixit, ſicut jus Civile ob eam cauſam præfixerat triennium, ut ſcripſi latius in cap. *Super eo, il ſecondo, num.* 3. & 29. *cum*
13 *multis ſeqq. uſque ad num.* 51. *infra de appellation.* In hoc tamen diſcrepat Concilium à jure Civili, quod inſtantia judicii ſecundùm leges perit omnino per lapſum triennii, ſed non perit juriſdictio judicis, quia eſt perpetua, ut d. l. *Properandum*, C. *de Iudic.* l. 1. C. *de Conſtitut. pecun.* l. *ult.* C. *de præſcript.* 30 *vel* 40. *annorum*, l. *Falſa*, C. *de diverſ. reſcript.* & *hic* notat Innocentius *numer.* 1. Hoſtienſ. *num.* 6. *circa finem. in ver. In negotio ipſo*, Joan. Andr. *num.* 5. & Abb, *num.* 8. *verſ. Venio nunc ad ſecundam lecturam.* Et ideo iterantur acta, & omnia fiunt de novo; indeque provenit, ut lites fiant prolixiores, ut ex Bald. & Felin. ſupe-
14 rius oſtendimus, *num.* 3. At ex Concilio inſtantia perit quidem judici, cujus juriſdictio expirat per lapſum biennii, arg. l. *Cùm non eo d. e*, C. *Quando provocar. non eſt neceſſ.* & conſtat ex dictis *ſupra num:* 7. & ex notatis per Joan. Andr. *in addit. ad Specula, in tit. de Iudic. Deleg.* §. *Reſtat, in magna addit. in ver. de Fano, littera K.* Sed non perit partibus; Imo liberum eſt eis, vel alteri illatum adire Superiores judices, qui cauſam quamprimum terminare debent, nec pereunt acta, cùm iidem judices Superiores debeant cauſam reaſſumere in ſtatu, in quo reperitur, ut diſertis verbis cavetur in d. *cap.* 20. *in princip.* ubi etiam in §. *Præterea* diſponitur, (ut ſi quis ob lapſum biennii ad alium judicem recurrerit, teneatur acta omnia coram primo judice geſta ad judicem ad quem expenſis ſuis transferre.) Et ſic acta ipſa non pereunt per lapſum biennii, ſicut pereunt de jure Civili perempta inſtantia triennali. Et ceſſat illud inconveniens conſideratum à Baldo, quod per reiterationem actorum coram eodem judice lites efficiantur recidivæ & immortales.

15 Complectitur autem decretum Concilii in d. *cap.* 20 *ſeſſ.* 24. tam cauſas civiles, quàm criminales, cùm utatur verbis univerſalibus, & geminatis, ibi, (Cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes) ut ſæpius fuit

reſolutum, & in hoc ſe conformavit cum jure civili, quod ſimiliter cauſis criminalibus reminandis præfixit biennium, ut in l. *ult. C. Si infra certum tempus*, & ita æquavit cauſas civiles, & criminales, cùm tamen jus civile cauſis civilibus triennium, criminalibus biennium præfixerit, ut in d. l. *Properandum, in princip. C. de judic.*

16 Porrò cùm dubitatum eſſet in S. Congregatione An cap. 10. ſeſſ. 24. diſponens cauſas in prima inſtantia coram locorum Ordinariis biennio terminandas, habeat locum in Ordinario etiam

17 Commiſſario: S. Congregatio cenſuit non habere. Quid tamen ſi eſſet cauſa, quæ aliàs jure ordinario potuiſſet cognoſci, & delegatio videatur tantùm facta cauſa excitandæ juriſdictionis, S. Congregatio nihil decidit.

18 Rurſus propoſito dubio an idem c. 20. ſeſſ. 24. in princ. locum habeat in Judicibus conſervatoribus Religionum, ut lapſo coram ipſo biennio liberum ſit partibus adire Judices ſuperiores: Sac. Congregatio diſſenſit: nam quatuor ex ſeptem Cardinalibus affirmarunt comprehendi, tres negarunt. Itaque res ad Sanctiſſimum delata eſt: Sanctiſſimus reſpondit non comprehendi, cùm decretum ſit editum in favorem juriſdictionis ordinariæ.

19 Sed quæritur An cap. 20. ſeſſ. 24. Concilii Tridentini diſponens cauſas à locorum Ordinariis intra biennium terminari debere, alioquin liberum ſit partibus, vel alteri illarum Judices ſuperiores adire, habeat locum cùm non ſtetit per judicem quo minus intra d. tempus cauſam definiret, ſed vel ob qualitatem cauſæ, vel partium cavillationes.

De jure civili cauſæ debent terminari intra tempus ſtatutum in l. *Properandum C. de judiciis*; ſed de jure Canonico cauſæ non habent inſtantiam limitatam, & poſſunt decidi quandocunque; ut latè oſtenſum eſt ſupra num: 1. & ſeqq. Concilium Tridentinum occurrere volens immortalitati litium tempus decidendi cauſas intra biennium concluſit ſtatuere poſt illud tempus liberum eſſe partibus, vel alteri illorum judices ſuperiores adire, ut in *decreto d. c.* 20. Cujus capitis diſpoſitio non videtur habere locum quoad primam partem dubii, nempe cùm cauſæ qualitas impedimento fuit, ne intra biennium

20 decideretur. Ita clarè ſentit Abb *hic num.* 10, & in *conſ.* 16. *in præſenti quæſtione, num.* 2. *lib.* 2. Ubi vult, ut ſi lis protrahatur ultra terminum ſtatutum à jure communi, vel municipali non ob impedimentum alicujus, ſed ob cauſæ magnitudinem, poſſit etiam poſt terminum expediri, exemplificans in caſu, quo ſtatutum præfigit terminum duorum menſium ad lites finiendas, & Actor petit remiſſorias ad teſtes ultra mare examinandos cum dilatione longiori, quam ſit terminus totius inſtantiæ. Idem tradit poſt Dynum, & Cynum Baldus in l. *Si cùm ipſe, num:* 2. motus eo textu juncta l. *Præcedenti, ff. de excuſ. tutor.* Jaſ. in d. l. *Properandum, num.* 2. *C. de Iudic.* Marant. *in Praxi in verſ. Et omnia fiant durante inſtantia, num:* 18. Et ratio eſt, quam reddit Abbas *ubi ſupra*, quia cùm non poſſit imputari partibus, vel Judici dilatio deciſionis cauſæ, terminus à Conſtitutione præfixus eſt intelligendus, ſi cauſa intra illum terminum potuerit expediri: ad hoc bonus textus in l. *final. in fin. C. de adult.* in d. l. *Si cum ipſe, juncta* l. *Præcedenti, ff. de excuſat. tutor.* facit text. in l. *Ita autem ff. de adminiſt. tutor.*

21 Dubitari magis poteſt de ſecunda parte dubii, cùm judex partium ſubterfugiis impedientibus intra biennium finem liti imponere nequivit, an ipſis partibus liberum ſit judices ſuperiores adire.

Pro ratione dubitandi primò adducitur, quod judex non impartitur officium ſuum niſi volenti, & petenti, l. 4. §. *Hoc autem judicium, ff. de damn. infect.* ubi Ripa *num:* 6. dicit ſtatutum, mandans judici, ut litem finiat intra ſex menſes, eſſe intelligendum ſi fuerit petitum; unde cùm Judex à partibus non requiſitus, ut terminet cauſam, potuerit eam terminare, non eſt dicendus ſuæ juriſdictioni præjudicium feciſſe.

22 Secundò quia cum ſubterfugiis, & cavillationibus partium cauſa in longum protrahitur, inſtantia non currit, ſenſit: gloſſ. 1. *hic.* Item gloſſ. in l. *Intra utiles, in ver. Intra ætatem, ff. de minoribus*, & fuit opinio Philippi, qui ita hoc cap. interpretatur, ut hic referunt Jo. Andr. *n.* 7. & Abb. *n.* 9. In qua videtur etiam reſidere Innoc. *hic in fin.* cùm eam recitet ultimo loco.

23 Contrarium videtur eſſe verius: nam judex partium ſubterfugia, & dilationes reſtringere debet, ut intra tempus à Concilio ſtatutum cauſa poſſit finem accipere. Innoc. in cap. *De cauſis, in princ.* & ibi etiam Abb. *num:* 6. *de off. Deleg.* & idem Innoc. in cap. *In cauſis, num.* 3. *& 6. de appellat.* nullus enim tam audax invenitur, qui poſſit invito judice cauſam protelare, d. l. *Pro-*

24 *perandum, in fin. princ.* Unde judex, qui hujuſmodi cavillationibus indulgendo finit labi tempus inſtantiæ eſt in culpa, & aſpernatur Concilium, quod *cap.* 10. *ſeſſ.* 25. *in fin.* ipſum judicem cohortatur, ut cauſis terminandis quanta fieri poteſt brevitate ſtudeat, & litigatorum artibus modis omnibus occurrere: meritò igitur adeundus eſt judex ſuperior, arg. cap. *Nullus, de jure patr.*

25 Coofirmantur prædicta, quia tempus à Concilio præfigitur inſtantiæ, non judici, cum loquatur in rem, in illis verbis, *cauſa omnes, &c. omnino ſaltem infra biennium à die mota litis terminentur*, ut hic per Felin. *num:* 19. & quamvis inſtantia non pereat partibus, perit tamen ipſi judici, ut ſupra oſtendimus *num:* 14. Ergo quicquid geritur à judice poſt inſtantiam ſibi peremptam, nullius eſt roboris, vel momenti. Abb. d. *conſ.* 16. *num.* 7. *poſt med. verſ. Non obſtant alia motiva, lib.* 2. & Felin. *hic num.* 15. *verſ. De ſententia lata poſt inſtantiam*, dicens poſt Paulum de Caſtro in hoc Doctores omnes concordare. Quod multò magis apparet ex illa dictione *omnino*, poſita in d. cap. 20. ibi: *Atque omnino ſaltem biennium, &c.* quæ inducit neceſſitatem præciſam, cap. *Cùm ex eo*, ibi, *omnino adſtringi volumus*: cum ibi notatis per Archid. & Joann. Andr. *de elect. lib.* 6. Alex. *conſ.* 88. *In cauſa, in princ. lib.* 4. Dec. *conſ.* 582. *Pro fundamento num.* 2. Grammat. in terminis noſtris, *vot.* 31. *n.* 3. *cum ſeqq.*

26 Non obſtant adducta in contrarium. Ad primum enim reſpondetur: imo judicem cùm videt propè eſſe finem inſtantiæ, poſſe ex officio ſuo per-

pervenire ad ſententiam. Bart. in leg. *Seius, & Agerius.ff.ad l.falcid.propè fin.verſ.Quaro an iſtud pactum.*

27 Ad ſecundum reſpondetur ſi ſubterfugia partis in cauſa ſint, ne cauſa decidatur, verius eſſe inſtantiam currere, licèt contra partem ſubterfugientem competat actio de dolo, l. *Arbitrio.§. Dolo.ff.De dolo*, Alex *conſ.72. Videtur prima conſideratione,num:16.lib.3.* dicens gloſſam. quæ hic tenuit oppoſitum, a Doctoribus reprehendi. Abbas *hic num:9.* gloſ.& Bart.d. §.*Dolo*, ubi ait nec etiam competere reſtitutionem in integrum adverſus lapſum inſtantiæ: & Roman.ex communi in *conſ.220.Circa primum num:* 9. alioquin eluderetur decretum Concilii, quod emanavit favore publicæ utilitatis, ſicut in terminis l. *Properandum*, conſiderat Abbas *ubi ſupra*. Secundò reſpondetur quatenus verum ſit inſtantiam ob partis cavillationem non currere, id tamen procedere in favorem partis, quæ non eſt in culpa, ut intelligunt Doctores in locis ſupra citatis. At nos loquimur reſpectu judicis, qui ſemper eſt in culpa non reſecando dilationes inutiles, ut dictum eſt, quo caſu parti nullum infertur præjudicium ſi ab eo ad ſuperiorem devolvitur juriſdictio, ut declarat Innoc. in c. *De cauſis,n.5.de offic. judic.deleg.* ubi etiam Abb. *n.6.*

Et ita propoſito in S. Congregatione Concilii ſupraſcripto dubio, videlicet, An cap.20.ſeſſ. 24. quo cavetur, cauſas à locorum Ordinariis eſſe intra biennium terminandas; alioquin poſt id ſpatium liberum eſſe partibus, vel alteri illarum judices ſuperiores adire: habeat locum ſi non ſtetit per judicem quo minus intra dictum tempus cauſam definiret, ſed vel ob qualitatem cauſæ, vel partium cavillationes: S. Congregatio cenſuit non habere locum, quando non ſtetit per judicem, ſed ob qualitatem cauſæ, quod ab ipſo judice docendum eſt; ſecus ſi per cavillationes & ſubterfugia partium.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Si quis.

SVMMARIVM.

1 *Clericus coram ſuo Epiſcopo conveniri debet, & n.9.*

2 *Negocii appellatione venit cauſa tam civilis, quàm criminalis.*

3 Actionis *verbum quandoque refertur ad ſimplicem petitionem in judicio factam.*

4 *Clericus non poteſt prorogare juriſdictionem alterius judicis etiam ordinarij abſque conſenſu Epiſcopi proprij, & n.7.*

5 *Concilium accipitur pro conſenſu quando exigitur ab eo, de cujus ſuperioritatis præjudicio agitur.*

6 *Et prolatum à jure importat neceſſitatem.*

7 *Iudex an dari debeat de partium conſenſu.*

8 *Et quid ſervet Curia.*

9 *Clericus an generaliter, & indiſtinctè coram proprio Epiſcopo ſit conveniendus, & num:ſeqq. uſque ad num:27.*

10 *Epiſcopus proprius quis dicatur quoad hoc ut Clericum coram ipſo conveniri debeat.*

Forus domicilij cum cæteris omnibus concurrit, ibidem.

11 *Forum qualiter ſortiatur Clericus ratione beneficij.*

12 *in Foro originis propriæ, vel paternæ Clericus conveniri poteſt, dummodo ibi ſit præſens, licet alibi domicilium habeat.*

13 *Forum an Clericus ſortiatur ratione Ordinis collati.*

14 *Prælatus inferior habens in loco juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, venit appellatione Epiſcopi proprij quoad hoc ut Clericus coram ipſo ſit conveniendus.*

15 *Clericus conveniendus eſt coram proprio Epiſcopo ſive conveniatur à Clerico ſive à laico.*

16 *Et in cauſis tam civilibus, quàm criminalibus.*

17 *Etiamſi ſit Clericus primæ tonſuræ & n.19.*

18 *Vel ſuſpenſus, excommunicatus, interdictus, depoſitus, aut irregularis.*

19 *Clericus ut fori privilegio gaudeat quæ requirantur ex Concilio Tridentino.*

20 *Clericus ſi habitum à ſe geſtari ſolitum aliqua occaſione ad breve tempus depoſuerit, non ideo fori privilegium amittit.*

21 *Habitus an ſit clericalis, judex Eccleſiaſticus cognoſcit.*

Monitio non requiritur, ut Clericus carens qualitatibus à Concilio Tridentino requiſitis fori privilegium amittat, ibid.

22 *Clericus in minoribus habitum & tonſuram deferens, & Eccleſiæ inſerviens, licet ſine mandato Epiſcopi gaudet fori privilegio, & n.ſeqq.*

23 *Idem ſi inſerviat alteri Eccleſiæ, quam cui Epiſcopus mandavit.*

24 *Clericus beneficio privatus ex Bulla Sixti V. eo quod habitum, & tonſuram non detulerit, fori privilegium non amittit ante latam à judice Eccleſiaſtico declaratoriam ſuper facto, & num: ſequent.*

25 *Declaratoria facti ſemper requiritur quantumcunque lex imponat pœnam ipſo jure.*

26 *Clericus beneficiatus ſolitus incedere in habitu & tonſura, licet aliquando talem geſtationem intermiſerit, non incidit in pœnam privationis beneficii ex Bulla Sixti V.*

27 *Clericus primæ Tonſuræ de Capella Sacerdotali inſtitutus an gaudeat privilegio fori; licet illius poſſeſſionem ob litem ſibi motam non acquiſierit, & num:ſeq.uſq; ad num:46.*

28 *ad Beneficium Eccleſiaſticum conſtituendum quæ requirantur.*

29 *Beneficium nullius reditus obtinens non dicitur beneficium habere.*

30 *Beneficii ſola collatio, aut inſtitutio jus tribuit etiam ſine poſſeſſione.*

31 *Beneficia æquiparantur ultimis voluntatibus.*

32 *Beneficium vacat per obitum proviſi, licet ſolam ſupplicationem ſignatam habeat.*

33 *Verba cum effectu ſunt intelligenda.*

34 *Verbum* habere, *quid importet, & n.37.*

35 *Epiſcopi Titulares, & Comites Palatini non dicuntur propriè tales, ſed abuſivè.*

Declaratur, num:39.

36 *Verba ſunt accipienda in potentiori ſignificatu.*

38 *Intitulatus plenè non dicitur in beneficio ſi alius percipit fructus.*

39 *Poſſeſſor beneficii habetur qui titulum obtinet quoad honorem, & miniſterium, licet beneficium ab alio poſſideatur.*

40 *Clerici ante Concilium Tridentinum an deberent eſſe in Eccleſia intitulati, aut illius ſervitio adſcripti ad hoc ut fori privilegio gauderent, & num. ſeq & num. 60.*

41 *Milites olim non gaudebant privilegiis militaribus niſi in numeros eſſent relati.*

42 *Clericus Eccleſiæ deputatus, qui ad Sacrificium quotidianum non acceſſerit, pro Clerico non habetur ex Concilio Toletano.*

43 *Impetrans certo modo, qui litem infra præſcriptum tempus non movit, tamquam beneficio privatus ex vi regulæ de annali non gaudet fori privilegio, & num. ſeq.*

44 *Beneficiati duo in eodem beneficio ſimul eſſe non poſſunt.*

45 *Clericus non beneficiatus ſolitus Eccleſiæ inſervire, & in habitu, & tonſura incedere, ſi noctu, vel interdiu in habitu laicali deprehendatur cum armis, an fori privilegio gaudeat, & nu. ſeq. uſq; ad nu: 59.*

46 *Clericus beneficiatus ex Concilio Tridentino fruitur fori privilegio, licet habitum & tonſuram non deferat.*

47 *Clerici cælibes de jure communi etiam non beneficiati ante monitionem gaudent privilegio fori, licet in habitu non incedant; Clerici conjugati ſecus.*

48 *Sed hæc differentia ſublata eſt à Concilio Tridentino.*

49 *Clericis non habentibus requiſita Concilii Tridentini non admitur perpetuò privilegium fori, ſed ſuſpenditur ad tempus.*

50 *Animi judicium ex perſeverantia dijudicatur.*

51 *Habitus Clericalis non prodeſt ei, qui antea publicè ſe gerebat pro laico.*

52 *Verba legis civiliter, & non amarè ſunt intelligenda.*

53 *Continuè habitare in civitate quis dicitur etiamſi tempore meſſium non permaneat.*

54 *Unitas orationis regulata ab eodem, verbo operatur ut æqualis ſit determinatio quoad omnes.*

55 *Religioſus, qui jocoſa levitate ad horam dimittit habitum, & alium aſſumit, non incidit in pœnam Apoſtaſiæ.*

56 *Clericus deferens ad breve tempus veſtes virgatas, & partitas non incidit in pœnam Clemen.* Quoniam, de vita, & honeſtate cleric.

57 *Tempus delicti attenditur quoad pœnam imponendam, non quoad competentiam Iudicis.*

58 *Iudex laicus retinens in carcere Clericum deprehenſum in habitu laicali an, & quando excuſetur à cenſuris.*

59 *Conſuetudo, qua Clerici habitum, vel tonſuram deferentes fori privilegio gaudent, licet beneficiũ non habeant, nec alicui Eccleſiæ inſerviant, an ſit obſervanda, & nu. ſeq. uſq; ad n. 72.*

60 *Clerici incedentes in habitu, vel tonſura de jure communi gaudebant privilegio fori, licet Eccleſiæ non inſervirent.*

61 *Conſuetudo juri communi conformis ſublata intelligitur eodem jure ſublato.*

62 *Conſuetudo cur fuerit ſublata à Concilio Tridentino* ſeſſ. 23. cap. 6. *quoad Clericos conjugatos tantum.*

63 *Conſuetudo quod Clerici conjugati gaudeant privilegio fori, licet habitum & tonſuram non deferant an valeat de jure communi.*

64 *Conſuetudo diſponens idem, quod jus antiquum correctum, præſumitur rationabilis, & num. 68. & 73.*

65 *Conſuetudo contra Concilia generalia non poteſt validè introduci, & num. ſeqq.*

66 *Concilia generalia cenſentur habere clauſulam derogatoriam ad ſequentes diſpoſitiones contrarias.*

67 *Et quid in Concilio Tridentino.*

69 *Conſtitutiones Papales cenſentur effectum ſortitæ cum primum ſunt promulgatæ.*

70 *Et quando cenſeantur abrogatæ per contrarium uſum.*

71 *Exceptio quod non fuerint uſu receptæ, non admittitur.*

72 *Canonis privilegium an fuerit ademptum Clericis non habentibus qualitates, cap. 6. ſeſſ. 23. Concilii Tridentini, & num. ſeq. uſq; in fin.*

73 *Fori privilegium quas ob cauſas à Concilio Tridentino fuerit limitatum.*

74 *Canonis privilegium facilius amittitur de jure communi, quàm privilegium fori.*

75 *Clerici quamvis fori privilegio non gaudeant, tamen puniri poſſunt ab Epiſcopo prævenientе ſi pro Clericis adhuc publicè ſe gerant.*

1 SI QUIS. Clericus coram ſuo Epiſcopò conveniri debet. Hoc dicit. Et ponit duo dicta alternativè. Secundùm ibi, vel conſilio.

Nota primò ex textu Clericum eſſe conveniendum coram proprio Epiſcopo. Dicitur autem Epiſcopus proprius, vel ſuus, ut habent aliæ editiones, relatæ ab Antonio Auguſtino *in notis ad primam Collectionem Decretal. lib. 2. tit. 2. cap. 1.* tum ad excluſionem Epiſcopi alieni, qui non debet falcem mittere in alienam meſſem, c. *Scriptum, 6. quæſt. 3. c. 3. infra de Paroch. & 9. qu. 2 per totam*: tum ad excluſionem Judicis ſæcularis, ut cap. *Inolita*, & cap *Placuit*, 11. *quæſt* 1. cap. *prox.* & cap. *Si diligenti, infr. eod.* tum denique ad excluſionem inferioris Prælati: nam de jure communi Epiſcopus ſolus fundat intentionem ſuper juriſdictione ordinaria in tota diœceſi, cap. *Cùm Epiſcopus*, & ibi gloſſ. *in ver. Habere*, & Doctores notant. *de offic. Ordin. lib. 6. cum concord.* De quo tamen pleniùs dicam infra in prima quæſtione, in qua explicabo in ſpecie quibus modis dicatur proprius Epiſcopus.

2 Secundò nota ibi, *negocium*, appellatione negocii venire cauſam, ſeu quæſtionem ſecundùm Innocent. & Abb. Antiq. *hic in princip.* Hoſtien. in *ver Negocium*, & Joan. Andr. *num: 2.* Unde & differt à negociatione, quia negocium in cauſis, negociatio in commerciis dicitur, ut legitur in cap. *Forus, §. Negocium, infra de verbor. ſignific.* ſuis Codex habet, ſi quis Clericus cum Clerico cauſam habuerit, ut refert Anton. Auguſtin. *loco citato.*

3 Tertiò nota ibi, *actio ventiletur*, actionis nomen quondoq; referri ad ſimplicem petitionem in judicio factam: nam ſecundùm Canones Clericus non tenetur actionem proponere, ſed ſatis eſt ut quoquo modo de ſua petitione in libello appareat, cap. *Dilecti*, & cap. *Examinata, ſupra*

de

de Iudic. & hìc per gloſſ. *in ver. Actio*, Hoſt. in *eod. verb.* & Butr. *num*: 4. Licèt ſecundùm Abb. *num*: 3. & Marian. Socin. *num*: 2. verbum, *actis*, ſtet propriè, quia textus non præcipit ut actio proponatur, ſed ut ventiletur, ſcilicet ipſum jus competens: nam actio eſt jus proſequendi in judicio quod ſibi debetur, ut Inſtitut. de act. in princip. & ideo dicimus ſine actione neminem experiri, l. *Si pupilli*, §. *Videamus*, *ff. de negot. geſt.* Sed magis placet prima expoſitio gloſſæ, quia illud jus non ventilatur in judicio ſub formalitate actionis, ſed tamquam ſimplex, & nuda petitio. Et quamvis ſine actione de jure Civili nemo experiatur, tamen de jure Canonico non eſt neceſſe ut hoc faciat per modum actionis, ut in juribus præallegatis. In prima compilatione Decretalium non habetur illud verbum, *actis*, ſed legitur, *accuſatis ventiletur*, ut refertur ab Antonio Auguſtino in *cap. 1. hoc tit.*

4 Quartò nota ibi, *vel conſilio*, Clericum non poſſe prorogare juriſdictionem alterius Judicis etiam ordinarii abſque conſenſu Epiſcopi pro-
5 prii, & ita conſilium, hic accipitur pro conſenſu, ſeu licentia: nam ſolum conſilium non ſufficit, cap. *proximo, infra eod.* & cap. *Romana, eod tit. lib. 6*, ſecundùm gloſſ. tertiam, *hic* Hoſtienſ. *in princ. in ver. Vel conſilio*, Joan. Andr. *num*: 3. & Butr. *num*: 2. & 3. Qui inde infert conſilium accipi pro conſenſu ubi exigitur conſilium ab eo, de cujus ſuperioritatis præjudicio agitur; unde non ſufficit illud petere, & expectare, ſed oportet obtinere, ut notat gloſſ. & DD. in cap. *Si pro debilitate, de offic. deleg.* licèt aliàs ex proprietate vocabuli aliud ſit conſilium, & aliud conſenſus, ut notatur in cap. *Cùm olim, ſupra de arbitr.* Sed hic impropriatur conſilii verbum propter ſubjectam
6 materiam, ſecundùm Hoſtien. *ubi ſupra*, & Abb. *num*: 3. *verſ. Nota ex gloſſ.* Vel dic ſecundùm Petr. de Anchar. *in 3. notab.* conſilium includere conſenſum, & prolatum à jure importare neceſſitatem, ita ut Clericus neceſſariò teneatur illod ſequi, juxta materiam l. 1. §. *Si plures, ff. de exercit. act.* & d. c. *Cùm olim, de arbitr.*

7 Ultimò nota ibi, *apud alios, quos utraque pars voluerit*: ad boc ut prorogari poſſit juriſdictio judicis non ſui præter licentiam proprii Epiſcopi requiri etiam conſenſum utriuſque partis: juſtum enim, & honeſtum eſt, ut judex communiter eligatur, ut hic, & in cap. *Placuit*, 2. *quæſt. 6.* Hoc declara primò, dummodo prorogatio fiat in judicem eccleſiaſticum, cap. *Significaſti, infra eod.* nam judicem laicum Clericus ſibi conſtituere non poteſt, etiamſi Epiſcopi, & adverſarii conſenſus accedat, nec prorogatio firmatur juramento, cap *Si diligenti, infra eod* Sed ad hoc requiritur auctoritas Papæ, cap. *Mennam*, 2. *quæſt. 5.* & cap. *Cùm devotiſſimam*, 12 *quæſt. 2.* & tenent in cap. *prox. infra eod.* Hoſtien. *num*: 1. *in ver. Pontifice*, Joan Andr. *num*: 3. *in eod ver.* & Butr. *num* 7. Declara ſecundò, dummodo procedatur per viá prorogationis: ad hoc enim formalis delegatio non requiritur, ſecundùm Innoc. *in fin.* Secus ſi per viam delegationis, quia tunc non exigitur conſenſus partium, ſed Epiſcopus ſolus dat judices: & quod hic dicitur, quos utraque pars voluerit, eſt de conſilio ne judex poſſit recuſari, ſed tamen commiſſio valet, etiam partibus non conſentientibus; dummodo fiat ſalvo jure recuſationis, & ita procedit textus in cap *Super quæſtionum*, §. *Quem verò*, & §. *fin. de offic. deleg.* ut hic declarat Joan. Andr. *in fin.* cum quo Butr. *num*: 6. & alii tranſeunt. Sed an hoc procedat poſt Concilium Tridentinum, plenè dicam in cap. *Signi-*
8 *ficaſti, infra eodem.* Declara tertiò dummodo utraque pars ſit præſens; tunc enim ſecundùm conſuetudioem Curiæ ſit convenientia judicum: & ſi concordent, dantur judices de communi conſenſu, ut l. *Obſervandum, ff. de Iudic.* Si diſcordent, quælibet pars nominat unum, & Curia dat tertium ex officio. Si verò altera pars ſit abſens, obtinet præſens judices ad voluntatem ſuam ſalvo jure recuſationis; & in hoc caſu poteſt intelligi textus in cap. *Cùm R. de offic. deleg* ubi datur judex ad voluntatem unius partis. Et de hoc ſtylo Curiæ Romanæ atteſtantur *hic* gloſſ. *ult.* Jo. Andr. *in fin* Butr. *d. n. 6.* Abb. *n. 4.* & Marian. Socin. *n. 2. verſ. in ea gloſſa.*

9 QUÆRO, An generaliter, & indiſtinctè Clericus ſit coram ſuo Epiſcopo conveniendus.

Communis regula eſt Clericum conveniri debere coram proprio Epiſcopo, ut hic eſt caſus ſecundùm omnes, concordat cap. *Si Clericus*, ibi, *ſuum Epiſcopum*: necnon ibi, *proprium Epiſcopum*, 11. *quæſt.* 1. cap. *Si quis contra Clericum*: ibi, *Epiſcopum ipſum adeat, infra eod.* & in Auth. *Vt Cler. apud propr. Epiſcop. collat. 6.* cum ſimil. Et proprius Epi-
10 ſcopus dicitur primò, in cujus diœceſi Clericus conveniendus domicilium habet: forus enim domicilii dicitur verus, & naturalis forus, ut notatur in cap *fin.* & ibi dixi *num*: 9. poſt Innocent. Hoſt. & alios *infra eod.* & cum cæteris omnibus concurrit, ut eſt textus in cap. *Dilecti* & ibi gloſſ. *in ver. Vbi domicilium, infra eod.* l. *Si fidei-*
11 *commiſſum*, §. *Sed & reſcriptum, ff. de Iudic.* cum ſimil. Deinde dicitur Epiſcopus proprius, in cujus diœceſi Clericus beneficium obtinet eccleſiaſticum, licet ſit alterius diœceſis, textus eſt in cap. *Cùm nullus, de tempor. ordin. lib. 6.* Et quamvis loquatur reſpectu ordinis, tamen idem dicendum reſpectu juriſdictionis: nam qui poteſt ordinare, poteſt & judicare, cap. *Nullus Primas*, 9: *quæſt.* 2. & cap. 3. *de Paroch.* Adverte tamen, quia aut beneficium perſonalem reſidentiam non requirit; & tunc poteſt Clericus in loco beneficii conveniri quando agitur de illo beneficio rantùm, & non aliàs, arg. cap. *Sanè, infr. eod.* l. *fin.* C. *Vbi in rem. act.* & cap. *Dilectus, il ſecondo, ſupra de reſcript.* Aut requirit perſonalem reſidentiam, & tunc cùm rector beneficii, ibi domicilium contrahat, c. *Poſtulaſti, infra eod.* & notat Innocent. in cap. *Ex ore, de privileg.* Idem dicendum, quod ſuperius dictum eſt de Epiſcopo domicilii, ut ſcilicet ibi conveniri poſſit etiam de alibi geſtis, ſecundùm Abb. *hic num*: 6. de quo vide plenè per Marian. Socin. in cap. *final. num*: 22. *infra eodem.* Ad hoc Concilium Tridentinum in *cap.* 11. *in fin ſeſſ.* 24. ubi privilegia, quæ competunt reſidentibus in Curia Romana ratione Eugenianæ Conſtitutionis, aut familiaritatis Cardinalium, non ſuffragantur beneficia obtinentibus quo minus ratione dictorum beneficiorum Ordinarii Juriſdictioni ſubjecti permaneant; & ita ratione beneficii perſonalem reſidentiam non requirentis ſortitur quis forum Ordinarii, ubi beneficium obtinet, ratione illius beneficii dumtaxat non obſtanti-

bus privilegiis. Rurſus dicitur proprius Epi-
12 ſcopus, in cujus diœceſi Clericus originem
propriam, vel paternam, licèt alibi domicilium
habeat, ut probatur in d. cap. *Cùm nullus*, *de
tempor. ordinat. lib. 6.* inducendo illud, ut dixi nu-
mer. præcedenti, & in l. *Aſſumptio*, cum ibi no-
tat. *ff. ad municipal.* & in l. 1. *& in l. Origine*, C. *de
municipal. & origin. lib.* 10. Quod tamen ita tem-
pera, ut in loco originis ita demum poſſit con-
veniri ſi ibi ſit præſens, aliàs ſecus, ſecundum
Abb. *hic num. 6.* & notat Bart. in d. l. *Aſſumptio*,
§. 1. *num: 2. verſ. quarto caſu*, per textum in
l. *Hæres abſens*, *in 1. reſponſ. ff. de judic.* & in
l. *Relegatorum*, §. *Dubitatum eſt*, *ff. de interdict.*
13 *& relegat.* Præterea dici poteſt Epiſcopus pro-
prius ratione ordinis collati, ut notat gloſſ. in
d. l. *Hæres abſens*, §. *Proindè in ver. Debebit*,
verſ. Item ratione ordinis & illam gloſſ. dicit ſin-
gularem Abb. *num: 6.* Item poteſt dici proprius,
qui tamen eam intelligit procedere quando E-
piſcopus ordinavit nomine proprio; ſecus ſi
ex commiſſione alterius, quia tunc ordinatio
tribuitur illi cujus nomine fit, arg. cap. *Si Epi-
ſcopus, de præbend. lib. 6.* Sed certè quando Epiſco-
pus ordinat nomine proprio, jam eſt Epiſcopus
proprius ante ordinationem, cùm alias ordina-
re non poſſit, ut eſt textus in d. c. *Cùm nullus*, *&
9. quæſt. 2. per totam*: ergo non apparet quomo-
do efficiatur proprius ratione ordinis collati.
Fortè gloſſa habuit alium intellectum, videlicet
ut ratione ordinis forum quis ſortiatur, quia lai-
cus effectus Clericus mutat forum, ac genus fo-
ri, & efficitur de foro Eccleſiæ, cap. 1. 53. *diſt.* c.
Duo ſunt, 12. *quæſt.* 1. Sed hoc non provenit pro-
pter ordinis characterem: nam & ordinatus ab
alieno ſine licentia Epiſcopi proprii, licet ſit ſu-
ſpenſus, tamen eſt effectus de foro Eccleſiæ cap.
1. *& ſeq. de tempor. ordinat. lib 6.* Concilium Tri-
dentinum *cap. 8. ſeſſ. 23.* Demum ad effectum
prædictum dicitur Epiſcopus proprius etiam ra-
tione contractus initi, delicti commiſſi, aut rei
ſitæ, ut in d c. *fin. infra eod.* & generaliter om-
nibus aliis modis, quibus forum quis ſortitur,
quos enumerat gloſſ. prælleg. in *d. §. Proindè*,
& ibi Doctores, & latiſſimè Marian. Socin. in
14 *eod. cap. fin.* & ibi dixi *num: 28.* Epiſcopi autem
appellatione in caſu hujus cap. venit etiam in-
ferior Prælatus habens in loco juriſdictionem
quaſi epiſcopalem ex privilegio, vel conſuetu-
dine, c *Cùm contingat, in fine*, & ibi Doctores, præ-
ſertim Abb. *num:* 18. *infra eod.* c. *Auditis, de præ-
ſcrip.* & hoc non obſtante decreto Concilii Tri-
dentini *ſeſſ. 24. cap. 20. §. Ad hæc*, ut ſcripſi latiſſi-
mè in c. *Accedentibus, à num: 20 uſque in fin. de ex-
ceſſ. Prælat.* Itaque ſecundum has omnes acceptio-
nes ſtat regula, ut Clericus coram propriu Epi-
ſcopo conveniri debeat.

Extenditur primò hæc regula, ut locum ha-
15 beat ſive Clericus conveniatur à clerico, ut hic,
ſive à laico, ut cap. *Si quis contra Clericum infra
eod.* actor enim ſequitur forum rei, c. *Experientiæ*,
11. *quæſt.* 1. *cum ſimil.* ſecundum Marian. Socin.
hic in 1. *notab.* & tenent Hoſtienſ. Joan. Andr.
Cardin. & alii, qui verba *Si quis Clericum*, ſupplent,
vel *laicus*.

Extenditur ſecundò ad cauſas tam civiles,
16 quàm criminales, c. *Inclita*, 11. *quæſt.* 1. Auth *Sta-
tuimus*, C. *de Epiſc. & Cler.* & in Authen. *Ut Cler.
apud propr. Epiſc. collat. 6.* & probatur hic in
ver. *Negotium*, quod ab Innocentio & aliis ex-
ponitur pro *cauſa*, ſive *quæſtione*, ut dixi ſupra *in
2. notab.*

Extenditur tertiò etiam ad Clericum primæ
tonſuræ, ut probatur in c. *Cùm non ab homine*,
ſupra de judic. ibi, *in quocunque ordine conſtitu-
tus*, juncto cap. *Cùm contingat*, *de ætat. & qualit.*
& in c. *prox. infra eod.* ibi, *Clericum ullum*,
& ibi dixi in 2. *notab.* poſt Hoſtienſ. Butr. & a-
lios.

17 Extenditur quartò etiam ad Clericos conju-
gatos non bigamos habitum, & tonſuram defe-
rentes, c. *unico, de Cler. conjug. lib. 6.* Joann. Andr.
in cap. *prox. num: 2.* & ibi etiam Abb. *num: 2. & 3
infra eodem.* Henric. Boich. in c. *Ex litteris, num:
18. de vita, & honeſt. Cleric.* Vitalin. in Clem: 1.
num: 55. & 57. eod. tit. de quo tamen hodie
dic ut ſcripſi in c. *Propoſuiſti, num: 27.* & 28. *infra
eodem.*

18 Extenditur quintò ad Clericum etiam ſu-
ſpenſum, excommunicatum, interdictum, vel
depoſitum etiam pro crimine irregularitatem
irrogante: nam ante actualem degradationem
remanet ſub juriſdictione Epiſcopi, ut probant
jura in c. *Dictum*, 81. *diſt.* in c. *Cùm non ab homine*,
& ibi Dec. *num: 6. de judic.* & in c. *Degradatio, de
pœn. lib. 6.* Marian. Soc. in c. *Ad abolendam, num.* 21
de hæret.

Extenditur ſextò ad omnes perſonas eccle-
ſiaſticas, & ad complures alios, qui ſunt de foro
Eccleſiæ, licèt Clerici non ſint, de quibus ſcripſi
latiſſimè in c. *prox. infra eod. à num: 16. uſque in fin.*
poſt Marian. Socin. *hic à num: 4. uſque ad num: 24.*
qui fusè materiam explicat viginti quinque de-
clarationibus.

Extenditur denique centum & ſex modis,
quos uberrimè cumulant Moderni *in tract. de
effect. Clericat. effect. primò à num: 2. uſque ad
num. 668.*

19 Recipit tamen ſupradicta regula quamplures
declarationes, ut dixi in c. *prox. num: 3. infra eod.*
inter quas illa eſt præcipua, & uſu forenſi ad-
modum frequens, quam juri communi adjecit
Concilium Tridentinum *ſeſſ. 23. cap. 6.* ubi ſta-
tuit, ut (prima Tonſura initiatus, aut etiam in
minoribus Ordinibus conſtitutus fori privile-
gio non gaudeat, niſi beneficium Eccleſiaſticum
habeat, aut clericalem habitum, & tonſuram
deferens alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi
inſerviat, vel in Seminario Clericorum, aut in
aliqua ſchola, vel univerſitate de licentia Epi-
ſcopi quaſi in via ad majores ordines ſuſcipien-
dos verſetur.) Hæc ibi, & S. Congregatio Car-
dinalium ejuſdem Concilii Interpretum decla-
ravit (ad hoc ut fori privilegio gaudeat, requi-
ri, & ſufficere ea, quæ aliquo ex infraſcriptis ca-
pitibus ſigillatim ſunt adnotata. Ut obtineat be-
neficium eccleſiaſticum, ut clericalem habitum,
& tonſuram deferens in aliquo Seminario de
licentia Epiſcopi degat, ut in habitu, & tonſura
incedens in aliqua ſchola de licentia Epiſcopi
verſetur, ut habitum & tonſuram geſtans in ali-
qua univerſitate de licentia Epiſcopi moretur.
20 Si verò quæ in aliquo ex his capitibus compre-
henſa ſunt, in Clerico concurrant, ſed aliqua
occaſione habitum à ſe geſtari ſolitum ad breve
tempus depoſuerit, non ideo fori privilegi um
amit-

amittere. An verò habitus ſit clericalis ad judi-
21 cis eccleſiaſtici cognitionem pertinere. Quibus
autem caſibus Clericus ex Decreto Concilii fo-
ri privilegio non gaudet nullam requiri moni-
22 tionem ut illud amittat.) Hactenus S. Congre-
gatio. Adverte tamen ad illa verba Concilii, *de
mandato Epiſcopi*, & *de licentia Epiſcopi*; quia ex
ipſius Congregationis ſententia non ſunt ſub-
ſtantialia, ut in ſubjecta declaratione.

Joannes Cuperchinus Clericus Romanus, qui
primâ tonſurâ in urbe initiatus, quatuor Ordi-
nes minores Panormi cum dimiſſoriis Domini
Cardinalis urbis Vicarii ſuſcepit, Romam re-
verſus, & in habitu clericali incedens ſtudiis in-
cumbens frequentavit Collegium S. Thomæ,
ubi Fratrem Donatum publicè Logicam tra-
dentem quotidie audivit prout in fide, quæ da-
tur ejuſdem Fratris Donati; & licèt nulli eſſet
adſcriptus Eccleſiæ, tamen non deſtitit diebus
præcipuè feſtivis, & aliis inſervire ſacrificio
Miſſæ in Eccleſia S. Jacobi incurabilium, & ali-
bi, prout in fide Sacriſtæ, quæ ſimiliter datur.
Mox ſororis infamia commotus, & ſtimulis in-
cenſus honoris eam pluribus vulneribus confo-
dit, & rem omnem ſine difficultate confeſſus eſt.
Cumque inter alia pro ipſius defenſione dica-
tur eum uti Clericum pro tali homicidio non
poſſe tradi curiæ ſæculari, nec affici ultimo ſup-
plicio; opponitur à fiſco eum non gaudere pri-
vilegio fori, quia neque beneficium habet, ne-
que eſt adſcriptus Eccleſiæ, neque verſatur in
ſcholis de licentia Epiſcopi ut requirit Conci-
lium Tridentinum *ſeſſ. 23. cap. 6.* unde quæritur
quid juris. Die 20. Junii 1609. S. Congregatio
Concilii perpendit ſecundùm ea, quæ propo-
nuntur, in hoc caſu concurrere omnia requiſita,
ut hic clericus gaudeat privilegio fori: eſt enim
initiatus primâ tonſurâ, incedebat in habitu, &
tonſura clericali, & Eccleſiæ inſerviebat; imò
etiam in ſchola verſabatur, quia publicam Dia-
lectices lectionem in ædibus S. Mariæ ſupra Mi-
nervam audiebat. Unus tamen ſupereſt ſcrupu-
lus, quod nec ad inſerviendum, nec ad verſan-
dum in ſchola ulla præceſſit licentia, nullumq́;
mandatum Vicarii urbis, ut requirit Concilium,
dum *cap 6. ſeſſ. 23.* ſtatuit hujuſmodi clericum
privilegio fori potiri ſi inſerviat Eccleſiæ de
mandato Epiſcopi, vel in ſchola verſetur de E-
piſcopi licentia: ſed hanc difficultatem ſuſtu-
lerunt duæ antiquæ deciſiones Congregationis,
quarum altera declaravit privilegio fori gau-
dere clericum minorum Ordinum in habitu, &
tonſura incedentem, inſervientemque Eccleſiæ,
23 tametſi abſque ullo Epiſcopi mandato. Altera
determinavit talem clericum inſervientem al-
teri Eccleſiæ quàm ei, cui mandaverat Epiſcopus
ut inſerviret, nihilominus gaudere privilegio
fori, nimirùm quia qualitas mandati, vel licen-
tiæ eſt levis, ſatiſque eſt concurrere quæ potiora
ſunt, nempe tonſuram, delationem ipſius cum
habitu clericali, ſervitium Eccleſiæ, vel commo-
rationem in ſchola aliqua. Ita enim etiam ceſ-
ſante Epiſcopi mandato, vel licentia ſatisfit
menti Concilii eò tendentis, ut ſolus Clericus,
qui quaſi in via ad majores Ordines ſuſcipien-
dos verſabatur, nec cauſa effugiendi ſæculare
forum vagus huc illuc diſcurrebat, ſed Eccle-
ſiaſtico ſervitio inſiſtebat, fori privilegio ſe ju-
vare poſſet, quæ qualitates in hoc clerico cum
fine Concilii concurrunt, quamvis non afferatur
mandatum, vel licentia Epiſcopi. Itaque pro
certo habentes hunc clericum fori privilegio
gaudere, Patres mandârunt Secretario, ut eo-
rum nomine alloqueretur Gubernatorem ur-
bis, ut ſuſpenderet in cauſa, donec res poſſet re-
ferri ad Sanctiſſimum.

24 Secundò QUÆRO, Poſita Conſtitutione
ſanc. mem. Sixti V. *de habitu, & tonſura Clerico-
rum, &c.* quæ incipit, *Sacroſanctam*. An Clericus
primæ Tonſuræ, vel minorum Ordinum obti-
nens beneficium eccleſiaſticum, & habitum ac
tonſuram nequaquam deſerens tamquam pro-
pterea beneficio vigore dictæ Conſtitutionis i-
pſo facto privatus, intelligatur amiſiſſe fori pri-
vilegium, adeò ut etiam ante latam à judice ec-
cleſiaſtico declaratoriam ſuper facto, videlicet
quòd tonſuram, & habitum clericalem non ge-
ſtaverit, fori privilegio minimè debeat gauda-
re.

25 Certum eſt privatum beneficio ipſo jure, &
ſic per ſententiam juris non poſſe amoveri à be-
neficio, quo privatus eſt, antequam crimen ſic
probatum, & declaratum per ſententiam homi-
nis: alioquin privatus poſſet agere ſpolio, ut
pluribus probat Oldrad. *conſ. 227. De toto thema-
te, num. 4. verſ. Secundò objicit*, & Petr. de Anchar.
conſ. 189. Tribus de cauſis, num. 3. & 4. Quantum-
cunque enim lex imponat pœnam ipſo jure,
ſemper tamen requiritur declaratoria judicis
ſuper facto, priuſquam pœna ipſa poſſit execu-
tioni demandari: caſus eſt apertus in cap. *Cùm
ſecundùm, §. Confiſcationis*, & ibi omnes notant,
præſertim Gemin. & Franc. *de hæret. lib. 6.* Joan.
Andr. poſt Archid: in cap. *Felicis, num. 2. de pœ-
nis, eod. lib.* Bald. in c. 1. *in fin. quibus mod. feud. amitt.*
Calderin. *conſ 95. n. 3. in fin. verſ. Eſt etiam juſtum
aliàs 1. de treug & pac.* Rom. *conſ. 211. Allegatio-
nes, n. 4. verſ. Secundò moveor*, & paſſim Doctores.
Quamobrem *die 6. Octobris* 1612. in S. Congrega-
tione Concilii, cui interfuerunt S. R. E. Cardina-
les S. Cæciliæ, de Monte, Plattus, Mantica, Ari-
gonius, Millinus, & Lancellotus, propoſito ſu-
praſcripto dubio omnes abſque ulla diſcuſſione
cenſuerunt hujuſmodi Clericum nullo pacto
excludi à fori privilegio niſi poſt latam à judice
Eccleſiaſtico declaratoriam ſuper facto, ſeu de-
licto, id eſt quòd habitum, & tonſuram clerica-
26 lem minimè geſtaverit. Et ſubinde orta dubita-
tione an Clericus beneficiatus non inſerviens
alicui Eccleſiæ, qui habitum, & tonſuram geſta-
re conſuevit, licèt aliquoties hujuſmodi geſta-
tionem intermiſerit, incidat in pœnam amiſſio-
nis beneficii Conſtitutione Sixti V. ſanc. mem.
hac de re edita impoſitam, ita ut lata poſteà de-
claratoria ſuper facto, fori privilegio gaudere
non debeat: omnes uno ore cenſuerunt reſpon-
dendum, hujuſmodi Clericum habitum, & ton-
ſuram geſtare ſolitum, tametſi aliquando talem
geſtationem intermiſerit, nequaquam incidiſſe
in pœnam privationis dicta Sixti V. Conſtitu-
tione impoſitâ, & ex conſequenti non amiſiſſe
fori privilegium, ſed eo tamquam beneficiatum
debere potiri ad præſcriptum Decreti ejuſdem
Concilii *cap. 6. ſeſſ. 23.*

27 Tertiò QUÆRO, An Clericus primæ ton-
ſuræ præſentatus à Patrono ad Capellam Sacer-

dotalem,

dotalem, & à Summo Pontifice vigore præſen-
tationis inſtitutus gaudeat privilegio fori, licèt
tertiò in poſſeſſione Capellæ intruſo poſſeſſio
nem ejus, ſuper qua litem movit, & introduxit,
acquirere non potuerit.

28 Cùm Concilium Tridentinum d. *cap. 6. ſeſſ. 23*
addendo juri antiquo ſtatuat, ut prima tonſurâ
initiatus non gaudeat privilegio fori, niſi bene-
ficium Eccleſiaſticum habeat, aut clericalem ha-
bitum, *&c.* atque ita alternative requirat ut ha-
beat ſaltem beneficium eccleſiaſticum, cap. *In-*
ter cæteras, de reſcript. Pro ſolutione quæſtionis
ſupponendum eſt dictam capellam habere illa
quatuor requiſita, ut conſtituat beneficium Ec-
cleſiaſticum, quæ adnotavit Petrus de Anchar.
in cap. *Beneficium, n. 2. de regul. in 6.* quem ſequu-
28 tus fuit Dec. *in rubr. de reſcript. num. 8.* Item ſup-
ponendum capellam, de qua agitur, eſſe alicujus
reditus; cùm alias ſi nullius eſſet reditus, illam
obtinens non eſſet judicandus beneficium habe-
re, argum cap. *Si quis objecerit. 1. quæſt. 3.* & no-
tat Collectar. in cap. 2. *in 2. col. de conceſſ. Præben.*
& in cap. *De multa,* ubi etiam Abb. *de Præbend.*
Sarnen. *in reg. de Annali, quæſt. 47. n-m. 3.* & tenet
Rota *deciſ 445. alias 26. tit. de Præben.* ibi, *reali*
commodo, in novis. Licèt ex iis, quæ ſubnecten-
tur inferius, in terminis Concilii quoad fori pri-
vilegium aliud videatur dicendum.

30 Atque his ſuppoſitis, non videtur ambigen-
dum. quin hic Clericus ad effectum prædictum
obtineat beneficium Eccleſiaſticum: ex ſola e-
nim collatione, ſeu inſtitutione ſine alia tradi-
tione, vel adeptione poſſeſſionis jus in beneficio
tribuitur, cap. *Si tibi abſenti, de Præben. lib. 6.* & no-
tat gloſſ. in Extravag. Joann. XXII. *Execrabilis, in*
31 *§. Però, in ver. Competat jus,* beneficia enim æqui-
parantur ultimis voluntatibus, gloſſa in cap 1.
in ver. In ultimis voluntatibus, de conceſſ. Præben. in. 6.
& eſt textus in cap. *Authoritate, eodem tit. & lib.*
Sed in ultimis voluntatibus dominia, ac jura re-
cta via, ipſoque jure ſine traditione aliqua tranſ-
feruntur, l. *A Titio, in fin. ff. de furt,* l. *Si tibi homo, §.*
Cùm ſervus, ff. de legat. 1. l. *ult. C. de Sacroſ. Eccleſ.* Jaſ.
in l. 1. *num. 13. ff. de legat. 1.* Ergo & in beneficiis
Eccleſiaſticis. Ad quod facit textus in cap. *fin. §.*
Sane, ubi etiam Gemin. hoc adnotavit, *de conceſſ.*
32 *Præben. lib. 6.* Quinimo uſque adeò dicitur bene-
ficium illius eſſe, qui ſolam collationem obti-
nuit, licèt alius poſſeſſionem occupet, ut benefi-
cium dicatur vacare per obitum ipſius, & non
poſſeſſoris, quamvis tantùm ſupplicationem ſi-
gnatam habuerit, ut decidit Rota *deciſ. ult. in an-*
tiq ſub tit. de reſcript. Collectar. in cap. *Conſtitutus,*
verſ. Sed quid de quæſtione. de conceſſ. Præben. & Sar-
nen. *ſuper regul. Cancell. de impetran. benefic. va-*
can. per obit. familiar. Cardin. *quæſt. 23.* & eſt caſus
expreſſus in dicto cap. *Si tibi abſenti, de Præbend.*
in 6.

33 Sed objicies, verba illa Concilii, *niſi benefi-*
cium Eccleſiaſticum habeat, ſunt cum effectu intel-
ligenda, l. 1. §. *Hæc verba, ff. Quod quiſque jur.* ibi,
Cum effectu, non verbotenus intelligenda, & in
cap. *Relatum, de Clericis non reſiden.* rebus enim,
& non verbis jura ſunt impoſita, cap, *Commiſſa*
34 *de elect. in 6.* Et ideò verbum, *habere,* proprium
effectum habendi ſignificat, Bald. in l. *Data ope-*
ra, num. 31, C. de iis, qui accuſ. non poſſ. allegat tex-
tum in l. *Fideicommiſſa, §, Si filio, de legat. 3.* Facit
quòd deeſſe videtur id, quod inutile eſt, cap.
35 *Fraternitatis, de frigid. & maleſic.* Et in ſimili di-
cetur de Epiſcopis Nullatenenſibus, ſeu Titu-
laribus, & Comitibus Palatinis, qui non dicun-
tur propriè tales, ſed abuſivè tantùm, ut tradit
Jaſ. in l. *Id quod, num. 25. de legat. 1. poſt* Bald: in
Auth: *Licentiam, C. de Epiſc. & Cleric.* ubi tenet
illius Authenticæ diſpoſitionem non habere lo-
cum in Epiſcopis, qui habent Eccleſias apud Sa-
racenos, quarum nullos capiunt fructus, qui e-
nim re privatur, nec nomen habere meretur,
gloſſ. in cap. *Corepiſcopi, 18. diſtinct.* ut de Cardi-
nalibus Eccleſiæ Ravennaten. & Compoſtella-
næ, dicit Cardin: poſt gloſſam in Clem. 2. *in*
princ. de celebrat. Miſſar. Abb. in cap. *Bona. il pri-*
36 *mo, num. 3, col. 2. de poſtulat. Prælat.* Verba enim in
potentiori ſignificata ſunt ſemper intelligenda,
Abb: in cap. *Ex publico, de Converſ. conjug.* Præ-
poſ. in cap. *Rurſus, in 1. notab. Qui Cler. vel vo-*
ven.

37 Verùm hæc objectio tollitur, quia verbum,
habere, dum ſimpliciter profertur a jure, verifi-
catur non ſolùm in eo. qui plenum dominium
rei habet, vel proprietatem nudam, ſed etiam
in eo, qui habet tenutam. Caſus eſt expreſſus
in l. *Stipulatio iſta, § Hæc quoque, verſ. Habere, ff de*
verborum obligat. & in l. *Havere, ff. de verborum ſi-*
gnific. & in l. *Id apud ſe, eodem tit,* Id enim quis a-
pud ſe habere videtur, de quo actionem habet,
habetur enim quod peti poteſt l. *Qui actionem, ff*
de reg. jur. dum enim jura tantùm ſimpliciter de
verbo, *habere,* loquuntur; ſufficit dicto modo,
38 vel altero ipſorum habere. Sed ubi requirunt
ut plenè vel pacificè quis habeat, tunc aliud eſt
dicendum, ut eſt caſus in cap. *Si tibi conceſſa. de*
Præben. in 6, ubi gloſſ. *in ver. Vacare,* intitulatus
enim in beneficio plenè non habetur, ſi alius
percipit fructus beneficii, ut ibi per gloſſ. Idem
procedit in verbis *pacifice obtinere, vel poſſidere be-*
neficium, quia requiritur actualis poſſeſſio majo-
ris partis bonorum, vel liberum exercitium a-
nimarum, vel alia, quæ notata ſunt in deciſione
Rotæ in *novis, num. 3. ſub tit. de conceſſ. Præben.* in c.
Gratia, de reſcript. in 6. in Clem. *Gratiæ, eodem tit*
& in cap. *Commiſſa, de elect. lib. 6.* ubi ſunt caſus
diverſi congruentes ſupradictæ interpretationi.
Dum igitur Decretum Concilii dicto *cap. 6. ſeſſ.*
23. ſimpliciter requirit ut habeat; ſatis eſt ut ti-
tulum ex inſtitutione obtinuerit.

39 Nec verum eſt Epiſcopos Eccleſiarum, quæ
ſunt apud Saracenos, abuſivè dici Epiſcopos,
quia quamvis juriſdictionem actu non habeant
tamquam Clero, & populo carentes, habent ta-
men habitu, cap. *Paſtoralis, 7. quæſt. 1. cap. 2. ſeſſ.*
14. Concilii Tridentini, & verè ſunt Epiſcopi,
& pro talibus judicandi quoad honorem, & mi-
niſterium, textus eſt expreſſus in cap. *Si quis Epi-*
ſcopus ordinatus ad Parochiam, 92. diſtinct. ubi vi-
detur caſus notabilis pro deciſione dubii pro-
poſiti: & ad hoc ponderat illum textum accu-
ratè Cardinal. in Clem. *Ut hi, §. Illi verò, de ætat*
& qualit. poſt num. 10. dicens pro poſſeſſore ha-
beri eum, qui obtinuit beneficium, licèt ab alio
poſſideatur, quoad honorem. & miniſterium. &
dictum Baldi procedit non ex ratione, quia non
poſſidet, ſed quia fructus non percipit ab Eccle-
ſia, quam perceptionem requirit textus illius
Authenticæ, ut hodie dicimus de diſpoſitione
d. cap.

d. cap. *Si tibi*; unde ibi non requirebatur ſimplex habere, ſed plenum, ut Eccleſia ſuccederet Epiſcopo.

40 Præterea quamvis d. *cap. 6. ſeſſ. 23.* reſtrinxerint privilegium, quod habebant Clerici, vel habitum, vel tonſuram deferentes ad exemplum Clementis V. in Concilio Vienneuſi in clericis, qui ſordida officia publicè, ac perſonaliter exercent, ut in Clem. *Vnica, de vita, & honeſtate Cleric.* nec non Clementis VII. in quadam extravaganti *edita anno 1533.* qua ademit fori privilegium Clericis non incedentibus in habitu, nec tonſuram clericalem deferentibus, ut ſcripſi in cap. *Ad audientiam, el ſecondo, num. 122. de reſcript.*
41 tamen conſiderandum eſt Concilium dum ad fori privilegium requirit vel beneficium Eccleſiaſticum, hoc eſt intitulationem, vel ſervitium Eccleſiæ, videri aliquo modo conſentire cum juris antiqui diſpoſitione. Id enim eſt ad inſtar armatæ militiæ. Quamvis enim quis deſcriptus eſſet, & inter tyrones deputatus, & alia impleviſſet etiam nota publica, & ſtigmate militiæ, quibus milites inſigniri erant ſoliti ut dignoſcerentur, l. *Stigmata, C. de fabric. lib. 11.* & alia præſtitiſſet, quæ notantur per gloſſ. in l. *penult. ff. ex quibus cauſ. maior.* tamen privilegio militari non gaudebat, & præſertim exemptione ab ordinariis judicibus, niſi in numeros eſſet relatus, & aſſignatus ſub certo jure, vexillo, & loco, à quo nuſquam recedere poterat ſine commeatu: textus eſt in l. *Ex eo tempore, ff. de milit. teſtam.* ibi, *in numeros relatus eſt*, & in l. ſeq. ibi, *in comitatu Principum retentus.* Quando autem hæc relatio in numeros facta intelligeretur, colligi poteſt ex textu l. 1. *cum ſeqq. uſque in fin. C. de offic. magiſtr. milit.* Sic à ſimili frui non debet Clericus privilegio quoad forum, quamvis per ordinationem in cœleſti militia ſit adſcriptus, cap. *Cleros, 21. diſt.* habeatque clericalem coronam, quæ eſt ejuſdem militiæ ſtigma, juxta notata per gloſſ. in Clem: *Quoniam, §. Idem in ver. Et tonſura, de vita, & honeſtate Cleric.* niſi etiam ſit relatus in numeros per aſſignationem beneficii, quo redditur intitulatus illi Eccleſiæ, & cenſetur ſtipendium habere, & ſub ſtipendio (propter officium enim datur beneficium, cap. *finali de reſcript. lib. 6.*) & niſi militet, vel referatur in numeros, ut quia Eccleſiæ ſervitio deputaretur, in qua ſerviat in Divinis, ad quod fuit ordinatus, & delectus, ut ſcilicet militet Deo, cujus mili-
42 tiæ fuit adſcriptus. De beneficiato, & de deputato curæ Eccleſiæ, ut omittantur jura imperialia, quæ habentur in libro Authen. in tit. *Vt ſit determin. numer. Cleric. & in tit. de Sanctiſſ. Epiſcop.* in quibus hæc eadem fuerunt ordinata. Reperi in Concilio Martini Papæ idem tunc temporis ab Eccleſia obſervari. Ad quod videatur textus in cap. *fin. 92. diſt.* & quæ ibi notat gloſſ. *in ver. Deputatus*; illic enim habetur deputatio certæ Eccleſiæ per inſtitutionem, ut de beneficio, & alio mudo per aſſignationem in numerum Clericorum deſervientium; & ſtatuitur, ut qui non inſervit ad quotidianum pſallendi officium, deponatur à Clero; & ſic per Concilium videtur aliquo modo potiùs innovatum jus antiquum, quàm novum ſtatutum; licèt hunc, & alios ſimiles canones, qui a Gratiano tribuuntur Concilio Martini Papæ, collectos fuiſſe à Martino Bracharenſi ex Synodis ſub Honorio I. adnotavit Covarr. *in relect. cap. 1. num. 1. de teſtam.* Illud caput habetur ex Concilio Toletano I. ſub Anaſtaſio Papa anno Domini 400. *cap. 5.* in hæc verba (Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel quilibet Eccleſiæ deputatus clericus, ſi intra civitatem fuerit, vel in loco, in quo Eccleſia eſt, aut caſtello, aut vico, aut villa, & ad Eccleſiam ad Sacrificium quotidianum non acceſſerit, clericus non habeatur, ſi caſtigatus per ſatisfactionem veniam ab Epiſcopo noluerit promereri) refertur à Burchardo *lib. 2. cap. 152. Decret.* ab Ivo, *par. 6. cap. 243.* & *Conciliorum tom. 1. pag. 597. littera F.*

43 Rurſus objicies. Si ad fori privilegium ſufficeret ſolus titulus beneficii abſque poſſeſſione, ſequeretur ut eſſet in facultate cujuſque impetrare beneficium certo modo, & tenere ut dicitur in manica ſupplicationem ſignatam ad hoc ut tamquam intitulatus ſe tueretur adverſus juriſdictionem judicis ſæcularis, licèt Eccleſiæ non inſerviret; quo nimis læderetur juſtitia, & eſſet contra mentem Concilii.

Cæterùm ad hanc objectionem tollendam conſultò in dubio ſuperius propoſito adjecta ſunt verba illa, *ſuper quo litem movit:* nam alioquin ſi proviſos litem non intentaſſet intra præ-
44 ſcriptum tempus, poſſeſſor eſſet tutus regula de annali, vel de triennali, & titulus proviſi redactus eſſet ad non titulum, cùm duos in eadem re eodem tempore in ſolidum jus habere leges non permittant, l. *Si ut certo, §. Si duobus vehiculum, ff. Commod.* l. 3. §. *Ex contrario*, & ibi Doctores, *ff. de acquir. poſſeſſ.* Bald. in l. *Non ſolùm, poſt medium, verſ. Non obſtat, ff. ſol. matrim.* & duos veros beneficiarios in eodem beneficio eſſe non poſſe probat text. in cap. *Dilecto, verſ. Procurator tuus, & verſ. Vno individuo jure vacante, de Præben.* & ſcripſit Pariſ. *conſ. 101. Si quærimus, num. 18. verſ. Non obſtat*, & *conſil. 117. Si quærimus, poſt num. 31. verſ. Vnde ſi ponamus*, & *num. 33. vol. 4.* Quem refert, & ſequitur Mandoſa *in reg. de annal. quæſt. 48. num. 7. verſ. Et in terminis noſtris.* Quamobrem impetrans, qui litem infra præſcriptum tempus contra poſſeſſorem non movit, cum beneficio ſit ipſo jure privatus ex vi regulæ, non poteſt amplius tamquam beneficiarus fori privilegio gaudere.

Ad extremum propoſito dubio an Clericus primæ tonſuræ proviſus de beneficio poſſit gaudere privilegio fori, quamvis poſſeſſionem beneficii non habeat propter intruſum, contra quem litem movit: S. Congregatio cenſuit poſſe.

45 Quartò QUÆRO. Poſito Decreto Tridentini Concilii *cap. 6. ſeſſ. 23.* An clericus non beneficiatus ſolitus tamen Eccleſiæ inſervire, & in habitu, & tonſura incedere, ſi in octo, vel interdiu in habitu laicali deprehendatur cum armis, gaudeat privilegio fori, necne.

46 Pro ſolutione quæſtionis præmittendum eſt primò ad privilegium fori alterutrum ſufficere, id eſt ut clericus vel beneficium Eccleſiaſticum habeat, vel habitum, & tonſuram deferens alicui Eccleſiæ inſerviat, ut jam reſolvit S. Congregatio. Siquidem conſultà an clericus beneficiatus, qui non deferens habitum, & tonſuram immiſcuit ſe enormitatibus, poſſit à judice laico puni-

Digitized by Google

puniti non præcedente monitione: reſpondit
ex *c.6.ſeſſ.23.* (Clericum beneficiatum frui pri-
vilegio fori, licèt clericalem habitum, & tonſu-
ram non deferat, quia cap.6. dat privilegium al-
ternativè vel beneficiatis, vel deferentibus ha-
bitum.) Hactenus verba declarationis: & id-
circò in dubio adjecta ſunt illa verba, *non benefi-
ciatus*: nam ſi Clericus beneficiatus eſſet, ex hoc
ſolo fori privilegio gauderet quod ſpectat ad
Concilii diſpoſitionem, & circumſcripta Bulla
Sixti V. hac de re edita *anno* 1589. de qua di-
ctum eſt ſuprà in ſecunda quæſtione, unde fruſtrà
dubitaretur an fori privilegium amiſiſſet ex eo,
quòd ſine habitu clericali deprehenſus fuiſſet.

47 Præmittendum eſt ſecundò de jure veteri
clericos in minoribus non conjugatos, & non
beneficiatos, nec in habitu incedentes ante mo-
nitionem gaudere fori privilegio ſecundùm
communem opinionem, de qua teſtatur Clar. *in
§ fin. quæſt. 36. verſ. Hæc autem*, licèt ſecùs ſtatu-
tum eſſet clericis conjugatis per c. *Vnicum*, *de
cler. conjug. lib.6*, ubi ita tradunt Anchar. Franch.
48 & alii. Hinc differentiam quoad hoc ſuſtulit
Concilium *d. c.16.* nam Clericus in minoribus
non conjugatus, nec beneficiatus etiam ante mo-
nitionem, niſi deferens habitum, & tonſuram
inſerviat Eccleſiæ, non gaudet privilegio fori,
ut S. Congregatio declaravit.

49 Præmittendum tertiò Concilium ita voluiſſe
occurrere Epiſcoporum conniventiæ erga Cle-
ricos delinquentes, & Clericos incitare ad de-
lationem habitûs clericalis, ut tamen noluerit
clericos plus æquo laicorum poteſtati ſubjicere:
proindeque clericis non habentibus requiſita
fori privilegium non ademit perpetuò, ſed ſuſ-
pendit ad tempus, ad ea, quæ de clerico conjuga-
to tradunt Archid: Joan. Anchar. & Franc. in d.
c. *Vnico*, quos ſequuta fuit S. Congregatio reſpon-
dens clericum conjugatum, qui poſt dimiſſum
habitum clericalem deliquit; quamvis pro eo-
dem delicto in curia laicali citatus, & conde-
mnatus fuerit; ſi deinde (modò non in fraudem)
reſumpto habitu, & tonſura Eccleſiæ deſerviat,
non poſſe à judice laico pro eodem delicto per-
ſonaliter diſtingui.

Ex his infertur, ut cùm verſemur in materia
correctoria juris veteris, etiam inſpecta mente
ipſius Concilii in favorem ordinis clericalis ſit
pronunciandum, & inhærendum antiquorum
Canonum diſpoſitioni niſi quatenus expreſsè
ſint correcti, cap. *Cùm expediat, de elect. lib.6*, c. *Ec-
cleſia veſtra, il ſecondo, eodem tit.* l. *Præcepimus, in fin.*
50 *C. de appell. cum ſimil.* Quibus præmiſſis, ad dubiũ
videtur reſpondendum, clericum, de quo agi-
tur, gaudere fori privilegio ex infraſcriptis. Et
primò quia animi judicium apparet ex perſeve-
rantia; ideoque brevi reverſa uxor nec diver-
tiſſe videtur, l. *Divortium ff de divort.* l. *Quidquid
calore ff de reg. jur.* & non dicitur veniſſe qui non
ſtetit, cap. *Si poſtquam.* & ibi gloſſ. *in ver. Mente*, &
cap. *Cupientes*, §. *Si per viginti*, ubi gloſſ. *in ver.
Compareant, de elect. lib.6.* Item non videtur poſ-
ſeſſionem adeptus qui eam ſtatim amiſit, l. *Non
videtur, ff. de acquiren. poſſeſſ* gloſſ. in cap. *Quærenti,
in ver. Ad integrum, de offic. deleg.* nec dicitur ver-
ſum quod verſum non durat, l. *Si pro patre.* §. *Ver-
ſum, ff. De in rem verſo.* Sic qui habitum clerica-
lem dimiſit illum ſtatim reaſſumpturus cenſe-
bitur non dimiſiſſe, confert cap. *Ad noſtram*, ibi,
ſtatim pœnituit quòd habitum induiſſet: & ibi gloſ.
de regul. cap. *Conſtat.* & ibi etiam gloſſ. *in ver.
Statim, 1. quæſt. 1.* & quod notat Abb. *conſ.69 Vi-
detur, num.2. lib.1.* Roman. *conſ.236. Vt præmiſſa,
num.4. verſ. Primò*, & eò magis, quia cùm verſe-
mur in materia pœnali, & odioſa amiſſionis pri-
vilegii fori, factum non dicitur quod factum
non durat, cap. *Nam & ego, de verborum ſignificat.*
cum concord. de quibus ibi per gloſſ. in ver. *Qua-
ſi nunquam eſſet*, Abb. d. *conſ.69. num.1. col.1. verſ.
Sed his non obſtantibus*, Animus autem reaſſumen-
di colligitur ex ipſa conſuetudine habitum ju-
giter deferendi, ex notatis per gloſſam in cap.1.
in ver. Non timore, ſuprà Quod met. cau. & per Me-
noch. *lib.6. præſumpt.37. num.28.* facit textus in
§. *Pavonum, Inſtitut. de rer. diviſ.* & mutatio vo-
luntatis non præſumitur niſi probetur, leg. *Qui
voluntatem, ff de probat.*

51 Secundò habitus clericalis non prodeſt ei,
qui paulò ante capturam publicè ſe gerebat pro
laico, cap. *Si judex laicus*, ubi Doctores hoc no-
tant *de ſentent. excommun. lib.6.* ergo multò mi-
nus habitus laicalis nocebit ei, qui antea ſe ge-
rebat pro clerico; cùm in primo caſu laicus a-
gat de privilegio acquirendo; in ſecundo au-
tem Clericus de privilegio jam quæſito non a-
mittendo, ac proinde potior ſit cauſa Clerici,
l. *fin.* C. *de jur. dot.* l. *ult. C. de Codic.* Federic.
de Sen. *conſ.112. Amice cariſſime, num 3. verſ.
Sed quæritur*, & Roman. *conſ.179. Ampliſſime Do-
ctor, num.17.*

52 Tertiò verba legis intelligi debent civili
modo, non amarè, ut de continuo commenſali,
continua reſidentia, vel continuo ſervitio re-
ſpondit Calderin. *conſ.88. An ſit legatus, aliàs 8. de
offic. leg.* ubi allegat illud (Numquam de manu
tua exeat pſalterium, hoc eſt horis congruis.)
Card. poſt gloſſ. in Clem.1. *in 12. quæſt. de foro
compet.* Ergo quod dicitur de habitus delatio-
ne, ſicut & de tonſura, non ita accipi debet, ut
cùm primùm clericus ex quavis occaſione il-
lum exuit, vel negligentia paſſus eſt creſcentes
capillos tonſuram abſcondere, eo ipſo fori pri-
vilegium amiſerit: utrumque enim ſatis abſur-
dum videtur. Facit textus in cap. *Is qui, de ſepul-
tur. lib.6.* & quod notat Imola *conſ.9. in fin.* ubi
tenet privilegium conceſſum illis de comitatu,
qui per decem annos continuè habitaverint in
civitate, intelligi etiamſi habitantes civitatem
tempore meſſium, & vindemiarum iverint in
comitatum cum familia ad colligendos fructus;
quia ex quo reverſi ſunt ad civitatem, dicuntur
53 continuè habitaſſe. Et quod notat Bart. in l.4.
§. *Prætor, ff. de damn. infec.* ubi quod habitate quis
dicitur in civitate, licèt tres menſes ruri perma-
neat, & ſequitur Felin. in cap. *Quoniam, num.2.
de obed. offic.* cum ſimil. adductis per Apoſtill. ad
Roman. *conſ.264. Vt n Nurſinus, in ver. Requirun-
tur, verſ. Circa ſecundum.* Ad quod confert etiam
Decretum Coocilii Tridentini *cap.1. ſeſſ.23.* ibi,
*qui aliquantiſper tantùm abſunt ex veterum Cano-
num ſententia non videntur abeſſe, quia ſtatim rever-
ſuri ſunt.*

54 Quartò hæc verba Coocilii *cap.6 niſi habitum
& tonſuram deferens Eccleſiæ inſerviat*, reſolvun-
tur, niſi habitum, & tonſuram deferat, & in-
ſerviat:

ſerviat: ſed ex defectu ſervitii uno, aut altero die Clericum intelligi ſuſpenſum à privilegio fori, nemo æquus judex dixerit. Ergo neque ex prima, aut altera brevi habitus dimiſſione, ex reg. l. *Iam hoc jure*, §. *Sed ſi*, & ibi Bart. *num. 1. ff. de vulg. & pupill.* Unitas enim orationis de pluribus loquens regulata ab eodem verbo operatur, ut æqualis ſit determinatio quoad omnes, l. *Hæreditatem*, & l. *Quamvis, C. de impub. & aliis ſubſtitut.* Bonus textus in l. *fin. C. de ſentent. & interlocut. omn. jud.* & notat Bald. in l. *In teſtamentis, C. de milit. teſtam.* Quod pluribus exemplis confirmat Florian. à S. Petro *conſ. 14. n. 9. & ſeq. per tot.*

55 Quintò habitus regularis adeò eſt annexus oſſibus Monachorum, ut in quocunque loco conſiſtentes, ſive in lecto quieſcentes conſtanter eo uti debeant, cap. *Vidua, 20. quæſt. 1.* & cap. *Sanctimonialis, 23. diſt.* adeò ut temerè dimittentes ipſo facto excommunicentur in cap. *Vt periculoſa, ne cler. vel monach. lib. 6.* & nihilominus religioſus, qui jocoſa levitate ad horam dimittit habitum ut currat, & lapidem projiciat, in excommunicationem non incidit, nec tanquam apoſtata amittit privilegia ordinis ſecundùm Petrum de Palude. Cujus ſententiam dicit rationabilem Sylveſt. *in ver. Excommunicatio 9. num. 5. verſ. Vigeſimaquarta*, ſubdens non cenſeri Religioſum dimittere habitum ſi illum dimittat non doloſè, & cum aſſumptione alterius ad utendum eo, ſed ad horam voluptuoſè nullo alio aſſumpto; vel aſſumpto quidem, ſed ad ſolatium ex levitate jocoſa, non autem ad utendum. Et fuit opinio Zenzelini aſſerentis profeſſum non incidere in pœnas ſi habitum dimittat cum aſſumptione alterius ad horam, non ad notabile tempus judicis, aut boni juris arbitrio limitandum, quia non dicitur quis aſſumpſiſſe quod ſtatim eſt dimiſſurus: Ergo longè minus ex dimiſſione habitus ad breve tempus incidere debet in pœnam amiſſionis privilegii fori clericus ſæcularis, qui non eſt adeò adſtrictus ad continuam, & numquam interruptam habitus delationem,
56 ſicut regularis: & propterea idem Zenzelinus in Clem. *Quoniam, de vita & honeſt. Cleric.* tenet clericum ſæcularem, qui non continuè defert veſtem virgatam, vel partitam, nec proprii uſus cauſa, ſed ob feſtum Socii, qui uxorem duxit, vel militiam, aut doctoratum aſſumpſit, non incidere in pœnam illius Decretalis; quia talia rarò occurrunt, & jura coaptantur his, quæ ſæpè accidunt, leg. *Ex his, cum duabus ll. ſeqq. ff. de legibus*, & ſequitur Sylveſt. *loco citato.* Ultimò ſi aliter reſponderetur, conſequens eſſet, ut Clericus in minoribus numquam ferè in cauſa criminali gauderet privilegio fori; quia commiſſurus delictum regulariter non incedit in habitu; atque ita Concilium ſtatuiſſet de caſu minus frequenti contra jura proximè citata.

57 Non obſtat, quòd regulariter attenditur tempus delicti, l. 1. *ff. de pœn.* quia procedit quoad pœnam imponendam à ſuo judice, non quoad judicis competentiam, ut declarat Dyn. in l. *Idem Vlpianus, ff. de excuſ. tutor.* quem refert Joan. Andr. in cap. *Vnico, n. 19. verſ. Quanti dicunt, de oblig. ad ratioc.*

Item non obſtat dictum Alex. *conſ. 8. lib. 1.* ex Bald. in l. *Affinitati, C. commun. de ſucceſſ.* Quod attendi debeat tempus delicti ad cognoſcendum ad quem forum ſpectet cognitio; quia negatur Clericum, de quo agitur, deprehenſum ſine habitu fuiſſe etiam pro illo tempore extra juriſdictionem judicis Eccleſiaſtici, ex prædictis. Deinde reſpondetur hoc dictum procedere in favorem fori eccleſiaſtici, ut ſcilicet is, qui tempore commiſſi delicti reaſſumpſit habitum, licèt eumdem poſteà dimiſerit, non poſſit à judice laico condemnari pro eo delicto: & in his terminis loquitur Alex. poſt DD. ibidem citatos. Quod ſi acciperetur in alium ſenſum, adverſaretur deciſioni Sac. Congregationis in cauſa Nuſcana, quam retuli in dicto cap. *Vnico, num. 71. de oblig. ad ratioc.* Sicut non obſtat quod de Clerico conjugato videntur ſentire Doctores in d. cap. *un. de Cler. conjug. lib. 6.* tum quia non loquuntur in terminis illius qui ſolitus eſt habitum deferre; tum quia de Clerico conjugato ad non conjugatum non infertur ad diminutionem privilegiorum, quæ fortius inhærent non conjugato; tum quia in judicio præjudiciali ſtatus attenditur tempus, quod eſt magis favorabile argum. §. *Sed & ſi quis inſtit. de ingen.* Ergo prævalebit conſuetudo deferendi habitum huic momento, quo deprehenſus eſt, attenta conſuetudine, circumſcripta alia conſideratione quòd Clericorum gravitas nocturnis vagationibus inepta eſt, neq; enim tunc viget ratio illa, ne clerici urgentur inverecundè non agniti per habitum proprium, quam in Clericis Regularibus conſiderat textus in dicto cap. *Vt periculoſa. Ne Cleric. vel Monach. lib. 6.* ut per Sylveſtr. *ubi ſuprà, num. 43. in fin.* ac magis dedecens eſt vagatio ipſa.

58 Cæterùm ſi talis Clericus noctu, aut interdiu ſine habitu repertus à judice ſæculari ignoranter comprehenſus, & in carcerem conjectus eſſet, excuſaretur judex ſecundùm terminos cap. *Si judex laicus, de ſent. excommun. lib. 6.* à ſententia excommunicationis, habitus enim facit præſumptionem ut quis judicetur talis, qualem habitus, quem defert, demonſtrat, ut ibi, & in l. *Item apud, §. Si quis ff. de injur.* Federic. de Senis, *conſ. 13. num. 3. verſ. Talis namque*: & qualis actus apparet in ſui figura, talis præſumitur in ſui eſſentia. Paul. de Caſtro, *conſ. 261. Viſis, & conſideratis, in princ. lib. 2.* Ac propterea Clerici incedentes in habitu ſæculari præſumuntur laici, & offendens eos, & interficiens non eſt excommunicatus, quia ignorantia non ligat animam: ut inquit Hieronym. Tott. *conſ. ſuo poſt conſ.* Antron. de Burr. *num. 20.* ubi plura ad hoc allegat, & præcipuè textum, quem dicit meliorem de mundo, in l. *Si ignorans, ff. Locati.* Atque ſi poſteaquam cognovit illum eſſe Clericum, vellet eum invitum retinere, aut recuſaret ad judicem eccleſiaſticum remittere ſub prætextu quòd talis Clericus gaudere non poſſet privilegio fori; non evitaret cenſuras dict. cap. *Si judex laicus*, & cap. *Si quis ſuadente, 17. quæſt. 4.* Porrò an Clerici reperti cum armis prohibitis ex forma proclamationum Principis ſæcularis poſſint à judice laico puniri, & quomodo facienda ſit contra eos executio, quærit, & ſolvit Clar. *in §. fin. quæſt. 36.* & Covarr. *Practicar. quæſt. quæſt. 33. num. 7.* & *Variar. reſol. lib. 2. cap. 20.* Sed in hoc dubio, de quo ad præſens non agitur, non videtur

Digitized by Google

detur immorandum, cùm præſertim de eo ſatis
dictum fuerit ſuprà in cap. *Eccleſia S. Mariæ, de*
Conſtit.

59 Quintò QUÆRO, utrum conſuetudo, ſe-
cundum quam Clerici habitum, vel tonſuram
deferentes fori privilegio gaudent, licèt benefi-
cium Eccleſiaſticum non habeant, nec alicui Ec-
cleſiæ inſerviant, vel in Seminario clericorum,
aut in aliqua ſchola, vel Univerſitate de licen-
tia Epiſcopi verſeutur, juxta *cap. 6. ſeſſ. 23.* Con-
cilii Tridentini, ſit necne obſervanda.

Nuper Sac. Congregatio Concilii declaravit
clericum conſtitutum in carceribus Curiæ Ar-
chiepiſcopalis Mediolanen. ſecundùm ea, quæ
proponebantur, eo quòd qualitates à Concilio
requiſitas non haberet, privilegio fori minimè
gaudere. Sed cùm poſteà compertum eſſet in
eadem facti ſpecie enunciari, ac ſupponi conſue-
tudinem Mediolani exiſtentem, ut clerici non
beneficiati hoc privilegio fruantur, etiamſi Ec-
cleſiæ non inſerviant. Cujus tamen conſuetu-
dinis S. Congregatio nullam habuit rationem;
ideò iterum quæſitum eſt an prædicta conſuetu-
dine ſuppoſita dictus clericus fori privilegio
gaudere debeat.

60 Hæc quæſtio poteſt referri tam ad conſuetu-
dinem ante Concilium introductam, quàm ad
eam, quæ poſteà inolevit: Si referatur ad con-
ſuetudinem introductam ante Concilium, ve-
rius videtur illam fuiſſe ſublatam Decreto d.
cap. 6. ſeſſ. 23. nam cùm de jure communi clerici
habitum, vel tonſuram deferentes gauderent
privilegio fori etiam ſi alicui Eccleſiæ non in-
ſervirent, cap. *Si judex laicus, de ſent. excommun.*
lib. 6 Cardin. poſt Joann. Andr. in cap. *Contingit,*
el ſecundo, in 2. oppoſ. eodem tit. Cepol. *conſ. 11.*
num. 42. Capra *concluſ. 97, num. 87, verſ. Aut in-*
61 *cedit in habitu clericali.* Si quæ vigebat conſue-
tudo, ut Clerici privilegio clericali gauderent,
illa erat conformis diſpoſitioni juris commu-
nis. Ac propterea cùm Decretum dicto cap. 6.
jus commune ſuſtulerit, eodem modo ſuſtulit
conſuetudinem illi conformem. Sic docet
Joann. Andr. in cap. *Unico, num. 2 in ver. Nolumus,*
de Cler. conjug lib. 6. ubi probat conſuetudinem,
ſecundùm quam Clerici conjugati gaudebant
fori privilegio, etiamſi carerent qualitatibus
ibi requiſitis, eſſe ſublatam per illam Decreta-
lem, licèt ibi nulla fiat mentio conſuetudinis,
eò quòd cùm de jure communi clericus gaude-
ret privilegio fori abſque illis qualitatibus,
conſuetudo conformis juri communi abroga-
tur ſublato jure communi, quo utentes non vi-
dentur voluiſſe novam conſuetudinem induce-
re: & opinionem Joann. Andr. ſequuntur ibi
Anchar. Gemin. & alii. Fulgoſ. *conſil. 123. Præ-*
ſuppoſitu, num. 2. Sylveſt. *in ver. Clericus primo, in*
7. q, num. 6 Ratio eſt, quia ubi nova Conſtitutio
ſuſtulit veterem legem, cenſetur etiam ſuſtuliſſe
conſuetudinem tamquam ipſius legis effectum:
non enim illa dicenda erat propriè conſuetudo,
ſed legis obſervantia, quæ extinguitur per legis
abrogationem, ut animadvertit Alex. in l. *De*
quibus, in princip. ff. de legib. & Roch. *de Conſuet.*
num. 11. nam, ut ait Joann. Andr. loco citato ſu-
per jure non ſuper conſuetudine fundabantur
actus præteriti; atque ita deficiebat animus
conſuetudinis introducendæ. Quod alia etiam
ratione probatur, quia ſi Concilium quoad cle-
ricos non conjugatos ſuſtuliſſet jus commune,
ſed non illius obſervantiam, nihil feciſſet; ſu-
ſtuliſſet enim jus, quod in uſu non erat, & quod
tollere non oportebat, utpote jam ſublatum ex
non uſu. Atque hanc rationem uti evidentiſſi-
mam ponit gloſſ. ſingularis in cap. 1. *in ver. Facti,*
verſ. Item probo id evidentiſſima ratione, de Conſtitut.
lib. 6. & ſequuntur in materia, de qua agitur, ibi-
dem Gemin. *col. 1. in 2. oppoſ.* & Franc *col. 7. verſ.*
In ea gloſ. ibi, eſſet abſurdum.

62 Neque obſtat huic concluſioni, quod cùm
Decretum d. cap. 6. ſuſtulerit conſuetudinem
quoad Clericos conjugatos tantùm, ut innuunt
illa verba, *quoad hæc*; videatur illam præſervaſ-
ſe quoad alios Clericos: nam ideò Concilium
ſuſtulit conſuetudinem quoad Clericos conju-
gatos tantùm, quia illa erat contraria juri com-
muni, nempe Conſtitutioni Bonifacii VIII. in d.
cap *Unico, de Cler. conjug. lib. 6.* Quamobrem
dum Concilium ibi innovavit dictam Conſtitu-
tionem, neceſſe fuit ut derogaret contrariæ con-
ſuetudini, cùm alioquin per innovationem ve-
teris legis non fuiſſet ſublata conſuetudo con-
traria, niſi eidem conſuetudini expreſsè dero-
gatum fuiſſet, ſecundùm opinionem Joann. Mo-
nach. Joan. de Lign. & Prob. in d. cap. *Unico.* At
verò quoad clericos non conjugatos non fuit o-
pus derogare conſuetudini, quia cùm illa eſſet
juri conformis, non ſufficienter ſublata per juris
abrogationem, & hæc quoad conſuetudinem
ante Concilium.

63 Quoad verò ad conſuetudinem, quæ poſteà in-
troducta eſt, Roch. de Curte in *tract. de Statut.*
ſect. 6. num. 11. in terminis d. cap. *un.* putat vale-
re conſuetudinem, quòd Clerici gaudeant pri-
vilegio clericali, etiamſi habitum, & tonſuram
non deferant: & in hanc ſententiam citat Ful-
goſ. dicto *conſil. 123. in 1. dub.* idemque ſupponit
64 Bartholom. Thegeus in *tract. de crimin. part. 15.*
num. 19. inter Tractat. commun. tom. 11. par. 1. &
idem Roch. in *tract. de conſuet. num. 207.* aſſerit
conſuetudinem diſponentem idem, quod jus
antiquum correctum, qualis eſt hæc, ſecundùm
quam Clerici habitum, & tonſuram deferentes
gaudent privilegio fori, licèt non inſerviant ali-
cui Eccleſiæ, præſumi rationabilem. Quod
ipſum ſentit Gemin. in cap. *Accedens, in fin. 50.*
diſtinct.

65 Sed his non obſtantibus verius videtur pro-
poſitam conſuetudinem Eccleſiæ Mediolanen.
non eſſe obſervandam, quia contra Concilia ge-
neralia conſuetudo validè, ac legitimè introdu-
ci non poteſt, ut firmant Hoſtienſ. & Joann.
Andr. in cap. *Cum laicis, prope fin. de rebus Eccl. non*
alienan. ubi per textum in cap. *Canones,* & cap.
Sicut ſancti Evangelii, 15. diſtinct. aſſerunt Conci-
lium generale eſſe obſervandum ſicuti Evange-
lium, ac propterea contra ipſum non poſſe con-
ſuetudinem validè introduci, & ſequitur Bald.
in *tit. de pace Conſtantiæ, col. 4. §. Imperialis clemen-*
tiæ, in ver. Mos Romanorum, ſub num. 22. in fin. Jaſ.
in l. *De quibus, col. 13. num. 54. verſ. Addo quod eo-*
dem modo, nihil valet conſuetudo aliquid intro-
ducens contra Concilia generalia, *ff. de legibus.*
Roch. *in eodem tract. de conſuetud. num. 546. verſ.*
66 *Secundò limita.* Movetur etiam, quia lex edita
in Concilio generali cenſetur habere clauſulam
dero-

derogatoriam ad ſequentes contrarias diſpoſitiones, cap *Ex parte, de Capell. Monach.* & tradit Archid: in cap. 1. *in ver. Noſcatur, de Conſtit. lib. 6.* Bald: in l. *Humanum, C. de legibus.* Oldrad: *conſ. 326.* & *conſ. 328.* Gemin. *conſ. 36. n. 2.* latè Felin. in cap. *Nonnullis, n. 2.* & ibi dixi, *n. 21. ſuprà de reſcript.*

67 Neque obſtat quòd Concilium Tridentinum non videatur habere hujuſmodi clauſulam derogatoriam, cùm ſæpius S. Congregatio declaraverit non eſſe opus ut Tridentino Concilio ſpecialiter derogetur, ſed ſatis eſſe ut Pontifex ſtatuat contrarium, ejus, quod Concilium diſponit: nam reſpondetur id procedere ſi Pontifex expreſsè ſtatuat contra Concilium, non autem ſi ſimpliciter permittat, vel tacitè conſentiat, ut in conſuetudine: non enim ut ait optimè Oldrad. d. *conſ. 325. ſub num. 1.* (Papa præſumi poteſt nedùm juri publico, ſed quaſi divino cum ſolemnitate, videlicet in ſacris generalibus Conciliis promulgato ſub tali taciturnitate voluiſſe derogare) Hæc ille: & requiri conſenſum expreſſum probat doctrina Franch. in cap. *Cùm de beneficio, ſub num. 2. verſ. Secundò quæro, de Præb. lib. 6.* quam ſequuta eſt Rota coram Cavaletio in cauſa Romana Concordiæ S. Petri 12. *Februarii* 1610.

68 Rurſus non obſtat, quòd per hanc conſuetudinem reducamur ad jus commune, & quòd ea ſit in favorem fori Eccleſiaſtici: Nam verè juris communis diſpoſitionem Concilium non ſuſtuliſſet, niſi cenſuiſſet hoc in majus Eccleſiæ bonum, & Chriſtianæ reipublicæ utilitatem redundare, arg. cap *Non debet, de conſang. & affinit.* nimirùm ut Clerici Eccleſiæ promptius inſervirent, nec incertis vagarentur ſedibus, aut negociis laicalibus ſe immiſcerent in opprobrium Ordinis clericalis, arg. cap. *Neminem,* & cap. *Sanctorum, 70. diſt.* & *cap. 16. ſeſſ. 23.* ejuſdem Concilii, & alias ob cauſas, de quibus infra num. 73. Ad hoc textus optimus in cap. *fin. 92. diſt.* & quod dixi ſuprà in *3. quæſt. n. 41. & 42.*

69 Non obſtat poſtremò quod afferunt Advocati pro dicto clerico, quòd non verſetur in conſuetudine, ſed in non uſu, eò quòd Concilium in parte, non fuerit Mediolani receptum; & quod lex etiam lata in Concilio generali non obliget niſi recepta fuerit, ſecundùm Abb. in cap. *Cùm olim, de cler. coniug.* & in terminis Concilii Tridentini extat *conſ.* Navarri *primum de Conſtit.* nam reſpondetur Conſtitutiones Papæ præſertim latas in Concilio generali cenſeri effectum ſortitas cùm primùm ſunt promulgatæ, & omnes ligare, cap. 1. *de Conſtit.* gloſſ. magna in *proœm. Clem.* & Cardin. *ibidem.* Nec poteſt controverti quominus Concilium Tridentinum quoad omnes ſui partes receptum fuerit Mediolani. Sed ſi quid ibi contra Concilium factum eſt, potiùs dici poteſt conſuetudo contrà Concilium, quàm non acceptatio Concilii. Ac

70 prætereà lex ita demùm deſinit per contrarium uſum obligare, ſi Pontifex ſciat, & non contradicat, tunc enim videtur illi contraventioni, & inobedientiæ acquieſcere; & mores contrarios approbare, gloſſ. in cap. *De libellis, in fin. 20. diſt.* & Abb in d. cap. *Cùm olim, n. 3.* Felin. poſt alios in cap. 1. *ſub num. 6. verſ. Lex nova, de treug. & pac.* ubi teſtatur de communi opinione, Co-

Proſſ. Fagn. in 2. Decretal, Tom. 3.

varr. *variar. reſol. lib. 2, cap. 16. num. 6. verſ. Quintò ſunt,* Put. *deciſ. 1. in fin. lib. 1.* Quinimò nec ſufficit tacitus conſenſus Papæ, ſed requiritur expreſſus, ſecundùm Franc. in cap. *Cùm de beneficio, num. 4. de Præben. in 6.* Caputaq. *deciſ. 204 num. 2. part. 3.* & Rota *in dicta Cauſa Romana Concordiæ S. Petri, 12. Februarii* 1610 De hac autem ſcientia, & approbatione Pontificis minimè conſtat

16 in caſu præſenti. Verùm exceptio illa quod lex uſu recepta non fuerit, cùm conſtitutiones Papæ non pendeant à populi voluntate, ſed à poteſtate Summu Pontifici à Deo attributa, numquam debet admitti, ut determinat poſt alios Cardin, *in proœm. Clementin. §. Univerſitatis, num. 2.* Itaque videtur reſpondendum propoſitam conſuetudinem nequaquam eſſe obſervandam, & ita S. Congregatio reſpondit.

72 Sextò QUÆRO, An clericus non incedens in habitu, & tonſura, vel aliàs non habens qualitates *cap. 6. ſeſſ. 23.* Concilii Tridentini ſicut amittit privilegium fori ex dicto Concili Decreto, ita etiam privilegium Canonis amittere cenſeatur.

Noſtrum non eſt legem, vel canonem ultra caſum ſuum extendere, arg. l. *Si verò, §. de viro ff. ſol. matrim.* Si enim Concilium voluiſſet in caſu, *cap. 6. ſeſſ 23.* comprehendere etiam privilegium Canonis; ſicut ſtatuit de privilegio fori, ſtatuere potuiſſet de privilegio canonis, ut dicitur in ſimili in cap. *Ad audientiam, de decim.* vel ſaltèm communi vocabulo de privilegio clericali dixiſſet, juxta cap. *Unicum, de cler. conjug. lib. 6.* Quod igitur non eſt SS. Patrum Decreto ſancitum, ſuperſtitioſis non eſt adinventionibus præſumendum, cap *Conſuluiſti, 2. q. 5.* & cap. *Inter corporalia, de tranſlat. Epiſc.*

73 Videtur etiam conſiderandum limitationem quoad fori privilegium rationabilem eſſe cùm propter querelas officialium ſæcularium, ad not. per Joan. Andr. in d. cap. *un.* tum ut clerici in officio contineantur, illorumque malitiis obvietur, cap. *Ex parte, l. ultim. de privileg.* tum propter Epiſcopos, qui meritò excluduntur ne poſſint repetere clericos incertis ſedibus vagantes: nam cùm debuerint illos alicuius Eccleſiæ ſervitio adſcribere, juxta d. *cap. 16. ſeſſ 23.* patiuntur etiam habitu dimiſſo incedere; tum denique quia ex hoc quòd foro ſæculari ſupponuntur clerici, nulla irrogatur injuria, neque Ordini clericali, cum authoritate canonum ſupponantur, neque ipſis perſonis, quæ jure meritò juſtitiæ ſubjiciuntur. At privilegium canonis nullius juriſdictionem lædit; refrenat laicos ab injuriis inferendis clericis, quibus infenſi ſunt. gloſſ. in cap. *Si quis ſuadente, 17. quæſt. 4.* Si illo privarentur, id contingeret interdum abſque illorum culpa: nam etiamſi in habitu, & tonſura incederent, honeſtamque vitam ducerent, quia tamen fortè alterius culpa, vel impedimento beneficia non obtinerent, vel Eccleſiæ de mandato Epiſcopi non inſervirent; deſtituerentur privilegio canonis in favorem cleri conceſſo, expoliti non quidem judicum judiciis, ſed privatorum injuriis, ac violentiis.

Accedit quòd judex laicus procedens contra clericum, ſi modò violentia abſtineat, de jure non eſt ipſo facto excommunicatus, textus eſt in cap. *prox,* & ibi dixi *num, 13. infra eodem.* Nec

facit actum, qui reparari non poſſit ubi cognoverit illum eſſe talem, qui judici Eccleſiaſtico remitti debeat, juxta cap. *Si judex laicus, de ſent. excommun. lib. 6.* At percutiens eum, quem ſcit, vel ſcire debet eſſe Clericum, incidit ipſo facto in excommunicationem; & tamen ſi limitatio Concilii haberet locum in privilegio Canonis, pœna excommunicationis, etiamſi Clericus in habitu, & tonſura apertè incidens percuſſus eſſet, non cenſetur irrogata, niſi idem beneficium obtineret, vel Eccleſiæ ut ſupra inſerviret: quod latere facilè poteſt percutientem, & interim injuriam percuſſo illatam non aufert ultrò Canonica. Cùm igitur urgentes rationes adſint, cur privilegium fori limitari debuerit, privilegium canonis minimè; non eſt recedendum à verbis, & mente veriſimili ipſius Concilii vulg. l. *Non aliter, ff. de legat. 3.*

74 Nec movere debet, quòd facilius privilegium Canonis de jure amitteretur, quàm fori privilegium, cap. *Perpendimus*, cum ibi notat. *de ſentent. excomm.* Quia ex hoc ipſo dici poteſt particulariter providendum fuiſſe circa privilegium fori, & quoad privilegium Canonis ſatis proviſum antea fuiſſe. Nec eſt omittendum communiter Doctores in d. cap. *Perpendimus*, ex eo moveri, quod in textu ibi, & in d. cap. *Cùm non ab homine*, fit mentio ſolùm de privilegio Canonis; unde inferunt non cenſeri idem diſpoſitum de privilegio fori.

Conſiderandum etiam de jure communi in multis caſibus Clericos ſupponi foro laicali, ut in caſu reconventionis, & aliis conſimilibus, in quibus non gaudent privilegio fori, ut ſcripſi in cap. *prox. num. 3. ſupra eodem*, & tamen gaudent privilegio Canonis. Ex quo apparet ad privationem privilegii fori non ſequi alterius privilegii privationem: & quidquid eſſet de jure communi, cùm in lege nova ſpecialiter diſponatur de uno privilegio ad aliud non eſt facienda illatio, præſertim in concluſionibus, ſeu limitationibus pœnalibus, cap. *Pœna, de pœnit. diſtinct.* 1. cum concord. de quibus ibi per gloſſ. in *ver. Non excedunt.*

75 Rurſus Clerici hoc caſu, quo ſupponuntur foro ſæculari, non videntur eximi omninò à foro ſpirituali, ſed ſolummodò tunc non gaudent illo privilegio; unde hinc licet tantummodò inferre, ut ipſi privilegium exemptionis allegare nequeant ad declinandam judicis ſæcularis juriſdictionem. Sed non licet inferre quin Epiſcopus non præventus poſſit illos judicare, ſi pro clericis adhuc publicè ſe gerant: jam enim S. Congregatio conſulta an Decretum Concilii *cap. 6. verſ. Is etiam, ſeſſ. 23.* obſtet Epiſcopo, quominus jure ſuo animadvertere poſſit in delinquentem, qui alioquin ex eodem Decreto fori privilegio non gaudeat: reſpondit Clericos in minoribus Ordinibus conſtitutos, niſi beneficium Eccleſiaſticum habeant, aut clericalem habitum, & tonſuram deferentes Eccleſiæ deſerviant, vel in Seminario, aut aliqua ſchola, vel Univerſitate de licentia Epiſcopi verſentur juxta *cap. 6. ſeſſ. 23.* forum judicis laici declinare non poſſe. non tamen idem Decretum obſtare Epiſcopo quominus jure ſuo in hujuſmodi clericos delinquentes, ſi clerici adhuc permaneant, poſſit animadvertere.

Neque obſtat, quòd aliàs Concilium eluderetur: Epiſcopus enim hanc juriſdictionem ſibi ſemper vindicaret, & ſic per indirectum hujuſmodi clerici gauderent fori privilegio: & quod in cauſa Maceraten. deciſum fuerit clericum, qui non incedebat in habitu, & tonſura comprehenſum, & detentum in carceribus Curiæ ſæcularis non fore remittendum ad Epiſcopum, qui tamquam ſuum Clericum repetebat: nam reſpondetur eo caſu inter judicem Eccleſiaſticum, & ſæcularem eſſe locum præventioni, quemadmodum poſteà reſolvit Sac. Congregatio. Atque ita ſalvatur deciſio Maceraten. ubi reus repetiebatur in carcere, eratque præventa executio in perſonam, juxta deciſionem Rotæ 3. *de ſent. excommun. in nov.* ſalvatur juriſdictio Epiſcopi, qui ob culpam Clerici dimittentis habitum non amittit omninò jus in eum; Reipublicæ magis conſulitur, quia minus periculi eſt, ut delicta remaneant impunita; & fraus in fraudulenti caput retorquetur: neque enim tamquam laicus evitabit judicem Eccleſiaſticum, neque ut Clericus judicem laicum; nec diſpoſitio Concilii contradicit, quia emanavit in odium dimittentis habitum, non autem in odium Epiſcopi; & verba diriguntur ad ipſum Clericum, ut non gaudeat privilegio fori, non ad judicem Eccleſiaſticum ut illum habeat tamquam exemptum, & alienum à ſua juriſdictione, neque mens, neque verba Concilii violantur. Ex quibus patet eò rationabilius Concilium ademiſſe Clericis tantummodò privilegium fori, quod eo ſublato nullum præjudicium infertur juriſdictioni Eccleſiæ prævenientis, & in eo militant rationes, quæ nullatenus conſiderari poſſunt in privilegio Canonis. Demùm hanc ſententiam olim probavit eadem S. Congregatio: nam propoſito dubio, an clerici, qui Decreto Concilij *cap. 6. ſeſſ. 23.* privilegio fori privantur, intelligantur etiam privati privilegio Canonis: *Die 16. Octobris* 1582. S. Congregatio cenſuit non intelligi privatos.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Nullus.

SVMMARIVM.

1 *Judex ſæcularis ſi clericum per ſe diſtringit, aut condemnat, excommunicari debet.*

2 *Clerici res ſpirituales ſunt, & ante omnem humanam conſtitutionem exempti à juriſdictione Imperatoris. & num. 4.*

3 *Clericus in quatuor caſibus hîc expreſſis, & in aliis pluribus coram judice ſæculari conveniri poteſt.*

5 *Minores, ſeu juniores Eccleſiæ qui dicantur. & n. 16. & ſeqq.*

6 *Argumentum à contrario ſenſu quamvis fortiſſimum in jure, tamen aliquando vacat. & num. ſeqq.*

7 *Iudex laicus non poteſt clericum judicare etiam ex delegatione Epiſcopi.*

8 *Iudex Eccleſiaſticus qui ſine permiſſu Epiſcopi diſtringit clericum alterius juriſdictionis, excommunicatus eſt.*

9 Papa

9 Papa an poſſit generaliter concedere ut judex laicus clericum diſtringat, vel condemnet.

10 Iudex laicus non prohibetur ex delegatione Epiſcopi cognoſcere cauſam Clerici mere civilem.

11 Iudices laici, qui clericos coercent, aut iudicant, dicuntur Eccleſiæ Dei iniuriam irrogare.

12 Excommunicatus poteſt iterùm excommunicari. & num. ſeqq.

13 Iudex laicus, qui ſine perſonali diſtrictione clericum condemnat, non eſt excommunicatus, licèt excommunicari debeat.

14 Hodie ſecus ex Bulla Cœnæ.

15 Excommunicatus non debet abſolvi, niſi priùs de iniuria ſatisfaciat.

16 Fori privilegio quænam perſonæ præter clericos gaudere debeant, latiſſimè diſſeritur uſque in finem.

17 Servi Eccleſiarum ſunt de foro Eccleſiæ.

18 Si perpetuò Eccleſiæ ſervitio ſunt adſtricti, ſecus ſi conducti.

19 Diaconi ſelvatici quot in ſingulis Eccleſiis deputari poſſint, & quibus privilegiis fruantur ex Decreto iuſſu Gregor. XV. hac de re edito.

20 Famuli clericorum an gaudeant privilegio fori. & num. ſeqq.

21 Familiæ appellatione qui contineantur.

22 Familiaris perpetuus habet privilegium perpetuum ſicut Dominus, temporalis autem non niſi durante familiaritate.

23 Familia Epiſcopi exempta eſt à ſæculari juriſdictione.

24 Intellectus cap. fin. de offic. Archid.

25 Concubina clerici an ipſius clerici forum ſortiatur. & num ſeq. uſque ad n. 33.

26 Concubina Clerici dicitur committere ſacrilegium.

27 Sacrilegij crimen eſt mixti fori.

28 Statuta laicorum pœnalia contra concubinas clericorum an valeant. & num. 32.

29 Intellectus cap. Eos, 32. diſtinct.

30 Forum privilegiati ſortitur non privilegiatus in cauſa individua.

31 Iudex laicus inſtituendo proceſſum contra mulierem ſuper delicto commiſſo cum tali clerico incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ.

33 Vxor clerici an gaudeat privilegio fori, & n. ſeqq. uſque ad num. 46.

Quid in uxore clerici in ſacris Ordinibus conſtituti, num. 37.

Quid in uxore clerici minorum Ordinum. nu. 39.

Et quid in cauſis civilibus. ibidem, & n. 40.

Et quid in criminalibus. n. 41.

34 Vxores coruſcant radiis maritorum, & ex eorum perſona forum ſortiuntur. & n. 42.

35 Coniugium non repugnat ſubſtantiæ Ordinis ſacri, & prohibitio inducta ex conſtitutione Eccleſiæ.

36 Fori privilegium conceſſum eſt Clerico propter characterem, qui extra perſonam non egreditur. & num. 41.

37 Vxores Sacerdotum in Eccleſia Orientali gaudent privilegio fori etiam in civilibus.

38 Vxorem poteſt clericus alere ex fructibus beneficij.

43 Vxores clericorum maioribus privilegijs potiuntur, quàm uxores laicorum.

44 Privilegium competens uxori ex perſona viri expirat eo mortuo.

45 Canonis privilegium non extenditur ad uxores clericorum, nec ad alias perſonas non Eccleſiaſticas fori privilegio gaudentes. & num. 58. & 61

46 Ruſtici, & Coloni Eccleſiæ an, & quibus caſibus ſint exempti à juriſdictione ſæculari.

47 Emphyteutæ laici ſi contendant de dominio utili, quod habent ab Eccleſia, cauſa coram judice Eccleſiaſtico agi debet.

Conſuetudo dat juriſdictionem. ibidem & n. 64.

48 Oblati alicuius Religionis an ſint de foro Eccleſiæ.

49 Religioſi omnes approbatam regulam profitentes, & eorum converſi, & Novitii fori privilegio gaudent. & n 54.

50 Eremitæ an ſint perſonæ Eccleſiaſticæ, & exemptæ à ſæculari poteſtate. & num. ſeqq. uſque ad n. 65.

51 Eremita quamvis non abrenunciet propriis, tamen annexum habent votum continentiæ, nec debent eſſe acephali. & n. 53. & 59.

52 Non ſunt tamen verè Religioſi, niſi dent ſe alicui ex religionibus approbatis. & n. ſeq.

53 Eremitæ ſunt ſicut locuſtæ ſine Rege.

Declaratur. n. 63.

54 Eremitarum quatuor ſunt ſpecies.

55 Eremitæ viventes in Congregatione, & habentes modum vivendi ab Epiſcopo approbatum non prohibentur teſtari.

56 Beguinæ, & Canonicæ ſæculares ſunt ſub juriſdictione Eccleſiæ, licèt earum ſtatus non ſit approbatus. & n. 59.

57 Eremiticam vitam ducentes de Superiorum licentia in habitaculis eremi non includuntur in prohibitione de novis domibus non recipiendis.

59 Mulieres canonicè intrantes monaſteria in quibus Religio non eſt approbata, gaudent privilegio Canonis ex ſententia Rotæ.

60 Concilium Conſtantinopolitanum de Eremitis comatis ad ſolitudines rejiciendis expenditur.

61 Eremitæ, & alii exiſtentes in ſtatu Pœnitentium, & habitantes in Oratoriis authoritate Prælati, dicuntur perſonæ Eccleſiaſticæ, & eorum caput eſt Chriſtus.

62 Eremitæ an gaudeant privilegio Canonis

65 Tertiarii, ſeu fratres de Pœnitentia, & milites gaudentes an ſint perſonæ Eccleſiaſticæ, & fori privilegio gaudeant. & num. ſeqq. uſque ad num. 72.

66 Tertiarii ex Concilio Lateranenſi non potiuntur privilegiis Ordinis, & exemptione ab Ordinario niſi collegialiter vivant, ſeu cum clauſtralibus habitent. Niſi aliter ſe habeat conſuetudo. num. 70.

67 Tertiariæ domi ſuæ, vel conſanguineorum habitantes nulla exemptione fruuntur, niſi emiſerint expreſſum votum caſtitatis, vel cœlibatus. & num. 69.

Sed etſi id votum emiſerint, tamen ſervari debet conſuetudo, qua Ordinarius jus adminiſtrandi Sacramenta, vel aliam in eas juriſdictionem acquiſivit. n. 69.

68 Bulla Pij V. qua Tertiariæ ad clauſuram adſtringuntur, non comprehendit eas, quæ in ſuis, vel conſanguineorum domibus habitant.

71 Servientes militiis, Monaſteriis, Hoſpitalibus, vel Collegiis an, & quando fori privilegio gaudeant.

72 Hoſpitalarii, Leproſarii, & huiuſmodi an ſint de foro Eccleſiæ. & n. ſeq.

73 *Temporum Ordo diſtinctus à Clemente V. in Concilio Viennenſi.*

74 *Pœnitentes diſciplinati, & conſimiles an ſint exempti à juriſdictione ſæculari.*

75 *Ieſuatorum ſtatus fuit approbatus à Martino V. & hodie profitentur regulam S. Auguſtini, & gaudent privilegiis mendicantium.*

1 NULLUS. Judex ſæcularis ſi clericum per ſe diſtringit, aut condemnat, excommunicari debet. Hoc dicit: & duo facit. Primò prohibet. Secundò adjicit pœnam: ibi, *Quod ſi*.

Nota primò ex textu regulam univerſalem negativam, videlicet, Nullum judicem ſæcularem poſſe Clericum perſonaliter diſtringere, aut condemnare, unde complectitur hæc regula Judices, & Magiſtratus omnes, ac Principes etiam ſupremos, cap. *Si Imperator, 96. diſtinct.* & arg. eorum, quæ notat Archid: in cap. *Nemo, in princ. de elect. lib. 6.* & hodie eſt expreſſum in Bul-
2 la Cœnæ, ut patebit *infrà, num. 14.* Clerici enim res ſpirituales ſunt, ex quo ex toto corpus, & animam deputaverunt, & dederunt ſe in ſervitium, & ſortem Chriſti, cap. *Cui portio, 12. quæſt. 2.* & hac ratione exempti ſunt à juriſdictione Imperatoris; & ſic cujuſcunque judicis ſæcularis, ut notat Innoc. in cap. 2. *de maior. & obed.* & in cap. *Significantibus, de offic. delegat.* cujus dictum ſequitur Abb. *hic num. 6.* & Marianus Socin. in cap. *Proximo, num. 3. ſupra eodem*, plenè Alex. *conſ. 8. incip. videtur ſuper primo dubio, lib. 1.* plenè Domini de Rota *deciſ. 10. de conſuet. in antiq.* Fal-
3 lit primò hæc regula in cauſa feudali, cap. *Cæterum, ſuprà de judic.* cap. *Verum*, & cap. *Ex tranſmiſſa, infrà eodem*. Secundò in cauſa civili reconventionis, cap. *Cùm in agendo, 3. quæſt. 8.* & notatur in cap. 1. *& 2. infrà, de mut. petit.* Tertiò in clerico incorrigibili, ut in cap. *Cùm non ab homine, ſuprà de judic.* Quartò cùm invocat Epiſcopus brachii ſæcularis auxilium, ut hic: & hos quatuor caſus hic ponunt Hoſtienſ. *num. 2.* Joann. Andr. *num. 7.* & plerique alii: complures alios caſus recenſet idem Hoſtienſ. *in Summ. de ſent. excommun. §. Quis poſſit excommunicare, ſub §. Super illo autem canone.* Alios ponit gloſſ. in cap. *fin. in ver. De jure, de except. lib. 6.* Et caſus octodecim, in quibus judex ſæcularis poteſt manus in perſonas Clericorum injicere ſine metu excommunicationis, enumerat Bernardus Laurentus in *tractatu hac de re edito inter tractat. comm. tom. 14. pag. 406.* Et caſum unum, & viginti, in quibus judex laicus poteſt procedere contra perſonas eccleſiaſticas in cauſis criminalibus, & triginta tres in cauſis civilibus latè proſequitur Stephanus Aufrer. *in ſuo tract. de poteſt. ſæcular. ſuper perſon. Eccleſ. in 1. & 2. reg. eodem tom. 14. pag. 391. & ſeqq.* Triginta duas limitationes ad eamdem regulam ponit Marianus Socin. in cap. *proxim. à num. 25. uſque in fin. ſupra eod.* Et ſexaginta ſeptem cumulant Moderni in *tract. de effect. clericat. effectu primo à num. 668. uſque ad num. 1257.* Inter quas omnium frequentiſſima eſt quæ habetur ex jure noviſſimo Concilii Tridentini *cap. 6. ſeſſ. 23.* & plenè ſcripſi ſuprà in cap. *proxim. à num. 19. uſque ad finem num. 72.*

4 Secundò nota ibi, *Clericum ullum*, etiam clericum primâ tonſurâ initiatum gaudere fori privilegio, prout ex hac littera colligunt Hoſtienſ. Joann. Andr. ambo *in princ.* & Butr. *num. 5. verſ. Per litteram*, Dec. in cap. *Eccleſia S. Mariæ, num. 21. & 22. de Conſtit.* Franc. March. *deciſ. 175. num. 1. lib. 1.* Covarr. *Pract. quæſt. cap. 32. num. 1.* ubi teſtatur hanc opinionem eſſe communem, & latè comprobat Alex. *4. conſ. 8. num. 1. lib. 1.* ubi pluribus reſpondit, clericos etiam primæ tonſuræ ante omnem humanam Conſtitutionem eſſe exemptos à juriſdictione Imperatoris: concordat text. in cap. 2. *11. quæſt. 1.* ubi dicitur: Clericum cujuſlibet Ordinis abſque Pontificis ſui permiſſu nullus præſumat ad ſæcularem judicem attrahere, & in cap. *Cùm non ab homine, ſuprà de judic.* ibi, in quocunque Ordine conſtitutus, juncto cap. *Cùm contingat, de ætat. & qualit.* Hodie hoc eſt expreſſum in præallegat. Decr. Concil. Trident. *cap. 6. ſeſſ. 23.* Unde Epiſcopus poſt collatam tonſuram dicit clerico ordinato (Hodie de foro Eccleſiæ factus es, & privilegia clericalia ſortitus es) ut in Pontificali Romano in *tit. de Cleric. facien.* & ſcripſi plenius in prædicta Decret. *Cùm contingat, n. 128.*

5 Tertiò nota ibi, *minores Eccleſiæ*, præter Clericos extare alias perſonas illis minores, quæ fori privilegio gaudent. Petr. de Anchar. in 1. *notab.* exemplificat hanc litteram in clericis primæ tonſuræ, ſed non benè; quia tales jam erant comprehenſi in verbis univerſalibus immediatè præcedentibus ibi, *Clericum ullum*; nam clericorum appellatione certum eſt venire etiam clericos primâ tonſurâ initiatos, ut cap. *Cleros, 21. diſt.* & cap. *Duo ſunt, 12. quæſt. 1.* & notat gloſ. in Clem: 2. *in ver. Clericus, de vita, & honeſt. cleric.* Unde qui veniant appellatione minorum de quibus loquitur hæc littera, latiſſimè dicam infrà in 1. *quæſt. à n. 16.*

6 Quartò nota ibi, *ſine permiſſu Pontificis*: juncta gloſſ. 3. aliquando vacare argumentum à contrario ſenſu: nam ex eo quod ſine permiſſu Epiſcopi judex laicus non poſſit clericum coercere, & judicare, ut hic dicitur; non licet argue-
8 re; Ergo id poteſt Epiſcopo permittente. Certum eſt namque judicem ſæcularem non poſſe clericum judicare etiam ex delegatione Epiſcopi, ut cap. *Significaſti*, cùm ibi not. infrà & hic notant gloſſ. præalleg. Hoſtienſ. *num. 1. in ver. Pontificis*, & Joan. Andr: *num. 3. in eodem ver. Niſi in certis caſibus*, ut notatur in cap. *Ut fama, §. Laici, de ſent. excommun.* & in cap. *Cùm non ab homine, de judic.* Unde Innoc. & Hoſt. ambo in *ver. Sine permiſſu Epiſcopi*, ſupplent adverbium *maximè*: & quamvis argumentum à contrario ſenſu ſit fortiſſimum in jure, ut l. 1. §. *Huius rei, ff. de offic.* ejus, cui mandata eſt juriſdictio: tamen non procedit in hoc ſpeciali caſu; quia hujus argumenti contrarium reperitur in jure ſtatutum, nempe in dict. cap. *Significaſti*; & eſt ſimile in cap. *Quos conſtiterit, 1. quæſt. 1.* cum ſuis concordantiis: & quod notatur in cap. *Si qui à ſimoniacis, in ult.* gloſ. *eadem cauſa & quæſtione*, & declarat Joann. Andr. in cap. *Publicato, num. 18, ſuprà de elect.* Qui tamen primus intellectus locum habet ſi exponamus litteram ibi, *nullus judicum*, id
9 eſt ſæcularium, prout exponit gloſſ. 1. & Abb. Antiq. *in princ.* Verùm ſi exponamus eadem verba, *nullus judicum*, id eſt ſæcularium, vel etiam

Eccle-

Eccleſiaſticorum extraneorum, juxta ſecundam expoſitionem Innocentij, & Hoſtienſis; argumentum à contrario ſenſu non vacat reſpectu eccleſiaſticorum; quia in illos poteſt prorogari juriſdictio de Epiſcopi conſenſu, ut patet in prædicta Decretali, *ſignificaſti*. Sed Epiſcopo non conſentiente judex eccleſiaſticus Clericos alienos judicare non poteſt, cap. *Scriptum, 6. quæſt. 3.* cap. 3. *infrà de Paroch. & 9. quæſt. 3. per totam*: & juxta hunc ſecundum intellectum etiam judex eccleſiaſticus diſtringens, aut condemnans Clericos juriſdictionis alterius, eſt excommunicatus, vel ipſo facto ſi perſonaliter diſtringit, vel debet excommunicari ſi ſimpliciter condemnat. Quod eſt ſingulare, & notatu dignum ſecundùm Marianum Socin. *num. 6. verſ. Ex quo*
9 *ſingulariter nota*: & Felin. *in princ.* Vel tertiò ut ſalvetur argumentum à contrario ſenſu, & verba illa, *ſine permiſſu Pontificis*, non ſunt ſupervacua, exponi poteſt verbum, *Pontificis*, id eſt Papæ, qui ſolus poteſt concedere, ut judex laicus Clericum diſtringat, vel condemnet, cap. *Mennam, 2. q. 5.* cap. *Cum devotiſſimam, 12. q. 2.* etiam generaliter, ut notatur in cap. *Contingit, ſuprà de arbitr.* & hic tenet Hoſtienſ. *num. 1. in ver. Pontificis*, Joann. Andr. *num. 3. in eodem ver.* & Butr. *num. 7.* Quod tamen intellige ut declarat Cardinalis in cap. *Perpendimus, in 7. oppoſit. de ſent. excommun.* ubi probat Summum Pontificem non poſſe tollere Clericorum exemptionem à ſæculari poteſtate quoad omnes Clericos, & quoad omnes cauſas in univerſum, licèt poſſit quoad aliquos Clericos, & quoad aliquas cauſas: & hanc puto fuiſſe mentem Hoſtienſ. & Joann. Andr. dum dixerunt Papam id poſſe generaliter, id eſt, concedendo ex cauſa uni Principi laico poteſtatem judicandi de Clericis certi loci, vel territorii. Quam declarationem Cardinalis ſequuntur, &, ut ſuprà, interpretantur Felin. in cap. 2. *col. 1. de maior. & obed.* Stephan. Aufrer. *in Clem. 1. de offic. Ordin. ſeu in tract. de poteſtate ſæculari ſuper perſon. Eccleſiaſt. in 1. reg. num. 1. in 1. fall.* & Covarr. *pract. quæſtion. cap. 31 num. 4.* latè moderni *de effect. Clericor. effect. 1. num. 19. & ſeqq.* Vel quartò ſalvando idem argumentum intellige illa verba, *ſine permiſſu Pontificis*, reſpectu minorum, ſeu juniorum Eccleſiæ, qui Clerici non ſunt: hi enim poſſunt judicem ſæcularem adire de Epiſcopi conſenſu, ſecundùm Joann. Andr. *num. 4. in ver. Condemnate*, & Butr. *num. 7.* Quod ego intelligo ſi verbum, *minores* accipiatur pro ſervientibus Eccleſiæ; ſecùs ſi pro Monachis, quia tales etiam de conſenſu Superiorum privilegiis Ordinis renunciare non poſſunt, aut alterius judicis juriſdictionem pro-
10 rogare, ut ſcripſi latiſſimè in cap. *Quod ſuper his, de maior. & obed.* Vel denique intellige verbum, *condemnate*, in cauſa merè civili, quam judex laicus non prohibetur cognoſcere, ac diffinire ex delegatione Epiſcopi, ſecundùm ea, quæ notantur in cap. *Bene quidem, 96. diſtin.* & in cap. *Decernimus, ſuprà titul. prox.* & hic tradunt Joann. Andr. *num. 6.* In gloſſ. hic vacat. & Butr. *num. 7. in fin.*

11 Quintò nota ibi, *Injuriam*. Judices ſæculares, qui Clericos coercent, aut judicant, Eccleſiæ Dei injuriam irrogare: Injuria enim Clericorum ad Chriſtum pertinet, cujus legatione funguntur, cap. *Accuſatis, il primo, in fin. 2. quæſt. 6.* Joann. Andr. *hic num. 5.* Imola *in primo notab.* Abb. Marianus Socin. & Alex. de Nævo omnes *in 2. notab.*

12 Sextò nota ibi, *ſequeſtratus ſit*, excommunicatum poſſe iterum excommunicari, ſecundùm Abb. *num. 3.* nam judex laicus Clericum diſtringens eſt ipſo jure excommunicatus, cap. *Si quis ſuadente, 17. quæſt. 4.* & tamen hic jubetur excommunicari: hoc enim important illa verba, *à communione Eccleſiæ ſequeſtratus ſit*, quæ non ſunt latæ ſententiæ, ſed ferendæ, ſecundùm gloſſ. fin. & eſt communis intellectus Joan. Andr. &
13 DD. in ſumma hujus textus. Sed certè ut advertit Marianus Socin. dictum Abbatis non probatur hîc; quia verba illa, *ſequeſtratus ſit*, licèt reſpectu judicis perſonaliter diſtringentis importent excommunicationem ipſo jure; tamen ſecus eſt reſpectu condemnantis, qui non eſt ipſo jure excommunicatus, ſed excommunicandus, niſi in caſu cap. *Quoniam, de immunitat. Eccleſ. lib. 6.* Nec eſt novum in jure, aut inconveniens ut unum, & idem verbum ad diverſa relatum ratione diverſæ ſubjectæ materiæ diverſimodè capiatur, ut eſt gloſſ. notab. in cap. *Capituium ſanctæ Crucis, in ver. Relaxetis, ſuprà de reſerv.* & gloſſ. *fin.* in cap. *Si Papa, de privil. lib. 6.* dixi in cap. *Recolentes, infrà de ſtat. Monachorum*, dictum tamen Abb. eſt in ſe verum, ut patet in cap. *Engeltruda, 3. quæſt. 4.* ubi hoc tenet plena gloſſ. in *ver. Anathemate*, & ſimilis gloſſ. in cap. *Ita quorundam, in ver. Crebra, & ſolemnis, infrà de Judæis.* Quid autem operetur ſecunda excommunicatio, & quos habeat effectus, declarant gloſſæ
14 prææallegatæ. Verùm hodie ſublata eſt hæc differentia inter diſtringentes perſonaliter, & condemnantes per ſententiam: utroque enim caſu judices ſæculares procedentes contra perſonas eccleſiaſticas excommunicantur in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi conſuevit, ut patet in Bulla Gregorii XIII. *Conſueverunt, in Bullar. tom. 2. pag. 464.* & in Bulla Pauli V. *Paſtoralis, tom. 3. pag. 251.* Idque tam in cauſis civilibus, quàm criminalibus: nam in civilibus § XV. fertur excommunicatio in hæc verba (Quive ex eorum prætenſo officio, vel ad inſtantiam partis, aut aliorum quorumcumque perſonas eccleſiaſticas, Capitula, Conventus, Collegia Eccleſiarum quarumcunque coram ſe ad ſuum tribunal, audientiam, cancellariam, conſilium, vel Parlamentum præter Juris Canonici diſpoſitionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant, directè, vel indirectè quovis quæſito colore) Hoc caput paucis immutatis habetur etiam in Bulla Pauli III. *Conſueverunt, §. 11. in Bullar. tom. 1. pag. 630.* ſed non legitur in Bullis præcedentibus Urbani V. & Julii II. quæ habentur *eodem tomo, pag. 219. & 441.* In criminalibus verò fertur excommunicatio his verbis (Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscunque Magiſtratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet ſe interponentes in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus contra perſonas eccleſiaſticas illas proceſſando, banniendo, capiendo, ſeu ſententias contra illas proferendo, vel exequendo ſine ſpeciali, ſpecifica, & expreſſa hujus Sanctæ Sedis Apoſtolicæ licentia, quique ejus-

modi licentiam ad perſonas, & caſus non expreſſos extendunt, vel aliàs illa perperam abutuntur, etiamſi talia committentes fuerint. Conſiliarii, Senatores, Præſidentes, Cancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati, ut in prædictis Bullis Gregorii XIII. & Pauli V. §. 19.

15 Ultimò nota ibi, *emendet*, excommunicatum non eſſe abſolvendum niſi priùs de injuria ſatisfaciat, ut hic, & in cap. *Ex parte, il primo*, & in cap. *Cùm olim, de verb. ſignific.* de quo dic latè ut per Marian. Socin. in cap. *Venerabilis, in 25. articulo principali, de ſent. excom.*

16 QUÆRO, cùm textus dicat exemptos eſſe à judicibus ſæcularibus non tantùm Presbyteros, Diaconos, & Clericos; ſed etiam minores Eccleſiæ; qui ſint iſti, qui Clerici non ſunt, & tamen de juriſdictione Eccleſiæ exiſtunt, & fori privilegio gaudent. Præmitto hunc textum legi multipliciter: nam littera in præſenti habet *minores Eccleſiæ*, alia littera habet *juniores Eccleſiæ*, ut apud Burchar. ſeu *Eccleſiæ juniores*, ut in cap. 2. 11. *quæſt.* 1. quod olim habebatur pro palea. Unus ex veteribus Gratiani libris habet *Minores Eccleſiæ cultores*, & alter *juniores Eccleſiæ cultores*, ut refert Anton. Auguſtinus in *notis ad primam collect. Decretal. lib. 2. tit. 2. cap. 3.*

Quibus præmiſſis inveſtigandum eſt qui veniant appellatione iſtorum, qui non poſſunt diſtringi à judice ſæculari.

17 Et primò gloſſa hic in ver. Minores exemplificat textum in ſcholaribus, ſeu ſervientibus Eccleſiæ ad ejus obſequium deputatis, qui eodem privilegio gaudere debent, arg. c. *Eccleſiarum ſervos*, 11. *quæſt.* 2. cap. *fin.* §. *Petiit*, ubi de hoc, *ſupra de Offic. Archid.* & cap. *Cùm contingat, infra eodem.* Et inquantum gloſſa dixit de ſcholaribus, fortè habuit reſpectum ad nonnullas Eccleſias, maximè in Alemania, ubi ſunt ſcholares ſervientes Eccleſiæ, & addiſcentes ut clerici, prout hìc obſervant Cardinalis *num.* 2. Abb. *n.* 5. Mariao: & Socin. & Alexand. de Nævo uterque *num.* 6. & idem Socin. *ſuprà in cap. proximo, nu.* 8. Facit cap. 1. *infrà de celeb. Miſſar.* Itaque Eccleſiarum ſervi ſunt de foro Eccleſiæ, & gaudent privilegio exemptionis à poteſtate ſæculari, ſecundùm intellectum gloſſæ, quem hic ſequuntur Hoſt *num.* 1. Butr. *num.* 6. Cardinal. & Ancbar. ambo *num.* 2. Abb. *num.* 5. & alii communiter, Speculat. *in tit. de compet. juridict.* §. 1. *Vigeſimus ſeptimus*, Marian. Socin. *loco proximè citato.* Idem ſentit Vincent. dum exemplificat textum in janitoribus Eccleſiæ, & videtur intelligere de illis minoribus, qui Eccleſiæ obſequio ſunt ſub cuſtodia Seniorum, ut adveniente ætate promoveantur ad Ordines, dum allegat cap. *Omnis ætas*, 12. *quæſt.* 1. & Vincentium ſequuntur hìc Joan. Andr. *num.* 2. Butr. *num.* 6. & Abb. *n.* 5.

18 Verùm hanc concluſionem notabiliter declarat Archid. in cap. 2. 11. *quæſt.* 1. & poſt eum Feder. de Sen. *conſ.* 111. incipien. *Quæſtio talis eſt*, *num.* 10. ut procedat in his, qui ſervitio Eccleſiæ perpetuò ſunt adſtricti, ſeu in familia perpetua Eccleſiarum, ita intelligentes jura in dict. cap. *Eccleſiarum ſervos*, in cap. *Indicatum*, 86. *diſt.* & in l. 2. *C. de Epiſcop. & Cleric.* non autem in ſervis conductitiis; quia licèt incedant in habitu clericali, & inſerviant Eccleſiæ in celebratione Miſſarum, & aliis Divinis Officiis; tamen cùm non ſunt clerici, non gaudent privilegio fori. Et hæc videtur fuiſſe mens gloſſæ ſecundæ hìc dum dicit, Deputatos Eccleſiæ, & facit text. in Clem. 2. *de decim.* in cap. *Per exceptionem, in ver. Perpetuò oblati, de privil. lib.* 6. Et hanc declarationem probant hìc Collect. *num.* 5. Cardinal. *num.* 2. *verſ. Dic idem de non converſis*, Abb. *num.* 5. Marian. Socin. in cap. *proximo, num.* 8. *ſuprà eodem*, & Stephan. Aufrer. *in tract. de poteſt. ſæcular.*
19 *ſuper perſon. Eccleſ. in 2. reg. num.* 36. Hodie in iſtis ſervientibus, qui in Regno Neapolitano appellantur Diaconi ſelvatici, ſervari debet Decretum tenoris inſtaſcripti videlicet: Sacra Cardinalium Congregatio negociis Regni Neapolitani Præpoſitorum certior reddita in nonnullis ejusdem Regni Diœceſibus Diaconos, quos vocant Selvaticos in maximum numerum citra Eccleſiarum neceſſitatem, aut utilitatem excreviſſe; volens eorumdem exemptionis cauſam declarare, & fraudibus quibuſcunque occurrere, de SS. D. N. Gregorii XV. mandato vivæ vocis oraculo deſuper habito, Diaconos Selvaticos hujusmodi, pro Eccleſiarum, & Epiſcoporum ſervitio retineri, vel in locum quoquomodo deficientium aſſumi poſſe in Cathedralibus, ſeu ſuperioribus Eccleſiis ad ſummum quatuor; & Collegiatis, vel Parochialibus duos; in aliis verò Eccleſiis, in quibus Divina celebrantur, ſi Epiſcopo videbitur, unum: quos quidem Epiſcopi prorſus gratis, & tales, qui omninò per ſeipſos, non autem per interpoſitam perſonam ſervitium debitum præſtent; nec ullo modo criminoſos, aut malæ conditionis, & famæ eligere debeant; aliàs & hi nullo gaudeant privilegio, & eligentes judicium Sedis Apoſtolicæ ſeverum experientur: eos verò privilegio Canonis non gaudere; fori autem privilegio in criminalibus omninò, in civilibus quoad corporis diſtrictionem tantùm, & immunitate ab oneribus perſonalibus, non autem durante ſervitio frui debere? Sed ſi alicubi majoribus utantur privilegiis, & immunitatibus ex legitima conſuetudine, cujus cognitionem, & declarationem in caſu controverſiæ eadem S. Congregatio ſibi reſervat, illam debere attendi; cognitionem verò aliorum præmiſſorum ad Ordinarios pertinere, hoc præſenti Decreto ſtatuit, præcepit, & declaravit. Romæ 20. *Calend. Iulii* 1623.

20 Secundò gaudent fori privilegio ſervi, ſeu famuli Clericorum, in quibus ponit exemplum Hoſtienſ. *hìc num.* 1. & tenet gloſſ. 1. in cap. *Clericum, verſ. Idem dico de ſervientibus, & mancipiis Clericorum*, 11. *quæſt.* 1. Item gloſſ. 1. in cap. *Eos, verſ. Ad hoc poteſt dici quod cùm ſit de familia Sacerdotis, eſt de foro Eccleſiæ*, 32. *diſt.* & gloſſ. in cap. *Generaliter*, §. *Iuxta, in ver. Mancipia*, 16. *quæſt.* 1. Gemin. in cap. *unico, de Cler. conjug. lib.* 6. & in dict. cap. *Eos*, Abbas *conſil.* 53. incipien. *Quidam*, Andr. *num.* 3. *lib.* 1. ſed ibi tantùm recitat opiniones, & nihil firmat. Sed pro hac parte in facti contingentia conſuluit Calcan. *conſ.* 71. *ubi poſt num.* 3. dicit hanc eſſe concluſionem ſecundùm omnes, ut famuli clericorum laici gaudeant ipſorum privilegio, quoad fori declinationem. Hanc etiam eſſe communem opinionem Legiſtarum teſtatur hic Alex. de Nævo *n.* 9. Pro qua inducuntur primo textus

in

in l.1.*& 2.C.de Epiſcop. & Cleric.* ubi ſamuli cle-
ricorum in rebus ſuis collectati non poſſunt. Er-
go ſi res ſunt exemptæ , fortius perſonæ , qui-
bus res accedunt, cap. *Præcipimus,* 12. *quæſt.*2.
Cardinal. in Clem. 1. *num:9.verſ.Item ad hoc,
depræhen.* Sed illa jura intelliguntur de man-
cipiis,ut in d. *l.*1. & ſic de perpetuis ſecundùm
Felin. *hic num:*1. Secundo inducitur cap. *final.*
§. *Petiit, de Offic. Archid.* ubi non dicitur eſſe
ſpeciale in Epiſcopo ut ejus familia ſit de foro
Eccleſiæ ; nec ulla ratio ſpecialitatis apparet.
At reſpondetur textus loqui in Epiſcopo , &
cum materia ſit ſtricta, ad alios extendi non de-
bet : multa enim conceduntur Epiſcopo pro-
pter dignitatis prærogativam , quæ non aliis,
cap.*fin.de re judic.lib.6.* & cap. *Quia periculoſum,
de ſent.excomm.eod.lib.* cum ſimil. Tertiò gloſſæ
præallegatæ inducunt cap. *Indicatum,* 86. *diſt.*
& cap. *Eccleſiarum ſervos,* 12. *quæſt.* 2. Sed illa
jura intelliguntur de ſervis Eccleſiarum perpe-
tuis, non autem de temporalibus , & mercede
conductis , ſecundùm Archid, & Feder. de Sen.
ut dixi ſupra *num:* 18. Vel aliter reſponde , ut
notat gloſſ.in d.cap. *Indicatum,in ver. Inter eos,*
Quartò Clericorum Concubinæ illorum forum
ſortiuntur, gloſſ 1. in cap. *Eos,32.diſt.in.* Ergo
multò magis famuli , qui cum Clerico non de-
linquunt. Sed nego aſſumptum, ut dicam infra
num:29. Tantùm enim ſubſunt Epiſcopo,ut ab
ipſo puniantur,ut dicit textus ibi,ſed non priva-
tivè ad judices ſæculares. Quintò bona patri-
monialia Clericorum gaudent privilegio fori,
cap. *Eccleſia Sanctæ Mariæ , ſupra de Conſtitut.*
Ergo fortiùs famulantes ; Sed ſimiliter negari
poteſt aſſumptum, ut per Butr.in cap. *Si diligen-
ti,num.*18.*de præſcript.*& Felin. *hic num:* 1. *verſ.
Tertiò bona Clericorum.* Contrariam opinionem
in ſervis Clericorum mercede conductis pro-
bant Archid. & Feder. de Sen. *loc. ſupra citatis
num:*18.& idem Archid. in d. cap. *Eccleſiarum
ſervos, num* 1. 12. *quæſt.*2. Et eam amplectitur
hic Abb.*num:6.* Alex. de Nævo *num:*11.& Fe-
lin.*d.num.* 1. dicens opinionem Abb.eſſe tutio-
rem.Idem dicit Stephan.Aufr.ſupra citatus, *nu-
mer.*18.qui etiam teſtatur eadem de facto ſerva-
ri , & ſecundùm eam fuiſſe pluries judicatum in
Senatu Taurinenſi teſtatur Theſaur. *deciſ.* 22.
verſ.Verum in Vrbe, & communem dicunt Capic.
*deciſ.*12. *num:* 2. *in fin.* & Julius Clarus *in praxi
criminali lib.5.§.fin.quæſt.35.verſ. Quæro nunquid
familiares.* Pro hac parte inducitur cap. *penult.
verſ. Non ſic autem, de privileg. lib.6.* ubi privi-
legium datum Conventui non prodeſt familia-
ribus. Item inducitur cap. *Per exemptionem,
eod.tit. lib.* ubi Oblati , quamvis eorum vita ha-
beat aliquid ſpiritualitatis ; tamen non ſunt e-
xempti à poteſtate ſæculari, niſi habeant quali-
tatem perpetuitatis.Ergo multò minus exempti
erunt famuli temporales, & pretio conducti ni
21 hil ſpiritualitatis habentes : facit quod notat
Innoc.in cap.*Cùm olim, in princ. de arbitr.* ubi in-
telligit illum textum in familia perpetua , &
religioſa; licet aliàs nomine familiæ non ſolum
ſervi proprii, ſed etiam alieni, nec non liberti,
qui in ſervitio, & miniſterio ſunt ; ſicut etiam
mercenarii , & ſimiles contineantur, ut l. 1.§.
Familia ff.de publican.& vectigal. l.1.§. *Familia,*
22 *ff de vi, & vi armat.* ſecundùm Innocent. *ibi,* &
Hoſtienſ. *num:*1. Item facit quod notat Bald. in
l.1.*num:5. C.de Epiſcop.& Cler.* ubi quod fami-
liaris perpetuus habet privilegium perpetuum
ſicut Dominus , temporalis autem non niſi du-
rante familiaritate. In hac varietate Albericus
de Roſat.l.1 *C.de Epiſc.& Cler.* conciliando opi-
niones dicit primam procedere in his, qui Cle-
ricis ſerviunt mercede dietim pro aliquo parvo
tempore, & hos affirmat non gaudere fori pri-
vilegio : Secundum verò in his, qui ſerviunt ad
annum, vel ad longius tempus , & hoc placet
Marian.Socin *ſupra* in cap.*prox.num:*21. qui ita
intelligit dictum Baldi de familiari temporali,
ut ſcilicet ita demum durante familiaritate gau-
det privilegio Domini , ſi ſit conductus ad an-
num,vel ad longius tempus ; non autem ſi die-
tim ſerviat. Sequitur Decianus in *tractat. cri-
minal part.1.lib 4.cap.9.num:* 47. Sed certè hæc
diſtinctio eſt potius imaginaria , quàm vera:
nullibi enim reperitur jure cautum , ut familia
debeat ſaltem eſſe annalis ad hoc ut gaudeat
privilegio Domini. Quin potius jura videntur
requirere qualitatem perpetuitatis, ut in d.cap.
Per exemptionem. Et Concilium Tridentinum
voluit familiares eſſe triennales in caſu ſpeciali
*cap 9.ſeſſ.*23. Unde non diſceſſerim ab opinio-
ne Archidiaconi , quæ communior, & verior
videtur,& ubique ſervatur in praxi. Et eſt ratio
diverſitatis inter mancipia , ſeu ſervos proprios
ipſius Clerici, & famulos conductitios, ſecun-
dùm Alex. de Nævo *hic num:*11.*verſ. Et ſi dicis;*
quia quando eſt ſervus proprius , & perpetuus
ipſius Clerici , quicquid acquirit , ipſi Clerico
acquirit,ſicut ſervus ipſius Clerici. Unde po-
tius dicitur conveniri ipſe Clericus , ad quem
commodum, vel incommodum pertinet, l. 1.
§.*In propria ff.Quando appellan.ſit,* & cap. *Beluum,
verſ.In propria,* 2. *quæſt.6.* ſecus in ſervo condu-
ctitio;quia non eſt ipſius Clerici, nec illi acqui-
rit. Quod tamen limitabis , niſi aliàs Dominus
non poſſet commodè uti ſuo privilegio , niſi in-
cluderetur famulus ; quia tunc etiam mercede
conductus includeretur,cap.*penult.*§. *Cum conce-
ditur,de privil.lib.6* Ita Felin.*hic num:2.verſ. Tene
iſtam concluſionem,*Joan.Anton.de Nigr. *in Extra-
vag.un.num:9.verſ. Adverte,de vit. & honeſt. Cleric.*
Menoch.alios adducens *de Arbitr. Iudic. centur.6.
caſu* 562.*num:*11.
23 Tertiò gaudet fori privilegio familia Epiſco-
pi,ut eſt textus in cap. *fin.* § *Petiit, ſupra de Offic.
Archid.* ubi hoc tenent omnes , & de communi
opinione teſtantur Abbas *hic num:6.* Joann. de
Monte Spetello *inter conſ.Calcan.conſ.*72. quod
eſt ſubſcriptio præcedentis conſilii, Capic. *de-
ciſ.*12 *num* 1. Theſaur.*deciſ.Pedemont.*22.*num:6.*
Boſſ.*in tit.de foro compet poſt num:*127. & Clar.
in *d.§.fin.quæſt.*15. *verſ. Ab hac tamen concluſione.*
Quam etiam ſervat Curia , ut ſcripſi in cap. *Ec-
cleſia ſancta Maria , à num:* 43. *ſupra de Conſtitu-
tionibus* , & in familia Epiſcopi intelligi poſſunt
gloſſæ præallegat. in caſo præcedenti,*num:* 20.
24 ſecundùm Felin. *hic num:*1.*in fin.* Et quamvis
Alex. de Nævo *hic num:* 9. dicat communem
opinionem veram non videri in puncto juris,
quia text.in d.cap. *final.* loquitur de conſuetu-
dine,quæ ibi allegabatur præſcripta: tamen ju-
dicio meo fallitur in intellectu illius Decreta-
lis : nam ille Archidiaconus Senonen. quamvis

allegaret conſuetudinem eſſe, ut omnes de ditione Senonen. convenirentur prius coram ſe, quàm coram Officiali Archiepiſcopi; tamen ab hac regula excipiebat cauſas Archiepiſcopi, & familiæ ſuæ; atque ita textus fundat ſe ſuper conſuetudine reſpectu juriſdictionis dumtaxat, quam Archidiaconus præſcripſerat: ſed non fundat ſe ſuper conſuetudine in exceptione familiarium Archiepiſcopi, qui conveniebantur coram illius Officiali; quin potiùs admittit eos remanſiſſe ſub juriſdictione Archiepiſcopi ex juris communis diſpoſitione, cum contra eos nihil præſcripſiſſet Archidiaconus, ut cap. *Cùm olim*, *de præſcript.* unde à communi opinione non eſt recedendum. De familiaribus Papæ, & Cardinalium dic ut ſcripſi in cap. *Ex parte, il ſecondo, à n. 2. uſque in fin. infra de privil.*

25 Quartò forum Clericorum ſortiuntur clericorum concubinæ, ut innuit text. in cap. *Eos, 23. diſt.* ubi indulgetur licentia Principibus ſæcularibus ut ubi clerici ſe correxerint, illorum concubinas mancipent ſervituti, ubi gloſſ. 1. tenet uxorem non legitimam, ſeu concubinam Sacerdotis eſſe de foro Eccleſiæ, tum quia eſt de illius familia, tum quia delinquit in perſona Eccleſiæ, & ratione delicti efficitur quis de foro alterius, cap. *Placuit, 6. quæſt. 3.* Idem tenent ibi Archid. & Gemin. præſertim in concubina clerici in ſacris conſtituti, prout loquitur ille textus: & ſequuntur Abb. in cap. 2. *de cohabitatione Clericorum, & Mulier.* & in cap. *Cùm ſit generale*, *infra eod.* Roman. *in ſingular. 665. num: 2. in ver. Concubina*, Joan. de Plat. in l. 1. *C. de Mulier, & in quo*
26 *loco, lib. 10.* Alii verò dicunt concubinam Clerici committere ſacrilegium, cap. *Qui Chriſto*, & cap. *Virginibus, 27. quæſt. 1.* & notat Hoſtienſ. in *Summ. de cohabit. Cler. & Mulier. §. Quam pœnam.* Henr. Boich. & Abb. in cap. 2. *eod. tit.*
27 & idem Abb in cap. *Vt clericorum, de vit. & honeſt. clericor.* Crimen autem ſacrilegii eſt mixti fori: unde contra concubinas Clericorum poteſt procedere tam Judex Eccleſiaſticus, ut cap. *Quiſquis, 17. quæſt. 4.* & cap. *Cùm ſit generale, infra eodem*, quam judex ſæcularis; & ita in crimine ſacrilegii concludunt omnes, ut teſtatur Mantica
28 *conſ. 266 num: 8.* Unde Petr. de Anchar. in cap. *Ea quæ, in vigeſima quarta quæſt. de reg. jur. lib. 6.* & *in conſ. ſuo 197. verſ Super ſecundo dubio*, firmat Principem ſæcularem poſſe facere ſtatuta pœnalia contra prædictas concubinas Clericorum manifeſtas, & notorias: nec tunc ſecundùm eum honeſtas Eccleſiæ maculatur, ſed potius defenſatur, & ſacri Canones melius cuſtodiuntur; licèt contra occultas putet non poſſe judicem laicum ex officio procedere, ne detegat crimen clericorũ. Ad hinc quod ait Conſtantin. in cap. *In ſcripturis. 96. diſt* & opinionem Anchar. ani ſequuntur Joan. de Anan. *in rubr. de adulter. col. ult.* Felin. in d. c. *Cùm ſit generale*, *num: 14. infra eod.* Eamque dicit fovere maximam æquitatem Stephan Aufr. *in tractat. de poteſt. ſæcular. ſuper perſon. eccleſ. in 2. reg. num: 34. in fin. inter Tract. comm. tom. 14. pag. 396.* Itaque contra concubinas Clericorum, cùm crimen hoc ſit commune inter judicem eccleſiaſticum, & ſæcularem, erit locus præventioni, prout concludit Marian. Socin. in c. *proxim. n. 21. verſ. Et prædicta, ſupra eod.* & in d. c. *Cùm ſit generale.* Felin & Aufr. *loc. citatis.*

29 Conclude veritatem. Aut quæritur quis judex poſſit procedere contra concubinam pro crimine commiſſo cum perſona ipſius Clerici; & poteſt procedere ſolus judex eccleſiaſticus: & in hoc caſu intelligo textum in d. c. *Eos, 32. diſt.* Tribuit enim facultatem Principibus laicis coercendi concubinas pro ipſo delicto concubinatus cum Clericis perpetrato ubi Clerici ſunt incorrigibiles: & hoc intendit gloſſ. 1. dum dicit, Non legitimam propterea clerici forum ſortiri, quia delinquit in perſona Eccleſiæ. Et ita proce-
30 dat prima opinio Archid. & ſequacium. Ratio eſt, quia cùm cauſa concubinatus ſit individua inter concubinam, & Clericum, non poteſt contra ipſam inſtitui proceſſus, quin tangatur perſona ipſius Clerici, quæ exempta eſt à ſæculari poteſtate. Unde ratione individuitatis cauſæ concubina forum Clerici ſortitur; quia ſi non privilegiatus in materia individua concurrat cum privilegiato, illius privilegio utitur, l. *Si communem, ff. Quemadmodum ſervitus amittatur*, & c. *Pertuas, de arbitr.* quam regulam conſtituit gloſſ. in cap. *unic. in ver. Eccleſiaſticus, de jurepatr. lib. 6* & pluribus confirmant Alexand. *conſ. 122. num: 16. & ſeq. lib. 4.* & Jaſ. in l. *Si emancipati, à num: 5. C. de collat.* Unde cùm cauſa eſt communis inter clericum & laicum, propter adjunctionem clerici agi debet coram eccleſiaſtico, ut decidit Bart. in l. *Præcipimus, §. eodem obſervando, num: 2.* per illum textum, *C. de appellat.* & in l. *Solet, ad fin. ff. de alim. legat.* & in d. l. *Si communem*, ſequitur Petr. de Anchar. in cap. *Romana, num: 7. de appellat. lib. 6.* Alex. *ubi ſupra*, & Jaſ. in d. l. *Si emanci-*
31 *pati, num: 13.* Quamobrem ſi judex ſæcularis inſtitueret proceſſum contra mulierem in cauſa fornicationis cum Clerico perpetratæ individuando perſonam ipſius Clerici, eo ipſo incideret in excommunicationem, quæ in Bulla Cœnæ fertur in judices, qui ſe interponunt in cauſis criminalibus contra perſonas eccleſiaſticas eas proceſſando, ut dictum eſt *ſupra numer. 14.*
32 Et ex his valde dubito de doctrina Anchatani in *d. conſ. 197.* nam cùm concubinæ clericorum pro delictis cum eis commiſſis non ſortiantur forum ſæcularem, ut oſtenſum eſt ſupra, conſequenter nec ligantur ſtatutis illius fori; quia forum ſortiri, & ſtatutis ligari à pari procedunt cap. *fin. de conſt. lib. 6.* Archid. in cap. *Quæ contra num: 9. 8. diſt.* Specul. *in tit. de conſt. §. 1.* Butr. *in Rubr. de conſuetud. num: 7.* & Decius in cap *Decernimus, num: 197. de judic.* Præterquam quod cederet in ignominiam, & infamiam Ordinis Clericalis, ut in Edictis, & Legibus publicis Principum ſæcularium notarentur, licèt obiter, & per indirectum, crimina clericorum, arg. c. *In ſcripturis, 96. diſt.*

Aut quæritur quis ſit judex competens contra concubinas Clericorum in delictis per eas commiſſis tum laicis, vel in cauſis civilibus ipſarum, & hoc caſu ſi delicta non ſint eccleſiaſtica, vel mixti fori ſecundùm ea, quæ notantur in c. *Cùm ſit generale*, *infra eod.* ſolus judex laicus eſt competens: Non enim hoc caſu concubinæ gaudent privilegio fori; quia non debent ex earum delicto commodum reportare, ut finaliter concludit Marian. Socin. ſupra in c. *proxim. num. 22.*

in

in fin. Unde nec relevat, quod ſint de familia
Cletici, ut dicit gloſſ. in d. c. *Eos*, quoniam hæc
familiaritas prodeſſe non debet cùm ſit turpis,
& à jure damnata. c. 1. *& per tot. infra de cohabit.
Cleric. & Mulier.* Illud eſt indubitatum, videli-
cet contra concubinas etiam laicorum non ob-
ſtante præventione judicis ſæcularis ſolùm E-
piſcopum poſſe procedere ad pœnam excom-
municationis ex decreto Concilii Tridentini
cap. 8. ſeſſ. 24 de reform. matrim. ut ſcripſi plenè in
cap. *Pernicioſam, à num: 18. ſupra de Offic. Ordina-
rii.*

33 Quintò fori privilegio gaudent uxores Cle-
ricorum, ſecundùm unam opinionem, quam te-
net gloſſ. 1. in c. *Eos, 32. diſt.* & gloſſ. 1. in cap.
Clericum 11. quæſt. 1. Joan. de Imol. & Gemin in
c. *un. de cleric. conjug. lib. 6.* Abb. *hic num: 6. verſ.
Quid de uxore clerici.* Marian. Socin. in cap. *pro-
xim. num: 20. ſupra eod.* Angelus *in ver. Excommu-
nicatio 7. §: 8.* & hanc eſſe communem opinio-
nem fatetur hic Alex. de Nævo, *num: 21.* Pro
qua allegatur primò textus in l. 2. *C. de Epiſcop &
Cleric.* ubi uxor, & filius clerici gaudent illius
privilegio. Licet ille textus non loquatur de
privilegio fori, ſed immunitatis à collectis, &
34 impoſitionibus laicalibus. Secundò allegantur
jura, quæ dicunt uxorem ſortiri forum ex perſo-
na viri, ut l. *fin. § Item reſcripſerunt*, & ibi Bart.
ff. ad municipal. l. *Cùm quædam puella, ff. de ju-
riſdiction. omn. Iudic.* l. *Exigere, ff. de Iudic.* &
l. *fin. C. de Incol. lib. 10.* Demum allegatur textus
in l. *Fœmina, ff. de Senator.* ubi uxores coru-
ſcant radiis maritorum, & eorum dignitate. &
35 privilegio gaudent. Et procedit hæc opinio ſive
matrimonium fuerit contractum ante clerica-
tum, prout loquitur textus in d. l. 2. & ibi no-
tat gloſſ. in ver. *Conjugia*, ſive contractum fue-
rit poſt clericatum, ſecundum Abb. *hic num. 7.
verſ. Et licet loquatur*: nam conjugium non re-
pugnat ſubſtantiæ Ordinis etiam ſacri, ſed pro-
hibitio inducta eſt ex conſtitutione Eccleſiæ,
ut notatur in c. *Cùm olim, infra de Cleric. con-
jugat.* in c. *Quæ ad perpetuam, 27. quæſt. 1.* & per
Innocent. in c. *Placet, de converſ. conjug* Non ob-
ſtat quod uxor non habeat characterem Ordi-
nis, quoniam plures alii gaudent fori privi-
legio, quibus tamen character non eſt impreſ-
ſus, ut patet in Monialibus, & Converſis, c.
Monialibus, c. *Non dubium*, & c. *Parochianos, infra
de ſentent. excomm.* in familia Epiſcopi, & conſi-
milibus.

36 Contrarium tenet Joan. Andr. in d. cap. *unic.
num: 3. de Cler. conjug. lib. 6.* ubi dicit nunquam
fuiſſe uſu receptum, ut uxor clerici gaudeat pri-
vilegio Canonis, & fori; abſurdum enim eſſet
ut fœmina, quæ in civilibus eſt fori ſæcularis,
in criminalibus à ſæculari judice puniri non poſ-
ſet. Nec obſtat ſecundùm eum quod hoc con-
tingat in Clerico conjugato, qui in criminalibus
gaudet privilegio fori, & non in civilibus, ut in
d. c. un. quia hoc operatur character, qui perſo-
nam clerici non egreditur. Idem tenet ibi Joan.
de ſancto Georgio, & quamvis refellat ratio-
nem Joan. Andr. dicens hoc privilegium non eſ-
ſe conceſſum characteri Ordinis Clericalis, cum
& Converſi non habentes Ordinem, & Monia-
les eodem privilegio gaudeant, d. c. *Non dubium*,
cap. *De Monialibus*, & c. *Parochianos, de ſent.
excommun.* & cap. *Religioſo, in 2. reſpon. eod. tit.
lib. 6.* Verè tamen Joan. Andr. non negat quin
perſonæ eccleſiaſticæ carentes Ordine gaudeant
privilegio fori, & Canonis. Sed tamen aſſerit
hoc privilegium in Clerico deſcendere à cha-
ractere clericali, cùm ei competat ratione Ordi-
nis. Undè malè reprehenditur à Joan. de ſancto
Georgio, & Abbate *hic num: 8.* Eamdem opinio-
nem ſequitur, & veriorem putat Alex. de Næ-
vo *hic num: 21.* cum qua etiam tranſit Butr. *num.
6. verſ. Gaudet etiam uxor clerici*; eamque ſerva-
ri de facto teſtatur Stephanus Aufrer. *in tract.
de poteſt. ſæcular. ſuper perſonis eccleſiaſt. in 2. reg.
num: 35.*

37 His in utramque partem adductis, pro ſolu-
tione quæſtionis videntur mihi ſtatuendæ con-
cluſiones infra ſcriptæ.

Prima concluſio eſt. Uxor Clerici in ſacris
Ordinibus conſtituti in omnibus ſortitur forum
ex perſona mariti. Hanc concluſionem ſequun-
tur omnes ſupra citati *num: 33.* & eſt communis
opinio, ut teſtatur hic Alex. de Nævo *num: 22.*
Et quamvis ſubdat contrarium tenere Joann.
Andr. & cum eo tranſire Anton. de Butr. tamen
in hoc videtur falli; quia Butrius *loco citato* lo-
quitur ſimpliciter de uxore Clerici, & Joann.
Andr. ſi ſedulò expendatur potius tenet uxorem
Sacerdotis gaudere fori privilegio, conſiderat
enim illud inconveniens, quod uxor Clerici,
quæ in civilibus eſt fori ſæcularis, in criminali-
bus ſit fori eccleſiaſtici. Quæ ratio viget tantum-
modo in uxore Clerici in minoribus conſtituti,
qui cùm gaudeat privilegio fori in criminalibus
tantùm, & non in civilibus, ut in d. cap. *unic. de
Cler. conjug. lib. 6.* ſi uxor ſortiretur illius forum,
eodem modo gauderet in criminalibus, & non
in civilibus, quod eſſet abſurdum ſecundùm Jo-
an. Andr. ſed hæc ratio non viget in uxore Cle-
rici in ſacris, quia is gaudet privilegio fori tam
in civilibus, quàm in criminalibus. Unde ceſſat
inconveniens, quod uxor eſſet duplicis fori, quia
erit tantùm de foro Eccleſiæ. Poteſt autem hic
caſus dupliciter contingere. Primò ſcilicet in
Eccleſia Orientali, quia clerici in minoribus
contrahunt, & in majoribus utuntur matrimo-
nio jam contracto, ut cap. *Cùm olim de cleric. con-
jug.* Unde uxores Græcorum gaudent privile-
gio fori, etiam in civilibus ſecundùm Joan. de
Imol. *hic num: 3. verſ. Et per hoc videtur*, & Ste-
phan. Aufrer. *in d. tract. de poteſt. ſæcular. in 2.
38 reg. num: 35. verſ. Uxores verò clericorum in ſacris.*
Secundò hic caſus poteſt contingere in Eccleſia
Occidentali in conjugato, qui ad ſacros Ordi-
nes promovetur uxore conſentiente, & conti-
nentiam vovente, juxta textum in c. *Conjuga-
tus*, cum ibi notatis, de converſ. conjugat. nam
& illarum cura non eſt negligenda: imo cleri-
cus de fructibus beneficii ſui poteſt uxorem ale-
re, ſicut Apoſtoli faciebant, ut in cap. *Omnino, 31.
diſt.* ubi bonus textus cum gloſſ. & in cap. 1. *de co-
habit. clericor. & mulier.* ſecundùm Abb. *hic num: 9.*
& idem eſt ſi Maritus Religionem profiteatur
uxore in ſæculo remanente, & caſtitatem pro-
mittente, c. *Cùm ſit*, & c. *Sanè, de converſ. conjug.*
ſecundùm Marian. Socin. *ſupra* in cap. *proxim.
num: 20.*

39 Secunda concluſio: Uxor clerici in minori-
bus Ordinibus conſtituti, qui in habitu, & ton-
ſu-

ſura non incedit, vel inſervit Eccleſiæ, nec in civilibus, nec in criminalibus gaudet fori privilegio: nam cùm talis Clericus hoc privilegio non gaudeat, ut in d.cap.*un*.juncto Decreto Concilii Tridentini *cap.6.ſeſſ.*2.longè minus gaudere debet illius uxor, quæ non ex perſona propria, ſed ex perſona mariti ſortitur forum: & hoc eſſe indubitatum affirmat Joan. Andr. in d.cap.*un.num:* 3. Abb. *num:7. verſ.Primo caſu*, & Alexand. de Nævo *num:*16.

40 Tertia concluſio. Uxor Clerici in minoribus etiam deferentis habitum, & tonſuram clericalem, & inſervientis Eccleſiæ ad præſcriptum d. c.6. non gaudet privilegio fori in civilibus: ubi non agitur de perſonali diſtrictione: nam cùm tali privilegio non gaudeat Clericus illius maritus, ut eſt text in d.cap. *un.* & ex ſententia S. Congregationis Concilii dixi in cap. *Propoſuiſti*, *num.*28. *infra eod.* conſequenter nec illius uxor gaudere debet, ex Theorica Joan. Andr. de qua in præcedenti concluſione.

41 Quarta concluſio. Uxor Clerici in minoribus
incedentis in habitu, & tonſura clericali, & in-
ſervientis Eccleſiæ gaudet privilegio fori in
criminalibus etiam civiliter intentatis, & hoc
ſecundùm unam opinionem quæ communis eſt,
ut patet ex dictis ſupra *num.*33. & mihi videtur
etiam de jure verior: nam & ſi Alex. de Nevo
hic num: 18. affirmet contrarium poſſe defendi
probabiliter, & magnam vim faciat in eo, quod
privilegium fori in clerico deſcendat à chara-
ctere clericali, cum ſit de jure Divino, cap. *Si Im-*
perator. 96.diſt. qui quidem character cum inhæ-
reat perſonæ ipſius clerici, ad alios extendi non
poteſt: hoc tamen parum videtur urgere, quia
privilegium fori in uxore non provenit ab ex-
tenſione characteris, ſed ex eo, quia uxor ſorti-
42 tur forum mariti. Dicit enim Imperator in l.*fi-*
*nal.*C.*de Incol.lib.* 10. Mulieres honore marito-
rum erigimus, & genere nobilitamus, & forum
43 ex eorum perſona ſtatuimus; & dictum eſt ſu-
pra *num:* 34. Quod ſi hoc procedit indifferenter
in Uxoribus ſæcularium virorum, longè magis
obtinere debet in uxoribus Clericorum, quæ
majoribus privilegiis decorantur, quàm uxores
aliorum, ut patet in l.1.*&* 2. C. *de Epiſcop. & Cle-*
ric.& conſiderat Abb.*hic num:*7. Neque enim ex
eo, quod maritus ſit clericus, uxor illius debet
eſſe deterioris conditionis; imo melioris, ut d.
l.2.ne alioquin dignitas mariti in dedecus uxo-
ris retorqueatur contra textum in d.l. *fin.* & l.
Fæmina, ff. de Senator. Item ſi eſt ita in uxoribus
militum armatæ militiæ, ut forum viri ſortian-
tur d.l. *fin.* C.*de incol.lib.*10. cur non idem di-
cendum ſit in uxoribus clericorum, qui ſunt mi-
lites cœleſtis militiæ.cap.*Chriſtianus*, 11.*queſt.*1.
cap. *Nullus Epiſcoporum*, 53. *diſt.*& cap. *Degra-*
datis, ibi, *Cœleſtis militiæ milites*, de pœn. lib.6.
Et huic fundamento, quod mihi videtur irrefra-
gabile, non reſpondent Alex. de Nævo, & alii
44 ſequaces alterius opinionis. In oppoſitum ta-
men ſtat authoritas Joan. Andr. & communis
obſervantia. Sed tenendo ſupradictam opinio-
nem, eam limitabis, ut procedat quandiu vivit
Clericus conjugatus; ſecus poſtquam obierit, ut
hic per eundem Alex. de Nævò *num:* 22. Porrò
S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridenti-
ni Interpretum noluit decidere hunc articulum,
fortè quia ad interpretationem Concilii non pertinet. Nam conſulta ab Epiſcopo Nuſcano an uxor conjugati clerici gaudeat privilegio fori, prout ejus maritus: Reſpondit non eſſe Congregationis id decidere, ſed quæſtionem eſſe ſolvendam ex diſpoſitione juris communis.

45 De privilegio Canonis, cùm ſit annexum clericali characteri, nuſquam fuit uſu receptum ut extendatur ad uxores, ſecundum Joan. Andr. in d.cap.*un.num:*3. quem ibi ſequuntur Geminianus, Franc, & alii communiter Cardin. in Clem. *Per litteras*, in 12.*queſt.de praben.*& Alex. de Nævo *hic num:*21.

46 Sextò. Ruſtici Eccleſiæ gaudent fori privilegio, ſecundùm Hoſtienſ. in *Summ. hoc tit.*§.2. *verſ.Ex præmiſſis*, qui ad hoc allegat cap. *Indicatum*, 86.*diſt.*cap.*Eccleſiarum ſervos*, 12.*quæſt* 1.l.2. C.*de Epiſc.Clerici.*& l *Si quis*, C.*Ubi cauſ.Fiſcal.* Verum hoc procedit in duobus caſibus, quos notat gloſſ. 1. in d.cap.*Indicatum*, & Joan. Andr. *hic numer.6.in gloſſ.*2. Primus eſt cum Eccleſia ex privilegio Imperatoris habet juriſdictionem ſuper eos, arg.cap. *Si duobus, de appellat.* Secundus eſt, quando ruſtici habent generalem bonorum adminiſtrationem ab Eccleſia, arg. cap. *Ei qui*, §. *Nulli quoque*, 2.*quaſt.*6. Tertium caſum addit Speculator in tit.*de compet Iudic.*§.1.*verſ.Vigeſimo ſeptimo*, & Collect.*hic num:*5. videlicet quando conveniuntur ſuper re, quam tenent ab Eccleſia.

47 Quod locum habet etiamſi duo emphyteutæ laici contendant inter ſe de dominio utili, quod habent ab Eccleſia: nam cauſa agi debet coram judice eccleſiaſtico, ut pluribus decidunt Domini de Rota *deciſ.*42.*part.*6. *Recentior.* Sed his caſibus exceptis ruſtici Eccleſiæ generaliter in foro ſæculari conveniuntur ſecundum gloſſ. & Joan. Andr. *ubi ſupra*, & ſequuntur *hic* Butr. *num:* 6. Alex. de Nævo *num:* 13. & Marian. Socin. in cap.*prox.ſupra eod in* 5. *declaratione*, *num:* 8. qui prædictis addit quartum caſum videlicet ſi extaret conſuetudo ut convenirentur in foro Eccleſiæ. Conſuetudo enim dat juriſdictionem, l. *Viros*, C.*de diverſ.offic.lib.*12.c.*Cùm contingat*, *infra eod.*& ibi latius Doctores.

48 Septimo gaudent privilegio fori Oblati alicujus Religionis, in quibus exemplificant hic verbum, *Minores*, Innoc. Joan. And. & alii. Sed de his dic ut ſcripſi latiſſimè in cap.*Ut privilegia*, *à n.*1.*uſque in fin.infr.de privileg.*

49 Octavo eodem privilegio gaudent Monachi, & Converſi, ut cap. *A Subdiacono*, 93.*diſt.* c. *Inſita*, 11.*quaſt.*1. cap.*Parochianos*, & cap.*Cum illorum*, *infr.de ſent. excom.* & in his exponunt hanc litteram in ver. *Minores*, Hoſtien. Joan. Andr. & Butr.*num:*6. & idem dicendum de monialibus, ut d.c.*De monialibus*, *eod.tit.* Et de Religioſis omnibus approbatam regulam profitentibus tradit Marian. Socin. in cap.*prox.ſupra eod in* 7.*declarat.num:*10.

Nonò, hoc privilegio gaudent Novitii, arg. cap.*Religioſo*, §. *Quamvis*, *de ſentent.excomm.lib.*6. quamvis enim cum effectu non ſint Religioſi, ſunt tamen perſonæ eccleſiaſticæ, gaudent privilegio Canonis, ut ibi dicitur, & ſunt de foro Eccleſiæ, ut per Cardinal. in Clement.2.*num:*9.*verſ. Item Novitius*, *de praben.* & ſcripſi poſt Hoſt. & alios in cap.*Statuimus*, *nu:*45.*infr.de regular.*

De-

50 Decimò, Eremitæ quoque dicuntur hoc pri-
vilegio gaudere, ut notat gloſſ. *ult.* in cap. *Nulla
ratione*, 93. *diſtinct.* & gloſſ. in cap. *Qui verè, in
ver. Verò*, 16. *quæſt.* 1. ubi dicunt Eremitas ſubeſſe
51 Epiſcopo, in cujus territorio degunt. Idem vo-
luit Innoc. in cap. *Cum monaſterium, num:* 1. *ſupra
de elect.* ubi concludit Eremitas, quamvis poſ-
ſint habere proprium, quia non abrenunciant;
tamen eſſe perſonas Eccleſiaſticas, & debere
continentiam promittere, & ſervare, cap. *Scri-
pſit*, §. *Ecce*, 27. *quæſt.* 2. & cum eo tranſeunt ibi
Hoſtien. *num:* 3. & Joan. Andr. *num:* 12. Idem te-
net Archidiac. in d. cap. *Qui verè, num:* 3. 16. *qu.* 1
& in cap. 1. *num:* 1. *in ver. Eremiticam, de exceſſ. Præ-
lat. lib.* 6. ubi aſſerit Eremitas, quamvis non re-
nuncient propriis, tamen habere annexum vo-
tum continentiæ, gaudere privilegiis Clerico-
rum, & ſubeſſe Epiſcopo, in cujus territorio con-
ſiſtunt; quia non debent eſſe acephali, d. cap.
52 *Nulla ratione*, 93. *diſt.* Licèt ſubdat eos non eſſe ve-
rè Religioſos, niſi dent ſe alicui ex Religionibus
approbatis, ſecundum ea, quæ notantur in cap.
De Viduis, 27. *quæſt* 2. ſequitur Abb. in d. cap. *Cùm
monaſterium, num:* 2. *de elect.* & Butr. *hic num:* 6.
qui ſimpliciter ait tales gaudere fori privile-
gio; & hanc partem conatur hic tueri, & verio-
rem putat Alex. de Nævo, *num.* 27. ubi conclu-
dit Eremitas eſſe perſonas Eccleſiaſticas, & gau-
dere fori privilegio. Movetur primò per text in
cap. *Item cùm Ioannes Baptiſta*, 2. *quæſt* 7. ubi ſan-
ctus Joannes Baptiſta dicitur vitam Eremiticam
duxiſſe; Ergo talis non eſt vita laicalis, ſed Ec-
cleſiaſtica, ad idem, §. *Ecce*, 27. *quæſt.* 2. ubi ſanctus
Macarius, & ſanctus Alexius poſt contracta
ſponſalia de præſenti elegerunt vitam Eremiti-
cam, ut Deo ſervirent, & ſic ſuas ſponſas reli-
querunt. Ergo ſequitur ſecundum eum ut non ſit
vita ſæcularis, ſed Eccleſiaſtica, facit d. cap. *Qui
verè*, 16. *quæſt.* 1. ubi vita Eremitica laudatur. De-
inde movetur per textum in c. *Duo ſunt*, 12. *quæſt.*
1. ubi textus ponderat perſonas Eccleſiaſticas eſ-
ſe, nedum clericos, ſed etiam perſonas Deo de-
votas, quæ ſunt deditæ orationi, & contempla-
tioni, quæ ab omni ſtrepitu temporalium debent
ceſſare. Sed Eremitæ ſunt tales. Ergo ſunt perſo-
næ Eccleſiaſticæ. Idem firmat Felin. *hic nu:* 5. *verſ.
Eremitæ ſunt de foro Eccleſiæ*, ubi alios adducit, &
allegat textum, quem dicit eſſe novum, in cap.
fin. §. *Item vitas Patrum*, 15. *diſt.* ubi textus dicit:
Vitam Eremitarum cum honore ſuſcipimus, &
quamvis reſtringatur ad vitas, quas ſcripſit Hie-
ronymus; tamen ut inquit Felin. hoc verum quo
ad hoc ut illi dicantur ſancti: ſed non reſtat quin
ille text. probet vitam illorum religioſam eſſe.
Unde ab Eccleſia invocantur Sancti Monachi &
Eremitæ. Demum hanc dicit eſſe communem
concluſionem, & ſequendam favore animæ, A-
retin. *hic num:* 9. & Boer. *in tract. de ſtat. & vit. Ere-
mit. num:* 13. & 14.

Contrariam opinionem amplectuntur Laud,
& Joann. de Lignano in Clement: 2. *de Præben.*
Quia tales ex utero matris exierunt laici, nec
poſtea ſupervenit aliquis actus, eripiens eos à
juriſdictione Imperatoris, qualis eſt Ordinis re-
ceptio, & converſio ad aliquam ex Religioni-
bus approbatis, ut in cap. *Si quis ſuadente*, 17. *qu.*
4. in cap. *fin. de relig. domib.* & in cap. *Non dubium*,
53 *de ſentent. excomm.* Idem firmat Abb. *hic num:* 10.
ubi ait primam opinionem æquiorem eſſe; ſed
hanc poſteriorem eſſe veriorem de jure; quia
Eremitæ non habent certam regulam, ſed vi-
vunt ſola voluntate, & ſunt ſicut locuſtæ ſine re-
ge, ſecundum Guiliel Naſonem, & notat gloſſ.
in d. cap. *Qui verè, in ver. Verò*, 16 *quæſt.* 1. Et di-
ctum Innocentii quod teneantur continentiam
promittere, non probatur jure, ut idem Abb. af-
firmat in d. cap. *Cùm monaſterium, num:* 2. & ſe-
quitur Marian. Socin. in cap. *proximo, num:* 11.
ſupra eod. ubi dicit hanc opinionem ſibi magis
placere, eamque tenere Guil. de Monte Laudu-
no in d. Clem. 2. & in Clemen. *Cum ex eo, de ſen-
tent. excomm.* quia propriè loquendo iſti non ſunt
perſonæ Eccleſiaſticæ: non enim ſunt clerici, &
hoc clarum, nec ſunt religioſi alicujus religio-
nis approbatæ, nec Converſi, nec Oblati. Facit
cap. *Duo ſunt*, 12. *quæſt.* 2. ſed ſunt meri laici, &
recedunt ad libitum, nec deputati reperiuntur
ad aliquem Eccleſiaſticum pium uſum authori-
tate Eccleſiæ, vel alicujus Prælati, & allegat
Petr. de Anchar. idem tenentem in d Clem. 2. *de
præben.* & in repet. cap. *Ea quæ qu.* 7. *de reg. jur. lib.*
6. qui utrobique refert ita conſuluiſſe Joann. de
Calder. habetur ejus conſil. *in tit: de iudic. conſil.* 7.
quod incipit, *Au fratres de Pœnitentia.* Et hanc o-
pinionem dicit eſſe de jure veriorem, quæ etiam
ſervaretur in practica, Stephanus Aufrer. *in tract.
de poteſt ſæcular. ſuper perſon eccleſiaſt. in* 2. *reg. num:*
37 ubi etiam refert ita judicatum fuiſſe in Curia
Parlamenti in quodam Eremita, qui propter e-
gregia furta, & rapinas, ultimo fuit affectus ſup-
plicio; licèt ipſe quoque ſubdat primam opinio-
nem eſſe æquiorem favore Religionis, pro qua
in dubio eſt judicandum, l. *Sunt perſonæ, ff. de Reli-
gioſ. & ſumptib. funer.*

Ego verò in hoc articulo conciliando opinio-
nes exiſtimo diſtinguendas eſſe quatuor ſpecies
Eremitarum.

54 Quidam enim ſunt Eremitæ, qui emittunt tria
vota ſubſtantialia in aliqua ex religionibus ap-
probatis, quales ſunt Eremitæ Camaldulenſes,
Montis Coronæ, Montis Senarii, & conſimiles,
& hos eorumque novitios indubitatum eſt gau-
dere non tantum privilegio fori Eccleſiaſtici, id
eſt exemptionis à ſæculari poteſtate, cùm ſint
verè, & propriè Religioſi, ut cap 1. *in fin. de exceſſ.
Prælat. lib.* 6. ſecundum unum intellectum, &
cap. *Privilegium*, ibi, *In cellis ad monaſterium ſpe-
ctantibus, de ver. ſignific. eodem lib:* & hic notat Fe-
lin: *num:* 6. *verſ. Et adverte:* Et de religioſis omni-
bus, & novitiis dictum eſt ſupra *num:* 49 Sed et-
iam privilegio exemptionis à juriſdictione Epi-
ſcopi, etiam ratione delicti perpetrati, contra-
ctus initi, vel rei ſitæ extra locum exemptum, ut
ſcripſi lariſſimè in cap. *Tuarum, infra de privileg.* &
hoc planum.

55 Quidam ſunt Eremitæ viventes in Congrega-
tione, & habentes modum vivendi ab Epiſco-
po approbatum: & tales licèt non ſint verè &
propriè Religioſi, quia non profitentur aliquam
ex religionibus approbatis; ideoque nec teſta-
ri prohibeantur ſecundùm Archid: in cap: *un.
num:* 1: *in ver. Eremiticam, de exceſſ: Prælat: lib:* 6.
Abb. *in Rubric. de teſtam. nu:* 6 Præpoſit. in c. *Nul-
li dubium, num.* 21. 12. *quæſt.* 1. Alber. in Auth. *In-
greſſi, num:* 32. C. *de Sacroſanct. Eccleſ.* Navarr.
56 *comment.* 2. *num:* 45, *de regular.* Exiſtimo tamen
eſſe

eſſe perſonas Eccleſiaſticas, & ſubeſſe juriſdi-
ctioni Epiſcopi diœceſani. Moveor primò per
text. in cap. *Indemnitatibus*, §. *penult. de elect. lib. 6.*
ubi patet mulieres viventes in Congregatione
licèt non renuncient propriis, nec profeſſionem
faciant; nihilominus inſtat Monialium eſſe ſub
juriſdictione Eccleſiæ; & tamen illarum ſtatus,
ſeu regula non approbatur, ut ibi dicitur. Idem-
que patet de Beguinis in Extravag. *Ratio, Ioan.*
XXII. de religioſ. domib. Et in mulieribus, quæ
vulgò dicuntur Canonicæ ſæculares, ut eſt text.
in Clem. 2. §. *Illæ quoque mulieres, de ſtat. Mona-
chor.* unde illas eſſe conveniendas coram judi-
ce Eccleſiaſtico tenent Domini de Rota *deciſ.* 8.
de jurepatr. in antiq. quam ſequitur Felin. in cap.
Dilecta, num: 2. de major. & obed. Idem Butr. *hic*
num: 6. Ergo idem dicendum de Eremitis col-
57 legialiter viventibus. Moveor ſecundò per tex.
in d. cap. 1. *de exceſſ. Prælator. lib. 6.* ubi à prohi-
bitione Mendicantibus facta de novis domibus
non recipiendis excipiuntur ducentes vitam
Ereniticam in cellis, ſeu habitaculis Eremi de
majorum ſuorum licentia. Quæ exceptio eſſet
inepta, niſi Eremitæ ſaltem largè eſſent Reli-
gioſi, leg. *Nam quod liquide, §. penult. ff. de penu
legat.* Moveor tertio exemplo virorum Tertia-
riorum, qui ſi collegialiter vivant, gaudent pri-
vilegio exemptionis, ut dicam *infra num: 6.*
Moveor quartò, quia in his Eremitis viventibus
in communi authoritate Prælati non militant
rationes, & inconvenientia, quæ conſiderantur
ab authoribus contrariæ ſententiæ, & de his
intelligo gloſſ. in l. 2. *in ver. Non poſſunt, ff. de
in jus vocan.* quæ exemplificat illum textum
in Monachis, & Eremitis, id eſt, collegialiter
58 viventibus. Et de his etiam videtur intelligen-
da authoritas Innocentii in d. cap. *Cum Monaſte-
rium num: 1. de elect.* dum dicit hos teneri conti-
nentiam ſervare, & promittere. & ſubeſſe Epi-
ſcopo diœceſano per §. *Ecce, 27. quæſt.* 2. Demum
hoc videtur ex mente D. Thomæ *in 4. ſent. diſt.
27. in expoſitione litteræ*, ubi ſic ait: (Eremitæ e-
tiam quamvis obedientiam non promittant, ta-
men votum continentiæ habent annexum, &
ex mora ſecundùm determinatum tempus eo-
rum votum ſolemnizatur.) & in 2. 2 *quæſt* 186
art. 5. ad 3. docet eos non excuſari ab obedientia
59 Epiſcopi. Et expreſsè hoc tenet Sylveſt. *in ver.
Eremita, quæſt. 1. num: 2. & in ver. Eccleſia, 1. dicto 6.
num. 6.* ubi concludit hos Eremitas gaudere pri-
vilegio non ſolum fori, ſed etiam Canonis: &
contraria dicit procedere in vagis, & profugis,
nulli Superiori, vel regulæ adſtrictis: nam, ut ip-
ſe ait, ſi laicum viventem in turba prædicta di-
ſtrictio facit gaudere hoc privilegio, cur non E-
remitas vacantes Deo penitus in ſolitudine? &
eum refert, & ſequitur Navar. *in manual. cap. 27.
num: 79.* & alii recentiores. Facit quod dicunt
Domini de Rota *deciſ. 1. de regul. in Antiq.* Ubi
contra opinionem Joan. Andr. in cap. *Dilecta, de
major. & obed* tenet mulieres aliàs canonicè in-
trantes Monaſteria, in quibus Religio non eſt
approbata, quandiu ſunt in Eccleſia, vel Divino
ſervitio, vel habent habitum religioſum, potiri
debere privilegio immunitatis, ut illas percu-
tiens ligetur ſententia Canonis; quia cùm de
præſenti religiosè vivant, cenſentur perſonæ Ec-
cleſiaſticæ, & gaudere debent hoc privilegio ſi-
cut clerici ſimplices aliquo voto non ligati. &
hoc tenet Rota, de quo tamen vide, quæ dicta
ſunt ſupra *num: 19. & num 45.* & quod dicam
60 infra *num: 61.* & de talibus Eremitis intelligo
authoritatem ſextæ Synodi Conſtantinopolita-
næ *can 42. Concil. tom 3. pag. 242.* cujus DD. no-
ſtri mentionem non faciunt: ibi enim ſic legitur:
(Eos, qui dicuntur Eremitæ, qui quidem nigris
veſtibus induti, & capite comati urbes obeunt,
& cum viris ſæcularibus, ac mulieribus verſan-
tur, & propriæ profeſſioni faciunt injuriam; Sta-
tuimus ſi elegerint quidem tonſis comis reli-
quorum Monachorum amictum ſuſcipere, eos
in monaſterio conſtitui, & inter fratres referri.
Quod ſi hoc non elegerint, ex urbibus expelli, &
ſolitudines habitare, ex quibus ſibi etiam deno-
minationes confinxere.) Hæc ibi. Quæ verba
non obſcurè inſinuant hos Eremitas, quamvis
non ſint propriè Religioſi, tamen profiteri ali-
quem vivendi modum ab Eccleſia permiſſum.
& eſſe perſonas Eccleſiaſticas: alias enim ſi eſ-
ſent profeſſionis merè laicalis, Concilium non
improbaret, ut verſarentur cum viris ſæculari-
bus in injuriam profeſſionis, a. g. c. *In nona, 16.
quæſt. 7.* & c. *Cùm cauſam, de elect* cum ſimil. neque
in eos ſtatueret, niſi eſſent de foro Eccleſiæ, quia
forum ſortiri, & ſtatutis ligari a pari procedunt,
cap. 2. *de conſtit. lib 6.* Butr. *in rubr de conſuet. num:*
7. nec merè laicos diſtringit Concilium citra
materiam peccati, ut notat Innoc. in cap. *Corre-
ctam; num: 3. verſ. Nec ſunt iſtæ perſonæ de foro Ec-
cleſiæ, de regul.* & DD. in cap, *Novit, de Iu-
dic.*

61 Quidam verò ſunt Eremitæ, qui quamvis nec
ſint profeſſi alicujus Religionis, nec vivant in
communi, tamen ſunt authoritate Epiſcopi de-
putati ſervitio alicujus Eccleſiæ, vel Oratorii,
& de Epiſcopi manibus ſuſcipiunt habitum E-
remiticum, & ſub illius obedientia vivunt, pro
ut multos vidi in ſtatu Eccleſiaſtico & alibi, &
in his ſequor opinionem Cardinalis in Clemen.
Per litteras, num: 9. verſ. Verius tamen dic, de præb.
ubi dicit Eremitas dummodo authoritate Præ-
lati habentis poteſtatem, ut Epiſcopi, ſint depu-
tati ad aliquem uſum perpetuum Eccleſiaſticum,
vel pium, cenſeri perſonas Eccleſiaſticas, & pri-
vilegio Eccleſiaſtico gaudere: allegat Clemen.
1. *de decim.* & cap. *Per exemptionem, de privileg.
lib. 6.* Et ita ex facto conſuluit Anton. de Butr.
conſ. 19. num: 19. verſ. Vnde ex hoc ſatis. Ubi con-
cludit Eremitas, & alios exiſtentes in ſtatu pe-
nitentium, & habitantes in Oratoriis etiam pri-
vatis, eſſe ſuppoſitos Epiſcopo, & haberi pro Ec-
cleſiaſticis perſonis, & gaudere privilegio fori
Eccleſiaſtici, quia eorum caput eſt Chriſtus; &
ideo ſuperiorem non habent niſi Papam, Epi-
ſcopum, & Parochum: & eſt ex mente Abbatis
Mar. Socin. & aliorum, quos citavi ſupra *num:*
62 *53.* Subdit tamen Cardinalis loco proximè cita-
to, tales non gaudere privilegio, cap. *Si quis ſua-
dente*; quia locum habet in percutiente Clericum
vel Monachum, ut ibi dicitur, & ſic non in aliis,
niſi quatenus invenimus jure expreſſum, ſicut
exprimitur de Converſis in cap. *Non dubium*, &
cap. *Parochianos, de ſentent. excomm.* quia & ipſi
ſunt Religioſi, & de Novitiis in religione, qui
interim Religioſi cenſentur, ut cap. *Religioſo,
§. Quamvis, eod. tit. libro 6.* ſed extra caſus ex-
preſ-

preſſos in jnre non eſt locus dict: cap. *Si quis ſuadente*, ſecundùm eum, qood etiam tenent Joan.
Andr. Alex. de Nævo: & alij ſupracitati *num.* 45.
& Marian. Socin. in c. *prox. num.* 12 *verſ. Et hoc caſu, ſuprà eod.* De hoc tamen privilegio Canonis
vide quod dixi ſuprà proximè in Eremitis vi-
ventibus in communi *num.* 59. & de Diaconis
Selvaticis *num.* 19. & de uxoribus Clericorum,
63 *num.* 45.

Quidam denique ſunt Eremitæ, qui non ſunt
deputati Eccleſiæ ſervitio authoritate alicujus
Prælati eccleſiaſtici, ſed voluntariè ſuſcipiunt,
& ad ſui libitum deferunt habitum eremiticum:
& in his Doctores videntur convenire ut non
ſint perſonæ eccleſiaſticæ, nec ullo modo gau-
deant privilegio Clericali: ita Cardinal. in dict.
Clem *Per litteras, num.* 9. *in fin. verſ. Si verò à nemine eſt facta talis deputatio*: nam, ut ipſe ait: ab-
ſonum foret ut cenſerentur eccleſiaſticæ per-
ſonæ, cùm ſint meri laici, & recedant ad ſui li-
bitum, & ad nullum uſum eccleſiaſticum, vel
pium authoritate Eccleſiæ, id eſt, Prælati autho-
ritatem habentis, ſint deputati: & dicit in hoc
ultimo caſu procedere opinionem Lauduni: &
in his verificatur illius dictum, quòd ſint ſicut
locuſtæ ſine Rege. Præterea abſurdum eſſet ut
tales pro ſola voluntate poſſent ſe eximere à ju-
riſdictione Imperatoris, ut conſiderat Abb. *hic
num.* 10. & Marian. Socin. in c. *prox. num.* 11.
64 *ſuprà eodem.* & Stephan. Aufrer. *in dict. tract. de
poteſtat. ſæcular.* & c. *in* 2. *reg. n.* 37. Facit optimè
ſecundùm eos, cap. *Duo ſunt genera*, 12. *qu.* 1. Ve-
rumtamen ſi vigeret conſuetudo, ut Eremitæ
hujuſmodi potirentur privilegio fori, talis con-
ſuetudo eſſet utique obſervanda ſecundùm Ma-
rian. Socin. *d. nu.* 11. *in fin. verſ. Sed retenta*, confe-
runt quæ dixi *ſuprà nu.* 47. & quæ dicam *infrà nu.*
65 70.

Undecimò, ſunt perſonæ eccleſiaſticæ, & gau-
dent privilegio fori Fratres, & Sorores de Pœ-
nitentia, ſeu Tertij Ordinis, & Milites S. Mariæ,
qui dicuntur Fratres Gaudentes, ſecundùm
Bart. in l. 1. *in fin. ff. de pæn.* & fuſius in l. *Semper*, §.
fin, num 1. *ff. de jur. immunit.* ubi dicit ita conſu-
luiſſe multos Advocatos de Curia, & in ſpecie
Guidon. Archid. Bononienſem, & Dynum, quo-
rum tamen conſilia ſolùm loquebantur in Fra-
tribus Gaudentibus; ſed idem dicendum eſſe
in Fratribus de Pœnitentia, ſeu Tertij Ordinis:
& conſentiunt *hic* Butr. *num.* 6. & Alex. de Næ-
vo *num.* 31. Paulus in Clem. *Cum eo, de ſentent.
excommunicat.* dicens ita conſuluiſſe Joann. de
Lignano. Idem firmant Butr. in cap. *unic. num.*
13. *verſ. Hoc putat Bartholus, de obligat. ad ratioc.*
Marian. Socin. in c. *prox. num.* 12. *verſ. Ego verò pro
concordia, ſuprà eod.* dummodo habitum, & mo-
dum vivendi ſine fraude aſſumant, & authori-
tate Superioris, & Angel. *in ver. Excommunic.* 7.
§. 8. Et hanc opinionem dicunt eſſe tutiorem,
æquiorem, & favorabiliorem Marin. Socin. in d.
c. *prox. num.* 12. *verſ. Et hanc opinionem.* Alex. de
Nævo, *hic num.* 31. *in fin.* & Stephanus Aufrer.
In dict: tract: de poteſt: ſæcular, in 2. *reg. num.* 39. Pro
qua facit gloſ. 3. in d. Clem. *Cùm ex eo*, ubi refert
ejuſmodi Ordinem fuiſſe approbatum per Ni-
colaum Papam. Quod patet ex Conſtitutione
Nicolai IV. quæ incipit, *Supra montem*: & ha-
betur in Bullar. *tom.* 1, *pag:* 126. & per illam

gloſſam dicit ſe ita pronuntiâſſe. Cardinalis in
cap. *Si diligenti, infrà eodem.* refert etiam Aufre-
rius *loco citato*, hodie hoc eſſe deciſum in Extra-
vag Sixti IV. quæ incipit, *Sancta Romana*, ubi re-
citatur, multos ſolemniſſimos Doctores ita con-
ſuluiſſe. Item teſtatur ſic obſervari in Civitate
Tholoſana.

Contrarium, id eſt, Fratres Tertij Ordinis non
eſſe de foro Eccleſiæ pluribus conſuluit Joan.
Calderinus *conſil.* 7. *de foro compet.* quod incipit:
Quæſitum eſt à me an Fratres de Pœnitentia, Fede-
ric. de Sen. *conſ:* 150. incipien. *Cùm aliqui boni
viri, in princip.* Cardin. *conſ:* 13. *In Civitate, in fin.*
Abb. *conſ.* 31. *Ad claram deciſionem, per totum, lib.*
1. & idem Abb. *hic num.* 11. *verſ. Item pro iſtis
Fratribus*: quia tales licèt habeant modum vi-
vendi à Sede Apoſtolica approbatum; non ta-
men ſunt verè Religioſi, cùm non profiteantur
tria ſubſtantialia Regulæ, nec ſunt Clerici, nec
uxores dimittunt. Idem tenent Guil. de Mon-
te Laud. & Petrus de Anchar. in dict. Clement.
Cùm ex eo, num. 6. *de ſentent. excommunicat.* & ibi
etiam Cardin. & pleniùs in Clem. *Per litteras, in*
12. *quæſt. de præben.* Bald. in l. *Placet, num.* 13. *C. de
Sacroſ. Eccleſ.* Et hanc partem profitentur eſſe
veriorem Abbas, Marian. Socin. Alex. de Næ-
vo, & Aufrerius *locis citatis*, quia ſi rectè conſi-
deretur illorum ſtatus, magis ad laicalem, quàm
eccleſiaſticam vitam accedunt: nam cùm tria
ſint cujuslibet approbatæ Religionis ſubſtantia-
lia, videlicet caſtitas, paupertas, & obedien-
tia, cap *Cum ad monaſterium, infrà de ſtatu Mona-
chorum*, ipſi nec continentiam ſervant, cùm uxo-
res habeant; nec paupertatem, cùm proprium
poſſideant; nec etiam poſſunt omnimodam
ſervare obedientiam, quia cùm ſint conjugati,
non habent integram ſui corporis poteſtatem,
ut in cap. *Non debet, infrà de conſanguin. & affinit.*
& ibi eis objicitur: Quòd non benè concordat
cithara cum pſalterio, hoc eſt, vita activa ma-
lè concordat cum contemplativa, ut dicit tex-
tus in cap. *Diverſis, de Cleric. conjugat.* Quare
cùm ipſi magis accedant ad ſtatum laicalem,
quàm ad eccleſiaſticum, debent cenſeri laici;
quia mixtum debet judicari ſecundùm illud ſim-
plex, in quo magis incaleſcit, ut leg. *Quæritur,
ff. de ſtat. homin.* & cap. *Si teſtes*, §. *Hermaphrodi-
tus*, 4. *quæſt.* 3. Benè facit textus in cap. *Duo ſunt*,
12. *quæſt.* 1. & ita ſervatur Peruſij, ubi Fratres
Tertij Ordinis ſolvunt collectas, & conveniun-
tur coram judice ſæculari, ut de ſuo tempore
teſtatur Bart. in dict. leg. *Semper, ff. de Iur. immu-
nit.*

66 Hodie tam ingens controverſia inter Prima-
rios utriuſq; juris Interpretes ſopita eſt ex Con-
cilio Lateranenſi Noviſſimo *ſeſſ:* 11. *in fin. Concil.
tom:* 4. *part:* 2. *pag:* 123. & Conſtitutione
Leonis X. ut in decreto S. Congregationis Con-
cilij tenoris infraſcripti, videlicet (Sacra Con-
gregatio cenſuit Tertiarios, Mantellatos, Cor-
rigiatos, aliosque ſimiles ita demum Ordinis,
cujus tertiæ regulæ habitum aſſumpſerunt, pri-
vilegijs potiri, & ab Ordinarij juriſdictione
exemptos eſſe, ſi viri collegialiter vivant, ſeu
67 cùm clauſtralibus habitent: & mulieres virgi-
nalem, ſeu cœlibem, aut caſtam vidualem ex-
preſſo voto; & ſub dicto habitu vitam traduxe-
rint) quemadmodum cavetur Conſtitutione

Concilij Lateranenſis ſub Leone X. quæ habetur *ſeſſ. 11. in fin.* Hoc autem voto Mulierum alia duo, ſcilicet paupertatis, & obedientiæ nequaquam includi: Quinimò hujuſmodi mulieres, ſi vitam virginalem aut cœlibem ſimpliciter, expreſsèque voverint, etiam in conſanguineorum & affinium ſuorum, aut proprijs domibus, vel ſeorſim habitantes ſupradictis privilegijs Ordinis, cujus regulæ habitum deferunt; exemptionemque ab Ordinarij juriſdictione frui debere, quemadmodum idem Leo poſtea declaravit *die*
68 *primâ Martij* 1518. Conſtitutionem autem ſan. mem. Pij V. qua Sorores Tertij Ordinis ad perpetuam clauſuram obſtringuntur, utpotè loquentem de his, quæ in communi, & in Congregatione vivunt, ad ſupradictas Sorores in conſanguineorum, vel proprijs domibus habitantes, votumque unicum expreſſum virginalis, aut cœlibis, vel caſtæ vidualis vitæ emittentes, de quibus cavetur in dicto Concilio Lateranenſi, nihil pertinere; & propterea quoad illas dictam Conſtitutionem, nec Concilium Lateranenſe correxiſſe, aut immutâſſe, nec quicquam novi juris induxiſſe, Et aliàs cenſuit Tertiarias domi ſuæ, vel ſitorum conſanguineorum habitantes, & habitu Religionis geſtantes nullâ exemptione potiri, niſi emiſerint expreſſum votum caſtitatis, vel cœlibatûs juxta Decretum
69 Concilij Lateranenſis ſub Leone X. *ſeſſ.* 11. Cæterùm etiamſi id votum emiſerint, ſi tamen Ordinarij, vel Parochi jus illi adminiſtrandi Sacramenta etiam tempore Paſchatis, vel aliàs in eis juriſdictionem acquiſierint; non poſſe ipſas de cætero adverſus Ordinarios, vel Parochos exemptione uti, ſed obſervandam eſſe conſuetudinem. Circa hoc vide quod ſcripſi in cap. *Omnis utriuſque, num. 64. infrà de pœnit. & remiſſ.*

70 Amplius cùm oblatus fuiſſet S. Congregationi ſupplex libellus ſequentis tenoris, videlicet (Baro Terræ Aprocinæ Lecerinæ Diœceſis habet nonnullos vaſſallos Tertiarios nuncupatos Religionis Sancti Franciſci: uxoratos tamen, & extra clauſtra uti alios ſæculares in proprijs ædibus, & de ſuis artificijs viventes, qui à juriſdictione Oratoris ſe fore exemptos, nec ad ſervitia Baronalia, & ad onera univerſitatis ſuſtinenda compelli poſſe prætendunt; ſupplicat igitur Baro præfatus S. Congregationi, ut dignetur declarare & reſcribere loci Ordinario prædictos Tertiarios laicos taliter viventes non debere gaudere privilegio fori eccleſiaſtici, ſed illos poſſe per Oratorem, ejuſque Officiales ad ſervitia prædicta, & univerſitatis onera ſuſtinenda compelli, S. Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum reſpondit, hujuſmodi viros Tertiarios in Congregatione non viventes privilegijs Ordinis, cujus habitum geſtant, non potiri, quemadmodum diſertè cavetur decreto Generalis Concilij Lateranenſis. Sed ſi ex conſuetudine aliquid juris in hoc acquiſierint, conſuetudinem eſſe ſervandam.

71 Duodecimò, gaudent privilegio fori eccleſiaſtici ſervientes, ſeu quocunque alio titulo addicti Militijs, ſeu Monaſterijs, Hoſpitalibus, vel Collegijs eccleſiaſticis, dummodo tamen tria copulativè concurrant. Primum eſt, ut ſupradictis locis, aut militijs actu ſerviant. Secundum, ut intra eorum ſepta, ac domos reſideant: Tertium ut ſub eorum obedientia vivant, ut expreſsè ſtatuitur Decreto Concilij Tridentini, *cap. 11. verſ. Exceptis, ſeſſ.* 24. & in ſpecie de ſervientibus Militiæ S. Joann. Hieroſolymitani cautum eſt Conſtitutione Gregorij XIII. quæ incipit *Circumſpecta, in Bullar. tom. 2. pag.* 448. Facit *cap.* 11. *ſeſſ.* 25. *de regular.* ibi, præter eas, quæ ſunt de illorum Monaſteriorum, ſeu locorum familia perſonæ.

72 Decimotertiò, olim controvertebatur an eſſent de foro Eccleſiæ Rectores piorum locorum, videlicet Hoſpitalarij, Leproſarij, & hu-
73 juſmodi. Et quidem de Templarijs nullum dubium, quia profitebantur regulam S. Auguſtini, ut notat Petr. de Anchar. in Clem. *Cum ex eo, n. 6. verſ. Non obſtat, de ſent. excomm.* Sed hic Ordo fuit extinctus à Clemente V. in Concilio Viennenſi, ut patet *to. 3. Concilior. par. 2. pag.* 776. & idem dicendum de Hoſpitalarijs S. Joan. Hieroſolymitani, ut notat gloſ. 1. in cap. *Mulier, 25. d. iſt.* & Felin. *hic nu.* 8. De Hoſpitalarijs S. Spiritûs in Saxia, B. Joannis de Deo & conſimilibus tria vota ſubſtantialia emittentibus. Sed de alijs Hoſpitalarijs, qui utuntur conjugio, nec renuntiant proprio, & aliquod ſignum deferunt in veſte, puta Crucem, vel quid ſimile, olim non levis erat controverſia: nam Joan. de Lignano, & Guiliel. de Monte Laud. in Clem. *Per litteras, de præbendis*, tenuerunt tales non gaudere privilegio fori eccleſiaſtici, neque in perſona, neque in bonis, niſi pro bonis, quæ Hoſpitali ootulitsſent, quia tales non ſunt Clerici, nec Converſi alicujus approbatæ Religionis, de quibus in cap. *Duo ſunt genera, 12. quæſt.* 1. ſequitur ſimpliciter Petr. de Anchar. *in repet. cap. Ea quæ, 14. quæſt. de reg. jur. lib.* 6. & in d. Clemen. *Cum ex eo, num* 6. & ita obſervari de conſuetudine teſtatur Stephan. Aufr. *in tract. de poteſt. ſæcular. ſuper perſon. Eccleſ. in 2. reg. nu.* 38. Verùm Hoſtienſ. *in Summa de regul. §. 1. verſ. Quid de ruſticis*, videtur diſtinguere, an ædificaverint Hoſpitalia propria authoritate, & non gaudeant aliquo privilegio; an verò authoritate Epiſcopi, & tunc gaudeant, quia videntur Religioſæ perſonæ. Similem diſtinctionem facit Cardinalis in d. Clement. *Per litteras, in 12. quæſt. nu. 9. de præbend.* videlicet, aut Hoſpitalarij ſunt perpetuò deputati ad aliquem Eccleſiaſticum, vel pium uſum authoritate Epiſcopi; & tunc gaudeant fori privilegio; aliàs ſecus: Hoſtienſis tamen videtur poſtea limitare, & reſtringere ſuam concluſionem; dummodo in manibus Epiſcopi promiſerint caſtè vivere, & uxore mortuâ aliam non ducere: & hæc opinio placet Abbati *hic num.* 11. & Marian. Socin in cap. *prox. num.* 19. *ſuprà eod.* quaſi tunc videantur Converſi; ſed illis non concurrentibus ſequuntur primam opinionem Joan. de Lignano, & Laudum. Hodie ſi Rectores Hoſpitalium reſideant intra illorum domos, hæc quæſtio parum videtur habere difficultatis propter Decretum Concilij Tridentini *c.* 11. *ſeſſ.* 24. nam ſi actu inſervientes Hoſpitalibus, qui intra illorum ſepta, & ſub eorum obedientia vivunt, privilegio exemptionis potiuntur, ut ibi cavetur, & ſuſius dictum eſt *ſuprà num.* 72. Fortiùs potiri debent eorundem Hoſpitalium Rectores. Si verò degant extra ſepta, tunc teneri poteſt diſtinctio Cardinalis, niſi Conſuetudo ſit in contrarium.

Præ-

47 Præter ſupraſcriptos ſunt alij, de quibus controvertitur, an ſint de foro Eccleſię, & exempti a juriſdictione Judicis ſæcularis; & in ſpecie ambigitur de Pœnitentibus, qui ſcilicet ob aliquod crimen à judice Eccleſiaſtico damnati ſunt ad agendam ſolemnem, vel publicam pœnitentiam, per text. in cap. *Aliud*, 11. *quæſt.* 1. qui duplicatur in cap. *Aliud de pœnitent. diſtinct.* 1. & de his conſule Marian. Socin. in cap. *proximo ſupra eodem. in* 10. *declaratione, num.* 13. & Covarr. latè de hoc articulo diſſerentem *Pract. quæſt cap.* 34. *à num.* 3. Communis opinio videtur eſſe, ut tales ſint ſub protectione Eccleſiæ tanquam miſerabiles perſonæ, ſed nō ſint exempti à ſæculari poteſtate. Similiter dubitari ſolet de Diſciplinatis, ſeu ſocietatibus diſciplinatorum. Et de his vide eundem Marianum Socin *loc. cit. in* 12. *declaratione, num.* 15. & Alex de Nævo *hic num.* 36. poſt Bart. in l. *Sub prætextu*, C. *de Sacroſanct. Eccleſ.*

48 A nonnullis idem controvertitur de Jeſuatis, an ſcilicet ſint perſonæ Eccleſiaſticæ, & de foro Eccleſiæ, ut per Abbat. *num.* 11. *verſ. Et ex his concludo.* Alex. de Nævo, *num.* 33. & alios hic, & Marian. Socin. *ubi ſuprà in* 11. *declaratione, num.* 14. Sed malè, quia illorum ſtatus fuit approbatus à Martino V. & tunc conveniri non poterant niſi coram Papa, vel ejus Delegatis, aut Ordinarijs locorum, ut in ejus Conſtitutione, quæ incipit, *Piæ poſtulatio voluntatis, in Bullar. to.* 1. *pag.* 262. Sed poſtea obtinuerunt à Julio II. facultatem emittendi tria vota ſubſtantialia, & ſolemniter profitendi regulam S. Auguſtini. Unde hodie ſunt verè & propriè Religioſi, & gaudent privilegijs Ordinis Mendicantium, ut patet in Bulla Clementis VII. incipien. *Sacra, eod. tom* 1. *pag.* 604. & in alia Pij V. *Romanus Pontifex, tom.* 2. *pag.* 245.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Si Clericus.

SVMMARIVM.

1 *Laicis an & quando pro rebus Eccleſiæ, vel Clerici conveniri poßit coram Iudice Eccleſiaſtico.*

2 *Litis conteſtatio an, & quando inducatur per negationem rei conventi.*

3 *Negatio facit rem dubiam.*

4 *Si ſit veriſimilis, aliàs ſecus.*

5 *Notorium non inficitur ex ſola negatione. & nu. ſeq.*

6 *Clericus pro poſſeßione Præbendæ poteſt Laicum convenire coram Iudice Eccleſiaſtico.*

7 *Qualitatem non ſufficit in libello allegare ad fundandam Iudicis juriſdictionem, ſi probabiliter negetur. & num. ſeqq.*

Declaratur. num. 10. & 15.

8 *Iudex, ubi negatur qualitas juriſdictionem tribuens, poteſt de qualitate illa Summariè cognoſcere, ut videat an ſua ſit juriſdictio. & nu.* 10.

Declaratur. num. 15.

9 *Opinio Bartoli, & Iacobi de Arena, quòd ſufficiat ſola allegatio qualitatis tribuentis juriſdictionem etiamſi negetur ab adverſario, refellitur.*

10 *Negatio qualitatis, in qua juriſdictio fundatur, non excludit funditus juriſdictionem, ſed tamen impedit proceſſum ſuper principali, donec judex de qualitate illa ſummariè cognoverit.*

Declaratur. num. 16.

11 *Iudex, cujus juriſdictio negatur, cognoſcere poteſt an ſua ſit juriſdictio.*

12 *Res ſi negetur feudalis, de hoc ante omnia cognoſci debet.*

13 *Iudex debet prius cognoſcere, an quis contraxerit, vel deliquerit in ſuo territorio, ſi hoc negetur ad ejus juriſdictionem declinandam.*

14 *Conſervator, ſi offenſa negetur notoria, debet ſuper hoc prius probationes recipere ad ſuam juriſdictionem fundandam.*

15 *Negatio qualitatis juriſdictionem tribuentis quid operetur.*

16 *Iuriſdictio ſi fundetur ſuper ſola dubietate qualitatis juriſdictionem tribuentis, negatio qualitatis nihil operatur, ſed ſatis eſt illā in libello allegare.*

17 *Ut ſi negetur Clericatus, vel contractus uſurarius, aut matrimonialis.*

18 *Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit, ſi Laicus neget raptum, vel invaſum in bonis Eccleſiæ.*

19 *Clericus ſi alleget oppreßionem, vel fraudem, aut contractum minus legitimum, vel ſpolium, & Laicus neget, procedit Iudex Eccleſiaſticus.*

20 *Actor ſequitur forum rei.*

21 *Clericus agens contra laicum poteſt, & debet litigare coram judice ſæculari, & poteſt ab eo condemnari in expenſis.*

22 *Regulares convenire debent Laicum coram Iudice ſæculari, non autem coram ſuis Conſervatoribus, niſi hoc habeant ex indulto Sedis Apoſtolicæ.*

23 *Accuſator in criminalibus forum Rei ſequi debet.*

24 *Reus, ſi vigore ſuæ exceptionis agat præveniendo actorem, vel imploret officium Iudicis, ſequi debet forum actoris.*

25 *Laicus pro rebus Clerici, vel Eccleſiæ, ſi id non neget, conveniri poteſt coram Iudice Eccleſiaſtico.*

26 *Laici detinentes res Eccleſiæ, vel Clerici, dicuntur quaſi ſacrilegi, & maleſactores Eccleſiarum.*

27 *Clericus agens rei vendicatione pro rebus ſuis, vel Eccleſiæ, poteſt convenire laicum in foro Eccleſiaſtico, etiam ceſſante allegatione ſacrilegij.*

28 *Et quid ſi agatur actione perſonali, ut ex legato, vel locato.*

29 *Actio ex locato, quamvis non ſit in rem ſcripta, tamen propter concurſum realis trahitur ad ejus naturam.*

30 *Clericus in cauſa merè civili poteſt convenire laicum coram Iudice Eccleſiaſtico, ſi ita ſe habeat conſuetudo.*

31 *Conſuetudo in ordine judiciorum poteſt diſponere contra ius commune.*

32 *Conſuetudo trahendi Laicos ad forum Eccleſiaſticum ex qua cauſa fuerit introducta.*

33 *Clerico ex ſtylo Curiæ indiſtinctè dantur litteræ contra laicum ſuper quacunque quæſtione, ſive Iudices ſæculares ſint negligentes, ſive non.*

34 *Et Laico opponenti declinatoriam fori & appellanti non dantur litteræ in cauſa appellationis.*

34 *Nec Iudex ſæcularis poteſt inhibere laico, ne reſpondeat coram Eccleſiaſtico.*

36 *Religioſi Societatis Ieſu, & eorum familiares Clerici obtinuerunt litteras Conſervatorias in om-*

 nibus

Digitized by Google

nibus cauſis, ſive actores, ſive rei forent.

37 *Laico contra Laicum Papa non concedit litteras, niſi in certis caſibus.*

38 *Regularibus an liceat in eorum cauſis civilibus petere Iudices, vel Conſervatores à Magiſtratu ſæculari.*

39 *Conſtitutio Clementis VIII. de Conſervatoribus an ſit innovanda, & cum quibus additionibus, & clauſulis.*

40 *Iudices in cauſis civilibus, ut deputari poſſint Regularibus à magiſtratu ſæculari, quæ debeant concurrere. & num. 45.*

41 *Regularium objecta ad Conſtitutionem Clementis VIII. de Conſervatoribus.*

42 *Conſervatores an poſſint vices ſuas alteri committere.*

43 *Conſtitutio de Conſervatoribus compilatus in ſacra Congregatione Concilij.*

44 *Regulares agentes contra Laicum, an, & quando teneantur ſequi forum judicis laici.*

45 *Regulares quibus concurrentibus poſſint petere judices in ſuis cauſis civilibus à Magiſtratu ſæculari.*

46 *Univerſitates generales an ſint comprehendendæ in Bulla de Conſervatoribus.*

47 *Conſervatores Regularium an poſſint procedere per cenſuras contra Ordinarium.*

48 *Et an poſſint exercere juriſdictionem extra locum in quo ſunt deputati.*

49 *Poſt Bullam de Conſervatoribus an ſint iterum eligendi.*

50 *Et eorum mutatio qualiter ſit permittenda.*

51 *Regulares, Conſervatoribus ab officio ſuſpenſis, coram quo conveniri debeant.*

52 *Epiſcopi, & eorum Vicarij an poſſint eligi in Conſervatores Regularium.*

53 *Conſtitutio Clementis VIII. de Conſervatoribus an ſit contra Concilium Tridentinum.*

54 *Regularia loca in quibus cenſeantur excepta à Concilio Trident. in materia Conſervatorum.*

55 *Conſervatores Regularium an debeant eſſe judices Synodales.*

56 *Canonici Cathedralium de jure communi non poſſunt eligi Conſervatores, ſecus poſt Conſtitutionem de Conſervatoribus.*

57 *Conſervatores, ubi non extant judices Synodales, quomodo eligendi. & num. 59.*

58 *Matrimonia ubi non extant Parochi, qualiter ſint contrahenda.*

SI CLERICUS. Laicus, à quo Clericus, vel Eccleſia rem vendicat, debet coram ſuo judice laico conveniri. Sic ſummatur ſecundùm Joann. Andr. & DD. communiter, ſed ſecundùm Abbat. cui ſubſcribunt Alexand. de Nævo, & Felin. hoc intendit. Super re Eccleſiæ, vel Clerici poteſt Laicus coram Eccleſiaſtico judice conveniri; ſed ſi probabiliter rem neget eſſe Clerici, vel Eccleſiæ, ad juriſdictionem Eccleſiaſticam declinandam convenitur coram ſuo judice. Ponit dictum, rationem dicti, & contrariam localem conſuetudinem, & partes patent.

1 Nota primò, Laicum conveniri poſſe coram judice eccleſiaſtico, ubi agitur de rebus eccleſiæ, vel Clerici, & pondera quatuor caſus, quos in hoc decidit hæc Decretalia ſecundùm Antonium de Butr. *num.* 1. Imol. *num.* 2. & Alexand. de Nævo. *num.* 1.

Primus eſt, quando Clericus agit ſuper re propria, vel Eccleſiaſtica, & conſtat rem eſſe eccleſiæ, vel propriam ipſius Clerici, & cognoſcit judex eccleſiaſticus. Et colligitur hic primus caſus ex hac Decretali; quia ſi judex eccleſiaſticus cognoſcit, quando laicus non negat rem eſſe Clerici, vel eccleſiæ, à fortiori cognoſcere debet quando de hoc conſtat: & hoc tenet Innocent, *hic in princip.* Secundus caſus eſt, quando Laicus non negat rem eſſe Eccleſiæ, vel Clerici, ſed prætendit ſe aliter non teneri reſtituere: & eodem modo cognoſcit judex eccleſiaſticus: & hic caſus deciditur hic à contrario ſenſu: nam ſi judex ſæcolaris cognoſcit, quando Laicus negat rem eſſe Clerici, vel eccleſiæ; ut hic deciditur: ergo à contrario, ſi id non neget, juriſdictio ad judicem eccleſiaſticum pertinebit. Tertius caſus eſt primo oppoſitus, quando conſtat rem non eſſe Eccleſiæ, vel Clerici; & tunc cognoſcit judex ſæcularis, & habet locum regula: Actor ſequitur forum Rei. Et hic caſus deciditur in hoc Capitulo ex majoritate rationis, & à fortiori: nam ſi juriſdictio eſt judicis laici quando dubium eſt, an res ſit Eccleſiæ, vel Clerici, multò magis idem erit dicendum, quando apparet rem non eſſe eccleſiaſticam, aut propriam ipſius Clerici. Quartus denique caſus eſt, quando dubium eſt an res ſit Eccleſiæ, vel Clerici, & Laicus conventus aſſeverat rem eſſe ſuam: & adhuc cognoſcit judex ſæcularis. Et hic eſt propriè caſus hujus Decretalis. Quod tamen intellige, ut dicam *infrà in 3. notab. verſ. Tertia principalis opinio, num. 10. & num. 15.*

2 Item intellige hoc verum, dummodo laicus, qui negat rem eſſe Clerici, vel Eccleſiæ coram judice eccleſiaſtico proteſtetur, ſe per hoc non intendere in ejus juriſdictionem conſentire, nec litem conteſtari, ut in cap. *Inter monaſterium, infrà de ſentent. & re judicat.* alias enim ſi Laicus reſpondendo exciperet res petitas à Clerico non eſſe eccleſiæ, ſed ſuas, & hoc ſine proteſtatione, facta eſſet litis conteſtatio, & oporteret eum coram eccleſiaſtico judice reſpondere. Cap. *Inſinuante, ſuprà de offic. deleg.* ſecundùm Petrum de Sampſone, & Abbat. Antiq. *hic in ver. Aſſeveret*, vel certè, & melius, ut hic dicebat Goffred. Laicus aſſeverabat res eſſe ſuas ad fori excluſionem, non ad judicij ordinationem. Et idem dixerunt Petr. & Abb. proximè citati, & poſt eos Hoſtienſ. *nu. 1. in ver. Aſſeveret*, Joan. Andr. *nu. 2. in eodem ver.* Butr. *nu. 5.* Alex. de Nævo *num. 9.* & Abb. Siculus, qui propterea in Summa hujus textûs cautè appoſuit verba illa: *Ad juriſdictionem Eccleſiaſticam declinandam.* Unde notabiliter concluditur, per negationem non induci litis conteſtationẽ, quando negatio concernit non ſolùm negotium principale, ſed etiam juriſdictionem, & competentiam judicis, ut poſt Petr. de Anchar. *hic notat* Joan. de Anan. *num. 4.*

3 Secundò nota, ex negatione rem fieri dubiam, cap. *Piſanis, cum ibi not. de reſtitut. ſpoliat. l. 3. C. Quibus ad libert. proclam. non lic.* not. gloſſ. in cap. *Veniens, de renuntiat.* gloſ. magna in cap. 1. *de offic. Deleg. lib. 6.* & gloſ. 4. in l. *Plures, C. de fid. inſtrument.* Hoſtienſ. *hic num. 1. in verb. Non Eccleſia,* Joan. Andr. *nu. 2. in ead. verb.* Abb. *num. 4*

& Felin. *num.* 1. Et colligitur ex hac Decretali, quia dum decidit cognitionem ad judicem ſæcularem ſpectare, ſi Laicus neget rem eſſe Eccleſiæ, vel Clerici: ſatis innuit ex hujuſmodi negatione rem dubiam reddi: aliàs enim ſi certum eſſet, rem eſſe Eccleſiæ, vel Clerici, non cognoſceret Judex ſæcularis, ſed eccleſiaſticus, ut di-
4 ctum eſt *ſuprà in* 1. *notab. num.* 1. Quod tamen intellige, dummodo negatio ſit veriſimilis, ſeu probabilis, ut per Abbat. *dict. num.* 4. & Felin. qui
5 alios citat *num.* 1. *verſ. Quintò fallit.* Secus ſi notorium eſſet rem eſſe Clerici, vel Eccleſiæ, quia tunc non prodeſſet Laico talis negatio, quin teneretur in foro eccleſiaſtico reſpondere, ut dicunt hic Anton. de Butrio in examinatione materiæ, Abbas *num.* 4. & Alexand. de Nævo
6 *num.* 5 infereotes propterea, ut ſi petatur poſſeſſio Præbendæ, quia non poteſt eſſe non notorium in loco, quin poſſeſſiones ſint præbendales, hujuſmodi negatio non ſufficit ex notatis per Innocent. in cap. *Venerabili, de cenſib.* & in cap. *Tua, de Cohabit. Clericor.* & in cap. *Novit. de Iudic. in fin.* Et generaliter notorium non infici per negationem, probat textus in cap. *Super eo, de teſtib. cogen.* quem ad hoc ibi notat Abb. & in d. c. *Tua*, ubi ſimiliter Abb. *in princ.* gloſ. & Bart. in l. *Poſt rem, ff. de tranſaction.* Felin. *hic num.* 1. *verſ. Fallit primò.*

Tertiò nota, quòd quando in libello propo-
7 nitur certa qualitas, in qua conſiſtit fundamentum juriſdictionis, puta quod res ſint Clerici, vel Eccleſiæ, non ſufficit ad fundandam juriſdictionem ſola allegatio illius qualitatis, ſi probabiliter negetur, ut per Butr. *hic num.* 3. Imò quod plus eſt ſecundùm Abbat. *num.* 6. & Alex. de Nævo *num.* 8. *in ultimo notab.* non ſufficit ſola allegatio ſequuta negatione, etiamſi illa qualitas veniat poſtea probanda, & examinanda ad merita cauſæ, ut hic clarè probatur: nam ad merita cauſæ, & ad effectum ferendi ſententiam venit hoc examinandum, an res petita ſit Eccleſiæ, vel Clerici. Et tamen hoc non ſufficit ad fundandam juriſdictionem eccleſiaſtici, ſi hæc negetur. Quod eſt contra Bartol. in l. 2. *ff. Si quis in jus voc.*

8 Sed huic Theoricæ videtur obſtare, quòd ubi negatur qualitas, vel cauſa juriſdictionem tribuens, poteſt judex ad fundandam ſuam juriſdictionem de cauſa illa, vel qualitate cognoſcere, ut videat an ſua ſit juriſdictio, ut probatur in cap. *Super litteris, de reſcript.* & in cap. *Cùm perſonæ, de privileg. lib.* 6. & not. in leg. *Si quis ex aliena, ff. de Iudic.* & in d. leg. 2 *ff. Si quis in jus voc.*

Pro ſolutione DD multùm ſe torquent, & in
9 ſpecie Anton. de Butr. materiam latiſſimè examinat à *num.* 5. ſed ut dicit Abb. *num.* 9. procedit ſtylo intricato, & obſcuro. Tu dic clarius. In hoc articulo ſunt tres principales opiniones. Prima opinio eſt, ut ſufficiat ſola allegatio illius qualitatis, ſeu cauſæ deferentis juriſdictionem, licèt illa vera non ſit, dummodo de hoc non conſtet, quia id, quod exprimitur in libello, habetur pro vero ad fundandam juriſdictionem. Ad quod facit l. *Cùm quædam puella, in fin. ff. de Iuriſdict. omn. Iudic.* & hæc fuit aperta opinio Bart. in d. l. 2. *ff. Si quis in jus voc. non ser.* ubi decidit, ut ſi quis citatus in alieno territorio neget ſe ibi contraxiſſe, vel deliquiſſe, non propterea excludatur juriſdictio judicis, ne ſit opus ut de hoc ſummariè cognoſcatur. Idemque ſenſit Guido de Suza in Authen, *Qua in Provincia, C. Vbi de crimin.* agi oporteat, ubi dicit ſufficere allegare commiſſum fuiſſe crimen in certo loco ad fundandam juriſdictionem judicis loci abſque eo, quod aliter probetur, vel cognoſcatur. Quod ſi poſtea apparuerit in proceſſu cauſę delictum non fuiſſe inibi commiſſum, proceſſus non valebit, ut C. *Si à non competen. Iudic. per tot.*

Secunda principalis opinio fuit Jacobi de Arena, quam ponit Lapus *ſua alleg.* 58. *incip. Prælatus*: dicit enim ſufficere, ut cauſa, vel qualitas juriſdictionem tribuens allegetur, & poſtea probetur. Et adverſarius, ſi illam neget, gravatur onere probandi, quia ex productione libelli fundata eſt intentio, ut d. l. *Cùm quædam puella, in fin.* Verùm hæ duæ opiniones apertè pugnant cum hac Decretali, ubi non fundatur juriſdictio judicis eccleſiaſtici ex ſola allegatione, quòd res ſit Clerici, vel Eccleſiæ, ſi adverſarius hoc neget, nec negans aggravatur onere probandi ſuam exceptionem qualitatis negativam.

Præterea hoc modo eſſet in facultate actoris allegando cauſam, vel qualitatem concludentem juriſdictionem, ſubjicere reum juriſdictioni judicis non ſui, vel eum aggravare onere probandi defectum qualitatis, ſeu cauſæ juriſdictionem concludentis, quod eſſet abſurdum. Unde meritò hujuſmodi opiniones hic refellunt Butr. *num.* 5. *verſ. Non placet mihi opinio*, & Abb *num.* 9. *verſ. Vnde iſtæ opiniones non placent*, & communiter DD. & contrarium ſcripſit idemmet Bart in leg. *Præſcriptione, C. Si contra jus, vel util. publ.* ubi tenet de hac qualitate debere priùs ſummariè cognoſci. Et ad text. in l. *Cùm quædam puella, in fin. de juriſdict. omn. Iudic.* reſponde, ut per Butr. & Abb. *loc. cit.*

10 Tertia igitur principalis opinio eſt, ut ſola negatio non excludat funditùs juriſdictionem judicis, ſed tantùm impediat proceſſum ſuper principali, adeò ut non teneatur reus reſpondere ad libellum, niſi priùs ſummariè cognoſcatur de illa qualitate juriſdictionem tribuente, puta quòd res ſit Clerici, vel Eccleſiæ ſecundùm terminos hujus Decretalis. Hæc tertia opinio originaliter fuit Goffredi, quam hic poſt multa ſequuntur Butr. & Abb. *loc. cit.* & idem Butr. Imol. & Gemin. in dicto cap. *Super litteris de re-*
11 *ſcript.* & alij citati à Felin. *hic num.* 2. *in* 2. *limitatione*, ubi dicit hanc eſſe communem opinionem, pro qua optimè faciunt jura, quæ generaliter dicunt, judicem, cujus juriſdictio negatur,
12 cognoſcere poſſe an ſua ſit juriſdictio, ut in d. cto cap. *Super literis*, cum alijs ſupra allegat. Quemadmodum res ſi negetur eſſe feudalis, de hoc
13 primò cognoſci debet an ſit feudalis ſecundùm Innocentium in cap. *Cæterùm, ſuprà eodem.* Item ſi quis alienæ juriſdictionis citatus compareat, & dicat ſe non contraxiſſe, vel non deliquiſſe in loco, vel territorio; ubi citatur, debet ante omnia diſcuti ſummariè; an ibi contraxerit, vel deliquerit ſine præjudicio principalis quæſtionis; & ſi conſtiterit ipſum inibi contraxiſſe, vel deliquiſſe, procedetur poſtea in principali, ut dicunt Innocent. in d. cap. *Super litteris* Archid. & Joan. Andr. in cap. *Romana*, §. *Contrahentes*,

bentes, eodem tit. lib. 6. Joan. Calder. in cap. 1. *de*
raptor. & Cyn. in leg: *Præſcript. C. Si contra jus,*
vel util: public. Et eſt communis opinio, ut te-
ſtatur Marian. Socin. in cap: *fin: poſt num. 9. verſ:*
Circa decimumquartum, infrà eodem. & Jul. Clar.
in praxi, §. fin. quæſt. 38. num: 12. verſ: Vlterius quæ-
14 *ro.* Et eodem modo ſi coram Conſervatore A-
poſtolicæ Sedis, qui poteſt tantùm cognoſcere
de manifeſtis injurijs, ut in cap: 1. & in cap: *fin:*
de offic: deleg: lib: 6. negetur offenſa notoria;
probationes recipiet Conſervator, an factum ſit
notorium, ut ſic videat an ſua ſit juriſdictio, ut
dicit gloſ: in dicto cap: 1. *in ver: Conſervatores,*
verſ: Sed quid ſi negetur. Et idem voluit Archid:
in cap: *Romana*, *§. Notoria, de cenſibus, lib: 6.* Ibi
enim decidit textus, Archiepiſcopum in viſita-
tione Provinciæ poſſe punire notoria crimina
ſubditorum ſuorum ſuffraganeorum. Quærit Ar-
chid: quid ſi crimina negentur notoria: & re-
ſolvit Archiepiſcopum poſſe de hoc ſummariè
cognoſcere ad juriſdictionem ſuam fundandam
per jura generalia ſuprà allegata. Ita ergo di-
15 cendum in propoſito; unde quod deciditur in
hac Decretali, ut judex ſæcularis cognoſcat rem
eſſe Clerici, vel Eccleſiæ, intelligi debet proce-
dere, niſi Clericus, qui allegat qualitatem juriſdi-
ctionem tribuentem, offerat ſe illā probaturum;
tunc enim judex Eccleſiaſticus ſummariè cogno-
ſcet de qualitate illa, ut videat an ſua ſit juriſdi-
ctio. Et ſi conſtiterit rem eſſe Eccleſiæ, vel Cleri-
ci, procedet ſuper principali; ſin minus, remittet
partes ad judicem ſæcularem. Et ita denegatio
qualitatis juriſdictionem deſerentis, cùm de hac
notoriè nō conſtat, hoc tantùm operatur, ut lai-
cus interim non teneatur in foro Eccleſiaſtico
reſpondere, donec judex Eccleſiaſticus qualita-
tem illam ſummatim examinaverit, & pronun-
tiaverit ſuam eſſe jurisdictionem. Et ita intel-
lige hunc textum ſecundùm communem, & ve-
riorem opinionem.
16 Declara modò hanc concluſionem, ut proce-
dat ſi juriſdictio ſundetur ſuper vera exiſtentia
qualitatis; tunc enim negatio impedit proceſ-
ſum in principali, donec judex cognoverit an
ſua ſit juriſdictio: ſecus ſi juriſdictio fundetur
ſuper hac dubietate qualitatis juriſdictionem
tribuentis; quia tunc negatio nihil operatur,
ſed ſufficit qualitatem illam in libello allegare,
ſecundùm diſtinctionem Anton. de Butr. *hic ſub*
num. 6. verſ: Dic quòd ſi qualitas allegatur; & Ab-
bat. *ſub num: 12, verſ: Aut enim fundatur juriſdi-*
ctio. Roman. *conſ. 208. incip. Hac impetratio, in*
fin. exemplum ſi negetur Clericatus, vel res
Spiritualis, ut in cap. *Si judex laicus, de ſentent. ex-*
communicat. lib: 6. Covarr. *de communi. Practi-*
carum quæſtionum cap: 33. num: 1. vel contra-
ctus eſſe uſurarius, & in cap: *Illo vos, de pignor:*
& in cap: *Ad noſtram, de empt: & vendit.* aut con-
tractus matrimonij, ut in cap. *Tuam, de ordin.*
cognit. cap. *Lator.* & cap. *Cauſam, il ſecondo, Qui*
fil. ſint legitim. cap. *In Canonibus, 16. quæſt. 1.*
Concil. Trident. *ſeſſ. 24 de Sacram: matrim: can:*
ultim. In his enim caſibus, & alijs conſimilibus,
in quibus ſola dubietas fundat juriſdictionem
judicis Eccleſiaſtici, negatio qualitatis nihil
prodeſt laico, quominus ſtatim teneatur in fo-
18 ro Eccleſiæ reſpondere. Et idem in caſu ſacri-
legij ſecundùm Butr. & Abb. *in 2. membro prin-*
cipali: & ita procedit quod not. Vincentius in
cap: *Conqueſtus, infrà eodem*: nam ſecundùm eum
ſi laicus neget raptum, vel invaſum in bonis
Eccleſiæ, judex Eccleſiaſticus cognoſcet donec
conſtet ſuam non eſſe juriſdictionem; & tunc
condemnabit Clericum in expenſis, & remittet
ad judicem ſuum, cap. *Vt debitus*, & cap: *Cum ſpe-*
19 *ciali, de appellat.* Et ſic etiam procedit quod not.
Innocentius in cap: *Cùm ſit, infra, eodem*: nam ut
ipſe dicit, Clericus agens contra laicum coram
judice Eccleſiaſtico ſuper oppreſſione, vel frau-
de, vel illicito contractu, in quibus caſibus in
dubio fundatur juriſdictio judicis Eccleſiaſtici,
ut ibi not. debet in petitione mentionem facere
de oppreſſione, vel fraude, aut minus legitimo
contractu, & ſuper illa cauſa fundare ſuam in-
tentionem, etſi pars adverſa neget, nihilomi-
nus procedetur in cauſa principali. Et ſi non
probaverit fraudem, vel illicitum contractum,
abſolvetur reus ex illa cauſa, ſed iterum pote-
rit agere ex alia, ut leg: *Et an eadem. ff. de except.*
rei judic. Quod ipſum ſentit idem Innocentius
in cap. *Cæterum, ſuprà tit: prox.* quando Clericus
dicit ſe ſpoliatum, & Laicus negat, ut ſi eſt du-
bium, cognoſcat judex etiam de principali, ſe-
quitur Lapus *alleg: 58. Prælatus, num: 4. verſ: In*
contrarium, & num: 5. Ita etiam circa immuni-
tatem Eccleſiæ, ſi dubitetur an ſit locus remiſſio-
ni, nec ne, ad judicem Eccleſiaſticum ſpectat co-
gnitio, ut deciditur noviſſimè in Conſtitutio-
ne Gregorij XIV. quæ incipit: *Cùm aliàs nonnul-*
li, edita 9. Kalend. Iunij 1591. quicquid ante Bul-
lam dixerit Julius Clar. *in § fin: quæſt: 32 num.*
20. In his planè caſibus negatio rei non profi-
cit, quia ſola dubietas fundat juriſdictionem Ec-
cleſiaſtici.
20 Quartò nota regulam generalem, quòd actor
ſequitur forum rei, ut hîc, & in cap: *Cùm ſit gene-*
rale, infrà eodem, & in l. *ultim: C. Vbi in rem actio*,
cum multis concordant: de quibus hic per gloſ.
21 *in ver: Actor.* Et conſequenter Clericus cum agit
contra Laicum, poteſt, & debet litigare coram
judice ſæculari, ut eſt text. hic, & judex Laicus
hoc caſu poterit condemnare Clericum in ex-
penſis, ſi in cauſa ſuccubuerit, vel contumax fue-
rit, ſecundùm Petrum de Anchar. *num: 2. in 2.*
notab.
22 Et procedit hæc regula etiam in Regulari-
bus, qui ſi agant contra Laicum, tenetur eum
convenire coram judice ſæculari, non autem
coram ſuis Conſervatoribus, cap: 1. & cap: *fin:*
verſ: Vt autem Conſervatores, de offic: deleg: lib: 6.
niſi hoc habeant ex ſpeciali Indulto Sedis Apo-
ſtolicæ, ſicuti habent Religioſi Societatis JESU,
per Conſervatoriam, quam ſuper hoc impetrâ-
runt à Pio V. *8. Kalend. Iunij, Pontif anno 3.* ut in
litteris expeditis in forma, *Rationi congruit*, à
Gregorio XIII. in Conſtitutione, quæ incipit:
Aequum reputantes, ibidem 8. Kalend. Iunij 1572. in
Bullar. pag. 361. tom. 2. Quæ tamen litteræ ho-
die redactæ ſunt ad formam Conſtitutionis Gre-
23 gorij XV. de Conſervatoribus, ut inferius pate-
bit. Item procedit regula ſupradicta non ſolùm
in civilibus cauſis, ſed etiam in criminalibus,
ut in leg: *In criminali, C. de Iuriſd. omn. Iudic.* ubi
dicitur: in criminali negotio rei forum accu-
ſator ſequatur, gloſ. *hic in ver. Actor.* dum alle-
gat illum text. & Joan. Andr. *num. 5. in gloſ. 1.*

Ruſſus

Digitized by Google

24 Rurſus procedit eadem regula, etiam ſi reus,
cui competit exceptio vigore ſuæ exceptionis
agat præveniendò Actorem, vel imploret offi-
cium judicis, ut not. Bart. in l *Societatem*, §.
Arbitrorum, *ff. Pro Socio*, Feder. de Sen. *conſil.* 237.
factum tale eſt. Quidam nomine Thomeus in fin.
Joan. de Anan. *hic nu.* 1. Roman. *conſ.* 412. *pro
habenda*. in *princ*.

25 Quintò nota limitationem ejuſdem regulæ,
ut non procedat quando Clericus agit contra
Laicum pro rebus Eccleſiæ, vel ſuis, ideſt patri-
monialibus, ſeu peculiaribus ipſius Clerici, ut
infr. de pecul. Cleric. per tot. ſecundum Hoſtienſ.
Joan. Andr. & Bellam. *hic* omnes in *princip.* in
verb. *Suu*: nam ſi Laicus id non neget, trahi po-
teſt à Clerico agente ad judicem eccleſieſticum;
26 ut hic deciditur ſecundum omnes. Rationem
hujus limitationis aſſignat Abb. *hic in* 1. *not.* n. 2.
quia ex mala detentione, quæ in dubio præſumi-
tur, cùm res ſit Eccleſiæ, arg. c. *Nulli*, & c. *Qui
abſtulev*, 12. *quaſt.* 2. & cap. *Epiſcopi*, cum ibi not.
per Innocent. *de reb. Eccleſia non alienand.* cauſatur
quoddam ſacrilegium, cujus ratione etiam Ec-
cleſia ſibi vendicat juriſdictionem, c. *Cum ſit*, &
cap. *Conqueſtus*, *infr. eod.* cum ſimilib. Item poſ-
ſunt tales dici male actores Eccleſiarum ex in-
juſta detentione iſtarum rerum; & ideo eſt in
optione actoris coram quo judice velit illos
convenire, ut in d. cap. *Cum ſit*. Similiter deten-
tores rerum ipſius Clerici, idcirco conveniri
poſſunt in foro eccleſiaſtico, quia quaſi ſacrile-
27 gi ſunt cenſendi. Ad quod Abbas allegat quod
not. Innoc in cap. *Cæterum*, *ſupra de judic.* ubi di-
cit Clericum ſpoliatum convenire poſſe ſuum
ſpoliatorem coram judice eccleſiaſtico, quia ſa-
crilegium eſt quoddam crimen eccleſiaſticum,
cap. *In Canonibus*, 16. *quaſt.* 1. & ita ſecundum
Abbatem laicus in caſu hujus cap. Non trahitur
ad judicem eccleſiaſticum præcisè ratione veri
ſacrilegii, ſed quaſi ſacrilegii, & læſionis, quæ
infertur Eccleſiæ ex injuſta detentione rerum
eccleſiaſticarum. Et idem concludit ſub *n.* 12. *in
fin. verſ. Ideò puto*, & ſequitur totidem verbis A-
lex. de Nævo *nu.* 2. & Felin *num.* 4. *verſ. Secunda
Concluſio*, ubi ſimiliter tenet etiam ceſſante alle-
gatione ſacrilegii poſſe Laicum à Clerico agen-
te rei vendicatione pro re propria, vel Eccleſiæ
coram Epiſcopo conveniri.

28 Quintò procedit hæc concluſio qualiter-
cunque agatur de rebus Eccleſiæ, vel Clerici,
etiam ſi agatur actione perſonali, ut ex locato,
vel legato, ut tenet Innoc. *hic in princip.* ait enim
ſi conſtat rem eſſe Eccleſiæ, etiamſi laicus poſſi-
deat, coram judice eccleſiaſtico agi debet, puta
ſi agatur ex locato, vel legato, & ſimilibus Et ſic
ſecundum eum laicus trahi poteſt ad judicem ec-
cleſiaſticum non ſolùm quando agitur rei ven-
dicatione, ſed etiamſi agatur alia actione perſo-
nali occaſione rei eccleſiaſticæ: ſecus ſi ageretur
actione perſonali, & non de re eccleſiaſtica,
quia tunc ſæcularis cognoſceret. Et ita poteſt
intelligi Innoc. & in cap. *Cum ſit generale*, *infr.
eod.* ubi videtur contrariari dicto ſuo hic, prout
expreſsè declarat illum Abb. *num.* 12. *verſ. Ideo
puta*, & ita etiam illum intelligit Cardin. *nu.* 4.
ubi ſalvando Innoc. ab impugnationibus Hoſt.
& Joan. Andr. dicit illios dictum procedere in
actione locati, quam intentat Clericus contra
Laicum de rebus Eccleſiæ, vel Clerici, & Laicus
id fatetur; tunc enim actio locati licet perſona-
lis, tamen quia in rem ſcripta (ideſt ad rem
intentatur, quia revera eſt merè perſonalis, ut
hic per Imol.) quoad ſortiendum forum cenſe-
tur realis, cap. *Ex parte*, *infr. eod.* Cùm autem
igitur reali de re Eccleſiæ, cognoſcit eccleſiaſti-
cus, ut clarè hic probatur. In legato autem mi-
nor ſubeſt difficultas, quia pro eo competit
etiam rei vendicatio, ut l. 1. C. *comm. de leg.* & ſic
ſi non negatur legatum, poteſt egi coram eccle-
ſiaſtico. Ita Cardin. ſubdens ſe ita in facto con-
ſuluiſſe poſt longas altercationes, & ſequitur Fe-
29 lin. *hic nu* 4. *verſ. Amplia etiam*, ubi dicit, quando
laicus fatetur rem eſſe Eccleſiæ, concurrere rei
vendicationem cum illa actione perſonali, ad-
eo ut actio ex legato, quamvis non ſit in rem ſcri-
pta, tamen propter concurſum realis trahatur
ad ejus naturam, ut in l. *Qui fundum*, §. *Si ru ex
perte*, *ff. ad l Falcidiam*, & ibi Dyn. & Batt. &
hoc ſecundum Felin. intendit Cardin. dum re-
quirit, ut agatur ne dum ad mercedem, ſed
etiam ad rem: nam ſi ad mercedem tantùm age-
retur, actio eſſet merè perſonalis, & laicus con-
veniendus eſſet in ſuo foro, juxta regulam hujus
Decretalis.

30 Sexto nota aliam limitationem ejuſdem re-
gulæ, quæ habetur *hic in fin.* videlicet, quando
obtinet conſuetudo, ut reus ſequatur forum a-
ctoris, & laicus in cauſa merè civili per judicem
31 eccleſiaſticum judicetur; Et ſic nota conſuetu-
dinem poſſe in ordinem judiciorum diſponere
contra jus commune: de quo in cap. *Cum con-
tingat*, *infr. eod.* Et not. hic Joan. de Anan. *n.* 3.
verſ. Nota iſtam regulam. Quæ quidem conſuetu-
do, ut hic dicitur, pleriſque in partibus obtinuit,
ut Pariſiis, cap. *Quod Clericu*, *infr. eod.* ſecun-
dum Joan. Andr. *hic numer.* 4. in verb. *Partibus.*
32 Et cauſa introductionis ſecundum gloſ. fin. hic
fuit negligentia judicum ſæcularium in admini-
ſtranda Clericis juſtitia, ut in juribus citatis in
gloſ. ſequitur Abbas *num.* 7. *verſ. Unde habuit
ortum hac conſuetudo*, ſuadit tamen notabiliter
33 gloſ. per allegata, ſive judices ſæculares ſint
negligentes, ſive non, Papam concedere quoti-
die litteras Clerico contra Laicum ſuper qua-
cunque quæſtione. Et patet in cap. *fin. ſupra. de
alien. Iud. mut. cauſ. fact.* & in cap. *Conſtitutus de
reſtr. in integr.* ſecundum Hoſtienſ. qui ſimili-
ter dicit Papam concedere litteras Clerico con-
tra Laicum tota die: Romana enim Eccleſia
in conceſſione litterarum contra Laicum præ-
ſcripſit hanc conſuetudinem, ut dicit Bellam.
hic numer. 2. *verſ. Et nedum Romana Eccleſia* Et ita
indiſtinctè ſervari ex generali ſtylo Curiæ te-
ſtatur Abb. *numer.* 7. *verſ. Dicit tamen unum no-
tabile verbum*, de quo ſtylo meminit etiam Butr.
34 *num.* 12. Idem not. Arcid in cap. *Iudicatum*,
89. *diſt.* ubi refert ſe vidiſſe hoc de facto in qua-
dam cauſa. additque notabiliter hoc adeo ve-
rum eſſe, ut ſi reus exciperet cauſam eſſe prius
tractandam in ſuo foro, & appellaret, non da-
rentur litteræ in cauſa appellationis, ut dicit ſe
expertum. Et huic ſtylo ſuffragatur cap. *fin. de
Judic.* ſecundum Abb. & idem not. Specul. in
tit. de competen. judic. §. *Regulariter*, *in princ.*
& clarius in *verſ.* 30. *& verſ. ſeq.* qui ſimiliter
ampliat hoc procedere etiamſi judex ſæcularis,

& laicus conventus ſe paratos offerrent ad exhi-
35. bendam juſtitiam: nam per hoc non impeditetor juriſdictio delegati Papæ, nec poteſt hoc caſu judex ſæcularis inhibere laico, ne reſpondeat coram eccleſiaſtico, ut ibi notatur. Idemque tradit Hoſt. *in Summ. hujus titul. §. 2. verſ. Ex præmiſſis*, & ſequitur Abb. *hic d. num. 7.* & Felin. *nu. 1. verſ. Dixeram olim.*

36 Quinimo Papa non ſolum dat litteras Clerico in particulari contra laicum per modum reſcripti, ſed aliquando etiam concedit litteras in genere per modum privilegii perpetui, ut patet in litteris Pii V. quarum ſuperiùs meminimus, *num. 22.* in quibus dantur Conſervatores, & Judices ordinarii Societati Ieſu, & eorum familiaribus Clericis in quibuſcunque cauſis tam civilibus, quàm criminalibus, ac mixtis, etiam in eis, in quibus actores, vel conventi rei forent.

37 Quid in cauſa feudali? vide *hic* per Abb. *numer. 7. verſ. Hoc commune dictum limita.* Laico autem contra laicum, Papa non concedit litteras, niſi in caſibus notat. in cap. *Cum ſit*, cap. *Licet*, & cap. *Ex tenore*, *infra eod.* ſecundum Abb. *eod. num. 7. verſ. Et nota bene hanc gloſ.* de quo Hoſt. *hic in fin. in verb. De conſuetudine, verſ. Et nunquid laics*, remittit adnot. in cap. *Innotuit*, *de arbitr.*

38 QUÆRO an regularibus liceat in eorum cauſis civilibus petere Judices, vel Conſervatores à Magiſtratu ſæculari; & an expediat innovare Conſtitutionem Clem. VIII. de Conſervatoribus, & cum quibus additionibus, & clauſulis.

Huic quæſtioni cauſam præbuit Senatus, N. qui nuper cœpit deputare Regularibus Conſervatores in omnibus cauſis tam activè, quàm paſſivè. Hoc autem habet difficultates infraſcriptas, & Primò, Magiſtratus ſæcularis dat hujuſmodi Conſervatores, qui non niſi à Sede Apoſtolica concedi conſueverunt, c. 1. & cap. *fin. de offic. deleg. lib. 6.* Secundò Senatores laici inhibent Ordinario eccleſiaſtico ne in cauſis Regularium ad ejus forum pertinentibus procedat, contra c. *Sæculares judices, de for. comp. lib. 6.* cap. *Si quis*, cap. *Omnes*, & cap. *Solitæ*, *ſupra de majsr. & obedien.* & cap. *Monachi*, *infr. de ſent. excomm.* unde crebra oriuntur diſſidia, & contentiones inter Ordinarium eccleſiaſticum, & Iudices ſæculares.

Tertio Regulares confugiunt ad judices Laicos contra Bullam Cœnæ.

Quartò præbetur illis occaſio vagandi in Curiis, & Tribunalibus ſæcularibus, contra c. *Sed nec procurationes, ne Cleric. vel Monach.* cum concord.

Quintò dantur Conſervatores ſive regulares ſint actores, ſive rei; cùm tamen neque ex juris communis diſpoſitione, ut in d. cap. 1. & *fin.* nec in vim generalium privilegiorum eis liceat alios convenire coram ſuis Conſervatoribus

Sextò Conſervatores à laicis deputati procedunt etiam in cauſis ſpiritualibus, contra c. *Decernimus, de Iud.* & c. *fin. de for. compet. lib. 6.* Et inter perſonas eccleſiaſticas, contra c. *Nullus judicum, ſupr. eod.*

Ac denique aliis omiſſis actus omnes coram dictis Conſervatoribus geſti ex defectu juriſdictionis ſunt nulli, d. c. *fin. in fin. de off. deleg. lib. 6.*

39 Quamobrem ut huic malo occurratur antequam latiùs ſerpat, propoſui deliberandum in Sac. Congregatione Concilii, An expediat innovare Conſtitutionem, ſeu decretum Clem. VIII, editum 19. Martij 1591. quo priùs revocantur, atque irritæ declarantur, & ſubreptitiæ quæcunque Judicum, ſeu Conſervatorum deputationes, qui qualitates non habent requiſitas, & deſcriptas in Conſtitotione Bonifacii VIII. quæ incipit, Statutum. Quique etiam in Conciliis provincialibus, aut diœceſanis juxta decretum Concilii Tridentini electi, & deſignati non ſunt; præterquam quoad negocia jam cœpta, vel quoad ea, in quibus hujuſmodi deputationes ſuum ſunt ſortitæ effectum: Ac deinde ſtatuitur, ut deincepa dictæ litteræ conſervatoriæ non aliis dirigantur, quàm habentibus qualitates ſupraſcriptas, alioquin nullius ſint roboris, vel momenti.

Rurſus deliberandum an expediat addere Conſtitutioni Clementis, ſequentia Capita.

Primum, ut Regulares, qui litteras conſervatorias aliter, quàm juxta formam ſuperiùs præſcriptam impetrant, vel Conſervatores deputant, ipſo facto cenſeantur privati voce activa, & paſſiva, & eorum conventus careant Conſervatore ad tempus à S. Congregatione præſcribendum, ita ut interea coram lucorum Ordinariis conveniantur.

Secundò, ut infra menſem à die intimationis Religiones omnes in Italia debeant ſibi eligere Conſervatores ſecundum formam ſuperiùs propoſitam; alioquin elapſo menſe, conveniri poſſint coram Ordinariis juxta decretum Gregorii XIII. hac de re editum.

Tertiò, ut Conſervator ſemel legitimè deputatus infra quinquennium mutari, ſeu amoveri non poſſit, ut etiam ſtatuitur in eodem decreto Gregorii. Hic conſiderandum an excipiendæ ſint mutationes, ſeu remotiones Conſervatorum, quæ fiunt ex rationabili cauſa diuturoæ abſentiæ, infirmitatis, & ſimilium: & coram quo Regulares de hujuſmodi impedimentis docere debeant.

Quartò, ut Regulares poſſint quidem, ac debeant conveniri coram ſuis Conſervatoribus, ſed non poſſint alios convenire; atque ita ut Conſervatores juriſdictionem non habeant niſi in cauſis, in quibus Regulares ſunt rei.

Quintò, ut Conſervator, qui ſuos limites exceſſerit, ſit per annum ab officio ſuſpenſus, & pars, quæ hoc fieri procuraverit, excommunicationem incurrat, ſicuti diſertis verbis ſtatuitur, in dicto cap. *fin. verſ. Ut autem Conſervatores, de offic. deleg. lib. 6.*

Sextò, quia Regolares actores tenentur ſequi forùm rei, & ſi reus ſit laicus, coguntur coram judice laico litem agere, ut hic: non videtur incongruum, ut in cauſis activis petant à Senatu judicem non ſuſpectum; ideoque deliberandum videtur, An expediat in eadem Conſtitutione præſervare Regularibus jus petendi in dictis cauſis judices cum infraſcriptis conditionibus, & non alias.

40 Prima Conditio, ut hæc judicis deputatio fieri non poſſit à ſæculari Magiſtratu, niſi cùm Regularis agit contra Laicum, juxta textum hic; non autem ubi agit contra perſonam eccleſiaſticam, aut aliàs exemptam à ſæculari juriſdictione,

ne, cap. *Clericis, de Iudic.* & cap. *Si diligenti, infra eodem.*

Secunda conditio, ut cauſa, pro quà judex deputator, non ſit ſpiritualis, ſed talis, in qua laicus ſit judex competens, ut in cap. *Cùm ſit generale. infr eodem.*

Tertia, ut deputatio non fiat ad univerſitatem cauſarum, quia hac generali deputatione Regulares abuti poſſent etiam in cauſis ſpiritualibus, vel in quibus ipſi aut non agerent, ſed convenirentur, aut certè agerent contra perſonam eccleſiaſticam, vel exemptam. Vel ſaltem ſi ſit eis permittenda impetratio judicis, etiam ad univerſitatem cauſarum, videtur addenda declaratio, dummodo tamen Regulares non ſint rei, neque agant contra perſonam eccleſiaſticam, neque cauſa alioqui ſit ſpiritualis.

Ultima Conditio, ut judex ſic deputandus, non conſervator, ſed Iudex ſimpliciter appellari debeat.

41 Plura fuerunt aliàs oppoſita à Regularibus eidem Conſtitutioni Clementis VIII.

Primò, quod eſſet regula Cancellariæ, & ideò expiraſſet per mortem Pontificis.

Secundò, quod nunquam fuiſſet uſu recepta.

Tertiò, quod non ſuſtulerit contrariam Regularium conſuetudinem.

Quartò, quod fuerit abrogata ex confirmationibus privilegiorum, quas poſt illam Regulares à Sede Apoſtolica obtinuerunt.

Quintò, quod verba illa Conſtitutionis *Quiquè etiam in Concilijs electi, & deſignati ſunt*, eſſent intelligenda diſiunctive, non autem copulativè.

Sextò, quod non haberet locum niſi in Conſervatoribus deputatis ad præſcriptum juris communis, non autem iis, quos eligunt ſibi Regulares in vim privilegiorum.

Septimò, quod multa contineat abſurda, & in ſpecie quod nec Epiſcopi, nec Cardinales poſſint eligi in conſervatores, cùm ipſi non eligantur, aut deſignentur in Synodis.

Ultimò, quod ſit nimis oneroſa Regularibus, cùm in Synodis non deſignentur niſi ab Epiſcopis dependentes, qui propterea Regularium privilegia vix conſervabunt.

Prima oppoſitio tollitur condendo Conſtitutionem perpetuam.

Secunda innovando Conſtitutionem Clementis VIII.

Tertia derogando contrariæ Conſuetudini.

Quarta derogando contrariis privilegiis.

Quinta declarando illa verba eſſe intelligenda copulativè, cùm verè alio modo intelligi non poſſint.

Sexta declarando Conſtitutionem habere locum in Conſervatoribus electis, ſeu eligendis tam ex præſcripto juris communis quàm in vim privilegiorum, cum re vera alio modò vix poſſit intelligi.

Septima excipiendo nominatim Epiſcopos, vel illis majores ſicuti ſunt excepti in decreto Concilii *cap. 10. ſeſſ.* a 5. ibi: *ut præter Ordinarios locorum.* Ad quod quidem decretum dicta Conſtitutio habet relationem.

Ultima oppoſitio non videtur obſtare, quia ità lex ſcripta eſt, & expedit ut conſervatores tanquam legales, & idonei ſint ab univerſa Synodo approbati.

42 Rurſus quia præter abuſus jam expreſſos dicitur irrepſiſſe etiam alius, ut quamvis Regulares initio Conſervatorem deputaverint cum qualitatibus requiſitis; tamen Conſervatores ſic deputati alios ſubdelegent iiſdem qualitatibus carentes: deliberandum an expediat addere hanc ſubdelegationem fieri non poſſe, niſi etiam ſubdelegati habeant qualitates expreſſas in Conſtitutione, ne fiat fraus Conſtitutioni; Quemadmodum S. Congregatio alias conſulta an judices deſignati in Synodo, ſi aliquo impedimento cauſas terminare non poſſunt, teneantur eas ſubdelegare perſonis itidem in Synodo deputatis: reſpondit non poſſe ſubdelegare aliis, quam deſignatis in Synodo. Verum quia in dicto cap. fin Conſervatores prohibentur vices ſuas committere exceptis citationibus, & ſententiarum denunciationibus; Si ſtatuatur eos non poſſe ſubdelegare niſi cum qualitatibus præſcriptis: facilè hinc elicient indiſtinctè licere ſibi ſubdelegare. Unde cogitandum quibus verbis hæc clauſula concipi debeat.

Cùm de his poſtea actum eſſet cum SS. D. N. Gregorio XV. placuit Sanctitati Suæ ut Conſtitutio in S. Congregatione compilaretur. Ideoque injunctum eſt mihi, ut minutam conficerem, ac per manus tranſmitterem.

43 Quæ pertinent ad Conſtitutionem edendam de Conſervatoribus.

44 Cum Regulares actores teneantur ſequi forum rei, ac ſi reus ſit laicus, cogantur, circumſcripta conſuetudine, coram ſæculari judice litem agere, juxta text. hic, in quadam Provincia obſervatum eſt, ut petant eo caſu judicem non ſuſpectum à ſæculari Magiſtratu. Quæ quidem deputatio etſi hoc modo ſit utilis Religionibus, nec repugnet ſacris Canonibus, tamen Senatus N. hinc Sumpta occaſione cœpit ab aliquot annis deputare Regularibus Conſervatores; in qua quidem deputatione multipliciter excedit limites ſuæ juriſdictionis: & aliis omiſſis quamvis judices deputandi pro Regularibus in caſibus à jure permiſſis juriſdictionem non habeant, niſi cum Regulares agunt contra laicum: è contra verò Conſervatorum juriſdictio non extendatur niſi ad cauſas, in quibus Regulares ſunt rei; Magiſtratus tamen utraque poteſtate ſibi vendicata, deputat Regularibus Conſervatores in omnibus cauſis tam activis, quàm paſſivis.

45 Deinde quamvis, ut dictum eſt, liceat magiſtratui laico deputare Regularibus judices quoties ipſi conveniunt laicum; id tamen intelligitur in cauſis profanis tantùm, non autem in eccleſiaſticis, in quibus ſive Regularis conveniatur, ſive conveniat laicum, ſolus eccleſiaſticus eſt judex competens, cap. *Decernimus, ſupra de Iudic.* & cap. *fin. de for. comp. lib. 6.* Et idem eſt cum lis agitur inter perſonas eccleſiaſticas, cap. *Nullus judicum ſupra eodem.* Et tamen Magiſtratus conſuevit deputare Regularibus hos judices ad univerſitatem cauſarum, & poſteà judices ſic deputati cognoſcunt etiam cauſas ſpirituales; & inter perſonas eccleſiaſticas. Quinimo ſæpius auſerunt inhibere Ordinario eccleſiaſtico, ut conſtitit ex pluribus inhibitionibus exhibitis. Hinc autem plura oriuntur inconvenientia, quæ alias conſiderata fuerunt in ſac. Congregatione: ut patet ex dictis ſupra *num.* 38. Quibus videtur

oppor-

opportunè occurri poſſe per minutam Conſtitutionis de Conſervatoribus per manus delatam: nam cum gravibus pœnis ordinetur, ut Regulares infra duos menſes eligant Conſervatores, qui non modo ſint in eccleſiaſtica dignitate conſtituti, vel habeant qualitates Conſtitutionis Bonifacii VIII. quæ incipit *Statutum*. Sed etiam ut ſint judices Synodales, neve ſemel electum poſſint infra quinquennium amovere, aut alium ſubſtituere: Hinc certè adimitur omnis facultas petendi Conſervatores à ſæcularibus magiſtratibus.

Præterea, quæ in eadem minuta per manus tranſmiſſa explicantur, videtur adhuc deliberandum de infraſcriptis.

Primò an expediat præſervare Regularibus facultatem, quam habent petendi judices à magiſtratu ſæculari in caſu, in quo ipſi ſint actores, & agunt contra laicum in cauſis profanis: An verò hæc facultas ſit relinquenda juris communis diſpoſitioni. Quod ſi placeat illam præſervare, erit expreſſè declarandum ejuſmodi judices deputari non poſſe niſi tribus concurrentibus. Primò ut Regulares ſint actores, non autem rei: Deinde ut agant contra laicum, non autem contra clericum, vel aliàs exemptum à ſæculari juriſdictione: ultimò ut cauſa, in qua judex deputatur, non ſit ſpiritualis, ſed talis, in qua laicus aliàs ſit judex competens.

46 Secundò, cum univerſitates generales ampliſſimis gaudeant privilegiis, nec tamen in iis vigeant fortaſſe abuſus, qui vigent in Conſervatoribus Regularium: deliberandum erit an de illis ſit facienda mentio in hac Conſtitutione, ſicuti fit in Conſtitutione Clementis VIII. An verò potius Univerſitates ſint ſilentio prætereundæ, aut excipiendæ, quemadmodum illas excipit Tridentinum Concilium *cap. 5. in fin. ſeſſ.* 14.

47 Tertiò, Tametſi Conſervatores de jure facultatem habeant procedendi per cenſuras eccleſiaſticas etiam contra Ordinarios, ut cap. 2. *de off. deleg. lib. 6.* & nonnulli Regulares ſpecialibus ſuper hoc Sedis Apoſtolicæ privilegiis ſint muniti, ut Religioſi Societatis Jeſu ex Conſtitutione 1. Gregorii XIII. *Æquum reputamus*, §. 3. *in Bull. tom. 2. pag.* 361. tamen quia in bis coactionibus, & pœnis Pontificali dignitati plurimum deferendum eſt, cap. *Sane il ſecundo*, & cap. *Paſtoralis, eodem tit.* & cap. *Quia periculoſum, de ſent. excomm. lib. 6.* & ſervandus ordo præſcriptus in d. cap. 2. Ipſi vero Conſervatores ſuæ facultatis habenas ſæpe ſæpius eouſque laxarunt, ut Epiſcopos ſtatim excommunicare ſint auſi: deliberandum an ſit eis prohibendum ne ſimilia deinceps moliantur. Satiùs erit, ut loco hujus probibitionis ponatur remedium arbitrorum, qui ex Concilio in d. *cap. 5. ſeſſ.* 14. jubentur eligi quoties contentio aliqua inter Conſervatores, & Ordinarios exorta fuerit, & interea ſuperſedeatur in cauſa.

48 Quartò, Accidit ſæpe, ut Conſervatores in una diœceſi deputati ad aliam evocentur ad cognoſcendas Regularium cauſas: unde maxima confuſio, & plura incommoda oriri ſolent. Quamobrem videtur hac quoque in parte innovanda Conſtitutio Bonifacii VIII. relata in cap. *fin. de off. deleg. lib. 6*, qua ſtatutum eſt, ut Conſervatores intra civitates, ſeu diœceſes, in quibus fuerunt deputati, contra quoſcunque procedere, aut aliquis ultra unam dietam à fine diœceſum eorumdem trahere non præſumant.

49 Quintò, Quia in hac Conſtitutione revocantur omnes deputationes Conſervatorum, qui non habent qualitates requiſitas in cap. *Statutum*, quique judices Synodales non ſunt: ne detur occaſio diſputandi, an Conſervatores hactenus deputati habeant dictas qualitates, nec ne: Conſiderandum an expediat abſolutè revocare omnes, & quaſcunque Conſervatorum deputationes, & ſtatuere ut infra præſcriptum terminum rurſus eligantur cum qualitatibus ſuperiùs expreſſis: An ve è re ſit nominatim dictas qualitates exprimere.

50 Sextò Examinandum, An cum in hac Conſtitutione Regulares prohibeantur infra quinquennium mutare Conſervatorem ſemel electum, an è re ſit addere clauſulam. *niſi ex cauſa à Sede Apoſtolica, aut à locorum Ordinariis, prout ipſis Regularibus libuerit approbanda.*

51 Septimò, In Conſtitutione ſtatuitur, ut Conſervatores, qui ſuos limites exceſſerint, ſint per annum ab officio ſuſpenſi. Deliberandum in hoc caſu, in quo Regulares forte nihil peccant, an expediat ſtatuere, ut ipſi coram locorum Ordinariis conveniantur; an vero hic caſus ſit relinquendus diſpoſitioni juris communis, ac privilegiorum Regularium.

52 Ultimò cum Epiſcopi, illorumque Vicarii generales, atque horum Superiores non ſint judices Synodales, & tamen abſurdum videatur, ut non poſſint eligi in Conſervatores: conſiderandum eſt, an de illis expreſſa mentio facienda ſit ad omnem dubitationem ſubmovendam.

Porrò pro publicatione Conſtitutionis adhuc duo puncta ſuperſunt examinanda.

Primum eſt an Conſtitutio Clementis ſit contra Tridentinum Concilium.

Secundum An expediat illam innovare in ea parte in qua decernit, ut Conſervatores præter alias qualitates debeant eſſe judices Synodales.

53 Quoad primum Conſtitutio ſtatuit, ut non modo Conſervatores habeant qualitates requiſitas, & deſcriptas in Conſtitutione Bonifacii VIII. quæ incipit *Statutum*; ſed etiam in Conciliis Provincialibus, aut Diœceſanis, juxta decretum Concilii Tridentini electi, & deſignati ſint. Putarunt quidam hoc loco Conſtitutionem ſupponere in Concilio Tridentino ſtatutum eſſe, ut Conſervatores eligantur, & deſignentur in Synodis, dum jubet, ut Conſervatores debeant in Synodis eligi. & deputari, juxta decretum Concilii: dicuntque Conſtitutionem hac in parte continere manifeſtum errorem quia Concilium nullibi ſtatuit, ut Conſervatores eligi debeant in Synodis provincialibus, aut diœceſanis.

Sed certè alius eſt ſenſus Conſtitutionis: nam dum præcipit Conſervatores habere hanc qualitatem, ut ſint deſignati in Synodis juxta decretum Concilii: ubique Conſtitutio intellexit tantùm de illo Concilii decreto, quod loquitur de judicibus Synodalibus, id eſt de *cap. 10. ſeſſ.* 25. Nam Pontifex animadvertens aliquos minus idoneos ſæpe in Conſervatores deputari, ut pa-

tet

ter ex proœmio Conſtitutionis, atque huic malo
facile occurri poſſe , ſi nullus deputat poſſit
Conſervator niſi etiam ſit judex Synodalis: ideo
ſtatuit, ut Conſervatores non modo habere de-
beant qualitates cap. *Statutum:* ſed etiam eſſe e-
lecti, & deſignati in Synodis, juxta decretum
Concilii, id eſt eſſe debeant ex Iudicibus , quos
Concilium præcipit in Synodis deſignari. Atque
hic intellectus ſatis apertè colligitur , tum quia
Conſtitutio exorditur iiſdem verbis, quibus ex-
orditur Concilium d. *cap.* 10. ubi de Iudicibus,
non de Conſervatoribus loquitur: Tum quia ſta-
tuit , ut Conſervatores habeant qualitates d.
cap. *Statutum* , quod ſimiliter non loquitur de
Conſervatoribus , ſed de Iudicibus. Atqui ita
Conſtitutio nullum continet errorem.
54 Alii cenſent ideo Conſtitutionem Clementis
eſſe contra Concilium, quia in decreto *cap.* 5. *ſeſſ.*
14. quod de Conſervatoribus loquitur , præſer-
vantur Regularia loca his verbis : *Univerſitates
autem generales, & regularia loca* &c, *in præſenti
Canone minimè comprehenſa , ſed exempta omnino
ſint, & eſſe cenſeantur.*

Sed advertendum eſt decretum d. cap. quatu-
or præſtare.

Primò enim ſtatuit ut litteræ conſervatoriæ
nulli ſuffragentur, quominus in criminalibus, &
mixtis cauſis coram Ordinario conveniatur. Et
quoad hoc ſicuti Concilium præſervat Regula-
res , ita & Conſtitutio per manus delata , per
quam Regulares conveniri poſſunt coram ſuis
Conſervatoribus, non autem coram Ordinariis.

Secundò Concilium ſtatuit , ut in civilibus
actores non poſſint alium trahere coram Con-
ſervatoribus: & in hoc quamvis poſtea excipiat
Regularia loca: non tamen ſequitur, Regulares
ſunt excepti à Concilio : ergo poſſunt alios tra-
here coram ſuis Conſervatoribus; ſed ſolum ſe-
quitur; ſunt excepti à Concilio : ergo remanent
in diſpoſitione juris communis , & privilegio-
rum Apoſtolicorum. At neque ex juris diſpoſi-
tione, neque ex privilegiis Regulares, exceptis
Jeſuitis , poſſunt alios coram Conſervatoribus
convenire: ergo dum hoc ipſum ſtatuitur in no-
va Conſtitutione, certe non ſolum nihil contra
Concilium ſtatuitur, ſed neque contra jus com-
mune, aut Sedis Apoſtolicæ privilegia. Tertiò
ſtatuitur Concilium, ne quis litterarum Conſer-
vatoriarum beneficio ultra quinquennium
gaudere poſſit. Circa quod nihil decernitur in
præſenti Conſtitutione. Quartò denique ſtatuit,
ne liceat Conſervatoribus Judicibus habere Tri-
bunal erectum. De quo ſimiliter nihil cavetur in
Conſtitutione. Unde ſequitur, ut præſens Con-
ſtitutio in nihilo pugnet cum decretis Concilii.

Quoad ſecundam experientia docuit tot
55 ſcandala, & Controverſias, quæ in dies naſcun-
tur inter Conſervatores, & Ordinarios, ut plu-
rimum procedere ex Conſervatorum imperitia.
Unde ſicut valde expedit, ut Conſervatores ſint
habiles , & idonei ad ejuſmodi munus obeun-
dum, ita etiam videtur valde expedire ; ut ſint
ex Judicibus Synodalibus; In Synodo enim con-
ſuerunt in Judices deputari quotquot magis i-
donei reperiuntur ad cauſas cognoſcendas. Un-
de qui ſuperſunt abſurdum videtur , ut in Con-
ſervatores eligantur. Atque ita non obſtat quod
Regularium facultas reſtringatur. Imo etiam
potiùs videtur aliqua ex parte ampliari: nam de
56 jure communi Canonici Cathedralium non
poſſunt eſſe Conſervatores, cap. *fin.* ubi not. gloſ.
in verb. Conſervator, de off. deleg. lib. 6. At poſſunt
eſſe Judices ad præſcriptum d. cap. *Statutum, de
reſcrip. eod. lib.* ut ibi ſtatuitur. Cum autem in mul-
tis Diœceſibus non in univerſum, niſi duæ , aut
tres dignitates, at multo plures Canonici , qui
poſſunt in judices Synodales deputari : utique
per hanc Conſtitutionem, quæ tribuit facultatem
eligendi Conſervatores dummodo habeant qua-
litates d. cap. *Statutum*, & ſint Judices Synodales,
potiùs videtur extendi, quàm reſtringi Regula-
rium facultas; & quatenus etiam reſtringeretur,
reſtringeretur tamen ad perſonas habiles, & in-
habiles excluderentur. Et quamvis in multis Sy-
nodis pauci admodum judices deſignentur , id
tamen accidit, quia alicubi pauci ſunt, qui habe-
ant qualitates d. cap. *Statutum*, quique alioquin
apti ſint ad hoc officium exercendum ; unde
quamvis pauci deputentur , expedit tamen
potius ex his paucis Conſervatorem eligere,
quàm ex aliis non idoneis. Quod ſi Regulares
id recto judicio conſiderarent, nihil damni, imó
multum utilitatis ex hac Conſtitutione ſibi fu-
turum cognoſcerent , cùm plurimum obſit Reli-
gionibus eſſe ſub tutela imperitorum, ac rudium
Conſervatorum.

Denique ſtatuere , ut Conſervatores debeant
eſſe Iudices Synodales , non eſt legem novam
condere, ſed jam conditæ inhærere; Iam enim ſic
ſtatuit Clem. VIII. in prædicta Conſtitutione.
Quod ſi velimus ſtatuere, ut Conſervatores de-
beant ſolum habere qualitates, d. cap. *Statutum*,
ſive d. cap. *fin.* utique erit opus expreſsè derogare
dictæ Conſtitutioni Clem. VIII. Quodquidem e-
rit abſurdum, quia inconvenientia, quæ nuper
irrepſerunt, quæque alibi in dies oriuntur , ju-
ſtum eſt, ut præbeant potius cauſam reſtringen-
di hanc materiam Conſervatorum , quam dila-
tandi, ſicuti dilatabitur, ſi Conſtitutio Clemen-
tis reducatur ad terminos Conſtitutionis Bonifa-
cii.

Neque obſtat quod nonnunquam Clem.
VIII. diſpenſaverit, ut Conſervatores poſſent e-
ligi, licèt non fuerint deputati in Synodo : nam
non ſequitur ut propterea Conſtitutio ipſa ſit
penitus abroganda , cum ſit valde utilis , nec
difficilis obſervatu; opportunum tamen erit ſi in
Conſtitutione promulganda Ordinarii locorum
admoveantur, ut procurent in Synodis deſignari
quamplures poterunt ex habentibus qualitates
d. cap. *Statutum*, atque aliàs ad id idoneos, ut
latiùs pateat facultas eligendi Conſervato-
res.

Poſtremò deliberandum eſſet quid agendum
57 ubi non extant Iudices Synodales , vel quia
mortui ſunt, vel quia Concilia non celebrantur.
Licèt in hoc veriùs videatur Regulares non eſſe
obnoxios eo caſu ad eligendos Conſervatores ex
judicibus Synodalibus , ſed poſſe obſervare diſ-
poſitionem Conſtitutionis Bonifacii in d. cap.
cap. *fin. de offic. deleg. lib. 6.* ita ut Conſervatores
vel eſſe debeant in dignitate eccleſiaſtica con-
ſtituti, vel perſonatum habentes; quia nulla eſt
obligatio obſervandi formam, quæ ſit impoſſi-
58 bilis obſervatu , ſicut in ſimili obligatus e-
ligere de gremio certi monaſterii, vel Eccleſiæ,
poteſt

poteſt eligere aliunde, ſi nullus ibi reperiatur cum qualitatibus requiſitis, *cap. Abbate, in fin.* & ibi gloſ. *in verb. Perſona idonea*, & gloſ. *fin. verſ. Sed pone*, quod nullus reperiatur idoneus, de verb. ſignific. cap. *In nomine Domini*, & ibi etiam gloſ. in verb. *Reperiatur*, 23 *diſtin.* Hinc. Sac. Congregatio Concilii cum in quadam Diœceſi non eſſet niſi unicus Doctor rudis, & imperitus, declaravit poſſe deputari in Vicarium Capituli Sede Vacante etiam non Doctores, vel Licentiatum in jure Canonico, non obſtante Concilii decreto in *c. 15. ſeſſ. 42.* ſic etiam in partibus infidelium, ubi ejecto ab Infidelibus Parocho ſervari non poteſt forma in matrimoniis contrahendis ab eodem Concilio præſcripta in *cap. 1. ſeſſ.* 24. *de reform. matrim.* Sanctiſſimus audita relatione Congregationis dixit, ſi alius Parochus, vel Sacerdos Catholicus in propinquo loco ſit, coram ipſo, & teſtibus contrahatur. Quod ſi id commodè fieri nequeat, contrahatur coram teſtibus, & ſi fieri poterit etiam coram Notario; Factis tamen prius utroque caſu denunciationibus, & aliis ſervatis ex Concilio ſervandis. Ita ergo dicendum in propoſito.

Tandem ſingulis articulis mature perpenſis, atque à Sanctiſſimo approbatis, edita fuit à Sanctitate Sua Conſtitutio tenoris infraſcripti videlicet.

SAnctiſſimus in Chriſto pater & D. N. D. Gregorius divina Providentia Papa XV. Ex certis rationabilibus cauſis animum ſuum moventibus, & de voto Ven. Fratrum ſuorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, partim fel. recor. Clem. Papæ VIII. prædeceſſoris ſui veſtigiis inhærendo revocavit, ac nullas & invalidas decrevit omnes, & quaſcunque Iudicum Conſervatorum electiones, nominationes, ſeu deputationes tam in vim litterarum conſervatoriarum juxta formam in Quinterno Cancellariæ deſcriptam, quam in vim quorumcunque privilegiorum perpetuo vel ad tempus nondum elapſum Apoſtolica authoritate conceſſorum, ſeu alias quocunque jure vel titulo hactenus factas pro quibuscunque Conventibus, Capitulis, Militiis, etiam Sancti Joannis Hieroſolymitani, Congregationibus, Collegiis, Ordinibus, Monaſteriis, Hoſpitalibus, aut aliis quibusvis piis tam ſæcularibus, quam cujusvis Ordinis etiam Mendicantium, ſeu Inſtituti, vel Societatis regularibus locis quantumvis exemptis etiam de neceſſitate exprimendis, ſeu illorum perſonis cujusvis qualitatis, ſeu conditionis exiſtant. In futurum verò Sanctitas Sua hac generali, & perpetuo valitura Conſtitutione ſtatuit, & decrevit, ut Judices Conſervatores hujuſmodi ſive ſint principales, ſive ſubrogati eligi, nominari, aut deputari non poſſint, niſi non ſolum habeant qualitates requiſitas, & deſcriptas in Conſtitutione ſimilis rec. Bonifacii Papæ VIII. etiam Prædeceſſoris ſui, quæ incipit *ſtatutum*: ita ut vel dignitate eccleſiaſtica præditi, vel perſonatus obtinentes, vel Eccleſiarum Cathedralium Canonici exiſtant; ſed etiam in Conciliis provincialibus, aut diœceſanis juxta decretum Concilii prædicti Judices electi, ſeu deſignati ſint. Quodque deinceps litteræ conſervatoriæ per Sedem Apoſtolicam concedendæ ſupraſcriptis tantum dirigantur, etſi quæ litteræ aliter expedientur, illæ, ac deputationes hujuſmodi omniaque exinde ſequenda nullius ſint roboris, vel momenti. Et nihilominus qui ſecus, quam juxta formam ſuperius præſcriptam Conſervatores hujuſmodi cum effectu eligere, nominare, ſeu deputare, aut electis nominatis, ſeu deputatis uti auſi fuerint, Regulares quidem voce activa, & paſſiva ſint ipſo jure privati, adeo ut habilitationem a nemine præterquam à Romano Pontifice conſequi valeant, reliqui verò aliis pœnis arbitrio Sanctitatis ſive coerceant, & prædictorum omnium conventus, monaſteria, ac loca hujuſmodi, eorumque perſonæ & bona careant Conſervatore ad annum, ita ut illorum cauſæ interea coram locorum Ordinariis duntaxat cognoſci, ac diffiniri debeant. Cæterum ut latius pateat Conſervatorum hujuſmodi deligendorum facultas: Sanctitas ſua admonitos voluit omnes locorum Ordinarios, ut in Synodis provincialibus, aut diœceſanis quamplures perſonas ex habentibus qualitates in prædicta Conſtitutione ejuſdem Bonifacii Prædeceſſoris contentas, alioquin ad id aptas deſignari procurent, etſi aliquem interim ex deſignatis mori contigerit, ſubſtituat Ordinarius loci cum conſilio Capituli alium in ejus locum uſque ad futuram provincialem, aut diœceſanam Synodum. Inſuper Sanctitas ſua inhærendo hac in parte decreto ſimilis rec. Gregorii Papæ XIII. etiam Prædeceſſoris ſui ſtatuit, & ordinavit, ut Regulares, ac perſonæ hujuſmodi in Italia intra duos, extra Italiam vero intra ſex menſes à die publicationis in Urbe præſentis Conſtitutionis inchoandos debeant ſibi eligere, ſeu aſſumere Conſervatores juxta formam ſuperiùs propoſitam, ejuſque electionis, ſeu aſſumptionis documentum infra tempus hujuſmodi penes acta Curiæ Ordinariorum exhibere, & dimittere teneantur; alioquin eo termino elapſo quamdiu Conſervatores ſecundum formam præſentis Conſtitutionis non elegerint, coram eiſdem Ordinariis conveniantur: quodque Conſervatores hujuſmodi ſemel legitimè deputati niſi ex legitima cauſa a Sede Apoſtolica, aut locorum Ordinariis, prout iiſdem Regularibus, & aliis ſupradictis libuerit approbanda durante quinquennio à die deputationis amoveri, aut mutari nullatenus poſſint aut valeant. Ad hæc ſtatuit Sanctitas ſua, ut coram ipſis Conſervatoribus regulares, ac perſonæ ſupraſcriptæ conveniri quidem, aut trahi debeant, ſed alios convenire, aut trahere non poſſint, ita ut memorati Conſervatores in cauſis, in quibus Regulares, & alii actores fuerint nullam prorſus juriſdictionem habeant, ſed in eis tantùm, in quibus rei extiterint neque extra civitates ſeu diœceſes in quibus fuerint deputati contra quoſcumque procedere præſumant. Si qua verò inter Iudices Conſervatores hujuſmodi, & locorum Ordinarios controverſia ſuper competentia Juriſdictionis orta fuerit, nequaquam in cauſa procedatur, donec per arbitros in forma juris electos ſuper juriſdictionis competentia fuerit judicatum. Quod ſi qui Conſervatores, ſive in hac parte ſivè alias quomodolibet ſuos limites exceſſerint, per annum ab officio Conſervatoris hujuſmodi ſuſpenſi ſint, & pars, quæ hoc fieri procuraverit, ſententiam excommunicationis incurrat juxta formam alterius Conſtitutionis ejuſdem Bonifa-

cii

cli præ[d]eceſſoris, quæ incipit: *Hac Conſtitutione,* quam Sanctitas Sua in his omnibus, quæ præſenti Conſtitutioni non adverſantur, innovavit, & innovat. Per hoc tamen non intendit Sanctitas Sua prohibere quominus Regulares, & alii ſupradicti in caſibus à jure permiſſis petant judicem non ſuſpectum à Principibus ſeu Magiſtratibus ſæcularibus, dum tamen hæc tria copulativè concurrant, videlicet, ut Regulares, & alii prædicti ſint actores, non autem rei, utque agant contra laicum, non autem contra eccleſiaſticum, vel alias è juriſdictione ſæculari exemptum, atque ut cauſa, in qua judex deputatur, fuerit prophana, non autem eccleſiaſtica, & in ea juxta ſacrorum Canonum diſpoſitionem laicus ut præfertur eligendus judex competens exiſtat. Quæ omnia, & ſingula in præſenti Conſtitutione contenta Sanctitas Sua voluit inviolabiliter obſervari, decernens ſic in eis, cæteriſque omnibus præmiſſis per quoſcunque, &c. etiam ſacri Palatii Apoſtolici Auditores, &c. nec non S. R. E. Cardinales ſublata, &c. judicari, &c. necnon irritum, & inane, &c. non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, ac litteris Conſervatoriis, quas omnes ad formam præſentis Conſtitutionis reduxit in favorem quorumcumque Ordinum tam Mendicantium, quàm non Mendicantium, Militiarum etiam S. Ioannis Hieroſolymitani, Congregationum, Societatum, aut cujuſvis alterius Inſtituti etiam neceſſariò exprimendi, Collegiorum, Capitulorum, Eccleſiarum, Monaſteriorum, ac Priorum quorumcunque tam ſæcularium, quàm Regularium locorum, nec non illorum etiam juramento confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus etiam immemorabilibus, privilegiis, quoque etiam ex cauſa, & titulo oneroſo, indultis, & litteris Apoſtolicis, etiam mari magno, ſeu Bulla aurea, aut aliàs nuncupatis ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus & inſolitis elauſulis, necnon irritantibus etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, aut alias quomodolibet etiam per viam communicationis ſeu extenſionis conceſſis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis eorumque tenoribus, & formis ſpecialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ſervanda eſſet, tenores hujuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita obſervata inſerti forent, præſentibus pro expreſſis habens, quibus quoad ea, quæ præſentibus adverſantur, illis alias in ſuo robore permanſuris, hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſsè derogavit cæteriſque contrariis quibuſcunque. Cæterum ut præſens Conſtitutio facilius omnibus innoteſcat, Sanctitas Sua voluit, & mandávit, ut non ſolum in Cancellaria Apoſtolica, ſed etiam ad Valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Urbe & in Acie Campi Floræ publicetur, illiuſque exempla in iiſdem locis affixa dimittantur, ac in quinterno Cancellariæ inter Conſtitutiones perpetuas deſcribatur, & annotetur. Placet, Publicetur, & deſcribatur A.

Lecta, & publicata fuit ſupradicta Conſtitutio in Cancellaria Apoſtolica ab altero ex RR. PP. DD. majoris Præſidentiæ Abbreviatoribus die 20. menſis Septembris anno Incarnationis Dominicæ 1621. Pontificatus verò prælibati Sanctiſſimi D. N. D. Gregorii Papæ XV. anno primo.

Et poſtmodum die, & anno ſupradictis in quinterno ejuſdem Cancellariæ inter alias Conſtitutiones Apoſtolicas deſcripta, & annotata fuit.

Nicolaus Orſinus Procuſtos,

In Dei nomine Amen. Anno à nativitate D. N. Jeſu Chriſti 1621. indictione quarta, die verò 20. Septembris Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto P. D. N. D. Grogorii divina Providentia Papæ XV. Pontificatus ſui anno primo retroſcripta Conſtitutio Apoſtolica affixa, ac publicata fuit in valvis Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Urbe, & in acie Campi Floræ per me Auguſtinum Braecherium Apoſtolicum Curſorem. Octavius Spada Magiſt. Curſorum.

39 Poſt editam Conſtitutionem emanavit in ſacra Congregatione declaratio infraſcripti tenoris videlicet.

Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi DD.

GRegorius Papa XV. fœl. recor. in ſua Conſtitutione de Conſervatoribus ſtatuit, & decrevit, ut in futurum à Regularibus eligi non poſſint in Conſervatores niſi Judices in Conciliis Provincialibus, ſeu diœceſanis deſignatis ſub pœnis & cenſuris in dicta Conſtitutione contentis.

Quibus ſtantibus Patres Societatis Jeſu, qui in Indiis, & aliis locis degunt, in quibus Archiepiſcopi, ſeu Epiſcopi Synodum congregare non curant, vel ſi congregant, Iudices Synodales non eligunt, ſupplicant humiliter DD. VV. Illuſtriſſimis ut dignentur declarare, ſi in tali caſu poſſint uti privilegiis à ſancta Sede Apoſtolica ante dictam Conſtitutionem conceſſis.

Die 17. Auguſti 1626. Sacra Congregatio Illuſtr. Cardinalium Concil. Trident. interpretum cenſuit Epiſcopos quam primum diœceſanam Synodum omnino celebrare teneri, & interim in civitatibus & diœceſibus, in quibus nulli Iudices extant in Concilio provinciali aut diœceſano deſignati, licere Regularibus ſervata in reliquis forma Conſtitutionis fel. rec. Gregorii XV. hac de re editæ Conſervatores nominare habentes qualitates à jure requiſitas. Quorum tamen Conſervatorum facultas eo ipſo expiret, cum primum hujuſmodi Synodus celebrata in eaque judices deſignati extiterint.

Proſp. Fagn. in 2. Decretal. Tom. 3.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Verum.

SVMMARIVM.

1 *Feudi Dominus ſive eccleſiaſticus, ſive ſæcularis cauſam feudalem cognoſcis etiam ſi vaſalli ſint Clerici.& n.10.& 12.*

2 *Et ſi plures prætendantur Domini, non poteſt unus cognoſcere, maximè alio abſente.*

3 *Clericus poteſt eſſe vaſallus ne dum Eccleſiæ, ſed etiam laici ratione feudi obtenti.*

4 *Capitulum Sede vacante non ſuccedit in juriſdictione Epiſcopo competente ratione feudi, niſi feudum eſſet commune Epiſcopo, & Capitulo. n.8.*

5 *Succedit in his, quæ competunt de jure communi, non autem in his, quæ competunt de jure ſpeciali, niſi hæc communiter ſpectent tam ad Epiſcopum, quam ad Capitulum.n.7.*

6 *Poteſtas devolvitur ab Epiſcopo ad Capitulum in ijs, quæ ad Epiſcopum pertinent proprio jure. ſecus verò ſi ex quodam jure accidentali, puta, jure devoluto propter negligentiam Clericorum.*

9 *Cap.*Unicum, Ne Sede vacante, lib.*6. locum habet non modo in collatione beneficiorum, ſed etiam in alijs, quæ ſpectant communiter ad Epiſcopum, & Capitulum.*

10 *Feudi Dominus, licèt ſæcularis, juriſdictionem habet in vaſallos ſuos, etiam ſi ſint Clerici.*

11 *Præpoſiti quandoque ſunt merè laici.*

12 *Baronia ſi concedantur in feudum, de his Dominus feudi etiam laicus quantumcunque vilis, & ruſticus cognoſcit inter vaſallos etiam Clericos.*

Secus ſi donentur Eccleſiæ ſimpliciter.n.16.

13 *Feudi Dominus eſt judex ordinarius in cauſis feudalibus,*

14 *Et quamvis ſit laicus, poteſt ſententiam exequi etiam Contra Clericum vaſallum ſine metu excommunicationis.*

Dummodo tamen in perſonam Clerici manus non injiciat.n,15.

15 *Executio ſententiæ feudalis per Laicum contra Clericum reſiſtentem fieri poteſt realiter, non perſonaliter.*

16 *Baroniæ ſi donentur Eccleſiæ ſimpliciter, Princeps donator laicus nullum habet in Eccleſiam juriſdictionem.*

17 *Et Eccleſia in nullo tenetur donatori, nec etiam ad munera, quæ prius habebat Baronia.*

18 *Sed tantùm ad munera, quæ donator ſibi retinuit in donatione, dummodo ſint honeſta.*

19 *Donans ſimpliciter, omnia jura ſibi competentia conceſſiſſe videtur.*

20 *Res Eccleſiæ donata Sanctum eſt Sanctorum Domino, nec ſubeſt niſi auctoritati judicis eccleſiaſtici.& in ea ſacrilegium committitur.*

21 *Fiſcus Regius Ducatus Mediolani nihil poteſt prætendere, nec Magiſtratus extraordinarius ullam juriſdictionem ſibi vindicare in bonis à Ioanne Galeatio donatis Monaſterio Carthuſiæ Papien. & n,ſeqq.uſque in finem.*

22 *Carthuſia Papien. habet dominium, non nudam adminiſtrationem bonorum ſibi donatorum à Io.Galeatio Duce Mediolani, cum onere tamen diſtribuendi in pauperes annuos florenos decem mille anni.& n ſeqq.*

23 *Et eorum augmentum ſpectat ad Carthuſiam, non ad pauperes, vel quoſcunque alios.*

24 *Feudali quæſtio eo ipſo, quod reus negat rem eſſe feudalem, coram Ordinario ipſius rei terminanda eſt.*

25 *Cauſa ſemel effecta Curialis nunquam exibit de Curia niſi Papa illam deleget, vel ad Ordinarium remittat.*

26 *Delegatus à Papa ſi eſt mortuus, Ordinarius ſe intromittere non poteſt.*

27 *Delegatus à Papa etiam ſi nulliter procedat, cauſa revertitur ad Delegantem.*

28 *Cauſæ civiles, & criminales ad Eccleſiam Cathedralem ſpectantes ratione dominii, quod habet in bonis ab ea in feudum conceſſis; an comprehendantur decreto Concilii Tridentini* c.20.ſeſſ.24 *& n.ſeqq.uſque in fin.*

29 *Feudum an ſit eccleſiaſticum, vel ſæculare, attenditur prima cauſa conceſſionis feudalis,*

30 Quomodolibet *dictio quid importet.& n 32.*

31 *Juriſdictio cumulativa Epiſcopi, & inferioris. pertinet ad utrunque in prima inſtantia, & eſt locus præventioni.*

1 VERUM. Dominus feudi ſive eccleſiaſticus ſit. ſive ſæcularis cauſam feudalem cognoſcit. Sic ſummat Joan, Andr. Bellam. Butr. & communiter DD. ſed ſecundum Abb. Marian. Socin. & Felin. magis evacuando ſubſtantiam Cap. & clarificando litteram hoc intendit. Per Dominum feudi ſæcularem, ſive Eccleſiaſticum quæſtio feudalis terminari debet, etiam ſi vaſalli ſint Clerici. Et ſi plures
2 prætendantur Domini, non poteſt unus cognoſcere, maximè alio abſente, an feudum ad ſe pertineat. Primo ponitur factum. Secundò determinatio in certum caſum, ibi, *ſtatuimus*. Tertio in alium caſum, ibi, *alioquin*.

3 Nota primò ibi, *adverſus Præpoſitum*, ſecundum unum intellectum, ſecundum quem iſte Præpoſitus erat Clericus, & erat Præpoſitus cujuſdam Eccleſiæ Cathedralis, ut voluit Hoſt. *hic n. 5 in ver. Præpoſitum*, quod Clericus poteſt eſſe vaſallus nedum Eccleſiæ, ſed etiam laici ratione feudi obtenti, ad quod facit cap *Solitæ, ſupra de major & obedient*. Abb. *hic n.*2.& Marian, Socin. *in 1. notab.*

4 Secundo nota ibi, *Ex quo Epiſcopus fuerit in Eccleſia conſecratus*. Capitulum Sede vacante non ſuccedere in juriſdictione Epiſcopo competente ratione feudi, ut hic notat Bernard. poſt caſum, Quod ſingulariter menti commenda ad limitationem eorum quæ habentur in cap. *Cum olim*, & c. *In qua, ſupra de major. & obedient.* nam ut dicunt Hoſtienſ. *hic numer. 5. in ver. Epiſcopus*, & Joan. Andr. *numer. 9.* licèt Capitulum ſuccedat in juriſdictione generaliter, ut in dictis juribus, non tamen ſuccedit in juriſdictione feudali, ne Epiſcopus vaſallum habeat, quem habere nollet, ſicut nec in beneficiorum collatio-
5 ne, ut cap. *Illa, infra, Ne Sede vacan.* & ſic jura præallegata locum habent in his omnibus quæ competunt Epiſcopo de jure comuni, non autem in his, quæ competunt ei de jure ſpeciali,

ut

Digitized by Google

6 ut hic per Abb. *num.* 6. Et facit ſecundum eum,
quod notat Innoc. in cap. *Cum in cunctis, num.* 7.
ſupra de elect. ubi dicit poteſtatem devolvi ab E-
piſcopo ad Capitulum in iis tantùm, quæ ad
Epiſcopum pertinent proprio jure; ſecus vero ſi
ex quodam jure accidentali, puta jure devoluto
propter negligentiam Clericorum; quia tunc
non ad Capitulum, ſed ad proximum Superio-
rem devolvitur hæc poteſtas, arg. cap. *Ne pro de-
fectu, de elect.* & ſecundum Innoc. ratio diverſita-
tis eſt, quia in his, quæ ad eos pertinent
proprio jure, major eſt inter ipſos conjunctio,
quàm in aliis, quæ aliunde obveniunt, arg. c. *Re-
quiſiſti, §. Secus, infra de teſtam.* & eum ſequitur
Joan. Andr. in cap. *Quamquam, num. 1. verſ. Item
devolutus, de elect. lib. 6.* Et idem notat Archid.
in cap. 1. *num. 3. Ne Sede vacante, eodem lib.*
7 Cæterum hæc non procedunt quando ea, quæ
competunt Epiſcopo de jure ſpeciali, ſpectant
communiter tam ad Epiſcopum, quàm ad Capi-
8 tulum. Unde ſi feudum non eſſet de menſa
ſolius Prælati, ſed eſſet commune Epiſcopo, &
Capitulo, tunc Capitulum cognoſceret Sede va-
cante, cap. *Unico, Ne Sede vacante lib. 6.* ſecun-
dum Joan. Andr. *hic d. num. 6. verſ. Puto tamen quod
9 ſi feudum eſſet commune,* Abb. *numer. 8. & 9. verſ. Et
nota ex dictu,* qui ex hoc notabiliter deducit, ut
diſpoſitio d. cap. *unici, Ne Sede vacant. lib. 6.* non ſit
ſpecialis in collatione beneficiorum, ſed locum
habeat etiam in aliis ſpectantibus pariter ad E-
piſcopum, & Capitulum, quod ſemper no-
ta.

10 Tertiò nota ibi. *Imperiali beneplacito, ſicut ju-
ſtum fuerit, relinquatur,* Dominum feudi licet ſæ-
cularem habere in vaſallos ſuos ratione feudi ju-
riſdictionem ordinariam, etiamſi vaſalli ſint
Clerici, ut hic per Abbatem, *n. 5.* quod clarè pro-
bat hæc Decretalis intelligendo quod iſte Præ-
poſitus erat Clericus, & habebat dignitatem
Præpoſituræ in quadam Cathedrali, ut in cap. 1.
ſupra de ætate, & qualitate, juxta intellectum Hoſt.
hic, n. 5. Contrarium tamen tenet Archid. in c. 1.
11 *in 2. col. poſt medium in ver. Condemnari, de Cleric.
conjug. lib. 6.* ubi ſequutus opinionem Hugonis
mordicus defendit laicum feudi Dominum non
eſſe judicem competentem in quæſtione feuda-
li contra Clericum vaſallum, & contrariis re-
ſpondet, & intelligit Præpoſitum, de quo loqui-
tur hoc cap. fuiſſe merè laicum, ut quandoque
contingit in quibuſdam locis, ut eſt Januæ, ubi
vocatur Abbas, & eſt purus laicus; & poteſt et-
iam figurari exemplum in Præpoſitis Florenti-
nis, qui aſſumuntur ex eorum Prioribus, qui ſi-
militer ſunt puri laici. Idem ſentiunt Goffred.
in c. 1. *infra, Ne Sede vacante,* & Abb. An-
tiquus *hic in princip.* dum dicunt hunc Præpoſi-
tum fuiſſe Officialem Eccleſiæ, & vaſallum, non
tamen Clericum. Sed intellectus Hoſtienſ. eſt
communior ut inquit Cardin. *hic numer. 1, in 1.
appoſitione,* & Butr. *numer. 11. verſ. Hoſtienſis tenet
primum,* quem etiam dicunt eſſe magis nota-
bilem, & communiter approbari Imol. *num.*
12 2. & Mar. Soc. *in 1. notab.* Itaque, ut dicit Innoc.
hic n. 2. Si Principatus, vel Comitatus, vel Ca-
ſtellania, vel alia hujuſmodi concedantur in feu-
dum, de his Dominus feudi etiam laicus, quan-
tumcunque vilis, & ruſticus cognoſcit inter va-
13 ſallos, etiam Clericos, cùm ſit judex ordinarius
in cauſis feudalibus per legem Federici, ut in c.
Imperialem de prohib. feud. alienat. Federic. *in uſibus
feudor.* Quinimo ſecundum Innoc. *hic in princip.*
14 Laicus poteſt etiam contra Clericos vaſallos
ſuam ſententiam exequi, nec propterea incidit
in excommunicationem, ſi eos reſiſtentes com-
pellat, arg. cap. *Olim, el primo, infra de reſtitut. ſpo-
15 liat.* Sed, ut inquit Joan. Andr. *hic n. 1.* hoc dictum
Innoc. communiter non approbatur, quod in
perſonam Clerici juriſdictionem habeat priva-
tus, vel ruſticus, qui in cauſis feudalibus juriſdi-
ctionem habet, ut ſine pœna excommunicatio-
nis, poſſit manus mittere in Clericum contra
Regulam Canonis, *Si quis ſuadente,* 17 *q.* 4. & pro
opinione Joan. Andr. facit quod can. Si quis ſua-
dente, non interpretatur per leges feudorum,
ſed per alios canones, ut inquit Martinus de
Selva *hic* relatus à Bellam. *n. 2. in 1. qu.* ſubdens
quod ita tenebatur communiter per omnes le-
ctores. Similiter Abb. *hic n.* 24 dicit ſe tenere o-
pinionem Joan. Andr. tanquam tutiorem, & ve-
riorem, ut non poſſit laicus exequi vim inferen-
do in perſonam, ſed ſicut cognitio de crimine
fit per judicem eccleſiaſticum ita & compulſio.
Et eodem modo Felin. *nu.* 5. dicit veriorem eſſe
opinionem, quod in executione ſententiæ feu-
dalis Clericus violentari nequeat. Verum tamen
ſecundum Anton. de Butr. *hic n.* 11, *col.* 5. *poſt
principium,* ſalvari poteſt dictum Innocentii, ut
Laicus poſſit quidem Clericos vaſallos repelle-
re, non tamen tangendo perſonam, ſed terrendo
armis, vel colonos tenentes pro eis repellendo
à poſſeſſione feudi, quia per hoc non venit con-
tra Canonem, *Si quis ſuadente,* quaſi Innocentius
velit, ut laicus poſſit contra Clericum vaſallum
facere executionem realem, ſed non perſona-
lem. Pro qua diſtinctione vide quod ſcripſi in
cap. *Unico, n 65. & 71. ſupra de obligat. ad ratiocin.*
vel aliter diſtingue ut hic per Bellam. *in 1.
quæſt.* cum quo concordat Petr. de Anchar. *nu-
mer.* 7.

16 Sed quid ſi Baroniæ prædictæ, ideſt Principa-
tus, Comitatus, Caſtellania, & alia hujuſmodi à
Principe concedantur Eccleſiæ non in feudum,
ſed ſimpliciter, numquid Princeps donator Lai-
cus, & temporalis habebit juriſdictionem in Ec-
cleſiam ratione bonorum ſic donatorum? Innoc.
hic n. 2 ſentit non habere. Sic enim ait (Si Baro-
17 niæ prædictæ non concedantur in feudum, ſed
ſimpliciter, tunc Eccleſia in nullo tenetur dona-
tori, nec etiam de aliis muneribus, quæ priùs ha-
bebat Baronia) allegat cap. *Cum dilecti, infra de
18 donat.* Ad hoc c. *Paſtoralis, eod. tit.* & cap. 1. *de cen-
ſib.* Subdit tamen, quod ſi in donatione Baroniæ
donator aliqua munera retinuit, illa præſtabun-
tur dummodo ſint honeſta, ut notatur in cap.
Non minus, infra de immunit. eccleſiaſt. Sed donando
19 ſimpliciter, omnia jura ipſum tangentia con-
20 ceſſiſſe, & remiſiſſe videtur. Et paulò infra in
verſ. *Sed nos contra credimus,* Cum, inquit, rerum
iſtarum dominium ſit Eccleſiæ quæſitum, San-
ctum Sanctorum eſt Domino, & ideo non ſub-
eſt, niſi auctoritati Judicis eccleſiaſtici, quia ſa-
crilegium in eis committitur, cap. *Nulli liceat,*
& cap. *ſeq.* 12. *qu.* 2. & notatur in cap. *Cum
ſit generale, infra eodem.* & cum Innoc. concor-
dant hic Hoſt, *num. 1. circa fin. verſ. Sin autem dicta
Baronia,* Jo. Andr. *numer.* 3. Collectar. *eod. numer.*

Butr. *n. 11. in fin. verſ. Hac omnia procedunt, num. 25. circa medium*, verſ. *Sed nunc quaro*, & Bellam. *n. 6. in 3. quaſt.* dicens hæc eſſe perpetuò menti commendanda, quia valde faciunt pro Eccleſiis, & contra Dominos temporales, videlicet quod ſi dicit Rex. Eccleſia ſita eſt in Regno meo cum tota temporalitate ipſius, & dotata in totum à primogenitoribus, & prædeceſſoribus meis, igiturà me ipſo tenet ſuam temporalitatem in feudum, aut ratione illius tenetur mihi Epiſcopus fidelitatis juramentum præſtare: munera, ſeu onera hujuſmodi in primæva donatione, ſeu dotatione non intelliguntur in dubio fuiſſe comprehenſa, ut patet ex dictis, & probatur ſecundum eum in cap. *Romana*, §. *Debet*, *de appellat. lib. 6.*

21 Et ex prædictis infertur, ut Regius Ducalis fiſcus Mediolani nihil poſſit prætendere in bonis immobilibus, quæ Joan. Galeatius Vicecomes Dux primus Mediolani. Comes virtutum appellatus, donavit Priori, & Conventui Domus B. Mariæ Gratiarum prope, & extra muros Civitatis Papiæ Ordinis Carthuſienſis cum hoc, ut ex eorum fructibus idem Prior, & Monachi conſtituerent Monaſterium, & Eccleſiam ejuſdem Ordinis, & hoc peracto tenerentur quotannis florenorum decem millia auri pauperibus egenis laicis diſtribuere; non enim dedit hujuſmodi bona in feudum, ſed donavit ſimpliciter, ut patet ex verbis donationis ibi (Inter vivos prædictus Dominus Joan. Galeatius fecit, & facit puram, meram, ſimplicem, & irrovocabilem donationem, &c.) Et propterea Magiſtratus Regiorum Ducatus redituum extraordinatiorum ſtatus Mediolani per diffinitivam ſententiam in contradictorio judicio latam anno 1569. declaravit bona, ut præfertur donata, pertinere, & ſpectare jure dominii ad præfatum Monaſterium virtute hujuſmodi donationis cum onere tamen expenſarum, & erogationis faciendæ ſingulis annis, prout in ipſa donatione continetur, nullumque jus fiſco Regio Ducali competere in, & ſuper præfatis bonis, nec ad ea; proindeque ipſum Monaſterium eſſe abſolvendum à petitis per præfatum fiſcum, eique fiſco perpetuum ſilentium imponendum: & poſt triginta circiter annos re iterum ad eundem Magiſtratum delata, emanavit decretum, Non eſſe manum apponendam, quia agitur de re judicata. Et
22 ſubinde ſub Pio V. & Gregorio XIII. à Cardinalibus Bobba, Alciato, & Aquaviva judicibus delegatis emanavit ſententiam, qua diffinitum fuit, dominium, & proprietatem omnium, &
23 quorumcunque bonorum hujuſmodi, ac omne, & quodcunque commodum, & incommodum ex illorum augmento, vel diminutione ad dictum Priorem, & Conventum, non autem ad pauperes, vel quoſcunque alios legitimè ſpectare, atque ipſis Priori. & Conventui adjudicanda fore, & eſſe quotannis ſummam dictorum decem millium florenorum auri in uſus pauperum impendere. Quæ quidem ſententia ab eodem Gregorio XIII. ex certa ſcientia, & cum inſertione tenoris fuit confirmata *ſub die* 10. *Auguſti* 1574. Manifeſtum eſt igitur in bonis ſimpliciter, ut ſupra donatis, non autem in feudum conceſſis Regium Ducalem fiſcum non poſſe aliquod jus prætendere, nec Magiſtratum extraordinarium in eis ullam ſibi juriſdictionem vendicate ex prææallegata theorica Innocentii communiter recepta.

24 Præterea etſi ageretur de quæſtione feudali, tamen cum controverſia ſit ſuper jure, ſeu dominio directo ad Dominum ſpectante, & actor aſſetat ſe Dominum feudi; reus autem neget contendens rem eſſe allodialem, actor ſequi debet forum rei, nec poteſt cognoſcere is, qui dicit ſe Dominum, ne aliàs ſit judex in cauſa propria, ut C. *Ne quis in ſua cauſa, in rubro*, *& nigro*. Et eo ipſo quod reus conventus negat rem eſſe feudalem, hæc quæſtio tanquam præjudicialis priùs terminanda eſt coram loci Ordinario, arg. cap. *Tuam, infra de ordin. cognit.* & §. *Præjudiciales Inſtitut. de action.* & firmat notabiliter Innocentius in cap. *Caterum*, *numer. 2. circa finem verſ, Et eodem modo*, *ſupra de judiciis.* Cum quo concordant ibi Hoſtien. *in princ. & numer. 6. verſ. Aliq tamen dicunt.* Joan. Andr. *nu. 2. & num. 4. verſ. Nam ſi reus*, Bellam. *num 4 col. 4 poſt medium, verſ. In ſecundo caſu.* Abb. *numer. 20. circa finem*, *verſ. Aut negatur*, & communiter omnes, ut ibi dixi in ſecunda declaratione, *n. 13.*

25 Quibus demum accedit, quod cum hæc cauſa effecta ſit Curialis, & Cardinalitia, & in ea Pius V. & Gregor. XIII. per delegationem, & confirmationem ſententiæ manus appoſuerint, & diverſa reſcripta ſub Paulo V. & Urbano VIII. emanaverint, etiam inſtantibus Miniſtris Regiis ſola Curia cognoſcit, & ligatæ ſunt manus quorumcunque inferiorum, cap. *Ut noſtrum, de appellat.* & notat Bald. in l. *Si ut proponis, la prima n. 12. C. Quomodo*, & quando judex, ubi quærit: ſi
26 Papa delegavit cauſam, & delegatus eſt mortuus, utrum Ordinarius poſſit ſe intromittere: & reſpondet non poſſe, ſed ſolùm Papam, licet delegatio ſit conſumpta allegat Archid. in §. *Hu ita 34. q. 2. in Apoſtilla*, quæ incipit, *Adde*, ibi (Et ſic nota, quod cauſa, quæ ſemel eſt in Curia Romana nunquam exibit, niſi Princeps deleget, vel cauſam remittat ad Ordinarium.) Quod ſecundum eum eſt notatu dignum: & ad hoc facit iſta lex, & c. *Paſtoralis*, §. *Præterea*, *ſupra de offic. Ordinar.* Sequitur Decius *conſ. 699. Accepi reverenter. numer. 13.* & Covarr. *Practicar*, *quaſt. 9. num. 5. verſ. Primum ſanè*, & ita ſe habet ſtylus Curiæ, ut notat Dec. *d. conſ. 699 n 3. verſ. Et iſta concluſio*, ubi allegat Rotam *deciſ. 10 de dolo, &*
27 *contum. in antiq.* Quinimo etiamſi judices delegati nulliter procederent, nihilominus cauſa reverteretur ad Papam delegantem. & indignum eſſet, ut reverteretur ad inferiores, ex quo Papa appoſuit manus: nam flumina ad locum unde exeunt, revertuntur. Quæ ſunt formalia verba Innocentii, in cap. *Inter dilectos, numer. 4. verſ. Sed nobis videtur contra de exceſſ. Prælat.* cum quo concordant ibi Doctores. Roman. *conſ. 335. Circa primum*, *numer, 6.* Dec. *d. conſ. 699. n. 13.* & ita reſolutum in Congregatione à Sanctiſſimo ſpecialiter deputata die 14. *Martij* 1650.

28 Ex facto quæſitum eſt, an cauſæ civiles, & criminales ad Eccleſiam Cathedralem ſpectantes ratione directi dominii, quod habet in bonis ab ea in feudum conceſſis, comprehendantur decreto Concilii, *cap. 20. ſeſſ. 24.* adeo ut in prima

ma inſtantia cognitio hujuſmodi non ſit per Nuntios, vel Legatos de latere ab Epiſcopo avocanda.

Ex parte Epiſcopi Sarſinatenſis fuit aliàs propoſitum ſupraſcriptum dubium in ſacra Congregatione Concilij, quod tamen minimè fuit reſolutum ex eo, quod de aliquibus in facto dubitaretur, quæ nunc ex infraſcriptis declarata, & patefacta eſſe exiſtimantur: nam anno 1016. Corradus Imperator, & anno 1116. Federic. II. donârunt liberè, ſeu in dotem pleno jure conceſſerunt Eccleſiæ Sarſinaten. nonnulla Caſtra cum omnibus pertinentijs ſuis, ac mero, & mixto imperio, nullâque penitus ſibi ipſis reſervatâ in eis juriſdictione. Unde Epiſcopi Eccleſiæ Sarſinatenſ. ab eodem tempore citra in dictis Caſtris, & in perſonas ſibi ſubditas ſemper exercuerunt jura meri, & mixti Imperij, prout nunc etiam exercent in aliquibus eorundem, inquirendo, condemnando, confiſcando, abſolvendo, & ſimilia faciendo, quæ ab alijs Principibus non recognoſcentibus Superiorem fieri conſueverunt. Ex his autem Caſtris per dictos Imperatores, ut ſuprà eidem Eccleſiæ conceſſis, Epiſcopi pro tempore aliqua poſtmodum à menſa Epiſcopali alienârunt in feudum concedendo, quæ nunc etiam reperiuntur infeudata, in quorum directum dominium feudatarij eadem caſtra retinentes recognoſcunt Epiſcopum Sarſinatenſ. ac ei debitum Canonem perſolvunt. Verùm in cæteris juriſdictionalibus, & in his, quæ concernunt adminiſtrationem ſubditorum, minimè patiuntur Epiſcopum prædictum ſe intromittere: quo fit, ut cauſas appellationis, recurſûs, ſive querelæ per ſubditos ad ipſum Epiſcopum tanquam ad Dominum directum interpoſitæ, ad eundem deferri minimè permittant. Nec de moleſtijs, & gravaminibus per ipſos feudatarios ſubditis inferri ſolitis, Epiſcopum ipſum cognoſcere volunt, cùm tamen ad eum jure feudi talis cognitio ſpectet ſecundùm ea, quæ ſuperiùs dicta ſunt. Sed ad evitandam ipſius Epiſcopi juriſdictionem, & cenſuram feudatarij prædicti ſtatim atque cognoſcunt ſuos ſubditos ad Epiſcopum reclamâſſe, habent recurſum ad Legatum, ſeu Præſidem pro tempore ipſius Provinciæ, obtinenteſque dicto Epiſcopo cauſas dictorum ſubditorum ad ipſum legitimè devolutas, ſive per eos coram ipſo legitimè introductas avocari, & ſimul inhiberi, ne cognitionem hujoſmodi cauſarum proſequatur, eaſque coram dicto Legato introducunt. In quibus Epiſcopus ipſe ſentit ſe gravatum, prætendens dictas cauſas à ſe minime avocandas ſtante decreto Concilij *ſeſſ.24.cap.20.* Sed in prima inſtantia coram ſe cognoſcendas, & terminandas, quaſi cauſæ hujuſmodi ad forum Eccleſiaſticum pertineant, atque Eccleſiaſticæ dici poſſe videntur; ex quo ratione feudi Eccleſiaſtici Epiſcopus earundem aſſequitur cognitionem; quod Epiſcopus nititur ſuadere ex infraſcriptis.

29 Primò, quia feuda, de quibus agitur, & quæ tenet Eccleſia Sarſinatenſ. ſunt Eccleſiaſtica, ut ex dictis conſtat. & hic notat Abb. *nu.25.& 26.* ubi ad cognuſcendum an feudum, in quo ſe intromittit Eccleſia, ſit Eccleſiaſticum, vel ſæculare, dicit attendendam eſſe primam cauſam conceſſionis feudi; ſi enim Eccleſia teneat aliquid in feudum ab aliquo Principe ſæculari, tale feudum dicitur ſæculare, & ſi ipſa Eccleſia hujuſmodi feudum concedat alteri, non per hoc ille dicetur vaſſallus Eccleſiaſticus, ſed ſæcularis, & juriſdictio, quam habet Eccleſia in ipſum, vel in ſubditos ipſius vaſſalli, non dicitur Eccleſiaſtica, ſed ſæcularis, quia tunc cognoſcit non tanquam Epiſcopus, ſed tanquam Dominus feudi: ſi autem feudum, quod ab Eccleſia in alium etiam laicum translatum eſt, originaliter & primò ab ipſa Eccleſia proceſſerit, nec ipſa Eccleſia de eodem feudo aliū recognoſcat Superiorem: quod facilè contingere poteſt, ut ſcilicet Eccleſia habeat quæ concedere poſſit in feudum continentia etiam juriſdictionem, & in quibus nullum alium recognoſcat Superiorem, puta ſi Baroniæ, vel aliæ res ſimiles fuerint, vel pro dote, vel ſimpliciter, & nun in feudum conceſſæ Eccleſijs ab aliquibus ſæcularibus, quæ in totum uti patrimonium Eccleſiaſticum judicantur, & in nullo tenetur Eccleſia donatori: & hæc ſi concedat Eccleſia in feudum, tale feudum dicitur Eccleſiaſticum, & juriſdictio per omnia erit cenſenda Eccleſiaſtica, ut latiùs per eum. Et hoc caſu ſi appellandum ſit, appellatur ad Superiorem Eccleſiaſticum, *c. Romana, §. Debet, de appellat. lib. 6.*

Cùm igitur feuda, quæ habet Eccleſia Sarſinatenſ. originaliter ab ipſa proceſſerint, & in eis nullum alium recognoſcat Superiorem, ex quo ſunt bona, quæ ſic liberè in dotem fuerant aſſignata, nec in aliquo donatori reſpondeat: ſequitur ut Eccleſiaſtica omninò ſint judicanda. Si igitur Eccleſiaſtica ſunt, & cauſæ, de quibus agitur, quæ nomine ipſorum veniunt cognuſcendæ, ſunt, & dici debent Eccleſiaſticæ ad text. in c. *Si annum, de jud. lib.6.* & tanquam Eccleſiaſticæ ad forum Eccleſiaſticum pertinere dici poſſunt, c. *Decernimus, de judic.* Ergo diſpoſitio Concilij de talibus cauſis loquentis in prædictis etiam ſibi locum vendicabit.

30 Et confirmantur prædicta ponderando dictionem illam, *quomodolibet*, poſitam in decreto Concilij, quæ univerſalis eſt gloſſ. in c. *Indemnitatibus, §.1. in ver. Quomodolibet, de elect. lib.6.* Gemin. *conſ.115. Super dubio, num.6.* & comprehendit omnes modos tam directos, quàm indirectos. Gloſſ. in Clem. 2. *in ver. Quomodolibet, de ſentent. excommunicat.* & ſive pertineant de jure communi, ſive de jure ſpeciali. Rota *d.614. num.2. par.2. rec.*

Pro ſolutione quæſtionis videtur ſic diſtinguendum: nam aut quæſtio eſt cum inveſtito ab Eccleſia, aut cum altero Ordioario: ſi cum in-
31 veſtito, Eccleſia eſt judex competens in concernentibus feudum ad tradita in leg. *Imperialem, de prohibit. feudi alien.* per Frederic. *in uſibus feud.* ſin autem infeudata eſſet etiam juriſdictio in loco, illa cenſebitur conceſſa cumulativè, ita ut ſit locus præventioni, ut in c. *Paſtoralis, de offic. Ordin.*

Et in ſimilibus terminis quando Epiſcopo competit juriſdictio cumulativè cum inferiori, S. Congregatio neutrum excluſit à prima inſtantia, quamvis deciſio expreſſa ſuper hoc non emanaverit. Cæterùm cùm dubium proponatur de cauſa feudali, etſi Epiſcopus ſit judex competens in prima inſtantia, eò quòd feudum ſit Ec-

cleſiaſticum ſecundùm ea, quæ ſuperiùs dicta ſunt: Epiſcopus tamen illam non cognoſcit tanquam loci Ordinarius, ſed tanquam Dominus feudi; ac proinde non videtur eſſe locus decreto Concilij in d. c. 20. quod mandat, ut cauſæ ad forum Eccleſiaſticum pertinentes coram Ordinarijs locorum cognoſcantur, & terminentur, ut ex infrà dicendis patebit. Si quæſtio eſt cum altero Ordinario, veluti ſi caſtra infeudata ſint in diœceſi aliena, puta juriſdictionem competentem Eccleſiæ ratione ſui dominij directi non præjudicare locorum Ordinarijs in alijs cauſis Eccleſiaſticis ſive civilibus, ſive criminalibus, præterquam in ijs, quæ concernunt feudum, & ſecundùm leges feudales terminandæ ſunt. Nec ſuffragatur Eccleſiæ dominæ feudi decretum Concilij, tum quia loquitur de cauſis ex ſui natura ſpectantibus ad forum Eccleſiaſticum, cujuſmodi ſunt cauſæ ſpirituales, vel quaſi ſpirituales, ut declarat Covar. *pract. quæſt. cap. 35. nu. 2.* Maram. *4. part. diſp. 13.* tum quia forus Eccleſiaſticus à foro feudali longè diſtat. Unde ſicut Eccleſiaſticus ratione feudi cognoſcit contra laicum; ita laicus contra Clericum feudatarium in quæſtione feudali, ut oſtenſum eſt *ſuprà num.* 10. Tum quia verba potius accipienda ſunt ſimpliciter, quam ſecundum quid, Bart. in l. *Hoc legatum, ff. de legat.* 3. Ergo textus in *cap.* 20. loquens de Ordinarijs locorum non eſt intelligendus de habentibus juriſdictionem ordinariam ratione feudi, quæ appellatur ſpecialis, & eſt reſtricta ad certas cauſas, maximè cùm ſit ſuperinducta, & quatenus præjudicat Ordinarijs, reſtringenda ad gloſ. in Clem. *ultim. in ver. Nolumus, de offic. Ordin.* Quare hic caſus velut omiſſus relinquitur diſpoſitioni juris communis, & legum conſuetudinumque feudalium.

Non obſtat ponderatio dictionis, *quomodolibet*: nam etſi univerſalis ſit, tamen reſtringitur ad ſubjectam materiam, & diſtribuit illos modos, quibus cauſæ ad forum Eccleſiaſticum pertinere dicuntur, quales non ſunt hæ, de quibus agitur ad textum in l. *Si uno, in princ. ff. locat* Cum ſimilibus, ut per Alex. *in conſ. 35. Viſo proceſſu, nu.* 10. *&* 11. *lib.* 4.

Itaque ad propoſitum dubium videtur abſolutè reſpondendum cauſas civiles, & criminales ad Eccleſiam Cathedralem ſpectantes ratione directi dominij, quod habet in bonis ab ea in feudum conceſſis, non comprehendi in decreto dict. cap. 20. *ſeſſ.* 24. Concilij Tridentini: & ita S. Congregatio cenſuit.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Licet, il ſecondo.

SUMMARIUM.

1 *Clerico in Curia Romana convento non competit declinatoria fori, competit tamen ſibi ex cauſa jus revocandi domum.*

2 *Forum quis ſortitur in cujus territorio delinquit, licèt aliàs ei ſubjectus non ſit.*

3 *Locus an attendatur ubi delictum eſt inchoatum, an ubi eſt conſummatum quoad effectum ſortiendi forum.*

4 *Iudex delicti an poſſit citare extra territorium. & n. 15.*

5 *Forum quis ſortitur in loco, ubi contrahit, vel fingitur contraxiſſe.*

6 *Forum ut quis ſortiatur ratione contractûs quæ requirantur. & n. 15. & ſeq.*

7 *Contrahentem tranſeunte quando poſſit eum convenire in loco celebrati contractûs.*

9 *Forum domicilij dicitur proprium, & naturalis forus.*

10 *Diœceſis appellatione in dubio comprehenditur diœceſis domicilij.*

11 *Subjectus propriè non dicitur qui ſubeſt poteſtati delegata.*

12 *Ordinarius domicilij poteſt procedere contra ſubditum, licèt abſentem, & eum citare tam quoad effectus rem concernentes, quam perſonam.*

13 *Citationis executio non eſt actus judicialis, ideò poteſt per nuntium exerceri, etiam extra territorium.*

14 *Ordinarius domicilij poteſt contra abſentem procedere etiam ad ſententiam excommunicationis.*

15 *Ordinarius delicti, vel contractus non poteſt procedere contra abſentem quoad effectus perſonam concernentes; poteſt tamen procedere contra bona, ſi in ſuo territorio reperiantur. & num. ſeqq.*

16 *Citatus extra territorium ab Ordinario delicti dicitur contumax, cùm non teneatur comparere.*

17 *Iudex contractus non poteſt abſentem directè de debito condemnare, niſi reus eſſet præventus, vel ibi aliquando comparuiſſet.*

18 *Iudex contractus poteſt contrahentes citare extra locum, & diœceſim contractûs.*

19 *Citatio judicis contractus non conſtituit abſentem in contumacia, quoad hoc ut poſſit excommunicari, vel mulctari, ſed tantùm quoad hoc, ut poſſit miſſionem pati.*

21 *Forum quis ſortitur ubi res litigioſa ſive illius poſſeſſio ſita eſt, ſive res ſint mobiles, ſive immobiles.*

22 *Romæ quilibet Clericus, aut etiam laicus in cauſis ad forum Eccleſiæ ſpectantibus conveniri poteſt, licèt aliàs ibi ſpecialiter forum non ſortiatur.*

23 *Papa eſt Iudex Ordinarius ſingulorum.*

24 *Ius revocandi domum quid ſit, & an reverſus remeatur cavere de judicio ſiſti: & quid obſervet Rota.*

25 *Clericus an poſſit in Curia Romana conveniri in prima inſtantia, non obſtante decreto Concilij Tridentini in c. 20. ſeſſ. 24. & nu. ſeq. uſque in fin.*

27 *Vagabundi, qui certum domicilium, vel habitationem non habent, ſortiuntur forum ubi reperiuntur.*

28 *Forum ſortiendi quinquaginta duo modi numerantur à Speculatore.*

29 *Papa non ſolùm eſt Epiſcopus univerſalis Eccleſiæ, ſed etiam Archiepiſcopus Urbis Romæ, & Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus.*

30 *Cauſa, quæ ſecundùm Canonicas ſanctiones in Curia ſunt tractandæ, & ab Ordinarijs cognoſci non poſſunt in prima inſtantia, quæ ſint. & num. ſeq. uſque in fin.*

Digitized by Google

31 *Cauſæ beneficiorum reſervatorum ſunt cognoſcendæ apud Sedem, & ſunt de exceptis à Concilio ſive emergant principaliter, & directè, ſive incidenter.*

32 *Reſervato aliquo caſu Papæ, cenſetur etiam reſervata illius cognitio.*

33 *Cauſæ executivæ vigore obligationis Cameralis, aut litterarum Apoſtolicarum non ſunt de comprehenſis à Concilio* in c. 20. ſeſſ. 24.

34 *Cauſa in prima inſtantia eſt cognoſcenda in Curia ubi Papa providit de beneficio uti reſervato, vel alias, & Ordinarius providit ut de ſpectante ad ſuam collationem.*

35 *Concilium Tridentinum* in c. 20 ſeſſ. 24. *nihil imminuit Sedis Apoſtolicæ authoritatem in cauſis cognoſcendis.*

36 *Cauſæ ad Curiam devolutæ ſemper ſunt exceptæ decreto* cap. 20. verſ. Ab his excipiuntur, ſeſſ. 24.

37 *Cauſæ ad Curiam devolutæ quæ dicantur.*

38 *Cauſa de conſenſu Epiſcopi non poteſt in prima inſtantia in Curiam introduci, niſi partes etiam conſentiant.*

39 *Declaratur.*

40 *Curialis ſi conveniatur in partibus coram loci Ordinario, an poſsit opponere declinatoriam, & petere ut cauſa ad Curiam remittatur. & n. ſeq. uſque in fin.*

Quid de jure communi. n. 41.

Et quid vigore Eugenianæ n. 43.

41 *Actor habet electionem conveniendi reum plures judices habentem ſub quo maluerit judice.*

42 *In foro domicilij, vel originis, aut contractûs, vel delicti an, & quomodo Clericus abſens conveniri poſsit.*

43 *Eugeniana* Conſtitutio *eximens Curiales ab Ordinariorum juriſdictione comprehendit tam laicos, quàm Clericos.*

44 *Eſt favorabilis, & pro tutela Curialium.*

45 *Suffragatur reſidentibus in Curia Romana, non autem venientibus ad eam pro aliquo momentaneo negotio.*

Et requiritur reſidentia ſaltem per annum.

46 *Non tuetur Curiales, qui recedunt à Curia animo non redeundi, vel diu extra Curiam morantur.*

47 *Locum non habet ſi Curialis ſit actor, ſed tantùm ſi ſit reus.*

Clericus in Curia reſidens non poteſt reum abſentem ad Curiam trahere, ſed illius forum ſequi debet. ibidem.

48 *Eugeniana non juvat Curialem, qui intentat remedium l.* Diffamari, niſi poſſideat.

49 *Item non juvat obtinentes beneficia extra Curiam quin ratione illorum beneficiorum conveniri poſsint coram loci Ordinario.*

Et quid in Referendarijs ibidem.

Item non tuetur Parochos non reſidentes.

51 *Eugeniana non tuetur Curialem quin poſsit conveniri in partibus vigore* l. Unicæ, C. Quando Imper. inter pupill. & vid.

52 *Conſtitutio tollens privilegia non tollit clauſa in corpore juris.*

53 *Eugenianæ beneficio non gaudet Curialis non opponens in partibus declinatoriam fori ante litem conteſtatam.*

54 *Procurator Curialis litem conteſtando in partibus coram loci Ordinario cenſetur illius juriſdictionem prorogare. & excludit principalem à beneficio Eugenianæ.*

55 *Decreto irritanti à partibus renunciari non poteſt niſi tantùm privatam reſpiciat utilitatem.*

1 LICET. Clerico in Curia Romana convento non competit declaratoria fori; poſſet tamen ſibi competere jus revocandi domum. Vel ſic. Quiſque Clericus poteſt in Curia Romana conveniri, licèt alias ſpecificè forum ibi non ſortiatur; habet tamen ex cauſa jus revocandi domum. Hoc dicit. Dividitur in duas partes. Primò ponit quatuor modos ſortiendi forum. Secundò addit quintum cum modificatione, ibi: *Quia tamen.*

2 Nota primò ex hac Decretali quatuor modos ſpeciales ſortiendi forum Primus eſt ratione delicti: nam in cujus territorio quis delinquit, ejus juriſdictioni ſubjicitur, licèt alias ei ſubjectus non ſit, cap. 1. *de raptor.* c. *Placuit, 7. qu.* 3. cap. *Poſtulâſti, ſuprà eodem,* Auth. *Qua in provincia, C. Ubi de crim. ag. opor.* cum concord. de qui-
3 bus hic per gloſ. 1. & Hoſtienſ. *num.* 1. An autem inſpiciatur locus, ubi delictum eſt inchoatum, an verò locus ubi eſt conſummatum, Joan. Andr. in cap. *In obſcuris, de reg. jur. lib. 6. in Mercur.* tenetur utrobique cenſeri commiſſum delictum; & ideò utrumque judicem poſſe procedere: & hanc dicit eſſe communem ſententiam Aret. *hic num.* 7. Tu diſtingue ut per eumdem Aret. cujus concluſiones reaſſumit Felin. *num.* 13. *& ſeq.* & vide quod ſuper hoc ſcripſi in cap. *Tuarum, num.* 7. *& ſeq. infrà, de privil.* & an judex delicti poſſit citare extra territorium, vide Angel. *in ſua diſp. incip. Bononien. num.* 4. ubi relatis, & confutatis quinque opinionibus pro regula exiſtentem extra territorium citantis nec materialiter, nec verbaliter citari poſſe: & eam limitat ſex modis, quos hic proſequitur Felin. *num.* 1. *verſ. Tu verò ſequere Angelum.*

5 Secundò modus ſortiendi forum eſt ratione contractûs, ut ſi quis in alieno territorio per ſe, vel per alium contrahat, vel fingatur contraxiſſe ratione deſtinatæ ſolutionis: nam ibi poteſt convenire, & accipitur hic contractus non ſtrictè prout eſſe dicitur ultrocitroq; obligatorius, ut emptio, venditio, Societas, juxta text. in leg. *Labeo, ff. de verb. ſignif.* Sed latiſſimè pro omni materia obligationem producente, etiamſi obligatio naſcatur ex parte unius tantùm, ut in leg. *Hæres abſens,* & in l. *Omnem obligationem, ff. de Iudic.* ſecundùm gloſ. *hic in verſ. Ratione contractûs,* Hoſtienſ. *num.* 4. Butr. *num.* 11. & Abb. *num.* 29.

6 Adverte tamen, ſecundùm Cynum in leg. *Si poſtquam, C. de evictionibus,* quia non omnis contrahens poteſt conveniri in loco contractûs, ut notatur in cap. *Romana, §. Contrahentes, circa princip hoc tit. lib. 6.* ſed ita demum ſi habeat ibi officinam, vel tabernam ſecundùm Archid. & Joan. Andr. vel niſi veniſſet ſpecialiter pro illo contractu, ut notat Hoſtienſ. in cap. *Quod Clericus, ſuprà eodem.* Secus ſi veniſſet ut mercator, advena, ſeu viator confeſtim diſceſſurus, d. l. *Hæres abſens, ff. de Iudic.*

7 Abſurdum eſt enim, ut quotquot locis quis navi-

navigans, vel iter faciens delatus eſt, tot locis ſe defendat, ut ibi dicitur in §. *Proinde*, & declarat hic Butt. *num*. 13. & Collectar. *num*. 4. Itaque contrahens cum tranſeunte, non poteſt ibi eum convenire, niſi in duobus caſibus. Primus eſt, quando contrahens ignorabat illum eſſe advenam, ſeu viatorem, puta non erat cum calcaribus, ſeu indumentis viatoris, ſed indutus ut alius civis: is ſibi enim imputet, qui ſe viatorem non declaravit.

8 Secundus eſt, quando implementum contractûs debet ſtatim fieri in loco, ubi contrahitur: ut ſi emas equum à viatore, ut ſtatim tradat non habitâ fide de tradendo. Ita poſt Bart. in d. l. *Hæres abſens*, & Cyn. in l. 1. C. *Ubi de poſſeſſ. agi oport.* declarat hîc Butr. *num*. 115. *verſ. Hæc dicit vera Bartol.*

9 Tertius modus ſortiendi forum eſt ratione domicilij. cap. *Ex parte, ſuprà eodem*, l. *Cives*, *C. de Incol. lib*. 10 cum alijs adductis hîc per Innoc. *nu*: 1. *in ver: domicilij*, & hic propriè dicitur eſſe verus, & naturalis forus, Innoc. *num*: 3. Butt. *num*: 16. & Felin: *num*: 23.

10 Hinc appellatione alicujus diœceſis in dubio comprehenditur diœceſis domicilij, ut notat Compoſtell. in c. *Nonnulli, in 4. gloſſa de reſcript.* & Specul. *in tit: de citat.* §. 1. *circa princip.* & ſic dicit Jo. Andr. ſe diſputâſſe in c. *Statutum, in gloſ. 5.* quæ incipit: *Dicebamus, ad fin: de Reſcript: in 6.* Hinc etiam appellatione ſubjecti in dubio venit ſubjectus ratione domicilij, gloſ: in cap: *Nuper*, *in ver: Abſolutio, de ſent: excomm.* & gloſ: in Clem: 1. *in ver: Subditos, de foro compet.* quam ibi omnes ſequuntur.

Et de diœceſi dicitur tantùm qui eſt ſubditus ratione domicilij. Archid. in cap: *Cùm nullus*, *in verſ: Parochia, de tempor: ordinat: in 6.* Subjectus 11 etiam propriè non dicitur, qui ſubeſt poteſtati delegatæ, ut dicit gloſ: in cap: *Pervenit, 7. quæſt*: 1. quia tales ſubmiſſiones ſunt ſecundùm quid, & non ſimpliciter, & naturaliter, ſed per acci- 12 dens; unde ſolus forus domicilij eſt verus, & ordinarius forus, ita ut propterea ſecundùm communem opinionem, de qua teſtatur Abbas *num*: 41. Ordinarius domicilij non ſolùm poſſit procedere contra ſubditum ſi ſit præſens, qui quo caſu poteſt in eum exercere omnimodam juriſdictionem, ut in Clement: *Paſtoralis, de re judic*: & in cap: *Cùm contingat, ſuprà de offic: Ordin. cap*: 1. & cap: *Cùm Epiſcopus, eodem tit: lib*: 6. & l. *Congruit, de offic: Præſid*: cum ſimil: & eum convenire tam pro contractibus alibi geſtis, & re alibi ſita quàm pro delictis alibi perpetratis, ut in cap: *Delicti, cum ibi notatis ſuprà eodem*, & in d. cap: *Cùm contingat*, & ibi plenè per Abbatem: Sed etiam ſi ſit abſens: nam poteſt citari per judicem domicilij quoad omnes effectus, ſcilicet ut procedat contra eum vel ad miſſionem in poſſeſſionem, vel ad condemnationem ſi ſtatus cauſæ patiatur: quia ubicunque ſit, ejus ſubditus remanet, & citatio decernitur in proprio territorio ipſius judicis, licèt nuntius exequatur ex- 13 tra territorium: nam illa executio non eſt actus judicialis; & ideo poteſt exerceri extra territorium, ut notatur in cap. *Novit, de offic: leg.* & in c. *Romana*, §. *Contrahentes, de foro compet: lib: 6.* & tenent Hoſtienſ. & Joann. Andr. in cap: 7. *de raptor.*

14 Quinimò poteſt Ordinarius domicilij contra abſentem procedere etiam ad ſententiam excommunicationis, ut contra Paul. de Leaz. & Calder. tenet *hic* Joan: de Lign. & Feder. de Sen: *conſ*: 16 quorum opinio communis eſt, ut ſimiliter teſtatur Abb. *n*. 42. *verſ: Ioan: de Lignano*, hic indiſtinctè tenet contrarium.

15 At ſecus eſt in Ordinario ratione delicti, vel contractûs; quia ita demum poteſt procedere contra delinquentem, vel contrahentem eos excommunicando, & mittendo in poſſeſſionem, ſi ſint præſentes in loco; ſin autem ſi abſentes ſint, contra perſonam procedere non poterit, ſed tantùm contra res mittendo in poſſeſſionem earumdem rerum, ſi reperiantur in loco delicti, vel contractûs, ut determinat Innoc: *hic in princip: in* 16 *ver: Contractum*, & Hoſtienſ: *num*: 3. ubi reddunt rationem cur ſubditus abſens non poſſit excommunicari, quia ſcilicet non poteſt dici contumax, cùm citatus extra territorium non teneatur comparere. Idem tenet Ant. de Butr. *nu*: 6. ubi concludit, delinquentem, ſi ſit præſens in territorio ubi deliquit, eſſe ſubjectum quoad omnes effectus, & perſonam, & bona ibi exiſtentia concernentes; ſi verò ſit extra territorium, eſſe ſubjectum tantummodo quoad poteſtatem diſtringendi bona ſita in territorio judicis perpetrati delicti, ut notatur in c. *Poſtulaſti, ſuprà eod.* Et idem in contractibus concludit *n*. 15. dicens, ita demum aliquem ſortiri forum ratione contractûs, ſi ibi inveniatur quoad effectus perſonam concernentes. Ideoque ſi Ordinarius vellet eum excommunicare, non poſſet eum quoad 17 hunc finem in contumaciam conſtituere. Et idem putat ſi vellet eum de debito directè condemnare, niſi eſſet præventus, ut dicit Innoc. in c. *Præterea, de dilation.* vel niſi ibi aliquando comparuiſſet, ut ait gloſ. in l. *Si quis Romæ ff. de iudic.* & ſubdit ſe hoc in facto habuiſſe.

Quoad effectus, aut res concernentes benè poſſet citari, & in contumaciam conſtitui, & miſſionem pati, dummodo tamen res ſint in loco initi contractûs, ut dictum eſt ſuprà in ſententia.

18 Idem tenet hîc Collectar. *num*. 5. dicens, judicem contractûs poſſe contrahentes citare extra locum, & diœceſim contractûs, quia citare eſt juriſdictionis voluntariæ, cap. *Præterea, de dilation.* Et ea quæ ſunt voluntariæ juriſdictionis, judex poteſt extra territorium exercere, ut no- 19 tatur in c. *Novit, de offic. legati.* Veruntamen hujuſmodi citatio non eſt efficax ad conſtituendum citatum in contumacia ſi non compareat quoad hoc, ut judex citans ad excommunicationem, mulctam, vel aliam pœnam poſſit contra eum procedere, ſed miſſionem facere poterit, ut expreſsè habetur in dicto §. *Contrahentes*, ubi hoc tenet Joan. Andr. ſecundùm eum.

20 Quartus modus ſpecialis ſortiendi forum eſt ratione rei: nam ubi res eſt litigioſa, aut illius poſſeſſio ſita eſt ut hîc dicitur, ibi quis poteſt conveniri, *ut C. Ubi in rem actio, per tot.* cap: *Sanè*, & cap. *Ex parte, ſuprà eod.* ſive res ſit mobilis, ſive immobilis, leg. *Quod legatur, ff. de iudic.* ſecundùm Innoc. *hic num* 2 *in ver. Res*, & Hoſt. *in eodem ver. num*. 5.

Quæ autem requirantur ad hoc, ut altero ex prædictis quatuor modis quis forum ſortiatur, ſingillatim explicant Butr. & Abb. exponendo

per ordinem quatuor gloſſas hic poſitas.
21 Secundò nota præter quatuor modos ſpecia-
les, de quibus ſuprà, alium modum generalem
ſortiendi forum, videlicet ratione Communis
Patriæ, vel communis Superioris: Roma enim
communis eſt Patria, l. *Roma, ff. Ad municipal.* &
ideò in Romana Curia quilibet Clericus, vel
Laicus conveniri poteſt, licèt ibi non delinquat,
vel contrahat, aut aliàs ſortiatur forum, ut hic:
Clericus quidem indiſtinctè; Laicus verò in
cauſis, pro quibus coram Papa conveniri poteſt
ſecundùm Anton. de Butr. *num.* 3. id eſt, in cauſis
ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet ſpectan-
tibus, de quibus notatur *in Summ.* 11. *quæſt.* 3. &
cenſetur Curia Romana ubicumque eſt Papa, ut
per Butr. *num.* 2. *in* 2. *notab.* Ad hoc quod dixi
22 in cap. *Ego N. num* 31. *de injur.* nam ut inquit
gloſſa *fin. hic*, cùm Papa ſit judex ordinarius ſin-
gulorum, nulli fas eſt illius forum declinare, c.
Cuncta per mundum, 9. *quæſt.* 3. Conventus tamen
habet jus revocandi domum, ſi ob aliam cauſam
illic inde liberatus acceſſerit, ut hic, & quidem
ex cauſa neceſſaria, vel probabili, & quaſi ne-
ceſſaria, ut poſt Innocentium concludunt Ho-
23 ſtienſ. *num.* 12. & Butr. *num.* 25. *verſ. Stet. regula*,
Adde Rotam, *deciſ.* 2. *de for. compet. in antiq.* ubi
reſolvit, venientes ad Romanam Curiam ex
cauſa voluntaria non habere jus revocandi do-
mum; ſecus ſi ſit cauſa neceſſaria, & quæ de
facili expediri non poſſit: poteſt enim exci-
pere; Domine non veni ad hoc paratus; remit-
tatis me ad domum; deliberabo, ut formaliter
explicant Hoſtienſis *in fin.* Joan. Andr. *num.* 7.
in ver. Domum, ſubdunt tamen: ſed parum pro-
deſt quia quod differtur, non auffertur; tenetur
enim cavere ſaltem de judicio ſiſti, & ad diem
ſibi aſſignatam reverti, l. 2. §. *Sed ſi dubitetur, ff.
de judic.* Sed in hoc Innoc. *num.* 3. poſt multa de-
terminat contrarium (Nobis, inquit, plus placet
quod nunquam debet dare cautionem, quod poſt
reverſionem ſuam revertetur ad Curiam ibi cau-
ſam acturus, ſed quod coram ſuo judice ordina-
rio reſpondebit) l. 2. §. *Legatu. ff de judic.* & ibi
plenè habetur de hoc privilegio revocandi Do-
mum. Cæterùm tamen adverte ad id, quod in
propoſito dicunt Domini de Rota *deciſ.* 829.
aliàs ult. in tit. de foro compet. in antiq. cujus hæc
ſunt verba: (Nota quòd illi, qui ſunt in Curia
Romana pro Republica, habent jus revocandi
domum, cap. *de for. compet.* cap. *fin de dilat.* cap.
Cauſam: tamen communiter obſervatur, quòd
tales non habent jus revocandi domum; ideo co-
guntur ibidem reſpondere ſuis adverſarijs, poſt-
quam ſunt præſentes in Curia. Ita obſervat Ro-
ta. Vide Compoſtell. in cap. *Statutum, de reſcript.
lib.* 6.) Hæc ibi.
24 QUÆRO, An diſpoſitio hujus Decretalis,
qua deciditur ut Clericis in Romana Curia com-
petat declinatoria fori, fuerit ſublata decreto
Concil. Trident. *cap.* 20. *ſeſſ* 24. quo ſtatuitur, ut
cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum quomodo-
libet pertinentes, etiam beneficiales ſint, in pri-
ma inſtantia coram Ordinarijs locorum dunta-
xat cognoſcantur, & terminentur.
25 Videtur reſpondendum non fuiſſe ſublatam:
nam ſub illis verbis Concilij: *coram Ordinarijs
locorum, &c.* non ſolùm comprehenditur Ordi-
narius loci domicilij, verum etiam Ordinarius
cujuſque loci, ubi quis ex juris præſcripto forum
ſortitur ſive id contingat ratione originis, vel
beneficij, cap. *Cum nullus, de tempor. ordin. lib.* 6.
ſive ratione delicti, contractûs, ac rei litigioſæ
cap. 1. *de privileg. eodem lib.* ſive alijs modis, de
quibus in l. 2. *ff. de judic.* Et conſequenter com-
prehenditur etiam Ordinarius loci Romanæ
Curiæ, cùm in ea Clerici forum ſortiantur, &
Papa ſit Ordinarius ſingulorum, ut dicit *hic* gloſ.
fin. & proprius Ordinarius eorum, qui in Curia
præſentes ſunt juxta textum noſtrum. Hoc e-
nim indicant verba illa Concilij: *Ad forum Ec-
cleſiaſticum quomodolibet pertinentibus*, quibus inſi-
nuatur, illum ad hunc effectum eſſe loci Ordina-
rium, ad cujus forum quomodolibet ſpectat cau-
ſæ cognitio.

Et eo magis quòd Concilium *in dicto cap.* 20.
dum præcipit cauſas in prima inſtantia cogno-
ſci coram Ordinarijs locorum, concordat cum
jure communi, ut in cap. 1. in cap. *Inſlita*, & cap.
Placuit, 11. *quæſt.* 1. cap. 1. & cap. *Si diligenti, ſu-
prà eodem*. Ergo ſicut de jure communi Clericus
in prima inſtantia conveniri poteſt in Curia Ro-
mana, ut in hoc textu, cui non præjudicatur per
jura præallegata, quæ præcipiunt Clericos con-
veniri coram Epiſcopo; eodem modo conveniri
poterit poſt Concilium, quod recipit interpre-
tationem paſſivam à jure communi, l. 1. C *De no-
xalib.* gloſ. Bart. & DD. in l. *Sciendum, ff Qui ſa-
tiſd. cogan.*

Quòd ſi diceremus Concilium ſuſtuliſſe alios
modos ſortiendi forum, innumera ſequerentur
abſurda: nam ratione delicti Epiſcopus non poſ-
ſet procedere contra eos, qui in ſua diœceſi do-
micilium non habent, & ſic extra locum do-
micilij crimina ubique committerentur impu-
nè, nec liceret Epiſcopo illa ulciſci ad præſcri-
ptum cap. 1. & cap. *Licet, ſuprà de offic. Ordin.* &
26 cap. 1. *infrà de raptor.* cum multis ſimil. Item va-
gabundi, qui certum domicilium, vel habitatio-
nem non habent, gloſ. & Bart. in l. 4. §. *Præter, ff.
de damn. infec.* nullibi pro delicto, aut contractu
poſſent conveniri contra ea, quæ notantur in l.
Hæres abſens, ubi Bart. *num.* 5. *ff. de judic.* In his e-
nim habet locum illud: Ubi te invenéro, ibi te
judicabo, gloſ. in l. 1. *in ver. Reperiuntur, C. Ubi de
crimin. agi oport.* Et ſummatim univerſa juriſdi-
27 ctio Eccleſiaſtica confunderetur: nam præter
modos expreſſos in hac Decretali quamplures
alij ſunt modi ſortiendi forum, quod innuit ad-
verbium illud, *regulariter*, in textu poſitum, &
multos enumerant *hic* Hoſtienſ. *num.* 3. & Joan.
Andr. *num.* 2. videlicet ratione originis, manu-
miſſionis, adoptionis, militiæ, & dignitatis, ma-
trimonij, privilegij, curſus temporis, translatio-
nis, extremæ voluntatis, conditionis, compro-
miſſi, recuſationis, appellationis, delegationis
cauſæ, majoritatis, conſensûs, ſive prorogatio-
nis, vel negligentiæ judicis, reconventionis, quæ-
ſtionis feudalis, & vagationis. Et hos per ordi-
nem proſequitur idem Hoſt. *in Summ. de for com-
pet.* §. 2. & quinquaginta duos recenſet Specul.
in tit de compet. Iud. §. 1.

Quæ igitur multis ſunt excogitata laboribus,
& vigilijs, ſancta Synodus cenſeri non debet
unico verbo ſubvertere voluiſſe, dicit text. in
cap. *Eccleſia veſtra. il ſecondo*, *ſuprà de elect.*
Et certè ſi quis delinqueret, aut contraheret Ro-
mæ.

niæ, Concilium non obſtaret, quin in Curia poſſet conveniri; idque non alia cauſa, niſi quia ratione delicti, vel contractûs ibi forum ſortiretur, alioquin Papa eſſet deterioris conditionis in Urbe, quam ſint reliqui Ordinarij in ſuis Civitatibus; quod eſſe non debet cap. *Cùm dilectus,*
28 *de Cleric. non reſiden.* Nam Romanus Pontifex non ſolùm eſt Epiſcopus, & Caput Univerſalis Eccleſiæ, cap. *Suſpectis*, junctâ ſupraſcriptione, 3. *quæſt.* 5. Concilium Florentinum in definitione, quæ habetur poſt *ſeſſ.* 5. *verſ. Item diffinimus, ſanctam Apoſtolicam Sedem*; ſed dicitur etiam Urbis Romæ Archiepiſcopus, cap. *Statuimus, in tit.* 4. *diſtinct.* cap. 2. *Similiter, in tit.* 5. *quæſt.* 4. leg. *Victor, C. de Summa Trinit.* & Archiepiſcopus magnæ Romæ appellatur in cap. *In tantùm,* 21. *diſtinct.* ibi *Sanctiſſimum, & Beatiſſimum Archiepiſcopum Magnæ Romæ Leonem*, & Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus, in cap. *Si quis Epiſcopus accuſatus,* 2. *qu.* 6. prout hæc notantur per Archid. & Joann. Andr. *in rubr. de conſtit. lib.* 6. & Gemin. *conſ.* 93. *Videtur primò, num.* 1. Sicut ergo Concilium non reſiſtit, quin potius aſſiſtit modo ſpeciali ſortiendi forum in Curia ratione delicti, vel contractûs; eodem modo dicendum eſt aſſiſtere generali modo ibi ſortiendi forum ratione patriæ communis, cùm utroque caſu quis dicatur conveniri coram Ordinario loci, & in cauſis ad illius forum pertinentibus; nec ulla ſufficiens ratio diverſitatis afferri poſſit. Atque ita hic caſus comprehenditur in regula, de qua in principio *dicto cap.* 20. *ſeſſ.* 24. Et hanc ſententiam non obſcurè videtur olim probaſſe Sacra Congregatio ejuſdem Concilij interpres: nam generaliter conſulta, An decretum *cap.* 20. *ſeſſ.* 24. ſuſtulerit modos legitimos, quibus aliquis ex juris communis diſpoſitione, præſertim ratione celebrati contractûs forum ſortitur, reſpondit non ſuſtuliſſe.

29 Sed quatenus non includeretur ſub regula, includeretur tamen ſub illius exceptione, quæ habetur paulò infra ibi: *ab hoc excipiantur cauſæ, quæ juxta Canonicas Sanctiones apud Sedem Apoſtolicam ſunt tractandæ*; neque enim dubitandum eſt, quin ſub hujuſmodi exceptione comprehendantur etiam cauſæ Clericorum, qui in Romana Curia conveniuntur, quippe quæ ſecundùm diſpoſitionem hujus Canonis in ipſa Curia tractari debent.

Quod inde manifeſtiùs apparet, quod olim infraſcripta dubia excitata fuerunt ſuper *d. cap.* 20. *ſeſſ.* 24.

Primò, quæ cauſæ intelligantur exceptæ in illis verbis: *Canonicas Sanctiones*, ut de illis Ordinarij cognoſcere non poſſint.

Secundò, an cauſæ beneficiorum reſervatorum in Corpore Juris, vel per extravagantes, vel per regulas Cancellariæ, aut alijs modis ſint tractandæ tantùm apud Sedem Apoſtolicam, an aliquæ tantùm, & quæ illæ ſint.

Tertiò, an reſervato aliquo caſu Papæ intelligatur etiam reſervata Papæ cognitio illius cauſæ ad effectum, ut non poſſit cognoſcere alius.

Quartò, an materia, quæ in litteris Apoſtolicis continetur, ſit executiva, & an coram Ordinario de ea agi debeat.

Quintò, ubi Papa providit de beneficio, vel quia dicatur præveniſſe, vel tanquam devoluto, vel reſervato, & Ordinarius providit tanquam de ſpectante ad collationem ſuam, coram quo debeat in prima inſtantia cauſa cognoſci. Et quid ſi pars ob id alleget Ordinarium ſuſpectum.

Hæc dubia non fuerunt ſoluta à S. Congregatione Concilij; ſed tamen illis reſponderunt plures celebres Juriſconſulti, & Rotæ Auditores ex authoritate Sanctiſſimi ab eadem Congregatione conſulti, & inter hos

Aldobrandinus Rotæ Auditor, qui poſtea Clemens VIII. reſpondit ad primum pro Canonicis Sanctionibus intelligendum eſſe univerſum Jus Canonicum, Statuta Conciliorum, Decreta, & Conſtitutiones Pontificum conſuetudine, aut Concilio non abrogatas. Cauſas autem juxta Canonicas Sanctiones apud Sedem Apoſtolicam tractandas enumerari per gloſſ. in c. *Quod translationem, de offic. leg.* Tales etiam eſſe cauſas exemptorum per textum in cap. *Cupientes, de elect. in* 6. exceptis tamen caſibus, in quibus Concilium Tridentinum dedit Ordinarijs juriſdictionem in exemptos: Tractandas item apud Sedem Apoſtolicam eas cauſas, in quibus utraque pars conſentit, & vult in Curia litigare, cap. *Dilecti, de foro compet.*

Ad ſecundum reſpondit dividendo dubium in duas partes. Primò enim dixit conſiderandum, an reſervationes operentur, ut nedum beneficia, vel eorum proviſio, ſed etiam cauſæ cognitio ſuper proviſione beneficij reſervati principaliter, & directè emergens ſit reſervata. Secundò, quatenus reſervata ſit, an cauſæ hujuſmodi ſint de exceptis in decreto, ſive hujuſmodi beneficiorum reſervationes ſint clauſæ in
31 Corpore Juris, ſive per extravagantes, ſive per regulas. Ad primam partem reſpondit, cauſæ cognitionem eſſe Pontifici reſervatam, nec in ea Ordinarium ſe intromittere poſſe, per l. *Neratius, ff. de reg. jur.* Joan. Andr. Anton de Butr. & Anchar. in cap. *Inter dilectos, de exceſſ. Prælator.* Ad ſecundam reſpondit, ſive cauſæ emergant principaliter, & directè ſuper proviſione beneficij reſervati, ſive incidenter, eſſe de exceptis, *dict. cap.* 20. ut notatur in cap. *Ordinarij, de offic. Ordin. in* 6. Nec obſtare, quòd reſervatio ſit ex regulis Cancellariæ: quia illæ quoque ſunt Conſtitutiones generales, ſicut etiam edicta Prætorum erant annalia, & tamen jus generale conſtituebant.

31 Ad tertium reſpondit, reſervato caſu cenſeri etiam reſervatam illius cauſæ cognitionem per cap. *Ordinarij, de offic. ordin. in* 6. & licet Concilium *cap.* 5. *ſeſſ.* 22. videatur dediſſe poteſtatem Ordinarijs cognoſcendi de ſubreptione diſpenſationis Apoſtolicæ, tamen datur uti Delegatis Sedis Apoſtolicæ, & ſummariè, & extrajudicialiter tantùm, nec extenditur ad diſpenſationes motu proprio conceſſas.

32 Ad quartum reſpondit Decretum *dict. cap.* 20. *ſeſſ.* 24. non habere locum in cauſis executivis vigore obligationum in forma Cameræ, aut litterarum Apoſtolicarum per textum in cap. *Dilecti, de foro competent.* in his enim partes in Curia reſpondere permittuntur. Quo verò ad executionem litterarum Apoſtolicarum in quibus dantur executores, Ordinarius ſe intromittere non poteſt etiam executioni auxilium præſtando, Bald. in cap. 1. §. *Si facta, in fine*, ſi de feudo,

con-

controverſia fuerit inter Domioum. & Dec. in
c. *Super eo, col. penult.* & ibi Felin. *col. fin. verſ. Quæ-
ro tertio, de præſumpt.*
33 Ad quintum reſpondit, cauſam debere cog-
noſci è Sede Apoſtolica, cùm Ordinarius non
poſſit eſſe judex ſuæ collationis, c. *A collatione, de
appellat. in 6.* & multò magis cùm Ordinarius re-
cuſatur; & licèt tunc cauſa poſſet tractari coram
Metropolitano, ſi ad eum appellaretur; id ta-
men eſt extra terminos Concilij, quod nihil
providit ubi Ordinarius loci eſt impeditus cog-
noſcere per recuſationem; illa enim verba, *loco-
rum Ordinarijs*, intelliguntur de Epiſcopis, non
de Metropolitanis, qui non dicuntur Ordinarij
diœceſum ſuorum Suffraganeorum. Card. in c.
Paſtoralis, col. 2. de off. Ordin.
34 Vantius Epiſcopus Urbevetanus non reſpon-
dit ad ſingula dubitationum capita, ſed generali-
ter hoc modo. Ex decreto Tridentini Concilij
nihil imminutam eſſe authoritatem Sedis Apo-
ſtolicę; ideoque omnes cauſæ, quæ à principio
diſpoſitione ſacrorum Canonum, & legum ante
dictum decretum poterant apud Sedem cogno-
35 ſci, poſſunt & hodie decreto ipſo non obſtante.
Ideoque præcipuè conſiderandum, an cauſa ſit
ad Curiam legitimè devoluta: ubi enim legiti-
mè devoluta ſit, ſemper eſt excepta decreto
36 Concilij. Ponit exemplum in cauſis beneficia-
libus, & ſpiritualibus, quæ ſi ad inſtantiam unius
partis etiam à principio committantur in Curia,
dicuntur legitimè devolutæ ex propria natura
cauſæ, & non remittuntur ad partes cap. *primo*, c.
Quamvis, c. *Cupientes, de elect. in 6.* Quod clariùs
procederet ſi beneficium eſſet affectum, vel re-
ſervatum, vel ſi eſſet collatum ex donatione
Apoſtolica, & de hujuſmodi gratia, & titulo eſ-
ſet aliquo modo cognoſcendum, c. *Ordinarij, §. Si
verò, ff de offic. Ordin. in 6.* Itemque ſi utraque pars
conſentiat, cauſa diceretur ad Curiam legitimè
devoluta, Biſignett. *decif. 18. Agravamine*, & ſuffi-
cit tacitus conſenſus. Rota *decif. 243.*

Vel ſi ambæ partes in Curia præſentes eſſent,
quo caſu alterâ petente cauſam in Curia com-
mitti, non poſſet dubitari de legitima devolu-
tione, ut per textum in leg. *Roma. ff ad municip.*
concludit Rota *decif. 19. & 21. in tit. de appellat.*
Vel ſi cauſa committeretur ex ſpeciali manda-
to Papæ. Rota *decif. 169.* Quæ haberent etiam
locum in cauſis prophanis. Itaque in dicto de-
creto *cap. 20.* intelliguntur exceptæ non ſolùm
cauſæ majores de quibus in cap. *Majores, de ba-
ptiſ.* & cap. 1. *de translat.* & cap. *Quod translatio-
nem.* ubi gloſ. *de off. Legati*, ſed etiam cognitio o-
mnium aliarum, quæ ad Sedem Apoſtolicam
ſpectabant, præſertim ratione oppreſſionis, &
gravaminum.

Ut ſi quis haberet ſuum Ordinarium ſuſpe-
ctum, c. 1. *in fin. de off. Leg.*

Vel eſſet cauſa pupillorum, & viduarum op-
preſſionem timentium, l. *Unica, C. Quando Imper.
inter pupill. & vid.*

Vel ſi ob qualitatem cauſæ oppreſſio timere-
tur, vel quia eſſet executiva, vel non appellabi-
lis, vel poſſeſſoria vigore Ægidianæ.

Item aliquando ratione perſonarum cauſa ad
Curiam devolvitur, & virorum illuſtrium opti-
mè de Republica, & Principe meritorum, l. *Se-
natores, C. de incolis, lib. 10.*

Item ratione loci ob ejus præeminentiam, &
cauſæ puta ratiocinij, adminiſtrationis geſtæ, l.
1. & 2. *C. Ubi de ratiocin.* Vel ſi eſſet quæſtio ſuper
hæreditate, vel fideicommiſſo, aut poſſeſſione
aliquarum rerum, quarum major pars eſſet in
Urbe, *tit. ubi de hered. ubi de poſſeſſ. ubi de fidei-
comm.*

Item ſi ratione contractûs, delicti, vel quaſi
aliquis forum in urbe ſortiatur.

Ex his conſtat diſpoſitionem hujus Decreta-
lis non fuiſſe ſublatam decreto *d. c. 20. ſeſſ. 24* &
quamvis prædicti de hoc textu in ſpecie non me-
minerint, videtur tamen eò reſpexiſſe Vantius,
dum dixit: (vel ſi ambæ partes in Curia præ-
ſentes eſſent,) & allegat textum in l. *Roma. ff. ad
municip.* quem textum ſimiliter citat gloſ. *finalis
hîc.*
37 Non obſtat quòd S. Congregatio declarave-
rit de conſenſu Epiſcopi non poſſe cauſam in pri-
ma inſtantia in Curia introduci, niſi partes etiam
38 conſenſerint. Siquidem hæc declaratio vendi-
cat ſibi locum, ſi partes ſint extra Curiam, ſecus
autem ſi in Curia ſint præſentes; quia tunc nec
rei conventi, nec Epiſcopi conſenſus exigitur.
Non rei conventi, quia invitus compellitur ibi
reſpondere, nec poteſt opponere declinatoriam
fori, ut eſt textus hic. Non Epiſcopi, quia cùm
reus conventus ſortiatur generaliter forum in
Curia, nullum infertur præjudicium juriſdictio-
ni ordinariæ, ſicut non infertur præjudicium ſi
ratione commiſſi delicti, vel contractûs initi aut
rei ſitæ in Curia ibi in prima inſtantia conveni-
retur; his enim caſibus dicitur cauſa cognoſci
coram Ordinario loci, ut ex dictis conſtat.
39 Secundò QUÆRO, quid in caſu converſo, an
ſcilicet Clericus reſidens in Romana Curia, ſi
conveniatur in partibus coram loci Ordinario,
poſſit opponere declinatoriam fori, & petere ut
cauſa ad Curiam remittatur.
40 De jure communi clarum eſt, Clericum, quam-
vis reſideat Romæ, tamen conveniri poſſe et-
iam in partibus coram Ordinario loci: quia
cùm utrobique forum ſortiatur, eſt in optione
actoris eum convenire in quo maluerit foro, ut
determinant Gloſſat. in l. *fin. C. Ubi in rem act.* &
in c. *Dilecti ſuprà eodem*, per textum in l. 2. *verſ.
Planè ſi perfecta. ff. de judic.* & in c. *Cùm ſit generale,
ſuprà eod.* & ſequuntur communiter Canoniſtæ,
ut teſtatur Roman. *conſ. 412. Pro habenda ſubſtan-
tia, num. 3.*
41 Et quidem coram Ordinario domicilij con-
veniri poteſt indiſtinctè, licèt ſit abſens etiam
pro contractibus alibi geſtis, vel delictis alibi
perpetratis; ut hic per Marian. Socin *num. 45.*
Et eſt communis opinio, ut dixi *ſuprà num. 12.*
Sed in foro originis conveniri non poterit, ſi
præſens ibi non reperiatur, ut leg. *Heres abſens,
in 1. reſp. ff. de judic.* leg. *Relegatorum, §. Dubita-
tum eſt, ff. de interdict. & releg.* & notat. Bart. in
leg. *Aſſumptio, §. 1. num. 2. verſ. Quarto caſu ff Ad
municip.* & Abb. in c. 1. *nu. 6 ſuprà eod.* Simili-
ter quamdiu Clericus moratur in Urbe, conve-
niri non poteſt coram Ordinario delicti com-
miſſi, vel contractûs initi quoad effectus perſo-
nam concernentes, ſed tantùm ratione bono-
rum, ſi in ejus territorio reperiantur, ſecundùm
Innoc. *hic in princ. in ver. Contractus*, & Hoſt. *nu. 3.*
& fuſiùs dictum eſt *ſuprà num. 15.*

Hæc

42 Hæc obtinent, ut prædixi, de jure communi.
Sed hodie ie his ſervari debet Conſtitutio, quæ
Eugeniana appellatur, videlicet cap. *Divina, de
privileg.* in Extravagan. *Commun.* qua inhibetur
locorum Ordinarijs, ne contra ſuos ſubditos ad
Romanam Curiam euntes pro ſuis cauſis, vel
negotijs proſequendis, & in ea durante negotio-
rum, & cauſarum hujuſmodi proſecutione mo-
ram trahentes, & recedentes ab eadem proce-
dere, aut cenſuras, vel quamvis aliam ſenten-
tiam promulgare, nec illos beneficijs privare
præſumant. Quod ſi fecerint, ſit irritum, & ina-
ne. Quare Clerici morantes in Curia hodiè
conveniri non poſſunt coram Ordinarijs loco-
rum, quemadmodum poterant de jure commu-
ni: neque enim ambigendum eſt, quin hoc in-
dultum comprehendat nedum Curiales laicos,
ſed etiam Clericos, cùm pœna illa privationis
beneficiorum non cadat niſi in Clericum, cap. 2.
43 *de Inſtit. cum ſimil.* & Conſtitutio Eugeniana ſit
favorabilis, & pro tutela Curialium, ut dixit
Rota *deciſ.* 194. *num* 4. *lib.* 2. *part.* 3. *diverſ.* Recipit
tamen Conſtitutio hujuſmodi declarationes in-
fraſcriptas.

44 Et primò declaratur procedere in his tantùm
qui Romę pro ſuis negotijs, & cauſis expedien-
dis morantur, & ſic in eis, qui in Romana curia
ſunt reſidentes, prout verba hujus conſtitutio-
nis intellexit Tridentina Synodus *in cap:* 11. *in
fin. ſeſſ:* 24. ibi, *privilegia reſidentibus in Romana Cu-
ria vigore Eugenianæ Conſtitutionis, &c.* & in hac
latitudine hoc loco accipiendum eſt nomen Cu-
rialis, ut per Mandoſ. *ſuper regul: Cancell:
reg:* 5. *quaſt:* 3. *num.* 2. & Modernos *de re bene-
fic. lib:* 2. *quaſt:* 32. *num:* 166. licèt aliàs ad Curia-
les diverſimodè accipiantur, ut legitur, & nota-
tur in c. *Præſenti, de præb. lib.* 6. Oldrad. *conſ.* 211.
ad propoſitum, num. 5. plenè Albert. *in Dictionar.
in ver. Curiales*, & Mandoſ. *dictâ regulâ*, 5 *quaſt.*
1. *& ſeqq.* Eos igitur, qui ad curiam veniunt pro
aliquo momentaneo negotio, puta pro inhibi-
tione obtinenda, & ſtatim recedunt, non tue-
tur conſtitutio, arg. l. *Hæres abſens*, §. *Proinde, ff.
de Iudic.* & leg. *Plerique*, *de ritu nupt.* nam bre-
vi reverſurus nec divertiſſe videtur, leg. 3. *in fin.
ff. de divort.* nec dicitur veniſſe qui non ſtetit, c.
Si quis autem, 18. *diſtinct.* cap. *Certum eſt*, 11. *quaſt.*
3. cap. *Si poſtquam*, & ibi gloſſ. *in ver. Mente, de
45 elect. lib.* 6. *cum ſimil.* Quinimò Auditor Cameræ
non concedit monitoria, ſeu inhibitiones in
vim conſtitutionis Eugenianæ ad favorem Cu-
rialium, niſi pro illis, qui ſaltem per annum in
curia continuò reſidentiam fecerint, ut in *Con-
ſtitutione* 71. Pauli V. incipien: *Vniverſi agri.* § 4.
num: 16. *in Bullar: tom:* 3. *pag:* 266. quod ipſum
prius ordinaverat Pius IV. *in Conſtitut.* 56. *Inter
multiplices*, §. 24. *tom.* 2. *pag:* 76. & eodem modo
excluduntur à beneficio Conſtitutionis Curia-
les, qui recedunt à curia animo amplius non re-
deundi, vel extra curiam diu moram traxe-
runt. Et ita fuit reſolutum in ſignatura Sanctiſ-
ſimi, 18. *Martij*, 1598. in caſu R. P. D. Centurio-
ni Archiepiſcopi Januen. qui cùm eſſet Ca-
meræ Apoſtolicæ Clericus, petebat cauſam par-
tibus ad curiam avocari vigore Eugenianæ, &
nihil obtinere potuit, quia cùm in ſua Eccleſia
reſideret, beneficio dictæ conſtitutionis non
gaudebat, ut teſtatur Marcheſ. *de Commiſſ. part.*
2. *in tit. de Commiſſ. ſuper Eugen: num.* 15. 16. *&* 25.

46 Declaratur ſecundò eadem Conſtitutio ut lo-
cum habeat dummodo Curialis ſit reus: nam
ſi eſſet actor, illius beneficio uti non poſſet, ſed
teneretur ſequi forum rei, juxta reg. l. *Iuris or-
dinem, C. de Iuriſdict. omn. Iudic.* l. *fin. C. Vbi in rem.
act.* c. *Si quiſquam*, 11. *quaſt:* 1. & c. *Cùm ſit gene-
rale, ſuprà eodem*, cum concord. Ergo Eugenianæ
locum habet paſſivè tantùm, prout loquitur, id
eſt cùm Curialis extra curiam trahitur, non au-
tem activè, id eſt, cùm alium vult ad curiam tra-
47 here, prout decidunt Domini de Rota *deciſ* 716.
part. 4. *diverſ.* ubi etiam reſolvunt non intrare
Eugenianam quando Curialis intentat reme-
dium, leg. *Diffamari, C. de ingen: & manumiſſ:* niſi
poſſideat, quia licèt eo caſu ſit reus, tamen reme-
dium illud non competit ei, qui non poſſidet, ut
notat Bald. in l. 3. *num.* 2. *ff. de bon. ced. poſſ.* Boër.
deciſ: 255. *num:* 10. Ant. Gabriel *Commun: con-
cluſ: in tit: de action: concluſ:* 6. *num:* 38. Quod be-
nè nota, quia quotidie occurrit in practica in his
commiſſionibus, & monitorijs, quæ impetran-
tur ſuper jactationibus.

48 Declaratur tertiò, ut non procedat ſi lis ſit
ſuper beneficio, quod Curialis habet in parti-
bus: hoc enim caſu privilegium Eugenianæ non
ſuffragatur, utpote ſublatum à Concilio Tri-
dentino *ſeſſ:* 24. *cap:* 11. *in fin.* his verbis (Quæ ve-
rò privilegia reſidentibus in Curia Romana vi-
gore Eugenianæ Conſtitutionis, aut familiarita-
tis Cardinalium competere ſolent, ea in iis, qui
beneficia Eccleſiaſtica obtinent, ratione prædi-
ctorum beneficiorum minimè intelligantur, ſed
Ordinarij juriſdictioni ſubjecti permaneant, non
obſtantibus quibuſcunque inhibitionibus.) Hæc
ibi. An autem ſtante hoc decreto Referendarij
ratione beneficiorum, quæ obtinent extra Cu-
riam, Ordinariorum juriſdictionem ſubjecti exi-
ſtant, ſcripſi plenè in c. *Ex parte*, *el.* 2. *num.* 39. *infrà
de privil.*

49 Declaratur quartò, ut non procedat quoad
Parochos non reſidentes, de quibus ſpecialiter
cautum reperitur à Concilio Tridentino *ſeſſ.* 23.
cap: 1. *in fine*, ut ſi per edictum citati etiam non
perſonaliter contumaces fuerint, liberum ſit Or-
dinarijs per cenſuras Eccleſiaſticas, & ſequeſtra-
tionem, & ſubtractionem fructuum, aliaque ju-
ris remedia etiam uſque ad privationem com-
pellere: nec executio hujuſmodi quolibet pri-
vilegio, licentiâ, familiaritate, exemptione et-
iam ratione cujuſcunque beneficij, &c. appel-
latione, aut inhibitione etiam in Romana Curia,
vel vigore Eugenianæ Conſtitutionis ſuſpendi
poſſit.

50 Declaratur quintò, ut ſimiliter non procedat
ſi cauſa, ſuper qua Curialis in partibus conve-
nitur, ſit cum pupillo, aut vidua, vel alia miſe-
rabili perſona; tunc enim Curialis conveniri
poteſt extra curiam in vim privilegij, leg. *Vnica,
51 C. Quand. Imper. inter pupill. & vid.* Quod qui-
dem privilegium non fuit ſublatum per Conſti-
tutionem Eugenianam, quæ licèt tollat privile-
gia, non tamen tollit clauſa in corpore Juris.
Auth. *Qua in provinc: in ver. Illic.* & ibi Bart.
in 2. *oppoſ. num.* 2. & Bald. *num.* 7. *verſ. Tertia
ſolutio, C. Vbi de crimin. ag. oport:* latè Felin.
in cap. *Sicut Romana*, *numero* 12. *de reſcript.*
& in terminis hujus Conſtitutionis Marcheſan.
in

in prealleg. titul. de commiſſ ſuper Eugenian. num. 25.
52 Declaratur ſextò, ut vendicet ſibi locum dummodo Curialis in partibus conventus uti velit beneficio Eugenianæ, & opponat declinatoriam fori ante litem conteſtatam; alioquin ſibi præjudicium infert cap. *Paſtoralis, infra de except.* & cap. *Inter Monaſterium, de re judic.* Marian. Socin. *hic num: 6.* Rota *deciſ. 12. de except. in antiq. &*
53 *deciſ. 1. eod. tit. in novis*: cum enim citatus compareat, & reſpondeat coram eo, quem ſcit non eſſe ſuum judicem competentem, ex hoc intelligitur illius juriſdictionem prorogare, ut probat gloſſ. notab. juncto textu in l. 1. *in ver. Inchoata, C. ubi de crimin. ag. oport.* & tradit Marian. Socin. in cap. *Significaſti, in 6. art. principali, num: 37. ſupra eod.* Quod extenditur, ut locum habeat etiamſi Procurator in partibus conſentiat in juriſdictionem judicis non ſui: nam cùm Procurator principalem repræſentet, & illius conſenſus cenſeatur quodammodo conſenſus domini, l. *Oſſa*, §. *Et quis ff. de relig. & ſumpt. funer.* gloſſ. *ultima*, in l. *Si Procurator, la ſeconda ff. de doli mal. except* excludit conſtituentem à beneficio Eugenianæ, & in hoc voto fuiſſe communiter votantes in ſignatura te-
54 ſtatur Marcheſan *ubi ſupra num: 21.* Non obſtat quod Extravagans Eugenii IV. habeat decretum irritans, cum clauſula *ſublata*, cui partes renunciare non poſſunt, cap. *Dilecto, in fin. verſ. Niſi fortè, infra, de praben.* & tradit Felin. plura cumulans in cap. *Cùm acceßiſſent, num: 7. de Conſtit.* Nam reſpondetur hoc non procedere ſi decretum irritans reſpiciat tantùm privatam utilitatem, quia tunc ſicut poteſt quis ſuo privilegio renunciare, ita & decreto irritanti tanquam acceſſorio, ut declarat Aretin. in l. *Duobus* § *Etiam, col. 2. verſ. Bald. tamen, ff. de vulg. & pupill.* & expreſſius Cardin. in Clem. 1. *in 18. quaſt. de elect.* Caſſad *deciſ. 2. de decret.* & Samen. *in reg. de triennali. qu. 49. num: 11.* Nec mirum, quia etſi decretum irritans inducat formam, tamen etiam formæ renunciari poteſt quatenus privatam reſpicit utilitatem, cap. *fin.* §. *His autem*, ubi Abb. *in 2. no ab. de offic. deleg* Creſcen *deciſ. 79. aliàs 3. de privil.* & *deciſ. 1. de praſcr.* & ſcripſi plenè in d. cap. *Cùm acceßiſſent, num: 22. & ſeq.* poſt Decium *ibi num: 22.* Adde Rotam *deciſ. 21 incip. Nota, primus, & ſecundus in data, de conceſſ. prab. in antiq.* quæ dicit clauſulam decreti habere implicitam conditionem, ſi pars uti velit: & hoc ſervat Curia, ut teſtatur Joann. Andr. *in gl. ordin.* in cap. *Statutum*, §: *Cùm verò, in ver: Non committatur, de reſcr. lib. 6.* Hic tamen articulus eſt admodum controverſus, ut patet ex congeſtis in utramque partem ab Ant. Gabriel. *commun. concl. intit. de clauſul. concl. 3 à num: 18.* Sed quod ſpectat ad rem præſentem, ſatis eſt Signaturam tenere per conſenſum in juriſdictionem cenſeri renunciatum beneficio Eugenianæ.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Cum contingat.

SUMMARIUM.

1 *Clerici ſuper exceßibus coram Epiſcopo ſuo conveniri debent, non coram illis, quibus ſerviunt; niſi conſuetudo, vel privilegium aliud inducat.*
2 *Conſuetudo & privilegium aquiparantur.*
3 *Conſuetudo ſicut privilegium dat juriſdictionem, territorium aſſignat, & jura territorii ampliat. & num: 26.*
4 *Conſuetudine acquiri poteſt quidquid poteſt acquiri privilegio.*
5 *Praſertim ſi conſuetudo ſit immemorabilis. Declaratur, n: 8. & 11.*
6 *Conſuetudo immemorabilis habet vim tituli, ſeu privilegii.*
7 *Etiam in his, qua ſunt Principi reſervata.*
8 *Poſſeſſio temporis, cujus initii non eſt memoria, non habet vim tituli, niſi adſit capacitas in poſſidente, & n. ſeqq.*
9 *Laicus cognoſcere poteſt cauſas criminales Clericorum, & abſolvere ab excommunicatione ex commißione Papæ, non autem ex conſuetudine etiam immemorabili.*
10 *Conſuetudinem non valere in his, qua per privilegium conceduntur, quomodo ſit intelligendum.*
11 *Conſuetudo à jure improbata etiam immemorabilis ſit, vim privilegii non habet. Niſi data fama privilegii ibidem.*
12 *Conſuetudo tribuere poteſt ordinariam juriſdictionem etiam privata perſona.*
13 *Si ſit approbata Superioris authoritate, aliàs ſecus.*
14 *Conſuetudo non poteſt tribuere privata perſona facultatem deponendi Clericos.*
15 *Degradatio debetur ordini Epiſcopali.*
16 *Conſuetudo an poßit tribuere ſimplici Clerico facultatem excommunicandi*
17 *Excommunicandi poteſtas eſt juriſdictionis.*
18 *Merum imperium an ſit praſcriptibile.*
19 *Servientes circumſcripta conſuetudine, vel privilegio non ſunt ſub juriſdictione illorum, quibus ſerviunt.*
20 *Domini juriſdictionem habent ſuper familiam ſuam ſicut magiſter ſuper diſcipulos, pater in filium, & maritus in uxorem, & num: ſeq.*
21 *Marito an, & quomodo liceat uxorem verberare, aut in vinculis detinere.*
22 *Iudex an poßit cognoſcere de delicto ſua familia.*
23 *Epiſcopus ſolus de jure communi eſt Ordinarius, & habet imperium in tota diœceſi.*
24 *Pralatus Eccleſia dicitur ſolus Epiſcopus.*
25 *Pralati inferiores de jure communi territorium non habent, nec dicuntur Ordinarii locorum.*
26 *Et quid ex conſuetudine, vel praſcriptione.*
27 *Abbates multi referuntur habentes territorium, & juriſdictionem ordinariam excluſis Epiſcopis.*
28 *Prapoſitus P. ſcienſis concurſum Parochialium inſtituit, & cauſas matrimoniales cognoſcit, cùm ſit nullius diœceſis.*

Butr.*n.11. in fin.verſ. Hæc omnia procedunt, num.*
25.circa mediam,verſ.*Sed nunc quæro*, & Bellam.
n. 6. in 3. quæſt. dicens hæc eſſe perpetuò menti
commendanda,quia valde faciunt pro Eccleſiis,
& contra Dominos temporales, videlicet quod
ſi dicit Rex,Eccleſia ſita eſt in Regno meo cum
tota temporalitate ipſius, & dotata in totum à
primogenitoribus,& prædeceſſoribus meis, igi-
tur à me ipſo tenet ſuam temporalitatem in feu-
dum,aut ratione illius tenetur mihi Epiſcopus
fidelitatis juramentum præſtare: munera, ſeu o-
nera hujuſmodi in primæva donatione , ſeu do-
tatione non intelliguntur in dubio fuiſſe com-
prehenſa,ut patet ex dictis , & probatur ſecun-
dum eum in cap. *Romana* , §. *Debet* , *de appellat.*
lib.6.

21 Et ex prædictis infertur , ut Regius Ducalis
fiſcus Mediolani nihil poſſit prætendere in bo-
nis immobilibus,quæ Joan. Galeatius Viceco-
mes Dux primus Mediolani , Comes virtutum
appellatus, donavit Priori, & Conventui Do-
mus B. Mariæ Gratiarum prope,& extra muros
Civitatis Papiæ Ordinis Carthuſienſis cum hoc,
ut ex eorum fructibus idem Prior , & Monachi
conſtituerent Monaſterium, & Eccleſiam ejuſ-
dem Ordinis , & hoc peracto tenerentur quot-
annis florenorum decem millia auri pauperibus
egenis laicis diſtribuere;non enim dedit hujuſ-
modi bona in feudum , ſed donavit ſimpliciter,
ut patet ex verbis donationis ibi (Inter vivos
prædictus Dominus Joan.Galeatius fecit,& facit
puram, meram,ſimplicem,& irrovocabilem do-
nationem,&c.) Et propterea Magiſtratus Re-
giorum Ducatus redituum extraordinariorum
ſtatus Mediolani per diffinitivam ſententiam in
contradictorio judicio latam anno 1569.decla-
ravit bona, ut præfertur donata, pertinere, &
ſpectare jure dominii ad præfatum Monaſte-
rium virtute hujuſmodi donationis cum onere
tamen expenſarum,& erogationis faciendæ ſin-
gulis annis, prout in ipſa donatione continetur,
nullumque jus fiſco Regio Ducali competere
in,& ſuper præfatis bonis, nec ad ea; proinde-
que ipſum Monaſterium eſſe abſolvendum à pe-
titis per præfatum fiſcum , eique fiſco perpe-
tuum ſilentium imponendum : & poſt triginta
circiter annos re iterum ad eundem Magiſtra-
tum delata,emanavit decretum, Non eſſe ma-
num apponendam,quia agitur de re judicata,Et
22 ſubinde ſub Pio V.& Gregorio XIII.à Cardina-
libus Bobba, Alciato,& Aquaviva judicibus de-
legatis emanavit ſententiam , qua diffinitum
fuit , dominium, & proprietatem omnium, &
23 qootumcunque bonorum hujuſmodi , ac omne,
& quodcunque commodum, & incommodum
ex illorum augmento, vel diminutione ad di-
ctum Priorem, & Conventum, non autem ad
pauperes,vel quoſcunque alios legitimè ſpecta-
re,atque ipſis Priori, & Conventui adjudicanda
fore, & eſſe quotannis ſummam dictorum de-
cem millium florenorum auri in uſus pauperum
impendere. Quæ quidem ſententia ab eodem
Gregorio XIII. ex certa ſcientia, & cum inſer-
tione tenoris fuit confirmata *ſub die* 10. *Auguſti*
1574. Manifeſtum eſt igitur in bonis ſimplici-
ter, ut ſupra donatis,non autem in feudum con-
ceſſis Regium Ducalem fiſcum non poſſe ali-
quod jus prætendere , nec Magiſtratum extra-
ordinarium in eis ullam ſibi juriſdictionem ven-
dicare ex præallegata theorica Innocentii com-
muniter recepta.

24 Præterea etſi ageretur de quæſtione feudali,
tamen cum controverſia ſit ſuper jure, ſeu do-
minio directo ad Dominum ſpectante, & actor
aſſerat ſe Dominum feudi ; reus autem neget
contendens rem eſſe allodialem, actor ſequi de-
bet forum rei,nec poteſt cognoſcere is,qui dicit
ſe Dominum,ne alias ſit judex in cauſa propria,
ut C. *Ne quis in ſua cauſa, in rubro* , *& nigro.*
Et eo ipſo quod reus conventus negat rem eſſe
feudalem , hæc quæſtio tanquam præjudicialis
priùs terminanda eſt coram loci Ordinario,arg.
cap,*Tuam,infra de ordin.cognit.* & §. *Præjudiciales*
Inſtitut. de action. & firmat notabiliter Inno-
centius in cap. *Cæterum* , *numer. 2. circa finem*
verſ, *Et eodem modo* , *ſupra de judiciis.* Cum quo
concordant ibi Hoſtien. *in princ.* *& numer. 6.*
verſ. Alij tamen dicant. Joan. Andr.*nu.2.& num.4.*
vers.Nam ſi reus,Bellam.*num 4 col.4 poſt medium,*
verſ. In ſecundo caſu. Abb. *numer. 20. circa fi-*
nem , *verſ. Aut negatur* , & communiter om-
nes , ut ibi dixi in ſecunda declaratione,
n.13.

25 Quibus demum accedit,qood cum hæc cauſa
effecta ſit Curialis, & Cardinalitia, & in ea Pius
V.& Gregor.XIII. per delegationem, & confir-
mationem ſententiæ manus appoſuerint, & di-
verſa reſcripta ſub Paulo V.& Urbano VIII. e-
manaverint, etiam inſtantibus Miniſtris Regiis
ſola Curia cognoſcit , & ligatæ ſunt manus
quorumcunque inferiorum, cap. *Ut noſtrum, de*
appellat. & notat Bald. in l.*Si ut proponis,la prima*
n.12.C.Quomodo,& quando judex,ubi quærit: ſi
26 Papa delegavit cauſam , & delegatus eſt mor-
tuus,utrum Ordinarius poſſit ſe intromittere: &
reſpondet non poſſe,ſed ſolùm Papam,licet de-
legatio ſit conſumpta allegat Archid.in §. *Hæc ita*
34.q.2.in Apoſtilla,quæ incipit,*Adde*,ibi(Et ſic no-
ta,qood cauſa,quæ ſemel eſt in Curia Romana
nunquam exibit,niſi Princeps deleget , vel cau-
ſam remittat ad Ordinarium.) Quod ſecundum
eum eſt notatu dignum: & ad hoc facit illa lex,
&c. *Paſtoralis* , §. *Præterea* , *ſupra de offic. Or-*
dinar. Sequitur Decius *conſ. 699. Accepi reveren-*
ter. numer. 13. & Covarr. *Practicar* , *quæſt.*
9. num. 5. verſ. Primum ſanè , & ita ſe habet
ſtylus Curiæ,ut notat Dec.*d.conſ.699 n 3 .verſ.Et*
iſta concluſio,ubi allegat Rotam *deciſ.10 de dolo,&*
27 *contum.in antiq.* Quinimo etiamſi judices delega-
ti nulliter procederent , nihilominus cauſa re-
verteretur ad Papam delegantem,& indignum
eſſet , ut reverteretur ad inferiores , ex quo
Papa appoſuit manus : nam flumina ad locum
unde exeunt,revertuntur. Quæ ſunt formalia
verba Innocentii, in cap. *Inter dilectos, numer. 4.*
verſ. Sed nobis videtur contra de exceſſ. Prælat. cum
quo concordant ibi Doctores. Roman. *conſ.*
335. Circa primum , *numer, 6.* Dec. *d. conſ.*
699. n. 13. & ita reſolutum in Congregatione à
Sanctiſſimo ſpecialiter deputata die 14. *Mar-*
tij 1650.

28 Ex facto quæſitum eſt , an cauſæ civiles , &
criminales ad Eccleſiam Cathedralem ſpectan-
tes ratione directi dominii,quod habet in bonis
ab ea in feudum conceſſis , comprehendantur
decreto Concilii, *cap. 20, ſeſſ.24.* adeo ut in pri-
ma

ma inſtantia cognitio hujuſmodi non ſit per Nuntios, vel Legatos de latere ab Epiſcopo avocanda.

Ex parte Epiſcopi Sarſinatenſis fuit aliàs propoſitum ſupraſcriptum dubium in ſacra Congregatione Concilij, quod tamen minimè fuit reſolutum ex eo, quod de aliquibus in facto dubitaretur, quæ nunc ex infraſcriptis declarata, & patefacta eſſe exiſtimantur: nam anno 1016. Corradus Imperator, & anno 1116. Federic. II. donârunt liberè, ſeu in dotem pleno jure conceſſerunt Eccleſiæ Sarſinaten. nonnulla Caſtra cum omnibus pertinentijs ſuis, ac mero, & mixto imperio, nullâque penitus ſibi ipſis reſervatâ in eis juriſdictione. Unde Epiſcopi Eccleſiæ Sarſinatenſ. ab eodem tempore citra in dictis Caſtris, & in perſonas ſibi ſubditas ſemper exercuerunt jura meri, & mixti Imperij, prout nunc etiam exercent in aliquibus eorundem, inquirendo, condemnando, confiſcando, abſolvendo, & ſimilia faciendo, quæ ab alijs Principibus non recognoſcentibus Superiorem fieri conſueverunt. Ex his autem Caſtris per dictos Imperatores, ut ſuprà eidem Eccleſiæ conceſſis, Epiſcopi pro tempore aliqua poſtmodum à menſa Epiſcopali alienârunt in feudum concedendo, quæ nunc etiam repetiuntur infeudata, in quorum directum dominium feudatarij eadem caſtra retinentes recognoſcunt Epiſcopum Sarſinatenſ. ac ei debitum Canonem perſolvunt. Verùm in cæteris juriſdictionalibus, & in his, quæ concernunt adminiſtrationem ſubditorum, minimè patiuntur Epiſcopum prædictum ſe intromittere: quo fit, ut cauſas appellationis, recursûs, ſive querelæ per ſubditos ad ipſum Epiſcopum tanquam ad Dominum directum interpoſitæ, ad eundem deferri minimè permittant. Nec de moleſtijs, & gravaminibus per ipſos feudatarios ſubditis inferri ſolitis, Epiſcopum ipſum cognoſcere volunt, cùm tamen ad eum jure feudi talis cognitio ſpectet ſecundùm ea, quæ ſuperiùs dicta ſunt. Sed ad evitandam ipſius Epiſcopi juriſdictionem, & cenſuram feudatarij prædicti ſtatim atque cognoſcunt ſuos ſubditos ad Epiſcopum reclamâſſe, habent recurſum ad Legatum, ſeu Præſidem pro tempore ipſius Provinciæ, obtinenteſque dicto Epiſcopo cauſas dictorum ſubditorum ad ipſum legitimè devolutas, ſive per eos coram ipſo legitimè introductas avocari, & ſimul inhiberi, ne cognitionem hujuſmodi cauſarum proſequatur, eaſque coram dicto Legato introducunt. In quibus Epiſcopus ipſe ſentit ſe gravatum, prætendens dictas cauſas à ſe minimè avocandas ſtante decreto Concilij *ſeſſ.24.cap.20.* Sed in prima inſtantia coram ſe cognoſcendas, & terminandas, quaſi cauſæ hujuſmodi ad forum Eccleſiaſticum pertineant, atque Eccleſiaſticæ dici poſſe videntur; ex quo ratione feudi Eccleſiaſtici Epiſcopus earundem aſſequitur cognitionem; quod Epiſcopus nititur ſuadere ex infraſcriptis.

29 Primò, quia feuda, de quibus agitur, & quæ tenet Eccleſia Sarſinatenſ. ſunt Eccleſiaſtica, ut ex dictis conſtat. & hic notat Abb. *nu.25.& 26.* ubi ad cognoſcendum an feudum, in quo ſe intromittit Eccleſia, ſit Eccleſiaſticum, vel ſæculare, dicit attendendam eſſe primam cauſam conceſſionis feudi; ſi enim Eccleſia teneat aliquid in feudum ab aliquo Principe ſæculari, tale feudum dicitur ſæculare, & ſi ipſa Eccleſia hujuſmodi feudum concedat alteri, non per hoc ille dicetur vaſſallus Eccleſiaſticus, ſed ſæcularis, & juriſdictio, quam habet Eccleſia in ipſum, vel in ſubditos ipſius vaſſalli, non dicitur Eccleſiaſtica, ſed ſæcularis, quia tunc cognoſcit non tanquam Epiſcopus, ſed tanquam Dominus feudi: ſi autem feudum, quod ab Eccleſia in alium etiam laicum tranſlatum eſt, originaliter & primò ab ipſa Eccleſia proceſſerit, nec ipſa Eccleſia de eodem feudo aliũ recognoſcat Superiorem: quod facilè contingere poteſt, ut ſcilicet Eccleſia habeat quæ concedere poſſit in feudum continentia etiam juriſdictionem, & in quibus nullum alium recognoſcat Superiorem, puta ſi Baroniæ, vel aliæ res ſimiles fuerint, vel pro dote, vel ſimpliciter, & non in feudum conceſſæ Eccleſijs ab aliquibus ſæcularibus, quæ in totum uti patrimonium Eccleſiaſticum judicantur, & in nullo tenetur Eccleſia donatori: & hæc ſi concedat Eccleſia in feudum, tale feudum dicitur Eccleſiaſticum, & juriſdictio per omnia erit cenſenda Eccleſiaſtica, ut latiùs per eum. Et hoc caſu ſi appellandum ſit, appellatur ad Superiorem Eccleſiaſticum, c. *Romana, §. Debet, de appellat. lib. 6.*

Cùm igitur feuda, quæ habet Eccleſia Sarſinatenſ. originaliter ab ipſa proceſſerint, & in eis nullum alium recognoſcat Superiorem, ex quo ſunt bona, quæ ſic liberè in dotem fuerant aſſignata, nec in aliquo donatori reſpondeat: ſequitur ut Eccleſiaſtica omninò ſint judicanda. Si igitur Eccleſiaſtica ſunt, & cauſæ, de quibus agitur, quæ nomine ipſorum veniunt cognoſcendæ, ſunt, & dici debent Eccleſiaſticæ ad text. in c. *Si annum, de jud. lib. 6.* & tanquam Eccleſiaſticæ ad forum Eccleſiaſticum pertinere dici poſſunt, c. *Decernimus, de judic.* Ergo diſpoſitio Concilij de talibus cauſis loquentis in prædictis etiam ſibi locum vendicabit.

30 Et confirmantur prædicta ponderando dictionem illam, *quomodolibet*, poſitam in decreto Concilij, quæ univerſalis eſt gloſſ. in c. *Indemnitatibus, §. 1. in ver. Quomodolibet, de elect. lib. 6.* Gemin. *conſ. 115. Super dubio, num. 6.* & comprehendit omnes modos tam directos, quàm indirectos. Gloſſ. in Clem. 2. *in ver. Quomodolibet, de ſentent. excommunicat.* & ſive pertineant de jure communi, ſive de jure ſpeciali. Rota *d. 614. num. 2. par. 2. rec.*

Pro ſolutione quæſtionis videtur ſic diſtinguendum: nam aut quæſtio eſt cum inveſtito ab Eccleſia, aut cum altero Ordinario: ſi cum in-

31 veſtito, Eccleſia eſt judex competens in concernentibus feudum ad tradita in leg. *Imperialem, de prohibit. feudi alien.* per Federic. *in uſibus feud.* ſin autem infeudata eſſet etiam juriſdictio in loco, illa cenſebitur conceſſa cumulativè, ita ut ſit locus præventioni, ut in c. *Paſtoralis, de offic. Ordin.*

Et in ſimilibus terminis quando Epiſcopo competit juriſdictio cumulativè cum inferiori, S. Congregatio neutrum excluſit à prima inſtantia, quamvis deciſio expreſſa ſuper hoc non emanaverit. Cæterùm cùm dubium proponatur de cauſa feudali, etſi Epiſcopus ſit judex competens in prima inſtantia, eò quòd feudum ſit Ec-

cleſiaſticum ſecundùm ea, quæ ſuperiùs dicta ſunt: Epiſcopus tamen illam non cognoſcit tanquam loci Ordinarius, ſed tanquam Dominus feudi; ac proinde non videtur eſſe locus decreto Concilij *in d. c.* 20. quod mandat, ut cauſæ ad forum Eccleſiaſt. cum pertinentes coram Ordinarijs locorum cognoſcantur, & terminentur, ut ex infrà dicendis patebit. Si quæſtio eſt cum altero Ordinario, veluti ſi caſtra infeudata ſint in diœceſi aliena, puta juriſdictionem competentem Eccleſiæ ratione ſui dominij directi non præjudicare locorum Ordinarijs in alijs cauſis Eccleſiaſticis ſive civilibus, ſive criminalibus, præterquam in ijs, quæ concernunt feudum, & ſecundùm leges feudales terminandæ ſunt. Nec ſuffragatur Eccleſiæ dominæ feudi decretum Concilij, tum quia loquitur de cauſis ex ſui natura ſpectantibus ad forum Eccleſiaſticum, cujuſmodi ſunt cauſæ ſpirituales, vel quaſi ſpirituales, ut declarat Covar. *pract. quæſt. cap.* 35. *nu.* 2. Maram. 4. *part. diſp.* 13. tum quia forus Eccleſiaſticus à foro feudali longè diſtat. Unde ſicut Eccleſiaſticus ratione feudi cognoſcit contra laicum; ita laicus contra Clericum feudatarium in quæſtione feudali, ut oſtenſum eſt *ſuprà num.* 10. Tum quia verba potius accipienda ſunt ſimpliciter, quàm ſecundum quid, Bart. in l. *Hoc legatum, ff. de legat.* 3. Ergo textus in *cap.* 20. loquens de Ordinarijs locorum non eſt intelligendus de habentibus juriſdictionem ordinariam ratione feudi, quæ appellatur ſpecialis, & eſt reſtricta ad certas cauſas, maximè cùm ſit ſuperinducta, & quatenus præjudicat Ordinarijs, reſtringenda ad gloſ. in Clem. *ultim. in ver. Nolumus, de offic. Ordin.* Quare hic caſus velut omiſſus relinquitur diſpoſitioni juris communis, & legum conſuetudinumque feudalium.

Non obſtat ponderatio dictionis, *quomodolibet*: nam etſi univerſalis ſit, tamen reſtringitur ad ſubjectam materiam, & diſtribuit illos modos, quibus cauſæ ad forum Eccleſiaſticum pertinere dicuntur, quales non ſunt hæ, de quibus agitur ad textum in l. *Si uno, in princ. ff. locat* Cum ſimilibus, ut per Alex. *in conſ.* 35. *Viſo proceſſu, nu.* 10. & 11. *lib.* 4.

Itaque ad propoſitum dubium videtur abſolutè reſpondendum cauſas civiles, & criminales ad Eccleſiam Cathedralem ſpectantes ratione directi dominij, quod habet in bonis ab ea in feudum conceſſis, non comprehendi in decreto dict. cap. 20. *ſeſſ.* 24. Concilij Tridentini: & ita S. Congregatio cenſuit.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Licet, il ſecondo.

SVMMARIVM.

1 *Clerico in Curia Romana convento non competit declinatoria fori, competit tamen ſibi ex cauſa jus revocandi domum.*

2 *Forum quis ſortitur in cujus territorio delinquit, licèt aliàs ei ſubjectus non ſit.*

3 *Locus an attendatur ubi delictum eſt inchoatum, an ubi eſt conſummatum quoad effectum ſortiendi forum.*

4 *Iudex delicti an poſſit citare extra territorium. & n.* 15.

5 *Forum quis ſortitur in loco, ubi contrahit, vel fingitur contraxiſſe.*

6 *Forum ut quis ſortiatur ratione contractûs quæ requirantur. & n.* 15. *& ſeq.*

7 *Contrahens cum tranſeunte quando poſſit eum convenire in loco celebrati contractûs.*

9 *Forum domicilij dicitur proprium, & naturalis forum.*

10 *Diœceſis appellatione in dubio comprehenditur diœceſis domicilij.*

11 *Subjectus propriè non dicitur qui ſubeſt poteſtati delegatæ.*

12 *Ordinarius domicilij poteſt procedere contra ſubditum, licèt abſentem, & eum citare tam quoad effectus rem concernentes, quam perſonam.*

13 *Citationis executio non eſt actus judicialis, ideo poteſt per nuntium exerceri, etiam extra territorium.*

14 *Ordinarius domicilij poteſt contra abſentem procedere etiam ad ſententiam excommunicationis.*

15 *Ordinarius delicti, vel contractus non poteſt procedere contra abſentem quoad effectus perſonam concernentes; poteſt tamen procedere contra bona, ſi in ſuo territorio reperiantur. & num. ſeqq.*

16 *Citatus extra territorium ab Ordinario delicti dicitur contumax, cùm non teneatur comparere.*

17 *Iudex contractus non poteſt abſentem directè de debito condemnare, niſi reus eſſet præventus, vel ibi aliquando comparuiſſet.*

18 *Iudex contractus poteſt contrahentes citare extra locum, & diœceſim contractûs.*

19 *Citatio judicis contractus non conſtituit abſentem in contumacia, quoad hoc ut poſſit excommunicari, vel mulctari, ſed tantùm quoad hoc, ut poſſit miſſionem pati.*

21 *Forum quis ſortitur ubi res litigioſa ſive illius poſſeſſio ſita eſt, ſive res ſint mobiles, ſive immobiles.*

22 *Romæ quilibet Clericus, aut etiam laicus in cauſis ad forum Eccleſiæ ſpectantibus conveniri poteſt, licèt aliàs ibi ſpecialiter forum non ſortiatur.*

23 *Papa eſt Iudex Ordinarius ſingulorum.*

24 *Ius revocandi domum quid ſit, & an reverſus teneatur cavere de judicio ſiſti: & quid obſervet Rota.*

25 *Clericus an poſſit in Curia Romana conveniri in prima inſtantia, non obſtante decreto Concilij Tridentini* in c. 20. ſeſſ. 24. *& nu. ſeq. uſque in fin.*

27 *Vagabundi, qui certum domicilium, vel habitationem non habent, ſortiuntur forum ubi reperiuntur.*

28 *Forum ſortiendi quinquaginta duo modi numerantur à Speculatore.*

29 *Papa non ſolùm eſt Epiſcopus univerſalis Eccleſiæ, ſed etiam Archiepiſcopus Vrbis Romæ, & Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus.*

30 *Cauſæ, quæ ſecundùm Canonicas ſanctiones in Curia ſunt tractandæ, & ab Ordinarijs cognoſci non poſſunt in prima inſtantia, quæ ſint. & num. ſeq. uſque in fin.*

31 *Cauſa beneficiorum reſervatorum ſunt cognoſcendæ apud Sedem, & ſunt de exceptis à Concilio ſive emergant principaliter, & directè, ſive incidenter.*

32 *Reſervato aliquo caſu Papæ, cenſetur etiam reſervata illius cognitio.*

33 *Cauſa executiva vigore obligationis Cameralis, aut litterarum Apoſtolicarum non ſunt de comprehenſis à Concilio* in c. 20. ſeſſ. 24.

34 *Cauſa in prima inſtantia eſt cognoſcenda in Curia ubi Papa providit de beneficio uti reſervato, vel aliàs, & Ordinarius providit ut deſpectante ad ſuam collationem.*

35 *Concilium Tridentinum* in c. 20 ſeſſ. 24. *nihil imminuit Sedis Apoſtolicæ authoritatem in cauſis cognoſcendis.*

36 *Cauſæ ad Curiam devolutæ ſemper ſunt exceptæ decreto* cap. 20. verſ. Ab his excipiuntur, ſeſſ. 24.

37 *Cauſæ ad Curiam devolutæ quæ dicantur.*

38 *Cauſa de conſenſu Epiſcopi non poteſt in prima inſtantia in Curiam introduci, niſi partes etiam conſentiant.*

39 *Declaratur.*

40 *Curialis ſi conveniatur in partibus coram loci Ordinario, an poßit opponere declinatoriam, & petere ut cauſa ad Curiam remittatur. & n. ſeq. uſque in fin.*

Quid de jure communi. n. 41.

Et quid vigore Eugenianæ. n. 43.

41 *Actor habet electionem conveniendi reum plures judices habentem ſub quo maluerit judice.*

42 *In foro domicilij, vel originis, aut contractus, vel delicti an, & quomodo Clericus abſens conveniri poßit.*

43 *Eugeniana Conſtitutio eximens Curiales ab Ordinariorum juriſdictione comprehendit tam laicos, quàm Clericos.*

44 *Eſt favorabilis, & pro tutela Curialium.*

45 *Suffragatur reſidentibus in Curia Romana, non autem venientibus ad eam pro aliquo momentaneo negotio.*

Et requiritur reſidentia ſaltem per annum.

46 *Non tuetur Curiales, qui recedunt à Curia animo non redeundi, vel diu extra Curiam morantur.*

47 *Locum non habet ſi Curialis ſit actor, ſed tantùm ſi ſit reus.*

Clericus in Curia reſidens non poteſt reum abſentem ad Curiam trahere, ſed illius forum ſequi debet. ibidem.

48 *Eugeniana non juvat Curialem, qui intentat remedium l.* Diffamari, niſi poſſideat.

49 *Item non juvat obtinentes beneficia extra Curiam quin ratione illorum beneficiorum conveniri poßint coram loci Ordinario.*

Et quidem Referendarijs ibidem.

Item non tuetur Parochos non reſidentes.

51 *Eugeniana non tuetur Curialem quin poßit conveniri in partibus vigore* l. Unicæ, C. Quando Imper. inter pupill. & vid.

52 *Conſtitutio tollens privilegia non tollit clauſa in corpore juris.*

53 *Eugeniana beneficio non gaudet Curialis non opponens in partibus declinatoriam fori ante litem conteſtatam.*

54 *Procurator Curialis litem conteſtando in partibus coram loci Ordinario cenſetur illius juriſdictionem prorogare. & excludit principalem à beneficio Eugenianæ.*

55 *Decreto irritanti à partibus renunciari non poteſt niſi tantum privatam reſpiciat utilitatem.*

1 LICET. Clerico in Curia Romana convento non competit declaratoria fori, poſſet tamen ibi competere jus revocandi domum. Vel ſic. Quiſque Clericus poteſt in Curia Romana conveniri, licet alias ſpecificè forum ibi non ſortiatur; habet tamen ex cauſa jus revocandi domum. Hoc dicit. Dividitur in duas partes. Primò ponit quatuor modos ſortiendi forum. Secundo addit quintum cum modificatione, ibi: *Quia tamen.*

2 Nota primò ex hac Decretali quatuor modos ſpeciales ſortiendi forum. Primus eſt ratione delicti: nam in cujus territorio quis delinquit, ejus juriſdictioni ſubjicitur, licèt alias ei ſubjectus non ſit, cap. 1 *de raptor.* c. *Placuit, 7. qu. 3.* cap. *Poſtul. iſti, ſuprà eodem,* Auth. *Qua in provincia, C. Ubi de crim. ag. opor.* cum concord. de quibus hic per gloſ. 1. & Hoſtienſ. *num.* 1.

3 An autem inſpiciatur locus, ubi delictum eſt inchoatum, an verò locus ubi eſt conſummatum, Joan. Andr. in cap. *in obſcuris, de reg. jur. lib. 6. in Mercur.* tenetur utrobique centeri commiſſum delictum; & ideò utrumque judicem poſſe procedere: & hanc dicit eſſe communem ſententiam Aret. *hic num.* 7. Tu diſtingue ut per eumdem Aret. cujus concluſiones reaſſumit Felin. *num.* 13. *& ſeq.* & vide quod ſuper hoc ſcripſi in cap. *Tuarum, num.* 7. *& ſeq. infrà, de privil.* & an judex delicti poſſit citare extra territorium, vide Angel. *in ſua diſp.* incip. *Bononien. num.* 4. ubi relatis, & confutatis quinque opinionibus pro regula exiſtentem extra territorium citantis nec materialiter, nec verbaliter citari poſſe: & eam limitat ſex modis, quos hic proſequitur Felin. *num.* 1, *verſ. Tu verò ſequere Angelum,*

5 Secundò modus ſortiendi forum eſt ratione contractûs, ut ſi quis in alieno territorio per ſe, vel per alium contrahat, vel fingatur contraxiſſe ratione deſtinatæ ſolutionis. nam ibi poteſt convenire, & accipitur hic contractus non ſtrictè prout eſſe dicitur ultrocitroq; obligatorius, ut emptio, venditio, Societas, juxta text. in leg. *Labeo, ff. de verb. ſignif.* Sed latiſſimè pro omni materia obligationem producente, etiamſi obligatio naſcatur ex parte unius tantùm, ut in leg. *Hæres abſens,* & in l. *Omnem obligationem, ff. de Iudic.* ſecundum gloſ. *hic in verſ. Ratione contractûs,* Hoſtienſ. *num.* 4. Butr. *num.* 11. & Abb. *num.* 29.

6 Adverte tamen, ſecundùm Cynum in leg. *Si poſtquam, C. de evictionibus,* quia non omnis contrahens poteſt conveniri in loco contractûs, ut notatur in cap. *Romana, §. Contrahentes, circa princip. hoc tit. lib. 6.* ſed ita demum ſi habeat ibi officinam, vel tabernam ſecundùm Archid. & Joan. Andr. vel niſi veniſſet ſpecialiter pro illo contractu, ut notat Hoſtienſ. in cap. *Quod Clericis, ſuprà eodem.* Secus ſi veniſſet ut mercator, advena, ſeu viator confeſtim diſceſſurus, d. l. *Hæres abſens, ff. de Iudic.*

7 Abſurdum eſt enim, ut quotquot locis quis navi-

navigans, vel iter faciens delatus eſt, tot locis ſe
defendat, ut ibi dicitur in §. *Proinde*, & declarat
hic Butr. *num*, 13. & Collectar. *num*. 4. Itaque
contrahens cum tranſeunte, non poteſt ibi eum
convenire, niſi in duobus caſibus. Primus eſt,
quando contrahens ignorabat illum eſſe adve-
nam, ſeu viatorem, puta non erat cum calcari-
bus, ſeu indumentis viatoris, ſed indutus ut alius
civis: is ſibi enim imputet, qui ſe viatorem non
declaravit.

8 Secundus eſt, quando implementum contra-
ctûs debet ſtatim fieri in loco, ubi contrahitur:
ut ſi emas equum à viatore, ut ſtatim tradat non
habitâ fide de tradendo. Ita poſt Bart. in d. l. *Ha-
res abſent*, & Cyn. in l. 1. C. *Ubi de poſſeſſ. agi oport.*
declarat hic Butr. *num*. 115. *verſ. Hac dicit vera
Bartol.*

9 Tertius modus ſortiendi forum eſt ratione
domicilij. cap. *Ex parte, ſuprà eodem*, l. *Cives, C. de
Incol. lib.* 10 cum alijs adductis hic per Innoc. *nu:
1. in ver: domicilij*, & hic propriè dicitur eſſe ve-
rus, & naturalis forus, Innoc. *num:* 3. Butr. *num:*
16. & Felin: *num:* 23.

10 Hinc appellatione alicujus diœceſis in dubio
comprehenditur diœceſis domicilij, ut notat
Compoſtell. in c. *Nonnulli, in 4. gloſſa de reſcript.* &
Specul. *in tit: de citat.* §. 1. *circa princip.* & ſic di-
cit Jo. Andr. ſe diſputâſſe in c. *Statutum, in gloſ-
ſ.* quæ incipit: *Dicebamus, ad fin: de Reſcript: in 6.*
Hinc etiam appellatione ſubjecti in dubio venit
ſubjectus rationis domicilij, gloſ: in cap: *Nuper,
in ver: Abſolutio, de ſent: excomm.* & gloſ: in Clem:
1. *in ver: Subditos, de foro compet.* quam ibi omnes
ſequuntur.

Et de diœceſi dicitur tantùm qui eſt ſubditus
ratione domicilij. Archid. in cap: *Cùm nullus, in
verſ: Parochia, de tempor: ordinat: in 6.* Subjectus
11 etiam propriè non dicitur, qui ſubeſt poteſtati
delegatæ, ut dicit gloſ: in cap: *Pervenit, 7. quæſt:*
1. quia tales ſubmiſſiones ſunt ſecundùm quid,
& non ſimpliciter, & naturaliter, ſed per acci-
12 dens; unde ſolus forus domicilij eſt verus, &
ordinarius forus, ita ut propterea ſecundùm
communem opinionem, de qua teſtatur Abbas
num: 41. Ordinarius domicilij non ſolùm poſſit
procedere contra ſubditum ſi ſit præſens, qui
quo caſu poteſt in eum exercere omnimodam
juriſdictionem, ut in Clement: *Paſtoralis, de re ju-
dic:* & in cap: *Cùm contingat, ſuprà de offic: Ordin.
cap:* 1. & cap: *Cùm Epiſcopus, eodem tit: lib:* 6. &
l. *Congruit, de offic: Præſid:* cum ſimil: & eum con-
venire tam pro contractibus alibi geſtis, & re
alibi ſita quam pro delictis alibi perpetratis, ut
in cap: *Delicti, cum ibi notatis ſuprà eodem*, & in d.
cap: *Cùm contingat*, & ibi plenè per Abbatem:
Sed etiam ſi ſit abſens: nam poteſt citari per ju-
dicem domicilij quoad omnes effectus, ſcilicet
ut procedat contra eum vel ad miſſionem in
poſſeſſionem, vel ad condemnationem ſi ſtatus
cauſæ patiatur: quia ubicunque ſit, ejus ſubditus
remanet, & citatio decernitur in proprio terri-
torio ipſius judicis, licèt nuntius exequatur ex-
13 tra territorium: nam illa executio non eſt actus
judicialis; & ideo poteſt exerceri extra territo-
rium, ut notatur in cap. *Novit, de offic. leg.* & in c.
Romana, §. Contrahentes, de foro compet: lib: 6. & te-
nent Hoſtienſ. & Joann. Andr. in cap: 7. *de ra-
ptor.*

14 Quinimò poteſt Ordinarius domicilij contra
abſentem procedere etiam ad ſententiam ex-
communicationis, ut contra Paul. de Leaz. &
Calder. tenet *hic* Joan. de Lign. & Feder. de
Sen: *conſ:* 16 quorum opinio communis eſt, ut
ſimiliter teſtatur Abb. *n. 42. verſ: Ioan: de Lignano*,
hic indiſtinctè tenet contrarium.

15 At ſecus eſt in Ordinario ratione delicti, vel
contractûs; quia ita demum poteſt procedere
contra delinquentem, vel contrahentem eos ex-
communicando, & mittendo in poſſeſſionem, ſi
ſint præſentes in loco; ſin autem ſi abſentes ſint,
contra perſonam procedere non poterit, ſed
tantùm contra res mittendo in poſſeſſionem ea-
rumdem rerum, ſi reperiantur in loco delicti, vel
contractûs, ut determinat Innoc: *hic in princip: in*
16 *ver: Contractum*, & Hoſtienſ: *num:* 3. ubi reddunt
rationem cur ſubditus abſens non poſſit excom-
municari, quia ſcilicet non poteſt dici con-
tumax, cùm citatus extra territorium non te-
neatur comparere. Ideo tenet Ant. de Butr. *nu:*
6. ubi concludit, delinquentem, ſi ſit præſens in
territorio ubi deliquit, eſſe ſubjectum quoad o-
mnes effectus, & perſonam, & omnia ibi exiſten-
tia concernentes; ſi verò ſit extra territorium, eſ-
ſe ſubjectum tantummodo quoad poteſtatem
diſtringendi bona ſita in territorio judicis per-
petrati delicti, ut notatur in c. *Poſtulaſti, ſuprà eod.*
Et idem in contractibus concludit *n.* 15. dicens,
ita demum aliquem ſortiri forum ratione con-
tractûs, ſi ibi inveniatur quoad effectus perſo-
nam concernentes. Idéoque ſi Ordinarius vellet
eum excommunicare, non poſſet eum quoad
17 hunc finem in contumaciam conſtituere. Et
idem putat ſi vellet eum de debito directè con-
demnare, niſi eſſet præventus, ut dicit Innoc. in
c. *Præterea, de dilation.* vel niſi ibi aliquando com-
paruiſſet, ut ait gloſ. in l. *Si quis Romæ, ff. de iudic.* &
ſubdit ſe hoc in facto habuiſſe.

Quoad effectus, aut res concernentes benè
poſſet citari, & in contumaciam conſtitui, &
miſſionem pati, dummodo tamen res ſint in lo-
co initi contractûs, ut dictum eſt ſuprà in delictis.

18 Idem tenet hic Collectar. *num.* 5. dicens, judi-
cem contractûs poſſe contrahentes citare extra
locum, & diœceſim contractûs, quia citare eſt
juriſdictionis voluntariæ, cap. *Præterea, de dila-
tion.* Et ea quæ ſunt voluntariæ juriſdictionis,
judex poteſt extra territorium exercere, ut no-
19 tatur in c. *Novit, de offic. legati.* Verumtamen hu-
juſmodi citatio non eſt efficax ad conſtituen-
dum citatum in contumacia ſi non compareat
quoad hoc, ut judex citans ad excommunicatio-
nem, mulctam, vel aliam pœnam poſſit contrà
eum procedere, ſed miſſionem facere poterit, ut
expreſsè habetur in dicto §. *Contrahentes*, ubi hoc
tenet Joan. Andr. ſecundum eum.

Quartus modus ſpecialis ſortiendi forum eſt
20 ratione rei: nam ubi res eſt litigioſa, aut illius
poſſeſſio ſita eſt ut hic dicitur, ibi quis poteſt
conveniri, *ut C. Ubi in rem actio, per tot.* cap: *Sanè*,
& cap. *Ex parte, ſuprà eod.* ſive res ſit mobilis, ſive
immobilis, leg. *Quod legatur, ff. de iudic.* ſecundùm
Innoc. *hic num* 2. *in ver. Rei*, & Hoſt. *in eodem ver.
num.* 5.

Quæ autem requirantur ad hoc, ut altero ex
prædictis quatuor modis quis forum ſortiatur,
ſingillatim explicant Butr. & Abb. exponendo.

por

per ordinem quatuor gloſſas hîc poſitas.

21 Secundò nota præter quatuor modos ſpeciales, de quibus ſuprà, alium modum generalem ſortiendi forum, videlicet ratione Communis Patriæ, vel communis Superioris: Roma enim communis eſt Patria, l. *Roma, ff. Ad municipal.* & ideò in Romana Curia quilibet Clericus, vel Laicus conveniri poteſt, licèt ibi non delinquat, vel contrahat, aut aliàs ſortiatur forum, ut hîc: Clericus quidem indiſtinctè; Laicus verò in cauſis, pro quibus coram Papa conveniri poteſt ſecundùm Anton. de Butr. *num.* 3. id eſt, in cauſis ad forum eccleſiaſticum quomodolibet ſpectantibus, de quibus notatur *in Summ.* 11. *quæſt.* 3. & cenſetur Curia Romana ubicumque eſt Papa, ut per Butr. *num.* 2. *in* 2. *notab.* Ad hoc quod dixi
22 in cap. *Ego N. num* 31. *de injur.* nam ut inquit gloſſa *fin. hîc*, cùm Papa ſit judex ordinarius ſingulorum, nulli fas eſt illius forum declinare, c. *Cuncta per mundum*, 9. *quæſt.* 3. Conventus tamen habet jus revocandi domum, ſi ob aliam cauſam illic indeliberatus acceſſerit, ut hîc, & quidem ex cauſa neceſſaria, vel probabili, & quaſi neceſſaria, ut poſt Innocentium concludunt Ho-
23 ſtienſ. *num.* 12. & Butr. *num.* 25. *verſ. Stet. regula*, Adde Rotam, *deciſ.* 2. *de for. compet. in antiq.* ubi reſolvit, venientes ad Romanam Curiam ex cauſa voluntaria non habere jus revocandi domum; ſecus ſi ſit cauſa neceſſaria, & quæ de facili expediri non poſſit: poteſt enim excipere; Domine non veni ad hoc paratus; remittatis me ad domum; deliberabo, ut formaliter explicant Hoſtienſis *in fin.* Joan. Andr. *num.* 7. *in ver. Domum*, ſubdunt tamen: ſed parum prodeſt quia quod differtur, non aufertur; tenetur enim cavere ſaltem de judicio ſiſti, & ad diem ſibi aſſignatam reverti, l. 2. §. *Sed ſi dubitetur, ff. de judic.* Sed in hoc Innoc. *num.* 3. poſt multa determinat contrarium (Nobis, inquit, plus placet quod nunquam debet dare cautionem, quod poſt reverſionem ſuam revertetur ad Curiam ibi cauſam acturus, ſed quod coram ſuo judice ordinario reſpondebit) l. 2. § *Legatis. ff de judic.* & ibi plenè habetur de hoc privilegio revocandi Domum. Cæterùm tamen adverte ad id, quod in propoſito dicunt Domini de Rota *deciſ.* 829. *aliàs ult. in tit. de foro compet. in antiq.* cujus hæc ſunt verba: (Nota quòd illi, qui ſunt in Curia Romana pro Republica, habent jus revocandi domum, cap. *de for. compet.* cap. *fin de dilat.* cap. *Cauſam*: tamen communiter obſervatur, quòd tales non habent jus revocandi domum; ideo coguntur ibidem reſpondere ſuis adverſarijs, poſtquam ſunt præſentes in Curia. Ita obſervat Rota. Vide Compoſtell. in cap. *Statutum, de reſcript. lib.* 6.) Hæc ibi.

24 QUÆRO, An diſpoſitio hujus Decretalis, qua deciditur ut Clericis in Romana Curia comperat declinatoria fori, fuerit ſublata decreto Concil. Trident. *cap.* 20. *ſeſſ* 24. quo ſtatuitur, ut cauſæ omnes ad forum eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes, etiam beneficiales ſint, in prima inſtantia coram Ordinarijs locorum duntaxat cognoſcantur, & terminentur.

25 Videtur reſpondendum non fuiſſe ſublatam: nam ſub illis verbis Concilij: *coram Ordinarijs locorum, &c.* non ſolùm comprehenditur Ordinarius loci domicilij, verum etiam Ordinarius cujuſque loci, ubi quis ex juris præſcripto forum ſortitur ſive id contingat ratione originis, vel beneficij, cap. *Cum nullus, de tempor. ordin. lib.* 6. ſive ratione delicti, contractûs, ac rei litigioſæ cap. 1. *de privileg. eodem lib.* ſive alijs modis, de quibus in l. 2. *ff. de judic.* Et conſequenter comprehenditur etiam Ordinarius loci Romanæ Curiæ, cùm in ea Clerici forum ſortiantur, & Papa ſit Ordinarius ſingulorum, ut dicit *hîc* gloſ. *fin.* & proprius Ordinarius eorum, qui in Curia præſentes ſunt juxta textum noſtrum. Hoc enim indicant verba illa Concilij: *Ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentibus*, quibus inſinuatur, illum ad hunc effectum eſſe loci Ordinarium, ad cujus forum quomodolibet ſpectat cauſæ cognitio.

Et eo magis quòd Concilium *in dicto cap.* 20. dum præcipit cauſas in prima inſtantia cognoſci coram Ordinarijs locorum, concordat cum jure communi, ut in cap. 1. in cap. *Inolita*, & cap. *Placuit*, 11. *quæſt.* 1. cap. 1. & cap. *Si diligenti, ſuprà eodem.* Ergo ſicut de jure communi Clericus in prima inſtantia conveniri poteſt in Curia Romana, ut in hoc textu, cui non præjudicatur per jura præallegata, quæ præcipiunt Clericos conveniri coram Epiſcopo; eodem modo conveniri poterit poſt Concilium, quod recipit interpretationem paſſivam à jure communi, l. 2. C *De noxalib.* gloſ. Bart. & DD. in l. *Sciendum, ff Qui ſatiſd. cogan.*

Quòd ſi diceremus Concilium ſuſtuliſſe alios modos ſortiendi forum, innumera ſequerentur abſurda: nam ratione delicti Epiſcopus non poſſet procedere contra eos, qui in ſua diœceſi domicilium non habent, & ſic extra locum domicilij crimina ubique committerentur impunè, nec liceret Epiſcopo illa ulciſci ad præſcriptum cap. 1. & cap. *Licet, ſuprà de offic. Ordin.* &
26 cap. 1. *infrà de raptor.* cum multis ſimil. Item vagabundi, qui certum domicilium, vel habitationem non habent, gloſ. & Bart. in l. 4. §. *Præter. ff. de damn. infec.* nullibi pro delicto, aut contractu poſſent conveniri contra ea, quæ notantur in l. *Heres abſens*, ubi Bart. *num.* 5. *ff. de judic.* In his enim habet locum illud: Ubi te invenero, ibi te judicabo, gloſ. in l. 1. *in ver. Reperiuntur, C. Ubi de crimin. agi oport.* Et ſummatim univerſa juriſdi-
27 ctio Eccleſiaſtica confunderetur: nam præter modos expreſſos in hac Decretali quamplures alij ſunt modi ſortiendi forum, quod innuit adverbium illud, *regulariter*, in textu poſitum, & multos enumerant *hîc* Hoſtienſ. *num.* 3. & Joan. Andr. *num.* 2. videlicet ratione originis, manumiſſionis, adoptionis, militiæ, & dignitatis, matrimonij, privilegij, curſus temporis, tranſlationis, extremæ voluntatis, conditionis, compromiſſi, recuſationis, appellationis, delegationis cauſæ, majoritatis, conſenſûs, ſive prorogationis, vel negligentiæ judicis, reconventionis, quæſtionis feudalis, & vagationis. Et hos per ordinem proſequitur idem Hoſt. *in Summ. de for compet.* §. 2. & quinquaginta duos recenſet Specul. *in tit. de compet. Jud.* §. 1.

Quæ igitur multis ſunt excogitata laboribus, & vigilijs, ſancta Synodus cenſeri non debet unico verbo ſubvertere voluiſſe, dicit text. in cap. *Eccleſia veſtra. il ſecondo, ſuprà de elect.* Et certè ſi quis delinqueret, aut contraheret Ro-

mæ,

mæ, Concilium non obſtaret, quin in Curia poſſet conveniri; idque non alia cauſa, niſi quia ratione delicti, vel contractûs ibi forum ſortiretur, alioquin Papa eſſet deterioris conditionis in Urbe, quam ſint reliqui Ordinarij in ſuis Civitatibus; quod eſſe non debet cap. *Cùm dilectus,*
28 *de Cleric. non reſiden,* Nam Romanus Pontifex non ſolùm eſt Epiſcopus, & Caput Univerſalis Eccleſiæ, cap. *Suſpectos*, junctâ ſupraſcriptione, 3. *quæſt.* 5. Concilium Florentinum in definitione, quæ habetur poſt *ſeſſ.* 5. *verſ. Item diffinimus, ſanctam Apoſtolicam Sedem*; ſed dicitur etiam Urbis Romæ Archiepiſcopus, cap. *Statnimus, in tit.* 4. *diſtinct.* cap. 2. *Similiter, in tit.* 5. *quæſt.* 4. leg. *Victor, C. de Summa Trinit.* & Archiepiſcopus magnæ Romæ appellatur in cap. *In tantùm,* 21. *diſtinct.* ibi *Sanctiſſimum, & Beatiſſimum Archiepiſcopum Magna Roma Leonem*, & Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus, in cap. *Si quis Epiſcopus accuſatus,* 2. *qu.* 6. prout hæc notantur per Archid. & Joann. Andr. *in rubr. de conſtit. lib.* 6. & Gemin. *conſ.* 93. *Videtur primò, num.* 1. Sicut ergo Concilium non reſiſtit, quin potius aſſiſtit modo ſpeciali ſortiendi forum in Curia ratione delicti, vel contractûs; eodem modo dicendum eſt aſſiſtere generali modo ibi ſortiendi forum ratione patriæ communis, cùm utroque caſu quis dicatur conveniri coram Ordinario loci, & in cauſis ad illius forum pertinentibus; nec ulla ſufficiens ratio diverſitatis afferri poſſit. Atque ita hic caſus comprehenditur in regula, de qua in principio *dicto cap.* 20. *ſeſſ.* 24. Et hanc ſententiam non obſcurè videtur olim probaſſe Sacra Congregatio ejuſdem Concilij interpres: nam generaliter conſulta, An decretum *cap.* 20. *ſeſſ.* 24. ſuſtulerit modos legitimos, quibus aliquis ex juris communis diſpoſitione, præſertim ratione celebrati contractûs forum ſortitur, reſpondit non ſuſtuliſſe.

29 Sed quatenus non includeretur ſub regula, includeretur tamen ſub illius exceptione, quæ habetur paulò infra ibi: *ab his excipiantur cauſa, qua juxta Canonicas Sanctiones apud Sedem Apoſtolicam ſunt tractanda*; neque enim dubitandum eſt, quin ſub hujuſmodi exceptione comprehendantur etiam cauſæ Clericorum, qui in Romana Curia conveniuntur, quippe quæ ſecundùm diſpoſitionem hujus Canonis in ipſa Curia tractari debent.

Quod inde manifeſtiùs apparet, quod olim infraſcripta dubia excitata fuerunt ſuper *d. cap.* 20. *ſeſſ.* 24.

Primò, quæ cauſæ intelligantur exceptæ in illis verbis: *Canonicas Sanctiones*, ut de illis Ordinarij cognoſcere non poſſint.

Secundò, an cauſæ beneficiorum reſervatorum in Corpore Juris, vel per extravagantes, vel per regulas Cancellariæ, aut alijs modis ſint tractandæ tantùm apud Sedem Apoſtolicam, an aliquæ tantùm, & quæ illæ ſint.

Tertiò, an reſervato aliquo caſu Papæ intelligatur etiam reſervata Papæ cognitio illius cauſæ ad effectum, ut non poſſit cognoſcere alius.

Quartò, an materia, quæ in litteris Apoſtolicis continetur, ſit executiva, & an coram Ordinario de ea agi debeat.

Quintò, ubi Papa providit de beneficio, vel quia dicatur præveniſſe, vel tanquam devoluto, vel reſervato, & Ordinarius providit tanquam de ſpectante ad collationem ſuam, coram quo debeat in prima inſtantia cauſa cognoſci. Et quid ſi pars ob id alleget Ordinarium ſuſpectum.

Hæc dubia non fuerunt ſoluta à S. Congregatione Concilij; ſed tamen illis reſponderunt plures celebres Juriſconſulti, & Rotæ Auditores ex authoritate Sanctiſſimi ab eadem Congregatione conſulti, & inter hos

Aldobrandinus Rotæ Auditor, qui poſtea Clemens VIII. reſpondit ad primum pro Canonicis Sanctionibus intelligendum eſſe univerſum Jus Canonicum, Statuta Conciliorum, Decreta, & Conſtitutiones Pontificum conſuetudine, aut Concilio non abrogatas. Cauſas autem juxta Canonicas Sanctiones apud Sedem Apoſtolicam tractandas enumerari per gloſſ. in c. *Quod translationem, de offic. leg.* Tales etiam eſſe cauſas exemptorum per textum in cap. *Cupientes, de elect. in* 6. exceptis tamen caſibus, in quibus Concilium Tridentinum dedit Ordinarijs juriſdictionem in exemptos: Tractandas item apud Sedem Apoſtolicam eas cauſas, in quibus utraque pars conſentit, & vult in Curia litigare, cap. *Dilecti, de foro compet.*

Ad ſecundum reſpondit dividendo dubium in duas partes. Primò enim dixit conſiderandum, an reſervationes operentur, ut nedum beneficia, vel eorum proviſio, ſed etiam cauſæ cognitio ſuper proviſione beneficij reſervati principaliter, & directè emergens ſit reſervata. Secundò, quatenus reſervata ſit, an cauſæ hujuſmodi ſint de exceptis in decreto, ſive hujuſmodi beneficiorum reſervationes ſint clauſæ in
31 Corpore Juris, ſive per extravagantes, ſive per regulas. Ad primam partem reſpondit, cauſæ cognitionem eſſe Pontifici reſervatam, nec in ea Ordinarium ſe intromittere poſſe, per l. *Neratius, ff. de reg. jur.* Joan. Andr. Anton. de Butr. & Anchar. in cap. *Inter dilectos, de exceſſ. Prælator.* Ad ſecundam reſpondit, ſive cauſæ emergant principaliter, & directè ſuper proviſione beneficij reſervati, ſive incidenter, eſſe de exceptis, *dict. cap.* 20. ut notatur in cap. *Ordinarij, de offic. Ordin. in* 6. Nec obſtare, quòd reſervatio ſit ex regulis Cancellariæ: quia illæ quoque ſunt Conſtitutiones generales, ſicut etiam edicta Prætorum erant annalia, & tamen jus generale conſtituebant.

31 Ad tertium reſpondit, reſervato caſu cenſeri etiam reſervatam illius cauſæ cognitionem per cap. *Ordinarij, de offic ordin. in* 6. & licet Cuncilium *cap.* 5. *ſeſſ.* 22. videatur dediſſe poteſtatem Ordinarijs cognoſcendi de ſubreptione diſpenſationis Apoſtolicæ, tamen datur uti Delegatis Sedis Apoſtolicæ, & ſummariè, & extrajudicialiter tantùm, nec extenditur ad diſpenſationes motu proprio conceſſas.

32 Ad quartum reſpondit Decretum *dict. cap.* 20. *ſeſſ.* 24. non habere locum in cauſis executivis vigore obligationum in forma Cameræ, aut litterarum Apoſtnlicarum per textum in cap. *Delicti, de foro competent.* in his enim partes in Curia reſpondere permittuntur. Quo verò ad executionem litterarum Apoſtolicarum in quibus dantur executores, Ordinarius ſe intromittere non poteſt etiam executioni auxilium præſtando, Bald. in cap. 1. §. *Si facta, in fine*, ſi de feudo, con-

controverſia fuerit inter Dominum. & Dec. in c.*Super eo,col.penult.*& ibi Felin.*col.fin.verſ.Quarto teriis,de praſumpt.*

33 Ad quintum reſpondit, cauſam debere cognoſci ę Sede Apoſtolica, cùm Ordinarius non poſſit eſſe judex ſuæ collationis, c.*A collatione,de appellat.in 6.* & multò magis cùm Ordinarius recuſatur;& licèt tunc cauſa poſſet tractari coram Metropolitano,ſi ad eum appellaretur; id tamen eſt extra terminos Concilij, quod nihil providit ubi Ordinarius loci eſt impeditus cognoſcere per recuſationem; illa enim verba, *locorum Ordinarijs*,intelliguntur de Epiſcopis, non de Metropolitanis, qui non dicuntur Ordinarij diœceſum ſuorum Suffraganeorum, Card. in c. *Paſtoralis,col.2.de off.Ordin.*

34 Vancius Epiſcopus Urbevetanus non reſpondit ad ſingula dubitationum capita, ſed generaliter hoc modo. Ex decreto Tridentini Concilij nihil imminutam eſſe authoritatem Sedis Apoſtolicę; idcoque omnes cauſæ, quæ à principio diſpoſitione ſacrorum Canonum, & legum ante dictum decretum poterant apud Sedem cogno-

35 ſci, poſſunt & hodie decreto ipſo non obſtante. Ideoque præcipuè conſiderandum, an cauſa ſit ad Curiam legitimè devoluta: ubi enim legitimè devoluta ſit, ſemper eſt excepta decreto

36 Concilij. Ponit exemplum in cauſis beneficialibus,& ſpiritualibus,quæ ſi ad inſtantiam unius partis etiam à principio committantur in Curia, dicuntur legitimè devolutæ ex propria natura cauſæ, & non remittuntur ad partes cap.*primo*, c. *Quamvis*. c. *Cupientes, de elect. in 6.* Quod clariùs procederet ſi beneficium eſſet affectum, vel reſervatum, vel ſi eſſet collatum ex donatione Apoſtolica, & de hujuſmodi gratia, & titulo eſſet aliquo modo cognoſcendum, c. *Ordinarij,§ Si verò,ff de offic.Ordin.in 6.* Itemque ſi utraque pars conſentiat, cauſa diceretur ad Curiam legitimè devoluta, Biſignett.*deciſ.18.Agravamine*,& ſufficit tacitus conſenſus, Rota *deciſ.243.*

Vel ſi ambæ partes in Curia præſentes eſſent, quo caſu alterâ petente cauſam in Curia committi, non poſſet dubitari de legitima devolutione, ut per textum in leg. *Roma. ff ad municip.* concludit Rota *deciſ. 19. & 21. in tit. de appellat.* Vel ſi cauſa committeretur ex ſpeciali mandato Papæ. Rota *deciſ. 169.* Quæ haberent etiam locum in cauſis prophanis. Itaque in dicto decreto *cap. 20.* intelliguntur exceptæ non ſolùm cauſæ majores, de quibus in cap. *Majores, de baptiſ.* & cap. 1. *de translat.* & cap. *Quod translationem*, ubi gloſ. *de off. Legati*, ſed etiam cognitio omnium aliarum, quæ ad Sedem Apoſtolicam ſpectabant, præſertim ratione oppreſſionis, & gravaminum.

Ut ſi quis haberet ſuum Ordinarium ſuſpectum, c. 1. *in fin.de off Leg.*

Vel eſſet cauſa pupillorum, & viduarum oppreſſionem timentium, l.*Unica, C.Quando Imper. inter pupill.& vid.*

Vel ſi ob qualitatem cauſæ oppreſſio timeretur, vel quia eſſet executiva, vel non appellabilis, vel poſſeſſoria vigore Ægidianæ.

Item aliquando ratione perſonarum cauſa ad Curiam devolvitur, & virorum illuſtrium optimè de Republica, & Principe meritorum, l. *Senatores,C.de incolis,lib.10.*

Item ratione loci ob ejus præeminentiam, & cauſæ puta ratiocinij, adminiſtrationis geſtæ, l. 1. & 2.*C.Ubi de ratiocin.* Vel ſi eſſet quæſtio ſuper hæreditate, vel fideicommiſſo, aut poſſeſſione aliquarum rerum, quarum major pars eſſet in Urbe, *tit.ubi de hæred. ubi de poſſeſſ. ubi de fideicomm.*

Item ſi ratione contractus, delicti, vel quaſi aliquis forum in urbe ſortiatur.

Ex his conſtat diſpoſitionem hujus Decretalis non fuiſſe ſublatam decreto *d. c. 20. ſeſſ. 24* & quamvis prædicti de hoc textu in ſpecie non meminerint, videtur tamen eò reſpexiſſe Vancius, dum dixit: (vel ſi ambæ partes in Curia præſentes eſſent,) & allegat textum in l. *Roma. ff. ad municip.* quem textum ſimiliter citat gloſ. *finalis hic.*

37 Non obſtat quòd S. Congregatio declaraverit de conſenſu Epiſcopi non poſſe cauſam in prima inſtantia in Curia introduci, niſi partes etiam

38 conſenſerint. Siquidem hæc declaratio vendicat ſibi locum, ſi partes ſint extra Curiam, ſecus autem ſi in Curia ſint præſentes; quia tunc nec rei conventi, nec Epiſcopi conſenſus exigitur. Non rei conventi, quia invitus compellitur ibi reſpondere, nec poteſt opponere declinatoriam fori, ut eſt textus hic. Non Epiſcopi, quia cùm reus conventus ſortiatur generaliter forum in Curia, nullum infertur præjudicium jurisdictioni ordinariæ, ſicut non infertur præjudicium ſi ratione commiſſi delicti, vel contractus initi aut rei ſitæ in Curia ibi in prima inſtantia conveniretur; his enim caſibus dicitur cauſa cognoſci coram Ordinario loci, ut ex dictis conſtat.

39 Secundò QUÆRO, quid in caſu converſo, an ſcilicet Clericus reſidens in Romana Curia, ſi conveniatur in partibus coram loci Ordinario, poſſit opponere declinatoriam fori, & petere ut cauſa ad Curiam remittatur.

40 De jure communi clarum eſt, Clericum, quamvis reſideat Romæ, tamen conveniri poſſe etiam in partibus coram Ordinario loci: quia cùm utrobique forum ſortiatur, eſt in optione actoris eum convenire in quo maluerit foro, ut determinant Gloſſat. in l. *fin. C Ubi in rem act.* & in c. *Dilecti ſuprà eodem*, per textum in l. 2. *verſ. Planè ſi perfecta, ff. de judic.* & in c. *Cùm ſit generale, ſuprà eod.* & ſequuntur communiter Canoniſtæ, ut teſtatur Roman. *conſ. 412. Pro habenda ſubſtantia, num. 3.*

41 Et quidem coram Ordinario domicilij conveniri poteſt indiſtinctè, licèt ſit abſens etiam pro contractibus alibi geſtis, vel delictis alibi perpetratis; ut hic per Matian. Socin *num. 45.* Et eſt communis opinio, ut dixi *ſuprà num. 12.* Sed in foro originis conveniri non poterit, ſi præſens ibi non reperiatur, ut leg. *Heres abſens, in 1. reſp ff. de judic.* leg. *Relegatorum, §. Interdictum eſt, ff. de interdict. & releg.* & notat. Bart. in leg. *Aſſumptis, §. 1. num. 2. verſ Quarto caſu ff Ad municip.* & Abb. in c. 1. *nu. 6. ſuprà eod.* Similiter quamdiu Clericus moratur in Urbe, conveniri non poteſt coram Ordinario delicti commiſſi, vel contractus initi quoad effectus perſonam concernentes, ſed tantùm ratione bonorum, ſi in ejus territorio reperiantur, ſecundùm Innoc. *hic in princ. in ver. Contractus*, & Hoſt. *nu 3.* & fuſiùs dictum eſt *ſuprà num. 15.*

Hæc

in præalleg. titul. de commiſſ. ſuper Eugenian. num. 25.
52 Declaratur ſextò, ut vendicet ſibi locum dummodo Curialis in partibus conventus uti velit beneficio Eugenianæ, & opponat declinatoriam fori ante litem conteſtatam; alioquin ſibi præjudicium infert cap. *Paſtoralis, infra de except.* & cap. *Inter Monaſterium, de re judic.* Marian. Socin. *hic num: 6.* Rota *deciſ. 12. de except. in antiq. &*
35 *deciſ. 1. eod. tit. in novis*: cum enim citatus compareat, & reſpondeat coram eo, quem ſcit non eſſe ſuum judicem competentem, ex hoc intelligitur illius juriſdictionem prorogare, ut probat gloſſ. notab. juncto textu in l. 1. *in ver. Inchoata, C. ubi de crimin. ag. oport.* & tradit Marian. Socin. in cap. *Significaſti, in 6. art. principali, num: 37. ſupra eod.* Quod extenditur, ut locum habeat etiamſi Procurator in partibus conſentiat in juriſdictionem judicis non ſui: nam cùm Procurator principalem repræſentet, & illius conſenſus cenſeatur quodammodo conſenſus domini, l. *Oſſa*, §. *Et quis, ff. de relig. & ſumpt. funer.* gloſſ. *ultima*, in l. *Si Procurator, la ſeconda, ff. de doli mal. except.* excludit conſtituentem à beneficio Eugenianæ, & in hoc voto fuiſſe communiter votantes in ſignatura re-
54 ſtatur Marcheſan *ubi ſupra num: 21.* Non obſtat quod Extravagans Eugenii IV. habeat decretum irritans, cum clauſula *ſublata*, cui partes renunciare non poſſunt, cap. *Dilecto, in fin. verſ. Niſi fortè, infra, de præben.* & tradit Felin. plura cumulans in cap. *Cùm acceſſiſſent, num: 7. de Conſtit.* Nam reſpondetur hoc non procedere ſi decretum irritans reſpiciat tantùm privatam utilitatem, quia tunc ſicut poteſt quis ſuo privilegio renunciare, ita & decreto irritanti tanquam acceſſorio, ut declarat Aretin. in l. *Duobus* § *Etiam, col. 2. verſ. Baldus tamen, ff. de vulg. & pupill.* & expreſſius Cardin. in Clem. 1. *in 18. quæſt. de elect.* Caſſad *deciſ. 2. de decret.* & Samen. *in reg. de triennali, qu. 49. num: 11.* Nec mirum, quia etſi decretum irritans inducat formam, tamen etiam formæ renunciari poteſt quatenus privatam reſpicit utilitatem, cap. *fin.* §. *His autem*, ubi Abb. *in 2. no. ab. de offic. deleg.* Creſcen *deciſ. 79. aliàs 3. de privil.* & *deciſ. 1. de præſcr.* & ſcripſi plenè in d. cap. *Cùm acceſſiſſent, num: 22. & ſeq.* poſt Decium *ibi num: 22.* Adde Rotam *deciſ. 21. incip. Nota, primus, & ſecundus in data, de conceſſ. præb. in antiq.* quæ dicit clauſulam decreti habere implicitam conditionem, ſi pars uti velit: & hoc ſervat Curia, ut teſtatur Joann. Andr. *in gl. ordin.* in cap. *Statutum*, §. *Cùm verò, in ver: Non committatur, de reſcr. lib. 6.* Hic tamen articulus eſt admodum controverſus, ut patet ex congeſtis in utramque partem ab Ant. Gabriel. *commun. concl. in tit. de clauſul. concl. 3. à num: 18.* Sed quod ſpectat ad rem præſentem, ſatis eſt Signaturam tenere per conſenſum in juriſdictionem cenſeri renunciatum beneficio Eugenianæ.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Cum contingat.

SUMMARIUM.

1 *Clerici ſuper exceſſibus coram Epiſcopo ſuo conveniri debent, non coram illis, quibus ſerviunt; niſi conſuetudo, vel privilegium aliud inducat.*
2 *Conſuetudo, & privilegium æquiparantur.*
3 *Conſuetudo ſicut privilegium dat juriſdictionem, territorium aſſignat, & jura territorii ampliat. & num: 26.*
4 *Conſuetudine acquiri poteſt quidquid poteſt acquiri privilegio.*
5 *Præſertim ſi conſuetudo ſit immemorabilis. Declaratur, n: 8. & 11.*
6 *Conſuetudo immemorabilis habet vim tituli, ſeu privilegii.*
7 *Etiam in his, quæ ſunt Principi reſervata.*
8 *Poſſeſſio temporis, cujus initii non eſt memoria, non habet vim tituli, niſi adſit capacitas in poſſidente, & n. ſeqq.*
9 *Laicus cognoſcere poteſt cauſas criminales Clericorum, & abſolvere ab excommunicatione ex commiſſione Papæ, non autem ex conſuetudine etiam immemorabili.*
10 *Conſuetudinem non valere in his, quæ per privilegium conceduntur, quomodo ſit intelligendum.*
11 *Conſuetudo à jure improbata etiam immemorabilis ſit, vim privilegii non habet. Niſi data fama privilegii ibidem.*
12 *Conſuetudo tribuere poteſt ordinariam juriſdictionem etiam privatæ perſonæ.*
13 *Si ſit approbata Superioris authoritate, aliàs ſecus.*
14 *Conſuetudo non poteſt tribuere privatæ perſonæ facultatem deponendi Clericos.*
15 *Degradatio debetur ordini Epiſcopali.*
16 *Conſuetudo an poſſit tribuere ſimplici Clerico facultatem excommunicandi.*
17 *Excommunicandi poteſtas eſt juriſdictionis.*
18 *Merum imperium an ſit præſcriptibile.*
19 *Servientes circumſcripta conſuetudine, vel privilegio non ſunt ſub juriſdictione illorum, quibus ſerviunt.*
20 *Domini juriſdictionem habent ſuper familiam ſuam ſicut magiſter ſuper diſcipulos, pater in filium, & maritus in uxorem, & num: ſeq.*
21 *Marito an, & quomodo liceat uxorem verberare, aut in vinculis detinere.*
22 *Judex an poſſit cognoſcere de delicto ſuæ familiæ.*
23 *Epiſcopus ſolus de jure communi eſt Ordinarius, & habet imperium in tota diœceſi.*
24 *Prælatus Eccleſiæ dicitur ſolus Epiſcopus.*
25 *Prælati inferiores de jure communi territorium non habent, nec dicuntur Ordinarii locorum.*
26 *Et quid ex conſuetudine, vel præſcriptione.*
27 *Abbates multi referuntur habentes territorium, & juriſdictionem ordinariam excluſis Epiſcopis.*
28 *Præpoſitus P. ſcienſis concurſus Parochialium inſtituit, & cauſas matrimoniales cognoſcit, cùm ſit nullius diœceſis.*

 H Ab-

29 *Abbatia Caſtri Durantis an ſit nullius diœceſis, & num: ſeq. uſque in fin.*

30 *Abbati Caſtri Durantis an ſit committenda executio litterarum Apoſtolicarum, & num. ſeq.*

31 *Prælatus inferior an, & quando poſſit concurſum Parochialium inſtituere, & num. 38.*

32 *Locus nullius neque de diœceſi, locus verò exemptus eſt in diœceſi, licet non ſit de diœceſi.*

33 *Exemptionis privilegium eximit à ſubjectione, non à ſituatione, & denominatione.*

34 *Subjectio Sedi Apoſtolicæ non importat ſtatum nullius diœceſis, ſed exemptionem.*

35 *Territorium proprium habere idem eſt atque extra diœceſim exiſtere.*

36 *Verba geminata, ac prægnantia important omnimodam ſeparationem territorii.*

37 *Iuriſdictio quaſi Epiſcopalis omnimoda privativè ad Epiſcopum conſtituit inferiorem veluti in propria diœceſi.*

39 *Exemptio quotuplex ſit, & quando eximat à diœceſi.*

40 *Dictio,* etiam, *eſt ampliativa, & implicativa præcedentium.*

41 *Privilegii novatio non præſumitur, niſi de ea expreſſe caveatur.*

42 *Abbatia Caſtri Durantis hodie Vrbanea eſt Epiſcopalis.*

43 *Abbates, Priores, Præpoſiti, & Archipresbyteri, nullius Diœceſis quibus litteræ Apoſtolicæ à Dataria, & Cancellaria diriguntur, qui ſint.*

1 CUM CONTINGAT. Clerici ſuper exceſſibus coram epiſcopo ſuo conveniri debent, non coram illis, quibus ſerviunt, niſi conſuetudo, vel privilegium aliud inducat. Hoc dicit communis diviſio, conſultatio, & reſponſio. Secunda ibi, *Super quo.*

2 Nota primò in verſ. *Niſi*, duas cauſas, ſive modos acquirendi juriſdictionem, videlicet conſuetudinem, & privilegium. Ad idem cap. *Novit*, ibi (niſi fortè juri communi per ſpeciale privilegium, vel contrariam conſuetudinem) &c. *de iudic.* cap. *Duo ſimul, de offic. Ordin.* cap. *Accedentibus, de Privileg.* & ſic nota conſuetudinem,
3 & privilegium æquiparari prout hic notant Hoſtienſ. *num.* 4. & Bald. *conſ.* 49. *In facto Abbatis, libro* 1. ubi dicit tam conſuetudinem, quàm privilegium dare juriſdictionem, & territorium aſſignare, & jura territorii ampliare: & hanc eſſe regulam, ut acquiri poſſit conſuetudine quid
4 quid poteſt acquiri privilegio, firmat Cardinal. poſt Lap. in Clemen. 2. *in penult. col. de relig. domib.* Bart. *in proœmio Digeſtorum, §. fin.* & Felin. *hic* poſt Abb. *num.* 2. *verſ. Secundo in quantum D. Abbas.* Quod maximè procedit ſi conſuetudo ſit
5 longiſſima, ſeu immemorabilis, ut per eumdem Bald. in cap. 1. *col.* 1. *in titul. quæ ſint regalia*, Oldrad *conſ.* 172. *Quia omnes, num:* 11. ubi ait privilegium, & conſuetudinem tanti temporis, cujus contrarii memoria non exiſtit, paribus paſſibus ambulare; & ideo quod poteſt per privilegium concedi, poſſe & tali conſuetudine introduci, ut l. 1. §. *ult. ff. de aqu. pluv. arcen.* l. *in eum*, §. *Item varin*, & l. *Hoc jure*, §. *Ductus aqua, ff. de aqua quotid. & æſtiva*, & l. *ult. C. de*
6 *fund. rei privata, libro* 10, ejuſmodi enim conſuetudo habet vim tituli, ſeu privilegii, ut ex text. in cap. *Super quibuſdam*, §. *Præterea*, & ibi notat gloſſ. *in ver. Non extat, in princip.* & Hoſtienſ. *in verſ. Nota diligenter, de verb. Signific.* Abb. in cap. *Cum nobis, num:* 4. *de præſcript.* Franc. in cap. 1. *in* 2. *notab. de conſuet. lib.* 6. & alii copioſè relati ab Antonio Gabrieli *commun. concluſ. lib.* 5. *de præſcription. concluſ.* 1. *num:* 1. e-
7 tiam in his quæ ſunt Principi reſervata, ut probatur in dicto §. *Præterea*, & notat gloſſ. in cap. *Innovamus, in ver. Regum, de cenſib.* Bart. in l. *Quominus, in* 2. *quæſt. verſ. Item habet licitè, ff. de flumin.* Abb. in d. cap. *Cum nobis*, & alii apud Gabriel. *ubi ſupra n.* 3.

8 Verùm hæc concluſio declaratur procedere, dummodo adſit capacitas in exercente, ſeu poſſidente; alioquin multa competere poſſunt ex privilegio Apoſtolico, quæ tamen acquiri non poſſunt conſuetudine, vel præſcriptione, cap. *Quanto*, ubi Innocent. Hoſtienſ. & omnes
9 notant. *de conſuetudine*, etiam in his quæ ſunt juriſdictionis; unde videmus ex conceſſione Papæ merum Laicum poſſe cognoſcere cauſas criminales Clericorum, ſecundum communem opinionem, de qua teſtatur Clar. *in praxi criminali §. fin. quæſt.* 41. *num:* 6. *verſ. Sed quid dicendum*, & tamen hanc cognitionem ſibi vendicare non poteſt ex quavis conſuetudine, vel præſcriptione, cap. *Si Imperator, & per totam*, 96. *diſt.* cap. *Ad noſtram, de conſuet.* cum concordan. Similiter ex conceſſione Apoſtolica laicus poteſt abſolvere ab excommunicatione, gloſſ. in Extravag. *Suſcepti*, Joannis XXI. *in ver. Vel perſonis, de elect.* & tamen id non poteſt in vim conſuetudinis, aut præſcriptionis utcumque vetuſtiſſimæ, cap. *Decernimus*, cum ibi not. *de iudic.* nam, ut inquit Joan. Andr. in cap. 2. *de præb. lib.* 6. quantumcumque longo tempore laicus exercuerit actum ſpiritualem, nunquam tamen illum poteſt præſcribere: nam poſſeſſio temporis, cujus initii non eſt memoria, habet vim tituli quando datur capacitas in exercente, aliàs non. Et eum ſequitur Abb. in d. cap. *Quanto, num:* 2. *de conſuet.* dicens ita notabiliter eſſe limitandam regulam cap. 1. *de præſcript. lib.* 6. & l. *Hoc jure*, §. *Ductus aquæ, ff. de aqua quotid. & æſtiva.* Idem dixit in d. cap. 2. Joan. Monach. *col.* 1. *verſ. Item tempus*; Cardin. *conſ.* 57. *num:* 3. Pariſ. in cap. *Cum nobis, num:* 5. *& ſeq. de præſcript.* Balb. *in tract. præſcript. in* 1. *parte, quinta partis principalis, in* 7 *quæſt. num.* 53. Gabriel poſt alios *in dicta*
10 *concluſ.* 1. *de præſcript. num:* 6. Et in his procedere poteſt contraria regula, quam ex cap. *Contra morem*, 100. *diſtin.* deſumit Federic. de Sen. *conſil.* 277. *Factum ex quo*, *col. fin. verſ. Præterea in iis quæ per privilegium conceduntur, non valet conſuetudo.* Vel certè hæc regula procedit quando lege diſponente, aliquid acquiri non poteſt niſi privilegio tantùm, ut declarat Felin.
11 *hic num:* 2. *verſ. Primò fallit.* Rurſus declaratur procedere ſupradicta concluſio niſi conſuetudo ſit à jure reprobata; quia tunc non habet vim privilegii, cap. *Cum inſtantia, de Cenſib.* licèt ſit immemorabilis, ut ibi dicit Joann. Andr. *ſuper ver. Longiſſimo*, Abb. in cap. *Cùm ex officii*, *in ver. Aliquo modo, de præſcript.* Puteus *deciſ.* 466. *num:* 4. *lib.* 2. Covarr. poſt alios *variar. reſolution. l.* 3. *c.* 13. *n.* 5. niſi data fama privilegii, ut hic per

per Felin. *num: 5. in tertia fallentia*: in quo tamen hodie ſervanda eſt Conſtitutio Urbana, ut plenè
12 ſcripſi in cap. 1. *ſupra de conſuetudin.*

Secundò nota in ver. *Hi quibus*, conſuetudinem tribuere poſſe ordinariam juriſdictionem etiam privatæ perſonæ: quod alibi ita expreſsè non legitur, ut dicunt Hoſtienſ. *num: 3.* Joann. Andr. *num:* 10. Imola *num:6.* & Abb. *num: 5* Archid. in cap. *Conqueſtus, in fin. 9. quæſt 3.* ubi allegat hunc textum, & dicit ſe non vidiſſe ſimilem. Idem tenet gloſſ. in cap. *Romana, in ver Conſuetudine, de appellat. in 6.* Bart. in l. 1. §. *Denique, ff. de aqua pluv. arcen.* & alii hic relati à Felin. *num:2.* Aliam enim jura loquuntur vel in Abbatibus, vel in Archidiaconis, aut aliis Prælatis, ſive Capitulis, ſeu Collegiis, vel aliquam tenentibus adminiſtrationem, ut patet in d. cap. *Conqueſtus, 9. quæſt. 3.* in cap. *Dilectis, de Arbitr.* & in
13 cap. *Novit, in primo reſponſo, de Iudic.* Quæ tamen concluſio procedit ſi conſuetudo ſit approbata Superioris authoritate, aliàs non valet, quia multa per patientiam tolerantur, &c. cap. *Cùm jam dudum, de præb.* ſecundùm Vincent. & Joann. Andr. *num:6.* Petr. de Anchar. *eod. num: 6.* & alios communiter, licet Bellam. *num: 3.* dicat ſufficere approbationem tacitam per ſcientiam veram, & non fictam; quia conſuetudo expreſſam approbationem non requirit; ſatis enim eſt ut ſit rationabilis, & legitimè præſcripta, cap. *Cum tanto, de conſuet.*

14 Rurſus procedit ſupradicta concluſio in modica juriſdictione: non enim conſuetudo poſſet tribuere poteſtatem privatæ perſonæ deponendi Clericos, argum. cap. *Tranſmiſſam, de elect.* & cap. *Quanto, de conſuet.* ſecundùm Innocent. & Hoſtien. *num:2.* & Joan. Andr. *num:10. verſ. Et quod hic & ibi dicitur*: ejus enim eſt deponere, cujus eſt ordinare cap. *Nullus Primas, 9. quæſt 2. c. 3.*
15 *de Paroch.* Hoſt. *ubi ſupra*, præſertim ſi depoſitio ſit realis, ut degradatio, ſecundùm Collectar. *hic num:3.* quia hæc debetur Ordini Epiſcopali, ut notatur in c. *Cùm non ab homine, ſupra tit. prox.* & per Hoſt. in cap. *Dilecto*, & cap. *Irrefragabili, de offic. Ordinar.*

16 An autem privatæ perſonæ, ideſt, ſimplici Clerico dignitatem, perſonatum, officium, vel aliud beneficium Eccleſiaſticum non habenti conſuetudo poſſit tribuere facultatem excommunicandi, Doctores non conveniunt: nam Hoſtienſ *num:3. verſ. Sed numquid*, & Joan. Andr. *nu: 10. in eod. verſ.* cenſent id nõ poſſe per conſuetudinem introduci, arg. cap. *Cùm ſatis, de offic. Archid.* Secus in Prælatis, cap. *Dudum, de elect.* Idem tenet Archidiac. in cap. 1. *de offic. Ordin. in 6.* Anton. de Butr. *hic num:* 18. & Abb. *num. 16.* Sed contrarium tenet Innocent. in cap *Olim, il tertio, num:1. de reſtit. ſpoliator.* & cum eo conſentit ibi Hoſtienſ. & Cardinal. *hic num: 8.* cujus opinionem dicit eſſe veriorem Collectar. *num:*
17 *2. verſ. Numquid conſuetudo.* Hoc etiam dicit eſſe verius Imola *num: 6.* quia poteſtas excommunicandi eſt juriſdictionalis, cap. *Trammiſſam*, & cap. *Dudum, de elect.* Et ſicut Epiſcopus poteſt ſimplici Clerico hanc facultatem expreſsè delegare, ita poteſt tacitè per patientiam transferre, ſecundùm Innocent. & hanc partem tenent Domini de Rota *in ſua concluſ. 409.* ut refert *hic* Butr. *d. num:* 18. Sed Henricus Boich, relatus hic

à Bellam. *num: 9.* conciliando opiniones ſic diſtinguit. Aut quæritur, utrum conſuetudo poſſit dare privatæ perſonæ poteſtatem excommunicandi abſque alia juriſdictione Eccleſiaſtica ad excommunicationem præambula, puta, citandi, monendi, in contumacia ponendi, juxta text. in cap. *Sacro*, & cap. *Statuimus, de ſent. excommun.* cap. *Conſtitutionem, eod. tit. lib. 6.* & cap. *Indigne, 12. quæſt. 1.* & concludit non poſſe, quia eſſet conſuetudo irrationabilis, arg. cap *fin. de conſuet.* & ita intelligit Hoſtien. *hic.* Aut quæritur an conſuetudo poſſit tribuere poteſtatem excommunicandi una cum alia juriſdictione præambula; & concludit poſſe, ut hic, & ita intelligit doctrinam Innocentii, & Hoſtienſis in d. cap. *Olim*, & quod notat Bernard. & Hoſtien. in d. cap. *Cùm ſit generale, ſupra eodem.* Et pro hac diſtinctione videtur caſus in cap. *Super eo, de præb. in 6.* juncto cap. *Quærenti, infra, de verbor. ſignific.* & ſic etiam in materia interdicti expreſsè diſtinguit Innocent. in d. cap. 2. *de his quæ fi. à major. par Capit.* in gloſſ. a. & ibi poſt eum Hoſt.

Cæterum hæc diſtinctio videtur poſſe admitti dummodo tam juriſdictio præambula, quàm poteſtas excommunicandi habeat aliquod fundamentum officii aut beneficii Eccleſiaſtici, cui poſſit inniti; alioquin ſecundùm Martin. de Selva, quem refert *hic* Bellam. *num: 9. verſ. Martinus de Selva*, numquam privatæ perſonæ nomine ſuæ privatæ perſonæ poteſt conſuetudo dare juriſdictionem Eccleſiaſticam, quia illa non poteſt competere ſine alia prælatione. Dicit tamen ad hoc ſufficere titulum cujuslibet beneficii, ſi quod habet. Et hanc opinionem credit eſſe veram Bellam quia juriſdictio Eccleſiaſtica eſt quoddam ſpirituale, vel ſaltem Eccleſiaſticum, quod non poteſt niſi beneficio Eccleſiaſtico adhærere, arg. eorum, quæ leguntur, & notantur in Clem. *Per litteras, de præb.* & in cap. *Cauſam quæ, de præſcript.* Nec ſecundum eum obſtat hæc Decretalis, & d. cap. *Super eo, de præb. in 6.* imò probant hanc partem, quia loquuntur de juriſdictione Eccleſiaſtica Canonis, ſeu præbendis Canonicalibus adhærente, quæ quidem Canoniæ, ſeu præbendæ Canonicales re vera beneficia dici debent cap. *In noſtra, ſupra de reſcript.* & cap. *penult. infra, de verbor. ſignific.* Similiter non obſtat l. 1. & *ult. C. de emancip. liber.* quia loquuntur in Duumviris publicam adminiſtrationem habentibus, cui publicæ adminiſtrationi benè adhærere poteſt juriſdictio. Nec adverſatur authoritas Innocentii in d. cap. *Olim, il terzo, de reſtit. ſpoliat.* Ait enim (Quilibet Clericus poteſt poſſidere & præſcribere jus excommunicandi, dummodo ſit perſona, in quam hoc jus cadere poſſit) & allegat cap. 2. *de his quæ fiunt à major. par. Capit.* & cap. *Cum ab Eccleſiarum Prælatis, de offic. ordin.* & ſic videtur ſenſiſſe non de ſimplici Clerico, ſed de Clerico prælationem habente, ut benè obſervat Abb. *hic num:* 16. Idque apertius declarat idemmet Innocentius in d. cap. 2. *num:* 1. dum dicit non poſſe conſuetudine induci ut Canonicus interdicat vel excommunicet homines Eccleſiæ, niſi ſuper eos habeat aliquam prælationem, quia quomodo poterit eos ligare qui non ſint ſubditi ejus? & in hoc reſidet etiam Buttius *hic num:* 18. dum concludit Clericum non poſſe hanc poteſtatem acquirere ex

conſuetudine, niſi ſaltem habeat aliquam præe-
minentiam, per quam ſubjectos habeat.

18 An autem merum imperium, ſeu poteſtas ju-
dicandi, & puniendi crimina poſſit conſuetudi-
ne acquiri, Joan. Andr. *hic num:* 4. recitat opi-
niones & remittit. Cardin. *num.* 2 tenet merum
imperium eſſe præſcriptibile, dicens de hoc eſſe
caſum ſingularem hic quod latius proſequitur
num: 4. ubi reſpondet objectis Jacobi de Arena
qui ſenſerat merum imperium acquiri non poſ-
ſe per præſcriptionem etiam immemorabilem.
Idem poſt multa concludit Anchar. *num:* 12. &
13. & Abb. *num:* 10. & fuit opinio Petri, & Cyn.
in l. 1. *ff. de aqua pluv. arcen.* Quam dicit eſſe com-
munem. Imola *hic num:* 8.

19 Tertiò nota mercenarios, & ſervientes cir-
cumſcripta conſuetudine, vel privilegio non eſ-
ſe ſub juriſdictione illorum, quibus ſerviunt:
nam etſi Domini habeant in eos aliquam coerci-
tionem, non tamen in figura judicii, ut notatur
in cap. *Sicut*, 7. *quæſt.* 1. & in l. *Reſpiciendum*, §. *pe-*
20 *nult ff. de pœn.* & tradit hic Joan. de Anan. *num:* 5.
Unde ut dicebat Hoſtien. *num:* 6. poſt gloſſ. *fin.*
Dominus poteſt habere juriſdictionem ſuper
familiam ſuam, ſicut magiſter ſuper diſcipulos,
ut in *proœmio Digeſtorum* §. *penult.* & in Authen.
Habita, C. *Ne filius pro patre*, *ſicut pater ſuper*
21 *filium ſuum*, §. *Tria*, *circa fin.* 3. *quæſt.* 7. cap. *Non*
oſculatur, 5. *quæſt.* 5. Sicut maritus in uxorem,
cap. *Sicut*, 7. *quæſt.* 1. & cap. *Placuit*, 32. *quæſt.* 2.
Sed à verberibus abſtineat, l. *Conſenſu*, §. 1. C. *de*
repud. Archid. in d. cap. *Sicut*, niſi ex magna cau-
ſa, ut in exemplo cap. *Quemadmodum*, *de jurejur.*
vel niſi verbera eſſent levia; & ita intellige tex-
tum in Authen. *Sed hodie*, & Authen. *Sed no-*
va, C. *de repud.* & d. l. *Conſenſu*, ſecundùm
Felin *hic num:* 7. & de pœna verberantis ſine
cauſa vide in Autheo. *Vt liceat matr. & au:* §.
Si quis autem, l. *ult.* C *de regul.* & gloſſ. in d. cap,
Placuit, *in ver. Poteſtatem*, & de his omnibus vi-
de textum in cap. *Qui peccat*, *verſ. Nam quotidie*
demus, ibi, ordinatiſſima poteſtate, 23. *quæſt.* 4.
& an pater filium, & maritus uxorem poſſit in
vinculis detinere, vide gloſſ. Archid. & DD. in
d. cap. *Placuit*, Bart. in l. *Ex facto*, *la grande*, *in*
22 *fin. ff. de hered. inſtit.* & Felin. *hic num:* 8. & an
pater percutiens filium Clericum incidat in can.
Si quis ſuadente, Barthol. Brixien *in quæſt ſua vene-*
riali 87. quæ incipit *Quæritur an pater percutiens*,
in tit de ſent. excomm. gloſſ. *ultim.* & DD. in cap.
Cum voluntate, *eod. tit.* & in cap. *Indecorum*, & ibi
dixi *num:* 47. & 48 *ſupra de ætat. & qual.* Et an
Dominus poſſit cognoſcere de delicto ſuæ fami-
liæ vide Legiſtas in l. *Senatus. ff. de offic. Præſid.* &
in l. *Si quis fortè*, §. *Si quis*, *ff. De pœnis*, & in l. 1. §.
Familia, *ff de publica.* & Felin. in c. *Cauſam quæ*,
ſupra de offic. deleg. ubi ponit regulam cum quin-
que fallentiis.

23 Ultimò nota de jure communi ſolum Epiſco-
pum eſſe Ordinarium, & ſolum habere impe-
rium in tota diœceſi, cap. *Si quis Epiſcopus*, & ibi
gloſſ. 1. 2. *quæſt.* 7. cap. *Sanè*, *ſupra eod.* cap. 1. & ibi
dixi *in ultimo notab. de offic Ordinar.* cap. 1. *de treug.*
& pace, & cap. 1. *de raptor.* cap. *A nobis*, *de ſent.*
excomm. cap. *Omnes baſilicæ*, 16. *quæſt.* 7. & no-
tant hic Innocent. *num:* 1. *verſ. Epiſcopus autem*
habet forum, Hoſtienſ. *in ver. Non valeant*, Joan.
Andr. *num:* 4. Butr. *num:* 7. Imola *num:* 2. Col-
24 lectar. *in princ.* Bellam. *num.* 2. Abb. *num:* 4. Un-
de ſanctus Thomas *in 4 diſtinct.* 20. *artic.* 4. *quæſt.*
1. (Solus Epiſcopus, inquit, propriè Prælatus
Eccleſiæ dicitur, & ideo ipſe ſolus quaſi Spon-
ſus annulum Eccleſiæ recipit; & ideo ſolus ipſe
habet plenam poteſtatem in diſpenſatione Sa-
cramentorum, & juriſdictionem in foro cauſa-
rum quaſi perſona publica) Extra diœceſim ve-
rò Epiſcupus juriſdictionem contentioſam ex-
ercere non poteſt, niſi in caſu Clem. *Quamvis*, *de*
25 *foro compet.* Inferiores autem Prælati de jure
communi territorium non habent, ut hic per
Hoſt. *num.* 1. *verſ. Mihi videtur*, & Joan. Andr. *n.* 4.
verſ. Videtur quod de jure commun.

26 Unde decretum Concilii Tridentini *cap.* 20.
ſeſſ. 24. quo cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſti-
cum pertinentes in prima inſtantia jubentur co-
gnoſci coram Ordinariis locorum, S. Congrega-
tio declaravit non intelligi de inferioribus Præ-
latis, qui ſubſunt Epiſcopo, veluti Archipresby-
tero, vel Prælato Eccleſiæ Collegiatæ, ita ut iſtis
inferioribus, qui etiam in eorum plebe Ordina-
rii dici poſſunt, hujuſmodi cognitio privativè
ad Epiſcopum etiam in prima inſtantia perti-
neat; quia etiamſi habeant juriſdictionem ordi-
nariam in perſonis de Collegio, c. *Cùm ab Eccle-*
ſiarum, ubi gloſſ. & Abb. *num:* 1. *de offic. Ordin.* non
tamen poſſunt appellari Ordinarii locorum, cùm
nullus citra Epiſcopum habeat territorium in
diœceſi, Abb. *ubi ſupra nu:* 10.

Quinimo ſecundùm Hoſtien. & Joann. Andr.
ubi ſupra, nec conſuetudo poſſet operari, ut in
eadem civitate eſſent in ſolidum duo capita qua-
ſi monſtrum, cap. *Quanto*, & cap. *Quoniam*, *ſupra*
de offic. Ordinar. Sed in hoc contrarium videtur
ſentire Innocent. hic, & tenent expreſsè Archid.
in cap. *Cùm Epiſcopus*, *col.* 1. *in ver. Per alium*, &
ibi etiam Joann. Andr. *de offic. Ordinar. lib.* 6. Quo-
rum opinio eſt verior, ut ſcripſi plenè in cap.
27 *Nullus*, *num:* 22. *infra de Paroch.* fatentur tamen
Hoſtienſ. & Joann. Andr. eſſe aliquos Abbates
habentes certam terram limitatam juriſdictio-
ni ſuæ ſubjectam alio Epiſcopo carentem ſicut
eſt Abbas Caſſinenſis, & quidam alii, quod ſe-
cundum eos fulciri poteſt ex aliquo privilegio
Apoſtolico ſpeciali, & tales dici poſſunt habere
territorium, ſive forum, l. *Pupillus*, §. *Territorium*,
ff. de verbor. ſignific. & notatur in cap. *Cùm ex*
officii, & cap. *Veniens*, *de præſcript.* ſubdit Joann.
Andr. Caſſinenſem hodie Epiſcopalem, (quod
verum erat tunc temporis) & de aliis quatuor
remittit ad Conſtitutionem Benedicti XII. *Bo-*
na, *de Monachis Nigris*, *ante fin.* & ſunt monaſte-
rium Sublacenſe, & Farfenſe in Provincia Ro-
mana, Sancti Vincentii de Vulterano in parti-
bus Apuliæ, & monaſterium ſancti Laurentii
Veteris in partibus Gallicanis, de quibus memi-
nit idem Joann. Andr. in Specul. *in rubr. de privil.*
verſ. Et ſciendum, & Butr *hic num:* 11, *verſ. Fatetur*
quod ſunt aliqui Abbates, & hos ſolemus appel-
lare Abbates nullius diœceſis, cujuſmodi ſunt e-
tiam Abbas Nonantulanus, de quo per Calde-
rin. *conſil.* 528. *aliàs* 13. *de privil.* Abbas Clunia-
cenſis, de quo plenè Oldrad. *conſil.* 204. *Primu*
quæſtio, cujus etiam meminit expreſsè Conci-
lium Tridentinum *cap.* 11. *verſ. Excepto monaſte-*
rio Cluniacenſi cum ſuis limitibus, *ſeſſ.* 25. *de regu-*
lar.

Ad

28 Adhæc Leo X. Præpoſituram Piſciæ Lucen. Diœceſis, & Præpoſitum pro tempore exiſtentem, ac omnes Canonicus, & Clericos ejuſdem oppidi ſub protectione B. Petri, & Apoſtolicæ Sedis immediatè ſuſcepit, & ab Epiſcopo Lucenſi, ejuſque tota juriſdictiune, ſuperioritate, correctione, viſitatione, penitus exemit, ita ut etiam ratione delicti, aut contractus Epiſcopus Lucenſis nullam juriſdictionem in eos, eorumque bona haberet, & ipſi Præpoſito ordinariam juriſdictionem, ſuperioritatem, correctionem, viſitationem in omnes perſonas eccleſiaſticas dicti oppidi in civilibus, & criminalibus & mixtis conceſſit, prout Epiſcopus Lucenſis conſueverat habere, urque à ſententiis Præpoſiti ad Romanum Pontificem dumtaxat appellari poſſit Clé, VII. & Paulus III. ſupradicta omnia confirmarunt, & in ſuis litteris Apoſtolicis uſi ſunt verbis (*Præpoſito Eccleſiæ de Piſcia Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubjectæ nullius diœceſis.*) His ſic ſtantibus quæſitum eſt, an Præpoſitus vacante Parochiali in diſtrictu ſuæ Præpoſituræ poſſit edictaproponere, & eos qui concurrerint, jubere per ſuos deputatos examinari, & alia facere, quæ Concilium Tridentinum, *ſeſſ.*24.*cap.*18. conceſſit Epiſcopis; & an ei poſſint committi diſpenſationes matrimoniales ſuorum ſubditorum ex *cap.*5.*ſeſſ.*22. & *cap.*20.*ſeſſ.*24. S. Congregatio Concilii inclinavit ut ſatis ſufficienter ſit probatus ſtatus iſte nullius ex Bullis prædictis. Dixit tamen nihil decidendum niſi audito Epiſcopo Lucenſi cujus intereſt. Item ex verbis exemptionis apparere Eccleſiam hanc eſſe ſubjectam Præpoſito etiam quoad legem diœceſanam: & cum citato Epiſcopo multa hinc inde deducta fuiſſent, tandem S. Congregatio *die* 23. *Iulii* 1579. cenſuit dicendum Præpoſito, ut oſtendat Synodos ante Concilium factas. Si autem nihil aliud deducatur, Congregatio cenſuit Præpoſito competere examen in Parochialibus prout Concilium dedit Epiſcopo *ſeſſ.*24.*cap.*18. Idem de cauſis matrimonialibus, quia conſtat omnem juriſdictionem ordinariam datam Præpoſito, eſſe nullius, habere jus congregandi Synodum diœceſanam, & congregaſſe etiam poſt Concilium. Quam Congregationis ſententiam Sanctiſſimus ad ſe relatam approbavit. De præpoſitura Prati ſcripſi latè in cap *Cùm ab Eccleſiarum, à num:* 13. *uſque in fin. de offic. Ordin.* De Abbatia S. Mariæ de Balneo item latè in cap. *Cùm dilectus, à numer.*19.*infra. de relig: domib.* & de Abbatia ſancti Joannis in Venere in cap. *Nullus, de Paroch.* ubi ego pleniſſimè de hujuſmodi locis nullius diœceſis.

29 QUÆRO, An Abbatia Caſtri Durantis nullius diœceſis exiſtat.

Cùm S. Congregatio annis ſuperioribus declaraſſet Abbati Caſtri Durantis eſſe committendas diſpenſationes matrimoniales, litteras in forma Significavit, aliaque hujuſmodi quoad ejus ſubditos, ſi modo ipſe juriſdictionem quaſi epiſcopalem, & proprium territorium haberet; ... deciſione S.D.N. Paulo V. exhibita, ex parte Abbatis fuerunt productæ ſcripturæ probantes in eo concurrere ſupradicta requiſita juriſdictionis quaſi epiſcopalis, & territorii, petitumque fuit ut per litteras in forma Brevis decerneretur præciſè ut de cætero ipſi tales expeditiones committerentur. Sanctitas ſua reſpondit hujuſmodi requiſita eſſe priùs ab ipſo probanda coram S. Congregatione ab eaque obtinendum decretum, quod eſſent probata.

Ad dicta duo requiſita juſtificanda Abbas exhibuit ſententiam Rotalem, in qua ipſi uti juriſdictionem quaſi epiſcopalem, juſq; congregandi Synodum habenti, ac proprium territorium, adjudicantur concurſus parochialium. Unica quidem fuit ſententia, ſed cauſa commiſſa fuit in Rota omni, & quacunque appellatione remota, ſententiaque habuit effectum.

Quamobrem Sac. Congregatio die 13. Julii 1606. inſpecta ſententia lata in Rota pro Abbate adverſus Archiepiſcopum Urbini, in qua Abbati tanquam nullius diœceſis exiſtenti, ac proprium territorium, ac juriſdictionem quaſi epiſcopalem habenti, adjudicantur concurſus pa-

31 rochialium in ejus territorio vacantium; itemque perpenſa præcedente commiſſione cum clauſula *appellatione remota*, atque atteſtatione effectus dictæ ſententiæ, & quaſi poſſeſſione Abbatis cenſuit ſatis, ſuperque conſtare Abbatem quaſi epiſcopalem juriſdictionem, & proprium territorium habere, ac propterea ſupradictas litteras illi eſſe committendas, ſuper quo quidem decreto fuerunt poſtea expeditæ litteræ S. D.N. in forma Brevis.

Verumtamen Archiepiſcopus contendit adhuc Abbatiam prædictam eſſe in ſtatu ſimplicis exemptionis, non autem nullius diœceſis ex duplici capite.

Primò quia Rota pronunciavit Abbatis territorium eſſe exemptum à juriſdictione Archiepiſcopi Urbinaten. ac proinde non eſſe in ſtatu nullius, quia implicat contradictionem eſſe nullius diœceſis, & eſſe exemptum, ut dixit Rota *diverſ. deciſ.*207.*num:*2.*part.*2. Addo Joan. Andr.

32 *ad ſpecul. titul. de privileg. verſ. Aliqui verò.* etenim locus nullius nec eſt in diœceſi, nec de diœceſi; at locus exemptus licet non ſit de diœceſi, eſt tamen in diœceſi, cap. *Cùm Epiſcopus.* Gemin. *in* 3. *not.* & Franch. *in* 2. *de offi. Ordin lib.*6. gloſſ. in Clemen. *Frequens, in ver. Primo a ...,* ubi etiam Vitalio. *num:*127. *de exceſſ. Prælat.* Card. in Clemen 2.§. *Similis, num:*4. *de privil* ubi etiam Lap. Abb. *num:*2. Anchar. *in princ.* Imol. *num:*2. & *num:*12. *in fin.* atque alii omnes de privil. Feder. de Sen. *conſ.*2. *num* 4. *verſ. Quod autem,* & *num:* 7. Felin. in cap. *Grave, col.*1. *num:*5. *& ſeq. de offic. Ordin.* Atquè hoc ipſum diſcrimen conſtituit Concilium *cap.*9. *ſeſſ.*24. dum ea, quæ ſub Paulo III. & Pio IV. priùs ſtatuta fuerant de viſitatione eccleſiarum exemptarum, extendit etiam ad eccleſias ſæculares nullius diœceſis, & tanquam de diverſis loquitur etiam *cap.* 10.*ſeſſ.* 23. ibi, *etiamſi nullius diœceſis, vel exempta,* & in *cap.*18. *ejuſdem ſeſſ.* §. *Et quia ad Collegii,* ibi, *etiamſi exempta, etiamſi nullius diœceſis.*

33 Ratio eſt quia privilegium exemptionis ſolùm eximit à ſubjectione, non autem à ſituatione, & denominatione. Vital. in d. Clem. 2. *de privil. n.*14. & Franch. *in c.*2.§. *Statuto, verſ Sed advert e, de conſtit. in* 6.

Deinde quatenus ex ſententia Rotali fuerit diffinitum Abbatem eſſe in ſtatu nullius diœceſis, contendit tamen Archiepiſcopus illam ſibi non obſtare, uti notoriè injuſtum, quia ſententia fun-

fundat ſe in ptivilegio exemptionis Bonifacii IX. cùm tamen illud ptivilegium fuerit revocatum à Martino V. ut ex Bulla revocationis exhibita. Et quamvis poſtea idem Martinus ad inſtantiam Cardinalis Lucidi tunc ptædictæ Eccleſiæ Commendatarii dictam ſuam revocationem ad ſuum beneplacitum ſuſpenderit: dicta tamen ſuſpenſio, ut Archiepiſcopus prætendit, non fuit ſimplex, ita ut per eam Abbatia fuerit abſolutè redacta ad terminos ptivilegii Bonifacii IX. qui exemptionem conceſſit; ſed Papa proceſſit per viam novæ diſpoſitionis, ſuſpendendo ptiùs ad ſuum beneplacitum revocationem privilegii Bonifacii; Deindè novam diſpoſitionem adjiciendo in hæc verba. (Volentes. & etiam ordinantes, quod hujuſmodi noſtra ſuſpenſione durante, Cardinalis, Conventus, Monaſterium, Univerſitates, Clerus, & alii ſupradicti, Nobis & Romanæ Eccleſiæ dumtaxat ſint ſubjecti; & ad Epiſcopalia jura eidem Epiſcopo, & Capitulo perſolvenda; aut alia mera ſubeunda minimè teneantur.) Verba enim illa *Volentes & ordinantes*, important novam diſpoſitionem, gl. in c. *fin. in verb. Reſpondemus, de verb. ſignif. in 6.* Dec. in c. *Ex ratione, n. 8. de appell.*

Itaque Martinus non ſuſpendit ſimpliciter, ſed præſcripſit quid eſſet obſervandum durante ſuſpenſione, videlicet ut Abbatia non teneretur
34 tur ad onera Epiſcopalia, & eſſet immediatè ſubjecta Sedi Apoſtolicæ, quæ quidem verba non ſtatum nullius, ſed ſimplicem, ac nudam exemptionem important, cap. *Si Papa, de privil. in 6* Joan. Andr. *in addit. ad Specul. in tit. de privil. num: 5. ver. prædictis,* Felin. in cap. *Grave, num: 2. de off. Ordin.*

Quare petit Archiepiſcopus, ut declaretur Abbatiam non eſſe nullius diœceſis, ſed ſimpliciter exemptam, vel ut petatur votum Rotæ ſuper hoc articulo, an ſit in ſtatu nullius, præſertim quia ut conſtat ex deciſionibus Rotalibus, non modo in Rota nunquam fuit actum de his difficultatibus, an Martinus in dicta ſuſpenſione revocationis tradiderit novam formam, vel an Abbatia eſſet nullius diœceſis; ſed Archiepiſcopus nunquam fuit auditus à Rota in judicio petitorio; in ultima enim deciſione Seraphini, quæ in hac cauſa emanavit, fuit reſolutum, ut cauſa diſcuteretur in petitorio, & deciſio edita fuit 11 Maii 1601. ut in impreſſis deciſionibus. Et poſtea nulla alia facta diſcuſſione, aut deciſione edita, die 9. Julii ejuſdem anni lata fuit ſententia in petitorio judicio.

Cæterum his nonobſtantibus non videtur recedendum à deciſis: nam Rota ſatis clarè pronunciavit Abbatem eſſe in ſtato nullius, non quidem per hæc verba (nullius diœceſis) ſed per alia æquipollentia, atque idem importantia.

35 Id autem liquidò conſtat. Primò quia ſententia Rotalis definit Abbatem babere proprium territorium, quod nihil aliud eſt, quam eſſe extra diœceſim; ſi quidem repugnant habere territorium, & eſſe in diœceſi, ut in terminis reſolvit Rota coram Artrebatenſi in *cauſa Conſtantien. juriſdictionis, 8. Maii 1611.* quæ habetur impreſſa in recentior *deciſ. 324. part. 1.* Ideoque quotieſcunque Abbates, vel alii inferiores Prælati habent territorium ſeparatum, illud dicitur eſſe nullius diœceſis; ita ut nec in diœceſi, nec de diœceſi alterius cenſeri poſſit, ſed ſit proprium territorium, reſpectu cujus ipſi quoque diœceſani vocantur, gloſſ. in Clemen. 1. §. *Volumus, in verb. Diœceſanus,* & ibi notat Cardinalis in *4. quæſt. num: 2.* Vital. *num: 4.* Imo. *num: 38.* & Abbas *num: 15. de foro compet.* Idem enim important hoc caſu territoriom, & diœceſis, cap. *Si quis Abbas, 18. quæſt. 2.* & cap. 2. *de conſtit. lib. 6.* Vital. in Clemen. 2 §. *Sanè, num. 44. de elect.* Archid. in c. *Cùm Epiſcopus, in verbo Non exempto, de off. Ordin. in 6.*

Et confirmatur, quia Rota non pronunciavit ſimpliciter Abbatem habere territorium, ſed addidit territorium abſolutum, exemptum, ac pœnitus liberatum ab omni dominio, jure, actione, atque omnimoda juriſdictione, poteſtate, & lege diœceſana Archiepiſcopi Urbinaten.
36 Quæ quidem verba ſic geminata, ac prægnantia abſolutam territorii ſeparationem, ac dimembrationem important. Rota *diverſ. deciſ. 526. num: 4. part. 1.* Caputaq. *deciſ. 297. num. 3. part. 1.* Quod fuſius proſequitur Anton. de Butr. *in conſ: 19. Quia hic agitur, num: 3. & ſeq. verſ. 2. ſola verba conceſſionis.* Innoc. Joan. Andr. & DD. in cap. *Paſtoralis, de donat.* De juſtitia verò ſententiæ Rotalis in hac parte clariſſimè conſtat, quia iiſdem ferè verbis utitur, ac privilegium Bonif. IX. ut ibi: (Monaſterium, nec non Caſtra, diſtrictus, & territoria prædicta, &c. ab omni dominio, jure actione, & omnimoda juriſdictione, & poteſtate, ac etiam lege diœceſana Epiſcopi Urbinaten. abſolvimus, eximimus, ac perpetuò liberamus.)

37 Secundò in ſententia Rotali diffinitur competere Abbati excluſo Archiepiſcopo omnimodam, & Epiſcopalem juriſdictionem. Quibus quidem verbis conſtituitur Abbas in proprio territorio, ita ut veniat appellatione diœceſani gl. in d. Clemen. 1. *in ver. Diœceſani, de foro compet.* gloſſ. *prag. ſanct. tit. de annis, &c. verſ. in diœceſi, pag. 117.* Abbas in cap. *Sicut unire, de exceſſ. Prælat.* & in Clemen. *Diœceſani, de vit. & honeſt. Cleric.* ubi reconcilians gloſſ. *ibi*, & in d. *Clem. 1.* quæ ſibi oppoſitæ videbantur, oſtendit appellatione diœceſanorum etiam in materia nova, & præjudiciali venire inferiores habentes Epiſcopalem juriſdictionem excluſis Epiſcopis. Cum enim privilegium ſit tale, ut nedum eximat, ſed etiam tribuat juriſdictionem; territorium dicitur effectum veluti propria diœceſis Abbatis Joan. Andr. in cap. *Nimis, circa med. de jurejur.* Anchar. in cap. *Poſtulaſti, ſub num: 4. de foro comp.* Rota *d. deciſ. 207. part. 2. in fin.* Et in hoc quoque ſententia Rotæ eſt conformis privilegio Boniſacii, qui primò liberavit Abbatem cum territorio. & ſubditis ab omni juriſdictione, &c. Epiſcopi Urbinaten. ac deindè ſubdit. (Cæterum volumus ſtatuimus, & ordinamus, ut Clerus, Populi, &c. quemadmodum Epiſcopo, & Capitulo de cætero Abbati in ſpiritualibus, & temporalibus obedire teneantur, & ſint ordinario jure ſubjecti.) & infra (Omnimoda juriſdictio quemadmodum ad Epiſcopum, & Capitulum pertinebat, ad Abbatem pertineat, & pertinere debeat.) Præſertim, quia non ſolum Abbas, verum etiam illius ſubditi à Rota pronunciantur liberi, ac penitus abſoluti à juriſdictione Epiſcopi, quo caſu Abbas dicitur habere proprium

ter

territorium, & diœceſim ut in ſpecie concludit Gemin. poſt Joan. de San Georg. in cap. 2. *col.* 4. *verſ. Quare an inferiores Prælati habeant territorium*, atque ibi etiam Anch. *ſub num.* 10. *verſ. Si verò per privilegium, de Conſtit. in* 6. & ſequuntur DD. hic. In quo etiam conſtat de juſtitia ejusdem ſententiæ, quæ omninò convenit cum privilegio, ut ex illis verbis (Monaſterium, &c. Territorium, &c. cum clero, populo, omnibusque perſonis tam eccleſiaſticis, quàm ſæcularibus utriusque ſexus ab omni dominio, jure, actione, &c. Epiſcopi Urbinaten. perpetuò liberamus.)

38 Poſtremò, aliis omiſſis hoc ipſum concludenter probatur, quia cùm Abbas conſuluiſſet S. Congregationem Concilii, an ſibi liceret inſtituere concurſus parochialium in ſuo territorio vacantium: Congregatio reſpondit ita demùm hoc jus competere inferiori Prælato, ſi habeat omnimodam jurisdictionem epiſcopalem, nec alicui ſubdatur, & ſit immediatè ſubjectus Sedi Apoſtolicæ, nullius diœceſis, proprium habeat territorium, habeatque jus congregandi Synodum, & legitimè conſtet illam congregaſſe, &c. Unde Abbas pro his qualitatibus juſtificandis adivit Rotam, quæ poſteà inter cætera pronunciavit jus inſtituendi concurſus pertinere ad Abbatem in ſuo territorio; ſententiaque ipſa in rem judicatam tranſivit. Quamobrem apertè convincitur ex ſententia Rotali Abbatem eſſe in ſtatu nullius diœceſis; alias enim non verificata hujusmodi qualitate nullius diœceſis minimè potuiſſent ipſi Abbati adjudicari concurſus, cùm ex ſententia S. Congregationis id jus non competat inferiori hanc qualitatem non habenti.

39 Non obſtat, quòd Rota pronunciaverit Abbatem eſſe exemptum, & quòd ſtatus exemptionis ſit incompatibilis cum ſtatu nullius diœceſis, ex *d. deciſ.* 207. nam reſpondetur exemptionem eſſe in duplici differentia; alia enim eſt ſimplex, & ordinaria, & hæc non eximit à diœceſi; ideoque eſt incompatibilis cum ſtatu nullius, & de hac loquitur Rota *d. deciſ.* 207. Alia eſt exemptio plena, & abſoluta, qualis eſt iſta Abbatiæ Caſtri Durantis, & hæc eximit à diœceſi, & conſtituit exemptum in proprio territorio; ita in puncto diſtinguit, & declarat Abb. in d. Clem. *Diœceſani, de vita, & honeſt. Cleric.* Gemin. & Anchar. ſupra relati in d. cap. 2. *de Conſtit. in* 6. atque eademmet Rota *dicta deciſ.* 207. *in fin.*

Quarum ſpecierum exemptionis meminit etiam Achil. *deciſ.* 360. *& ſeq.* quæ eſt 14. *&* 15. *de privileg.* Pur. *deciſ.* 115. *lib.* 3. Angel. Sylv. & Tabien. *in ver. Exemptio, in princ.*

Rurſus non obſtat, quòd Martinus V. in Bulla prædicta ſuſpenſionis tradiderit novam exemptionis formam ipſa ſuſpenſione revocationis durante: nam primò reſpondetur id repugnare tum verbis Bullæ, tum menti ipſius Pontificis. Verbis quidem, quia Papa ibi duo facit, primò abſolutè ſuſpendit revocationem; per quam quidem ſuſpenſionem non eſt ambigendum Abbati fuiſſe reſtitutam priorem exemptionem ex privilegio Bonifacii competentem. Deinde non per modum limitationis, ſed additionis, & augmenti ſuperaddit (Volentes, & etiam ordinantes, ut dicta ſuſpenſione durante Abbatia non teneatur ad onera epiſcopalia, & ſit immediatè ſubjecta Sedi Apoſtolicæ) quibus verbis patet Summum Pontificem non tantùm reſtituiſſe Abbati primum privilegium, ſed etiam addidiſſe exemptionem ab oneribus Epiſcopali-

40 bus, cum particula illa, *etiam*, ſit amplificativa, ſeu implicativa præcedentium, l. *Conventiculam, ubi not. C. de Epiſcopis, & cler.* Bart. in l. *Sunt quoq;, num.* 4. *ff. de har. inſt.* eſſet enim omninò contra jurisdictionis naturam, ut per illam orationem, *volentes, & etiam ordinantes*, reſtringeretur diſpoſitio, quæ ex vi verborum ampliari deberet, & contra regulam l. *Legata inutiliter, ff. de adim.*

41 *leg.* l. *Tota, §. fin. de manum. teſtam.* & l. *Quod favore, C. de leg.* cum concord. præſertim quia novatio privilegii non præſumitur, niſi de illa expreſsè caveatur. Anchar. *conſ.* 161. *num.* 5. & latiùs Menoch. *conſ.* 202. *num.* 13. *& ſeq.* etiamſi poſterior conceſſio magis, vel minùs contineat, quàm prima, Menoch. *ibidem num.* 14. Mant. *de tacit. & ambig. convent. lib.* 17. *tit.* 1. *num.* 18. Et etiam hujusmodi intellectus contra mentem Martini, ſi quidem eſt omninò inveriſimile, ut inſtante Cardinali Lucido pro reſtitutione privilegii ampliſſimi, eò quòd illius revocatio redundaret in maximum Abbatiæ detrimentum; Papa, qui in ſpecie aſſerit ſe ad hæc moveri tum aliis de cauſis, tum ob dicti Cardinalis benemerita, non concedat deinde niſi nudam, & puriſſimam exemptionem absque ulla jurisdictione etiam civili ſine beneficiorum collatione, atque aliis pluribus, quæ in priori privilegio continebantur. Quod etiam pugnat cum obſervantia immediatè ſubſecuta: nam Abbates fuerunt ſemper in pacifica poſſeſſione ſaltem cognoſcendi cauſas civiles, & criminales, beneficia conferendi, &c. ut probatur inter cætera ex ſententia Rotæ, qua diffinitur privilegium Bonifacii eſſe obſervatum, atque obſervandum.

Neque obſtat, quòd aliàs dicta verba *volentes, &c.* eſſent ſuperflua, eò quòd cùm Abbatia eſſet jam ſubjecta Sedi Apoſtolicæ, ſupervacaneũ fuiſſet illam rurſus ſubjicere. Nam reſpondetur id vel factum eſſe ad abundantiorem cautelam, vel quia cùm in privilegio Bonifacii nulla fieret expreſſa mentio de exemptione Abbatis ab oneribus epiſcopalibus, ſuperfluum non fuit eundem claris verbis eximere, & quoad hoc immediatè ſubjicere Sedi Apoſtolicæ. Vel demùm quia cùm in privilegio Bonifacij ſubjiciantur Sedi Apoſtolicæ monaſterium, atque illius perſonæ; poterat dubitari an per hæc verba Clerus quoque, & populus cenſerentur ſubjecti per ea, quæ habentur in cap. *Per exemptionem, de privileg. in* 6. Quæ difficultas fuit ſublata per Bullam revocationis Martini V. in qua non modò monaſterium, verùm etiam populus, & Clerus ſpeciatim Sedi Apoſtolicæ ſubjiciuntur; ac proinde verba illa *Volentes, & etiam ordinantes*, retinent propriam naturam etiam quoad hoc, ut novam diſpoſitionem inducant, juxta gloſſ. in d. cap *fin. in ver. Reſpondemus, de verbor. ſignif. in* 6. atque alios ſuperiùs citatos.

42 Poſtremò quicquid ſit de meritis cauſæ, pro Abbate ſtat res judicata, quæ omnem tollit difficultatem. Sed hæc dicta ſint ut etiam liqueat de non jure Archiepiſcopi. Ex quibus videtur reſponden. Abbatiam eſſe verè in ſtatu nullius Diœceſis. Et ita S. Congregatio reſpondit, ut dixi in cap. *Nullus, num.* 20. *& ſeq. infrà de Paroch.* Hodie Eccleſia hæc Caſtri Durantis eſt Epiſco-

palis ſub titulo Urbaneæ: nam SS.D.N.Urbanus VIII. die 18. Februarii 1636. in Conſiſtorio Eccleſiam S. Angeli in Vado ad Metaurum, quæ nobis patria dilectiſſima eſt, & dictam Eccleſiam Caſtri Durantis in cathedrales æquè principaliter unitas, & utrumque oppidum in civitatem erexit.

43 Porrò Abbates, Priores, Præpoſiti, & Archipresbyteri, quibus hodie diſpenſationes, & alia reſcripta Apoſtolica à Dataria, & Cancellaria diriguntur, ſunt infraſcripti, videlicet.

Abbas Montis Caſſinenſis. Ordinis S. Benedicti nullius Diœceſis Provinciæ Capuan.

Abbas monaſterii S. Mariæ Farfen. Ordinis ſancti Benedicti nullius Diœceſis in diſtrictu Urbis.

Abbas monaſterii S. Sylveſtri Terræ Nonantulæ Ordinis S. Benedicti nullius Diœceſis Provinciæ Ravennaten.

Abbas monaſterii Sanctorum Vincentii, & Anaſtaſij ad Aquas Salvias Ciſtercienſ. Ordinis Trium Fontium nuncupatus prope & extra mœnia urbis nullius diœceſis.

Abbas monaſterii S. Salvatoris majoris nuncupatus Ordinis S. Benedicti in diſtrictu urbis nullius diœceſis.

Abbas monaſterii Montis Virginis Ordinis ſancti Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Beneventan.

Abbas monaſterii Sanctiſſimæ Trinitatis Caven. Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Capuan.

Abbas monaſterii S. Chriſtophori Terræ Caſtri Durantis Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Urbinaten. Hodie eſt cathedralis, ut prædixi.

Abbas monaſterii S. Mariæ Oppid. Pinaroli Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Taurinen.

Abbas ſæcularis, & collegiatæ Eccleſiæ S. Petri oppidi de Lerma nullius diœceſis Provinciæ Burgen.

Abbas monaſterii S. Mariæ de Cadoſſa nullius diœceſis Provinciæ Salernitan.

Abbas monaſterii S. Michaelis de Cuizano nullius diœceſis Provinciæ Tarraconen. S. Benedicti, ſeu alterius Ordinis.

Abbas monaſterij de Salagon. nullius diœceſis Provinciæ Compoſtellan. Ord. ſancti Benedicti.

Abbas monaſterij SS. Trinitatis, Ord. S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Reghien. hoc monaſterium fuit unitum collegio Græcorum de Urbe, & hodie huic litteræ Apoſtolicæ non committuntur.

Prior monaſterij per Priorem gubernari ſoliti S. Laurentii prope padulam Carthuſien. Ordin. nullius diœceſis Provinciæ Salernitan.

Prior Prioratus S. Jacobi de Spatha nullius diœceſis Provinciæ Compoſtellan.

Prior Prioratus ſancti Benedicti Militiæ, & Villæ de Alcantara nullius diœceſis Provinciæ Compoſtellan. cui ex indulto Urbani VIII. tantùm committuntur matrimoniales, non autem beneficiales.

Prior Prioratus da Veles nullius diœceſis Provinciæ Toletan.

Prior Prioratus de Magazela militiæ de Alcantara nullius diœceſis Provinciæ Compoſtellan.

Præpoſitus Eccleſiæ S. Mariæ Terræ Piſciæ nullius diœceſis Provinciæ Florentin.

Præpoſitus Eccleſiæ Beatæ Mariæ Terræ Attini nullius diœceſis Provinciæ Theatin.

Præpoſitus ſæcularis Eccleſiæ S. Deodati Oppidi ejusdem S. Deodati nullius diœceſis Provinciæ Treveren.

Archipresbyter ſæcularis, & Collegiatæ Eccleſiæ S. Petri oppidi Aggerin. nullius diœceſis Provinciæ Taraconen.

In commiſſionibus tamen, quæ diriguntur Abbatibus, Prioribus, Præpoſitis, & Archipresbyteris ſupradictis non admittitur ſupplicatio niſi fuerit concepta his verbis, videlicet (Supplicant igitur humiliter S.V. Oratores prædicti quatenus Abbatis monaſterij N. Ordinis ſancti N. nullius diœceſis Provinciæ N. particulare, ac ſeparatum territorium, ac juriſdictionem quaſi epiſcopalem in dicto loco exercenti, etiam ſi de illis perſonis non ſit, quibus ſimiles cauſæ per Sedem Apoſtolicam committi conſueverunt, committere, & mandare, ut cum eiſdem Oratoribus diſpenſet) Et poſtmodum eadem verba reperiuntur in diſpoſitiva litterarum: exceptis tamen Abbatibus Caſſinenſi, & Farfenſi, quibus fiunt commiſſiones absque prædicta clauſula, & adjicitur, *ſive eius Vicario*, quod tamen non fit cum aliis. Abbas verò Sublacen. non reperitur adnotatus inter alios, & illi non conſueverunt committi niſi matrimoniales, &c.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Ex parte.

SVMMARIVM.

1 *Miſerabilis perſona poteſt laicum interdicto. Vnde vi, coram judice Eccleſiaſtico convenire, etiamſi res ſubtracta dicatur feudalis.*

2 *Miſerabiles perſonæ habent electionem fori, & poſſunt convenire adverſarios ſuos etiam in Curia Principis,*

3 *Papa licèt ſit Ordinarius ſingulorum, tamen cauſas ab Ordinariis non avocat ſine juſta, & rationabili cauſa.*

Et per reſcriptum manu propria ſignatum. n. 6. & 8.

4 *Deus regit infima per inferiores Angelos, media per Superiores, ſuprema per ſeipſum.*

5 *Papa explet minima per Plebanos, & alios inferiores, media per Epiſcopos, & ſuprema per ſeipſum.*

7 *Cauſa miſerabilis perſonæ, quæ juxta Canonicas ſanctiones tractari debet in Curia, ut validè committatur, an requirat ſubſcriptionem Papæ. & num. ſeqq. uſque in finem.*

8 *Tridentinum Concilium ſeſſ. 24. cap. 20. expenditur.*

Papæ ſubſcriptio in cauſis avocandis ab Ordinariis in prima inſtantia quando requiratur. ibidem. & n. ſeqq.

Pupill

10 *Pupilli cauſa, maximè ſuppoſita perhorreſcentia, apud Principem tractari debet.*

11 *Cauſa, in qua agitur de interpretatione litterarum Apoſtolicarum, apud Sedem eſt cognoſcenda.*

12 *Signaturæ juſtitiæ commiſſio ſufficit in cauſis, quæ in Curia tractari debent.*

1 EX PARTE. Miſerabilis perſona poteſt Laicum Interdicto *Unde vi*, co..m judice Eccleſiaſtico convenire. Hoc dicit, ſecundùm Joan. Andr. & omnes, Addit Abbas Siculus etiam ſi res ſubtracta dicatur feudalis.

2 Nota primò ex hac Decretali miſerabilem perſonam, qualis erat hæc Viona Regina Angliæ, poſſe convenire laicum in foro Eccleſiæ, etiamſi Judex Eccleſiaſticus aliàs in cauſa illa non ſit judex competens. Concordat textus in cap. *Significantibus*, inducendo illum, ut ibi dixi *num. 43. & 62. & 85. ſuprà de Offic. Delegat.* & in cap. *Super quibuſdam, in fin.* ibi (Item viduis, pupillis, orphanis, & perſonis miſerabilibus tenearis in judicio Eccleſiaſtico reſpondere) *infrà de verb. ſignificat.* habent enim tales electionem fori, & poſſunt adverſarios ſuos convenire etiam in curia Principis, præſertim ſi illorum potentiam perhorreſcant, ut eſt textus celebris in l. *Unica*, & ibi ſcribentes omnes, C. *Quando Imperat. inter pupill. & viduam*, & ſcripſi latiſſimè in d. cap. *Significantibus*. Et hæc eſt una ex cauſis, quæ juxta Canonicas ſanctiones in curia ſunt tractandæ ad præſcriptum Concilij Tridentini *cap. 20. verſ. Ab his excipiantur cauſæ, ſeſſ. 24.* Quemadmodum reſpondit Sebaſtianus Vantius Epiſcopus Urbevetanus, qui unà cum graviſſimis Juriſconſultis, & Rotæ Auditoribus a Sac. Congregatione Concilij de mandato ſan. mem. Gregor. XIII. hac de re fuit conſultus, ut dixi in cap. *Licet, il ſecondo, à num. 3. maximè num. 35. infrà eodem.*

3 Nam regulariter non ſolet Papa ſe immiſcere in cauſis ad Ordinarios pertinentibus: quamquam enim ſit Ordinarius ſingulorum, nec ulli fas ſit illius forum declinare, cap. *Cuncta per mundum, 9. quæſt. 3.* gloſſ. *ult.* in d. cap. *Licet, infrà eod.* & in cap. *Cùm nullus, in ver. In eadem, de tempor. ordinat. lib. 6.* Cùm Papæ juriſdictio non reſtringatur ad limites alicujus territorii, ut poſt Innoc. in cap. 1. *num.* 2. & Butr. *ibi, num. 31. ſuprà de Offic. Delegat.* Dicit Marianus Socin. *in conſ. 237. Difficultatem, num. 1 col. 2.* tamen cauſas ab Ordinariis locorum ad ſe non avocat ſine juſta, & rationabili cauſa, cap. *Per principalem, 9. quæſt. 3.* Idque jure optimo: nam, ut loquit Beatus Dionyſius *de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap. 6.* (Noſtra Hierarchia à Deo traditis Ordinibus ſanctè diſpoſita ſanctis, & cœleſtibus Hierarchiis conformis eſt) & notat Hoſtien. in cap. *Cùm contingat, num. 6. de ætat. & qualitate.* Et Eccleſia militans exemplata eſt divinitùs à triumphante, ut dicit gloſſ. in Clem.

4 *fin. in ver. Eccleſia de hæreticis.* Unde quemadmodum Deus optimus maximus regit infima per inferiores Angelos, media per Superiores, & ſu-

5 prema per ſeipſum, ut docet S. Thomas; ita Romanus Pontifex, qui non puri hominis, ſed veri Dei vicem gerit in terris, cap. *Quanto, de tranſlat. Epiſc.* & à quo tanquam à fonte omnis per Eccleſiam juriſdictio diffunditur, cap. *Loquitur Dominus, 24. quæſt. 1.* cap. 1. 22. *diſtinct.* Minima explet per Archidiaconos, Plebanos, & alios Inferiores, cap. 1. & cap. *Ad hæc, de Offic. Archid.* cap. 1. & cap. *fin.* & ibi gloſſ. *in ver. Sua, de Offic. Archipresbyt.* cum ſimilibus. Media per Epiſcopos, qui ſunt vocati ab Eccleſia Romana in partem ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis, cap. *Qui ſe ſcit*, & cap. *Decreto, 2. quæſt. 6.* dixi in cap. *Pernicioſum, num. 31. ſuprà de offic. Ordinar.* Majora per ſeipſum, ut cap. *Nec licuit, 17. diſtinct.* cap. *Maiores, de Baptiſmo*, cap. 1. *de tranſlat.*

6 *Epiſcop.* cum concordantibus. Unde à Tridentine Synodo providè cautum eſt, ut cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes coram Ordinariis locorum in prima inſtantia cognoſcantur, & terminentur; & ſi quas Romanus Pontifex ex urgenti, rationabilique cauſa duxerit committendas, aut avocandas, id fiat per ſpeciale reſcriptum ſignaturæ Sanctitatis manu ſubſcribendum, ut in Decreto, *cap. 20. ſeſſ. 24.* de quo plura ſcripſi in cap. *Licet, à num. 30 uſque in finem*, & in cap. *Significaſti, num. 31. infrà eodem.*

7 Hic QUÆRO, An requiratur ſubſcriptio Papæ ad hoc ut cauſa miſerabilis perſonæ, quæ juxta Canonicas ſanctiones tractari debet in curia, validè committetur.

8 Cùm Ludovica de Corduba eſſet in poſſeſſione hæreditatis paternæ, Gondiſalvus de Cardena objecit illi, quod illegitima eſſet, ac proptereà incapax hæreditatis, non obſtante quòd ejus parentes obtinuiſſent à Clemente VIII. diſpenſationem ad contrahendum matrimonium, ſed quia quæſtio nativitatis ad ſacrorum Canonum præſcriptum coram Judice Eccleſiaſtico dumtaxat tractanda erat juxta conſtitutionem Alexandri III. relatam in cap. *Lator, qui filij ſint legitimi.* Ludovica minor ætate perhorreſcens in partibus litigare cum adverſario potenti, obtinuit à Signatura Juſtitiæ, ut cauſa in Rota committeretur: cui quidem commiſſioni adverſarius oppoſuit, quòd non fuerit ſubſcripta manu Papæ, quemadmodum præſcribitur Decreto Concilij Tridentini, *cap. 20. ſeſſ. 24.* in cauſis, quas in prima inſtantia Summus Pontifex ab Ordinariis avocandas judicaverit, atque hoc prætextu cauſam ad Concilium Regium deferendam curavit.

Itaque conſulitur Sacra Congregatio an ejuſmodi commiſſioni objici poſſit vitium nullitatis, proptereà quòd manu ſanctiſſimi ſubſcripta non fuerit.

9 Videtur reſpondendum negativè: nam Decretum d. cap. 20. primò ſtatuit, ut cauſæ ad forum Eccleſiaſticum pertinentes coram Ordinariis locorum in prima inſtantia cognoſcantur, & terminentur: deinde excipit duo genera cauſarum his verbis (Ab his excipiendæ cauſæ, quæ juxta Canonicas ſanctiones apud Sedem Apoſtolicam ſunt tractandæ, vel quas ex urgenti, rationabilique cauſa judicaverit Summus Romanus Pontifex per ſpeciale reſcriptum ſignaturæ Sanctitatis ſuæ manu propria ſubſcribendum committere, & avocare.) Atque ita ſubſcriptio Papæ non requiritur niſi in ſecundo caſu. Præſens autem cauſa ſecundùm ea, quæ proponuntur, apud Sedem tractari debet; atque ita eſt in primo caſu duobus fundamentis.

Primò

10 Primò quia cauſa pupilli, maximè ſuppoſita perhorreſcentia, apud Principem cognoſcenda eſt, vulgata leg. *unica, verſ. Quod ſi pupilli*, C. *Quando Imperator inter pupillos*, ubi in ſpecie Baldus *num. 2.* cap. *Regum*, 2. *queſt. 5.* Ideoque uſus inolevit, ut cauſæ hujuſmodi in Rota committantur, ut apud Caputaq. *diſp. 1. n. 3 de jurejur.* & Puc. *diſp. 34. lib. 3.*

11 Secundò, quia cùm agatur de interpretatione litterarum Apoſtolicarum, quibus Clemens VIII. diſpenſavit inter patrem, & matrem Oratricis, ut legitur in commiſſione, cauſa apud Sedem tractari debet, ut eſt textus in cap. *Cùm veniſſent, de jud. civ.* S. Congregatio autem alias animadvertit manum Papæ requiri ubi avocatur cauſa, quæ non debet in Curia tractari: at verò in iis, quæ in Curia tractari debent, qualis eſt præſens cauſa, dixit ſufficere ſignaturam Juſtitiæ; ideoque è ſe eſſe, ut cùm cauſæ a ſignatura Juſtitiæ in Curia committuntur, in litteris generaliter exprimatur cauſam eſſe talem, quæ juxta Canonicas ſanctiones in Curia tractari debeant; idque juſſit ſignificari Præfecto ſignaturæ Juſtitiæ, quod fuit diligenter obſervatum in commiſſione, de qua agitur.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Significaſti.

SVMMARIVM.

1 *Clericus ſine diœceſani licentia non poteſt ſe ſubmittere juriſdictioni non ſui judicis.*

2 *Abbas an habeat juriſdictionem Ordinariam de iure communi, quæ prorogari poſſit etiam per clericos ſæculares. & num. ſeq. uſque ad num. 11.*

3 Juriſdictionis, *verbum intelligitur de ordinaria.*

4 *Dominium in dubio intelligitur de directo, non de utili.*

5 *Prorogatio cadit ſuper ſimili ſpecie juriſdictionis, quæ prorogatur.*

6 *Prorogatio juriſdictionis poteſt fieri etiam in cauſis ſpiritualibus, ſi judex aliàs poſſit de illis cognoſcere.*

7 *Prorogari non poteſt de perſona ad perſonam juriſdictio limitata.*
Declaratur, n. 9. & n. 14.

8 *Iuriſdictio eius, qui præeſt Collegio, eſt prorogabilis.*

10 *Prorogari poteſt juriſdictio ordinaria competens alicui de conſuetudine, vel alio iure ſpeciali.*

11 *Prorogatio juriſdictionis ut fieri poſſit à clerico, quæ requirantur. & n. ſeqq. uſque ad n. 18.*

12 *Prorogatio juriſdictionis judicis non ſui an inducatur ex tacito conſenſu partium.*

13 *Laicus poteſt prorogare iuriſdictionem iudicis alieni etiam ſine conſenſu judicis proprij: Clericus autem non poteſt. & cur. & n. 37.*

14 *Prorogatio juriſdictionis fieri non poteſt niſi in judicem ordinarium.*

15 *Iuriſdictio delegata non eſt prorogabilis de perſona ad perſonam, ſed bene de re ad rem.*

16 *Prorogare non poteſt clericus juriſdictionem judicis laici etiam de diœceſani conſenſu.*

17 *Niſi in cauſis merè civilibus.*

18 *Prorogatio juriſdictionis, & delegatio in quibus differant. & n. ſeq. uſque ad n. 23.*

19 *Epiſcopus an poteſt clericum invitum ſubmittere juriſdictioni alterius Epiſcopi. & n. 30.*

20 *In prorogantibus juriſdictionem judicis præſentis, & acceptantis non eſt locus pœnitentiæ.*

21 *Appellatur à ſententia judicis ex prorogatione iuriſdictionis ad illius ſuperiorem.*

22 *Intellectus l.* Epiſcopale, C. de Epiſc. audien.

23 *Auditor Cameræ an poſſit cognoſcere, & terminare in prima inſtantia cauſam criminalem clerici Epiſcopo ſubiecti de ipſius Epiſcopi conſenſu. & n. ſeq. uſque in fin.*

24 *Prorogatio juriſdictionis poteſt fieri etiam in criminalibus ubi proceditur per viam accuſationis. & n. 32.*

25 *Et quid ſi procedatur per viam inquiſitionis.*
Ad prorogationem iuriſdictionis ſufficit conſenſus illius, de cuius præiudicio agitur, ibid.

26 *Iuriſdictio à Concilio Tridentino Ordinarijs tributa in prima inſtantia cenſetur alijs adempta.*

27 *Iuriſdictio acquiritur devolutione, delegatione, & prorogatione.*

28 *Devolutio juriſdictionis in prima inſtantia non fit ad Legatos, & alios quoscunque vigore facultatum, niſi Epiſcopo priùs requiſito, & negligente. & n. 33.*

29 *Epiſcopus non poteſt cauſam committere extra diœceſim, niſi & litigantes conſentiant. & n. 31.*

31 *Cauſæ etiam criminales ad forum Eccleſiaſticum pertinentes in prima inſtantia cognoſci debent coram Ordinario loci, & non coram alio, niſi de ipſius Ordinarij, & partium conſenſu.*

33 *Legati, & Nuntij poſſunt procedere in prima inſtantia Epiſcopo requiſito, & negligente, non autem conſentiente.*

34 *Negligentiam debet præcedere monitio ut ſit locus devolutionis.*

35 *Et an debeat eſſe trina, vel ſufficiat unica.*

36 *Archiepiſcopus poteſt cognoſcere cauſas ſubditorum Suffraganei in prima inſtantia negligente, non autem conſentiente Epiſcopo.*

37 *Laicus in cauſa ſpirituali an poſſit prorogare juriſdictionem judicis non ſui.*

1 SIGNIFICASTI. Clericus ſine diœceſani licentia non poteſt ſe ſubmittere juriſdictioni non ſui judicis: vel pleniùs, Quamvis laicus poſſit juriſdictionem non ſui judicis prorogare; Clerici tamen non poſſunt, niſi prorogatio fiat de diœceſani conſenſu, & in judicem eccleſiaſticum. Hoc dicit. Communis diviſio. Secunda ibi, *Inquiſitioni*.

2 Nota primò ibi, *ſe tua juriſdictioni ſubiecit* conjuncta ſupraſcriptione, Abbatem habere juriſdictionem ordinariam in foro contentioſo, quæ poteſt prorogari etiam per clericos ſæculares.
3 Nam verbum *juriſdictionis*, hic poſitum de ordinaria intelligitur, aliàs non eſſet prorogabilis, ut l. 1. *ff. de judic.* ibi, (Qui tribunali præeſt, vel aliàs juriſdictionem habet: ſcilicet ordina-
4 riam.) Et eſt ſimile in dominio, quod in dubio intelligitur de directo, non de utili, ut l. 1 *ff. Si*

ager

ager vectigali, & tenet Bart. *conſ. 243. Fuit qui-
dam, num. 1. circa medium, verſ Nam ubi de domini.
lib. 1.* & Cardin. *hic in 1. not.* ſic etiam excom-
municatio ſimpliciter lata intelligitur de ma-
jori, ut cap. *Si quem, infrà de ſent. excomman.* Vo-
cabula enim in potiori ſignificatu ſunt accipien-
da, ut *Inſt. de jur. nat. §. Sed jus quidem civile, in
fin.* Verùm Hoſtienſ. intelligit hunc Abbatem
habuiſſe juriſdictionem ordinariam de conſue-
tudine, cùm inferior de jure communi non ha-
beat contentioſam, cap. *Quanto, de offic. Ordin.* &
cum eo tranſeunt hic Joann. Andr. *num. 1.* &
Butr. *in 1. not.* & eſt verior. & magis communis
opinio, ut dixi in d. cap. *Illa qua, num. 36. ſuprà de
major. & obed.* Atque ita Hoſt. videtur ſentire
ſecluſa conſuetudine juriſdictionem Abbatis
non eſſe prurogabilem, quod apertius firmat
5 Petr. de Anchar, *num. 1.* ea ratione, quia licèt
Abbas habeat juriſdictiurem ſuper monachos
quoad correctionem; tamen quoad extraneas
perſonas, & de cauſa, quæ non cadit ſub eadem
ſpecie, & qualitare juriſdictionis, non videtur
poſſe cognoſcere per modum juriſdictionis
prorogatæ: quia prorogatio propriè cadit ſub
ſimili ſpecie juriſdictionis, quæ prorogatur, &
non quoad aliam diſſimilem, ut notatur in l. 1. C,
De juriſdict. omn. judic. & per Cyn. in l. *Teſtamen-
ta, in princ. C. De teſtam.* ubi argumento illius le-
gis dicit illam demùm juriſdictionem poſſe in
alium judicem prorogari, quàm ille judex ha-
bet in ſuos ſubditos; & ideo ſi quis eſſet depu-
tatus tantùm ad maleficia, non poſſet quis illius
juriſdictiunem prorogare ad cauſas civiles, &
ſic de ſimilibus. Idem notat Bart. in l. *Inter con-
venientes, num. 1. ff. Ad municipal.* dicens protoga-
tionem fieri debere in his, quæ ſunt ejuſdem
ſpeciei; ideoque juriſdictionem in cauſis pe-
cuniariis prorogari non poſſe ad cauſas meri,
vel mixti Imperii: & hanc eſſe communem
concluſionem teſtatur Abb. in cap. *P. & G. nu. 15
verſ. Venio ad ſextam, de offic. deleg.* & ſequitur Ro-
6 ta apud Cardin. Seraphin. *deciſ. 436. num. 3.* Et
quamvis prorogatio fieri poſſit etiam de cauſis
ſpiritualibus; oporter tamen ut judex ſit talis,
qui aliàs poſſit de illis cognoſcere, ut notat In-
noc. in cap. *De cauſis, num. 3. & 4. de offic. delegat.*
7 Facit quod notat Cynus in l. 1. *num. 2. verſ. Præ-
tereà eſt alia ratio, C de juriſdict. omn. judic.* ubi di-
cit juriſdictionem limitatam nec de jure civili,
nec de jure canonico poſſe prorogari de perſona
ad perſonam. Contrariam opinionem ſuſtinet
Abb. *hic in primo notab,* ubi dicit intellectum
Hoſtien. eſſe divinarivum, quia textus nullibi
facit mentionem de conſuetudine; ideoque
potiùs probat concluſionem, ut Abbas habeat
juriſdictionem de jure communi, & ſic proro-
gabilem per clericos ſæculares: & meritò,
quia Abbas præeſt Collegio, & habet in ſuos
monachos juriſdictionem ordinariam in cauſis
tam civilibus, quàm criminalibus, non tantùm
per viam correctionis, ſed etiam in forma judi-
cii, præterquam ſi agatur de actuali degradatio-
ne, ſecundùm opinionem, quam latiſſimè tuetur
Joan. de Lignano in Clem. *Ne in agro, de ſtatu Mo-
nachor.* & idem Abb. in cap. *Cùm contingat, ſuprà
eodem num. 21. & ſeq. præſertim num. 29. verſ. Et in
iſtis ego diſtinguo.* Quæ opinio hodie videtur ferè
indubitabilis, quia Regulares nec ratione deli-
cti commiſſi, nec contracti initi, nec rei ſitæ in
territorio Epiſcopi ſortiuntur forum illius, ut
plenè probavi in cap. *Tuarum, infrà de privileg. à
num. 10. uſque in fin. & præſertim à num. 32. uſque
ad num. 45.* ubi hoc deduxi ex compluribus Tri-
dentini Concilii Decretis. Quamobrem cùm
tota juriſdictio ordinata ſit penes Abbates, &
Prælatos Regulares in ſuos ſubditos, non vide-
tur ambigendum quominus illa ſit prorogabilis
8 etiam ad clericos ſæculares, ut hìc. Atque ita
non obſtat quòd ſecundùm Anchar. & alios
præcitatos prorogatio non cadat, niſi ſuper ſimi-
li ſpecie juriſdictionis. Quoniam reſpondetur
juriſdictionem Abbatis eſſe conſimilem, cùm ſit
ordinaria, & contentioſa, ut prædixi. Et quam-
vis ſit reſtricta ad Monachos, & converſos ſui
monaſterii; tamen hoc non impedit, quin per
viam prorogationis extendi poſſit ad clericos
ſibi non ſubditos, qui illius juriſdictioni ſe ſub-
mittunt de conſenſu Epiſcopi diœceſani, ut hic
patet: & in l. 1. ibi, *judicandi poteſtatem inter
certas habeat perſonas. C de juriſd. omn. judic.* & no-
tat gloſſ. & Bar. in l. 1. *num. 8. ff. de judic.* ubi per
illam l. *Secundùm unam lecturam* dicunt juriſdi-
ctionem ejus, qui præeſt Collegio, eſſe proroga-
bilem: & ſequitur *hic* Abb. *num. 2.* & Marian.
9 Socin. *num. 23.* Nec adverſatur authoritas Cyni
in d. l. 1. *num. 2. C. de juriſdict. omn. judic.* quia lo-
quitur in juriſdictione delegata, quæ non eſt
prorogabilis ad alias perſonas, cap. *P. & G. ſu-
prà de offic. delegat.* & latiùs dicam infra, *nu-
mer. 14.*

10 Concluſio tamen Hoſtienſis quòd juriſdictio
ordinaria competens alicui de conſuetudine,
vel alio jure ſpeciali prorogari poſſit, eſt in ſe
vera, licèt non probetur hìc: nam jura, quæ lo-
quuntur de prorogatione, non diſtinguunt, an
juriſdictio competat de jure cõmuni, vel de jure
ſpeciali, ſed ſimpliciter requirunt, ut ille, de cu-
jus prorogatione agitur, juriſdictionem ha-
beat, ut in l. 1. *ff. de judic.* & *hic.* Neque hanc
concluſionem impugnat Abb. ut per Marian.
11 Socin. *num. 23.*

Secundo nota ex textu quatuor requiſita ad
hoc ut Clericus poſſit prorogare juriſdictionem
alterius judicis. Primò enim requiritur, ut
prorogatio fiat de utriuſque partis conſenſu,
prout hic facta fuit à clerico ad petitionem mer-
catoris, qui pecuniam illi mutuaverat. Concor-
dat textus in cap. 1. in illis verbis, *Quos utraque
pars voluerit, ſuprà eodem*, & ibi dixi in *ult. notab.*
12 Fallit in caſu, ut dicam infra *num. 25.* Non ta-
men requiritur conſenſus expreſſus, ſed ſufficit
tacitus, ut tenet Bar. in l. 1. *in fin. ff. de re judic.*
ubi allegat Innocentium in cap. *Cùm veniſſent,
num 8. in ver. Inhibitione, de in integr. reſtitut.* qui
tamen non firmat. Idem notat Decius in cap.
Paſtoralis, num. 11. de exceptionibus, quos refert, &
ſequitur Rota apud Cardinal. Seraphin. *dicta de-
ciſ. 439. num. 3.* Et eſt communis opinio, quam
latè proſequitur, & ab objectis tuetur Marian.
Socin. *hic in 6. princ. articulo num. 37.* Adverte
tamen, quia ex ſola patientia procedendi taci-
tus conſenſus non inducitur, nec prorogatur ju-
riſdictio, ſed exigitur actus poſitivus. Textus eſt
in cap. *Ad petitionem, infrà de accuſ.* immò nec
comparitio cum taciturnitate inducit prorogan-
tionem judicis non ſui, ut tenet Joann. Andr. in
reg.

reg. Scienti, de reg. jur. lib.6. in Mercurial. Secùs ſi citatus comparear, & reſpondeat; quia cùm ſciat eum non eſſe ſuum judicem competentem, ex hoc videtur in ipſum conſentire, & illius juriſdictionem prorogare, ut probat gloſſ. *ſing.* juncto textu in l. 1. *in ver. Inchoata, C. ubi de crimin. agi oport.* & declarat Marianus Socin, *loco citato.*

13 Secundò requiritur, ut prorogatio fiat de diœceſani conſenſu, vel licentia, ut patet ex hac littera, ibi, *& Epiſcopi diœceſani voluntas accedat.* Neque hoc eſt jus novum, ſed antiquum, ut in Auth. *Ut Clerici apud propr. Epiſcop. §. Si verò Eccleſiaſticum, coll.6.* In Auth. *de ſanctiſſ. Epiſcop. §. Iconomos, coll.9.* & in l. *Epiſcopalis, C. de Epiſcopal. audien.* & in cap. *Non liceat, 3. quæſt. 6.* ſecundum Hoſtienſ. *hic num.2. in ver. Epiſcopi diœceſani.* Et in hoc ſigna differentiam inter Laicos, & Clericos: nam Laici poſſunt prorogare juriſdictionem judicis alieni abſque conſenſu judicis proprii, ut patet ex textu ibi, *privatorum conſenſus eum, qui juriſdictioni præeſſe dignoſcitur, ſuum poſſit judicem conſtituere.* & in l. 1. & in l. *Privatorum, C. de juriſdict. omnium judic.* hic allegat in gloſſa 1. Sed an hoc ſit verum, indiſtinctè notat Bart. in l. 1. §. *Et poſt operis, ff. de nov. oper. nunc.* Petrus de Anchar. in cap. 1. *num. 3. ſupra eodem.* & Felin. *hic num. 1. 2. & 3.* ad quos recurre. In Clericis verò exigitur diœceſani conſenſus, ut prædixi. Et eſt ratio differentiæ ſecundùm Hoſtienſ. *num.3.* quia Clericus eſt magis adſtrictus ad obediendum, quam Laicus. Et quia ſpiritualis juriſdictio dignior, & fortior, ſeu firmior eſt, quam temporalis, cap. *Inter corporalia de translat. Epiſcop.* De quibus tamen rationibus vide Felinum *hic, poſt princ. verſ. Rationes differentiæ:* Sufficit autem ſimplex conſenſus Epiſcopi; nam formalis delegatio non exigitur, ut notat Innocent. in cap. 1. *in fin. ſupra eodem.*

14 Tertiò requiritur, ut prorogatio fiat in eum, qui aliàs juriſdictioni præeſt: nam in privatum prorogatio fieri non poteſt, ut patet in textu ibi, *qui juriſdictioni præeſſe dignoſcitur,* & in l. 1. *ff. de Iudiciis,* & in l. 1. *C. de juriſdict. omnium judic.* &
15 dic juriſdictioni, id eſt ordinariæ: nam juriſdictio delegata ad alias perſonas non eſt prorogabilis, ut cap. *P. & G. de offic. deleg.* & notant hic Abb. Antiq. *num. 1. in ver. Iuriſdictioni,* & Hoſt. *num.2.* cum quibus cæteri tranſeunt, & Cynus in d. l. 1 *num.2 C. de juriſdict. omnium Iudic.* Licèt ſecùs ſit in prorogatione, quæ fit de re ad rem ſecundùm communem concluſionem, de qua reſtatur Card. Seraphin. *deciſ.439.n.1.*

16 Quartò requiritur, ut prorogatio fiat in judicem Eccleſiaſticum, ut patet ibi, *Niſi fortè ſit perſona Eccleſiaſtica:* nam in judicem laicum clerici conſentire, aut illius juriſdictionem prorogare nequeunt, etiamſi diœceſani conſenſus, & proprium juramentum intercedat, ut eſt textus in cap. *Si diligenti, ſupra eod.* & notat gloſſ. 2. *hic*
17 communiter approbatur, niſi fortè in cauſis merè civilibus, ut notat gloſſ. 2. in cap. *Decernimus, ſuprà de judic.* & dixi in cap. *Nullus, num.10. ſupra eodem.* Alia requiſita ad prorogationem recenſent *hic* Hoſt: *num.2.* Joan. Andr. *num.8.* & plenius Marianus Socin. *in 3. principali articulo à num.37.*

18 QUÆRO, quæ ſint differentiæ inter prorogationem juriſdictionis, & delegationem.

Reſpondeo eſſe multas, Differunt enim primò, quia prorogatio fit à partibus, ut hîc, & in cap. 1. *ſupra eodem,* & l. 1. *C de juriſdict. omn. judic.* Delegatio verò, ſeu commiſſio fit ab eo, qui jus dicit, ſeu juriſdictioni præeſt, ut l. 1 & l. 3. *ff. de juriſdict. omnium judic.* cum ſimil. ſive ſit Princeps, ſive Ordinarius, ſive Delegatus, cum diſtinctione tamen: quam ponit Hoſt. *in ſumma de offic. Deleg. §. Qui delegare poſſit.* Differunt ſecundò, quia prorogatio non confert juriſdictionem non habenti, ſed prorogat, ſeu extendit juriſdictionem judicis non ſui ad perſonas prorogantes, quæ illi ſe voluntariè ſubjiciunt, ut patet in textu ibi, *qui juriſdictioni præeſſe dignoſcitur,* & notat Abbas Antiq. *hic in ver. Iudicem,* & Abb. Siculus in cap. *Cauſam quæ, num. 2. de ſent. & re judic.* Delegatio verò confert juriſdictionem etiam non habenti, ut cap: *Præterea, ſuprà de offic. Deleg.* & cap. *Statutum, de reſcript lib.6.* & hinc reſultat tertia differentia, quia prorogatio in privatum fieri non poteſt, ut dictum eſt ſupra in tertio requiſito, *num.14.* Delegatio ſecùs, ut in juribus proximè citatis. Differunt quartò, quia prorogatio non poteſt fieri niſi utraque pars conſentiat, ut dixi ſupra in primo requiſitu ad prorogationem *num. 11.* At commiſſio, ſeu delegatio non exigit conſenſum partium, ſed Epiſcopus ſolus dat judices, ut cap. *Super quæſtionum, §. Quem verò,* & *§. fin. de offic. delegat.* & quod dicitur in cap. 1. *ſupra eodem,* ibi, *quos utraque pars voluerit,* vel intelligitur de prorogatione; vel ſi intelligatur de commiſſione, eſt de conſilio ne judex datus poſſit recuſari, ſed tamen commiſſio valet etiam partibus non conſentientibus, dummodò fiat ſalvo jure recuſationis, ut ibi dixi in ultimo notabili, poſt Joann. Andr. *in fin.* & Butr. *num. 6.* ubi etiam poſui conſuetu-
19 dinem Romanæ Curiæ. Et hanc differentiam ponit hic Hoſtienſ. *num. 2. in ver. Voluntas,* ubi ait, Epiſcopum me invito poſſe cauſam meam delegare perſonæ Eccleſiaſticæ non ſuſpectæ, ut cap. *Si qui contra, ſupra eodem,* & cap. *Cum ſpeciali, infrà de appellar.* ſed me invitum non poſſe ſubmittere juriſdictioni alicujus Ordinarii; ſicut nec ego ſine voluntate ſua poſſum in alium Ordinarium conſentire, ut patet hîc. Et paulò infrà dicit regulare eſſe ut Prælatus non poſſit ſubditum ſuum ſubmittere alii invitum, nec ſubditus ſe ſubmittere Prælato invito, allegat cap. *Cùm non liceat, de præſcript.* & l. 1. *C. de novat.*
20 & ſequitur Joann. Andr. *num. 11.* Et hinc oritur quintò differentia, quia quando aliqui prorogant juriſdictionem judicis non ſui præſentis, & acceptantis, non habet locum pœnitentia, neque hoc caſu eſt locus l. *Si convenerit, ff. de juriſd. omnium judic.* ut in cap. 1. *ſuprà de judic.* ſecundùm unam lecturam, quam ibi tenet Anton. de Butr. & eſt gloſſ. Ordin. in l. 1. *in 1. gloſſ. ff. de judic.* Et hanc regulam ponunt Guil. de Cuneo, & Bald: in l. 1. *C. eodem tit.* Unde eo caſu judex nec poteſt à partibus recuſari, ex quo in eum præſentem, & acceptantem conſenſerunt, niſi nova cauſa ſuperveniat, arg. c. *Inſinuante, de offic. delegat.* ſed judex datus ſine conſenſu partium bene poteſt recuſari, cap. *Poſtremò,* & cap. *Super quæſtionum, §. fin. eodem tit.* & ſentiunt in cap. 1.

ſuprà

ſupra eodem, Joann. Andr. *in fin.* & Butr. *n.6.* dum
conſulunt ut judex detur ab Epiſcopo de par-
21 tium conſenſu ad hoc ne poſſit recuſari. Diffe-
runt ſextò, quia à ſententia judicis ex proroga-
tione juriſdictionis appellatur ad ſuperiorem
22 ejus, qui judicavit, l. 1. *C. Ubi, & apud quem.* Nec
obſtat textus in l. *Epiſcopale, C. de Epiſcopali au-
dien.* ubi non appellatur à ſententia judicis ex
prorogatione, quia ibi eſt ſpeciale in Epiſcopo,
cujus juriſdictio à laicis prorogatur, ſecundum
intellectum valde notabilem, quem ponit Abb.
in dicto cap. *Cauſam quæ, n. 2. verſ. Adverte tamen,
ne decipiaris*, & Felin. *num. 1. de ſent. & re judic.*
Sed à delegato appellatur ad ipſum delegan-
tem, d. c. *Super quæſtionum*, & l. *Papinianus, C. de
appellat.* & notat Calder. *conſ. 114. alias 8. eodem
tit.* quam differentiam conſtituit hic Joann: An-
dr: *n. 10. in fin.* dicens: Aliud eſt delegare, aliud
juriſdictionem prorogare. Unde in delegata
appellatur ad delegantem, in ordinaria proro-
gata ad Superiorem. Differunt ſeptimò, quia
prorogatio à Clericis fieri non poteſt in judicem
laicum, etiam de conſenſu Epiſcopi, ut hic eſt
textus in cap. *Si diligenti, ſuprà eodem.* Sed dele-
gatio à Papa fieri poteſt etiam in laicum, cap.
Menuam, 2. q. 5. gloſſ. 2. in cap. *Decernimus, ſuprà de
judic.* licèt non ab Epiſcopo, ut hic in gloſſa 2. &
dixi in cap. *Nullus, n. 9. ſupra eod.* poſt Hoſtienſ.
ibi n. 1. in ver. Pontificis, & Joan: Andr: *nu. 3. in eo-
dem ver.* niſi in cauſis merè civilibus, ut ibi ſub-
junxi, *n. 10.*

23 Secundo QUÆRO, an obſtet Decretum
Concilii *cap. 20. ſeſſ. 24.* quominus cauſa crimi-
nalis contra Clericum Epiſcopo ſubditum poſſit
in prima inſtantia de Epiſcopi conſenſu ab Au-
ditore Cameræ cognoſci, & terminari.

Videtur diſtinguendum. Aut reus conſenſit;
& tunc nulla ſubeſt difficultas, quia Concilio
obſtante poſſit hujuſmodi cauſa ab Auditore
Cameræ cognoſci: Certum eſt enim Clericum
de diœceſani conſenſu poſſe Judicis Eccleſiaſti-
ci non ſui juriſdictionem prorogare, ut hic eſt
caſus ſecundùm Joann: Andr: & omnes in ſum-
ma hujus textus: & concordant jura ſupracita-
24 ta *num. 13.* Quæ prorogatio cadit etiam in cri-
minalibus, ut in l. 1. & ibi gloſſ. *in ver. Inchoata.*
& DD. notant, maximè Paul. de Caſtro. *C. ubi de
crim. agi oport.* & tenet Butr. in l. 1. *num. 9. ff. de
judic.* ubi dicit hanc eſſe veritatem, & Marian:
Socin. *hic in 5, artic. principal. quæſt. 19. num. 36.*
& eſt communis Doctorum ſententia teſte Are-
tino in cap. *Ad petitionem, n. 15. infrà de accuſat.*
Id quod abſque dubio locum habet, quando
proceditur per viam libelli accuſationis. Et in
25 hoc conveniunt omnes. Quando autem proce-
ditur per viam inquiſitionis formatæ, multi te-
nent non eſſe locum prorogationi; quia pro-
rogatio fieri debet de conſenſu utriuſque par-
tis, ut dictum eſt ſuprà *n. 11.* In judicio autem
inquiſitionis utraque pars non conſentit: &
hoc videtur tenere Innocentius in cap. *Ad peti-
tionem, n. 1.* & firmant Bald: in dicto l. 1. *ad fin.
C. ubi de crimin. agi oport.* Alexand: *conſ. 216.
Ponderatis his, num. 16. lib. 6.* Sed contrarium
concludit Aretinus in cap. 1. *ſuprà de judic.* ea
ratione, quia ubi agitur de unius præjudicio, ſuf-
ficit conſenſus illius, ut l. *Neſennius, ff. de negot. geſt.*
Idem tenet Salicet. in dict. l. 1. *quos refert*, & ſe-
quitur Felin in cap. *P. & G. num. 9. ſuprà de offic.
26 Delegat.* quod ſatis placet. Aut reus non con-
ſenſit; & tunc quæſtio eſt dubitabilis, in qua
tamen videtur reſpondendum Concilium ob-
ſtare, & cauſam ab Auditore Cameræ non poſ-
ſe cognoſci. Cùm enim hoc caſu Auditor Ca-
meræ non ſit judex competens; quia Conci-
lium tribuit Ordinariis cognitionem cauſarum
primæ inſtantiæ privativè ad alios, cùm loqua-
tur per dictionem taxativam ibi, *coram locorum
Ordinariis dumtaxat, &c.* quæ adimit cæteris ju-
riſdictionem, Angel. in l. 1. *C. Ubi, & apud quem,*
27 Felinus in cap. *Paſtoralis, num. 2. in tertia limita-
tione: de offic. Ordinar.* apertè conſtat ipſum Au-
ditorem Cameræ, qui jure proprio hanc juriſ-
dictionem non habet, non poſſe cognoſcere, niſi
per devolutionem, per delegationem, aut per
prorogationem juriſdictionis, quorum nullum
28 in hoc caſu poteſt habere locum. Non devolu-
tio, quia illa requirit formam à Concilio præ-
ſcriptam d. cap. 20. *in § Legati quoque*, ſcilicet ut
Epiſcopus ſit requiſitus, & neglexerit procede-
29 re, quod in dubio non ſupponitur. Non dele-
gatio, tum quia hic non probatur interveniſſe;
tum quia Epiſcopus non poteſt extra propriam
diœceſim cauſas committere, niſi & litigantium
conſenſus accedat, ut notat gloſſa 2. *& penult.* in
cap. *Ut litigantes, de offic. Ordinar. lib. 6.* quam ibi
ſequuntur Butr. *num. 4.* Anchar. *num. 1.* & alii
communiter, Vant. *de nullitate, in tit. de nullit.
ſent. ex defectu juriſdict. delegata, num. 95.* dixi in
cap. *Nonnulli, num. 3. ſuprà de reſcript.* quod maxi-
mè procedit poſt Concilium Tridentinum, ut
30 mox ſubjiciam. Non poterit & hoc caſu habe-
re locum prorogatio; quia quemadmodum
Clericus ſubditus Epiſcopi non poteſt ſine ejus
conſenſu prorogare juriſdictionem judicis Ec-
cleſiaſtici non ſui; ita nec Epiſcopus poteſt Cle-
ricum ſubditum ſuum invitum ſubjicere in ali-
qua cauſa juriſdictioni alterius judicis Eccleſia-
ſtici, niſi ſubditus conſentiat, ut in cap. 1. *ſupra eo-
dem, & hic.* ubi ſic firmat Hoſtien: *num. 2. in ver.
Voluntas*, cum quo Joann: Andr: *n. 11.* Henric.
Boich. Butr. Cardin. & alii tranſeunt, latè Ma-
rianus Socin. *in tertio principali articulo in 7. q.
num. 41.* & abundè oſtenſum eſt ſuprà *n. 11.* ubi
numerantur requiſita, quæ conjunctim concur-
rere debent, ut validè prorogetur juriſdictio ju-
dicis incompetentis in cauſa Clerici, inter quæ
eſt conſenſus partium, & Epiſcopi Diœceſani.
31 Hoc autem præcipuè vendicat ſibi locum poſt
Decretum Concilii Tridentini in d. *cap. 20. ſeſſ.
24.* de cauſis in prima inſtantia diffiniendis co-
ram locorum Ordinariis, quod fuit editum non
tantùm in favorem eorundem Ordinariorum,
ſed etiam litigantium, qui ut à laboribus, & ex-
penſis ſubleventur, extra proprias civitates, &
Diœceſes trahi non debent inviti, arg: d. cap. *Ut
litigantes, de offic. Ordin. lib. 6.* & cap. *Statutum. §.
Nullo quoq; de reſcript. eodem lib.* Quamobrem huic
favori non poteſt ſolus Epiſcopus renunciare
cauſam in prima inſtantia extra Diœceſim
committendo, quia beneficiu in favorem duo-
rum indulto unus renunciare non poteſt, altero
invito, ſed requiritur utriuſque conſenſus, tex-
tus eſt in cap. *Ad Apoſtolicam, infrà de regular*, ubi
hanc theoricam tradit gloſſ. *in ver. Monaſterii*,
Hoſt: *num. 4. in fin. verſ. Sed & ex hoc, & num. 8.*

Digitized by Google

Butr: *n.3.*& Abbas *n. 10.* Facit regula l. *Sabi-
num, ff. commun. dividun.* Unde jure optimo de-
claravit S. Congregatio Cardinalium ejuſdem
Concilii Interpretum in terminis d. *cap. 20.* non
ſufficere conſenſum ſolius Ordinarii; ſed requi-
ri etiam conſenſum partium, ut cauſa ad Ordi-
narium ſpectans in prima inſtantia coram alio
23 judice extra Diœceſim cognoſci poſſit. Et quam-
vis hæc deciſio ſit edita in cauſa civili, tamen
obtinere debet etiam in cauſa criminali; tum
quia Decretum illud loquitur de cauſis omni-
bus ad forum eccleſiaſticum quomodocunque
pertinentibus; & ſic etiam de criminalibus, ut
ſæpiùs fuit reſolutum: tum quia in criminali-
bus eò magis neceſſarius debet eſſe conſenſus,
quò gravior eſt cauſa criminalis, quàm civilis, &
majus præjudicium ex criminali, quam ex civili
generari poteſt, ut notatur in l. *fin. C. de Ordin.
cognit.* Tum denique quia authoritates id pro-
bantes ſuperiùs relatæ generaliter, & indiſtin-
ctè loquuntur, & de cauſis etiam criminalibus
probatur in cap. 1. *ſupra eodem*, ponderando ver-
bum illud, *negotium*, cujus appellatione venit
cauſa tam civilis, quàm criminalis, ut ibi notant
Innocent. & Abb. Antiq. *in princ.* Hoſt: *in ver.
Negotium*, & Joann: Andr: *num. 2.* cùm præſer-
tim in prima compilatione Decretalium non ha-
beatur verbum *actio*, ſed *accuſatio*, ut refertur ab
Antonio Auguſtino in cap. 1. *hoc tit.* & de proro-
gatione etiam in cauſis criminalibus tenet ex-
preſsè Archid: poſt Hugon. in cap. *Non liceat, n. 2.
2. q. 7.*

33 Non obſtat, quòd Concilium d. *cap. 20.* volue-
rit Legatos, & Nuncios poſſe procedere contra
Clericum, Epiſcopo requiſito, eoque negligen-
te; paria autem eſſe videantur, vel Epiſcopum
requiſitum negligere, vel conſentire ut alius co-
gnoſcat: Reſpondetur enim Concilium id ſta-
tuiſſe in caſu negligentiæ tantùm, à qua non re-
34 ctè infertur ad caſum conſenſus Epiſcopi. Pri-
mò, quia ut inter devolutio. negligentiam de-
bet præcedere monitio, & requiſitio, tum ex
verbis Concilii; tum ex diſpoſitione juris com-
munis, cap. *Irrefragabili*, §. *Exceſſus, ſupra de offic.
Ordin.* cap. 1. *de ſupplen. neglig. Prælator.* & cap. 1.
eodem tit. lib. 6. ubi DD. quæ requiſitio cùm exci-
tet Epiſcopum ad officium ſuum obeundum,
meritò ſi Epiſcopus negligat, in pœnam delicti
habet locum devolutio, ut notat Franch. & alii
in d. cap. 1. *de ſupplen. negligent. Prælator. libro 6.*
Quæ ratio non cadit in Epiſcopo conſentiente,
qui non delinquit, ideo tunc non habet locum
abdicatio juriſdictionis, niſi accedat ſubditi
35 conſenſus, ut de jure requiritur. Secundò, quia
negligentia requirit tempus ad effectum devo-
lutionis, eamque de jure communi debet præce-
dere trina monitio, ut in juribus proximè cita-
tis; vel ſaltèm unica monitio ſufficit, ſi ſtatim
poſteà Epiſcopus deneget, ſe velle procedere,
ut per Franch. in d. cap. 1. *lib. 6.* Ideoque non
poteſt inferri ad ſimplicem conſenſum, qui cùm
momento ab Epiſcopo præſtari poſſit, non tan-
tum debet operari, quantum negligentia in ab-
dicanda juriſdictione ab Ordinario, & trahen-
36 do reum coram alio judice. Tertiò ab eo caſu
negligentiæ non poſſe inferri ad caſum conſen-
ſus Epiſcopi, indè apertè colligitur, quòd etiam
de jure communi Metropolitanus, qui aliàs non
erat judex competens inter ſubditos ſuffraga-
neí in prima inſtantia, ut notatur in cap. *Paſtora-
lis, de offic. Ordin.* in caſu negligentiæ Epiſcopi vi-
gore devolutionis cauſas inter ejus ſubditos co-
gnoſcere poterat, ut per Felin. in d. cap. *Paſtora-
lis, num. 6.* ubi ait univerſum orbem ita tenere,
DD. in d. cap. 1. *De ſupplen. negligentia Prælat. lib. 6*
& tamen non poterat Archiepiſcopus cognoſce-
re cauſam in prima inſtantia inter eoſdem ſub-
ditos ex ſolo conſenſu Epiſcopi, niſi etiam ſub-
diti conſenſiſſent, ut hic patet, & in cap. 1. *ſupra
eodem*, cum concord. Quartò retorquetur id,
quod adducitur de negligentia: nam ſicut Con-
cilium expreſſit, ut liceat Legatis, & Nuntiis
cognoſcere Epiſcopo negligente, ita expreſſiſ-
ſet ut cognoſcere poſſet eo conſentiente ſi vo-
luiſſet: quod cùm non fecerit, cenſetur noluiſ-
ſe immutare diſpoſitionem juris communis,
arg. cap. *Ad audientiam, de decim.* & cap. *Inter cor-
poralia, verſ. Unde ſi circa tranſlationem, ſuprà de
tranſlat. Epiſcop.* & l. *un.* §. *Sin autem ad deficien-
tis, C. de Caducis. tollen.*

37 Prædicta optimè procedunt in Clerico, de
quo conceptum eſt dubium, ſed ſi ageremus de
Laico in cauſa ſpirituali ad forum Epiſcopi ſpe-
ctante, quæ non eſt noſtra quæſtio, gravior eſſet
difficultas. Et ſi enim Hoſt: *hic num. 3.* ſentiat
Laicum in cauſa ſpirituali non poſſe prorogare
juriſdictionem judicis non ſui, tamen contra-
rium ſentiunt Innocent. in cap. *De cauſis, de offic.
deleg.* Abb. *hic num. 15.* Natt. poſt Anton. de Bu-
trio, & alios *in conſ. 413. num. 6.* Ideoque in hoc
caſu ceſſat difficultas prohibitæ prorogationis
juriſdictionis ſupra conſiderata. Et quamvis in
terminis Concilii fortè aliud dicendum videa-
tur, cum d. *cap. 20.* loquatur de cauſis omnibus
ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet perti-
nentibus; Id tamen dubium in præſentia omit-
timus, cùm de eo non quæratur.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Propoſuiſti.

SUMMARIUM.

1 *Clericus ad cauſam, ſi poſteà mutat forum, in cauſa illa coram primo judice, reſpondere tenetur. & n. 25.*

2 *Citatio ut ſit legitima, fieri debet ad inſtantiam partis.*

3 *Niſi judex procedat ex officio.*

4 *Citatio debet fieri à judice, ſeu de illius commiſſione, aliàs non valet.*

5 *Citationis commiſſio eſt decretum interloquutorium.*

6 *Citatio realis requirit ſpecialem judicis commiſſionem; ſed in perſonali ſufficit generalis.*

7 *Citatio nulla ex defectu commiſſionis validatur per comparitionem partis de hoc defectu non excipientis.*

8 *Per Citationem fruſtratoriam non prævenitur, nec perpetuatur juriſdictio.*

9 *Citatio ut ſit legitima, non eſt neceſſe ut fiat tribus edictis, ſed ſufficit unum peremptorium.*

Cita-

10 *Citatio quotuplex ſit, qui judices poſſint citare, & quot modu, remiſsive.*
11 *Forum mutans ante citationem eximitur à juriſdictione primi judicis. ſecùs ſi non fiat mutatio, ſed accumulatio.*
12 *Iuriſdictio perpetuatur per ſimplicem citationem judicis ſive Ordinarij, ſive Delegati.*
13 *Citatio eſt principium, & fundamentum judicij.*
14 *Citatio reſpectu contumacis habetur pro circumducta.*
15 *Et quid ſi contumax velit purgare moram ſolutis expenſis, & dato fideiuſſore de judicio ſiſti.*
16 *Forum domicilij eſt mutabile.*
17 *Et quid in foro contractus.*
Et quid in foro originis. n. 21. & ſeqq.
18 *Debitor ſi in loce ſui domicilij mecum contraxerit, & poſteà etiam ante citationem aliò domicilium tranſtulerit, potero eum convenire in loco contractus.*
19 *Et an potero eum convenire in loco domicilij, quod habebat tempore contractus celebrati extra locum domicilij.*
20 *Intellectus* l. 2. ff. de juriſdict. omnium judic.
22 *Civitas aratrum paſſa deſinit eſſe civitas.*
23 *Vxor ſortitur forum viri, & in loco originis amplius conveniri non poteſt.*
24 *Clericus poteſt conveniri in loco originis, vel ubi contraxit ante Clericatum, ſed non coram primo judice.*
25 *Fori mutatio poſt citationem in quibus caſibus non eximat à juriſdictione primi judicis.*
26 *Clericus, qui citatus coram Epiſcopo, poſteà de illius conſenſu ad aliam diœceſim ſe tranſtulit, tenetur coram primo judice cauſam proſequi.*
27 *Clericus conjugatus non incedens in habitu, & tonſura conveniri non poteſt coram judice Eccleſiaſtico, niſi ratione præventionis.*
28 *Clericus conjugatus habens requiſita Conſtitutionis Bonifacij VIII. & Concilij Tridentini an gaudeat privilegio fori in civilibus.*
29 *Exemptionis privilegium eximit univerſaliter à juriſdictione judicis ordinarij. Niſi privilegium ſit præventum per actum citationis.*
30 *Privilegium ſuperveniens ante actum conſummatum in futurum operatur effectum ſuum.*
Declaratur. n. 32.

1 PROPOSUISTI. Si citatus ad cauſam poſteà mutat forum, in cauſa illa
coram primo judice reſpondere tenetur.
Hoc dicit. Secundùm Joannem Andr. Bellam.
Butr. Cardin. & Anchar. vel meliùs ſecundùm
Abb. Marian. Socin. & Felin. Legitimè citatus
tenetur coram judice citante cauſam proſequi,
non obſtante quòd poſt citationem mutaverit
forum. Concordat l. *Si quis poſteà*, unde hæc
Decretalis ſumpta eſt, *ff. de judic.* Communis diviſio,
Conſultatio, & reſponſio. Secunda ibi,
Porrò.
Nota primò ex principio textus duo ſubſtan-
2 tialia requiſita citationis. Alterum eſt ut fiat
ad inſtantiam partis, ut innuunt illa verba, *ad
petitionem cujuſdam adverſarij ſui.* Concordat textus
in l. *Properandum*, §. *Et ſi quidem*, C. *de judic.*
& hic notant Butr. *num. 2.* & Anchar, *in 1. notab.*
Abb, *num. 3.* Marianus Socin. *num. 2.* & idem
Butr. in cap. 1. *in 3. notab. ſuprà de judic.* Bart. in
l. *Ad peremptorium, num. 1. ff. eodem.* Aretin. *conſil.*
3 *36. Caſus talis eſt, in fine.* Quod tamen declara
ſecundùm Abb. & Socin. ut vendicet ſibi locum
quando judex procedit ad utilitatem privatam:
quo caſu non valet citatio niſi fiat ad petitionem
partis, ut notatur in cap. 1. *de judic.* & per Bart.
in l. 4. §. *Hoc autem judicium, num. 2. ff. de damn.
infect.* Secùs autem ſi procedat ex officio, quia
tunc judex ſuſtinet locum partis, ut notatur in
cap. *Qualiter, & quando, de accuſat.* & in cap. *Ad
4 noſtram, de jurejur.* & per Bartol. *ubi ſuprà.* Alterum
requiſitum eſt, ut citatio fiat à judice, ſeu
de illius commiſſione, ut innuit littera ibi, *à te*,
aliàs non valet, ut eſt textus in l. *Neminem*, ubi
Cyn. Bart. & alii notant, C. *de exhibend. reis*, &
in §. *Quadrupli*, ibi, *juſſu magiſtratus*, & ibi Jaſ. poſt
alios. *Inſtit. de action.* Roman. *conſ. 497. Dubitatur,
num. 8. verſ. Ego dico.* Abb. *hic num. 4.*
5 Et eſt ratio, quia commiſſio citationis eſt decretum
quoddam interloquutorium, ut l. *Omnes*,
§. *Prætereà*, C. *de Epiſcop. & Cleric.* & tradit Bald.
*conſ. 63. Solum de ſubſcriptione, num. 2. verſ. Prætereà
numinis, lib. 5.* Laufranc. de Oriano in cap.
Quoniam contra, in ver. Citationes, de probat. Ma-
6 rianus Socin. *in tract. de citat. art. 11. in fin.* Vide
tamen Paul. de Caſtro *conſ. 254. Super primo
dubio, col. 1. verſ. Primum quia, lib. 2.* ubi ait textum
in dicta l. *Neminem*, loqui de citatione reali,
quæ fit per capturam perſonæ, quæ requirit
ſpecialem commiſſionem ſecundùm unum intellectum
gloſſæ ibidem, & Baldi. Sed perſonali,
ſeu verbali citatione, & in cauſa civili, ubi agitur
de commodo pecuniario partis, quando
citationes fiunt per nuncios conſuetos Curiæ,
non eſt de more, vel de conſuetudine, ut de alia
expreſſa commiſſione judicis appareat, quia
cenſentur habere generalem commiſſionem de
citando quemcunque pars requirens voluerit:
allegat Joann: Andr: hoc dicentem in dict. cap.
Quoniam contra, in ver. Citationes. Unde ſufficit
ut in actis reperiantur commiſſiones factæ per
judicem ſecundùm Joann. Andr. ibidem. Et
quamvis hanc diſtinctionem impugnet Roman.
dicto conſ. 497. num. 8. verſ. Ego dico: ubi tenet in
omni citatione requiri commiſſionem judicis
ſpecialem per l. *Cum clericis*, §. *Memorati autem*,
ibi, *ſententiarum tuarum authoritate pulſantur.*
& dict. l. *Omnes*, §. *Prætereà*, C. *de Epiſcop. &
Cleric.* tamen reſpondetur in verbali citatione
ſufficere commiſſionem generalem, ut ſervatur
ubique ſecundùm eos. de quo dic pleniùs ut per
7 Marianum Socin. *de citat. art. 11.* Quidquid
tamen ſit, citatio aliàs nulla ex defectu commiſſionis
validatur per comparitionem partis
de hoc defectu non excipientis, l. 1. §. *Sed ſi Prætor.*
juncta gloſſ. *in ver. Sententia, verſ. Vel dici
poteſt quòd citatio prima non tenuit, ff. de fer.* &
notat Ripa in cap. 1. *num. 90. verſ. Limita tertio,
de judic.*
8 Secundò nota ibi, *legitimè*, per fruſtrativam
citationem non præveniri, nec perpetuari jurisdictionem,
prout à contrario ſenſu ex hac
littera colligit Archid: in cap. *Non ita, num. 1.
2. quæſt. 6.* & Feder. de Senis *conſ. 97.* incipien.
Quoniam, num. 2. & Joann. Andr: *hic num. 3.*
Ad idem cap. *Bona, il ſecondo, in fin. ſuprà de elect.*
& ſequuntur hic Collectar. *num. 3.* Bellam. *in 1.
notab.* Butr. *n. 11.* Cardin. & Anchar: uterque

in ſecundo notab. Abb. *num.6.* & Marianus Socin.
9 *num.4.* Non tamen intelligas ad hoc ut citatio
ſit legitima, requiri ut fiat tribus edictis, vel uno
peremptorio; ſufficit enim unica citatio, ſecun-
dùm Guilielmum Naſon. quem refert, & ſequi-
tur Archid: *loco citato*, & Joann. Andr: *eodem n.
3. verſ. Nec intelligas*, & concordat quod ipſe ad-
notavit poſt Joan: & Vincent. in cap. *Licet, ſu-
per prima gloſſ. de offic. Deleg.* Idem tenet gloſſ. in
Clem. 1. *in ver. Citationis, de judic.* Feder: de Se-
nis; *ubi ſuprà*, & conſentiunt Butr. *num. 11. verſ.
Dicit tamen*, Cardin: & Anchar: *ubi ſuprà.* Et
quamvis contrarium teneat Petrus de Sampſo-
ne, tamen primum ſequuntur communiter mo-
derni, ut de ſuo tempore teſtantur Abb. *num.9.*
10 & Marianus Socin. *n.18.* An autem citatio va-
leat ſine termini præfixione, & qualis eſſe debeat
ad hoc ut ſit legitima, vide hic per Collect. *n.4.
& ſeqq.* & Bellam. *in 3. quæſt. n.9.* Item quotuplex
ſit citatio, qui judices poſſint citare, & quot mo-
dis, ponit hic magiſtraliter Henric. Boich. *in
princ.* ad quem recurras.

11 Tertiò nota ibi, *Citatus*. argumentum opti-
mum, quod per mutationem fori ante citatio-
nem, & cauſam initiatam eximitur quis à juriſ-
dictione primi judicis. Secùs ſi fiat fori accu-
mulatio, non ſubtractio ſecundùm Joann: Andr:
hic num.3. in ver. Alterius, & Bellam. *num. 1. in eo-
dem ver.* Aliud enim eſt fori adjectio, aliud mu-
tatio, l. *Senatores, C. de Senator.* Secundum
Henricum Boich. *ad fin.* Procedit ergo textus in
fori mutatione, quæ ſcilicet fit privativè, & per
viam ſubtractionis, ut in laico ad Clericatum
aſſumpto, qui per Clericatum eximitur, & ſub-
trahitur à quacumque juriſdictione judicis ſæ-
cularis, cap. *Imperator, 96. diſtinct.* cap. 1. *&* 2. &
cap. *Si diligenti, ſupra eodem*, cum ſimil. niſi frau-
dolenter, puta crimine perpetrato procuraſſet
ſe Clericum fieri ut pœnam evitaret. De quo
per Archid: in cap. 2. 11. *quæſt.* 1. & Collectar.
hic in prin. Sed an hoc ſit verum, latiùs dicam in
cap. *Utico, in 3. quæſtione ſuprà, de obligat. ad ra-
tiocin.*

12 Quartò nota in eodem ver. *Citatus*, juncto fine
textus, per ſimplicem actum citationis cauſam
dici præventam, & perpetuari juriſdictionem
judicis citantis. Quod procedit ſive citatio e-
manaverit ad inſtantiam rei, ſive actoris, ut ſint
ejusdem conditionis actor, & reus, cap. 2. *de mut.
petit.* & cap. *Diſpendia, de reſcript. lib.6.* ſecundùm
Cardin. *hic num.3.* Item procedit tam in judice
ordinario ut hic, & l. *Si quis poſteà, ff. de judic.*
quàm in delegato, ut cap. *Gratum*, & cap. *Licet,
ſuprà, de offic. deleg.* & cap. *fin. de offic. leg.* &
hic tenet gloſſ. *unica*, cum qua Feder: de Senis
d. *conſ.97. num.9.* Joann: Andr: *hic num. 6.* &
13 alii tranſeunt. Ratio eſt, quia ubi cœptum eſt
ſemel judicium, ibi finem accipere debet, l. *Ubi
cœptum, ff. de judic.* & cùm citatio, ſeu vocatio
in jus ſit fundamentum judicii, & principium o-
mnium actionum inſtituendarum, §. *ult. in princ.
Inſtit. de pœn. temer. litig.* qui eam præoccupa-
vit, totam cauſam, & juriſdictionem præoccu-
paſſe, ac præveniſſe videtur, ut hic; principium
enim eſt potiſſima pars cujusque rei, l. 1. *ff. de
orig. jur.* & à primordio tituli poſterior forma-
tur eventus. l. *Unica, Cod. de imponen. lucrat. de-
ſcript. lib. 10.* de qua vide plenè per Henricum
Boich. in cap. *Dudum, il primo, de elect.* Item
per citationem negotium non dicitur amplius
integrum, cap. *Capitulum ſanctæ Crucis, ſupra, de
reſcript.* Re autem non integra non admittitur
variatio, cap. *Publicato*, & cap. *Cùm inter, de
elect.* cap. *Si compromiſſarius, eodem tit. lib. 6.*
cap. *In litteris, de offic. deleg.* & l. *Iudex. ff de re
judic.* reg. *Mutare, de regul. jur. lib. 6.* cap. *Si
tibi abſenti, de Præbend. eodem tit.* & Clem. *Cum
14 illuſio, de renunc.* Fallit ſupradicta concluſio ſi
reus fuerit contumax, quia tunc non poterit al-
legare præventionem invito actore; & ita hunc
textum limitant Butr. & Abbas in cap. *Ex teno-
re, ſuprà, de reſcript.* & notat Bartol. in l. *Quam-
vis, num.8. ff. de damno infec.* Et eſt ratio ſecun-
dùm eum, quia reſpectu contumacis citatio ha-
betur pro circumducta, ut l. *Et poſt edictum, ff. de
15 judic.* Quæ limitatio vendicat ſibi locum, etiam-
ſi contumax ad primam citationem velit pur-
gare moram ſolutis expenſis, & dato fideiuſſo-
re de judicio ſiſti; quia hoc non prodeſt actore
non conſentiente, dummodò tamen jus actoris
ſit factum deterius; & hoc modo contrarias o-
piniones conciliat hic Felin. *num.2. verſ. Limita
iſtum textum.*

16 Quintò nota ibi, *juriſdictionis alterius eſſe cœ-
pit*, forum eſſe mutabilem. Sed dubitatur an
hoc ſit verum in omni foro. Et quidem in foro
domicilii procedit de plano, quia liberum eſt
cuilibet ſibi domicilium mutare, cap. *fin.* & ibi
notat gloſſa in figuratione caſus, *infrà, de Paroch.*
l. *Domicilium*, & l. *Nihil eſt, ff. ad municipal.* cum
17 ſimil. & in hoc conveniunt omnes. At verò
ſecùs dicendum eſt in foro contractus, quia ille
forus eſt immutabilis ſaltèm hoc reſpectu, quòd
nequit non factum eſſe quod factum eſt, ut l. *In
bello, §. Facta, ff. de captiv, & poſt limin. reverſ.*
& eſt caſus apertiſſimus in l. 2. *ff. de juriſdict. o-
mnium judic.* per quem textum ita tenet Bart.
in l. *penult. num. 1. ff. eodem*, & ante eum hoc vo-
luit Specul. *in titul. de competen. judic. adit. §. 1.
verſ. Quid ſi debitor, ſubverſ. Quadrageſimo, ad fin.*
18 & ideo ſi debitor in loco ſui domicilii mecum
contraxerit, & poſteà aliò domicilium transtu-
lerit, etiam ante citationem potero eum conve-
nire in loco contractus, quia per mutationem
fori domicilii non ſequitur mutatio fori con-
tractus, ut concludit ibi Specul. Quod Butr. hic
n. 12. dicit eſſe mirabile ad limitationem hujus
Decretalis: & ſequitur Abb. *n.8.* & Felin. *n.*
Pro quo etiam facit ratio naturalis: nam ſi de-
bitor mecum contraxiſſet alibi, quàm in loco
domicilii, non eſſet dubium, quin poſſem illum
convenire, & in loco contractus, & in loco do-
micilii, ut in cap. *Dilecti, ſuprà eod.* & l. 2. Ergo
fortius potero eum convenire quando contraxit,
in loco ſui domicilii; tunc enim concurrunt duo
vincula; Et quamvis unum deſierit per domici-
lii tranſlationem, non tamen deſinit aliud, id eſt
forus contractus, & ſic ſaltèm virtute alterius
potero eum convenire, arg: §. *Affinitatis inſtit. de
19 nupt.* Sed majus dubium eſt in caſu ſequenti. Ti-
tius habens domicilium Peruſii contraxit me-
cum Venetiis, & ſic extra locum ſui domicilii,
quo tempore certum eſt quòd poteram eum
convenire utrobique, id eſt tam in loco contra-
ctus, quàm domicilii, ut proximè concluſum
19 eſt. Sed pone, quod poſteà ante citationem do-
mici-

micilium tranſtulerit Mediolanum; numquid potero illum convenire Perusii, ubi domicilium habebat tempore contractus: Bart. in d. l. 2. *in princ.* tenet affirmativè; & ponderat illam legem, quæ loquitur de domicilio, quod reus habet, vel habuit tempore contractus, & eum ſequitur Imola *hic numer.* 5. ſed contra Bartolum tenent Butr. *num:* 12. Abb. *num.* 8. *verſ. Quinimò plus dicit.* Bart. Aretin, *num* 5. *&* 6. Felin. *n.* 2. & Marianus Socin. in cap. *Licèt, in* 10. *artic. princ. infra eodem.* Moventur omnes per hanc Decretalem à contrario ſenſu; alias enim nimis reſtringeretur, cùm loquatur indefinitè per illa verba, *alterius iurisdictionis eſſe cœpit*. Nec obſtat textus in d. l. 2. quia dum loquitur de domicilio, quod reus habuit tempore contractus, intelligi debet de contractu ibidem celebrato. Neq; hic intellectus, ut dicit Imola, eſt divinativus. Quia ut reſpondet Aretin. non eſt inconveniens ut indefinita illius legis determinetur per hoc capitulum: & ita illa lex loquitur in caſu Specul. de quo ſuprà *n.* 8. prout illam intelligunt ibi Cyn. Salic. Angel. & Paul. de Caſtro: & hæc videtur fuiſſe mens Bartoli, licèt loquatur nimis generaliter. Tantum enim dicit reum poſſe conveniri in loco, ubi habebat domicilium tempore contractus, licèt domicilium mutaverit, nec addidit etiamſi ibi non contraxerit, ſed alibi, prout illi imponit Imola: unde illius dictum quamvis generale reſtringi debet ad caſum cõtractus initi in loco domicilii, ſicut reſtringitur generalitas illius legis: & ita teneas, alioquin ſequeretur ut reus non poſſet conveniri ubi cõtraxit, cùm littera ibi tantùm faciat mentionem de domicilio præſenti, & de illo, quod habebat tempore contractus; cùm tamen forus contractus ſit principalior reſpectu conventionis. Item hoc eſſet reo admodum grave, quia conveniri poſſet in triplici foro, videlicet ubi contraxit, ubi nunc habet domicilium, & ubi domicilium habuit tempore contractus. Ac demum propterea in præcedenti caſu Speculatoris reus conveniri poteſt in loco domicilii, ubi contraxit, quia ibi ſortiebatur duplicem forum, & ad remotionem unius non ſequitur remotio alterius, ut prædixi. Sed in hoc poſteriori caſu in loco domicilii non habet niſi unicum forum, cùm contractus non fuerit inibi celebratus; unde translato domicilio nullus forus ibi remanet, & conſequenter amplius ibi conveniri non poteſt, niſi

21 præceſſerit citatio juxta textum hic. Forus itidem originis immutabilis eſt, ut l. *penult. & fin. C. de municip. & originar. lib.* 10. l. *Filii*, §. *ult. ff. ad municipal.* l. *Domicilium, ff. eod.* & l. *Senatores*, &

22 ibi gloſſ. *ff. de Senator.* Fallit ſi civitas paſſa ſit aratrum, ut Carthago, quia deſinit eſſe civitas, ut leg. *Si uſusfructus civitati, ff. Quemadmodum uſusf-*

23 *fruct. amitt.* Item fallit in muliere, quæ matrimonium contrahit: nam ſortitur forum viri, & in foro originis amplius conveniri non poteſt, ut l. *fin.* §. *Item reſcripſerunt*: & ibi Bartol. *ff. ad municipal.* niſi in foro originis cauſa ſit præventa, ut l. *Cùm quædam puella, ff. de iuriſdict. omn. judic.* & hic notant Butr. *num.* 12. Abb. & Marian. Socin. ambo *num.* 7. Et ex his conclude hanc Decretalem habere locum dumtaxat in ſubdito ratione domicilii, qui deſinit eſſe ſubditus, & efficitur de juriſdictione alterius per translationem domicilii; non autem in ſubdito ratione contractus, vel ratione originis pro-

24 priæ, vel paternæ. Quod tamen limitant Doctores niſi præter mutationem fori contingat etiam mutatio ſtatus perſonæ, ut in laico effecto Clerico, quia tunc coram primo judice contractus, vel originis conveniri non poteſt. Ita Jacob. Butrig. in l. *Quoquo, la ſeconda, C. de Epiſcop. & Cleric.* per illum textum cum ibi notatis, ubi nulla alia ratione Princeps laicus prohibetur fieri Clericus poſt finitum officium ante redditam adminiſtrationem, niſi quia poſt Clericatum coram judice Eccleſiaſtico eſſet conveniendus, & ſequitur Felin. poſt alios *hic n.* 1. Sed hæc non eſt propriè limitatio ad regulam ſuperiùs propoſitam; quia per mutationem ſtatûs non mutatur forus, ſed mutatur judex: nam laicus Bononienſis effectus Clericus poterit conveniri Bononiæ ſicut priùs, ſed non poterit amplius conveniri ſub judice laico; & ſic habebit declinatoriam judicis, ſed non fori. Ita ſingulariter declarat Bald: in Auth. *Qua in provincia, n.* 6. *verſ. Quintò oppono, C. Ubi de crim. ag. oport.* dicens hoc eſſe valdè notabile.

25 Ultimò nota ex textu mutationem fori poſt citationem non obſtare, quominus citatus teneatur coram primo judice cauſam proſequi, ut hîc deciditur: & poteſt multipliciter poni caſus ſecundùm Hoſtienſem *in princ.* Joann. Andr. *num.* 2. Collectar. *in princ.* Bellam. *num.* 1. Butr. *num.* 7. Abb. *num.* 13. & latiſſimè proſequitur Marianus Socin. *in decimoquinto articulo principali à num.* 45. Primò enim caſus formari poteſt in laico, qui conventus, & citatus coram judice ſæculari poſteà factus eſt Clericus: non enim in cauſa illa poteſt declinare forum judicis laici, quemadmodum poſſet ſi cauſa in foro laico per citationem non eſſet præventa, ut cap. 1. *&* 2. & cap. *Si diligenti, ſupra eodem.* Sed an hoc ſit verum, & an vendicet ſibi locum in cauſis tam civilibus, quàm criminalibus, & tam reſpectu executionis realis, quam perſonalis, plenè examino in cap. *Unico in* 4. *quæſtione à num.* 41. *uſq;*

26 *ad num.* 77. *ſuprà, de obligat. ad ratiocin.* Secundò poteſt poni caſus in Clerico, qui citatus coram Epiſcopo poſtea de illius conſenſu ad aliam diœceſim, vel Eccleſiam ſe tranſtulit, ut cap. *Admonet, ſuprà, de renunciat.* Quod intellige quando erat ſubditus ratione domicilii, vel beneficii, ſecùs ſi ratione originis, cùm ille forus ſit immutabilis, ut dixi ſupra *num.* 21. & declarat

27 Abb. *hic, num.* 13. *verſ. Secundò.* Tertiò ponitur caſus in Clerico in minoribus Ordinibus conſtituto, qui poſt citationem judicis Eccleſiaſtici uxorem duxit: nam ſi habitum, & tonſuram non deferat, perdit privilegium fori tam in civilibus, quàm in criminalibus, ut in cap. *Unico, de Cler. conjug. lib.* 6. unde coram Eccleſiaſtico conveniri poteſt ratione præventionis dumtaxat ut hic. Secùs ſi incedat in habitu, & tonſura, quia tunc etiam ceſſante præventione conveniendus erit coram Eccleſiaſtico, ut in d. cap. *Unico*, dummodò tamen hodie alicujus Eccleſiæ ſervitio, vel miniſterio ab Epiſcopo deputatus eidem Eccleſiæ ſerviat, vel miniſtret, ut ſtatuitur Decreto Concilii Tridentini in cap. 6. *verſ. In Clericis verò conjugatis, ſeſſ.* 23. in civitatibus autẽ conveniendus erit coram Eccleſiaſtico ratione præ-

præventionis tantùm, juxta textum hîc, ut per Abb. *num.13.verſ. Tertiò*, ſed ceſſante præventione judex laicus in civilibus poterit cognoſcere, & pronunciare, dummodò tamen abſtineat ab omni perſonali diſtrictione, ut latiſſimè conſuluit Lap. *alleg.* 118. incipien. *Quæritur non leviter*; De communi Covarr. *Pract. quæſt. cap.* 31.
28 *num.* 7. Quod procedit etiamſi talis Clericus habeat requiſita Concilii Tridentini, ut jam pridem cenſuit S. Congregatio ejuſdem Concilii interpres; nam propoſito dubio in cauſa Andrien. An clericus conjugatus habens qualitates requiſitas tam Conſtitutione Boniſacii VIII. quæ incipit: *Clerici qui cum unicu*, quàm Decreto Tridentini Concilii *cap. 6. ſeſſ. 23.* gaudeat privilegio fori, etiam in civilibus: *Die 13. Februarii* 1610. S. Congregatio, cui interfuerunt S.R.E. Cardinalis Camerinen. de Monte, Aquaviva, Plattus, Mantica, Nazareth, & Millinus, nemine diſcrepante cenſuit hujuſmodi clericum conjugatum non gaudere privilegio fori in civilibus, ubi de crimine non agitur. Cæterùm clericum talem non poſſe ab hujuſmodi cauſas civiles perſonaliter diſtringi, aut in carcerem conjici: nam etſi Lapi allegatio, cui communiter adhæſerunt Domini, in ſubtiliori diſputatione aliquid poſſet habere difficultatis: tutius tamen putârunt a recepta Doctorum ſententia in hac materia non recedere; quia tamen in nonnullis locis fertur vigere conſuetudo, qua clerici hujuſmodi etiam aliquibus qualitatibus requiſitis carentes gaudeant privilegio fori tam in civilibus, quàm in criminalibus; nihil viſum eſt decernendum, aut edendum niſi prius ſpeciali diſputatione deliberetur, an hujuſmodi conſuetudo favens Clericis conjugatis magis, quàm Conſtitutio Boniſacii, & Concilium Tridentinum ſit valida, & obſervanda.

In caſibus ergo ſupradictis, & aliis conſimilibus legitimè citatus coram primo judice non poterit illius juriſdictionem declinare, ex eo quòd poſtea alterius fori eſſe cœperit: & ita hic eſt caſus ſecundùm omnes.

29 Oppono. Exemptionis privilegium eximit univerſaliter à juriſdictione judicis ordinarii, cap. *Frater noſter*, & ibi gloſſ. *in ver. Aliquid*, 16. *quæſt* 1. & cap. *Cum capella, infrà, de privileg.* Item privilegium ſuperveniens tollit vinculum obligationis jam contractæ, cap. *Ex antiquis*, cap. *Fraternitatem*, & cap. *Si ſervus*. 54. *diſtinct.* Ergo multò magis extinguere debet actum non conſummatum, ſed tantummodò initiatum per citationem: ſi enim ſolvit jam contractum, fortius impedit contrahendum, l. *Uranius*, *ff. de fidejuſſor.*
30 Præterea quando actus non eſt momentaneus, ſed habet tractum ſucceſſivum, privilegium ante actum conſummatum ſuperveniens pro futuro tempore operatur effectum ſuum, ut l. *Fiſcus*, *ff. de jure fiſc.* l. *Cùm quid*, §. *Fiſcus*, *ff. de uſur.* & l. *Ea qua*, *C. de reſtitut. in integr.*

31 Solutio. Peractum citationis privilegium eſt præventum, & propterea non ſuffragatur, ut l. *Tutor*, *ff. de ex. uſ. tutor.* ſecundùm Hoſtienſ. *hic num* 2, Joann. Andr. *num.* 4. Bellam. *in 4 notab.* & Butr. *num.* 20. Vel ſecundùm Anchar. *ſub n.* 5. contraria locum habent in re, ſive diviſibili ut alia conſideratio habeatur pro tempore præterito, & alia pro futuro. Hic autem agitur de actu indiviſibili, quia inſtantia judicii non debet dividi, ſed ibi finem accipere ubi initium habuit, leg. *Ubi cœptum*, *ff. de judic.* & Authen. *Qui ſemel*, *C. quomodo, & quand. jud.* & eſt ratio, quia in judicio quaſi contrahitur, ut l. 3, §. *Idem ſcribit*, *ff. de pecul.* unde ſicut ex contractu vero non poteſt alter ex contrahentibus reſilire altero invito, ut l. *Sicut*, *C. de act. & oblig.* ita nec ab illo quaſi contractu per citationem initiato poteſt citatus ſe ſubtrahere per mutationem fori, ut *hic*. Generaliter autem an privilegium, vel jus ſuperveniens liberet quem ab onere, an ve proſit quoad obligationes contractas, vel jura in judicio deducta, diſtingue ut hic plenè per eundem Anchar. *n.* 5. *verſ. Et tamen latius.*

DE LITIS CONTESTAtione,

Cap. Olim.

SUMMARIUM.

1 *Univerſitas, vel Collegium non poteſt excommunicari.*
2 *Excommunicatio lata in Capitulum an teneat.*
3 *Litis conteſtatio fit per petitionem in jure propoſitam, & per reſponſionem ſequutam.*
4 *Litis conteſtatio quid ſit. Latè diſcutitur uſque ad n. 44.*
5 *Litis conteſtatio eſt fundamentum judicij, & litis exordium.*
6 *Lis mota non dicitur ante litis conteſtationem.*
7 *Inſtantia cauſarum ante litis conteſtationem non currit.*
8 *Principium eſt potiſſima pars cuiuſq; rei.*
9 *Litis conteſtatio eſt lapis angularis judicij*
10 *Proceſſus ſine litis conteſtatione eſt irritus.*
11 *Sententia lite non conteſtata eſt ipſo jure nulla.*
12 *Nec eſt exequenda, etiamſi lapſa ſint fatalia.*
13 *Litis conteſtatio non inducitur per narrationem factam in libello ſine petitione, & concluſione.*
14 *Nec per productionem actorum ſi nulla appareat petitio.*
15 *Iudicium petitione omiſſa eſt nullum.*
16 *Actor admitti non debet ad litigandum niſi libello in ſcriptis porrecto. & n. ſeq.*
17 *Litis conteſtatio non fit extra judicium.*
18 *Libellum non ſufficit tranſmittere ad domum rei, niſi petitio poſteà in judicio reyciatur.*
19 *Arbitraria redacta ſunt ad inſtar judiciorum.*
20 *Litis conteſtatio fit coram arbitris juris, & habet omnes effectus conteſtationis vera, vel interpretativa.*
21 *Secùs coram arbitratore.*
22 *Petitio ſola litis conteſtationem non inducit niſi ſequatur reſponſio rei.*
23 *Litis conteſtatio non oritur, niſi reſponſio rei ſit relativa ad libellum.*
24 *Et ſufficit reſponſio juris.*
25 *Actio quid ſit.*
26 *Litis conteſtatio an fiat ſi reus neget narrata, prout narrantur eſſe vera.*

Et

27 *Et quid ſi productis juribus, & parte citata rei procurator alleget generalia contra.*
28 *Et quid ſi reus reſpondeat, tu mentiris.*
Legibus, & non conviciis certandum eſt. ibid.
29 *Exhæredatio valet, licèt fiat verbis contumelioſis, & turpibus.*
30 *Litis conteſtatio an inducatur per confeſſionem rei.*
31 *Sententia diffinitiva non fertur ſi reus confiteatur ante oblatum libellum, ſed fit ei præceptum ut ſolvat infra certum tempus.*
32 *Confeſſio facta animo declinandi juriſdictionem, non inducit conteſtationem litis.*
33 *Secus ſi animo litigandi poſt oblatum libellum.*
34 *Litis conteſtatio mirabilis ex Hoſtienſi.*
35 *Confeſſio rei in figura judicii an in dubio litis conteſtationem inducat.*
36 *Litis conteſtatio fit per reſponſionem datam ad libellum partim confitendo, & partim negando.*
37 *Litis conteſtatio fit per reſponſionem rei datam ad libellum etiam actore abſente, & ex intervallo, nec verba ſunt neceſſaria.*
38 *Et quid ſi actor poſt reſponſionem rei non compareat, nec proſequatur.*
39 *Litis conteſtatio dependet ab animo rei.*
40 *Nec inducitur niſi reſponſio fiat propoſito litigandi, & num: ſeqq.*
41 *Conteſtari quid ſit.*
42 *Conteſtandi animus præſumitur ubi verba conteſtationi ſunt apta, niſi contrarium appareat per proteſtationem.*
43 *Verbo non præſumitur quis exprimere quod mente non cogitavit.*
44 *Litis conteſtatio non inducitur per poſitiones, & reſponſiones datas ad eas, & n: ſeqq.*
45 *Ponens nihil petit, ſed factum narrat.*
46 *Sententia debet eſſe conformis non poſitioni, ſed petitioni.*
47 *Poſitiones fieri poſſunt etiam ante litis conteſtationem.*
48 *Litis conteſtatio an fiat per generalem poſitionem, & reſponſionem rei.*
49 *Poſitiones cur in judiciis introductæ, & n. 90.*
50 *Poſitio generalis nunquam inducit conteſtationem litis, niſi petitionem habeat admixtam.*
51 *Articuli concluſivi ſunt loco libelli, & per reſponſionem datam ad illos oritur litis conteſtatio.*
52 *Poſitionis diffinitio quæ ſit de illius ſubſtantia latè diſcutitur in fin.*
53 *Diffinitio non eſt bona ſi conveniat aliis à diffinito.*
54 *Poſitiones in cauſa fieri poſſunt tam per actorem, quàm per reum, & num: 89.*
55 *Diffinitio authoris ponitur, & per partes explicatur, uſque in fin.*
56 *Poſitiones in quo differant ab interrogatoriis.*
57 *Ponens, omnia quæ ponit, diſpoſitivè intelligitur confiteri.*
58 *Actor ſicut per reſponſionem rei, ita & reus per poſitionem actoris relevatur ab onere probandi.*
59 *Judicium non debet claudicare, & n: ſeq.*
60 *Interrogatoriis principale negocium tangentibus non cogitur pars reſpondere, niſi dentur diſpoſitivè medio juramento per modum poſitionum.*
61 *Si tamen reſpondeat, & confiteatur, ſibi præjudicat.*
62 *Poſitio debet eſſe affirmativa, & non negativa, & num: ſeq.*
63 *Negativa regulariter non eſt probabilis.*
64 *Poſitio negativa nihil ponit, ſed removet.*
65 *Nec dicitur poſitio, ſed interrogatio, niſi quatenus habeat implicitam affirmativam.*
66 *Carentia, & non exiſtentia an, & in quo differant.*
67 *Negativa in ſubjecto ſemper eſt probabilis.*
68 *Poſitioni negativæ an, & quando ſit reſpondendum.*
69 *Quid ſi negativa ſit coarctata.*
70 *Et quid ſi poſitio negativa non coarctata ſit de facto, contra quem ponitur.*
71 *Nihil eſt in probatione, quod priùs non ſit in natura.*
72 *Poſitioni negativæ non coarctatæ de facto alterius an debeat reſponderi.*
Et quid ſi ſit mixta de facto partim proprio, & partim alieno, num: 74.
73 *Raynerius Iacobi Butrigarii Pædagogus, & tranſcriba.*
75 *Poſitiones negativæ ſi æquitas ſuadeat, hodie admitti poſſunt, etiamſi aliàs probari non poſſint quàm per confeſſionem partis.*
76 *Poſitioni duplici, vel multiplex factum continenti non eſt reſpondendum, niſi dividatur vel declaretur.*
77 *Poſitionem multiplicem negans an videatur ſingula negare.*
78 *Poſitioni generali, obſcuræ, incertæ, implicitæ æquivocæ, captioſæ, vel alternativæ reſponderi non debet.*
79 *Poſitio juris, id eſt, de caſu legis, vel gloſſæ non admittitur.*
80 *Fallit in jure conſuetudinario, vel municipali.*
81 *Poſitio omnino impertinens non debet admitti.*
82 *Poſitio pertinens quæ dicatur.*
83 *Poſitioni de qua dubitatur num ſit pertinens an, & quomodo ſit reſpondendum.*
84 *Poſitiones non fiunt in criminalibus, nec recuſans reſpondere habetur pro confeſſo.*
85 *Poſitioni criminoſæ an & quando ſit reſpondendum.*
86 *Poſitiones medio juramento ſunt judici in ſcriptis offerendæ.*
87 *Poſitionibus an, & quando reſponderi poſſit per Procuratorem, vel cum præſentia Advocati.*
88 *Reus ſuper poſitionibus à quo ſit interrogandus.*
90 *Poſitiones in quo differant ab articulis.*
91 *Articulus quid ſit.*
92 *Teſtes ſuper articulis debent deponere de ſcientia per ſenſus corporeos, non autem de credulitate.*
93 *Poſitionibus an reſponderi poſſit per verbum* credit, vel non credit.
94 *Et an hujuſmodi reſponſio cenſeatur de credulitate, an de veritate.*
95 *Et quid ad effectum, ut incurratur perjurium.*
96 *Advocatus qui docuit clientulum falſum reſpondere, tenetur parti damna reſarcire.*
97 *Advocatorum prava ſuggeſtio in poſitionibus negandis.*

OLIM. Non per poſitiones, & reſpon-
ſiones, ſed per petitionem in jure pro-
poſitam, & reſponſionem ſequutam
fit litis conteſtatio, qua omiſſa, nullus
eſt proceſſus. Hoc dicit. Dividitur in duas par-
tes. Primò ponit proceſſum judicum, & ipſo-
rum relationem Secundò ipſum proceſſum de-
cernit irritum, & rationem reddit. Secunda ibi,
Procuratoribus.

1 Nota primò ex principio textus, ibi, *excom-
municationum ſententiæ.* Capitulum, & ſic Uni-
verſitatem, poſſe excommunicari: nam ut patet
in compilatione antiqua, & recitat hic Joan.
Andr. & Abb. ambo *num:* 2. Capitulum ſancti
Quintini irrogaverat injurias Epiſcopo Novien-
ſi, & Epiſcopus propter ejuſmodi injurias illud
excommunicavit; & ita olim excommunicaba-
tur Capitulum ſecundùm eos, & Butr. *num:* 6.
in ſecunda oppoſitione. Sed hodie in Univerſita-
tem, vel Collegium ferri non poteſt ſententia
excommunicationis, ſed in ſingulos tantùm
de Univerſitate vel Collegio, quos culpabiles
eſſe conſtiterit, ut eſt expreſſum in cap. *Roma-
na,* §. *In Univerſitatem, de ſent. excomm. lib.* 6. &
fortè olim hoc fiebat de facto potius, quàm de
jure. nec contrarium probat hæc littera, quia
2 ſimpliciter narrat factum Subdit tamen Butr.
quod ſi Capitulum etiam hodie excommunice-
tur, tenet ſententia: & fuit opinio Bernardi,
quam tamen reprobant Hoſtienſ. Archid. Joann.
Monach. & Joann. Andr. ut notatur in d. §. *In
univerſitatem,* in gloſſ. *in ver. Penitus,* & Marian.
Socin in cap. *Mulieres, in* 2. *quæſt. num:* 15. *infra,
de ſent. excomm.* Pro quo facit littera d. §. *In
univerſitatem,* ibi, *penitus prohibemus.* De hac
materia ſcripſi plenè in cap. *Reſponſo, eodem ti-
tul.*

3 Secundò nota litis conteſtationem fieri per
petitionem in jure propoſitam, & reſponſionem
ſubſequutam. Idem habetur in cap. *Dudum, il
4 ſecondo, verſ. Licet autem, ſupra de elect.* Nam ut
diffinit gloſſa hic, litis conteſtatio eſt negocii
principalis hinc inde apud judicem facta narra-
tio, & ſubſequuta reſponſio: & fuit diffinitio
Bulgari, Azonis, & Tancredi, quam ſequuti fue-
runt ferè antiqui omnes uſque ad Hoſtienſem,
ut ipſemet teſtatur *hic num:* 1. & Marian. Socin.
ſupra in rubr. eod. num: Verum Hoſtienſ. *hic* & *in
Summa hoc tit.* §. 1. dicit hanc deſcriptionem de-
ſtrui; quia per poſitiones quoque apud judicem
narratur principale negocium hinc inde, & ta-
men per eas litis conteſtatio non inducitur, ut
hic patet. Præterea abundant illa verba, & ſub-
ſequuta reſponſio, quia implicitè continetur
ſub dictione illa *hinc inde* Unde Hoſtienſ. ponit
aliam deſcriptionem, videlicet litis conteſtatio
eſt fundamentum judicii per petitionem in ju-
re propoſitam, & congruam reſponſionem ſe-
quutam animo conteſtandi litem factam, quo o-
miſſo ſi in figuram judicii procedatur, vexantur
inanibus laboribus, & ſumptibus litigantes: &
ſequuntur hic Joann. Andr. Butr. Cardin. Imol,
Joan. de Anan & omnes Doctores teſte Maria-
no Socino *ubi ſupra.* Quæ tamen diffinitio, ſeu de-
ſcriptio peccat in eo, quod deſcribit conteſtatio-
nem litis per animum conteſtandi litem, & ad-
huc ignoratur quid ſit litis conteſtatio, & ſic diffi-
nit idem per idem: quo vitio etiam laborat
deſcriptio prolixior quam ponit Marian. So-
cin. *loco citato.* Ac præterea omnino extrinſe-
cum, & accidentale eſt ut omiſſa litis conte-
ſtatione, litigantes vexentur inanibus labori-
bus, & expenſis. Ac demum ſi litis conteſta-
tio eſt fundamentum judicii, neceſſario hinc
ſequitur ut eo omiſſo proceſſus ſit nullus; &
conſequenter ſupervacaneum fuit addere illa
5 verba, *quo omiſſo,* &c. Unde ſatis fuiſſet ſic de-
ſcribere, videlicet, litis conteſtatio eſt funda-
mentum judicii per petitionem in jure propoſi-
tam, & congruam reſponſionem ſequutam ani-
mo litigandi.

6 Et primò dictum eſt fundamentum, quia litis
conteſtatio eſt litis exordium, & principium
cauſæ, ut legitur & notatur in cap. *Super quæſtio-
num,* §. *Intentionis, ſupra de offic. deleg.* ita ut antea
non dicatur lis mota, cap. *Ex parte, il* 2. *in fine, de
verb. ſignific.* Bald. *conſ.* 150. *Caſus actualiter, num:*
2. *verſ. Ex quo apparet, lib.* 2. nec dicatur, quis pe-
7 tere velle, ut l. *Amplius ff. Rem rat. haber.* & ſic li-
tis conteſtatio dat principium inſtantiæ, ut cur-
rat. Roman. *conſ.* 174. *Ampliſſime Doctor, num:* 4.
& 5. Alex. *conſ.* 247. *Viſis, num:* 10. *verſ. Non obſtat,
lib.* 6. Quod nota pro intelligentia Concilii Tri-
8 dentini in cap. *Cauſa omnes,* 20. *ſeſſ.* 24. Cujuſque
autem rei potiſſima pars eſt principium, l. 1. *ff.
9 de orig. jur.* Unde litis conteſtatio non ſolum eſt
de proceſſu, ſed lapis angularis judicii, & ejus
fundamentum, ut in Authen. *de litig.* §. *Omnem,*
& fuit dictum Baldi *hic num:* 2. & in cap. *Dudum,
il.* 2. *num:* 20. *ſupra de elect.* Oldrad. *conſ.* 12. *Quæ-
10 ſtio eſt prima, in princip.* Sicut autem materiali æ-
dificio ruina imminet fundamento omiſſo, & ſi-
militer ſpirituali, cap *Cùm Paulus,* 1. *quæſt.* 1. cap.
fin. 48. *diſt.* cap. *Veniens, infra de Presb. non baptiz.*
ſic & ædificio judiciorum, ſecundum Hoſtienſ.
Unde non mirum ſi Papa *hic,* & in d, cap *Dudum,*
§. *Licet autem,* pronunciet proceſſum irritum ex
eo quod litis conteſtationem non invenerit eſſe
11 factam. Itaque ſententia lata lite non conteſtata
eſt ipſo jure nulla, cum litis conteſtatio ſit de
ſubſtantia judicii, l. *Prolatam,* & ibi Bart. *C. de
ſent.* Bald. *conſ.* 362. *Quamquam ſuper, num:* 3 *in
12 fine, verſ. Sed dicendum eſt, libro* 3. adeo ut etiam-
ſi dicatur tranſiviſſe in rem judicatam, eo quod
fatalia ſint deſerta: nihilominus non ſit exe-
quenda, ſi ex proceſſu appareat litem non fuiſſe
conteſtatam. Bald. *conſ.* 225. *In cauſa vertente, in
princ. lib.* 5.

13 Secundò dictum eſt, per petitionem, quia ſi-
ne illa non fit litis conteſtatio, ut *hic,* & in d. cap.
Dudum, unde ſi in libello fieret ſola narratio abſ-
que petitione, & concluſione, tunc per reſpon-
ſionem non intelligeretur litis conteſtatio fa-
cta, ut per Rotam *deciſ.* 12, *alias* 2. *in tit. de lit. con-
14 teſt. in novis, num:* 3. & Butr. *hic* poſt Hoſtienſ. *nu-
mer.* 13. adeo ut neque ex productione actorum
verè, vel interpretativè litis conteſtatio oriri
poſſit ſi nulla præceſſerit petitio, ut decidit Ro-
15 ta apud Cardin. Seraphin. *deciſ.* 698. *num.* 8. &
petitione omiſſa judicium eſt nullum, Raphael
Cuman. *conſ* 86. *Quamvis de jure, num:* 3. *uſque in
finem.* Stat ergo regula, ut per reſponſionem ad
libellum narrantem non inducatur litis conte-
ſtatio, ut hic per Butr. *d. num.* 13. *verſ. Remanet er-
go regula.* Fallit primò coram Papa, ut ſervatur Cu-
ria. Secundò fallit in c. uſi, electionum, in qui-
bus

bus non exigitur litis conteſtatio. Tertiò fallit in aliis cauſis ſpiritualibus. Quartò fallit quando inter Religioſos agitur. Quintò fallit ſecundùm aliquos in libello in poſſeſſorio, ut latius per Butri ſupra, & Abb. *num*: 20.

26 Tertiò dictum eſt *propoſitam*, id eſt in ſcriptis porrectam, quia actor admitti non debet ad litigandum, niſi libello in ſcriptis porrecto, ut in cap. 1. *de libel. oblat.* & aliter non fit litis conteſtatio, Hoſtienſ. *hic num*: 1. *verſ. Et benè dixi per petitionem*, & alii communiter; licèt Butr. *hic num*: 27. dicat litis conteſtationem fieri poſſe etiam ſine ſcriptis, allegat cap. *Relatum, de offic. Deleg.* l. 1. *ff. de eden.* & Specul. *de lit. conteſt.* §. 1. *verſ. Sed numquid, num*: 23. ubi tenet litis conteſtationem fieri etiam ad interrogationem partis: fatetur tamen Butr. exigi libellum. Sed hæc non compatiuntur, ut litis conteſtatio exigat libellum, & fieri poſſit ſine ſcriptis.

27 Quartò dictum eſt, *in jure*, quia extra judicium non fit litis conteſtatio. §. *Offeratur*, 3. *quæſt.* 3. cap. 1. *ſupra, tit. proximo*, & l. *voluit, ff. de interrogat. action.* alioquin ut Hoſtienſ. inquit, quandocunque ruſticus peteret aliquid ab alio extra judicium, diceremus litis conteſtationem fieri ruſtico à quo petitur hoc negante, quod eſ-

28 ſet ridiculum. Itaque oportet libellum in judicio porrigere, ut in d. cap. 1. *de libell. oblat.* & in Authen. *Offeratur*, & ibi notat gloſſ. 1. & Cyn. *in ſua quæſt. C. de lit. conteſt.* Nec ſufficit libellum tranſmittere ad domum rei, niſi petitio poſtea in judicio rejiceretur, ut poſt Abb. notat. *hic* Marian. Socin. *in octavo principali articulo*,

29 *num*. 52. Et quia arbitria redacta ſunt ad inſtar judiciorum, l. 1. *ff. de arbitr.* gloſſa *in rubr. infra eodem tit.* & in cap. *Cùm dilectus, in ver. Niſi, de*

20 *his*: idcirco coram arbitris juris fit litis conteſtatio, & ex ea reſultant omnes juris effectus, qui ex vera, vel interpretativa litis conteſtatione oriuntur, ut per Specul. *de lit. conteſt.* §. *Nunc tangamus, num*: 2. Oldrad. *conſ.* 176. *Factum tale eſt, in 1. quæſt num*: 1. Bart. in l. *Cùm antea, num*. 7. & ibi etiam Bald. *num*: 11. *C. de arbitr.* & reſolvit Rota coram Cardinali Seraphino *deciſ.* 697.

21 *num*: 3. licèt ſecùs ſit coram arbitratore, ut ibi per Rotam, & Oldrad. *ubi ſupra*. Et per hoc ſalvari poteſt diffinitio Hoſtienſis ab impugnationibus Mariani Socini. qui ſupra in rubrica dicit ejus diffinitionem eſſe defectivam, & non convertibilem cum ſuo diffinito, ad l. *Omnis diffinitio, ff. de regul. jur.* juncta l. 1. *ff. de dolo*. Imo enim verba illa, *in jure*, verificari poſſunt tam in conteſtatione litis, quæ fit coram Judice, quàm in ea, quæ fit coram arbitris juris, ut prædiximus.

22 Quintò dictum eſt, *reſponſionem*, quia ſola petitio, & libelli oblatio non inducit conteſtationem litis, niſi ſequatur reſponſio rei, ut probat textus noſter, & cap. *Dudum*, §. *Licet autem, de elect.*

23 Sextò addita eſt particula, *congruam*, quia non ſufficit qualiſcunque reſponſio, ſed oportet ut ſit relativa ad libellum, ut notat Bald. in cap. *Dudum, il ſecondo, num*: 19. *ſupra de elect.* non enim ſufficeret, ſi reus diceret, Volo litigare cum adverſario, & non contradiceret petitioni, arg. l. *Rem non novam, C. de Iudic.* quia neſciretur an confiteretur, vel negaret petita, ut hic tenet In-

24 nocen. *num*: 3. *verſ. Sed tamen.* Et dicitur congrua reſponſio etiam de jure, ut ſi petam à te fundum, quem promiſiſti, vel vendidiſti; & tu reſpondeas, non competit tibi actio, vel tibi de

25 jure non debetur fundus, quem tu petis: nam cum actio ſit jus petendi in judicio, quod ſibi debetur, id eſt de jure, *Inſtitut. de action. in princ.* eadem ratione & defenſio, ſive reſponſio rei legitima eſt: Quod petis tibi de jure non debetur, ſecundum Innocent. *hic num*: 2. Hoſtienſ. *num*: 5. *verſ. Hoc autem notandum*, & alios communiter.

26 Similiter congrua eſt reſponſio ſi reus dicit, Nego narrata prout narrantur eſſe vera; quia videtur reſponſum ſuper toto; & ideo facta eſt litis conteſtatio, ut notatur in l. 1. *ff. quar. rer. act. non datur*, & in c. *Cùm ad Sedem. de reſtit. ſpoliat.* & tenet Cyn. in l. 1. *in 4. quæſt. C. de lit. conteſt.* Bald. in d. cap. *Dudum, nu*: 18. Raphael Fulgoſ. *conſil* 138. *in quæſtione, in princip. & conſ.* 160. Joannes & Corus, *num*: 4. & ita communiter teneri teſtatur hic Joan. de Imola *n*. 10.

Tutius tamen eſt reſpondere, nego narrata prout narrantur, & petita prout petuntur eſſe vera, ſecundum Bald. *loco citato*, & ita ſervant

27 cauti Procuratores. Unde litis conteſtationem induci, quando parte citata, & productis juribus Procurator ex adverſo allegat generalia contra, tenet Aretin. *conſil*. 30. *num*: 10. *verſ. Quinimo*, & dixit Rota coram Card. Seraphino *deciſ.* 920. *num*: 2.

28 Quinimo fit etiam litis conteſtatio ſi reus reſpondendo dicat, tu mentiris, vel quid ſimile, ut tenet Guliel. de Cun, in l. *un. C. eod.* nam etſi legibus, & non convitiis certandum ſit, ut l. *Quiſquis, C. de poſtul.* & quod calore iracundiæ dicitur, pro non dicto habeatur, cap. *Ex litteris, infra de divort.* & l. *Quod calore, ff. de regul. jur.* tamen ejuſmodi verba utcumque opprobrioſa conveniunt naturæ negocii, de quo agitur, exemplo

29 exhæreditationis, quæ valet etiamſi fiat verbis contumelioſis, & turpibus, ut l. 1. *in princip ff. de liber. & poſthum.* Cæterum hoc intellige, dummodo reus prædicta verba proferat in reſponſione ad libellum, & in tali reſponſione perſiſtat. Si verò animo non reſpondendi, & potius calore iracundiæ; inſpiciendum eſt tempus, & geſta, & alia quæ conſiderari ſolent ad judicandum de animo, ut l. *Dolum, C. de dolo*, & c. 2. *de renunc. lib.* 6. & ita opinionem Guliel. declarat Abbas *hic in 5 quæſt. num*: 28: cujus declaratio placet Mariano Socino n. 85. & mihi.

30 Generaliter autem congrua dicitur reſponſio ad litem conteſtandam, ſive negando ſive confitendo, ut dicit gloſſa hic, & ita non ſolum per negationem, ſed etiam per confeſſionem fit litis conteſtatio, & per talem confeſſionem reus condemnatur, l. *Iulianus, ff. de confeſſ* & tenet gloſſa in cap. *Dudum, in ver. Reſponſionem, ſupra de elect.* Bald. in l. *Si rem, ff. de Procurat.* Cardinal. in Clemen. *Sæpe, in 26. quæſt. de verbor ſignific.* & eſt communis opinio, ut hic teſtatur Joan. de A-

31 nan. *num*: 6. & Felin: *num*: 5. Sed tu diſtingue: nam aut reus confitetur ante libelli oblationem, aut poſt: Si antè, non fit litis conteſtatio, cùm ad illius ſubſtantiam requiratur ut præcedat petitio in ſcriptis, ſeu libellus, ut oſtenſum eſt ſupra *num*: 16. *& ſeq.* Ita Specul. *de lit. conteſt.* §. *Nunc dicamus*, *verſ. Sed ſi rem non neget*, *num*: 11.

Un-

Unde hoc caſu non fertur diffinitiva, ſed judex
præcipit reo ut ſolvat intra certum tempus, ut
l. *Ait Prætor*, §. *Permittitur*, *ff. de minor.* & l. *Si
debitori*, *ff. de iudic.* Et hujuſmodi præceptum,
cùm non fiat in figura judicii, non appellatur
ſententia, ſed ſimpliciter præceptum, ut notat
gloſſa ſingularis in l. *Cùm non ſolum*, in §. *Ne-
ceſſitate*, *in ver. imponenda*, *circa med. verſ. Po-
teſt diſtingui*, *de bon. quæ liber.* gloſſ. in d. cap.
Dudum, *in ver. Reſponſionem*. Quod dicit eſſe
mente tenendum Bald. *hic num: 4. verſ. Aut eſt du-*
32 *bium.* Si verò reus confitetur poſt libelli obla-
tionem, & ſic in figura judicii, tunc ſubdiſtin-
gue tres caſus; Primus eſt quando confitetur
quia non vult litigare, & ſic animo declinandi
judicium; & manifeſtum eſt non fieri litis con-
teſtationem, ut d. l. *Si debitor*, *ff. de iudic.* l. *Si
reus*, *ff. de Procurator.* & l. *Si domus*. §. *Qui confite-
tur ff. de legat.* 1. & tenent gloſſ. præalleg. Bald.
in l. *Unica*, *C. de litis conteſt.* & Felin *hic num: 5.* &
eſt ratio quia ſine animo litigandi non fit litis
conteſtatio, ut dicam infra in explicatione ulti-
mi membri diffinitionis. Dicit enim lex, per
narrationem propoſitam, & contradictionem
objectam ſit litis conteſtatio, l. *Rem non novam*,
§. *Patroni*, *C de judic.* Qui autem confitetur ſine
animo conteſtandi litem non contradicit, ſed
33 potius conſentit actori. Secundus eſt, quando
reus poſt oblatum libellum confitetur, ſed tamen
intendit litigare, quia ſua intereſt in cauſa pro-
cedere: & abſque dubio fit litis conteſtatio, l.
At qui natura, §. *Cùm me abſente*, *ff. de negot. geſt.*
& ita procedit textus in præalleg. l. *Iulianus*,
ff. de confeſſ. ubi contra reum confitentem fertur
diffinitiva, ut per gloſſ. in d. cap. *Dudum*, *in ver.*
34 *Reſponſionem*, *de elect.* notabile exemplum po-
nit hic Hoſtienſ. *num: 14.* ubi cum Lugduni in
quadam cauſa libellus inepte formatus fuiſſet,
conſuluit ut reus reſponderet, confiteor propo-
ſita in libello, ſicut proponuntur, & dico peti-
tionem fieri non debere: & ita per confeſſionem
animo litigandi, quia ſua intererat in cauſa
procedere, fuit facta litis conteſtatio: & ſuadet
Hoſtienſ. omnes fuerunt ſtupefacti, quando au-
35 dierunt talem modum conteſtandi litem. Ter-
tius denique caſus eſt, quando reus confitetur, &
eſt dubium an hoc fecerit animo procedendi in
cauſa, necne: & Bald. in dict. l. *Unica*, tenet hoc
tertio caſu litis conteſtationem fieri per talem
confeſſionem in figura judicii emanatam: & i-
dem tenet *hic num 4.* ubi dicit in dubio fieri con-
teſtationem, ſi reus confiteatur oblato libello,
& per eum recepto, & datis induciis delibera-
toriis. Sed in hoc contrarium tenet Imola in l.
Si dominus, §. *Qui confitetur*, *ff. de legat.* primò ubi
dicit ſervandam eſſe mentem confitentis, ſi de
illa conſtet, ſed ſi non conſtet, non fieri litis con-
teſtationem alleg. gloſſ. l. *Proinde*, §. 1. *ad leg. A-
quil.* & in §. *Seſcepto*, in Authen. *de exhiben. reu*, &
in d. cap. *Dudum*, & hoc ipſum tenet Imola *hic*,
cujus opinio verior videtur: in dubio enim reus
non eſt credendus confiteri animo litigandi. ni-
ſi fortè ultra confeſſionem in aliquo contradi-
cat, ut in exemplo Hoſtienſis, vel ſi dicat, fateor
narrata, ſed nondum venit dies obligationis: &
36 hoc ſequitur Felin. *hic num: 5.* & eſt ex mente
Rotæ *deciſ. 6 num. 1. de lit. conteſt.* alias 354. quæ
incipit, *Si dato libello*, *in nov.* ubi decidit litis con-
teſtationem induci per reſponſionem factam
ad libellum partem ipſius confitendo, & par-
tem negando. An autem congrua ſit reſponſio
ad litis conteſtationem inducendam ſi reus di-
cat, credo me non debere, vel debere; vel ſi di-
cat nec ſcio, nec credo, vel non præſumo, vel
dubito, vide hic per Marian. Socin. *in 8. quæſt.
princ n. 77 & ſeqq.*

37 Septimò ſequitur in diffinitione verbum il-
lud, *ſequutam*; quia non requiritur ut reſponſio
rei fiat parte præſente, & incontinenti poſt ob-
latum libellum, ſed fieri poteſt etiam parte ab-
ſente, & ex intervallo, ut tenent Domini de Ro-
ta *in præalleg. deciſ. 6. de lit. conteſt.* ubi formaliter
dicunt ſic. (Si dato libello per actorem compel-
litur reus ad reſpondendum libello, & reus re-
ſpondeat confitendo partem, & partem negan-
do, licet tempore hujuſmodi reſponſionis rei
actor nihil dixerit, vel etiam præſens non fue-
rit; dicebant Domini omnes litis conteſtatio-
nem fore factam ex utraque parte, quæ fit per
narrationem, & petitionem in jure ex parte a-
ctoris propoſitam & reſponſionem rei ſequutam,
ut in cap. *Unico*, *de lit. conteſt.* in cap. *Dudum*, *de e-
lect.* & in cap. *Prout*, *de dolo*, *& contumac.* At in ca-
ſu propoſito datus erat libellus pro parte acto-
ris, in quo continebatur narratio facti, & peti-
tio, in quibus ipſe ſemper perſiſtebat, atque fie-
bat directa reſponſio per reum confitendo, &
negando quod ſufficit per jura antedicta: ergo,
&c. Dubium enim facit, quia litis conteſtatio ni-
hil eſt aliud, quàm ſimul teſtatio, ſive mentis de-
claratio volentium litigare; ergo videbatur
quod ſimul, & eodem tempore deberent con-
currere petitio actoris, & rei reſponſio, ut in l.
Conſenſu, *ff. de act. & obligat.* Ad quod reſpondeba-
tur quod dato libello actoris ſemper conſtare
videtur de animo ſuo litigandi, maximè inſtan-
do ut reus compelleretur ad reſpondendum; &
ſic perſiſtendo in ſua petitione haberet animum
litigandi, quod ſufficit. Reſpondendo ergo huic
petitioni ſtatim fuit litis conteſtatio facta etiam
ſimultaneè propter concurrentiam animorum,
& per hoc fuit ſalvatus unus magnus proceſſus
habitus in partibus in quadam cauſa Hiſpalen-
ſi.) Hactenus verba deciſionis, ex quibus tria e-
liciuntur contra opinionem Bartoli, & Baldi in
l. *Unica*, *C. eod.* & Hoſtienſ. *hic num: 12. in ver. Sed
per petitionem.* Primum eſt litis conteſtationem
fieri poſſe etiam abſente parte, ex quo actor li-
bellum obtulit, & perſiſtit in ſua petitione. Se-
cundum eſt litis conteſtationem non vitiari ex
temporis intervallo inter oblationem libelli, &
reſponſionem. Tertium eſt verba non eſſe ne-
ceſſaria ad inducendam litis conteſtationem, ſed
ſufficere ut porrigatur libellus continens narra-
tionem, & petitionem, & ſequatur reſponſio:
& huic opinioni adhærent hic Butr. *num: 12.*
Card. *num. 4.* Abb. *num: 7.* & Felin. *num: 4.* appro-
bantes Rotæ deciſionem, quæ ut dicit Imola *nu.
13. verſ. Et ſic dicunt Domini de Rota*, ſervaretur in
practica propter illorum authoritatem: licet
ſubdat, ſi non eſſet eorum authoritas, quia com-
munis opinio eſt in oppoſitum, difficile eſſet ob-
tinere; & ſecundùm Rotæ deciſionem teſtatur
Abbas quaſi ſemper ſe vidiſſe practicari Parmæ,
38 ubi legit ſex annos continuos. Et quamvis Ma-
rian. Socin. videatur recedere ab opinione Ro-

tæ

ræ , quando actor poſt reſponſionem rei non
comparet, nec proſequitur : tamen de illius di-
cto dubitat hic Felin. *eodem num.* 4. & meritò,
quia cùm actor libellum obtulerit, & perſtite-
rit in ſua petitione uſque ad reſponſionem rei,
& ſic cenſeatur perduraſſe in eadem voluntate,
& propoſito litigandi, arg cap. *Majores de baptiſ.*
& conſequenter jam fuerit facta litis conteſta-
tio: actus ſubſequentes nihil operantur. In perſe-
verantia enim voluntatis magis ſpectatur ini-
tium, quam factum poſtea ſubſequutum, ut ple-
nè notavi in c. *Significatum, nu. 32. & 33. infra, de
Regular.*

39 Octavò , & ultimò ſequitur in diffinitione,
animo litigandi , quia litis conteſtatio depen-
det ab animo rei , ut in Authen. *de exhiben. reu,*
§. *Illud*, & dixit Rota *deciſ.* 2. quæ incipit, *Si pars*
40 *num:* 4. *de lit. conteſt. aliàs* 12. *in nov.* Unde
litis conteſtatio non oritur , niſi reſponſio rei
fiat animo procedendi in cauſa, & ea intentio-
41 ne , & propoſito , ut dicit gloſſa *hic verſ.*
Quod eſt ita intelligendum, & Innocen. *num:* 1. nam
conteſtari ſecundum eum *num:* 3. nihil eſt aliud,
niſi teſtari , quia vult cum adverſario litigare.
Requiritur ergo , ut animo litigandi petitioni
adverſarii contradicat , ut l. *Rem non novam,
C. de judic.* Unde ſi reſponſio, vel negatio fiat ad
juriſdictionem judicis declinandam , exinde
non fit litis conteſtatio , ut eſt textus notab. in
cap. *Si Clericus*, & ibi dixi poſt Guffred. Abb.
Antiq. Hoſtienſ. & alios , *ſuprà de foro compet.*
In dubio tamen ubi verba ſunt apta conteſtatio-
42 ni, præſumitur animus conteſtandi, niſi contra-
rium appareat per proteſtationem, ut notabili-
ter hic dicit Innocent. *num:* 1. *verſ Sed ubi ſunt ap-
ta*, & Hoſtienſ. *num:* 1. *verſ. Et bene dixi animo con-
teſtandi, & num:* 2. *verſ. Cum nec poſitiones.* Aliàs
verò non præmiſſa verbali proteſtatione , ſola
intentio non ſufficeret ſecundum eos: & ita re-
perio fuiſſe deciſum in Rota *in prælleg. deciſ.* 2.
de litis conteſt. in novis; non fuit dubitatum , ſi
reus reſpondendo libello neget narrata prout
narrantur, & dicat petitionem fieri non debere;
ſi non addat, & dicat animo litem conteſtandi,
an per hujuſmodi reſponſionem fuerit lis con-
teſtata : & fuit determinatum , & concluſum
affirmativè per d. leg. *Rem non novam* , C. *de
judic.* & per l. 2. C. *de juram. calumn.* & per
hoc cap. & c. *Dudum, il ſecondo, de elect.* & no-
tata per Specul. *in tit. de litis conteſt.* §. 1. *verſ.
Quod ſi proponuntur* , ubi decidit pro hac parte.
Nec mirum, quia prædicta jura loquuntur ſim-
pliciter , & talem animi expreſſionem non re-
43 quirunt; nec præſumitur quis verbo exprimere,
quod mente non cogitavit, l. *In ambiguo ff. de ſup-
pel. legal.* & cap. *In obſcuris, de regul jur. lib.* 6. alio-
quin ut ſubjicit Rota , ſimili ratione in contra-
ctibus, in ultimis voluntatibus, privilegiis, & re-
ſcriptis non valeret, quod fieret , niſi adderetur
hujuſmodi animi expreſſio , quod eſſet abſur-
dum. Pro qua concluſione faciunt ea, quæ legun-
tur, & notantur in c. *Intelligentia, & c. Præterea, de
verbor ſignific.*

44 Tertiò nota per poſitiones , & reſponſiones
ad eas non induci litis conteſtationem. Idem
habetur in d. cap. *Dudum*, §. *Licet autem, ſupra de
elect.* Prima ratio eſt ſecundùm Innocent. *hic
num:* 1, *in ver. Non per poſitiones.* Hoſtienſ. *num:* 2.
in eod. ver. Butr. *num:* 8. & Marian. Socin. *num:* 62.
quia in poſitionibus non fit aliqua petitio , quæ
45 eſt neceſſaria ad litem conteſtandam: nam qui
ponit, nihil petit, ſed factum narrat, ut Bald. in-
quit in d. cap. *Dudum, num:* 16 gloſſ. *hic*, & Butr.
46 *num:* 8. *verſ. Probat ulterius.* Sententia autem
debet eſſe conformis non poſitioni, ſed petitio-
ni, cap. *Licet Heli, de Simon.* Clemen *Sæpè*, §. *Ve-
rum, de verbor. ſignific.* At quomodo poſſet ferri
ſententia abſolutionis à petitione, vel condem-
natione ad petita, ſi nihil eſſet petitum ; cum
hoc nec fieri poſſit etiam, ubi eſſet aliquid peti-
tum, ſed ineptè, ut in cap. *Examinata, ſupra, de
judic.* Secunda ratio eſt ſecundum eos , quia
licet ponas aliquod factum, vel dictum; propter
hoc tamen non teſtaris , vel non conteſtaris te
velle litigare: ergo lis conteſtata dici non poteſt
inſpecta verbi ſignificatione , à qua niſi aliud
appareat non eſt recedendum, l. *Non aliter ff. de*
47 *legat.* 3. Tertia denique ratio eſt, quia poſitio-
nes fieri poſſunt etiam ante litis conteſtationem
ut hic, & l. 1. *ff. de interrog. action.* ſecundùm In-
nocent. *numer:* 1. *in fine*, & Bart. in l. *Ubicunque,
numer.* 18. *ff. Eodem.* Nam quandocunque fieri
poſſunt probationes , ut notat gloſſa magna in
cap. 1. *verſ. Sed dic , quod quandocunque , de
confeſſ. libr.* 6. Contingit autem aliquando, ut
etiam ante litis conteſtationem opponantur ex-
ceptiones , ſuper quibus facienda ſit proba-
tio , ad cujus revelationem fiant poſitiones,
puta ſi excipiatur quod actor ſit excommunica-
tus , & ſit à limine judicii repellendus , ut
declarat gloſſa præallegata ; & conſequenter
per reſponſionem ad poſitiones non conteſtatur
lis , quia non probat hoc eſſe , &c. l. *Neque
natales, C. de probat.* cap. *Inter corporalia , de
tranſl. Prælat.* ut per Butr *hic num:* 8. *verſ. Probat ul-
terius.*

48 Concluſionem ut ſupra firmatam declarat hic
notabiliter Hoſtienſ. *numer.* 12. *verſ Quid ergo,*
ut habeat locum tantummodo in poſitionibus
ſingularibus, in quibus dicit procedere hanc de-
cretalem ponderando litteram ibi , *quibuſdam
poſitionibus*, quaſi dicat, de ſingularibus, & plu-
ribus loquor. Secus verò in poſitione generali,
ut ſi dicatur, Pono quod omnia quæ continentur
in libello, ſunt vera; & reus generaliter reſpon-
deat confitendo omnia , vel negando. Ex hoc
enim putat Hoſtienſ. litem eſſe conteſtatam,
arg. l. *Si is, qui ducenta*, §. *Utrum, in fin. ff de reb.
dub.* ubi habetur: (Si quis ita interroget, eorum
quæ tibi objiciuntur feciſti, ille neget : hoc ex-
primit , eorum quid quæ objiciuntur non feci,
id eſt, nihil eorum feci.) Hæc ibi : quaſi dicat,
ſufficit ut omnia negentur. Ita Hoſtien. cujus ver-
ba recitat hic Joann. Andr. & eandem opinio-
nem tenet Bartol. in l. *Unica, C. eod.* quia ſicut in
præliis corporalibus inter famulum , & famu-
lum non appellatur prælium, ſed badalutum, ſed
quando tota maſſa, & totus exercitus utrinque
invicem confluit, tunc dicitur prælium ; ita hic
per hujuſmodi poſitiones particulares , & re-
ſponſiones non inducitur litis conteſtatio , quæ
tamen inducitur per narrationem negotii uni-
verſalis, & reſponſionem ſequutam; & ſic loqui-
tur text. in l. *Unica.*

Sed oppoſitum ſentit hic gloſſa noſtra in fine,
quæ dicit litis conteſtationem non induci per
po-

poſitiones, & reſponſiones, licèt petitio fuerit
oblata: & opinionem gloſſæ de rigore juris dicit
veriorem Joan.de Imola *num:6.* quam etiam di-
cit ſimpliciter ſequendam Abb.*num:6.verſ. Ego*
verò puto, ut ſcilicet nunquam inducatur litis
conteſtatio per poſitiones, & reſponſiones, ſive
fiant generales, ſive particulares, dummodo ſint
49 veræ poſitiones. Fundamentum hujus opinionis
eſt, quia poſitiones in cauſis uſus longævus admi-
ſit ad faciliorem litium exitum, ut per confeſſio-
nem adverſarii pars relevaretur ab onere pro-
bandi, ut dicit textus in Clemen. *Sæpe,§.Verum,*
de verbor ſignific. Non ergo fiunt ad finem peti-
tionis; & cùm verba ſint aſſertiva, ſeu enuncia-
tiva, effectum petitionis operari non debent,
arg cap.*Significavit,infra,de appell.* fatetur tamen
Abbas conteſtationem fieri, ſi in libello actor
narret factum in libello contentum, & reus re-
ſpondeat; & ita intelligit textum, & Bartolum
in d. l. *Unica*, & ita etiam dicit poſſe procedere
contrariam opinionem Hoſtienſis, dum loqui-
tur de poſitione generali. Secus ſi eam faceret
per modum poſitionis petendo interrogari par-
tem de veritate juramento præmiſſo; quia tunc
intendit probare, & relevare ſe ab onere pro-
bandi, non autem petere. Non obſtat textus no-
ſter, dum dicit per poſitiones, & ſic loquitur in
plurali. Quoniam ut obſervat Joan. de Imola
habuit reſpectum ad communiter accidentia,
arg. l. *Nam ad ea,ff de legib.* quia communiter
plures, & diſtinctæ fiunt poſitiones. Præterea
quamvis in principio loquatur de quibuſdam
poſitionibus, tamen ibi narrat factum, prout
contigit, & habet reſpectum ad cauſam; ſed in
deciſione ſecundùm Abb. non ſe refert ad poſi-
tiones particulares, ſed generaliter dicit, non
per poſitiones, & reſponſiones ad eas fit litis
conteſtatio, ſed per petitionem in jure propo-
ſitam, & reſponſionem ſequutam: & idem re-
petit textus in cap. *Dudum, §. Licet autem, ſupra,*
50 *de elect.* Non eſt igitur poſſibile ut poſitio etiam
generalis conteſtationem litis inducat, niſi ad-
mixtam habeat petitionem; cùm de ſubſtantia
conteſtationis ſit petitio, & congrua ad petitio-
nem reſponſio, ut latius oſtenſum eſt ſupra *nu-*
mer.13. & in hoc tandem reſidet Marian. Socin.
hic num.62.verſ.Et ex prædictis arbitror concluden-
dum, & Joan. de Anan. *num:8.* qui dicit opinio-
nem Hoſtienſis, communiter non teneri per Do-
ctores modernos in l.2. §. *Sed ſi unus,ff. de vi bo-*
nor.raptor. & in cap. *Relatum, il ſecondo, de teſta-*
51 *men.* & ſequitur Felin. *num: 3.* qui etiam allegat
Rotam *deciſ.18.de teſtib.in antiquis*, dicentem per
reſponſionem factam ad articulos concluſivos
induci conteſtationem litis, quia tales articuli
ſunt loco libelli.

52 QUÆRO quid ſit poſitio.

Gloſſa magna, & magiſtra in cap.1. *de confeſſ.*
libr.6. plures recenſet diffinitiones, Goffredus
diffinit ſic: Poſitio eſt dictum loco interroga-
tionis poſitivum. Vincentius dicit: Poſitio eſt
aſſertio alicujus dicti, vel facti, ut ad ipſum re-
ſpondeamus, Bartol. in l. *Cùm & Iudices,§.Quod*
obſervari,num:20. C.de jurejur. Poſitio eſt alicu-
jus particularis rei ad cauſam pertinentis aſſer-
tio, Bald. in cap. *Dudum, il ſecondo, numer. 13.*
ſupra de elect. Poſitio, inquit, eſt oratio, ſive
propoſitio aliquid eſſe, vel non eſſe enuncians.

53 Sed hæ diffinitiones aut non exprimunt ſuffi-
cienter naturam poſitionum, aut ſunt nimis ge-
nerales, & non convertibiles prout hæc Baldi,
quæ convenit etiam orationi Dominicali, &
cuilibet propoſitioni, quæ ut generaliter diffi-
nit Ariſt.*libr.1.Priorum cap.1.* eſt oratio affirma-
tiva, vel negativa alicujus de aliquo. Alii ut re-
fert Archid.in d,cap.1.*numer.1. de confeſſ. lib.6.*
ſic deſcribunt: Poſitio eſt brevis verborum for-
mula mentem ponentis continens ad veritatem
eliciendam concepta: & hanc videtur approba-
re gloſſa præallegata. Sed laborat eodem vitio,
quo præcedentes; & convenit etiam articulis,
qui continent mentem proponentis ad verita-
tem per teſtes eliciendam; & ſic non eſt bona,
cùm conveniat aliis à diffinito, ut notat gloſſa
& DD.*in rubr. ſupra de Summa Trinit. & fide Ca-*
54 *thol.* Similiter Archid. in d. cap. 1. ponit ſuam
diffinitionem, videlicet: Poſitio eſt aſſertio ali-
cujus facti, ſi per reſponſionem ad ipſam perti-
nentem obligetur reus, & actor à probandi one-
re relevetur. Verum cùm poſitio etiam fiat per
reum, incautè expreſſit de reo, & actore in de-
ſcriptione, ut advertit gloſſa 1.in cap.1. Ac præ-
terea ad ſubſtantiam poſitionis non ſpectat, ut
reſponſio ſit pertinens, vel impertinens. Magis
placet diffinitio quam ponit, & per partes expli-
cat Joan. Monac. in d. cap.1 *num:1.* videlicet:
Poſitio eſt narratio facti nondum probati ad ex-
perientis intentum directè, vel indirectè ſpectã-
tis, quod intenditur probari per reſponſionem
adverſantis.

55 Vel dic, Poſitio eſt ſimplex aſſertio facti ad
cauſam pertinentis medio juramento in ſcriptis
exhibita ad hoc ut per reſponſionem adverſarii
ad interrogationem judicis pars relevetur ab o-
nere probandi.

56 Primò dixi *aſſertio*, quia poſitiones fiunt per
aſſertionem, ut hic, & in d.cap. *Dudum, il ſecon-*
do, §. licet autem, de elect. & notat Joan. Monac.
in d.cap.1. *num:1. de confeſſ. libr, 6.* & patet ex
diffinitionibus ſuperius relatis, & ſecundum
gloſſ. 1.*in fine*, in dict.cap.1. & Franc *ibi num:5.*
& 10. & Paul. de Caſtro *conſ.71. Clariſſimè num.*
4.verſ.Venio ad merita, lib.3. Poſitiones hoc diffe-
runt ab interrogatoriis, in quibus interrogans
nihil confitetur, vel affirmat, ut *ff.de interrogat.*
57 *action. per totum.* Ponens autem diſpoſitivè
omnia quæ ponit, intelligitur confiteri, ut in
cap.*ult.* & ibi Joann. Monac. & omnes notant,
de *Iurejur.libr.6.* Archid.in dict. cap.1.*num:1.*
verſ.Et nota quod quilibet ponens, Lap.*alleg.120.nu-*
mer.1.in fin.verſ In eo enim, Alex. *conſil.92. Viſo*
58 *& opportunè, in princ, libr.5.* Idque rationabiliter
ſancitum eſt: nam ſicut vult actor relevari per
reſponſionem, & confeſſionem rei; ita vice ver-
ſa conſentaneum eſt, ut actor interrogans diſpo-
ſitivè loquatur, ut ſic reus pariformiter releve-
tur per confeſſionem actoris, arg. cap. *Non licet,*
59 *de regul.jur.lib.6.* In judiciis enim inæqualitas re-
probatur, & paritas approbatur, cap. *Cùm in-*
ter Priorem, §.1. & ibi notatur, *infra, de except.*
cap.2.§.1.*ſupra tit.prox.* Hoſtienſ. in cap.*ult. nu-*
mer.2.infra, de Cler.pugnan in duel. & ideo ut di-
cit Archid.in cap.1. *num.1. de confeſſ.lib.6.* is qui
ponit, certum ponere debet, l. *Si in rem, ff.de*
rei vendic. arg. cap. *De muliere, de ſponſal.* &
cap. *De ſimoniaca, de Simon, eodem libr.* cùm &

cer

certum velit reſponſum ; ut utatur eodem jure,
quo vult alium uti, l. 1. *ff. Quod quiſque jur.* c. *Cum
omnes, de Conſt.* cap. *Ponderet, 50. diſt.* cap. *Decreto,
2. quaſt. 6.* Et ſic poteſt pars petere, ut interro
gationes dentur diſpoſitivè per modum poſitio-
num, & aliter non cogitur reſpondere. Ita
60 Franc in dict. cap: 1. *num. 5.* & Rota *deciſ: 31.* in-
cip. *Voluerunt, & ordinaverunt, aliàs 3. de ſequeſtr.
poſſeſſ. & fruct. in novis,* ubi decîdit partem non co-
gi reſpondere interrogatorijs principale nego-
tium tangentibus, niſi dentur diſpoſitivè medio
juramento, & in ſcriptis per modum poſitio-
num, ut articulorum: & ſubjicit rationem ſupe-
riùs expreſſam, videlicet quia interrogans ni-
hil, ſed ponens diſpoſitivè omnia quæ poſuit,
confitetur, ut cap. 1. & 2. cum ibi notatis, de
confeſſ. *lib. 6.* ergo ut non claudicet judiciû, di-
gnum & juſtum eſt, ut ſicut actor interrogando
per rei confeſſionem vult relevari, ita & reus
per actoris interrogationem diſpoſitivè datam
relevetur, ut ſervetur in judicio æqualitas.
Idem tenet gloſ. 1. in cap. *Iudicantem, 30. quaſt. ult.*
61 & Prob *in addit. ad Monac.* in d. c. 1. *num. 3:* Si ta-
men reus ad interrogationem non diſpoſitivam
reſponderet, & confiteretur, ſibi præjudicium
inferret, ut notat Bernar. in cap. *Cum cauſam, in-
fra, de iuram. calumn.* & Rota *in præalleg. deciſ. nu.
1. verſ. Hoc autem.*

62 Præterea dixi, *aſſertio*, quia poſitio debet eſſe
affirmativa, & non negativa. Rationem reddit
gloſſa in cap. 1. *in ver. Negativas, de confeſſ. lib 6.*
quia poſitio in locum probationis venit, Clem.
Sæpe, Et quia, de verbor ſignificat. Illud ergo in po-
ſitione debet admitti, quod admitteretur in
probatione, ut notat Goffred. in cap. *Dudum, il
63 ſecondo, de elect.* Sed negativa regulariter non eſt
probabilis, ut notatur in cap. *Accuſator, 6. quaſt.
ult.* & in cap. *Bona, il primo, §. Contra verò, ſuprà
64 de elect.* Ergo nec eſt ponibilis. Item negativa
poſitio non ponit, ſed removet, ut per gloſſam
ubi ſuprà, & Bald. *conſ. 340. Statuto Papia, in
fine, verſ Dico etiam, lib. 1.* ubi dicit poſitionem
debere eſſe affirmativam, quia poſitio nega-
65 tiva nihil ponit; unde niſi quatenus negativa
habeat implicitam affirmativam, non dicitur
poſitio, ſed potius interrogatio. Et ſecundùm
Joannem Monac. *in eodem cap. 1.* dicit caren-
tiam, & ſic non exiſtentiam; & non entis non
ſunt ſpecies, nec differentiæ ſecundùm Philoſo-
66 phum. Sed hoc dictum Joan. Monac. impugnat
Bal. in dict. ca. *Dudum, num. 50.* ubi oſtendit diffe-
rentiam inter carentiam, & non exiſtentiam;
quia non exiſtentia non requirit aliquod bene-
ficium, nec ſubjectum; ſed carentia ſic: verbi
67 gratiâ, iſte caret oculis, & ideò debet reſponde-
ri, quia negativa in ſubjecto ſemper eſt probabi-
lis. Facit quod notatur in leg. 1. §. 1. *ff. de itin.
actuq. priv.* & leg. *Si in aliqua, ff. de offic. Proconſul.*
68 Sed tu diſtingue ex mente Joan. Andr. in dict. c.
1. *de confeſſ, lib. 6.* & ejuſdem Baldi in dict. cap. *Du-
dum, num. 48.* Aut negativa eſt probabilis per
alia genera probationum, aut non. Primo caſu
debet reſponderi, ut l. *Optimam, C. de contrahen.
& committen: ſtipulat.* & leg. *Iuriſgentium, §. Quod
69 ferè, ff. de Pact.* unde cum negativa coarctata lo-
co, & tempore ſit probabilis: ergo omni poſi-
tioni coarctatæ reſponderi debet. Et hoc pro
regula conſtituit Bald. *ubi ſuprà.* Aut negativa
70 non eſt coarctata, & tunc ſubdiſtingue. Aut enim
ſit de facto ejus, contra quem ponitur, puta po-
no quod non numeráſti: & debet reſponderi,
ut leg. *Marcellus, ff. rer. amot.* & in Authen. *de Hæ-
red. & Falcid. §. Si verò abſunt.* Bellam. *conſil.
71 33. num: 31. verſ: Secundò quia,* nam quamvis
non ſit probabilis per teſtes, eò quòd de non en-
te non ſit ſcientia, & nihil ſit in probatione quod
non ſit in natura; tamen probari poteſt per con-
feſſionem partis: & magis in hoc fuit ſuccur-
rendum ponenti, cùm non ſit una ſpecies proba-
tionis, arg: cap: *ult. infrà de teſt. bus,* cap: 2. & cap:
Ad noſtra, de probat. & declarat gloſ. in dict: cap:
72 1. *in ver: Non poſſunt.* Aut ſit de facto alterius, &
non debet reſponderi: Facit l. *Quidam ff. de do-
nat.* & l. *In contractibus, C. de non numer: pecun:* ſe-
cundùm Bald. dicentem hoc tenere Jacob Bu-
73 trigar. & Raynerium ejus Pædagogum, qui eſt
74 tranſcriba ejus. Quòd ſi poſitio ſit mixta partim
facti proprij, & partim facti alieni, ſimiliter re-
ſponderi non debet, niſi explicetur. Et quamvis
fortè negari poſſet totum, tamen tutiùs eſt pro-
pter periculum animæ, ut ſpecificè reſpondea-
tur ad illam partem, quæ concernit factum pro-
prium, ut per Bellam. *in practic: conſil: 33 num. 33.*
75 Sed hodie ſervari debet diſpoſitio dict: cap: 1. *de
confeſſ lib: 6.* ubi ſtatuitur, ut Judices admittere
poſſint poſitiones negativas, etiamſi aliàs pro-
bari non poſſint, quàm per confeſſionem adver-
ſarij, ſi æquitate ſuadente viderint expedite.
Itaque poſitiones negativas juris rigor repellit,
ſed æquitas admittit, ut ibi notat gloſſa *in ver:
Negativas.*

76 Secundò in diffinitione dixi: *ſimplex*: nam po-
ſitio non debet eſſe duplex, puta pono Teſtato-
rem feciſſe teſtamentum, & legâſſe mihi decem.
Hæ namque ſunt duæ poſitiones ſub una, & eſt
poſſibile ut fecerit teſtamentum, & tamen non
legaverit; & ideò debet dividi: aliàs ejuſmodi
poſitioni non eſt reſpondendum, ut Bald. in d.
cap. *Dudum, il ſecondo, num: 52. de elect:* & Ægid.
Bellam. *conſ: 33. n. 33.* ubi dicit poſitioni mul-
tiplex factum continenti non eſſe reſponden-
dum donec declaretur: & declarat gloſ. in c. 2.
77 *in ver: Abſque rationabili cauſa, de confeſſ: lib: 6.* Si
tamen adverſarius neget ſimpliciter, non vide-
tur ſingula negare, ſed totum univerſum: nam
non tenetur reſpondens dividere, ſi ponens non
diviſit ſecundùm Bald. ubi *ſuprà num: 53.* & no-
78 tatur in cap. *Præſentium, de teſtib: lib: 6.* & in idem
recidit, ſi poſitiones ſint generales, obſcuræ, &
incertæ, Oldrad. *conſ: 263. Dominus Aegidius, num.
5.* Planè Bartol. *conſ: 193. Commune Lucignani,
num: 3. verſ: Super tertio, lib. 1.* Idemque dicendum
ſi ſint implicitæ, æquivocæ, captioſæ, vel alterna-
tivæ, ut in gloſ: præalleg: in d. c. 2. de quibus ta-
men dic, ut plenè per Bald. in prædicta Decreta-
li *Dudum, num: 24. & ſeqq.*

79 Tertiò dixi, *facti*, quia non admittitur poſitio
juris, id eſt, de caſu legis ſecundùm Jacobum Bu-
trigarium in leg. *Vnica, C. eodem.* & idem de caſu
gloſſæ, ſi deſit textus; quia non eſt in poteſtate
reſpondentis dubia juris interpretari, ut Bald.
inquit in dict. cap. *Dudum, num. 55.* Nam quæ ſunt
juris communis nec ſunt probabilia, nec pro-
banda, quia jus certum eſt, & per contrariam
poſitionem, vel confeſſionem alterari non po-
teſt, leg. *Ornamentorum,* ibi, *nec errorem hæredu jus*

mutiſſe reſpondi, *ff. de aur. & argen. legato*. Signorol. de Homodeis, *conſ: 165, num. 3.* Unde ſi ponam minorem decimumquartum annis teſtari poſſe, & tu reſpondeas, credo, talis reſponſio eſt nulla, & non præjudicat, ut notat Bart. in leg. 2. *num. 13. de confeſſ.* facit ſecundùm eum leg. *In confeſſionibus, ff. de interrogat. action* & quod not. C. *Eodem*, leg. 1, ibi, niſi jus, vel natura repugnet.

80 Verumtamen ſuper jure conſuetudinario, valet poſitio, & confeſſio, ut per Bart. Bald. & Sigoorol. *locis citatis*. Item valet ſuper jure municipali, vel aliqua extravaganti, ut per Bart. in dict. leg. *Ornamentorum, num. 3. ff. de aur. & argen. legato*.

81 Quartò dixi, *pertinentis*, quia poſitio non debet eſſe impertinens, ut notat Joan. Monach. in cap. 1. *num. 2. de confeſſ: lib: 6.* gloſſ: in cap. 2. *in ver: Abſque rationabili cauſa, eodem tit: & lib.* & Bartol. in leg: *Ubicùnque, num: 13. ff. de interrogat: action.* Intellige, ſi ſit impertinens omninò, puta quod Rex eſt in Francia, ut exemplificat Bald. in dict. cap. *Dudum, num: 13. de elect.* & Petr. de Anchar: in dict: cap: 1. *num.* 4. vel: Peto à te centum ex cauſa mutui, & pono quòd Rex Parthorum vivit ſecundùm exemplum Bartoli *loco citato*. Vel, ſi agens interdicto, *unde vi*, faciat mentionem de proprietate, leg: *Momentanea, C. Qui legit. perſon* Bald. in dict: cap: *Dudum, num:* 47. Sed ſi non eſt omninò impertinens, debet reſponderi, ut tenent Jacob. de Arena, Cyn. & omnes in leg. 2. §. *Quod obſervari, C. de jurejur.* teſte
82 Bald *ubi ſuprà*. Dicitur autem pertinens quælibet poſitio, quæ cauſæ adaptari poteſt, ſive ad cauſam faciat directè, ſive indirectè ſecundùm Joan. Monach. in dict: cap: 1. *num: 2 de confeſſ: lib: 6.* & ibi Prob. *nu:* 4. & Bald. in leg: *Si duo, §. Item Julianus, verſ: Viſum nota ff de jurejur.* Item pertinens dicitur poſitio omnis, quæ venit in auxilium cauſæ ejus, qui ponit: & hanc regulam ponit Bald. in d. cap. *Dudum, eadem num:* 47. *verſ: Et nota iſtam regulam*: & eſt ex mente gloſſæ primæ in dict: cap: 1. *de confeſſ: lib: 6. in verſ: Scias autem.* Item poſitiones, quæ aliquod adminiculum conferunt, pertinentes dicuntur, ut notat Bartol: in dict: leg: *Ubicunque, num: 13. de interrogat: action*; Bald. in leg: *Ad probationem. la prima, C. de probat.* & ſufficit ut qualitercunque adminiculentur et-
24 iam ex levi præſumptione, ut idem dixit in cap. *Licet cauſam, n. 33. Ex prædictis apparet, de probat. allegat.* Jacobum Butrigarium in l. *Incerta, C. de interdictis*: & ſequitur Philip. Prob. ad Monac. in dict: cap: 1. *num: 5. de confeſſ: in 6.* Sed ſi ſtatim
83 apparet impertinens, non debet reſponderi ſecundùm Bald. in d. c. *Dudum, num:* 47. Sin autem ſit dubium, & altiorem requirat indaginem, reſponderi debet, ſalvo jure impertinentium, & non admittendarum poſitionum, & notat gloſſa Bernardi in c. *Cùm contingat, in ver: Nihilominus. ſuprà de offic: Deleg.*

84 Quintò dixi, *ad cauſam*, id eſt, civilem, quia in criminalibus non fiunt poſitiones. Archid. in cap: *Expœnitentibus, num: 6. 50. diſtinct.* etiamſi extent indicia ad torturam: non enim fiunt poſitiones ſed reus per judicē interrogatur. Baldus *conſ: 226. Acturus petitione, verſ: Si verò reſpondeat, lib: 2.* & ideò in criminalibus recuſans poſitionibus reſpondere, non habetur pro confeſſo. Myſinger. *reſponſ: 21: num: 10.* Capic. *deciſ.*
75 60. *num: 2.* nam poſitioni criminoſæ regulariter non eſt reſpondendum, cap: *Quis aliquando, §. Item illud*, ibi: *non tibi dico ut te prodas in publicum, neque te apud alios accuſes, de pœnitent: diſtinct: 2.* gloſ. in cap: 2. *in ver: Abſque rationabili, de confeſſ: lib: 6.* Jaſon poſt alios in leg: *Tranſactione finitâ, in ult: notab: C. tranſact:* non enim objiciens crimen relevari debet ab onere probandi, ut plenè per Bald. in leg: 2. §. *Quod obſervari, num. 23. verſ: Item non tenetur, C. de jurejur.* Circa quod multùm inſiſtit Innoc: in dict. cap: *Dudum. ſuprà de elect:* & Abb. in c. 2. *de confeſſ.* Vide Gregor. Nattam in Clem. *Sæpè, §. Et quia, verſ. Et gloſſa prima, col. 7. de verbor. ſignif.* ubi ponit regulam negativam, & limitat octo modis.

86 Sextò dixi, *medio juramento*, propter ea quæ habentur in c. *Præſentium, de teſtib: lib 6.* ibi: (Recepto juramento de veritate dicenda injungas dictis Abbati, & Priori, ut tam ponendo, quam reſpondendo dicant veritatem:) & ideo ponens contraria, perjurus eſt, c. *Cùm in poſitionibus, de jurejur: eod: lib.*

Septimò dixi, *in ſcriptis exhibita*, quia poſitiones ſunt in ſcriptis offerendæ judici, ut videat an ſint impertinentes, impoſſibiles, captioſæ, &c: ut dicit gloſſa magna in c. 1. *verſ: Et exhiberi debent in actis*, ut in d. Clem. *Sæpè, §. Verum, de verbor: ſignif.*

87 Octavò dixi, *per reſponſionem adverſarij*, quia ad poſitiones pars reſpondere debet, non autem Advocatus, d. cap. 1. ibi, *per confeſſionem adverſarij*: & d Clem *Sæpe*, & §. *Et quia*, ibi: *propter partium confeſſiones*: & notat gloſſa prima in d. cap: 1. *ante medium, verſ: Ad poſitiones autem reſpondere debet pars,* Quinimò, ut ſubjicit gloſſa, ſolent cauti judices tunc reſpondentes Advocatos expellere. Quod tamen intellige verum, ſi ponens petat, ut per ipſum adverſarium reſpondeatur, ut Praxis obſervat: alioquin poſitionibus reſponderi poteſt tam per ſeipſum, quàm per Procuratorem, ut eſt textus in cap: 2. ibi, *reus, vel Procurator ipſius, de confeſſ: lib: 6.* & tradit. Bald. *conſ:* 222. *Statuto cavetur lib:* 1. Mulier tamen, & ruſticos reſpondere debent poſitionibus cum præſentia Advocati, vel Procuratoris, ut per Joſeph. Ludov. *deciſ. Peruſin.* 81.

88 Nonò dixi, *ad interrogationem judicis*, quia judex, non pars debet aliam partem interrogare ſuper poſitionibus: textus eſt in d. c. 2. ibi, *interrogatus, juſſuſq; à judice reſpondere*: ubi gloſſa *in ver. Juſſuſque*, & Franc, *num: 6.* In Curia ſervatur, ut Notarius interroget ex commiſſione judicis: & vide Surdum *conſ: 360. n. 29.*

89 Decimò dixi, *pars*, non autem actor, quia poſitiones fieri poſſunt tam ab actore, quàm à reo, dict: Clem: *Sæpè, §. Et quia, de verbor: ſignificat.* & dict: cap: 1, ubi gloſſa magna *poſt princip: verſ: Cùm poſitio etiam fiat per reum*: & dixi *ſuprà in tertio notab: verſ: Tertia denique ratio, num. 47. & 54.*

90 Ultimò dixi, *relevetur ab onere probandi*, quia ad hoc poſitiones uſus longævus admiſit, ut dicitur in dict. §. *Et quia*, & ſic differunt ab articolis ſecundùm Joannem Andr. in cap. *Præſentium, de teſtib: lib: 6*, & Bald. in cap. *Dudum, il ſecondo nu: 46. de elect.* quia poſitio fit ad hoc ut ponens per confeſſionem partis ab onere probandi relevetur.

vertur, l. *Eum qui in primo reſpon. ff. de jurejuran.*
91 & dict: cap *primo, de conf. ff: lib. 6.* & notat Bar-
tol. in leg: *Vbicunque. num: 17. ff de interrogat:*
action. Articulus verò fit ubicunque eſt neceſſa-
ria probatio. Dicitur enim articulus pars inten-
tionis continens id, quod actor probare inten-
92 dit, ut inquit gloſ: in dict: cap: *Præſentium, in ver:*
Articulus: & hinc reſultat alia differentia: nam
teſtis ſuper articulis debet diſponere de ſcien-
tia per ſenſus corporeos, non autem de credu-
litate, ut l. *Qui teſtamento, §. fin: ff. de teſtam.* & l.
prima, in fine, ff de his quæ in teſtam: delen. Bart. in
leg: *Quid tamen, §. Si arbiter, num: 3. ff. de arbitr.*
& notat Cardin. in cap. *Cùm cauſam, num: 3. &*
4. infrà de juram: calumn. At verò pars reſponde-
93 re poteſt poſitionibus per verbum *credit*, vel *non*
credit, ut per Cardin. *ubi ſuprà.* Franc. in cap: 1.
num: 9. de confeſſ: in 6 & ibi etiam Prob. ad Mo-
nac. *num: 10.* Et quamvis gloſſa magna in dict:
cap. 1. *circa finem. verſ: Ad illas poſtmodum*, dicat
ad poſitiones reſponderi de veritate, vel credu-
litate habitâ diſtinctione an de veritate, vel ca-
lumnia ſit juratum, ut in cap: 2. *de teſtibus, lib: 6.*
& Bald. in dict: cap: *Dudum, num: 11.* dicat in
facto proprio reſpondendum eſſe poſitionibus
per *Scio*, id eſt, veritatis verbum, ut leg: *Marcellus,*
ff. rer: amotar. & leg: *Res. ff. de crimin: expil: hæred:*
in alienis, per *credo*, vel *non credo.* cap: *Cum ad Se-*
dem, infrà de reſtit: Spoliat. tamen in practica com-
muniter ſervatur, ut indiſtinctè admittatur re-
ſponſio per verbum *credit*, vel *non credit*, ut hic
per Abbatem *num. 20. verſ: Qui in poſitionibus:* ho-
die ſufficiens eſt talis modus: & Marian. Socin.
num: 84. eodem verſ: Et reſponderi ſolet, credit ut
ponitur, vel non credit, ut ponitur. Alexand.
94 *conſ: 13. Ex ijs quæ, in princip. lib: 1.* Adverte ta-
men, quia hæc differentia eſt nominis tantùm:
nam reſponſio, quæ fit poſitionibus de creduli-
tate, habetur pro veritate in præjudicium re-
ſpondentis, de quo habes gloſſam in cap: *Ex lit-*
teris, infrà de jurejur: in ver: Veritate, ibi: (Quia
æquè præjudicat confeſſio de credulitate, ſicut
de veritate.) Quam gloſſam ad hoc reputat ſin-
gularem Cardin. & Prob. *locis citatis.* Bartol.
de Belenzinis *in rubr: de probat.* & Philip. Franc.
in cap. 1. *ſuprà de iudic.* Idem tenet Feder de Se-
nis *conſ: 23. Itrius electus, in fine, verſ: Secundò fa-*
teor. Bald. *conſ: 225. Quæſtio eſt de terra, in fi-*
ne, lib: 1. Riminald. *conſ: 203. Viſo proceſſu, in*
princip: lib: 2. Dec. *conſ: 647. Requiſitus, num: 6.*
& Corneus *conſ: 305. Circa primum, num: 5.*
lib: 3.
95 Cæterùm hoc intellige verum quantum ad
hoc ut ponens relevetur ab onere probandi, non
autem quoad hoc, ut incurratur perjurium ex
tali reſponſione, ſicut ex reſponſione de verita-
te, neque quoad alios effectus, ut notabiliter de-
clarat Calder. *conſ: 152. aliàs 4. de confeſſ:* & con-
ſentit Bald. *conſ: 299. Proponitur, lib. 5.* ubi fir-
mat non poſſe inquiri de falſo eum, qui falſum
dixit per juramentum calumniæ reſpondens po-
ſitionibus. Ego verò de hoc valdè dubito, quia
cùm hodie communiter non fiat reſponſio, niſi
per verbum *credit*, vel *non credit*; ſicut ponens
falſum incidit in perjurium, ita & reſpondens,
ut ſic in judicio ſervetur æqualitas ſecundùm ea
quæ dixi *ſuprà num: 59.* Ad hoc cap: *fin: de jurejur.*
lib: 6. ubi tam ponens, quàm reſpondens contra-

ria poſt juramentum in cauſa præſtitum perju-
rus dicitur, nec diſtinguitur an reſponſio ſit de
96 credulitate, vel veritate. Hinc gloſ: 1. *in d. cap. 1.*
de confeſſ: lib: 6. verſ: Scire tamen debes, poſteaquam
docuit Advocatum, qui docet falſum reſponde-
re, teneri adverſario illius damna reſarcire, quæ
inde pertulit, ut c. *Sæpè, 50. diſt.* c. *ult: de injur.* leg.
Qui occidit, §. ult: ff. ad leg: Aquil. ſubdit immedia-
97 tè; ſolent Advocati dicere clientulis, ſi hoc
confiteatis, cauſam perdes; nec dicunt, ſi ne-
gaveris, animam perdes, cap. *Matthæus, in fin.*
de ſimon.

DE FERIIS.

Cap. Capellanus.

SVMMARIVM.

1 *Declaratis dubij ardui, & difficilis circa intelligentiam Canonis à Sede Apoſtolica petenda eſt.*

2 *Matrimonium coram Parocho ſine celebri ſolemnitate contrahi poteſt etiam temporibus ab Eccleſia interdictis. & n. 11.*

3 *Opinio melioribus rationibus fulcita eligenda eſt in concurſu opinionum, etiamſi oppoſita ſit communior.*

4 *Nuptiarum ſolemnitates quibus temporibus jure veteri prohiberentur.*

5 *Et quibus jure noviſſimo Conc. Trid.*

6 *Nuptiarum benedictiones fieri non poſſunt temporibus ab Eccleſia interdictis, & eſt culpa mortalis huic præcepto contravenire.*

7 *Item prohibentur his temporibus nuptialia convivia. & n. 11.*

8 *Item traductio uxoris ad domum viri, etiamſi fiat privatim, ac ſine ſolemnitate. n. 10.*

Item carnalis copula. n. 11.

9 *Nuptiarum ſolemnitates cur certis temporibus ſint prohibita.*

12 *Toletani Concilij decretum prohibens carnalem commixtionem, & alias nuptiarum ſolemnitates temporibus ab Eccleſia interdictis, refertur.*

CAPELLANUS. Tres ſeptimanæ, qui-
bus Canon prohibet fieri nuptias ante fe-
ſtum Joan. Baptiſtæ, non continuantur fe-
ſto ſed intelligitur de ſeptimana Aſcenſionis cum
duabus ſequentibus. Hoc dicit ſecundùm Joann.
Andr. & omnes. Communis diviſio. Secunda
ibi, *Quia igitur.*
1 Nota primò ibi, *Conſulti fuimus utra iſtarum*
opinionum potior videatur: quotieſcunque ardua
difficultas emergit circa intelligentiam Cano-
nis, & utrinque ſunt opiniones, ad Sedem Apo-
ſtolicam pro declaratione eſſe recurrendum.
Conſiderat c. *Per venerabilem, §. Rationibus, infrà*
qui fil. ſint legit. ubi dicitur: (Si difficile, & am-
biguum apud te judicium eſſe perſpexeris, & ju-
dicium inter portas judicis variari, venies ad
Sacerdotes Levitici generis, & ad judicem, qui
fuerit illo tempore, qui indicabunt tibi judicij
veritatem, & facies quæcunque dixerint qui
præſunt loco, quem elegerit Dominus,) id eſt,

Sedem Apoſtolicam, ut ibi expnnitur, ad idem text. in l. *ult. C de leg* & adde quod in propoſito ſcripſi in c. *Cùm venißeut, n. 22. & 42. ſuprà de jurec.*

2 Secundò nota ibi, *quocunque tempore contrahatur*, matrimonium ipſum legitimo interveniente conſenſu, ac ſine celebri ſolemnitate licitè contrahi poſſe etiam temporibus ab Eccleſia interdictis: nam verb. *Contrahatur* hîc poſitum, exponitur ab Innocent. id eſt, contrahi liceat. Et quamvis nonnulli ex Antiquis cuntradixerint; tamen hæc eſt communis opinio, quam ſequitur hîc Tancredus, & Hoſtienſ. *ſub n. 11. in ver: Contrahatur*, Joan, Andr. *n. 3. & 4.* Bald. *in fin.* Butr. *num: 9.* & Abb. *num: 2. & 4.* dicens, ſic tranſire hîc omnes Doctores, & probatur irrefragabiliter in hac Decretali, dum dicit eſſe conſuetudinem Eccleſiæ Romanæ, ut matrimonium quocunque tempore contrahatur conſenſu interveniente legitimo de præſenti, ſed nuptiarum ſolemnia certis temporibus prohiberi; unde patet non eſſe audiendos Modernos Collectores *hîc num: 3.* aſſerentes matrimonium temporibus prohibitis poſſe contrahi, ſcilicet validè, ſed tamen contrahentes mortaliter peccare; abſit enim ut Romana Eccleſia, à cujus regulis nemini licet deviare, approbet conſuetudinem pravam, & nutritivam peccati, cap: *Quis neſciat, 11. diſtinct.* Unde banc ſententiam meritò approbavit S. Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum, ut infrà dicam *in fin.*

3 Tertiò nota ibi, *poſterior ſententia meliori nititur ratione*, in diverſitate opinionum, quarum una ſit probabilis, & altera probabilior, ſequendam eſſe ptobabiliorem, ſeu melioribus tationibus fulciram, ut hic per Abbatem *num: 3.* inferentem ex hoc, ut non ſit habenda ratio perſonæ illam opinionem foventis, nec multitudinis Doctorum, qui illam ſequuntur, cùm ſæpè unius forſan, & deterioris ſententia poſſit multos & majores in aliqua parte ſuperare, ut dicit textus ad hoc notabilis in l. 1. §. *Sed neque, C. de veter. jur. enuclean.* & hoc ſervat Rota, quæ in concurſu opinionum non tam movetur ex numero Doctorum, quàm ex rationum momentis, ut dicitut *in deciſ: 17. num: 4: part: 9. recent.* Quòd ſi opiniones in utramque partem ſint æquè probabiles, minimè licet urtamlibet ſequi, ut dixerũt multi ex recentioribus, ſed omnino eligenda eſt rutior etiam in foro conſcientiæ, ut validiſſimis tationibus & authoritatibus probavi in cap: *Ne innitaris, ſuprà de conſtit.* ubi reperies hanc materiam electionis ptobabilium opinionum pleniſſimè examinatam.

4 Ultimò nota in verſ. *Quia tamen*, & ſigna tempora, in quibus jure veteri inſpecto ſolemnitates nuptiarum interdicuntur, de quibus hic, & in cap. *Non oportet, 1. & 2.* & in cap. *Non licet.* & in cap. *Nec uxorem, 33. quæſt. 4* videlicet ab Adventu Domini, id eſt prima Dominica in Adventu, ſecundum Hoſtienſem *hic in principio*, uſque ad Epiphaniam, à Septuageſima uſque ad octavam Paſchatis, & a diebus Rogationum uſque
5 ad octavam Pentecoſtes. Dixi, jure veteri inſpecto, quia jus noviſſimum Concilij Tridentini *in cap. 10. ſeſſ: 24. de reformat: matrim.* hæc tempora Feriarum ex parte temperavit præcipiens, ut ab Adventu Domini uſque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum uſque in octavam Paſchatis incluſivè antiquæ ſolemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obſerventur: in alijs verò temporibus nuptias ſolemniter celebrari permittit. Ex quibus verbis ſublatæ ſunt veterum Doctorum altercationes, numquid octava Epiphaniæ, & ultima dies octavarum in prohibitione includantur, ut videre eſt apud Hoſtienſ. *hic in princ.* & Sylveſtr. *in ver: Matrimonium, 7. quæſt: 2.* nam Concilium dum dixit uſque in diem Epiphaniæ, utique excluſit octavam: & dum ſubjunxit, incluſivè, tam ipſam diem Epiphaniæ, quàm diem octavæ Paſchatis comprehendit; quia illud verbum, *incluſivè*, ad utrumque tempus eſt referendum, cùm nulla ſubſit ratio diverſitatis, arg. l. 1. *de liber. præter.* & l. *fin. ff. de reb. dub.*

Sed QUÆRITUR, quæ ſint ſolemnitates nuptiarum, quæ prædictis Feriarum temporibus ab Eccleſia interdicuntur.

6 Conveniunt omnes, his temporibus prohibitas eſſe nuptiarum benedictiones, de quibus habetur in cap: *Aliter, 30. quæſt. 5* ibi (Sacerdotaliter, ut mos eſt, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicetur) Et in Concilio Tridentino *cap. 1.* ibi (Benedictionem in templo ſuſcipiendam) *ſeſſ: 24. de reformat. matrim.* adeo ut ſit culpa lethalis huic præcepto contravenire, ut cenſent Petr. de Palude *in 4. ſent: diſt. 3. q. 1. art. 4. n. 20.* Joan. Friburg. *in Summ: Confeſſor: lib: 4. tit: 17. qu. 1.* S. Anton. *in 3. part. tit: 1. cap 17. poſt princ.* Sylveſt. *in ver: Matrimonium 7. q. 2. in primo dicto.* Navarr. *in Manual. cap. 22. n. 71.*

7 Similiter nuptialia convivia his temporibus Feriarum prohiberi ſatis conſtat ex cap: *Ne uxorem*, ibi, *Nec convivia facere, 33. quæſt: 4.* & hic notant Abb. Antiq. *n. 1. in ver: Nuptia*, & Abb. Sicul. *n. 4. verſ: Quòd nuptialia convivia*, gloſ: *ult.* in cap: *Non licet, 33. q. 4.*, ibi, non debent celebrari, ut fiant ibi convivia, & interſint hiſtriones, & mimi, & gloſ: in cap: *Vir cum propria, §. Hinc etiam*, ibi, ſed prohibentur nuptialia convivia, *ead. cauſ: & quæſt.*

8 Sed & traductionem uxoris ad domum viri his temporibus eſſe interdictam, ſatis liquet ex dicto cap. *Nec uxorem*: nam verba illa, *nec uxorem ducere*, communiter exponuntur, id eſt, traducere, ut per Abbatem *hic n. 4. verſ. Et primò adduco*, ibi, *ducere*, id eſt ad domum, & Sylveſt. *in ver: Matrimonium ſeptimò ſub n. 2. verſ: Dubitatur*
9 *ſecundò.* Rationem reddit D. Thomas *in 4. ſent. diſt. 32. q. 1. art: 5. q. 4.* (Quia quando novæ ſponſæ traducuntur, animus conjugum magis ex ipſa novitate ad curam carnalium occupatur, & ideo in nuptijs conſueverunt ſigna multa lætitiæ diſſolutæ oſtendi, & propter hoc illis temporibus, in quibus homines præcipuè debent ſe ad ſpiritualia elevare, prohibitum eſt nuptias celebrari.)

10 In hoc tamen eſt diſcrepantia inter Doctores, quia nonnulli arbitrantur ſolam traductionem, quæ fit cum ſolemnitate, eſſe interdictam. Et hujus ſententiæ ſunt Goffredus in *Summa, tit. de matr. contr. contra interdict. Eccleſ. num. 2.* Tancred. & poſt eum Hoſt. *hic num. 2 in fin.* & in *juram. in d. tit. de matr. contr. contra interdict. Eccleſ. n. 3.* Angel. *in Summ. in ver. matrimonium tertiò, impedi-*

pedimento 2. ad fin. & alij, quos noviſſimè refert. & ſequitur Sanchez, aſſerens hanc opinionem eſſe veriorem *in tract: de matr: tom: 2. lib: 7. diſput. 7. num: 16. verſ: ſecunda ſententia.*

Sed quicquid dicant iſti, tenendum eſt quamcunque traductionem uxoris ad domum viri ſupràſcriptis temporibus eſſe prohibitam ; tum quia text: in d. ca: *Nec uxorem, 33. queſt: 4.* ſimpliciter dicit uxorem ducere ; atque ita interdicitur ibi non tantùm ſolemnitas, ſed etiam traductio ; tum quia etiam ceſſantibus convivijs, & alijs ſolemnitatibus ; militat ratio D. Thomæ, quòd ex ipſa novitate traductionis animus circa carnalia, & voluptuoſa occupetur. Tum denique quia cùm feriatum tempore prohibita ſit copula carnalis, ut inferiùs patebit, eſt etiam prohibita traductio privata, per quam ad carnalem copulam pervenitur, ad gloſ: *un. in fin.* & Joann. Andr. *in princip.* in cap: *Cùm quid prohibetur, de regul: jur: lib: 6.* Sicut prohibito matrimonio cenſentur etiam prohibita ſponſalia, per quæ pervenitur ad illud, ut l. *Oratio, ff. de ſponſal.* & prohibitâ copulâ prohibetur etiam cohabitatio, cap. *Diffinimus*, & ibi bona gloſ. *in ver. intercipit, 18. queſt: 2.* Quamobrem traductionem eſſe prohibitam ſimpliciter & indiſtinctè, tenet gloſ: in c. *Vir cum propria, §. Hinc etiam, ad fin. 33. queſt. 4.* & hic firmat Cardin. *circa finem*, & Abb. *num. 4.* & cenſuit S. Congregatio Concilij, ut inferiùs patebit *in fin.* Sed & Provinciale Concilium Mediolanen. quintum *in rubr: Quæ ad matrimonium pertinent, §. Ne quis, tom: 4. Concilior: part: 2. pag. 544. col. 1.* ſub pœna interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ ipſo facto incurrenda ſtatuit, ne quis ſtatis temporibus, quibus nuptiarum ſolemnitates celebrari interdictum eſt, domum ſponſam traducat, aut nuptialia convivia celebret, aliave ejus generis vetita agat. Et in ſpecie prohibitam eſſe traductionem etiam privatam, & non ſolemnem, tradit expreſsè Sylveſter *in ver: Matrimonium, 7. queſt: 2. poſt quintum dictum, verſ: Dubitatur ſecundò*, & Summa Roſella *in ver: Impedimentum, impedimento 17. in princ.* & alij Recent. quos citat Sanch. *d. diſp: 7. n. 14.* & ante eos Cardin. *hic n. 2.*

11 Similiter quoad copulam carnalem tametſi Sanch. *in prælleg: diſp. 7. n. 23.* exiſtimaverit temporibus ab Eccleſia ſtatutis nullatenus prohibitum eſſe matrimonium conſummare, idemque ante ipſum ſenſerint Navarr. *in Manuali cap. 22. num: 71.* Petr. de Soto *lect: 14. de matrim. §. Huic proximum eſt*, Cardin. Bellarm. *lib: 1. de matrim. cap. 31. ad fin. §. In altero*, & quidam alij ex recentioribus à Sanchez citati ; tamen illorum rationes ſunt valdè infirmæ, & ratio D. Thomæ ſuperius conſiderata, ne ſtatis temporibus animus conjugum circa carnalia & voluptuoſa occupetur, potiſſimum viget in conſummatione matrimonij: nam ut legitur Eccleſ: 3. *Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus*: quare contra prædictos ſtat communis Canoniſtarum ferè omnium ſententia: nam gloſ: *hic in ver: Quocunque tempore* (Et ita, inquit, quolibet tempore poteſt matrimonium contrahi, ſed nuptiarum ſolemnitas cantùm bis diebus, ne carnaliter conjungantur, prohibetur.) Petr. de Sampſ. & poſt eum Abbas Antiq. *n. 1. ver: Nuptiæ*, exponit, id eſt, ſolemnitates, ut convivia, haſtiludia, & hujuſmodi, & etiam quoad conſummationem carnalem ſuſpendi debent matrimonia; unde ſi quis vellet illo tempore matrimonium conſummare, alter poteſt excipere contra illum. Joan. Andr *num. 4.* exponit verb: *celebrari*, id eſt, cum ſolemnitate, & celebritate contrahi, vel celebris traductio, vel conſummatio fieri: & refert, & approbat dictum Petri, & Abbatis, Bald. *in fin.* (Nota, inquit, in iſto capite, quòd in iſtis ferijs benè poſſunt contrahi matrimonia quantum ad ſubſtantiam conſenſûs, ſed quantum ad copulam carnalem non) Butr. *num: 9.* quærit quid prohibetur circa matrimonium tempore feriarũ, & ſolvit his verbis: (Dic quòd matrimonij contractus non prohibetur, ſed nuptialis ſolemnitas, & copulæ actus, & ſic prohibetur ſolemnitas nuptiarum contrahendarum, & copula, vel conſummatio.) Et paulò infrà ſimiliter probat dictum Petri, & Abbatis Antiq. Cardinalis *num. 2.* (Quæro, inquit, in eo, quod dicit: & prohibentur nuptiæ, quomodo hoc intelligitur. Quidam intelligunt de ſolemnitate: tu intellige de conſummatione matrimonii, & ſic etiam viduæ, quæ ducuntur ſine ſolemnitate, non poſſunt hoc tempore duci, multi tamen non obſervant) Anchar. *num: 3.* (Nota, inquit, quòd matrimonium omni tempore celebratum tenet; ad tempus tamen ſuſpenditur carnalis copula, & feſtivitates, ut in juribus allegatis in gl. Imol. *num. 1.* nota quòd certa ſunt tempora feriata, in quibus non debent nuptiæ celebrari, id eſt, cum ſolemnitate, & celebritate contrahi, ſeu celebris traductio, vel conſummatio fieri, & ſic non prohibetur, quod ſolo conſenſu omni tempore non poſſint contrahi matrimonia, vel ſponſalia de futuro, ut hic expreſsè dicitur, & totidem verbis idem dicit Joan. de Anan. *num: 2.* Abbas Siculus *num. 4.* relatis aliorum opinionibus ſic ait: (Ego puto, quòd matrimonium ſine celebri ſolemnitate licitè poſſit omni tempore contrahi, quia in contrahendo nulla reperitur cauſa prohibitionis, cùm non fiant convivia, nec exerceatur commercium carnale; ſed tantùm intervenit conſenſus de præſenti, in quo nullum reperitur peccatum, imò eſt Sacramentum, ut in cap. *Debitum, de bigam.*) Et infrà expreſsè dicit, etiam carnis commiſtionem prohiberi his temporibus feriatis. Idem firmat gloſ. *un.* in cap: *Vir cum propria, §. Hinc etiam, 33. queſt: 4.* Raymun. *in Summ. in tit. de impedim. feriar. in princip.* Hoſtienſ. *in Summ: in tit: de matrim: contr: contra interdict: Eccleſ: num. 3. poſt princip.* Henric. Boic, in cap. *fin: num: 3 de frigid: & maleſic.* Stephan. de Gaëta *in repet. cap: Ad limina, 30. queſt: 1 §. 4. nu: 549 in fin.* Ex quibus patet hanc eſſe unanimem Canoniſtarum ſententiam, quam etiam tenuerunt ex Theologis Petr. de Palude *in 4. ſentent. diſtinct: 32. quæſt: 1. art: 4. num: 20.* Card. Cajet. *in Summa, in ver. Matrimonium, cap: ult. §. In publico autem loco.* S. Anton. *in 3. part. tit: 1. cap: 17. in fine* Sylveſt. *in ver: Matrim: 7. queſt: 2 poſt dictum 5. dubio 3.* & alij relati à Sanch. *d. diſput: 7. n. 21.* eam: ſ probavit S. Congregatio Concilij: nam propoſito dubio, an matrimonium coram Parocho quocunque tempore contrahi poſſit: S. Congregatio cenſuit poſſe contrahi quocunque tempore matrimonium; ſed temporibus comprehenſis *in cap: 10. ſeſſ: 24. de reform: matrim.* nuptiarum ſo-

ſolemnitates, traductiones ad domum, & carnalem copulam prohiberi.

12 Quibus demum accedit authoritas Concilij Tolerani celebrati anno Domini 1473. ſub Sixto IV. in tit. *Quòd non fiant nuptiæ, nec carnales commixtiones, nec ſolemnitates tempore à jure vetito*, *tomo 4. Concilior. parte 1. pag. 748. vol. 1.* Cujus hæc ſunt verba: (Cùm ſecundùm legitimas Sanctiones non ſit dubium eos in legem committere, qui verba legis amplexi contra ejus nituntur voluntatem; & quia tempore, quo ſacrorum Canonum decretis nuptiarum celebrario interdicitur, & carnalis copula prohibetur, nonnullos laicos nubere, & carnaliter commiſceri, ac proinde convivia publica, ſtrepitus, & choreas facere, parentes quoque, & amicos invitare, & cum hiſtrionibus, & jocularoribus ſolemniter nuptias celebrare, & ad Eccleſias ſic incedere plerumque contingit: Nos contendentes, quod ſacrorum Canonum intentio fuit non tam Eccleſiæ ſolemnitates, & nuptiales benedictiones, quàm carnales commixtiones prohibere: conſuetudinem hujuſmodi divellere cupientes, ſacro approbante Concilio, commixtiones prædictas, ſtrepitus, choreas, joculationes, & alias ſolemnitates, ac convivia temporibus, quibus ſolemnia Eccleſiæ interdicuntur, & ceſſant, nuptiales benedictiones fieri de cætero prohibemus, ſtatuentes, ut qui contra hujuſmodi noſtræ conſtitutionis tenorem nupſerit, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat. Et nihilominus Clerici, qui præfatis nubentibus Miſſas dixerint, decem florenorum pœnâ puniantur.

DE FERIIS.

Cap. Conqueſtus.

SUMMARIUM.

1 *Feriæ introductæ ob honorem Dei, & Sanctorum, niſi ob neceſſitatem, vel pietatem, judicium exerceri non poteſt etiam de conſenſu partium. & num. 3.*

2 *Ferijs favore hominum introductis poſſunt partes renuntiare.*

4 *Feriæ Sanctorum ſunt principaliter introductæ ob reverentiam Dei.*

5 *Judex non debet in cauſis procedere, nec etiam citare ad diem feriatam.*

6 *Citatus in die feriata comparere poteſt.*

7 *Ferijs introductis in honorem Dei partes renuntiare non poſſunt.*

8 *Ferijs repentinis nequeunt partes renuntiare.*

9 *Ferijs meſſium, & vindemiarum partes renuntiare poſſunt etiam tacitè.*

10 *Arbiter tenetur ſervare ferias ſolemnes.*

11 *Ferijs in honorem Dei, partes compromittendo tanquam in arbitrum, renuntiare non poſſunt.*

Secùs ſi tanquam in arbitratorem ibid. & nu. 20.

12 *Sententia lata, & proceſſus habitus in die feriata non tenent.*

13 *Feriatis diebus judicium exerceri poteſt, ſi ſubſit neceſſitas, tam circa temporalia, quàm circa ſpiritualia.*

14 *Feriatis diebus agi poſſunt cauſæ miſerabilium perſonarum. & num. 16.*

15 *Item cauſæ ſpirituales electionum, decimarum, uſurarum, inquiſitionum, & matrimoniales.*

17 *Decretum ſuper alienatione rerum minoris in die feriata interponi non poteſt.*

18 *Feſtis diebus licet dare operam rebus ad vitam neceſſarijs, & tempore perituris.*

19 *Feriatis diebus expediri poſſunt quæ pertinent ad pacem, vel concordiam, & pacta, & tranſactiones fieri.*

20 *Compromiſſum tanquam in arbitratorem fieri poteſt in diebus feriatis.*

21 *Appellatio interponi poteſt quolibet die feriato, ſed eam proſequi non licet.*

22 *Executio ſententiæ an fieri poſſit tempore feriato.*

23 *Feſti dies de præcepto qui ſint hodie ex Conſtitutione Urbani VIII.*

24 *Feriati dies quoad judicialia qui ſint. & num. 25. & 26.*

26 *Feſti dies de præcepto ſunt etiam feriati quoad judicialia, ſed non è converſo.*

27 *Feſtos dies ſolus Papa in Eccleſia univerſali poteſt indicere, & ſinguli Epiſcopi in ſuis diœceſibus. & num. ſeq. & 58.*

28 *Dominici diei obſervatio ſuccedit obſervantiæ Sabbathi non ex præcepto legis, ſed ex Conſtitutione Eccleſiæ, & conſuetudine populi Chriſtiani.*

29 *Papa ſolus habet poteſtatem plenitudinem, & Eccleſia plenitudinem.*

30 *Epiſcopi non poſſunt ferias indicere in die alicujus Sancti ab Eccleſia non canonizati.*

31 *Epiſcopus an poſſit diem feſtam indicere ſine populo. & num. ſeq.*

32 *Epiſcopus in his, in quibus vertitur intereſſe laicorum non poteſt ſtatuere ſine illorum conſenſu, vel ſaltem debent eſſe præſentes.*

33 *Feſtos dies ſolus populus, ſeu laicalis poteſtas indicere non poteſt, etiam quoad judicialia.*

34 *Populus an poſſit ſtatuta facere ſine authoritate Superioris.*

35 *Feriarum ſpecies quot ſint, & à quibus indicantur. & num. ſeq.*

36 *Feriæ ruſticæ ſuffragantur etiam non occupatis in meſſibus, & vindemijs, ſi à judice ſint indictæ.*

37 *Citatio an fieri poſſit in die nõ feriata ad feriatam.*

38 Uſque, *dictio ponitur excluſivè.*

39 *Citatio an poſſit fieri in die feriata ad diem non feriatam.*

40 *Principium eſt ponderandum etiam in judicijs.*

41 *Actus habitus tempore aut loco inhabili valet ſi illius effectus conferatur in tempus, aut locum habilem.*

Declaratur. num. 47.

42 *Citationis triplex eſt actus.*

43 *Mandatum de citando an fieri poſſit in die feriata ad diem non feriatam. & num. 46. & 49.*

44 *Executio mandati de citando an die feriata fieri poſſit. & num. 46. & 53.*

45 *Proceſſus ex citatione inchoandus fieri non poteſt die feriatâ.*

48 *Citatio eſt de proceſſu, & fundamentum judicij.*

50 *Citationis commiſſio eſt actus extrajudicialis non requirens cauſæ cognitionem.*

51 *Et fieri poteſt etiam in territorio alieno.*

52 *Mandatum de citando in die feriata fieri non poteſt à judice pro tribunali ſedente.*

53 *Bonarum mentium eſt lites execrari.*

Cita-

54 *Citatio conturbat mentem citati , & plerumque eum provocat ad iracundiam.*
55 *Citationis executio eſt de judiciali proceſſu.*
56 *Subſtantialia actus ubi interveniunt, actum ipſum intervenire neceſſe eſt.*
57 *Princeps laicus an ſtatuere poßit, ut dies alicujus Sancti ab Eccleſia canonizati à ſuis ſubditis ſervetur, ac ſi eſſet dies feſtus ex præcepto Eccleſiæ & n.ſeqq.uſq.in fin.*
60 *Iuriſdictio ſpiritualis, & temporalis à Deo ſunt diſtincta.*
61 *Feſtorum dierum indictio eſt actus ſpiritualis, & pertinens ad Paſtores Eccleſiæ.*
62 *Feriæ repentinæ à Principe indictæ non ſunt ſervandæ in foro Canonico.*
63 *Conſervationes ſpectant ad Præſules Eccleſiæ.*
64 *Feſtorum dierum indictio eſt quædam conſecratio temporis.*
65 *Feriis in honorem Dei , & Sanctorum Princeps laicus derogare non poteſt.*
66 *Conſtantini lex de obſervatione diei veneris in honorem Dominicæ Paßionis non fuit recepta ab Eccleſia.*
67 *Statuto civitatis poſſe introduci ferias in honorem Dei, quo ſenſu ſit accipiendum.*
68 *Conſuetudo non poteſt inducere ferias in honorem Dei, niſi interveniat conſenſus Epiſcopi, & Cleri.*
70 *Feſtum ſi princeps , vel civitas ſtatuat ſub certa pœna colendum, tranſgreſſores culpam non incurrunt, ſed pœna exigi poteſt.*
71 *Contrarium.*
72 *Statutum ubi eſt nullum ex defectu poteſtatis, adjectio pœnæ non tenet.*
73 *Statutum laicale poteſt pœnam infligere violantibus dies feſtos ac Eccleſia inſtitutos.*
74 *Principum Catholicorum eſt in adjutorium Eccleſiæ ſacrarum Conſtitutionum præcepta tueri.*
75 *Princeps laicus non poteſt ſtatuere, ut eius ſubditi in die alicujus Sancti ab operibus ſervilibus abſtineant.*
76 *Feriæ repentinæ quæ ſint, & quas ob cauſas à Principe indicantur.*
77 *Ad Religionem pertinet cultum Deo exhibere.*
78 *Dictio, ſicut, importat omnimodam ſimilitudinem.*
79 *Formalitas celebrationis feſti in quibus conſiſtat.*
80 *Declaratio Apoſtolica nullitatis litterarum Senatus Mediolani, & Edicti gubernatoris ſtatus Mediolanen. ſuper obſervatione feſtivitatis S. Dominici in dicto ſtatu.*

1 CONQUESTUS Feriis introductis ob honorem Dei, & Sanctorum, niſi ob neceſſitatem, vel pietatem, judicium exerceri non poteſt etiam de conſenſu partium.
2 Poſſunt tamen partes renunciare feriis favore hominum introductis. Hoc dicit ſecundum Io. Andr. cui ſubſcribunt Bella. Bald. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. & Joan. de Anan. Diviſio patet 2. ibi *Licet.*

Nota primo ex text. principalem regulam,
3 quod in feriis ſtatutis ob reverentiam Dei judicium exerceri non poteſt, ut hic, & in l. *Omnes dies*: & in l. *fin. C. eodem*, & notant omnes in ſumm. textus.

4 Ampliatur primò hæc regula , ut locum habeat etiam in feriis Sanctorum: nam & iſtæ ſunt principaliter introductæ ob reverentiam Dei, ut hic notat gloſ. 2. Hoſt. *n. 4. verſ. Et nota, quod feria*, & Abb. *in primo notab.* & clarè probatur in tex. nam primò generaliter loquitur de diebus feriatis, qui ob reverentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti: & mox explicando qui ſint illi dies per dictionem *ſcilicet*, quæ ſtat declarativè, ut notat Fulg *conſ. 147. Viſa quadam ſupplicatione, n. 2.* enumerat etiam ferias Sanctorum. Et eſt ratio, quia Dominum veneramur in Sanctis ejus , ut in Clem. 1, *De reliq. & venerat. Sanct.* Ad hoc Conc. Trid. *ſeſſ. 25. De innovat. & vener. & rei q. Sanct.*

5 Ampliatur ſecundò ut habeat locum non tantùm in feriis ſolemnibus ad honorem Dei dedicatis, ſed etiam in aliis feriis, ut hic declarant Innoc *num. 1.* Hoſt. & Joan. Andr *num. 2.* Unde judex non debet in cauſis procedere ; nec etiam ad illam diem citare ut l. 1. *ff. de feriis* , tamen prudenter faciet ſi ſic dicat : compareas tali die coram nobis, ut ex tunc in tali cauſa procedamus: nam etſi die feriata non poſſit judicialiter procedi, pars tamen citata comparere poteſt
6 ſecundum Innocent. *ubi ſupra.* An autem citatio fieri poſſit in die non feriata ad diem feriatam, vel è converſo, plenè examinabitur inf. *in 2, & 3. quæſt.*

7 Ampliatur tertiò, ut nec de partium conſenſu judicium exerceri poſſit in diebus feriatis in honorem Dei: nam talibus feriis partes renunciare non poſſunt, ut hic dicitur expreſsè. Ratio eſt, quia non in favorem partium, ſed in Dei honorem introductæ ſunt: ergo, &c. ut c *Si diligenti, de*
8 *foro compet.* & l. *Si unus, § In Sum. ff. de pact.* ſecundum Abb *hic. n. 9.* Et idem dicendum de feriis repentinis , quia cum non fuerint indictæ in favorem partium , ſed ob reverentiam, vel honorem Principis, nequeunt partes illis renunciare, l. *Omnes dies prope finem C. eod.* Et tenet Specul. in tit. *de feriis , §. fin. poſt principium* , & gloſ in Clem. *Sæpè, in verb. Ob neceßitatem, de verb. ſignif.* & Abb. *hic num.* 11. Secus autem eſt in
9 feriis ruſticis inductis propter hominum utilitatem, vel neceſſitatem tempore meſſium, & vindemiarum : nam his bene poſſunt partes renunciare, ut hic in fin. & in l. 1 *ff. eod.* & hic notat gl. 2. Abb. antiq. Joan. Andr. Bald. & omnes *in ſumm. tex.* & Abb. Siculus *d. n.* 11. Quinimò his ultimis renunciari poteſt etiam tacitè , & renunciatum intelligitur eo ipſo, quod citatus comparet, & non opponit exceptionem feriarum , ut eſt expreſſum in *d. l. 1. ff. eod.* & tenent Federicus de Senis *conſ. 11. Quæritur, n. 11. verſ. Præterea iſte Iacobus*, Jaſ. in d. leg 1. *in princ.* & Alex. *conſ. 213. Viſo , & opportune , numer. 3. verſ. Nec poteſt dici lib. 2.*

Ampliatur quartò, etiam in arbitro, quia
10 procedit ad inſtar judicii, & tenetur ſervare ferias ſolemnes, d l. *Omnes dies, C. eod.* Unde partes
11 compromittendo in aliquem tamquam in arbitrum, feriis renunciare non poſſunt, ut tenet Specul. *in tit. de arbitr. §. fin verſ. In forma.* Et Joan. Andr *hic n. 20 in fin.* & Abb. *n. 10.* & hoc in vero arbitro; ſecus autem in arbitratore, ut dicam infra *in 3. fallent.*

12 Ampliatur quintò, ut in tantùm abſtinendum ſit à judicio in diebus feriatis, ut ſententia , & proceſſus habitus non teneat , ut de ſententia patet in leg. 1. *ff. eodem* , & de ſententia , & proceſſu dicitur expreſsè *hic in fin.* unde cum

myſterio Joan. Andr. & ſequentes ſummando
textum dixerunt, judicium in diebus feriatis ex-
erceri non poteſt, nam verbum *poteſt* præcedente
re negatione, præciſam neceſſitatem importat,
& privat potentia, adeo ut reddat actum de jure
impoſſibilem, ut nota gloſ. in c. 1. *in verb. Non
poteſt de regul. jur. libr. 6* Bald. in l. 1. *num.* 62. *C.
Qui admitti*, & Ial. in l. *Non dubium*, *num.* 6. *C.
de legib.*

13 Fallit primò ſupradicta regula ſi ſubſit neceſ-
ſitas, ut in tex. ibi: *niſi neceſſitas urgeat*, veluti ſi
res ſit tempore peritura, ut cap. *Licet*, *ſupra eod.*
l. 2. *& 3. ff. de feriis*, & l. 3. *ff. de damn. infect.* ſe-
cundum gloſ. *hic in verb. Neceſſitas*: & Innocent.
numer. 1. *in fin. in eod. verb.* Vel dic, neceſſi-
tas, ſecundum Hoſtienſ. *num.* 5. & Joan. Andr.
num. 22. puta circa colle[ctionem] fructuum, vel
imminentem aquarum inundationem, l. *Omnes
judices*, C. *eod. tit.* & circa quæſtiones, & puni-
tiones latronum, ut l. *Provinciarum*, C. *eod.* ubi
patet inſignem latronem etiam in die Paſchatis
poſſe ad terreos mitti, quia, ut ibi dicitur, in
hoc ſummi Numinis facillimè ſperatur venia,
per quod multorum ſalus, & incolumitas procu-
ratur. Et generaliter ubicumque in mora verti-
titur imminens periculum animarum, quæ ſunt
omnibus temporalibus præponendæ, cap. *Praci-
pimus*, 12. *q.* 2. & l. *Sancimus*, C. *de ſacroſ. Eccl.*
Atque ita hic intelligitur neceſſitas ſive ſit circa
temporalia, ſive ſpiritualia, ut per Abb. *nu.* 14.
verſ. Et quod dixi ſupra, de quo dic plenius ut per
Turrecrem. in c. 1. *num.* 5 *verſ. Verum notandum*,
& n. 6. & 7. de conſect. diſt. 3. poſt B. Tho. in 2. 2.
q. 122. *art.* 4.

14 Fallit ſecundò, ſi ſuadeat pietas, ut patet in
tex. ibi: *vel pietas ſuadeat*, Exemplificat gloſ. in
verb. Pietas, in cauſa miſerabilium perſonarum:
nam in operibus miſericordiæ dierum diſtinctio
non eſt habenda, arg. cap. *Utinam*, 56. *diſtinct.* &
cap. *Nunquam*, *de conſect. diſt.* 3. quia ſumma eſt
ratio, quæ pro Religione facit, l. *Sunt perſonæ*,
15 *ff. de religioſ. & ſumpt. funer.* Item exemplificant
Innoc. *numer.* 2. Hoſt. *numer.* 7. & Jo. Andr.
num. 22. in cauſis ſpiritualibus electionum, in-
quiſitionum, & hujuſmodi, quæ his diebus exer-
ceri poſſunt, cùm pietas, & neceſſitas hoc ſua-
deat, arg. cap. *Placita*, 15 *q.* 4. & in eo, quod le-
gitur, & notatur in c. *Oblata*, §. *penult. de appell.*
& conferunt notata per Ioan. Andr. in c. *Bonæ*,
il ſecondo, *in princ. de elect.* & tenet Specul. in
tit. de feriis, §. 2. *verſ. Quid de cauſis, & in duobus
verſic. ſequen.* ubi tractatur de cauſis uſurarum,
& decimarum, de quibus dic hodie ut hi[betur]
in Clem. *Diſpendioſam*, *de judic.* & in
Clem. *Sæpè*, *de verb. Significat.* Et de cauſis ma-
16 trimonialibus notat gloſ. *in ſumma* 15 *qu.* 4. Et
in eo, quod ſupra dixi de miſerabilibus perſo-
nis, pone exemplum in pupillis, ut eis tutores
dentur, & alimenta decernantur, & in aliis, quæ
celeritatem deſiderant, & ex puro officio decer-
nuntur, prout patent exempla in l. 2. *& 3. ff. eod.*
17 & notat præcitata gloſ *in ſumma*, 15. *qu.* 4. De-
cretum tamen ſuper alienatione rerum minoris
interponi non poteſt, ut tenet Specul. *in tit. de
feriis*, §. 2. *in fin.* & ibi Joan. Andr. *in additioni-
bus*, & idem Joan. Andr. *hic nu* 2 *in fin.* & Abb. *nu.*
18 15. Et has duas exceptiones neceſſitatis, & pie-
tatis aliàs complexa eſt S. Congregatio Cardi-
nalium Concilii Tridentini Interpretum dum
cenſuit, feſtis diebus licere dare operam rebus
ad vitam neceſſariis, ac tempore perituris, præ-
ſertim tempore vindemiarum, & meſſium, ac
recollectionis fructuum, vel ubi neceſſitas ur-
geat & ſuadeat pietas ad Ordinarii cujuſq; judi-
cium, & cenſuram.

19 Fallit tertiò in his, quæ pertinent ad pacem,
vel concordiam, quæ quolibet die feriato poſ-
ſunt expediri, ut l. *fin. C. eod* & c. *Decrevit*, ibi:
niſi de concordia, & pacificatione, 22. *qu.* 5. & tra-
dit glo. *in ſumma*, 15. *q.* 4. unde & pacta, & tranſ-
actiones fieri poſſunt, ut habetur in d. l. *fin.* &
hic notat gloſ. 2. *in fin.* Hoſt. *num.* 2 *in verb. Con-
quieſcere.* Joan. Andr. *eod. num.* Abb. *numer.* 14.
20 *in 3. fallen.* & alii communiter. Et idem dicen-
dum in compromiſſo tanquam in arbitratorem,
quia talis eſt quidam amicabilis compoſitor, &
mediator pacis; & iſta non prohibentur fieri die
feriata, ut cap. 1. *ſup. eod.* & l. *fin. C de feriis.* Et te-
net Specul. in tit. *de arbitr.* §. *fin. verſ. In forma*,
Bart. in l. *Si feriatis*, *num.* 2. *ff de arbitr.* Joan. Andr.
hic *num.* 20. & Abb. *num.* 10. & facit ſecundum
eum, quod notat Innoc. in cap. *Quintavallis*, *de
jurejur.*

21 Fallit quartò, in appellatione interponenda:
nam quolibet die feriato poteſt quis appellare,
ſed non proſequi appellationem, ut l. 1. *C. eod.*
& ibi notat Bart. & ſcribentes gl. 2. & Abb. *n.* 13.
verſ. Fallit primo.

22 Fallit quintò in executione ſententiæ, quæ
fieri poteſt etiam tempore feriato ob neceſſita-
tem hominum, licèt non tempore feriato in ho-
norem Dei, ut *hic* per Abb. *num.* 13. quod tamen
non eſt verum indiſtinctè; unde ad hoc vide
pulchram diſtinctionem Joan. Andr. *in additio-
nibus ad Specul. in tit. de libelli except.* §. *Nunc di-
cendum*, *verſ.* 30. *aliàs* 35. quam ad literam reci-
tat, & proſequitur idem Abb. in c. *fin. num.* 20.
ſupra, *de judic.* & ibi etiam vide *numer.* 17. an li-
belli oblatio fieri poſſit judici, vel parti in die-
bus feriatis. Quod etiam tangitur in gl. *in ſum-
ma*, 15. *q.* 4.

23 Secundo nota in verſ. *Scilicet*, qui ſint dies
feriati ob reverentiam Dei quoad effectum, ut
judicium exerceri non poſſit: nam quoad præ-
ceptum Eccleſiæ hodie ſtabimus Conſtitutioni
ſan. mem. Urbani VIII. *edita idibus Septembris*
1642. incipien. *Univerſa*, in qua præter dies Do-
minicos, & alias feſtivitates enumeratas in hoc
capitulo firmantur eſſe de præcepto, & nomina-
tim exprimuntur quatuor feſtivitates B. Virgi-
nis, ideſt Purificationis, Annunciationis, Aſſum-
ptionis, & Nativitatis, quæ in hoc c. Implicitè
continentur ſub illis verbis, *Feſtivitatum omnium
Virginis glorioſæ.* Et adduntur infraſcriptæ, ſcili-
cet Corporis Chriſti, quæ ſolemnizatur feria
quinta poſt octavam Pentecoſtes, ut in Clem.
Si Dominum, *de reliq. & venerat. Sanct.* Inven-
tionis S. Crucis, de qua nulla fit mentio hic, ſed
in cap. *Crucis*, *de conſecr. diſt* 3. S. Joſephi, &
S. Annæ, atque unius ex principalioribus Pa-
tronis in quocunque regno, ſive provincia, &
alterius pariter principalioris in quacunque
civitate, oppido, vel pago, ubi hos Patronos ha-
beri, & venerari contigerit. Ad reliquorum
verò dierum obſervantiam, quos huc uſque,
ſive in univerſa Eccleſia, ſive in quavis natione,
aut

aut regno, provincia,diœceſi, aut loco quomodocunque,ſive ex præcepto, ſive ex conſuetudine,ſive ex devotione Chriſti fideles tanquam feſtivos celebrarunt, nequaquam ex præcepto ipſos teneri decernitur, & declaratur. Sed paulò poſt adjiciitur clauſula infraſcripta: (Non intendimus tamen per hanc noſtram Conſtitutionem dies feriatos circa judicialia in aliquo immutare, quos ad hunc effectum relinquimus in eiſdem ſtatu,& terminis,in quibus erant ante e-
24 juſdem promulgationem.) Itaque quoad judicialia ſervabitur hæc Decretalis, in qua dies feriati eſſe dicuntur infraſcripti dumtaxat, videlicet Natalis Domini,S.Stephani,S.Jo.Evangeliſtæ, SS. Innocent. S.Sylveſtri,Circumciſionis, Epiphaniæ, ſeptem Dies Dominicæ paſſionis, Reſurrectionis cum ſeptem ſequentibus, Aſcenſionis,Pentecoſtes cum duobus, qui ſequuntur, Nativitatis S.Jo. Baptiſtæ, feſtivitatum omnium Virginis Glorioſæ,ideſt Annunciationis in vere, Aſſumptionis in æſtate, Nativitatis in autumno & Purificationis in hyeme, quæ ut inquit Hoſt. *hic n.* 5.ſunt ad modum lapidum pretioſorum,& coronæ in anni circulo collocatæ: duodecim Apoſtolorum, & præcipuè, Petri, & Pauli, B. Laurentii,Dedicationis B.Michaelis, ſolemnitatis omnium Sanctorum, dies Dominici, aliarumque ſolemnitatum,quæ indicuntur à ſingu-
25 lis Epiſcopis cum Clero, & populo. Ex quibus patet latiùs patere ferias judiciales, quam dies feſtos ex præcepto: nam inter ferias judiciales hic enumerantur ſeptem dies Dominicæ Paſſionis,& ſeptem dies poſt Reſurrectionem; & tamen in Bulla Urbani VIII. poſt Reſurrectionem non exprimuntur niſi duo ſequentes, & de diebus Paſſionis Domini nulla fit mentio; feriis tamen judicialibus hic ſtatutis addendi ſunt ſex dies expreſſi in prædicta Bulla, videlicet Corporis Chriſti,Inventionis S. Crucis, S.Joſephi, S,Annæ, & duorum ex principalibus Patronis; quia cum dies iſti ſint hodie in præcepto, abſque dubio ſunt feriati,etiam quoad judicialia; præſervatio enim Urbani in eadem Bulla importat ſolum,ut dies,qui erant feriati quoad judicialia ante illius promulgationem ſimiliter remaneant feriati,ſed non importat,ut dies,qui ſit mantur eſſe in præcepto, non debeant eſſe feriati etiam quoad judicialia,quia repugnat, ut dies feſtus ſit ſanctificandus ex præcepto Eccleſiæ,& in illo exerceri poſſint ſtrepitus judiciales, cùm ratio formalis ſanctificationis feſti conſiſtat in vacando rebus divinis,& in ceſſatione operum, ut declarat S.Thom.in 2.2.*q.* 122.*art.* 4.*ad* 3. inter quæ opera recenſentur etiam actus judiciales,qui impediunt applicationem hominum ad Divina,ut hic,& in c. 1. *cum duob.ſeqq.* 15.*q.*4. & in l.*fin.C.eod.* Unde omnes dies feſti de præcepto ſunt feriati,etiam quoad judicialia, ſed non convertitur,quia non omnes dies feriati quoad judicialia ſunt feſti ex præcepto Eccleſiæ.Habes igitur ex prædictis qui dies ſint venerandi ex præcepto, & in quibus ſit feriandum à litibus.
26 Nec obſtat tex in c. 2. 15.*q.*4 ubi dicitur feriandum eſſe à ſeptem diebus præcedentibus Nativitatem Domini uſque ad octavas Epiphaniæ,& à quinquageſima uſque ad octavas Paſchæ, & à ſeptem diebus ante nativitatem B. Joan. Baptiſtæ.Quoniam ut reſpondet Hoſt.*hic n.* 4. *in verb.* *Natalis.* ſtandum eſt huic Decretali, quia illud de conſuetudine non ſervatur.Et concordant Joan. Andr.*n.*4.& alii poſt eum,& Specul *intit. de feriis,in* 1.*col.* Tres autem dies Rogationum,qui dicuntur eſſe feriati in c. 1. *de conſecr.diſt.* 3. addendi ſunt huic Decretali ſecundum Hoſt.*n.*4.*in fin* licèt hoc non ſervet Curia, ut inquit Specul. *ubi ſup.*& Jo.Andr.*hic n.* 5.

27 Tertiò nota ibi, *quas ſinguli Epiſcopi*, juncto præcedenti verſiculo ſcilicet, ſolum Papam in Eccleſia univerſali,& quemlibet Epiſcopum in ſuæ diœceſi poſſe dies feſtos indicere. De Papa eſt manifeſtum, quia omnes feſtivitates hic expreſſæ ſunt de jure poſitivo,& ex ſtatuto Eccleſiæ,etiam quoad dies Dominicos: nam etſi præceptum de ſanctificatione Sabbathi fuerit traditum in Decalogo,tamen ut inquit S.Thom.in 2.2.*d,q.* 122.*art.*4.*ad* 4.obſervantia diei Dominicæ in nova Lege ſuccedit obſervantiæ Sabbathi non ex vi præcepti legis, ſed ex Conſtitutione Eccleſiæ,& conſuetudine Populi Chri-
29 ſtiani.Et ſequitur Turrecrem in cap. 1.*n* 9. *de conſecr. diſt.* 3. ſicut ergo ſolus Papa Conditor Canonum in tota Eccleſia poteſt ferias ſolemnes indicere ob reverentiam Dei,prout fecit in hoc,& in d.c. 1. *de conſecr.diſt.* 3.& in Clem. 1.*de reliq.& vener. Sancto.* quia ipſe ſolus habet poteſtatis plenitudinem, & Eccleſiæ Principatum, c. *Cuncta per mundum*. 9.*q.* 3.c, *Propoſuit, de conceſſ. prabend.* Butr. *hic numer.* 19. ita ſinguli Epiſcopi hoc poſſunt in ſua tantùm diœceſi,ut hic eſt expreſſum,& in d.c. 1. ibi, *in ſuis Epiſcopatibus*, & ibi, *non generaliter, de conſecr. diſt.* 3. cum ſint vocati in partem ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis, c. *Qui ſe ſcit*, & c. *De-*
30 *creto*, 2. *quaſt.* 6. Et hoc intelligas de Sanctis ab Eccleſia canonizatis: nam etſi Vincentius opinatus fuerit Epiſcopum poſſe in ſua diœceſi Sanctum canonizare per iſtum textum, tamen Doctores communiter eum reprehendunt, & ejus opinio reprobatur in c. 1. *de reliq. & venerat. Sanct.* ubi Alexander III. de quodam, qui colebatur ab aliquibus cùm non eſſet colendus, ſic ait (Illum ergo non præſumatis de cætero colere, cum etiamſi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipſum pro Sancto abſque authoritate Romanæ Eccleſiæ venerari:) de quo dic latiùs,ut ſcripſi in c.*Perniciosſam,num.* 57. *ſupra, de offic. Ordin.* Itaque omnis feſtivitas Sancti ab Eccleſia Canonizati, quam Epiſcopus in ſua diœceſi cum Clero,& populo ſtatuit eſſe ſolemniter venerandam, eo ipſo ferias indicit, ita ut ab omni actu iudiciali in illa die ſit abſtinendum
31 ut hic per Butr. *in* 3. *not.* Sed numquid Epiſcopus poſſit diem feſtum indicere ſine populo. Abb.*hic n.*4.tenet non poſſe,quia non ſine myſterio hic dicitur cum populo, prout etiam dicitur in c. 1. *de conſecrat.diſt.* 3. ibi. Et illæ feſtivitates, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Epiſcopatibus
32 cum populo collaudaverint.) Nam licet Epiſcopus in ſpectantibus ad Epiſcopalem juriſdictionem poſſit cum Capitulo facere ſtatuta, ut in c. *Ut animarum*, *de conſtit. lib.* 6. tamen in aliis,in quibus vertitur intereſſe aliorum,non poteſt ſtatuere ſine illorum conſenſu,vel ſaltem debent eſſe præſentes,ut notat Innoc in c.*Veſtra, de locat*,& in c.*fin.de offic.Deleg.* Et hanc partem tenet Archid,in d.c. 1. *num.* 9. Fatetur tamen

Abb,

Abb. quod ubi populus non habet legitimam cauſam contradicendi, non obſtat contradictio, ut in ſimili notat Archid. in d. c. *Ut animarum*, facit c. 1. *de his, quæ fiunt à majori parte Capituli*, veluti ſi Epiſcopus vellet indicere ferias in die alicujus Sancti, qui traxit originem de illo loco, vel quid ſimile: ad quod facit c. 1. *65. diſt.* Sed Anton. de Butr. dicit ſe idem tenuiſſe olim per iſtam literam, ſed poſtea mutavit ſententiam, dicens ſulum Epiſcopum cum Clero, ſeu Capitulo hoc poſſe, quia in his, quæ tendunt in favorem animæ, quilibet eſt Epiſcopo ſubjectus, c. *Cum ſit, de for. compet.* c. *Novit, de judic.* & c. *Per venerabilem, qui fil. ſint legit.* & cum eo tranſit Joan. de Imol. *n. 1. verſ. Item nota, quod feſtivitates.* Et pro hac parte optimè facit Conc. Trid. *ſeſſ. 25. c. 12.* ubi ſtatuitur, ut ab exemptis omnibus etiam Regularibus ſerventur dies feſti, quos in diœceſi ſua ſervandos Epiſcopus præceperit: nec ibi ulla fit mentio de populo.

33 Quartò nota ibi, *& populo*: ſolum populum non poſſe dies feſtos indicere, cùm tex. copulativè loquatur de Epiſcopo cum Clero, & populo, l. *Titia teſtatores, §. Nihil diſtat, ff. de legat. 1.* Et ex hoc notabiliter deduco poteſtatem indicendi ferias ſolemnes in honorem Dei, & Sanctorum nequaquam eſſe apud Principes ſæculares, etiam quantum ad hoc, ut judicia tunc temporis exerceri non debeant, quod efficaciter probat hæc Decretalis: nam in principio ſtatuitur, ut in diebus feriatis, qui ob reverentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti, debeat omnis ſtrepitus judicialis conquieſcere; & mox dies illi nominatim exprimuntur, & inter hos generaliter recenſentur ſolemnitates, quas Epiſcopus cum Clero, & populo duxerit ſolemniter venerandas. Igitur ſolus populus non poteſt ſtatuere certos dies, in quibus ob reverentiam Dei ſit ceſſandum ab actibus judicialibus, & conſequenter nec Principes laici hoc poſſunt: nam Princeps non alia utitur poteſtate niſi illa, quam ab initio populus in eum tranſtulit, ut l. 1. §. *Sed & hoc ſtudioſum, C. de veter. jur. enucleand.* At populus non tranſtulit in Principem hanc poteſtatem indicendi ferias judiciales in honorem Dei, cùm illam non haberet, ut hic eſt expreſſum, quia nemo poteſt plus juris transferre in alium, quàm ipſe habeat, ut leg. *Nemo plus juris, ff. de regul. jur.* & cap. *Nemo poteſt, eod. tit. lib. 6.* & nemo dat quod non habet, cap. *Quod autem, de jur. Patron.* l. *Traditio, ff. de ac-*
34 *quir. rer. dom.* cum ſuis concordant. Præterea quamvis omnis poteſtas à populo in Principem traslata ſit, ut in d. §. *Sed & hoc ſtudioſum*: tamen illud verbum *translata*, exponitur ibi à gloſſ. i. eſt conceſſa, & concordat gloſſ. 1. in l. *Non ambigitur, ff. de leg.* item gloſ. *penult.* in l. *fin. C. eod.* & ſic populus retinuit ſibi poteſtatem jus condendi; unde hodie poteſt ſibi facere ſtatuta, ut l. *Omnes populi, ff. de juſt. & jur.* l. *Antiochenſium, C. de privil. credit.* l. *fin. C. de Decret. ab Ord. facien.* l. *Prohibere, §. Planè, C. Quod vi, aut clam*, l. *Si ſervi noſtri, C. de noxalibus*, & c. 1. *de conſtit. lib. 6.* etiam ſine authoritate Superioris ſaltem in ſpectantibus ad ordinationem negociorum, & judiciorum, & ad cauſarum deciſionem civilem, & in aliis, quæ jus Superioris non tangunt, nec ſunt illi reſervata, ut concludit Bald. in d. l. *Omnes populi, num. 14 verſ. Sed puto verum*, articulo in utramque partem egregiè diſcuſſo à *num. 14. uſque ad num. 21.* nec diſcrepat Bart. *ibi num. 2. & 3* & nihilominus non obſtante hac facultate condendi ſtatuta, non poteſt populus facere hoc ſtatutum, ut aliquis dies ſit feriatus in honorem Dei, ut hic patet: ergo nec Princeps hoc poteſt, quia proportionabiliter eadem eſt poteſtas utriuſque, & ſicut Princeps conſtituit jus commune generaliter quoad omnes, ut l. *fin. C. de legib.* ita quilibet populus conſtituit ſibi jus proprium, ut in d. l. *Omnes populi*, ibi, *partim ſuo propris*, id eſt non generali, ſed municipali, ut ibi declarat gloſ. *penult.* Bart. *num. 2.* & communiter ſcribentes, ſed de hoc articulo an Princeps laicus habeat poteſtatem judicandi has ferias in honorem Dei, & Sanctorum, plenè dicam infra in *4. quæſt.*

35 Expeditis notabilibus venio ad gloſ. & quia in tex. fit mentio de duplici tantùm ſpecie feriarum, QUÆRO quæ ſint hujuſmodi feriæ, & an ſint aliæ præter illas, & à quo indicantur: gloſ. 2. hoc proſequitur *in princ.* Sed tu dic clarius ſecundum Specul. *hoc tit. in princ.* & Henr. Boich, *in hoc c. n. 1.* & Abb. *n. 8.* feriarum tres eſſe ſpecies: quædam enim ſunt feriæ ſolemnes, & introductæ ob reverentiam Dei, de quibus actum eſt ſupra, & tales cum ſint indictæ à Papa per Canonem, non oportet ut ſpecialiter indicantur ab homine, l. *Sed & ſi per Prætorem, §. Si feriis, ff. ex*
36 *quib. cau. major.* quædam ſunt feriæ publicæ, ſive ruſticæ, ſeu indictæ, quæ alicubi etiam appellantur ſolemnes, ut ſunt illæ, quæ ſtatuuntur meſſium, ſeu vindemiarum gratia ob neceſſitatem hominum; & tales non ſont determinatæ à Lege, vel Canone; & ideo illarum indictio judicibus relinquitur, ut eas indicant bis in anno ſecundum qualitatem, & conſuetudinem cujuſque loci, nam citius fit recollectio in locis calidis, quàm frigidis, ut leg. *Præſides, ff. eod.* & notat hic præcitata gloſ. pro hoc l. *Si in altam ff. de offic. Proconſul.* unde non ſequitur; de jure aliquis colligit fructus tempore meſſium, vel vindemiarum: ergo non debet in jus vocari, quia ad hoc, ut in jus vocari non debeat, neceſsè eſt ut priùs feriæ à judice indicantur ſecundum Henrich. *ubi ſupra*; & iſtæ quamvis ſint introductæ propter occupatos, tamen poſtquam ſunt indictæ, relevant omnes etiam milites, & alios, qui in meſſibus, & vindemiis non occupantur, ut concludit gloſ. in leg. 1. *in verb. Occupati, ff. de feriis*: & ſequitur Alexan. *conſ. 2. Viſis dubitationibus, numer. 4. verſ. Pro hoc etiam facit, lib. 2.* & de iſtis duabus ſpeciebus agitur hic. Quædam verò ſunt feriæ repentinæ, quas Princeps indicit vel propter palmam, ut quia hoſtes ſubjugavit, vel quia uxorem duxit, vel quia filius ei natus eſt, ut in d. l. *Sed & ſi per Prætorem, §. Si feriæ ff. ex quib. cauſ. major.* & in l. 1. *C. de feriis*, & dicuntur repentinæ, quia ſunt incertæ; imò extra ordinem repentè, & ſubito indicuntur: & iſtæ indici non poſſunt niſi à ſolo Principe, ut l. *A nullo, C. eod.* & tangam, infr. *in 4 q. n. 76.* & de his tribus ſpeciebus feriarum, vide gl. in Clem. *Sæpè, in verb. Ob neceſſitatem, de verb. ſignif.* & Hoſt. *in ſum. eod. tit. §. Qualiter diſtinguantur*, & adde quod dixi ſupra *in 1. notab. in 3. ampliat.*

Se-

37 Secundò QUÆRO , an citatio fieri poſſit in
die non feriata ad diem feriatam, Innoc. *hic n. 1.*
in verb.Conqueſcere,ponit duas opiniones,prima
opinio diſtinguit ſic : aut error in aſſignatione
termini exprimitur, veluti ſi dicatur. Ad com-
parendum coram nobis in tali cauſa tibi diem
Dominicum aſſignamus. Et citatus nec in die
Dominico, nec in ſequenti comparere tenetur.
Aut ergo non exprimitur in citatione,quamvis
tacitè inſit,ut quia dicatur : decima die venias
reſponſurus , & decima dies incidat in diem
Dominicum. Et tunc citatus non tenetur in die
Dominico comparere , ſed bene in die ſequen-
ti:ratio eſt,quia duo videntur mandata, ideſt ut
ad diem compareat,& ut compareat,*l.Celſus,ff.de*
arbitr. quamvis ergo habeat excuſationem in
die ſolemni ; tamen in ſequenti die excuſatio-
nem non habet, & datio termini tenet. Et idem
dicendum eſt ſi per 20.dies durarent dies feriati,
quia in proxima ſequenti die tenetur compare-
re citatus.

Secunda opinio,cui magis adhæret Innocent.
ubi ſupr.verſ.Item melius eſt,quod etiam in primo
membro diſtinctionis teneat aſſignatio termini,
ita ut quamvis in citatione expreſſè dicatur;
Compareas in die Dominico, nihilominus cita-
tus teneatur comparere in die ſequenti non fe-
riata; nam & hic ſicut in ſecundo membro duo
videntur mandata;ergo & idem juris eſt eadem
ratione ſecundum Innoc.unde & feſtum B.Lucæ
aſſignatur per Papam ad comparendum, c.*Cum*
ex litteris,§ fin,ſup de reſtit in integr.& initium qua-
dragefimæ.& feſtum Nativitatis Domini,c.*Ex-*
poſuit primo reſpon. &*§. fin. ſupr. de dilat.* &
Dominica,in qua cantatur, Ego ſum Paſtor bo-
nus, cap. *Cum dilecti, §.final, infr. de dol. & con-*
tum.

Quid dicendum? Tu teneas primam opinio-
nem indiſtinctè,quam tenuit Petr. de Bellap.in
l. *Dies feſtos, C.de feriis*, & Hoſt. *hic n.3* conclu-
dens citatum ad diem Dominicum , vel alium
38 ſolemnem non teneri comparere ; Secus verò ſi
judex dicat: Mandamus tibi , ut uſque ad diem
Dominicum compareas coram nobis;tunc enim
tenet termini aſſignatio.& illud, *uſque*, intelli-
gitur excluſivè , & ſic intelligas jura proximè
allegata , & ſi quæ reperias ſimilia ſecundum
Hoſt.Idem tenet Specul.*in tit. de citat. n. 13.* ubi
eodem modo reſpondet ad præcitata dicens;
in illis non fieri citationem ad diem feſtum, ſed
ut uſque ad feſtum compareat citatus , & *uſque*,
ibi ponitur excluſivè,& exponitur, ideſt citra,
& ibi dicit hoc eſſe verius: nec putat referre an
exprimatur patenter error in citatione, ut quia
dicatur,compareas die Dominico,an non expri-
matur,ut quia dicatur compareas decima , vel
vigeſima die,& in die illa feſtum occurrat:nam
neutro caſu citatus teneretur comparere ſecun-
dum eum,& concordat *hic* Joan.Andr.*numer. 2.*
poſt med.verſ.Tu verò,dicens pro opinione Hoſti-
enſis facere l. 2. *in fin. ff. Si quis in jus vocat.* &
ſubdit eamdem opinionem tenuiſſe Riccardum
de Senis Cardinalem , ut refert Cynus in l. *Dies*
*feſtos,in 2.quaſt.C.de feriis.*Quod ſcilicet ubi poni-
tur verbum *uſque*,citatus qualibet die infra ter-
minum venire poterit;ſed quando citatur,ut ta-
li die feriata compareat,prius venire nec poteſt,
nec debet, & illa die venire non tenetur; & ſic
neceſſaria eſt nova citatio. Sequitur Bellam. *in*
1. quaſt. nam relatis antiquorum opinionibus,
tandem *n.3.in fin,verſ. Quid dicendum*, concludit
his verbis(Breviter opinionem Hoſt. & Petri,
quaſi omnes Canoniſtæ,& Legiſtæ videntur ap-
probare,& idcirco conſulo, quod ab ea in judi-
ciis non recedas) Et hanc opinionem dicit te-
nendam eſſe tamquam veriſſimam Abb. *n. 22.*
quam etiam dicit veram, & approbat Bald. in
d l.*Dies feſtos,n.6.*Nec obſtat ratio in contrarium
adducta per Innoc. quod duo videantur manda-
ta. Quoniam , ut reſpondet hic Joann. Cal-
der.*in addition.*& eum Bellam *ſub n.2. verſ. Sed*
ratio,vendicat ſibi locum, ubi citatio. vel man-
datum tenuit à principio;unde licèt caſus ſuper-
veniens illud ſuſpendat, non tamen ex toto re-
laxat : at hic fuit nullus à principio ſecundum
eos.Neque obſtat text.in d.l.*Celſus ff. de arbitr.*
quæ dicit duo eſſe præcepta,unum ſolvendi, &
aliud in tempus ſolvendi. Quia non veniunt ibi
ex eadem cauſa: nam primum præceptum naſ-
citur ex obligatione , ſecundum naſcitur ex
tempore,quod datur judicatis;ſed hoc eſt unum
indiviſibile præceptum , quod non poteſt pro
parte valere,& pro parte non valere,ut l. *In hoc*
judicio, ff. fam. erciſc. ſecundum Bald. *ubi ſu-*
pra.

39 Tertiò QUÆRO , quid in caſu converſo, an
citatio fieri poſſit in die feriata ad diem non
feriatam. Ad partem negativam inducitur pri-
mo text.in l.*Dies feſtos*,,*C.eod.*ubi dicitur : *Preco-*
nis horrida vox fileſcat,ergo talis citatio eſt contra
legem,& ſic non valet,c.2.*de teſtib. cogen.* & l.
Non dubium,C.de legib. quæ eſt canonizata in cap.
*Imperiali,15.quaſt.2.*Secundò quia mandatum de
citando eſt quædam ſententia comminatoria,
l. *Præſenti , C. de his , qui ad Eccleſ. confug.*
ergo ſi fiat die feriata , non debet valere , ut
l. 1. *ff. de feriis.* Quod ſi teneas non eſſe ſenten-
tiam , ſed de proceſſu juxta textum in cap.
Quoniam , de probation. adhuc idem dicendum,
quia & proceſſus tali die habitus nullius eſt mo-
40 menti,ut hic eſt expreſſum in fin. Tertiò, quia
principium eſt ponderandum, l. *Si minor, ff. de*
*ſerv.exportan.*etiam in judiciis,l.3.§ *Scio,ff. de mi-*
nor. ergo citatio in die feriata ad diem non fe-
riatam non valet , cum initium ſit vitio-
ſum.

41 Ad contrarium arguitur, quia quamvis man-
datum de citando fiat tempore prohibito, ta-
men effectus confertur in tempus conceſſum, l.
Si cum uxori,& l.*ſeq.in fin.ff.de donat. inter vir. &*
uxor. Præterea idem eſt judicium de tempore,
quod de loco,ut l.*Vinum ff.ſi cert. petat.* ſed valet
actus habitus loco non habili , ſi effectus ipſius
conferatur in locum habilem,l.*fin.ff.de offic. Præf.*
Urb. & l. *Omnes , §. Si verò apparitor. C. de*
Epiſc. & Cler. ergo ſimiliter valet citatio facta
tempore inhabili, ſi illius effectus conferatur in
tempus habile In hac controverſia dicit Joan.
Andr.*hic.n.3.circa med.verſ.Dicunt quidam*, com-
munius teneri primam opinionem, quod citatio
non valeat, eſſe de jure veram. Sed illi derogat
conſuetudo , quia de facto non ſervatur , ut
dicit Jacobus de Arena,relatus à Joan.Andr. un-
de hæc conſuetudo citandi in die feriata ad
diem non feriatam minimè mutanda,ut l. *Mini-*
mè,ff.de legib.& propterea Dynus, qui tenuerat
pri-

primam opinionem in l. 1. § *Item renunciatio ff. de*
nov. oper. nunciat. poſtea ſe retractavit, ut re-
fert Joan. Andr. *ubi ſupr.* Et retenta hac ſecunda
opinione, cui ſuffragatur conſuetudo, non ob-
42 ſtant cootraria, quoniam ut notabiliter reſpon-
det Ioan. Andr. *num. 3. circa fin. verſ. Adcon-*
traria in citatione triplex eſt actus. Primus eſt præ-
ceptum, ſeu mandatum de citando. Secundus
executio præcepti, ideſt citationis actus. Tertius
eſt proceſſus ex citatione inchoatus. Primus, qui
43 non requirit cauſæ cognitionem, die feriato
fieri poteſt, l. *Actus*, C. *eod* nec obſtat text.
in l. *A procedente. ff. de dilation.* quia intelligitur
cùm pars dicit dilationem non dandam, adeò ut
44 ſuper hoc oporteat interloqui. Secundus actus
ideſt executio præcepti eiſdem rationibus tem-
pore feriato fieri poteſt, ad hoc l. *Miles, §. Sexagin-*
ta, ff. de Adulter. Præſertim ſecundum lecturam,
quæ habet libellum in citatione tranſmitti.
45 Tertius, ideſt proceſſus inchoandus ex citatio-
ne fieri non poteſt in die feriato. Nec obſtat,
quod ſecundum Petrum de Bellap. olim citaba-
tur quis ad comparendum, vel ſatisdandum, ut
ff. In jus vocat. ut eant in rubro, & in nigro, & l. *Si*
verò, §. *Qui pro rei*, *ff. Qui ſatiſd. cog.* per
quam citationem ſic veniendo, & fidejuſſo-
tes quætendo, avertebatur quis ab his, quorum
cauſa inductæ ſunt feriæ, quem reſpectum habuit
dict. l. *Dies feſtos.* Etenim ut reſpondet Ioan.
Andr. hodie ſolum citatur ut veniat. Tale igi-
tur præceptum utique fieri poterit in die feria-
to.

Sed tu adverte ad hanc tripartitam diſtin-
ctionem Joann. Andr. nam etſi quod ſpectat ad
tertium actum proceſſus ex citatione inchoati
conveniant omnes, ut fieri non poſſit in die fe-
riato. quia verè, & ptopriè eſt actus judicialis, &
ideo inhibitus in hoc cap. & in juribus concor-
46 dantibus: tamen quoad alios duos actus Docto-
res magnoperè confligantur, nam contra Jo.
Andr. tenet hic Ioan. Calder. relatus à Bellam.
ſub. n. 7. col. 5. poſt princ. verſ. Ioan. Calderinus, ubi
concludit nec præceptum, ſeu interlocutoriam
ad comparendum, nec illius executionem fieri
poſſe in die feriato. Idem Arcbid. in cap. *Placiſa*,
n. 2. 15. queſt 4. Speculat *in tit. de citat. §. 1. verſ.*
Item excipitur, & ſeq. & ſequuntur *hic* Butt. Car-
din. & communiter moderni, ut dicit Abb.
nu. 20. verſ. Sed moderni. Et idem diſputando te-
47 nuit Iacob. Butrig. ut refert Bart. in *l. 1. §. Nun-*
ciatio. ff. de nov. oper. nunciat. quia lex ptohibens
citationem non habuit ſolum reſpectum ad effe-
ctum, ſed etiam ad principium: unde quandoque
prohibetur actus reſpectu effectus, & tunc ſatis
eſt, ut conferatur in tempus conceſſum; & ſic lo-
quitur texr. in d. l. *Si tum uxori*, & in l. *ſeq.*
in fin. ff. de donat. inter vir. & uxor. & in cap. *de Vxo-*
re, infr. de ſepult, Quandoque prohibetur non ſo-
lùm effectus, ſed etiam ipſe actus: & tunc non
ſufficit effectum conferri in tempus permiſſum,
quia cùm actus ſic geſtus in tempore inhibito,
non eſt ſatisfactum juri, arg. cap. *fin. de reſtit.*
ſpoliat. & l. *Fulcinius. poſt princip* patet in d. l. *Dies*
feſtos. Præterea ſecundum Abb. *dict. n. 20. circa*
med quamvis citatio non arctet ad cōparendum
tunc, tamen arctat pro tunc, & afficit citatum, &
quodammodo eum provocat ad iram, & aliqua-
liter abſtrahitur à contemplatione Dei. Et idem
dicit in judice, quia cùm debeat vacare Divi-
nis, non debet facere præceptum de citando:
nam etſi non exigatur cognitio inter partes, ta-
man intra ſe debet adhibere, aliqualem cogni-
48 tionem in ſtatuendo terminum. Item negari non
poteſt, quin citatio ſit de proceſſu, & fundamen-
tum judicii, ut in dicto c. *quoniam contra, de prob.*
Et per hæc concludit Abb. poſt alios nullum ex
dictis tribus actibus fieri poſſe in die feriata. Fa-
cit c. 1. *ſupr. eod. ſecundum eum* Bart. tamen in d. §.
Nunciatio, & Butr. *hic*, limitant hoc in feriis intro-
ductis in honorem Dei, ſecus verò in aliis intro-
ductis in favorem hominum, quia tunc citatio
ſolùm prohibetur reſpectu exercitii, & ſic reſpe-
ctu finis citationis; non enim dicitur ut non ci-
tetur, ſed ut non compellatur venire, l. 1 *de feriis.*
Et quamvis Bart. ſubjungat, quod ſi quis velit
ſervare opinionem Dyni, poterit dicere prædi-
ctam l. loqui ſpecificè in diebus Dominicis; & i-
deo ſecus in aliis, & idem dixerit Calder. hic: ta-
men non perſiſtunt, imò putant verius eſſe quod
dictum eſt ſupta.
49 Quid dicendum? ego quoad primum actum
præcepti, ſive mandati, ſeu commiſſionis de ci-
tando adhæreo opinioni Ioan. Andr. quæ habet
citationem valere quam dicit eſſe communem,
quia motiva contraria benè tolluntur, & quia
non refert quo tempore, vel loco fiat actus,
dummodo trahatur ad locum, vel tempus con-
gruum. Et huic opinioni communi putat ſtan-
dum eſſe Bellam. *hic n. 10. verſ Quid dicendum*, ut
ſcilicet præceptum de citando fieri poſſit etiam
die feriata in honotem Dei, ſubdens ſe eam ſer-
vaſſe, ac ſervate vidiſſe per Dominos Coadjuto-
50 res ſuos, dum eſſet Rotæ Auditot, præcipuè quia
commiſſio citationis eſt actus omnino extraju-
dicialis nullam requirens cauſæ cognitionem
judicialem; & ſic per ſe conſideratus non eſt
cootentioſæ, ſed voluntariæ juriſdictionis, talia
autem fiunt etiam his diebus ſetiatis in hono-
rem Dei, ut legitur & notatur in l. *Actus, C. eodem.*
51 Præterea ſicut tempore inhabili utpote feriato;
ita loco inhabili, id eſt extra territorium prohi-
betur quis ſuam juriſdictionem exercere, ut l.
fin. ff. de Iur. omn. Iud. & c. *Vt animarum, de conſtit.*
lib. 6, & tameo extra tetritorium proprium,
& in tertitotio alieno quis poteſt facere
commiſſionem, per quam in ſuo tertitorio
ſuam ptopriam juriſdictionem poſſit exer-
cere, ut in Authen. *de Collator. §. Antequam ve-*
rò provinciam, atg. l. 4. § *fin ff. de offic. Proconſul.* &
notatur in cap. *Novis de offic. Legat.* prout ibi
ſcripſit Bellam poſt Innoc. *in 5. oppoſit.* Si igitur
commiſſio totius juriſdictionis poteſt fieri in die
fetiato: ergo & commiſſio de citando, arg. l.
Quæ de tota, ff. de rei vendic. non enim diceres
commiſſionem univerſitatis cauſarum vel to-
tius unius cauſæ ſcriptam, & datam tempore
ſeriato propter hoc eſſe nullam; Nec ulla ſubeſt
ratio, quare magis debeas dicete nullam eſſe
commiſſionem unius articuli, quàm totius cau-
ſæ. Quæ ratio multum urget, & alia motiva pro
hac parte adducit Bellam. *d. n. 10. verſ. Si vero de-*
terniuntur: & reſpondet tationibus Joann. Cal-
der.

Fallit tamen hæc concluſio in duobus caſi-
52 bus, in quibus nec præceptum, ſive decretum ſeu
commiſſio de citando in die feriata fieri poteſt.
ſecun-

ſecundum Bellam. *d. n.* 10. *verſ. Quid dicendum.* Primus eſt in citationibus, quæ non poſſunt fieri niſi à judice pro tribunali ſedente, & judicialiter procedente, de quibus loquitur tex. in l. *A procedente*, C. *de dilation.* & quæ ſint illæ proſequitur, idem Bellam. in c. *Præterea in 6. quæſt. eod. tit.* nam indubitatum eſt hæc fieri non poſſe in die feriato, quia ſunt de proceſſu judiciali, qui inhibetus tam per legem, quàm per Canonem. Secundus caſus eſt in citationibus, quæ licet fieri poſſint à judice etiam pro tribunali non ſedente, tamen aliquando judicialiter decernuntur: nam iſtæ ſi judicialiter fiant in die feriata etiam ad diem non feriatam, non valent, ea ratione, quia proceſſus judiciales inhibentur iis diebus; & hoc ſimiliter dicit eſſe ſatis clarum Bellam. *loc cit.* Et in his duobus caſibus poteſt intelligi, & ſalvari opinio Joan. Calder. Sed extra illos non recedas ab opinione Joan. Andr. quod commiſſio de citando decerni poſſit etiam in die feriata in honorem Dei. Et hæc de primo actu.

53 Qui verò ad ſecundum, ideſt executionem citationis, quam facit commiſſarius, ſeu Noncius admonendo citandum de comparendo ad certam diem, mihi magis placet opinio Joan. Calder. & Abb. contra Joan. Andr. quod ſcilicet talis actus in die feriata ad non feriatam fieri non poſſit; quia nimis retraheret citatum à devotione; cum enim ſit bonarum mentium lites execrari, l. *Item ſi res ff. de alienat. judic. mutan. cau. fact.* conturbatur per citationem mens citati, & inter ſe inquietatur, & abducitur in ſolicitudinem deliberandi, & cogitandi ſuper cauſa citationis factæ, & plerumque provocatur ad iracundiam adverſus eum, qui citationem impetravit; & ita ex mente cadit ſub prohibitione operis ſervilis, de quo in c. 1. & in c. *Licet, ſup. eod.* Si enim probetur finis, & terminus, prohibetur etiam principium, & via perveniendi ad illum, ut l. *Oratio, ff. de Sponſal.* & hoc de executione verbali. In reali autem, quæ fieret per manus appoſitionem, ſeu capturam perſonæ, fortius urget ratio ſupra conſiderata. Præterea, proceſſus judicialis in die feriata habitus eſt ipſo jure nullus, ut *hic in fin.* & dictum eſt ſupra in 1. *notab. in* §. *ampliat.* Negari autem non poteſt,

54

55 quin talis citationis executio ſit de judiciali proceſſus: nam hic interveniunt ſubſtantialia proceſſus, videlicet judex, ſeu commiſſarius ipſius judicis, & inſtantia partis, quæ citationem procuravit, & pars alia, quæ citatur, & mandatum judicis, & illius executio ad unius partis inſtantiam directam in aliam partem, cap. *Forus*, §.

56 *Omni. de verb. ſignificat.* Ergo cenſeri debet in actu hujus citationis judicialem proceſſum interveniſſe: quia ubi reperiuntur omnia ſubſtantialia actus, etiam actum ipſum reperiri neceſſe eſt, ut l. *Naturali*, §. *Si quæratur, ff. de confirmat. tut.* Neque obſtat, quod non fiat à judice ſedente pro tribunali. Quia talis non eſt actus requirens cauſæ cognitionem, eſt tamen judicialis, & judicialiter agitatus. Hujuſmodi autem actus benè fiunt ſine tribunali, ut notatur in d. l. *A procedente*, ſecundum Bellam, qui poſt multa videtur reſidere in hac opinione. Et quamvis ſub *n.* 14. fateatur communiter ſervari contrarium præſertim apud Sedem Apoſtolicam, ubi Auditores Palatii citant per Curſores in quibuſcunque feſtivitatibus quantumcumque magnis, videlicet ad dies non feriatos, non quod mandent expreſſe hic fieri, ſed quia ita Curſores faciunt nec contra hoc admittetur impugnatio, ſubdens ita etiam ſervare extra Curiam Romanam apparitores communiter omnium aliarum Curiarum Et hanc opinionem etiam de jure poſſe probabiliter ſuſtineri: tamen quidquid ſit de temporibus Bellameræ, hodie hoc non ſervat Rota, 1. no *dec.* [illegible] *n.* 1. *p.* 3. *recent.* tenuit citationem non valere, quia fuit executioni demandata die Dominico, quod fieri non potuit, cùm dies eſſet feriatus in honorem Dei, quidquid ſit in feriatis ob neceſſitates hominum: Allegat Guidop. *conſ.* 36 *per tot.* Vant. qui de communi teſtatur in *tract. de nullitatibus in tit. de nullit. ex defectu citationis n.* 46. Bald. *deciſ.* 159. & Rotam in *cauſa Bononien. liberationis à fidejuſſione 9. Februarii* 1607. coram Attrebaten. quæ habetur impreſſa poſt conſil. Proſp. Farinacci *lib. 2. deciſ.* 233 & alios quamplures ex Recentioribus pro hac parte cumulant moderni Collectores *hic. n.* 2.

57 Quartò, & ultimò ex facto quæſitum eſt, an Princeps laicus ſtatuere poſſit, ut dies alicujus Sancti ab Eccleſia canonizati à ſuis ſubditis ſervetur ac ſi eſſet dies feſtus ex præcepto Eccleſiæ.

Emerſit hæc diſceptatio occaſione Edicti à D. Marchione de Carazena Gubernatore Mediolani inconſulto Archiepiſcopo publicati die 30. Junii 1653. in quo præcepit obſervari feſtum S. Dominici die 4. Auguſti eujuſque anni in toto illo ſtatu De cujus Edicti ſubſiſtentia à S. D. N. Innocentio juſſus dicere pro veritate quid ſentirem, reſpondi ut infra.

58 Dies feſtos ob reverentiam Dei, & Sanctorum ſolum Beatiſſimum Romanum Pontificem poſſe inſtituere in Eccleſia univerſali, & ſingulos Epiſcopos in ſuis diœceſibus ſatis conſtat ex Canone Concilii Lugdunenſis relato in c. 1. *de conſec. diſtinct.* 3. & ex Decretali Gregorii IX. in hoc cap. *Conqueſtus de feriis*, ubi Papa enumeratis feſtivitatibus, quibus venerationem exhiberi jubet in toto orbe Chriſtiano, immediatè ſubjungit: (cæteriſque ſolemnitatibus, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis diœceſibus cum Clero, & populo duxerint ſolemniter venerandas.) Et innuitur à Concilio Tridentino *ſeſſ.* 25. *de Regular.* c. 12. ibi: Dies etiam feſti, quos in diœceſi ſua ſervan-

59 dos idem Epiſcopus præceperit. Reges ergo, & Principes ſæculares, civitates, & populi nullam habent poteſtatem indicendi aliquem diem in feſtum in honorem Dei, vel Sanctorum, niſi ex authoritate Papæ, vel Epiſcopi diœceſani. Et ita per hunc textum firmant Bellam poſt Martianum de Selva *hic quæſt.* 4. *verſ. Sed adhuc quæritur*, ubi in individuo loquitur de feſto S. Dominici, & Ant. de Butr. *num.* 3. Abb. in c. *Quoniam, num.* 2: *eod tit.* S. Antonin, *in 2. par. tit.* 9. *c.* 3. *verſ. Feriæ verò ſolemnes.* Sylveſt. *in verb. Dominica, num.* 2. Armilla *in verb Feria, num.* 2. Tabiena *in eod. verb. num.* 1. *poſt med. verſ. Feriæ verò ſolemnes, &* & paſſim recentiores Theologi, præſertim Hiſpani, ut Suarez. de Religione *to.* 1. *lib.* 2. *de diebus feſtis, c.* 12. dicens rem eſſe claram, & communem Azor. *Inſtitut. moral. par.* 2.

lib. 1. *cap.* 26. *queſt.* 5. Thomas Sanchez *conſil.*
moral. lib. 5. *c.* 2. *nu.* 7. Caſtro Palao *p.* 2. *tract. de*
obſer. feſto. diſput. unica, punct. 2. *à numer.* 7. & alii
plures.
60 Sumitur hæc concluſio ex illo communi prin-
cipio, quod idem mediator Dei, & hominum
homo Chriſtus Ieſus ſic actibus propriis, & di-
gnitatibus diſtinctis officia, ac juriſdictiones diſ-
crevit, ut temporalia ſæcularibus poteſtatibus,
ſpiritualia verò ſolis Pontificibus voluerit eſſe
ſubjecti, c. *Cum ad veram*, & c. *Si imperator*, 96.
diſt. & habetur 10. *diſt. per tot.* & in c. *Solitæ de ma-*
jor. & obed. & magiſtraliter per Jo. Andr. poſt
Hoſt. in c. *Per venerabilem, col.* 6. *in verb. Plenitu-*
dine poteſtatis, qui filii ſint legitimi Oldr. *conſ.* 83.
61 *An Epiſcopus. per tot.* Actus autem indicendi, &
præcipiendi dies feſtos, & cultui Divino dica-
tos propriè ſpiritualis eſt, & ad pietatem, ac
Religionem pertinens Clem. *unica, de Reliq. &*
Vener. Sanctor. & patet ex Conc. Trid. *ſeſſ.* 25 *de*
delect. ciborum, jejuniis, & diebus feſtis, verſ. Vel
etiam quæ faciant ad pietatem. Igitur ejuſmodi
actus indicendi dies feſtos ſpectat ad Paſtores
Eccleſiæ, cum id primo, & principaliter ordine-
tur ad Divinum cultum, & animarum profe-
ctum, c. *Placita*, 15. *qu.* 4. c. 1. & c. *Licèt, ſupra eod.*
l. *fin. C. eod.* & declarat Abb. *in hoc c. In primo no-*
tab. & conſequenter non poteſt legalis auctoritas
in his ſe ullatenus immiſcere, cùm laicis de re-
bus ſpiritualibus ſtatuendi nulla ſit attributa
poteſtas, quos obſequendi manet neceſſitas,
non auctoritas imperandi, c. *Cum laicis, de reb.*
Eccl. non alien. c. *Benè quidem*, 96. *diſt.* c. *Eccleſia*
S. Mariæ, de conſt. per quem textum Collecta-
62 tius *hic numer.* 7. *in fin.* tenet ferias repentinas à
Principe indictas non eſſe obſervandas in foro
Canonico. Et eum ſequitur Bellam, *numer.* 19.
in 6. *queſt. principali circa finem, verſ. Item quæ-*
63 *ritur de ferijs repentinis.* Præterea idem eſt judi-
cium de tempore, quod de loco, l. *Vinum, ff. Si*
cert. petat. ſed conſecratio, & dedicatio loci ad
cultum Divinum ſpectat ſolùm ad Præſules Ec-
cleſiæ, non autem ad ſæculi poteſtates, cap. *Pla-*
cuit, 1 *quæſt.* 2 c. *Nemo, de conſecr. diſt.* 1. §. *Sacræ*
res, & ib gloſ. *in verb. Pontifices, Inſtitut. de rer.*
64 *diviſ.* ergo & conſecratio temporis. Indictio
enim feſtivitatum in honorem Dei nihil eſt
aliud, quàm quædam conſecratio, per quam
dies illi efficiuntur ſacri, & Divinis obſequiis
dedicantur, c. *Placita*, 15. *qu.* 4. c. 1. & cap. *Li-*
cèt, ſup. eod. l. *Omnes dies, verſ. Sacros, C. eod. tit.*
Unde gl. r. in c. 1. *de conſecr. diſt.* 3. dicit Gra-
tianum inter Sacramenta inſerere tractatum de
ſolemnitate dierum feſtorum, quia inter ſacra-
menta habentur, cùm repræſentent paſſiones
eorum Martyrum, propter quos fiunt. Ad hoc
cap. *Baptizandi*, ibi, *Pentecoſtes venerabile Sacra-*
mentum, de conſecr. diſt. 4. quo argumento de
loco ad tempus in hac materia utitur hic Joan.
Andr. *numer.* 3. *circa med. verſ. Idem judicium*,
& Bellam. *numer.* 10. *poſt. med. verſ. Et facit*
65 *pro parte iſta.* Præterea Princeps laicus non po-
teſt dies feſtos in honorem Dei, vel Sanctorum
introductos tollere, nec ſubditos ſuos abſolvere
ab obligatione illos ſervandi, ut latiſſimè pro-
bat Signorolus de Homodeis in *conſ.* 245. inci-
pien. *In quæſtione vertenti, maximè col.* 2. *circa*
med. verſ. Item non obſtat quod dicitur. Subdens ri-
diculum eſſe contrarium aſſerere: ergo nec po-
teſt novos dies feſtos in honorem Dei introdu-
cere, & ſubditos obligatione illos ſervandi li-
gare, quia par eſt jus ligandi, atque ſolvendi,
cap. *verum, de pœnit. diſt.* 1. *Ad idem, cap.* 1. *de re-*
gul. jur. l. *Nemo qui condemnare, ff. eod.* l. *Qui con-*
demnare, ff. de re judic. & l. 3. §. *Conditio, ff. de*
adimen. lega. & l. *Solet*, §. *Sicut, ff. de offic. Pro-*
conſul.
66 Et quamvis Imperatores aliquando in his vi-
deantur exceſſiſſe limites Imperialis poteſtatis,
& in ſpecie Conſtantinus legem tulerit, ut die
veneris omnes à judiciis, & aliis negociis vaca-
rent, precibus, & obſtentationibus Deum cole-
rent, ut referunt Euſebius, & Iexomenus, & ex
illis Baronius *ad annum Chriſti* 321. Attamen
res illa non fuit recepta ab Eccleſia, & nulla
fuit ex defectu poteſtatis, ſecundum Theoricam
Joan. Andr. cap. *Nonminus, num.* 14. *de immun.*
Eccl. quam ibi ſequuntur Butr. *num.* 10. & Abb.
Calder. *conſ.* 2. *numer.* 3. *verſ. Reperio, de cenſib.*
Et ſcripſi pleniùs in d. cap. *Eccleſia S. Mariæ*, *à*
num. 17. *de conſtit.* Aliæ autem leges Imperiales,
quæ habentur C. *de feriis*, non inducunt novas
ferias in honorem Dei, ſed jam ab Eccleſia indi-
ctas obſervari præcipiunt, ut l. 2. & 3. l. *Omnes*
dies, & l. *Dies feſtos, Cod. eod.* quod non effu-
git poteſtatem Catholicorum Principum, ut
cap. *Si in adjutorium*, 10. *diſtin.* & fuſius dicam
infra *numer.* 73. *verſ. Unde poteſt quidam ſtatutum*
laicale.
67 Auctoritas verò Baldi *in hoc c. nu.* 3. dicentis
valere ſtatutum, quod diebus veneris ſint feriæ
propter commemorationem Dominicæ Paſſio-
nis: intelligi debet de ſtatuto edito cum conſenſu
Epiſcopi, & Cleri, prout etiam debent intelligi
Legiſtæ, qui ſcripſerunt, ſtatuto Civitatis poſſe
introduci ferias in honorem Dei, ut idem Bald.
in l. *Quadraginta, n.* 1. *C de feriis.* Alex. in l. *Præſi-*
des, nu. 2 *ff. eod.* & in *conſ.* 13. *n.* 3. *lib.* 5. & Decius
68 in l. *Milites, n.* 18. *de teſtam. Militar.* Alias enim ſi
intelligeretur de ſtatuto edito à civitate, ſeu
populo ſine Epiſcopo, & Clero, utique loquere-
tur contra hanc Decretalem, ubi patet ſolum
populum ſine Epiſcopo, & Clero nequaquam
poſſe indicere ferias ſolemnes in honorem Dei,
& Sanctorum, etiam quantum ad hoc, ut in illis
diebus à ſtrepitu judiciali, & actionibus foren-
ſibus ſit abſtinendum, ut per Bellam. *hic in* 4. *qu.*
verſ. Sed adhuc quæritur, & plenius deduxi ſupra
69 *in* 4. *notab. à numer.* 33. In quem ſenſum accipi
etiam debet gloſ. additionalis in l. *Si feriatis, ff.*
de feriis, dum dixit per ſtatuta, & conſuetudi-
nes locorum poſſe ferias indici, & indictas tolli
ea ratione, quia Decretalis dicit etiam in feriis
ad honorem Dei ſervari conſuetudines, & ſtatu-
ta locorum, ut in c. *Capellanus ſup. hoc tit.* Etenim
Decretalis illa loquitur de ſtatutis Canonicis, &
ab Eccleſia approbatis, & de conſuetudine non
tantùm laicorum, ſed etiam Eccleſiaſticorum.
Quam differentiam conſtituit Abb. in cap. 1. *nu-*
mer. 9. *de Sponſalibus*, ubi ait ſtatutum laicorum
in caſu illo eſſe nullum, quia materia non per-
tinet ad ipſos, ſed ſecus in conſuetudine, quia
in ea intervenit conſenſus Epiſcopi, & totius
Cleri, de quo ſcripſi plenius in c. 1. *n.* 15. *de cogn.*
ſpiritual.
70 Nec prædictis obſtat, quod Sanctus Antoninus
in

in 2 part.tit.9.c.3.§.1.& Sylveſt.in verb. *Dominica,n.2.* dixerint, ſi Dominus, vel Civitas ſtatuant feſtum ſub certa pœna colendum, culpam quidem violatores non incurrere, quia ad eos non pertinet feſta præcipere, ſed tamen pœnam
71 exigi poſſe. Quoniam nec Canonem, nec rationem ullam allegant, eoſque refellunt Suarez,& Caſtro Palao ſupracitati, ea ratione quia eorum dicta implicant repugnantiam, ut ſcilicet Princeps ſæcularis non poſſit legem ferre ſuper inſtitutione feſti obligando ad culpam,& tamen poſſit à tranſgreſſoribus pœnam exigere; quia ubi nulla eſt culpa, ibi nulla poteſt eſſe pœna l. *Sancimus,C. de pœnis,* cum ſimilibus. Sed tu dic
72 clarius, ubi ſtatutum eſt nullum ex defectu poteſtatis, eo quod diſponat in materia ſpirituali, & ad Divinum cultum ſpectante adjectionem pœnæ non valere, ut diſputando concludit Joan. Andr. in c. *Statutum, il primo, poſt princip. in verb. Compellendus, de Hereticis lib.6.* Cum quo concordant ibi Petr. de Anchar. *n.3. verſ. ultim.* Gemin. *col.1. poſt med. verſ. Sed pone quod ſtatutum civitatis,* & Philippus Francus *n.3.* Abb. *conſ. 12. Ut clarè materia, n.2. lib.1.* & alii copiosè congeſti à Felino in c.1.n.13: *de Sponſal:* Facit tex. in c. *Gemma, eod. tit.* ubi adjectio pœnæ non valet contra libertatem matrimonii. Item facit text. in l.1.C. *de his, quæ pœnæ nomine*, ubi pœna adjecta contra leges non tenet, nec committitur ſi contra fiat.
73 Unde poteſt quidem ſtatutum laicale pœnam infligere violantibus dies feſtos ab Eccleſia inſtitutos, cum hoc ſit mixti fori, ut declaravit ſan. mem. Pius V. *in Conſtitutione* 5. incipien. *Cum primum, §7. in Bullar. tom 2. pag.* 180. Prohibitus enim ſtatuere in aliqua materia propter defectum poteſtatis, poteſt nihilominus in illa ſtatuere fortificando jus commune cum adjectione pœnæ, ut voluit gloſ. ſingularis, in Clem. *Ne Romani, in princ. in verb. Tolli, de elect:* Felin poſt alios in d.c.1.n.13: *poſt med. verſ. Et prohibitus. de*
74 *Sponſal.* Quinimò officium Catholicorum Principum eſt in adjutorium Eccleſiæ ſacrarum Conſtitutionum præcepta tueri, & in illarum violatores animadvertere, cap. *Si in adjutorium,* 10. *diſt.* & ad id graviſſimis verbis admonentur à S. Trid Synodo in c.20. *ſeſſ.25. de reform.* At novum præceptum de die feſto ſervando ſtatuere, & tranſgreſſoribus pœnam imponere, non eſt ſæcularis poteſtatis, ſed Eccleſiaſticæ tantùm, ut in juribus initio citatis; alioquin eſſet in facultate laicorum promulgare leges iniquas. & libertati Eccleſiæ adverſantes, eaſque per indirectum metu pœnæ inuſum, & obſervantiam inducere, quod paſſim exaggerant Doctores in cap. 1. *de Sponſal.* & in d.c. *Statutum, de Hæreticis, lib.6.* & in d. c. *Eccleſia, de Conſt.* ubi Felin. latiſſimè *n.99.q.* 16.

Similiter non obſtat, quod aliqui moderni ut
75 Sayr. *in Clavi Regia, lib.3.c.3 n.17.§. Quinta propoſitio.* & Molpheſ. *in Summa Theologica, part. 1. tract. 11.c.27.n.30.* opinentur Principes laicos, licet præcipere non poſſint, ut aliquis dies feſtus colatur Miſſæ auditione, poſſe tamen ſtatuere, ut ſubditi in illa die ab operibus ſervilibus abſtineant, quaſi hoc ſpectet ad regimen politicum. Etenim hanc opinionem jure optimo reprobant Suarez,& Caſtro Palao ſuperiùs relati: quia etſi ceſſatio ab operibus mechanicis ſi fiat ob aliquem finem politicum, ſit actio merè ſæcularis, tamen ſecus eſt ſi indicatur in ordine ad cultum Dei, & Sanctorum ejus, quia tunc eſt materia Religionis, circa quam laica poteſtas ſtatuendi facultatem non habet ſecundum eos. Itaque ad internoſcendam qualitatem legis præcipientis ceſſationem ab operibus ſervilibus inſpiciendus eſt finis principalis, in quem ordinetur, cap. *Quoniam, 10. diſt.* nam ſi finis ſit merè politicus,& civilis, lex dijudicabitur de materia temporali, &
76 ſpectante ad poteſtatem laicalem. Unde videmus Principem laicum poſſe ferias repentinas indicere ob publicam gratulationem, puta ob diem Natalis ſui, vel Filii ſui, vel ſuæ coronationis, vel quia uxorem duxit, vel ob rem proſperè geſtam, veluti propter gaudium victoriæ ab inimicis habitæ, ut l. *Sed etſi, §. Si feriæ ff. ex quib. cauſ. major. in integr. reſtit.* l. *Dies feſtos,* ibi, *etſi in noſtrum ortum,* & l. *Anullo,* ubi Bald. & Scribentes. *C. de feriis,* & dixi ſupra in 1. *quæſt. n.36. verſ. Quædam vero ſunt feriæ:* ſin autem finis, in quem ordinatur lex præcipiens ceſſationem ab operibus ſervilibus ſit cultus Dei, tunc lex judicabitur de materia ſpirituali, & ſpectante ad Religionem: nam, ut in-
77 quit S. Thom. in 2.2.*q.*112.*art.*4.*in corp.* Ad Religionem pertinet cultum Deo exhibere: finis autem ceſſationis ab operibus in feſtivitate alicujus Sancti fit principaliter ob cultum, & reverentiam Dei, ut hic notat Abb. *in 1. notab.* quia Deum veneramur in Sanctis ejus. Clem. *Si Dominus, de reliq. & vener. Sancto,* cap. *Glorioſus eſt Deus in Sanctis ejus, eod. tit. lib.6.* & dixi ſupr. in 1. *notab. in prima ampliat.* & conſequenter non ſpectat ad poteſtatem laicalem indicere ceſſationem ab operibus in feſtivitate alicujus Sancti. Quæ conclu-
78 ſio clare etiam deducitur ex hac Decretali: nam hic nulla fit mentio de Miſſæ auditione, ſed ſimpliciter ſtatuuntur feriæ in feſtivitatibus Sanctorum hic enumeratis, & indicitur ceſſatio ab omni opere, ſeu ſtrepitu judiciali; & tamen hujuſmodi ceſſatio indici non poteſt à civitate, vel populo, ſed requiritur authoritas, & conſenſus Epiſcopi, & Cleri, ut fuſiùs oſtenſum eſt ſupra in 4. *notab.* Hæc igitur ſpecialia ſunt, & extra ſphæram poteſtatis laicalis. Et ſanè ſi Principes ſæculares poſſent novos dies feſtos ſtatuere indicendo ceſſationem ab operibus mechanicis, cur itidem non poſſent nova jejunia inſtituere, publicas proceſſiones ordinare, funeribus defunctorũ leges præfinire, & alia ſimilia facere, quæ certiſſimi juris eſt ad ſolam Eccleſiam pertinere: cap. *Rogationes, de conſecr. diſtin. 3.* & c. *Jejunia diſt. 5. c. ult. de reb. Eccl. non alien.* cum multis ſimilibus.

Cæterum in caſu, de quo agitur, ceſſat omnis ambiguitas, quia literæ Regiæ in Edicto Gubernatoris de verbo ad verbum inſertæ nullam pœnam imponunt, nec jubent ſubditos in die S. Dominici ceſſare ab operibus ſervilibus, ſed ſimpliciter præcipiunt, *que ſu fieſta ſe guarde, y ſolemnize.* Quinimò adjiciunt: *como las demas que hay de guardar en eſte mi eſtado.* Quæ verba clarè demonſtrant literas voluiſſe idipſum ſtatuere de feſto S. Dominici, quod ex præcepto Eccleſiæ in illo ſtatu ſervari debet in aliis feſtivitatibus. Quinimò id apertius exprimunt paulò infra dum dicunt: *En virtud de la quales mi voluntad guarden, y hagan guardar la fieſta del dicho Sancto, como ſi fuera de preceptos de la Ygleſia.* Quæ clauſula evidenter oſtendit literas voluiſſe ſtatuere, ut dies S. Dominici eſſet ſo-

lemnis, & feſtivus ex præcepto Regio ad eum prorſus modum, quo aliæ feſtivitates ſunt ſolemnes ex præcepto Eccleſiæ. cum dictio illa, *como*, importet omnimodam ſimilitudinem l. *Si quis obrepſerit ff. De falſis*, cap. *Olim de verb. ſignific.* & cap. *In Eccleſia, de præben. lib 6.* Et quamvis in eiſdem literis dicatur *y aſi daren à los tribunales del para la execution d. ſt. deſpacho la orden neceſſaria*: hinc tamen non licet inferre, ut voluerint imponere tribunalibus ſolam obligationem feriandi à ſtrepitu judicio um & negociis forenſibus, ſed potius ut eadem tribunalia mandarent executioni illud idem, quod ſupra diſertis verbis præceperant, nempe *que ſu fieſta ſe guarde y ſolemnize como las demas*: nam clauſulæ executivæ non alterant, nec limitant diſpoſitionem, ut eſt caſus in Clem. 1. *de præb* Socin. ſenior. *conſ. 281. in fin. lib*, 2. Felin. in c. *Licet, n. 7. de offic. Ordin.*

Sed quatenus ſubeſſet aliqua dubitatio in literis Regis, illam tamen prorſus ſuſtulit Gubernator Mediolani in ſuo Edicto: nam ſive explicans mentem literarum, ſive excedens limites ſuæ facultatis, non ſolum injungit vaſallis, ut ceſſent die 4. Auguſti ab operibus ſervilibus, ſed amplius addit, *Feſteggiando detta giornata con ogn' altra dimoſtratione di ſpirito, e devotione chriſtiana.* (Quo etiam reſpiciunt literæ Regiæ in exordio ibi: *ſiendo tanta la devocion, que todos mis Reynos, y Eſtados deven tener, y tienen a S. Domingo in Soriano.*) Præcepit ergo formaliter quod præcipit Eccleſia in diebus feſtis, nimirum ut populus ab operibus ſervilibus ſe abſtineat, ac vacet cultui Divino, in quibus duobus conſiſtit formalitas celebrationis feſti, c. 1. & c. *Licet, de feriis*, c. *Nullus*, & c. *Placita, 15. q. 4.* c. *Rogationes, de conſecr. diſt. 3.* & declarat S. Thom. in 2, 2. q. 122: *art. 4. ad 3.* dicens: (In obſervantia Sabbathi duo ſunt conſideranda, quorum unum eſt ſicut finis, & hoc eſt ut homo vacet rebus Divinis, quod ſignificatur in hoc, quod dicit, *Memento ut diem Sabbathi ſanctifices*, illa enim dicuntur ſanctificari in lege, quæ Divino cultui applicantur. Aliud autem eſt ceſſatio operum, quæ ſignificatur cum ſubditur, ſeptima die Domini Dei tui non facies omne opus.) Hæc Divus Thomas. Edictum igitur utrumque præcipiendo ſcilicet ceſſationem operum, & exercitium Divinorum utique poſuit falcem in meſſem alienam, & libertatem eccleſiaſticam violavit, c. *Decernimus, de judic.* c. 1. *de immun. Eccl. lib. 6.* cum ſuis concordantiis.

Quæ omnia multò magis vendicant ſibi locum poſt Bullam ſan. mem. Urbani VIII. *Univerſa*, quæ declarat ſolos dies feſtos in ea numeratos eſſe de præcepto, ſublatis contrariis ſtatutis, & conſuetudinibus etiam immemorabilibus, et ne dies feſtos a locorum Ordinariis nimia aliquorum facilitate, aut populorum importunitate deinceps iterum multiplicari contingat, eoſdem Ordinarios ſerio admonet, ut ad eccleſiaſticam ubique ſervandam æqualitatem de cætero perpetuis futuris temporibus ab indictione ſub præcepto novorum feſtorum ſtudeant abſtinere. Quæ ſanè proviſio parum prodeſſet, ſi poteſtati laicali fas eſſet novos dies feſtos ſtatuere: nam populi quod ab Ordinariis impetrare non poſſent, a Principe ſæculari importunis precibus extorquerent contra regulam, l. *Scire*, §. *Si mater, ff. de tutor. & curat.* & l. *ult. C. Si manc.* ita ven. & Conſtitutio fieret ludibrio, contra id, quod habetur in l. *ult. §. fin. C. de Bonis, quæ liber.* & in c. *Commiſſa, de elect. lib. 6.*

Sequitur Declaratio Apoſtolica.

80 INNOCENTIUS PAPA X. Ad futuram rei memoriam. Cum nuper ad notitiam noſtram, non ſine gravi animi noſtri moleſtia pervenerit quod dilecti filii Senatus Mediolani per literas circulares datas die 20 Junii proximè præteriti, & dilectus filius nobilis vir modernus Gubernator ſtatus Mediolani per edictum publicum publicatum die 30. ejuſdem menſis Iunii mandaverit obſervari diem feſtum S. Dominici die 4. menſis Auguſti cujuslibet anni in toto illo ſtatu, præcipientes ut populi, & ſubditi illius ſtatus abſtineant ab operibus ſervilibus, & artifices tabernas & apothecas clauſas teneant, prout ſervatur cæteris diebus feſtis ex præcepto: & ulterius in Edicto prædicto exprimatur feſtivitatem eſſe celebrandam cum omni devotione ac pietate Chriſtiana: Nos, quibus univerſalis Eccleſiæ Regimen a Domino commiſſum eſt, conſiderantes quam pernicioſum authoritati eccleſiaſticæ id eſſe poſſit, cùm Principes laici, quos in rebus Eccleſiæ obſequendi potius manet neceſſitas, quàm authoritas imperandi non habeant facultatem imperandi dies feſtos in honorem Sanctorum, de venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium ſacris Ritibus Præpoſitorum, quibus hoc negotium diſcutiendum commiſimus, conſilio prædictas literas, & Edictum emanata authoritate laicali ſuper obſervatione prædictæ feſtivitatis S. Dominici fuiſſe, & eſſe omnino nulla, nulliuſque roboris, & momenti, nec aliquo modo ſervanda Apoſtolica authoritate tenore præſentium declaramus Sicque & non aliter in præmiſſis per quoſcunque judices ordinarios, & delegatos, etiam cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores ac ejuſdem S. R. E. Cardinales etiam de latere legatos, & quoſvis alios quacunque authoritate fungentes, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & authoritate, judicari, & definiri debere; ac irritum, & inane ſi ſecus ſuper his à quoquam quavis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari decernimus. In contrarium facientibus, &c. Non obſtantibus quibuſcunque. Dat. Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 6. Octobris 1653. Pontificatus noſtri anno decimo.

DE ORDINE COGNITIONUM.

Cap. Intelleximus.

SUMMARIUM.

1 *Judex ante ſententiam de peremptoria exceptione cognoſcit. Sufficit tamen ut ſuper principali pronunciet.*

2 *Exceptio conſanguinitatis admittitur contra mulierem petentem aliquem in maritum.*

3 *Si agat judicio petitorio: ſecus ſi poſſeſſorio reintegranda.*

4 *Et quid ſi maritus offerat probationes, in continenti paratas.*

5 *Exceptionem peremptoriam non expedit reo proponere ante fundatam intentionem actoris. & n. 13.*

6 *Exceptio peremptoria eſt quæ perimit petitionem actoris. & n. ſeq.*

7 *Exceptio dicitur actionis excluſio.*

8 *Exceptio omnis peremptoria debet diſcuti antequam diffiniatur negotium principale.*

9 *Lite tamen priùs conteſtata. & n. 34.*

10 *Niſi ſit exceptio litis finitæ.*

Vel ſit notoria. n. 11.

Aut contineatur in inſtrumento; vel reus offerat ſe ſe illam in continenti probaturum. n. 12.

11 *Index non debet permittere, ut factum, cui notoria obſtat exceptio, in judicium deducatur.*

14 *Exceptio peremptoria, etiamſi veniat cognoſcenda coram diverſo judice, debet diſcuti ante diffinitionem articuli principalis. & n. 31.*

15 *Præjudiciales quæſtiones debent diſcuti antequam ſuper principali negotio lis fuerit conteſtata.*

16 *Exceptiones dilatoriæ regulariter ſunt proponendæ ante litis ingreſſum.*

17 *Excommunicationis exceptio quamvis ſit dilatoria, tamen proponi poteſt quandocunque etiam poſt ſententiam.*

18 *Exceptio dilatoria ſolutionis proponi debet ante litem conteſtatam, non tamen priùs quàm actor fundaverit intentionem ſuam.*

19 *Exceptio dilatoria, quæ incipit competere, aut venit ad notitiam rei poſt litem conteſtatam, tunc proponi poteſt.*

20 *Exceptio, quæ limites exceptionis excedit, non perimit quæſtionem principalem, ſed ſunt duæ petitiones viciſſim tractandæ, & terminandæ.*

21 *Iudex an, & quando ſuper incidenti debeat pronunciare, & n. 23. uſq. ad n. 32*

22 *Quæſtio incidens an, & quo differat ab emergenti.*

23 *Pronunciandum eſt ſuper emergenti.*

24 *Secus ſuper incidenti regulariter.*

Fallit primo ſi incidens proponatur in vim dilatoriæ ad impediendum proceſſum. n. 26.

Fallit ſecundò ſi incidens debeat cognoſci coram alio judice. n. 27. & 31.

25 *Iudex pronunciando ſuper principali, cenſetur tacite pronunciare ſuper incidenti.*

28 *Pronunciandum eſt indiſtincte ſuper incidenti, vel emergenti quando ſine tali pronunciatione proceſſus cauſæ principalis expediri non poteſt.*

29 *Aliàs non tenetur judex pronunciare.*

30 *Poteſt tamen ſi vult, nec ob id proceſſus redditur nullus.*

31 *Niſi incidens, vel emergens ventilari debeat coram alio judice.*

32 *Præjudiciales quæſtiones quæ dicantur. & n. ſeqq. uſque in fin.*

33 *Præjudicialis quæſtio an, & in quo differat à peremptoria. & n. 35.*

34 *Exceptiones peremptoriæ quamvis proponi debeant ante litis conteſtationem, tamen non probantur niſi lite conteſtata.*

35 *Præjudicialis quæſtio dicitur diverſis reſpectibus.*

36 *Exceptio illegitimitatis an ſit præjudicialis, vel peremptoria.*

1 INTELLEXIMUS. Judex ante ſententiam de peremptoria exceptione cognoſcit: ſufficit tamen ut ſuper principali pronunciet. Hoc dicit ſecundum Abb. Antiq. Joan. Andr. Calderin. Bald. & omnes. Vel ſpecialius ſecun-
2 dum Abb Siculum. Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum admittitur exceptio conſanguinitatis, quæ priùs diſcutienda eſt, quàm ſuper matrimonio pronuncietur; & ſufficit ſuper ipſo principali pronunciare: communis diviſio. Conſultatio, & reſponſio. Secunda ibi *Inquiſitioni.*

3 Nota primò ibi, *peteret quemdam in virum*, Mulieri agenti judicio petitorio ad vendicationem mariti obſtare exceptionem conſanguinitatis: nam iſta mulier petebat ſibi virum adjudicari; & ſic petitorium intentabat: ſecus tamen eſſet ſi intentaſſet remedium poſſeſſorium reintegrandæ, petendo ſibi virum reſtitui, quia tunc conſanguinitatis exceptio non admitteretur ad retardandam reſtitutionem, ut in Decretali Lucii III. ex conqueſtione infra de reſtit ſpoliat. quam cum textu noſtro ita conciliat Innocentius III. in cap. *Litteras, verſ. Quamvis præſcriptum Lucii Papæ, eod. tit.* ad idem c. *Accedens ſupra ut lit. non conteſtat. c. Cauſam, de offic. delegat.* & ita hic poſt Alan. & Goffred. diſtinguit Innocentius *in princip.* exponens ver. *Peteret*, ſcilicet intentans petitorium, ſecus ſi poſſeſſorium: & ſequuntur Abb. Antiq. *n.* 2. Hoſt. *in princ.* Joan. Andr. *n.* 2. Calder.
4 *eod n.* Abb. Siculus *in* 2. *not.* & reliqui omnes. Quod tamen intellige, niſi conjux offerat probationes conſanguinitatis in continenti paratas; quia tunc recepto ab ipſo prius juramento de malitia, denegabitur reſtitutio quoad thorum, licet non quoad reliqua, ut deciditur in prædicta Decretali, *Litteras*, ubi eſt caſus, ſecundum Joan. Andr. & omnes: & adde quod legitur, & notatur in cap. *Inquiſitioni*, *infra*, *de ſentent. excomm.*

5 Secundò nota ſecundum Ant. de Burr. *num.* 4. & Imol. *num.* 2. utilem cautelam ex parte rei, ut ſcilicet non proponat exceptionem peremptoriam priuſquam actor ſuam intentionem fundaverit, prout iſte vir non objecit exceptionem conſanguinitatis, niſi poſtquam mulier teſte induxit ad ſuam intentionem fundandam, ut in princ. litteræ. Idque ob eam rationem, ne teus,

reus aliàs opponendo fruſtra ſe gravet ſi forte
actor ſuam intentionem non probet. De quo in l.
Siquidem, *C. de except.* & in cap. *De teſtibus*, *infra*
de teſtib. Poteſt tamen ſi velit ſtatim oblata peti-
tione actoris opponere, ſed incautè agit, ut ait
Butr. *d. nu.* 4. Imo fortius eſt, quia fortaſſe actor
non probabit, ſecundum Abb. *nu.* 8. *verſ. Aut*
vult proponere.
6 Tertiò nota ibi: *queſtio principalis perimatur*,
exceptionem peremptoriam eſſe, quæ peremit.
& elidit petitionem, ſeu actionem actoris. Con-
cordat §. *Perpetua*, *inſtit de except.* & l. 3. *ff. eod.*
§. *Exceptio*, 3. *quæſt.* 6. & hic notant Hoſt. *nu.* 1. *in*
ver. Elidi, Calder *nu.* 4. Butr. *nu.* 5. Imol. *num.* 5.
Abb. *in* 4. *notab.* Cardin. in Clem. *ult. in* 3. *quæſt.*
7 *num.* 2. *de appellat.* Et propterea exceptio dici-
tur actionis excluſio, l. 1. *ff. de except. c.* 2. *infra*
eod. & cap. *A nobis*, *infra de except.* Petr. de An-
char. *conſil.* 6. *Viſo themate*, *nu.* 4. *verſ. Ex quo patet.*
Et Abb. *ubi ſupra.* Quod tamen intellige ſecun-
dum Calder. & Butr. poſtquam exceptio fuerit
probata, ut innuit littera hujus textus ibi, *quo*
facto, id eſt plenè probata exceptione, ut expo-
nunt Hoſtienſ. & Joan. Andr. ambo *nu.* 3. in ver.
Quo facto. Ad idem l. 2. *ff de except.* & cap. *Ad aures*,
infra de præſcript.

Deſcendo ad gloſſam magnam, quæ reputatur
valde difficilis, & divido materiam in duos prin-
cipales articulos. Primus eſt quo ordine ſit pro-
ponenda, ſeu diſcutienda exceptio peremptoria.
Secundus an, & quando ſuper exceptione inci-
denti, vel emergenti ſit pronunciandum.
8 Quo ad primum hæc ſit concluſio, quod ex-
ceptio peremptoria debet diſcuti antequam dif-
finiatur negocium principale, quæ concluſio
probatur clarè in hac Decretali, ubi deciditur
prius eſſe cognoſcendum de exceptione conſan-
guinitatis, quàm ad diffinitionis articulum pro-
cedatur, & ita hic eſt caſus apertus, ſecundum
Abb. Antiq. Joan Andr. Calder Bald. & omnes
ſupra in ſummario. Rationem decidendi reddunt
Calder. & Abb. Siculus in 4. *notab. verſ. Ante-*
quam attingam, nempe quia fundata intentione
actoris, venit reus condemnandus, niſi aliter ſe
defendat: debet enim judex judicare ſecundum
merita cauſæ, quæ partium aſſertione pandun-
tur, ut l. *final. C. Si per vim*, vel alio modo, & c.
Tum ex litteris, *ſupra de in integr. reſtit.* quare ut
appareat an reus ſit abſolvendus, vel condem-
nandus, debet prius diſcuti illius exceptio. Bre-
vius rationem reddit gloſſa Bernardi hic in fi-
guratione caſus, dicens eſſe prius cognoſcendum
de exceptione peremptoria ante ſententiam
oppoſita, quia ex illa apparebit qualiter debeat
formari ſententia.

Ampliatur primò ſupradicta concluſio, ut lo-
cum habeat non modo in exceptione peremptor-
ria conſanguinitatis, quo opponitur mulieri
vendicanti aliquem in virum, & de qua loquitur
hoc capitulum, ut dictum eſt ſupra *nu.* 2. *&* 3. Sed
generaliter in omni alia exceptione peremptor-
ria, cujuſmodi eſt exceptio doli mali, quod me-
tus cauſa, pacti perpetui de non petendo, & con-
ſimiles, de quibus in §. *Perpetua*. *Inſtit. de ex-*
9 *cept.* & in l. 3. *ff. eodem.* De omnibus enim eſt
cognoſcendum antequam pronuncietur ſuper
articulo principali, l. *Si quidem*, *C. de exception.*
l. *Emptor*, *C. De long. tempor. præſcript.* cap. *Super*
hot, *ſupra de renunc.* ſecundum Hoſtienſ. *hic nu-*
mer. 1
10 Quod tamen fallit in exceptione litis finitæ,
quæ proponi poteſt etiam ante litis conteſtatio-
nem, ut in cap. 1. *&* 2. *de lit. conteſt. lib.* 6. & hic
11 notat Abb. *num.* 8. Item fallit ſecundum eum in
exceptione notoria: non enim judex debet per-
mittere ut factum, cui notoria obſtat exceptio,
deducatur in judicium, cap. *Quoniam*, *ſupra*
fil. Presbyter. & poſt Archid. notat Joan Andr
12 d. cap. 1. *de lit. conteſt*, *lib.* 6. Fallit tertiò, ſi ex-
ceptio contineatur in inſtrumento, vel reus exci-
piens offerat ſe illam incontinenti probaturum
ut notat Joan. Andr. *in addit. ad Specul. in tit. de ex-*
cept. §. *Dicto*, *verſ. Sed an reus*, & notatur in
Super litteris, *de deſcript.* His enim caſibus reus p-
reſt excipere etiam ante litis ingreſſum, Secun-
13 dum Abb. *d. nu.* 8. An autem exceptiones pere-
ptoriæ proponi, & diſcuti poſſint, aut debea-
ante fundatam intentionem actoris, diſtingue
hic plenè per Abb. *n.* 6. *& ſeqq.*
14 Ampliatur ſecundò, principalis concluſio
per ſus firmata, ut locum habeat etiamſi except-
peremptoria veniat diſcutienda coram div-
judice, veluti ſi petenti hæreditatem in for-
culari obiiciatur, quod ſit illegitimus: nam h-
juſmodi exceptio terminari debet coram judi-
eccleſiaſtico antequam judex laicus procedat in
cauſa hæreditatis: hic eſt text. in cap. *Tuam*
eod. ubi eſt caſus ſecundum lecturam gloſſæ
quàm ibi dicunt eſſe communem Jo Andr *nu.*
& Butr. *nu.* 17. *verſ. Advertendum* Ad idem text
in cap. *Lator*, *infr. Qui filii ſint legitimi*, ubi ſim-
eſt caſus.
15 Ampliatur tertiò, ut procedat in qu libe
præjudiciali, quæ cognoſcenda eſt antequam l
ſuper principali quæſtione fuerit conteſtata,
& per tot. C. de ordin. cognit. & hic notant Hoſt
1. *in ver. Perimatur*, & Calder. *in* 1. *notab.* q
habet locum ſive civilis præju licet civili, ſi
criminalis criminali, ſive è converſo, ut in e-
emplis, quæ recenſentur in §. *Aliquando*, t. q
& per gloſſam in d. c. *Tuam*, *in ver. Dependente*
infra eod. quam ibi omnes ſequuntur, & per Ca-
derin. *hic in* 3. *quæſt. numer.* 9. de quibus præ-
cibus plenius al ibi dicam infra in *ult. quæſt.*
num. 32.
16 Ampliatur quartò, ſicut ibi vendet locu-
etiam in exceptionibus dilatoriis, quæ regul-
riter proponendæ, & probandæ ſunt ante li-
ingreſſum. Et ſi cauſa ſit talis, in qua conteſta
non requiratur, proponi debent ante illum
ctum, qui ſolet fieri poſt litem conteſtatam, ut
c. *Inter monaſterium*, *infr. de re judic.* c. *Cum*
ſam, *de appellat.* l. *ult. C. de except.* & l. *Ut demum*
C. de Procurat. Unde poſt litem conteſtatam
etiam poſt terminum ſtatutum ad dilatorias pr-
ponendas, proponi non poſſunt, c. *Paſtoralis*, *in*
de except.
17 Hoc tamen fallit primò in exceptione e-
communicationis, quæ proponi poteſt qua-
cunque, & ante litem conteſtatam, & poſt ſ-
tentiam, ut cap. *Exceptionem*, *de except.* cap
probandum, *de re judic.* & eſt ſpeciale, ut i
ceptione excomunicationis propter pericul-
animæ, ut dicitur in prædicta Decretali *excep-*
18 *nem.* Fallit ſecundò in dilatoria ſolutionis,
licèt ante litem conteſtatam proponi debea
n

non tamen priùs quàm actor fundaverit intentionem ſuam, ut leg. *Exceptionem*; & ibi gloſ. *un. c. de probat.* & cap. *Si quis Epiſcoporum*, §. *Exce-*
19 *ptio*, juncta gloſſa *prima*, *3. quæſt: 6.* Fallit tertio, ſi exceptio dilatoria incipiat competere poſt litem conteſtatam, ut cap. *Inſinuante, ſuprà de offic. Deleg.* & l. 2. C. *de Conſort. ejuſd. lit.* Vel ſi de novo perveniat ad notitiam partis, cap. *In noſtra, de Procurat.* & cap. *Paſtoralis*, *de except.* Suprascriptam diſtinctionem inter exceptiones peremptorias, & dilatorias poſuerunt tres gloſſæ magiſtræ, quarum una habetur originaliter in d. §. *Exceptio, in ver: Exceptio, 3. q. 6.* altera in d. c. *Exceptionem, in ver: Dilatorijs, de except.* tertia in d. l. *Exceptionem*, quæ eſt gloſ: *un.* & ſequitur Abbas *hic n. 6.*

20 Nunc limita principalem concluſionem, ut locum non habeat ſi excipiens excedat limites exceptionis, eò quòd non tantùm excipiat, ſed etiam petat, ſeu reconveniat actorem: tunc enim exceptio non elidit principalem quæſtioné, ſed cum ea concurrit. & ſunt duæ mutuæ petitiones, quæ propterea ſunt viciſſim tractandæ, & terminandæ, ut c. *Prudentiam, ſuprà de mut: petit.* & c. *Cùm dilectus*, §. *Nos autem*, *infra eod:* & notabiliter declarat *hic* Hoſt *n. 1.*

21 Aggredior nunc ſecundum articulum principalem, videlicet an, & quando ſuper incidenti
22 ſit pronuntiandum. Ad evidentiam præmittendum quæ ſit exceptio, ſeu quæſtio incidens, & quæ emergens. Circa quod omiſſis expoſitionibus gloſſæ, dari ſolent à Doctoribus tres regulæ, quas hic proſequitur Abbas *num: 12.*

Prima regula eſt, quòd omnis exceptio peremptoria dicatur incidens pen. prod: quaſi incidat, & perimat negotium principale. Emergens verò dicitur omnis dilatoria. Unde Abb. Antiq. *hic num: 2.* ponit verſum:

Incidens perimit, emergens quæſtio differt.

Et hoc communiter tenent Doctores, ut hîc teſtatur Bellam. *in 2. quæſtione circa finem.* Secunda regula eſt, quòd exceptio habens vetuſtiorem cauſam in judicio, id eſt, quæ ante judicium eſt orta, dicatur incidens, qualis eſt exceptio conſanguinitatis, & pacti de non petendo, quæ ortum habent ante litem inchoatam. Emergens verò dicitur, quæ oritur poſt judicium cœptum, quaſi tunc emergat. Et hæc regula quaſi coincidit cum præcedenti, licèt neutra ſit admodum perfecta, ut per Abbatem *dict: num: 12.* Unde ipſi magis placet tertia regula, videlicet, quòd omnis exceptio concernens ipſum factum principale, ſeu quæ opponitur ad ipſum factum, dicatur incidens; quia perimit ipſum factum principale. Exceptio verò concernens proceſſum dicitur emergens, quia in veritate tunc incipit competere reſpectu objecti, ſive ſit peremptoria, ut exceptio litis finitæ, ſive non. quia ex quo opponitur ad proceſſum, dicitur emergens. Et cum hac tertia regula ferè concordat alia, quam hîc ponunt Henric. Boich. *num: 9.* & Bellam. *in quæſtione circa finem*, nempe quòd incidens eſt omnis quæſtio intus cadens, quæ cauſam principalem, ſeu negotium principale reſpicit in ſe, ut pactum de non petendo, & conſimiles. Emergens eſt, quæ non concernit ipſum principale negotium, ſed reſpicit judicium, ſeu proceſſum, & ordinem litis, ut ſi judici, vel parti agenti opponatur excommunicatio, vel ſi judici, vel teſti opponatur infamia, leg. 1. & 2. *C. de Ordin. cognit.* cap. *Sciſcitatus*, *de reſcript.* Vel ſi opponatur contra Procuratorem, quod non ſit, vel eſſe non poſſit Procurator. l. *Militem*, *C. de Procurat.* vel contra judicem, quòd non ſit competens in cauſa rei, vel quòd non poſſit eſſe judex in cauſa ſpirituali, de qua cognoſcere nititur, quia ſæcularis, ſeu laicus, ut c. *Decernimus, de Iudic.* hæc enim omnia, & ſimilia tangunt proceſſum judicij, quia etiamſi vera ſint, nihilominus jus principale remanet integrum inter actorem, & reum.

23 His præcognitis, gloſſa noſtra ponit tres opiniones. Prima negat pronuntiandum eſſe ſuper incidenti. Secunda affirmat. Tertia diſtinguit. Tu verò dicas in hoc articulo dari à Doctoribus duas principales theoricas, quæ ambæ ſunt in ſe veræ. Et quamvis differant in modo explicandi, tamen in rei veritate, & quoad juris effectum non diſcrepant. Prima theorica diſtinguit inter quæſtiones emergentes, & incidentes. In emergentibus dic breviter eſſe pronuntiandum, ut leg: *Liberis, in fin: C. de liber cauſ.* leg: *A procedente, C. de dilat.* leg: *Quoniam, Alexandrum. C. Ad l. Iul. de adulter.* Et eſt ratio, quia non poteſt in cauſa principali aliter procedi, ut patet in exemplis ſuprà proximè allatis. Et in hoc conſentiunt
24 omnes. In incidentibus verò regulariter non eſt pronuntiandum, ut hîc probatur in fine. quia textus dicit: Ante eſt cognoſcendum de ipſa, ſcilicet quæſtione incidenti, & non dicit pronuntiandum. Idem probatur expreſſius in l. 1. C. *de ordin. Iudic.* ubi dicitur pertinere ad officium judicis, qui de hæreditate cognoſcit univerſam incidentem quæſtionem quæ in judicium devocatur, examinare, quoniam non de ea, ſed de
25 hæreditate pronuntiat. Et eſt ratio, quia judex pronuntiando ſuper principali, ſatis cenſetur tacitè pronuntiare ſuper incidenti. Exemplum patet in exceptione conſanguinitatis, de qua loquitur hoc capitulum: nam ſi judex pronuntiet maritum eſſe adjudicandum mulieri eum vendicanti, utique tacitè pronuntiat exceptionem conſanguinitatis non obſtare. Et idem in caſu converſo, & in hoc caſu procedit opinio Bulgari, de qua hîc in principio gloſſæ, & dicit Joan. de Imol. *n. 6. verſ. Sed an ſit neceſſe*, communiter teneri ut non ſit neceſſe pronuntiare expreſsè ſuper incidenti, ſed ſatis ſit ut pronuntietur tacitè pronuntiando ſuper principali. De communi etiam teſtatur Abbas *num: 11. verſ: Et*
26 *iſtæ duæ ſolutiones.* Fallit primò hæc regula in exceptionibus, quæ reſpiciunt & tangunt non modò negotium principale, ſed etiam ipſum proceſſum, ut in exceptione rei judicatæ, tranſactionis, & juriſjurandi. In his enim neceſſariò eſt pronuntiandum quando proponuntur per modum emergentis, & ad effectum impediendi proceſſum ad ulteriora, quia non poteſt aliter ſuper principali procedi. Et ſic intellige c. *Exceptionis peremptoriæ*, *de lit. conteſt. lib. 6.* Secus ſi proponantur per modum incidentis ad effectum proponendi victoriam ſuper principali negocio, quia tunc ſuper eis non eſt pronuntiandum, ſed ſufficit pronuntiare ſuper principali, ut dictum eſt ſuprà de incidenti. Et ſic intellige ſecundùm opinionem Mar. & Petr. Docto-

rum juris civilis, quorum hic meminit gloſſa noſtra, quam tenuerunt etiam Vincentius, & Lau-
27 tentius hic. Fallit ſecundò, ubi quæſtio incidens debet ventilari coram alio judice, quàm coram judice cognoſcente de negotio principali: ut ſi petenti hæreditatem in foro ſæculari opponatur, quòd ſit illegitimus; oportet enim ut ſuper incidenti pronuntiet judex eccleſiaſticus antequam judex laicus procedat in cauſa principali, ut cap. *Tuam, infra eod.* & fuſius dictum eſt *ſupra in 2. ampliat. num.* 14. Hæc in effectu eſt diſtinctio gloſſæ hic, cum qua concordat Archid. *in §. Spatium, 3. quæſt. 3.* & hic dicit eſſe veram Henric. Boich *n.* 10. *& ſub n.* 12. *verſ. Et licet.*

28 Secunda principalis theorica eſt Hoſtienſis *hic n. 4. verſ. Brevi expedias*, quæ licèt quoad juris effectum coincidat cum prima, tamen eſt compendioſior, clarior, & facilior, videlicet: Aut eſt talis quæſtio, vel exceptio, vel incidens, vel emergens, cujus pronuntiatione dilatâ, proceſſus principalis quæſtionis expediri non poteſt, eò quòd ſit præjudicialis cognitioni negotij principalis, ut veluti quia agente de hæreditate opponitur ſervitus; vel quæritur, an actor ſit excommunicatus, vel infamis, nec ne, ut c. *Quærendum*, & ibi Archid. 2. *quæſt* 7. & tunc de illa priùs eſt cognoſcendum, & pronuntiandum, ut l. *A procedente, C. de dilat.* l. 2. *C. de ordin. cognit*, l. *Li-*
29 *berum, § fin. ff. de prævaricator.* Aut eſt talis quæſtio, cujus pronuntiatione dilata proceſſus principa-
30 lis quæſtionis poteſt nihilominus expediri; nempe quia non eſt præjudicialis cognitioni negotij principalis: & tunc qoamvis judex ſi velit, ſuper illa poſſit expreſsè pronuntiare, nec per hoc annulletur proceſſus, ut cap. *Super eo, il primo, in fin. infra de appellat.* tamen non tenetur de neceſſitate, ſed ſatis eſt ut pronuntiet tacitè pro-
31 nuntiando ſuper principali, ut hic patet; niſi talis quæſtio incidens vel emergens ſit ventilanda coram alio judice, quàm judice negotij principalis, quia tunc ſuper illa neceſſariò eſt pronuntiandum, d. c. *Tuam infra eod.* & c. *Lator, Qui fil. ſint legitimi*, & ſecundùm hanc theoricam nullum jus contradicit, & aliæ diſtinctiones potiùs ad ſubtilitatem, quàm ad utilitatem traditæ ſunt ab Antiquis ſecundùm Hoſt. *hic in fin.* cum quo concordant Joan. Andr. *n.* 8. *verſ. Breviter dicas*, Calder. *n.* 16. *verſ. Hoſtienſis hic*, Henr. Boich. *n.* 12. *verſ. Et licèt iſta diſtinctio*, Butr. *circa finem, verſ. Concluſio ergo ſit.* Abb. *n.* 11. *verſ. Sed conclude clarius*, & alij communiter, & idem Hoſt. *in Summa hujus tituli, verſ. Brevium*, Guil. de Monte Laudun. in Clem. *fin. de appell.* & nullus diſcrepat.

32 Quæro pro complemento materiæ, quæ dicantur quæſtiones præjudiciales.

33 Goffredus hic conſtituebat differentiam inter præjudiciales, & peremptorias: nam præjudiciales dicuntur, in quibus quæritur de conditione perſonæ, videlicet utrum quis ſit liber, vel ſervus, ingenuus, vel libertinus, filius, vel extraneus. §. *Præjudiciales Inſt. de action* l. 1. *&* 2. *C. de ordin cognit.* Ergo idem cùm quæritur, an actor ſit excommunicatus, vel non, c. *Exceptionem, infra de except.* infamis, vel bonæ famæ. c. *Quærendum*, 2. *q.* 7. & in hoc differunt à peremptorijs, quia præjudiciales proponuntur, & probantur ante litis conteſtationem, l. *Quoniam Alexandrini, C. de adulter.* licèt quædam proponantur etiam [illegible] ſententiam, ut l. *Non ideo* [illegible] *poſtea ff. de judic.* c. *Ad probandum*, [illegible] *de* [illegible] & c. [illegible] *Ma-*
34 *ter, de except. lib. 6.* Peremptoriæ verò quamvis proponantur ante litis conteſtationem, nunquam tamen probantur, niſi lite demum conteſtatâ, l. *Siquidem, C. de except.* l. *Emptor. C. de præſcript. long. temp.* nec locum habent poſt ſententiam cap. *Inter, de re judic.* niſi [illegible], c. 2. *infra de purgat. vulgar.* & cum hac diſtinctione
35 Goffredi tranſit hic Hoſt. *num.* 2. *&* 3. Sed plenè diſtinguit Joan. Andr. in c. *Tuam, n.* 6 *verſ. Ego dico, infra eodem*: nam ſecundùm eum præjudicialis quæſtio dicitur diverſis reſpectibus. Primò ſcilicet quoad intentionem actoris, cui præjudicat, & eam perimit: & hoc modo præjudicialis omnis peremptoria: hæc tamen præjudicat ſolùm in diffinitione: nam eâ probata imponitur ſilentium ipſi actori; ſed non præjudicat proceſſui, ut hic, niſi in caſibus, de quibus in c. 1. *de lit. conteſt. lib.* 6. deinde dicitur quæſtio præjudicialis reſpectu proceſsûs, ſcilicet quia primitùs tractanda. & de his loquitur gloſ. in d. c. p. *Tuam, in ver. Dependentem.* Et hoc modo dici poteſt præjudicialis omnis emergens, de qua priùs [illegible] cognoſci. & pronuntiari, ut de dilatorijs d[illegible] eſt *ſuprà n.* 16. Rurſus hoc modo præjudicialis eſt interdum actio, ut in c. *ult. infra eod.* Tertiò d[illegible]tur quæſtio præjudicialis quoad eligentem alteram de duabus, quæ ſibi competere poterant: nam per hoc infert ſibi præjudicium in reliqua, c. *Ut qui duas, infra de elect.* & c. *un. de poſtu* [illegible] De hoc in l. *Quod in hæredem, § Eligere, ff. de tribut. action.* Et hoc modo aliquando etiam exceptio eſt præjudicialis ipſi excipienti, licèt regulariter contra, ut c. *Nullus pluribus, de regul. jur. lib.* 6. ubi de hoc in gloſ. *un.* & per Joan. Andr. *num* [illegible]
36 Quartò dicitur præjudicialis quæſtio reſpectu judicis, vel ejus juriſdictionis; & de hac loquitur tex. in d. c. *Tuam*, & in c. *Lator, inf. qui filij ſint leg.* nã quæſtio nativitatis præjudicat judici laico, ne ipſam cognoſcat: Item ne in principali procedat, donec quæſtio natalium per judicem eccleſiaſticum fuerit diffinita: quæ tamen ſi incideret coram judice eccleſiaſtico, veluti ſi exciperetur contra electum, vel præſentatum, confirmandum, vel conſecrandum, benedicendum, vel ordinandum, quòd eſſet illegitimè natus: tunc eſſet verè peremptoria, & eo caſu verum eſſet dictum Innocentij in d. cap. *Tuam, ad finem, verſ. Vel dic hanc dilationem*, quia [illegible] præjudicat proceſſui, nec juriſdictioni, ſed tamen probata infert præjudicium actori in ſua petitione, quam perimit. Et hanc diſtinctionem Joan. Andreæ in effectu ſequuntur in d. c. *Tuam, infrà eod.* Henric Boich. *num.* 1. Bellam. *num.* 11. Butr. *eod.* Card. *num.* 4. & Abb. *num.* 6. nec ab his diſcrepat Calder *hic in 3. quæſt. n.* 19. Cum [illegible] diſtinctio prolixior eſt, ſed ſatis clara; & eam ſequitur Anchar. in d. c. *Tuam, n.* 9.

DF

DE ORDINE COGNITIONUM.

Cap. Tuam.

SUMMARIUM.

2 *Cauſa natalium pendente coram judice Eccleſiaſtico quæſtio hæreditatis per ſæcularem judicem inchoari non debet. & num.6.*
2 *Iudicium incipit à litis conteſtatione.*
3 *Exceptio illegitimitatis eſt peremptoria, & ſuſpenſiva juriſdictionis judicis laici.*
4 *Et litis conteſtationem non inducit.*
5 *Litis conteſtatio non inducitur per exceptionem excommunicationis.*
6 *Hæreditatem petenti obſtat exceptio nativitatis, quæ debet prius coram Eccleſiaſtico judice terminari.*
7 *Cauſa natalium ad Eccleſiam pertinet tam principaliter, quam incidenter, & per viam exceptionis.*
8 *Etiamſi de illa agatur poſt obitum parentum.*
9 *Iudex laicus de quæſtione ſpirituali, nec principaliter, nec incidenter poteſt cognoſcere. & n.ſeq. & n. 25.*
Etiam de jure civili. n. 26.
10 *Iudex hæreditatis cognoſcit incidenter de cauſa ſtatus, licèt de illa principaliter cognoſcere non poſſit.*
11 *Cauſa natalium eſt ſpiritualis, & matrimonialis.*
12 *Præjudicialis quæſtio ſi incidat in cauſa aliqua, ſuperſedendum eſt in principali, donec præjudicialis terminetur.*
13 *Sive incidat civilis, quæ præjudicet civili.*
14 *Sive incidat civilis, quæ præjudicet criminali, & è converſo.*
15 *Sive incidat criminalis, quæ præjudicet criminali.*
16 *Iudex laicus, coram quo incidit quæſtio natalium, cur debeat ſuperſedere in cauſa hæreditatis.*
Quæſtio natalium an ſit præjudicialis cauſæ hæreditatis. ibid.
17 *Cauſa hæreditatis prout dependet à quæſtione legitimitatis, non pertinet ad judicem Eccleſiaſticum.*
18 *Niſi coram Papa, vel coram Epiſcopo habente juriſdictionem temporalem in loco, quæſtio legitimitatis, & hæreditatis ſimul proponatur. & n. 32.*
19 *Cauſa principalis & incidens ubi ſunt tractandæ coram diverſis judicibus, pendentia incidentis ſuſpendit juriſdictionem in principali. & n.22.*
20 *Iudex Eccleſiaſticus, coram quo pendet quæſtio incidens præjudicialis, poteſt inhibere judici laico, ne interim procedat aut proceſſum inchoet ſuper principali.*
21 *Et inhibitio fieri poteſt ſine cauſæ cognitione.*
23 *Et an proceſſus ante inhibitionem ſit nullus, parte non opponente, vel appellante.*
24 *Iuriſdictio judicis an & quando ex incidentia cauſæ prorogetur ad aliam ſpeciem juriſdictionis. & & n.ſeq.*
25 *Quid ſi ſpecies ſit omninò diverſa natura, & altioris gradus.*
Et quid ſi ſit talis ex accidenti ratione perſonæ n. 34.
Et quid ſi ſpecies non ſit ſeparata natura, nec altioris, ſed inferioris gradus n.30
27 *Iudex, qui merum & mixtum imperium non habet ratione incidentiæ, vel prorogationis non poteſt de his cognoſcere, quæ ſunt meri vel mixti imperij.*
28 *Iudex laicus non poteſt etiam incidenter cognoſcere de exceptione excommunicationis, ſimoniæ, vel intruſionis.*
Et quid in perjurio n.29.
31 *Iudex Eccleſiaſticus poteſt de quæſtione temporali cognoſcere incidenter, vel per reconventionem.*
32 *Iuriſdictio in temporalibus habitu eſt penes Eccleſiam.*
33 *Iudex laicus an poſſit cognoſcere de cauſa Eccleſiaſtica per viam reconventionis. & n ſeqq.*
35 *Conſuetudo, ut judex laicus ſit competens in cauſa civili reconventionis contra Clericum, ſervanda eſt, cùm articulus ſit dubitabilis. & n. 59.*
36 *Iudex laicus an poſſit incidenter cognoſcere de cauſa legitimitatis, ſi controverſia non in jure, ſed in facto conſiſtat. & num: ſeqq. uſque in finem.*
37 *Vſurarum quæſtio an pertineat ad judicem laicum ſi ſit conventio ſuper facto, & non ſuper jure. & n.ſeq. & n. 55.*
39 *Decimarum cauſa, ſi ſit quæſtio ſuper jure decimandi, ſpectat ad forum Eccleſiæ tantùm: ſecus ſi ſuper facto.*
40 *Vxor ſi petatur ut uxor, nec dubitetur de viribus matrimonij, cauſa tractari poteſt coram judice ſæculari.*
Declaratur. n. 62.
41 *Authores pro opinione negativa expenduntur. & n.ſeqq uſque ad n. 44. & n.61.*
Cauſa natalium, ſi ſit contentio an quis ſit filius hujus vel alterius, tractari poteſt coram judice laico, coram quo incidit: ſecus ſi ſit contentio an matrimonium ſit contractum. ibidem. & n. ſeqq.
42 *Libellus in cauſa legitimitatis qualiter formetur.*
43 *Iudex laicus, coram quo aliquis accuſatur de adulterio, ſi opponatur quòd matrimonium non ſit contractum, debet hunc articulum ad Epiſcopum remittere.*
44 *Legitimati per ſubſequens non ſuccedunt in feudo, ad quod vocantur nati, & procreati ex legitimo matrimonio.*
45 *Intellectus* c. Si judex laicus, de ſent. excom. lib. 6. *& n.ſeq. & n. 52. & ſeqq.*
Quæſtio facti an matrimonium fuerit contractum non minus eſt ſpiritualis, & de foro Eccleſiæ, quàm ſit quæſtio facti, an quis fuerit ordinatus. ibid. & n. 52.
46 *In ſpiritualibus judex ſæcularis eſt competens ſi cadant in laicum activè, & quæſtio ſit ſuper facto aliàs ſecus, ſecundùm diſtinctionem Anchorani.*
Sed contra. n.49. & ſeqq uſq. ad n.61.
47 *Iuriſpatronatûs quæſtio, ſive ſit juris, ſive facti, ad judicem laicum non pertinet.*
48 *Hæreſis crimen eſt merè Eccleſiaſticum etiamſi ſit quæſtio ſuper facto. & n. 50.*
49 *Iudex laicus etiam incidenter non poteſt cognoſcere de*

de quæſtione facti an quis ſit ſimoniacus, intruſus, vel baptizatus. & num. 51.

53 *Iudex laicus nec incidenter poteſt cognoſcere de quæſtione facti an captus inceſſerit in habitu, & tonſura.*

54 *Facti quæſtio habet complicationem, & mixturam inſeparabilem cum quæſtione juris.*

56 *Poſitione super matrimonio an fieri poſſint coram judice ſæculari.*

57 *Confeſſio etiam ſpontanea coram judice incompetenti non valet.*

58 *Conſenſus partium, vel conſuetudo non removet incapacitatem judicis laici in ſpiritualibus.*

59 *Conſuetudo in articulo dubitabili propter varietatem opinionum declarat judicis competentiam.*

60 *Terminus à Papa, vel alio Superiore judice Eccleſiaſtico eſt præfigendus, infra quem natalium quæſtionem proſequatur, & de hæreditate nullatenus ſe intromittat.*

61 *Authores pro opinione affirmativa expenduntur.*

1 TUAM. Continet materiam profundam, & legitur dupliciter.

Primò, ſcilicet intelligendo quæſtionem natalium fuiſſe motam principaliter coram Papa, eâque pendente fuiſſe petitam hæreditatem coram judice ſæculari. Et huic lecturæ ſuffragatur litera ibi, *Succeſſionis cauſam incipere*, nec non ibi, *Si fortè ab ipſa Regina fuerit ſuper hoc requiſitus.* Quibus verbis Pontifex clarè ſupponit cauſam hæreditatis coram Rege Franciæ, nondum fuiſſe inchoatam; & nihilominus quæſtio natalium ad examen Papæ jam fuerat delata, ut dicitur in principio textûs, & juxta hanc lecturam hoc intendit ſecundùm Joan. Andr. & alios poſt eum. Pendente causâ natalium coram Eccleſiaſtico judice quæſtio hæreditatis per ſæcularem judicem inchoari non debet.

Secundò, legitur intelligendo prius hic fuiſſe petitam hæreditatem coram judice laico, & exceptum fuiſſe de illegitimitate, prout intellexit gloſſa. Et eſt communis lectura, ut teſtantur *hic* Joan. Andr. *num. 4.* & Butr. *num. 17. verſ. Advertendum*, & hoc modo verbum, *Incipere*, exponitur, id eſt, inceptam proſequi: & verba, *ſuper hoc requiſitus*, exponuntur, id eſt, pro cauſæ proſe-
2 cutione. Sed quia hæc expoſitio vim infert litteræ, ſuſtinendo communem lecturam, poteſt dici, judicium incipere à litis conteſtatione, quæ dicitur litis exordium, & principium cauſæ, ut legitur, & not. in cap. *Super quæſtionum*, §. *Intentionis*, *ſuprà de offic. Delegat.* ita ut antea non dicatur lis mota, cap. *Ex parte, il ſecondo*, *in fin. de verbor. ſignificat.* & notat Bald. *conſ. 150. Caſus*
3 *actualiter, num. 2. verſ. Ex quo apparet, lib. 2.* Hoc autem caſu quamvis Regina Cypri primò petiiſſet hæreditatem coram Rege Franciæ, tamen cùm illius adverſarius illicò oppoſuerit exceptionem illegitimitatis, quæ peremptoria eſt, cap. 1. *ſuprà eod.* & ſuſpenſiva juriſdictionis judicis laici, ut hìc, & in cap. *Lator, infrà, Qui filij ſint legit.* Utique per hoc litem non fuit conteſtatus,
4 ut eſt text. in c. 2. & ibi gloſ. *penult.* & communiter omnes *de lit. conteſt. lib 6.* cùm non habuerit animum litigandi coram Rege, quin potius illius juriſdictionem declinandi, ut notat gloſ. *unic. verſ. Quod eſt intelligendum*, in cap. 1. *ſuprà de lit. conteſtat.* ubi etiam Innoc. *num. 1.* & ibi dixi
5 *num. 39.* Unde in ſimili ſi contra agentem in foro ſæculari reus excipiat, quòd ſit excommunicatus, per hoc litem non conteſtatur, nec judex ſæcularis poteſt de hujuſmodi exceptione cognoſcere, ſed debet remittere ad Eccleſiaſticum, ſecundùm opinionem Vincentij, & communem, ut dicam *infrà num. 28.* Idem ergo di-
6 cendum in propoſito. Et hoc ſenſu verbum, *incipere*, retinet propriam ſignificationem, & ſalvatur communis lectura, ſecundùm quam textus hoc dicit: Petenti hæreditatem obſtat exceptio nativitatis, quæ debet primitus coram Eccleſiaſtico judice terminari. Quidquid tamen ſit, quod pertinet ad juris effectum, uterque intellectus eſt in ſe verus, quia ſivè quæſtio nativitatis prius moveatur coram judice Eccleſiaſtico, ſive incidat coram judice ſæculari, ſolus Eccleſiaſticus cognoſcit, ut eſt caſus apertus in d. c. *Lator, infrà Qui filij ſint legit.* & hic declarat Cardin. *num. 3. verſ. Quantum autem.*

7 Nota primò ibi, *Ad forum Eccleſiaſticum*, cauſam natalium ad Eccleſiam pertinere, non ſolùm ſi de illa principaliter agatur, ſed etiam ſi incidenter, & per viam exceptionis, ut hic eſt caſus ſecundùm communem lecturam, concordat dict. cap. *Lator, infrà Qui filij ſint legitimi*: ubi ſimiliter eſt caſus; & hic notant gloſ. 1. *& fin.* Innoc *in princip.* Abb. Antiq. *num. 4.* Hoſt. *num. 1. & 3. verſ Sic patet.* Joan. Andr. *num. 2.* Anchar. *in 1. not.* Abb Siculus *num. 3.* & reliqui omnes, & ita communiter concludi atteſtatur Ripa in c.
8 *Decernimus, num. 17. ſuprà de Iudic.* Quod procedit non modò ſi de quæſtione nativitatis agatur in vita, ſed etiam poſt obitum parentum, quia ſolus Eccleſiaſticus cognoſcit, ut c. 1. 2. *& 3.* c. *Pervenit*, c. *Per tuas, infrà Qui filij ſint legit.* ſecundùm Innoc. *ubi ſuprà.* Hoſt. *num. 3.* & Joan. Andr. *num 2. circa finem.*

Rationem principalis concluſionis reddit Innocentius *hic num. 1. verſ. Sed hoc poteſt eſſe*, quia ſcriptum eſt, *quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*, Matth. 19. cap. *Quos Deus, 33. quæſt. 2.* cap. *Inter corporalia*, *ſuprà de translat. Epiſcop.* Ergo ſimiliter inter eos non fuiſſe matrimonium, non homo, ſed is ſolus, qui vices Dei gerit in terris, poteſt judicare, dict. cap. *Inter corporalia*, vel cui ipſe commiſerit, ſcilicet Epiſcopus, ſecundùm Abb. Antiq. *hic num. 4.* Hoſtienſ. *num. 2. verſ. Secunda eſt*, Joan. Andr. *num. 1.* Butr. *num. 15.* Abb. Siculum *num. 3.*

9 Vel dic generalem rationem eſſe, quia de quæſtione ſpirituali judex laicus ob ejus incapacitatem nec principaliter, nec incidenter, nec per reconventionem poteſt cognoſcere, c. *Decernimus*, & cap. *Quanto ſuprà de Iudic.* d. c. *Lator*, & c. *Cauſam*, 1. *& 2 infrà Qui filij ſint legit.* & notant hìc gloſ. *ult.* Innoc. *num. 1. verſ. Vel dic generaliter*, Hoſt. *num. 2. verſ. Tertia eſt, & num. 7. in ver. Apoſtolico judicio*, Abb. Antiq *in fin* Joan. Andr. *num. 1. in fin.* Abb. Sicul. *num. 3. verſ. Vel ſecundùm Innocentium*, & reliqui omnes, Ripa in d. c. *Decernimus, num. 17.* ubi de communi.

10 Atque ita non obſtat textus in l. *Quoties*, C. *de judicijs*, & in leg. 1. C. *de ordin. Iudic.* ubi Judex hæreditatis cognoſcit incidenter de cauſa ſtatûs, licèt de illa principaliter cognoſcere non poſſit, nam in quæſtione ſpirituali diverſa eſt ratio propter

pter incapacitatem judicis laici , ut in juribus
prælegatis:& eſt ex mente Abbatis Antiq *dict:*
num: 4. & declarat Bald. *num:* 2. nam ſecundùm
eum hic cauſæ erant diverſi fori , incompatibi-
les, & derogatorij, quia judex ſæcularis non eſt
capax cognoſcendi de cauſis Eccleſiaſticis : ibi
autem erat capax , quod fuſius explicat idem
Baldus in l. *Quotes, num:* 1. *verſ: contra legem no-
ſtram,* & *num:* 2. *C. de judic.* Explorati autem ju-
ris eſt cauſam natalium eſſe ſpiritualem, ſeu ma-
trimonialem, quia pendet ex matrimonio, quod
unum ex ſeptem legis Evangelicæ Sacramen-
tis a Chriſto Domino inſtitutum , & gratiam
conferens, Concil. Trid. *ſeſſ.* 24 *de Sacram. ma-
trim. can.* 1. Unde ad Vicarium ipſius Inſtituen-
tis , vel ab eo deputatum pertinet illius cogni-
11 tio, ut hic per Abbatem *num.* 3, *verſ. Item matri-
monium,* & per Hoſt. in cap. 1. *nu.* 4. *infrà Ne Cler.
vel Monach.* adeo ut ſi quis dixerit cauſas matri-
moniales non ſpectare ad judices Eccleſiaſticos,
anathema ſit, *d. ſeſſ.* 24. *can. ult.*

12 Secundò nota ibi, *dependentem ex illa ſucceſſio-
nis cauſam*, quòd ſi quæſtio præjudicialis incidat
in cauſa aliqua, ſuperſedendum eſt in cauſa prin-
cipali , donec ipſa præjudicialis quæſtio termi-
netur, arg. §. *Præjudiciales, Inſtit. de act.* Et eſt ra-
tio , quia probatâ quæſtione præjudiciali, cauſa
principalis illicò eſt perempta, cap. 1. *ſuprà eod.*
& hic notat gloſ. 2. Innocent. *num.* 1. *verſ. Poteſt
ergo dici,* Hoſtienſ. *num.* 2. *&* 5. *in ver. Pertur-
bare.*

13 Quod verum eſt ſive incidat quæſtio civilis,
quæ ſit præjudicialis civili, veluti ſi petenti hæ-
reditatem objiciatur, quòd non ſit legitimus : e-
nam de legitimitate priùs eſt cognoſcendum, ut
hic , & in cap. *Lator, infrà, qui filij ſint legit.* quia
ſi ſuccumbat in quæſtione legitimitatis, non ha-
bebit locum hæreditatis petitio , cùm illegiti-
mus non poſſit hæres eſſe, cap. 2, cap. *Quod nobis*,
cap. *Referente*, & cap. *Ex tenore, eodem tit.* Abb.
14 Antiq. *hic num.* 2. ſive incidat quæſtio civilis ,
quæ præjudicet criminali, ut ſi ei, qui gerit ſe pro
libero, & de aliquo crimine accuſatur, movea-
tur quæſtio ſtatûs, ut cap. *Prius eſt*, §, *Aliquando*, 3.
quæſt. 11. & notatur in cap. 1. *ſuprà eodem.* Sive
incidat quæſtio criminalis, quæ ſit præjudicialis
civili, veluti ſi petens hæreditatem ex teſtamen-
to accuſetur quòd teſtatorem compulerit , ut
eum hæredem inſtitueret, ut l. 1. C. *Si quis aliq. teſt.
prohib.* Sive demum incidat quæſtio criminalis,
15 quæ præjudicet criminali , veluti ſi ſervus Do-
minum ſuum de capitali crimine accuſaverit :
non enim audiri debet , ſed decapitari ante li-
tem conteſtatam, ut *in dict.* §. *Si aliquando.* His
enim caſibus cognoſcendum eſt prius de quæ-
ſtione incidenti , ut hic in gloſ. in *ver. Dependen-
tem*, & per Hoſt. *n.* 5. *in ver. Perturbare*, & Joann.
Andr. *num.* 10. & de his conſule Speculat. *in tit.
de incid. quæſt.*

16 Tertiò nota ibi, *Iudicij ordinem perturbare* , &
ſigna rationem , cur judex laicus, coram quo in-
cidit quæſtio nativitatis, debeat ſuperſedere in
cauſa hæreditatis , quouſque legitimitatis quæ-
ſtio fuerit terminata : hoc enim non provenit
ex eo , quòd quæſtio natalium ſit præjudicialis
petitioni hæreditatis, ſecundùm Innoc. *hic ad fin.
verſ. Vel dic hanc dilationem* , ſed quæſtio hære-
ditatis differtur , quia cauſa matrimonialis non
poteſt agi , niſi coram judice Eccleſiaſtico. Et
forſan judex ſæcularis non patietur, ut quæſtio
hæreditatis coram alio, quam coram ſe exami-
netur. Ergo neceſſe eſt, ut hæreditatis quæſtio
differatur; alioquin cùm iſtæ duæ quæſtiones in-
vicem ſe contingant , ſi ſimul, & eodem tempo-
re agerentur coram diverſis judicibus, accidere
poſſet , ut diverſi judices circa eamdem perſo-
nam & hæreditatem diverſas ſeu contrarias fer-
rent ſententias, Eccleſiaſtico ſcilicet ipſam ille-
gitimam pronunciante, & ſæculari hæreditatem
eidem tanquam legitimæ adjudicante , & ſic ſe-
queretur abſurditas, & contrarietas intolerabi-
lis, ſecundum Innocentium, cum quo tranſit *hic*
Hoſt. *num.* 3. *verſ. Et eſt ratio*, & Abb. *num.* 8. *verſ.
Ex quo enim quæſtio.* Cæterùm an aliquo reſpectu
quæſtio nativitatis dici poſſit præjudicialis cau-
ſæ hæreditatis, plenè ſcripſi in cap. 1. *ſuprà eod. in
ult. quæſtione.*

17 Quartò nota ibi, *Super hoc fuerit requiſitus*, cau-
ſam hæreditatis inter laicos , prout deſcendit à
quæſtione legitimitatis, non ſpectare ad judicem
Eccleſiaſticum , ſed ad Regem in ſuo Regno; &
ſic ad judicem ſæcularem, quando principalis
intentatur ſeparatim a quæſtione legitimitatis
principaliter intentata , ut hic per Butr. *in* 2. *&*
3. *not.* & eſt caſus in cap. *Cauſam, il ſecondo, infrà
Qui filij ſint legit.* Tu dic idem ſecundùm Imol.
num. 4. Si quæſtio legitimitatis incidat in cauſa
hæreditatis principaliter intentata coram judi-
ce ſæculari, ut eſt textus in dict. cap. *Lator, eodem
tit. & hic.* ſecundùm intellectum gloſſ. & com-
18 munem. Secus autem eſt ſi coram Papa, vel co-
ram Epiſcopo habente juriſdictionem tempo-
ralem in loco proponatur ſimul quæſtio nata-
lium, & hæreditatis, quia poterit de utraque co-
gnoſcere, ſecundùm Innocentium *hic circa finem*,
Hoſtienſ. *num.* 3. *verſ. Si ergo*, Joan. Andr. *num.* 5.
verſ. Si autem coram Papa, Collectar. *num.* 2. Butr.
num. 17. *verſ. Ideo ſi quæſtio*, & Abb. *num.* 6. *verſ.
Vnde tùm hic*, & idem Joan. Andr. in cap. *Lator*,
ſuper gloſ. fin. infrà Qui filij ſint legit. licèt Vincent.
contrà.

19 Quintò nota ibi , *Apoſtolico judicio finem accepe-
rit* , juxta communem lecturam gloſſ. quòd ubi
quæſtio incidens, & principalis veniunt tractan-
dæ coram diverſis judicibus; tunc pendentia in-
cidens ipſo jure ſuſpendit juriſdictionem ſuper
principali, ut hic per Butr. in 4. *notab.* & eſt ex
mente Hoſt. *num.* 3. in *fin.* qui exponit ver. *Dela-
tam* , ſcilicet eo ipſo , quòd quæſtio nativitatis
propoſita fuerit coram Rege , & ita eſt caſus, in
quo aliter, quàm per appellationem ſuſpenditur
juriſdictio , & eſt caſus ſpecialis , in quo prius
pronuntiatur ſuper incidenti, quàm ſuper prin-
cipali, licèt regulariter contrà, ut in c. 1. *ſuprà eod.*
& l. 1. C. *de ordin. judic.* Sed illud quando coram
eodem Judice ambæ tractantur, ſecundùm Imol.
hic n. 4. Itē eſt caſus in quo peremptoria exceptio
vel replicatio, etiam poſt litem conteſtatam pro-
poſita, habet effectum dilatorium , ut per Butr.
ubi ſuprà , & vide gloſſam primam in cap. *Exce-
ptionem, infrà de except.*

Ultimò nota ibi , *patienter expectet*. Judicem
20 Eccleſiaſticum , coram quo pendet quæſtio inci-
dens ex ſui natura præjudicialis , poſſe inhibere
judici laico, ne interim procedat, vel proceſſum
21 inchoet ſuper principali, ut hic. Et quamvis re-
gula

Digitized by Google

gulariter non mittatur inhibitoria, niſi cauſa
cngnita, ut in Auth. *in med: lit: non fieri fac: form:*
§. 1. cap. *Non ſolum*, & cap. *Romana, de appellat:*
lib: 6. Et hujuſmodi recurſus ad judices Eccle-
ſiaſticos multoties fiant ad intricandos proceſ-
ſus, & eludendam juriſdictionem judicis laici,
ut per Feder. de Senis *conſ: 93. Factum quod propo-*
nitur, num: 6 in fin. tamen hoc caſu inhiberi po-
terit ſine cauſæ cognitione, ut hic innuitur, & in
dict: cap: *Lator, qui filij ſint legit.* & firmat Lap.
alleg: 60 quæ incipit: *Viſis litteris, num: 7.* & Butr.
22 *hic num: 9.* Hæc enim eſt potius quædam decla-
ratio, quàm inhibitio; quia juriſdictio judicis
ſæcularis ſuper principali propter incidentiam
quæſtionis natalium, ſeu alterius præjudicialis
eſt ipſo jure ſuſpenſa, ut dictum eſt *ſuprà in ſ.*
nat. etiam ante ullam inhibitionem judicis Ec-
cleſiaſtici, quia ſufficit inhibitio juris, ut per Fe-
der. de Senis *conſ. 98. Nicolutius, num: 3. verſ:*
Prætrea, & *num: 5. verſ: Concludendum*, & Butr.
23 *hic num: 12. verſ: Et hæc inhibitio*: & eſt ex mente
Innocentij in cap: *Cum M. num: 10. ſuprà de Con-*
ſtit. nam ſecundùm eum quando cauſa eſt co-
ram diverſis judicibus, quorum unus eſt infe-
rior, alter ſuperior, ipſo jure abſque oppoſitio-
ne, vel inhibitione revocata eſt juriſdictio infe-
rioris, cap. *Licet, de offic: legat.* cap. *Quamvis, 3.*
quæſt: 6. De quo tamen dic latiùs, ut hic per
Butr. *num: 12. verſ: Hæc videtur*, & Abb. *num: 11.*
ubi plenè videas, an proceſſus abſque inhibi-
toria ſit nullus parte non opponente, vel appel-
lante.

24 In gloſſa ultima QUÆRO generaliter, an in-
cidentia cauſæ proroget juriſdictionem judicis
ad aliam ſpeciem juriſdictionis, ita ut judex
quamvis non poſſit de illa principaliter cogno-
ſcere, poſſit tamen incidenter, vel per viam re-
conventionis.

25 Doctores ſolvunt quæſtionem diſtinguendo:
nam aut quæritur, an ex incidentia cauſæ proro-
getur juriſdictio ad ſpeciem omninò diverſam,
& ſeparatæ naturæ, & altioris gradûs: & dicen-
dum eſt non prorogari; unde judex laicus de
cauſa ex ſua natura ſpirituali puta matrimonij,
electionis, aut conſimilis, aut ſpirituali annexa,
ut juriſpatronatus, nec incidenter, nec per re-
conventionem poteſt cognoſcere; & ad hanc
ſpeciem non fit prorogatio, prout hic tenent
gloſ: *final.* Innoc: *in princip.* Hoſtienſ. *num: 3.*
verſ: Sic patet, Butr. *num: 17. verſ: Dic quòd ſi quæ-*
ris, & communiter Canoniſtæ, ut Abbas teſtatur
num: 9. & probatur irrefragabiliter in hac De-
cretali juxta communem intellectum in cap. *La-*
tor, infrà qui filij ſint legit: & in cap. *Si judex laicus,*
26 *de ſentent: excommunicat: lib: 6.* & idem tenet
Barr. in leg. *Quoties, num: 1. C de judic.* dicens, hoc
procedere etiam de jure civili, per leg: *Omni in-*
novatione, C. de ſacroſ: Eccleſ. quod etiam dixe-
runt Hoſtienſ. *hic num: 7. verſ: Et hoc eſt verum*, &
27 Abb. *num: 9. verſ: Et quod ſuprà dixi.* Quo fit ut
judex, qui merum, & mixtum imperium non
habet, ſed ſimplicem juriſdictionem, non poſ-
ſit ratione prorogationis, ſeu incidentiæ de his
cognoſcere, quæ ſunt meri, vel mixti imperij, ut
notat gloſ: *un.* in leg: *Inter convenientes, ff. Ad mu-*
nicipalem. Butr *hic num: 17. verſ: Ideo non pro-*
rogatur. & Abb. *dict: num: 9. verſ: Sicut dicimus*
28 *in prorogatione.* Hinc etiam fit, ut ſi agenti in
foro ſæculari objiciatur, quòd ſit excommunica-
tus, non poſſit judex laicus de hoc incidenti ex-
communicationis cognoſcere, ſed debeat re-
mittere ad Eccleſiaſticum: ita Vincentius hic,
qui idem dicit ſi objiciatur, quòd ſit ſimoniacus,
intruſus, vel perjurus. Et ſequuntur Hoſt. *num:*
7. verſ: Quid ergo objicitur, Joan. Andr. *num: 10.*
verſ: Dixit etiam, & Abbas *num: 9. verſ: Ex quo et-*
iam infertur, quicquid contra ſcripſerit Bart. in l.
29 *Titia, num: 5 ff. ſolut: matr.* licèt quod dictum eſt
de perjurio, Joan. Andr non credat verum, &
remittit ad ea, quæ ipſe notat in c *fin. de foro com-*
pet: lib: 6. ſuper ult: gloſ. de quo vide pleniſſimè
Petr. de Anchar. in cap. *Ea quæ, in 3. quæſt: de reg:*
jur. lib: 6.

30 Aut quæritur an ex incidentia cauſæ proro-
getur juriſdictio judicis ad ſpeciem non omninò
diverſam, ſed alterius naturæ, ſaltem quoad ha-
bitum, nec altioris, ſed inferioris gradûs: & ad
31 illam ſpeciem prorogatur juriſdictio: Ideoque
ſi quæſtio temporalis incidat coram judice Ec-
cleſiaſtico, vel per reconventionem, utique po-
32 terit de illa Eccleſiaſticus cognoſcere; quia ju-
riſdictio Eccleſiaſtica ſuperior eſt temporalis, &
quia habitu in temporalibus juriſdictio eſt penes
Eccleſiam, cap. *Cauſam, qui filij ſint legit.* cap. *No-*
vit, de judic: ac proinde cauſa temporalis inci-
denter, circumſcriptâ cauſâ ſanguinis, poteſt
tractari coram Eccleſiaſtico, ut hic per Butr. *num:*
17. Ad diverſam autem ſpeciem, Abb. *num: 9. verſ:*
Sicut autem in his, & tenent Innocentius, Ho-
33 ſtienſis, & Joan. Andr. ſuprà citati *num: 18.* Su-
praſcriptam theoricam poſuit Vincentius hic,
qui diſtinxit inter cauſas, quæ in ſui natura ſunt
Eccleſiaſticæ, ſeu de foro Eccleſiæ, ut ſpiritua-
les, matrimoniales, & conſimiles; & inter eas,
quæ ſolùm ex accidenti, & ratione perſona-
rum poſſidentium ſpectant ad judicem Eccleſia-
ſticum, ut eſt cauſa poſſeſſionum Clericorum.
Primæ nec incidenter, nec per reconventionem
tractari poſſunt coram judice laico: Secundæ
verò poſſunt, ut per eum, cujus diſtinctionem
ſimpliciter ſequuntur hic Joan. Andr. *num: 10.*
verſ: Dixit Vincentius, & Butr. *dict. num. 17. verſ:*
Quandoque incidit; ſentit ergo Vincentius ratio-
ne incidentiæ, vel per reconventionem cauſas
Clericorum, quæ non ſunt ſpirituales, vel quaſi
tractari poſſe coram judice ſæculari.

34 Verùm Abbas *d. n 9. verſ: Et quod dicit*, appro-
bat quidem ſententiam Vincentij quoad inci-
dentiam cauſæ; ideoque ſi Clericus civiliter
agat contra laicum in foro ſæculari, & reus op-
ponat, quòd Clericus actor ſit filius ſuus, & ſit
cauſa, in qua pater non poteſt a filio conveniri;
utique de hoc incidenti judex laicus poterit co-
gnoſcere, quia nihil obſtat ſecundùm eum. Sed
quoad reconventionem ſecus putat, quia illa
eſt ſecunda conventio, & ſuper illa principali-
ter pronuntiatur; unde remittit ad ea, quæ ſcri-
pſit in c. *At ſi Clerici, de judic.* ubi *à num: 21. verſ:*
Reſtat ergo. recitat opiniones, & in utramque
partem diſputat articulum, an in cauſâ merè ci-
vili procedat reconventio Clerici coram judi-
ce ſæculari: & poſt prolixam examinatio-
nem concludit pro parte negativa.

53 Cæterùm contrariam opinionem ſequuntur
gloſſæ, & magis communiter Doctores, quæ et-
iam ſervatur de conſuetudine, ut teſtatur Joan.
Andr.

Andr. in d.c. *At ſi Clerici*, & cùm articulus ſit valde dubitabilis propter varietatem opinionum, hujuſmodi conſuetudo attendenda eſt, ut idemmet Abbas fatetur *ibidem num: 25. verſ. Sed ego*. vide tu noviſſimè Carol. de Graſſ. *in ſuo tractatu de effect. Clericat. effect.* 1. *num*: 745. ubi pro regula firmat Clericum poſſe recunveniri coram judice laico, & plurimis relatis teſtatur eam eſſe veriorem, & magis communem, eamque ſex modis ampliat, & octodecim limitat.

36 Ulterius QUÆRO, an judex laicus poſſit incidenter cognoſcere de cauſa legitimitatis, ſi controverſia non in jure, ſed in facto conſiſtat.

In hoc articulo duæ ſunt Doctorum opiniones. Prima eſt eorum, qui putant judicem laicum eſſe competentem in incidenti legitimitatis quando non agitur de quæſtione aliqua juris, puta an matrimonium ſit validum, ſed tantummodo de quæſtione facti, videlicet an matrimonium fuerit contractum, necne. Et hujus ſententiæ primò fuit Bart. in l. a. *num*: 4 *ff. de juriſd: omn. judic*. ubi ait, quæſtionem illam, an fuerit matrimonium inter patrem, & matrem alicujus, eſſe ſuper facto, nec eſſe cauſam ſpiritualem; & propterea illam poſſe expediri per judicem ſæcularem: ſecus ſi ſit quæſtio juris, puta quia poſito facto pro conſtanti, eſt quæſtio, an inter eos potuerit eſſe matrimonium; quia hæc quæſtio ſpiritualis eſt, nec de illa poteſt judex laicus ſe intromittere; & ita intelligit hoc cap. & cap. *Lator, infra, qui fil. ſint legit*. Idipſum voluit idem Bart. in l. *Quoties, num*: 1. *verſ. Tamen conſuevi*, C. *de judic*. ubi dixit, an quis deſponſaverit talem, necne, eſſe quæſtionem facti, quæ nihil habet ſpiritualitatis; & ideò ſpectat ad cognitionem judicis ſæcularis. Sed ſi eſſet contentio, an inter eos potuerit eſſe matrimonium, vel an ſint aliqua verba quæ matrimonium inducerent; hoc ſpirituale eſt: & ita loquuntur prædallegata capp. ſe-
37 cundum eum Et idem dixit de uſuris: nam ſi ſit contentio ſuper facto, puta, quia creditor dicit ſe numeraſſe totam ſummam in inſtrumento comprehenſam; debitor dicit ſe non recepiſſe, niſi dimidiam, & aliam dimidiam fuiſſe adjectam in fraudem uſurarum: iſta quæſtio eſt facti, in qua nihil eſt ſpiritualitatis; ſed ſi partes confitentur pactum, & ſolum dubitatur, an contractus ex tali pacto deſcendens ſit uſurarius, hoc ſpirituale eſt, & ſpectat ad judicium Eccleſiæ, ut in Clem. 1. *de uſur*. licèt ibi hoc non dicatur, ſed ponatur exemplum, quando controvertitur, an ſit ſolutum, vel non, ut quia debitor, dicit ſe ſolviſſe, vel ſatisfactum eſſe de fructibus pignoris; de hoc enim cognoſcit laicus, ut obſervat Cardin. *hic num*: 5. *verſ. Simile dicitur. de contractu uſurario*; & ante eum Feder. de Sen. *conſ*. 96. *Apparet quædam lex, num*: 2. Hanc Bartoli opinionem ſequitur hic Anton. de Butr. *num*: 17. *verſ. Hæc vera*, dicens, judicem laicum de cauſa ſpirituali non poſſe incidenter cognoſcere; & cauſam dici ſpiritualem, quæ ſpiritualiter agitatur, ut quia de jure ſpirituali controvertitur; ſecus verò ſi de puro facto ſpiritualitati accidenti, veluti ſi petenti hæreditatem opponatur, quod non ſit filius legitimus talis, & ſolum dubitetur an matrimonium contractum fuerit de facto: nam de
38 hoc poterit cognoſcere judex ſæcularis, exemplo contractus uſurarii: nam ſi ſit quæſtio facti, videlicet an talis ſic contraxerit, necne, quæſtionem decidit judex ſæcularis: ſed ſtante facto ſi vertatur in dubium, an contractus ſit uſurarius, vel non, cognitio ad Eccleſiaſticum pertinet, ut notat Paul. de Eleaz in Clemen. 1. *de uſur*. Et idem Butr. in cap. *Cùm ſit generale, de foro compet*. & ibi etiam Marian. Socinus alios adducens *num*: 19, *verſ. Secunda principalis opinio*. Ergo ſimiliter ſi ſit controverſia, an fuerit matrimonium ad deciſionem articuli non ſpiritualis, nec à ſpirituali deſcendentis, & ex cujus deciſione nihil infertur ad matrimonii ſubſtantiam, veluti ſi objiciatur, quod talis non fuerit in poteſtate, quia inter illum, & illam nunquam fuit matrimonium: judex laicus poterit cognoſcere ad finem hoc decidendi, ſecundùm eum. Eamdem opinionem pluribus comprobat, & ab objectis tuetur Petr. de Anchar. *in repet*. cap. *Ea, quæ, in* 4. *quæſt. de regul. jur. lib* 6. & ſequuntur Gemin. *conſ*. 66. *Pro declaratione num*: 4. Felin. in cap. *Cùm ſit generale, num*: 1. *verſ. In quibus collige hoc generaliter, ſupra de foro compet*. Stephan. Aufr. *in tract. de pot. ſæcul. ſuper Eccleſ. reg* 4 *Fallen* 8. Ripa in cap. *Decernimus, num*: 17. *de judic*. Alexan. alios citans in l. *Titia, num*: 6. & 7 *ff. ſolut. matr*. ubi teſtatur hanc eſſe communem, & veram opinionem, & ibi Barboſ. *num*: 36. Jaſon in l. *Quoties, num*: 6. C *de judic*. ubi etiam ait, illas ſequi communiter Canoniſtas in hoc cap. *Tuam*, licèt ipſe dubitet. De communi etiam teſtantur Covarr. *in epit. de Sponſal. cap*. 8. §. 12. *num*: 3. Villal. *in comm. opin. ver. Judex ſæcularis, num*: 107. *& ſeq*. & alii apud Farinac. *de inquiſit. quæſt*. 8. *num*: 25. Alios complures referunt Menoch *in tract. de recuper. remed*. 15. *num*: 338. & noviſſimè Carol. de Graſſ *in tractat. de effect. Clericat. effect*. 1. *num*: 403. & Sanchez *de matrim. tom*. 1. *lib*. 3. *diſput*. 54 *num*: 4. qui amplius putat, & non bene judicem laicum poſſe cognoſcere, an matrimonium ſit clandeſtinum, quaſi hæc ſit quæſtio facti, & non juris.

39 Et eſt ſimile in cauſa decimarum: nam ſi Rector petit decimas a laico, & laicus excipit, quod non tenetur ſolvere, quia privilegiatus eſt à Papa, vel quia tenetur ſolvere Matrici Eccleſiæ, & non Capellæ; vel allegat compoſitionem factam authoritate Superioris, vel quia petitur decima de talibus rebus, de quibus laicus negat decimas deberi; & ſic eſt quæſtio de jure ſolvendi: In his, & ſimilibus caſibus quæſtio ad forum Eccleſiæ eſt referenda: ſin autem non ſit quæſtio de jure decimandi, veluti ſi Rector agat contra prædonem frumenti, vel emptorem, quia frumentum non erat decimatum; & ſic tranſivit cum onere ſuo, ut in cap. *Paſtoralis, de decimis*: hoc caſu dubium non eſt quin judex ſæcularis contra laicum poſſeſſorem poſſit cognoſcere. Et idem dicendum ſi Rector petat res ſacras ad Eccleſiam pertinentes ſibi ſubtractas, vel ab aliquo detentas: vel ſi Rector petat laicum compelli ad ſolutionem decimæ ſubtractæ, vel ad illius æſtimationem ab eo, qui tenetur ſolvere decimam; & ſic ſola compulſio poſtulatur, quæ in facto conſiſtit. His enim caſibus bene poteſt Rector Eccleſiæ adire judicem ſæcularem. Ita ex facto reſpondit Feder. de Sen. *conſ*. 245. incip. *Domino Andreæ, per tot. maxime num*: 3. *verſ. Sine præjudicio*. Et idem dixit *conſ*. 96. *Apparet*

quadam lex,num: 3.verſ. Sic dicam: quem refert, & ſequitur Anchar.*hic num:* 13. Facit quod no-
40 tat Joan.Andr *in addit.Speculat.in tit. Qui filii ſint legit.ver.Prajudicialem,littera,I*, ubi quod ſi petatur uxor ut uxor, & non dubitatur de viribus matrimonis, hæc cauſa tractari poterit coram judice ſæculari, prout eum ſic refert Butr. *num:* 20.*verſ.Per hoc dicit*: Quinimo Bart.in d.l.*Titia, num:* 5.*ff.ſolut.matrim*, amplius videtur voluiſſe, ut etiamſi dubitetur de ſubſtantia matrimonii, hoc eſt,an legitimæ ſint nuptiæ ad effectum legitimitatis filii,cum non deciditur quæſtio matrimonialis, nec aliqua ex illa deſcendens quæ ſit ſpiritualis, ſed omnino ab illa ſeparata, poterit judex ſæcularis cognoſcere; aliàs ſequeretur, ut nec poſſet cognoſcere de excommunicatione, ſacrilegio, aut hæreſi ſi opponeretur, ſecundum eum. Sed certè dictum Bartoli non admitterent Canoniſtæ,ut inquit Butr. *num:*20. *verſ.Sed plus ſentire*,& de exceptione excommunicationis ſatis dictum eſt ſupra *num:*28. Et longè minus admitterent qood ait Cynus in l. *Si contra*,& l.*Si vicinus*,*C. de nupt.* in l *Cum Ancillis*,*C. de inceſt.nupt* & in l.*fin. C. de inter matr* videlicet quæſtionem legitimitatis ſpectare ad judicem ſæcolarem in quantum agitur in finem hæreditatis temporalis.In hoc enim Cyn. malè loquitur, & contra Canones,ut hic per Butrium *d.num:*20 *verſ.Licet Cynus*.

41 Contrariam opinionem arbitror eſſe communem, ac de jure veriorem. Quod ſit communis patet,quia illam ſequitur primò hic juris Canonici illuminator Joan.Audr.*nu:*9.ubi ait, (quæſtionem nativitatis ad judicem Eccleſiaſticum pertinere, cùm aliqua incidit dubitatio circa matrimonium an fuerit legitimum, an non. Si verò nulla de hoc dubitatio defertur,ut ſi petenti hæreditatem coram judice ſæculari poſſeſſor opponat,quod non ſit filius illius, cujus hæreditatem petit,ſed alterius. & ſic dubitatur de facto,an ſcilicet iſtius,vel illius ſit filius, tractabitur hæc nativitatis quæſtio coram judice, coram quo incidit,l.2. *C.de ordinar.iudic.*) Hæc Joan. Andr.qui ut vides clarè diſtinguit, an quæſtio facti implicet ſolam dobitationem filiationis, an ſcilicet actor ſit filius iſtius, vel alterius: & tunc judex laicus cognoſcet, an verò implicet dubitationem circa mattimonium; & tunc non ſolum ſi dubitatio ſit circa jus, videlicet an matrimonium ſit legitimum; ſed etiam ſi ſit circa factum, id eſt, an matrimonium de facto fuerit celebratum, cognoſcat ſolus judex Eccleſiaſticus:allegat Goffreddum idem dicentem,& ſubdit, idem tenet Hoſtienſis *hic, qui num:*7. eod. modo diſtinguit quæſtionem facti circa legitimitatem, ſeu matrimonium à quæſtione facti circa fillationem, ita ut in ſecundo caſu tantum cognitio ſit judicis ſæcularis: eodem modo loquitur Archid. in cap.*Benè quidem,num:* 8. *96.diſtin.* dicens judicem laicum non poſſe de cauſa matrimoniali etiam incidenter cognoſcere, quando ſuper quæſtione natalium aliqua incidit quæſtio, ſeu dubitatio circa matrimooium: Secus ſi dubitetur de facto an quis ſit filius hujus vel alterius,& ſimiliter allegat Goffreddum,neque ab hac diſtinctione diſſentit Feder. de Sen. *conſ.96*.incipien.*Apparet,num:* 3.*verſ. Sed dicebat Ioann.Andr.*Quam etiam amplectitur Cardin. *hic in gloſſ.ult.num:* 5,dicens, cognitionem natalium ad judicem Eccleſiaſticum, filiationis verò ad laicum pertinere,& apertius Bellam.*num:* 31.*in oppoſit.* ubi ait: Cùm quæritur,an de quæſtione nativitatis poſſit cognoſcere judex ſæcularis, diſtinguere habes,quia aut incidit quæſtio circa matrimonium,an fuerit legitimum,vel non; & tunc indubitatum eſt, quod ſolus Eccleſiaſticus judex de hoc cognoſcet,& judicabit. Aut nulla de facto dubitatio defertur de hoc, ſed de filiatione; id eſt, an petens hæreditarem ſit filius iſtius,vel alterius; & tunc coram judice ſæculari hæc nativitatis quæſtio tractabitur, coram quo incidit. Et ſequitur hic Petrus de Anchar. *num:* 12.*verſ.Propter hoc Bart.* ubi conrra Bart. videtur tenere opinionem Baldi magiſtri ſui, licèt ſubdat, quod ſtante conſuetudine, ſecundùm quam fiunt quotidie probationes ſuper matrimonio coram judice laico, poteſt etiam de jure defendi, ut valeant non tanquam probationes factæ in judicio, ſed tanquam probationes factæ extra judicium ad indaginem veritatis, & pro informatione judicis.Similiter Imol.*hic num:*7. *verſ.Sed adverte*, aſſerit Joan.Andr.tenere contra Bart. & Butr. nam vult ut qualitercunque ſit quæſtio de matrimonio, & ſic ſit quæſtio an ſit contractum,necne, iſta quæſtio ſit tractanda coram judice Eccleſiaſtico, per iſtum textum, & ſubdit quod idem videtur voluiſſe Bald. in l. *Omni, C,de Sacroſ. Eccleſ.* Et propterea hæc opinio ſervaretur in practica. Rurſus verba Joan. Andr.recitat,& ſequitur Abb.*hic num:*10. Hoc etiam eſt ex mente Innocentil *hic num:* 1. *verſ. Sed hoc poteſt eſſe*,dum ait, inter aliquos non fuiſſe matrimonium,non hominem,ſed ſolum Dei Vicarium poſſe judicare: Verba enim illa,non fuiſſe matrimonium,magis reſpiciunt dubium facti, quàm juris.

42 Similiter paulò infra docet in cauſa legitimitatis coram judice Eccleſiaſtico ſic poſſe formari libellum,videlicet, Cùm pater meus non fuerit maritus talis Dominæ,de quo genuit talem, peto ut judicetis eam uon legitimam. Pondera illa verba, *Cùm pater meus non fuerit maritus*, quæ itidem non jus,ſed factum ipſum reſpiciunt. Et nihilominus Innocentius cenſet hunc articulum eſſe tractandum coram judice Eccleſiaſtico. Idipſum eſt ex meote Speculatoris *in tit. de Reconventione*,§.2.*num:* 2. ubi ait judicem laicum nec incidenter poſſe cognoſcere de cauſa matrimoniali,quando contentioſè agitur an aliqua ſit uxor,vel non, & partes hoc volunt probare, ſed cauſam eſſe ad Epiſcopum remittendam. Et ſubdit idem tenere Vincentium in cap.*Tua,il primo, de decim.* Et hanc declarationem Speculatoris ſequitur Bald.*hic num:*1. allegari etiam poſſunt pro hac ſententia Calder. & Anchar. ut dicam infra *num:*55.eamque ex profeſſo tuetur Decius in d.cap.*Decernimus,à num:*188.*de Iudic.* licèt Alex.aſſertionem ſequutus, perperam crediderit contrariam eſſe communem.

Ex quibus, ni fallor,evidenter apparet hanc eſſe opinionem Canoniſtarum ferè omnium, & hallucinatum fuiſſe Jaſonem in d.l.*Quoties,num:* 7.*C de Iudic.* dum dixit contrariam opinionem ſequi communiter Canoniſtas in hoc cap.*Tuam:* nam verè illam hic nemo ſequitur,niſi ſolus Anton.de Butr,ut clarè oſtenſum eſt ſupra *num:*2.&

pate-

patebit infra *num:61*. De Legiſtis verò quamvis parum ſit curandum, cum hæc ſit meſſis Canoniſtarum: tamen contra Bart. tenet Baldus in l. *Quoties, num: 3. C. de Indic.* ubi concludit ſive quæſtio ſit facti, ſive juris, cùm ſit Eccleſiaſtica, non pertinere ad judicem ſæcularem illius diſceptationem, vel judicium, etiam incidenter. Et loquitur tam in quæſtione natalium, quàm uſurarum, & infra *num. 5.* format hanc quæſtionem.
43 Pone quis accuſatur de adulterio coram judice ſæculari; oportet probare matrimonium: coram quo judice hujuſmodi probatio ſit facienda? allegat Bart. dicentem hanc probationem fieri debere coram judice ſæculari; quia hæc eſt mera facti inquiſitio, quæ ad eum pertinet: alioquin paucæ lites eſſent, quas judex laicus poſſet per ſe expedire, quod eſſet abſurdum. Sed tandem Bald. concludit oppoſitum, quia cùm iſta cauſa incidens ſit cauſa ſpiritualis, & pertineat ad diverſum forum: de jure canonico articulus iſte neceſſariò eſt probandus coram Epiſcopo ſecundùm regulas Canoniſtatum. Idem firmant Raphael Cuman. Imol. & Dec. in d. l. *Titia, ff. ſolut. matr.* & ibi etiam Roman. ubi generaliter ait, omnem cauſam ſpiritualem ſive incidat quæſtio facti, ſive juris, pertinere ad judicem eccleſiaſticum. In eamdem ſententiam; id eſt, judicem laicum non poſſe cognoſcere de cauſa matrimoniali, etiam ſi incidat quæſtio facti, magis propendet Covarr. *in 4. Decretal. in 2. part. cap. 8. §. fin. num: 3.* & eam tenet, & latè defendit Bolognet. in l. 2. *num: 42. & 43. & ſeqq. ff. de juriſd. omnium Iudic.*

Quod autem hæc opinio ſicut eſt communis, ita etiam ſit de jure verior, probatur primò in hac Decretali, ubi cauſa natalium dicitur ſimpliciter ad forum Eccleſiæ pertinere, nec diſtinguitur an ſit quæſtio juris, vel facti.

Nec urget conſideratio Ancharani in cap. *Ea qua, in 4. quæſtion. verſ. Eodem modo ut credo, de regul. juris libro 6.* & Barboſ. in l. *Titia, num: 36. ff. ſolut. matr.* videlicet quod hic textus loquatur in Regina Cypri, quam non eſt veriſimile natam fuiſſe ex perſonis, de quibus dubitaretur, an de facto contraxiſſent matrimonium, quod inter Regem, & Reginam non poterat eſſe niſi notorium, ſed ſolum an fuiſſet legitimum, fortè propter impedimentum, quod inter parentes poterat eſſe occultum; & ſic vertebatur quæſtio juris, non facti.

Quoniam hoc eſt divinare, & fortè communiter credebatur inter parentes Reginæ matrimonium interceſſiſſe; & ita in Regno de hoc non erat dubium, ſed tamen adverſarius contendebat de tempore nativitatis Reginæ inter eos non fuiſſe matrimonium, puta quia poſt illius nativitatem pater deſponſavit uxorem ſecreto, ut ejus famæ eſſet conſultum, neve fieret commotio in Regno. Et fortaſſe ſucceſſio in Comi-
44 ratu Campaniæ requirebat, ut filii eſſent nati, & concepti ex legitimo matrimonio, quo caſu non admittuntur legitimati per ſubſequens, quia vitium eſt in radice, ſecundùm opinionem, quam ſequitur Rota, ut apud Card. Seraph. *deciſ. 1300. in fin. & in cauſa Parmen. Status, 26. Martii 1618.* coram Cardinali Sacrato. Et ſic potuit eſſe quæſtio facti, non juris: & alii etiam caſus potuerunt contingere, quos ſatis eſt fuiſſe poſſibiles, ut textus ſit generaliter intelligendus.

Secundò pro hac opinione pondero textum in cap. *Per tuas, infra. Qui filii ſint legit.* ubi non controvertebatur an matrimonium eſſet validum necne, ſed an fuiſſet contractum; & ideo receptis teſtibus judex comprobavit matrimonium fuiſſe contractum in Capella S. Sergii, & ſic erat quæſtio facti incidenter objecta ad effectum ſucceſſionis: & tamen cauſa à judice laico fuit remiſſa ad Eccleſiaſticum, ut ibi notat gloſſ. in ver. *Commiſſum.*

45 Tertiò pro hac parte validiſſimè ſtringit textus optimus in cap. *Si judex laicus, de ſentent. excommun. libro 6.* ubi ſolum erat quæſtio in facto, videlicet an deprehenſus in crimine eſſet Clericus, necne, & ſic an fuiſſet ordinatus: & tamen de hac quæſtione facti non cognoſcit judex laicus etiam incidenter, ut ibi deciditur. Ergo idem dicendum in quæſtione facti an matrimonium fuerit contractum, vel non: non enim eſt minus ſpiritualis, & de foro Eccleſiæ cauſa matrimonii, quam ſit cauſa Ordinis, cùm utrumque ſit Sacramentum novæ Legis à Chriſto Domino inſtitutum, & gratiam conferens, ut dixi ſupra *numer. 10.* Unde ſicut quæſtio facti, an quis fuerit ordinatus eſt eccleſiaſtica, & ſpiritualis, ut deciditur in d. cap *Si judex*: ita & quæſtio facti an matrimonium fuerit contractum. Et hac ratione, quem eſſe excommunicatum, hæreticum, vel ſimoniacum, ſunt quæſtiones facti; & tamen de illis judex laicus nec incidenter cognoſcit, quia ſpirituales ſunt ſecundùm Vincentium, & alios ſupra citatos *num: 28.*

46 Verum Anchar. in d. cap. *Ea qua, num: 10. circa finem, verſ. Ad hoc dico, de regul. juris, libro 6.* ut evaderet deciſionem dict. cap. *Si judex laicus*, excogitavit ſubtilem diſtinctionem, dicens ſpiritualia dupliciter conſiderari. Quædam enim ſunt ſpiritualia, quæ nullo modo cadunt in laicum activè, ut eligere, Ordines conferre, excommunicare, Eccleſias poſſidere & ſimilia: & de his etiamſi ſit quæſtio ſuper facto, nec incidenter cognoſcit judex laicus. Et in his terminis procedit textus in dict. cap. *Si judex*, & alia exempla ſuperius adducta; quia nec in ſuis ſubjectis illa cadunt quoad omnem effectum activè. Quædam verò ſunt ſpiritualia, quæ cadunt in laicis etiam activè, ut matrimonialia contrahere, liberos procreare, & hujuſmodi. Et in his ſi ſit quæſtio ſuper facto, laicus videtur judex competens, quoniam ejus rei ſui ſubditi ſunt capaces; & propterea de juramento, & uſura, quæ ſunt in uſu laicorum, ſi ſit quæſtio facti, judex laicus poteſt cognoſcere, ut idem Anchar. firmavit in d. cap. *Ea*
47 *qua, in 2. & 3. quæſtione.* Quædam denique non ſunt ſpiritualia, ſed ſpiritualibus annexa, ut juspatronatus; & hæc quamvis activè cadant in laicum, tamen quia id eis conceditur ex gratia; idcirco de hac gratia illius judex, ſcilicet Eccleſiaſticus, cognoſcit. Confirmat Anchar. ſuam diſtinctionem ex participatione in punitione criminum, quam habet judex ſæcularis cum Eccleſiaſtico; nam licet ſint crimina Eccleſiaſtica, tamen Eccleſia habet judicem laicum pro competente, ut in cap. *Cùm ſit generale, de foro compet.* Cùm enim cadant in laicum activè, meritò judex laicus poteſt in eum animadvertere. Fal-
48 lit ſecundùm eum in crimine hæreſis, quia eſt

merè Eccleſiaſticum, ut dicitur in cap. *Ut inquiſitionis*, §. *Prohibemus*, *de hæretic. lib. 6.* Hæc igitur eſt ejus concluſio, quod ſpiritualia, vel ſpiritualibus annexa, quæ per viros Eccleſiaſticos conferuntur, & miniſtrantur, & de quibus ipſi tantummodo ſunt capaces activè, & paſſivè, ſunt de foro Eccleſiæ præciſè etiam incidenter mota: in illis verò ſpiritualibus, de quibus activè laici participant, ut ſunt matrimonia, juramenta, crimina, & conſimilia judex laicus eſt competens, cùm eſt quæſtio ſuper facto: quam diſtinctionem ſequuntur Arnold. Albertin. in *tract. de agnoſc. aſſert. Cathol. quæſt. 25. num. 54* Farinac. *de inquiſit. quæſt 8 num: 20.* & Carol. de Graſſ. *de effect. Cleric. effect. 1. num. 403.* ubi alios allegat.

49 Sed certè hæc diſtinctio videtur magis ſubtilis, quàm vera: non enim ſubſiſtit ſecundùm membrum, quod in ſpiritualibus, quæ cadunt in laicum activè, judex ſæcularis ſit competens cum eſt quæſtio ſuper facto: nam de inſtantia, de ſimonia, quæ procul dubio cadit in laicum activè, cap. *Reperiuntur, 1. quæſt. 1.* cap. *Cùm eſſent, infra de ſimonia.* & tamen de quæſtione facti an laicus ſit ſimoniacus, judex ſæcularis non cognoſcit etiam incidenter, ſecundùm opinionem Vincentii, quam ſequuntur omnes, ut dictum eſt ſupra *num: 28* Similiter de quæſtione facti etiam incidenter mota, an quis ſit intruſus, judex laicus non poteſt cognoſcere, ut dixerunt idem Vincentius, & alii ſupracitati *eodem num: 28.* & tamen intruſio cadit in laicum activè, ſicut in Ec-
50 cleſiaſticum, cap. *Si quis ex Epiſcopis, 79. diſt.* cum ſimil. De crimine autem hæreſis hoc fatetur Anchar. quia nec ſuper facto judex ſæcularis eſt competens, & eſt tex in cap *Secundùm Apoſtolum, de hæret. lib. 6.* Nec relevat replicatio, quod ſimonia, & hæreſis ſint crimina merè Eccleſiaſtica, ut ex præalleg. §. *Prohibemus*: nam ergo dico, & cauſa matrimonii eſt merè Eccleſiaſtica, ut fusè oſtenſum eſt ſupra in 1. *notab.* Ergo ex eo quod matrimonium cadat in laicum activè, non ſequitur, ut judex ſæcularis poſſit cognoſcere, cùm incidit quæſtio facti; ſicut non ſequitur; Simonia, & hæreſis cadunt in laicum activè; ergo in illis ſuper
51 facto judex ſæcularis eſt competens. Quid plura? Baptiſmus abſque dubio cadit in laicum activè, quia laicus etiam Paganus, & Judæus validè baptizat. cap. *Romanus, de conſecr. diſtin. 4.* cum concord. & tamen judex laicus non auderet cognoſcere de quæſtione facti an quis fuerit baptizatus, necne, arg. cap *ult. in fin.* cum ibi notatis, *infra de Presbyt. non baptiz.* & cap. *Si quis per ignorantiam, 1. quæſt. 1.* Ergo non idem in matrimonio, quod eſt Sacramentum magnum? cap. *Debitum, de bigam.* Concil. Trid. *ſeſſ. 23. de Sacram. matrimon. cap. 1.* & quamvis ſit contractus civilis, tamen poſtea quam fuit à Domino elevatus in Sacramentum, prorſus evaſit omnem poteſtatem ſæcularem, ut plenè ſcripſi in cap. 1. *nu. 21. inf. de cognat. ſpirit.*

52 Ex his patet non eſſe faciendam vim an materia cadat in laicum activè, vel paſſivè, ſed tantummodo an res, circa quam incidit quæſtio facti, ſit ſpiritualis, quia tunc nec de ipſa quæſtione facti judex laicus poteſt cognoſcere. Et hoc apertè innuit littera d. cap. *Si judex*, *de ſentent. excomm. lib. 6.* nam dum decidit judicem laicum non poſſe cognoſcere de quæſtione facti an quis fuerit ordinatus, eam reddit rationem, quia eſt de re Eccleſiaſtica, & ſpirituali, de qua, ut ibi ait gloſſ. in ver. *Spirituali*, judex laicus nec principaliter, nec incidenter poteſt cognoſcere: & allegat in ſpecie textum noſtrum, non obſcurè ſentiens hæc duo capitula à pari procedere, ita ut ſicut laicus non poteſt incidenter cognoſcere, de quæſtione facti an Ordo fuerit collatus, ut in d. c. *Si judex*, ita nec de quæſtione facti an matrimonium fuerit contractum, ut hic.

53 Et ſtringitur argumentum, quia textus in d. c. *Si judex*, locum habet non tantùm ſuper quæſtione facti an quis ſit Clericus, ſed etiam ſuper quæſtione an captus inceſſerit in habitu, & tonſura, & ſit remittendus ad judicem Eccleſiaſticum, quæ minus videtur habere ſpiritualitatis annexum: & nihilominus de hac quæſtione facti non cognoſcit niſi judex Eccleſiaſticus, ut ex communi ſententia latè probat Covart. *pract. quæſt. cap. 33. num: 1.* & alias cenſuit Sac. Congregatio Cardin. Trident. Concilii Interpretum. Ergo multò magis debet cognoſcere judex Eccleſiaſticus de quæſtione facti, in qua immediatè agitur de ipſo matrimonii Sacramento, ſcilicet an fuerit contractum.

54 Rationem hujus concluſionis aſſignat Decius in cap. *Decernimus, num: 188. verſ. Sed contra communem, ſupra de judic.* nempe quia ex facto jus oritur, l. *Si ex plagis*, §. *ult. ff. ad leg: Aquil.* Unde quæſtio juris à quæſtione facti videtur ſeparari non poſſe; Ad facti enim quæſtionem ſequitur quæſtio juris, & quæſtio facti neceſſariò habet mixturam, & complicationem inſeparabilem cum juris quæſtione, ut Fulgoſ. tradit *conſ. 133. incip. In quæſtione circa finem.* Et ratione connexitatis, & mixturæ hoc totum eſt deferendum ad Judicem Eccleſiaſticum, tanquam digniorem, cap *Quanto, ſupra de judic.* & in ſimil. notat Bart. in l. *Præcipimus*, §. *Eodem obſervando num: 1. C. de appellat.* Rurſus quæſtio facti ad quæſtionem juris ordinatur. Unde de illa idem, quod de quæſtione juris eſt judicandum, ut idem Bart. tradit in ſimili in l. *Solent, num: 14. ff. de alim. & cibar. legat.* Non obſtat reſponſio Jaſonis in l. *Quoties, num: 7. C. de judic.* quam dicit veriſſimam Ripa in dict. cap. *Decernimus, num: 17.* videlicet quod licet ex facto oriatur jus, non tamen oritur jus ſpirituale, de quo contenditur: & quamvis cauſa facti ſpiritualis ſit, tamen de cauſa facti non diſceptatur, ſed de ipſo facto; & hinc apparet quæſtionem facti eſſe ſeparabilem à quæſtione juris, licèt quæſtio juris à facto ſeparari non poſſit. Id, inquam, non obſtat, quia contrarium convincitur ex dict. cap. *Si Judex laicus, de ſent. excommun. lib. 6.* ubi quæſtio facti an quis ſit Clericus dicitur eſſe de re Eccleſiaſtica, & ſpirituali; & propterea ad judicem Eccleſiaſticum pertinere; & tamen ibi non diſceptatur de cauſa facti, ſcilicet de Ordine ipſo, ſed ſolum de facto, id eſt, an Ordo fuerit collatus. Ergo quando cauſa facti eſt ſpiritualis, etiam factum ipſum propter connexitatem reputatur ſpirituale, & ſpectat ad forum Eccleſiæ.

55 Rurſus non obſtat, quod in cauſa uſurarum judex laicus ſit competens cùm incidit quæſtio ſuper facto, ut in contrariis: nam reſpondetur primo hanc eſſe arduam quæſtionem, in qua

ſunt

ſunt variæ Doctorum ſententiæ, quas examinat Marian.Socin.in cap *Cùm ſit generale à num: 19. verſ. In ea gloſſa*, ibi *uſurarum*, ſupra de foro compet. & nihil concludit, ſed cogitandum relinquit: & tres principales opiniones proſequitur ibi Felin. *num:1.* Sed eſto verior ſit illa opinio, quod judex laicus poſſit procedere ubi quæſtio facti eſt omnino abſtracta à quæſtione juris.quam dicit communem, & ſequitur Abb. in dict.cap.*Cum ſit generale,num:17.* Tunc dico non licere arguere à cauſa uſurarum ad cauſam matrimonii,ſeu legitimitatis: quia cauſa uſurarum à pleriſque dicitur eſſe mixti fori,ſicuti perjurii,ſacrilegii,& adulterii: & propterea in prædictis criminibus judex laicus eſt competens non ſolùm incidenter,ſed etiam principaliter,& eſt locus præventioni, ut notant omnes in d. cap. *Cùm ſit generale*,& ſcripſi plenè in cap. 1.*num.39 infra de adulter.* At cauſa matrimonii, ſeu legitimitatis eſt merè Eccleſiaſtica, & de foro Eccleſiæ,& de illa nec principaliter, nec incidenter judex laicus poteſt cognoſcere, ut eſt textus rotundus hic,& in cap. *Lator*, & cap.*Cauſam,il ſecondo,infra, qui filii ſint legit.* & abundè oſtenſum eſt ſupra in 1.*not.& num:45.* Ergo non eſt ſimile.Et pro hac differentia adduco in terminis Calder.*in conſ.2.An cauſa uſurarum,de judic.* ibi enim concludit judicem laicum poſſe incidenter cognoſcere de crimine uſurarum, ſi quæſtio ſit ſuper facto,& non ſuper jure,quia cauſa uſurarum non eſt merè ſpiritualis, ſed mixta,ſicut ſacrilegium: & ſub *num:1.*conſtituit differentiam inter cauſam uſurarum, & quæſtionem legitimitatis, cujus cognitionem dicit includere cauſam ſpiritualem,quæ eſt judici laico prohibita: & allegat hoc cap.cum concordant.& eod modo loquitur Petr.de Anchar.*conſ.236.Inhærendo argumento,n.2. verſ. Sed quod etiam.*

56 Rurſus non obſtat, quod ſi hæc opinio vera eſſet,non poſſet ſalvari communis practica, quæ habet ut ſuper matrimonio quotidie fiant poſitiones coram judice ſæculari,quod talis, & talis fuerunt maritus, & uxor, & quod talis eſt eorum filius legitimus, ut atteſtatur Anchar.in d. cap.*Ea qea,in 4.quæſt.verſ. Et ſi hæc opinio,de regul. jur.libro 6.* Eſſent enim ipſo jure nullæ, quia coram quo judice non tenet probatio, non tenet coram eodem facta confeſſio, cap. *At ſi Clerici, de judic.* Nec tollit obicem reſponſio Baldi in
57 dict.l.*Quoties,num:4.de judic.* quod ſi pars ſponte reſpondeat, & fateatur matrimonium coram judice laico,tenet confeſſio. Sed ſi potius velit remitti ad Epiſcopum, non cogitur reſpondere,ex notatis per Innocen. in cap. *Per inquiſitionem, de elect.* & in cap. *Piſanu, de reſtit. ſpoliat.* ubi quod valet confeſſio, licet proceſſus ſit inordinatus, & per Specul.*in tit.de reconvent.§.2.numer.2.*ubi quod textus noſter habet locum quando proceditur per viam diſceptationis, ſecus ſi
58 nulla ſit contentio,vel diſceptatio. Quoniam ut replicant Anchar. *in d. quæſt. 4. verſ. Poſtremò dixi*, & Dec.in d.cap. *Decernimus, num:186.de judic.* cùm laicus ſit incapax ſpiritualium, cap. *Quantò eod. tit.* cap. *Sacroſancta, de elect* prædicta confeſſio utcumque ſpontanea non valet, quia conſenſus partium in his nihil operatur, nec poteſt incapacitatem judicis removere,cap. *Si diligenti, de foro compet.* Et dictum Specular.

non videtur probabile ſecundùm eos, nec conſuetudo in his ſpiritualibus quicquam operatur ſtante incapacitate judicis laici,cap. *Maſſana*, &
59 dict.cap.*Sacroſancta,de elect.* Sed huic objectioni ergo reſpondeo communem practicam hoc caſu ſalvari poſſe in vim conſuetudinis, quia negari non poteſt quin principalis quæſtio utrum judex laicus poſſit recipere probationes ſuper facto an matrimonium ſit contractum, reddatur valde dubitabilis ex tantorum Doctorum opinionibus argumento eorum, quæ notat gloſſ in cap 1.*in ver. Probabilior, de poſtul. Prtel. lib.6.*& gloſſ.1.in l.*Regula,ff.de jur.& facti ignoran.* Ergo conſuetudo attendenda eſt, cum ſit optima legum Interpres, cap. *Cùm dilectus,de conſuet.* l.*Si de interpretatione, ff. de legib* Ad quod allego Abb.in cap. *At ſi Clerici, num: 25 verſ. Sed ego. de judic.* ubi quamvis teneat judicem non eſſe competentem in cauſa civili reconventionis contra Clericum: tamen concludit valere contrariam conſuetudinem, cùm ille articulus ſit valde controverſus,ut tetigi ſuprà *num: 35.*Item jura,quæ tollunt conſuetudinem, non videntur tollere interpretativam,ut dixi in cap.1.*n.35.& 36.ſup.de conſuet.*

Nec prædictis obſtat conſideratio Bartol. & Anchar.quod ſi hæc Decretalis intelligeretur etiam in quæſtione facti, paucæ lites eſſent, quas judex ſæcularis poſſet per ſe expedire,& ſequeretur correctio multarum legum, quæ tractant de patria poteſtate, vel de ejus effectu, ut ſunt tractatus de exiſtentia ſui hæredis,de liberis exhibendis,& educandis, de liberis agnoſcendis, item tractatus de acquiſitione uſusfructus in bonis filii,& ipſorum adminiſtratione: omnes enim hujuſmodi cauſæ, in quibus revocaretur in dubium matrimonium, à quo cauſatur patria poteſtas,ex quo deſcendunt prædicti,& alii infiniti effectus, eſſent de foro Eccleſiæ, & ſic per hunc modum indirectum infinitæ cauſæ laicorum deducerentur ad Eccleſiaſticum forum, & per conſequens tota juriſdictio ſæcularis abſorberetur: quod eſſet valdè abſurdum. Quoniam ut formaliter reſpondet Bald.in d.l.*Quoties, num: 5. verſ. Aliàs niſi ſic,C.de judic.*cum iſta cauſa incidens ſit cauſa ſpiritualis,& pertineat ad diverſum forum de jure Canonico, articulus iſte neceſſariò eſt probandos coram Epiſcopo,ſecundùm regu-
60 las Canoniſtarum. Nec propterea ſequuntur abſurda,quæ Ancharan.conſiderat: nam,ut inquit Innocen.*hic circa medium*,certus præfigetur terminus à Papa,vel alio Superiore, infra quem judex Eccleſiaſticos natalium quæſtionem proſequatur,& de hæreditate nullatenus ſe intromittat,ſed Regi dimittat: & probatur clarè in cap. *Lator, Qui fil.ſint legit.* atque ita in nihilo abſorbetur juriſdictio ſæcularis, ſed ſolum ad modicum tempus ſuſpenditur.

Ex contrario autem multò plures ſequerentur abſurditates: nam plerumque oporteret coram judice laico diſceptari de quæſtionibus an ad matrimonium probandum requiratur vera probatio per deſponſationem in facie Eccleſiæ: an verò ſufficiat præſumpta: & in ſpecie an probetur per annuli ſubarrationem, vel per inſtrumentum dotis; Item an probetur per famam viciniæ,vel per confeſſionem, & tractatum conjugum; & quid ſi fama opponatur confeſſioni,

& tractatui, vel è converſo; item an probetur ex copula ſubſequuta poſt ſponſalia, vel ex oſculis, amplexibus, & muneribus; an ve ex traductione mulieris ad domum viri poſt ſponſalia de futuro; an ve teſtes ſuper his recipiendi debeant eſſe omni exceptione majores. Hujuſmodi enim articuli non reſpiciunt quæſtionem juris an matrimonium ſit validum, ſed quæſtionem facti an matrimonium fuerit contractum; & ideo ſi de his teſtes deponerent, utique oporteret judicem laicum cognoſcere an inde reſultaret matrimonii probatio: & tamen nemo ſani capitis non videt quàm ſit abſurdum, & hæ, & conſimiles quæſtiones diſcutiantur: & terminentur in foro ſæculari.

61 Poſtremò non obſtant Authores citati pro contraria ſententia: nam de authoritate Bart. alioquin graviſſima non multum eſt curandum, cùm hæc materia ſit decidenda ſecundùm regulas Canoniſtarum: & nihilominus illi opponitur Baldus, & alii complures Juriſtæ citati *n.* 43. Ex Canoniſtis verò Joan. Andr. ad Speculat. ſupra citatus *num.* 40. debuiſſet potius allegari pro hac ſententia: nam declarans dictum Goffredi, quod ſi uxor ſui controverſiam facit marito illam repetenti, locum habeat officium judicis etiam ſæcularis, dicit hoc eſſe intelligendum, ubi matrimonium ſit contractum, officium judicis ſæcularis locum non habet, Gemin. quamvis videatur ſentire pro opinione contraria; tamen innititur authoritati Goffredi, & Joan. Andr. qui clarè dicunt oppoſitum ejus, ad quod per eum allegantur Felinus diſputat quæſtionem de uſura, & inde infert ad matrimonium abſque ulla articuli diſcuſſione, & tamen caſus non ſunt ſimiles, ut oſtenſum eſt ſupra *n.* 55. Marian. Socin. ſimiliter non loquitur de quæſtione facti ſuper matrimonio, ſed ſuper uſura. Et ita etiam loquuntur Authores citati ab Alexan. & Menoch. & præcipuè Abb. in cap *Poſt miſerabilem, in* 1. *notab de uſur.* & in c. *Cùm ſit generale, n.* 17. *de foro compet.* Covarr. potuiſſet aptius allegari pro hac ſententia, quia tandem concludit conſultius fore, ut pars, cujus intereſt, petat à judice Eccleſiaſtico, ut ſibi aſſumat cognitionem an matrimonium ſit contractum, & judici laico inhibeat, quod etiam conſuluit Gerardus *ſing.* 96. Anchar. verò hic videtur voluiſſe contrarium ejus, quod voluit in d. cap. *Ex qua*, ibi enim tenuit coram judice laico poſſe fieri probationes ſuper matrimonio etiam quando contentiosè agitur an matrimonium ſit contractum; & reprobat dictum Speculatoris, qui dicebat judicem laicum non poſſe cognoſcere de cauſa matrimoniali, quando contentiosè agitur an aliqua ſit uxor, vel non; ſed ſolùm quando nulla eſt contradictio, vel diſceptatio: hic verò tenuit hujuſmodi probationes tantùm valere uti factas extrajudicialiter. Itaque ex Commentatoribus ſolus Anton. de Butr. ex profeſſo amplectitur opinionem contrariam, cui ego oppono Goffredum, Hoſt. Joan. Andr. & reliquos Canoniſtas ferè omnes. Ex quibus patet non eſſe tutum in practica ab hac opinione diſcedere.

DE CAVSA POSSESSIONIS & proprietatis.

Cap. Cum Eccleſia.

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſorio, & petitorio ſi ſpoliatus ſimul agat & poſſeſſionem, & ſpoliationem probet, ſed non dominium obtinet in poſſeſſorio, ſed ſuccumbit in petitorio.*

2 *Spiritus ſancti invocatio non eſt de ſubſtantia electionis, nec de jure, ſed ex laudabili conſuetudine introducta.*

3 *Miſſa non eſt de forma electionis Papæ.*

4 *Solemnitatis levis omiſſio actum non vitiat.*

5 *Hymni* Te Deum laudamus *decantatio non eſt de ſubſtantia electionis.*

6 *Inventarium non vitiatur ex omiſſione ſigni Crucis.*

7 *Vnanimiter fieri dicitur quod ſit nemine diſcrepante.*

8 *Concorditer fieri non dicitur ſi vel unus contradicat.*

9 *Conventualis Eccleſia ex proprietate vocabuli dici poteſt Collegiata tam ſæcularis, quàm regularis, & num:* 11.

10 *Et quid ex communi uſu loquendi.*

11 *Conventus dicitur Religioſorum, Capitulum ſæcularium.*

12 *Petitorium, & poſſeſſorium per quæ verba cenſeatur cumulatum in eodem libello, & num: ſeq.*

13 *Conſuetudinem intentans videtur utrumque cumulare.*

14 *Petitorium, & poſſeſſorium an, & quibus caſibus poſſit ſimul intentari.*

15 *Probatio plena per contrariam pleniorem conquaſſatur.*

16 *Probatio probationem non excludit niſi publicatis atteſtationibus.*

17 *Probans ſemiplenè, alio nihil probante, dicitur plus probare, ſed non plenius.*

18 *Iuramentum in ſupplementum defertur ſemiplenè probanti.*

19 *Niſi adverſarius habeat juris aſſiſtentiam, aut jurare velit ſe non debere.*

20 *Teſtium fidei detrahitur ſi ſunt varii, ſi vacillant, ſi ſatagunt probare negativam.*

21 *Negativa quid, quotuplex qualiter coarctetur, & quibus modis probari poſſit, remiſſivè.*

22 *Beneplacitum Apoſtolicum non interceſſiſſe probatur ex regiſtris, in quibus non reperitur deſcriptum.*

23 *Ius eligendi Epiſcopum una cum Canonicis Eccleſiæ Cathedralis poteſt præſcribi à Clericis inferiorum Eccleſiarum, etiam ſine titulo.*

24 *Præſcriptio cumulativa juris inſtituendi an requirat titulum, & num. ſeq. uſque in fin.*

25 *in Præſcriptione juris eligendi titulus non requiritur, ſi ſit cumulativa, ſecus ſi privativa, & nu. ſeq.*

26 *in Præſcriptionibus contra jus titulus eſt neceſſarius.*

27 *Præſcriptio cumulativa non eſt contra jus, ſi actus ſint ſimultanei, aliàs ſecus.*

Inſti-

28 *Inſtitutionum tres ſunt ſpecies.*
29 *Inſtitutio corporalis pertinet ad Archidiaconum de jure communi.*
30 *Inſtitutio authorizabilis non poteſt fieri ab Archidiacono.*
31 *Nec præſcribitur ſine titulo, aut immemorabili.*
32 *Inſtitutio collativa quamvis ſpectet ad Epiſcopum, tamen Canones non reſiſtunt quin competat inferiori.*
33 *Præſcriptio non habens vehementem juris reſiſtentiam, titulum non requirit.*
34 *Mala fides non præſumitur in eo, qui poßidet jure non reſiſtente.*
35 *Centenaria poſſeßio titulum non requirit.*
36 *Et quoad hoc æquiparatur immemorabili.*
37 *Mala fides ſuperveniens non interrumpit præſcriptionem jam completam.*
38 *In præſcriptione juris inſtituendi ſcientia, & patientia Epiſcopi eſt loco tituli.*
39 *Error juris dubij dat juſtam cauſam præſcribendi, & æquipollet errori facti.*
40 *Enunciativa antiquißima probant famam, quæ eſt loco tituli.*

1 CUM ECCLESIA SUTRINA. Si ſpoliatus poſſeſſorio, & petitorio ſimul agens, poſſeſſionem, & ſpoliationem probet, ſed non dominium, obtinet in poſſeſſorio, ſed ſuccumbit in petitorio: hoc dicit ſecundùm Joann. Andr. cui ſubſcribunt omnes, & eſt Decretalis fertiliſſima habens materiam ſubtilem, & quotidianam, ut ait Ripa in princ. Dividitur in duas partes principales: In prima ponitur facti, & proceſſus narratio: In ſecunda diſtinctio ibi, *nos igitur*. Prima pars ſubdividitur in quinque, & ſecunda in duas, ut per Joann. Andr.

2 Nota primò ibi, *ut moris eſt*, invocationem Spiritus Sancti, quæ ſecundùm Joann. Andr. *hic in princ.* fit per decantationem Hymni, *Veni Creator*, vel Miſſæ de ſancto Spiritu, non eſſe de ſubſtantia electionis, nec de jure, ſed ex laudabili conſuetudine introductam. Ad hoc cap. *Quia propter, ſuprà de elect.* & hic firmant
3 Abb. & Ripa uterque *in 1. notab.* Neque obſtat quod in Conſtitutione Gregorii XV. quæ incipit, *Æterni Patris Filius, in §. Matura itaq;* cautum ſit electionem Romani Pontificis fieri aliter non poſſe quàm in Conclavi, & eo clauſo, & poſt celebratum in eo prima die ſolitum Miſſæ ſacrificium (ſcilicet de Spiritu Sancto) & illa verba, fieri aliter non poſſe, inducant formam, ſecundùm Felinum in cap. *Dilecta, num. 6. verſ. Septimum ſignum, de reſcript.* Dec. *conſ.* 528. *num.* 11 Pariſ. *conſ.* 19. *n.* 20. *lib.* 2. & actum contrarium ipſo jure inficiant, ut notat Bart. in l. *fin. num.* 7. *ff. de ſer.* Jaſ. in l. *Non dubium, num.* 60. *C. de legib.* cùm præſertim celebratio Miſſæ ſub unica determinatione cumuletur cum clauſura Conclavis, quæ proculdubio eſt ſubſtantialis, ad l. *Iam hoc jure, §. Sed ſi*, & ibi Bart. *num.* 1. *ff. de vulg. & pupill.* Id, inquam, non obſtat, quia in §. *Quòd ſi electio*, ubi perſtringitur forma ſubſtantialis electionis cum decreto irritanti, non repetuntur illa verba, *poſt celebratum Miſſæ ſacrificium*, quod clarè demonſtrat hanc ſolemnitatem ad electionis validitatem non pertinere. Quare de hoc defectu ſicut excipi non poteſt contra electionem inferiorum, ita nec contra electionem Papæ. Ad hoc cap. *Licèt de vitanda*, & quod ibi dixi in 3. *notabili ſuprà de elect.*

4 Ratio ſupraſcriptæ deciſionis eſt, quia hæc levis ſolemnitas, cujus omiſſio actum non vitiat, l. 1. § *fin. ff. de ventr. inſpic.* Aym. *conſ* 182. *Videtur, num.* 17. *verſ Similiter omißio.* Unde in ſimili quamvis in publicatione electionis decantari ſoleat Hymnus Ambroſii, & Auguſtini, ſcilicet *Te Deum laudamus*; tamen ſi omittatur, non vitiatur electio, Specul. *in tit. de elect. §. 1. verſ. Conſequenter, num.* 36. Bertachin. *in tract. de Epiſcop.*
6 *q. 9. lib.* 3 Similiter quamvis in inventario præmittendum ſit ſignum Crucis, hæc tamen ſolemnitas levis eſt, cujus defectus inventarium non inficit, Bart & alii poſt eum in l. *fin.* §. 1. *num.* 3. *verſ. Hæc eſt forma, C. de jure deliber.* & eodem modo etſi in inſtrumento præmittenda ſit invocatio nominis Domini, ut notat gloſſa 1. in l. *Generali, C. de Tabular. lib.* 10. & in Auth: *Ut præpon. nomen Imper. in ver. Authore*, tamen omiſſa non invalidat inſtrumentum, ſecundùm Bart. in l. *Si quis ex argentariis. § Si vitium, num* 7. *ff de eden.* & Ripa *hic in 1. notab.* Sed an hoc ultimum ſit verum, & an procedat ex conſuetudine, plenè notavi in cap. *In nomine Domini, in 1. notabili, n.* 7. *infrà de teſtibus.*

7 Secundò nota ibi, *unanimiter elegiſtis*, hoc verbum, *unanimiter*, innuere actum fuiſſe celebratum nemine diſcrepante. Quod apertius probatur in cap. *Bona il ſecondo*, & in cap. *Etſi unanimiter, ſuprà de poſtul. Prælat.* & ſentit hic Innoc. dum ait commendabile eſſe ut fiat unanimiter, ut in cap. *Innotuit, de elect.* licèt rarò ſic fiat, cap. *Nec novum, 8. quæſt.* 1. Et quamvis Anton. de Butr. in cap. *Ad aures, in 1. notab ſuprà, Quod met. cau.* ex eo textu deducat unanimiter factum dici poſſe quod factum eſt à majori parte Capituli, ſeu Collegii aliquibus contradicentibus: tamen reverà ex illa Decretali colligitur oppoſitum: nam ibi non dicitur ſimpliciter electionem fuiſſe unanimiter celebratam, ſed unanimiter uno excepto. Quæ exceptio fruſtrà fuiſſet adjecta, ſi verbum *unanimiter* verificaretur in majori parte Collegii, ut bene ibi per Imolam in 1. *notab.* & Abb. *num.* 1. Bene igitur idem importare aliquid fieri unanimiter, ac nemine diſſentiente, prout hic firmant Abb. Barbat. & Ripa *in 2. notab.* Felin. in cap. *Non poteſt, nu. 8. verſ. Idem de verbo unanimiter, de re judic.* & conſentit Bald: in l. *fin. in 1. col. de impub.* & in l. *un. §. Hu ita, in 1. col. C. de Caduc. tollen.* dum ait hanc dictionem *unanimiter*, ſeu unà, eſſe valde conjunctivam, & importare ſummam
8 conjunctionem, & unitatem. Eodem modo concorditer aliquid fieri non dicitur, ſi vel unus contradicat, ut notat gloſſ. in Clem. *Ne Romani, in ver. Concorditer, de elect.* & in cap. *Cupientes, in eodem ver. eodem tit. lib.* 6. De quo tamen vide ad ſaturitatem Felinum contra, & jura conciliantem in dicto cap. *Non poteſt, num.* 8. & hæc nota pro ſcholaribus, qui in Collegio dicuntur unanimiter, ſeu concorditer approbari, ſecundùm Abb.

9 Tertiò nota ibi, *Clerici Conventualium Eccleſiarum.* Collegiatas Eccleſias ſæcolares 10 ſe appellari Conventuales; & ſic verbum *Conven-*

 tus

rus congruit non tantùm Collegio Religioſo-
rum, ſed etiam Clericorum ſæcularium, ut hic
per Abb *in 3 notab.* & Ripa *n.4.* Ad quod facit
etymologia vocabuli: dicitur enim conventus
à conveniendo, ut cap. 1. 15. *diſtinct.* Item facit
text. in Clem. *Ut iis*, ibi, Collegiatis ſæcularibus,
vel regularibus Eccleſiis, *de ætate, & qualit.* &
10 Concil. Trident. *cap. 4. in prin. ſeſſ. 22.* Subdit
tamen Abbas hoc procedere de jure, & ex pro-
prietate vocabuli. Secus de communi uſu lo-
quendi, quo Eccleſiæ Religioſorum tantùm ap-
pellantur Conventuales. Quod ipſum aſſeruit
idem Abbas in cap. *Edoceri, in ultimo notab. de re-*
11 *ſcript.* & ſequitur Ripa, *ubi ſuprà.* Et adde Ar-
chid. in cap. *Quia ſæpè, num 2. de elect. lib. 6.* ubi
ait Conventum dici Religioſorum, & Capitu-
lum ſæcularium: hæc enim duo ponuntur ut di-
verſa in Clem. 1. *de magiſtr.* licèt quandoque
ponantur promiſcuè, ut ibi notat Cardin. *in 2.*
notab. Non obſtat quod Gemin. *conſil.* 131, in-
cip. *Quoniam beneficia, num.4.* decidat Conſtitu-
tionem Papæ diſponentem Prioratus Conven-
tuales vacare, ſi electi non fuerint infra ſex men-
ſes promoti ad Ordines requiſitos, non compre-
hendere Eccleſias collegiatas ſæculares, eò quòd
appellatione Eccleſiarum Conventualium de
proprietate ſermonis non continentur Eccleſiæ
clericorum ſæcularium: Etenim ut reſpondet
Ripa, deciſio Gemin. eſt vera, quia verba illius
Conſtitutionis ſunt intelligenda ſecundùm
communem uſum loquendi; ſed ejus ratio fal-
ſa eſt per prædicta. Hic tamen uſus non eſt ubi-
que uniformis. Unde in Cathedrali Eccleſia S.
Angeli in Vado collegium Spiritus Sancti, quod
eſt clericorum ſæcularium, ex communi uſu lo-
quendi appellatur Conventus: & adde quod
notatur per Joan. Andr. & Calder. in cap. *Capi-*
tulum, ſuprà de reſcript.

12 Quartò nota ibi, *poſtulabant*, petitorium, &
poſſeſſorium reintegrandæ cenſeri in eodem li-
bello cumulatum per hæc verba, *cùm conſueve-*
rimus electioni intereſſe, petimus electionem nobis ab-
ſentibus factam caſſari: ſecundùm Innoc. *hic in*
princ. cui Butr. *num.* 10. & cæteri adſtipulan-
13 tur. Rationem reddit Bald. *num.3.* quia con-
ſuetudo eſt tam juris, quàm facti; & ideò qui in-
tentat conſuetudinem videtur ſimul intentare
petitorium, & poſſeſſorium. Generaliter autem
quibus verbis utrumque judicium cenſeatur
cumulatum in eodem libello, plenè hic proſe-
quitur Innocentius, & reliqui poſt eum. Hæc
14 tamen procedunt in poſſeſſorio reintegrandæ,
ſeu recuperandæ, quod ut hic paret, in eodem
libello cumulari poteſt cum petitorio, ſicut &
poſſeſſorium adipiſcendæ, ut notant omnes in
l. *Naturaliter, §. Nihil commune, ubi in ſpecie* Ripa
num. 142. *ff. de acquiren. poſſeſſ.* Menoch. *de adipi-*
ſcend. remed. 3. n. 161. & plenius *remed. 4 q. 64.*
à num. 510. Verùm an hæc cumulatio cum pe-
titorio fieri poſſit in poſſeſſorio retinendæ, ar-
dua, & perdifficilis eſt quæſtio, de qua conſule
eumdem Menoch. *de ret nen. remed. 3. quæſt 66. à*
num. 511. ubi novem caſus diſtinguit, & mate-
riam latiſſimè proſequitur.

15 Quintò nota ibi, *plenè probaviſſent*, probatio-
nem plenam per contrariam pleniorem vinci,
& conquaſſari. Ad idem l. *Ob carmen, §. Si teſtes,*
ff. de teſtib. Bartol. in l. *Si duo, num. 4. ff. Uti poſſid.*
text. in cap. *Licet cauſam*, & ibi gloſſ. & Docto-
res, *infrà, de probat.* Surd. *conſ.* 135. *n. 94. lib. 1.*
16 Rota *deciſ. 366. num. 4. part. 5. recentior.* Aliàs ta-
men probatio probationem non excludit, Æ-
gid: *deciſ. 624. num. 2.* Caſſad. *deciſ. 2. de dilat.*
Rota *deciſ. 585. num. 5. par. 4. diverſ.* niſi publica-
tis atteſtationibus, ut in Clem. *Secunda de teſtib.*
17 Addit Bald. *hic num. 6.* quod ille, qui ſemiplenè
probat, alio nihil probante, dicitur plus proba-
re, non tamen pleniùs; & ideo in defectum
18 probationis deferendum eſt Sacramentum ſe-
miplenè probanti, juxta textum in l. *Bona fidei,*
C. de rebus credit. Præterquam in duobus caſi-
19 bus. Primus eſt cùm adverſarius habet pro ſe
juris diſpoſitionem, ſeu aſſiſtentiam. Secundus
cùm adverſarius vult jurare: cùm enim ambo
ſint ejuſdem authoritatis, & uterque pariter
ſciat veritatem, ſi reus offert ſe paratum jurare
ſe non debere, non debet deferri juramentum
actori. Secus ſi non vult jurare. Hæc eſt gloſſ.
un. in jure, in l. *Maritus, in ver. Abſente, ff. de quæſt.*
ſecundùm Bald: qui tamen ſubdit eam gloſſam
de facto non ſervari. De materia hujus jura-
menti ſuppletorii, ſeu neceſſarii, conſule Bart:
& Doctores in l. *Admonendi, ff. de jurejur.* & Ma-
ſcardum plura cumulantem *de probat. concluſ.*
954. vol. 2.

20 Sextò nota in ver. *Nos igitur.* tria quæ detra-
hunt fidei teſtium videlicet ſi ſint varii, ſi vacil-
lant, ſi ſatagunt probare negativam. Quid ſit va-
riare, & quid vacillare, notatur in cap. Præte-
reà, *de teſtibus cogen.* & per Bart. in l: *Eos, ff. de falſ.*
& Felin. in cap. *Cùm in tua, de teſtibus.* Et de ne-
21 gativa vide quod notatur in cap. *Bona, il ſecondo,*
de elect. & latiſſimè *hic* per Ripam *à num.* 70. ubi
primò præmittit quid ſit negativa, quot ſunt il-
lius ſpecies, & qualiter coarctetur. Deinde po-
nit regulam quòd negativa ſit improbabilis per
rerum naturam, eamque dupliciter ampliat.
Demum à *num.* 79. proſequitur octo modos pro-
22 bandi negativam: & quoad quartum videlicet
per regiſtrum, vide Conſtitutionem Urbani
VIII. ſuper præſervatione jurium Sedis Apoſto-
licæ, & inferiorum Eccleſiarum, quæ incipit,
Romanus Pontifex, editam die 5. Iunii 1641. poſt
princ. ubi dicitur (Confirmationes, approbatio-
nes, & beneplacita Papæ, præſertim ubi agitur
de præjudicio perpetuo ſemper conſueviſſe in
ſcriptis expediri, præcipuè per litteras Apoſto-
licas, ſive ſub plumbo, ſive in forma Brevis ſub
annulo Piſcatoris; ideo ſi in regiſtris Apoſtoli-
cis, quæ fideliter cuſtodiuntur, non reperiuntur
deſcripta, vel regiſtrata, vel non exhibentur o-
riginalia litterarum Apoſtolicarum, aut tran-
ſumpta, juxta formam alterius Conſtitutionis
ejuſdem Pontificis editæ die prima Junii 1635.
inde deducitur Romanos Pontifices hujuſmodi
confirmationes, approbationes, aut beneplaci-
ta numquam conceſſiſſe) Hæc ibi. Quamobrem
quod aſſerunt Doctores, & millies reſolvit Ro-
ta ex curſu triginta annorum cum obſervantia
ſubſequuta præſumi beneplacitum Apoſtolicū,
hodie ceſſat, quia hanc præſumptionem ſuſtulit
Urbana Conſtitutio in his, quæ ſunt Eccleſiis,
aut perſonis Eccleſiaſticis præjudicialia. Proba-
tur enim negativa eo ipſo quòd beneplacita
hujuſmodi in reſcriptis Apoſtolicis non reperi-
untur deſcripta, ut ſcripſi plenius in c. 1. *n. 46. &*
ſeqq. ſup de conſuet.

In

In gloſſa in ver. *Temporis brevitatem*, nota cle-
23 ricos inferiores nomine ſuarum Eccleſiarum poſſe præſcribere jus eligendi Epiſcopum una cum Canonicis Eccleſiæ cathedralis, ad quos pertinet de jure communi, & in hac præſcriptione titulum non requiri. Sed an hoc ſit verum, plenè examinabitur in quæſtione ſequenti.

24 Ex facto quæſitum eſt utrum in præſcriptione cumulativa juris inſtituendi requiratur titulus, necne.

Inter Epiſcopum Burgi S. Donnini, & Præpoſitum Buxet jam S. Congregatio cenſuit Præpoſitum præſcripſiſſe jus inſtituendi cumulativè cum Epiſcopo ad Canonicatus, beneficia, & Eccleſias in litteris Eugenii IV. deſignatas, ſi modò verè de jure patronatus exiſtant, ad præſcriptũ Concilii Tridentini *cap.9 ſeſſ.25.* ut plenè ſcripſi in cap. *Auditis, à num.2. uſq; in fin. infrà de præſcript.* Et quamvis ante diffinitionem hujus cauſæ actum eſſet de ſingulis requiſitis ad præſcriptionem inducendam, quia tamen ex parte Epiſcopi opponebatur Præpoſitum non habuiſſe titulum coloratum ad quatuor Canonicatus, & duo beneficia ſuæ Præpoſituræ: vocatis partibus in contradictorio concordatum eſt in dubio, An in præſcriptione hujuſmodi requiratur titulus, ac ſi requiratur, an de eo conſtet. Quod S. Congregatio proximè habita juſſit ut proponeretur in ſequenti, rejecta oppoſitione Epiſcopi, quod prius cognoſcendum eſſet in Rota an conſtaret de jure patronatus.

25 Quoad primam partem dubii Doctores conciliantes hanc Decretalem, quæ in præſcriptione juris eligendi titulum non requirit, cum Conſtitutione Bonifacii VIII. in cap.1. *de præ-*
26 *ſcript. lib.6.* ubi in præſcriptionibus contra jus dicitur neceſſarius titulus, qui poſſeſſori juſtam cauſam tribuat præſcribendi, cenſent in terminis hujus Decretalis non fuiſſe neceſſarium titulum, quia agebatur de præſcriptione juris eligendi cumulativè cum Canonicis, ad quos electio de jure pertinebat: quæ quidem præſcriptio non eſt contra, ſed præter, vel ſecundùm jus commune, quia non privat Capitulum jure eligendi, ſed alium adjungit, qui unà cum Capitulo eligat; Conſtitutio autem Bonifacii expreſsè loquitur de præſcriptionibus contra jus. Atque ita advertit Joann. Andr. *hic prope fin. num.* 22. in hæc verba: Dic quod præſcribere contra Canonicos ne eligant eſt contra jus commune, & ibi neceſſarius eſt titulus, ſed præſcribere quod cum ipſis eligant iſtud eſt præter jus; vel ſecundùm jus, 63. *diſt.* cap. *Obeuntibus*; & ideo talis præſcriptio procedit ſine titulo: quæ opinio Joan. Andr. placuit etiam Anchar. *hic num.* 28. & Ripæ *num.* 122. qui eam tuetur ab objectis Abbatis, & ſequitur Felin. in cap. *Si diligenti, num.5. ad fin. de præſcript.* ibi, quia non poſſidebatur jus eligendi ad excluſionem Capituli; illud enim eſſet contra jus, ſed erat præſcriptum ut fieret electio ſimul ab extraneis, & Capitulo: & idem Joann. Andr. in cap. *Ad decimas, num.4. ad fin.* & ibi etiam Franc. *num.6. in fin.* & Gemin. *col.4. verſ. Vel ſecundo, de reſtit. ſpoliator. lib.6.* Quocirca hanc opinionem quod præſcribere contra eum, qui habet intentionem fundatam de jure communi, ita demùm egeat titulo, ſi privativè præſcribat, non ſi cumulativè, dicit videri magis communem, & tenendam Bald. *de præſcript. par.1, 2. part. principalis q.8. n.4. in fin. & n.5.* & eum ſequuta eſt Rota Caputaq. *par.3. deciſ. 306. num.8.* & in *cauſa Placentina Votis 20. Novembris* 1602. coram Penia. Ex his contendit Præpoſitus ſuam præſcriptionem procedere abſque titulo, quia non privat Ordinarium facultate inſtituendi, cùm ſit tantum cumulativa, ut jam cenſuit S. Congregatio.

27 Verum hoc primum Præpoſiti fundamentum non videtur tutum; quia ita demum cumulativa præſcriptio dicitur præter, vel ſecundùm jus commune, ſi concurrat in eodem actu ſimultaneo, puta ut extraneus interſit electioni unà cum Collegio, ad quod ſpectat eligendi facultas; atque in his terminis procedit hoc capitulum, & doctrinæ ſuperiùs relatæ. Secùs autem ſi cumulativa ſit talis, ut unus faciat actum ſeorſim ab alio, & ſit locus præventioni, ut in caſu Præpoſiti. Ratio differentiæ eſt, quia in primo caſu jus commune non prohibet, imò approbat, & commendat ut plures interſint electioni, quò maturius, & prudentiùs perficiatur, ut c. *Obedientibus, 63. diſt.* Quem citat Joan. Andr. & c. *Prudentiam*, ibi: (Cùm ſicut Canones atteſtantur integrum ſit judicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur) *de offic. deleg.* Quod citat Anchar. loco ſuprà citato. Hæc autem ratio minimè viget cùm unus eligit, aut inſtituit ſeorſim ab alio, quia actus inſtitutionis tunc non abſolvitur judicio utriuſque; quinimò facultas inſtituendi pro illa vice abdicatur ab Epiſcopo in totum, & transfunditur in inferiorem prævenientem, in quo non eſt tanta præſumptio prudentiæ, & maturitatis. Unde præſcriptio hoc caſu tanquam contraria juri communi non videtur procedere abſque titulo, per reg. *d. cap.1. de præſcript. lib.6.*

Neque obſtat dicta deciſio Caputaq. ubi deciditur titulum non eſſe neceſſarium, quando beneficiatus non intendit excludere Rectorem, & perceptorem decimarum in totum, ſed vult tantùm concurrere. Quia ibi non agebatur de perceptione decimarum per vices, ita ut ſemel illas perciperet beneficiatus, ſemel Rector Parochialis; ſed uterque concurrebat in eodem actu individuo perceptionis decimarum: hoc autem caſu ſi Præpoſitus præveniat in inſtitutione, non ſit locus concurſui, ſed Epiſcopus quieſcit, & nihil agit pro ea vice, atque ita deciſio Caputaq. potiùs confirmat hanc diſtinctionem.

28 Veruntamen ex aliis capitibus non videtur neceſſarius titulus in præſcriptione, de qua nunc eſt quæſtio. Quod ut clarius appareat, oportet primò diſtinguere tres inſtitutionum ſpecies à
29 ſacris Canonibus conſtitutas. Prima ſpecies eſt inſtitutionis corporalis, hoc eſt immiſſionis in poſſeſſionem: & hæc competit Archidiacono de jure communi abſque ulla præſcriptione, ut eſt textus ad litteram in c. *Ad hæc, de offic. Archid.* ibi (Inſtitutio corporalis tam ſuper beneficiis, quàm etiam dignitatibus ad ipſum (hoc eſt ad Archidiaconum) debeat pertinere) & tradit Abb. in c. *Cùm veniſſent, n.10. & ſeq. de inſtit.*

30 Secunda ſpecies eſt inſtitutionis authorizabilis, id eſt approbationis ad curam animarum: & hanc jura prohibent, ac vehementer reſiſtunt fieri poſſe ab Archidiacono, ut in cap. *Cùm ſatis*, ubi

ubi notatur de offic. Archid: ob quam juris reſi-
31 ſtentiam hæc inſtitutio vel nullo modo præſcribitur, vel certè requirit, aut quadragenariā cum titulo, aut immemorabilem, ex traditis per Bellam. *conſil.* 10. *Factum eſt tale, num.* 5. *cum pluribus ſeqq* & aliàs *col.* 3. *circa med. verſ. Secundò requiritur.* & *col.* 17. *in princ. verſ Circa quintum*, Aym. *conſ.* 134. *Scriptura iàs, n.* 14. & ſequitur Rota *diverſ part.* 1. *deciſ.* 803 *n.* 3. & 4. & hanc Præpoſitus conſentit fieri debere ab Epiſcopo.

32 Tertia ſpecies media inter corporalem, & authorizabilem inſtitutionem, eſt quam vocant collativam, de qua nunc controveritur, & hæc quamvis de jure ſpectet ad Epiſcopum tantùm, cap. *Cùm ex injuncto, in fin de hæret. lib.* 6. Canones tamen non reſiſtunt quominus competat ex conſuetudine Archidiacono. Quinimò huic conſuetudini aſſiſtunt, ut probatur in cap. *In plebibus,* 63. *diſt.* in cap. *Super eo*, juncta gloſſ. in ver. *Archidiaconus, de offic. deleg.* cap. *Ad hæc*, cum gloſſa in ver *Conſuetudines, de exceſſ. Prælat.* in cap. *fin.* ubi etiam gloſſa in ver. *Archid.* gloſſ & Doctores
33 in dicto cap. *Cùm veniſſent*. Unde fit ut hæc inſtitutio abſque titulo poſſit præſcribi, quia quotieſcunque præſcriptio non habet vehementem juris reſiſtentiam, non requirit titulum, cap. *Placuit*, §. *Poteſt,* 16. *q.* 3. cap. *De quarta*, ubi DD cap. *Si diligenti*, ubi gloſſa in ver *Inſtitutio*, & Felin. poſt alios *num.* 6. *verſ. Eſt verum, de præſcript.* Dec. *conſil.* 134. *Viſo puncto, ſub num.* 41. *verſ. Et ad hoc facit*, dicens deciſionem cap. 1. *de præſcript. lib.* 6. procedere ubi fortiter jus commune reſiſtit præſcribenti Covarr. *variar. reſol. lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 7. & decidit Rota in *dicta cauſa Placentina*
34 coram Penia. Ratio eſt, quia titulus non requiritur in præſcriptione, niſi ad excludendam malæ fidei poſſeſſionem; & mala fides non præſumitur in eo, qui poſſidet jure non improbante, aut reſiſtente, Innoc. & Bald. in cap. *Per tuas, de teſt. bus.*

35 Alterum caput quod juſtificat hanc præſcriptionem, eſt quia Præpoſitus inſtituit anno 1481. uſque ad annum 1601. atque nititur centenaria poſſeſſione, quæ titulum non requirit, Afflict. *deciſ* 324. *num.* 6 & cenſuit Rota apud Seraph. *deciſ* 707. *n.* 2. & Gabriel *commun. concl. de præſcript. concl.* 1. *n.* 71. & 73. ubi aliis pluribus relatis dicit hanc opinionem communiter
36 approbari: quoad hoc enim immemorabilis, & centenaria poſſeſſio æquiparantur: Gemin. in d. cap. 1. *col.* 4. *verſ. Sed quærit Lap.* & ibi etiam Anchar. *col. fin. verſ. Quærit etiam, circa hoc, de præſcript. lib.* 6. Gabriel, & Seraph. *locis citatis*.

Neque his obſtat laudum anno 1565. latum ab Ormanetto inter Epiſcopum Cremonæ, & Præpoſitum Buxeti, quo decernuntur irrita acta omnia utrinque producta: nam uti jam reſpondit S. Congregatio in alia propoſitione hujus cauſæ dictum laudum, quod pertinet ad inſtitutionem, effectum non habuit, quia utraque pars perrexit inſtituere, ut prius conſueverat. Ac præterea non ſuſtulit jus Præpoſito acquiſitum per præſcriptionem annorum octuaginta.
37 Nam nec mala fides ſuperveniens interrumpit præſcriptionem jam abſolutam, gloſſ. communiter approbata in cap. *Vigilanti, in ver. Noverit, de præſcript.* & ſcripſi plenius in cap. *Si quis, n.* 50. *de regular.* Atque ex his videtur reſpondendum Præpoſiti præſcriptionem non requirere titulum.

38 Sed quatenus titulus eſſet neceſſarius, quod pertinet ad ſecundam partem dubii, de eo tamen videtur conſtare ſufficienter: nam cùm Præpoſiti inſtituerint ſpatio longiſſimi temporis ſcientibus, & patientibus Epiſcopis Cremonenſibus, ex quorum conceſſione acquiri poterat jus inſtituendi per ea, quæ notantur per Lambert. *de jurepatr. lib.* 1 *part.* 1. *q.* 9. *n.* 69. & *lib.* 2. *part.* [illegible] 1. *art.* 10. Sola hæc patientia præbuit eis juſtam cauſam, ac titulum ſufficientem ad præſcribendum, ut hîc tradit gloſſa in ver. *Brevitatem temporis*, Butr. *col. penult. verſ. Ubi ergo patientia* Cardin. *in* 1. *oppoſit.* Imola *num.* 25. *verſ. Secundo modo*, Archid. in cap. *Quia cognovimus,* 10. *quæſt* 3. Gemin. in dicto cap. 1. *in fin. de præſcript. lib.* 6 Felin. in dicto cap. 1. *Si diligenti, n.* 6. *verſ. Secunda reſtrictio*, & in terminis inſtitutioni præſuppoſita Epiſcopi ſcientia admittit, ac verum cenſet Ægid. d. *conſ.* 10. *col.* 10. *verſ. De quarta autem quæſtione*, & *col.* 13. *verſ. Quoad ſecundam difficultatem.*

Scientia autem, & patientia Epiſcoporum ſatis juſtificatur non ſolùm ex annuis viſitationibus, ex actibus multiplicatis, ac temporis diuturnitate, verùm etiam ex actibus poſitivis, ut fuit ſatis dictum in alia poſitione hujus cauſæ. Qui quidem actus poſitivi in materia hujus præſcriptionis magis, & enixius operantur, quam ſola taciturnitas, cap. *Ex ore, de his quæ fi. à maior. par. Cap.* & tradit Abb. *hic n.* 5. Ac præterea cùm Præpoſitus ex privilegio Eugenii IV. habeat jus deſtituendi cum juriſdictione, hinc potuit probabiliter putare fuiſſe ſibi conceſſum jus inſtituendi, quod eſt minus. Ita enim infert in puncto Abb. in cap. *Si quis contra Clericum, n.* 53. & in cap. *Cùm contingat, n.* 32. *in fin.* ubi etiam Anton. de Butr. *col.* 5. *n.* 12. *verſ. Niſi fortè, de foro compet.* Lambert. *de jurepatr.* 14. *art.* 1. *quæſtionis principalis* 3. *par.* 2. *libr.* Et quamvis illatio hujuſmodi fortè non ſit juridica, præbuit tamen Præpoſitus bonam fidem, ac juſtam cauſam præſcribendi;
39 quia error juris dubii dat titulum ſufficientem ad præſcribendum. & æquipollet errori facti, Curr. Sen. *conſ.* 71. *Princeps defunctus, n.* 14. Alex. *conſ.* 214. *Ponderatis, col.* 2. *lib.* 6. Joan. de Imola, *conſ.* 98. *in quæſtione, n.* 15. Quinimò Felin. in cap. *De quarta, n.* 27. *de præſcript.* ubi docet titulum erroneum juris dubii ignoranti ſufficere ad præſcriptionem, *num.* 28. exemplificat in eo, qui habuit à perito malum conſilium, & citat Angel. in l. *Si lege*, §. *Scire, ff. de petit. hæredit.*

40 Præbuerunt etiam Præpoſitis juſtum titulum antiquiſſimæ enunciativæ, quia probant famam, quæ eſt loco tituli, Caputaq. *deciſ.* 356. Incip. *Titulum ad præſcribendum jus inſtituendi*, Rota *deciſ.* 91. *n.* 2. *part.* 1. & *deciſ* 290 *n.* 11. *par.* 5. *recent.* & fuit deciſum in cauſa *Tiraſenen. juris præſentandi*, 16. *Octobris* 1592. coram Blanchetto, & in *Eugubina S. Petri de Vigneto* 21. *Maii* 1590. coram Bubalo.

DE

Digitized by Google

DE RESTITVTIONE Spoliatorum.

Cap. Conquerente.

SVMMARIVM.

1 Spoliatus etiam à judice juris ordine prætermiſſo ante omnia reſtituitur.

2 Clericus ut beneficio ſuo privari poſſit, tria requiruntur.

CONQUERENTE. Spoliatus etiam à judice juris ordine prætermiſſo ante omnia reſtituitur. Hoc dicit ſecundùm Joan. Andr. & omnes.

2 Nota ex textu tria requiſita ſecundùm Abbatem *num.2.* ad hoc ut clericus beneficio ſuo licitè privari poſſit. Primò enim requiritur cauſa rationabilis. Secundò ut cauſa hujuſmodi ſit manifeſta. Et hæc duo requiſita habentur in textu ibi; *Non debet honeſtatem ſuam Clericos ſua jurisdictionis ſine manifeſta cauſa, & rationabili ſuo beneficio ſpoliare.* Et expone ver. *Manifeſta*, id eſt notoria, ut cap. *Nos in quemquam, 2. quæſt.1.* & *ver. Rationabili expone*, id eſt gravi: nam pro levi cauſa non debet quis privari beneficio ſuo, cap. *Inventum, 15. quæſt. vlt.* Tertiò requiritur, ut privatio fiat in judicio, ſeu juris ordine ſervato: & hoc vult textus ibi: *Sine judicio ſpoliaſti.* Nam ut inquit Hoſtienſis in cap. *Licet Heli, num.5. infrà de ſimonia.* Hic nullus ordo fuit ſervatus, ſed Epiſcopus non citatum, non confeſſum, non convictum, nec aliqua præmiſſa inquiſitione iſtum clericum voluntate capitanea beneficio ſpoliavit; Et ideo quia ex hoc meritò reddidit ſe ſuſpectum, datur ei judex. Et idem dicunt ibi Joan. Andr. *n.7. poſt med verſ. Nec obſtat*, Butr. *n. 13. in fin.* Anchar. *n.7. verſ. Non obſtat*, & reliqui omnes. An autem hæc vendicent ſibi locum in Papa, ita ut ſine juſta cauſa, & juris ordine non ſervato poſſit clericum ſuo beneficio, vel officio privare, ſcripſi latiſſimè in cap. *Conſultationibus, à n. 24. uſq; ad n.83, infrà de Clericis ægrotant.*

DE RESTITVTIONE Spoliatorum.

Cap. Gravis.

SVMMARIVM.

1 Violentus rem cum fructibus etiam qui percipi potuiſſent reſtituere, damna reſarcire, & de injuriis ſatisfacere compellitur. & n.7. cum quatuor ſeqq.

2 Fructus intelliguntur deductis impenſis, quæ quærendorum, colligendorum conſervandorumque eorum gratia fiunt.

3 Impenſas pro quærendis, colligendis, & conſervandis fructibus deducit etiam prædo.

4 Et nullus caſus intervenire poteſt, qui hoc genus deductionis impediat ſi impenſæ ſint neceſſariæ. & n. 5.

Fallit tamen in Decimis prædialibus. n, 6.

5 Reditus, proventus, & obventiones lucrum ſignificant.

6 Decimæ prædiales ſolvi debent ſine ulla deductione ſeminis, & aliorum ſumptuum, qui fiunt in agricultura.

7 Interdictum recuperandæ ad quot ſe extendat.

8 Spoliato facienda eſt integerrima reſtitutio etiam quoad locum, in quo res poſita erat.

9 Item reſarcienda ſunt damna illata in ſpoliatione.

10 Item de illatis injuriis competenter ſatisfaciendum.

11 Item reſtituendi ſunt fructus etiam qui percipi potuiſſent.

12 Spoliato non ſatisfit de injuriis, niſi de iis ſpecialiter agatur: ſed reſtitutio fructuum, & reſartio damnorum veniunt etiamſi non fuerint petita.

13 In fructibus perceptis ante motam litem regulariter non fit condemnatio, niſi expreſsè petantur in libello. & n.15.

14 Fallit quando agitur de vi expulſiva, aut compulſiva, vel petitione hæreditatis.

16 Fructus quando acceſſorij petuntur in libello, ſi in eis non fiat condemnatio, non poteſt de eis amplius agi, nec ſuper omiſſo ſententia ferri.

17 Secùs ſi petantur principaliter, & jure actionis.

18 Fructus alij ſunt naturales, alij induſtriales, alij civiles.

19 Fructus naturales qui ſint.

20 Fructus induſtriales qui.

21 Fructus an judicari debeant naturales, vel induſtriales, relinquitur arbitrio judicis.

22 Et quomodo hujuſmodi arbitrium ſit regulandum.

23 Oliva, & oleum ſunt fructus induſtriales.

24 Fructus omnes, qui ſeminantur, induſtriales ſunt.

25 Fœnum, & palea fructus induſtriales dicuntur.

26 Item lana, & lac.

27 Item aucupia, venationes, & piſcationes.

28 Item lapidicina, & cretofodina.

29 Item cervîſia.

30 Paſcua ſunt fructus naturales, niſi falce ſecentur.

31 Fructus civiles qui dicantur. & n.ſeqq

32 Penſiones domorum, uſuræ, vecturæ navium, mercedes jumentorum, & operæ ſervorum dicuntur fructus civiles. & n.ſeq.

34 Penſiones domorum quo ſenſu ab aliquibus vocentur fructus induſtriales.

35 Fructus civiles magis accedunt naturalibus, quàm induſtrialibus.

36 Penſiones Eccleſiaſticæ abſq; dubio inter fructus civiles computantur.

37 Poſſeſſor malæ fidei dicitur verè, & juris præſumptione.

38 Poſſeſſor malæ fidei verè dicitur qui poſſidet rem, quam pro certo ſcit eſſe alienam. & n. 108.

39 Item is, qui pro certo ſcit rem non eſſe ſuam.

40 Poſſeſſor malæ fidei juris præſumptione dicitur ille, cum quo ſuper re, ſeu dominio rei lis fuit conteſtata. & n.108. & latim n.110. & 111.

41 Poſſeſſor malæ fidei an quis efficiatur per ſolam denunciationem.

42 Poſſeſſor bonæ fidei dicitur qui ignorat ſe alienum poſſidere, & cogitatione dominij poſſidet.

43 Item qui credit tradentem eſſe dominum.

44 Poſſeſſorum bonæ vel malæ fidei multiplex diviſio.

45 Poſſeſſor bonæ fidei ſemper ſine titulo facit fructus indu-

100 *Mala fides tam præſumpta, quàm vera ſuperveniens ſine perſonarum mutatione non impedit acquiſitionem fructuum. & n.ſeq.*
Et quid operetur hujuſmodi acquiſitio, n.113.
Contrarium. n.106.
101 *Quoad fructuum acquiſitionem ſolum initium ſpectandum eſt.*
Contrarium. n. 106.
102 *Intellectus l.* Qui ſcit, §. Bonæ fidei, ff. de uſuf. *& n. 127.*
103 *Intellectus l.* Bonæ fidei. ff. de acquiren. rerum dominio. *& n.109.*
104 *Mala fides ſuperveniens de jure Canonico an impediat fructuum acquiſitionem.*
105 *Argumentum ab acquiſitione ad vſucapionem non valet, & multi poſſunt acquirere, qui non poſſunt vſucapere. & n.134*
106 *Fructuum quoad acquiſitionem ſpectanda ſunt ſingula temporu momenta bona, vel mala fidei.*
107 *Intellectus l.* Qui bona fide, ff. de acquir. rerum domin.
108 *Mala fides præſumpta oritur poſt litis conteſtationem, mala fides verò poſt rem judicatam, ſeu fundum evictum.*
110 *Poſſeſſor bona fidei tenetur reſtituere fructus etiam induſtriales, & conſumptos à die mota litis. & n.ſeqq.*
111 *Poſſeſſores bonæ fidei poſt litem motam incipiunt malæ fidei poſſeſſores eſſe, & quaſi prædones tenentur.*
112 *Et hæc eſt præſumptio juris, & de jure adeò, ut quantumvis juſtam cauſam litigandi habuerint, à fructuum reſtitutione non excuſentur.*
114 *Et tenentur reſtituere non tantùm perceptos, ſed etiam qui percipi potuerunt à die mota litis.*
115 *Quod procedit ſi titulum non habeant.*
116 *Niſi occupaverint rem lite pendente.*
117 *Diſtributiones quotidianas non tantùm perceptas, ſed etiam quas percipere potuiſſet, bonæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere à die controverſia mota.*
118 *Sed quoad eas, quæ percipi potuiſſent, neceſſaria eſt proteſtatio.*
119 *Poſſeſſor bonæ fidei ante litem motam non ſolet condemnari à Rota ad reſtitutionē fructuum.*
Niſi adhuc extent, vel ex conſumptis factus ſit locupletior. n.122.
120 *Neq; ad hoc requiritur bona fides poſitivè, ſed ſufficit abeſſe malam fidem.*
121 *Poſſeſſor, qui ante litem motam fuit in mala fide, condemnatur ad reſtitutionem fructuum à die occupationis, ſeu intruſionis.*
122 *Poſſeſſor bonæ fidei an teneatur reſtituere fructus extantes, vel conſumptos, ex quibus factus eſt locupletior, aut eorum æſtimationem etiam ante motam litem.*
123 *Fructus, qui petuntur non acceſſoriè, ſed principaliter tanquam ſors, & capitale, reſtituendi ſunt à bonæ fidei poſſeſſore etiam ante motam litem. & n. 127.*
124 *Manutenzio ex ſtylo Rotæ datur pro terminis penſionum decurſis etiam ante motam litem, quando ad illos principaliter agitur.*
125 *Legata annua debentur decurſa non modò ante motam litem, ſed etiam ante apertas tabulas, & ſtatim à die obitus teſtatoris.*
Etiamſi legata fuerint legatario ignota.
127 *Alimenta, & annuæ præſtationes, quæ ſortem principalem conſtituunt, debentur etiam decurſa ante petitionem, & interpellationem.*
128 *Poſſeſſor, qui ab initio fuit malæ fidei, & poſteà effectus eſt bonæ fidei, an faciat fructus ſuos. & n.ſeq vſq; ad n.142.*
129 *Quid ſi bona fides ſupervenerit cum perſonarum mutatione.*
Et quid ſi superveniat ſine mutatione perſonarum. n.140.
130 *Bona fides hæredis, qui ſucceſſit defuncto malam fidem habenti, non prodeſt quoad fructuum acquiſitionem.*
131 *Hæres ſuccedit etiam in vitium, & malam fidem defuncti. & n. ſeq.*
132 *Hæres poſt litem conteſtatam tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis.*
133 *Fructus percipiens cum mala fide dicitur furtum committere, & illos vſucapere non poteſt.*
134 *Vſucapere qui non poteſt, longè minus poteſt acquirere.*
135 *Succeſſor ſingularis non ſuccedit in vitium ejus, à quo cauſam habet, & bona fides ſuperveniens prodeſt ei quoad fructuum acquiſitionem.*
136 *Prælatus non dicitur ſucceſſor univerſalis ſui prædeceſſoris, nec ejus perſonam repræſentat.*
137 *Et mala fides prædeceſſoris non impedit, quin ſucceſſor habens bonam fidem faciat fructus ſuos.*
138 *Prælatus quamvis ſuccedat in univerſum jus Prælaturæ, non tamen ſuccedit in jus prædeceſſoris, nec ab eo cauſam habet; ſed à ſuperiore ipſum inſtituente.*
139 *Prælatus ſucceſſor poteſt bona fide præſcribere, licèt prædeceſſor habuerit malam fidem.*
140 *Bona fides ſuperveniens in eadem perſona cum legitima cauſa putandi ſe bonæ fidei poſſeſſorem prodeſt quoad acquiſitionem fructuum; ſecùs ſi ſuperveniat abſq; legitima cauſa. & n. 141.*
141 *Poſſeſſor malæ fidei ab initio, qui poſteà ex ſola cogitatione putat ſe habere bonam fidem, non facit fructus ſuos.*
142 *Poſſidendi cauſam nemo poteſt ſibi mutare ſine juſta, & legitima cauſa ſuperveniente.*

1 GRAVIS. Violentus rem cum fructibus etiam qui percipi potuiſſent, reſtituere, damna reſarcire, & de injuriis ſatisfacere compellitur, Hoc dicit. Jo: Andr: Bald: Bellam: Butr. Anchar: Imol: Abb: Joan: de Anan: & Bero. Prima pars deciſè ponit querelam, ſuper qua ſecunda dat judicem ibi, *mandamus*, cui quatuor tantùm mandat quæ per ſe parent. Jo: And.

2 Nota primò ibi, *Poſſeſſores veteres percepiſſent*, Fructus intelligi qui ſuperſunt deductis expenſis, quæ quærendorum, cogendorum, conſervandorumque eorum gratia fiunt : quod locum
3 habet etiam in malæ fidei poſſeſſoribus, & ſi prædones ſint, l. *Si à Patre*, §. *Fructus*, & l. *Planè*, *in fin. ff. de petit. hæredit.* & l. 1. C. *de fruct.*
4 *& lit. expenſ.* Imò nullus caſus intervenire poteſt, qui hoc genus deductionis impediat, dicit text. in l. *Fundus qui dotis, in fine primi reſponſi, ff. famil. Erciſcund.* l. *Fructus*, juncta gloſſa in ver. *Impenſa, ff. ſolut. matrim.* & hic notant gloſſ. 3. *in princ.* Hoſtien. *n.2. in ver. Percepiſſent*, Jo: Andr.
5 *num.6.* & Joan. de Anan. *num.7.* Nam reditus, proventus, & obventiones lucrum ſignificant,

& ideo dicuntur deductis expenſis, l. *Fundi Trebatiani ff. de vſufr. legat.* Bald: *hic num.* 1. *verſ. Et ideo nota*, ſcilicet neceſſariis, ut l. *Fructus. ff. de operis ſervor.* l. *Quod in fructus, ff. de vſur.* l. *Qui mutuam, §. finali, ff Mandati*, gloſſa. Hoſtienſ: & Joan: Andr: *loco citato*. Et idem Bald: in l. *Si quis ſciens, num:* 11. *verſ. Quæro hic quidam poßidet*, C. *De rei vendicat.* Paul. de Caſtr. in l. *Certum, num:* 1. C. *eodem.* Covarr: in *Reg: Peccatum*, 2. *par.* §. 6. *n.* 4.

6 Hoc tamen fallit in decimis prædialibus, quæ
ſolvi debent ex integris fructibus ſine ulla dedu-
ctione ſeminis, & aliorum ſumptuum, qui fiunt
in agricultura, ut cap. *Tua nobis, infrà. de decimis*,
dicta gloſſa 3. *hic*. Et ſpeciale in decimis eſt ſe-
cundùm Bald: *hic num:* 1. *in fin.* Secùs enim in
aliis caſibus, ut l. *Si neceſſarias, §. final. ff. de pignor: action.*

7 Secundò nota ex text: *Latitudinem interdicti*
recuperanda, quia in eo venit primò integerrima
8 rei invaſæ reſtitutio, ut patet ibi, *Cum omni inte-*
gritate, adeò ut reſtitutio facienda ſit etiam quo-
ad locum, ut notat Archid: in cap. *Minor, num.* 2.
17. *quæſt:* 4. id eſt ut reponatur in loco, in quo
erat tempore ſpoliationis: ad quod allegatur
textus in cap. *Reintegranda* 3. *quæſt:* 1. Reinte-
granda ſunt omnia expoliatis, & in eo loco un-
de abſceſſerunt, funditùs revocanda: ubi gloſſa
in ver. *In eo loco*: dicit etiam ultra mare: & o-
mnia ſunt revocanda ſumptibus ſpoliatoris.
9 Secundò in ea venit plenaria reſartio damno-
rum illatorum in ſpoliatione, ut ibi, *damna ple-*
10 *nariè reſarcire*. Tertiò venit competens ſatisfa-
ctio injuriarum ut ibi, *& de illatis injuriis compe-*
11 *tenter ſatisfacere*. Quartò venit reſtitutio fru-
ctuum non modò perceptorum à violento poſ-
ſeſſore, ſed etiam eorum, qui ab antiquo poſſeſ-
ſore percipi potuiſſent, ut in verſ. *Proviſuri*. Et
hic notant Butr: *num:* 2. Imola n. 1. & 2. Abbas
in 1. *notab.* Bero. *n.* 1. *& ſeqq.* Joann: Andr: & o-
mnes *in ſummario text.*

12 Adverte tamen, quia ſatisfactio pro illatis
injuriis non venit, niſi de ea ſpecialiter agatur.
Sed reliqua, id eſt reſtitutio rei, reſartio damno-
rum, & reſtitutio fructuum, veniunt etiamſi
petita non fuerint, cap. *Querelam, de elect.* junct:
princip. cum ſu. Et hic ſentit gloſ. 2. & apertè
tradit Innoc: *num.* 2. *in ver. Compellatis*, & Abbas
13 *eadem num. verſ. Et licèt omnia prædicta*, & in fru-
ctibus perceptis ante motam litem, quamvis re-
gulariter non poſſit fieri condemnatio, niſi ex-
preſsè petantur in libello, ut l. *Item ſciendum ff.*
14 *de Edilit. Edict.* l. *Partium, ff. de Vſuris*: tamen
hoc fallit quando agitur de vi expulſiva, ut in-
terdicto *Vnde vi*, vel Conſtitutione. *Si quis in*
tantam, & idem ſi agatur de vi compulſiva. *Vt*
quod metus cauſa; tunc enim venit omnis cauſa,
etiamſi non petatur, l. 3. §. *Rectiſsimè*, & l. *Idem*
eſt, §. vltimo, & l. *Si plures, ff de vi. & vi armat.* l. *Si*
quis in tantam, C. Vnde vi, l. *Sed & partus. ff. Qui*
met. cauſ. & cap. 1. *ſupra eodem tit.* Rurſus i-
dem eſt ſi agatur petitione hæreditatis, in qua
ſimiliter omnia veniunt ratione univerſitatis, l.
Item videndum eſt. § fin. & l. *Non tantùm*, & l. *Item*
veniunt, §. Fructus. & per tot. ff. de petit. heredit. &
hic tenent Innoc. *num.* 1. *verſ. Sed licèt*. Hoſtienſ:
in princip. in ver. Et damna. verſ. Et hoc verum eſt,
Joann: Andr. *num.* 2. *eodem verſ.* Bald: *num.* 11.
Bellam *n* 1. *&* 2. & Bero. *n.* 50. *in fin. ver. Tertia*
ſit concluſio, & *n.* 51.

15 In aliis verò caſibus ſecundùm Innoc: *d. n.* 1.
verſ. & not. Si in libello non petantur ea, quæ
veniunt acceſſoriè, ut fructus, damna, & intereſ-
ſe; vel etiam ſi petantur, ſed nihilominus ſen-
16 tentia feratur ſuper principali nun habita men-
tione acceſſoriorum, de cætero de eis agi non
poteſt, nec poteſt ferri ſententia ſuper omiſſo,
l. 4. *C. de poſſeſſ.* l. *Eos in bona, C. de Vſur*, l. *Quæ*
per colluſionem, §. fin. ff de action. empt. l. *Centum, ff.*
17 *de eo quod cert. loc.* Sin autem plura petantur
non quaſi acceſſoria, ſed quaſi principalia, &
jure actionis; tunc ſecùs eſt, ut in præallegat.
l. *Centum*, & cum Innocentio concordant Hoſt.
num. 1. *verſ. Dicitur*, Joann: Andr: *num.* 3. Bu[tr:]
num. 14. Bellam: *num.* 3. *verſ. Pone ergo*, & alii
communiter.

18 In gloſſa tertia inquirendum eſt, An, & quos
fructus teneatur reſtituere poſſeſſor, qui convin-
citur injuſtè poſſidere. Ad evidentiam præmit-
tendum eſt primò fructus eſſe in triplici diffe-
rentia: alii enim ſunt naturales; alii indu-
ſtriales; alii civiles, ut diſtinguunt Bartol: in l.
Et ex diverſo, n. 1. *ff. de rei vendicat.* & communiter
Doctores, Licèt gloſſa ponat tantùm duas ſpe-
19 cies. Naturales ſunt, quos natura ſponte ſua ſi-
ne ulla, vel modica hominis induſtria producit,
ut poma, ficus, & ſimilia, l. *Fructus percipiendo. ff.*
de vſur: l. *Bonæ fidei, ff. de acquiren. rerum domin.*
gloſſa, & omnes *hic*, Menoch: plures cumulans,
de Arbitr. caſ. 210. *num.* 2. Et ſecundùm Bald
hic num. 9. *verſ. Sunt autem*, fructus naturales ſunt,
in quibus percipiendis non requiritur cura, &
cultura ſolemnis, licèt in aliquibus requiratur
aliqua modica, & perfunctoria cura, & modica
expenſa, de qua non eſt curandum. Item ſe-
cundùm eum, *num:* 10. Fructus naturales ſunt,
quando apparatus naturæ præcedit apparatum
hominis, ut fructus arborum; nam poma in Di-
vina Scriptura dicuntur, *Fructus, qui ſpontè na-*
ſcuntur. Genel. *cap.* 1. id eſt ſine vi, & ſciſſura
aratri, & abſque arte, & agricultura, quia [to-]
tum, vel quaſi totum ſola natura perficit; ide[o]
20 dicuntur fructus naturales à prædominio. Indu-
ſtriales ſunt, in quibus plurimùm verſatur ho-
minum induſtria, d. l. *Fructus, ff. de vſur:* ut fru-
mentum, vinum, & hujuſmodi, quæ per ſolam in-
duſtriam accommodantur uſibus hominum, [l.]
fundi, ff. de rei vendic. & generaliter inquit C[y.]
in l. *Certum, num:* 1. *C. eod.* Cùm circa omnes fru-
ctus colligendos operetur natura, & induſtria
hominis; in ſegetibus, & vineis major verſatur
induſtria, quàm in primis, & ideo nos vocamus
ſegetes fructus induſtriales, & uvas, quia in his
exigitur multa induſtria, ut colere terram, ſemi
nare, ſarculare, mundare, potare, ligare, herbam
ſuccidere, & hujuſmodi, quæ ſunt artis, facer[e].
Poma verò, & pira, & his ſimilia vocamus fru-
ctus naturales, ibi enim non oportet niſi vermes
removere, & fructus colligere. De his autem
fructibus, quinam propriè dicantur naturales,
vel induſtriales, non poteſt dari certa doctri-
21 na: Sed hoc relinquitur arbitrio judicis,
ut communiter dicunt Legiſtæ in l. *Certum*,
ubi in ſpecie Cynus *num.* 2. *ver. Poſſet tamen de a-*
liquibus, C. de rei vendicat. & in l. *Et ex diverſo*, ubi
Bart: *num:* 2, *ff. eod.* Abb: *hic num.* 3. *verſ.* H[...]

d

de illu fructibus, & Bero. *num. 9. verſ. Nonnulli*, So-
cin: Sen. *conſil. 251. Quoniam in præſenti, num. 24,
verſ. Supereſt poſtremò, lib. 2.* Covarr. *lib. 1. variar.
reſolut. cap. 3. num. 16.* Menoch: *de Arbitrar. d. caſ.*
22 210. *num. 20.* Quod quidem arbitrium præce-
dens judex ita regulabit, ut induſtriales reputet
in quibus magis verſatur hominum induſtria, &
labor, quàm natura: & econverſo naturales,
in quibus magis operatur natura, quàm indu-
ſtria, argum: l. *Quæritur ff. de ſtat. homin.* cap. *Si
teſtes, § Hermaphroditus, 4. quæſt. 3.* & tenent Do-
ctores præallegati: unde oliva, ſeu oleum in-
ter fructus induſtriales recenſentur, quia per ſo-
lam induſtriam accommodantur uſibus homi-
num, ut l. *Si eu, & ſi fundi, ff. de rei vendicat.* & no-
tat Bartol: in d. l. *Et ex diverſo, num. 2,* Bald. *hic
num. 1 . verſ. Excipio vites, & olivas,* Abb: *num. 3,*
24 *verſ. Dubitatur enim,* & Bero. *num. 10.* Item
omnes fructus, qui ſeminantur, ſunt induſtria-
les, quia cultus hominis magnus præcedit opus
naturæ, ut Bald: inquit *dicto num. 10. verſ. Porrò.*
25 Et ſimiliter fœnum, & palea, in quo percipien-
do fit magna expenſa, inter fructus induſtriales
computantur propter grandem operam, quæ
26 requiritur, ſecundùm eum. Et idem dicendũ de
lana, & lacte propter emungentis, & tondentis
operam, quia non ſunt in rudi uſu, ſed termi-
nantur inter aliquod miniſterium, ut idem ait
dicto *num. 10. verſ. Item lac, & lana.* Et notat
gloſſa in §. *Si quis à non Domino, in ver. Curam, In-
ſtit. de rerum diviſ.* Bart: in d. l. *Et ex diverſo, n. 2,
ff. de rei vendicat.* & Abb: *hic num. 3, verſ. De lana,*
27 *& lacte.* Sed & aucupia, venationes, & piſca-
28 tiones. Item lapidicinæ, & cretofodinæ in fru-
ctibus induſtrialibus computantur: quoniam
etſi ex corpore rei ſint, tamen in his comparan-
dis magis verſatur hominis induſtria, quam na-
tura, ut hic per Bero. *n. 16.* & de ſimilibus, *n. 11*
29 *& ſeqq.* Rurſus ſi ex pomis fit cervilia, initium
habet naturæ, ſed ex induſtria perficitur, & id,
quod deficit naturæ ars ſupplendo facit artifi-
ciale, quod in ſua ruditate eſt naturale; & ideo
cerviſiam inter fructus induſtriales computat
Bald: *eodem n. 10. verſ. Item ſi ex pomis.* Sed paſcua
ponit inter fructus naturales, niſi falce ſecentur,
& in horrea reponantur, ut in verſ. *Paſcua au-
tem,* & concordat Bero, *hic n. 2.* facit text. in l.
ſi vſufructuarius meſſem, ff. Quibus modis vſufr. amit.
ubi parificantur fœnum cæſum, ſpica inciſa, uva
adempta, & oliva excuſſa.

Civiles dicuntur, qui non principaliter na-
ſcuntur ex re, ſed ex proviſione hominis, hoc
eſt propter uſum rei jure civili percipiuntur, ut
32 ſunt penſiones domorum, uſuræ, vecturæ na-
vium, mercedes jumentorum, operæ ſervorum,
& aliæ hujuſmodi obventiones, ut probatur in
l. *Domum, C. de rei vendicat.* & in l. *Si navis, ff. eod.*
juncta l. *Vſura, ff. de verbor. ſignific.* & l. *Vſura, ff. de
vſur.* Abb: *hic, num. 3. verſ. Sed dic clarius.* Et quam-
vis Menoch: *de arbitrar. d. caſ. 210, num. 29.* exi-
ſtimet hanc denominationem fructuum civi-
lium commentitiam eſſe, nec ullo jure probari,
contra ea, quæ ſcripſerat in tractatu *de recuper.
ff. remed: 15, q. 40. n. 577.* tamen verè dici poſ-
ſunt fructus civiles, ſeu legales, quia ſunt à jure
introducti, & inventi, ideoque non dicuntur
fructus ſimpliciter, ſed ut legitur in d. l. *Vſura,*
vicem fructuum obtinent, & in l. *Prædiorum, ff. de*
vſur. penſiones pro fructibus accipiuntur. Unde
non ſunt fructus propriè, ſed fictè, & ſic legis mi-
niſterio adinventi, quia lex eſt illa, quæ fingit,
non autem natura, l. *Si forte ff. de Caſtrenſ: pec. ul.*
Et ideo acceſſiones civiles vocantur per gloſſam
in d. l. *Si navis, in ver. Percipitur, ff. de rei vendicat:*
& in d. l. *Vſura, in gloſſa finale, ff. de verbor. ſignificat.*
ut bene hic per Bero. *num. 9. verſ. Fructus civiles*
34 *ſunt.* Nec refert quòd aliqui recenſeant pen-
ſiones domus inter fructus induſtriales, ut Bald:
in l. *Si traditio, in fin. Cod. de act: empt:* ubi eos
induſtrioſiſſimos appellat, & alii, quos refert
Rota in *Romana pecuniaria 29. Aprilis 1598.* co-
ram Blanchetto, & 20. *Iunii 1594* coram Pe-
nia. Quoniam idcircò eos ſic appellant, quia
proveniunt ex proviſione hominis, id eſt ex
præcedente contractu locationis, vel alterius
obligationis; verè tamen natura illos non pro-
ducit, nec ſola hominis induſtria, ſed magis le-
galis auctoritas; nec talis induſtria verſatur
circa laborem, & culturam, quæ tribuit titulum
pro fructibus irrevocabiliter acquirendis, a qua
ſpeciem, & denominationem ſumunt fructus
induſtriales. Unde Bald: & alii, qui hos fructus
nuncuparunt induſtriales, impropriè ſunt locu-
ti, ut poſt Gutier. *de Tutel, cap. 23. n. 5.* *Auver, tit.*
35 Rota *deciſ: 3. num. 56. part: 7. recent.* Licet fa-
teamur fructus civiles magis accedere natura-
libus, quàm induſtrialibus, ut tradunt Alex: *con-
ſil. 144. Circa primum num. 7. lib. 5,* & *conſ. 181,
In cauſa, & lite, num: 6. lib. 2.* ubi quod ſunt ad ſi-
militudinem naturalium, Rot. *d. deciſ. 3. num 41.*
36 Et quicquid ſit in penſionibus domorum, certè
in penſionibus Eccleſiaſticis res eſt extra du-
bium, quia in his nec conſiderari poteſt indu-
ſtria, quæ perpenditur in locandis domibus, &
conſtituendis cenſibus, & ex qua deſumitur ut
aſſictus, & fructus civiles dicantur induſtriales,
cùm penſiones Eccleſiaſticæ nulla hominis indu-
ſtria, ſeu miniſterio percipiantur, ſed ex ſolo ti-
tulo reſervationis Apoſtolicæ, ut per Rotam
dicta deciſ 3. n. 58.
37 Præmittendum ſecundò malæ fidei poſſeſſo-
rem dici verè, & juris præſumptione.
38 Malæ fidei poſſeſſor verè is dicitur, qui rem
poſſidet, quam pro certo ſcit eſſe alienam, & ad
alium pertinere cap. *Si virgo, 34. quæſt. 1.* cap. *fi-
nali,* & ibi Doct: *de praſcript.* Innoc. & Abbas in
cap. *Vigilanti, eodem tit.* Joann: Andr: *in regul.
poſſeſſor. de Regul. Iur. lib 6.* Bald: *in Authent. Ad
39 hæc, de Vſur.* Abbas *hic num. 15.* & Bero. *num.
17.* & ad hanc ſpeciem refertur etiam is, qui
ſcit rem pro certo non eſſe ſuam; quoniam ſci-
re debuit eſſe alienam, & ideo verè dici poteſt
malæ fidei poſſeſſor, ut l. *final. C. Unde vi,* ubi oc-
cupans poſſeſſionem vacantem tenetur eam Do-
mino reſtituere, ſicut prædo, & fur. cap. *Si quid
invenisti,* ubi Auguſt: *Si quid invenisti, & non reddi-
diſti rapuiſti,* & cap. *Multi,* ubi dicitur peccatum
eſſe ſimile rapinæ ſi quis inventa non reddat, 14
q. 5. Bero *ubi ſuprà verſ. Item dicitur.*
40 Malæ fidei poſſeſſor juris præſumptione is
dicitur, cum quo ſuper re, ſeu dominio rei lis
fuit conteſtata, l. *Sed & ſi lege, §. Si ante litem,
ff. de petit. hæredit.* l. *Nemo ambigit, C. de acquiren-
da poſſeſſione,* l. 2. C. *de fructibus, & litis expenſis,*
Abb: *hic num. 15. verſ. Quidam eſt malæ fidei poſſeſ-
ſor juris præſumptione,* Bero. *num. 17. in fin.*

& latius dicam, infrà in 3. *membro principali, num. 108.*

41 An autem per ſolam denunciationem de re
aliena factam poſſeſſor conſtituatur in mala fide,
vide hic per Imolam *num* 9. Abb. *num.* 16. & Be-
ro. *n.* 20. bene diſtinguentes inter eum, qui ha-
bet ti[illegible]lum, & eum qui non habet.
42 Eco[n]tra verò bonæ fidei poſſeſſoris dicitur,
qui ignorat ſe alienum poſſidere, ſed cogitatio-
ne domi[illegible] [illegible]idet d. [illegible]p. *Si virgo, 34. q. 2.* ubi
eſt tex. Bart: in l. *Apud anti[q]uos, in 2. notab.* &
ibi e[t]iam Bald: *num. 6. C. de furtu.* Abbas *hic n.* 15
43 & Bero. *num.* [illegible]9. Item qui eredit tradentem eſſe
Dominum bonæ fidei poſſeſſor dicitur. Bart: in
l. *Si exiſtimans, ubi eſt caſus, ff. pro ſoluto.* Bero. *ubi
ſupra.*
44 His ita conſtitutis de quatuor principaliter
eſt inquirendum prout diſtinguunt Bart: in l.
Et ex diverſo, num. 6. & 9. ff. de rei vendicat. Butr.
hic num. 11. Abb. *num.* 3, *in fin. verſ. His præmiſſis,*
& Bero. *n. 16. verſ. Proclariori.*
Primum eſt de bonæ fidei poſſeſſore, qui ſem-
per fuit in bona fide, an faciat fructus ſuos, &
quos reſtituere teneatur. Secundum de malæ
fidei poſſeſſore, qui ſemper fuit in mala fide.
Tertium de poſſeſſore, qui ab initio fuit in bona
fide, & ex poſt facto factus eſt malæ fidei. Quar-
tum de eo, qui ab initio fuit malæ fidei, deinde
factus eſt bonæ fidei. Rurſus quidam poſſident
cum titulo putativo, quidam ſine titulo. Item
quidam cum violentia, quidam ſine violentia, &
de his omnibus eſt videndum.
45 Circa primum membrum principale ex di-
ctis Abbatis *num.* 4. colliguntur concluſiones in-
fraſcriptæ.
Prima concluſio eſt: Poſſeſſor bonæ fidei
ſemper ſine titulo facit fructus induſtriales ſuos,
& naturales inquantum eos conſumpſit, ſed na-
turales extantes, & non conſumptos nunquam
facit ſuos, ut l. *Fructus percipiendo, ff. de uſur.* &
vult gloſſa *ult. hic,* & in d. l. *Et ex diverſo, in ver.
Habendam. ff. de rei vendicat.* & in §. *Si quis à non
Domino, in ver. Fructus, inſtitut. de rerum diviſ.* In-
noc. in cap. *In litteris num.* 4. *verſ. Vel etiam ſi eſſet
bonæ fi[d]ei poſſeſſor, ſupra eod.* Butr. *hic num.* 12.
46 Abb. *d. num.* 4. & Bero. *num.* 23. Si verò habuit
titulum, tunc fructus omnes facit ſuos etiam na-
turales non conſumptos. & ita intelligi debet
text. in l. *Bona fides, ff. de acquiren. rerum domin.*
Et hoc placuit Oldrad. & Jacob. de Arena, quos
referr, & ſequitur Bartol: in d. l. *Et ex diverſo,
num.* 1. *ff. de rei vendicat.* Butr. *hic num.* 12. An-
char. *num.* 9. Imola *num.* 12. Bero. *num.* 23. *&
ſeqq.* Felin. in cap. *De quarta, n. 30. de præſcript.*
Alber. de Roſate in d. l. *[Fr]uctus percipiendo, n.* 1.
F[u]lgoſ. in l. *Fructus non modo, num.* 9. *ff. de rei ven-
dicat.* Imola in l. *Neſennius, §. Fundum, num. 3. ff.
eod.* Igneus in l. 3. §. *Si conditioni, à num. 35. uſq.
ad 40. ff. ad Sillan.* Aff[li]ct. *deciſ. 240. num.* 1 & ſe-
quuntur communiter hodie moderni, ut Abbas
hic teſtatur *num. 4 ver[ſ]. Si verò habuit titulum,* li-
cet [g]loſſa *ult. hic,* & antiquiores communiter di-
xer[i]nt b[o]næ fidei poſſeſſorem [f]ructus naturales
nunquam [ſ]uos facere, ſed teneri reſtituere uni-
verſos: [illegible] e[xt]antes [illegible] e conſ[u]mptos per [illegible]
turo i[n] d. l. *Fru[ct]us perc[i]p[ie]ndo, [ff]. de uſur.* & ad
textum in d. l. *B[o]na fi[d]es,* conabantur reſponde-
re, ſe[d no]n bene. Quod eſſet intelligendus de
fructibus induſtrialibus, quod non pro[c]e[dit]
quia obſtat littera illius textus ibi: Non t[an-]
tum eos, qui diligentiâ, & opera ejus provene-
runt, ſed etiam omnes. & hic etiam naturales,
quos natura i[p]ſa produeit ſi[n]e ulla hominis in-
duſtria, & cultura, ut dictum eſt ſuprà in eviden-
tialibus, *n.* 19. [q]uod latius proſequ[i]tur hic Bero
à *num:* 26.
Nec obſtat dicta l. *Fructus per[c]ipiendo,* qu[illegible]
intelligi debet de fructibus natural[i]bus [ex]t[antibus]
bus, quos bonæ fidei poſſeſſor etiam cum tit[ulo]
47 non facit ſuos, non autem de conſu[m]p[t]i[s]. Ra[tio]
eſt, quia quod operatur induſtria, & cultura [in]
fructibus induſtrialibus, ut in d. l. *Fructus,* [illegible]
d. l. *Bona fidei,* cum ſimilibus. hoc operatur [con-]
48 ſumptio in naturalibus, argum: l. *Nam [e]t ſi f[illegible]*
Si à furioſo, in fin. l. *Si ergo,* l. *Si filius,* [illegible] *n[illegible]*
nis, §. Pup[i]llum. ff. Si certum petatur, ub[i] [pe]r [illegible]
ptionem mutuum reconciliatur [illegible] & id [illegible]
meum effectum non erat, poſt conſumpti[onem]
meum efficitur, quamvis haberem cau[ſam] [illegible]
læ fidei poſſeſſore, ac etiam à fure, & à præd[one]
l. *Quæſitum, in fin. ff. de acquir. poſſe[ſ].* [u]t bene hic
Bero. *n.* 23.
49 Secunda concluſio eſt: Bonæ fidei poſſ[eſſor]
etiam ſine titulo ſuos facit fructus civiles [illegible]
facto, proviſione, ſeu diligentia ſua percep[illegible]
quòd ipſe laboravit, & ei ſolvens liberatur [illegible]
in l. *Si Urbana. ff. de condict: indebit.* Et ita à [for-]
tiori per illum textum voluit Innoc. in d. [illegible]
In litteris, n. 3. in fine, verſ. Niſi forti, ſupra eo[d.]
Bart: in d. l. *Et ex diverſo, num.* 5. Nam ſi [illegible]
fidei poſſeſſor tales fructus civiles facit [ſu]os, [illegible]
cèt revocabiliter, quia tandem tenetur ill[illegible]
ſtituere: ergo multò magis bonæ fidei [illegible]
ſor etiam ſine titulo; & ſequuntur Bu[tr.] [illegible]
Anchar: *num.* 5. & Bero. *num. 23. ve[rſ]. Secun[da]
concluſio*
50 Tertia concluſio eſt: Poſſeſſor bonæ fi[dei fa-]
cit etiam ſuos fructus civiles, quos diligent[illegible]
opera, vel contractu alterius percipit pro[illegible]
bonam fidem, ſed ei ſolvens non liberatur, [illegible]
habuerit juſtam cauſam ſolvendi ut diſtingu[en-]
do declarat Bartol: In d. l. *Si Urbana, num:* 4. *[ff.]
condition. indebit.* & poſt eum Abbas *hic num,* [illegible]
verſ. Aut bona fidei poſſeſſor, & [illegible] è Bero. *num* [illegible]
verſ. Tertia ſit concluſio. Angel. *in §. Si q[uis à non]
Domino, num. 4. Inſtit. de rerum diviſ.* Men[illegible]
recuperan. poſſeſſ. remed. 15. n. 624. ſimil[i]s [illegible]
ctio fit in malæ fidei poſſeſſorem, [u]t pat[illegible]
frà *n.* 63. & de penſionibus Eccle[illegible]
quod infià dicam *n.* [illegible]3.
51 Hactenus dictum eſt an, & q[illegible] bo[næ fidei]
poſſeſſores faciant fructus ſ[u]os [illegible]
dum, an, & quando tenea[ntur] [illegible] re[ſtituere]
& q[u]a actione: & ex [di]cti[s] Abb. *hic n.* 6 [illegible]
infraſcriptas concluſione[s].
Prima ſit concluſio: I[n] [illegible] caſibus, i[n quibus]
bonæ fidei poſſeſſor non f[a]c[it] fructus [ſu]os, [illegible]
regulariter contingit in [na]turalibus [illegible]
fructus extent, & non ſin[illegible] [illegible] [illegible]
ſtituere tenetur eo mo[do], [illegible] re i[illegible] [illegible]
pitale, & con[ſ]equenter [illegible] vendi[c]ati[o]ne, [illegible]
magna *in pr.* [illegible] *inſt. t. de* [illegible]. Et [illegible] [illegible]
52 telligi text in l. *Cum in rem,* [illegible] *de rei v[endicat.]* [illegible]
r[illegible] tales fru[c]tus non ext[a]nt, [illegible] conſ[umpti]
ſint, non dolo malo, ſe[d] bona [fi]de, q[uod]
præſupponimus poſſeſſorem [illegible] per [illegible]

fidei: tunc vendicari non poſſunt ex quo non extant in rerum natura, & poſſeſſor conſumptio-
53 ne effectus fuit dominus ſecundùm ea, quæ dicta ſunt ſuprà, *num. 46. & 47.* & rei vendicatio non datur contra Dominum, ſed ipſi Domino, ut d. l. *In rem*, & l. *unic.* C. *de alien. jud. mutan. cauſ. facta.* Verùm ſi poſſeſſor ex hujuſmodi fructibus conſumptis factus ſit locupletior, tunc contra eum ex æquitate agi poteſt, l. *Si me, & Titium*, ff. *Si certum petatur*, videlicet ad æſtimationem eatenus, quatenus locupletior factus ſit, conditione ſine cauſa. Vel etiam fortè certi conditione generali, l. *Certi conditio*: cùm ibi notat, ff. *Si cert. petat.* juncta d. l. *Si me, & Titium*, Abb. *hic num 6.* & Bero. *num. 29. verſ. Prima fit.*

54 In dubio autem bonæ fidei poſſeſſor, qui fructus naturales conſumpſit, non præſumitur ex illis factus locupletior, ut voluit Angel. in l. *In inſulam* §. *Factum, num. 1.* ff. *ſolut. matrim.* & *in conſ. 160. Domina Catharina, in fine*, & *conſ. 123. ſuper primo puncto, num. 2. in fine.* Alex. in l. *Mulier*, §. *Cùm proponatur, in fine*, ff. *Ad Tabell.* cum quibus videtur tranſire Bero. *hic num. 30.* licèt contrariam tenuerit idem Angel. in l. *Utrum, num. 4.* poſt gloſſam 1. ibi, ff. *de petit. hæredit.* Tu vide Menoch. *de præſumptione tom. 2. lib. 6. præſumpt. 27. n. 6.* ubi plures citat pro utraque ſententia: & primam dicit ſatis apertè probari in l. *In pupillo*, ff. *de ſolut.* quam etiam probat aliis pluribus relatis Thomas Sanchez *ſuper Decalogo, tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 37. 38. & 39.*

55 Secunda ſit concluſio, quod in illis caſibus, in quibus bonæ fidei poſſeſſor facit fructus ſuos, non tamen facit illos ſuos irrevocabiliter, quia ſi extant, & non ſunt conſumpti, tandem tenetur eos reſtituere, ut l. *Certum*, ibi bonæ fidei verò extantes, C. *de rei vendic.* & §. *Si quis à non Domino. Inſtit. de rerum diviſ.* ibi ſi poſtea Dominus ſupervenerit, & fundum vendicet, de fructibus ab eo conſumptis agere non poteſt. Ergo à contrario ſenſu poteſt de non conſumptis. Ad idem text. in l. *Bona fidei*, ff. *de acquir. rerum domin.* ibi, ſuos interim facit, quia quoad fructus attinet, loco Domini pene eſt: & cum myſterio dixit, loco Domini pene eſt, ut innueret eum non effici perfectè, & irrevocabiliter Dominum. Item dixit, ſuos interim facit; id eſt ut notat ibi gloſſa in ver. *Interim, il ſecondo*, donec durat bona fides, ad ſignificandum dominium
56 hoc eſſe revocabile. Et quamvis illos extantes non teneatur reſtituere per viam actionis, putà per rei vendicationem, quæ hoc caſu competere non poteſt, ut proximè dictum eſt *n. 53.* nihilominus ad illorum reſtitutionem cogi poteſt per officium judicis ex quadam æquitate: nam cùm ex re mea bonæ fidei poſſeſſor factus ſit locupletior, & fructus extantes ex re mea penes ſe habeat æquitas poſtulat, ut illos mihi reſtituat; & ideo cùm actio mihi non competat, ſuccurritur per officium judicis, quod imploranti eſt impertiendum, quoties dici æquum videbitur, argum. d. l. *Si me, & Titium*, juncto *cap. 2. de offic. judic.* & text. in l. 4. §. *Hoc autem judicium* cum ibi notatis, ff. *de damn. infect.* l. 1. ff. *de juriſdict. omnium judic.* dixi in cap *Quoniam, à n. 34. uſq; ad num. 38. infrà de decim.* & ita determinat Innoc. in cap. *In litteris, num. 1. verſ. Si autem, ſupra eodem*, nam poſteaquam firmavit bonæ fidei poſſeſſorem facere fructus induſtriales ſuos ſive habeat jus, ſive non per jura ibi allegat: poſtea ſubdit. quòd ſi aliquid de fructu remanſerit penes ipſum, poſtquam conſtiterit, quòd proprietas ad alium pertinet, officio judicis id reſtituendum eſt l. *Certum*, §. *Bona*, C. *de rei vendic.* quod etiam repetit *num. 4. verſ. Vel etiam ſi eſſet.* Idem tenet Bartol. in d. l. *Et ex diverſo, num. 1. ff. de rei vendicat.* Bald: in l. 2. *num. 6. verſ. Sed quid ſi fructus extent*, C *de fruct. & lit. expenſ.* ubi quod bonæ fidei poſſeſſor tenetur ad fructus extantes etiamſi ſint commixti cum aliis ejuſdem ſpeciei, puta frumentum cum frumento, argum. l. *In nave*, ff. *locat.* Idque vel conditione ſine cauſa, vel officio judicis mercenario, l. 4. §. *Poſt litem*, ff. *finium regundior.* & hic firmant Butr. *num. 12. verſ. Si autem quæritur.* Abb. *num. 4.* Et eſt communis opinio, ut atteſtatur Bero. d. *n. 30. verſ.* Pulſet tamen opinio, licèt ipſe ſentiat hoc caſu fructus poſſe condici certa conditione generali; & ideo non competere officiũ judicis, quod eſt remedium extraordinarium, niſi in caſu, ut ibi per eum.

Tertia ſit concluſio, quòd bonæ fidei poſſeſ-
57 ſor poſt conſumptionem fructuum, quos ſuos fecerat, etiam induſtriales, & civiles, ſeu illorum æſtimationem reſtituere tenetur, quatenus ex illis factus eſt locupletior, l. *Item veniunt*, § *Præter hæc*: ibi, Eos autem, qui juſtas cauſas habuiſſent, quare bona ad ſe pertinere exiſtimaſſent, uſque eo dumtaxat, quo locupletiores ex ea re facti eſſent, condemnandos eſſe, ff. *de petit. hæredit.* l. *Sed ſi lege*, §. *Idem ſi rem diſtraxerit*, l. *Si rem, & pretium*: & l. *ſeqq.* ff. *eod. tit.* & l. *Nam hoc natura*, ff *de condit. indebit.* & ad illorum reſtitutionem tenetur, & conveniri poteſt conductione ſine cauſa, quia illa actio, ſeu con-
58 dictio, quæ datur ex æquitate, datur non ſolùm adverſus eum, qui factus eſt locupletior ex re mea, ſed etiam contra eum, qui locupletior factus eſt ex re mihi debita, quæque nondum mea erat, ut colligitur ex l. *Si cum ſervum*: & ex d. l. *Si me, & Titium*, ibi, non quia pecuniam tibi credidi, ſed quia pecunia mea ad te pervenit, eam mihi à te reddi bonum, & æquum eſt, ff. *Si cert. petat.* maximè juncta gloſſa in ver. *Pecunia mea*, quæ exponit mea, id eſt mihi debita. Quæ concluſio eſt Innocentii in cap. *In litteris, num. 1. verſ. Sed & ſi electus, ſupra eod.* Item Bart: in d. l. *Et ex diverſo, num. 6. & 7*, ff. *de rei vendicat.* Anton: de Butr: *hic num. 12. col. 3. circa med. verſ. Bartolus dicit*: & Abbas *n. 6. verſ. Bartolus*, in d. l. *Ex diverſo*, ubi ſequitur hanc opinionem tanquam æquiſſimam. Soc. Sen. *conſ. 251. Quoniam, n. 25. lib. 2.*

59 Locupletior autem dicitur, quando occaſione rei ſic conſumptæ patrimonium ſuum eſt aliquo modo auctum, ut quia ſumptus non fecit, quos alioquin ex ſuo patrimonio facturus fuiſſet, vel aliquid lucratus eſt illius rei occaſione: ſecùs ſi propterea lautius vixit, aut ſplendidius, quàm aliàs victurus eſſet, ut l. *Sed & ſi lege*, §. *Quod autem quis ex hæreditate*, ff. *de petit. hæredit*: & l. *Item ſervandum*, ff. *de legat. 2.* ibi, non enim abſumitur quid in corpore patrimonii retinetur, qua de re plura congerit Thom. Sanchez *ſu-*

per Decalog, tom. 1. lib. 2. cap. 23. à num. 7. uſq; ad n. 16.

60 Sed tu adverte, quia propoſita concluſio ex mente Bart. Butr. & Abb. non eſt communis, ſed ſingularis ipſorum: nam gloſſ. & DD. communiter tenent bonæ fidei poſſeſſorem in tantum facere fructus induſtriales ſuos, ut ſi ab illo ſint conſumpti, quamvis ex eis factus ſit locupletior, tamen nullo modo teneatur illos reſtituere; quoniam etſi extantes reſtituere debeat, ut dictum eſt ſuprà in alia concluſione, *n. 55.* tamen poſtquam conſumpti ſunt, ad illorum reſtitutionem nullo caſu adſtringitur, quia illos ex cultura, diligentia, & labore irrevocabiliter lucratus fuit, §. *Si quis à non Domino, inſtit. de rer. diviſ.* & ita tenere communiter DD. affirmat Bero. *hic n. 33 verſ. Et ne erres:* quibus adde Rotam *in Romana fructuum Portarum, 20. Novembris 1585.* coram Gipſio, in qua dinumeratis Doctoribus pro utraque ſententia, ſequuta fuit ſententiam Accurſii, & Azonis in d. l. *Et ex diverſo, ff. de rei vendicat.* contra ſententiam Bartoli, hoc eſt bonæ fidei poſſeſſorem etiam factum locupletiorem non teneri reſtituere fructus, quando agitur in judicio particulari, ſed ſolum ubi agitur in judicio univerſali, veluti petitione hæreditatis. Poſteà tamen Rota *in Mediolanen. Penſionis, 19. Ianuarii* 1632. coram Merlino, quæ habetur in Impreſſis, *deciſ. 3. n. 48. par. 7. recent.* ponderavit, quod in præallegata deciſione Gipſii aſſeritur non fuiſſe diſcuſſum, ſed inter Dominos multùm controverſum, an illa opinio eſſet verior, & ſolummodò concluſum illam eſſe communiorem; ſed hodie numerando Recentiores Doctores, qui poſt deciſionem ſcripſerunt, fortaſſe illa non eſſet communis. Et tenendo opinionem Bartoli, non obſtat ratio conſumptionis ex adverſo conſiderata: quoniam fructus non dicuntur conſumpti ex quo in corpore patrimonii retinentur, ut dicitur in dicta l. *Ita ſervandum, ff. de legat.* 2. & declarat Bald. in l. *Vbi adhuc ad fin. verſ. Item per gloſſ. C. de jure dotium.* Nec refert, quod ille text. & alia jura ſuperius in concluſione allegata loquantur in petitione hæreditatis, & ſic in judicio univerſali. Quoniam in hoc nulla conſtituenda eſt differentia, ut optimè deducit Bero *hic n. 31.* quem per te videas. Et pro hac opinione ferè innumeros tam Juriſperitos, quàm Theologos cumulat Thomas Sanchez *ſuper Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 23. n. 47. & 77.*

61 Circa ſecundum membrum principale de malæ fidei poſſeſſore, qui ſemper fuit in mala fide, an faciat fructus ſuos, vel illos reſtituere teneatur, & quo remedio; Licèt gloſſa ult. hic breviter ſe expediat dicens eum teneri ad reſtitutionem fructuum omnium, qui probantur ad eum perveniſſe tam ante, quàm poſt litem conteſtatam, ſed non adeo, qui percipi potuerunt, niſi ſit violentus: tamen hæc gloſſa communiter non tenetur, ut dicit Abbas *hic n. 7.* Unde ex ejus dictis conſtituendæ ſunt ſequentes concluſione.

Prima ſit concluſio, quòd malæ fidei poſſeſſor ſive ſit violentus, ſive non, & ſive poſſideat ſine titulo, ſive cum titulo, fructus etiam induſtriales non facit ſuos: nam mala fides hoc operatur, textus eſt in l. *Qui ſcit*, ibi Si totum fundum alienum qui ſciens poſſideat, nulla ex parte fructus ſuos faciet, quoquomodò ſati fuerint, *ff. de uſur.* & l. *Fructus, la prima, ff. de rei vendicat.* Ad idem text. in l. *Domum*, l. *Si fundum*, & l. *Certum*, *C. eodem titulo*, obi fructus vendicantur. Ergo non ſunt malæ fidei poſſeſſoris, & in hoc nullum eſt dubium, ut inquit Bero. *hic n. 34.*

62 Hoc tamen intelligas, niſi fructus ſive naturales, ſive induſtriales à malæ fidei poſſeſſore eſſent conſumpti, quia conſumptione ſuos faceret. Quod enim operatur translatio dominii ab initio, idem operatur conſumptio rei ex poſt facto, l. *Si filius familias, cum ſimilibus, ff. Si certum petatur:* & ita eſt de mente Bartoli in d. l. *Et ex diverſo, n. 11. ff. de rei vendicat*, Abb. *hic n. 7.* & Bero. *d. n. 34. verſ. Hoc tamen intelligas*, dum dicunt contra malæ fidei poſſeſſores ad fructus conſumptos agi condictione ſine cauſa, quæ præſupponit dominium ex parte rei conventi, §. *Sic itaq. inſtit. de action.* & hoc de fructibus naturalibus, & induſtrialibus.

63 In civilibus verò diſtinguendum eſt, ut legitur, & notatur in l. *Si Vrbana ff. de condict. in deb.* nam quandoque malæ fidei poſſeſſor hos fructus recipit ex contractu inito cum ſeipſo, quandoque ex contractu inito cùm Domino. In primo caſu ſolvens liberatur, ſed recipiens tenetur. Secundo verò caſu ſolvens non liberatur, niſi habuerit probabilem cauſam ipſi ſolvendi, putà quia injuſtè fuit electus, vel confirmatus per Superiorem, & putabatur confirmatio legitima, cùm non eſſet ſecundùm Innocentium in cap. *In litteris, n. 3. in fin. verſ. Niſi fortè, ſupra eodem*, Abb. *hic n. 8.* & Bero. *num. 34. verſ. Fructus verò civiles.* Similis diſtinctio in bonæ fidei poſſeſſore facta fuit ſuprà *num. 49. & n. 50. in 2. & 3. concluſione.*

64 Nunc videndum an malæ fidei poſſeſſor fructus, quos fecit ſuos, reſtituere teneatur, & quo remedio: & in hoc ſimiliter conſtituendæ ſunt concluſiones infraſcriptæ.

Prima concluſio: malæ fidei poſſeſſor ſine titulo tenetur de fructibus, quos percepit, & qui percipi potuiſſent, & ſic de perceptis, & percipiendis, ut hic probatur, licèt hæc littera loquatur de violento. Ad idem ſunt jura clara in l. *Domum*, ibi: Præſes Provinciæ cum penſionibus, quas percipit, aut percipere poterat, & omni cauſa damni dati, reſtituere jubebit, *Cod. de rei vendicat.* in l. *Fructus*, & in l. *Si navis, ff. eod.* confirmat gloſſ. in cap. *Non liceat Papa, in ver. Et cum fructus, 12. quæſt. 2.* Item gloſſa in l. *Et ex diverſo in ver. Non habendam, ff. de rei vendicat.* Abbas *hic n. 7. verſ. Diſtinguendum eſt, & n. 13.* Jaſ. in l. *Apud Iulianum, §. Fructus, ff. de legat. 1.* & ſequitur Rota apud Put. *deciſ. 383. num. 5. & deciſ. 1170. n. 1 part. 3. diverſ.* ubi quod intruſus in beneficio teneatur reſtituere etiam fructus, quos percipere potuiſſet, ſicut violentus. Et idem ſervat quando ſpoliator non habet juſtam cauſam, quare ſpoliavit, ut in deciſ. *ult. de reſtit. ſpoliat. in Antiq. Put. ubi ſuprà.*

65 Quo verò ad remedia, quæ dantur adverſus malæ fidei poſſeſſorem ad reſtitutionē fructuū. Diſtinguendum eſt: nam aut quæritur de fructibus perceptis, aut de percipiendis. Si de perceptis, refert an adhuc extent, vel ſint conſumpti. Si extent, peti poſſunt rei vendicatione; Si ſunt

con

conſumpti, condictione ſine cauſa, vel injuſta,
ut eſt caſus in l. *Mala fide, C. de condict. ex lege*,
& in l. *Adverſus*, ibi : Sed extantes quidem ven-
dicari, conſumptos verò condici poſſe procul
dubio eſt, *C. de crimin. expilat. hæredit.* Item de
66 conſumptis agi poteſt rei vendicatione perinde
ac ſi extarent, quia ex quo erat malæ fidei poſ-
ſeſſor, & ſic ſciebat, ſeu ſcire debebat, illos fru-
ctus non eſſe ſuos, utique eos conſumendo dici-
tur dolo deſiiſſe poſſidere, & ideo rei vendica-
tione illos reſtituere tenetur, ut in l. *Qui dolo* &
in l. *Parem. ff. de regul. jur.* nam pro poſſeſſione
dolus eſt, ut dicitur in d. l *Qui dolo*, ubi gloſſ u-
nita exemplificat in convento rei vendicatione,
vel petitione hæreditatis. Adverte tamen, quia
hoc caſu propter dolum, & malam fidem datur
rei vendicatio utilis, non directa, arg. l. *Electio*, §.
Si u quam, ff de noxal & declarat gloſſ. in d. l. *Mala
fide*, & l. *Qui dolo*, & Bero. *hic num: 34. verſ. Item de
conſumptis*.

67 Rurſus contra malæ fidei poſſeſſorem ad con-
ſumptos agi poteſt etiam condictione furtiva
tanquam contra furem, quia fur dicitur rem
alienam ſcienter contrectando, l. 1. *ff. de furt.*
juncta l. *In rem*, §. *final. ff. de condict. furt.* quia
68 contra furem omnis actio degenerat, ut §. *Sic
itaque, Inſtit. de action.* Bero. *ubi ſupra verſ. Item
69 contra.* Quinimò malæ fidei poſſeſſor fructus per-
cipiendo non facit furtum, ſed conſumendo
facit furtum, & tenetur furti, ut eſt caſus in d. l.
Mala fide, & ibi Salicet. *in ſummario, C. de condict. ex
lege.*

70 De fructibus autem percipiendis, qui nom-
quam fuerunt in rerum natura, malæ fidei poſ-
ſeſſor ſine titulo convenitur officio judicis, ut
§. *Illorum, Inſtitut. de offic. Iudic.* Gloſſ. Bald.
Salicet. & Paul. de Caſtro in l. *Domum, C. de
rei vendicat.* Abb. *hic num: 7. verſ. De percipien-
dis autem*, & Bero, *d. num: 34. eodem verſ.* Rota
deciſ. 1170 num: 3. part. 3. diverſ. Nam rei vendi-
catio non datur, quia nihil extat, ut ſupra, nec
condictio ſine cauſa, quia nihil ad eum perve-
nit, arg. d. l. *Si eum ſervum*, & l. *Me & Titium, ff. Si
cert. petat.*

71 Secunda concluſio. Malæ fidei poſſeſſor cum
titulo tenetur de omnibus fructibus perceptis,
ſed non de percipiendis, quia titulus eum excu-
ſat, ut l. *Si fundum, C. de rei vendicat.* ibi (Fru-
ctus, quos cum mala fide percepiſſe fuerit pro-
batum aditus Præſes Provinciæ reſtituere jube-
bit) ubi gloſſa *ult.* & Bart. *num: 3.* ideo dicit *per-
cepiſſe*, quia de percipiendis non tenetur propter
titulum, quem habet. Idem tenet gloſſa in l. *Sed
& partus, in ver. Potuit, ff. de eo quod met. cauſ.*
& in l. *Si navis, §. final. in ver. Generaliter*, in
l. *Fructus non modò, in ver. Potuerunt*, & in l. *Et
ex diverſo, in ver. Non habendam, ff. de rer. ven-
dicat.* Item gloſſa in cap. *Non liceat Papa, il pri-
mo, in fine, 12. quæſt. 2.* Speculat. *in tit. de fructibus,
& intereſſe, §. Scias igitur, num: 3. & 4.* Bart. in
d. l. *Fructus non modò, num: 1. in 1. oppoſit.* Bald.
in d. l. *Si fundum, num: 2. in 5. notab.* & *in 5. oppoſit.*
& ibi etiam Angel. *num. 3.* Hoſtienſ. in cap. *Cùm
cauſam, ad finem, ſupra de offic. Iudicis Delegat.*
ubi etiam Joan. Andr. *num: 8.* & Abb. *num: 5.* &
hic tenent gloſſa *ult.* Hoſtienſ. *num: ult.* Butr. *nu-
mer. 1.* Cardin. *num: 1. ad fin:* Anchar. *num: 12.* I-
mol. *num: 5.* & Abb. *num: 7.* Ex quibus cunſtat
hanc eſſe communem opinionem : licèt Cynus
in dict. l *Certum, num: 3. in fin.* Paul. de Caſtro in
dict. l. *Si fundus, num: 3. C. de rei vendicat.* & alii
nonnulli opinati fuerint malæ fidei poſſeſſorem
teneri indiſtinctè ad reſtitutionem fructuum,
qui percipi potuerunt, ſive titulum habeat, ſive
non. Sed non benè; quia jura per eos allegata lo-
quuntur apertè in malæ fidei poſſeſſore, qui titu-
lo caret.

72 Fallit tamen ſupradicta concluſio in quatuor
caſibus, in quibus malæ fidei poſſeſſor cum titu-
lo etiam de percipiendis tenetur, quos ponit gl.
ult. in d. l. *Si fundum, C. de rei vendicat.* & Abb. *hic
num: 7. ante medium, verſ. Et communiter excipiun-
tur quatuor caſus.* Primus eſt in eo, qui in fraudem
creditoris emit, l. *Ait Prætor, §. Per hanc, ff. de his
quæ in fraud credit.* Secundus in eo, qui ſciens e-
mit contra legis interdicta, l. *Quemadmodum, C. de
Agricol. & cenſit. libro 11.* Tertius in eo, qui emit
à fiſco non ſolemniter vendente, l. 1. *C. de fid. in-
ſtrum. & jur. Haſtalibro 10. l. Videamus, §. Item, ff. de
Vſur.* Quartus in emente per metum, d. l. *Sed &
partus, ff Quod met. cauſ.* Et quamvis Ultramonta-
ni teneant oppoſitum, tamen gloſſa prææallegata
communiter tenetur, ut inquit Bart. in l. *Et ex di-
verſo, num: 11 ff de rei vendicat.* addit gloſſ. Sequin-
73 tum caſum, videlicet in eo, qui ſtudioſè patitur
fructus maturos corrumpi, & conſentit gloſſ. Jo-
an. in cap. *Non liceat Papa, in ver. Et cum fructibus*,
ibi, vel qui culpa ſua non ſunt percepti, *12. qu. 2.*
74 Sextum addit Bero. *hic num: 34. verſ Fallit tamen*,
videlicet in eo, qui mala fide poſſidet rem mi-
noris etiam cum titulo: de quo eſt gloſſ. in l. *Patri
pro filio, §. Item ex diverſo, in ver. Fructibus, ff. de mi-
nor.* per illum tex. juncto §. *præcedenti*, quam gloſ-
ſam ad hoc pro ſingulari allegat Romanus *in ſin-
gulari 542.* Quibus addo Creſcentium *deciſ. 8. de
cenſ. poſſ. & propriet.*

75 Cæterum quatuor primi caſus excepti redu-
cuntur omnes ad unum, videlicet quando titu-
lus eſt infectus, & à jure reprobatus; tunc enim
habetur pro non titulo ; ac proindè malæ fidei
poſſeſſor non excuſatur à reſtitutione fructuum,
qui percipi potterant, ut declarat Hoſtienſ. in cap.
Cùm cauſa, ad fin. ſupra de offic. Deleg. poſt eum Jo-
an. Andr. *ibid. num: 8.* & Abb. *num: 9.* & idem Ab-
bas *hic num. 7.* Folgoſ. *conſ. 190. Viſis, toto proceſſu,
num: 4. verſ. Ad ſecundum autem*, & *conſ. 136. Quia
ex facto, num: 2. verſ. Ad ſecundum*, & ita reduci o-
mnes ad hunc caſum advertunt, Faber in d. l.
Certum, C. de rei vendicat. & Joan. Garz. *in tract. de
expenſ. cap. 23. n. 43.*

76 Sed numquid malæ fidei poſſeſſor teneatur
reſtituere diſtributiones quotidianas, quas reſi-
dendo, & divinis intereſſendo percepit, quas-
77 ve percipere potuiſſet. Non videtur, quia diſtri-
butiones quotidianæ non computantur inter
fructus, nec fructus dicuntur, cap. *Licet, verſ. No-
lumus autem ut diſtributiones quotidianæ, infra de
præben.* & in cap. *de Cleric. non reſid libro 6.* &
in *cap. final. de conceſſ. præben. eodem libro*, & in
Extravag. *Cùm nonnulla, la prima, verſ. Præ-
terea. de præben.* pleniſſimè Oldrad. *conſ. 118.
Ex virtute gratiæ*, Joann. Andr. *in Rubrica, de
conceſſ. præben.* qui tranſtulit integrum conſi-
lium Oldradi, auctore tacito, Felin. in cap. *Ad
aures, nu: 14. de reſcript.* & cenſuit Rota in quam
plurimis deciſionibus, quas cumulat Gonzalez

ad reg. 8 *Cancellaria in proœm.* §. 7. *numer:* 154. & addentes ad *deciſ.* 576. *num:* 1, *part.* 4. *tom.* 3. *recent.*

78 Et meritò, qoia diſtributiones nihil commune habent cum corpore beneficii, ſed dantur ratione ſervitii, & in recompenſam ſolicitu-
79 dinis divinorum officiorum, d. cap. *unico de cler. non reſid. lib.* 6. & quandoque Manualia, quandoque victualia appellant, ut ibidem, & in cap. *De catero, eod. tit in hac compilat.* & d. cap. *Licet, infra, de praben.* Felin. in cap. *Cùm olim*, *in princ. de re*
80 *vendicat.* Item debentur pro opere diurno, & ratione laboris impenſi in vinea Domini, & dantur tanquam merces. Pariſ. *conſ.* 33. *num:* 3. *vol* 4. Gigas poſt alios *conſ.* 144. *num:* 6. & 13. Rota *deciſ* 309. *num:* 16. & 17. *part* 7 *recent.* Burat. *deciſ.* 193. *num:* 18. *dignus eſt autem operarius mercede ſua*, 1. ad Timoth. 5. cap. *Quicumque*, 12. *quaſt.* 2. nec denario fraudari debent in vinea Domini operantes, cap *final. De magiſtris.* Item *os bovis ligari non debet triturantis.* Deuter. 25. cap. *Eccleſiis, verſ. Item non alligabis*, 13. *quaſt.* 1. cap. *Extirpanda, de prabend.* Et qui ad onus eligitur, repelli non debet a mercede, cap. *Cùm ſecundùm. de prabend.* & cap. *Charitatem*, 12. *quaſt.* 2. Hoc juſtum namque eſt, ut illi conſequantur ſtipendium, qui pro tempore ſuum commodare reperiuntur obſequium, & cap. *Eccleſiaſticis, ead. cauſ. & quaſt.* & cap. *Clerici*, 1. *quaſt.* 2. *Nemo enim militat ſtipendiis*
81 *ſuis*, 1. ad Corinth. 9. cap. *Ex his*, 12. *quaſt.* 1. & cap. *Cùm ex officii, de praſcript.* Quinimò non videtur quis fraudandus mercede laboris, etiamſi de facto officium occupaverit, ut probat tex. in l. *Titio, ff. ad municipal. & de Incol.* ubi exercens miniſterium alteri demandatum ſub certo ſalario, poteſt, ac debet ſalarium illud conſequi. Facit text. in l. 1. *in* 1 *reſponſo. ff. Si menſor. falſ. mod. dixer.* & in l. *Cum duobus*, §. *Si coeundo*, ibi, Pretium enim operæ eſt, *ff. Pro ſocio*, cum aliis in puncto allegat. per Franc. Vivium in *Silua commun. opin. in ver. Diſtributio, opin.* 594. *num:* 5. *verſ. Quod datur pro ſervitio.*

82 Potiſſimum autem hæc vendicant ſibi locum in iis diſtributionibus quotidianis, quia cùm in ipſis acquirendis magis ſit elaborandum, inde eſt, ut plenius acquirantur, quàm fructus præbendæ, adeò ut Clericus quamvis de fructibus beneficii teſtari nequeat: tamen cum diſtributionum ſit abſolutus Dominus, de illis bene teſtari poſſit, ut poſt Gulielm. in Extravag. *Suſcepti*, Joann. XXII. firmat Gemin. in cap. *unico*, §. *Qui verò, num:* 3. *in* 3. *notab.* & ibi etiam Franc. *num:* 4. *de clericis non reſidentibus, libro* 6. Ludov. Bologn. *in addit. ad Ioan. de Anan. conſ.* 87. *ſub numer.* 5.

83 Sed his non obſtantibus Rota ſæpiſſimè reſolvit malæ fidei poſſeſſorem teneri, & condemnandum eſſe ad reſtitutionem quotidianarum diſtributionum, quas inſerviendo, & divinis intereſſendo percepit, etiamſi ex parte impediti nulla præceſſerit proteſtatio. Caſſador. *deciſ.* 6. *num:* 3. *de prabend.* Puteus *deciſ.* 383. *num:* 7. *libro* 1. Rota *deciſ.* 618. *num.* 1. *part.* 1. & *deciſ.* 1170. *part.* 3. *diverſ.* Coccin. *deciſ.* 21. *num:* 3. & 4. & ſequuntur Gonzal. *ad reg* 8. *Cancell. in proœm.* §. 7. *num:* 161. *verſ. Quarto limita*, & Grat. *diſcept. forens, cap,* 591. *numer.* 41. Idque jure optimo, ne ex facto, & culpa ſua malæ fidei poſſeſſor locu-
pletetur cum aliena jactura. ut per Put. *d. de-*
84 *ciſ* 383. *num:* 3. & Coccin *d. deciſ.* 21. *numer:* 2. Et quia licet in valore fructuum non computentur diſtributiones quotidianæ, Rota *deciſ* 53. *num:* ... *de ſentent. & re judicat.* & *deciſ.* 39. *numer* 1 *de prabend. in Antiq.* (in quibus terminis loquuntur Oldrad Joan. Andr. & Felin. *in locis ſupracitatis.*)
85 tamen hujuſmodi diſtributiones comprehenduntur ſub fructibus. Aliud enim eſt dicere quod diſtributiones quotidianæ comprehenduntur ſub valore fructuum, & non comprehenduntur; & aliud, quod ſunt de fructibus, & ſunt quia tales diſtributiones quotidianæ dantur reſidentibus Canonicis, etſi Canonicus eſſet impeditus, haberet illos. Ratio ergo poſtulat, & æquitas ſuggerit, ut ſub nomine fructuum comprehendantur; quæ ſunt formalia verba, Mohedani *deciſ.* 6. *num:* 2. & 3 *de praben.* & ſequitur Ro-
86 ta *deciſ.* 1170. *num:* 2 *part.* 3. *diverſ.* Et propterea condemnatus ad reſtituendos fructus Canonicatus, & præbendæ cenſetur etiam condemnatus ad reſtituendas diſtributiones quotidianas, ut reſolvit ibi Mohed. dicens *nu:* 1. hunc eſſe communem ſtylum, & practicam Rotæ, ut in cauſis Beneficialibus ſuper Beneficiis Capitularibus non fiat alia condemnatio niſi cum fructibus perceptis; & ſub verbò *Fructibus* ſemper comprehendantur diſtributiones quotidianæ: & apud Put. *d. deciſ.* 383. *n* 5. & 6. *lib.* 1. & *d. deciſ.* 618. *par.* 1. *diverſ.* Gonzal. & Gratian, *loc. cit.*

87 Nec obſtat quod diſtributiones quotidianæ ſint mercedes ſervitii, & laboris diurni. (Quoniam, ut diſertis verbis reſpondet Caſſiador. *dict. deciſ.* 6. *numer,* 1. *de prabend.* ſi Canonicus non eſſet Canonicus, aut non reputaretur pro Canonico, procul dubio eos non habuiſſet; quia tanquam tali cum ſtallo in Choro, & loco in Capitulo conceſſæ fuerunt. Unde quas abſque titulo perceperat, tenebatur reſtituere. Idem ergo in cum titulo reprobato, & ſine juris fomento, qoia hæc paria ſunt, l. *Nulla, ff. de Author. Tutor.* cap. *Tua, de Cler. non reſid.* Facit etiam cap. *Conſtitutus, de Procur.* ubi non eſt differentia, quod non ſit conſtitutus Procurator, vel quod minus ſufficienter conſtituatur. Et ita Abbas ibi col-
88 ligit. Pro hoc facit, quia negari non poteſt, quin rem alienam contrectaverit furtum committendo, vel rapinam, ut dicitur in cap. *Dudum*,
89 *il ſecondo*, *de elect.* Sciebat namque, aut ſcire debuit (cum juris ignorantia non relevet, l. *leges, C. de legib.*) quod non erant ſuæ, nec debitæ diſtributiones, niſi eſſet inſtitutus, reg. *de reg. jur. libro* 6. & quod vitioſè percipiebat, quod Canon prohibet, cap. *unico. de eo qui mittit in poſſeſſ. cauſ. rei ſerv. eodem libro.* Quodque ad alium ſpectabant, l. *Cùm quarebatur, C. Unde vi*, &
90 neceſſe habebat injuſtè habita reſtituere. Quoniam non ſufficit hujuſmodi dæmonium agendo pœnitentiam in ſola oratione, & jejunio ejice-
91 re, ut inquit Hoſtien. in d. cap. *Dudum, num:* 17. ... illud de ſervitio perſonali non excludit, quin in caſu d. cap. *unici, de Cleric. non reſid. lib.* 6. cogatur ad reſtitutionem diſtributionum, quarum dominium non acquiſivit, nec ſuas fecit. Et idem eſſe debet in omni caſu malæ perceptionis, non conſiderato quod ſervivit, & laboravit, & quod os bovis triturantis ligari non debuit cap. *Extirpanda, poſt princ. de praben.* quia labor attenditur

in-

à [illegible] leg. [illegible] ingreſſum, & retin[illegible] [illegible], & emptori[illegible] pe[illegible] prohib[illegible]; alias [illegible] peccandi [illegible] cont[illegible] dict. cap. *unicum de eo qui mit.* [illegible] & l. 2. *cum final. C. de indict. viduit.* [illegible] Hactenus verba Caſſadori in præ[illegible]. Quibus adde quod gerens negocia [illegible] mercedem [illegible] non potest quia nec expenſos repetit, licèt utiliter geſſerit, *l. fin. C. de negot. geſt.* facit text. in l. [illegible] *aliena*, §. *Libertos*, & in leg. *Ex duobus, ff. Eodem.*

93 Non obſtat text. in d. l. *Vitio, ff. ad municip. & de incol.* quia loquitur in præſentatore, ſeu intimatore cujuſdam ſupplicationis, & ſic in nudo miniſterio facti, in quo nulla erat electa industria perſonæ, ſed effectus operæ, prout illum text[illegible] declarat Bald. in cap. *Ex parte, il ſecondo, num.* [illegible] *de reſcr.* Hæc de diſtributionibus perceptis.

94 Quo verò ad percipiendas, tametſi Rota ſemel, atque iterum cenſuerit malæ fidei poſſeſſorem teneri reſtituere etiam diſtributiones quotidianas, quas divinis intereſſendo percipere potuiſſet etiam nulla præcedente proteſtatione, ut refert Caſſador. in præalleg. *deciſ. 6. num. 3. de praeben.* Poſtea tamen cenſuit ſpoliatum proteſtari debere, quod ſpoliator aut reſideat. & Divinis interſit, aut poſſeſſionem dimittat. Et hanc conſuetudinem Rota aliàs inſtar veterum Prætorum edicta interpretantium optima ratione decrevit arg. l. *Ius autem, ff. de juſt. & jur.* & introduxit ad effectum, ut quis teneatur ad diſtributiones quotidianas, quas percipere potuiſſet, ut de iis proteſtatio fieret, ut patet in dec. 1170. 95 *num.* [illegible] *part. 3. diverſ.* Et hunc uſum poſtea ſemper retinuit, videlicet, ut quoad diſtributiones perceptas nulla requiratur proteſtatio, ſed tantùm quoad illas, quæ percipi potuiſſent, ut clarè diſtinxit in *de. ſ. 618. num. 1. part. 1. diverſ.* & apud Put[illegible] *d. 383. lib. 1.* & Coccin *d. decis. 21.* & ſequitur [illegible]onzal. *ſuper reg. 8 in proœm. §. 7. numer. 161 verſ. Quarto limita.* Et pro his competit officium judicis, ut dicitur in dicta *deciſ. 1170. num. 2.* & de percipiendis intelligi debent *deciſ. 262. num.* [illegible] & *deciſ. 283. num. 1. part 3. recent.* Et quamvis in caſu Mohed. *d. dec. 6.* ageretur de diſtributionibus perceptis tamen ibi potius admiſit proteſtationem non fuiſſe neceſſariam, dum *num.* 3. formaliter dixit: maximè quia iſte præſentans [illegible] erat proteſtatus eſt quod ſi non admitteretur, &c nam dictio *maximè* oſtendit idē juris eſſe ſi proteſtatus non fuiſſet, ad l. 1. §. *Vel maximè, ff. de collat. bonor.* & l. *Scire etiam oportet*, §. *Sedet ſi* [illegible] *ff. de excuſat. Tutor.*

96 Alios caſus, in quibus non requiritur dicta proteſtatio recenſent addentes ad Burat. *dec.* 6[illegible] *4. nu: 11. & 12.* poſt Gonzal. *§. 7. n. 160. & 161. n. 4.* [illegible] *5. limit.*

[illegible]rca tertium membrum principale videlicet [illegible] do quis à principio fuit bonæ fidei poſſe[illegible] & ex poſt facto, effectus eſt malæ fidei, A[illegible] *num. 9.* d[illegible] ſic. Aut ſupervenit [illegible] perſonarum mutatione, atque ita hæres [illegible] habet malam [illegible] de[illegible] habeat [illegible]; & tunc hæres propter [illegible] malam 98 [illegible] fructus ſuos non fa[illegible] mala fides ſuperveniens cum mutatione perſonarum impedit fructuum acquiſitionem in eo, qui ſciens cœpit rem alienam poſſidere, ut l. *Hæres ejus, in princ. ff. de uſucap.* & l. *Quæritur, ff. de acquir. rer. domin.* & tradit Bart. in d. l. *Et ex diverſo, num. 9. ff. de rei vend.* & hic notant Bellam. *nu: 18.* Butr. *num: 12.* [illegible] Imol. *num. 7.* Abb. *d. num. 9. &* Bero. *num: 35.* Menoch. *de recuper. poſſeſſ. remed. 16. n.* 6[illegible] & nullus diſcrepat.

100 Aut [illegible] fides ſupervenit abſque perſonarum mutatione; & tunc Doctores non conveniunt. Quidam enim arbitrantur eum, qui incœpit bona fide poſſidere, indiſtinctè facere fructus ſuos, ſive ſuperveniat mala fides vera, ut quia emit rem ab eo, quem dominum reputabat & poſtea ſcivit cum non eſſe dominum, [illegible] ea, quæ dicta ſunt ſupra in 2. *evidentiali, num: 36.* ſive ſuperveniat mala fides præſumpta, quæ inducitur per litis conteſtationem, juxta d[illegible] eodem evidentiali, *num: 4.* Et hujus ſe[illegible] ſunt gloſſ. in l. *Qui ſcit, in ver. Percipiendos ff. de uſuris.* Item gloſſa in leg. *Bonæ fidei, in ver. Poſſideat, ff. de acquir. rer. domin.* & ita communiter tenere gloſſam juris civilis teſtatur Abbas *hic* 101 *num: 9. verſ. Quandoque mala fides ſupervenit.* Pro qua etiam allegari poſſunt autores, qui ſimpliciter aſſerunt quoad fructuum acquiſitionem ſolum initium eſſe ſpectandum, inter quos [illegible]merantur gloſſ. in d. l. *Et ex diverſo, in princ. in ver. Non habendam, ad fin. ff. de rei vendicat.* Ange. *ibidem num: 4. verſ. Primum eſt,* Speculator *tit. de fruct. & intereſſe, §. Sciendum igitur, num: 3. in princ.* Bald. in d. l. *Qui ſcit*, §. *Bonæ fidei, num:* 1. Imol. in l. *Neſennius*, §. *Fundum, num:* 3. & ibi etiam Alex. *num: 5. in fin. & num: 7.* & Jaſ. *num: 3. ff. de rei vindic.* Idem Imol. *hic num. 7.* & Anchar. *num. 11.* Angel. *in §. Si quis à non domino, num: 4.* & ibi Joan. F[illegible] *num: 1. & ult. Inſtit. de rer. diviſ.*

102 Fundatur hæc opinio in d. l. *Qui ſcit*, §. *Bonæ fidei, ff de uſur* ubi text dicit (Bonæ fidei emptor ſcivit, & antequam fructus perciperet, cognovit fundum eſſe alienum: an perceptione ſuos fructus faciat, quæritur? Reſpondi bonæ fidei emptor quoad fructus percipiendos intelligi debet quoad uſque fundus evictus fuerit) qui textus videtur apertè loqui non tantùm de mala fide præſumpta, quæ inducitur per litis conteſtationem, ut innuunt verba illa *evictus non fuerit*: ſed etiam de mala fide vera, ut patet ibi, *cognovit* 103 *fundum eſſe alienum.* Et hoc poſito ille textus videtur irrefragabilis Ad idem text in l *Bonæ fidei, ff. de acquir. rer. domin.* qui licet l[illegible]quatur de mala fide præſumpta per litis conteſtationem; tamen idem intelligit de vera, ut ibi, *Deinde cognoverit alienam eſſe.*

104 Et quamvis Abbas *hic d num: 9.* dicat ſupradictam opinionem procedere de jure [illegible] tantùm. Sed de jure Canonico fortè die poſſ[illegible], à tempore malæ fidei ſupervenientis poſſeſſorem non facere fructus ſuos, per *cap. final. de praeſcript.* & per regulam. *Poſſ. ſſor malæ fidei, ff. de regu. jur.* 105 *libro 6.* tamen hæc jura loquuntur in præſcriptione, in qua longe diverſa eſt ratio, quia per eam acquiritur dominium irrevocabiliter, quod abhorret jus Canonicum ubi adeſt mala fides. At in caſu hujus quæſtionis poſſeſſor à die ſupervenientis malæ fidei non acquirit fructus irrevocabiliter, quia tenetur illos reſtituere, ſe[illegible] omnes, ut dicam infra *numer. 110*, meritò de [illegible] ac-

acquiſitione momentanea, & ſine effectu jus
Canonicum non curat. Nec valet argumentum ab acquiſitione ad uſucapionem, ſeu præſcriptionem, quia multi poſſunt acquirere, qui tamen non poſſunt uſucapere, & præſcribere, ut in dicta l. *Bonæ fidei, §. In contrarium, ff. de acquir. rer. domin.* & accuratè obſervat Beru. *hic num: 37.*

106 Alii verò, & fortè melius, tenent quoad fructuum acquiſitionem ſpectanda eſſe ſingula temporis momenta; adeo ut circa fructus perceptus, & conſumptos tempore bonæ fidei judicandum ſit eodem modo, quo de poſſeſſore bonæ fidei: Circa perceptos verò, & conſumptos tempore malæ fidei ſicut de poſſeſſore malæ fidei. Et hanc opinionem tenuerunt plerique ex recentioribus, & in ſpecie Petr. Loriotus in l. *Fructus, col penult. ff. de regul. jur.* Enguinar. Baro in §. *Si quis à non Domino, Inſtit. de rer. diviſ.* Joann. Cop. *de fructibus, lib: 2. tit. 4. cap. 5.* Covar. *var. reſolut. lib. 1 cap. 3 num: 7 verſ In his tamen,* quos refert & ſequitur Menoch. *de recuperan. poſſ. ff. remed. 15 num: 592* & *612*, & fuſius, *conſ. 595 num. 11, & ſeqq* Joan. Garcia *de expenſ. cap. 23 num: 13.* Petr. Navar. *de reſtit lib. 3 cap. 4 in nova edit. par. 3 dubio 1 num: 144.* Molina *tom: 2 de juſt. & jur. diſputat. 5.6 col. 4 verſ. Quando aliquid,* & *tom. 3 part. 2 diſput. 725 num: 1 & 2.* & alii nonnulli, quos citat, & ſequitur Sanchez *ſuper Decalog. tom: 1 lib. 2 cap. 23 num: 152.* & eſt ex mente Rotæ *deciſ. 4 num: 1 de reſtit ſpoliat. in novis,* ubi dicit bonæ fidei poſſeſſorem condemnandum eſſe ad reſtitutionem fructuum perceptorum a die moræ litis, quia tunc incipit habere malam fidem, nec facit fructus ſuos; Sed ſi ab initio habuit malam fidem ad reſtitutionem perceptorum a die occupationis, ſeu intruſionis, Et illam deciſionem ſequitur Caputaq. *deciſ. 27 ſeu 1 par. 2:* & clare eamdem opinionem probavit *deciſ. 3 num: 23 verſ Secunda aſſerebatur limitatio, par. 7 recent.* ubi etiam allegat Peregr. *de fideicomm. art: 49 num: 110 & ſeqq.* & Facchin. *controverſ. Foren. cap. 59 lib. 1* ubi conciliat leges de quarum concordia deſperare dixerant Enguinar. Baro, & Covarru. *locis citatis:* Pro quorum ſententia ſunt jura clara in cap. *Si virgo. 34 quæſt. 1:* ibi (Tamdiu quiſque bonæ fidei poſſeſſor rectiſſimè dicitur, quamdiu ſe poſſidere ignorat alienum; cum verò ſciverit, nec ab aliena poſſeſſione receſſerit, tunc malæ fidei poſſeſſor perhibebitur) & in l. *Qui bona fide, ff. de acquir. rer. domin.* ibi (Tamdiu acquirit & quandiu bona fide ſervit) Cæterum ſi cœperit ſcire eum alienum eſſe, vel liberum, videamus an ea acquirat. Quæſtio in eo eſt, utrum initium ſpectemus, an ſingula momenta? & magis eſt, ut ſingula momenta ſpectemus.

107 Sed difficultas eſt in concordandis juribus in dicta l. *Qui ſcit, ff. de Uſur.* cum dicta l. *Qui bona fide,* proximè citata, quæ adeo invicem pugnare videntur, ut quidam exiſtimaverint nullatenus conciliari poſſe affirmantes paſſim Juriſconſultos ob varia judicia contraria reſpondiſſe lapſu memoriæ eorum, qui tot Juriſconſultorum reſponſa in Epitomem redixerunt, ut dicunt Enguinar. Baro, dicto §. *Si quis à non Domino, Inſtit. de rer. diviſ.* Covarr. *dicto cap. 3 num. 5 verſ. Id vero quod Iulianus,* & Menochius varias reſolutiones reprobans dicto *remedio 15 num: 614*

Placet tamen conciliatio, quam ponit, & prolixe declarat Joan. Garcia *de expenſ. [...] numer. 16 cum tribus ſeqq.* quem ſequitur P[...]
in dict. §. *Si quis à non Domino, num: 8* & S[...]he
dict. cap. 73 num: 53, videlicet ut textus in d[...]
l. *Qui ſcit*, in illis verbis *cognovit fundum e[ſſe]*
alienum: non loquatur de cognitione vera, [...]
de præſumpta; & judiciali, ut innuunt verba [...]
la, *evictus non fuerit.* Unde dum textus dec[...]
malam fidem non induci ex eo, quod poſſe[ſſor]
cognoſcat fundum eſſe alienum, ſenſus eſt [...]
non ex eo, quod cognoſcat fundum in jud[...]
peti tanquam alienum, & ſibi litem fuiſſe co[n]
teſtatam, conſtituatur in vera mala fide [...]
tunc demum cum fundus ille fuerit evictus. N[...]
eſt novum in jure, ut poſſeſſor bonæ fid[ei ...]
litis conteſtationem dicatur cognoſcere, ſe [...]
re remeſſe alienam, ut patet in l. 2 ibi (E[...]
tempore, ex quo rem in judicium deducta c[...]
tia malæ fidei poſſeſſionis accipit) C. *de f[...]*
& lit. expenſ. & l. *Sed & ſi lege, §. Si ant[e] li[tem]*
ibi (cœpit enim ſcire rem ad ſe non pertin[ere]
poſſidere ſe is, qui interpellatur) *ff. de petit.*
redit. cum ſimil. Text. verò in dicta l. *Qui* [...]
fide, ff. de acquiren. rer. domin. loqoatur de [...]
cognitione quæ verè malam fidem [...]
108 cum ibi de judicio, & lite nulla fiat mentio [...]
ex hoc intellectu collige malam fidem præ[ſum]
ptam eo, qui prius erat bonæ fidei poſſeſſor, [...]
ri poſt rem in judicium deductam, ſeu l[item]
conteſtatam. Quod latius explicabimus [...]
num: 110. Sed malam fidem veram non orir[i]
ſi poſt rem in judicio evictam per ſentent[iam]
ſeu rem judicatam. Quod nota ad declaration[em]
eorum, quæ ſunt dicta ſupra in ſecundo evid[en]
tiali, *num: 37 & ſeqq.*
109 Non obſtat text. in dicta l. *Bona fidei, ff. de ac*
quir. rer: domin. quia in illis verbis, puto vere
dum, ne non ſit bonæ fidei poſſeſſor, non loqu[i]
tur ponendo, ſed opponendo, ut intelligunt gl[oſ]
ſæ, & Abb. *hic num: 9.*
110 Sed quicquid ſit de veritate harum opin[io]
num, concluſio eſt in jure certiſſima, & ab a[u]
ctoribus utriuſque ſententiæ conc[or]diter rec[e]
pta, quod bonæ fidei poſſeſſor tenetur, & co[...]
debet reſtituere fructus induſtriales, qui ad e[um]
pervenerint à die moræ litis, & non modo [...]
tantes, de quibus nulla eſt dubitatio, ſed [...]
conſumptos. Conſtat ex l. *Certum, C. de rei v[in]*
dicat. ubi dicitur (Certum eſt malæ fidei poſſe[ſſo]
res omnes fructus ſolere cum ipſa re præ[ſtare]
bonæ fidei verò extantes; poſt litis conteſtati[o]
nem univerſos, & ex l. 1. §. *Poſt litem, C. de p[etit.]*
hæredit. & ex l. 5. juncta gloſſa *in ver. edi[ct]a,*
111 *de interdict.* Rationem aſſignat text. in l [...]
& ſi lege, §. Si ante litem, ff. de petit. hæredi[t.]
(Quoniam poſt litem conteſtatam omnes [...]
piunt malæ fidei poſſeſſores eſſe: quinim[o ...]
controverſiam motam, quamquam enim l[itis]
conteſtatæ mentio fiat in Senatu conſulto, tam[en]
& poſt motam controverſiam omnes poſſe[ſſo]
res pares fiunt, & quaſi prædones tenentur, [...]
hoc jure hodie utimur; Cœpit enim ſcire rem [...]
ſe non pertinentem poſſidere ſe is, qui inter[pel]
latur) & in l. *Nemo ambigit, C. de acquire[nd.]*
ibi (Interpellatione verò, & controverſia p[ro]
greſſa non poſſe eum intelligi poſſeſſorem q[ui]
licèt poſſeſſionem corpore teneat, tamen ex [...]

terpoſita conteſtatione , & cauſa in judicium
deducta ſuper jure poſſeſſionis vacillet, ac dubi-
tet, & in l. 2. ibi: Ex eo tempore , ex quo re in
judicium deducta , ſcientiam malæ fidei poſſeſ
ſionis accepit, *C. de fruct. & lit. expenſ.* & tenent
in præcitatis juribus gloſſ. & communiter ſcri-
112 bentes. Et hæc eſt præſumptio juris, & de jure,
adeo ut quantumvis juſtam cauſam quis liti-
gandi habuerit, à mala fide, & fructuum reſti-
tutione non excuſetur, ut probant jura præalle-
gata, & notat Bero, *hic numer. 27 in fin.* Quare
hunc ſtylum condemnandi bonæ fidei poſſeſſo-
res ad reſtituendos fructus etiam conſumptus à
die motæ litis, quia tunc incipiunt habere ma-
lam fidem , & excitantur ad inquirendum de
juribus ſuæ poſſeſſionis, indifferenter ſervat Cu-
ria Romana, & univerſa Orbis Tribunalia. Ro-
ta *deciſ. 4. num: 1. de reſtit. ſpoliat. in noviſſ.* ubi di-
cit hoc eſſe veriſſimum , & ſervari in Palatio,
Caſſador. *deciſ. 1. de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* Jo-
ann. Paul. *deciſ. 36. & 120.* Caputaq. *deciſion. 27.*
ſeu 1. part. 2. Seraph. *deciſion. 835. num: 1.* Gre
gor. XV. *deciſ. 74. numer. 1.* Caval. *deciſ 409. nu-*
mer. 5. Rota *deciſ. 3. numer. 1. part. 7. recent.* Et in
Mediolanen. Fructuum, 26. Maii, 1589. coram Car-
dinali Platto apud Marcheſ. de Commiſ. *part. 1*
fol. 206. & aliàs paſſim. Quem ſtylum retineri e-
tiam à Conſilio Neapolitano teſtatur Afflict.
deciſ. 46 num. 2. & à Rota Bononien. Benintend.
deciſ 20 per totam, Cabal. *conſ. 163 num. 32.* Nec
non in Regia audientia Cataloniæ Peguer, *deciſ.*
178. & Cancer. *var. reſolut. part. 3. cap. 16 num: 67*
& de aliis Tribunalibus atteſtatur Surdus *conſil.*
293 num: 8 & *conſ. 514 num: 5.* Fachin. *conſ. 50.*
num: 3 lib 3. quos refert , & ſequitur Rota *dicta*
deciſ. 3. n: 1. part. 7. recent.
113 Sed dices ; Quid prodeſt ut poſſeſſor malæ fi-
dei præſumptus efficiatur Dominus fructuum,
ſi nihilominus tenetur eos reſtituere ? Reſpon-
det Paulus de Caſtro in l. *Si fundum, numer. 3.*
verſ Et ſi dicatur, C. de rei vendicat. quia poteſt
eos alienare , & emptor non poterit ſuper eis
moleſtari ab ipſo, qui eſt Dominus rei, ut nota-
tur per Joan. Andr. in cap. *Conſultationibus, de ju-*
repatr.
114 Procedit autem concluſio ut ſupra firmata
non tantùm in fructibus perceptis , ſed etiam in
iis, qui percipi potuerunt ; nam omnes veniunt
reſtituendi à die motæ litis, ut eſt text. in l. 2. C.
de fruct. & lit. expenſ. ibi (Nec tantùm fructuum
præſtationem eorum , quos ipſe percipere po-
tuiſſet, non quos redegiſſe conſtat, exſolvat eo
tempore , ex quo re in judicium deducta ſcien-
tiam malæ fidei poſſeſſionis accepit) & ibi no-
tat gloſſ. in ver. *Accepit*, dicens (Nota, quod
poſt litem conteſtatam efficitur aliquis malæ fi-
dei poſſeſſor quoad hoc , ut teneatur de fructi-
bus perceptis, & percipiendis) Item gloſſ magna
in l. *Et ex diverſo, ante fin. verſ. Si verò ſit mala fi-*
dei, ff. de rei vendicat. Rota poſt alios *deciſ. 1170.*
num: 1. part. 3. diverſ. Hoc tamen videtur intelli-
gendum ſi ſit ſine titulo: nam ſi titulum habeat,
poſt litem conteſtatam tenetur tantùm de per
ceptis, non autem de percipiendis, quia ab his ti-
tulus eum excuſat , ut declarat præcitata gloſſ.
ad fin. verſ. Si verò cum titulo , & patet ex dictis ſu-
pra *num: 71.* Nam ſi malæ fidei poſſeſſor verus
116 cum titulo non tenetur de percipiendis , ut ibi

dixi , longè minus tenetur malæ fidei poſſeſſor
præſumptus per litis conteſtationem, niſi tamen
occupaverit beneficium lite pendente , ut per
Rotam *deciſ. 5. de reſtit. ſpoliat in novis.*
117 Ruſſus procedit prædicta concluſio non tan-
tùm in fructibus , ſed etiam in diſtributionibus
quotidianis: nam bonæ fidei poſſeſſor a tempo-
re controverſiæ motæ tenetur reſtituere non ſo-
lum perceptas, ſed etiam quas percipere potuiſ-
ſet, & ita bis judicavit Rota teſte Caſſador. *de-*
ciſ. 6. numer. 3. de præben. quem ſequitur Rota in
præallegata *deciſ. 1173. numer: 1. in fin. part. 3. de-*
118 *verſ.* Licèt quoad percipiendas neceſſaria ſit pro-
teſtatio, ut ibi reſolvit Rota *num: 5.* & conſtat ex
dictis ſupra *num: 49.*
119 Demum procedit eadem concluſio poſt litem
motam dumtaxat: ante motam litem Rota non
conſuevit regulariter condemnare poſſeſſorem
fructuum, ut dicunt deciſiones ſupra citatæ *num:*
120 112. Et ad hoc non requiritur bona fides poſitiva,
neque titulus verus, ſed ſufficit abeſſe malam fi-
dem, & titulum putativum , vel etiam nullum
adeſſe. l. *Sed & ſi lege, §. Scire,* & ibi DD. commu-
niter, *ff. de petit. hæredit.* & præſertim Bart. *num: 4.*
Bald. *num: 1.* Caſtr. *num. 7.* Curt Sen. *conſil: 71. nu:*
4. Soccin. Jun. *conſ. 67. num: 60. lib. 1.* & alii, quos
ſequitur Rota dicta *deciſ. 3. num: 4. part. 7. recent.*
121 Dixi *regulariter*, quia fallit hæc regula in ſex ca-
ſibus, in quibus fit condemnatio ad fructus per-
ceptos ante motam litem.
Primò enim fallit in eo; qui fuit in mala fide
ante litam motam, ut quia ſe intruſit in benefi-
cio , tunc enim condemnatur ad reſtitutionem
fructuum perceptorum à die occupationis , ſeu
intruſionis. Rota *deciſ. 7. de reſtit. ſpoliat. in novis,*
Caputaq. *dicta deciſ. 27. part. 2.* & præcitata *deciſ.*
3, num: 23. verſ. Secunda aſſerebatur limitatio, part.
7. recent.
122 Secundò fallit quando fructus percepti à bo-
næ fidei poſſeſſore ante motam litem adhuc ex-
tant , aut ſi ſunt conſumpti, ex iis tamen poſſeſ-
ſor factus eſt locupletior ; tunc enim ſunt reſti-
tuendi, vel eorum æſtimatio, ut aliis relatis fir-
mat Rota in prædicta *deciſ. 3. num: 38. part. 7. re-*
cent. Sed hæc limitatio non tranſit ſine difficul
tate, & opinio magis communis gloſſarum , &
antiquorùm eſt in oppoſitum , ut dixi ſupra *nu-*
mer. 60.
123 Tertiò fallit , quando fructus petuntur non
tanquam acceſſorii ad aliquam rem principali-
ter in judicium deductam, in quibus terminis lo-
quuntur deciſiones præallegatæ , ſed agitur ad
ipſos fructus tanquam ſortem principalem , &
capitale de per ſe, ut in penſionibus, & annuis
præſtationibus : tunc enim fit condemnatio ad
fructus perceptos à die occupationis , ſeu ſpolii,
ut perpetuò Rota in terminis penſionum, & an-
nuarum præſtationum diſtinxit, & in ſpecie co-
ram Cardinali Paleotto in *dec. 689 par. 3 diverſ.*
& coram Cardinali Platto in dicta *Mediolanen.*
fructuum 26 Maii 1589 apud Marcheſ. de Com-
miſ. *par. 2 fol. 206,* & coram Gypſio in Cæſarau-
guſtana penſionis, *15 Maii 1580.* quæ eſt *deciſion.*
176 num: 6 part. 4 diverſ. & coram Cardinali Se-
raph *deciſ. 1168 num: 3.* & coram Cardinali Sa-
craro in *Calaguritana liquidationis, 4 Maii 1611.* a-
pud eundem Mandoſ. *par. 1. fol 988 nu: 2 ad fin.* &
124 *in recent. deciſ. 317 nu: 13 par. 1.* & coram Burat: *de-*
ciſ:

ciſ.289.num:11.ubi atteſtatur de ſtylo Rotæ dari manutentionem pro terminis decurſis etiam ante motam litem quando ad illos principaliter agitur, juxta prææallegatam *deciſ.5.* Paleotti, & Seraphini & coram S.D.N. Innocentio X. in *Toletana penſionis 26. Februarii,* 1618. & noviſſimè coram Merlino in *Mediolanen. penſionis die 6. Iunii* 1633. Et in eadem 19. *Ianuarii* 1635. quæ eſt d. *deciſ.3. à num:6. uſque ad num:23. par.7. recent.* ubi aliæ concordantes allegantur, & tenet Gig. *de penſ. queſt.47. num:8.*

Ratio eſt, quia cùm ipſæmet penſiones judicio poſſeſſorio petantur, non poteſt dici facta plenaria reſtitutio juxta propoſitam actionem, niſi ſolvantur omnes in præteritum ſubtractæ, ut declarat Innoc. in cap. *Querelam, num:3. verſ. Et nota, de elect.* & Rota in d. *Mediolanen. fructuum* coram Platto. Et quemadmodum ſi petatur fundus, & ad illius reſtitutionem reus condemnetur, totus eſt reſtituendus, alioquin non diceretur reſtitutum totum, & integrum capitale: ita dicendum in penſionibus, annois legatis, & reditibus, quia non tanquam fructus acceſſoriè ad fundum, vel ſubjectum diſtinctum, ſed principaliter tanquam ſors petuntur, & debentur non ex mora, aut ex cauſa malæ fidei, ſed jore dominii, vel actionis, ut in dicta *deciſ.3. num:7.*
125 *part.7. recent.* Et in ſpecie in legatis annuis quod debeantur decurſa nedum ante motam litem, ſed etiam ante apertas tabulas, & aditam hæreditatem, ſtatimque à die mortis teſtatoris legantis, eſt text. apertus in l. *Nec ſemel in princ. verſ. Idem Celſus, & verſ. ſeq.* & ibi gloſſ. in ver. *Omnium, ff. Quando dies legati cedat*: quem ad hoc ponde-
126 rat Rota in ead. *deciſ.3. num:8.* Quinimo hoc locum habet etiamſi hujuſmodi legatum ipſi Legatario ignotum fuerit: nam adhuc debentur termini omoes decurſi, ut reſpondit Bald. *conſ. 235. Bartholomæus legavit, per totum, libro 1.* Bimius *conſ.230. numer.51 libro 2.* & per illum textum fuit judicatum in Conſilio Neapolitano,
127 teſte Vincentio de Franchis *deciſ.634.* Et generaliter in omnibus fructibus, qui conſiderantur de per ſe, & principaliter, ut alimenta, & annuæ præſtationes, quæ ſortem, & capitale conſtituunt non autem ſunt acceſſiones alterius ſortis, neque producti ab alio capitali diſtincto, qood debeantur etiam decurſi ante petitionem, & interpellationem, deducitur ex l. *Libertis, §. Manumiſſis, ff. de alim. & cibar. legat.* & ibi notat Bart. *in 6. oppoſ. num:2.* ubi rationem aſſignat; quia non tanquam uſura, ſed tanqoam ſors conſiderantur; & ſequuntur Franch. *dict. deciſ.634. ad fin.* Socin. Sen. *conſ. 41. In præſenti conſultatione, numer.8. libro 4.* & alii allegati in d. *deciſ.3. num:12. part.7. recent.*

128 Circa quartum & ultimum membrum principale, videlicet quando quis à principio fuit
129 malæ fidei, ſed ex poſt facto fuit effectus bonæ fidei, duo caſus ſunt diſtinguendi ſecundùm Abb. *hic num:* 10. ut in mala fide diſtinctum eſt ſupra *num:98.*

130 Primus caſus eſt, cùm ſupervenit bona fides cum perſonarum mutatione. Et hoc caſu ſubdiſtinguendum eſt: nam aut perſonæ hujuſmodi in univerſum jus ſuccedunt, & perſonam, cui ſuccedunt repræſentant, prout contingit quando defunctus fuit malæ fidei, & ei ſucceſſit hæres, qui rei alienæ ſcientiam non habuit, ſed
131 credidit defunctum eſſe dominom: & tunc dicta bona fides non prodeſt hæredi ad fructuum acquiſitionem; quoniam cùm ſoccedat jus omne defuncti, & in omnibus ejus perſonam repræſentet, ut in Auth. *de jurejur. à morien. præſtit.* ſequitur, ut ſuccedat quoque in vitium, ac malam fidem defuncti, quæ propterea ſibi e-
132 tiam nocet, ut eſt text. in l.2. C. *de fruct. & lit. expenſ.* poſteaquam ſtatuit poſſeſſorem poſt litem conteſtatam teneri de fructibus perceptis, & percipiendis, immediatè ſubjungit (hæredis quoque ſuccedentis in vitium par habenda fortuna eſt.) Et io l. *Cùm hæres, ff. de diverſ. & tempor. præſcript,* ubi Papinianus ait: (Cùm hæres in jus omne defuncti ſuccedit, ignoratione ſua defuncti vitia non excludit) & infra: nec enim defendetur, cùm exordium rei bonæ fidei ratio non tueatur: & in terminis noſtris voluit gloſſ. in l. *Sequitur, §. Fructus, in ver. Non fuerint, ff. de uſucap.* reddens rationem, quia hæres vitiorum, & culpæ defuncti eſt ſucceſſor, l. *Si ergo, §. Sed hæres, ff. de publician. in rem action.* & dict. l. *Cùm*
133 *hæres.* Et quia defunctus, qui erat malæ fidei, fructus percipiendo commiſit furtum, cùm rem alienam contrectaverit invito, ſeu ignotante domioo; ac proindè nec ipſe, nec illius hæres illos uſucapere ullatenus poteſt, ut l. *Sequitur,*
134 *§. quod autem*, quod ſi non poteſt uſucapere, ergò longè minus acquirere, ut d. l. *Bona fidei, §. In contrarium, ff. de acquir. rer. domin.* Idem firmat Bart. in l. *Et ex diverſo, in princ. num:12. ff. de rei vendicat.* Abb. *in d. num:10.* & Berò. *num: 38.* Ruin. *conſ. 50. Super themate, num:12. vol.5.* Soeinus *regul. 250. mala fidei poſſeſſor. ſi quis à principio fuerit; in 3. fallentia.* Afflictos *deciſ. 240. num:10.* ubi refert, quemdam hæredem à Conſilio Neapolitano condemnatum fuiſſe ad reſtitutionem fructuum ad exonerandam conſcientiam defuncti. Socin. Jun. *conſ.182. Anno præterito, numer:28. 29. & 30. vol.2.* Menoch. *de recuper. poſſeſſ. remed:55. numer. 617.* quicquid in oppoſitum levibus rationibus ſcripſerit Joan. Copus *in tract. de fruct. libro 2. titul.4. cap.3. in fine.*

135 Aut perſonæ, quæ in jus alterius ſuccedunt, non repræſentant in omnibos perſonam, à qua cauſam habuerunt, nec ab ea habent cauſam univerſalem, ſed particularem, ſeu ſingularem ut ſi quis à malæ fidei poſſeſſore emerit, aut [illegible] no acceperit non bona fide: & tunc talis bona fides in ſucceſſore ſuperveniens prodeſt ad fructuum acquiſitionem, nec inſpiciendum eſt exordium perſonæ, à qua cauſam habuit, quia ſit illius vitium non ſuccedit, ut colligitur ex dicta l. *Si ego, §. Partus, ff. de publicio, in rem action.* ubi text. conſtituit differentiam inter ſucceſſorem ſingularem, & univerſalem: & ibi hoc tenuit gloſſ. *in ver. Sed hæres,* Abb. *hic num 10. verſ. Et idem dicit in alio:* & Bero. *d. n. 38. verſ. Et ex prædictis;* Menoch. *ubi ſupra n.120.*

136 Et ex prædictis infertur, ut quod dictum eſt de hærede, qui ſuccedit in vitium authoris, minimè locum habent in ſucceſſione Prælaturæ, quia ſucceſſor Prælatus non dicitur ſucceſſor univerſalis ſui prædeceſſoris, nec illius perſonam repræſentat, ut cap *final. Ne Prælati vices ſuas,* cum ſibi not. & ideo quamvis prædeceſſor fuerit in

mala

mala fide,& fructus acquirere non potuerit; ta-
38 men Prælatus ſucceſſor, qui eſt in bona fide, fructus ſuos facit, quia licèt in Prælatura, ſeu in illius jure univerſaliter ſuccedat, non tamen ſuccedit in jus ipſius Prælati prædeceſſoris; quoniam jus ſuum non cauſat, neque conſequitur à defuncto, ſed à Superiore ipſum inſtituente: ideoque inſtituens, & conferens dignitatem & Prælaturam Eccleſiaſticam dicitur illi donare,& ab eo tanquam à donatore dicitur jus provenire, ut cap. *Relatum*, cum ibi notatis: & cap. *Inter cæ-*
39 *tera, de præben.* Et ideo ſucceſſor in Prælatura poteſt præſcribere, & bonam fidem habere. & conſequenter fructus acquirere, quamvis prædeceſſor hoc non potuerit,& malam fidem habuerit: quare mala fides prædeceſſoris Prælati non nocebit ſucceſſori, qui in vitium, & culpam prædeceſſoris ſuccedere non dicitur, ut not. in cap. *De quarta, de præſcript.* & in cap. *Cura, de jure patr. in fine gloſſa magna*: & habetur in cap. *Si diligenti, de præſcript.* & per Dyn. in cap. *Poſſeſſor, de reg. jur. lib. 6.* & ſequuntur hic Abb. *dicto n. 10. verſ. Secus puto in Prælato.* & Bero. *n. 39.*

40 Secundus caſus eſt, quando bona fides ſupervenit ſine mutatione perſonarum: & hoc caſu ſimiliter ſubdiſtingue: nam quandoque ſupervenit ex juſta, & legitima cauſa putandi ſe bonæ fidei poſſeſſorem; & tunc bona fides ſuperveniens prodeſt ad acquiſitionem fructuum, nec ſpectandum eſt initium poſſeſſionis malæ fidei, ſed bonæ fidei ſupervenientis ex juſta,& legitima cauſa: nam à tempore ſupervenientis bonæ fidei poſſeſſor incipit acquirere fructus poſtea perceptos, non autem antea perceptos tem-
41 pore poſſeſſionis malæ fidei. Quandoque verò nulla ſupervenit juſta cauſa, ſed poſſeſſor ſolâ cogitatione exiſtimavit eſſe bonæ fidei; & tunc talis ſimplex cogitatio bonæ fidei nihil operatur, nec efficit, ut quoad juris effectus poſſeſſor dicatur eſſe bonæ fidei, quia ſine juſta & legiti-
42 ma cauſa ſuperveniente nemo poteſt mutare ſibi cauſam poſſidendi, l. *Non ſolum, §. 1. ff. de uſurap.* l. *Cùm nemo*, cum ibi not. *C. de acquir. poſſeſſ.* & l. *3. §. Illud, ff. eod.* l. *Sed tantùm ex juſta cauſa, & legitimo titulo*: & ideo poteſt incipere illud uſucapere, quod priùs non poterat propter malam fidem, quam habebat, ut in citatis juribus: & in hac diſtinctione reſident hic Abbas *num. 10. verſ. Quandoque ſupervenit*, & Bero. *n. 40. verſ. Secunda ſit concluſio*; & *n. 41.* & eſt ex mente Bart. in d. l. *Sequitur, §. Fructus, circa medium, ff. de uſucap.* Et ex his expedita ſunt quatuor membra ſuperiùs propoſita.

DE RESTITVTIONE Spoliatorum.

Cap. Literas.

LITERAS. Si contra petentem reſtitutionem conjugis opponatur conſanguinitas in gradu prohibito, & offerantur probationes paratæ, recepto ab opponente juramento de malitia, negabitur reſtitutio quoad thorum, & fiet quoad reliqua. Si verò probationes promptæ non ſint, fiet plena reſtitutio, niſi ſit magna viri ſævitia. Hoc dicit ſecundùm Jo. Andr. & omnes; & ſunt duæ partes principales. Prima ponit thema, & conſultationem. Secunda reſpondet, ibi, *Sanè*, & hæc ſubdividitur, ut per eum.

Pro intellectu hujus Decretalis vide quod ſcripſi in c. *Ne innitaris, n. 399. & ſeq. ſuprà de conſtitut.*

DE PROBATIONIBVS.

Cap. Ex Epiſtolæ.

SVMMARIVM.

1 *Reus actori ſua propria inſtrumenta edere non tenetur.*
2 *Imperator in cauſa cum ſuo ſubdito in temporalibus ſubeſt Papæ tantum, non autem inferiori; in ſpiritualibus verò ſubeſt etiam Epiſcopo ſuo.*
3 *Pacta inita à Principe cum ſubdito ſervanda ſunt etiam per ſucceſſorem.*
4 *Reges multi ſunt, qui Superiorem in temporalibus non recognoſcunt.*
5 *Species extracta de genere non perimit genus.*
6 *Obſequiorum neceſſitas ſubjectionem arguit.*
7 *Princeps legem facit tanquam Princeps; contractum verò tanquam privatus. & n. 23.*
8 *Contractus etſi ab initio ſint voluntatis, tamen poſt factum etiam cum Principe ſunt neceſſitatis. & n. 23.*
9 *Camera an poſſit redimere officia, & loca montium pro pretio, quo in prima erectione vendita fuerunt, vel potius pro pretio ultimarum venditionum. & n. ſeq. uſq. in fin.*
10 *Pactum de redimendo in Bullis erectionis officiorum non apponitur expreſsè, ſed ſupponitur redimendi facultas.*
11 *Emptor in redemptione officij recuperare debet nedum pretium, sed etiam pretij acceſſionem.*
12 *Pretij acceſſio eſt ejuſdem naturæ cum principali.*
13 *Eccleſia, & pupillus tenentur in eo, in quo facti ſunt locupletiores.*
14 *Clauſula, rebus ſic ſtantibus, ſemper in contractibus ſubintelligitur.*
15 *Idem in privilegijs.*
16 *Pretium inſpicitur de tempore venditionis, non autem promiſſionis de vendendo.*
17 *Loca montium ceſſante pacto de redimendo, an poſſint per Cameram redimi, & n. ſeq. uſq. in fin.*
18 *Privilegium conceſſum ex cauſa oneroſa non poteſt per Principem revocari.*
19 *Privilegia Auditoribus Rotæ conceſſa in remunerationem laborum ſunt irrevocabilia.*
20 *Contractus à Principe initus etiam cum ſubditis irrevocabilis eſt.*
21 *Quod maximè procedit in Principe Eccleſiaſtico.*
22 *Deus quoque ex ſua promiſſione obligatur.*
23 *Imperator, vel Papa nec de plenitudine poteſtatis poſſunt contravenire contractui.*
24 *Idem in ſucceſſore.*
25 *Nihil eſt quod lumine clariore præfulgeat, quàm*

recta fides in Principe,

26 *Princeps ſi poſſet liberè contractum à ſe initum infringere, careret hominum commercio in contrahendo.*

27 *Pœna maxima eſt inter homines eſſe, & hominum carere commercio.*

28 *Contractus omnes, qui à Principe celebrantur, habent naturam bonæ fidei.*

rinceps debet habere unum calamum, & unam linguam, & eſſe immobilis ſicut lapis angularis, & polus in cælo.

30 *Princeps etſi ſolutus ſit legibus, tamen à naturali ratione & æquitate, quæ contractibus ineſt, non eſt ſolutus.*

31 *Papa contrahendo obligatur jure naturali, à quo ſurgit æquitas obligationis.*

32 *Contractus ratione conſensûs ſunt de jure naturali, cui etiam Princeps ſubjicitur.*

33 *Regularium conceſſio non valet in præjudicium Succeſſoris, niſi ſint ſolita concedi per Principem.*

34 *Princeps ex juſta & rationabili cauſa reſpiciente publicam utilitatem poteſt contractum reſcindere; & cauſa præſumitur in Principe.*

35 *Declaratur procedere ſi publica utilitas aliàs haberi non poſſit, quàm ſi auferatur tertio jus quæſitum ex contractu.*

1 EX EPISTOLÆ. Reus actoris ſua propria inſtrumenta edere non tenetur. Hoc dicit: Dividitur in duas partes. In prima petitio. In ſecunda ipſius repulſio, ibi, *ſed ad hoc.*

2 Nota primò ex text. in cauſa inter Imperatorem & ſubditum ejus, Papam eſſe judicem, & non inferiorem, quia Imperator alium non recognoſcit. Quod eſt verum in temporalibus ſecundùm Butr. & Imol. *hic.* Sed in ſpiritualibus ſubeſt etiam Epiſcopo ſuo, c. *Novit, ſuprà de Iudic.* c. *Epiſcopi,* 11. *q.* 3.

3 Secundò nota ibi, Inter Juſtinianum Principem, & Prædeceſſores ſuos pacta inita inter Imperatorem cum ſubdito ſervanda eſſe etiam per Succeſſores, prout hunc textum ad hoc allegat Cyn. in leg. *Digna vox, C. de legibus,* & notant hîc Joan. Andr. Butr. Card. Felin. Dec. & alij com-

4 muniter. Sed communis intellectus videtur obſtare, quòd non apparet Regem Tancredum fuiſſe ſubditum Imperatoris; & multi ſunt Reges non recognoſcentes Imperatorem, ut de Rege Francorum eſt textus in cap. *Per venerabilem,* ibi, (Cùm Rex Superiorem in temporalibus minimè recognoſcat,) *infrà, qui filij ſint legitimi,* Et quamvis gloſ. verbum illud, *recognoſcat,* intelligat de facto & non de jure; tamen contra eam tenet ibi Innoc. *n.* 3. *in ver. Recognoſcat,* & Hoſt. *num.* 6. Vincent. & Joan. de Deo in c. *Etſi neceſſe, de donat.* Spec. *in tit. de appellat.* §. *Nunc tractemus.* Et de Rege Hiſpaniæ tradit gloſ. *penult.* in c. *Hadrianus,* 63 *diſtinct.* dicens Hiſpaniæ Reges non ſubeſſe Imperio, quia Regnum ab hoſtium faucibus ſuo ſanguine eruerunt, Oldrad. *conſ.* 69. *Conſuevit, n.* 9.

At reſpondetur, cùm Imperator de jure in temporalibus ſit Dominus totius mundi. l. *Deprecatio, ff. ad l. Rhod. de jact.* Regem Vinceſtriæ, de quo textus loquitur, cenſeri ſubditum Imperatoris, quamdiu non apparet de exemptione, ut obſervat Barbat. in cap. 1. *col.* 13. & poſt eum

5 Dec. *ibi n.* 21. *de Conſtitut.* facit quod not. Bellam. *conſ.* 42. *Dominus Hugo, n.* 8. 9. & 10. ubi ait, Imperatorem non deſinere eſſe univerſalem eo, quòd Rex Franciæ, & alij Reges eum non recognoſcant, quia ſpecies extracta de genere non perimit genus. De quo tamen vide plenè per Oldrad. *conſil.* 69. incip. *Conſuevit dubitari an omnes Reges & Principes debeant de jure ſubeſſe Imperato-*

6 *ri, per tot.* Adde hanc ſubjectionem Regis inſinuari hic in textu, quia ſecundùm expoſitionem gloſſ. & DD. in pactis initis cum Juſtiniano Principe continebantur quædam obſequia Imperatori exhibenda à Prædeceſſoribus Regis, & ab ipſo: obſequiorum autem neceſſitas ſubjectionem arguit, cap. *Eccleſia S. Mariæ in princip. de Conſtit.* Præterea ſecundùm Dec. *loco citato,* etſi non conſtaret de ſubjectione Regis; tamen ratio naturalis conſensûs, ob quam Princeps tenetur ad obſervantiam contractûs, æquè militat ſi contractus celebretur cum ſubdito, ac ſi cum alio.

Deinde contra communem intellectum videtur obſtare, quòd cùm Princeps ſit ſolutus legibus, leg. *Princeps, ff. de leg.* & leg. *Digna vox, C. eodem,* non videtur obſtrictus ad obſervantiam contractûs, cùm potentius ſit jus ſtatuti, quàm pacti, Bart. in l. *Alia,* §. *Eleganter, ff. Solut. matrimon.*

7 Cæterùm reſponderi poteſt, militare diverſam rationem, quia legem facit tanquam Princeps, cui ſoli talis facultas competit, l. *fin. C. de legib.* Sed contractum facit tanquam privatus, quia utitur jure communi, & non conſideratur ut Princeps, ut per Dec. *hic n.* 16. & in d. c. 1. *n.* 22. *de Conſtit.* Item Deus ſubjecit Imperatori leges, & non contractus, ut Bald. inquit in c. 1. *de natura feudi.* Item ſine injuria beneficium ſuâ proviſione quæſitum alicui tolli non poteſt, licèt ſecus ſit in proviſione legali: Hinc dicitur, lex non tuum, ſed ſuum tibi denegat auxilium, ut not. in l. *Aſſiduus, C. Qui potior. in pign. habeant.* Ita Anchar. *conſ.* 2. *Vt cautum eſt, n.* 4. Stante igitur rationis diverſitate non procedit hoc caſu argumentum de lege ad contractum, ut not. in l. *Non impoſſibile, ff. de pactis.*

8 Stat igitur concluſio, quòd Princeps obligatur ex contractu inito etiam cum ſibi ſubjectis: nam etſi ab initio contractûs ſint voluntatis, tamen poſt factum etiam in Principe ſunt neceſſitatis, ut ait Chriſtophor. Caſtilion. *conſil.* 8. *in facto n.* 21.

9 His expeditis, QUÆRO, poſitis Bullis Officiorum, & Montium vacabilium, in quibus adeſt pactum de redimendo: & poſito quòd tandem Officia, & loca Montium ſæpius vacantia per obitum, aut alio modo à Camera Apoſtolica majori pretio, quàm in primæva erectione vendita fuerint. An vigore dicti primi pacti poſſit Camera Apoſtolica redimere officia, & loca Montium prædicta pro illo pretio, quo in prima erectione vendita fuerunt, vel potius pro pretio ultimarum venditionum.

Secundò poſitâ erectione Montium tam vacabilium ſuper reditus Cameræ Apoſtolicæ: & quòd in illorum erectionem non adſit aliquod pactum de redimendo, vel de non redimendo

An

An loca Montium prædicta redimi poſſint à Cameta Apoſtolica.

In prima difficultate ſupponitur in Bullis erectionis Officiorum, & Montium adeſſe pactum de redimendo, ſuper quu puto animadvertendum, in prædictis Bullis hoc expreſsè non legi, ſed tantùm hoc colligi ex ea parte, ubi Camera obligat bona ſua pro cautela & ſecuritate emptoris; & inter alias obligationes exprimitur, ut in eventum revocationis, ſeu alterationis officij, ſeu extinctionis Montium teneatur ad reſtitutionem pretij; & ſic potius in illis ſupponitur extinctio facto Principis, ſeu alio modo, quàm diſponatur ut poſſint redimi, ex vulgari regula, quod verba, quæ ſupponunt, regulariter non diſponunt, l. *Ex facto, la prima. ff. de hared. inſtit.* Clem. 1. *de prab.* Rota *deciſ.* 23. *de Proc. in antiq.* Præſertim quia hæc pretij reſtitutio eſt poſita ad favorem emptoris, & pro ejus cautione in eventum evictionis. Et ideò non debet in ejus odium retorqueri, ut ex eo, quod promittatur reſtitutio pretij in eventum evictionis, ſeu redemptionis, cenſeatur data facultas evincendi contra mentem contrahentium, l. *Non omnis, ff. ſi cert. pet.* l. *Quod favori, Cod. de leg.* c. *Quod ob gratiam, de reg. jur. lib. 6.*

Deveniendo ad primum dubium, videtur dicendum redemptionem fieri debere pro pretio, quo hujuſmodi officia, & loca Montium fuerunt ultimo loco vendita per Cameram, non autem pro pretio, de quo in prima erectione; quia cùm hujuſmodi officia, & loca Montium per obitum illa obtinentium, aut alio modo reverſa fuerint ad Cameram, & deinde revendita majori pretio, ſi primum tantùm pretium reſtitueretur, emptor eſſet in damno, quia non conſequeretur pretium à ſe ſolutum Cameræ Apoſtolicæ, & Camera locupletaretur cum alterius jactura,
11 quorum neutrum fieri debet; nam quòd emptor indemnis eſſe debeat, & ſic recuperare nedum primum, & principale pretium, ſed etiam hanc pretij acceſſionem, ſeu augmentum, probat tex. in leg. *Debet, ff. de adil. edic.* ubi factà redhibitione venditor tenetur reſtituere emptori non ſolùm pecuniam, quam dedit, ſed etiam ſi quid acceſſionis nomine ſolverit. Facit text. in leg. *in tantum, ff. de liberal. cauſ.* ubi is, qui ſe paſſus erat venundari, ſi in libertatem proclamet, tenetur non ſolùm pretium, ſed etiam quod pre-
12 tio acceſſit, reſtituere. Et ratio eſt, quia hujuſmodi acceſſio, ſeu augmentum pretij eſt ejuſdem naturæ, & eodem jure regitur cum primo. Cui additur, l. *Etiam,* & ibi Bald. *de jure doe.* Tiraquell. qui alios allegat, *de retract. Lignan.* §. 1. *in gloſ.* 18. *num.* 50. *cum ſeq.* Quod autem Camera non debeat locupletari eum aliena jactura, probatur ex cap. *Locupletari, de regul. jur. lib. 6.* not. Innocent. & DD. in cap *Quia*
13 *pleriqi.e, de immunit. Eccleſiarum.* Et quia Eccleſia tenetur in eo, in quo eſt facta locupletior, gloſ. & Bart. in Authent. *Qui res, C. de Sacroſanct. Eccleſ.* Abb. in cap. *Si quis Presbyterorum, in fin. de rebus Eccl ſ. non alienand.* prout in ſimili videmus de pupillo, cui Eccleſia aſſimilatur, l. *Orphanotrophos, C. de Epiſc. & Clerie.* Qui ſi velit recuperare rem venditam abſque tutoris authoritate, tenetur reſtituere pretium etiam quatenus eſt factus locupletior. l. *fin. de Vſucapion.* l. 1. *ff. de Proſſ.* Fagn. in 2. *Decretal. Tom.* 3. *author. tutor.* Dec. *conſil.* 282. *n.* 4. qui plura congerit.

Neque obſtat quòd emens ultimo loco à Camera pro majori pretio potuerit cogitare hujuſmodi officia, & Montes redimi poſſe pro pretio ſtatuto in Bulla erectionis: Et ideo imputet ſibi ſi majori pretio emit. Quia potius ſtantibus ſupradictis veriſimilius eſt eum cogitaſſe ſe recuperaturum à Camera pretium nedum in ipſa erectione, ſed etiam ultimo loco ſolutum d. l. *Debet,* & l. *In tantum.* Idque non obſtante pacto, de quo in Bulla erectionis: quia intelligitur rebus ſic ſtantibus; & ſic dummodo poſtea ad manus Cameræ non pervenerit majus pretium,
14 quàm fuerit in prima erectione ſtatutum: Semper enim in contractibus ſubintelligitur clauſula, *rebus ſic ſtantibus,* l. *Quaro,* §. *Inter locatorem, ff. de*
15 *locat.* l. *Cùm quis, in princip. ff. de ſolut.* Quod procedit in qualibet materia, & etiam in privilegijs, c. *Suggeſtum, de decim.* latè Jaſ. in l. *Quod ſervus, ff. de cond ob cauſ.*

16 Et hæc facilius procederent, ſi in pacto de redimendo non eſſet expreſſum certum pretium, quia hoc caſu non intelligeretur de eodem pretio, ſed de juſto ac legitimo inſpecto tempore retrovenditionis, quia, ut inquit Bald. in l. 1. *col. penult. verſ. Idem nota, C. Communia, de legat.* pretium inſpicitur de tempore venditionis, non autem promiſſions de vendendo. Et faciunt notata per Bart. in l. *Titius, la prima, n* 4. *ff. de action. empt,* videlicet pretium inſpici de tempore evictionis, non autem de tempore, quo fuit facta venditio. Et in terminis retrovenditionis ex pacto tradit gloſſ. in l. 1. *in ver. Non actus;* & ibi Salic. *n.* 6. *C. quan. lic. ab empt. diſcedere.* Anton. de Burgos in cap *Ad noſtram, n* 45. *de empt. & vendit.* Gozad. in leg. 2. *quaſt* 17. *num.* 131. & Cagn. *n.* 41. *in* 8. *not.* & *in alia repet. n.* 93. *C. de pactis inter empt. & vendit.* Tiraquell. *de retract. conven.* §. 1. *gloſ.* 3. *n.* 2.

17 Quantum ad ſecundam difficultatem, ceſſante pacto de redimendo, loca Montium non videntur poſſe per Cameram redimi, ſive verſe-
18 mur in privilegio, ſive in contractu: nam privilegium u ſit conceſſum ex cauſa onerosa, & ſic mediante ſolutione magnæ quantitatis pecuniarum non poſſe per Principem revocari, tradit Bald: in leg: *Qui ſe Patris, n.* 34 *C. Vnde liber.* Alex: *conſ: ult: n* 18. *lib:* 4. Socin. *conſ:* 87. *n.* 12. *lib:* 3. Gabr: *conſl:* 7. *de jure quaſit: non tollen: n.* 5. Berous *hic nu.* 16. & 17. Quia cenſetur hoc caſu orta mutua obligatio ex conſenſu utriuſque partis, quæ alterà invità, & renuente tolli non poteſt, Bart. in leg. *Quod ſi mei, ff de decret. ab Ordin: facien.* & in leg: *Omnes populi, in* 3. *quaſt:*
19 *principali de juſt: & jur.* Felin: in c *Cùm olim, col:* 3. *de re judic.* Facit quod ſcripſit Rom: *conſil:* 436. *Quod indultum, n.* 4. *in fin verſ: Septima principalis,* ubi ex facto conſuluit privilegia Auditoribus Rotæ conceſſa in remunerationem laborum, quos jugiter patiuntur pro Reipublicæ utilitate, eſſe irrevocabilia, quia tranſeunt in contractum. Cujus dictum ſequitur Rebuff: *ſuper concord: in prafat: ad rub: de collation: ante fin: verſ: Item quando privilegium.* Idemque generaliter de privilegijs conceſſis propter benemerita, reſpondit Oldrad: *conſil:* 266. *In Chriſti nomine, num:* 7. *verſ: Praterea.*

20 Contractum verò cum Principe initum etiam cum ſubditis eſſe irrevocabilem, probat textus hic. Et eſt communis opinio, ut teſtatur Jaſ. *conſ: 1. in princip: lib: 1.* & patet ex dictis *ſuprà in 2. notab.*

21 Quod præcipuè habet locum in Principe Eccleſiaſtico, quia Eccleſia eſt cultrix Juſtitiæ, quæ quicquam, injuſtum non patitur in ſe, vel alium fieri, ut cap. 1. §. *Sed diverſum, de alienat: feud* Ita Rom: *conſ: 352. Quaritur, n. 16. verſ. Et hoc maximè.* Et multò magis procedit in Summo Pontifice, ut dicit *hic* Bero: *n. 29.*

22 Qui immò etiam Deus obligaretur ex promiſſione, ut verbis Baldi utar in leg. 1. *in princip: ff. de pact:* ubi Magiſtrum ſententiarum refert ita
23 dicentem. Quod adeo verum eſt, ut nec etiam de plenitudine poteſtatis poſſit Imperator, vel Papa contravenire contractui, ut idem Bald. not: in cap: 1. §. *Ad hoc, col: 5. ff. de pac: juram: firman.* Paul: de Caſtr: in leg: *Digna vox, C. de legibus,* Soc: *conſ: 86. nu. 14. lib:* 4. ubi allegat eundem Paulum de Caſtr: in leg: *fin: C. de tranſaction:* Dec: in cap: 1, *n. 20. de conſtit.* Unde Gemin: *conſ: 74. Attentis, in princip:* ait: (non obſtare ſi dicatur, Papa eſt Princeps habens ſupremam poteſtatem: ergo ſibi eſt poſſibile tale vitium tollere. cap: *Cuncta per mundum.* & cap: *Per Principalem, 9. q. 3.* cum ſimil. quia illud non procedit in contractibus, vel pactis geſtis per Principem etiam cum ſibi ſubjectis, quia talia per Principem ſunt ſervanda.) Hæc Gemin. ſubdens de hoc eſſe textum hic. Idem ex facto reſpondit latè Card: Zabarell, *conſ. 147. Dominus noſter Papa,* dicens: (Licèt Papa dicatur habere Summam poteſtatem in tantùm quòd contractum nullum validare poteſt, tamen procedit quatenus conſideratur Papa tanquam Summus Pontifex; ſed quando contrahit, tunc conſideratur tanquam privatus, & tenetur obſervare, allegat textum hîc. Et infrà. Non ſubeſt ergo honeſtas ſi contravenire velit, cùm de jure non poſſit. Imo ſicut in privato contractus à principio eſt voluntatis, ex poſt facto eſt neceſſitatis, leg *Sicut, C. de action. & obligat.* Ita & in Principe à paritate rationis.) Hæc Card. qui latius ibi proſequitur, & loquitur de plenitudine poteſtatis, ut patet in Bulla Bonifacij ab eo relata in themate, quemadmodum etiam loquuntur in cap. 1. *de conſtit.* Abb. *n. 7. verſ: Et idem dicit,* & Dec. *n. 20. verſ: Et iſta limitatio.*

24 Et idem juris eſt in ſucceſſore: nam nec ipſe poteſt reſilire à contractu per prædeceſſorem inito, ut initio diximus de plenitudine poteſtatis, ut ſcripſit Paul. de Caſtr. in l. *Digna vox, C. de legib.* cum alijs allegatis per Gabriel. *concl. 5. de jure quaſ. non tollen. n. 18.* Nec audiendi ſunt, qui dicunt Principem id poſſe etiam ſine cauſa de poteſtatis plenitudine, ſed tamen graviter peccare, ut hic per Bero. *num. 22.* Quoniam ad peccatum non ſe extendit potentia Principis, imo nec potentia Dei. S. Thom. *in 1. part. q. 25. art. 3. ad 2.* latè Cardin. *conſ. 142. Punctus quæſtionis, n. 2. verſ. Sed his litteris non obſtantibus,* & ſcripſi pleniùs in cap. *Conſultationibus, nu. 46. 50. & 77. de Cler. agrot.*

25 Propoſitæ autem aſſertionis multiplex ratio affertur à Doctoribus.

Primam ponit Anchar, *conſ. 2. Vt tractum eſt, n. 3.* quia nihil eſt quod lumine clariore præfulgeat, quàm recta fides in Principe. Epiſt *Inter claras, C. de Summ. Trinit. & fid. Cathol.* Unde dicit Bald *conſ. 24. Ius Abbatialis dignitatis, nu. 1. lib. 2.* fides contractûs & a Papa, & a Cæſare ſervari debet, imò & Deus arctat ſeipſum ex lege promiſſionis; & non ſervare fidem contractûs eſt mentiri, l. *Dolus, ff. mandati.* Abominabile autem eſt mendacium, & ſtellionatus in ore Vicarij Jeſu Chriſti, & horribile; & ideo tenetur promiſſa ſervare.

Secundam rationem ex abſurdo adducit Cardin. *dict. conſ. 147. n. 91. verſ. Præterea hoc eſſet graviter,* Quia ex eo quòd Princeps deciperet illos, qui cum illo contraxerunt, ſcandalizarentur Catholici, quod Papa non intendit, cap. *Nihil, de præſcr.*

26 Tertia ratio, quæ ex præcedenti conſequitur, affertur à Baldo in l. *Princeps, in fin. ff. de legibus,* & Rom. *conſ. 352. Quæritur primò, n. 24.* Quia ſi eſſet in ſola Principis voluntate contractum, quem cum ſubdito facit, infringere, nullus veriſimiliter contraheret cum ipſo; & ſic hominum commercio careret in contrahendo: eſſet autem abſurdum, ut qui Princeps eſt omnium, careret commercio hominum. Et ſumitur hæc ratio ex textu ad propoſitum notabili in l. *Quod ſi
27 minor, §. Non ſemper, ff. de minor.* Inter majores enim pœnas revocatur inter homines eſſe, & hominum carere commercio, leg *Si quis ad Sanctam,
28 C. de Apoſt.* Quæ ratio indicat hoc in favorem Principis introductum eſſe. Sed tamen ob utilitatem privatorum potius videtur principaliter conſtitutum, ne cum ipſorum jactura decipiantur. Et ideo omnes contractus, qui fiunt à Principe, habent naturam contractûs bonæ fidei, ut inquit Bald. in c. 1. § *Si quis verò, in princ. de pace Conſtan.*

29 Quartam rationem ponit idem Bald. *conſ. 327. Prædic. num. 4. lib. 1,* quia Princeps debet habere unum calamum, & unam linguam, & non plures linguas, quia ſcriptum eſt: *Quæ procedunt de labijs meis, non faciam irrita.* Et ideo debet eſſe immobilis ſicut lapis angularis, & ſicut polus in cœlo.

30 Quinta ratio eſt ejuſdem Baldi in l. *Ex imperfectis, ad fin. C. de teſtam.* & Decij *hic n. 3.* quia in contractibus æqualitas requiritur; & ideo Princeps jure communi utitur d. l. *Ex imperfectis.* Et quamvis Princeps lege poſitivâ ſit ſolutus, tamen ut formaliter inquit Bald. in l. *Si aquam, n. 45. verſ. Hoc facit ad propoſitum noſtrum, C. de ſervit. & aqua.* Lege poſitivâ Princeps obligatur à dictamine rationis; quia eſt animal rationale; ideo eâ non eſt Princeps ſolutus. Nulla enim authoritas neque Principis, neque Senatûs poteſt facere, quòd Princeps non ſit animal rationale mortale, nec eum abſolvere à dictamine rationis, l. 2. *ff. de uſufruct. ear. rer.*

31 Ultima & potiſſima ratio in hac materia eſt, quam adducit Card. *in d. conſ. 147. num. 7.* Abb. in d. cap. 1. *n. 7 de Conſtitut.* & Doctores communiter hîc, quia Papa contrahendo obligatur jure naturali, à quo ſurgit æquitas obligationis, l. *prima, ff. de pact.* Quod autem habet ſubſiſtentiam, de jure naturali à Principe tolli non poteſt, l. *fin. C. Si contra jus, vel utilit. publ.* & not. Innocent. in cap. *Quæ in Eccleſiarum, de conſtitut.* Ad idem quod

quod tradit Barbat in dict. cap. *primo, coll:* 3. & Dec. *num:* 21. *de conſtitut.* dum dicunt Principem obligari ex contractu ratione conſenſus, qui eſt de jure naturali, cui etiam Imperator, & Papa ſubjiciuntur. Clem. *Paſtoralis, de re judic.* Et in idem recidit quod ait Rolan. a Valle *conſ:* 66. *n.* 4. *lib:* 2. Contractus eſſe de jure gentium, quod eſt immutabile, & non poteſt tolli per Principem.

33 Nec applicatur quod in præjudicium ſucceſſoris non valeat conceſſio facta de Regularibus. Bald. *in tit: de pace Conſtitut: in ver: Amplius conſueverunt*: quia præter id, quòd non verſamur in Regalibus, quæ in ſignum dominij, & ratione juriſdictionis competunt, de quibus loquitur Bald. & alij, qui ipſum ſequuntur. Hæc concluſio non procedit in regalibus, quæ ſolita ſunt concedi per Principem. Claud. de Seiſel. *in tit: qui feud: dare poſſ. coll:* 3. præſertim ubi non inducitur notabilis diminutio Principatûs, ut poſt alios tradit Gabr. *d. concl:* 5. *n.* 8.

34 Neque obſtat ſi dicatur ſaltem ex juſta, & rationabili causâ reſpiciente publicam utilitatem princeps poteſt reſcindere contractum, Aym. *conſ.* 5. *num:* 4. Quia ex juſta cauſa poteſt dominium rerum auferre uni, & dare alteri, leg. *Benè à Zenone*: & ibi Bald. C. *de quadrienn. præſcript.* l. *Lucius. ff. de evict.* Innocent. in dict: cap: *Quia plerique, num:* 5. *de immunit: Eccleſ.* & in cap: *Debitores, de jurejur.* Unde ſicuti poteſt ex cauſa tollere jus quæſitum; ita & contractum reſcindere, quæ cauſa benè præſumitur in ſupremo principe. Ita Alex. *conſ.* 1. *num.* 11. & 12. *verſ. Venio ad ſecundum lib.* 2.

35 Id, inquam, non obſtat, quia intelligitur quando aliàs publica utilitas haberi non poſſet, niſi auferetur tertio jus quæſitum ex contractu, ut poſt Hoſtieoſem, & alios declarat Gabriel *dict. concl.* 2. *n.* 4. *de jure quæſit. non tollen.* quod non verificatur hoc caſo, ubi agitur de privato intereſſe Ærarij ipſius Principis, & nulla adeſt cauſa, quæ Principem cogat ad redimenda loca Montium in præjudicium eorum, qui bona fide cum Principe contraxerunt. Unde aliud dicendum eſſet, ſi verè hujuſmodi ratio vigeret per ſupradicta. Quæ tamen correctioni ac judicio S.D.N. Papæ in omnibus, & per omnia ſubmitto.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. Sicut.

S V M M A R I V M.

1 *Conſuetudo non valet ultra probationem plenam exigens juramentum. & n.* 8.

2 *Intentionem ſuam fundare quis dicitur, quando plenè probat id quod intendit, vel quando habet pro ſe juris aſſiſtentiam.*

3 *Teſtes & inſtrumenta eundem vim habent ad plenam probationem faciendam.*

4 *Probatio per ſcripturam in quibus caſibus requiratur.*

5 *Iuramentum ſuppletorium tunc demum eſt deferendum, cùm aliæ probationes deficiunt, dummodo tamen ſaltem ſemiplenè ſit probatum.*

6 *Et habito reſpectu ad legalitatem perſonæ, & quantitatem cauſæ. & n. ſeq.*

7 *Iuramentum in ſupplementum, ut deferri poßit, quæ requiſita debeant concurrere, & in quibus caſibus non ſit deferendum.*

8 *Conſuetudo exigens juramentum ultra plenam probationem adverſatur juri naturali, ſcripto, & divino.*

9 *Conſuetudo invalidans plenam probationem, aut eam reſtringens non valet.*

10 *Pactum juratum de conficiendo inventario rerum reſtituendarum ſoluto matrimonio an impediat probationem per teſtes. & n. ſeq.*

11 *Pactum ut probatio rerum reſtituendarum ſoluto matrimonio aliter fieri non poßit, quàm per inventarium, an firmetur juramento. & n.* 16, *& ſeq. uſq. in fin.*

12 *Inventarij conficiendi obligatio non impedit, quin rei veritas aliunde probari poßit.*

13 *Scriptura ex eo quod de illa conficienda partes paciſcantur, non efficitur de ſubſtantia actus.*

14 *Probationum renuntiatio non præſumitur, niſi probetur.*

15 *Pactum & rerum traditio aliàs quàm per inventarium probari non poßit eſt nullum & n.* 18.

26 *Et un firmetur juramento. & n.* 18. *& n. ſeqq. uſq. in fin.*

19 *Iuramentum non debet eſſe vinculum iniquitatis.*

20 *Item contra bonos mores non eſt obligatorium.*

21 *Nec de re vetita ob publicam utilitatem.*

22 *Iuramentum contra publicam utilitatem ſecundariò, non autem principaliter valet.*

23 *Pactum ut non liceat probare niſi per ſcripturã, eſt contra bonos mores.*

24 *Iudex officio poteſt recipere teſtes non obſtante partium juramento, quòd veritas aliter probari non poßit, quàm per ſcripturam.*

25 *Iuramentum de teſtibus non inducendis non obſtat, quin produci poßint ex ubertate fidei, & authoritatis.*

26 *Probatio per quinque teſtes æquipollet probationi inſtrumentali.*

27 *Veriſimilitudo in probationibus præcipuè ſpectanda eſt.*

1 SICUT. Actor qui plenè probavit, non debet compelli jurare. Joan. Andr. Bald. & Anchar. Subaudi etiamſi hoc habeat conſuetudo, ut in textu Bellam. Cardin. & Aretin. Vel ſic, & formalius non valet conſuetudo ultra probationem plenam exigens juramenta. Hoc dicit: Butr. Abb, Aretin. & Decius. Addunt Abbas & Felin. ſine cauſa rationabili. Sed hoc non colligitur ex textu. Dividitur in duas partes. Prima narrat conſuetudinem, quam ſecundò improbat ibi, *not cum.*

2 Nota primò ibi, *Intentionem ſuam fundaverit*, quòd aliquis dicitur intentionem ſuam fundare, cùm plenè probat id, quod intendit, ſecundùm Abb. *hic in* 1. *notab.* Aliàs dicitur quis fundare ſuam intentionem, quando habet pro ſe juris communis aſſiſtentiam, ut legitur & notatur in cap. *cum perſonæ. de privileg. lib.* 6. & ſcripſi plenè in cap. *Nullus, à n.* 27. *infra de Paroch.*

3 Secundò nota ibi, *Inſtrumentis, aut teſtibus.* Eandem vim ad fundandam intentionem, & ple-

nam probationem faciendam obtioere teſtes, & inſtrumenta, cap. *Cùm Ioannes, §. Porrò, infra de fid: inſtrument.* ibi eandem vim obtineant inſtrumentorum, fides, & depoſitiones teſtium, cap. *Tua, de Cleric: peregrin:* l. *In exercendis C. de fide inſtrum.* Hoſtienſ. *hic n. 1. in verb: Inſtrumentis, aut teſtibus* Fallit in caſibus, in quibus lex non confidit de teſtibus, & requirit ſcripturam quos enumerat gloſ. in cap. 1. *de cenſibus, lib: 6. in verb: In ſcriptis*, ad quem quotidie recurritur, Speculat. *in tit: de Inſtrum: edition: §. Reſtat, verſ. Sed ſi a. q.* Alex. *conſ: 107. Videretur, à n. 3. lib: 7.* plenè Guidopap. *deciſ. 582. Reperitur inſtrumentum publicum, n. 3.* Et his adde Concil. Tridentin. *ſeſſ: 25. cap. 9.* ibi, authenticis ſcripturis probetur.

5 Tertiò nota ibi, *Cùm aliæ legitimæ probationes deeſſe noſcuntur.* Tunc demum eſſe recurrendum ad ſuffragium juramenti ſuppletorij, cùm aliæ legitimæ probationes deficiunt, ut *hic*, & in leg: *In bonæ fidei, C. de rebus credit.* & in leg: *Admonendi, ff. de jurejurand:* cum concordantib. de quibus hic in gloſ: 1. dummodo tamen ſaltem ſemiplenè ſit probatum; alias enim non defertur hoc juramentum in ſupplementum, cap: *Ex inſinuatione*: & ibi gloſ: *in ver: Clerici, de Procurator.* Et hic notant Innocent: *in fin.* Hoſtienſ: *n. 2. in fin: verſ: Tertiò*, ubi ſemiplenè probatum eſt, & *num: 3.* Joan. Andr. *n. 3. eodem verſ* Bellam: *nu: 8.* & reliqui omnes, Bald: in dict: leg: *Admonendi, n. 57.* Et ibi etiam Jaſon *in prima lectura, n. 75. & n. 118. & in repet: n. 259.* ubi etiam actor nihil probat, abſolvendus eſt reus, l *fin: C. de rei vendicat.* etiam ſi nihil præſtiterit, cap. *unico, §. 1. in princip: infra, ut Eccleſiaſtic: benefic.* Si actor plenè probat, reus condemnandus eſt, cap: *Ex litteris, verſ: Quibus etiam, in fin.* & cap. *In præſentia, infrà eodem* cap. *Gravis*, & cap. *Accepta, de reſtitut: ſpoliat.* Reſtat igitur, ut tunc ſolùm ſit recurrendum ad medium ſubſidiarium juramenti, cùm ſemiplenè probatum eſt, ut hic, & in dicto cap. *Ex inſinuatione*, & cap. *fin: ſuprà quod metus cauſa*, ſecundùm Hoſtienſem, & reliquos poſt eum; habito tamen reſpectu ad qualitatem per-
6 ſonarum, & quantitatem cauſæ, l. *Si quando, C. Unde vi, cap. ultim: de jurejur.* l. *Legitimos, ff de legitim: tutor.* gloſ. *hic in fin.* Ad hoc enim, ut tale juramentum deferatur, debent concurrere legalitas perſonæ, parvitas cauſæ, ſeu præjudicij, & aliæ qualitates, quas latè enumerant Cyn. in dict: l. *In bonæ fidei, C. de reb: credit.* Joan. Andr. & Canoniſtæ in d. cap. *ultim.* Socin. Sen. *conſil: 136. Præſtantiſſimè Doctor, à n. 5 lib: 1.* Et quinque requiſita recenſet Menoch. *de arbitr. Iudic: caſ: 190. per tot.* & viginti ſeptem caſus, in quibus non eſt locus delationi hujus juramenti ſuppletorij cumulat Seraphin. *de privileg: juramen. privileg. 33.* & Moderni Collect. *hic à n: 17. uſq. in finem*

8 Ultimò nota ibi: *talem conſuetudinem reprobamus.* non valere conſuetudinem, ſecundùm quam actor, qui intentionem ſuam plenè probavit, nihilominus compellitur præſtare juramentum, eoque renuente illud ſubire, ejus probationibus fides non adhibetur, ut hic eſt caſus ad litteram ſecundùm omnes Ratio eſt multiplex ſecundùm Doctores. Prima eſt quia eſt contra naturalem rationem, quæ non admittit ſuperflua.

Secunda ratio, quia eſt contra ordinem judiciorum, & adverſatur juri ſcripto cap. 1. *de conſuetudin.* l. 2. *Quæ ſit longa conſuetudo*, cap. 1. & cap. *Conſuetudinis, 11. diſtinct.* cum concordant. de quibus hic in gloſ. 2. ad hoc cap. 2. *de Cap. Monach. lib 6.* Tertia ratio eſt, quia ex quo principio ſemel juratum eſt de calumnia, ſeu de veritate dicenda, ſaltem in cauſa civili non fuit amplius curandum, ut in Authent. *hoc Sacramentum, C. de juram. calumn.* & §. 2. in Authent. *De his qui ingrediun. ad appellat.* & hanc rationem ponit hic Bernard. in gloſ. 2. ſed eam meritò impugnant Bellam. *n. 2. in fin. verſ: Aliam rationem*, & latiùs Dec. *n. 2 & 3.* Quarta ratio eſt, quia cùm auctor plenè probaverit intentionem ſuam inſtrumentis, aut teſtibus, juramentum eſt ſuperfluum, & temerarium; unde conſuetudo quæ cogit eum temerè, & ſine cauſa jurare, eſt peccati nutritiva, & contra jus divinum, cap. *Etſi Chriſtus, de jurejurando*; & ideo valet cap. *fin. de conſuetud.* Ad hoc bonus textus in caſu converſo in cap. *Ad noſtram infrà eodem*, & has rationes exceptâ tertia adducunt hic Abb. Antiq. in verb. *Conſuetudinem*, Hoſtienſ. *n 4. circa finem ver. Reprobamus*, Joan. Andr *eodem n.* Cuiac. in *princip.* Bald. *n. 2.* Bellam. *eodem n.* & reliqui omnes. Et pondera, quia cùm textus dicat *reprobamus*, ex hoc infertur, ut talis conſuetudo non valeat, etiam ſi ſit ſupra hominum memoriam, quia ubi Canon non ſimpliciter derogat conſuetudini, ſed eam damnat, & reprobat, tunc cenſetur ſublata etiam immemorabilis, ut ind. Felin. in cap. *Cùm ex officij, n. 13. de præſcrip.* Aretin. in l. *Cùm ſtipulatus ſim, à Proculo, col. 3 ff. de verb. Obligat.* & alius plures declarat Covarr *var: reſol: lib: 3. cap: 13. n. 5. verſ: Advertandum tamen erit.* Quanquam enim immemorabilis habeat vim tituli, ſeu privilegij, ut l *Hoc jure, §. Ductus Aquæ, ff. De aqua quotidian: & æſtiva*, hoc tamen fallit quando eſt à jure reprobata, ut notat Philipp Franc. in c. 1. *in 2. notab. verſ. ſimiliter tradit.* Hoſtienſ. *de conſuet: lib: 6.* Put. *deciſ. 466. n. 4. lib. 2.* & Felin. *loco citato* Item cum hæc conſuetudo ſit contra jus naturale, & divinum, ut dictum eſt, nullo unquam tempore poteſt præſcribi, cap. *Flagitia, 30. q 7.* dicto cap *fin.* cum ſimil. notat. *de conſuetud.* & adde quod in propoſito ſcripſi latiſſimè in cap. *Cùm eſſ. 1. à n. 113. infra de teſtam.*

9 Quemadmodum autem non valet conſuetudo, quæ invalidat plenam probationem, vel plenæ probationi aliquid detrahit, aut eam reſtringit, ut dicunt Doctores ſecundùm Anton. de Butr. *hic in 1. notab. n. 2* & Aretin. *n. 5.* per text in d. c. *Ad noſtram, infra eod.* ubi talis conſuetudo appellatur peſſima contraria omni juri: Ita nec valet pactum quo quis probationibus renuntiat, vel eas reſtringit ad certam ſpeciem, ut per eundem Butr. *num: 8.* Tu verò an hujuſmodi pactum ſit validum, & an firmetur juramento, dic plenius ut in quæſtione ſequenti.

10 QUÆRO. an pactum juratum, ut de auro, argento, & margaritis à viro uxori donatis, ac ſoluto matrimonio reſtituendis inventarium conficiatur, obſtet quominus res ejuſmodi per teſtes probari poſſint.

11 Anve pactum, ut rerum reſtituendarum probatio aliter, quàm inventarium fieri non

va

12 valeat, roboretur juramento. Matrimoniales pactiones initæ inter Sereniſſimum Ducem, & ejus uxorem nullam continent renunciationem probationis teſtium, nec certam probandi formulam præſcribunt, ſed eis dumtaxat cavetur, ut rerum ſoluto matrimonio reſtituendarum inventarium conficiatur. Fruſtra igitur in hac cauſa attinguntur quæſtiones, an liceat probationibus renunciare, an ve obſervanda ſit obligatio, qua quis ſe ad certum probandi modum alligavit. Nam cum ſolam habeamus conventionem de inventario conficiendo, etſi partes compelli potuerint ad illius confectionem, non tamen ex eo quod conficere prætermiſerint, perimitur ſubſtantia obligationis, aut impediuntur contrahentes aliunde, quàm inventario rei veritatem legitimè probare: ex notat, per Salicet: in l.
13 *Contractus, col. 2 C. de fide Inſtrument.* ubi vult, ut ſi res nullo jure ſcripturam requirat, partes de ea conficienda paciſcentes videantur proſpexiſſe probationibus, non contractui, cujus ſubſtantia à Scriptura non pendet. Decius, qui Scalicet. refert, & ſequitur in *rubrica de conſuetudin. n. 6. & 7.* Paul. de Caſtro *conſ. 52. Tria ſunt, n. 1. & 2. in 2. vol,* Aretin. *conſil. 159. in 1. dub. n. 8. cum ſeqq.* Dec. ex communi *in conſil. 240. n. 3.* Decian. *conſil. 64. n. 26. vol. 3.* Hæc igitur quæ ad probandam hujuſmodi pacti validitatē congeſta fuit tunc aliquid ponderis habere poſſent quando probationibus teſtium eſſet renunciatum, aut conventum, ut alio modo, quàm per inventarium rerum donandarum traditio probari non poſſet. Quæ re-
14 nuntiatio cùm in contractu matrimoniali non legatur noſtrum non eſt eam ſubintelligere, niſi probetur, Bald. in l. 1. *n. 2. C. de edict. Div. Adrian. toll.* Decius in l. 1. *in ultim lectura n. 58. C. Qui admitti.* Neque ad rem pertinet, quod partes de confectione inventarii agentes, uſæ ſint verbis inducentibus neceſſitatem. ibi: *Se n'habbiano da far inventarii,* Ea enim neceſſitas reſpicit ſolam confectionem inventarii, & non probandi modum, de quo partes nihil prorſus convenerunt, quemadmodum expreſſiſſent ſi voluiſſent, ad l. *unicam, §. Sin autem ad deficientes, C. de caduc. toll.*
15 Verum eſto partes conveniſſent, ut ſolo inventario, non autem teſtibus rerum traditio probari poſſet, ex abundanti dicimus id pactum irritum. & nullum uno ore paſſim à Doctoribus pronunciari, Specul. *in tit. de Probationib. §. Videndum reſtat, n. 4.* poſt Hugon. & Azzon. gloſ. in §. *Præterea, in verb Senatus,* Auth. *ut ſin probib matrim.* Hoſt *in Summa de renunciat §. Quæ poſſunt, col penult. verſ. Quid de pacto,* Roman. in l. *Tale pactum, in fine, ff. de pactis,* ubi Ang. & Caſtr. *n. 5.* Butr. Imol. & Abbas in cap. *Si diligenti, de foro competen.* Bart. in authen *Iubemus,* ubi Angel & Caſtr. *n. 3. C. de Iudic.* Imol. & Aretin. *hic* Jaſ. d. Auth *Iubemus, n. 5.* ubi Jacob. de Beluiſo, & Angel in hanc ſententiam adducit Roman. *ſing. 204.* Cæpol. qui alios citat *conſ. 251.* Marſil *in rubr, de probat. n. 33.* Imol. ex communi in dicto cap. *Si diligenti, de foro compet.*

16 Neque obſtat quod hujuſmodi pactum firmatum fuerit a juramento, quod partes præſtiterunt ex Fulgoſ. *conſil. 208.* Alexan. Imol. & Seraphin.

Primò enim reſpondetur hanc limitationem minus eſſe attendendam cum adverſetur receptiſſimæ Doctorum opinioni ſuperius citatorum quorum aut nullus, aut certe pauciſſimi hanc limitationem annectunt. Alex *conſil. 102. vol. 5.* in meo Codice eſt prætermiſſum, eo quod repetitum eſſet *conſ. 22. vol. 1* quo loco de hujuſmodi pacto nullum verbum. Seraphin. autem *de privileg. jurament. privileg. 14.* in hac opinione vacillat, & cogitandum relinquit.

17 Quin etiam Seraphinus agnoſcit hujus limitationis difficultatem, quam ſatis diluere nunquam viſus eſt, & ex qua deſumere nobis licet aliam reſponſionem, nempe hujuſmodi limitationem ex diametro pugnare cum communi opinione Doctorum negantium id pactum eſſe validum. Multiplices enim rationes in idem tendentes reddunt, videlicet quod hujuſmodi pactum ſit à bonis moribus alienum, indicatque iniquitatem, ut quis cum aliena jactura debeat locupletari, l. 4. *de condict. indebit.* quod anguſtet probandi facultatem, l. *Quoniam, C. de hæretic.* Quod ſit contra jus publicum, quo uſus teſtium tanquam neceſſarius laudatur, & recipitur l. 1. *ff. de teſtib.* Id autem publicum jus privatorum pactionibus nequeat immutari, l. *Ius publicum, ff. de pactis.* Quibus de cauſis non temerè Hoſtienſ. aſſeruit in loco ſuperius citato id pactum eſſe contra legem, & communem utilitatem, & mortale peccatum inducere.

18 Quæ planè rationes ubique in hac materia à Doctoribus inculcatæ hujus pacti vires uſque adeo proſternunt, ut nec etiam juramento confirmetur, non ſolum ſi omnes ſimul, ſed etiam
19 quamlibet ſingillatim perpendamus: nam ſi id pactum eſt iniquum, illis vires non adjicit juramentum, quod non debet eſſe vinculum iniquitatis, cap. *Quanto, de jurejur.* & à veritate, judicio, & juſtitia disjungi non debet, cap. *Animadvertendum, 22. quæſt. 2.* Si autem quod plerique aſſerue-
20 runt, inter quos Specul. poſt alios in *tit. de probat. §. fin. n. 6. in fin.* non congruit cum bonis moribus,
21 non eſt utique obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum, cap. *Non eſt obligatorium, de regul. jur. lib. 6.* Quod ſi lædit publicam utilitatem, quod omnes fatentur, ob id quoque non dubii juris eſt non valere juramentum præſtitum de re vetita ex cauſa publicæ utilitatis, cap *Si diligenti, de foro compet. cum ſimil.*

22 Neque obſtat quod in hac prohibitione cenſetur publica utilitas ſecundario, non autem principaliter, ideoque juramento contractus confirmetur, ut per Bar. in l. *Si quis pro eo, n. 7. & 8. ff. de fidejuſſ.* Nam præterquam quod hæc ſola ratio publicæ utilitatis non affertur à Doctoribus, ſed aliæ etiam ſupra relatæ, quæ ſufficiunt, ut contractus non poſſit juramento validari, jure etiam affirmari poteſt in uſu teſtium verſari publicam utilitatem principaliter, non ſecundariò, cum Reipublicæ principaliter interſit rei veritatem patere, ne quis deſectu probationum, quod ſibi debetur, amittat, idque alius apud ſe per dolum retineat, ſed jus ſuum unuſquiſque conſequatur, quod eſt præcipuum juris præceptum, ad l. *Iuris præcepta, ff. de juſtit. & jur.* cum ſimilib. conſtat. igitur opinionem Doctorum de hujus pacti nullitate ex vi rationum, quas adducant, includere etiam caſum interpoſiti juramenti, & ex conſequenti limitationem prædictam nec veram eſſe, nec receptam

Ac-

23 Accedit qood hujus limitationis auctor ab omnibus adducitur Specul. *de titul. de probat:* §. *fin.n:6* qui tametū priùs diſertis verbis id affirmaverit, videtur tamen poſtea maturius ab ea ſententia recedere, vel certè ſibi non conſtar, dum rationem reddit præcedenti dicto contrariam. Subdit enim pactum, quod non liceat probare niſi per publicum inſtrumentum, eſſe contra bonos mores. Quæ ratio admiſſa neceſſariò efficit, ut non roboretur juramento, cujus nulla eſt vis ad validum actum bonis moribus adverſum, d c. *Non eſt obligatorium.*

Verum etſi id juramentum eſſet omnino ſervandum, nec juranti liceret uti alio probationis genere, adhuc tamen ſuggerente æquitate, quæ veritatem obrui non patitur in promptu ſunt efficacia remedia, quibus conſulatur indemnitati reperentis res ſuas: nam quamvis obſtante juramento non poſſit alios teſtes producere, non
24 tamen præcluſa eſt judici via, quominus ex officio ſuo teſtes recipiat: quod animadvertit Specul. *loco ſupracit. nu.* 6 Bero. *conſ:* 100 *nu:* 15 *vol:* 3 quem cum aliis citatum ſequitur & comprobat Roland *conſ:88:n:* 13 *vol:* 1 Felin. *hic n:* 20 *poſt med: verſ: Conſuluit tamen*, poſt Joan. Andr. Lap. Imol. & Genun.

25 Præterea ſi ob efficaciam juramenti prohiberetur uſus teſtium, nihil tamen obſtaret prohibitio, quominus producerentur teſtes exuberantis fidei, & aoctoritatis, ut per Felin. *hic n:* 14 *verſ Quarto intellige.* poſt Anton. de Butr. quæ limitatio quamvis forte nonnihil dubitationis habere poſſet in ſoro ſæculari, eſt indubitata in ſoro eccleſiaſtico, cujus eſt præcipuè æquitatem, ae veritatem præ oculis habere, & peccato occurrere, ut tradit Felin. *ubi ſupra.*

26 Tandem ubi Sereniſſimus Dux velit quinque teſtibus rerum traditionem probare, ex pacto etiam valido, quo ſe ad ſolam probationem inſtrumentalem aſtrinxit, nunquam excluditur quominus quinque teſtibus veritatem probet: nam probatio per quinque teſtes æquipollet probationi inſtrumentali, ut per tex. in l. *Teſtium* C. *de teſtib:* tradiderunt Cyn. in l. *Optimum*, C: *de contrah: & committent. ſtipulat.* Abb. *hic prope fin:* ubi & alii Marſilien. *in rubric. de probat: n:* 53

27 Ad hanc autem probationem admittendam eo promptior debet eſſe judex, quo magis eſt veriſimile uxori à viro, & à viri patre, conſanguineis ac ſubditis ea donata eſſe, quæ utriuſque ſummam nobilitatem, ae dignitatem decebanr, arg. c. *Etſi quæſtiones*, cum gloſſ. in verb. *Dandis muneribus, infra de ſimonia.* Veriſimilitudo autem quantæ ſit potentiæ in probationibus clamant paſſim DD. quos cumolat Menoch. *de arbitr: judic: lib:* 2 *centur:* 1 *caſu* 85.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. Poſt ceſſionem.

SVMMARIVM.

1 *Litera Ordinarii probant quem excommunicatum niſi contrarium doceatur.*

2 *Excommunicatus ſi quis probetur per literas Ordinarij niſi poſtea abſolutus oſtendatur, à procuratione judiciali repellitur.*

3 *Ordinarii appellatione venit non ſolum Epiſcopus, qui eſt generalis, & major Ordinarius, ſed etiam quilibet inferior, & ſpecialis Ordinarius.*

Quod procedit ſi materia etiam inferiori Ordinario ſit adaptabilis. n. 6.

Item procedit in Ordinario conſtituto à iure, non autem in conſtituto ex accidenti à Capitulo, vel à Papa n. 10.

4 *Iuriſdictio ordinaria ad ſui eſſentiam non requirit territorium.*

5 *Ordinarius dicitur qui jure ſuo, vel Principis beneficio univerſaliter juriſdictionem exercere poteſt & n. 12.*

6 *Ordinarius accipitur ſecundum ſubjectam materiam.*

7 *Ordinarius reſpectu collationis intelligitur etiam is, qui tantùm habet poteſtatem conferendi, licet aliàs non habeat ordinariam juriſdictionem.*

8 *Litera non tamen Epiſcopi, ſed etiam inferioris Ordinarii probant ſicut publicum inſtrumentum*

9 *Sigillum Epiſcopi ex conſuetudine generali totius Orbis reputatur authenticum in ſpectantibus ad officium ſuum.*

11 *Ordinarius de quo in litteris Clem. VIII. ſuppreſſionis Canonicorum Regularium in Principatu Cataloniæ non intelligitur Archipresbyter, ſed Epiſcopus.*

1 POST CESSIONEM. Per litteras Ordinarii probatur quis excommunicatus niſi contrarium doceatur. Hoc dicit, ſecundum Joan. Andr. & communiter Doctor. Vel aliter ſecundum Abb. ſi per literas Ordinarii probatur quis excommmunicatus à procuratio-
2 ne repellitur, vel ſecundum intellectum, qui verior videtur, & de plano procedit: ſi per literas Ordinarii probatur, quod ſemel quis excommunicatus fuerit, niſi poſtmodum abſolutus oſtendatur, tanquam excommunicatus à procuratione judiciali repellitur. Hoc dicit Philip. Dec. dividitur compendiosè in duas partes. In prima ponit repulſionis cauſam. In ſecunda repulſionem, ibi, *Ipſum*: & continet prolixam, & ſubtilem materiam, & fuit ſolemniter repetitum à Joan. Calder. *tom. 3. Repetent. fol.* 184.

3 In textu ibi, *Iudicis ordinarii*, nota appellatione Ordinarii non ſolum comprehendi Epiſcopum, qui generalis eſt, & major Ordinarius, c. 1. *de offic. Ordinar.* cap. *Cum Epiſcopus, ead. tit. lib. 6.* Sed etiam quemlibet alium inferiorem, & ſpecialem Ordinarium, ut eſt textus in c. *Ordinarii*

narii, juncta gloſ. in ver. *Locorum, de off. Ordin. lib.*
6. Quod Abb. Felin. & Decius *hic in 1. notab.* di-
cunt eſſe notandum pro ſtatutis. Ad idem eſt
gloſſ. in cap. *Quamquam, in ver. Loci Ordinario, de u-*
ſur. lib. 6. item gloſ. in Clem. 1. *prima in ver. Loco-*
rum Ordinarius, de teſtam, de quo plene per Archid.
in cap. *Licet Canon, n. 6. in ver. Ordinarius, de elect.*
4 *lib. 6.* Facit cap. *Cum ab eccleſiarum, de offic. Ordin.*
& ratio eſt clara, ſecundum Aretin, *hic n. 1.* quia
ad eſſentiam ordinariæ juriſdictionis non requi-
ritur territorium, ut notatur in cap. *Cum contin-*
gat. ſupra de foro compet. & ſubtiliter declarat
Bald. in l. 1, §. *In initio, nu. 7. ff. de off. Præfecti Urbis.*
5 Item confirmatur hoc ex etymologia, & alluſio-
ne vocabuli: nam Ordinarius dicitur qui habet
ordinariam juriſdictionem. Unde hoc nomen
convenit cuilibet eam juriſdictionem habenti,
ut inquit Abbas in c. *Cum olim, n. 1. in 4. not. de*
præſcr.

6 Procedit tamen concluſio ut ſupra firmata,
quia materia, de qua agitur, etiam his inferiori-
bus eſt adaptabilis, ut notat Geminian. in d. cap.
Ordinarij, col. 1. poſt medium, verſ. Nota iſtam gloſſam,
de offic. Ordin. lib. 6. & ita Ordinarius accipitur ſe-
7 cundum ſubjectam materiam, ut hic per De-
cium, *n. 7.* qui ex hoc deducit, ut ſi reſpectu colla-
tionis facta ſit mentio de Ordinario, de illo quo-
que intelligatur, qui tantùm habet poteſtatem
conferendi, licèt aliàs non habeat ordinariam
juriſdictionem gloſ. in Clem. 1. *in ver. Ordina-*
rium, ut lite pendente: & ibi Imol. *n.* 28. *&* 29. &
Cardin. *in 14. quæſt.* poſt Antiquos, quos ipſe re-
8 fert. Facit text. in cap. *Si ſolis Ordinario. de conceſſ.*
præb. lib. 6. Hinc etiam deducitur, ut cùm mate-
ria, de qua tractatur in hoc cap. ſit adaptabilis
etiam Ordinariis inferioribus, non ſolum literæ
generalis, & majoris Ordinarii, idest Epiſcopi
fidem faciant ſicut publicum inſtrumentum, c.
Curæ, 11. *q.* 3. cap. 1. *ſupra de treug. & pac.* cum
9 multis concordant, de quibus hic per Hoſt. n. 1.
& decidunt Domini de Rota *deciſ. 1. de probat. in*
noviſ. ubi dicunt ex generali conſuetudine totius
Orbis, quam etiam ſervat Palatium, ſigillum E-
piſcopi reputari authenticum in his, quæ ſpe-
ctant ad officium ſuum, ſed etiam literas cujuſ-
libet Ordinarii inferioris: & ita hic ſentiunt
communiter Doctores, ut dicit Abb. *n.* 1.

10 Rurſus procedit prædicta concluſio in Ordi-
nariis conſtitutis à jure, non autem in aliis, qui
ex aliquo accidenti conſtituuntur à Capitulo,
vel à Papa, ita videtur limitare Lapus Abb. S.
Miniati inter conſilia Federici de Senis *conſ.*
291. incipien. *Dominenus.* & Paulus de Caſtro *in*
conſ. 312 incip. *Quoniam*, quos ſequitur Decius *hic*
n. 7. verſ. Et ad iſta conferunt.

11 Porrò Fel. record. Clem. VIII. ſuppreſſit olim
ordinem Canonicorum Regularium S. Auguſti-
ni in Principatu Cataloniæ, illiuſque monaſte-
ria, & loca ad ſæcularitatem reduxit, & Ordi-
nariis locorum ſubjecit. Inter cætera autem Mo-
naſterium S. Joannis de Vas Abbatiſſarum Vi-
cen. diœceſis in Sæcularem, & Collegiatam Ec-
cleſiam erexit & in ea Archipresbyteratum, qui
eſſet dignitas principalis, & nonnullos Canoni-
catus inſtituit, ipſamque Eccleſiam, Dignitates,
Canonicatus, aliaque beneficia, & miniſtros ſuo
Ordinario ſubjectos eſſe voluit, & collationem
prædictorum Canonicatuum voluit pertinere
ad Archipresbyterum pro tempore exiſtentem.
In vim cujus diſpoſitionis tametſi Archipresby-
ter, Canonici, & Beneficiati dictæ Eccleſiæ ſub-
jectionem & obedientiam juraverint Epiſcopo
tunc exiſtenti, ipſeque omnimodam juriſdictio-
nem in Eccleſiam & illius Capitulum, & perſo-
nas nemine contradicente dicatur exercuiſſe
ſpatio ſeptem, vel octo annorum; poſtea tamen
Joannes Coli ex Beneficiato Eccleſiæ Archi-
presbyter factus ab obedientia deſcivit unà
cum aliquot Canonicis, qui ſimul officialem E-
piſcopi viſitare volentem oppido prohibuerunt
mortemque ei minati ſunt ſi viſitationem exer-
cere vellet: ipſum deinde Epiſcopum ingreſſu
Eccleſiæ, in qua armati cum ſicariis ſe incluſe-
rant, interdixerunt militaribus tormentis per ri-
mas objectis, & plura indigna in Epiſcopi contu-
meliam perpetrarunt. Unde Epiſcopus Eccle-
ſia interdicta iiſque excommunicatis diſceſſit.
Epiſcopo vita functo ſucceſſores propter peri-
culum viſitationem aggredi non ſunt auſi. Præ-
ſens verò Epiſcopus volens munus ſuum adim-
plere, ſupplicavit Sanctiſſimo ut declararet ver-
bum illud, *Ordinario*, poſitum in literis Clemen-
tis, non debere intelligi de Archiepiſcopo; ſed
de ipſo Epiſcopo; prout in ſimili fecit idem Cle-
mens in literis ſæcularizationis alterius Eccle-
ſiæ Barchinonenſis diœceſis; declaravit enim,
dum voluit Canonicos eſſe ſubjectos Ordinario,
ſe non intellexiſſe de Priore ejuſdem Eccleſiæ,
ſed Epiſcopo tantùm. Sanctiſſimus rejecit libel-
lum ad Congregationem Concilii, & Archipres-
byter, & Canonici juſſu Congregationis in par-
tibus citati, nihil unquam oppoſuerunt.

12 In cauſa hæc fuerunt ponderata. Archipres-
byter iſte non venit appellatione Ordinarii, cum
juriſdictionem ordinariam non habeat: textus
juncta gl. 2. in c. *Ordinarij, de offic. Ordin. lib. 6.* nam
Ordinarius dicitur, qui jure ſuo, vel Principis
beneficio univerſaliter juriſdictionem exercere
poteſt, l. *More*, & ibi gloſ. 2. & communiter ſcri-
bentes, *ff. de juriſdict. omnium judic.* Specul. *in tit. de*
offic. Ordin. in princ. Card. poſt Paulum de Eleaza-
riis in Clem. *Attendentes, in 5. not. de ſtatu Monach.*
& conſtat ex dictis ſupra *n. 3. & 5.* Præterea in
literis Apoſtolicis pluribus in locis contra di-
ſtinguitur Archipresbyter ab Ordinario: Ergo
dum pontifex loquutus eſt diſcretivè de Ordi-
nari, non intellexit de Archipresbytero, ad tex.
in Clem. *Exivi, col. 4. §. Cum autem natura termini,*
de ver. ſignif. Item in iiſdem literis Dignitates, &
Canonicatus dictæ Eccleſiæ ſubjiciuntur ſuo Or-
dinario; cum autem in dicta Eccleſia nulla alia
ſit dignitas, quàm Archipresbyteratus, ſi Archi-
presbyter eſſet Ordinarius, Papa ſubjiciendo
dignitates Ordinario, ſubjeciſſet Archipresby-
terum ſibimet Archipresbytero, quod eſt abſur-
dum, arg. cap. *Debitum, de Baptiſ.* cum ſuis concor-
dant. de quibus ibi in gloſſa *prima*. Ac demum
mentem ſuam in ſimili caſu Barchinonen. ſatis
apertè declaravit Clem. VIII. ut in literis exhi-
bitis. Itaque videtur è re eſſe, ut S.D.N. per lite-
ras in forma Brevis declaret, dum Clement.
VIII. voluit prædictam Eccleſiam Sancti Joan-
nis, ejuſque dignitates, Canonicatus, beneficia,
ac Miniſtros ſuo Ordinario eſſe ſubjectos, illius
inten-

intentionis non fuiſſe illos ullatenus ſubjicere Archipresbytero, ſed tantum Epiſcopo Vicenſi ad inſtar alterius declarationis ab eodem Clem. editæ in ſimili caſu Epiſcopi Barchinonen. & ita fuit reſolutum.

Sed numquid appellatione Ordinarii, de quo loquitur Concilium Tridentinum c. 1. *verſ. Quod ſi aliquando, ſeſſ. 24. de reformat. matrim.* quo facultatem remittendi denuntiationes, veniat Prælatus inferior? Dic ut ſcripſi in cap. *Cum inhibitio. n. 6. & 9. infra de Clandeſt. deſponſat.* ubi de Scholaſtico Salamantino.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. In præſentia.

SVMMARIVM.

1 *Probatio dubia, ſeu æquivoca non relevat probantem. & n. 14.*

2 *Monaſterium facit deficere conditionem ſi hæres deceſſerit ſine filiis.*

3 *Probatio æquivoca quæ dicatur. & n. 14.*

4 *Teſtandi facultate poteſt quis ſe privare offerendo ſe, & bona ſua loco religioſo.*

5 *Offerens ſimpliciter ſe, & ſua Eccleſiæ Regulari cenſetur obtuliſſe etiam futura.*

6 *Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum facta Eccleſiæ valida eſt.*

7 *Offerens ſe, & ſua Religioni ſine ingreſſu non dicitur mortuus mundo, imo poteſt matrimonium contrahere.*

8 *Offerens ſe religioni ſimpliciter nõ renunciat propriis, niſi profeſſionem emittat.*

9 *Oblationem perſonæ, & bonorum poteſt monaſterium recipere etiam juramento firmatam.*

10 *Novitius poteſt licitè exhortari, ut bona ſua donet monaſterio.*

11 *Et quid poſt Concilium Tridentinum.*

12 *Minor annis viginti quinque profitendo religionem, alienat bona ſua etiam ſine curatore, & decreto judicis.*

13 *Novitius in ſua profeſſione poteſt præcipere, ut aliquid ex bonis ſuis expendatur maximè in pios uſus, aut ne quid alienetur.*

15 *Probatio debet concludere per neceſſe, & non per poſſibile.*

16 *Probatio non concludens non valet.*

17 *Probatio per veriſimilitudines non ſufficit ubi clara probatio requiritur.*

18 *Fallit in ſex caſibus, remiſſivè.*

19 *Monaſterium ingrediens, & profeſſionem emittens fingitur non ſolum decedere cum hærede, ſed etiam cum liberis.*

20 *Monaſterium habetur loco filii. Procedit in caſibus in jure expreſſis; alias ſecus. n. 23.*

21 *Subſtitutio expirat ſi filius gravatus reſtituere partem hæreditatis Patruo ſi ſine liberis decedat, monaſterium ingrediatur.*

22 *Teſtamentum, in quo monaſterium non fuit inſtitutum ſaltem in legitima, an rumpatur, ſi teſtator fiat Monachus.*

23 *Fictio locum non habet niſi in caſibus in jure expreſſis.*

24 *Subſtitutio facta filio ſine liberis decedenti evaneſcit ſi filius profeſſionem emittat regularem, & hæreditas applicatur monaſterio.*

25 *Secus ſi decedat ante profeſſionem, vel infra tempus probationis exeat.*

26 *Et an hoc procedat ſive ſubſtitutio ſit fideicommiſſaria ſive directa.*

27 *Et quid ſi ſubſtituti ſint Fratres teſtatoris.*

28 *Et quid ſi teſtatoris filii.*

29 *Subſtitutio facta ſub conditione ſi deceſſerit ſine filiis ex ſe, vel ex ſuo corpore natis, an evaneſcat, ſi gravatus fiat Monachus.*

30 *Subſtitutio facta ſub conditione ſi ſine liberis deceſſerit, an expiret ſi gravatus fiat Clericus Eccleſiæ ſæcularis.*

31 *Et quid ſi ſubſtitutus ſit locus religioſus, vel Eccleſia ſæcularis, aut alius locus pius.*

32 *Et quid ſi conditio illa fuerit appoſita in contractu gratuito, vel oneroſo, aut in ſtatuto.*

33 *Et quid ſi relata fuerit in perſonam ipſius teſtatoris.*

34 *Et quid ſi gravatus ingrediatur monaſterium in fraudem ſubſtituti.*

35 *Et quomodo hujuſmodi fraus probetur.*

36 *Monaſterium Mendicantium non facit deficere conditionem ſi hæres ſine filiis deceſſerit.*

Et quid poſt Concilium Tridentinum. n. 67. & 117.

38 *Mendicantes an ſint capaces acquiſitionis bonorum immobilium in communi. & n. ſeqq. uſq; ad n. 69.*

39 *Fratres Minores ſunt incapaces hæreditariæ ſucceſſionis, etiam in commum.*

40 *Sunt fundati in arctiſſima paupertate ſupra omnes Mendicantes.*

41 *Frater Minor ſi hæres inſtituatur, perinde eſt, ac ſi mortuus inſtitutus fuiſſet.*

42 *Teſtamentum, in quo Fratres Minores ſunt inſtituti, non valet, niſi adſit cohæres, & hæreditas defertur venientibus ab inteſtato.*

43 *Fratres non ſunt capaces fideicommiſſi univerſalis.*

44 *Nec jure legati habere poſſunt hæreditatem.*

Nec legata particularia jure inſtitutionis. ibidem.

45 *Fratres Minores ſi hæredes inſtituantur ea lege, ut vendant, & pretium convertant in ſuas neceſſitates, inſtitutio non valet.*

46 *Idem ſi inſtituantur ea lege ut pretium erogent in conſtructionem Eccleſiæ.*

47 *Fratres Minores non excludunt ſubſtitutum ſub conditione ſi deceſſerit ſine liberis.*

48 *Et bona profitentis religionem Fratrum Minorum ſi de illis antea non diſpoſuerit, deferuntur venientibus ab inteſtato.*

49 *Novitius in Religione Fratrum Minorum poteſt de bonis ſuis liberè diſponere.*

50 *Servata tamen forma à Concilio Tridentino præſcripta ſi diſpoſuerit inter vivos; Secus ſi in ultima voluntate.*

51 *Inſtitutus ab ingrediente religionem Fratrum Minorum, ſtatim ſecuta illius profeſſione poteſt capere hæreditatem, etiam non exſpectata morte naturali.*

52 *Fratres Minores ſunt capaces legati rei immobilis, vel annui reditus ad effectum vendendi, & convertendi pretium in eorum neceſſitates.*

53 *Dummodo pretium ſit moderatum.*

54 *Et legatum fiat ſub modo licito, vel ſimpliciter.*

55 *Infirmariæ Fratrum Minorum an validè fieri poſſit legatũ annui reditus. & n. ſeqq. uſque ad n. 65.*

Præ-

Digitized by Google

56 Fratribus Minoribus . [illegible]ceditur recurſus pro pecunia ad amicos ſpirituales pro neceſſitatibus Infirmorum & Fratribus induendis dumtaxat.

57 Fratribus Minoribus legari non poteſt annuus reditus pro alimentis.

58 Alimentis legatis veniunt non ſolum cibaria, habitatio, & veſtitus, ſed etiam medicina, ſalarium Medici, Stratum, & omnia ad victum neceſſaria.

59 Fratribus Minoribus annuos reditus habere non licet.

60 Niſi pro divino cultu.

61 Ioannis de Anania reſponſum circa legatum uſusfructus factum infirmariæ Fratrum Minorum refellitur. & num. ſeqq.

62 Fratrum Minorum Eccleſiæ relinquere idem eſt, quod relinquere ipſis Fratribus.

63 Legatum uſusfructus factum infirmariæ Fratrum Minorum eſt in fraudem paupertatis.

64 Fraus omnis eſt prohibita de jure naturali.

65 Mendicantes, exceptis Minoribus, de jure poſſunt acquirere bona immobilia in communi etiam per viam inſtitutionis non ut retineant, ſed ut vendant, & ſe alant.

Et quid ex Concilio Tridentino n. 67. & n. 117.

66 Societas Ieſu eſt capax poſſeſſionum etiam per viam inſtitutionis ut vendat, & pretium eroget in ſuas neceſſitates, & alios pios uſus.

68 Mendicantes exceptis Capuccinis, & Minoribus de Obſervantia ex Concilio Tridentino poſſunt in communi bona immobilia poſſidere.

Et excludunt ſubſtitutum ad inſtar non Medicantium.

Monaſterium an ſuccedat in feudo, remiſſivè ibid.

69 Frater Minor tranſiens ad Tertium Ordinem Sancti Franciſci an recuperet jus ſuccedendi in bonis ſibi ex teſtamento, vel ab inteſtato poſt tranſlationem delatis. & n. ſeqq. uſque ad n. 81.

70 Monachus factus Epiſcopus ſuccedit in hæreditate ſibi poſt aſſumptionem delata eamque acquirit Eccleſiæ ſuæ.

71 Non deſinit eſſe Monachus, nec abſolvitur à ſubſtantialibus regulæ.

72 Regularis ad alium ordinem tranſlatus nihil habet commune cum primo.

73 Et deſinit eſſe filius primi monaſterij.

74 Et regulatur ſecundum inſtituta Ordinis, ad quem transfertur.

75 Regularis ſua culpa tranſlatus à Religione incapaci ad capacem, non recuperat jus ſuccedendi.

76 Regularis tranſlatus ad religionem capacem non ſuccedit in hæreditate ſibi delata ante tranſlationem, atque agnita per venientes ab inteſtato.

77 Et quid ſi nondum agnita.

78 Fratres Minores S. Franciſci de Obſervantia tranſeuntes ad Conventuales ſunt incapaces ſucceſſionis.

79 Fratres Conventuales qui ſint.

80 Fratres Tertij Ordinis S. Franciſci ſunt capaces bonorum immobilium in communi ex inſtituto, Fratres Conventuales ex privilegio. ibidem, & n. ſeq.

81 Societas Ieſu, ejusque domus, collegia, & perſonæ an verè, & propriè ſint ordinis Mendicantium. & n. ſeqq uſque in fin.

82 Quid in profeſſis quatuor votorum.

Et in Coadjutoribus formatis. n. 85.

Et quid in Scholaſticis. n. 86. & ſeqq. uſque in fin.

83 Societas Ieſu fundata eſt in arctiſſima paupertate.

84 Ceſſit juri ſuo in domibus profeſſis, & renuntiavit conceſſioni Concilij Tridentini.

86 Societas Ieſu ex primævo inſtituto poteſt habere collegia habentia reditus ſtudentium uſibus applicandos.

87 Mendicantes qui ſint. & n. 112.

88 Habent pro dote mendicitatem.

89 Habere propriè quid dicitur jure dominij.

90 Societatis Ieſu Scholaſtici poſt votum paupertatis retinere poſſunt dominium bonorum ſuorum conſcio, & approbante Superiore.

Declaratur. n. 118.

91 Religio una non poteſt eſſe diverſorum Ordinum & n. ſeqq.

92 Societatis Ieſu corpus conſtat ex profeſſis: coadjutoribus, & Scholaſticis.

93 Mendicantes Ordines à non mendicantibus differunt ſpecie.

94 Mendicantes ad vitam activam, Monachi verò ad contemplativam ſunt inſtituti.

95 Vniverſitas eſt illius naturæ, cujus eſt major illius pars.

96 Vniverſitas, in qua ſunt plures laici, quàm Clerici, cenſetur laicalis, & è converſo.

97 Vniverſitas mixta aſſumit naturam à potentiori, ſeu digniori.

98 Membra ſunt illius naturæ, cujus eſt caput.

99 Mendicantibus non licet ad non Mendicantes tranſire, ut ibi officia, & adminiſtrationes aſſumant.

100 Religionum diverſitas ſumitur ex fine, ad quem ordinantur.

101 Novitij, quia tendunt ad profeſſionem, dicuntur religioſi, licet non ſint tales cum effectu.

102 Mendicantium Ordinem, monaſteriorum, vel Collegiorum nomine intelliguntur illorum perſonæ, non autem ædificia, vel Vniverſitas prout eſt perſona ficta.

103 Vniverſitas nihil aliud eſt, niſi homines, qui ibi ſunt.

104 Actus, & paſſiones, quæ in facto conſiſtunt, ſunt ſingulorũ, non autẽ Collegij, vel Vniverſitatis.

105 Collegium aſſumit naturam à perſonis, ex quibus componitur.

106 Bulla Pij V. declarans Societatem Ieſu eſſe Mendicantem expenditur. & n. ſeqq. uſq; ad n. 112.

107 Conſtitutio trahitur ad præterita ſi ſit declaratoria, non autem ſi ſit novi juris, ſeu privilegij indulti va.

108 Societas una non debet diverſo jure cenſeri.

109 Religioſis quæ adhærent, religioſa ſunt.

110 Relatio fit ad præcedentia cum ſuis qualitatibus.

111 Cauſa finalis in proœmio expreſſa regulat totam diſpoſitionem.

112 Intellectus cap. unic. de relig domib. lib. 6.

113 Regula non dicitur reſpectu alicujus membri, ſeu partis integralis, ſed reſpectu totius corporis religionis.

114 Religio poteſt eſſe mendicans ex regula, licet aliquod ejus membrum non mendicet.

115 Mendicantium Statui, & eſſentiæ non repugnat bona immobilia in communi poſſidere.

116 Mendicantes ſunt qui ex fundatione ſua Regula non habent reditus, licèt de facto, vel ex privilegio non mendicent.

118 Societatis Ieſu Scholaſtici quamvis habeant dominium bonorũ ſuorum, tamen ſunt verè religioſi

gioſi eorumque vota ſimplicia ſunt ſubſtantialia, & in dubium hoc revocantes ſunt ipſo jure excommunicati.

1 IN PRÆSENTIA. Dubia probatio non relevat probantem. Hoc dicit, ſecundum Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Card. Ancharan. & Imol. vel plenius ſecundum
2 Aretin. & Felin. Monaſterium facit deficere
3 conditionem, ſi hæres deceſſerit ſine filiis: & qui debet probare de uno actu, vel tempore limitato; ſi probet tale quid, quod poſſit convenire illi actui, vel tempori, & etiam alteri; æquivocè probat, & ideo ſuccumbit. Dividitur in tres partes principales. In prima ponitur proceſſus factus coram judice Delegato. In ſecunda ibi, *Dilectus, ſententia judicii*. In tertia ibi, *Nos igitur*. Confirmatio Apoſtolica. & prima ſubdividitur in quatuor, ut hic per Joann. Andream; & alios.
4 Nota primò ibi; *Monaſterio veſtro obtulit ſe, & ſua*: caſum ſingularem, in quo quis in vita poteſt ſe privare facultate teſtandi, videlicet offerendo ſe, & omnia bona ſua loco Religioſo;
5 ſecundum Abb. *hic num. 2.* & Dec. *num. 26.* Offerens enim ſimpliciter ſe, & ſua Eccleſiæ Regulari, cenſetur obtuliſſe bona etiam futura, ut hic per Butr. *in fin.* alioquin ſi offerret præſentia tantum, vel aliquid ſibi reſervaret etiam quoad uſumfructum, oblatio non eſſet plena, nec offerens potiretur privilegiis monaſterii, cui ſe obtulit, ut probavi latiſſimè in cap. *Ut privilegia, infra, de privileg.* ubi plenè videas de hujuſmodi oblatio. Unde ex oblatione ſimpliciter facta adimit ſibi omnino facultatem teſtandi, & tamen valet oblatio, ut hic: quod eſt valde notabile ad limitationem l. *Stipulatio hoc modo concepta, ff. de verb. oblig.*

Ex hoc infert ſingulariter Bart in l. *final. n. 13.*
6 *C. de pact.* Ut valeat donatio facta eccleſiæ omnium bonorum præſentium, & futurorum, & conſequenter favore Eccleſiæ poſſit quis ſe privare facultate teſtandi, quamvis Religionem non intret; quia quemadmodum poteſt favore Eccleſiæ dare ſe, & omnia bona ſua, ita & ſua ſine ſe. Sed Abb. *hic in 5. notab.* mordet dictum Bartoli; quia cùm quis offert etiam ſe; per ingreſſum monaſterii fingitur mortuus, ut c. *Placuit, 16. q. 1.* & l. *Deo nobis, C. de Epiſc. & Cler.* Unde nil mirum ſi poteſt donare omnia bona ſua præſentia, & futura, quia etiamſi expreſsè non donaret, tamen tranſirent in monaſterium ſi aliter de illis non diſponeret, cap. *Quia ingredientibus*, & cap. *Si qua mulier, & §. Nunc autem, 19. qu. ult.* & Auth. *Ingreſſi, C. de ſacroſ. Eccleſiis.* Hæc autem ratio ceſſat quando offerens non intrat in monaſterium. Tu verò non recedas ab opinione Bartoli, quæ eſt valde pia, & Eccleſiæ favorabilis, ut ipſemet Abbas fatetur, & eam ſequuntur idem Abbas in c. *fin. in 1. not. de ſucceſſ. ab inteſt.* & *in conſ. 102. Circa perſonarum, num. 2. part. 2.* Mar. Socin. *in tract. oblat. in 10. libell. in 1. qu.* & eſt ex mente gloſſæ *penult.* in cap. *Ut lex continentiæ, 27. q. 1.* eamque communem eſſe atteſtantur Purpurat. in d. l. *final. num. 242.* ubi etiam Cagnol. *n. 203.* Covarr. *in rubr. de teſtam. in 2. par. num. 5. in fin.* Duen. *in reg. 219. in 1. limitat.* Clar. *in §. Donatio, qu. 20. verſ. Ulterius quæro*, Parif. *hic num. 21.* & Dec. *num. 26.* qui licet multa in utramque partem adducat diſputationis gratia, præſertim circa intellectum l. *Jubemus nulli, §. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ.* tamen *n. 29. verſ. Et ex prædictis fatetur* in practica à communi opinione recedendum non eſſe, præcipuè cùm agatur de favore Eccleſiæ, ad tex. in l. *Sunt perſonæ, ff. de religioſ. & ſumpt.*
7 *funer.* Et quamviſ non reſpondeat ad motivum Abbatis, tamen reſponderi poteſt, validitatem donationis, per quam quis ſe privat facultate teſtandi offerendo ſe & ſua Monaſterio, nullatenus fundari in ea ratione, quod ſit mortuus mundo: quandoquidem poteſt quis donare ſe, & ſua loco Religioſo abſque eo, quod fiat Monachus, ut c. *Cum & plantare, §. 1.* & c. *Ut privilegia, de privileg.* & c. *Per exemptionem, eod. tit. lib. 6.* & idemmet Abb. fatetur *hic, in 4. not.* & Dec. *num. 21.* Quo caſu oblatus non dicitur mortuus mundo, imo poteſt eſſe conjugatus, & matrimonium contrahere etiam poſt oblationem. Calder. *conſ. ult. de regular.* Card. *conſ. 21.* Bald. *conſ. 240. in 5. vol.* Imol. *in Clem.*
8 *1. num. 10. de decim.* Nec verum eſt bona tranſire in monaſterium quando quis ſimpliciter offert ſe abſque ulla bonorum mentione: imo [illegible] talis oblatus non renuntiat propriis, niſi profeſſionem emittat regularem; & ita intelligi debet gloſ. in d. c. *Ut lex continentia, 27 qu. 1* ut ibi declarat Archid. & poſt eum Calder. *d. conſ. ult. num. 1. verſ. Et quod dictum eſt per gloſ.* Et ita eo caſu bona non veniunt in conſequentiam perſonæ, ut inquit Bald. *loco citato* & adde quod ſcripſi in d. c. *Ut privilegia. num. 14. 29. de privil.*
9 Secundò nota ibi, *Nec contra oblationem ſuam venire juramento firmavit.* Monaſterium poſſe recipere oblationem perſonæ, & bonorum etiam juramento firmatam, nec inde oriri ſiniſtram aliquam ſuſpicionem, quod ingredientem ad oblationem, & juramentum induxerit propter bona temporalia, ut hic per Abb. *num. 2. verſ. Nota quem licitè oblationem ſuam*, & Dec.
10 *in octavo notab.* non enim ex hoc ingrediens dicitur deceptus; quinimo ad hoc poteſt [illegible] te exhortari, ut cap. *Per latum, 19. quæſt.* [illegible] Nec obſtat c. *Conſtituit, 20 q 3.* Quoniam ille tex. loquitur in puella ad mortem ægrotante, quæ per circumventionem ſeducta fuit ad profeſſionem emittendam, ut infra attingam num. [illegible] Unde gloſ. in prævalleg. c. *Per latum*, dicit mulierem illam ſe, & ſua monaſterio contuliſſe per exhortationem Epiſcopi, non autem ille [illegible] ctam.
11 Tu verò adverte, quia ſi oblatio, ſeu donatio bonorum fiat ante ingreſſum monaſterii, idest ante ſuſceptionem habitus regularis indiſtinctè vendicat ſibi locum deciſio hujus textus. Sed ſi fiat poſt habitum ſuſceptum, hodie diſtinguendum eſt: nam aut oblatio fit cum effectu, id est cum traditione rei oblatæ & fieri non poteſt, quia S. Tridentina Synodus *in c. 16. verſ. Sed neque ſeſſ. 25. de regular.* prohibet ſub pœna anathematis, ne aliquid ex bonis ingredientis intra annum probationis monaſterio tribuatur, excepto victu, & veſtitu. Aut oblatio, ſeu donatio fit ſimpliciter ſine ulla traditione: & tunc poteſt

qui

quidem fieri,ſed cum licentia Ordinarii, & in-
tra duos menſes proximos ante profeſſionem,
alias non valet,etiamſi ſit jurejorando vallata,
ut habetur *in eod.cap.16 in princ.* quod latius pro-
ſequor in *c.Statuimus, inf. de regul.* ubi plenè vi-
deas.

12 Tertio nota ibi, *minor annis*, Minorem annis
viginti quinque ingrediendo monaſterium a-
lienare bona ſua etiam ſine curatore,& decreto
judicis,ut hic habetur expreſsè, ſecundum In-
noc.*n.* 5 Joan.Andr.*nu.*15 & Abb.*num:* 10 ſecus
autem eſſet ſi in monaſterium non intraret, ut l.
Si quidem, & l. *Si prædium*, *C. de præd: minor.
ſine decr: non alien: & quaſi per tot.* etiamſi vellet a-
lienare in alias pias cauſas arg. l. 2. §. *Voto*,
ff. de pollicit: ſecundum Innoc. & alios præallega-
13 tos. Poteſt autem in ſua obligatione, ſeu profeſ-
ſione præcipere ut aliquid ex bonis,quæ ſecum
defert,expendatur maximè in pios uſus ; aut ne
quid ex bonis hujuſmodi alienetur, &
implenda erit illius voluntas, ſecundum Innoc.
hic n: 5 *verſ: Si autem in ſua obligatione*, cum
quo alii tranſeunt : dummodo tamen in his ſer-
vetur forma à Concilio Tridentino præſcripta
in *cap.* 16. *ſeſſ.* 25. *de regular.* ut tetigi ſupra
*n:*11.

14 Quartò nota ibi, *ſecunda tamen potuit major
extitiſſe.* Probationem dubiam, ſeu æquivocam
non relevare,ut eſt caſus in hac Decretali, quæ
ad hoc quotidie allegatur. Cardin: *hic num:* 1
Rot: *deciſ.* 380 *num:* 10 *par:* 5 *Recent:* hic enim
fuit probatum æquivocè ob variam temporis,
ſeu ætatis ſignificationem, quia minor duplici-
ter dici poteſt,ſcilicet minor annis 14 & minor
annis 25.ut in tex.& in l. *final: C: ſi min: ſe major:
15 dixer: neque actor*: Probavit præciſè de minore
annis 14 tempore ingreſſus. Probatio autem
debet concludere per neceſſe, & non per poſſi-
bile,ut Bald.inquit in l. *Ad probationem, la ſeconda,
num.* 1. *C. de probat.* quia non probat hoc eſſe quod
ab hoc contingit abeſſe, l. *Neque natales, C. eod.
16 tit.* & l. *Non hoc, C. unde legitim.* Meritò probatio
non concludens non valet,ut hic per Decium,
n. 58. *& n* 62. *& ſeq.* ubi hanc regulam pluribus
exornat. Nec ſufficit probare per quaſdam veri-
17 ſimilitudines,ubi clara probatio requiritur, ut
18 ait Bald.in l. *Interpoſitas, in ult. not. C. de tranſact.*
& poſt eum Decius *dict. n.* 62. Quæ tamen conclu-
ſio fallit in ſex caſibus, quos hic proſequitur Fe-
lin. *d. n.* 15.

19 Quinto nota ibi, *Intelligendum non eſt ſine hæ-
rede decedere eum qui ingreſſus eſt monaſterium & fa-
ctus eſt Monachus*, fingi non ſolum decedere cum
hærede, ſed etiam cum liberis, ut hic firmat
20 Innoc. *num.* 8. Joan. Andr. *num.* 22. & I-
mol. *n* 12. *verſ. Nota quod monaſterium*, dicens hunc
textum eſſe ad hoc valde ſingularem, qui non
habetur alibi, & probat propoſitam concluſio-
nem,quia verbum hæres, hic accipitur pro libe-
ris; alioquin per ingreſſum Monaſterii non eſſet
purificata illa conditio,ſi ſine liberis deceſſerit.
Unde patet verum non eſſe quod ait Bart. in
Auth. *Ingreſſi*, & in Auth. *Si qua mulier*, *C.
de ſacroſ. Eccleſ.* & in Auth. *Niſi rogati, C. Ad
Trebellian.* videlicet non probari aliquo jure, ut
monaſterium habeatur loco filiorum, vel libero-
rum: Imo enim id probatur in hoc cap. ut benè
per Imol. & idem expreſsè tenet Speculat. in
tit: de locat, §. *Nunc aliqua verſ.* 153 *& ſeq*
Bald. in cap: 1 *in princip: ff: de milit: vaſſal: qui
bellic: arm. depoſ:* & ipſemet Bart: in l. *Hæredi-
bus*, §. 1. *n.* 4. *ff. Ad Trebell.* & hanc dicit eſſe veram
opinionem Lap. *allegat:* 120 *aliàs* 130. incip. *Fa-
ctum ſuper quo*, *num.* 19. *verſ. Et ſi dica-
tur quod ſtatutum.* Et communem, & in judiciis
ſequendam Corn. *conſ.* 18. *Circa hanc conſulta-
21 tionem, n.* 17 *vol:* 4 Quo fit, ut teſtator ſi dixerit,
Volo ut filius meus det partem hæreditatis pa-
truis, ſi decedat ſine liberis, filio monaſterium
ingrediente,ſatisfactum ſit conditioni, quare nil
peteret patrui, cùm monaſterium habeatur loco
filiorum. Ita notabiliter Innoc. *hic d: num:* 8
cum quo Hoſt. *num:* 20 *in ver: Inſtituit.* Joan.
Andr. *d, n:* 27 Bald. *n:* 5 Butr: *n:* 60 & alii tranſ-
eunt.

22 Hinc etiam fit, ut quaſi agnatione poſthumi
rumpatur teſtamentum, in quo teſtator, qui po-
ſtea factus eſt Monachus, non inſtituit Monaſte-
rium, ſaltem in legitima, argumento hujus tex-
tus: & in Auth: *de Sanctiſ: Epiſc:* §, *Sed & hoc
præſenti*, & leg: *Filio, ff: de injuſt: rupt: & irrit:
teſtam:* ſecundum Innoc: *hic nu:* 7 Feder. de Sen:
conſ: 165. *Gloſſa referunt*, *verſ. Rogo excuſatum*,
Bald: *conſ:* 9 *Mulier fecit*, *lib:* 5 & eſt commu-
nis opinio, ut teſtatur Jaſ: in d: Auth. *Si qua
mulier, num:* 17 *C, de ſacroſ: Eccleſ:* in hoc tamen
contrarium tenuit Bartol. *ibi num:* 8, cujus opi-
nionem communem dicit Ripa in l. *Si unquam, q.*
35 *n:* 94 *C, de revoc. donat:* & magis communem,
veriorem,& æquiorem, cum faveat teſtamento,
Clar: in §: *Teſtamentum, qu:* 28 *n:* 5 *verſ: Aut verò, in
fin.*

23 Cæterùm advertè,quia hic ſpeciale eſt favore
Religionis,ut Monaſterium habeatur loco filii,
cum aliàs requirantur filii naturales, nec ſuffi-
ciant legitimi tantùm, l. *Si ita quis, in fin: ff: de
legat:* 2 ſecundum Joan: Andr: *hic n:* 27 *verſ. Et eſt
ſpeciale.* Quare potius conſtituenda eſt regula in
oppoſitum, videlicet monaſterium non haberi
loco filii, niſi in caſibus in jure expreſſis, ut de-
clarat Bald. in d. Auth. *Si qua mulier, in princ.
C: de ſacroſ: Eccleſ:* nam cum hæc ſit quædam fictio,
locum non habet, niſi in caſibus expreſſis, ut ſi-
mili notat gloſ: in c: *Placuit, il ſecondo, in ver: Mor-
tuus*, 16 *q:* 1 & in cap: *ſuſceptum, in ver: Non morte, de
reſcript. lib:* 6 dicens mortem civilem æquipara-
ri naturali in caſibus expreſſis dumtaxat : & ſe-
quitur hic Felin: *num.* 42 *verſ: Sed iſtu*, & ſimili-
bus : & Rot: *deciſ:* 92 *numer:* 11 *par:* 2
diverſ: Aliàs verò, ut verbis Baldi utar, in l.
Filium, *num:* 5 *ff: de his qui ſunt ſui, vel a-
lien: jur:* fatuitas eſt dicere, quod monaſterium
habeatur loco filii: & ſanè hic ſequeretur, ut
Monachus haberet monaſterium in ſua poteſta-
te : ac proinde quidquid acquireret monaſte-
rium acquireret Monacho. Item ut plures eſſe
poſſent patres unius filii,& plures aliæ abſurdi-
tates ſequerentur, quas cumulat Felin. *dict.
n.*42.

24 Ultimo nota ibi, *Qui monaſterium ſibi hæredem
inſtituit*, Subſtitutionem factam filio, ſi ſine libe-
ris deceſſerit, evaneſcere ſi filius monaſterium
ingrediatur, & hæreditatem monaſterio appli-
cari, ut hic eſt caſus, & notat gloſ. *ult.* Innoc.
num: 8 Hoſt: *num:* 20 *in ver: Inſtituit*, Joan. Andr.
*n.*27. Abb. *n.*36. & idem Abb. Aretin. & Felin.

in ſummario textus, & reliquī omnes, Bart. Bald. Angel. Salicet. & Legiſtæ in Auth. *Niſi rogati*, C. *Ad Trebell.* in Authen. *Si qua mulier.* & Auth. *Ingreſſi*, C. *de Sacroſ. Eccleſ.* Quod intellige dummodo Inſtitutus ingrediatur Monaſterium ita ut teneat Monachatus, ut hic in gloſ. ultim. Nam ubi ſit mentio de ingreſſu, intelligitur cum effe-
25 ctu, ut per Felin. *num.* 32. Unde ſi decederet ante profeſſionem Regularem, ſubſtitutio non evaneſceret, ſecundum Vincent. & idem ſi intraret, & infra tempus probationis exiret, c. *Statuimus, de regular.* ſecundum Abb. Antiq. quos hic refert. & ſequitur Joan. Andr. *nu* 36 & conſentiunt Bald. *nu.* 15. Butr. *nu.* 61. Cardin. *col.* 2. Henr. Boich. *nu.* 20. Abb. *nu.* 44. Felin. *nu.* 32. & Dec. *num.* 200.

26 Ampliatur primò, concluſio ſuperiùs firmata, ut locum habeat ſive ſubſtitutio fuerit fideicommiſſaria, ſive directa, ut ſentit gloſſ. *ultim.* hic illis verbis: *Ingreſſus Monaſterium fingitur habere hæredem cum rogatus eſt reſtituere privato* (ecce ſubſtitutio fideicommiſſaria) *vel Cum ei privatus eſt ſubſtitutus* (ecce ſubſtitutio directa) & apertius hoc tenet Abb. in princ. qui dupliciter ſummat textum: primò ſcilicet intelligendo illum in ſubſtitutione fideicommiſſaria; deinde in ſubſtitutione directa; dicens utrumque intellectum eſſe in ſe verum, licèt ſubdat veriorem eſſe intellectum, ut ſubſtitutio hic fuerit fideicommiſſaria propter illud verb. *devolverentur*, ut eſt text. apertus ſecundum eum in l. *Hæredibus*, §. 1. *ff. Ad Trebell.* Sed Butr. & alii dicunt ſubſtitutionem fuiſſe Compendioſam; quia verb. *Devolverentur* eſt verb. Commune, ut concludit Bart. in l. 2. *in fin. ff. de alimen. & cibar. legat.* & in l. *Centurio*, *col. ult. verſ. Septimò dubitatur*, *ff. de vulg. & pupill.* & Gemin. in cap *Si pater*, *in princip.* in gloſ. *in ver. Filia*, *de teſtam. lib.* 6. & alii, quos hic ſequitur Dec. *nu.* 1. & ad text. quem Abbas adducit, reſponde ut hic per Bero. *nu.* 3. Advertetamen, quia quod Abb. dicit de ſubſtitutione directa, verificari non poteſt in pupillari, quia illa locum habet tantummodo ſi hæres in pupillari ætate deceſſerit, l. *In pupillari*, *ff. de vulgar. & pupill.* In pupillari autem ætate non poteſt filius Monaſterium ingredi cum effectu, cap. *Significatum*, *de regular.* Ergo fruſtra quæritur, an per ingreſſum Monaſterii excludatur ſubſtitutus. Sed nec vulgaris videtur extingui per ingreſſum Religionis; quia cum præſupponat filium non eſſe hæredem, vel quia non poſſit, ad text. in l. *Cum proponas*, C *de hæred. inſtituen.* & not. per Bart. in l. 1. *ff. de vulgar. & pupillar.* nihil eſt quod poſſit acquiri monaſterio ad præjudicium ſubſtituti, cum per ingreſſum Religionis illa tantùm monaſterio acquirantur, quæ tempore ingreſſus erant propria ipſius ingredientis, c. *Quia ingredientibus*, *cum ſeq.* 19. *q. ult.* Auth. *Ingreſſi*, C. *de Sacroſ. Eccleſ.* de quo tamen dic, ut per Bero. *bis num.* 1. *verſ. Sed rectius conſiderando.*

27 Ampliatur ſecundò ſupradicta Concluſio, ut locum habeat etiamſi fuerint ſubſtituti fratres teſtatoris: nam nihilominus monaſterium eos excludit, ſecundum Innocen. & alios ſupracita-
28 tos, *num.* 21. Secus autem ſi ſubſtituti ſint teſtatoris filii, quia ſuccedunt excluſo monaſterio: nam ut inquit Bald. *numer.* 10. *in fin.* Favor liberorum ſubſtitutorum eſt naturalis, favor autem Monaſterii eſt civilis, & minor favor reſpectu majoris eſt odium. l. *Si apud minorem*, *ff. de minor.* Ergo prævalet filiorum ſubſtitutorum favor. Idem voluit Bart. in Authen. *Ingreſſi*, *in 2. lectura*, *num.* 55. C. *de Sacroſ. Eccleſ.* & conſulendo idem Bald. *conſ.* 196. *In hac quæſtione*, *per tot. vol.* 1. ubi in fin. dicit ita fuiſſe judicatum, Raphael Fulgoſ. *conſ.* 53 *Quoniam ſuperius*, *in fin.* Alex. *conſ.* 121. *Viſo themate ſuprascripto*, *numer.* 11. *verſ. in hanc partem*, *vol.* 2. Ripa in l. *Ex facto*, § *Si quis rogatus*, *il primo*, *nu.* 41. *ff. Ad Trebell.* & Bero. *num.* 458. & 492.

29 Ampliatur tertio eadem concluſio, ut vendicet ſibi locum etiamſi conditio ſubſtitutioni adjecta fuerit per verba naturalitatem importantia, puta ſi deceſſerit ſine filiis ex ſe, vel ex ſuo corpore natis; adhuc enim ſi rogatus reſtituere profiteatur Religionem, ſuccedit monaſterium excluſo ſubſtituto, ut ex facto per quinque fundamenta conſuluit Bart. *in ſuo conſil.* 1. incip. *Parmenſis*, *per totum*, & fuit opinio antiquiſſimorum Doctorum Pſaragot. & Riccardi Maluntæ, quos refert, & ſequitur Dyn. in l. *Si ita quis*, §. *final. ff. de legat.* 2. Cyn. in Authen. *Niſi rogati*, *num.* 2. & Fulgoſ. *numer.* 3. & 4. & firmant hic Bald. *num.* 9. *in fin.* Butr. *nu.* 26. Abb. *nu.* 48. Aretin. *à num.* 68 *uſque ad nu.* 72. Felin. *nu.* 36. Decius *nu.* 232. Pariſ. *à nu.* 136 *uſque ad nu.* 144. Ferret. *nu.* 104. Bero. *n.* 486. Et hæc opinio forte ſervaretur in practica, quia in diverſitate opinionum conſuevit aſſumi illa, quæ favet Religioni, Per l. *Sunt perſonæ*, *ff. de religioſ. & ſumpt. funer.* ut inquit Imol. *hic nu.* 19.

Verùm contra Monaſterium in favorem ſubſtituti tenuerunt ex Canoniſtis, Hoſt. in cap. *Raynaldus*, *nu.* 20. & 21. & ibi etiam Joan. Andr. *num.* 10. & Cardin. *in fin. princ. infra de teſtam.* & in hoc cap. Henric. Boich. *nu.* 24 Bellamer. *nu.* 41. Barbat. *à nu.* 72. & Mant. *nu.* 61. & ex Legiſtis Jacob. de Beluiſ. in Authen. *de Sanctiſſ. Epiſcop.* §. *Sed & hoc præſenti*, Bald. in l. *final. in princ. num.* 1. & 2. C. *de Epiſcop. & Cler.* & ibi etiam Fulgoſ. *in princ.* Salicet. in Auth. *Niſi rogati*, *in fin.* C. *Ad Trebell.* & ibi etiam Bald. *nu.* 10. dicens hanc opinionem eſſe multùm æquam, quod etiam dixit Imola in l. *Lucius*, l. *ultima*, *nu.* 5. *ff. de hæred. inſtituen.*

Sanè hæc conſultatio eſt ſatis dubia, adeo ut Petr. de Anchar. *hic nu.* 41. poſt prolixam diſputationem concludat his verbis (Inter opiniones tantorum Patrum, & Modernorum teneas quicquid placet) Et Authores plurimos uſque ad ſatietatem pro utraque ſententia cumulat noviſſimè Thom. Sanch. *ſuper Decalog. to.* 2. *lib.* 7. *cap.* 16. *nu.* 51. *verſ. Octavo*, dicit tamen Joan. de Imol. in d. l. *Si ita quis*, §. *Is cui*, *in fin. ff de legat.* hanc ſecundam opinionem eſſe veriorem attento jure canonico, & ſervandam in terris Eccleſiæ: oppoſitam verò attento jure civili, & ſervandam in terris Imperii.

30 Ampliatur quarto eadem concluſio, ut procedat etiamſi rogatus reſtituere fiat Clericus Eccleſiæ ſæcularis: nam ſubſtitutio evaneſcit, dummodo tamen duo copulativè concurrant, nempe ut perpetuò ibi maneat, & relicta eroget in pios uſus: ſic probat textus in Auth. *de Sanctiſſ. Epiſcop.* §. *Sed & hoc præſenti*, *col.* 9. Unde deſumpta

ſumpta eſt Authen. *Niſi rogati*, C: *Ad Trebell*, & tenent hic gloſ. *ult*. Innoc. *numer*, 8. *verſ. Si autem ſit Clericus*, Hoſt. *num*. 19. Bellamet. *numer*, 31, Dec: *num*. 200 Pariſ: *num*. 117 & Bero. *num*. 498. Speculat: *in tit. de ſtat. Monachor*. §. *ult*. *q*. 15: *n*: 20.

31 Nunc limita primò propoſitam concluſionem, niſi filius rogatus ſit reſtituere loco Religioſo, vel Eccleſiæ ſæculari, aut alteri pio loco, vel relicta expendere in pios uſus. His enim caſibus per ingreſſum Monaſterii non expirat ſubſtitutio facta in defectum liberorum; quia privilegiatus non utitur privilegio contra æquè privilegiatum, ut in d. §. *Sed & hoc præſenti*, & hic firmant gloſſ. *ultim*. Innoc. *n*. 8 Hoſt. *n*. 19 Bellam. *n*. 29 & *n*. *ult*. Butr. *n*. 60 Cardin: *col*: 4 *verſ*: *In gloſſa finali*, Anchar. *n*. 19 Imol: *n*. 17 Abb: *n*: 36 Felin: *n*: 29 & Dec: *n*. 192 Speculat. *in tit*: *de ſtat*: *Monachor*. §: 1 *n*, 19 & 20 *quæſt*. 15 Bartol. & communiter Legiſtæ in d. Auth. *Niſi rogati*, C. *Ad Trebell*.

32 Limita ſecundo eamdem concluſionem, ut procedat dummodo ea conditio apponatur in ultimis voluntatibus, vel in contractibus gratuitis, prout loquitur text. in *d*. §. *Sed & hoc præſenti*, ut advertit Bald. *hic n*. 18. *in fin*. Secus verò in contractibus oneroſis, quia tunc conditio illa per profeſſionem regularem non evaneſcit. ut hic per Anchat. *n*. *penult*. Barbat. *n*. 71 Afflict. *deciſ*. 83 *n*. 13 & idem ſi eadem conditio apponatur in ſtatutis, ut decidunt Domini de Rota *deciſ*. 92 *n*. 11. *& ſeq*. *part*. 2 *diverſ*.

33 Limita tertiò, niſi conditio relata ſit in perſonam ipſius teſtatoris, puta quia dixit ſi ſine liberis deceſſero, ſubſtituo Titium: tunc enim & ſi teſtator Religionem profiteatur, non tamen expirat ſuſtitutio, nec intrat diſpotio hujus cap. ut originaliter voluit, Martin. de Selva Epiſcopus Pampilonen. quem hic refert, & ſequitur Joan. Andr. *n*: 37 & conſentiunt Butr. *n*. 62 Cardin. *col*. 4 Anchat. *num*: 29: Abb, *num*: 46 & Decius *n*: 214.

34 Limita qoartò, niſi rogatus intret Monaſterium in fraudem ſubſtituti, quia tunc conditio non evaneſcit, cum fraus, & dolus, &c. ut hic tenent Abb. Antiq. *n*: *ult*. dicens ita tenere Petr. de Sampſon. Magiſtrum ſuum, Joan, Andr, *n*. 36. Bald, *n*. 31 Henric, Boich, *n*: 21 Bellam, *n*: 32 & 40 Butr: *n*: 61 Abb: *n*: 46 Felin: *n*: 36 Dec: *n*: 204

35 & Bero: *n*: 500 Fraus autem probabitur ſi gravatus comminatus fuerit ſubſtituto ſe ingreſſurum Religionem, ut eum excludat à fideicommiſſo, ſecundum Abb: Antiquum, & Jo. Andr, *locis citatis*. Et quamvis hanc conjecturam refellant Petr: de Bellaper: in Auth: *Niſi rogati*, *quæſt*. *penult*: C. *Ad Trebell*. & Dec: *hic n*. 209. tamen eam admittunt Henric. Bellam. Butr. Abb, & Felin. ſupracitati, & alii plures, quos cumulat Sanchez *ſuper Decalog*. *tom*. 2. *liber*, 7 *cap*, 16 *numer*. 60.

36 Sed numquid fraus præſumatur ex hoc ſolo, quod rogatus reſtituere, profeſſionem emiſerit in articulo mortis. gravis controverſia eſt, quam S. Congregatio Concilii noluit decidere, ſed ad judicem cauſæ rejecit. Tu dic ut ſcripſi in c. *Sicut nobis*, *à n*. 30 *uſque in finem*, *de regular*. & adde Felinum *hic n*. 34 & quæ in utramque partem congerit Sanchez d. *cap*. 16 *n*: 58

37 Limita quintò valde notabiliter ſupraſcriptam concluſionem omiſſis pluribus aliis limitationibus, quas proſequitur Sanch. *d*. *cap*. 16 ut non procedat ſi rogatus reſtituere ingrediatur monaſterium Ordinis Mendicantium; quia cum bona immobilia eis poſſidere non liceat, cap. *Nimis prava*, *infr*, *de exceſſib*, *Prælat*, cap. *un*, §. *Confirmatos*, *de Relig*: *domib*: *lib*, 6 utique ſubſtitutum non excludunt, nec habet locum hoc cap. ut hic tenent Scribentes, *Deciſ*. *Pedemont*, 126 *n*, 27 & ita tenere Doctores communiter affirmat Bern. Land, *in addit*. *ad Bart*. *d*, *conſ*. 1:

Verum an hæc limitatio locum habeat poſt Concilium Tridentinum plenìos dicam infra *n*. 67, *& n*, 117,

38 QUÆRO, an Fratres Mendicantes ſint capaces acquiſitionis bonorum immobilium in communi.

Tametſi in hac materia Doctores hic multa ſcribant; in hoc tamen videntur convenire, ut conſtituenda ſit differentia inter Fratres Minores S, Franciſci, & reliquos Mendicantes, & ſecundum hoc ponunt duas concluſiones communes, quas poſt Imol. & Abbat. proſequitur Felin. à *n*: 50.

39 Prima concluſio eſt. Fratres Minores ſunt prorſus incapaces hæreditariæ ſucceſſionis etiam in communi, text. eſt in Clem. *Exivi*, §. *Cupientes*, *de verb*. *ſignific*. Federic: de Sen: *conſil* 26 *Caſus talis eſt*. *Quidam ingreſſus*, *in princ*. Sunt

40 enim fundati in arctiſſima paupertate ſupra omnes Mendicantes, ut fusè deducit Bartol. in *tract*. *Minorit*. *lib*: 1 *diſt* 1 *cap*: 1 *per tot*. Petr. d: Anchar: in d. Clement: *Exivi*, *n*: 1 Calder. *conſ* 46 incipien: *An bona ingr ſi Ordinem*. *poſt med*: *verſ*: *Præterea de hoc*, *de teſtam*. Et ſucceſſiones ex ſui natura indifferenter ad pecuniam, & etiam ad alia mobilia, & immobilia ſe extendunt, quæ ex Regula ſunt eis prohibita, ut in d: § *Cupientes*.

41 Unde, ut ait Bald: in l: *Eamquam*, *num* 18 C: *de fideicomm*. Frater Minot eſt incapax emolumenti, & tituli, & ſi inſtituatur, perinde eſt, ac ſi homo mortuus inſtitutus fuiſſet: cujus

42 dictum refert, & ſequitur Felin. *d*. *n*: 50 Et ita nullum eſt teſtamentum, in quo fratres Minores ſunt hæredes inſtituti, niſi adſit cohæres, & hæreditas defertur venientibus ab inteſtato, l: *Si in metallum*, *ff*: *de his*, *quæ pro non ſcriptis habentur*, l. 1 C. *de hæred*. *inſtituen*: l, *Neque enim*. *ff de teſtam*: *militar*: & firmat Bart: in *d*: *tract*. *Minorit*: *lib*: 1 *diſt*: 1 *cap*: 2 Petr: de Anchar: in d: Clem: *Exivi*, *num*. 2 *verſ*: *Revertor ad primum*,

43 Et quemadmodum jure inſtitutionis capere non poſſunt, ita nec jure fideicommiſſi univerſalis ſecundum Bart: *in eod*: *tract*: *lib*: 1 *diſt* 2: *cap*: 2.

44 Sed neque jure legati habere poſſunt hæreditatem, ut per Bart: d: *lib*: 1 *diſt*, 3 *cap*, 1 Imo nec legata particularia jure inſtitutionis, ut idem tradit *d diſt*, 3 *cap*, 2.

45 Quod adeo verum eſt, ut nec valeat inſtitutio facta de Fratribus Minoribus ad effectum æſtimationis, ſcilicet ut vendant, & pretium convertant in ſuas neceſſitates. Et eſt magis communis opinio, ut pluribus relatis teſtatur Anton: Gabriel: *comm*, *concluſ*, 1 *n*: 1.

46 Quinimo ſi teſtator dixerit, Inſtituo hæredes

fratres Minores cum hoc, ut bona hæreditaria per executores nominatos vendantur, & pretium erogetur in reparationem Eccleſiæ, conſtructionem Capellæ, & ſacram ſupellectilem; & quatenus hæredis inſtitutio non valeat ex aliqua cauſa in corpore juris clauſa, tunc jure legati lego: talis inſtitutio non valet, ut latiſſimè probavi in cap. *Nimis prava, à nu. 20. uſque ad n. 46. infra de exceſſ. Prælator.*

4 Quamobrem Fratres Minores non excludunt ſubſtitutum ſub conditione, ſi gravatus deceſſerit ſine liberis, nec in eis locum habet iſte textus, ut ſcripſit Bald. in l. *Cum acutiſſimi, nu. 16. C. de fideicomm.* Abb. *conſ. 27. Proclara, col. 2. in princ. lib. 2* Felin. *hic num. 50.* & communiter DD. Vivius *commun. opinion. concluſ.* 839. ubi plures refert, & de communi teſtatur.

48 Quoverò ad bona ingredientis Religionem Fratrum Minorum, quamvis ſint tres opiniones, quas hic recenſet Innoc. *num. 6.* tamen communis opinio eſt hujuſmodi bona deferre venientibus ab inteſtatu: perinde ac ſi profeſſus eſſet mortuus, ſi de illis ante profeſſionem non diſpoſuerit. Et ita tenuerunt hic Imol. *col. penultim. verſ. Quod autem ſi quis ingrediatur*, Abb. *num. 62.* Felin. *num. 50.* Feder. *d. conſ. 26. num. 1.* dicens hanc opinionem eſſe veriorem, & *num. 3.* Bart. *eod. tract. Minor. lib. 4. diſt. 3. cap. 1.* Bald. in Auth. *Ingreſſi, nu. 46. C. de Sacroſ. Eccleſ.* & de communi teſtatur Abb. *conſ. 27. Proclara, & luculenta, num. 2. verſ. Quadam, & ſecunda Religio, part. 2.* Roman. *conſ. 296. Circa declarationem, nu. 1. verſ. Secunda verò opinio eſt communis*, & alii, quos citat Gabriel. *d. concluſ. 1. de hæred. inſtituen. numer. 6.*

49 Sed ſi ante profeſſionem de bonis ſuis diſpoſitionem fecerit, hujuſmodi diſpoſitio rata, & firma eſſe debet, cum in Regula B. Franciſci cautum ſit, ut liceat ingredientibus, & ſit liberum facere de bonis ſuis ſecundum quod Dominus ſpiraverit, quod etiam habetur in d. Clem. *Exivi, §. Dubitaverunt, de ver. ſignific.* & notat Bart.
50 *d. l. 4. diſt. 2. cap. 1. num 4.* Dummodo tamen ſervetur forma à Concilio Tridentino præſcripta in *cap. 16. ſeſſ. 25. de Regular.* Et hoc ſi diſpoſitionem fecerit inter vivos; ſecus in ultima voluntate; quia decretum *d. cap. 16.* locum non habet in teſtamentis, & aliis ultimis voluntatibus, ut declaravit S. Congregatio ejuſdem Concilii Interpres.

51 Et hæredes inſtituti in teſtamento profitentis ſtatim capiens illius hæreditatem etiam non expectata morte naturali, ut Bart. concludit, *dict. diſt 2. cap. 2.*

52 Porro concluſio ſuperiùs firmata, & illius declarationes vendicant ſibi locum in hæreditate, vel fideicommiſſo univerſali dumtaxat, non autem in legatis, ſeu relictis particularibus: nam etſi Fratres Minores etiam in communi ſint incapaces legati bonorum immobilium, & conſequenter etiam annui reditus, qui inter immobilia computatur, ut eſt textus in Clement. *Exivi, §. Cumq; annui reditus, de ver. ſignif.* quem dicit rotundum, & clarum, Abb. *conſ. 63. Ut veritas, poſt princ. verſ. Præterea, par. 2.* tamen ſunt capaces ad effectum vendendi, & pretium convertendi in ſuas neceſſitates, aut in uſum Fabricæ, vel Sacri-
53 ſtiæ; dummodo tamen pretium non ſit exceſſivum, ita ut potius theſaurizatum, quàm pro neceſſitatibus imminentibus receptum, ut inquit Bart. *in eod. tractat. Minoritar. libr. 1. diſtin 2. cap. 2. num. 16. & ſeq.* Jaſ. in l. *Apud Iulianum, §. Con-*
54 *ſtat. num. 41. ff. de legat. 1.* Et dummodo legatum fiat ſub modo licito, aut etiam ſimpliciter, quia ſub modo licito, factum intelligitur, ut probatur expreſsè in c. *Exiit, §. Præterea de ver. ſignif. lib. 6.* & tenet gloſ. in d. Clem. *Exivi, col. 5. in ver. Proinde, verſ. Si autem modus, eod. tit.* & ibi etiam Anchar. *numer. 13. verſ. Quandoque Fratribus relinquitur*, Bart. in Authen. *Excipitur, C. de bon. quæ liber.* & in *d. tract. Minoritar. lib. 2. diſtin. 2. cap. 1. num. 9.* & *diſtin 4. cap. 1. num. 19* Abb. *d. conſ. 63. num. 8. part. 2.* Rot. coram Burat. *deciſ. 245. num. 18.* Et aliàs cenuit S. Congregatio Concilii ut dixi in cap. *Nimis prava, num. 50. de exceſſ. Prælator.* ubi etiam plene videas, quorum legatorum ſint capaces Fratres Minores tam de familia, quàm ex reformatione, à *nn. 46. uſque ad num. 61.*

55 Sed hic incidit pulchra dubitatio, An valeat legatum annui reditus factum valetudinario, ſeu infirmariæ Fratrum Minorum S. Franciſci.

56 Videtur reſpondendum non valere, quia pro neceſſitatibus infirmorum Regula permittit tantùm ut Fratres recurrant ad amicos ſpirituales pro eleemoſynis manualibus, ut patet in c. *Exiit, §. Nec quicquam, verſ. In alio quoque Capitulo, de ver. ſignific. lib. 6.* ubi ſic legitur (Miniſtri, & Cuſtodes pro neceſſitatibus infirmorum, & aliis Fratribus induendis per amicos ſpirituales ſollicitam curam gerant ſecundum loca, & tempora, & frigidas regiones) Et in Clem. *Exivi, § Porrò cum dictus Sanctus, eodem tit.* ibi (Recurſus ad amicos ſpirituales pro pecunia in duobus caſibus tantùm ſecundum Regulam conceditur, videlicet pro neceſſitatibus infirmorum, & Fratribus induendis) Hæc autem proviſio fuiſſet inanis, & fruſtratoria, ſi pro uſu infirmorum, liceret Fratribus habere annuos reditus.

Præterea hæ duæ neceſſitates, videlicet pro infirmis, & pro fratribus induendis in Regula æquiparantur, ut in locis proximè citatis. Sed pro fratribus induendis certum eſt non licere illis obtinere annuos reditus, d. c. *Exiit, §. Porro*, & fatentur omnes. Ergo nec pro neceſſitatibus infirmorum, cap. *Translato, de Conſtitut.* & cap. *2. de translat. Epiſcop. cum ſimil.*

57 Ad hæc legatum annuum Fratribus Minoribus relictum pro alimentis non valet, ſecundum Bart. in l. *Servo alieno, in princip.* & ibi etiam Imol. *ff. de legat. 1.* Feder. de Sen. *conſ. 12. Fratres, num. 7. verſ. Quod non ſit capax*, Duenn. *regul. 387. in 1. limit. numer. 1. verſ. Quod eſt verum niſi*
58 *annuum*, Anton. Gabriel. *lib. 4. tit. de legat. concluſ. 1. num. 27.* Ergo nec valet legatum annuum pro medicis, & medicinis, & ſic pro uſu infirmariæ; quia legatis alimentis veniunt non ſolum cibaria, habitatio, & veſtitus, ut in l. *Legatis, ff. de alimen. legat.* Sed medicinæ, ſalarium medici, ſtratum, & omnia ad victum neceſſaria, l. *Sicut impendia, ff. de uſufr.* l. *Verbo victus, ff. de ver. ſignific.* Bart. in l. *Si cum dotem, §. Sin autem, num. 9. ff. ſolut. matrim.* Iaſ. poſt alios in l. *Cum ij, §. Qui tranſigit, ff. de tranſact.* Reminald. Jun. *conſ. 132. nu. 11. lib. 2.*

Et

Et confirmatur, quia ſi regula non permittit, ut Fratres Minores pro neceſſitate victus habeant reditus annuos, quia incerta mendicitas debet eis victum tribuere, ut dicit textus in cap. *unic.* §. 1. *de religioſ. domib. lib.* 6. & tradit Feder. de Sen. *ubi ſuprà*, & Abb. *conſ.* 63. *Ut veritas, n.* 2. *lib.* 2. longe minus cenſetur permittere, ut habeant reditus annuos pro medicinis, & Medicis, quorum non eſt adeo præciſa neceſſitas ſicut victus, ſine quo vivere non poſſumus, d. l. *Verbo victus*, & l. *final. ff. de alim. pupill. præſtan.* Et in propoſito notat Bald. in Auth. *Ingreſſi, num.* 42. *C. de ſacroſ. Eccleſ.*

59 Accedit quod in d. Clem. *Exivi*, §. *Cumque annui reditus, de ver. ſignif.* Pro generali regula firmatur, ut cùm annuos reditus obtinere paupertati, & mendicitati repugnet, prædictis fratribus reditus quoſcunque, ſicut & poſſeſſiones, vel earum etiam uſum (cum eis non reperiatur conceſſus) recipere, vel habere, conditione conſiderata ipſorum, non liceat, quæ ſunt formalia verba illius tex. Qui ergo dicit eos poſſe habere annuos reditus pro uſu infirmorum, probare debet, quia ſtandum eſt regulæ quandiù non probatur exceptio, l. *Ab ea parte, ff. de probat.* gloſ. 1. *in fin.* in c. *Inter hæc*, 32. *quæſt.* 1. Et cum edictum ſit prohibitorium, omnes annui reditus cenſentur fratribus prohibiti, niſi appareant conceſſi, ut probant illa verba textus, cum eis non reperiatur conceſſus: & notat Abb. d. *conſ.* 63, *in princ.*

60 Quæ tamen exceptio, ſeu conceſſio, nec probatur, nec probari poteſt; quin potius conſtat de oppoſito tum ex ſuperius deductis; tum quia à memorata prohibitione obtinendi reditus quoſcunque excipitur tantummodo caſus pro Divino cultu, ut ſi relinquatur annuatim frumentum pro hoſtiis, vel vinum pro ſacrificio, aut pecunia pro luminibus, & ſimilibus, ut per Feder. de Sen. *d. conſ.* 12, *n.* 4. Bald. in d. Auth. *Ingreſſi, n.* 59. Abb. poſt Bart. & Joan. de Lignan. *d. conſ.* 63, *n.* 4. *verſ. Secundò principaliter.* Rota *deciſ.* 365. *num.* 9. *part.* 5. *diverſ.* Ratio eſt ſecundum omnes, quia per hujuſmodi legata fratrum Mendicitas non relevatur. Ergo hæc exceptio firmat regulam in contrarium in omnibus aliis caſibus, in quibus relevatur eorum mendicitas, ut per Abb. *loco citato*; & conſequenter relictum annuum pro uſu infirmorum non tenet.

Denique ſi liceret Minoritis pro uſu infirmariæ obtinere annuos reditus, hinc eſſet aperta via excludendi prorſus eorum mendicitatem: nam cùm reditus annui inter immobilia cenſeantur à jure, ut dicitur in d. §. *Cumque annui reditus*: prætextu infirmorum poſſent non ſolum cenſus, & loca montium, ſed etiam poſſeſſiones, & eorum fructus, imo & pingues hæreditates acquirere, cum tamen ut legitur in d. Clem. *Exivi*, in §. *Rurſus*. Vir Sanctus tam in exemplis, quàm verbis regulæ oſtenderit ſe velle, ut fratres ſui, & filii Divinæ providentiæ innitentes, ſuos in Deum jacerent cogitatus, qui volucres cæli paſcit, quæ non congregant in horrea, nec ſeminant, vel metunt. Unde videmus nec fratres Capuccinos, qui Regulam fratrum Minorum in ſua puritate ſervant, nec fratres ſtrictioris obſervantiæ unquam habuiſſe reditus annuos etiam ad uſum infirmariæ.

Quamobrem non valere legatum annuum factum infirmariæ fratrum Minorum tenet in puncto Joan. de Lignan, in d. Clem. *Exivi*, relatus à Jo. de Anan. *conſ.* 30. & ex Recent. Sanch. *in Decalog. lib.* 7. *cap.* 26. *n.* 47. *verſ. Nec credo verum*, licet ſuprascriptas rationes non ponderet.

61 Nec refert, quod idem Joan. de Anania, d. *conſ.* 30. incipien. *Viſa petitione, n.* 3. *verſ. Circa tertium*, relatus ſimpliciter à Rodriq. *quæſt. Regular. tom.* 2. *q.* 126. *art.* 4. conſuluerit valere legatum uſusfructus factum infirmariis Fratrum Minorum, quoniam movetur potiſſimum duobus fundamentis.

Primum eſt, quia dictum legatum non fuit factum Fratribus, ſed loco, juxta text. in l. *Annua*, §. *Attia, ff. de ann. legat.* De jure autem cuilibet Religioſo loco legari poteſt, l. 1. C. *de ſacroſ. Eccleſ.* cum concordant. de quib. per eum, neque hoc jus fuit ſublatum per d. Clem. *Exivi*, quæ ſecundum eum ſi legatur, & perlegatur à capite uſque ad finem, nullam facit mentionem quando relinquitur loco, ſed ſolùm, quando fratribus: allegat. Bart. *in tract. Minoritar. lib.* 1. *diſtinct.* 4. ubi tenet poſſe relinqui Eccleſiæ fratrum Minorum, licèt non poſſit relinqui fratribus & legatum acquiri Eccleſiæ Romanæ, de cujus proprietate ſunt Eccleſiæ fratrum Minorum, ut d. Clem. *Exivi*, §. *Loca verò*.

62 Verum hoc primum fundamentum deridet; & dicit eſſe omnino falſum Bald. in Authen. *Ingreſſi, num.* 55. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* nam aut ſumitur Eccleſia materialiter pro ædificio; & hoc modo Eccleſia non eſt ſufficiens medium ad acquirendum Eccleſiæ Romanæ civili acquiſitione, quia eſt quid inſenſatum, quod nec capere nec velle poteſt, ſicut ſi dicerem, lego fundo Titii, non propterea acquireretur Titio, niſi eſſet jus prædiale, quod ineſſet rei, l. *Pecoru ff. de ſervit. ruſticor. prædior.* l. *Ut pomum, ff. de ſerv.* Aut ponitur Eccleſia formaliter, & ſignificativè l. *Mortuo, ff. de fidejuſſor.* & tunc cùm ſignificet quid abſtractum à genere, id eſt ipſam ſpeciem, hoc eſt Collegium fratrum Minorum; quia Eccleſia, & Collegium idem ſunt, ut idem Bald. dixit *in Rubr. C. de ſacroſ. Eccleſ.* ſequitur ut non poſſit acquiri mediante organo, & organum ſit inhabile, acquiſitio impeditur, l. 1. §. *Cæterum, ff. de acquir. poſſeſſ.* l. *Quæcunque gerimus, ff. de act. & obligat.* l. *Tria prædia, ff. de ſervit. ruſticor. prædior.* & quod notatur in Clem. *Religioſus, de Procur.* & maximè quia impedimentum Regulæ videtur eſſe de jure naturali, & Divino. Itaque in his, quæ requirunt medium; ceſſante medio, ceſſat acquiſitió, & inanimata non quærunt; niſi ſit acquiſitio; quæ procedat immediatè propter rem ipſam, ut ſervitus; leg. *Qui fundum; ff. Quemadm. ſervit. amit.*

Præterea Bald. ad confundendum, ut ipſe ait, Bartoli errorem, ſubjicit alias duas rationes; Prima ratio eſt ex parte voluntatis teſtantis; quia relinquere Eccleſiæ Romanæ, non eſt relinquere pauperibus, ſicut teſtator, intellexit, l. *Non dubium, C. de teſtam.* Unde opinio Bartoli eſt contra mentem teſtantis. Secunda ratio eſt, quia Joannes XXII. in Extravag. *Ad conditorem*, §. *fin. de ver. ſignif.* renunciavit omni acquiſitioni dominii

minii per dictos fratres faciendæ Eccleſiæ Romanæ. Ergo eodem modo renunciavit acquiſitioni faciendæ per Eccleſiam fratrum, cum inter fratres, & Eccleſiam ſit quædam conjunctio inſeparabilis. Et ita contra Bartolum dicit ſe in facto conſuluiſſe: ejus conſilium habetur *in 4. volum. conſ. 416. Viſa ſubſtitutione*, ubi in fine concludit his verbis (Ridiculum eſt dicere, Non poteſt relinqui fratribus, ſed poteſt relinqui Eccleſiæ, ut dicit Bartolus: hoc enim quid aliud eſt, niſi verba ſacra cavillari, & mentem juris lacerare. Unde poteſt ſibi dici, littera ſua occidit, ſpiritus autem vivificat) Hæc Bald. cujus opinionem ſequitur, & pluribus confirmat ejus diſcipulus Petr. de Ancbar. in d. Clem. *Exivi, col. 3. num. 5. verſ. Sed quæro. An idem ſit*, Angel. in Auth. *de Eccl. tit.* §. *Si quis autem*, *il ſecondo*, & Barbat. in c. *Nos quidem*, *col. final. de teſtam.*

Quid plura? Idemmet Bart. poſtea re accuratius perpenſa, ſe retractavit in l. 1. *n. 5. C. de conduct. & Procurat. Dom. Auguſt. lib.* 11. ubi ait: ſi legatum relinquitur Eccleſiæ S. Franciſci, illud legatum eſt nullum, ſicut ſi relinqueretur fratribus de S. Franciſco, licèt tenuerim contrarium in libello minoritarum, & movetur per gloſſ. ibi, quæ exponit domum, ideſt illos de domo.

Quæ rationes à fortiori procedunt in legato facto infirmariæ. In Eccleſia enim poteſt conſiderari ratio Divini cultus, ut pro ſolvenda opinione Bartoli obſervat Abbas d. *conſ.* 63 *num.* 4. *verſ. Hoc etiam ſentit Bartolus, lib.* 2. quæ tamen ratio in legato facto infirmariæ conſiderari non poteſt. Unde idem eſt in effectu legare infirmariæ, ac legare fratribus infirmis. Neque enim teſtator accepit infirmariam pro ædificio, ſed pro fratribus, eoſque principaliter contemplatus eſt, ut in propriis terminis dicit Joan. de Lignan. in d. Clem. *Exivi*; Idque vel invitus fatetur ipſemet Joan. de Anan. *d. conſ. 3. num.* 7. ibi, Ergo in caſu noſtro aſſignabuntur fructus dictarum poſſeſſionum infirmariæ S. Franciſci, & ſi ibi erunt infirmi, qui eis indigeant, ſubveniet eis juxta votum defuncti, ſed fratres infirmi non ſunt capaces, ut oſtenſum eſt ſupra. Ergo nec infirmaria: & quemadmodum ſervus, qui regitur à domino, non eſt capax eorum, quorum dominus non eſt capax, l. *Non minus, ff. de hæred. inſtit.* l. *Si mihi*, *& tibi*, §. *fin. de leg.* 1. ita eadem ratione locus, qui regitur per fratres, non debet eſſe capax eorum, quorum fratres non ſunt capaces, ut per Petr. de Anchar. *ubi ſupra.*

63 Secundum ſundamentum Joan. de Anan. eſt, quia per legatum uſusfructus factum infirmariæ non fit fraus d. Clem *Exivi*, quæ ſolùm prohibet relinqui fratribus Minoribus ad hoc ut vivant ſine proprio, & in paupertate, quod non tollitur ſi relinquitur pro neceſſitatibus infirmorum. Sed hoc quoque fundamentum eſt falſum, quia Regula præcipit ut fratribus infirmis provideatur ex mendicitate, & quæſtu quotidiano, ut probatum eſt ſupra: & per annuos reditus relevatur eorum mendicitas; unde melius Jo. de Lign. *ubi ſupra* dicit, legatum factum infirmariæ fratrum Minorum eſſe in fraudem paupertatis: & ut Bald. inquit in d. Auth. *Ingreſſi*, *num.* 57. hinc eſſet aperta via fraudibus, & fieret fraus de homine ad nomen, ut in Authen. *de nupt.* §. *Optimè*, l.
64 *Si per impreſſionem. ff Quod met. cauſ.* omnis autem fraus eſt prohibita de jure naturali; & quidquid ratione fraudis prohibetur, tanquam jus naturale de ſimilibus ad ſimilia extenditur, l. 1. & l. *ult. ff Si quid in fraud. patr.* l. *Cum hi*, §, *Si cum lex*, *de tranſact.*

65 Secunda concluſio. Reliqui Mendicantes ſunt capaces acquiſitionis bonorum immobilium in communi, non quidem ut poſſideant, aut ſibi perpetuo retineant, ſed ut vendant, & pretium convertant in ſuas neceſſitates: hoc enim non repugnat mendicitati, nec Religioſæ paupertati, ut tenet gloſſa ordinaria, & ſolemnis in cap. 1. *in ver. Domum, de Religioſ. domib. lib. 6.* quam ſequuntur communiter Juriſtæ in l. *Iulianus*, §. *Conſtat, de legat.* 2. & Canoniſtæ hic, præſertim Felin. *num.* 51. & in c: *Filius*, *de teſtam.* prout de communi teſtantur Hieronym: Gabriel: *conſ:* 28 *num:* 3 *lib:* 1: Navarr: *in Comment. 2 de regular. num:* 50 *verſ: Si autem aliorum*, & Menoch: *conſil:* 1014: *n.* 14: quam etiam ſequuta eſt Rota apud Put: *deciſ*· 279 *lib:* 1 & Burat: *deciſ:* 245 *num:* 3 ubi allegantur aliæ deciſiones concordantes. Imò illam gloſſam de conſuetudine obſervari affirmant Bald: *conſ:* 232 *col:* 2 *verſ: Nec obſtant verba, lib:* 2 Raphael: Cuman: *conſ:* 169 *col:* 2 *verſ: His tamen non obſtantibus:* Dec: *conſ:* 550 *num*, 5 *verſ*, *Et concluſio ſupradicta* Put, & Burat: *locis citatis*. Et quamvis illa gloſſa loquatur in legatis, tamen idem eſſe in inſtitutione, ut ſcilicet valeat ad effectum vendendi, & pretium erogandi in eorum neceſſitates, tenet Guidopap, *deciſ.* 327 Nicol de Ubald: *in tract. ſucceſſion. ab inteſt. Clericor: n:* 5 ubi teſtatur de communi prout etiam atteſtatur Decius *hic n.* 70 & alii apud Gabriel: *de hæred. inſtituen; concl:* 1 *n:* 11 licèt Raphael. Cuman: *conſ:* 132 & *d: conſ*, 169 dicat hoc procedere potius de conſuetudine, quàm de jure.

66 Sed tu advertė, quia hæc concluſio hodie locum habet tantummodo in domibus profeſſis Societatis Jeſu, quæ licèt ſint Mendicantes ex Regula, & renunciaverint conceſſioni Concilii Tridentini in *cap. 3. ſeſſ:* 25. *de Regular.* ut dicam in *ult: quæſt: n:* 82. *& n:* 84. tamen ſunt capaces acquiſitionis poſſeſſionum, & annuorum redituum, non modo per viam legati, ſed etiam per viam inſtitutionis univerſalis, non quidem ad effectum retinendi, ſed ſolum vendendi, & pretium erogandi in ſuas neceſſitates, & alios pios uſus, ut in terminis reſolvit Rota coram Burat: in præallegat. *deciſ:* 245. *per totam*, ubi articulum plenè, & accuratè examinat, & reſpondet objectis.

67 Verum quoad alios Mendicantes, exceptis Capuccinis, & Minoribus de Obſervantia S. Franciſci, prædicta concluſio hodie non procedit; quia S. Synodus conceſſit Monaſteriis omnibus Mendicantium tam virorum, quam mulierum, quibus ex Conſtitutionibus erat prohibitum, aut ex privilegio non erat conceſſum bona immobilia poſſidere, ut deinceps bona hujuſmodi poſſidere valeant, ut in *cap. 3. ſeſſ.* 25
68 *de Regular.* Unde cum jam ſint capaces bonorum immobilium in communi etiam ad effectum poſſidendi, & ſibi perpetuò retinendi; procul dubio

dubio excludunt ſubſtitutum , ſicut alij non Mendicantes, ad præſcriptum hujus Decretalis prout firmant Navarr. *Comment: 2. de Regular. nu: 54.* & Sanchez *in Decal: tom: 2. lib: 7. cap. 16. nu: 13.* An autem ejuſmodi monaſteria ſuccedant in bonis feudalibus, examinavi latiſſimè in cap. *Quæ in Eccleſiarum, ſuprà de Conſtit.* in quæſt. An Regularis ex Ordine Fratrum Prædicatorum ad Epiſcopatum aſſumptus ſuccedat in feudo apertè poſtquam fuit conſecratus Epiſcopus *à n. 57. uſque ad n.* 108.

69 Ulteriùs QUÆRO, An Regularis ex indulto Apoſtolico à Religione Fratrum Minorum de Obſervantia ad tertium Ordinem S. Franciſci ex legitima cauſa translatus recuperet jus ſuccedendi in bonis ſibi ex teſtamento, vel ab inteſtato poſt translationem delatis.

70 Videtur reſpondendum recuperare hujuſmodi jus ſuccedendi, ac ſecundo monaſterio acquirere ad inſtar Monachi ad Epiſcopatum aſſumpti, qui ſuccedit in hæreditate ſibi poſt aſſumptionem delata, eamque acquirit Eccleſia ad quam fuit promotus, ut eſt textus in c. *Statutum, 18. q. 1.* cujus hæc ſunt verba: (Monachus, quem Canonica electio à jugo Regulæ Monaſticæ profeſſionis abſolvit, & ſacra ordinatio de Monacho Epiſcopum facit, velut legitimus hæres paternam ſibi hæreditatẽ poſtea jure vendicandi poteſtatem habeat.) Hæc ibi. Nam quamvis Monachus factus Epiſcopus non deſinat eſſe Monachus, nec abſolvatur à ſubſtantialibus Regulæ; ideoque nec proprium habere poſſit, cap. *Cùm ad monaſterium, in fin: de ſtat: Monach.* & cap. *De Monachis, 16. quæſt. 1.* gloſ: in cap: *Quorumdam, in ver: Mendicantium, de elect: lib 6.* & in d. cap: *Statutum, in ver: legitimus,* & docet S. Thom. *in 2. 2. quæſt: 88. art: 11. ad* 4. tamen ut alia Eccleſia acquirat ex perſona illius ad ſubſtantialia Religionis non pertinet. Ideoque Gloſ. Archid. Turrecr. & alij DD. exponentes verba illa, *paternam ſibi hæreditatem poſteà jure vendicandi poteſtatem habeat:* verbum illud, *ſibi*, interpretatur, id eſt, Eccleſiæ ſuæ.

Et cùm Archiepiſcopus Goanus, cujus conſultationes ſan. mem. Paulus V. ad S. Congregationem Concilij rejecit, inter alia quæſiviſſet, an ſpolia Epiſcopi Regularis morientis ab inteſtato pertinerent ad Cameram Apoſtolicam, an ad ſucceſſorem beneficij. Et Cardinalis Serra teſtatus eſſet Cameram Apoſtolicam ibi quoad ſpolia nihil prætendere: S. Congregatio reſpondit bona poſt conſecrationem acquiſita ad propriam Eccleſiam pertinere, per d. c. *Statutum,* & doctrinam Navarr. *de redit: Eccleſ: q. 1. in 9. admonitione, n. 1. & ſeq.*

71 Quamobrem ſicut Regularis ad dignitatem ſæcularem translatus licèt ex ſe ſit incapax ſucceſſionis, acquirit Eccleſiæ ſuæ hæreditatem ſibi delatam poſt translationem: eodem modo translatus ad Religionem, quæ bonorum ſit capax in communi, acquirit ſecundæ Religioni, & per text. in d. cap. *Statutum,* Fratres Minores S. Franciſci de Obſervantia translatos ad Religionem bonorum capacem fieri habiles ad ſucceſſionem bonorum, quæ ſibi poſt translationem deferuntur, ita ut acquirant ſecundo monaſterio, tradit in puncto Bart. *in tract. Minorit. lib. 4. diſtinct. 2. cap. 3.* ubi refert ſic priùs determinâſſe Franciſcum de Aſſiſio Decretorum Doctorem: ſequuntur Nicol. de Ubald. *in tract: de ſucceſſ: ab inteſt: Clericor. part: 1. num: 3. verſ: Et idem ſi eſſet translatus ad Monaſterium capax,* Jaſ. in l. *Ex facto, §. final: ſub num: 10. verſ: Adde etiam quod Bart: ff. de vulg: Summa* Angel. *in ver. Religio, num: 28.* Redoan. *de ſpol. Clericor: quæſt: 8. num: 22.* & DD. hic maximè Felin. *num: 50.*

72 *verſ: Et adde quòd ſi Frater Minor.* Ratio eſt, quia Regularis ad alium Ordinem translatus nihil habet commune cum prima Religione, ut ſtatuitur decreto Calcedonen. Concil. *cap. 10.* in hæc verba: Si quis jam translatus eſt ab alia Eccleſia in aliam, nihil habet commune cum priore Eccleſia: refertur in c. *Si quis jam, 21. qu, 2.* ad

73 idem text: in cap: *Ne pro cujuslibet, 16. q. 1.* Ideoque deſinit eſſe filius prioris Monaſterij, ut dixit gloſ. Joan. Andr. in d. c. *Statutum, in ver. Reſti-*

24 *tuat, in fin.* & regulatur in omnibus ſecundùm Inſtituta Religionis, ad quem transfertur, c. *Recolentes, de ſtatu Monachor.* ſecundùm Navarr. *de Regular. conſ. 61. n. 5. & conſ. 64. per tot.*

75 Quæ tamen concluſio duas recipit declarationes. Prima eſt dummodo Regularis ad laxiorem translatus fuerit ob cauſam infirmitatis, debilitatis, complexionis, vel aliam ſimilem: ideoque in dubio appoſita ſunt verba illa, *ex legitima cauſa*: alias enim ſi ob demerita fuerit translatus, jus ſuccedendi non recuperat, ſecundùm Bart. *in dict. tract. Minorit. diſtinct. 3. cap. 3. in fin.* Quia, inquit, illa abſolutio magis eſt ad pœnam, quam ad præmium, & conſentiunt Jaſ. & Angel. *locis citatis.*

76 Secunda declaratio eſt, dummodo hæreditas eidem Regulari deferatur poſt tranſitum ad laxiorem, id eſt, poſt profeſſionem in ſecunda Religione emiſſam, cùm antea non dicatur canonicè translatus, c. *Cum ſingula, §. final. de præb. lib. 6.* Navarr. *conſ. 61. Quidam Abbas, num. 2. de Regular.* Hæreditas enim ante hujuſmodi tranſitum delata, ſiquidem fuerit agnita per conſanguineos, non acquiritur per Regularem poſteà translatum, cùm jam ſit alijs acquiſita, ut decidit Bart *ubi ſuprà cap. 2.* Bald. in l. *Si alienum, §. In extraneis, num. 7. verſ. Secundò facit, ff. de hæredib. inſtituen.* Feder de Sen. *conſil. 26.* Felin. *hic num. 50. verſ. Et adde quod ſi Frater Minor,* & Pariſ.

77 *num.* 185. Sin autem hæreditas fuerit quidem delata ad eumdem Regularem ante translationem, ſed addita non fuerit per venientes ab inteſtato; tunc quamvis ex perſona illius ſecundum monaſterium poſſit adire, ut per Feder. *dict. conſ. 26. per tot.* tamen hæc quæſtio eſt magis dubitabilis, ut patet ex traditis ibi per Feder. Nicol. de Ubald. *loco citato,* & Bero, *hic num.* 550 Ideoque in propoſita quæſtione conſultò addita ſunt verba illa, *in bonis ſibi poſt translationem delatis,* &c.

78 Non obſtant duæ Conſtitutiones Alexan. VI. quæ reddunt incapaces ſucceſſionis Regulares tranſeuntes ad Religionem capacem bonorum in communi: nam ambæ ſunt reſtrictæ ad Fratres Minores de Obſervantia tranſeuntes ad Ordinem Minorum Conventualium; atque in hunc ſenſum referuntur à Redoan. *d. quæſt. 8. num. 38.* & a Rodet. *de Regul. to. 2. q. 128. a. 1. verſ. Advertendum tamen,* & ab his, qui privilegia Mendicantium in compendium redegerunt, in ver. *Hæ-*

redicas, verſ. Alexander. VI. Quod non eſt hoc ca-
ſu, quia Fratres Tertij Ordinis non ſunt Con-
ventuales Minorum de Obſervantia; ideoque
hujus caſûs ſolutio, tanquam non comprehenſi
in Bulla, petenda eſt ex diſpoſitione juris com-
munis, ut notat gloſ. in cap. *Conſtitutionem. in
ver. Prorogamus, in fin. de Regular. lib. 6.* Oldrad.
conſ. 22. n. 14.

Præſertim quia Conſtitutiones Alexandri
ſpecialem habent rationem in ſuo caſu, ideſt,
facilitatem, & frequentiam tranſitûs Minorum
de Obſervantia ad Conventuales ejuſdem Or-
dinis, quam ut compeſceret Alexander, interdi-
xit tranſeuntibus ſucceſſionem in bonis ad eos
quomodocunque delatis; atque ita Conſtitu-
tiones ad hunc caſum non ſunt extendendæ ſive
verba, ſive rationem illarum conſideremus ad
gloſſam mag *in fin.* in Clem *1. de ſent. excomm.*

79 Quibus tandem accedit, quòd Conventuales
dicuntur Fratres, qui ab antiqua ſua perfectione
& Regulæ obſervantia declinantes, à Sede
Apoſtolica impetrârunt facultatem bona im-
mobilia in communi poſſidendi, ut patet ex pri-
ma parte Cronicarum Ordinis Minorum, & re-
80 fert Frater Ludovicus Miran. *in Manual. Prælat.
tom. 1. q. 12. a. 1.* Fratres autem Tertij Ordinis
ſunt capaces bonorum immobilium in commu-
ni ex Regulæ inſtituto. Unde etiam ex hoc ca-
pite potuit moveri Alexander Pontifex ad pro-
hibendam ſucceſſionem Regularibus tranſlatis
ad Conventuales, tantùm, qui ex vi Regulæ non
poſſent ſuccedere, non autem tranſlatis ad alias
Religiones, quarum inſtituta non prohibent
ſucceſſionem. Et ita reſolutum.

81 Ultimò QUÆRO, an Societas Jeſu, ejuſque
domus, collegia, & perſonæ ſint verè, & propriè
Ordinis Mendicantium.

82 Extra controverſiam eſt, Societatem profeſ-
ſam, & illius domus ex ſui natura, non autem
ex indulto, ſeu privilegio eſſe Mendicantes.
83 Quandoquidem ex Regula fundamentali ad li-
teram inſerta *in Conſtitutione Pauli III. 25.* inci-
pien. *Regimini*, §. 10. & paulò uberiùs reperita *in
Conſtitutione 9. Iulij III.* quæ incipit, *Expoſcit*, §.
11. cautum eſt, ut infrà, videlicet: Sic voveant
ſinguli, & univerſi perpetuam paupertatem, ut
non ſolùm privatim, ſed neque etiam commu-
niter poſſint profeſſi, vel ulla eorum domus, aut
Eccleſia ad aliquos proventus, reditus, poſſeſ-
ſiones, ſed nec ad ulla bona ſtabilia, præter ea,
quæ opportuna erunt ad uſum proprium, & ha-
bitationem, retinenda jus aliquod civile acqui-
rere, rebus ſibi ex charitate donatis ad neceſſa-
rium vitæ uſum contenti, & *in Conſtitutionibus
Societatis, part. 6. cap. 2. num. 2.* amplius additur,
ut in domibus, vel Eccleſijs reditus nulli, ne Sa-
criſtiæ quidem, aut fabricæ applicati haberi poſ-
ſint, ſed neque ullâ aliâ ratione, ſed in ſolo Deo
fiducia conſtituatur. Quæ verba convincunt
Societatem ipſam in arctiſſima paupertate fun-
datam eſſe. Id quod affirmat Menoch. *conſ.
1014. num. 5.* Hieronym. Gabr. *conſil. 28. num. 1.
& 2. lib. 1.* & complures alij ex recentioribus.
Et quamvis Societas profeſſa omnimodam ha-
beat adminiſtrationem redituum Collegio-
rum: tamen cùm illos in proprios uſus conver-
tere nequeant, ut diſponitur in formulis primæ-
vi inſtituti, ut ſuprà inſerti in præcitatis Con-
ſtitutionibus Pauli III. & Julij III. utrobique *in
§. 11.* adeò ut nec Præpoſitus Generalis poſſit
ſuper hoc diſpenſare, *ut in Conſtitut. Societatis,
par. 4. c. 2. n. 5.* hujuſmodi ſuperintendentia, &
adminiſtratio mendicitatem non excludit, ut in
hac ſpecie obſervat Hieronymus Gabr. *d. conſ.
28. num. 2. verſ Nec repugnat.* Quare cùm Societas
profeſſa ex regula reditibus careat, eique vi-
ctum præbere ſoleat incerta mendicitas: hæſi-
tari non poteſt quin verè & naturaliter illi con-
veniat diffinitio Mendicantium, quæ habetur in
cap. *un. §. Confirmatos, de relig. domib. lib. 6.* ut infrà
latiùs explicabitur, & conſequenter hac in par-
te Declaratoria Pij V. de qua *infrà in 6. funda-
mento*, in alium ſenſum detorqueri non poteſt,
84 ut ex pluribus deducit Rota coram Buratto *de-
ciſ. 245. n. 1. & ſeqq.* cùm præſertim eadem So-
cietas adhuc in puritate regulæ perſeveret,
quippe quæ in Domibus Profeſſorum, vel eorum
Eccleſijs ceſſit Juri ſuo, & renuntiavit conceſ-
ſioni Concilij Tridentini, de qua *in cap. 3. ſeſſ.
25. de regular.* ut ex Patribus Societatis referunt
Molin. *de Iuſt. & Iur. tract. 2. diſp. 139. col. 2.* &
Thom. Sanch. *in Decal. tom. 2. lib. 6. cap. 18. n. 11.*

85 Idemque per omnia dicendum eſt de Coad-
jutoribus formatis. Tum quia ut diſponitur *in
Conſtitutionibus Societatis part. 6. cap. 2. num. 4.* Co-
adjutores quamdiu in Domibus erunt, quæ ex
eleemoſynis vivunt, & ipſi eodem modo vi-
vent: unde & illis propriè convenit Mendican-
tium diffinitio, de qua *in d. § Confirmatos.* Tum
quia Declaratoria Pij V. hos quoque Coadjuto-
res complectitur.

86 Itaque punctus concertationis reſtringitur
ad Collegia, & Scholaſticos in eis degentes.
Ratio dubitandi eſt, quia ex primævo Inſtituto,
ut præfertur, inſerto in præcitatis Bullis Pauli
§. 11. & Julij §. 10. Societas poteſt habere in
Univerſitatibus Collegium, ſeu Collegia ha-
bentia reditus, cenſus, ſeu poſſeſſiones uſibus &
87 neceſſitatibus Studentium applicandas. Ergo
Collegium, & Studentes non ſunt Mendican-
tes, quia ut diffinitur in d. cap. *un. § Confirmatos,
de relig. domib lib. 6.* Mendicantes ſunt, quibus ad
congruam ſuſtentationem reditus aut poſſeſſio-
nes habere profeſſio ſive regula quælibet inter-
dicunt, ſed per quæſtum publicum tribuere vi-
ctum ſolet incerta mendicitas, & notat gloſſ. 2.
in cap. *un. de exceſſ. Prælat. lib. 6.* & in cap. *Quorun-
dam, in ver. Mendicantium, de elect. eodem libro*, &
Doctores paſſim. Vel certè dicuntur Mendi-
cantes, qui ex Regula vel Conſtitutionibus non
poſſunt habere proprium etiam in communi,
ſecundùm Calderin. *conſil. 17. de Regular.* & eſt
expreſſum in Conſtitutione 2. Bonifacij VIII.
88 inferiùs adducenda. Habent enim pro dote men-
dicitatem, ut inquit Gemin. *conſ. 40. num. 7.
verſ. Hoc idem probat.* Cùm igitur Collegijs, &
eorum Scholaſticis non competat diffinitio
Mendicantium, utique nec diffinitum, §. 1. 27.
qu. 2. Calder. *dicto conſil. 17.* ubi hoc argumento
conſuluit Ordinem Servorum non eſſe ex Men-
dicantibus.

Nec tollit obicem quòd omnimoda guber-
natio, & ſuperintendentia ſuper dicta Collegia
ſit penes Præpoſitum, vel Societatem. Quoniam
hoc non impedit quin dominium redituum, &
poſſeſſionum remaneat penes Collegia, cùm
totum

totum & integrum inſumere debeant in Scho-
larium neceſſitates. & nihil prorſus in uſus pro-
prios convertere valeât, ut in prædictis conſti-
tutionibus *d.§.11.& 10.* Atque ita Præpoſitus Ge-
neralis eſt nudus, & ſimplex miniſter, non do-
minus, ad tex: in l. *Sequis Titio*, & ibi Bald. *num:
2. & 3.* & Doctores, *ff. de leg: 2.* Menoch: *conſ: 66.
num: 16. verſ: Secundò.* Exemplo tutoris, qui bo-
norum pupillarium omnimodam habet admi-
niſtrationem, dominio tamen penes pupil-
lum remanente, ut l. *Obligari, ff. de author: tut:*
cum multis ſimilibus. Ideoque in litteris Pij
IV. incipien. *Exponi nobis*, Domus Probationis,
& Collegia Societatis dicuntur habere, vel
poſſe habere bona ſtabilia juxta regularia il-
lius inſtituta; habere enim propriè quis dicitur
89 Jure dominij l. *Habere, ff. de verbor: ſignificat.* cap:
Nullo, §. Nulli liceat in Societate noſtra, & cap. *Non
dicatis*, 12. *quæſt* 1. Buratt: *dict: deciſ:* 245.
num: 7.

90 Et augetur difficultas, quia Scholaſtici in So-
cietate nedum ſunt capaces bonorum in com-
muni, ſed etiam in particulari: nam ut habetur
in Conſtitutionibus Societatis, *par: 6. cap: 2. num:
11. in declarat: litter: H.* poſt votum paupertatis
poſſunt retinere dominium bonorum ſuorum
conſcio, & approbante Superiore; quod vide-
tur repugnare non ſolùm mendicitati, ſed etiam
paupertati religioſæ, ut in *dict: §. Nulli liceat*, &
expreſſiùs in cap: *Cùm ad Monaſterium, §. Nec æſti-
met Abbas, de ſtatu Monachorum.*

91 Cæterùm etſi præmiſſa primo intuitu valdè
urgere videātur, exiſtimo tamen pro veritate o-
mnino tenendum eſſe, Collegia, & Scholaſticos
eſſe verè & propriè Ordinis Mendicantium ex
fundamentis infraſcriptis. Et primò, una, & ea-
dem religio non poteſt ſimul eſſe diverſorum
Ordinum, Clem: 1. & ibi Cardin: *num:* 10. *verſ:
Et pro hoc ratio, de elect:* cap: *Recolentes, §. Cate-
rum, de Statu Monach:* alioquin Religio non eſ-
ſet una, ſed multiplex, cap: *Loquitur Dominus*, 24.
92 *quæſt:* 1. ſed ſcholaſtici unà cum Coadjutoribus
formatis, & ſolemniter profeſſis ſunt una, & ea-
dem religio, & Societas, ut patet in ejus Conſti-
tutionibus, *part:* 1. *cap:* 1. *num:* 1. ubi ſic legitur:
(Scholaſtici approbati etiam modo quodam in-
teriore, quàm admiſſi ad probationem, in cor-
pus Societatis cooptantur: & ibi in declaratio-
nibus *lit: A.* Societatis nomen dicitur continere
cum Profeſſis, & Coadjutoribus formatis etiam
Scholaſticos approbatos:) & immediatè ſubjun-
gitur: (ex his enim tribus partibus Societatis
corpus conſtat:) Ergo Scholaſtici non poſſunt
eſſe alterius ordinis, quàm ſint Coadjutores for-
mati & Profeſſi, de quibus non controvertitur,
quin ſint Ordinis Mendicantium.

Et confirmatur, quia Ordines Mendicantes
93 à non Mendicantibus differunt ſpecie, Clem.
Ut profeſſores, & ibi gloſſ: in verſ: *Quoslibet, de re-
gular.* cap: *unic: in princip:* ibi, *diverſorum Ordinum,
præcipue Mendicantium, de relig: domib: lib: 6.*
gloſſ: in cap: *Conſtitutionem, in ver Religionibus, de
Regular: eodem lib:* & admittunt ſcribentes om-
94 nes hîc: *Mendicantes enim ad vitam activam, Mona-
ſtici verò, & non Mendicantes ad vitam contempla-
tivam ſunt inſtituti*; & Religionum diverſitas ſu-
mitur ex fine, ad quem ordinantur, ut docet S.
Thomas *in 2, 2. quæſt:* 188. *artic:* 1. & 2. & Joan.
Andr. in cap. *Sanè, num.* 4. *de regular:* Ergo fieri
non poteſt ut una, & eadem Religio, & Societas
conſtet ex Ordinibus Mendicantium, & non
Mendicantium, eſſet enim corpus ex diverſis
naturis, & menſtruoſum inſtar Chimeræ, &
Hyppocentauri, quæ licèt ſint ſimilia entibus,
tamen non ſunt entia, ut ait Bald. *conſ:* 9. *in fin:
num: 8. verſ: Et ad clariorem, lib:* 1. Nec talis dici
poſſet Societas, ſed potius diſſocietas, cum ra-
tioni repugnat, ut homines diſparis profeſſionis
vel ordinis ſimul ſocientur, ut legitur in dicta
Clem: 1. *de elect.* Et quamvis in Societate qui-
dam mendicent, ut Profeſſi, & Coadjutores;
quidam verò ſtudijs vacantes actu non mendi-
cent; hinc tamen difformitas non inducitur:
nam ſicut in corpore humano eſt membrorum
varietas per diverſa officia, quia non omnia
membra eundem actum habent, & tamen idem
eſt corpus, ut c. *Singula, 89: diſt:* ita in corpore So-
cietatis quamvis diverſa ſint Scholaſticorum &
Profeſſorum miniſteria, unum tamen eſt corpus,
una Societas mendicans, & unus Ordo, ad quod
facit optimè d. c. *Loquitur, 34. q. 1.* & Extravag:
Unam ſanctam, de major: & obed. & probatur cla-
riſſimè in Conſtitutione ſecunda Bonifacij VIII.
quam infrà adducem⁹ in reſponſione ad objecta.

95 Secundò, ad dignoſcendum cujus naturæ ſit
Univerſitas, vel Societas, inſpici debet natura
majoris partis: ideoque Collegium, in quo ſi-
96 mul ſunt Clerici, & Laici, ſi major pars ſit laico-
rum, cenſetur laicale, & è converſo, quia major
pars trahit ad ſe totum, l. *Quod major, ff ad Muni-
cipal:* & tenet Bart: in l. *fin: n. 15. ff. de Colleg: illicit.*
Abb. in cap. *Ex litteris, n.* 3. *de Conſtit.* Covarr.
97 *pract. q. c. 36. n. 5. verſ. Tertiò.* Similiter Univer-
ſitas mixta aſſumit naturam à potentiori, ſeu di-
gniori, c. *Quod in dubijs, de Conſecr. Eccleſ. vel altar.*
Abb. per illum textum in c. *De jure, in 1. notab.
verſ. Item ex hoc, de jurepatr.* Unde videmus Col-
legium, quod mixtum eſt Doctorum Juris Ca-
nonici, & Juris Civilis, judicari Collegium Ca-
noniſtarum, ut per Abbat. *loco proximè citato*, &
Lambert. *in tract. de Iurepatr. lib. 1. par. 2. in 4. qu.
art. 3. n. 2.* Sed in Univerſitate Societatis Jeſu
duæ ex tribus partibus proculdubio ſunt Men-
dicantes, nempe profeſſi, & Coadjutores forma-
ti, ut ſuperiùs oſtenſum eſt. Item hæ duæ tertiæ
partes ſunt abſque dubio potentiores & digni-
res, quia Scholaſtici ſunt tertiæ claſſis, Coadju-
tores ſecundæ, Profeſſi primæ, ut patet in ejus
Conſtitutionibus, *cap. 1. exam. nu. 7.* & Profeſſi
ſunt in Societate præcipui, & ipſi tantùm ha-
bent votum activum, & paſſivum in electione
Præpoſiti Generalis, *ut part. 5. cap. 1. litt. A.* Ergo
tota hæc Univerſitas & Societas cum ſuis Pro-
feſſis, Coadjutorib⁹, & Scholaſticis cēſetur Ordi-
nis Mendicantium, cùm præſertim hoc caſu ſit
etiam favorabilis, ut major & dignior pars tra-
hat, & non trahatur. Put. *deciſ. 157. lib. 3.*

Tertiò, Caput Societatis, id eſt, Præpoſitus
98 Generalis, eſt verè, & non fictè Mendicans, ut
explicitè declaravit Pius V. in Conſtitutione, de
qua *infrà in 6. fundamento*, in illis verbis: *Illam
ſcilicet Societatem, & illius Præpoſitum, &c. verè, &
non fictè Mendicantes fuiſſe, eſſe, & fore.* Ergo
non ſolùm Profeſſi, & Coadjutores, ſed etiam
Capiti ſubjecti ſunt naturaliter Mendicantes,
quia

qoia membra ſunt illius naturæ, cujus eſt Ca-
put, l. *Cùm in diverſis ff. de relig. & ſumpt. funer.* c.
Cum liceat, de præſcr. Cagnol. *in proœm. Digeſtorum,*
n. 22. & in terminis Gabr. *d. conſ. 28. nu. 7. & 8.*
lib. 1. Alioquin Præpoſitus Generalis non eſſet
caput Ordinis, ſed caput Ordinum, & Schola-
ſtici, & Profeſſi cùm Coadjutoribus eſſent duo
corpora ſub uno capite, quaſi monſtrum, l. *Ex-
travag. Vnam ſanctam, verſ. Igitur, de major. & obed.*
c. *Quoniam, de offic. ordin.*

99 Quartò, ſi Collegia Societatis eſſent Ordinis
non Mendicantium, non liceret Profeſſis, &
Coadjutoribus ad illa tranſire, ut ibi officia, &
adminiſtrationes aſſumerent. Hoc enim eſſet
contra Concilium Viennenſe in Clem. 1. *de Re-
gular.* cùi in Conſtitutionibus Societatis non
reperitur derogatum, prout requiritur c. *Ex par-
te, de capell. Monach.* Oldrad. *conſ. 326. nu. 1.* Sed
conſequens eſt falſum, quia ut habetur *par. 4.
earundem Conſtitutionum, cap. 2. n. 1. Declarat. litt.*
F. & Coadjutores, & Profeſſi poſſunt tranſire ad
Collegia ut ibi ſint Adminiſtratores, Concio-
natores, Lectores, Confeſſarij, Viſitatores, & ſi-
miles. Ergo & Antecedens.

100 Quintò, religioſi non ſortiuntur naturam, &
denominationem ex medio, ſed ex fine ad quem
tendunt, ut per D. Thomam *in 2. 2. quæſt. 288.
art. 1. in corpore,* Joan. Andr. in d. cap. *Sanè, num.*
101 *4. de regul.* Card. in Clem. 1. *n. 13. de elect.* Ideo-
que Novitij, licèt non ſint Monachi, aut regu-
lares cum effectu, cùm adhuc ſæculo non renun-
tiaverint, tamen quia tendunt ad profeſſionem,
appellantur religioſi, cap. *Religioſo. §. Quamvis
autem, de ſentent. excommunicat. lib. 6.* Card. in d.
Clem. 1, *n. 2. & 5.* Rebuff. *in Prax. tit. de diſpen-
ſat: cum regul: num: 23.* & patet ex notatis per
Hoſt. in cap: *Statuimus, num. 4. verſ: Nec obſtat, de
regul.* & per gloſſam magnam in cap. *Beneficium,
poſt med: verſ: Item talis, eodem tit: lib: 6.* obi ait,
Novitios eſſe religioſos licèt revocabiliter:
ſcholaſtici autem Societatis non ſunt in Colle-
gijs ut ibi perpetuò maneant, ſed tanquam in
via ad Societatem profeſſam. Collegia enim
inſtituta ſunt, ut ſint Seminarium Societatis, ut
dicitur in præallegata Bulla Julij III. §. 10. Id-
circò enim admittuntur, ut poſtquam docti e-
vaſerint, in Societatem ingredi, & Profeſſi, vel
Coadjutores eſſe valeant. Ideoque elapſo tem-
pore probationis emittunt tria vota ſimplicia,
paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ cum pro-
miſſione ingrediendi Societatem vel ut coad-
jutores, vel ut profeſſi, quemadmodum expreſ-
sè diſponitur in Conſtitutionibus Societatis, c.
1. exam. num. 10. Igitur ſcholaſtici quamvis in
Collegijs habeant reditus in communi, tamen
cùm ſint ibi quaſi in via, & in fieri, ut inquit Sua-
rez *de Relig. tom. 4. lib. 1. cap. 2. num. 17.*
meritò ab ipſa Societate profeſſa, & mendi-
cante, ad quam tendunt, naturam & denomi-
tionem aſſumont: facit text. in leg. *Si is qui
quadraginta, §. Quedam,* ibi, *propriam formam,
quæ ex conſummatione contingit, ff. ad leg. Falc.*
& in leg: *Stipulatio, §. Opus, ff. de oper. novi nun-
ciat.*

102 Sed objicies, argumenta ſuperiùs propoſita
concludunt quidem ſcholaſticos eſſe mendican-
tes, ſed non Collegia, quæ reditibus abundant.
At reſpondetur hanc diſtinctionem ineptam eſ-
ſe, quia dum Canones, Concilia, & Conſtitutio-
nes Apoſtolicæ loquuntur de Religionibus,
Ordinibus, Societatibus, Eccleſijs, Monaſterijs,
Domibus, & Collegijs Mendicantium, non ac-
cipiunt hæc nomina materialiter pro ædificijs;
hoc enim modo non ſunt materia capax ſumen-
di victum ex mendicitate, quia ſunt quid inſen-
ſatum, qood quidem nec capere, nec velle po-
teſt, ut formaliter ait Bald. in Authen. *Ingreſſi,
n. 55. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & Anchar in Clem.
Exivi, n. 6. verſ. Præterea, aut tu ſumis Eccleſiam
pro ædificio, *de verb: ſignif.* Rurſus non accipiunt
hæc nomina prout ſunt unum, non ſimpliciter;
ſed aggregativè, quo ſenſu Collegium dicitur
quaſi in unum collectum, & eſt Societas Colle-
garum, in uno honore poſitorum, quia hoc mo-
do ſunt perſona ficta, ſeu repræſentata, l. *Mortuo,
ff. de fide juſſor.* non aotem perſona vera, quæ eſt
creaturæ rationalis individua ſubſtantia, ut
egregiè declarant Joan: Monach. & Joan. Andr.
in cap. *Romana, num: 9. de ſent: excomm: lib. 6.* Ac
proinde Religiones, Societates, & Collegia ſic
accepta cùm ſint quid abſtractum, & præſcin-
dens à ſingularibus hominibus, propriè dici
non poſſunt mendicantia, quia illis non conve-
nit Mendicantium diffinitio, de qua in d. c. *un.
§. Confirmatos, de relig: domib: lib: 6.* Impoſſibile
enim eſt ut ad neceſſariam ſuſtentationem vi-
ctum ſumant ex incerta mendicitate tamquam
res inanimatæ, ut notat Archid: in d. c. *Romana,
n. 5. verſ: In univerſitatem,* Oldrad: *conſ: 65. in fin.
verſ: Punitur pœnis,* Feder: de Sen: *conſ: 15. n. 6.
verſ: Eodem modo,* Turrecrem: in c. *In criminalibus,*
n. 1. 5. q. 3. & ſi hoc modo acciperentur, nulla re-
103 ligio eſſet mendicans in Eccleſia Dei. Igitur Ca-
nones, & Concilia, & Bullæ neceſſariò uſurpant
ſupraſcripta nomina pro perſonis ipſis, & quæ
inſimul Ordinem, vel Societatem, aut Colle-
gium conſtituunt, gloſ: in l. *Sicut, §. fin: in verſ:
Non debetur, verſ: Quia Vniverſitas nihil aliud eſt, niſi
ſinguli homines, qui ibi ſunt, ff. Quod cujuſque Vni-
verſ: nom.* Anchar: *conſ: 158 Ex narratis, num: 12.
verſ: Ita è converſo.* Bart: in his terminis in leg:
104 *1. num: 4. & 5, C. de conduct: & Procur: lib: 11.* nam
ipſis tantùm poteſt ad ſuſtentationem præbere
victum incerta mendicitas ad præſcriptum d. §.
Confirmatos. Cùm actus & paſſiones, quæ in facto
conſiſtunt, ſint ſingulorum, non autem Colle-
gij, vel Univerſitatis, ut in his terminis dixe-
runt Gemin. & Præpoſ in cap. *Sicut vir, 7. quæſt.
1.* relati à Philippo Probo in *addit: ad Monach. in
d. cap: Romana, num: 5. verſ: Vt veniamus, de ſenten:
excommunicat: lib: 6.* & Silveſtr. in ver. *Ex. com-
municatio, 1, num. 10.* Ideoque jura ut plurimum
non dicunt Ordioem mendicantem, ſed Ordi-
nem Mendicantium, ſcilicet perſonarum men-
dicantium, prout loquitur tex: in cap: *Conſtitu-
tionem,* ibi, *ad aliorum Mendicantium Ordines, de
regul: lib: 6.* Concilium Viennenſe in Clem. 1. ibi,
Ad non Mendicantium Ordinem, de elect: & Conci-
lium Tridentinum *in cap. ultimo, ſeſſ: 25. de regul.*
ibi, *cujuſcumque Ordinis Mendicantium, vel non
Mendicantium.*

105 Præterea etiamſi Collegij nomen ſumatur ex
univerſo & aggregativè, prout eſt collectio plu-
rium, tamen aſſumit naturam à perſonis, ex qui-
bus componitur. Unde ſi Collegiales ſunt men-
dicantes, neceſſe eſt ut Collegium ſit mendicás.
ut

ut optimè per Innoc. in cap: *Dilecta, n. 9. de exceſſ: Prælat.* & Dec: in cap: *Ex litteris, n. 20. & 22. de Conſtit.*

Ac demum cùm Collegia Societatis ſint regularia, oportet ut ſint alicujus Regulæ, vel Ordinis; & cùm ſint pars integralis, & membra Societatis utcunque divitijs affluant, neceſſe eſt ut ſint illius Ordinis, cujus eſt Societas: alioquin daretur una religio, & unus Ordo diverſorum Ordinum, quod implicat contradictionem, & aliæ ſequerentur abſurditates; de quibus in præcedentibus fundamentis. Hinc cùm quidam Epiſcopus, & Capitulum conquererentur apud Sac. Congregationem Concilij, quòd Moniales Ordinis Mendicantium nollent vigore ſuorum privilegiorum ſolvere decimas, quas antea ſolvere ſolebant; & capitulum pro ſe allegaret dictas Moniales eſſe divites, multaque bona poſſidere: In libris publicis S. Congregationis reperitur ſic adnotatum. Sanctiſſimus non movetur iſtis divitijs. Satis eſt ut ſint Ordinis Mendicantium.

106 Sextò, principaliter hanc controverſiam, nì fallor, apertè diremit Pius V. *in Conſtitut:* 131. incipien: *Dum indefeſſa.* Quod ut evidentius appareat, ante omnia obſervandum eſt eam Conſtitutionem eſſe declaratoriam. Quod patet, tum quia utitur verbo, *Declaramus*, quod æqualiter determinat omnia præcedentia, ex leg: l. *Iam hoc jure, §. Sed ſi*, & ibi Bart: *num: 1. ff. de vulgar.* Et quamvis adjiciat etiam verbum, *Sancimus*, nihilominus hoc ideo facit, quia licèt ſit declaratio, tamen eſt Conſtitutio; unde perinde eſt ac ſi dixiſſet, declarando ſancimus, ut benè per Gemin: *conſ: 72. num: 1. verſ: Contrarium.* Tum quia Conſtitutio dicit Societatem, & illius perſonas verè, & non fictè mendicantes fuiſſe, eſſe, & fore: ſi enim ante Bullam fuerunt verè Mendicantes: Ergo Bulla non eſt novi juris, ſeu privilegij inductiva, quia ſic non reſpiceret præteritum cap: *ult: de Conſtit:* l. *Leges, la ſecunda. C. de legib:* ſed eſt juris præexiſtentis declarativa, de cujus natura eſt, ut retrotrahatur ad principium actûs declarati, ut in Auth: *De filiis ante dotal: [illegible]rum: nat:* §. 1. Dec: in d. cap: *ult: de Conſtit: n. 44.* Rot. *deciſ: 17. num. 32. part: 4. recent.* Declaratio enim novum jus non inducit, ſed quod prius latebat, manifeſtat, l. *Hæredes palam, §. Quod veris*, & §. *Sed etſi notam, ff. de teſtam:* plenè Philip: Prob: *ad Monach:* in c. *Valentes, num: 1. de privileg. lib: 6.* exemplo ejus, qui excutit ſpicas, qui novam ſpeciem non facit, ſed eam, quæ eſt, detegit, tex. in l. *Adeò, §. Cùm quis, de acquirerer: domin:* Fulgoſ: *conſil: 157. in fin: verſ: Ad ſecundam.*

107 Hoc poſito, Conſtitutio Pij V. tria facit. Primò aſſerit Societatem eſſe Mendicantem, quippe quæ ex ejus inſtituto, & Conſtitutionibus Apoſtolicâ authoritate confirmatis, bona ſtabilia poſſidere nequit, ſed incertis eleëmoſynis, fideliumque largitionibus, & ſubventionibus vivit. Secundò dicit id poſſe aliquando in controverſiam deduci ex eo, quòd dicta Societas Collegia habeat ſecum adjuncta. Tertiò ad hujuſmodi ambiguitatem amputandam In §. 2. declarat per hæc formalia verba: (Illam (id eſt, Societatem) & illius Præpoſitum, ac ſingulas perſonas Societatis hujuſmodi verè, & non fictè) Mendicantes fuiſſe, eſſe, & fore, &c. declaramus.

108 Quibus ita ſe habentibus, oſtenditur apertiſſimè non tantùm Profeſſos & Coadjutores, ſed etiam Scholaſticos ex Bulla fuiſſe declaratos verè & naturaliter mendicantes. Primum enim cùm Pontifex hoc expreſsè declaraverit de Societate ipſa; utique hoc idem implicitè declaravit etiam de ſcholaſticis, quia cùm ipſi ſint pars integralis ipſius, & unà cum profeſſis, & Coadjutoribus unum corpus Societatis conſtituant, ut oſtenſum eſt ſuprà in primo fundamento: una, & eadem Societas non debet diverſo jure cenſeri, c. *Cognovimus, 12. q. 2.* c. *Cùm in tua, de decim.* Gabr. *d. conſ: 28. num: 8. lib: 1.* Separatis enim partibus, ex quibus Univerſitas Societatis conſtat, Univerſitas Societatis intelligi non poteſt dicit textus in l. *Eum qui, ff. de uſucap.*

109 Et eo magis, quia Collegia in Conſtitutione dicuntur adjuncta Societati. Ergo ſortiuntur naturam & inſtituta Societatis, cui adjuncta ſunt, ut eſt textus clarus in c. *Recolentes, §. Cæterùm*, ibi, *in Societatem Ordinis aſſumpta, de ſtatu Monachor:* & quæ religioſis adhærent, religioſa ſunt, l. *Religioſis, ff. de rei vendicat:* per quem textum Hoſt: ſupracitatus *in 5. fundamento nu.* 101. firmavit etiam Novitios eſſe religioſos.

Præterea Pontifex non modò Societatem, ſed etiam ſingulas illius perſonas declaravit eſſe mendicantes. Hæc autem verba includunt etiam Scholaſticos, cùm negari non poſſit, quin & ipſi ſint perſonæ Societatis, ut ſimiliter patet ex dictis *ſuprà in primo, & ſecundo fundamento.* Præſertim ponderando illud univerſale diſtributivum, *ſingulas*, quod ex ſui natura ita includit omnes, ut ne unus quidem cenſeatur excluſus, c. *In cauſis*, & ibi Joan: Andr: *n. 5. de elect.*

110 Ad hæc Conſtitutio *in fin.* §. 1. loquitur de Societate, prout habet adjuncta ſecum Collegia. Ergo dum poſtea *in* §. 2. declarat illam eſſe Mendicantem, ſub relativo, *illam*, intelligitur repetiſſe nomen Societatis ſimiliter prout habet Collegia adjuncta, ad tex. in l. *Pluribus, in prin. ff. de verb. obligat.* Rota, *deciſ. 687. verſ. Et hoc denotat relativum, illud, par. 2. recent.*

Et eodem modo ſequentia verba, perſonas Societatis hujuſmodi referri debent ad Societatem eo modo, quo de ipſa ſuperius facta fuit mentio, cùm dictio, *hujuſmodi*, ſit relativa præcedentium cum ſuis qualitatibus, Bart. in l. *Si quis ſervum, §. fin. n. 1. ff. de leg. 2.* Alex. *conſil. 141. n. 1. verſ. Ponderandum, lib. 2.* ſed ſuperiùs facta fuit mentio Societatis habentis adjuncta Collegia. Ergo verba illa, *perſonas Societatis hujuſmodi*, intelligi debent de perſonis Societatis itidem habentis adjuncta Collegia, & ſic etiam de ſcholaſticis, prout arguit Suarez *de relig. lib. 4. c. 4. n. 11. verſ. Imò quod.*

111 Ac demum Pius V. præmiſit ſuæ intentionis eſſe amputare ambiguitatem, quæ oriri potuiſſet ex eo, quòd Societas Collegia habeat ſecum adjuncta. Hanc autem ambiguitatem planè non ſuſtuliſſet, niſi declaràſſet Societatem univerſam, & ſic etiam Collegia, & Studentes eſſe mendicantes. Ergo cenſeri debet ſic declaràſſe, cùm hæc fuerit illius mens, & cauſa finalis in proœm. Conſtitutionis expreſſa, quæ regulat totam diſpoſitionem, l. 1. *ff. de orig. jur.* & l. *fin. de*

ha-

hared. inſtitut. Bart. in leg. *Cum ij, n.* 4. *ff. de tranſact.*

Non obſtat ſi dicatur, Conſtitutio Pij V. in §.
2. ubi declaret Societatem eſſe Mendicantem,
de Collegijs nullam fecit mentionem, ſed de
Præpoſito, & perſonis duntaxat. Poſtea verò in
§. *ſeq.* ubi declaravit Societatem potiri exem-
ptionibus, ac privilegijs Mendicantium, memi-
nit etiam de Collegijs: unde ex hac diſtinctio-
ne argui poteſt, ut in prima parte noluerit Col-
legia comprehendere: nam ſi voluiſſet, expreſ-
ſiſſet, ſicut expreſſit *in* 2. *arg:* l. *un.* §. *Sin autem ad
deficientes*, *C. de Caduc: tollen: cum ſimil.*

Id, inquam, non obſtat; nam præter alias pon-
derationes conſiderò Pontificem in prima parte
de domibus & Collegijs non meminiſſe, quia
ibi declaravit quinam ſint Mendicantes: hoc
autem convenit perſonis tantùm, quibus præ-
bet victum incerta mendicitas, non autem do-
mibus, & Collegijs, quia domus ſunt quid ma-
teriele, & inſenſatum, & Collegia non ſunt per-
ſona vere. ſed ficta, ſeu repræſentata, ut fuſè
oſtenſum eſt ſuprà in *5. fundament. verſ. Sed obji-
ces.* At verò *in* 2. *parte*, ubi declaravit Societa-
tem comprehendi in diſpoſitionibus, & privi-
legijs aliorum Mendicantium, ideò expreſſit
etiam domus, & Collegia, quia diſpoſitiones,
& privilegie hujuſmodi conveniunt etiam re-
bus, ut patet in privilegijs realibus, *cap:* 1. 2. *&
per tot.* 25. *queſt:* Alex. *conſ.* 85. *n.* 1. *lib:* 1. Unde
ex hac diſtinctione non licer arguere, ut Colle-
gia non ſint Ordinis Mendicantium. Quod ex eo
etiam convincitur manifeſtè, quia eadem di-
ſtinctio fit in domibus, de quibus conſtitutio
meminit in ſecunda parte, & non in prime: ta-
men certum eſt domus hujuſmodi eſſe mendi-
cantes, ut conſtat ex dictis *ſuprà in princip.* Ergo
ſicut argumentum à ſeparatis hoc caſu non pro-
cedit in domibus, ita nec in Collegijs, cùm æ-
qualis debeat eſſe determinatio, d. l. *Iam hoc ju-
re, ff. de vulgar.*

Quare etiam Collegia, & Scholaſticos Socie-
tatis Jeſu eſſe mendicantes jure optimo cenſue-
runt non modò Authores & Patres ipſius Socie-
tatis, ut Suar: *loco ſupracitato*, & Thom: Sanch:
ſuper Decalog: tom: 2. *lib:* 6. *cap:* 7. *num:* 117. *cir-
ca med. verſ: Et non ad ſolos profeſſos*, dicens, ite
Pium V. declaràſſe: Sed etiam Authores extra
Societatem, ut Hieronym: Gabriel: *in præcitat.
conſil:* 28. *num:* 8. *& ſeqq: lib:* 1. Menoch: *d. con-
ſil.* 1014. *n.* 14. Roderiq: *in Summ: Hiſpan. par:*
4. *cap:* 113. *num:* 1. *poſt med:* & plures alij recen-
tiores.

112 Ex prædictis patet ſolutio ad objecta: nam
etſi Collegie habeant reditus, & poſſeſſiones
pro neceſſitatibus ſtudentium; hinc temen non
ſequitur ut non ſint Ordinis Mendicantium, ut
ex dictis conſtat præcipuè in primo, & ſecundo
fundemento. Nec adverſatur text: in *cap: unic:
§. Confirmatos, de relig: domib: lib* 6. in quo vis tan-
ta conſtituitur, quin potius in oppoſitum retor-
quetur: nam textus diffinit, Mendicantes eſſe,
quibus habere reditus, vel poſſeſſiones regula
113 interdicit. Regula autem non dicitur reſpectu
alicujus membri, ſeu partis integrelis, ſed reſpe-
ctu totius Corporis Religionis; non enim dici-
tur Regula hujus, vel illius conventûs, ſed dici-
tur Regula Prædicatorum, & Regula Mino-
rum, ut in cap: *Exijt*, *§. Regula, & vita Minorum,*
114 *de verborum ſignificat: lib:* 6. & conſequenter li-
cèt aliquod membrum habeat reditus, non ta-
men propterea dicitur Ordinis non Mendican-
tis, ſi Ordo ipſe ex regula ſit mendicans, vel per
Gabr: *dict: conſ:* 28. *num:* 4. *& ſeqq: lib:* 1. Qui in-
tellectus deſumitur evidenter ex Conſtitutione
a. Bonifacij VIII, quæ incipit, *Ad conſequendam
gloriam, in Bullar: tom:* 1. *pag:* 140. ubi Bonifacius
in §. 3. (Illos Ordines, inquit, intelligi volumus
in paupertate fundatos, qui ex Regula, vel Con-
ſtitutionibus ſuis extra ſepta Eccleſiarum, Mo-
naſteriorum ſuorum, vel officinam eorum, &
clauſuram ipſorum nullas debent poſſeſſiones
habere. Quòd ſi aliquis de Ordinibus ipſis poſ-
ſeſſiones in aliquibus membris ſuis habere, in
alijs verò non habere noſcatur, eum quoad or-
dinationem, & inhibitionem hujuſmodi prædi-
ctis Ordinibus in paupertate fundatis annume-
rari volumus.) Hæc ibi. Ecce igitur etiam mem-
bra, quæ habent poſſeſſiones, adnumereri inter
Mendicantes, quando ex Regula, vel Conſtitu-
tionibus Ordo ipſe poſſeſſiones habere prohibe-
tur.

Quod comprobatur etiam exemplo; nam in-
firmariæ, ſeu valetudinarie Fratrum Minorum
S. Franciſci poſſunt hebere annuos reditus pro
neceſſitatibus infirmorum, neque id repugnat
regulæ ſi vera eſt opinio Joan: de Anan: *conſ:* 20
num: 3. *Circa tertium*, relata à Roderiq: *quaſt: re-
gul: tom:* 1. *quaſt:* 127. *artic:* 4 de quo plenè ſcri-
pſi *ſupra à num:* 55. *uſque ad num:* 65. & tamen
nemo dixerit hujuſmodi infirmarias, & Fratres
infirmos in eis degentes non eſſe Ordinis Men-
dicantium. Ergo pariter hoc dici non poteſt de
Collegijs Societatis habentibus reditus in com-
115 muni pro neceſſitatibus ſtudentium: Cùm præ-
ſertim poſſidere bona immobilia in communi
non repugnet neturæ & eſſentiæ ſtatûs Mendi-
cantium, ut probat Lap: *alleg:* 4. *n.* 2. *& ſeqq:* ubi
116 firmat Mendicantes eſſe, qui ex fundatione ſuæ
regulæ non habent reditus ad congruam ſuſten-
tationem, licet de facto, vel ex privilegio non
mendicent; quia etiamſi ex privilegio ſcripto
ſint habilitati ad poſſeſſiones, non tamen ſunt
habilitati ad alia, nec liberati ab alijs juribus,
quæ de Mendicantibus loquuntur, & ſequuntur
Franc: in d. c: *unico, §. Confirmatos, poſt n.* 2. *&*
4. *in fin:* Felin: in hoc cap: *In præſentia, num:* 53.
117 *verſ: Ex prædictis adde Lapum*, & probatur irrefra-
gabiliter ex decreto Concilij Tridentini *cap:* 3.
ſeſſ: 25. *de Regular:* ubi Mendicantes omnes, ex-
ceptis Capuccinis, & Minoribus de Obſervan-
tia S. Franciſci, habilitentur ad poſſidendum
bona immobilia in communi, ſive ſint Mendi-
cantes ex Conſtitutionibus, ſive ex Regula per
privilegium non mitigata, & nihilominus San-
cta Synodus eos appellat Mendicantes, & pro
Mendicantibus ibi agnoſcit, & à non Mendi-
cantibus ibi diſtinguit *in cap: ult: ejuſd: ſeſſ.*

118 Poſtremò non obſtat, quòd Scholares poſſint
jus, & dominium bonorum ſuorum retinere ad
tempus Generalis Præpoſiti judicio præſcriben-
dum. Quoniam hoc objectum percutit ſolum-
modò proprium in particulari, quod concernit
religioſam paupertatem, non autem proprium
in communi, quod concernit ſtatum mendici-
tatis, de quo nunc eſt quæſtio, unde hujuſmodi
obje-

objectum ſi quid probaret, hoc tantùm probaret, nempè Scholaſticos Societatis non eſſe religioſos. Sed abſit, ut hoc in controverſiam revocemus, quia Gregor. XIII. in *Conſtitutione* 89. incip. *Aſcendente Domino*, non modo in §. 16. declaravit ejuſmodi dominium non obeſſe religioſæ paupertati: ſed etiam in §: 20. *&* 21. Tria vota Scholaſticorum ſimplicia ſubſtantialia eſſe, eaque emittentes veros religioſos eſſe decrevit: & amplius *in* §. 24. præcepit ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ne quis hoc in controverſiam, aut dubium revocare quocunque modo præſumat.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. Per tuas.

SVMMARIVM.

1 *Si qui nominant aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur alteri eorum juranti contrarium.*

2 *Filiatio etiam ex damnato coitu probatur præſumptivè ex tractatu, & nominatione parentum.*

Et diſſolvit matrimonium cum conſanguinea patris, ibid. verſ. Secunda concluſio.

3 *Filius ex Presbytero, & conjugata genitus, ex quo genere ſpuriorum ſit.*

Spurii ex damnato coitu patri non ſuccedunt, nec dicuntur agnati, ſed tantùm lineam maternam agnoſcunt, ibid. verſ. Tales.

Proles ex Presbytero eſt adeo ſacris Canonibus exoſa, ut nec matri ſuccedat.

4 *Filius natus ex concubina, an & quando præſumatur eſſe filius illius qui eam domi retinebat, ibid. verſ.* Secundo idem, *& num:* 22.

5 *Vulgò concepti finguntur patrem non habere.*

6 *Vulgò conceptus non venit filiorum appellatione etiam in materia, in qua jus natura inſpicitur.*

Declaratur, num: 19. *&* 22.

7 *Impedimentum dirimens matrimonium oritur in gradibus prohibitis etiam inter illegitimos, & natos ex damnato coitu, & n: ſeqq. uſq; in fin.*

8 *Conſanguinitas, ſeu cognatio eſt quid naturale.*

9 *Cognati unde dicti.*

10 *Conſanguinitas quid ſit.*

11 *Conſanguinitatis vinculum oritur etiam ex complexu infidelium.*

12 *Affinitas eſt quid naturale, & oritur etiam ex copula illicita, & inter infideles.*

13 *Conſanguinitas eſt fortius vinculum, quàm affinitas.*

14 *Diſpoſitio contra filios legitimos multò magis habet locum in ſpuriis; ſecus ſi conferat filiis legitimis aliquod beneficium.*

15 *Filii ſpurii etiam nefarii quoad effectum matrimonii dicuntur conſanguinei, & affines.*

16 *Filii nati ex damnato coitu non reputantur cognati patris quoad effectus civiles tantùm; ſecus quoad naturale vinculum, & jura ſanguinis.*

17 *Spurius dicitur cognatus cognatione naturali.*

18 *Eccleſia in impedimentis matrimonii conſtituendis magis reſpexit ad jus naturale, quàm civile.*

19 *Filiorum appellatione veniunt etiam naturales quando verba diſpoſitionis ſonant in nomen potius naturale, quàm civile.*

20 *Filia etiam nefaria admittitur ad vindicandam necem parentum.*

21 *Filiis ex inceſtis nuptiis non debentur alimenta de jure civili; ſecus de æquitate Canonica.*

22 *Vulgò quæſitus quomodo intelligatur poſſe cum omnibus matrimonium contrahere.*

23 *Filiatio vulgò quæſiti probatur per aſſertionem matris, & tractatum ejus, qui eam domi aluit.*

24 *Filius Sacerdotis probatur ex tractatu, & nominatione ipſius.*

25 *Filiatio per ſolam famam non probatur.*

26 *Fama non probatur per teſtes deponentes ſe audiviſſe à multis.*

27 *Filiatio præſumpta ex tractatu, & nominatione parentum impedit contrahendum, & dirimit contractum in gradibus prohibitis etiam inter illegitimos.*

1 PER TUAS. Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur alteri eorum juranti contrarium. Hoc dicit, ſecundùm Joan. Andr. cum quo cæteri concordant.

2 Nota ex hac Decretali duas concluſiones. Prima eſt: ex tractatu. & nominatione parentum probatur præſumptivè filiatio etiam ex complexu illicito, prout hic erat: ad quod vide bonam gloſſam: quæ hoc dicit de filio ex Presbytero, & concubina, in c. *Michael, in ver. Conſtiterit, de filiis Presbyter.* nec mirum, quia hoc modo probatur etiam filiatio legitima, ut in cap. *Per tuas infra, Qui filii ſint legit.* & ſcripſi latiſſimè in c. *Lator, eod. tit.*

Secunda concluſio eſt: Præſumpta hæc probatio filiationis etiam ex damnato coitu ſurgens ex tractatu, & nominatione parentum, eſt tantæ efficaciæ, ut dirimat matrimonium contractum cum conſanguinea patris, ut *hic* patet in *verſ. Unde apparet*, & ſic conſanguinitas etiam ex coitu damnato, & reprobato contrahitur, ut hic, & in l. *Nihil intereſt, ff. de rit. nupt.* & in pluribus cap. 35. *quæſt.* 2. Dec. *hic numer.* 9. & præſumptivè probata diſſolvit matrimonium, ut hic dicit gloſſ. *fin.* & Butr. *numer* 10. Utramque concluſionem latius proſequor in quæſtione ſequenti. Facti ſeries ſic ſe habet.

Joannes Dominicus habuit uxorem Antonellam jam pridem defunctam: nunc vult ſibi matrimonio copulare Hiſpolytam neptem ex ſorore Joannis Antonii Presbyteri; & cùm juxta decretum Concilii Tridentini præmitterentur denunciationes, quidam teſtes revelarunt inter Joannem Dominicum, & Hiſpolytam eſſe impedimentum affinitatis in ſecundo gradu ratione Antonellæ prioris uxoris, quippe quæ fuit filia Joannis Antonii Patrui Hiſpolytæ, de cujus nuptiis nunc agitur; Antonellam verò eſſe filiam Joannis Antonii inde deducunt, quoď Catharina tametſi virum haberet, quo tempore concepit Antonellam, erat concubina dicti Joannis Antonii jam tunc in ſacris conſtituti, & ab eo domi retinebatur. Secundò quia Antonella publicè dicebatur eſſe filia Joannis Antonii. Tertiò quia ipſa Catharina dixit ſe Antonellam

filiam ex Joanne Antonio ſuſcepiſſe; & Joannes Antonius eandem Antonellam ſimul ac nata eſt, domum ſuam afferri curavit, uti filiam tractavit, atque matrimonio cum Joanne Dominico conjunxit. Contra verò ad hujuſmodi probationes evertendas, ſeu enervandas Joannes Dominicus coram loci Ordinario nonnullos teſtes examinari fecit ad perpetuam rei memoriam. Ex quorum dictis habetur dictam Catharinam quo tempore Antonellam concepit fuiſſe publicam meretricem, ad eamque omnibus acceſſum patuiſſe, quamvis in domo Joannis Antonii degeret, & cum eo frequentiùs rem haberet, à multisque tunc dictum fuiſſe eam eſſe filiam Corſini, & à multis aliis eſſe filiam Julii.

• His ita in facto ſe habentibus dubitatur, An ſubſit aliquod impedimentum quo minus Joan. Dominicus poſſit cum Hiſpolyta matrimonium contrahere? Opinioni negativæ, id eſt, nullum inter prædictos ſubeſſe impedimentum, & declaratoriàm ſuper hoc eſſe concedendam, videntur ſuffragari infra ſcripta.

Primò quia etſi conſtaret Antonellam eſſe fi-
3 liam Joannis Antonii; cùm tamen is tempore illius conceptionis eſſet Sacerdos, & Catharina conjugata; non eſt dubium eam eſſe natam damnato coitu, & propterea eſſe ex illo genere ſpuriorum, qui patrem quidem habent, ſed præ pudore illum demonſtrare non poſſunt, ad l. *Vulgo concepti, ff. de ſtat. homin.* Hoſtien in *Sum. tit. qui fil. ſint legit. §. Quæ ſunt genera, verſ. Dicunt autem.* Ripa poſt alios in l. *Ex facto, §. Si quis rogatus, num: 3. ff. ad Trebell.* tales autem ſpurii patri non ſuccedunt, nec ejus conſanguineorum agnati dicuntur, nec paternam lineam agnoſcunt, ſed tantùm maternam DD in Authen. *ex complexu, C. de inceſt. nupt.* Abb. in cap *Tanta, num: 13. qui fil. ſint legit.* Dec. in cap. *In præſentia, num: 114. de probat.* Boer *deciſ. 127.* Paleott. *in tract. de Noth & Spur. cap. 60 num: 4.* Covarr. *in 2 part. Epit. de Sponſal. cap. 8. § 5. num: 13.* inferens ex hoc duos fratres ex diverſis concubinis nec jura agnationis, nec cognationis habere, nec ſibi invicem ſuccedere. Ex quo videtur ſequi, ut vir cùm ſpuria contrahens matrimonium non efficiatur affinis patri illius, nec aliis per lineam paternam attinentibus, cùm non ſint ſuæ uxoris agnati, vel cognati; & ſic mortua uxore poſſit cum alia muliere nepte patris uxoris defunctæ matrimonium contrahere.

Quod fortiùs videtur procedere hoc caſu, in
4 quo agitur de muliere ſuſcepta ex Presbytero; quæ proles adeò eſt ſacris Canonibus exoſa, ut nec matri ſuccedat. Covarr. *in loco ſupra citat. numer: 17.*

Secundò idem deducitur ex eo quod non conſtat hanc Antonellam eſſe filiam Joannis Antonii; quamvis enim quis præſumatur filius illius, qui matrem domi pro concubina conceptionis tempore retinebat, gloſſ. in cap. *Michael, in ver. Conſtiterit, de fil. Presbyter.* tamen cùm ſit probatum eodem tempore concubinam cum aliis quoque ſe indifferenter commiſcuiſſe, non dicitur conſtare Antonellam tunc ab ea ſuſceptam eſſe filiam dicti concubinarii matrem domi retinentis, ut in terminis declarat Alber. adjiciens ſe ita in facto obtinuiſſe in l. *Filium diffinimus, numer: 13. ff. De his, qui ſunt ſui vel alien. jur.* Cùm enim talis filia ſit vulgò concepta, patrem non habet, d. l. *Vulgò concepti, & inſtit. de nupt, § pen.* ubi gl. illos verſus recenſet:

Cui Pater eſt populus, Pater eſt ſibi nullus, & omnis.
Cui pater eſt populus, non habet ille patrem.

Paria autem ſunt quem patrem non habere, vel propter incertitudinem non liquere quiſnam ille ſit; ad regul. l. *Duo ſunt Titii, ff. de teſtam. tutel.* & l. *In lege, ff. de contrahen. empt.* de qua per Bart. *conſ. 234. numer. 1. libro 1.* Et ideo lex fingit hujuſmodi vulgò conceptum non habere patrem.
6 Bald. in l. *Prius, numer: 33. qui accuſ. non poſſ.* ita ut propterea non veniat filiorum appellatione etiam in materia, in qua jus naturæ inſpicitur, ut ait Bald *dict. numer. 33. verſ. Quoad ſecundum articulum: & numer: 34.* adjiciens judicem hoc caſu debere ſequi legis conſcientiam, ut judicet eum patrem non habere, ſicut lex judicat.

7 His tamen non obſtantibus, nullo pacto videtur declarandum licere huic Joanni Dominico matrimonium contrahere cum Hiſpolyta amitina uxoris defunctæ; & ſic ſibi conjuncta ſecundo affinitatis gradu comprehenſò in prohibitione cap. *Non debet, de conſang. & affinit.* nam etiamſi proles ſit illegitima; tamen in gradibus prohibitis oritur impedimentum dirimens matrimonium l. *Nuptiæ, la quarta*, juncta l. *ſeq ff. de ritu nupt.* nam in l. *Nuptiæ*, inquit, Caius: nuptiæ conſiſtere non poſſunt inter eas perſonas, quæ in numero parentum, liberorumve ſunt, ſive proximi, ſive ulterioris gradus ſint uſque ad infinitum. Et ſic ibi agitur de impedimento dirimente. Deinde in l. *ſeq.* continuativè inquit Scævola: Et nihil intereſt ex juſtis nuptiis cognatio deſcendat, an verò non; nam & vulgò quæſitam ſororem quis vetatur uxorem ducere. Et de jure Canonico eſt textus clarus hic cum concordant.

8 Ratio eſt. quia conſanguinitas, ſeu cognatio, eſt quid naturale, l. *Non facilè, ff. de gradib. & affin.* & eſt nomen naturæ, ut per Ruin. *conſ. 9. Quæſtio prima, numer: 3. libro 4.* nam ſecluſa etiam omni lege eccleſiaſtica, natura ipſa dictat ex propagatione ejuſdem ſanguinis oriri quandam conjunctionem, & amicitiam naturalem, ut ex Ariſtotele 8. *Ethic.* probat. D. Thomas *in 4. diſt.*
9 *41. quæſt. 1. artic. 1. quæſt. 1.* Et propterea in dict. l. *Non facilè*, cognati ab eo dici putantur, quòd quaſi unà communiter vè nati, vel ab eodem orti, progenitive ſint. Et conſanguinitas diffinitur
10 eſſe vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum in cap. *Series, verſ Deindè, 35. quæſt. 5.* & à D. Thoma *in 4 diſtin. 40. quæſt. unic. art. 1.* & communiter à Theologis, & Juriſperitis. Et deciditur conſanguinitas, quaſi ſanguinis unitas, gloſſ *penult.* in cap. *primo, de conſang. & affinit.* Hæc autem carnis propagatio, & ſanguinis unitas, cùm habeat fundamentum naturale, æquè fit ex complexu damnato, atq; ex legitimo; ac proinde etiam inter natos ex prohibito coitu oritur hoc vinculũ conſanguinitatis, ſi ab eodem ſtipite deſcendant.

11 Præterea conſanguinitatis vinculum oritur etiam ex complexu infidelium ob eandem rationem

nem propagationis ſanguinis, cap. *Gaudeamus, cum ibi not. de divort.* Et converſi ad fidem ſeparantur, ſi conjuncti fuerint in gradibus lege divina probibitis, licèt ſecus ſit in prohibitis ex Conſtitutione Eccleſiæ ut ibi deciditur. Nulla igitur eſt ratio cur ſimiliter non oriatur ex complexu non conjugali inter fideles, ita ut quoad eos, qui Conſtitutionibus Canonicis arctantur, impediat matrimonium contrahendum, & dirimat contractum, ut per Joan. Andr. in eod. cap.
12 *Gaudeamus, num: 3, verſ. Patet à contrario.* Ad hæc affinitas cùm & ipſa ſit quid naturale ſecundùm D. Thomam *in 4. d. diſt. 41. quæſt. 1. art. 1. quæſt. 1.* oritur etiam ex copula illicita, & dirimit matrimonium poſtea contractum, cap. *Quadam, 32. quæſt. 7. & toto tit. de eo qui cognov. conſang. uxor. ſu.* etiam de jure civili dict. l. *Et nih l, ff. de rit. nupt.* Et fuit opinio Azonis, ut not. in l. *Non facilè, in princ.* in gloſſ. in ver. *Per nuptias, ff. de grad. & affin.* Et hodie reſtricta eſt ad primum, & ſecundum gradum ex Concilio Tridentino *cap. 4. ſeſſ. 24. de reform. matrim.* Quinimò affinitas oritur etiam ex matrimonio conſummato inter infideles, ut conſtat ex cap. *final. de divort.* ubi infidelibus ad fidem converſis præcipitur ne ducant in uxorem relictam fratris ſui, quod certè Eccleſia non præciperet, niſi vinculum aliquod naturale inter eos ex hujuſmodi copula oriretur, quidquid contra ſcripſerit Henriq. *libro 11. cap. 3: num: 5.* cui opponitur S. Thomas *in 4. diſt. 41. quæſt: un: artic. 1 quæſt: 1.* Durand. *ibid. quæſtion. 1 num: 7.* Palud. *quæſt: 1. artic: 1 num: 10 concluſ. 2.* Sot. *quæſt. ult. art: 1:* & S. Antonin. *in 3 parte Summa tit: 1 cap: 11. in fin:* Ergo multò magis ex propagatione carnis ex illicita copula provenienti; oritur conſanguinitas itidem dirimens matrimonium; quia, ut inquit D. Thomas *ubi ſupra* conſanguinitas eſt fortius vinculum, quàm affinitas.

13 Quibus demum accedit, quod ut ſpurii non habeantur pro filiis, & conſanguineis, introductum eſt in deteſtationem criminis, cùm non mereantur tales appellari, Authen. *Si qua illuſtris, C. ad Orfician.* & cap. *unic. 35 quæſt: 7.* Abb. *dict. conſil. 50. in princ. libro 2.* Quod ſi eis liceret matrimonio copulari cum deſcendentibus ab eodem ſtipite, eſſent melioris conditionis, quàm nati ex legitimo matrimonio, cùm tamen oppoſitum potius eſſe debeat, ut per Alex. *conſil. 60*
14 *Viſa legitim: num: 7. libro 2.* ubi dicit diſpoſitionem legis, vel ſtatuti diſponentis aliquid contra filios legitimos, multò magis habere locum in ſpuriis; Secus autem ſi conferat aliquod beneficium filiis, quia intelligitur de legitimis tantùm. Ex contrario autem parentes redderentur prócliviores ad hujuſmodi crimina perpetranda, & inducta ad unum finem operarentur contrarium contra regulam *Legatam inutiliter, ff. de adimen. legat. cum vulgar.*

15 Unde filios ſpurios etiam natos ex Sacerdote, vel Monacho, qui dicuntur nefarii, & patrem demonſtrare non poſſunt, quoad effectum matrimonii eſſe conſanguineos, & affines, tradit notabiliter Barr. in l. 1. *num: 4. ff. de accuſat,* per notata in l. *Nec facile, §. Affines, ff. de grad. & affinib:* & ſequuntur Ruin. *d. conſ. 9 nu: 2 lib. 4* Grat. *conſ. 145 num: 9 lib. 2* Capta *conſ. 108.*

Atque ita non obſtat quod ſi Antonella eſt filia Joannis Antonii Presbyteri, & conſequenter nata coitu damnato, non dicatur conjuncta patri, nec ejus lineæ paternæ.

16 Siquidem hæc objectio diluitur, quia natus ex damnato coitu, ſed ex patre certo illa certitudine, quæ poteſt baberi de patre certo illa certitudine, quæ poteſt haberi de patre ſecundùm ea, quæ notat Bald. in l. *Prius, C. qui accuſ: non poſſ. num: 34.* non reputatur cognatus patris quoad effectus civiles tantùm; Et ideò illi non ſuccedit, nec ei à patre, vel patris conſanguineis ſucceditur. Et in hunc ſenſum accipiendi ſunt DD. in contrarium citati, & probatur in cap. 1. *35. quæſtion. 7. in verſ. Non deputentur filii,* id eſt nullo parentibus jure ſuccedant. Et ibi notat Turrecrem. *numer. 4.* At verò quoad naturale vinculum, & jura ſanguinis, quæ deleri non poſſunt, ut in reg. *Digeſtorum, jura ſanguinis.* Filii ſpurii non ſecus ac legitimi ſunt verè conſanguinei, & agnati patris, nempe quia æqualiter omnes ex illius carne, & ſanguine propa-
17 gantur, ut oſtenſum eſt ſupra. Et ita declarat Ruin. *conſ 9. numer. 4. verſ. Nec obſtat, libro 4.* ubi dicit non obſtare l. *Si ſpurius, ff. Unde Cognati,* quia quantùm ad effectum ſuccedendi verum eſt quod ſpurius ex parte patris non habet cognationem, ſed cognatio adeſt cum illo in ſubſtantia, & jus ſanguinis durat, quod tolli non poteſt, cum ſit de jure naturali. Et infra *numer: 6.* ait ſpurium dici cognatum cognatione naturali, quamvis ex parte patris talis cognatio non habeat effectum ſucceſſionis. Et idem fuſius explicat paulò poſt *numer: 8. verſ. Ad hoc reſpon-*
18 *detur.* Cùm autem matrimonium ſit de jure naturæ, Eccleſia in impedimentis conſtituendis magis reſpexit ad jus naturale, quàm ad civile; & non ſolum ad id, quod licèt ſecundùm leges, ſed etiam quod decet ſecundùm honeſtatem,
19 l. *Semper, ff. de ritu nupt.* & declarat Hoſtienſ. in *dict. tit. de conſang. & affinit.* Facit quod notat Felin. in cap. *In præſentia, numer: 23 de probat.* ubi ait appellatione filiorum venire etiam naturales, quando verſamur in materia, in qua verba ſonant in nomen potiùs naturale, quàm civile. Quod habere locum etiam in natis ex prohibito complexu, tradit Bald in dict. l: *Prius, numer 23 C. Qui accuſ. non poſſ:* & Alex: *conſil. 144: Viſo ſtatuto per totum, libro 7,* & Ruin. *dict. conſil. 9 num: 8 libro 4.*

Nec adverſatur Bald: in contrarium citatus in d: l: *Prius, num: 33* quia loquitur in filiis illis vulgò conceptis, quorum pater ignoratur; hi enim ſolùm ex accidenti nõ veniunt filiorum appellatione, ut mox dicemus, *num: 22.*

20 Hinc filia ſpuria etiam nefaria admittitur ad vindicandam necem parentum, ut concludit Bartol: in d: l: *Prius, numer: 3. C. de accuſ.* quia naturalis dolor eam impellit, ut inquit Bald: in d: l: *Prius, numer: 33 circa finem, C. qui accuſ. non poſſ:*
21 Hinc etiam quamvis natis ex coitu reprobato jura civilia denegent alimenta, ut in Authen *Ex complexu, C. de inceſt. nupt.* tamen ſecus eſt de æquitate Canonica, quæ vigorem ſumit à jure naturali, cap: *Cùm haberet, in fine,* & ibi gloſſ: *final. ad fin: De eo qui duxit in matrim:* Abbas *conſil. 50 in princip: libro 2:*

22 Ad ſecundum reſpondetur: Quamvis vulgò quæſitus poſſit contrahere cum omnibus, id ta-

men ex accidenti contingit, non quia deficiat jus, ſed probatio, ut per Hoſtien. *in Sum. in tit. Qui fil. ſint legit. §. An inter utrumque*: nam etiam ipſe vulgò quæſitus poteſt probari eſſe filius alicujus ex eis, qui tempore conceptionis cum matre rem habebant, ut fatetur Bald. in dict. l. *Prius, num:* 14. ita intelligens cap. *Michael, de fil. Presbyt.* & admittit etiam Hoſtienſ. *in dict.*
23 §. *An inter utrumque, propè fin.* Hoc autem caſu ſatis probatum eſt Antonellam eſſe filiam Joannis Antonii, primò per aſſertionem matris, l. *Matrem*, C. *de probat.* ſecundò per tractatum Joan. Antonii, qui eam domi aluit, & matrimonio copulavit, qui probat filiationem etiam
24 non nati ab uxore, ut per Felin. *hic numer.* 3. Imò ſolum tractatum ſufficere ſentit Felinus poſt alios *num:* 13. & tradunt in terminis noſtris Innocen. Hoſtienſ. & Henr. Boich. in cap. *Per tuas, Qui filii ſint legit*, ubi volunt ut ſi certum ſit Sacerdotem peccaſſe cum muliere. & poſtea filium, qui ex ea natus eſt, & ab ea nutritus, vel filium nominaſſe, vel aliàs ut filium tractaſſe, verè præſumere debeamus eſſe filium illius. Quæ ſanè omnia in hoc caſu concurrunt. Nec obſtat quod poſſit probari contrarium, ut per gloſſ. in d. cap. *Michael, in ver. Conſtiterit*, & DD. *hic* & in dict. cap. *Per tuas, Qui fil. ſint legit.* Et quòd oppoſitum hic probatum videatur per famam viciniæ, in qua à multis hic filius aliis duobus viris ad-
25 ſcribebatur: nam reſpondetur ſolam famam non inducere probationem filiationis, ut hic per Fe-
26 lin. *numer.* 15. Præterea non eſt probata hujuſmodi fama cum ſuis requiſitis. Et in ſpecie teſtes deponunt ſe audiviſſe à multis, non autem à majori parte populi, ſeu per verbum *communiter*, prout requiritur. Verall. *deciſ.* 210. *part.* 2. Regulare enim eſt, ut in teſte indefinita æquipolleat univerſali, ut per DD. in cap. *Auditu, de præſcript.* Et tradit Rota in his terminis in *cauſa Parmen. Status* 26. *Martii* 1618. coram Sacratò in verſ. *Quoad tertium genus probationis.* Inſuper à multis hæc dicebatur eſſe filia Joannis Antonii: quæ ita hi rumores contrarii invicem conquaſſantur, ut paret in hoc cap. & per Rotam in prædict. deciſ. Quamobrem cum Hoſtienſ. in dict. § *An inter utrumque* ſentiat prohiberi matrimonium vulgò concepti, ſi ſit fama quod maritus ſit filius patris ſponſæ, & conjuges id confiteantur, alioquin ſuæ conſcientiæ eſſe relinquendos; videtur etiam hoc caſu matrimonium prohiberi, in quo licèt fama non benè probetur, tamen conſtat de nominatione, confeſſione parentum, & tractatu. Et de hoc videtur
27 caſus in hoc cap. ubi quidam R. qui præſumebatur filius T. Tiburtini ex concubina ſuſceptus propter illorum nominationem, & tractatum non poteſt habere in uxorem neptem ejuſdem l. *Unde*, ibi gloſſ. in ver. *Conſobrinus*, notat ex conſanguinitate præſumptivè probata diſſolvi matrimonium, & ſequuntur Hoſtienſ. *num.* 3. Joann. Andr. *in fin.* & Cardin. *in* 1. *notab*, & alii communiter. Quod multò facilius procedit hoc caſu, in quo agitur de matrimonio contrahendo: nam præſumptio conſanguinitatis licèt non ſemper dirimat contractum, tamen impedit contrahendum, cap. *Licet, in fine, de teſt.* cap. *Super eo, de eo qui cogn. conſang.* Hoſtien. & Jo. Andr. *ubi ſupra*. Ideoque nullo pacto videtur mandandum Epiſcopo, ut declaret hos poſſe matrimonialiter copulari, præſertim cum etiam aliis modis poſſit lux afferri veritati, ſi Epiſcopus rem diligenter indagaverit.

DE TESTIBUS, & Atteſtationibus.

Cap. In nomine Domini.

SUMMARIUM.

1 *Teſtium receptio contra non citatum eſt nulla, & num:* 18.
2 *Invocatio nominis Domini præmittenda eſt in actionibus noſtris.*
3 *Item in arduis, perpetuiſque inſtrumentis, & n.* 7.
4 *Item in ſententia.*
5 *Invocatio nominis Domini qualiter ſit facienda.*
6 *Poteſt fieri à Notario Chriſtiano etiam in contractibus Iudæorum.*
7 *An ſit de ſubſtantia Inſtrumenti.*
8 *Facta à Notario in principio Protocolli trahitur ad omnia inſtrumenta in eo comprehenſa.*
9 *Invocatio nominis Machometti in terris Chriſtianorum fieri non debet publicè etiam à Saracenis.*
10 *Privatim an ſit eis prohibita.*
11 *Citari debet pars in receptione teſtium ut audiat illos jurantes, non autem deponentes, & n. ſeqq.*
12 *Teſtes ſecretò, & ſingillatim ſunt examinandi.*
13 *Citatio ad videndum committi Notario juramenta teſtium non ſuffragatur, niſi etiam dicatur ad videndum jurare.*
14 *Et hic defectus eſt inſanabilis.*
15 *Teſtium depoſitiones ſi pars audierit, non poterit poſtea ſuper iiſdem capitulis teſtes producere.*
16 *ſi Citetur dominus, & non procurator, vel unus ex duobus procuratoribus in ſolidum, an valeant atteſtationes.*
19 *Teſtes examinati parte non citata an ſufficiant pro mandato de manutenendo, & num: ſeq. uſq. ad num:* 48.
20 *Probatio plena non requiritur in ſummariiſſimo poſſeſſorio.*
21 *Sed ſufficit ſummaria, levis, & qualis qualis.*
22 *Item ſufficit fides extrajudicialis, ſi concurrant adminicula.*
23 *Et admitti ſolent etiam præſumptiones.*
24 *in Poſſeſſorio ſummariiſſimo agitur de modico, & reparabili præjudicio.*
25 *Poſſeſſorium ſummariiſſimum eſt præparatorium poſſeſſorii pleni, ad quod ſe habet, ſicut plenum poſſeſſorium ad petitorium.*
26 *Manutentio datur ne partes veniant ad arma, & ut ſciatur quis ſit actor, & quis reus.*
27 *Eſt remedium ſummariſſimum, & momentaneum.*
28 *Et interim, appellatur.*
29 *Teſtes recepti ſine citatione, partis præſumptionem faciunt.*
30 *Item faciunt indicium.*
Sed contra, num: 34.
31 *Faciunt ſaltem adminiculum, & num:* 35.
Fallit, num: 45.
32 *Et ſufficiunt pro mandato de manutenendo ex multorum ſententia.*

Sed alii contra, num: 36.

53 *Probatio ſaltem ſemiplena requiritur ex ſtylo Rota in judicio manutentiônis.*

34 *Verba* nollius momenti, *excludunt inditium quantumcunque leve.*

35 *Adminicula ſola non ſufficiunt ad obtinendam manutentionem, cùm non ſint probationes, ſed auxilia probationum, & n: 37.*

38 *Teſtes examinati ad perpetuam rei memoriam ſine citatione partis non probant etiam in judicio manutentionis.*

39 *Teſtes recepti ànte litis conteſtationem regulariter non probant, nec faciunt indicium.*

40 *Teſtes recepti citato procuratore non habente mandatum, vel minus ſufficiens, non probant etiam in ſummariiſsimo.*

41 *Mandati defectus includit etiam defectum citationis quoad ipſum principalem.*

42 *Et geſta cum falſo procuratore ſunt ipſo jure nulla.*

43 *Mandati defectus à ſignatura Papæ ſanari non ſolet, neque ex ſtylo Rota, etiam refectis expenſis.*

44 *Teſtes examinati coram judice incompetenti fidem non faciunt etiam in ſummariiſsimo poſſeſſorio.*

45 *Nec ullum faciunt adminiculum ſi cum defectu jurisdictionis concurrant defectus citationis, & juramenti.*

46 *Teſtes non jurati, & recepti parte non citata æquiparantur.*

47 *Nullitates ſolas ex defectu citationis, jurisdictionis, & mandati in Urbe, & in Statu Eccleſiaſtico judices debent attendere, & aliis rejectis ad cauſarum expeditionem procedere.*

48 *Teſtium receptio an valeat ſi citatus ob inevitabilem neceſsitatem comparere potuit, & nu: ſeq. uſque in finem.*

49 *Impeditus ex juſta cauſa non poteſt dici contumax.*

50 *Impedimentum citati notum júdici reddit ipſo jure nullam ſententiam tam diffinitivam, quam interlocutoriam, qualis eſt receptio teſtium.*

Secus ſi judex impedimentum ignorabat, quia tenet proceſſus ipſo jure, ſed debet retractari, numer: 54

51 *Citatus ad domum, qui non comparuit allegans ſe citationem ignorasse audiri debet ad opponendum in perſonas teſtium. licèt non ſervaverit formam c.* Præſentium, *inf eod. & n: 53.*

52 *Teſtes recepti contra citatum legitimè impeditum faciunt ſaltem indicium.*

54 *Impeditus citari debet ut ſaltem compareat per procuratorem, niſi eſſet cauſa nimis gravis.*

1 IN NOMINE DOMINI. Nulla eſt receptio teſtium facta contra non citatum. Hoc dicit, ſecundùm Abb. Antiq. & omnes poſt eum. Dividitur io tres partes. Nam primò ponit dictum. Secundò probat per legem. Tertiò concludit. Secunda ibi, *ne poſtea.* Tertia ibi, *ecce.*

2 Nota primò ex principio litteræ, in actionibus noſtris præmittendam eſſe invocationem nominis Domini, ut hic, & in cap. *In nomine Domini, 23. diſt.* Nam, ut legitur in cap. *Non liceat, 26. quæſt. 5.* & habetur originaliter ad Co-
Profſ. Sagn. in 2. Decretal. Tom. 3,
loſſen. 3. *Omne quodcunque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias agentes Deo, & Patri per ipſum*
concordat. 1. *ad Corinth.* 10. & *Act.* 17. ut cap. *Non*
obſervetis, 26. quæſt. ult Omnia enim rectè, & com-
petenter geruntur ſi principium ſit decens, &
amabile Deo, ut in Auth. *Quomod. oport. Epiſc.*
circa princip. & ubi Chriſtus non eſt fundamen-
tum, nullius boni operis ſupereſt ædificium,
cap. *Cùm Paulus, 1. quæſt. 1.* Hinc Imperator in
ſui initio invocat nomen Domini dicens, *Deo*
nobis auxilium præbente, &c. l. *Deo nobis, C. de*
3 *Epiſc. & Cleric.* & Inſtrumentum inchoetur au-
thore Deo, ut dicit text. in Authen. *Ut prapon.*
nom. Imper. §. 1. Unde hæc invocatio ſemper
præmittenda eſt in arduis, perpetuisque inſtru-
4 mentis. In minoribus autem, & intra tempus
breve duraturis, & in publicationibus actorum
judicialium, niſi ſit ſententia diffinitiva, non eſt
jus eam omitti inchoando ſic inſtrumentum,
Anno Domini, &c. ut inquit Specular. *in tit. de*
Inſtrum. edit. § Breviter, num: 2. & quod in princi-
pio ſententiæ imprimendum ſit nomen Domi-
ni, eſt textus in cap. *Veritatis, ſupra de dol. & con-*
tum. & notat Gemin. in cap. *Præter hoc, num: 2. 32*
5 *diſt.* Nec eſt jus an dicatur: In nomine Domini,
ut hic; an in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti,
ut l. *In nomine Domini, C. de offic. Præfect. Prætor.* Aphric. vel in nomine Patris, & Filii, &
Spiritus ſancti, ut cap. *In nomine Patris, 73. diſt.*
ſecundùm Specul. *ubi ſupra*, vel in nomine ſanctæ, & individuæ Trinitatis, ut notat Petrus de
Unzolà *in ſua Pract. Artis Notariatus in 3. part.*
num: 17. inter tract. comm. tomo 11. pag. 179.
6 Et poteſt fieri hæc invocatio à Notario Chriſtiano etiam in contractibus Judæorum, ut tenent
Bart. & Alexand. *in prima Conſtitutione Digeſtorum, & in prima Conſtitutione Codicis.* Com-
7 muniter tamen tenetur eam non eſſe de ſubſtantia inſtrumenti, nec inter Judæos, ut notat Angel. in Authen. *Iuſiurandum, quod præſt.*
ab his, §. 1. col. 2. nec inter Chriſtianos. Felin.
poſt Abb. & alios in cap. 1. *num: 2. de fid. Inſtrum.*
& Jaſ. *in rubr. de nov. oper. nunciat. numer: 7* Et
quamvis ex conſuetudine hæc ſolemnitas effecta ſit ſubſtantialis ſecundùm gloſſ. in dicta Auth.
Ut prapon. nomen. Imper. §. Unde Sancimus, in
vec. Auctore, Felin *loco citato*, Alex. *in addit. ad*
Bart. in l. 1. *In ver. Inſtrumentum, C. de novo,*
Cod. facien. tamen Bart. in l. *Si quis ex argentariis, §. Si inſtrum, num: 7. ff de eden.* Sentit etiam ſtante hujuſmodi conſuetudine ex omiſſio-
8 ne invocationis contractum non vitiari; Subdit
tamen ibi invocationem divini Nominis factam
per Notarium in principio Protocolli trahi ad
omnia inſtrumenta comprehenſa in libro inſtrumentorum. Quod nota ad ſalvandum inſtrumentum, in quo hæc ſolemnitas fuit prætermiſſa.
9 miſſa. Invocatio autem nominis Machometti
fieri non debet etiam à Saracenis publicè in ter-
10 ris Chriſtianorum, Clem. 1. *de Iudeis.* Sed privatim non prohibetur, ut poſt Paul. de Eleazar. tenet ibi Cardin. *in 5. quæſt.* plenius Vitalin. *num:*
18. & ſeqq. licèt Zenzelin. contra, cum quo ſimpliciter tranſit Petr. de Anchar. *num: 4. verſ. Sed*
an iſti ſint tolerandi.
11 Secundò nota ibi, *venire, & audire teſtes.* &
ſigna practicam citationis in receptione teſtium

debet enim pars citari ut veniat, & audiat teſtes, ut eſt argumentum hic ſecundùm Anton. de Butr. *in 4. notab.* Verumtamen hoc non ita intelligat, ut pars audire debeat teſtes cùm deponunt
12 dictum ſuum Hoc enim eſt falſum, cum ſecretò, & ſingillatim ſint examinandi, ut cap. *Venerabili, infra eodem.* & cap *Inquiſitioni,* §. 1. *de accuſat.* & l. *Nullum, C. de teſtib.* exemplo Danielis qui ſecreto examinavit ſenes accuſantes Suſannam, & de falſitate convicit, *Daniel* 13. Sed ita intelligas hanc litteram, ut pars venire debeat, * & audire teſtes jurantes, non autem deponentes, licèt publicatis atteſtationibus poſſit etiam videre, & audire illorum depoſitiones, ut hic firmant gloſſ. *in verb. Audire*, Goffred. & Innoc. *numer.* 2. Qui ſupplent verbum teſtes, ſcilicet jurantes, Hoſtienſ. *num:* 3. *in ver. Teſtes*, Joan. Andr. *numer:* 9. Butr. *num:* 13. Aretin. *in 4. notab.* gloſſ. in l. *Sed & ſi quis, in ver. Atteſtationes, C. de teſtib.* gloſſ. *final. in* §. *Et hoc verò*, in Authen. *de Teſtibus*, & in l. *Si quando, in ver. Noluerint, C. eod tit.* Specul. *in tit. de Teſte*, §. *Nunc tractandum, in princip.* Et quamvis Joannes Theutonicus in cap. *In primis, in gloſſ. in ver. Si eo præſente, 2. quæſt.* 1. dicat partem poſſe etiam examini intereſſe ſi velit: idque ob eam rationem, quia pars, quæ novit cauſæ circumſtantias melius interrogabit: & Abb. Antiq. *hic numer:* 1. affirmet in Montepeſſulano, & in multis aliis partibus ad litteram obſervat quod hic dicitur, ut ſcilicet pars citetur, ut veniat ad audiendas teſtium depoſitiones; tamen primum intellectum ſequuntur omnes hic teſte Felin. *numer.* 17. *in gloſſ. in ver. Iurantes*, & ſic ſervatur de facto ubique, & benè; ideoque ſic eſt tenendum, ut formaliter inquit Specul. *loco citato*, Et de hac generali conſuetudine atteſtatur etiam gloſſ. in d. l. *Si quando, in ver. Solverunt, C de teſtib.* Et ita etiam hunc textum ſemper intellexit Rota, quæ propterea ſæpiſſimè reſolvit citationem ad videndum jurare teſtes eſſe neceſſariam per hoc capitulum. Ad hoc ut examen ſuſtineatur, Caputaq. *deciſ.* 274. *numer:* 3 *part.* 3. Rota *in recent deciſ.* 219. *numer:* 2. *part.* 7.
13 *& alibi paſſim*. Nec ſuffragatur citatio ad videndum committi notario juramenta teſtium, niſi etiam dicatur ad videndum jurare, ut cenſuit *deciſ.* 259. *numer:* 4. *part.* 1. *recent.* & hunc defectum eſſe inſanabilem dixit *deciſ.* 18. *numer:* 12
14 *in recent part.* 7. Nec obſtat contraria ratio Joannis quod interrogationes melius fiant per partes. Quoniam ad hoc habemus remedium ut interrogatoria dentur in ſcriptis, ut in cap. 2. *hoc tit. libro 6.* & ſic judex plenè per ſeipſum inquirere potuerit, ut notat Barthol. Brixien. in d. c. *In primis in gloſſ. in verb. Si eo præſente, in fin. 2. quæſt.* 1. Specul. *in dicto* §. *Nunc tractandum, num:* 1. *verſ. Nec obſtat*, & hoc modo teſtes liberius deponent, ut hic per Joann Andr. *num:* 6, & Abb. *num:* 6. *in gloſſ. in ver. Audire.*

15 Verumtamen ſi caſu accideret, ut pars dictum [illegible]um audiret, non poſſet poſtea ſuper iiſdem capitulis teſtes producere, ob timorem ſubornationis, ut in Authen. *de Teſtib.* §. *Qui verò*, & cap *Ultra tertiam, infra eodem.* ſecundùm gloſſ. prꝛallegat. in d. cap. *In primis*, Innoc. *hic numer.* 2. Hoſtienſ. *numer:* 3. *in ver. Teſtes.* Joan. Andr. *num:* 9. Felin. *numer:* 17. *verſ. Nec obſtat.* Quod facit contra illos, qui ſtant ad audiendum poſt cortinam, ſecundùm Bald. *hic numer:* 2. & Felin. *ubi ſupra.*

16 Quid autem juris ſit ſi citetur dominus, & non procurator, qui conteſtatus eſt litem: Et quid ſi duo procuratores ſimul ſint dati in ſolidum cum clauſula ut occupantis conditio non fieret melior, quorum alter conteſtatus eſt litem, & alter produxit teſtes, an valeant atteſtationes, plenè hic diſputat Joan. Andr. *num:* 2. & 3. & poſt eum Butr. *num:* 8. & 9. & Imol. *num:* 7. & 8.

17 Tertiò nota ibi, *ſi non ex inevitabili neceſſitate*, atteſtationes receptas abſente citato non tenere, quando ex juſta cauſa detentus comparere non potuit, ut hic probatur evidenter per argumentum à contrario ſenſu; nam cùm textus dicat teſtimonia valere contra citatum non comparentem ſi non ex inevitabili neceſſitate venire non potuit: ergò à contrario valent ſi fuit impeditus comparere ob inevitabilem neceſſitatem, & ita hanc litteram inducunt Abb *hic num* 11. *verſ. Sed in alio caſu*, & Felin. *num:* 19. Sed hoc plenius examinabitur infra in gloſſ. *In evitabili*, à *num* 48. *uſq. in finem.*

18 Ultimò nota regulam, de qua ſupra in Summario, videlicet atteſtationes parte non citata eſſe nullas utroque jure, & Cæſareo, & Pontificio, ut in Auth. *de Teſtib.* §. *Et hoc verò, collat.* 7. Cujus tenor refertur ad litteram in hac Decretali, l. *Iudices, C. de fid. Inſtrum.* l. *Si quando, C. de teſtib.* cap. *In primis. 2. quæſt.* 1. & cap. *Charta, 3. qu.* 9. cap. 1. *de cauſ. poſſeſſ. & proprietat.* c. *Inter quatuor, de major. & obed.* & hoc pro regula conſtituunt, hic gloſſ. *in ver. Admonendi*, Innoc. *num:* 2. Hoſtienſ. *num:* 3. Abb. Antiq. Joan. Andr. & reliqui omnes in *Summario textus*, & Felin. *nu:* 3. ubi ex mente Doctorum ad eamdem regulam ponit quinque declarationes, & quatuordecim limitationes, quas per te videas, uſque ad *num:* 17.

19 QUÆRO, ultra alios an teſtes examinati parte non citata fidem faciant in ſummariſſimo poſſeſſorio; adeo ut vigore talis examinis Judex concedere poſſit, aut debeat mandatum de manutenendo.

20 Ad partem affirmativam facit, quia in hoc judicio ſummariiſſimo non requiritur plena probatio, l. *In lege Aquilia, la prima*: ibi, *re ſummarim expoſita ad ſuſpicionem judicem adducant*, *ff. ad leg. Aquil.* l. 3. §. *Cauſa*, *ff. de Carbon. edict.* l. 3. §. *Sciendum*, *ff. ad exhiben.* & tradit Raph. Cuman. in l. 1. §. *fin. ff. de Prætor* [illegible] Natta *conſ* 121. *In cauſa poſſeſſoriis, num:* 9. Rota apud Gregor. XV. *deciſ.* 258. *numer:* 3. nec requiritur probatio exacta. Plot. *de in lit. jur.* §. 3. *num:* 43. Mantic. *deciſ.* 172. *numer:* 2. *quæ eſt deciſ.* 152. *numer:* 5. *part.* 4. *diverſ.* Rota *in recent. deciſ.* 3[illegible] *numer:* 2. *part.* 2. *ſed ſufficit Summaria*, d. l. *In leg. A-*
21 *quilia*, Paul. de Caſtr. *conſ.* 3. *In cauſa quæ vertitur, num:* 2. *vol.* 2. item levis, Greg. d. *deciſ.* 258. *numer:* 3. Menoch. *de retin. poſſeſſ. remed. ult. num:* 3 imo levior ſolet admitti. Cardin. Seraph. *deciſ.* [illegible] *num:* 1. & *deciſ.* 190. *num:* 2 Rota *diverſ. deciſ.* 6[illegible] *num:* 4. *part.* 3. licèt corruptè ibi legatur plenior & in *recent deciſ.* 214. *num:* 3 *part.* 1. Item admittitur probatio qualis qualis. Menoch. *d. remed. ult. num:* 9. Rota apud Card. Cavaler *deciſ.* 5[illegible] *num:*
22 Et propterea etiam fides extrajudicialis in hoc judicio fidem facit ſi concurrant adminicula ut cenſuit Rota *deciſ.* 323. *num:* 2. *poſt* 2. *vol.* [illegible]

Farin. & *in recent. deciſ.* 122. *n.7.par.1.* & in *Sa-*
lamantina ſtipendiorum 3. Decembris 1607. coram
Cardin. Lancellotto impreſſa apud Moder. in
23 *tract: mand: de manuten. deciſ.* 97. *n.3.* Imo ad-
mitti ſolent etiam præſumptiones, Boccat. in
tract: de interdict. Vti poſſid. cap. 14. *n.* 24. Rota
diverſ. deciſ. 373. *n.1. par.1. lib.3.* & dicta *deciſ:*
323. *n.2.*

24 Et eſt ratio, quia in manutentione agitur de
modico, & reparabili præjudicio. Cæſ. de Graſſ.
deciſ.22. aliàs 2. n.4. de reſtitut. in integr. Seraph.
deciſ.292. in princ. Rota *diverſ deciſ.* 641. *num.8.*
25 *part.1.* Et enim hoc judicium præparatorium
judicii poſſeſſorii principalis, atque plenarii Be-
ro. *conſ.11. num: 1. lib.1.* & habet ſe ad judicium
principale poſſeſſorium retinendæ, ſicut ſe habet
judicium proprietatis, quod petitorium appel-
lamus, ut declarat Paul. de Caſtro *d. conſ.3.* &
poſt alios Menoch: *de retinen. poſſeſſ. remed: ul-*
26 *tim. num.7.* & datur manutentio a judice, ne par-
tes veniant ad arma, l. *Quæſitum, ff. de uſufr,* & ut
ſciatur quis ſit actor, & quis reus in judicio ple-
nario. §. *Retinendæ, Inſtitut. de interdict.* l. *Liberis,* §.
fin. ff. de liber. caus. Paul: de Caſtro *loco citato:* &
habetur expreſsè hæc practica ſecundùm eum
in textu. & per Innoc: in cap. *Cùm veniſſent, in-*
27 *frà, de Inſtitut.* & propterea hoc judicium eſt
ſummariiſſimum. Rota *diverſ. dicta deciſ.* 641.
num. 8. par. 1. & momentaneum Cagnol. in l.
In pari, num.6. ff. de regul: jur. Conrad: *de momen-*
tan. poſſeſſ in rubr. num.35. Cæſ. de Graſſ. *dicta de-*
ciſ.22. aliàs 2. num: 5. de reſtit. in integr. & alicu-
28 bi nuncupatur, Interini. Rota *in Tiraſonen. De-*
cimarum coram Cardinali Marquemontio im-
preſſa apud Marcheſ. de Commiſſ. *par, 1. fol.*
1262. *num. 2.* præcipuè in Hiſpania: ſic enim
judex interloquitur: *Entre tanto que eſte pleyto*
ſe vee, y ſe determina diffinitivamentes en perjuyzio
del derecho de las partes en poſſeſſion, y propriedad ut
atteſtatur Covarr. *Practic. quæſt. cap. 17. in rubr.*
& num. 2. Quibus itidem verbis utuntur Nea-
politani teſte Capic. *deciſ* 55. *col. ult.* & *deciſ.*
189. *num.* 11. Ad quod bene facit dicto cap.
Cùm veniſſent, ibi, *poſſeſſione tuendum, donec, &c. de*
inſtitut. Non igitur mirum ſi in judicio manu-
tentionis ſufficiat qualis qualis, levior, & im-
perfecta probatio etiam ex præſumptionibus, ut
dictum eſt.

29 Teſtes autem recepti ſine citatione partis ali-
que præſumptionem faciunt, ut notat Bartol:
poſt gloſſam in l. *Res hæreditarias, in princ. ff de*
crimin: expil: hæredit. Dec. *conſ.559. In caſu ve-*
nerabilis, num: 8, & ex multorum ſententia fa-
30 ciunt judicium Alex. *conſ.147. in princip. lib.6.*
Aym. *conſ.198, in fin.* eamque pluribus tuetur
Dec. *hic num: 32,* ubi addentes littera C. citant
31 multos concordantes: & ſaltèm negari non
poteſt quin faciant adminiculum, ut per Bartol:
in l. *Admonendi, num: 41, ff. de jurejur.* & mul-
toties cenſuit Rota. Vetall. *deciſ 208. num. 6.*
lib.2. Seraph: *deciſ. 525. num: 1,* & *in recent. de-*
ciſ.342. n.7. par.1. & *deciſ.560. num.4. part.2.* &
ſæpè aliàs.

32 Et in terminis in hoc judicio ſummariiſſimo
teſtes ſine citatione examinatos ſufficere ad ob-
tinendam manutentionem, conſuluerunt Ro-
land: *conſ.80. num: 30. vol.4.* Cephal: *conſ.19. in*
fin. vol:1. Neviz. *conſ.86. n.7.* & contraria opi-
nio poteſt procedere in judicio plenario, non
autem in hoc ſummariiſſimo, prout eam limi-
tat, & declarat Maſcard: *de probat. conſ.1366 n 9*
vol. 3. & evidenter renuiſſe Domini de Rota *in*
Bononien: Affictus, 4. July 1629. coram Cardinali
Virili impreſſa apud Modernos, de manuten-
tione *deciſ.269. n.5.* in hæc verba (Et licèt te-
ſtes ſint examinati ſine citatione partis, tamen in
hoc judicio ſummariiſſimo manutentionis, in
quo leviores probationes ſufficiunt, & etiam u-
nicus teſtis, videbantur admittendi) Allegant
Neviz. Cephal, & Rolan. *loc. citat*

33 Sed his non obſtantibus contrariam opinio-
nem puto veriorem, & in praxi amplectendam:
nam etſi judicio manutentionis ſufficiat proba-
tio levior imperfecta, & qualiſqualis ſecundùm
ea, quæ fusè dicta ſunt ſuprà à *num:* 20. neceſſa-
riò tamen requiritur aliquis gradus probatio-
nis, vulg. § *Retinendæ, Inſtit. de interdict:* & quidem
ex ſtylo Rotæ probatio debet eſſe ſaltèm ſemi-
plena, ex notatis in l. 1. *in gloſſ.* 1. *in ver. Petitor,* &
ibi Raph. Cuman. C. *Quorum bonor.* Rota *diverſ.*
deciſ.196 num.6. par.1. & *deciſ.375. num. 1. lib.*
3. part.3. & *in recent. deciſ.147. num.1.* & *deciſ.*
212. *ſub num.1. par.2.* Seraph. *deciſ.624. in fin.*
deciſ 1113. *num.1.* & *deciſ.1326. num.1.* Cavaler.
deciſ.379. num. 3. & de hoc ſtylo Palatii atteſta-
tur Put. *deciſ.61. lib.3.* & Boccat. *de interdict uti*
poſſid. cap.141. num.22. Idem firmant Curtius Se-
nior in l. *Admonend, num, 323. verſ. Secundò mo-*
veor, ff. de jurejur. Alex. *conſ.103. num. 3. lib.7.*
Dec. *conſ.56, col.2.* Noviz. *conſ.80, num.11.* Plor.
de melior. jur. §. 3. *n.43.* Menoch. *de retinen. poſſeſſ.*
remed. ult. n.34.

34 Teſtes autem examinati ſine citatione partis
tantum abeſt, ut ſemiplenam probationem con-
ſtituant, ut nec faciant indicium quantumcun-
que leve, ut evidenter probatur in hoc cap. in
princ. ibi, *nullius momenti.* Pondera enim ver-
bum, *nullius,* quod eſt univerſale negativum, &
verbum *momenti,* quod excludit indicium quan-
tumvis modicum: & ita apertiſſimè hîc proba-
ri, aſſirmat Abbas *num.14.* & ſequuntur Aretin.
in princ. Felin. *n. 3.* & communiter Doctores,
Bart: in l. *Maritus, num.3. in fin ff. de quæſt.* Alex.
conſ.179. In cauſa, col.3. lib 2. Dec. ſibi contrarius
conſ.54. In cauſa, num.1. Pariſ. *conſ.83. n.15, lib.1.*
Ruin. *conſ.48. num, 2. lib.4.* Socin. *conſ.253, col.2.*
in princip. lib.2. Guidopap. *deciſ.231.* latè Ri-
min. Jun. *conſ.283. num: 94. cum ſeqq.* Commu-
nem dicit Rolan: à Valle *conſ.12. num: 36. lib.3,*
& magis communem Burſatt. *conſ.20. n.65.* &
alios quamplurimos citat Onded. 101. *num.11.*
& veriorem dicit Creſcent. *deciſ.264. aliàs 1. de*
teſtibus. Eamque ex profeſſo amplectitur, &
communem dicit Rota *deciſ. 554. per totum par. 4*
35 *diverſ.* Et quamvis faciant adminiculum ſecun-
dùm unam opinionem, quam ſequutus eſt Bart:
poſt gloſſam in l. *Res hæreditarias, ff. de crimin. ex-*
pil. hæredit. & alii ſuprà citati *num:* 31. tamen
adminicula ſola non ſufficiunt, quia non ſunt
probationes per ſe, ſed auxilia probationum, ut
inquit Bald: in cap. *Cùm cauſam, numero 10. de*
probat. Cujus dictum ſequuta eſt Rota *deciſ.* 18
num: 3. part, 2. recent. Nec ſuffragantur, niſi
præexiſtat aliquis gradus probationis, cui con-
jungi poſſint. Rota *deciſ.558. num: 3.* & *deciſ.*
768, *num: 1. par.1. recent.*

36 Conſequens igitur eſt, ut ex atteſtationibus
receptis parte non citata nullatenus decerni
poſſit à judice mandatum de manotenendo; &
ita in terminis multoties reſolvit Rota, & in
ſpecie in *Hebr:en. Beneficii* 4. *Decembris* 1602. co-
ram Cardinali Lancellotto impreſſa apud mo-
der. in tract. maod. de manuteo: *deciſ.4. per to-
tam*, ubi Rota dedit menutentionem uni ex col-
litigantibus, qui probaverat poſſeſſionem in-
ſtrumentalem de certo tempore, illamque de-
negavit adverſario, quia teſtes, quos produxe-
rat ad probandam ſuam anteriorem poſſeſſio-
nem, fuerant nulliter examinati, & propterea
etiam in illo judicio manutentionis non erant
habendi in conſideratione. Idemque reſolvit
in *Veronen. Iurium Parochialium* 23. *Martii* 1629.
coram Cardinali Virili impreſſa poſt dictum
tractatum *deciſ.260. num.1.* & in *Hiſpalen: Primi-
tiarum* 3. *Maii* 1622. coram Navarro poſt eum-
dem tract. *deciſ.268. num.2.* & in *Leodien: Benefi-
ciorum* coram Cardinali Lancellotto apud Mat-
ſcheſ. *de Comm par.1. fol.959.* & coram Gregor.
XV. *deciſ.268. num.2.* & *deciſ.167. n.7. par 4. di-
verſ.* Idem in hac ſpecie firmant Ruin. *conſ.28.
n.2. lib.4.* Boccat. *de interdict. eti poſſid. cap.14. n.
44.* Scacc. *de appellat. cap.2. q.17. limit.6. memb.2.
num.18. circa fin.* Cujac. *controv. forenſ. controverſ.
244. n.10.* Ex quibus puto ab hac opinione in ju-
dicando recedendum non eſſe præcipuè in Cu-
ria ob Rotæ authoritatem, ad notata per Joano:
Franc: Pavin: *in Prælud: Extravag: Ioan. XXII. col.
3. §. Deciſiones Rotæ.*

37 Non obſtat præallegata deciſio Rotæ in Bo-
nonien. Affictus coram Cardin. Virili. Quoniam
dixit in hoc judicio manutentionis videri ad-
mittendos teſtes examinatos ſine citatione par-
tis, non tanquam probationes per ſe, ſed tan-
quam adminicula, & auxilia probationum: nam
in caſu illius deciſionis præexiſtebat civilis poſ-
ſeſſio locatoris, quæ concurrentibus aliis admi-
niculis ſufficiens erat ad dandam illi manuten-
tionem pro recuperanda poſſeſſione naturali ju-
xta *deciſ. Seraph. 77. n.6.* cum aliis ibi allegatis.
Et propterea Rota poſteaquam dixit hujuſmo-
di teſtes in caſu illo videri admittendos, imme-
diatè ſubjunxit rationem, quia teſtes etiam ſine
citatione faciunt adminiculum. Stat igitur con-
cluſio, ut ſoli teſtes nulliter examinati ob defe-
ctum citationis, niſi præexiſtat aliquis gradus
probationis, etiam ex ſententia Rotæ in illa de-
ciſione, ad obtinendam manutentionem non
ſufficiant.

38 Ampliatur primò hæc concluſio ut procedat
etiam in teſtibus examinatis ad perpetuam rei
memoriam, qui deficiente citatione, ſimiliter
fidem non faciunt etiam in judicio manutentio-
nis, ut fuit deciſum in Rota *deciſ.306. n.20.* & 21
part.7. recent. Ratio eſt evidens, quia etiam in
examine, quod fit ad perpetuam rei memoriam,
neceſſaria eſt citatio partis, ut eſt caſus in Auth.
Sed & ſi quis: & ibi Bald: Salic. & omnes, C. *de
teſtibus*, & in cap. *Significavit*, & gloſſ. *ult.* & Do-
ctores *infra eod.* Rota *in recent: deciſ.530. num.2.
par.3.* & *deciſ.439. num 8. par.4.* Unde ſi teſtes
poſt litem conteſtatam examinati in manuten-
tione non ſufficiunt deficiente citatione, ut ſo-
39 periùs firmatum eſt; Longè minus ſufficere de-
bent recepti ſine citatione partis ante litis con-
teſtationem ad perpetuam rei memoriam, cùm
tales recipiantur ab eo, qui futurus erit judex
cauſæ principalis contra juris regulas & ex
quadam indulgentia ne pereant probationes ubi
timor eſt mortis, vel abſentiæ, ut cap. *Quoniam
frequenter, ut lite non cont. teſt.* Socin: Jun: *conſ.86.
n.14. libro 2.* Rimin: Jun: *conſ.213. n.106. lib.2.*
Regulariter enim teſtes recepti ante litis con-
teſtationem non probant, ut in d. cap. *Quoniam
frequenter, in princ.* imò nec faciunt indicium, &
pari paſſu ambulant cum teſtibus examinatis
parte non citata, ut notat Bart: in l. *Maritus, n.3.
in fin. ff. de quæſtion.* Non igitur mirum ſi concur-
rente etiam citationis defectu nullam fidem fa-
ciant.

40 Ampliatur ſecundò, ut procedat etiam in te-
ſtibus receptis citato procuratore non habente
mandatum, vel minus ſufficiens, quia defectus
41 mandati includit etiam in ſe defectum citatio-
nis quoad ipſum principalem. Unde proceſſus
cum falſo procuratore, principali aliter non vo
cato etiam ex defectu citationis impugnari po-
teſt, ut probat Vantius *de nullitate ex defectu inha-
42 bil. vel mand: num: 61.* Idemque proceſſus, &
omnia inde ſequuta ſunt ipſo jure nulla, l. *Licet,
C. de procur.* cap. *In noſtra, verſ. Attendentes etiam,
eo de tit,* cap. *Licet, de appell lib.6.* Joan: de Anan
conſ.104. num.2. Rota coram Gregor. XV. *deciſ.
43 264. num: 1.* Imò defectus hujuſmodi ſicut ci-
tationis, & juriſdictionis dicitur magnus, & à
Signatura Papæ ſanari non ſolet, neque ex ſtylo
Rotæ etiam refectis expenſis, ut atteſtatur Sar-
nen, *in compen. utriuſque Signat. num.72.* Unde
quemadmodum teſtes recepti in judicio manu-
tentionis non ſufficiunt, ſi pars nullo modo cita-
ta fuerit, ita nec ſufficiunt ſi fuerit citatus falſus
procurator, per prædicta.

44 Ampliatur tertiò, ut locum habeat etiam in
teſtibus examinatis coram judice incompeten-
ti, quia nec ipſi in hoc judicio manutentionis
ſufficiunt, ut reſolvit Rota coram Cardin. Man-
45 tica *deciſ.199. num.1.* præſertim ſi cum defectu
juriſdictionis alii quoque defectus concurrant
puta citationis, & juramenti. Quo caſu nec ul
lum faciunt adminiculum, ut dixit Rota *deciſ.
129. num: 17. par.7.* recent, allegando Abb. *hic
num.14.* Creſcen. *deciſ.2. de teſtibus*, & Oſach. *de-
ciſ.69. n.18.*

46 Ampliatur quartò, ut procedat in teſtibus ex
quovis capite nulliter examinatis, veluti in te-
ſtibus examinatis ſine juramento, quia teſtes
non jurati, & recepti ſine citatione partis æqui-
parantur, ut notat Bald: in Auth: *Hodie, in princ.
C. de juram: calumn*; & poſt eum Dec. *hic n.32.* &
ita indefinitè ex teſtibus nulliter receptis non
eſſe concedendam manutentionem, firmavit
Rota in *præalleg. Hebrien. Beneficii* coram Cardi-
nali Lancelletto, de qua ſuprà, *num.36.*

47 Sed cautè, quia etſi hoc ſit verum in terminis
juris communis. & Rota id generaliter dixerit;
tamen hodie reſtringi debet ad tres nullitates
memoratas, videlicet citationis, juriſdictionis,
& mandati: alias enim nullitates judices atten-
dere non debent, ſed illis rejectis tenentur ad
cauſarum expeditionem procedere, & ita in
Tribunali Rotæ ſervari juſſit Pius IV. in ſua
Conſtitutione, incipien. *In throno, §.13. in Bullar.
tom.2. pag.59.* & hoc ipſum poſteà idem Ponti-

fex

fex ſanxit quoad omnia urbis tribunalia, ut in alia Conſtitutione, quæ incipit, *Cum ab ipſo.* §. 13 *eodem tomo pag.* 80. Quam quidem Conſtitutionem Clemens VIII. tandem extendit ad quoſcunque jodices Ordinarios, & Delegatos ditionis Eccleſiaſticæ, ut in Conſtitutione incip. *Litium diſpendiis, in Bullar. tom. 3. pag.* 23.

48 In gloſſ. *Inevitabili*, QUÆRO, an valeat receptio teſtium, ſi citatus ob inevitabilem ne-

49 ceſſitatem comparere non potuit. In hoc articulo tres ſunt Doctorum opiniones. Prima opinio eſt gloſſæ noſtræ in ver. *Inevitabili*, quæ abſolutè tenet receptionem non valere, quia ex juſta cauſa detentus, non poteſt dici contumax; & ideo atteſtationes cootra ipſum abſentem non ſuſtinentur, neceſſitate poſteà probata, l. *Si prætor, ff. de Iudic.* l. *Si finita.* §. *Si fortè, ff de damn. infect*: notatur in cap. *Cùm Bertoldus*, §. *Poſt modum, infrà de re judic.* & cum gloſſa conſentiunt hic Abb: Antiq: *in fin.* Hoſtien: *num*: 4. *in ver. Neceſſitate*, Butr. *num*: 14. Abb. *num*, 11. *verſ. Adverte, & num: ſeqq.* Sed & ſi anteà conſtaret de legitimo impedimento, teſtes non eſſent recipiendi, l. *Si quando, C. de teſtibus*, ſecundùm Hoſtien. *loco citato.*

50 Quinimò ſi judex noverit inevitabile impedimentum citati, examen eſt ipſo jure nullum, ut hic firmant Bald: *in 3. notab.* Butr. *num.* 14. Imola *num.* 6. in gloſſ. *Inevitabili*, Abb. *num.* 12. & Felin. *num.* 18. per textum cum gloſſa in l. *Quæſitum, ff. de re judic.* qui non repetitur alibi ſecundùm Joann. de Imola, ubi patet impedimentum infirmitatis non levis notum judici reddere ſententiam ipſo jure nullam · & idem dicendum de aliis impedimentis, ut notat Bart: in l. a §. *fin. num.* 3. *ff. de cuſtod: reor.* & in Extravag. *Ad reprimendum, in ver. Neglexerit*, & in l. 2. *num.* 8. *ff. de in jus vocan.* Butr. & Imola in cap. *Querelam, ſuprà de Procur.* & hinc collige ſcientiam judicis de legitimo impedimento nullam reddere ſententiam non tantùm diffinitivam, ut in locis proximè citatis, ſed etiam interlocutoriam, qualis eſt hæc, videlicet receptio teſtium, ſecundùm Felin. *d. num.* 18. *verſ. Et ex hoc dicto.*

51 Secunda opinio eſt Joan. Andr. *hic n.* 10. qui tenet teſtium receptionem non eſſe funditùs nullam, ex quo præceſſit citatio, ſed non valere quoad hoc quin poſſit abſens in perſonas teſtiũ objicere, ſicut potuiſſet ſi fuiſſet præſens; & ſic audietur ad opponendum etiam ultra caſus exceptos in cap. *Præſentium, infra eodem*, ut remittit ad notata per eum in cap. *Præſumitur, de regul. Iur. lib. 6 in Mercurial. in fine quæſtionis*, ubi poſt multa concludit citatum perſonaliter, qui venire non potuit ad opponendum contra perſonas teſtium reſtituendum eſſe ad facultatem opponendi ea, quæ tunc opponere potuiſſet, etiamſi non præceſſerit proteſtatio juxta formam dict. cap. *Præſentium*, & idem concludit in citato ad domum, qui non comparuit allegans ſe citationem ignoraſſe: audietur enim ad opponendum in perſonas teſtium, licèt non ſervaverit formam prædictæ Decretalis *Præſentium*, ſicut auditur fictus contumax appellans, leg. *Ab eo. C quomodo, & quando Iudex*: & notatur in Clem. *unic. de dolo, & contumacia*, & cum Joan. Andr. ſimpliciter tranſit Card. *hic num.* 7. Sed hanc opinionem in citato perſonaliter, & inevitabili neceſſitate detento reſellunt Doctores crebriori calculo, maximè Butr. *num.* 14. & plenius Abb. n. 11 *verſ. Adverte.* Tum per hanc litteram, à contrario ſenſu ibi, *Si non ex inevitabili neceſſitate*, quæ verba apertiſſimè oſtendunt atteſtationes non valere quando adeſſe non potuit ex inevitabili neceſſitate, ut dixi ſuprà *in 3. notab.* Tum quia regula eſt, quod geſta contra abſentem legitimè impeditum ſunt nulla, vel retractanda conſtito de impedimento, ut cap. *Cùm Bertoldus, de re judic.* & l. 4. §. *Si fortè, ff de damn. infect.* & cap. *Querelam, de Procur.* Tum denique quia per reſtitutionem ad opponendum in perſonas teſtiũ non eſt ſufficienter conſultum indemnitati abſentis juſto impedimento detenti, cùm potuerit ab initio illos repellere ex toto, ut non ſubjicerentur examini, ſecundùm ea, quæ notantur in

52 cap. *Ex parte Adæ*, & in cap. *Cùm cauſam, infra eodem*, & examen illud facit ſaltem indicium, cùm præceſſerit citatio, ut notat Bart. in l. *Maritus, num.* 3. *ff de quæſtion.* & potuiſſet etiam dare interrogatoria ubi melius informatus, quam judex unde totale intereſſe meretur totalem reſtitutionem ſecundùm eos, cum quibus etiam tranſit Felin. *hic n.* 19.

53 Fatentur tamen prædicti veram eſſe opinionem Joan. Andr. in ſecundo caſu, ut ſcilicet citatus ad domum in illis caſibus, in quibus citatio hujusmodi fieri potuit, ſit reſtituendus ad opponendum contra perſonas teſtium ſi dicat ſe citationem ignoraſſe; quia & ſi atteſtationes ipſo jure valeant, cùm citatio legitima præceſſerit; ſuccurrendum eſt tamen illi ope reſtitutionis in integrum, cùm non ſit verus cootumax, ſecundùm prædicta.

54 Tertia opinio eſt Abb. *hic num.* 12. *verſ. Unde dicerem*, qui diſtinguit ſic. Aut judex ſciebat impedimentum citati: & receptio teſtium eſt ipſo jure nulla, ut l. *Quæſitum ff. de re judic.* cap. *Si duobus, de appellat.* & notatur in cap. *Querelam, de Procur.* & in hoc caſu procedat prima opinio gloſſæ, & ſequacium. Aut judex ignorabat impedimentum: & talis receptio mero jure ſuſtinetur, ſed eſt retractanda ſaltèm ope reſtitutionis, ſi hoc pars poſtulaverit, & de impedimento docuerit, ut notatur in dicto cap. *Querelam*, & in d. l *Quæſitum*, maximè ubi teſtes poſſunt ex integro examinari, argum. textus in cap. *Præſentium*, & cap. *Cùm cauſam, infra eod.* & videtur ſatis æqua diſtinctio, & fuit originaliter Bart in d. l. 1. *num.* 8. *ff. de in jus vocan.* ubi tenet proceſſum eſſe nullum ipſo jure, ſi citatus erat conſtitutus in carcere, & judex hoc ſciebat; ſed ſi ignorabat, neceſſariam eſſe reſtitutionem, per id, quod legitur, & notatur in dict. l. *Quæſitum*, & conſentit Bald *hic num.* 12.

55 Adverte tamen, quia impeditus ex inevitabili neceſſitate citari debetur ſaltem compareat per procuratorem, niſi eſſet cauſa nimis gravis, ut cap. *Querelam, ſuprà de Procur.* & notatur in l. *Verum, ff. de minor.* ſecundùm Innoc. *hic num.* a. in ver. *Inevitabili*, Hoſt. & Joan. Andr. *num.* 4. & Bellam. *in princ. in ver. Inevitabili*: licèt Aretin. *contra in 5. notab.* & eſt ſimile in Epiſcopo, qui tenetur per ſeipſum ſtatis temporibus limina viſitare, ut in cap. *Ego, N. infrà de jurejur.* Nam quandoque contingunt impedimenta, quæ eum excuſant à perſonali viſitatione tantùm, non

autem

Digitized by Google

autem à viſitatione per certum nuncium, ut innuunt Joann. de Fan. & Præpoſ. poſt eum in cap. *Iuxta, ad fin, 93. diſtinct.* & ſcripſi plenius in d. cap. *Ego N. num, 2.*

DE TESTIBVS, & Atteſtationibus.

Cap. Intimavit.

SVMMARIVM.

1 *Teſtificari compellitur, qui juravit teſtimonium non dicere, ſi atteſtationes publicata non ſunt, nec renunciatum teſtibus. & n 8.*

2 *Iuramentum temerarium an, & quando repellat à teſtimonio. & num. ſeqq. uſque ad num. 8.*

3 *Teſtis in odium illius, qui eum juramento aſtrinxit ad non deponendum, teſtificari compellitur, etiamſi perſeveret in crimine, & veritas per alium probari poſſit. & num. 7.*

4 *Sed contra alium non admittitur, niſi pænituerit. & num. 7.*

5 *Perjurus repellitur à teſtimonio etiam poſt peractam pænitentiam.*

6 *Quod procedit in perjuro ſtrictè ſumpto, non autem in eo, qui temerè juravit, qui largè tantùm perjurus dicitur.*

7 *Teſtes publicatis atteſtationibus ulterius producendi non ſunt.*

9 *Niſi per viam reſtitutionis in integrum.*

10 *Subtrahens adverſario copiam probationum ab habeatur pro convicto, & cauſam perdat.*

11 *Teſtis ſubtractus ab adverſario habetur pro producto, perinde ac ſi contra eum depoſuiſſet. & num. ſeq.*

12 *Inſtrumentum ſi alicui ſubtractum fuerit, ſtatur illius juramento, vel et arbitrio boni viri juramentum defertur.*

1 INTIMAVIT. Qui juravit teſtimonium non dicere, nec auxilium, nec conſilium præbere, teſtificari compellitur, ſi atteſtationes publicatæ non ſunt, nec eſt renunciatum teſtibus producentis. Hoc dicit, Baldus. In prima ponitur partis querela. In ſecunda Papæ proviſio, ibi, *Ideoque*.

2 Nota primò ibi, *Qui ſunt juramento adſtricti.* Teſtem, qui temerarium præſtitit juramentum, à teſtimonio non repelli, prout hic notat gloſſa poſt figurationem caſus, ut in ver. *Iuramento*, & Bald, *num. 2.* Verum Innocent. in cap. *Conſtitutus, il primo, in princ. infra eodem*, tenet hoc procedere in odium accuſati, qui juramentum extorſit; creditur enim ad veritatem celandam hoc procuraſſe, vel ſaltem ab aliis procuratum eſſe de illius voluntate, ſecundùm terminos d. cap. *Conſtitutus*: aliàs verò temerarium perjurium non repellit à teſtimonio, cap. *Quiquis, 11. q. 3. l. Eum qui, ff de injur.* Idem firmant in d. cap. *Conſtitutis*, Hoſt. *num. 1.* & Butr. *num. 6.* quia licèt in criminalibus teſtes non compellantur, cap. *Nullus invitus infra de teſtium cogen*, & ideò juramentum de teſtimonio non prohibendo videatur habere fomentum juris: tamen cum teſti liberum ſit teſtificari ſi voluerit, malum eſt, & contra bonos mores, & contra jus publicum hanc ſibi facultatem adimere, & ſe jurejurando conſtringere ad teſtimonium non ferendum, d. cap. *Quiſquis*, & cap. 1. *de crim. falſ.*

3 Sed Abbas in d. cap. *Conſtitutis, n. 4.* & Felin. *hic n. 7.* ſic diſtinguunt, & bene, videlicet, An teſtis producitur contra partem, quæ illum juramento ſeduxit ad non teſtificandum: aut producitur contra alium. Primo caſu in odium extorquentis illicitum juramentum admittitur teſtis ad deponendum etiamſi in crimine perſeveret: & in hoc primo membro conveniunt Innoc. & omnes, qui ſi reus excipiat de crimine perjurii, ſeu temerarii juramenti, competit producenti explicatio de paritate criminis contra eum, qui fuit in cauſa, & dolo inducendo teſtem ad temerè jurandum, ut cap. *penult.* & cap: *final. infra de adulter.* Quinimò hoc caſu non tantùm admittitur teſtis, ſed etiam compellitur, ut hîc patet in fin. etiamſi veritas per alios probari poſſit, ut contra Butr. & nonnullos antiquos benè deducit Felin. *hic n. 1.* reſpondens ad verba hujus textus, *ſi neceſſe fuerit*.

In ſecundo autem caſu ſubdiſtingue: nam aut
4 teſtis adhuc perſeverat in ſuo temerario juramento, & non debet contra alium admitti, quia perſeverat in crimine, cap. *Teſtimonium, infra eod.* Aut eſt emendatus, & hoc caſu poſt peractam pœnitentiam admitti poteſt ad teſtificandum, etiam contra alium, quia hujuſmodi crimen non eſt publicum, ſed de gravioribus, ut colligitur ex textu, & gloſſa in cap. *Qui Sacramento, 22. quæſt. 4.* & non omne crimen repellit à teſtimonio, ut in dicto cap. *Teſtimonium.*

5 Et hinc collige notabilem limitationem ad Regulam, quæ habet, perjurum indiſtinctè etiam poſt pœnitentiam peractam repelli à teſtimonio, ut in prædicta Decretali *Teſtimonium*, & ibi gloſſ. in ver. *Perjuri.* Procedit enim in perjuro ſtrictè, & propriè ſumpto, id eſt in eo, qui falſum juravit, ut in cap. *Homines, 22. q. 2.* Aut venit contra licitum juramentum, juxta cap. *Querelam, de jurejuran.* non autem in illo, qui juravit temerè; quia licèt talis etiam dicatur perjurus, ut cap. *Sicut noſtris, de elect.* cap. *Si aliquid, in fin.* & *per totam, 22. q. 4.* tamen non eſt perjurus ſtrictè, & propriè, ſed largè ut dict. cap. *Sicut*, & hic notant Felin. *num. 8.* quæ limitatio eſt ex mente gloſſæ in cap. *Venerabilem, in ver. Perjurium, ſuprà de elect.* quæ notabiliter declarat Regula, quòd perjurus repellatur à teſtimonio, ut non procedat in perjuro, qui temerè juravit, juxta textum in dicto cap. *Sicut noſtris*: & ibi
7 ſimiliter gloſſa in ver. *In cauſa*, eamdem diſtinctionem originaliter poſuit Hoſtien. in d. cap. *Teſtimonium, num. 9. infra eodem*: ubi concludit temerarium juramentum nunquam repellere à teſtimonio contra eum, qui juramentum extorſit: ſed contra alium ita demum repellere ſi jurantem non pœnituit: aliàs verò juramentum temerarium à teſtimonio non repellit, ſicut nec à dignitate: & ſubdit ita communiter DD. ſentire: & eum ſequitur Abbas ibidem, *num. 3. poſt medium, verſ. Hanc opinionem*, & hoc teneas.

Secun

8 Secundò nota, ſi reſtimonium eorum publi-
catum non eſt. A contrario ſenſu poſt publica-
tas atteſtationes, illicita reſtificata reſtes non
eſſe ulterius producendos, ut hic, & in cap. *Con-
ſtitutu, il ſecondo, verſ. Cum materia*, & in cap. *Per
tuas, ſupra eodem*. Gloſſ. hic in ver. *Eorum*, & in
9 Clem. 2. *in ver. Producere, de teſtibus*. Sed hoc li-
mirant hic Innoc. Hoſt. Joan. Andr. Bald. Butr.
& communiter DD. niſi per viam reſtitutionis
in integrum ex clauſula generali, *ſi qua mihi ju-
ſta cauſa eſſe videbitur*, de qua in l. 1. *ff Ex quibus
cauſis majores*, quia per ipſam ſuccurritur publi-
cationi, ac renunciationi, præſertim præſtito ju-
ramento, quòd hoc malitioſè non petatur, ut
hic per eos, quod latius proſequitur Felin. *n. 2.*
10 Ultimò nota ibi, *Teſtimonium recipere non p ſ-
ponas*. Eum, qui ſubtraxit adverſario copiam
probationum, non haberi pro convicto, nec cau
ſam perdere, & ita ad hoc ponderat hunc text.
Bal. *num. 2.* nam ſi perderet cauſam, non eſſet
opus iterum teſtes examinari, cujus contrarium
hic ſtatuitur; licèt fateatur contra ſubtrahen-
tem oriri præſumptionem, quia conatur verita-
tem celare: ſubdens hoc eſſe bene notandum:
& eum ſequitur Felin. *hic circa finem, verſ. Ultimo
dicit*. Idem voluit gloſſa *ult.* in l. *Providendum,
C. de poſtulan.* & fuit opinio Vincentii, & Phi-
lippi in cap. *Pervenit, il primo, infra eodem*, quam
dicit communem Felin. in cap. *Cùm venerabilis,
num. 21. de except.* & Boer. alios citans *deciſ. 292.
num. 3.*
11 Sed oppoſitum è diametro tenuit hic Innoc.
in princ. per textum in dicto cap. *Pervenit*, ubi
idem tenet Hoſtien, *num. 1. in ver. Oſtendit, infra
de teſtibus cogen.* & *per §. Tria, 3 quæſt. 7*. & hoc ſe-
quitur Barr. in d. l. *Providendum, in antiqua lectu-
ra, in fin.* & Angel. in l. 1. §. *Si reus, ff. de eo, per
quem factum erit*. Et fuit opinio gloſſæ ultimæ in
dicto cap. *Pervenit*, dum dixit, teſtem ab adver-
ſario ſubtractum haberi pro producto, perinde
ac ſi contra eum depoſuiſſet. Et eum ſequitur
ibi Cardin. *num. 2. & 3.* ea ratione, quia ſicut cre-
dendum eſt juramento illius, qui volebat pro-
ducere inſtrumentum ei ſubtractum, vel defe-
rendum eſt illi juramentum arbitrio boni viri l.
Si quando, C. Unde vi, l. *Si de poſſeßione*, & ibi
Cyn. C. *de probat.* cap. *final. quod metus cauſ.* Eo-
dem modo credendum eſt illi, cui teſtes ſubtra-
cti ſunt, vel deferendum eſt ei juramentum,
quaſi teſtis habeatur pro producto, ſecundum
eum.

Tu verò pro concordia opinionum diſtin-
gue, ut plenè ſcripſi in quæſtione facti in dicto
cap. *Pervenit, à num. 10. uſq; ad num. 23.* & præci-
puè *num. 19. infra eodem*.

DE TESTIBUS.

Cap. Licet univerſis.

SUMMARIUM.

1 *Judæus nil poteſt probare minùs, quàm per duos
teſtes fideles, & honeſtos ſi agat contra Chri-
ſtianum & n. 13.*
2 *Teſtes in multis cauſis plures quam duo requi-
runtur, ſed nunquam ſufficit unus. & num. 4.
& 13.*
Declaratur. *n. 7. & n. 12. uſq; in fin.*
3 *Judæi teſtimonium contra Chriſtianum non ad-
mittitur.*
4 *Teſtes ultra duos in multis caſibus ſunt neceſſarij,
ſed in nullo caſu ultra tres, ſi habeant qualita-
tes à jure requiſitas, & explicatur lex Divina,
more duorum, &c. & n. 7.*
5 *Leges civiles requirentes majorem numerum,
quàm duorum, vel trium teſtium valent, & cen-
ſentur approbatæ à Canone.*
Contra, *num. 7. & num. 9.*
6 *Princeps Laicus ex magna cauſa poteſt ſtatuere
contra præcepta moralia affirmativa, vel ſaltem
judicialia.*
Contrarium, *num. 11.*
8 *Teſtes tres in multis caſibus requiruntur.*
10 *Eccleſiæ poteſtas non extenditur ad peccatum.*
12 *Lex civilis, quæ in d vortio requirit ſeptem teſtes,
non valet ex defectu poteſtatis.*
13 *Teſtis unius quamvis legitimus non probat*
14 *Quod locum habet in omnibus cauſis tam propha-
nis, quàm ſpiritualibus.*
15 *Teſtimonio unius creditur ubi de nullius præjudi-
cio agitur, puta an aliquis ſit baptizatus, an Ec-
cleſia ſit conſecrata.*
Idem ſi agatur de modico præjudicio. n. 17.
Idem in pluribus aliis caſibus, remiſſive. num. 19.
16 *Clericatus poteſt probari per unum teſtem.*
18 *Teſtis unius ſufficit ad probandam poſſeſſionem in
judicio manutentionis.*
20 *Teſtis unius in judicio præſumptionem inducit.*

1 LICET UNIVERSIS. Judæus nil po-
teſt probare minus, quàm per duos teſtes
fideles, & honeſtos. Hoc dicit Joan. And.
Bellamer. Butr. Cardin. Anchar. Imol. & Joan.
de Anan. vel generaliùs ſecundùm Bal. & Felin.
2 neque Judæus, neque Chriſtianus fundat proba-
tionem ad deciſionem cauſæ per unum teſtem
tantùm; quia licèt aliquando requirantur plu-
res, nunquam ſufficit unus.
3 Nota primò, Judæum ſi agat contra Chriſtia-
num, nihil probare poſſe per minorem nume-
rum, quam duorum teſtium probatæ vitæ, &
laudabilis converſationis, ut hic eſt caſus ſecun-
dùm Aretin. & alios. Non ergo admittitur te-
ſtimonium Judæi, vel criminoſi, cap. *Si hæreticus*,
cap *Non poteſt*, & cap. *Pagani, 2 quæſt. 7*. cap. *Judæi,
ſupra eod.* & infrà cap. *Proximo*. & cap. *Teſtimo-
nium*: & hic notant gloſſ. 2. Hoſt. *num. 1. verſ.
Fidelis converſationis*, & plerique alii.

Secun-

4 Secundò nota multas eſſe cauſas, quæ plures
quàm duos exigunt teſtes, ſed nullam eſſe cau-
ſam, quæ unius teſtimonio, quamvis legitimo
terminari poſſit, ut dicitur in littera, & ſic au-
thoritas Divinæ Scripturæ legis: *In ore duorum,
vel trium ſtat omne verbum.* Deuteron. 17. & 19.
Matthæi 18. Joann. 8. exponi debet, id eſt non
pauciorum, ſecundùm gloſſam *hìc* in verbo *Duo-
rum*, Hoſt: *num. 1. in verb. In ore duorum*, Bald. *n. 1.
verſ. Nam illa verba*; & ſic authoritas Divina non
excludit, quin poſſint eſſe plures, ſimilis gloſſ.
5 habetur in *Summa* 2. *quæſt*. 4. Quinimò ex hac lit-
tera colligunt idem Bald. *num. 3. verſ. In text. ibi*,
Aretin. *num. 6. in 4. notab.* & Felin. *num. 1. poſt
6 med. verſ. nota ſecundùm Bald.* valere leges civi-
les requirentes majorem numerum, quàm duo-
rum, vel trium teſtium, & cenſeri approbatas à
Canone. Et ex hoc inferunt Aretin: & Felin. ut
Princeps ſæcularis ex magna cauſa poſſit ſtatue-
re contra præcepta moralia affirmativa, vel ſal-
tèm judicialia condendo legem.

7 Sed ſalvâ reverentiâ tantorum Patrum, ve-
rius videtur authoritatem illam, *in ore duorum,
vel trium, &c.* eſſe referendam non modò ad mi-
norem numerum, quàm duorum, ſed etiam ad
majorem, quàm trium, ita ut æquè repugnet Juri
Divino, ut unicus teſtis ſufficiat, atque ut requi-
rantur plures quàm tres, ut probat irrefragabi-
liter text. in cap. *Cùm eſſes, infra de teſtam.* ubi le-
ges humanæ requirentes numerum ſeptem, vel
quinque teſtium in ultimis voluntatibus dicun-
tur eſſe contra legem Divinam, quâ ſcriptum
eſt, *In ore duorum, vel trium, &c.* & ſic authoritas
illa apertè intelligitur etiam de exceſſu ultra
numerum trium. Nec refragatur hæc Decreta-
lis, quia non dicit dari cauſas, quæ plures, quam
tres exigant teſtes (hoc enim eſſet manifeſtè
contra jus Divinum) ſed dicit dari cauſas, quæ
plures exigunt quàm duos, quod non repugnat
legi Divinæ, quia Divina lex non dicit præciſè,
in ore duorum, &c. Sed alternativè *duorum, vel
trium*; & ſic relinquit legi humanæ determi-
nandum quando non ſufficiant duo, ſed requi-
8 rantur tres; ideoque lex humana tam Eccleſia-
ſtica, quam ſæcularis providè ordinavit in mul-
tis caſibus duos teſtes non ſufficere, ſed neceſſa-
riò tres eſſe adhibendos, ut patet in dicto cap.
Cùm eſſes, de teſtam. ubi in teſtamento ad non pias
cauſas non ſufficiunt duo teſtes, ſed ultra eos re-
quiritur etiam præſentia Presbyteri Parochia-
lis. Idem patet in depoſito pecuniæ, vel alterius
rei excedentis libram auri, in quo tres teſtes re-
quiruntur, ut in Auth: *de Inſtrum. caut. & fid.* §. *Si
quis agitur*, & in Authen. *Si quis vult*, C. *qui potior.
in pignor. habeant.* Specular. *in tit. de teſte*, §. *Reſtat,
num. 5. verſ. Item in pecuniæ depoſitione.* Idem in
confectione inventarii, ubi ſimiliter non ſuffici-
unt duo teſtes, ſed requiruntur tres, ut in Auth:
de hæred. & Falcid. §. *Si verò abſunt*, & §. *Sancimus*,
l. *Sancimus*, §. *Si verò dubius*, C. *de jure deliber.* Spe-
cul. *ubi ſuprà num. 5. verſ. Item in inventarii confe-
ctione*, & in aliis caſibus ibi per eum relatis, &
per Farinac. *in prax. criminal. quæſt. 63. cap. 5. per
per tot.* At nullus omnium datur caſus, in quo
tres teſtes non ſufficiant, dummodò ſint omni
exceptione majores, vel habeant qualitates à
jure requiſitas: Ideoque non obſtat cap. *Præſul*,
2. *quæſt*. 4. ubi ad condemnandum Cardinalem
Epiſcopum requiruntur viginti ſeptem teſtes,
quoniam ille textus intelligendus eſt ubi teſtes
ſunt ſuſpecti, ut dicit ibi Gratian. *in* §. *ſeq.* Hoſt.
hìc num: 3. & Joann. Andr. *num. 4. verſ. In gloſſa
tertia*, Roman. *ſingular. 207. in fin.* Abbas in cap.
Per tuas, in fin. de major. & obedient. vel certè di-
ſpoſitio d. cap. *Præſul*, procedit de juris rigore,
qui non eſt ſervandus ſecundùm Hoſtienſ &
9 Joan. Andr. *ubi ſuprà.* Item non obſtat quod ſe-
cundùm leges in teſtamentis de jure civili re-
quirantur ſeptem teſtes, & in codicillis, & do-
natione cauſa mortis requirantur quinque, ut
hìc in gloſſ. in verbo *Quædam.* Quoniam hujuſ-
modi leges tanquam adverſantes Juri Divino,
& naturali, ac nutrientes peccatum declarantur
irrationabiles in dicto cap. *Cùm eſſes, de teſtam.*
ut ibi dixi in *quæſt. de cæco, à num. 4. uſque ad num.*
142. Unde patet verum non eſſe quod dicunt
Bald. Aretin. & Felin: leges civiles, de numero
ſeptem teſtium eſſe approbatas à Canone. id eſt
in hoc cap. Imò enim ſunt improbatæ in dicto
cap. *Cùm eſſes*, & cum foveant peccatum, appro-
bari non potuiſſent, quia poteſtas Eccleſiæ non
10 extenditur ad peccatum, cap. 1. 40. *diſtinct.* cap.
Scripſit, ibi. *& ideo per nos fieri nullatenus poteſt, ne
peccatum*, &c. 7. *quæſt*. 1. & in his terminis tradit
Abb. in dicto cap. *Cùm eſſes, num.* 30. Nec eis ſuf-
fragatur hoc cap. Quia loquitur de teſtibus ul-
tra duos, ſed non ultra tres, ut oſtenſum eſt ſu-
prà *num.* 7. & ſic non reſpondit tacitæ objectio-
ni, quæ poſſet fieri de teſtamentis, & codicillis.
Quemadmodum nec verum eſt quod Aretin. &
Felin. affirmant de poteſtate Principis ſtatuendi
11 contra præcepta moralia affirmativa, aut ſaltem
judicialia. Imò enim præcepta moralia cùm ſint
juris naturalis, immutabilia ſunt. § *Hic itaq.*, & ibi
gloſſ. 1. 6. *diſt.* S. Thomas *in 4. ſent. diſt. 2. quæſt. 1.
art. 4. quæſt 1. ad 2.* Præcepta verò judicialia non
eſt opus ut tollantur ſtatuto Principis, quia ſunt
evacuata per Adventum Chriſti; & quamvis
non ſunt mortifera, ſunt tamen mortua, ut idem
docet in 1. 2. *quæſt. 103. art. 4.* & *quæſt. 104 art. 3.*
12 Minus obſtat text. in l. *Nullum, ff. de divort.* ubi in
divortio ſeptem requiruntur teſtes; & notat
ſpeculat. *in d. tit. de teſte.* §. *Reſtat, num. 6. in fin.
verſ. Item in divortio*, Nell. *de teſtibus, num. 84. verſ.
In divortio.* Etenim divortii cauſa ſpiritualis ſit,
& ad Eccleſiam pertinens, cap. *Multorum*, 35.
quæſt. 6. cap. 1. *in fin. de conſanguin. & affinitat.* cap.
Accedentibus, de exceſſibus Prælator. cap. *Auditu,
de præſcription.* Concil. Tridentin. *ſeſſ. 24. de Sa-
cram. Matrim. Can. ult.* illa lex ponit falcem in
meſſem alienam, nec valet ex defectu poteſta-
tis, ſecundùm communes theoricas Doctorum
in cap. *primò, infrà de novi oper. nunciat.* & in cap.
Eccleſia ſancta Mariæ, ſuprà de Conſtitut. hæc de pri-
ma parte textus.

13 Quo verò ad ſecundam partem ponitur regu-
la univerſalis negativa, videlicet, nullam eſſe
cauſam, quæ unius teſtimonio quamvis legiti-
mo terminetur: & de hac præcipuè loquitur
Divinæ legis authoritas ſecundùm illud Deu-
teron. 19. *Non ſtabit teſtis unus contra aliquem,
quicquid illud peccati, & facinoris fuerit; ſed in
ore duorum, aut trium ſtabit omne verbum*, con-
cordat cap. *Admonere*, ibi. (Quoniam nec ulla
Divina, humanaque lex unius teſtimonio
etiam

etiam idoneo quempiam condemnat, vel juſtificat) 33.*quæſt.2.*cap.*In omni*, & cap.*Veniens, ſuprà eodem*. Imo vox unius vox nullius, ut dicitur in l. *Iuris jurando, C. de teſtibus*. Specul. *in tit. de teſte, d. §. Reſtat, num.7.* Roman. *ſingul.672.* incip. *Dictum unius*, Marſil. *ſingular. 47.* incip. *Trita,*
14 *& vulgaris* : & locum habet hæc regula in omnibus cauſis tam prophanis, quàm ſpiritualibus, ut notat Abbas in cap. *Cùm dilectus, num. 4. de ſucceſſ. ab inteſtat.* Anton. de Butr. in dicto cap. *In omni, num.7.* & in dicto cap. *Veniens, num.4.* plenè Tiraquell. *de rebus exig. in princ. verſ. Secunda ratio eſt.*

15 Cæterum gloſſ. 3. hic notabiliter declarat propoſitam regulam, ut locum ſibi vendicet in alterius præjudicium, in quibus terminis loquitur lex Divina ubi ſupra, & Deuteron. 17. ibi, *Nemo occidatur contra eum uno teſtimonio dicente* : & jura ſuperiùs citata. Secùs verò ubi de nullius præjudicio agitur, quia in his creditur teſtimonio unius, puta utrum aliquis ſit baptizatus, cap. *Parvulos*, & cap. *Cùm itaque, de conſecrat. diſtinct.4.* An eccleſia ſit conſecrata, cap. *Solemnitates*, & ibi gloſſ. in verb. *Nec certi teſtes, de conſecrat. diſtinct.1.* Speculat. *in tit. de teſte, § Reſtat, num.8. verſ. Nono*, gloſſ. *final.* in cap. *Super*, & ibi etiam Bald. *num 40. infra eod.* Et idem Baldus
16 *hic num. 4.* qui ex hoc infert Clericatum poſſe probari per unum teſtem, quia talis actus de ſe, & ſui natura nemini præjudicat. Sequitur Felin. *num.1. in fin.* Covarr. *practic. quæſt. cap. 33.*
17 *n. 3.* Et idem eſt ſi agatur de modico præjudicio. Aymon, *conſ.182 Videtur, num.15. verſ. Alibi ſcribit*, Anton. Gabriel. *commun. concl. in tit. de teſtibus, concl.2. n.7.* & hinc eſt, ut poſſeſſio in judicio manutentionis per unum teſtem ſufficienter probetur. Grat. *conſ.110. n.8. lib.2.* Seraph. *dec.1326. n.1.* Rota *in recent. deciſ.511. n.8. par.1. & deciſ.15. n.15. par.6.* Et prædictis adde Speculat. *in d. tit. de teſte, §. Reſtat, à n.8.* ubi ad propoſitam regulam, quod teſtis unicus non probet, ponit 30. limitat. & *n.12.* concludit præmiſſos caſus eſſe ſpeciales, & ſæpè uni fidem adhiberi extra judicium, puta ubi de nullius præjudicio
20 agitur. In judicio verò præſumptionem inducere ad hoc habes jura hic allegata in gloſſ. *ult.*

DE TESTIBVS, & Atteſtationibus.

Cap. Conſtitutis, il primo.

SVMMARIVM.

1 *IN teſtibus producendis partem impedientes excommunicari poſſunt.*

2 *Conſanguinei ſi impediant teſtes actoris punitur reus, de cujus voluntate hoc fieri præſumitur. & n.5.*

3 *Iuramentum de non teſtificando contra aliquem, non eſt obligatorium. & cur. & n. ſeq.*

4 *Veritatem in judicio occultare eſt mortale peccatum.*

6 *Delictum conſanguinei, amici, vel famuli præſumitur commiſſum de voluntate illius, in cujus commodum reſultat.*

Dummodò habeat cauſam continuam, ſeu ſucceſſivam : ſecùs ſi delictum ſit momentaneum. n.8.

7 *Domeſtici præſumuntur non facere niſi quod placet majori ſuo.*

9 *Hæc tamen præſumptio admittit probationem in contrarium.*

1 CONSTITUTIS, il primo, Excommunicari poſſunt qui partem impediunt in teſtibus producendis. Hoc primo, & denunciandi ſunt teſtes non teneri juramento
2 de veritate tacenda. Hoc ſecundo, & ſi conſanguinei impediunt teſtes actoris, punitur reus, de cujus voluntate hoc fieri præſumitur. Hoc dicit tertiò ſecundùm Joan. Andr. & alios poſt eum. Secunda pars ibi, *Illos.* Tertia ibi, *Si quis autem.*

3 Nota primò, ibi, *Iuramento hujuſmodi non teneri*, juramentum de teſtimonio contra aliquem non perhibendo non eſſe obligatorium, & denunciandum eſſe teſtem hujuſmodi juramento minimè teneri. Butr. *hic in 2. notab.* Abbas *num. 2.* Joann. Andr. & omnes *in Summ. textus* : & ita hic eſt caſus apertus contra opinionem Laurentii, qui dicebat teſtem jurejurando adſtrictum a parte ad non teſtificandum contra ipſam, teneri juramentum ſuum ſervare, nec eſſe cogendum deponere ſuper negocio principali, ſed tantummodò ſuper coactione, ut notat in cap. *Pervenit, il primo*, in gloſſa in verb. *Commentum, infrà de teſtibus cogen.* Sed hoc expreſſe reprobatur hic & concordat cap. *Intimavit, ſupra eodem*, & cap. *Olim*, ubi de hoc, *infrà de accuſat.* Ratio eſt, quia licèt in criminalibus teſtes non compellantur, cap. *Dilectorum*, & ibi gloſſa magna, & DD. *de teſt. cogen.* tamen non poſſunt ſe juramento adſtringere ad teſtimo-
4 nium non ferendum, ſecundùm Abb. *hic num. 2* hujuſmodi enim juramentum eſt illicitum, ac temerarium, nec ſervari poteſt ſine interitu ſalutis æternæ, quia in judiciis veritatem occultare eſt culpa lethalis. cap. *Quiſquis, 11. quæſt. 3.* cap. *1. infrà de crimin. falſ.* & Reipublicæ intereſt peccata nocentium eſſe nota, l. *Eum qui, ff. de injur.* cap. *Vt famæ, de ſentent. excommun.* quas rationes adducit gloſſa *ult.* in dicto cap. *Intimavit, ſuprà eodem*, & in dicto cap. *Olim, infer. de tacenda veritate.* Item gloſſ. *hic in ver. Non teneri*, Hoſt. *num 1.* Abb. *d. n. 2.* & idem Abb. in d. cap. *Pervenit, in 1. notab. de teſt. cogend.* & Felin. in d. c. *Intimavit, in 1. not. ſuprà eod.*

5 Secundò nota, quia veriſimile non videtur præſumptionem eſſe contra accuſatum, ſi ejus conſanguinei accuſatorem impediant in teſtibus producendis : & ita hic eſt caſus ſecundùm Abb. Antiq. *in princ.* Jo: Andr. & omnes *in Summ. textus.* Propterea enim iſte Archiepiſcopus jubetur ſuſpendi ab officio Pontificali, quia id factum præſumitur de illius voluntate, nec caret
6 ſcrupulo ſocietatis occultæ, ut in littera; & hinc generaliter collige delictum commiſſum à conſanguineo, vel amico, aut famulo in dubio præſumi perpetratum de voluntate ipſius conſanguinei, amici, vel domini, in cujus commodum, ſeu utilitatem reſultat : præſumitur enim contra ipſum ex quo potuit prohibere, & non prohibuit; & ideo eſt puniendus, ut in textu, & no-

 tant

tant gloſſ. *in ver. Veriſimile*. Hoſtienſ. *num*. 4. Butr.
7 *in 3. notab.* Anchar. *num*. 6. & Abb. *in ultim. no-*
tabili. Nam ut inquit Baldus *num*. 2. præſumi-
tur quòd illi de domo non faciant niſi illud,
8 quod placet majori ipſorum. Verùm Abbas *hic*
num. 2. hoc intelligit, & bene, dommodò impe-
dimentum, & delictum habeat cauſam conti-
nuam, ſeu ſucceſſivam, prout in caſu hujus De-
cretalis; ſecùs verò ſi delictum ſit momenta-
neum: & ita intelligit cap. *Quia præſulatus*, 1.
q. 4. & hanc declarationem Abbatis ſequitur
Barboſa in l. *Si mora*, *n*. 42 *ff. ſolut. matrim.*
9 Hæc tamen præſumptio, quæ reſultat ex de-
licto domeſtici, non eſt juris, & de jure, ſed juris
tantùm, ideo admittit probationem in contra-
rium, ut hic notat gloſſ. *in ver. Veriſimile*, & Bald.
num. 2.

In textu ibi, *Imquam oſtendant ſe cauſam fove-*
re. An ſubtrahens adverſario copiam probatio-
num perdat litem, & habeatur pro convicto, &
qua pœnâ pro ſubtractione ipſa ſit puniendus,
ſcripſi latiſſimè in quæſtione facti in dicto cap.
Pervenit, in tertia quæſt. de teſtibus cogen. ubi plenè
videas.

DE TESTIBVS.

Cap. Præſentata.

SVMMARIVM.

1 *Jurisdictio expirat, ſi judex recedat à loco, in*
quo debet judicare, & transferat ſe ad lo-
cum, in quo tenetur reſidere. & n. 6. & 11.
2 *Collatio beneficii facta à Vicario Epiſcopali poſtea-*
quam à diœceſi, ubi erat Vicarius, abſceſſit, &
ad locum ſui Canonicatus ſe contulit, an valeat.
& num. ſeqq. uſq. in fin.
3 *Domicilium ut contrahatur, requiritur animus*
perpetuò habitandi.
4 *Animus perpetuò habitandi quando præſumatur.*
5 *Domicilii translatio ex quibus probetur.*
7 *Domicilium Clerici facile præſumitur in loco be-*
neficii reſidentiam requirentis.
8 *Ad domicilium contrahendum an ſufficiat ſola a-*
nimi declaratio ſine alia probatione.
9 *Procurator alium ſubſtituens non remanet am-*
plius procurator.
10 *Vicarius egrediendo locum Vicariatus animo non*
redeundi, cenſetur officio renunciare.
Si Legatus egrediatur provinciam animo non re-
deundo an expiret munus legationis. ibid.
11 *Abſentia à loco cum obligatione alibi remanendi,*
morti æquiparatur.
12 *Vicarius Epiſcopi habens ſpeciale mandatum ad*
conferendum beneficia, poteſt ea conferre etiam
extra diœceſim.
13 *Niſi per abſentiam extra diœceſim Vicariatus ex-*
piraverit.
14 *Collatio beneficiorum non poteſt demandari ab E-*
piſcopo niſi Vicario Generali.
15 *Beneficia conferendi facultas Vicario attributa*
non tranſit in Succeſſorem.

PRÆSENTATA. Summatur, & di-
viditur, ut per Joan. Andr.
1 In textu ibi, *In Archiepiſcopū Ebredunen.*
aſſumptus. Nota juriſdictionem expirare, ſi judex
recedat à loco, in quo debet judicare, & trans-
ferat ſe ad locum, in quo tenetur reſidere ratio-
ne beneficii ſibi collati, prout hic receſſit iſte
arbiter electus in Archiepiſcopum, ut latiùs di-
cam infra *num*. 11.
2 Ex quò infero ad quæſtionem, An collatio
beneficii facta à Vicario Epiſcopali, ubi erat Vi-
carius, receſſit, & ad locum ſui Canonicatus ſe
contulit, ſit valida, necnè.
3 Contigit hic caſus in Vicario Epiſcopi Pla-
centini, qui beneficium contulit poſteaquam re-
ceſſit è diœceſi Placentina, & migravit ad eccle-
ſiam alterius Epiſcopatus, in qua erat Canoni-
cus. Et reſponſum eſt collationem eſſe nullam,
quia conſtabat eum tranſtuliſſe domicilium ad
locum Canonicatûs, cùm haberet animum ibi
perpetuò habitandi, ut requiritur ad contrahen-
dum domicilium, l. *Cives*, *C. de incol. lib*. 10. Abb.
in cap. *fin. num*. 8. *infrà de Paroch.* Felin. in cap. *Di-*
lectus filius, il ſecondo, num. 12. *in* 2. *limitat. verſ.* *Et*
4 *hoc, ſuprà, de reſcript.* Tametſi enim talis animus
ex ſola habitatione non præſumatur, niſi fuerit
decennalis, ut notat gloſſ. *unic.* in l. 1. *C. de incol.*
lib. 10. Angel. *conſil*. 27. *Quidam Victor*. *num*. 2. Do-
ctores in dicto cap. *final. de Paroch.* Felin. in dicto
cap. *Dilectus filius, num*. 11. *verſ. Primus caſus*, ta-
men brevis temporis habitatio ſufficit ad talem
animum præſumendum, ſi cum habitatione
concurrant conjecturæ ſignificativæ domicilii,
Abb. *loc. cit.* Marian. Socin. in cap. *fin. de foro*
compet. num. 26. *verſ. Si verò habitatio*, Felin. in di-
cto cap. *Dilectus filius, num*. 11. *verſ. Secundus caſus*:
quæ ſanè conjecturæ in caſu noſtro abundè con-
currunt.
5 Primò quidem, quia receſſit de diœceſi cum
rebus ſuis: quod demonſtrat animum domici-
lium transferendi, ut notat Bart. in l. *Domici-*
lium, num. 1. *ff. Ad municipal.* & in l. *Aſſumptio*, §.
Iurisprudentibus, num. 2. *eodem tit.* Abb. *in loco ſu-*
pracit. Marian. Socin. in d. cap. *fin. in* 5. *principali*
quæſtione, n. 54.
6 Secundò, quia tranſtulit ſe ad locum valde
diſtantem à diœceſi Placentina, quod magnope-
rè confert ad judicandum quem non habere a-
nimum revertendi, arg. hujus cap.
7 Tertiò, quia Vicarius obtinet in loco, ad
quem profectus eſt beneficium obligans ad re-
ſidentiam; undè præſumitur ibi manſiſſe animo
perpetuò habitandi: nam jura valde prona ſunt
ad præſumendum domicilium Clerici in loco
beneficii reſidentiam requirentis, ſecundùm In-
noc. & alios in cap. *Ex ore, de privil.* Felin. in d.
cap. *Dilectus filius, num*. 2. *in* 2. *concluſ.* Socin. in d.
cap. *final. in* 4. *principali quæſt. in ſecundo membro*
principali, num. 22. Cùm enim Clericus in tali
beneficio ad reſidentiam teneatur, niſi præſu-
meretur ibi velle habitare, eſſet præſumere cul-
pam, & delictum, contra l. *Meritò, ff. pro ſoc.* &
quamvis hic Vicarius jam viſus ſit neglexiſſe
reſidentiam quo tempore Vicariatum exercuit,
cùm tamen poſteà reſipiſcens, de ea diœceſi re-
ceſſerit, & ad locum beneficii ſe contulerit: uti-
que præſumendus eſt potiùs voluiſſe ſatisfacere
obli-

obligationi reſidentiæ neceſſariæ, quàm muneri Vicariatus dependenti à mera voluntate, arg. l. 3.4.& l. *Si quid ex famoſa, ff. de ſolut.* præſertim quia quantò diutius aberat à reſidentia, tantò graviores pœnas incurrebat ex Decreto Concilii Tridentini *cap. 12. ſeſſ. 24.*

8 Quartò, cùm hic Vicarius ad locum beneficii reverſus declaraverit ſe nolle redire ad diœceſim Placentinam, ceſſat omnis difficultas: nam in hac materia ſola declaratio ſufficit ad animi probationem abſque alia exceptione temporis, Abb. in d. cap. *final. de Paroch. in fin.* Felin. in d. cap. *Dilectus filius, num. 12. verſ. Secundus caſus.* Quod ſine dubio procedit, quoties cum declaratiune concurrit etiam habitatio declarantis, ut in caſu noſtro, ſecundùm Marian. Socin. qui ita conciliat opiniones in d. cap. *final. de foro compet. in 6. principali quaſt. num. 25.*

Quintò, quia numquam eſt reverſus: unde præſumitur animum non revertendi ab initio habuiſſe. Cravet. *conſ. 105. Pernoctatio arguit, num. 4.*

Neque obſtat quòd idem Vicarius fuerit proteſtatus ſe velle retinere officium Vicariatus. Quia talis proteſtatio non eſt attendenda, cùm ſit contraria tot factis, ex quibus reſultat tam animus non recedendi à loco beneficii, quàm etiam tacita renunciatio muneris Vicariatus, ut infrà dicetur: & ideo renunciatio hujuſmodi per talem proteſtationem non tollitur, nec impeditur, cap. *Cum M.* et ibi dixi *num. 19.* poſt gloſ. *in ver. Præjudicio*, Innoc. *num. 1.* Compoſt. *n. 6.* & alios communiter *ſuprà de Conſtit.* & probatur apertè in cap. *Sollicitudinem, de appellat. prope fin.* ubi appellans, qui comparet coram judice à quo, & propterea cenſetur tacitè renunciare appellationi; quamvis compareat, & ſimul declaret ſe velle appellationem proſequi; nihilominus renunciatio inducitur non obſtante prædicta declaratione.

Rurſus non obſtat, quòd Vicarius alium ſui
9 loco ſubſtituerit: quia inde colligitur potiùs habuiſſe animum non revertendi, nec perſeverandi in officio, in quo alium ſubſtituebat; ſicut dicimus de procuratore, qui ſi ex facultate ſibi tradita alium ſubſtituat, quaſi non habeat animum negocium proſequendi, non remanet ampliùs procurator, cap. *Is qui, de procurator. lib. 6.* l. *Vero procuratoris, §. Quid ergo,* & ibi Bart. *num. 4 de ſolut.* Vant. *de nullitat. in tit. de nullitat. ex defect. inhabilitat. ſive mandat. num. 104.*

Conſtat igitur de domicilio in eod. loco per hunc Vicarium contracto, & de animo ibi perpetuò manendi, & ex conſequenti nunquam redeundi ad diœceſim Placentinam, in qua Vicariatus officium ante diſceſſum exercebat.

10 Quo poſito ſequitur, ut per talem diſceſſum deſierit eſſe Vicarius, ejuſque officium, & juriſdictio expiraverit. Quod probatur optimo ſimili de Legato, qui eſt Ordinarius, quemadmodum & Vicarius, cap. 2. *de offic. legat. lib. 6.* Si enim is provincia egrediatur animo non redeundi, expirat munus legationis, gloſſ. in cap. *Præſenti, in ver. Finitur, eod. tit. & lib.* Villadieg. *de legat. quæſt. 16. num. 7* Gambat. *eodem tract. lib. 9. nu. 5.* & quamvis Hoſtien. in cap. *Novit, de offic. legat.* videatur intelligere gloſſ. de legato non tantùm egreſſo è provincia, ſed etiam revocato; quem ſequitur Archidiac. in d. cap. *Præſenti, in 2. col. in ver. Finitur,* & ibid. Joan. Andr. *in 2. col. in gloſſ. in ver. Hoc poteſt tamen ea opinio,* quod revocatio non requiratur, videtur eſſe verior: aliàs hic modus finiendæ legationis per egreſſum de provincia animo non redeundi non eſſet diverſus à præcedenti relato per gloſſ. ut conſiderat ibid. Joan. de Fant. quem refert, & ſequi videtur Gemin. in eodem cap. *Præſenti.* Verùm etſi opinio Hoſtienſ. & Archid. vera eſſet in legato; tamen quatenus pertinet ad caſum noſtrum, probaret potiùs noſtram ſententiam: nam ipſi dicunt ideo per ſolum receſſum de provincia animo non redeundi non expirare legationem, quia cùm legatus poſſit compelli invitus ad munus legationis obeundum, l. *Muneruin. § Indicend. ff. de muner. & honor.* ſequitur ut quemadmodum expreſsè renunciare non poteſt legationi, ita nec poſſit renunciare tacitè per hujuſmodi egreſſum de provincia; Unde Doctores apertè ſentiunt eum, qui poteſt renunciare expreſsè ſuæ juriſdictioni, cenſeri illi tacitè renunciare egrediendo è loco, ubi eam exercet animo non redeundi. Et propterea cùm Vicarius, de quo agitur, non ſolùm non poſſet invitus compelli ad ſuſcipiendum officium Vicariatus ab Epiſcopo, cui non erat ſubditus, ſed potiùs cogi deberet ad reſidentiam in loco beneficii; conſequens eſt, ut ſicut expreſsè ipſe renunciare poterat Vicariatui, ita egreſſus è diœceſi animo extra eam perpetuò manendi, eidem Vicariatui tacitè renunciare cenſeatur.

11 Confirmatur id per textum in hoc cap. *Præſentata,* quo in terminis noſtris probatur, eum, cui mandata eſt juriſdictio, ſi de loco recedat, ubi erat exercenda, & ad locum, in quo tenetur reſidere, proficiſcatur, non habere ampliùs juriſdictionem, unde poſt Cardin. *hic* notat Felin. *num. 2.* abſentiam à loco cum obligatione alibi
12 reſidendi morti æquiparari. Et quamvis Felin. dicat id intelligendum eſſe quoad actus, qui non poſſunt explicari extra territorium, collatio autem beneficii fieri poſſit à Vicario habentis ſpeciale mandatum etiam extra diœceſim, ut reſolvunt Domini de Rota *deciſ. 5.* incipien.
13 *Numquid Vicarius, de Offic. Vicar. in antiq.* tamen quoad caſum noſtrum ſatis eſt ut inducatur revocatio Officii Vicariatus; inde enim ſequitur etiam revocatio facultatis conferendi beneficia.
14 Expiravit itaque Vicariatûs officium, & ita corruit etiam facultas conferendi beneficia, quæ præſumitur ab Epiſcopo eidem tributa contemplatione officii Vicariatus; quia non poteſt Epiſcopus talem facultatem tribuere alteri, quàm Vicario Generali, gloſſ. in cap. *fin. de offic. Vicar. lib. 6. in ver. Commiſſa,* & in cap. *Deliberationi, in ver. Cuicunque, de offic. Legat. eodem libro.* Oldrad. *conſ. 77. Quod verò Epiſcopus, num. 1.* Archid. in cap. *Statutum, in 2. col. in ver. Generaliter, de Præben. lib. 6.* Rota *deciſ. 287. in antiquis.* Et ita cùm talis facultas poſſet eſſe inutilis ſi conferetur tributa contemplatione perſonæ, & non officii; præſumitur Epiſcopus contemplatus officium ut valeat actus. Decius poſt alios in cap. *Quoniam Abbas, num. 49. de offic. De-*
15 *legat.* & per conſequens non tranſit quidem in ſucceſſorem, licèt conceſſa ſit contemplatione dignitatis, ut communiter tenent Doctores in

d.cap. *Quoniam Abbas*, ubi Decius *num*. 61. ſed expirat per revocationem Vicarii, tanquam acceſſoria ad ejus dignitatem extinctam. Et ita communem opinionem declarat Abbas in dicto cap. *Quoniam*, *n*. 11. *in fin*. & Felin. *ibidem n*. 7. *verſ. Sed primo*, præſertim cùm ſine Vicariatu hæc facultas ſtare non poſſit, ut per Doctores ſupracitatos.

Caruit igitur Vicarius facultate conferendi beneficium, de quo agitur. Et propterea ejuſdem collatio facta ab Epiſcopo, licèt poſterior, prævalere debet, cap. *ult. ſuprà de ſuppl. negligen. Prælator*. cap. *Congregato*, & ibi gloſſ. *ult. de elect*. Innoc. in cap. *Conſideravimus*, *n*. 3. *verſ. De hac electione*, *eod. tit*. Bellam. *conſ*. 10. *Factum eſt tale*, *Ioannes*, *in* 6. *dubio*, *n*. 44. *& ſeq*. facit cap. *Non præſtat*, *de regul. jur. lib*. 6.

DE TESTIBUS.

Cap. Venerabili.

SUMMARIUM.

1 *Teſtes diligenter, & ſigillatim ſunt examinandi, præſertim ſi agatur de vita, & miraculis canonizandi. & n*. 15.

2 *Canonizari ut quis poſſit pro Sancto, copulativè requiruntur ſanctimonia vitæ, & miracula.*

3 *Miraculum ad hoc ut ſufficienter probetur ad effectum canonizationis, quatuor requiruntur.*

4 *Miracula ex vi verborum, aut ex vi parentelæ ad canonizandum non ſufficiunt.*

5 *Teſtes niſi ſeorſim examinentur, teſtimonium non valet, & cur.*

6 *Teſtes deponere non debent per eumdem præmeditatum ſermonem.*

7 *Teſtes omnes in publicatione teſtamenti coadunantur.*

8 *Examen teſtium ſuper vita, & miraculis canonizandi poteſt committi in partibus.*

9 *Commiſſarii ad teſtes examinandos an ſubdelegare poſſint.*

10 *Eccleſia in canonizatione Sanctorum an poſſit errare. & n. ſeqq. uſq; in fin.*

11 *Papa in particularibus actionibus poteſt errare. & n*. 29. *&* 37.

12 *Errare poteſt qui utitur medio fallibili.*
Declaratur. n. 40.

13 *Opera, quæ ſunt communia bonis, & malis, non poſſunt teſtimonium perhibere de ſanctitate alicujus.*
Declaratur. num. 41.

14 *Iudicium Eccleſiæ aliquando ſequitur opinionem, quæ ſæpè fallit, & fallitur.*

15 *Quod procedit etiam in Eccleſia univerſali in his, quæ ad fidem non pertinent.*
Declaratur. n. 40. *&* 42.

16 *Eccleſia quantum poteſt, debet ſe conformare judicio Dei.*

17 *Romana Eccleſia numquam à tramite Apoſtolicæ traditionis erraſſe probatur.*

19 *Papa ante actum canonizationis inducit populum ad orandum, ut Deus non permittat ipſum errare in hoc negocio. & n*. 43.

20 *Corpora multa Sanctorum veneramur in terris, quorum animæ cruciantur in inferno.*
Declaratur. n. 44.

21 *Iudicium aliud eſt ſecundùm præſens inſtitutum, aliud ſecundùm æternam ſententiam.*

22 *Homo videt quæ foris apparent, Deus autem intuetur cor.*

23 *Credens ut loquitur, etiamſi falſa loquatur, fideliter loquitur, & è converſo.*

24 *Papa canonizando aliquem ſecundùm informationem ſibi factam, quantumcunq; vera non approbet, tamen non errat.*
Contrarium. num. 27.

25 *Errare nihil aliud eſt, quàm unum pro alio putare. & n*. 26.

26 *Scire dicimur non ſolùm quæ videmus, ſed etiam quæ ab aliis audivimus, & quæ vehementer opinamur.*

30 *Papa in his, quæ ſpectant ad fidem, vel ad ſtatum univerſalem totius Eccleſiæ, errare non poteſt. & n*. 40. *&* 42.

31 *Canonizatio Sanctorum eſt ex his, quæ ſpectant ad ſtatum univerſalem totius Eccleſiæ. & n*. 38.

32 *Error damnabilis in Eccleſia eſſe non poteſt.*

33 *Mendacium aliquod ſi in Scriptura Canonica admittatur, mutabitur fides noſtra, quæ ex illa dependet.*

34 *Hæreticum eſt ſentire contra determinationem Concilij.*

35 *Iudicium eorum, qui præſunt Eccleſiæ, poteſt errare in quibuslibet, ſi perſona eorum tantùm reſpiciantur. Secus ſi conſideretur Divina Providentia.*

36 *Papæ judicio in determinationibus fidei magis ſtandum eſt, quàm quorumlibet ſapientum in ſcripturis opinioni.*

38 *Canonizatio Sanctorum eſt medium inter diffinitiones fidei, & alias ſententias, quæ ad particularia facta pertinent.*
Honor, quem Sanctis exhibemus, eſt quædam fidei profeſſio. ibid.

39 *Opinio media eligenda.*

40 *In Canonizatione Sanctorum Divina Providentia præſervat Eccleſiam, ne medio fallibili atteſtationum fallatur.*

43 *Oratio fit ab Eccleſia etiam ut impleantur, quæ quæ Deus promiſit, & infallibilia ſunt.*

45 *Error circa Reliquiarum approbationem non eſt præſumendus maximè in Eccleſia Romana.*

1 VENERABILI. Diligenter, & ſigillatim examinandi ſunt teſtes, præſertim ſi agatur de vita, & miraculis canonizandi. Hoc dicit. In prima parte ponitur petitio. In ſecunda teſtium recipiendorum commiſſio, ibi. *diſcretioni*.

2 Nota primò ibi, *ſuper vita, & miraculis*: ad hoc ut quis canonizari poſſit ut Sanctus, duo copulativè eſſe probanda per depoſitionem teſtium fide dignorum, nempe ſanctimoniam vitæ, & miracula, ut hic per Butr. *in* 1. *notabil*. Abb. *num*. 1. *verſ. Et ex hoc*, & Felin. *num*. 1. & eſt expreſſum in Conſtitutione Gregorii IX. *Cùm dicat Dominus*, §. 3. *in Bullar. tom*. 1. *pag*. 53. de quo dic latiùs, ut ſcripſi in cap. 1. *num*. 3. *infra de reliq.*
3 *& vener. Sanctor*. Et adde hic quatuor requiri, ut mira-

miraculum ſufficienter probetur ad effectum ca-
nonizationis. Primum eſt, ut ex Deo nō ex arte
procedat, neque ex Diabolo: nam quandoque
etiam per malos miracula fiunt, cap. *Teneamus*, 1.
*quæſt.*1. & cap. *Prophetavit*, & cap. *Item Balaam*,
2. *quæſt.*7. Secundum ut ſit contra, id eſt, ſupra
naturam, ſicut patet de virga Moyſis converſa
in Colubrum. & de Aſina loquente ad Balaam,
4 cap. *Cùm ex injuncto*, §. 1. *& 2. infrà de hæret.* Ter-
tium ut non fiat ex virtute verborum, ſicut ac-
cidit in Sacramento Eucharistiæ, cap *Panis*, &
cap. *Quia corpus*, & cap. *In quibus, de conſ. diſtin.* 2.
cap. *Cùm Martha*, §. *Quæſiviſti, infrà de celebrat. Miſ-
ſar.* Adde neque ex vi parentelæ, ut in Rege
Franciæ ſecundùm Felin. *hic num.* 1. Sed ex me-
rito hominis hoc contingat. Quartum ut ſit ad
corroborationem fidei: herba enim tranſit in
vitium miniſterio hominis, ſed propter hoc fi-
des Catholica non corroboratur; & ideo ad ca-
nonizationem faciendam niſi hæc quatuor ſi-
mul concurrant, facta miracula non prodeſſent,
ſecundùm Hoſtien: *hic num.* 4. *verſ. Ad hoc autem*,
cujus verba ad litteram tranſtulit gloſſa in cap.
*unic. ver. Sedis Apoſtolicæ, poſt med. verſ. Et quantum
ad hoc, de reliquiis, & venerat. Sanctor. lib.* 6. &
Troil. Malv. *in tractat. de canonizat. Sanctorum,
in* 3. *dubio principali, num.* 38. *& num.* 46. ubi te-
ſtatur prædicta quatuor communiter approbari
per canoniſtas.

5 Secundò nota ibi, *ſigillatim*, teſtes præcipuè
in cauſa canonizationis eſſe ſigillatim exami-
nandos, id eſt non duos ſimul, ſed unum ſeorſim
ab alio: alioquin teſtimonium non valeret, ut
tenet gloſſa 2. & Abb. *num.* 5. in cap. *Cùm cau-
ſam, ſupra eodem.* Specul. *in tit. de teſte*, §. *Hunc
tractandum, in princ. & verſ. Sed pone*: & hic no-
rant gloſſ. *in figuratione caſus, in fine*. Joan. Andr.
num. 2. *in ver. Sigillatim*, Butr. *num.* 3. Abb. *num.* 1.
verſ. Nota quod teſtes, & Felin. *num.* 3. Et hoc
multiplici ratione. Primò quia ſic liberius pro-
ferunt veritatem, ut notatur in cap. *Quia propter,
ſuprà, de elect.* ubi habetur ſimile. Secundò quia
melius poſſunt convinci de falſitate exemplo
Danielis, qui ſecretò, & ſeparatim examinavit
Senes, accuſantes Suſannam, & de falſitate con-
vicit. Daniel. 13. 51. arg. cap. *Ex tenore, ſupra eo-
6 dem.* Si enim eſſent ſimul, unus poſſet ab alio in-
ſtrui, & ipſum ſequi; & tamen teſtes deponere
non debent per eundem præmeditatum ſermo-
nem, l. 3. *ff. de teſtibus.* Quæ ratio habetur hic in
gloſſ. 2. *hic*, & communiter approbatur. Tertiò
ne ipſis forſan altercationibus, vox contradicto-
ria fortis audiatur, arg. cap. *In cauſis, ſupra de elect.*
& ſic partes diſcere poſſint teſtificata; in quo
caſu non eſſet amplius locus productioni teſtiū,
cap. *Ultra tertiam, infra eodem*, cap. *Conſtitutus*, §.
7 *fin. ſuprà, de conſtit.* Et tamen caſus in quo omnes
coadunantur, in publicatione ſcilicet teſtamen-
ti l. *Publicati, C. de teſtam.* Ita Hoſtienſ. *hic*, &
Joann Andr. ambo, *num.* 2. *in ver. Sigillatim*. Butr.
num. 6. & Abb. *num.* 3. Qui tamen refellit ter-
tiam rationem, remittens ad notata in d. cap.
Ultra tertiam, infra eod.

8 Tertiò nota ibi, *examinare rurſus*: ad proban-
dum vitam, & miracula alicujus canonizandi,
non requiri ut teſtes ex longinquo perducan-
tur ad curiam Romanam, ſed licitè poſſe exa-
men committi in partibus, prout Papa hic fecit,

ſecundùm Abb. *num.* 2. & ſic ſervatur, ut patet
in Conſtitutione Gregorii IX de qua ſuprà *n.* 2.
9 & in aliis pluribus. An autem iſti Commiſſarii
examen hujuſmodi poſſint alteri ſubdelegare,
Franciſcus Boattinus, aliàs Bonaguida putabat
non poſſe ob arduitatem negotii, & induſtriam
electam, arg. cap. *fin. ſuprà de off. deleg* Sed Joann.
Andr. *hic num.* 3. cum quo Abb. *n.* 2. Et alii tran-
ſeunt, dicit in hoc tenendum eſſe quod habetur,
& notatur in Clem. *Judices, de offic. deleg.* ubi di-
ſtinguitur, an ſit judex ſuper receptione teſtiū,
& tunc ſubdelegare poſſit alteri vices ſuas, ut
ibi in littera: An verò nudus miniſter ad exa-
men expediendum, & non poſſit, ut ibi plenè
notatur in gloſſa 1.

10 Dubitari ſolet; an Eccleſia in Canonizatio-
ne Sanctorum poſſit errare.

Variæ ſunt opiniones. Prima opinio eſt Ca-
noniſtarum, qui frequentius opinati ſunt hunc
caſum poſſe contingere ut Eccleſia erret in Ca-
nonizatione Sanctorum, licèt non ſit creden-
dum. Idque non obſcurè ſupponit Innoc. in c. 1.
num 4. *infrà de reliquiis, & venerat. Sanctor.* & ex-
preſsè aſſerunt ibi Hoſt. *num.* 10. *circa fin. verſ.
Quid ſi Eccleſia erret.* gloſſ. in cap. *unico, in ver. Sedis
Apoſtolicæ, ante med. verſ. Et ſi Eccleſia, eodem titul.
lib.* 6. plenè Felin. *hic n.* 2. & ex Theologis, licèt
11 obiter, Card. Cajet. *in tract. de indulgent. cap.* 8. *cir-
ca fin. verſ. Præſumit enim Eccleſia*, ubi ſic ait (Sicut
poteſt intervenire error humanus in Canoni-
zatione alicujus Sancti, ut S. Thomas dicit, ita
poteſt intervenire error humanus in collatione
indulgentiæ. Si quis autem putet Romanum
Pontificem non poſſe errare in ſuis particulari-
bus actionibus, &c. putet quoque ipſum non eſ-
ſe hominem) hæc ille.

12 Primum, & præcipuum hujus opinionis fun-
damentum eſt, quia qui innititur medio fallibi-
li, poteſt errare, cap. *Lator*, & cap. *Conſanguinei,
ſuprà de re judic.* ſed Eccleſia in Canonizatione
Sanctorum innititur judicio humano, cùm in-
quirat per teſtes de vita, & miraculis canoni-
zandi, ut hic patet, & judicium humanum eſt
fallibile, cùm teſtes poſſint eſſe falſi, & corru-
pti, cap. *Sicut, ſuprà de teſtib.* Ergo Eccleſia in ca-
nonizatione Sanctorum poteſt errare

Secundò pro hac opinione arguitur, quia
nullus poteſt eſſe ita certus de ſtatu alicujus, ſi-
cut ipſemet de ſe, quia quæ ſunt hominis, nemo
novit niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt, ut di-
citur primo ad Corinth. 2. *Sed homo non poteſt per
certitudinem ſcire de ſeipſo, an ſit in ſtatu ſalutis*: di-
citur enim Eccleſ. 9. *Nemo ſcit utrum dignus ſit o-
dio, vel amore.* Ergo longè minùs id poteſt ſcire
Papa, & conſequenter poteſt in canonizando
errare.

13 Tertiò pro eadem opinione arguitur, quia o-
pera, quæ ſunt communia bonis, & malis, non
poſſunt teſtimonium infallibile perbibere de
ſanctitate alicujus, arg. l. *Neq; natales, C. de probat.*
& l. *Non hoc, C. Unde legit*: Sed jejunia, oratio-
nes, & eleemoſynæ, ac alia multa bona opera
ſunt communia bonis, & malis, cap. *Nihil enim. de
Conſecr. diſtinct.* 5. cap. *Odi*, 24. *quæſt.* 1. Ergo per
opera hujuſmodi Papa non poteſt per certitudi-
nem ſcire, an aliquis ſit canonizandus ut San-
ctus, & per conſequens in canonizatione errare
poteſt.

14 Quartò ad hanc partem inducitur textus in
cap. *A nobis, il ſecondo, infrà de ſent. excomm.* quem
in propoſito adducunt Hoſtien Joann. Andr. &
Felin. *locis citatis*, ubi ſic legitur (judicium Ec-
cleſiæ nonnunquam opinionem ſequitur, quam
& fallere ſæpè contingit, & falli, propter quod
contingit interdum, ut qui ligatus eſt apud
Deum, apud Eccleſiam ſit ſolutus; & qui liber
eſt apud Deum, eccleſiaſtica ſit ſententia inno-
15 datus) Hæc ibi, quem textum Abb. *ibidem num. 2.*
intelligit procedere non tantùm in Eccleſia
particulari, ſed etiam in Eccleſia univerſali, in
his, quæ ad fidem non pertinent, quia eadem eſt
ratio: nam Eccleſia univerſalis ſequitur ali-
quando opinionem cùm de occultis divinare
non poſſit, cap. *un. infrà ut Eccleſ. Benefic.* Unde et-
iam Concilium, per quod univerſalis Eccleſia
repræſentatur, errare poteſt excommunicando
fortè Prælatum, qui non erat excommunican-
dus ex cauſa latente, & ſequitur Felin. *hic n. 2.*
16 *verſ. Sed facilius.* Nec refragatur quòd Eccleſia
debeat ſe conformare judicio Dei, ut dicitur in
d. c. *unic. in princ.* Dei autem judicium veritati,
quæ nec fallit, nec fallitur, ſemper innititur, d.
c. *A nobis.* Quoniam debet ſe conformare quan-
tum poteſt; ſed interdùm non poteſt, ut in oc-
17 cultis, d. cap. *un.* Abb. & Felin. *ubi ſuprà.* Quod ſi
urgeas: Eccleſia univerſalis errare non poteſt,
c. *A recta*, ibi, *nunquam erraſſe probatur*, 24. *quæſt.* 1.
18 Reſpondent Abb. & Felin. illud debere intelli-
gi in fide & articulis fidei: nam pro hoc tantùm
oravit Chriſtus ad Patrem, Luc. 22. *Ego pro te ro-
gavi Petre ut non deficiat fides tua.* Sed in occultis
errare poteſt ut in juribus ſuprà citatis.
19 Quintò multum habet ponderis, quòd antè-
quàm deveniatur ad ultimum actum canoniza-
tionis, ſcilicet diffiniendo illum, de quo agitur,
Sanctum eſſe, & Sanctorum catalogo adſcriben-
dum, & tamquam Sanctum eſſe venerandum,
Papa, fratres, & totus Clerus, & populus conve-
niunt ſtatuta die ad aliquam certam Eccleſiam,
& Summus Pontifex ſermonem facit recitans
proceſſum, & inducit populum ad orandum, ut
Deus non permittat ipſum errare in hoc nego-
cio, ut atteſtantur Hoſt. in cap. 1. *n. 5. verſ. Nonò*,
& Joan. Andr. *num. 4. eodem verſ.* Ergo Papa a-
gnoſcit ſe poſſe errare in negocio canonizatio-
nis; alioquin ad quid cum populo deprecaretur
Dominum ne hoc permitteret: nam fruſtrà pre-
cibus impetratur, &c. l. 1. C. *de Theſaur. lib. 10.*
gloſſ. 1. in cap. 1. *ſuprà de reſcript.*
20 Ultimò pro hac parte adducitur illud Augu-
ſtini, *Multa corpora Sanctorum veneramur in terris,
quorum animæ cruciantur in inferno*: ut hic per
Felin. *num. 2. verſ. Pro hac parte.*
21 Secunda opinio eſt Auguſtini Triumphi *de po-
teſt. Eccleſ. cap. 14. art 4.* ubi ait duplex judicium
poſſe dari de homine, unum ſcilicet ſecundùm
præſentem juſtitiam, aliud ſecundùm æternam
ſententiam. Differunt autem hæc duo judicia,
quia per primum judicat homo habens pro te-
ſte exteriorem evidentiam: Scribitur enim
Joan. 7. *Numquid lex noſtra judicat hominem, niſi
ab ipſo audiverit, & cognoverit prius quid faciat?*
22 Per ſecundum autem judicium judicat Deus
habens pro teſte interiorem conſcientiam, quia
homo judicat quæ foris apparent, Deus autem
intuetur cor, 1. *Reg.* 16. Præterea differunt hæc
duo judicia, quia in primo quatenus non inve-
niatur quid reprehendat homo, ſeu quid culpa-
bile ſit per hominem judicantem; poteſt tamen
inveniri quid reprehendat Deus, & quid culpa-
bile ſit in conſpectu Dei. At in ſecundo nihil in-
venitur reprehenſibile, nec culpabile, nec per
23 Deum, nec per hominem. Papa ergo canonizan-
do aliquem ſanctum ſecundùm præſentem juſti-
tiam non errat, quia ſic credit eum eſſe San-
ctum, prout informationem recipit ſecundùm
allegata, & probata ſibi. Nam, ut inquit Augu-
ſtinus *in epiſt. 35. ad Severum Abbatem.* (Qui ſic
creditur ut loquitur, etiamſi falſa loquatur, fide-
liter loquitur: qui autem non credit quæ loqui-
tur, etiamſi vera loquatur, infideliter loquitur)
24 Ad hoc cap. *Homines*, & c. *ſeq* 22. *quæſt* 2. Quan-
tumcumque igitur Summus Pontifex non vera
approbet canonizando, vel approbando ali-
quem ſanctum, ex quo fideliter, & vera appro-
bat ſecundùm informationem ſibi factam, non
errat: Eamdem opinionem complectitur Tiol.
Malver. *in tract. de Canonizat. Sanctor. in 3. dub.*
25 *principali num.* 48. *verſ. Sed quidquid ſit*: nam er-
rare nihil aliud eſt, quàm pro alio putare, cap. *In
quibus*, 22. *q.* 2. & eſt, gloſ. 1. relata ad textũ in c.
Quamvis: 38 *diſt.* præcedente probatione Sancti-
tatis vitæ, & miraculorum quis non poteſt pu-
tare unum pro alio, quia hoc eſſet craſſum, & ſu-
pinum putare, cùm ipſa probatio miraculorum
concludat violentam præſumptionem ſanctita-
tis; & ſic non ſolùm excludat errorem, imò in-
26 cludat ſcientiam. Scire enim dicimus non ſo-
lùm quæ videmus, ſed etiam quæ ab aliis audi-
mus, cap. *Hoc videtur*, 2. *quæſt.* 5. Item ea. quæ non
ambigimus, ſed vehementer opinamur, l. 2. §.
Idem Labeo, ff. de aqua pluv. arcen. ſequitur ergo ut
Eccleſia, cui facta fuerit talis probatio ſanctita-
tis vitæ, & miraculorum, non poſſit putare unum
pro alio; & per conſequens errare non poterit,
ſecundùm eum; qui tamen remittit ſe ad Car-
din. Turrecr. *de poteſt. Papa quæſt. 42. aliàs 51.*
27 Cæterum hæc ſententia admittit poſſe con-
tingere ut aliquis Sanctus ab Eccleſia canoniza-
tus ſit in inferno; atque ita quoad rei ſubſtan-
tiam non diſcrepet à prima opinione, licèt diſ-
ſentiat in hoc, quod putat eo caſu eccleſiam non
errare: cujus contrarium aſſerunt Authores
primæ opinionis. Quod & verius videtur; nam
ſi canonizatus eſſet in inferno, utique Eccleſia
putaret aliud pro alio, licèt fideliter; putaret
enim Sanctum eſſe, qui ſanctus non eſt, & ſic er-
28 raret, ut in d. c. *In quibus*, 22. *quæſt.* 2. Præterea
hæc diſtinctio videtur deſtrui per textum in d.
c. *A nobis, il ſecondo, de ſent. excomm.* nam quando
Eccleſia abſolvit non abſolvendum, vel ligat
non ligandum, quamvis ritè, & rectè procedat
ſecundùm allegata, & probata; tamen illius ju-
dicium dicitur falli, ut illic patet Ad idem §. *Hi
ita*, 35. *quæſt.* 9. & cap. *Lator, infrà de re judic.* ubi
Eccleſia dicitur decepta. Facit text. in cap. *Cùm
olim*, §. *Nos igitur, eodem tit.* cap. *Tum ex litteris*, §. 1.
verſ. Præſertim, ſuprà de reſtit. in integr. & cap. *Cùm
olim, de dol. & contum.*
29 Tertia opinio primæ oppoſita fuit Joannis de
Neapoli *in quodl.* 11. relati à S. Antonin. *in 3. par.
titul.* 12. §. 2. qui dixit ea, quæ facit Papa cum
Cardinalibus, eſſe duplicis generis. Quædam
enim

enim ſunt quæ pertinent ad particularia facta
particularium hominum; hujuſmodi ſunt colla-
tiones beneficiorum eccleſiaſticorum, promo-
tiones ad gradus, dignitates; & ſententiæ pro a-
liquibus, vel contra aliquos latæ; & in talibus
Papa poteſt errare: & ratio eſt, quia cùm ſit pu-
rus homo, & viator, & non confirmatus in gra-
ria, inordinatè poteſt affici ad aliquos, & poteſt
decipi per falſas probationes, & atteſtationes,
ex quibus procedit in hujuſmodi actionibus; &
ſic poteſt errare, & ad hoc facit quod dicetur in
dict. cap. *A nobis*, videlicet quod judicium Eccle-
30 ſiæ & fallit, & fallitur. Quædam verò ſunt, quæ
facit Papa pertinentia ad Statum univerſalem
totius Eccleſiæ, vel quantum ad fidem, ut ſunt
determinationes, & declarationes, quæ ſpectant
ad fidem, & articulos, & Eccleſiæ Sacramenta,
& omnia alia contenta in ſacra Scriptura; vel
quantum ad bonos mores, ut ſunt ſtatuta, decre-
ta, & decretales: & in talibus quamvis abſolutè
penſatis ſolis perſonis Papæ, & Cardinalium,
Papa cum ipſis poſſit errare; ſuppoſita tamen
Divina Providentia, & Spiritum ſanctum loqui
per Eccleſiam, credendum eſt Papam non poſſe
errare, quia Chriſtus oravit pro Eccleſia Luc.
22. *Ego pro te rogavi Petre ut non deficiat fides tua*:
& dicere, in hujuſmodi Papam errare, eſſet hæ-
reticum; & ad hoc facit quod dicitur in c. *A recta*
31 *fide*, 24. *q*. 1. & ad iſtud ſecundum genus dicit ip-
ſe pertinere canonizationem Sanctorum, qui
proponuntur per canonizationem ut exemplar
& fidei & ſanctæ vitæ, & ab omnibus adorandi,
& in neceſſitatibus invocandi.
32 Huic opinioni ſuffragatur etiam quod in Ec-
cleſia non poteſt eſſe error damnabilis, dict. c. *A
recta*, cap. *Hæc eſt fides*, cap. *In Sede*, & cap. *Cum bea-
tiſſimus*, 24. *quæſt*. 1. Sed hic eſſet error damnabi-
lis ſi coleretur tanquam Sanctus, qui fuit pecca-
tor, quia aliqui ſcientes peccata ejus, crederent
hoc eſſe falſum, & ſi ita contingeret, poſſent ad
errorem perduci. Ergo Eccleſia canonizando
33 Sanctos non poteſt errare. Præterea, ut inquit
Auguſtinus *in Epiſt. ad Hieronym*. Si in ſcriptura
Canonica aliquod mendacium admittatur, mu-
tabitur fides noſtra, quæ ex ſcriptura Canonica
dependet: ad hoc cap. *Si ad Scripturas*, 9. *diſt*. & c.
34 *Quid ergo*, 23 *quæſt*. 5. Sed ſicut tenemur credere
illud, quod eſt in ſacra Scriptura: ita illud, quod
eſt communiter per Eccleſiam determinatum;
Unde hæreticus judicatur qui ſentit contra de-
terminationem Conciliorum, cap. *Sicut*, 15. *diſt*.
Ergo commune judicium Eccleſiæ erroneum
eſſe non poteſt. De hac tamen tertia opinione
vide quod dicam *infra numer*. 39. Quarta opinio
35 eſt B. Thomæ in *quodl*, 9. *artic. ult*. qui mediam
viam ſequutus, docuit aliquid poſſe judicari
poſſibile, ſecundùm ſe conſideratum, quod re-
latum ad aliquid extrinſecum impoſſibile in-
venitur (Judicium ergo eorum, qui præſunt Ec-
cleſiæ, poteſt errare in quibuslibet, ſi perſonæ eo-
rum tantum reſpiciantur. Si verò Divina conſi-
deretur Providentia, quæ Eccleſiam ſuam Spi-
ritu ſancto dirigit, ut non erret, ſicut ipſe promi-
ſit Joan. XIV. quod *Spiritus adveniens docebit om-
nem veritatem*, de neceſſariis ſcilicet ad ſalutem:
certum eſt quod judicium Eccleſiæ univerſalis
errare in his, quæ ad fidem pertinent, impoſſibi-
36 le eſt. Unde magis ſtandum eſt judicio Papæ, ad
quem pertinet determinare de fide, quam in ju-
dicio profert, quàm quorumlibet ſapientum in
ſcripturis opinioni; cùm Caiphas, quamvis ne-
quam, tamen quia Pontifex, legatur etiam in-
37 ſcius prophetaſſe. Joan. XI. In aliis verò ſenten-
tiis, quæ ad particularia facta pertinent, ut cùm
agitur de poſſeſſionibus, vel de criminibus vel
de hujusmodi, poſſibile eſt judicium Eccleſiæ
38 errare propter falſos teſtes. Canonizatio verò
Sanctorum medium eſt inter hæc duo: quia ta-
men honor, quem Sanctis exhibemus, quædam
profeſſio fidei eſt, qua Sanctorum gloriam cre-
dimus; piè credendum eſt, nec etiam in his judi-
cium Eccleſiæ errare poſſe) Hæc S. Thomas, cui
conſentiunt Cardin. Turrecr. *in Summa de Eccleſ.
ſeu de poteſt. Papa*, *q*. 51. & 73. & hoc præmittit *li-
bro* 2. *num*: 110. S. Antonin. *in* 3. *part. tit*. 12. *c*. 8. §.
2. Melchior Can. *lib*. 5. *de locis Theolog. c*. 5. Sylveſt.
in ver. *Canonizatio*, *num*: 2. *circa fin*. Tabiena, *in
eod. ver. nu*: 2. Covarr. *var. reſolut. lib*. 1. *c*. 10. *n*. 13.
& fuſius omnibus Ambroſ. Catharin. *in peculiari
libello hujus quæſtionis*.
39 Hæc opinio mihi valdè probatur, tum quia
eſt D. Thomæ, qui in hujuſmodi ſecretis ſemper
aut ratione, aut revelatione fuit edoctus, ante-
quam ſcriberet, & cujus doctrina fuit per Eccle-
ſiam approbata, ut apud Sylveſtrum in ver. *O-
miſſa primo*, *num*: 9. *verſ*. *Et ideo circa iſtam quæſtio-
nem*, & in ver. *Lex*, §. 13. *in* 3. *dicto*. Tum quia eſt
media inter primam, & tertiam opinionem ad
invicem oppoſitas, arg. l. *Antiqui*, *ff*. *Si pars hære-
dit. petat*. Deflectit enim à prima, quia S. Thomas
negat Eccleſiam in canonizatione Sanctorum
errare poſſe, quod prima opinio affirmat abſo-
lutè, & minus rationabiliter. Deflectit verò à
tertia, quia S. Thomas docet piè credendum eſſe
Eccleſiam in hoc errare non poſſe: ſed tertia o-
pinio aſſerit, ita credendum ex neceſſitate ſalu-
tis; & ſic damnat primam opinionem tamquam
hæreticam, quod planè durum videtur, cùm ha-
beat ſectatores primarios Canoniſtas, & doctiſ-
ſimum Cajetanum, & articulus nondum ſit ab
Eccleſia definitus; per id, quod habetur, & no-
tatur in c. *Cùm Chriſtus*, *infra*, *de Hæretic*. & per In-
noc. in c. *Ne innitaris*, *ſupra*, *de conſtit*. ubi ait (Si
Sancti diverſas opiniones inter ſe habeant in his,
quæ ab Eccleſia non ſunt diffinita, licitum eſſe
cuique quod vult dicere) Cujus dictum ſequun-
tur ibi Hoſt. *num*: 3. & Bart. in l. *fin*. C. *de Pœn. Jud.
qui mal. judic*. Ad hoc c. *Neque*, 9. *diſt*.
Supereſt nunc reſpondere ad argumenta in
contrarium adducta pro prima opinione.
40 Non obſtat igitur primum. Quoniam, ut re-
ſpondet S. Thomas *dict. quodlib*. 9. *art. ult. ad* 2. Di-
vina Providentia præſervat Eccleſiam ne in ta-
libus per fallibile teſtimonium hominum falla-
tur; &, ut inquit Covarr. *loco citato*, piè creden-
dum eſt Summum Pontificem in perſcrutandis
ejus, qui in Sanctos eſt referendus, & miraculis,
& geſtis, ab ipſo Spiritu ſancto inſtrui: ad hoc c.
Qui contempta, & c. *Fruſtra*, 8. *diſtin*. c. *Loquitur*, 24.
quæſt. 1. c. *Quis neſciat*, 11. *diſt*.
Non obſtat ſecundum, quia Pontifex, cujus eſt
canonizare Sanctos, poteſt verificari de ſtatu a-
licujus per inquiſitionem vitæ, & atteſtationem
miraculorum, & præcipuè per inſtinctum Spiri-
tus ſancti, qui omnia ſcrutatur etiam profunda
Dei. Ita S. Thom. *loc. cit. in reſponſ. ad primum*.

41 Non obſtat tertium, quia ut reſpondet Augu-
ſtin. Triumph. *de poteſt. Eccleſ. quæſt.* 14. *art.* 4. *ad* 2.
(Quamvis per iſta opera non poſſint diſcerni
boni à malis, quia jejunia, & orationes, & elee-
moſynæ poſſunt fieri bono animo, & malo: ſunt
tamen quædam opera, quæ habent circumvolu-
tam malitiam, nec poſſunt bono animo fieri, ut
opera prohibita *à* lege divina, per quæ boni di-
ſcernuntur à malis, juxta illud Matth. 7. *A fructi-
bus eorum cognoſcetis eos.* A talibus ergo ſi aliquis
homo immunis fuerit inventus, & comprobatum
fuerit in bonis operibus habuiſſe ſemper con-
ſtantiam, & ſupra modum humanum excellen-
tiam ſecundùm præſentem juſtitiam, poteſt in
Sanctum canonizari cum atteſtatione miraculo-
rum) Hæc ille. Sed eſto bona opera per ſe non
perhibeant teſtimonium infallibile ſanctitatis,
tamen divina Providentia præſervat judicium
Eccleſiæ ne fallatur, ut dictum eſt ſupra in *re-
ſponſ. ad primum.*

42 Non obſtat quartum, nempe c. *A nobis, il ſecon-
do, de ſent. excom.* Quoniam procedit in his tan-
tùm, quæ pertinent ad particularia facta, non au-
tem in his, quæ concernunt ſtatum univerſalem
totius Eccleſiæ, qualis eſt canonizatio Sanctorum
ut conſtat ex dictis ſuprà *in* 3. *&* 4. *opinione*, & eſt
ex mente Hoſt in d. c. *A nobis, n.* 3. dum dicit illum
textum non habere locum in Eccleſia generali
ſimul congregata, quæ nunquam errare poteſt,
c. *A recta*, 24. q. 1. conſentit ibi Jo. Andr. *num*: 4.

43 Non obſtat quintum, quia oratio fit ab Eccle-
ſia, etiam ut impleantur, quæ Deus promiſit, &
infallibilia ſunt, ſicut Samuel in cinere, & ſacco
poſtulabat impleri quod promiſerat Deus, non
quod eſſet incredulus futurorum, ſed ne ſecuri-
tas negligentem, & negligentia pareret offen-
ſam, ut eſt textus ſingularis in cap. *Prædixerat, de
pœn. diſt.* 1.

44 Non obſtat ultimum, Tum quia dictum illud
licet paſſim tribuatur Auguſtino, tamen hoc ne-
gant Covar. & alii. Ac præterea eſto illius au-
thor fuerit Auguſtinus, tamen ſecundum Covar.
ubi ſupra dum dixit, multa corpora Sanctorum
veneramur in terris, quorum animæ cruciantur
in infernis, hoc tantùm intellexit, videlicet nos
venerari multa corpora, quæ putamus eſſe San-
ctorum ab Eccleſia canonizatorum, & tamen
non ſunt illorum, ſed potius damnatorum homi-
num, & fortaſſe infidelium Latronum, Sicario-
rum, & hujuſmodi. Judicium ergo Eccleſiæ in
hoc non fallitur, quia diffinit aliquem eſſe San-
ctum, puta D. Hieronymum; ſed non diffinit tale
corpus eſſe D. Hieronymi: & fieri poteſt, ut ani-
ma, quæ illud corpus informabat, fuerit alterius,
45 & crucietur in inferno. Licèt nec circa appro-
bationem reliquiarum error ſit præſumendus,
ut ibi per eum, maximè in Eccleſia Romana. Ad
hoc c. 1, *infra de reliq. & vener. Sanct.* & notat per
Joan. Andr. in c. *A nobis, il ſecondo, num*: 4. *de ſent.
excomm.*

DE TESTIBVS.

Cap. Non debet.

SVMMARIVM.

1 *Accuſatus criminaliter pendente accuſatio-
ne non poteſt in teſtem produci, niſi in
criminibus exceptis.*
2 *Et quæ ſint hujuſmodi crimina.*
*Item non poteſt alium accuſare, nec Ordines ſu-
ſcipere, nec eſſe alterius procurator, n:* 1. *&* 9.
3 *Secus ſi fuerit accuſatus civiliter.*
4 *Quod verum eſt ſi ſit emendatus de crimine, nec
eum comitetur infamia*
5 *Cum accuſatur quis de crimine, ſtatim gravatur
ejus opinio.*
6 *Accuſatio civilis infamiam non irrogat, nec repel-
lit à promotione.*
7 *Teſtimonium, accuſatio, & Ordo æquiparantur in
repellendo.*
8 *Accuſationis pendentia præjudicat in quærendis,
ſed non in quæſitis.*

NON DEBET, Ponit regulam, &
caſum exceptum, quam ſecundò pro-
bat per duo ſimilia, ibi, *Cùm etiam*
1 Joann. Andr. Quæſitum fuit utrum accuſatus
criminaliter pendente accuſatione poſſit in te-
ſtem produci. Et reſpondet Papa non poſſe; quia
nec alium accuſare, nec Ordines ſuſcipere po-
2 teſt, juxta primum dictum, Fallit in criminibus
exceptis. Hoc dicit. Baldus Et quæ ſint crimina
excepta, vide hic plenè per Abbat. Antiq. *à num:*
1. *uſque ad n.* 6.
3 Nota primò ibi, *De crimine*: Accuſatum
ita demum repelli à teſtificando, & aliis, de
quibus in littera, ſi fuerit accuſatus criminali-
ter ad pœnam, ſeu vindictam; ſecus ergo ſi civi-
liter ad intereſſe, ut hic notant gloſſ. 1. *ante me-
dium verſ. Præterea ex eo.* Innocen. Hoſtienſ. & Jo-
an. Andr. omnes *in princ.* Bald. *numer.* 3. Abb. &
Joan. de Anan. in *ſumm. ante textum*, & reliqui om-
4 nes. Quod verum eſt, ſecundùm gloſſ. & Hoſt. *u-
bi ſupra*, ſi ſit emendatus de crimine, & eum non
comitetur infamia, ut in cap. *Teſtimonium, ſupra
5 eod.* & arg. cap. *Per tuas, infra de ſimon.* Ratio dif-
ferentiæ eſt, quia cùm aliquis accuſatur de cri-
mine, ſtatim gravata eſt ejus opinio, ut hic dicit
gloſſ. 1, *in princ.* & eſt textus in cap. *Tantis Daniel,*
81. *diſt.* ubi id notant Archid. Bellam. Torrecr.
Gemin. & Præpoſitus, omnes *in princip.* Unde nil
mirum ſi repellatur à teſtimonio, ut hic, & in c.
6 *Teſtimonium, ſupra eod.* At verò accuſatio civiliter
intentata infamiam non irrogat, ut cap. *Tuæ,
ſupra de Procurat.* & cap. *Super his, infr. de accuſat.*
Unde nec repellit à promotione, ut notat Innoc.
in cap. *Qualiter, il ſecondo, in gloſſ. magna, verſ. Et
nota quod tres, eodem tit.* & ex facto reſpondit Ge-
min. *conſ.* 77. *Quia ſuper præmiſſis, num*: 4. *verſ.
Tertiò, ratione cauſæ, & leg.* & not. in d. c. *Teſtimo-
nium, ſup. eod.*
7 Secundò nota ex hac Decretali teſtimonium,
accuſationem, & Ordinem æquiparari in repel-
len-

lendo, ſecundùm gloſſ. *hic ante medium, verſ. Ex hac enim Decretali.*

8 In gloſſa magna pro intellectu textus fac regulam, quod pendentia accuſationis præjudicat in quærendis, ſed non in quæſitis, arg. l. *Pluribus*, §. *Et ſi placeat, ff. de ver. Obligat.* l. *prima*, §. *Quamvis autem, ff. de poſtul.* & §. *ult.* 15. *queſt.* 1. & ita hanc regulam conſtituunt in cap. *Omnipotens de accuſat.* Petr. de Anchar. *numer:* 2. Joann. de Anan. *numer.* 3. Mar. Socin. *eodem numer.* & Felin.

9 *in* 2. *not.* Et propterea accuſatus non poteſt eſſe teſtis, nec alium accuſare, nec ad Ordines, vel dignitates promoveri, nec eſſe alterius procurator, ut in gloſſa, quia in his agitur de quærendis, ſed bene poteſt bona ſua adminiſtrare, teſtamentum condere, pecunias ſibi debitas exigere, inſtrumenta conficere ſi ſit Tabellio, & alia id genus; quia in his agitur de quæſitis, ut ſcripſi in prædicta Decretali *Omnipotens, n.* 7. 8. *&* 9. *de accuſat*, ubi plenè videas.

DE TESTIBVS Cogendis.

Cap. Pervenit, il primo.

SVMMARIVM.

1 *Teſtis compellitur fraudem illius detegere, qui probationis copiam adverſario ſubtrahit.*

2 *Teſtes compelluntur etiam in criminali, quos accuſatus malitiosè accuſatori ſubtraxit.*

3 *Accuſari quis poteſt eodem libello de duobus criminibus capitalibus.*

4 *Teſtis, qui juravit contra aliquem non teſtificari, juramento non obſtante debet compelli.*

5 *Iuramentum de teſtimonio contra aliquem non ferendo eſt illicitum, ac temerarium.*

6 *Reipublicæ intereſt peccata nocentium eſſe nota.*

7 *Inſtrumentorum appellatione veniunt etiam teſtes.*

8 *Procedit in materia lata; ſecus in reſtringibili.*
Teſtem occultans domi ſua qua pœna puniatur, ibidem.

9 *Teſtis in criminali compellitur teſtificari an fuerit adſtrictus à parte ad non deponendum.*

10 *Archiepiſcopus, qui proceſſum contra ſe fabricatum ſubtraxit, an habeatur pro convicto de criminibus, de quibus fuit accuſatus, an ve, & qua pœna pro ſubtractione ſit puniendus, & nu: ſeqq. uſque in fin.*

11 *Corpus delicti conſtare debet etiam ſi reus verè, vel fictè ſit confeſſus, nec aliàs poteſt ſequi condemnatio, & num: ſeq.*

12 *Confeſſio ficta vel præſumpta non poteſt magis operari, quàm vera.*

13 *Corpus delicti conſtare debet, ut damnari poſſit contumax, qui in vim ſtatuti, vel conſuetudinis habetur pro confeſſo.*

14 *Probationes adverſario ſubtrahens oſtendit ſe iniquam litem fovere.*

15 *Et pro convicto haberi debet.*
Sed contra, num: 18.
Diſtinguitur, num: 19.

16 *Iudicem qui tentat corrumpere, litem perdit, ſive privata ſit lis, ſive publica, ſive fiſcalis.*

17 *Subtrahens inſtrumenta præſumitur habere malam cauſam, nec eſt opus aliud probare ad eum convincendum.*

20 *Stupri pœna de jure Canonico eſt depoſitio.*

21 *Adulterii pœna depoſitio, eſt perpetua detruſio in monaſterium.*

22 *Fornicationis ſimplicis pœna quæ ſit.*

23 *Subtrahens adverſario probationes experiri debet in ſe Iudicis auctoritatem eluſam.*

24 *Pœna ſurripientis inſtrumenta, & ſcripturas publicas eſt legis Corneliæ de falſis.*

25 *Niſi ſcripturæ ſubreptæ ſint nullæ, & informes.*

26 *Cauſæ commiſſio contra Epiſcopos debet eſſe ſpecialis, & manu Papæ ſignata.*

27 *Auditor Cameræ generalem habet facultatem procedendi contra Epiſcopos, eoſque puniendi abſque Signatura Papæ, & num: ſeqq.*
Etiam pro delictis, pro quibus veniret imponenda pœna depoſitionis, vel privationis, num: 29.

28 *Monitoria tamen ut perſonaliter compareant, decernere non poteſt ſine Commiſſione manu Papæ Signata.*

29 *Epiſcopi citari, vel moneri non poſſunt ad perſonaliter comparendum, niſi pro criminibus, pro quibus pœna depoſitionis veniret imponenda.*

30 *Clauſulæ* ſine præjudicio, *vel* dummodo non ſit alteri jus quæſitum, *& alia præſervativa, intelliguntur præterquam in expreſſis.*

1 PERVENIT, il primo, duos habet intellectus: quidam enim, ut Laurent. intelligunt hanc deciſionem, ut ſonat littera, ita ut teſtis ſit cogendus tantummodo revelare fraudem accuſati, qui eum adſtrinxit juramento, ad non deponendum contra ipſum; & ſic tantùm deponere ſuper coactione, non autem ſuper principali crimine, & ſecundùm hanc lecturam communiter ſic ſummatur. Compellitur teſtis fraudem illius detegere, qui probationis copiam adverſario ſubtrahit, ita Joann. Andr. Bald. Bellam. Butr. Card. Anchar. & Imol. Alii verò intelligunt hunc textum largiùs, adeò ut

2 teſtis ſit compellendus deponere etiam ſuper principali; & quod hic dicitur ad detegendum tantæ fraudis commentum, ſupplent, & nihilominus ad deponendum ſuper principali. Et ſecundùm hunc intellectum, quem poſuit gloſ. *ultima hic*, & Abb. dicit eſſe verum, & communem. Decretalis hoc intendit. Compelluntur teſtes etiam in criminali, quos accuſatus malitiosè accuſatori ſubtraxit. Primò ponitur facti narratio. Secundò Judicis inſtitutio, ibi, *nos igitur*, vel communis diviſio, ut innuitur ibi, *reſpondentes*.

3 Nota primò, ibi, *ſimonia*, & *adulterii*, poſſe quem eodem libello accuſari de duobus Capitalibus criminibus, prout ex hac littera notat Bald. *poſt princip. verſ. In text.* ibi, *ſimonia*, & Anchar. *num:* 1.

4 Secundò nota ibi. *Iuramento adſtrinxit, ut non deponeret contra ipſum:* teſtem, qui juravit contra aliquem non teſtificari, non obſtante juramento, eſſe nihilominus compellendum ad te-

5 ſtimonium ferendum: & eſt ratio, quia hujuſmodi juramentum eſt temerarium, & illicitum; & ideo non ſervandum, ut cap. *Intimavit*, & ibi Bald. *numer.* 2. & cap. *Conſtitutis, il primo, ſupra de teſtib.* & denunciari debet non teneri tali juramen-

mento,ut dicitur in prædicta Decretali *Conſtitutu*,ut in cap.*Olim,infra,de accuſat*.& firmat gloſſ. 1.*hic* Hoſtienſ.*in princ.in ver.Iuramento*, & communiter Doctores.

Etenim cùm ferre teſtimonium ſit munus publicum, ad quod etiam invitus quis compellitur,non poteſt huic juri publico etiam intercedente juramento derogari, cap. *Si diligenti,ſupra de foro compet.* & notat Abb.in dict cap. *Intimavit
6 in principio.* Item eſt contra bonos mores quemquam inducere ad occultandam veritatem, cùm Reipublicæ interſit peccata nocentium eſſe nota,l. *Eum qui nocentem, ff.de injuriis* cap.*Vt fama,de ſent.excomm.* unde licet teſtes in criminalibus non compellantur, tamen malum eſt eos ad teſtimonium non perhibendum jurejurando adſtringere,ut hic in verſ.*Nemo debet*, & clatiùs in dicto cap.*Conſtitutu, ſupra eod.* ſecundùm Abbat.*hic in* 1.*not.*

7 Tertiò nota ibi,*quorum appellationes teſtes continentur.* Textum expreſſum,quod teſtes veniunt appellatione inſtrumentorum, nimirum, quia cauſam inſtruunt, unde meritò appellari poſſunt inſtrumenta,l.1.*ff.de fide Inſtr.* & l. *In exercend.C.eod.*cap.*Notionem*, §.*Inſtrumentorum, de verb.ſignif.*ſecundùm Goffred.*hic.* & not.Bart.in
8 l.*Admonendi,in fin.ff. de jurejur.* quod tamen procedit in lata ſignificatione;Secus in materia ſtrictè intelligenda, cùm aliud ſit inſtrumenta,aliud teſtes,ut hic per Butr.*in* 2.*notab.*Abb.*numer.*1.& Felin.*numer.*1.*&* 2.*verſ. Vbi autem eſſemus*,ideoque licèt ſubtrahens inſtrumenta teneatur crimine falſi,ut dicam infra *num:* 24. tamen occultans per vim teſtem domi ſuæ,ut veritas non appareat,non punitur pœna falſi, cùm hoc non reperiatur jure cautum,ſed alia arbitria ſecundùm Bald.*hic num:* 2.

Quartò nota ibi, *experiri debet in ſe judicii authoritatem eluſam*,eum qui probationes adverſario ſubtrahit,eſſe puniendum, Butr. *hic numer.*3. & Abb.*in ult.notab.*Sed de hoc latius infra *in prima quæſtione.*

9 Ultimò nota ibi, *ad detegendum tanta fraudis commentum.* In criminali cauſa teſtem compelli ad teſtificandum ſuper hoc an fuerit adſtrictus à parte ad teſtimonium non perhibendum.Butr. *hic in* 1.*notab.*

10 QUÆRO, de notabili quæſtione facti. Quidam Archiepiſcopus in Regno Neapolitano inquiſitus de homicidio,adulterio,ſtupro, & aliis exceſſibus ſubtraxit proceſſum informativum contra eum per Commiſſarium Auditoris Cameræ deſuper fabricatum.Quæſitum eſt,an propter hujuſmodi ſubtractionem de talibus exceſſibus habeatur pro convicto,An ve,& qua pœna pro eadem ſubtractione ſit puniendus.

11 Circa primam partem quæſtionis, quod ſpectat ad crimen homicidii, palam eſt Archiepiſcopum condemnari non poſſe, quia non conſtat de corpore delicti, & cùm confeſſio reſul-
12 tans ex ſubtractione proceſſus, ſit ficta,vel præſumpta,ſecundùm Hoſtien.*hic numer.*1.*in ver.Oſtendit*,non poteſt magis operari, quàm confeſſio vera,ut per Bald in l.2.§. *Quod ſi actor, in fin.numer.*4 *verſ. Nota hic*, & *verſ. Facit ad quæſtionem*, &c.C *de iurament.propter calumn.dand.*Sed ſi reus verè confiteretur ſe homicidium commiſiſſe, non poſſet ex tali confeſſione damnari, niſi aliter de homine occiſo conſtaret,Bart. in l. *Divus, numer.*2.*ff.de teſt.milit.*Angel.*de malefic.in ver. Et veſtem cæleſtem. numer.*25.*verſ. Quid ſi confitetur*, Boſſ.*tit.de delictis,numer.* 22. Clar.*in pract.criminal.*§.*final.quæſt.*55.*verſ. Poteſt etiam* Farinacius alios cumulans de inquiſitione,*quæſt.*2.*numer.*7. Ergò longè minus damnari poteſt ex præſum-
13 pta confeſſione reſultante ex ſubtractione proceſſus;ideoque ſtante ſtatuto, vel conſuetudine ut contumax habeatur pro confeſſo,ſi de corpore delicti non conſtet, non poteſt ſequi condemnatio, quia ſi confeſſus verè non poteſt condemnari non conſtito de corpore delicti, multò minus fictè confeſſus. Ita Guilielm.de Benedict.in cap.*Raynutius,part.*2.*ver. Mortuo itaque teſtatore, il primo,numer.*162.*& ſeq de teſtamen.* quem refert,& ſequitur Farinac.*d.numer:* 7.*verſ Amplia quintam ampliationem.*

14 Sed quod pertinet ad alia crimina contra Archiepiſcopum inducitur primo hæc Decretalis ubi qui ſubtrahit adverſario probationes oſtendit iniquam à ſe litem foveri,quæ verba deſumpta ſunt ex l.*Providendum*,C *de poſtulan.* & locum habent etiam in criminali, ut innuit littera hujus textus ibi, *de ſimonia, & adulterii crimine accuſatus*: & obſervant Hoſtienſ.*in princip.* Joan.Andr.*numer.*2. Abb: & Felin.*in Summario textus.* Ponderandum eſt enim verbum *oſtendit*,
15 quod probat accuſatum ex hoc ſolo, quod malitioſè ſubtraxit probationes fiſci,cenſeri malam cauſam fovere,& haberi pro convicto; videtur
16 enim confiteri crimen,arg.l. *Quoniam,ff.de his qui not.infam.* Idque ad exemplum ejus, qui tentat judicem corrumpere, ut l.1.C.*de pœna judic,qui mal. judic.* ubi qui diffidentia juſtæ ſententiæ in pecuniæ corruptelam prorumpit, litem perdit, ſive privata ſit lis,ſive publica,ſive fiſcalis, ut ibi per Bald.& Salic.

Secundò ad hanc partem inducitur text. in cap. *Conſtitutu,il primo,ſupra de teſtibus*, ubi cùm Archiepiſcopus eſſet de ſimoniæ crimine accuſatus,& ejus conſanguinei probationes accuſatori ſubtraxiſſent, textus decidit id factum præſumi de voluntate ipſius Archiepiſcopi, Ideoque ab officio Pontificali eum ſuſpendi jubet; ſi igitur Archiepiſcopus ibi punitur ex ſola præſumptione reſultante ex ſubtractione probationum facta per conſanguineos, eodem modo, & fortius puniri poteſt ex præſumptione reſultante ex propria ipſius ſubtractione.

17 Tertiò adducitur textus in l. *Si de poſſeſſione*, C. *de probat.* ibi, *ad emptionis probationem non eſt indicium aliud opus, ſed inſtrumentorum furtum monſtrare ſufficit*: & ita ſubtractio probationum facit plenam fidem contra ſubtrahentem, ut ibi per Bart.*in princ.& numer.*2.*in ſecunda lectura*,& per Bald.*numer.*1.*verſ. Sed inſtat quærens*, ubi ait ſubtrahentem inſtrumenta præſumi habere malam cauſam,nec eſſe opus aliud probare ad eum convincendum.

Quartò adducitur authoritas Hoſtien. *hic numer.*1.*in ver.Oſtendit*, qui poſt Laurentium tenet apertè hunc Archiepiſcopum Gemenſ. qui malitioſè fiſco, ſeu accuſatori ſubtraxit probationes,ex hoc haberi pro convicto, & confeſſo de criminibus ſimoniæ,& adulterii, de quibus fuerat accuſatus.Idem tenet Cardin.*hic numer.* 2. *& ſeq.* Bart. in d.l. *Providendum, in antiqua lectura*

in

in fin.C.de poſtulat. Innocen. in cap. *Intimavit, in princ.ſupra de teſtibus:* dicens eum, qui ſubtrahere voluit adverſario copiam probationis, cauſam perdere, per hanc Decretalem, & §. *Tria, 3.qu.7.* Idem voluit Angel. in l. 1. §. *Si reus ff.de eo per quem factum erit.* Guidopap. *ſing.99.* Farinac. *de teſtibus, q.78.n.144 & ſeqq.*

18 Sed pro Archiepiſcopo videtur gloſſ. *ultima* in dict. l. *Providendum*, quæ exponens litteram ibi, *oſtendet iniquam à ſe litem foveri*, ſic ait, (Præſumitur enim contra eum, ſed ex tali præſumptione non damnatur; Idemque videntur ſentire gloſſ *hic in ver. Oſtendit*, & Innocent. *in princ.* dom dicunt ſubtrahentem adverſario probationes fovere injuſtam cauſam præſumptivè, & ſic videntur innoere, ut pro convicto non habeatur, quod apertè voluit hic Vincentius, qui tenuit ex ſola ſubtractione quem non haberi pro convicto, ſi aliàs foveat juſtam cauſam; & conſenſit Joann. Andr. poſt Philipp. *hic numer. 5.* dicens talem non eo ipſo litem amittere, ſi bonam habeat cauſam Bald in dict. cap. *Intimavit, num: 2.* & in dict. l. *Providendum, num: 4. in fin. C. de poſtulat.* ubi exponendo illum textum in ver. *Oſtendit*, dicit ſemiplena probatione, non autem efficaci præſumptione: & ſequitur Felin. in eod. cap. *Intimavit, in fin.* & idem Felin. in cap. *Cùm venerabilis, num: 21. de except.* ubi de communi Boer. alios referens *dec. 292. n. 3.*

Pro concordia Henric. Boich. *in hoc cap. num: 2.* diſtinguit ſic. Aut reus non eſt convictus ad
19 plenum de hujuſmodi ſubtractione callida, vel malitioſa, & tunc ex hoc ſolo non habetur pro convicto, nec præſumitur contra ipſum in negocio principali: nam etſi præſumptionem probare non oporteat, quia jus illam inducit, tamen factum ipſum, ex quo reſultat, concludenter probari debet, cap. *Cùm inter N. ſeniorem, ſupra de elect.* cap. *Tertio loco, de probat.* & cap. *Illud*, & cap. *Tertio loco, de præſumption.* Aut de ſubtractione eſt plenè convictus; & tunc aut quæris utrum talis habeat contra ſe præſumptionem, quod malam cauſam foveat: & concludendum affirmativè, ut hic patet; & ita intelligas opinionem gloſſ. & Innocent. *hic*, dum exponunt verbum, *oſtendit*, id eſt præſumptivè. Aut quæris, an pro convicto habeatur in negocio principali, & tunc ſubdiſtingue: nam aut talis non oſtendit claris, & evidentibus documentis innocentiam ſuam: & tunc pro convicto habetur; & ita procedat opinio Hoſtienſ. arg. dict. l. 1. C. *de pœn. jud. qui mal. jud.* & l. *Si de poſſeſſione, C. de prob.* Aut oſtendit claris, & evidentibus documentis juſtitiam cauſæ ſuæ, & hoc caſu non habebitur pro convicto, ſed in ſua juſtitia auditur: & ſic intellige opinionem Vincentii, & ſequacium: nam cùm talis propter ſubtractionem pro. motu judicis extraordinariè puniri debeat, ut mox dicetur in ſecunda parte quæſtionis, iniquum eſſet ipſum alia pœna, ſcilicet amiſſionis cauſæ, & ſic duplici pœna puniri, ut cap. *At ſi Clerici, ſupra de judic*, & arg. cap. *Ex parte, infra de Cleric. ægrot.* & l. *Divus, ff. de off. Præſid.* Quam diſtinctionem totidem ferè verbis ſequitur Bellam. *hic n. 1.* & Boer. *d. dec. 292, n. 9.*

Et cùm ſit ſatis æqua, & opiniones conciliet, videtur omnino amplectenda.

Applicando igitur diſtinctionem Henrici ad caſum propoſitum, cum Archiepiſcopus de ſubtractione proceſſus violenta, & callida ad veritatem occultandam fuerit plenè convictus ex compluribus teſtibus de viſu contra ipſum formiter examinatis, ac repetitis, nec aliunde probaverit innocentiam ſuam claris, & evidentibus documentis, quin potius conſtet ſaltem ſemiplenè de oppoſito ex Summario proceſſus ab eodem recognito, & habito pro originali, conſequens eſt, ut conjungendo probationem ſaltem ſemiplenam, quæ reſultat ex ſurreptione proceſſus, cum alia ſemiplena reſultante ex Summario teſtium, pro convicto haberi debeat de criminibus, de quibus fuit accuſatus. Quare de rigore juris eſſet deponendus, & in monaſterium detrudendus, quia pœna ordinaria ſtupri
20 de jure Canonico eſt depoſitio, ſecundùm communem opinionem, de qua teſtantur Diaz *in pract. criminal. Canon. cap. 77.* & Clar. poſt alios
21 *in pract. criminal. §. Stuprum, verſ. Sed quæro*, & pœna adulterii ſimiliter eſt depoſitio, & perpetua detenſio in monaſterium, & eſt communis opinio, ut dicunt Covarr. in 4. *Decretal. 2. part. cap 7. numer. 19* Diaz *ubi ſupra cap. 79.* & alii apud Clarum *in §. Adulterium, verſ. Sed quæro*, & probatur in cap. *Lator.* juncta, gloſſ. 1. 2. *quæſt. 7.* ubi Epiſcopus Dyaclinæ civitatis depoſitus fuit
22 propter adulterium, vel inceſtum. Quinimò etiam pro ſimplici fornicatione deponitur, & in monaſterium detruditur non modo clericus, c. *Si quis Clericus*: & cap. *Presbyter, 71. diſtin.* ſed etiam Epiſcopus, ut patet ex *Cauſæ 25. Apoſtolorum*, cujus hæc ſunt verba (Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus poſt Diaconii gradum acceptum fuerit Fornicatus, aut mœchatus, deponatur, & ab Eccleſia projectus, inter laicos agat pœnitentiam) refertur in cap. *Si quis Epiſcopus, 85. diſtin.* & quamvis rigor antiquorum Canonum hodie non ſit uſquaque obſervandus, eo quod defectus noſtrorum temporum, quibus non ſolùm merita, ſed corpora ipſa hominum defecerunt, diſtrictionis Canonicæ non patitur in omnibus manere cenſuram, ut legitur in cap. *Fraternitatis, 34. diſtinct.* Ideoque pro ſimplici fornicatione hodie non fiat depoſitio, ut cap. *A multis, de ætat. & qualit.* tamen ſecus eſt, ſi ſit notoria, vel ſcandaloſa, aut diu continuata, cap. *Quàm ſit, infra de exceſſ. Prælat.* & cap. *Ex parte A, ſupra de teſtibus*, cùm concordan. ut per Butr. in cap. *At ſi clerici, numer. 13. verſ. Per hoc patet, ſimplex fornicatis:* & ibi etiam per Abb. *num: 35. de judic.* quia tamen hoc caſu Archiepiſcopus de hujuſmodi exceſſibus non fuit convictus, vel confeſſus per rei veritatem, ſed per præſumptionem à jure inductam ex ſubtractione proceſſus, ut hic; benigniùs agendo, mitiori pœna extra ordinem videtur puniendus.

23 Circa ſecundam quæſtionis partem planum eſt Archiepiſcopum eſſe puniendum etiam pro ſubtractione proceſſus text. clarus eſt hic in illis verbis, *& experiri debet in ſe judicis auctoritatem eluſam:* & in l. *Providendum, C. de poſtulat.* ibi *authoritatem judiciariam à ſe deluſam experiretur:* ſcilicet pœna docente, ſecundùm Hoſtienſ. *hic numer. 2. in ver. In ſe.* & Joan. Andr. *eodem numre. in verb. Experiri debent*: & notant Butr. & Imol. *numer. 3.* & Abb. *in ult. not.* nempe quia inſtrui nõ potuit ſuper meritis cauſæ illo procurante, l. *Nec quis-*

quicquam, §.*fin ff de offic.Proconſ.* gloſſ. *hic in verb.*
24 *Eluſam*.Hoſtienſ.*numer:2. in eod.ver.* Subripiens
autem inſtrumenta, ſeu ſcripturas publicas te-
netur crimine falſi, ut l. *Eum,C.ad leg.Cornel.de
falſ.*& l. *Paulus,ff eod.*Bald.*hic numer.* 1. & pœna
falſi eſt deportatio cum publicatione bonorum,
l.1.§.*fin. ff. eod.tit.* hæc tamen pœna hodie non
eſt in uſu,ut atteſtatur Clar.*in pract.crimin.§.Fal-
ſum,verſ.Sed quæro.* Ideoque reus pro ſubtractio-
ne hujuſmodi extra ordinem pro motu judicis
puniri debet,ut hic dicunt Henr. Boich. *numer.*
3 & Felin. *eod. numer. circa fin,verſ. Et adde Bal-
dum.*

25 Non obſtat quod ſubripiens ſcripturas nul-
las, & informes nullatenus ſit puniendus, ut l.
Si quis aliquid,la ſeconda, §.*Teſtamentum, ff de pœn.*
ubi dicitur, Teſtamentum, quod nullo modo
valet, impunè ſupprimitur, & per illum text.
not. Bart. in l. *Qui teſtamentum,numer.1.ff ad leg.
Cornel.de falſ.* Menuch. *de arbitr. Iudic.lib.2.caſ.*
26 *305.numer.15 & caſu 311.numer 9.* Hoc autem
caſu proceſſus fabricatus à Commiſſario ſit nul-
lus ex defectu juriſdictionis,quia illius commiſ-
ſio non fuit ſignata manu Sanctiſſimi, prout re-
quiritur ex decreto Concil, Tridentin. *cap. 5.*
27 *ſeſſ.24.* quoniam reſponſum eſt Auditorem Ca-
meræ eſſe judicem Ordinarium quorumcumque
Prælatorum. & habere ſacultatem procedendi
etiam contra Epiſcopos tam per viam inquiſi-
tionis, quàm accuſationis, ſeu denunciationis,
& inſtigationis,eoſque culpabiles repertos pu-
28 niendi, dummodo tamen monitoria contra E-
piſcopos ad comparendum perſonaliter non niſi
prævia commiſſione manu Papæ ſignata decer-
nat,ut expreſsè cavetur in Bulla Gregorii XIV.
impreſſa poſt practicam Saluſtii Tiberii 9.12.&
in alia, Pauli V. incipien.*Eximia,§.12.& 13.in
Bullar tom.3.pag.*214.Atque ita Signatura Papæ
non requiritur,niſi in caſu illo ſpeciali,cum mo-
nitoria decernuntur ad perſonaliter comparen-
dum.Quod etiam ſtatuit Pius IV. *in Conſtitutione*
10. *De ſalute Gregu.§.3.tom.2.pag.* 20. nam illa
exceptio firmat regulam in contrarium in aliis
caſibus non exceptis,l.*Nam quod liquide,§.fin.ff.de
pœn.legat.*

29 Rurſus cùm Epiſcopus niſi ex cauſa, ex qua
deponendus veniret,nequaquam citari poſſit ad
perſonaliter comparendum, ut ſtatuitur ejuſ-
dem Concilii decreto *ſeſſ.13.cap.6.* exceptio il-
la *dummodo, &c.* declarat regulam de materia
exceptionis, & ſic etiam de gravioribus delictis
eſſe intelligendam juxta theoricam Bald. *con-
ſil.401 ſuper facto numer:2 verſ. Secundò quæritur,
libro 5.* quod etiam innuunt illa verba *Conſtitu-
tionum,dict.* §.12. pro quibuscunque criminibus,
cum dictio,*quibuſcunque*, ſit effrænata,& univer-
ſaliter omnia includat,cap.*Solitæ,ſupra de major.
& obed.*unde ſenſus Conſtitutionum eſt; Audi-
tor Cameræ ex generali commiſſione procede-
re poſſit contra Epiſcopos pro quibusvis crimi-
nibus etiam depoſitione dignis abſque ſignatura
Sanctiſſimi, dummodo tamen pro iiſdem crimi-
nibus eos non citet ut perſonaliter compareant
ſine Commiſſione manu Sanctiſſimi ſignata; &
conſequenter ſublata eſt Concilii diſpoſitio *dict.
cap.5 ſeſſ.24.* quatenus requirit Commiſſionem
ſpecialem,& manu Sanctiſſimi ſignatam in pro-
ceſſu per A. C. pro gravioribus delictis contra
Epiſcopos conficiendo. Nec refert quod Con-
cilio Tridentino non fuerit expreſſe derogatum.
Quia hujuſmodi derogatio non requiritur, ſed
ſatis eſt,ut Pontifex ſtatuat,prout ſtatuit hoc ca-
ſu,contrarium ejus, quod Concilium diſponit,
ut declaravit Pius V. & ſæpius cenſuit S. Con-
gregatio ejuſdem Concilii Interpres, ut ſcripſi
plenè in cap. *Nulla, numer.86.infra de conceſſ.præ-
ben.* Quemadmodum nec refert, quod in præci-
30 tatis Bullis Gregorii XIV. §.*36.* & Pauli V.§.
38.adjecta ſit clauſula (Per præſentes tamen non
intendimus Concilii Tridentini decretis in ali-
quo derogare,vel aliàs præjudicare, ſed illa ſal-
va eſſe,& in ſuo robore permanere, eaque om-
nia omnino, & inviolabiliter ſervari manda-
mus) Quoniam cùm facultas procedendi con-
tra Epiſcopos ex generali Commiſſione abſque
ſignatura Sanctiſſimi obviet expreſſe Concilio
Tridentino, ut oſtenſum eſt ſupra, hujuſmodi
clauſula præſervativa decretorum Concilii, ut
evitetur contradictio, intelligi debet, præter-
quam in expreſſis,prout de clauſula,*ſine alicujus
præjudicio*,tradit Oldrad *conſ.330. Ad idem vide-
tur in fin.*Card. Seraphin.*deciſ.1445.numer.4.*Ro-
ta *deciſ.155.numer.*[illegible]*.part.7.recent.* Et de clauſu-
la,*dummodo non ſit alteri jus quæſitum*, Creſcen.*de-
ciſ.7.in fin.de jur.patr.*

Ex his cùm Archiepiſcopus memoratus per
ſententiam diffinitivam Auditoris Cameræ con-
demnatus fuerit in pœnam extraordinariam re-
legationis in monaſterium Nurſiæ, ſuſpenſioniſ-
que à Divinis, & ab exercitio juriſdictionis per
triennium, ac deinde ad beneplacitum Sanctiſ-
ſimi; In Congregatione ſuper reviſione prædi-
ctæ ſententiæ, de mandato Sanctiſſimi D. N.PP.
Innocentii X.habita in ædibus meis die 10. Ju-
lii 1647.cui interfuerunt DD.Auditor Cameræ,
Fameſius Epiſcopus Patracen. Vitricius Epiſco-
pus Alatrinus,Procurator Fiſcalis,& Locumte-
nens criminalis A.C.re accuratè diſcuſſa, & Ar-
chiepiſcopo, ejuſque Procuratoribus,& Advo-
catis ſæpius auditis, unanimiter cenſuimus benè
fuiſſe per A.C. judicatum; & ita referendum
Sanctitati Suæ.

DE FIDE INSTRVMENTORVM.

Cap. G. Perpetuus.

SVMMARIVM.

1 *APpellari poteſt à judice, qui parti hoc petenti non facit edi communia inſtrumenta.*
2 *Vicarii alii perpetui,alii temporales.*
3 *Vicarii perpetui qui ſint.*
4 *Et an habeant Eccleſiam in titulum.*
5 *Vicarius temporalis non eſt cenſendus Vicarius,nec comprehenditur Vicarii appellatione.*
6 *Vicarius perpetuus pro ſpectantibus ad Vicariam ſuam poteſt agere,& conveniri.*
7 *Reconventio coram judice delegato fieri poteſt etiam in cauſa ſpirituali.*
8 *Inſtrumenta cõmunia debent edi poſtulanti ad fundan-*

dandam intentionem etiam in cauſa reconventionis.

9 *Appellans ſi culpa iudicis, vel partis acta prima inſtantiæ ad Iudicem appellationis transferre nequit, quo remedio ſit ei ſuccurrendum. & n. 20. & ſeqq. uſque ad num. 31.*

10 *Acta omnia primæ inſtantiæ tenetur appellans expenſis ſuis producere coram iudice appellationis tam de iure commum, quàm ex Concilio Tridentino.*

11 *Sive procedatur ex officio, ſive ad querelam partis & tenetur transferre etiam acta, quæ occaſione eiuſdem cauſæ coram alio iudice geſta fuerint.*

13 *Etiamſi acta ad iuſtitiam cauſæ non faciant.*

14 *Quod ex Concilio habet locum etiam in prophanis ſpectantibus ad forum Eccleſiaſticum.*

Non autem in prophanis per appellationem ad iudicem Eccleſiaſticum devolutis. num. 17.

Item locum habet etiam in actis factis coram Delegato Apoſtolico.

16 *Et iudex, & notarius cogi poſſunt exhibere acta originalia ſi de fide exemplis ſit dubium.*

18 *Item debet locum etiamſi cauſa fuerit evocata ad Curiam.*

19 *Sententia non viſis actis etiam probatorijs eſt nulla.*

21 *Acta tradenda ſunt appellanti per iudicem à quo intra triginta dies, alioquin ſine illis cauſa prout iuſtitia ſuaſerit terminanda eſt.*

22 *Et iudex, vel notarius in hoc culpabiles puniuntur ut hic.*

23 *Acta ſi iudex à quo, vel appellatus negaverit ſe habere, vel noluerit exhibere, Iudex ad quem abſolvet appellantem, & pronunciabit acta ſi unquam reperiantur fore caſſa, & vana. & num. 29.*

Dummodo appellans velit expenſas ſubminiſtrare. num. 30.

24 *Sententia lata ſub conditione extrinſeca non valet ſecus ſi conditio dependeat à natura negotij in iudicium deducti.*

25 *Contumacia non eſt iuſta cauſa, ut quis iure ſuo privari debeat.*

26 *Nec audientia propter contumaciam denegatur in perpetuum, ſed ad tempus.*

27 *Niſi interveniat etiam contemptus.*

28 *Vel in præcepto fuerit comminata pœna.*

31 *Acta primæ inſtantiæ iudex à quo quantum in ſe eſt tenetur appellanti gratis exhibere: notarius verò congrua mercede accepta.*

32 *Niſi ſit Cancellarius Epiſcopi, & non notarius.*

33 *Appellatus tenetur ad expenſas tranſlationis actorum ſi ipſe, non autem appellans, proſequi cauſam voluerit.*

1 G. PERPETVVS. Licitè appellatur à judice, qui parti hoc petenti non facit edi communia inſtrumenta. Hoc dicit Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Ancbar. Imol. Abb. Joan. de Anan. Barbat. Guido pap. & Felin. Dividitur in duas partes. In prima appellantis narratio. In ſecunda appellationis Commiſſio, ibi, *Ideoque*.

2 Nota primò ibi, *Perpetuus Vicarius*, duas eſſe Vicariorum ſpecies, alii enim ſunt perpetui, alii

3 temporales. Vicarij perpetui ſunt, qui canonicè à perſona Eccleſiaſtica, & auctoritate Epiſcopi ſunt inſtituti, aſſignata ſibi congrua fructuum portione ut hic, in cap. *Ad hæc*, & in cap. *Ex parte, de officio Vicar.* & in cap. *Poſtulaſti. de*

4 *reſcript.* & notat gloſſ. 1. in cap. *final. eodem tit.* & Hoſt. *hic num.* 1. Et iſti habent jus in re, idest in jus Vicariæ, ſed non dicuntur habere Eccleſiam quoad titulum: nam ſolus Prælatus eam habet intitulatum, ut ait gloſſ. in d. cap. *Ad hæc, in verb. Removere.* Niſi tamen tota Cura eſſet in Vicarium perpetuum tranſlata, quia tunc eſſet curatus actu, & habitum verum habens titulum, & veniret Parochi appellatione ut dixi in cap. *Ex parte num. 19. & ſeqq. ſupra de offic. Ordinarij.*

5 Vicarij temporales ſunt qui conſtituuntur ad tempus, ut habetur in cap. *Pervenit, de Appellation.* & in cap. *Cum ex eo, de elect. lib. 6.* & talis Vicarius ad tempus non eſt cenſendus Vicarius, ut hic dicit Vincentius. & poſt eum Butr. *num.* 4. Anchar *in 1. notab.* & Abb. *num.* 1. qui ex hoc infert, ut Vicarij appellatione non comprehendatur Vicarius temporalis qui pro tempore neceſſitatis conſtituitur ad ſervitium Eccleſiæ. De differentiis autem inter Vicarios perpetuos, & temporales egi latiſſimè in prædicta Decretali, *Ex parte, de offic. Vicar.* ubi plenè videas.

6 Secundò nota ibi, *Fum ſuper Decimis coram iudicibus auctoritate Apoſtolica conveniſſent*, Vicarium Eccleſiæ perpetuum pro ſpectantibus ad Vicariam ſuam poſſe agere, & conveniri, Anchar. *hic num.* 2. & Abb. *in 2. notab.* facit text. in l. *Officium, verſ. Denique ait, ff. de rei vendicat.* Generaliter autem an, & quando Vicarius perpetuus, vel temporalis poſſit eſſe in judicio, & an præjudicet Domino, diſtingue ut hic per Cardin *num.* 1. & Abbat. *num. 2. circa med. verſ. Ego diſtinguerem latius.*

7 Tertiò nota ibi, *coram ipſis reconveniſſet, & eoſdem*, coram judice delegato poſſe fieri reconventionem etiam in cauſa ſpirituali, Butr. *hic in 3. notab.* Imol *num.* 1. Ad hoc cap. *Diſpendia, §. Reus quoque, de reſcrip. lib. 6.* & eſt ſimile in judice laico, qui in cauſa civili reconventionis eſt judex competens, etiam contra clericum, ut cap. *primo de mutuis petition.* & ſcripſi in cap. *unico, num. 57. ſupra de obligat. ad ratiocin.*

8 Ultimo nota ibi, *copiam quorundam inſtrumentorum communium*, Inſtrumenta communia eſſe edenda poſtulanti ad fundandam intentionem, non ſolum in cauſa principali, ſed etiam in cauſa reconventionis, ut hic per Butr. & Abb. *in 3. notab.* & Imol. *num.* 2. Generaliter autem circa editionem inſtrumentorum, vide gloſſ. *hic in verb. Communium*, magiſtraliter diſtinguentem, & Abb. Antiq. *num.* 1. & Hoſtienſ. *in ſumma de fide inſtrument.* & Legiſtas in l. 1. §. *Editiones, ff. de edendo.*

9 QUÆRO quid ſit agendum ſi ſit appellans, vel dicens de nullitate ſententiæ culpa judicis, vel partis acta primæ inſtantiæ ad judicem appellationis transferre nequit.

10 Ad evidentiam præmitte appellantem teneri acta omnia primæ inſtantiæ producere coram judice appellationis, ut l. *Ne cauſas*, l. *A Proconſulibus*, & l. *Præcipimus, C. de appellat.* l. 2. & ibi gloſſ. Bart. & alii ſcribentes, C. *de edend.* cap. *Cupientes, verſ. Cum omnibus adiectis, turribus, & munimentis ſuis*, & verſ. *Electos, & verſ. Si verò in diſcordia, de elect. lib. 6.* & pluribus confirmat Vantius *de nullit. in tit. A quo, &*

quibus modis. *&c. num.* 21. *pag.* 56. & cenſuit
Rota coram Cardinali Cavalerio *deciſ.* 43. *n.* 1.
& ſæpe alibi, & hodie ſancitum eſt à Concilio
Tridentino, *ſeſſ.* 13. *cap.* 3. ubi diſertis verbis ſta-
tuitur, ut reus in cauſa criminali appellans à
ſententia Epiſcopi, vel eius Vicarii coram judi-
ce ad quem acta primæ inſtantiæ omnino produ-
11 cat, & judex niſi illis viſis ad eius abſolutio-
nem non procedat: & S. Congregatio eiuſdem
Concilii Interpres cenſuit nihil hic eſſe diſtin-
guendum an ex officio judicis, an ad querelam
partis procedatur in cauſa criminali: ſed quia
decretum illud loquitur de reo appellante in
cauſis criminalibus; Ideo pro cauſis civilibus
fuit editum aliud decretum *ſeſſ.* 24. *c.* 20. §. *Præ-
terea*, quo cautum eſt, ut ſi quis in caſibus à ju-
re præmiſſis appellaverit, aut de aliquo gravami-
ne conqueſtus fuerit, ſeu alias ad lapſum biennii
ad alium judicem recurrerit, teneatur acta om-
nia coram Epiſcopo geſta ad judicem appella-
12 tionis expenſis ſuis transferre & S. Congregatio
cenſuit teneri; tum quia appellavit, vel ob la-
pſum biennii cauſam ab Ordinario avocavit, ex
Concilio, *ſeſſ.* 24. *cap.* 20. §. *Præterea*, transferre
non ſolum acta geſta coram Ordinario, à quo
appellavit, vel cauſam avocavit, ſed & alia
omnia ſi quæ occaſione eiuſdem cauſæ coram
13 alio judice geſta fuerint. Item cenſuit appellan-
tem teneri transferre propriis expenſis omnia
acta ad judicem appellationis, etiam ad juſtitiam
14 cauſæ non facientia: idque habere locum etiam
in cauſis prophanis ſpectantibus ad forum Ec-
beri elcſiaſticum.

15 Item propoſito dubio, an Concilium *cap.* 20.
ſeſſ. 24. *in verſ. Præterea*, habeat locum etiam
in actis factis in partibus coram judice delegato
Apoſtolico, ut appellans non poſſit audiri in
Curia, niſi dicta acta produeantur S. Congrega-
tio cenſuit habere locum.

16 Imò cum fuerit quæſitum an Epiſcopus, &
eius Notarius cogi poſſint per delegatum San-
ctiſſimi judicem appellationis, ut retenta copia
exhibeant appellanti acta omnia originalia co-
ram eodem Epiſcopo geſta; an verò integram
actorum copiam tantum tradere teneantur, ex
cap. 20. *ſeſſ.* 24. S. Congregatio cenſuit poſſe
judicem appellationis jubere ſibi originalia exhi-
quatenus de fide exempli ſit dubius.

17 Non me latet decreta illa non comprehende-
re cauſas prophanas per appellationem devolu-
tas ad judicem Eccleſiaſticum, ut in ſubjecta de-
claratione. Cum in *cap.* 20. *ſeſſ.* 24 decernatur,
ut in cauſis appellationum debeat appellans acta
omnia coram judice ad quem exhibere, quæſi-
tum fuit an comprehendantur cauſæ ad forum Ec-
cleſiaſticum quomodolibet pertinentes, de qui-
bus in principio eiuſdem Decreti an verò etiam
& cauſæ prophanæ per appellationem ad judicem
Eccleſiaſtcum devolutæ; S. Congregatio cenſuit
non comprehendi dicto §. *Præterea cap.* 20. etſi
judici Eccleſiaſtico commiſſæ fuiſſent ſive in pri-
ma ſive in ſecunda Inſtantia.

18 Verum etſi de omnibus cauſis id cautum non
ſit decretis Concilii, tamen ſatis eſt cautum eſſe
jure communi, quinimò id locum habet etiamſi
cauſa fuerit avocata ad Curiam: Nam ille, qui
vult ut in cauſa procedatur, tenetur acta tranſ-
portare, ut reſolvit Rota coram Coccino *de-
ciſ.* 424. *n.* 1. & in *recent. deciſ.* 184. *n.* 8. *part.* 7.
19 ubi allegantur aliæ deciſiones concordantes; &
eſt ratio, quæ ſecundum iuris diſpoſitionem ſen-
tentia non viſis actis etiam probatoriis eſt nulla,
ut notat Bart. in l. 2. *n.* 5. C. *de edend.* Remin. *ſen.
ibidem num.* 12. *circa med. verſ. Tamen contraria
opinio.* Felin in cap. *Eccleſia Sancta Mariæ*, n. 17.
de Conſtit.

20 Quibus præmiſſis ſi judex à quo, vel appella-
tus fuerit in cauſa quominus acta tradantur ap-
pellanti, ſeu de nullitate dicenti, quæſtionis eſt
quo remedio ſit ei ſuccurrendum.

21 Concilio Tridentino in *d. c.* 3. *ſeſſ.* 13. decer-
nit ſimpliciter ut judex a quo intra triginta dies
acta ipſa poſtulanti gratis exhibeat; alioqui abſq;
illis cauſa appellationis huiuſmodi, prout juſti-
tia ſuaſerit, terminetur: ſed non aperit Conci-
lium quo pacto cauſa ſine actis terminari poſſit,
22 aut debeat: ſimiliter in d. *cap.* 20. *ſeſſ.* 24. Statuit,
ut ſi notarius in differenda exhibitione actorum
fraudem fecerit ab officij adminiſtratione arbi-
trio Ordinarii ſuſpendatur, & ad dupli pœnam
quanta ea lis fuerit inter appellantem, & paupe-
res loci diſtribuendam compellatur, & judex in
hoc culpabilis ad eandem dupli pœnam tenea-
tur, ſed nec exprimit ſancta Synodus quo reme-
dio ſuccurrendum ſit appellanti in diffinitione
cauſæ.

23 Innocentius *hic num* 1, format hanc quæſtio-
nem Gulielmus petit ſententiam latam contra
ſe pro Petro ſuper fundo ſemproniano caſſari,
vel quia nulla eſt, vel quia injuſta, & ab ea eſt ap-
pellatum. Petrus reſpondet, exhibe ſententiam.
G. actor reſpondet: ego non habeo eam ſcri-
ptam, quia judex noluit de ipſa mihi copiam
facere, vel quia amiſi eam, ſed tu exhibe, quia
ipſam habes: an reus, ſcilicet Petrus, cogendus
ſit eam exhibere: & reſpondet Innocentius eſſe
cogendum, ut *hic*, & in l. *Is apud quem*, C. *de
edend.* Imò ſi reus non dicat ſententiam latam,
interrogabitur an talis ſententia pro eo lata ſit,
l. *penult. ff. de interrogat. action.* & ſi negaverit,
cogetur edere, ſive renunciate ſententiæ, vel
judex pronunciabit ſi qua ſententia apparuerit
pro Petro lata, nullas vires habeat, arg. l. *Non
alienum eſt*, *ff. de interrogator. action.* Ita In-
nocentius. quem totidem fere verbis referunt,
& ſequuntur *hic* Hoſt. *num.* 1. *in verb. Commu-
nium*, Joan. Andr. *num.* 5. Bald. *n.* 3. & com-
muniter Canoniſtæ. Et ex Legiſtis Bartol. in d.
l. 2. *num.* 2. *verſ. Sed circa hoc*, C. *de edend.* ubi pri-
mo notat ex lectura ibi poſita judicem appellatio-
nis jubere primo judici, vel etiam parti, contra
quam appellatur, ut faciat ſibi copiam actorum
primæ cauſæ: & mox ſubdit (Sed circa hoc quæ-
ro quid ſit judex, vel ille contra quem appellatur,
hoc non faciat, neque producat ſententiam, à
qua eſt appellatum, quod erit officium judicis,
ad quem facta eſt appellatio? dicit Innocen. ex-
tra de fide inſtrum. cap. *G. Perpetuus*, quod de-
bet partem interrogare utrum habeat illud in-
ſtrumentum ſententiæ, vel aliud, de quo agi-
tur, ut ſi dixerit ſe non habere, vel noluerit ex-
hibere, pronunciet, quod ſi aliquo tempore illud
inſtrumentum reperiatur, ei non exhibeatur fi-
des, ſed ſit caſſum, & vanum, quod ſatis placet (
Hactenus verba Bart. qui eandem practicam re-
petit in l. *Si appellationem*, *num.* 2. C. *de appell.* ibi-

ſi

ſi aliquis petit reſcindi ſententiam, vel aliquod inſtrumentum, quod adverſarius habeat, & adverſarius non vult exhibere ſibi ſtatuto termino à judice, quod judex poteſt pronunciare, quod ſi quo tempore illud inſtrumentum, vel alio appareat ſententia, non poſſit illo uti. Et hanc theoricam Bartoli, ut præfertur ex Innocentio deductam ſequuntur Roman, in d. l. 2. *num.* 10. *verſ. Arbitror tamen verum eſſe*, Alex. *verſ. Quod tamen dicit Bart.* Curt. Junior. *num.* 25. *& num.* 31. *in fin.* dicens Doctores communiter cum Bartolo tranſire, Ripa *n.* 17. qui ſimiliter dicit hanc concluſionem communiter teneri, & videri veriſſimam non ſolum propter contumaciam, ſed propter contemptum, Decius *num.* 30. *verſ. Tertius eſt caſus*, Cagnolus *num.* 42. *verſ. Secundus eſt caſus*, Lap. *alleg.* 10. *in fin.* Couar. *var. reſol. lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 8. Et quamvis Rahpael Fulgoſ. Paul. de Caſtro, Alex. Curt. Junior., & Crottus dicant Innocentium id non dicere, ad quod à Bartolo allegatur, ſive ut dicit idem Curtius, infideliter Innocent. à Bartolo allegetur; quia Innocentius loquitur quando appellatus negat fuiſſe prolatam ſententiam: De contumace autem in exibendo nihil dicit: contrarium tamen innuunt verba illa Innocentij (Cogetur reddere, ſive renunciare ſententiæ:) Corruptè enim in aliquibus Codicibus legitur *cedere*. Et legendum videtur *edere*, prout legunt Butr. *hic num.* 3. & Abb. *eod. num.* & Petr. de Anchar. in Clem. 1. §. *Cæterum*, *num.* 6. *verſ. Sextò, & ultimò quæro, de uſuris*; & ſic Innocentius loquitur etiam de contumace in exhibendo quemadmodum eum intelligunt idem Anchar. *hic num.* 4. qui relatis illius verbis dicit ſic: (Si autem exhibere nolit judex contumaciter pronunciabit, quod dictæ ſententiæ non adhibeatur fides impoſterum] & Joan. de Imol. *num.* 3. *circa med.* ibi [Et ſi non exhibeat, poterit judex pronunciare quod ſi aliquo tempore appareat ſententia pro illo lata non valeat propter eius contumaciam: & idem Anchar in cap. *Cordi. num.* 6. *verſ. Sed hic quæritur, de appell. lib.* 6. ubi refert verba Innocentii ad eum modum, quo referuntur à Bartolo concordant Felin. *hic num.* 13. Bald. in l. *Noſtram*, *num.* 8. *verſ. Eſt modus*, C. *de teſtam.* ubi dicit valere ſententiam, in qua pronunciatur, ut ſi nunquam reperiatur bannum, ſit caſſum, & nullum, Cagnol. in d. l. 2. *num.* 49. *&* 50. C. *de edend.* Nam, ut ipſe ait, licèt judex appellationis non videatur judex competens, niſi ſibi priùs conſtito de ſententia, de qua pars conqueritur: nihilominus quando appellans fecit quidquid potuit, & omnem diligentiam adhibuit, ut haberet copiam ſententiæ, & actorum, & non potuit habere, nec appellatus vult edere, & exhibere; & ſententia, de qua conqueritur, non eſt pro appellante, ſed contra eum, ita ut non ſit veriſimile ut id diceret, niſi verum eſſet: propterea permiſſum eſt, ut iudex appellationis eo modo poſſit procedere, & pronunciare, ne appellans indebitè opprimatur, & ipſe judex appellationis tueatur juriſdictionem, ſuam ſaltem modo prædicto ſibi poſſibili.

42 Nec prædictis obſtat quod regulariter non valeat ſententia ſub conditione lata ad l. 1. §. *Biduum*, *ff. quando appellandum ſit.* Quoniam hoc vendicat ſibi locum quando ſententia profertur

Proſſ. Fagn, in 2. Decretal.

ſub conditione extrinſeca, veluti ſi navis ex Aſia venerit, vel ſimili; ſecus verò ſi fertur ſub conditione dependente à natura negocii in judicium deducti, ut declarat gloſſ. *final.* in l. *Cum Iudex*, C. *de ſent. & interloq. omn. Iudic.* Riminald. & Ripa in d. l. 2. C. *de edend.*

25 Item non obſtat quod contumacia non videatur juſta cauſa, ut quis jure ſuo privari debeat gloſſ. notabilis, quæ communiter approbatur,
26 in l. 1. §. *Hoc iudicium*, in gloſſ. *magna ff. Si quis ius dicen. non obtemp.* Bald in l. *Et in multis circa finem*, C. *de appell.* ubi allegat text. in auth. *Et qui*, C. *de bon. auct. Iud. poſſ.* & ideo audientia, quæ denegatur propter contumaciam, non in perpetuum, ſed ad tempus denegari debet, Bald in d. §. *Hoc iudicium*, quem ibi refert, &
27 ſequitur Alex. *col.* 3. Nam reſpondetur objectum procedere quando verſamur in ſimplici contumacia: ſecus verò ſi interveniat etiam contemptus, Felin. in cap. *Ad petitionem*, *col. penult.*
28 *de accuſat.* Ripa d. l. 2. *num.* 17. C. *de edend.* vel ubi in præcepto facto judici à quo de tranſmittendi actis eſſet comminata pœna, Bart. in l. *Augusto*, *num.* 2. *ff. de iure deliberan.* Ripa in d. l. 2. *num.* 17. & ibi etiam Decius, qui tribus modis ſolvit contrarium, *n.* 30. *verſ. Sed ad iſta reſpon-*
29 *deri poteſt.* Tene igitur theoricam Innocentii à Canoniſtis, & Legiſtis frequentiſſimè recepta, quam etiam probavit Sac. Congregatio Concilii exponens verba illa *cap.* 3. *ſeſſ.* 13. alioquin abſque illis (ſcilicet actis primæ inſtantiæ) cauſa appellationis huiuſmodi, prout juſtitia ſuaſerit, terminetur, Cenſuit enim conſtito de Contumacia judicis à quo, recuſantia exhibere acta, partes judicis ad quem eſſe abſolvere partem appellantem à moleſtationibus, & pronunciare acta, & ſententiam Judicis à quo ſi unquam reperiantur caſſa fore, & vana. Dummodo tamen
30 petens velit expenſas ſubminiſtrare, ut adnotavit Cardinalis Caraſa.

31 Ulterius QUÆRO, an acta appellanti edenda ſint gratis.

Breviter diſtingue, aut quæritur de perſona judicis, qui ſententiam tulit, & à quo appellatum fuit: & is quantum in ſe eſt, utique debet acta primæ inſtantiæ poſtulanti gratis exhibere, itaut nullam mercedem eo nomine capiat, ut patet in Concilio Tridentino *ſeſſ.* 13. *dicto cap.* 3. ibi (Is autem à quo appellatum fuerit intra triginta dies acta ipſa poſtulanti gratis exhibeat] Aut quæritur de perſona notarii: & is tenebitur ipſam actorum copiam exhibere appellanti congrua mercede accepta, ut *ſeſſ.* 24. *cap.* 20. *ad finem*, ibi [Porrò ipſam actorum copiam teneatur notarius congrua mercede recepta appellanti quanto citiùs, & ad minus intra menſem exhi-
32 bere. Et ita hæc decreta intellexit Sac. Congregatio, quæ tamen hoc limitavit niſi ſit Cancellarius Epiſcopi, & non notarius, quia in tali caſu nullam recipit mercedem.

33 Item Sac. Congregatio cenſuit appellatum teneri ad expenſas translationis actorum, ſi ipſe, non autem appellans, proſequi cauſam voluerit: Quod ſi poſtea appellans illis actis voluerit uti, teneri eum expenſas pro ſua portione ſubire niſi tamen aliter ſe habeat loci conſuetudo.

DE IVREIVRANDO.

Cap. Ego N.

SVMMARIVM.

1 *IVramenti forma ſeptem capitula continens ſecundum quam Papa iurant Epiſcopi.*
2 *Limina Apoſtolorum viſitare de iure tenentur Epiſcopi ſingulis annis per ſeipſos, vel per certum Nuncium, ad idque ſe iuramento adſtringunt.*
3 *Liminum viſitatio quo tempore in Eccleſia primum inſtituta fuerit.*
4 *Quibus temporibus ſit facienda, & an Epiſcopi omnes ad id iureiurando ſe obligare debeant de iure communi.*
5 *Et quid poſt Conſtitutionem Sixti V.*
6 *Impedimenta, ob quæ Epiſcopi admittuntur ad Limina per Nuncium viſitanda, an probentur iuramento. & num. 9. uſque ad num 19.*
7 *Et quæ ſunt huiuſmodi impedimenta. & num. 23. uſque ad num. 33.*
8 *Liminum viſitatio in quibus conſiſtat, & quid facere oporteat Epiſcopum, vel eius Nuncium pro illa integrè abſolvenda. & num. 61. uſque in fin.*
9 *Impedimenta an teſtibus, vel inſtrumentis probari debeant.*
10 *An ve, & quando probari poſſint iuramento.*
11 *Et an hoc pendeat ex arbitrio iudicis.*
12 *Iuramento impediti ſtandum eſt quando veriſimilis præſumptio eſt pro iurante.*
13 *Limina non viſitantium impedimenta ex Bulla Sixti V. probari debent ab Epiſcopis non iuramento, ſed legitimis probationibus tranſmittendis ad primum Cardinalem Diaconum, & hodie ad Sac. Congregationem Concilij.*
14 *Probatio per iuramentum non ſufficit, ubi Conſtitutio requirit legitimam probationem.*
15 *Nec quando fieri poteſt per Teſtes.*
16 *Probatio directa ubi fieri non poteſt, admittitur indirecta per circumſtantias.*
17 *Impedimentum adeſſe non ſufficit, niſi ob illud quis impediatur.*
18 *Nec ſatis eſt illud in genere allegare, niſi etiam exprimatur factum ex cauſa impedimenti.*
19 *Impeditus probare debet ſe non potuiſſe impedimentum removere.*
20 *Impedimenta legitima quæ ſint relinquitur arbitrio iudicis.*
21 *Liminum viſitatio ad quem finem inſtituta fuerit.*
22 *Aſſimilatur hodie Synodo Epiſcopali.*
23 *Exempla regulam non reſtringunt.*
24 *Infirmitas quando excuſet Epiſcopum à liminibus per ſe ipſum viſitandis.*
25 *Impedimentum iuſtum dicitur neceſſitas præciſa, ſeu impoſſibilitas.*
26 *Regia evocatio excuſat Epiſcopum à viſitatione Liminum.*
27 *A Liminum viſitatione ſicut à reſidentia excuſat munus, & Reipublicæ officium Epiſcopatibus adiunctum.*
28 *Item ætas gravis.*
29 *Item Hoſtilitas, & timor hoſtium.*
30 *Item incurſus latronum.*
31 *Item peſtis, dummodo non ſit levis.*
32 *Item itineris, ſeu viarum impedimentum, ſive terræ, ſive maris.*
33 *Ex prædictis impedimentis quædam excuſant à viſitione perſonali tantùm, quædam verò etiam à tranſmiſſione procuratoris.*
34 *Et hoc caſu tempus ad viſitandum dormit, & ſubducitur tempus impedimenti, eoque ceſſante tantundem temporis inſtauratur.*
35 *Impedimentum quando abſorbet omnem diligentiam prius adhibitam, tota dilatio debet inſtaurari.*
36 *Limina viſitare quibus temporum intervallis Epiſcopi teneantur.*
37 *Et à quo tempore omnibus Epiſcopis incipiant currere triennia, quadriennia, quinquennia, & decennia. & num. ſeqq.*
38 *A præpoſitio deſignat principium temporis, & terminum à quo.*
39 *Liminum viſitationis tempora quando incipiant currere Epiſcopis Italiæ.*
40 *Et quando Epiſcopis Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ, &c.*
41 *Et quando Epiſcopis Africanis.*
42 *Et quando Epiſcopis Aſiaticis.*
43 *Et quomodo hæc annorum ſpatia ſint computanda.*
Limina viſitationis tempus Epiſcopis præfixum durat uſque ad ultimum momentum diei ſupremæ, & dies termini non computatur in termino. ibid. & num. ſeq.
Imò excuſantur Epiſcopi à Cenſuris dummodo ad Vrbem perveniant in ultima die termini, licet Baſilicas non non viſitaverint, nec relationem ſtatus Eccleſiæ exhibuerint ante conſummationem eius diei. num. 45.
44 *Dies cœpta habetur, vel non habetur pro completa, prout favor aut odium ſuadet, ut habeatur, vel non habeatur.*
46 *Examen teſtium non poteſt dici extra terminum, quando teſtes intra terminum iurarunt.*
47 *Limina viſitandi tempus effluxum Prædeceſſori quomodo intelligatur excurriſſe Epiſcopo ſucceſſori.*
48 *Et quid ſi ſpatium ſit minus breve ad viſitationem perficiendam.*
49 *Ad Limina viſitanda num admittantur Epiſcopi nuper conſecrati prius quàm ad reſidentiam conferant.*
50 *Liminum viſitatio fieri debet in ultimo anno triennij, vel quadriennij, &c.*
51 *Capitulum provinciale non ſufficit celebrare in fine primi triennij, & ſtatim in principio ſecundi celebrare aliud.*
52 *Viſitatio facta ab Epiſcopo in ultimo die anni non debet repeti, nec procuratio exigi in principio anni ſequentis.*
53 *Limina viſitandi impedimentum, ut ſit legitimum quo tempore debeat contingere.*
54 *Et an obſtacula parum duratura legitimum præſtent impedimentum.*
55 *Et quid ſi incidant in anno viſitationis.*
56 *Et quid ſi Epiſcopus in fine ultimi anni de induſtria viſitationem diſtulerit. & num. ſeq.*
57 *Impedimentum ſuperveniens in ultimo momento non excuſat quando quis poſuit ſe in neceſſitate ultimi momenti diei, cum potuerit antea eſſe diligens.*
58 *Limina non viſitantes ab ingreſſu Eccleſiæ, & adminiſtratione tam ſpiritualium, quam temporalium ſunt ipſo iure ſuſpenſi.*

Nou

59 *Non tamen incidunt in has pœnas niſi tranſacta ultima die ad viſitandum præfixa.*

60 *Et poſt lapſum remanent ligati, etiamſi antea eos pœnituerit.*

61 *Liminum viſitatio tribus actibus perficitur.*

62 *Primus actus eſt viſitatio Baſilicarum SS. Petri, Pauli de Vrbe.*

63 *Quem actum Epiſcopi non tenentur probare iuramentis, aut teſtibus, vel fide Sacriſtæ, ſed ſtatur eorum aſſertioni.*

64 *Ad Limina viſitanda mandatum ſpeciale requiritur.*

65 *Et procuratores in Curia exiſtentes nunquam admittuntur etiam cum ſpeciali mandato.*

Quod ſervatur etiam cum Epiſcopis Indiarum num. 67.

66 *Sed impeditis potius dantur dilationes, vel prorogationes ad viſitandum.*

68 *Limina viſitantium ſecundus Actus eſt exhibitio debitæ obedientiæ, & ſubiectionis Romano Pontifici & num. ſeqq.*

69 *Limina Apoſtolorum ibi eſſe dicuntur, ubi eſt Papa.*

70 *Nec eſt ſecurus Epiſcopus viſitans Legatum.*

71 *Iuramentum, quod Epiſcopi præſtant Papæ in actu conſecrationis eſt ligium.*

72 *Limina viſitantium tertius actus eſt relatio Eccleſiæ tam materialis, quam formalis.*

73 *Status materialis Eccleſiæ in quibus conſiſtat.*

74 *Et in qualibet Liminum viſitatione de ſtatu materiali ſit referendum.*

75 *Status formalis Eccleſiæ in quibus verſetur.*

76 *Limina viſitantium relatio Congregationi Concilij exhibenda quid præcipuè continere debeat. & num ſeqq. uſque in finem.*

77 *Synodum provincialem, vel diœceſanam Archiepiſcopi, vel Epiſcopi non celebrantes quas pœnas incurrant.*

79 *Viſitatio Diœceſis ſaltem biennio ab Epiſcopo perficienda eſt.*

80 *Congregatio Concilij reſpondet ad dubia ab Epiſcopis limina viſitantibus propoſita, etiamſi Concilij Tridentini interpretationem non concernant.*

81 *Diſtributiones quotidianæ iubentur dari Canonicis, qui Epiſcopum limina viſitantem comitati ſunt, aut eius nomine viſitarunt.*

82 *Limina viſitare tenentur etiam Epiſcopi, Archiepiſcopi, & Patriarchæ in partibus Infidelium. & num. ſeqq. uſque in fin.*

83 *Epiſcopi Titulares, quamvis Clero, ut populo Chriſtiano careant, tamen ſunt veri Epiſcopi.*

84 *Loca ab hoſtibus capta non deſinunt eſſe Religioſa, & ſacra. & num. ſeq.*

85 *Sacramenta Eccleſiæ vera ſunt apud hoſtes.*

1 EGO N. Ponit formam juramenti ſeptem capitula continentem, ſecundum quam jurant Papæ Epiſcopi: & hoc ſit pro ſummario & diviſione.

2 Nota ex ultimo capitulo Epiſcopos teneri ſingulis annis aut per ſe ipſos, aut per certum nuncium Apoſtolorum Limina viſitare, ad idque
3 jurejurando ſe obſtringere. Quamvis autem hanc juramenti formam primus forte omnium introduxerit D. Gregorius Author huius Decretalis ad Petrum Subdiaconum: tamen inſtitutio ipſa viſitandi Apoſtolorum Limina Spiritu ſancto dictante ortum habuit in primitiva Eccleſia poſt martyrium Beatorum Petri, & Pauli, ut clare conijci poteſt ex decreto primo edito ab Anacleto; ac deinde à Zaccharia renovato, quod refertur à Gratiano in cap. *Iuxta*, 93. *diſt.* in hæc verba (Juxta Sanctorum Patrum, & Canonum inſtituta omnes Epiſcopi, qui huius Apoſtolicæ Sedis ordinationi ſubjacent, qui propinqui ſunt annuè circa idus Maij Sanctorum Principum Apoſtolorum Petri, & Pauli Liminibus præſententur omni occaſione ſe poſita] Quo verò de longinquo (ideſt extra Italiam conſtituti ſecundum primum Intellectum gloſſæ *ibi*, & Turrecr. *in princip.* juxta chirographum ſuum impleant. Qui autem huius Conſtitutionis contemptor extiterit, præterquam ſi ægritudine fuerit detentus, ſciat ſe Canonicis ſubjacere ſententiis) Hæc ibi; nam ſi Anacletus, qui ſucceſſit Clementi, & fuit Quintus in ordine Romanus Pontifex, jubet Principum Apoſtolorum Limina viſitari juxta Sanctorum Patrum, & Canonum inſtituta: Ergo neceſſe eſt fateri id ſancitum fuiſſe ilicò poſt martyrium Apoſtolorum. Verba enim illa Sanctorum Patrum, & Canonum, referri non poſſunt niſi ad Linum, Cletum, & Clementem, qui ſoli poſt Petrum præceſſerunt Anacleto, vel ad reliquos Apoſtolos, quorum aliquos non eſt ambigendum, quin viderit Anacletus, quippe qui ab ipſo Petro ordinatus Sacerdos, & inſtructus fuit, ut conſtat ex eius Epiſtula ſecunda ad univerſos Epiſcopos in Italia conſtitutos, quæ habetur *tom.* 1. *Concil. pat.* 1. *pag.* 46. *col.* ibi [Prout Dominus tribuit, & ut a Beato Petro Principe Apoſtolorum ſummus inſtructi, à quo & Presbyter ſum ordinatus) Quod quidem inſtitutum cum forte in deſuetudinem abiiſſet, poſtea renovavit Zaccharias in Synodo
4 Romæ habita *can.* 4. Quod autem hic ſancitur, ut Epiſcopi jurent ſe viſitaturos ſingulis annis, recipit declarationem paſſivam ex d. c. *Iuxta* ut procedat in Epiſcopis propinquis, ſeu in Italia exiſtentibus dumtaxat: nam in remotis, extra italiam non annuè id præſtare debent, ſed juxta chirographum ſuum, ideſt ſcripturam, vel cautionem, quam fecerunt Domino Papæ in ordinatione, ſecundum Archidiaconum, & Præpoſ.

Neque obſtat quod Abbas hic num 6. ſentiat Epiſcopo in remotis teneri quidem viſitare ad præſcriptum d. cap. *Iuxta*, ſed non adſtringi juramento, de quo loquitur textus hic, quia juramentum non extenditur cap. *penult. infr. eod.* nam reſpondetur hic non agi de extenſione ipſius juramenti; prout loquitur tex. in d. cap. *penult.* ſed de obligatione ad jurandum, qua æquè omnes adſtringuntur: non enim eſt dare rationem diverſitatis cur Epiſcopi provinciarum Italiæ teneantur ſe juramento obligare ad Limina viſitanda, & ad id non teneantur Epiſcopi in longinquis, cum omnes pariformiter arceantur ad ipſam viſitationem, licèt diverſis temporibus peragendam, ut d. c. *Iuxta*.

5 Sed hodie has omnes ambages ſuſtulit nova Conſtitutio Sixti V. quæ incipit: *Romanus Pontifex. Publicata Romæ* 13. *Kalen. Ianuarij* 1585. *in Bullario tom.* 2. *pag.* 509 in qua commemo-

tatis graviſſimis malis, & incommodis, quæ ex intermiſſa ſacrorum Liminum viſitatione anteactis temporibus obvenerunt Eccleſiæ Dei, providè ſtatuitur, ut Epiſcopi, & alii majores Eccleſiarum Prælati per univerſum terrarum orbem conſtitui in manibus primi Diaconi Cardinalis ſi præſentes in Curia fuerint, ſi verò abſentes in manibus Antiſtitis, qui ad impendendum munus conſcerationis, aut ad tradendum Pallium à Sede Apoſtolica delegabitur, jurent juxta formulam in Quinterno Cancellariæ Apoſtolicæ deſcriptum ſe Beatiſſimorum Apoſtolorum Limina præſcriptis in ea conſtitutione temporibus perſonaliter viſitaturos, aut ſi legitimè impediti fuerint per certum nuncium ad id ſpecialiter ablegandum.

6 Qua conſtitutiooe poſita de pluribus dubitari contingit.

Et primò An impedimenta, ob quæ Epiſcopi ex prædicta Conſtitutione admittuntur ad Limina per nunciũ viſitanda, juramẽto probari valeãt.

7 Secundò quæ in ſpecie ſint eiuſmodi impedimenta, & quo tempore debeant contingere, ut pro legitimis habeantur, & quomodo annorum ſpatia ad viſitandum ſint computanda.

8 Tertiò, in quibus conſiſtat hæc Liminum viſitatio, & quid facere oporteat Epiſcopum, vel eius nuncium pro illa integrè abſolvenda.

9 Qooad primum dubium impedimenta teſtibus, vel inſtrumentis probari debere affirmant multi, quos ſuppreſſo nomine refert Joan. Andr. in cap. *primo*, *n.* 1. *verſ. Quoniam dicunt*, *de dolo*, *& contumac. lib.* 6. & alii apud Menoch. *de arbitr. iudic. caſ.* 118. n. 1. quorum tamen opinio non procedit niſi quando impedimenta ſunt talia, ut veriſimiliter probari poſſint per teſtes, vel ioſtrumenta, ut declarat Jaſ. in l. 2. §. *Quod*
10 *diximus*, *num.* 2. *ff. Si quis cautionibus.* Alii verò, ut Innoc. in cap. *Ex litteris*, *in fin. de reſtitut. in integr.* & Specul. *in titul. de appellat.* §. *Nunc breviter*, *verſ. Quid ergo dixerunt impedimenta iuramento impediti poſſe probari*, *adiuncto maximè uno teſte*; quam ſententiam tuetur Socin. Jun. *conſ.* 79. n. 14. *vol.* 1. quando impeditus eſt perſona honeſta, & fide digna, & quali-
11 tas negocii videtur convenire. Alii demum dixerunt hoc totum pendere ex arbitrio judicis, qui perſonæ, loci, & facti qualitate perſpecta interdum admittet loco probationis ſemiplenam probationem, & aliquando etiam juramentum, ut cap. *ult.* §. *fin. inf. eod.* & in hoc teſident, in d. c. 1. *de dol. & contumac. lib.* 6. Hoſt. *num.* 3. Joan. Monach. & Arch. ambo. *n.* 1. *verſ. Sed qualiter* & Joan. Andr. *eod. num. verſ. Tenent prædicti*, & videtur de jure verius: nam, ut inquit Menoch. *d. caſ.* 118. *num.* 3. evenit nonnunquam, ut impedimenta occurrant in remotis regionibus, quæ nec teſtibus, nec inſtrumentis probari poſſunt judicis ergo erit prudentia de his ſtatue-
12 re. Unde Præpoſ. in cap. *Placuit*, *in fin.* poſt alios, quos citat 18. *diſtinct.* ait Epiſcopum, qui vult excuſare ſe, quare oon venerit vocatus ad Synodum, ſi eidem impedimentum contigerit, quia fuit detentus invitus, admitteodum eſſe ad probandum impedimentum per ſolum juramentum, & *n.* 3. addit: quod ſi vellet probare ſe ob infirmitatem impeditum, poſſet illud probare juramento, accedentibus conjecturis, ut quia eius facies eſſet extenuata, tanquam ſurgentis ab infirmitate. Et eſt ex mente DD. de Rota *deciſ.* 302. Incipien. *Nota quod ubi alias* 3. *de iureiurand. in antiq.* ubi poſt Archid. in d. cap. *primo*, concludunt credendum eſſe juramento impediti, quando veriſimilis præſumptio eſt pro jurante dicente ſe impeditum.

13 Verumtamen quod pertinet ad præſentem quæſtionem videtur reſpondendum impedimenta Epiſcoporum, qui admittuntur ad Limina per certum nuncium viſitanda nequaquam juramento probari poſſe: nam etſi alias ſtatutum eſſet in d. cap. *Iuxta*, 93. *diſtinct.* ut omnes Epiſcopi juxta SS. Patrum, & Canonum inſtituta tenerentur temporibus ibi expresſis, niſi ægritudine eſſent detenti, Liminibus Apoſtolorum ſe repræſentare: & poſtea in hac Decretali Sancitum eſſet, ut Epiſcopi tenereotur præſeriptia temporibus eadem Limina disiunctivè per ſe, aut per certum nuncium viſitare: tamen cum ex vi Conſtitutionis Sixti V. jam ab omnibus Epiſcopis, Archiepiſcopis, Primatibus, & Patriarchis exigatur, ut de huiuſmodi impedimento doceant per legitimas probationes per eorum nuncium tranſmittendas ad primum S. R. E. Cardinalem Diaconum, & hodie ad S. Congregationem Concilii, quæ in ipſius Cardinalis locum ſubrogata eſt ab eodem Sixto V. in Conſti-
14 tutione edita ſuper ipſius Congregationis erectione clarè conſtat de huiuſmodi impedimento aliter quam per juramentum eſſe docendum Dec. *in rubr. de probat. n.* 130. ubi per gloſſ. in l. *Cum de indebito in ver. Legitimis*, *ff. eod.* concludit non ſufficere probationem per juramentum, quando Conſtitutio, ut in caſu noſtro requirit legitimam probationem, & *col. penult. verſ. Tertio eſt caſus*, *num.* 168. concludit idem multò magis procedere, cum Conſtitutio ipſa legitimam probationem requirit per ſe, & principaliter, ut in hac ſpecie.

Et confirmatur: nam cum Epiſcopo vinculo juramenti aſtringantur ex eadem Conſtitutione Sixti V. ad eadem Limina in certis annorum curriculis per ſeipſos viſitanda, niſi eſſent legitimè impediti, fruſtra eorundem juramento ſtaretur de legitimo impedimento. Qui enim ſciens ſine legitimo impedimento nuncium tranſmittendo in perjurium incidere non veretur, utique nec timebit pejerare ſe legitimè impeditum. Quod ſi id faceret ignorans ſe legitimè impeditum eſſe, utique & eadem facilitate jurabit ſe legitimè impeditum. Unde ne dicamus hanc Conſtitutionis particulam *per ſe*, & *principaliter*, ſeriò appoſitam ocioſam eſſe, fateri cogimur Conditoris mentem fuiſſe, ut de impedimento aliter doceri oporteat, quam per juramentum.

15 Neque huic concluſioni adverſantur opiniones initio relatæ; Siquidem & illæ tunc admittunt probationem per juramentum quando de impedimento attentis omnibus circumſtantiis non poteſt commodè aliter, quam per juramentum doceri. Qui caſus in materia noſtra vix poteſt contingere, cum probationes non debeant recipi hic Romæ, ubi fortè non poſſent reperiri teſtes de impedimento conſcii, ſed in partibus ipſis, in quibus ſunt Epiſcopi impediti, qui ſuper ipſo impedimento facilè poterunt recipere atteſtationes. & in publicam formam redactas

ad

Digitized by Google

ad præſcriptum Conſtitutionis per nuncium S.
16 Congregationi Concilij exhibere. Et quamvis quædam reperiantur impedimenta, quæ in partibus per teſtes pleuè probari non poſſunt; atque ita juramento impediti ſit ſtandum: tamen quia circumſtantiæ ſaltem quæ ſimul debent concurrere cum aſſertione jurata, poſſunt per teſtes probari, ut in exemplo infirmitatis occultæ; Tunc etſi de ea non poſſit directè fides fieri per teſtes, poteſt tamen ut inquit Præpoſit. loco ſupracitato, per eoſdem teſtes probari circumſtantiæ; v. g. quod ex aſpectu, & macilentia cognoſcitur eundem morbo detineri. Aeeedere etiam poteſt judicium Medicorum, qui ex ijs, quæ videntur, vel tanguntur, ſuum poſſent proferre judicium; & ſic non videtur dari caſus, in quo impedimentum ſolo poſſit juramento probari, & non per teſtes; ſi igitur poteſt teſtibus ſaltem adminiculativè impedimentum probari, utique non erit talis probatio omittenda.

Sed urgebis: Imo de præſenti non poteſt fieri fides, niſi juramento impediti, eo quod etſi teſtes poſſint cognoſcere, & habere notitiam, ac deponere de facto: nullo tamen modo poſſunt judicare an ex en facto Epiſcopus ſit cenſendus legitimè impeditus, nec ne, cùm hoc ſolus poſſit affirmare qui ſe inde impeditum ſentit. Præſer-
17 tim quia ut Menochius aſſerit d. *caſ.* 118. *in fin.* non ſolum requiritur, ut adſit impedimentum, ſed etiam ut ob illud quis impediatur, alioquin non excuſaretur.

18 Ad reſpondetur hoc argumentum non concludere, cùm non ſufficiat impedito in genere allegare ſe impeditum, ſed requiratur, ut exprimat factum, & cauſam in ſpecie, ob quam putet ſe legitimè impeditum exiſtere, ut in materia noſtra notat Turrecremata in d. cap. *Iuxta*, 93. *diſtin.* Et in ſimili de Epiſcopo excuſante ſe cur non acceſſerit ad Synodum, notat idem Turrecrem. & Præpoſitus in cap. *Placuit*, *nu.* 2. poſt gloſ. *ibi in verb. Ratione*, 18. *diſtinct.*

Quibus accedit quod, ut dicit gloſſa in cap. *Si quis iuſto, in verb. Detentus, de elect. lib. 6.* cum hæc clauſula, *iuſto detentus impedimento*, contineat verba juris, pars ipſa non debet illis generaliter uti, ſed tenetur exprimere verba facti, ex quibus poſtea jus, hoc eſt judex elicit an illud factum juſtum inducat impedimentum. Quod ſatis patet ex cap. *Placuit*, *in fine.* Atque ita ut not. Turrecr. Præpoſ. tenetur factum ipſum, hoc eſt cauſam excuſantem exprimere, & per teſtes probare, & factum ipſum ſic probatum exhibere judici, qui judicabit an illa cauſa ſit ſufficiens.

19 Ex quibus concluditur hæc impedimenta aliter quàm juramento impediti eſſe probanda. Adde impeditum debere etiam probare ſe non potuiſſe impedimentum removere, aliàs non excuſatur c. *fin.* ubi text. *ſupra de elect.* & l. *Sed & ſi per Prætorem*, §. 1. *ff. ex quib. cauſ. maior.* l. *Quibus diebus*, ubi Bald. *ff. de condit. & demonſtr.* Dec. in cap. *In nomine Domini, in 4. notab. ſupr. de teſtib.* & cenſuit Rota apud Seraph. *deciſ.* 1206. *num.* 2. & *in recent. deciſ.* 343. *nu.* 1. *par.* 2. & hæc quoad primum dubium.

20 Quoad ſecundùm, cùm idem factum uni poſſit afferre legitimum impedimentum, quod alteri non afferret, ratione diverſitatis individuorum; difficilè admodum, quin & periculoſum videtur aliquid circa hæc generaliter affirmare; ideoque quæ ſint juſta impedimenta, tanquam indeterminatum, relinquendum videtur arbitrio judicis, l. 1. *ff. de iur. deliber.* cap. *De cauſis*, §. *Illis etiam*, *ſupr. de offic. delegat.* & in ſimili materia notat gloſſ. in d. cap. *Si quis iuſto, de elect. lib. 6. in verb. Iuſto*, ubi ait hoc eſſe judici relinquendum, quia nec numerari poſſunt. Unde ſanius eſſet ab hujuſmodi determinatione, ſeu enumeratione abſtinere: non tamen abs re erit nonnulla per modum exempli recenſere, cum exempla regulam non reſtringant, ut dicam infra *nu.* 23.

21 Itaque præmittendum eſt primò, & ſi antiquitus hæc Liminum Apoſtolorum viſitatio exigeretur in ſignum obedientiæ, reverentiæ, & ſubjectionis, ut conjici poteſt ex §. *Epiſcopi verò*, juncto cap. *Iuxta*, *immediatè ſeq.* 93. *diſt.* tamen ut patet ex *proœmio Extravagantis Sixti V.* dicta viſitatio requiritur etiam ad effectum, ut Romanus Pontifex de ſtatu Eccleſiarum certior factus, poſſit quæ ad onus ſupremi Apoſtolatus ſpectant, quoad omnes Eccleſias adimplere, & omnes Epiſcopos in partem dictæ ſolicitudinis aſſumptos Eccleſiaſticis monitis ſolidare, & inſtructiores remittere. Cui fini videntur etiam adſtipulari poſſe quæ in ſimili materia ponuntur in c. *Si*
22 *quis in metropolitana*, 63. *diſtin.* Unde colligi poteſt hanc viſitationem Liminum nunc aliqua ex parte aſſimilari Synodis Epiſcopalibus, quarum mentio habeatur in d. c. *Si quis*, & in c. *Non oportet, cum ſeq.* 15. *diſt.* in quibus quidem Synodis à Curatis exigebatur ratio curæ eiſdem commiſſæ, ut per Bothæum *de Synod. Epiſcop. par.* 2. *num.* 46. quod conjicitur etiam ex hac Decretali, ubi unuſquiſque Epiſcopus jurat per hæc verba: *Vocatus ad Synodum veniam, niſi præpeditus fuero Canonica præpeditione.* Et paulò infrà: *Apoſtolorum limina ſingulis annis, aut per me, aut per certum nuncium viſitabo, niſi eorum abſolvar licentia.* Unde infertur, ut quæ in materia accedendi ad Synodum ſcripta, reperiuntur, congruè applicari poſſint viſitationi Liminum, arg. l. *Non poſſunt, ff. de leg.* & cap. *Inter corporalia, de tranſlat. Epiſcop.*

23 Præmittendum ſecundò, & ſi text. in d. c. *Iuxta*, 93. *diſtinct.* pro juxta excuſationis cauſa non viſitandi Apoſtolorum Limina videatur admittere ſolam infirmitatem ibi: *præterquam ſi ægritudine fuerit detentus:* tamen, ut ibi not. Turrecrem. & Præpoſ. & poteſt colligi ex gloſ. *ibi*, & in d. cap. *Si quis metropolitanus*, 95. *diſtinct.* Hic caſus infirmitatis ponitur pro exemplo, quod regulam non reſtringit l. *Damni infecti ſtipulatio, ff. de damn. infect.* cap. *Ius naturale*, 1. *diſt.* cap. *Inter cæteras*, *ſupra de reſcript.* gloſſ. 1. in cap. 1. *infra ne Clerici, vel Monachi.* Ideoque non prohibet quin alia etiam juſta impedimenta admittantur. Et propterea Archidiacon. ibi poſt Joan. de Fan. exponit verbum illud, *ægritudine*, ideſt juſto impedimento.

24 Porrò Canonicæ præpeditiones, ſeu cauſæ quibus Epiſcopi excuſantur ab acceſſu ad Conventum Epiſcopalem, adeoque à perſonali ſacrorum Liminum viſitatione, infraſcriptæ inter aliàs recenſentur.

Infirmitas in primis pro ſufficienti cauſa à ſacris Canonibus in hoc ipſo caſu viſitationis

admittunt in d. cap. *Iuxta, diſt.* 93. & habetur in ſimili materia in cap. *Non oportet*, 18. *diſt.* tamen infirmitas debet eſſe gravis ad hoc, ut excuſet cap. *Si Epiſcopus*, 18. *diſt.* ibi: *excepta gravi infirmitate corporis*, gloſ. in d. c. *Placuit, in ver. Ne quis ægritudine.* Subdens ex l. 1. §. *Sed ſciendum, ff. de ædilit. edic.* levem febriculam, aut veterem quartanam non excuſare, & hoc dictum gloſſæ etiam approbat Bothæus *de Synod. in 2. parte num.* 57. arg. l. *Quaſitum, ff. de re iudicat.*

25 De impoſſibilitate præciſa dubium non eſt, quin excuſet, ut ſi quis eſſet incluſus in carcere, vel circumdatus à cuſtodibus; hæc enim excludit omnino voluntarium; ideoque etiam à peccato, ac tranſgreſſione excuſat cap. *Sacris cum materia, de his quæ vi met. cauſ.* cum impoſſibilium nulla ſit obligatio, ut not. Turrecrem. in dict. cap. *Pervenit, in fin.* & ſtatutum eſt decreto Contilij Meldenſis, *cap. 23. to. 3. Concil. par. 1. ſect. 2. pag. 550. col. 1.* in hæc verba (Ut ſi quilibet Epiſcopus ad Synodum vocatus quacunque occaſione venire diſtulerit, niſi evidens impoſſibilitas præpedierit, ſalva cenſura ex hoc Patrum authoritate decreta, ceſſet ab officio, donec ſatisfaciat fratribus. Facit text. in cap. *unic. verſ. Seu iuſta, & rationabilis corporis neceßitas de Cler. non reſid. lib. 6.* & in cap. 1. *verſ. Aut aliqua eum gravis neceßitas detinuerit*, 5. *qu.* 3. & in cap. *Placuit*, ibi: *neque alia graviori neceßitate*, 18. *diſt.* in l. *Sed & Si quis*, §. *Illud, ff. ſi quis caut.* & in l. *Succurritur, ff. ex quib. cauſ. maior.*

26 De regia evocatione eſt textus in cap. *Si Epiſcopus*, *diſt.* 18. ibi: *aut præceptione Regia.* Ad idem text. in cap. *Cum parati.* in illis verbis: *quod in legatione Regis eſſes, & Deo non potuiſſes ad vocationem prædicti Cardinalis accedere*, de appell. & tradit gloſ. in cap. 1. *in verb. Aliena* 5. *quæſt.* 3. Verum gloſ. in d. cap. *Si Epiſcopus*, hanc cauſam reſtringit ad Epiſcopum tenentem feudum, quod etiam ſentit gloſ. in d. cap. *Cum parati, in verb. In legatione Regis*, dum ait Epiſcopum teneri obtemperare mandato Regis, ſi ab ipſo teneat Regalia, alias non teneri, cap. *Quo auſu, 23. quæſt. ult.* cum alijs ibi per gloſ. alleg. Deinde hujuſmodi cauſa reſtringitur per utranque gloſ. in loco citato, ut non procedat quando Epiſcopus eſt vocatus à Papa, ut contingit hoc caſu, in quo Epiſcopi per hanc Conſtitutionem Sixti vocantur ad Limina viſitanda; tunc enim vocatio Principis ſæcularis non excuſat: & ſequitur Præpoſit. in d. cap. *Si Epiſcopus.* De hoc artic. ſcripſi plenius in cap. *Qualiter, infra de Cler. non reſid.*

27 Munus item, & Reipublicæ officium Epiſcopatibus adjunctum, veluti cum Epiſcopi electores occupantur in electione Imperatoris, juxta c. *Venerabilem, de elect.* vel cum Epiſcopi actu interſunt Conventibus, Dietis, vel Aſſembleis, quibus Eccleſiaſtici intereſſe ſolent, juſtam præbet excuſationem à viſitatione Liminum, ſicuti præbet à reſidentia ex decreto Concil. Trident. *cap. 1. verſ. Niſi cum abſentia, ſeſſ.* 23.

28 Ætas etiam affert legitimum impedimentum ab hac viſitatione, ſicuti ab acceſſu ad Synodum cap. *Placuit*, 18. *diſtin.* gloſ. in d. cap. 1. *in verb. Aliena.* 5. *quæſt.* 3. ubi ait, illum Canonem tria excipere impedimenra, ætatem, ægritudinem, & graviorem neceſſitatem. Quod tamen videtur intelligendum, dummodo ætas ſit admodum gravis, arg. cap. *Niſi cùm pridem.* §. *Alia verò cauſa. ſupr. de renunciat.* In quo Sac. Congregationis arbitrium maximè verſatur perſpecta Eccleſiarum diſtantia, perſonarum, ac temporum qualitate, atque alijs facti circumſtantijs, arg. cap. *Quoniam frequenter*, §. *Quod ſi forſan, ſupr. ut lit. non conteſt.* & ibi not. Joann. Andr. *num.* 6. *in verb. Senes*, & Felin. *ſub num.* 4. *col.* 7. *verſ. Ad tertiam quæſtionem.* Bald. *in Margarita in verb. Senes*, & alij apud Menoch. *de arbitr. Iudic. lib. 1. centur. 1. caſ. 59. num.* 3.

29 Hoſtilitas item excuſat, arg. c. *Ex tranſmiſſa,*
de præſcript. Bald. *conſil.* 274. *Factum tale eſt,*
lib. 1. ſeu timor hoſtium gloſ. *fin.* in d. cap. *Per-*
venit, in fin. 18. diſtin. per text. in cap. *Ex parte,*
30 *il primò, de appellat.* Incurſus latronum, l. *Sci-*
re, etiam oportet, §. *Sufficit, in verb. Incurſu la-*
31 *tronum, ff. de excuſat. Tutor.* Peſtis quoque affert
legitimum impedimentum, dum tamen non ſit
levis, Præpoſ. in d. cap. *Pervenit in fin.* 18. *diſtin.*
quem refert, & ſequitur Bothæus *ubi ſupra num.*
58.

32 Itineris, ſeu vitæ impedimentum ſolet pro legitimo admitti, arg. d. cap. *Ex parte*, l. *Si quis*, §. *Quod diffinimus, ff. Si quis cautio*, l. *Scire etiam oportet*, §. *Sufficit, ff. de excuſat. Tutor.* Et hoc ſive ſit impedimentum itineris terræ, ſive maris, puta ſi viæ eſſent obſtructæ à graſſatoribus, vel piratis, adeo ut acceſſus ad Urbem non pateret abſque evidenti vitæ periculo, ut patet ex *cap. 2. ſeſſ.* 24. Concil. Trident. verſ. *Exceptis ijs*, quibus cum imminenti periculo transfretandum eſſet. Huic enim legi naturali cædit lex poſitiva, Turrecrem. in d. cap. *Pervenit, num.* 3.

33 Porrò ex his impedimentis, ut innuit Joan. de Jan. & Præpoſ. poſt eum in cap. *Iuxta, ad fin.* 93. *diſtinct.* quædam excuſant Antiſtites à viſitatione perſonali tantùm, non autem à viſitatione per certum nuncium, veluti ægritudo, decrepitas, munus Epiſcopatus adjunctum, & alia id genus, quæ tangunt perſonam ipſius Epiſcopi. Quædam verò excuſant etiam à tranſmiſſione procuratoris, ut peſtis, viarum obſeſſio, hoſtilitas, & conſimilia, dummodo tamen talia ſint, quæ impediant acceſſum Diœceſanorum ad Urbem: Si enim Epiſcopus non careat Clero, cæteri Sacerdotes non admittuntur ad Limina viſitanda pro non ſuo Epiſcopo, quia in Conſtitutione hac Sixti V. Sancitur, ut Epiſcopi legitimè impediti viſitare debeant per certum nuncium ex gremio ſuorum Capitulorum, aut in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutum, ſeu aliàs perſonatum habentem, & in eorum defectum, Diœceſanum Sacerdotem: At ſi clero careant, omnino per aliquem alium presbyterum ſæcularem, vel regularem ſpectatæ probitatis, & Religionis, de Statu Eccleſiæ plenè inſtructum.

34 Quotieſcunque autem impedimentum eſt tale, ut excuſet Epiſcopum etiam à tranſmiſſione procurationis, tempus ad viſitandum non currit, ſed dormit, & ſubducitur tempus impedimenti, ita ut eo ceſſante reſtauretur tantundem temporis Epiſcopo ad viſitandum quantum abſorbuit impedimentum, juxta theoricam Baldi in l. *Quod tempore*, *n. 1. & 2. C. de reſtit. milit.*

35 Quando enim impedimentum abſorbet omnem diligentiam adhibitum per prius, tota dilatio

debet

debet inſtaurari, ut idem Bald. ait in l. *Si ita ſtipulari, num. 2. ff. de verb. obligat.* & fit computatio temporum, cumulando tempus lapſum ante impedimentum, & poſt Roman. *conſ. 443. Quoad primum in principio.* Licet hoc caſu ſi impedimentum abſumpſerit notabili anni partem, eo ceſſante, tutius ſit petere prorogationem ad viſitandum, antequam triennium, vel quadriennium labatur, ſi ſpatium videatur nimis anguſtum.

36 Cæterùm quia in hac materia omnia ferè certam interpretationem habuerunt ex obſervantia, & ſtylo Sacræ Congregationis Concilij, cui univerſum hoc negocium excipiendi Præſules Limina viſitantes, eorumque poſtulata audiendi impoſitum eſt à Sixto V. in locum primi Cardinalis Disconi, ut in Bulla inſtitutionis ejuſdem S. Congregationis.

Supponendum eſt primò ex præfata Sixti V. Conſtitutione de viſitandis Liminibus Epiſcopos & alios majores Antiſtites Italos, & Italicis inſulis, & provincijs adjacentibus teneri hoc munus obire tertio quoque anno Germanos verò, Gallos, & Hiſpanos, & cæteros, qui in Europa ſunt citra mare Germanicum, & Balticum, quarto anno: remotiores verò, qui intra fines Europa ſunt, & Africanos quinto anno: Aſiaticos demum, & qui extra Aſiam ſunt ex omnibus mundi partibus decimo quoque anno, ut fuſiùs exprimitur in eadem Conſtitutione.

37 Hæc autem annorum ſpatia tam Epiſcopis Italiæ, quàm cæteris omnibus Chriſtiani ordinis incipiunt currere æqualiter à die publicationis ejuſdem Conſtitutionis, hoc eſt à die vigeſima Decembris anni 1585. Quod quidem quoad Epiſcopos & Archiepiſcopos, qui tempore publicationis præfatæ jam conſecrati erant, vel Pallium ſuſceperant, aut ad aliam Eccleſiam jam erant translati, eſt manifeſtum, quia ſic expreſsè cavetur in ipſa Conſtitutione, §. *Hi verò ex ſupradictis.* Quoad alios autem quamvis Conſtitutio in §. *Hæc autem annorum ſpatia*, ſtatuerit, ut ſpatia hujuſmodi tempore ſuſcepti muneris, conſecrationis, vel Pallij traditionis, aut translationis ad aliam Eccleſiam incipiant: tamen hæc verba non ita ſunt accipienda, ut initium computationis triennij, vel quadriennij, &c. ſumi debeat à die conſecrationis, ſuſceptionis, vel translationis hujuſmodi; ſed hunc habent ſenſum, ut eo ipſo quod quis eſt conſecratus, &c. incipiat ſibi currere obligatio viſitandi Limina, non autem, ut ſpatia ſupradicta ab
38 eo tempore computari debeant. Et propterea in Bulla videtùr ſtudiosè omiſſa præpoſitio, *A*, quæ deſignat principium temporis, & terminum *à quo.* Clem. *Sicut*: & ibi Cardin. *n. 3. de appell.* Felin. in hoc cap. *Ego N. in princ.* & fuit dictum ſimpliciter, tempore, &c. Et hanc interpretationem ſemper habuerunt ea verba in S. Congregatione Concilij.

39 Itaque Epiſcopis Italis cœpit currere primum triennium à die vigeſima Decembris anni 1585. qua Conſtitutio Sixti V. fuit publicata, & expiravit anno 1588. Similiter die vigeſima Decembris, à qua die itidem incœpit ſecundum triennium, & duravit uſque ad diem vigeſimam Decembris anni 1591. & ita ex inde de triennio in triennium; unde hoc præſenti anno 1636. à vigeſima die Decembris incipiet currere decimumoctavum triennium æqualiter univerſis Epiſcopis Italiæ, & Inſularum adjacentium, & expirabit anno 1639. eadem die vigeſima Decembris, nimirum qui à die publicationis Bullæ uſque ad finem prædicti anni 1639. effluxi erunt anni 54. qui conſtituunt prædicta triennia decem & octo, & ſucceſſivè anno 1642. pariter menſe Decembris expirabit decimumnonum triennium anno 1645. expirabit vigeſimum, & ita in futurum perpetuis temporibus.

40 Similiter Epiſcopis Germanis, Gallis, Hiſpanis, &c. incœpit currere quadriennium primum ab ipſa die publicationis Bullæ, & duravit uſque ad diem vigeſimam Decembris anni 1589. Et hac ipſa die incœpit quadriennium ſecundum, & finivit anno 1593. in ipſa die vigeſima Decembris. Atque ita anno 1637. proximè futuro incipiet illis currere decimumquartum quadriennium duraturum uſque ad diem vigeſimam Decembria anni 1641. quia ab anno 1585. quo Bulla fuit publicata uſque ad finem prædicti anni 1641. intercedunt anni 56. qui conſtituunt quatuordecim quadriennia. Quocirca Europei, qui per totam diem vigeſimam Decembris ejuſdem anni 1641. Limina non viſitarent pro decimoquarto quadriennio, inciderent utique in
41 pœnas à Conſtitutione inflictas. Eodem modo pro Africanis primum quinquennium ſumpſit initium à die 20. Decembris 1585. publicationis Bullæ, & exivit anno 1590. in ipſa die 20. Decembris, & inde incœpit quinquennium ſecundum, & exivit anno 1595. itidem menſe Decembris, adeo ut anno præterito 1635. incœperit illis undecimum quinquennium, quod deſinet anno 1640. & ſic deinceps de quinquennio
42 in quinquennium. Sed & Aſiaticis à publicatione Conſtitutionis effluxit primum decennium anno 1595. die 20. Decembris; ſecundum anno 1605. eadem die. Unde cùm præterito anno 1635. à die 20. Decembris incœperit illis currere ſextum decennium obſtricti erunt omnes æqualiter Limina viſitare pro tota die 20. Decembris anni 1645. & ſic in perpetuum ab uno aliud decennium.

43 Hæc autem computatio fieri debet ab ipſa die publicationis Bullæ excluſivè; & ſic in fine cujuſque triennij, vel quadriennij integra dies vigeſima Decembris cedit commodo Epiſcoporum, adeo ut tempus ad viſitandum præfixum duret uſque ad ultimum momentum ejus diei. Ita enim ſtatuitur pro regula, ut dies termini non computetur in termino, l. 1. *ff. Si quis cautionibus*, cap. *primò.* cum concordant. de quibus ibi per gloſ. *in verb. Proponitur, de reſtitut. ſpoliat. num. 6.* gloſſ. fin. in cap. *Super eo, infra de appellat.* Socin. *regul.* 16. latè Tiraquell. *de retract. lignag. §. 1. in gl. 2.*

Neque obſtat quod annus ubi incipit ibi deſinat, & reſolvatur, ut inquit Bald. *conſ.* 458. *nu. 4. in fin. vol. 1.* gloſ. & DD. in l. *Ita vulneratus, §. Æſtimatio, ff. ad l. Aquiliam.* Et quod cum anni naturalis conficiatur diebus 265. & horis ferè ſex, gloſ. in c. *Quadrageſima in verb. Dies, de conſecr. diſt. 45.* gloſ. in Clem. 1. §. *Licet igitur, de reliq. & venerat. Sanctor.* Idcircò triennia, vel quadriennia viſitationi præfixa ſimiliter deſinere debeant eodem momento, quo incœperunt.

Id

Id, inquam, non obſtat, quia cùm ſpatia hujuſ-
modi, ut diximus, incipiant à die publicationis
excluſivè, utique facta computatione à primo
momento diei vigeſimæ primæ Decembris, tri-
ennium, &c. conſummabitur, inde ad tres annos
in ultimo momento diei vigeſimæ Decembris, in
quo momento pertinget ad punctum ſui princi-
pij, & ſic deſinet ubi incœpit.

44 Præterea quamvis maxima ſit inter DD. al-
tercatio, an, & quando tempus currat de mo-
mento ad momentum, & ultima dies anni cœ-
pta habeatur pro completa, ut apud Tiraquell.
d. gloſ. 11. *num.* 17. & apud Juriſtas in l. 1. *ff. de
manumiſſis*: & Canoniſtas in c. *Cum in cunctis,
de election.* tamen frequentius recepta eſt opinio
gloſſæ in l. 3. §. *Minorum, in verb. Momentum,
ff. de minor.* ut diſtinguendum ſit an in materia,
de qua agitur, verſetur favor, vel odium, ut
dies cœpta impleta, vel non impleta habeatur,
prout ſavor ſuadet haberi, vel non haberi. Quam
gloſſæ opinionem ſequuntur ibi Bart. & Alberic.
qui teſtatur in hac quæſtione ſemper ſolere ad
eam gloſſam recurri, & explicat dilucidè diem
cœptam non haberi pro completa, ubi eſt favor,
ut tempus duret; & haberi ubi eſt favor, ut tem-
pus finiatur. Idem tradit gloſ. in cap. *Cum in
cunctis. in verb. Exegerit. de elect.* & Abb. *nu.* 6.
teſtatur eam gloſſam communiter approbari: &
de communi teſtatur etiam Tiraquell. *ubi suprà
nu.* 44. At certum eſt hoc caſu verſari favorem,
ut tempus viſitationi præfixum duret uſque ad
ultimum momentum diei ſupremæ, ut ſic Epi-
ſcopi ſint immunes à cenſuris, & pœnis Bullæ.
Ergo ultima dies cœpta non debet haberi pro
completa: nam, ut inquit Angel. *conſ.* 404. *col.
fin. verſ. Non obſtat Decretalis, ex benignitate,*
& ad excludendam contumaciam totus dies ter-
mini cadit in terminum, maximè quia Sedis
Apoſtolicæ nihil intereſt an Epiſcopi viſitent Li-
mina in ipſa die 20. Decembris, an verò poſtri-
die; & de punctis horarum lex non curat, ut Bald.
ait in d. c. *Cum in cunctis, n.* 3. *de elect.* Tam
parva enim horarum momenta non ſatis digna
videri poſſunt animadverſione Legislatorum
Cujac. *libr.* 3. *Comment. Iuris civilis cap.* 12.
col. 2. Ad hoc l. 1. *ff. Si quis cautionibus*, ubi in
numero dierum, intra quos abſentes, debent ſe
judicio ſiſtere, dies termini non computatur, &
ſubnectitur ratio, quia talis dinumeratio neutri
litigatorum oneroſa eſt. Et ita uſu receptum
45 eſt. Quinimò Sac. Congregatio conſuevit beni-
gnè excuſare à cenſuris Antiſtites venientes ad
Limina, dummodo ad Curiam perveniant per
totam diem vigeſimam Decembris ultimi anni,
in quo cadit viſitatio, licèt Baſilicas Beatorum
Apoſtolorum actu non viſitaverint, nec relatio-
nem Status Eccleſiæ exhibuerint ante conſum-
mationem ejus diei, eo quod negocium viſita-
tionis videatur inchoatum per acceſſum ad Ur-
bem arg. cap. *In cauſis, de elect.* & eorum quæ
in materia viſitationis inchoatæ tradit Federic.
46 de Sen. *conſ.* 145. *Ioannes Epiſcopus num.* 3. *in
fine*, exemplo etiam examinis teſtium, quod non
poteſt dici extra terminum, quando teſtes intra
terminum jurarunt. Seraphin. *deciſ.* 857. *nu.* 21.
Cum præſertim hoc ipſum ſuadere videantur
verba Conſtitutionis, quæ tantùm exigunt, ut
Antiſtea tertiò, quarto, quintò, & decimo quo-
que anno inter ſuſcipiant, & Deo concedente
perficiant.

47 Supponendum eſt ſecundò ex præſcripto hu-
jus Conſtitutionis Sixti V. §. *Ad hoc autem. verſ.
Quæ ne longius differantur, &c.* tempus qualecun-
que excurſum alicui ex Epiſcopis, qui ſive morte
præventus, ſive alia quacunque de cauſa ob non
finitum tempus ei præſcriptum Limina non viſi-
taverit, ita intelligi effluxiſſe, & excurſiſſe illius
ſucceſſori, ut termino ipſo juxta Prædeceſſoris
ſui jus jurandum completo, debitam viſitatio-
nem conficere teneatur. Quæ verba non eum
habent ſenſum, ut Epiſcopus ſucceſſor teneatur
viſitare pro omnibus triennijs, vel quadriennijs,
&c. pro quibus ejus prædeceſſor non viſitavit:
alioquin ſequeretur, ut ſi Epiſcopus prædeceſſor
nunquam Limina viſitaſſet, & diu Eccleſiam obti-
nuiſſet, & ſucceſſor teneretur octies, aut decies
uno anno viſitare, ac de Eccleſiæ ſtatu rationem
reddere pro octo, aut decem triennijs, quibus
anteceſſor Prætermiſit viſitationem. Quod non
eſt dicendum; ſed illa verba ita ſunt accipienda,
ut Epiſcopus nuper conſecratus ſi eo triennio,
vel quadriennio, quod eo tempore currit, ejus
Prædeceſſor non viſitaverit, teneatur ipſe viſi-
tationem perficere; exempli gratia Epiſcopus
Italiæ conſecratus eſt die prima Maij hujus præ-
ſentis anni 1636. in quo currit tertius annus de-
cimi ſeptimi triennij ſecundum ea, quæ dicta
ſunt ſuprà *num.* 39. *verſ. Itaque Epiſcopus Italiæ,*
ſi ejus Prædeceſſor pro hoc triennio decimo-
ſeptimo viſitaverit, Epiſcopus ipſe habebit ſpa-
tium ad viſitandum pro 18. triennio uſque ad
diem 20. Decembris anni 1639. Atque ita diſ-
ferre poterit viſitationem ſpatio annorum trium,
atque octo fere menſium à die prima Maij ſuæ
conſecrationis. Sin autem idem Prædeceſſor
non viſitaverit pro eodem triennio decimo ſepti-
mo nunc currente, tenebitur ſucceſſor viſitatio-
nem abſolvere hoc ipſo anno 1636. ante exactam
diem 20. Decembris proximè futuri, & ſic à die
prima Maij Conſecrationis ſuæ non habebit ſpa-
tium ad viſitandum niſi ſeptem menſium, ac vi-
ginti dierum: & in hunc ſenſum intelligi debent
ſibi excurriſſe tempus Prædeceſſori effluxum.
48 Quod ſi hoc ſpatium nimis breve Epiſcopo vi-
deatur ad viſitationem perficiendam, & confi-
ciendam relationem Status Eccleſiæ, poterit im-
petrare à S. Congregatione prorogationem ad
49 hoc munus ob eundem: & in caſibus in quibus
Epiſcopi conſecrantur in Curia paulò ante fi-
nem triennij puta menſe Octobris, vel Novem-
bris, quia non ſubeſt tempus adeundi Eccleſiam,
conficiendi ſtatus Eccleſiæ relationem, & redeun-
di ad Urbem ad Limina viſitanda ante exactam
diem 20. Decembris immediatè ſequentis ex
gratia admitti ſolent ad viſitationem priùs quam
abſcedant à Curia, exhibita aliquali Eccleſiæ re-
latione, puta illa, quæ facta fuit in Conſiſtorio,
eiſque dantur litteræ teſtimoniales peractæ vi-
ſitationis, cùm eo tamen, ut cum ad reſidentiam
ſe contulerint, & diœceſim viſitaverint, infra
ſex menſes, vel aliud tempus eiſdem præſcriben-
dum uberiorem relationem tranſmittant ad Sac.
Congregationem.

50 Supponendum eſt tertiò, Epiſcopos non de-
bere infra tempora ſuperiùs expreſſa quando-
cunque viſitare, ſed tantùm in ultimo anno trien-
nij,

nij, &c. idque ſatis aperte judicant verba Con-
ſtitutionis, quæ non præcipiunt ſimpliciter viſi-
tationem infra illa annorum curricula, ſed ju-
bent ut Epiſcopi Italiæ tertiò, Germaniæ quar-
tò, Africæ quintò, Aſiæ decimo quoque anno
iter ſuſcipiant, & perficiant. Licèt cum Epiſco-
pis ultra montes, ac præſertim Indiarum ob in-
gentem locorum diſtantiam benigniùs agi con-
ſueverit; alioquin ſi liceret infra dicta temporum
intervalla viſitare quandoque ſequerentur duo
inconvenientia. Primum, quia Epiſcopus Italiæ
ſi exempli gratia viſitaret initio anni 1637. pro-
ximè futuri, qui erit annus primus decimi octa-
vi triennij à publicatione Bullæ poſſet differre
aliam ſequentem viſitationem uſque ad diem 20.
Decembris anni 1642. quo tempore abſolve-
tur decimum nonum triennium. Atque ita ab
una viſitatione ad aliam intercederet ſpatium
ſex annorum, quod eſt contra mentem, & verba
Conſtitutionis, quæ vult, & tertio quoque anno
51 fiat viſitatio. Ita in ſimili cum in cap. *In ſingu-
lis de ſtat. Monachor.* ſtatutum ſit, ut Capitula
provincialia Religioſorum fiant de triennio in
triennium, Joan. Andr. *ib. in princip.* dicit (non
ſufficere in fine primi triennij facere unum Ca-
pitulum provinciale, & ſtatim in principio ſe-
cundi triennij facere unum aliud, quia id potiùs
eſſet facere Capitula de ſexto in ſextum annum,
quàm de triennio in triennium, & multò tem-
pore poſſet ſic tardari Ordinis reformatio; & ſic
etiam interpretata eſt conſuetudo) Hæc Joann.
Andr. quem ibi totidem verbis ſequuntur Anto-
nius de Butr. *num.* 4. Cardin. *num.* 3. Anchar. &
52 Abb. & Joan. de Anan. *num.* 1. *in* 1. *notab.* Simi-
lem quæſtionem proponit Collectar. in cap. *Pro-
curationes nu.* 13. *infra de cenſ.* de Epiſcopo qui
in ultima die anni viſitavit Eccleſiam, & in ſe-
quenti, ſeu tunc incipienti. Et reſolvit Epiſco-
pum non debere hoc facere, etiamſi per annum
integrum eſſet abfuturus, quia hæc non eſt ju-
ſta cauſa gravandi illam Eccleſiam; ſed & tunc
unica videretur viſitatio, & continuata, ut c. *Cum
venerabilis, de cenſ.* & cap. *Viſitandi,* 18. *quæſt.* 2.
Alterum inconveniens eſt, quia ſi Epiſcopus Ita-
liæ viſitaret, verbi gratia die prima Decembris
hujus præſentis anni 1636. qui eſt annus ultimus
decimi ſeptimi triennij à Bullæ publicatione,
ſi admitteretur ad viſitationem primo anno ſe-
quentis triennij decimi octavi, poſſet viſitare
iterum hoc ipſo anno die vigeſima prima ejuſdem
menſis decembris, in qua incipiet decimum octa-
vum triennium; & ſic infra dies unum, & vigin-
ti. Quod ſimiliter eſſet tam contra verba, quàm
contra mentem prædictæ Conſtitutionis, quæ
vult, ut Epiſcopi Italiæ tertio quoque anno red-
dant rationem Epiſcopalis adminiſtrationis, &
contra præallegatam doctrinam Joann. Andr. &
aliorum in dicto cap. *In ſingulis, de ſtat. Monach.* &
Collectar. *loc. citat.* Itaque Epiſcopi præſertim
Italiæ non conſueverunt in primo anno triennij
ad viſitationem admitti; in ſecundo autem anno
non niſi raro, & ex aliqua rationabili cauſa, & ita
cenſuit ſacra Congregatio ſuper reſidentia Epi-
ſcoporum, ut dixi in cap. *Qualiter, num.* 42. & 47.
infra de Cleric. non reſiden.

53 His ita Conſtitutis, cùm de impedimentis fusè
ſuperiùs actum fuerit, conſiderandum eſt ante
omnia, quo tempore impedimentum cuique
Epiſcopo contingat, & quandiù veriſimiliter ſit
duraturum: nam ſi Epiſcopus inciderit in febrim
primo anno currentis triennij, vel quadrien-
nij, &c. hæc non eſſet juſta cauſa mittendi nun-
cium ad viſitationem peragendum, quia eo an-
no non tenetur, nec debet viſitare, & veriſimile
eſt, ut ante ultimum annum triennij, vel qua-
driennij ceſſet impedimentum infirmitatis, at-
que ita Epiſcopis poſſet per ſeipſum præſcripto
tempore Limina viſitare. Quod ſi impedimen-
tum inciderit in ultimo anno, quamvis tunc ſit
juſta cauſa abligandi procuratorem, tamen ſi im-
pedimentum incideret initio illius anni, quo te-
netur viſitare, & eſſet ejuſmodi, ut veriſimiliter
duraturum non eſſet ultra paucos aliquot dies:
certè Epiſcopus non ſatisfaceret conſcientiæ
ſuæ, qui hujus impedimenti prætextu abſtineret à
54 perſonali viſitatione: requiritur enim ad hoc ut
impedimentum ſit diuturnum, ut ait gloſ. in cap. 1.
in verb. Legatum, 5. *quæſt.* 3. Joan. de Imol. *con-
ſil.* 86. *num.* 9. *verſ. Circa quintum*, aliàs vix da-
retur caſus, ut Antiſtites tenerentur per ſeipſos
viſitare, quia raro accidit, ut integri anni ſpa-
tio quis non reperiatur aliquandiù impeditus.
Unde impedimenta procellæ maris impetus flu-
minum, tranſitos piratarum, levis podagræ, ſeu
alterius morbi, vel obſtaculi parum duraturi pro
55 legitimis habenda non eſſent etiamſi inciderent
in anno viſitationis; dummodo tamen non inci-
derent circa finem anni, adeo ut ceſſante poſtea
impedimento, probabiliter non ſupereſſet con-
gruum ſpatium perſonaliter accedendi ad Ur-
56 bem, & Epiſcopus de induſtria in illud tempus
acceſſum non diſtuliſſet: nam hoc caſu ſecun-
57 dum Geminian. *conſ.* 91. *in fin. num.* 12. *verſ. Se-
cundo etiam.* Si quis ponat ſe in neceſſitate, vel
negligentia ultimi momenti diei, cum potuerit
ante eſſe diligens, quamvis ſuperveniat impedi-
mentum in ultimo momento, non excuſatur;
quia imputandum eſt ei, qui ſe taliter arctavit, al-
legat Speculator. *in tit. de dilat.* §. *Dilationem, verſ.
Pone Iudex.* & gloſ. in dicto cap. *Cupientes, in ver.
Comparere. de elect. lib.* 6. In quibus tamen omni-
bus plurimum exuberat arbitrium, & æquitas ſa-
cræ Congregationis.

58 Ceſſantibus ergo ſupradictis impedimentis,
ac ſi quæ ſunt his ſimilia, Epiſcopi tenentur ipſi
per ſe juxta intervalla temporum ſuperiùs rela-
ta munus viſitationis conficere; alioquin ab in-
greſſu Eccleſiæ, ac etiam ab adminiſtratione
tam ſpiritualium, quàm temporalium, nec non
à perceptione fructuum ſuarum Eccleſiarum à
Capitulis earum interim liberè exigendorum, &
in opus fabricæ, ſeu ornamentorum Eccleſiæ
emptionem, prout major exegerit neceſſitas,
inſumendorum, ipſo facto tandiù ſunt ſuſpenſi,
donec à contumaciæ reſipiſcentes relaxationem
ſuſpenſionis à Sede Apoſtolica meruerint obti-
nere, ut patet in Bulla in §. *Si verò quod abſit*;
59 Non tamen incidunt in has pœnas niſi tranſacta
ultima die termini ad viſitandum præfixi, etiamſi
tantùm temporis affluxerit, ut certum ſit, eos
ante præfinitum tempus viſitare non poſſe, ut
optimè probat textus in c. *Commiſſa, in princ.
de elect. lib.* 6. & per illum text. in ſimili caſu
tradunt in cap. *fin. ne Clerici, vel Monachi.* Butr.
num. 8. *in* 3. *quæſt.* Cardin. *nu.* 6. *in* 8. *quæſt.* An-
char. *num.* 6. *in fin.* expectandus eſt enim totiùs
tem-

remporis lapſus quaſi in diem tota obligatio ſit
collata l. *In illa*, *ff. de verb. oblig.* l. *Ita ſtipulatus*,
60 & l. *Inſulam*, *ff. ſi quis caution.* Lapſa tamen ulri-
ma die termini, remanebunt ligati conſtitutio-
ne, etiamſi ante lapſum eos pœnituerit, quia
imputandum eſt eis quod ſe arctaverunt, arg. l. 2.
§. *Si quis tamen*, *ff. Si quis caution.* cap. *Conſu-
luit*, §. 1. *ſupra de offic. deleg.* cum ſuis concor-
dan. & not. Hoſt. in d. cap. *fin. nu.* 1. *in verb. Re-
dierint ne Cler. vel Monachi* poſt Goffred. Vincent.
& Abb. Antiq. ibi *num.* 3. Butr. Cardin. & An-
char. *ſupracitat.*

61 Porrò ejuſmodi munus viſitationis Liminum
in tribus actibus potiſſimum conſiſtit, videlicet
in materiali ſacrorum Liminum viſitatione, in
exhibitione debitæ obedientiæ, ac reverentiæ
Romano Pontifici, & in relatione Status Eccle-
ſiæ. Quos tres actus complectitur Bulla in §. *Quo-
circa*: & eorumdem meminit Sac. Congregatio
Concilij in litteris patentibus, quas tribuere
ſolet Epiſcopis poſt peractam viſitationem hac,
vel conſimili formula, videlicet Nos, &c. S.R.E.
Presbyter Cardinalis, &c. Fidem facimus, &
atteſtamur Reverendiſſimum in Chriſto Patrem
Epiſcopum, &c. Conſtitutioni ſel. rec. Sixti V.
&c. cumulatè ſatisfeciſſe; nam & ſacras Beato-
rum Petri, & Pauli Baſilicas humiliter, & devotè
præſens veneratus eſt; & Sanctiſſimi D. N. pedi-
bus provolutus Sanctitati Suæ, & Sac. Congre-
gationi, &c. ore, ſcriptoque retulit de ſtatu Ec-
cleſiæ ſuæ, &c.

62 Itaque primus actus perficitur ab Epiſcopis
adeundo Baſilicas SS. Petri, & Pauli de Urbe,
ibique humiliter venerando Beatorum Apoſto-
lorum corpora. Nam & ſi obligatio quam ha-
bent Epiſcopi de viſitandis Liminibus Apoſtolo-
rum ex forma juramenti poſita in hac Decretali
non intelligatur de Eccleſijs SS. Petri, & Pauli
ſituatis in Urbe, ſed de Curia Romana, ut dicit
hic Joan. de Anan. *num.* 9. nec de Apoſtolis mor-
tuis, ſed de Papa, ut per Joan. Andr. in verb. A-
poſtolorum, & dicemus infra *num.* 68. *verſ. Secun-
dus actus*, tamen obligatio hæc viſitandi præ-
dictas Baſilicas deducitur ex alijs Canonum, &
Sanctorum Patrum decretis, & præcipuè ex di-
cto cap. *Iuxta*, 93. *diſtin.* ex Leonis *Epiſtola* 4. ex
Polycarp. *lib.* 4. *tit.* 25. ex Aniceto *lib.* 6. *cap.* 164.
ex hac Sixti V. Conſtitutione, & ex diuturna
obſervantia, ut propterea non bene Anaſtaſ.
Germon. Archiepiſcopus Tarantaſiæ excludat
à viſitatione Liminum hunc actum venerationis
Baſilicarum in ſuo tractat. de *Indult. Cardin. ad fin.*

63 Quem quidem actum Epiſcopi non tenentur
probare juramento, aut teſtibus, ut ſupra de im-
pedimentis dictum eſt; ſed ſatis eſt, ut ipſimet re-
ferant Cardinali Præfectò, vel Secretario S. Con-
gregationis Concilij ſe perſonaliter Baſilicas vi-
ſitaſſe: nam qui è ſua Diœceſi ad Urbem acceſ-
ſit ad Limina viſitanda dubitari non poteſt,
quin Baſilicas præſens veneratus ſit, ideoque
eorum aſſertioni in hoc plena fides habetur;
adeò ut nec per fidem Sacriſtæ earumdem Baſi-
licarum de viſitatione docere debeant. Quini-
mò atteſtationes hujuſmodi, quas aliquando
Epiſcopi exhibuerunt, me Secretario, vel ante
actis temporalibus non fuerunt receptæ, vel ad-
miſſæ. Et hic ſtylus ſervatur eſt tam quoad Epi-
ſcopos, quàm quoad eorum nuncios, ſeu pro-
64 curatores. A quibus tamen procuratoribus hoc
amplius exigitur, ut priuſquam hoc nomine
adeant Beatorum Apoſtolorum Baſilicas exhi-
beant mandatum ſpeciale authenticum ſui Epi-
ſcopi ad Limina viſitanda. Etenim mandatum
generale non conſuevit admitti, tum quia jus
commune exigit certum nuncium ut hic in textu,
ubi Joann. Andr. *num.* 8. *in fin.* & poſt eum Abb.
num. 6. ſupplent, ideſt cum litteris patentibus
Epiſcopi. Tum quia qualitas materiæ hoc de-
poſcit, ne tam grave, ac neceſſarium negocium
quaſi obiter agatur, ac perfunctoriè. Tum de-
nique quia Bulla diſertis verbis præcipit, ut ſi
Epiſcopi legitimo impedimento detenti fuerint,
jurent ſe prædicta omnia adimpleturos per cer-
tum nuncium ad id ſpeciale mandatum haben-
tem. Quinimo ſi aliqua ſuſpicio ſubſit ab ipſis
Nuncijs exquiritur etiam delato juramento an
venerint expenſis Epiſcopi: licèt quando Pro-
curatores ad hoc munus principaliter fuerunt
ablegati, nihil obſtet quin poſtea, etiam nego-
65 cia propria expedire valeant, exiſtentes au-
tem in Curia numquam, & ex quavis cauſa ad-
mittuntur ad viſitandum etiam cum ſpeciali man-
66 dato ab Epiſcopis tranſmiſſo; Sed ſtantibus legi-
timis impedimentis viarum, peſtis, & alijs id ge-
nus conſueverunt potius dari dilationes, ac pro-
67 rogationes ad viſitandum; adeo ut ne ab Epiſco-
pis Indiarum quidem admittantur procuratores,
niſi ſpecialiter ab eorum Diœceſibus fuerint ad
Urbem ablegati. Excipiuntur tamen Epiſcopi
reſidentes in partibus Infidelium Sacræ Congre-
gationi de propaganda Fide ſubordinati, qui de
hoc habent ſpeciale privilegium à ſel. rec. Urba-
no VIII. conceſſum 28. Julij 1626.

68 Secundus actus viſitationis, ideſt exhibitio
obedientiæ, & ſubjectionis Beatiſſimo Romano
Pontifici elicitur etiam ex hac Decretali, quæ
dum loquitur de viſitatione Liminum Apoſto-
lorum intelligitur à Doctoribus de Papa, quia
Apoſtolorum Limina ibi eſſe intelliguntur, ubi
Papa eſt. Et ita hunc textum exponi debere
patet ex verbis immediatè ſubſequentibus, ideſt
niſi eorum abſolvar licentia, quæ de neceſſitate
oportet exponi, ideſt niſi abſolvar per Papam
qui illis Liminibus præeſt, & eorum vices gerit,
& authoritate fungitur, ut formaliter dicit hic
Innoc. *in verb. Apoſtolorum*. & poſt eum Holt.
& Joan. Andr. ambo *n.* 8. Abb. *nu.* 6. Joan. de
Anan. & Felin. ambo *num.* 9. Specul. *In tit. de
legat.* §. *Nunc oſtendendum*, *num.* 88. Cardin.
Turrecr. in c. *Iuxta*, in *verb. Liminibus*, 93. *diſt.*
Stephanus de Gaeta *in repet.* cap. *Ad Limina.*
num. 130. *quæſt.* 1. Idipſum conſtat ex dicto c. *Ad
limina*, cujus hæc ſunt verba (Ad Limina Bea-
torum Petri, & Pauli Apoſtolorum Principum
hic præſens homo nomine Stephanus orationis
cauſa veniens, noſtro Præſulatui ſuggerendo in-
notuit, &c. ubi idem Stephanus de Gaeta (No-
ta ioquit. Primo quod Limina Apoſtolorum ibi
eſſe intelliguntur, ubi eſt Papa) ut patet dum
dicit, *Ad Limina Apoſtolorum*: & ſubdit, *noſtro
Præſulatui*: quod ea ratione à Sanctiſſimis illis
Patribus fuit conſtitutum, ut Epiſcopi omnes
eam, quam decet reverentiam exhiberent Ro-
mano Pontifici, tanquam Summo Chriſtiano-
rum, Capiti, & Paſtori; Idque inſinuat Gratia-
nus, qui in cap. 3. 93. *diſtinct.* relatis verbis Cypria-
ni

ni de unitate Eccleſiæ, videlicet (Qui Cathedram Petri, ſuper qua fundata eſt Eccleſia, deſerit, in Eccleſia eſſe nnn confidat) addit ipſe (Epiſcopi verò, qui Apoſtolicæ ordinationi ſubjacent, etiam hanc reverentiam debent, ut ſe ſe ſingulis anuis Apoſtolorum Liminibus repræſentent) Et
70 immediatè ſubnectit d. cap. *Iuxta*. Hinc Specul. in *d. §. Nunc oſtendendum, in fin.* & Anton. de Butr. hic quærunt, An Epiſeopus, qui ſingulis annis viſitare Limina Apoſtolorum jurejurando ſe adſtrinxit, ſit ſecurus ſi viſitaverit Legatum: & reſpondent non eſſe, quia Limina Apoſtolorum ibi eſſe intelliguntur ubi eſt Papa, & aliud Sedes, aliud Legatus, non tamen requiritur for-
71 male illud juramentum fidelitatis in hnc textu expreſſum, qood dicunt eſſe ligium. Bald. *n. 11. verſ. Ibi contra*, & latiùs Alca. de Nævo *nu. 24. verſ. Ex quo infert*, hoc enim præſtatur ab Epiſcopis ſemel tantùm in actu Conſecrationis. Sed ſatis eſt, & perficitur iſte actus, ſi Antiſtites ſiſtant ſe ad pedes Summi Pontificis, eumque edoceant de omnibus, quæ in eorum Ecelefijs ad Dei gloriam augendam, ad Chriſtianam Religionem propagandam, & ad animarum ſalutem procurandam judicaverint deducenda eſſe ad notitiam Sanctitatis ſuæ, & vieiſſim mandata Apoſtolica humiliter recipiant, ut in memorata Bulla Sixti V. in §. *Quocirca, verſ. Ac nobis, & ſucceſſoribus noſtris.*

72 Tertiùs actus perficitur, cum Epiſcopi ore, ſcriptoque de univerſo Statu Eccleſiæ ſuæ referunt S. Congregationi Concilij. Ad quam quidem relationem favendam tenentur etiam ex juris communis præſcripto, ut hic adnotarunt Joan. Andr. *num. 8. in verb. Certum nuncium*, &
73 Abb. *num. 6.* Hic autem Status, aut materialis eſt, aut formalis materialis dicitur qui verſatur circa loca Urbana, ſuburbana ruralia, ſylveſtria. Item circa Cathedralem, Collrgiatas, Parochiales, & alias Eccleſias, & Oratoria. Item circa monaſteria tam virorum, quàm mulierum, Hoſpitalia, Montem Pietatis, Collegia, Confraternitates, & alia pia loca tam civitatis, quàm diœceſis, & circa earumdem Eccleſiarum, & locorum ſitum, fabricam, ornatum, hona, reditus, ſacram ſuppellectilem, perſonarum, ac miniſtrorum numerum, & ordinem, & alia his ſimilia,
74 Et quoad hunc ſtatum materialem praxis eſt, ut unuſquiſque Epiſcopus in prima ejus viſitatione plenam exhibeat relationem: In ſequentibus autem viſitationibus ſuper hoc ſtatu materiali ſimpliciter ſe referat ad relationem primo exhibitam, & tantum adjiciat ſi quid additum, imminutum, aut immutatum fuerit, quod S. Congregationem ſcire expediat.

75 Status verò formalis, in quo præcipuè Epiſcopi eniti debent, verſatur circa paſtorale officium, atque omnia, quæ ad ipſarum, quibus præſunt, Eccleſiarum regimen, & animarum ſalutem
76 quovis modo pertinent, de quibus Sac. Congregatio peculiariter edoceri vult ad præſcriptum Conſtitutionis ab eodem Sixto editæ ſuper inſtitutione ipſius Congregationis, in §. *Patriarcharum, in Bullar. tom. 2. pag. 614.* videlicet. Quæ in Eccleſijs eorum curæ, ac ſidei commiſſis Cleri, populique morum diſciplina ſit, quæ Concilij Tridentini decretorum cum in omnibus, tum præſertim in reſidentiæ munere executio; quæ item piæ conſuetudines; & qui omnium denique
77 in via Domini ſint progreſſus. In ſpecie autem An quotannis celebraverint Diœceſanam Synodum, ac ſi Archiepiſcopi ſint an etiam eo triennio congregaverint Concilium provinciale: nam alioquin ſi in ijs negligentes forent, pœnas à ſacris Canonibus ſancitas incurrerent, cum pœna ſuſpenſionis de qua in cap. *Sicut de actus*, æque habrat locum in diœceſana Synodo, atque in provinciali, ut per Abbatem ibidem in ſumma: & colligitur ex Concilio Tridentino *cap. 2. in fine verſ. Si Metropolitani, vel Epiſcopi negligentes fuerint, &c. ſeſſ. 24.* quæ verba cenſuit ſacra Congregatio referri tam ad provincialem, quàm ad diœceſanam Synodum; de quo tamen dicendum, ut ſcripſi plenius in prædicta Decretali *Sicut, in 10. quæſtione.*

78 Deinde Epiſcopi referunt S. Congregationi, an diœceſim ſuam quotannis viſitaverint, ac ſi ob ejus latitudinem eam quotannis viſitare integrè non potuerint; an ſaltem biennio viſitationem abſolverint. Neque enim permittitur, ut latitudinis prætextu viſitatio integra longius protrahatur unde cùm in Concilio Provinciali ultimo Burdegalenſi decretum eſſet, ut ſi Epiſcopi integram diœceſim ſingulis annis pro latitudine viſitare nequirent, ſaltem triennio id perficerent: Sac. Congregatio juſſit expungi illud verbum, *Triennio*, & in ejus locum reponi verbum *biennio*, ad præſcriptum Tridentini Coocilij *cap. 3. ſeſſ. 24.* dum autem referunt de viſitatione diœce-
79 ſis, indicant ſimiliter ſi quid in ea viſitatione repererint, quod notitia S. Congregationis dignum videtur; veluti an fides Orthodoxa ubique ſervetur inviolata; An pravæ conſuetudines, & ritus ſuperſtitioſi alicubi irrepſerint: An Parochi jugiter in ſuis parochijs reſideant, doctrinam Chriſtianam doceant, & ſuo muneri ſatisfaciant; An verbum Dei in civitate, ac diœceſi conſuetis temporibus prædicetur; an graves inimicitiæ, aut diſſidia ullibi vigeant. quæ componere, aut ſedare nequierint, an reditus Eccleſiarum, & piorum locorum fideliter adminiſtrentur, & erogentur in uſus à fundatoribus, vel aliàs legitimè præſcriptos; an pœnæ, ac multæ pecuniariæ pijs uſibus applicentur, & an habeant ejuſmodi pœnarum depoſitarium; an divinus Cultus ulla in parte imminutus, an ve Cleri, populique diſciplina alicubi ſit collapſa, & alia id genus.

Amplius referunt an Sacramentum chriſmatis adminiſtraverint; an in civitate erectum fuerit Seminarium Clericorum; ſimiliter an erecta ſit præhenda Theologalis, ac Pœnitentiarij.

Ad hæc an in monaſterijs Monialium inviolatè clauſura cuſtodiatur; an Moniales ſerveot vitam communem; & an aliqui abuſus in ijſdem monaſterijs irrepſerint, qui conſilio, aut auxilio S. Congregationis indigeant.

Item An Cathedrali catent diſtributiones quotidianæ, & Canonici, & Beneficiati divinis interſint ad præſcriptum Concilij.

Ac demum an habeant aliquod impedimentum à judicibus, ac magiſtratibus ſæcularibus, aut lis aliqua, vel controverſia cum illis intercedat in ijs, quæ ad epiſcopale officium, & juriſdictionem, immunitatemque ac libertatem Eccleſiaſticam pertineot, & quam piura alia his

80 Relationi autem Status Eccleſiæ multi Epiſcopi conſueverunt adjicere dubia, ſi quæ illis occurrant circa Eccleſiarum ſuarum regimen, ſuper quibus ſacram Congregationem conſulunt: conſuevit enim Congregatio omnibus reſpondere occaſione viſitationis Liminum etiamſi dubia ejuſmodi non concernant Tridentini Concilij interpretationem, juxta facultatem, quam ei Sixtus V. attribuit in litteris erectionis ejuſdem Congregationis §. 1. *verſ. Patriarcharum.*

Demum relatio ab Epiſcopo, vel ejus nuncio, ut proponitur, exhibita legitur in plena Congregatione, quæ ſingulis capitibus perpenſis, paſtoralem Epiſcopi ſolicitudinem aut laudat, aut excitat ſalutaribus adhortationibus, & in omnibus providet, prout in Domino judicat ſalubriter expedire.

81 Ac tandem cum litteris teſtimonialibus peractæ viſitationis admonitos, inſtructos, & roboratos ad ſuas Eccleſias remittit ad præſcriptum ejuſdem Conſtitutionis d. §. 1. *verſ. Ipſiſque det litteras*, mandatque aſſignari diſtributiones totius temporis acceſſus, manſionis, ac reverſionis Canonicis, qui Epiſcopum ad Limina comitati ſunt, quas jubet etiam aſſignari Præbendatu, qui Epiſcopi nomine viſitavit ad præſcriptum Decreti ab eodem Sixto V. hac de re editi.

82 Ultimò loco omittendo non eſt ad hanc viſitationem ex ſententia Sacræ Congregationi teneri etiam Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos Titulares: nam quoad primum, & ſecundum viſitationis actum, certum eſt Eccleſiæ captivitatem non eſſe illis impedimento, quominus poſſint per ſeipſos Beatorum Apoſtolorum Baſilicas venerari, & Summo Pontifici ſe præſentare.

83 Quo verò ad tertium actum relationis, tametſi
Eccleſias habeant in partibus Infidelium, & careant Clero, populoque Chriſtiano: non tamen
propterea deſinunt eſſe illarum Eccleſiarum Epiſcopi, c. *Paſtoralis*, ubi id notant Archidiac. *ſub
num.* 4. & præpoſitus *in* 1. *notab.* 7. *quæſt.* 1. Et
84 quamvis lex civilis dicat, cum loca capta ſunt ab
hoſtibus, omnia deſinere religioſa, & ſacra eſſe,
ut in l. *Cum loca. ff. de relig. & ſumpt. funer.* tamen
non eſt ita, quia ipſa Sacramenta Eccleſiæ
85 vera dicimus eſſe apud hoſtes, c. *Quod quidam,
1. quæſt.* 1. & quod dicit lex locum deſinere eſſe
ſacrum, intelligitur, quia viduatus eſt ſacris miniſterijs, ut declarat gloſ. in dicto cap. *Paſtoralis, in verſ. Reverratus.* Itaque tenentur prædicti de illis ovibus eſſe ſoliciti, ſi forte ſpes ulla divinæ miſerationis affulgeat aliquam ex eis reducendi ad Ovile, & ſuper gregem illum quantum, eis datur invigilare. Et propterea de ſtatu Eccleſiarum ſuarum pro juribus inquirere debent, & Sanctitati Suæ, ac Sac. Congregationi ſuggerere ſi quid illarum animarum ſaluti prodeſſe poſſe judicaverint, ejuſque Beatitudinis opem, & auxilium ſuper hoc implorare atque ita in ſpecie ſacra Congregatio ſuperioribus annis reſpondit conſulta à Patriarcha Geſualdo, qui per nuncium ſpecialiter ablegatum ex ſua diœceſi Barenſi viſitavit etiam tanquam Patriarcha Conſtantinopolitanus, ſtatuſque ejuſdem Patriarchatus relationem exhibuit. Quod ipſum, & antea reſpondit S. Congregatio ad conſultationem Thomæ de Avalos Patriarchæ Antiocheni.

DE IVREIVRANDO.

Cap. Veniens.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum de parendo alicuius mandato non eſt ſervandum ſi præcipiatur aliquid quod obviet iuramento prius licite facto. & n.* 12.
Et quid ſi obviet promiſſioni non iuratæ. num. 23.

2 *Inimicitiæ capitales contrahuntur ex verbalibus iniurijs.*

3 *Convicium quid, & unde dictum.*

4 *De iniurijs illatis, & earum ſatisfactione poteſt compromitti.*

5 *Compromiſſum, ubi agitur de crimine criminaliter, non poteſt fieri in privatum.*

6 *Secus ubi de crimine agitur civiliter.*

7 *Compromiſſum ſuper ſatisfactione iniuriarum fieri poteſt non ſolum in extraneum, ſed etiam in ipſum oſtenſum tanquam amicabilem compoſitorem.*

8 *Secus tanquam in arbitrum.*

9 *De iniurijs illatis fieri debet mutua compenſatio, ſi civiliter agatur ad pœnam parti applicandam: Secus ſi criminaliter. & num. ſeq.*

10 *Compenſatio delictorum non fit ubi pœna venit fiſco applicanda, ſive ſit ſpiritualis, ſive temporalis, ſive pecuniaria.*

11 *Iuramentum non extenditur ad ea, de quibus non fuit veriſimiliter cogitatum. & num.* 24.

13 *Iuramentum licitum tranſgrediens eſt periurus, & mortaliter peccat.*

14 *Iuramentum non eſt obligatorium quando ſervari non poteſt ſine interitu ſalutis æternæ.*

15 *Iurans parere mandato alicuius, ſi præcipiatur aliquid, quod non adverſetur priori iuramento, Sed tamen ſit ita grave, ut de eo veriſimiliter non cogitaverit, an teneatur illud ſervare. & num. ſeqq.*

16 *Conſenſus eſt de ratione intrinſeca iuramenti.*

17 *Caſuum fortuitorum renunciatio non validatur iuramento ob defectum conſenſus.*

18 *Iuramentum non extenditur niſi ad rationabilia poſſibilia. & honeſta.*

19 *Iurans ſtare mandato Epiſcopi, & non appellare, ſi Epiſcopus præcipiat, ut renunciet beneficio, appellare poteſt, nec eſt opus petere relaxationem à iuramento.*

20 *Iurans non petere reductionem ad arbitrium boni viri, ſi enormiter lædatur, poteſt illam petere iuramento non obſtante.*

21 *Etiamſi dictum fuerit, ut compromiſſarius poſſit enormiter lædere.*

22 *Compromiſſi verba quantumcunque lata relata ad arbitrium tertij proferuntur ſub quadam confidentia legalitatis, & bonitatis eius, in quem compromittitur.*

24 *Iuramentum generaliter præſtitum de parendo mandatis alicuius non extenditur, niſi ad ea, de quibus cogitatum eſt, vel debuit meritò cogitari.*

25 *Paria ſunt ſcire, & ſcire debere.*

26 *Iuramentum ſpecificè præſtitum in foro animæ iuxta intentionem iurantis recipit interpretationem.*

Pro-

Procedit quando … non adhibet; alioquin interpretatur ſecundum … intellectum ſuſcipientis. num. 28.

7 *Iuramentum in foro … ipſe interpretationem ſecundum ius.*

1 VENIENS. Si is, cujus mandato ſtare juravi, aliquid mihi præcipit contra juramentum per me priùs licitè factum, illud ſervare non teneor. Hoc dicit; Joan. Andr. B… Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. Joann. de Anan. & Alex. de Nævo. Dividitur in duas partes, in prima ponitur imperantis querela, in ſecunda proviſio ibi: *Verum.*

2 Nota primo ibi: *Alternatim convicia. inferendo.* inimicitias graves, ſeu capitales contrahi ex convicijs, ideſt ex verbalibus injurijs, l. 1. §. *Contumelia*, & l. *Item apud Labeonem*, §. *Ait Prætor*,
3 *ff. de injur.* Dicitur enim convicium, ideſt conventus vocum, quaſi conviciium, ſecundum Joan. Andr. *hic num. 2.* & Alex. de Nævo, concordat textus in l. *L… et. ff. de arbitr.* & hic norant Bald. *nu. 5.* Butr. *nu. 2. Anchar. in 1. notab.* Imol. *in princip.* & Joan. de Anan. *num. 3.* quod nota pro modo articulandi.

4 Secundò nota ibi, *Obedire mandato.* De injurijs illatis poſſe compromitti, ut *hic* per Bald. *num. 5.* & Abb. *nu. 1.* Quod gloſſa prima intelligit tanquam in arbitratorem, ſeu amicabilem compoſitorem: propterea enim cum iſti hic malè fuerint arbitrari, & injuſtè compoſuerit, potuit peti reductio ad arbitrium boni viri, juxta
5 textum in l. *Si ſocietatem*, *ff. Pro Socio.* Et ſic quamvis ubi agitur de crimine criminaliter, non poſſit fieri compromiſſum in privatum, ſecundum ea, quæ notantur in cap. *penult. §. 1. de in*
6 *integr. reſtit.* & in l. *Non diſtinguemus*, §. *Iuſtianus*, *ff. de arbitr.* tamen ſecus eſt ubi agitur de crimine civiliter, ut *hic*, & in cap. *Quintavallis. infra eod.* in cap. *Litteras*, *de præſumpt.* & in l. *Quid ergo*, §. *Et compromiſſo*, *ff. de his qui not. infra*, ſecundum Abbatem *hic in 2. not.* & ita ut
7 idem ait *nu. 1.* ſuper ſatisfactionem injuriæ irrogatæ poſſunt partes componendo jurare de ſtando mandato non ſolum tertij, ſed etiam ipſius offenſi, de quo eſt caſus in d. cap. *Quintavallis.*
8 Vel dic iſtos fuiſſe arbitros in re ſua, cum eſſent conſanguinei … nſæ, ut in text. quod non licuit tanquam in arbitros, ut l. *penult. ff. de arbitr.* & hic notatur in gloſ. Addit, *in verb. Mandato.*

9 Ex his habes unam differentiam an pro injuria illata criminaliter agatur, an verò civiliter.

Alia notabilis differentia eſt, quia ſi duo ſibi mutuò dicant verba injurioſa, & criminaliter agatur, uterque eſt puniendus: & in hoc caſu intelligendus eſt Speculat. *in tit. de Accuſat. §. 1. in fin. 2. col. verſ.* Quid ſi te latronem vocavi. Si verò civiliter agatur, ut quia uterque agit, ut fiet condemnatio ad pœnam parti applicandam; tunc fieri debet mutua compenſatio, & neuter eſt puniendus, & in hoc caſu debet intelligi Abb. *hic num. 3. ad finem.* pro ut eos diſtinguendo
10 conciliat Alex. de Nævo *num. 17.* & adde Innoc. in cap. *Sicut, el ſecundo. nu. 7. infra eod.* ubi dicit nullam fieri compenſationem quando agitur de pœna fiſco applicanda, ſive ſit ſpiritualis, ſive temporalis, ſive pecuniaria; ſecus ſi pœna veniat applicanda parti, & eum ſequitur Socin. in *regula 46.* Delicta paria mutua compenſatione tolluntur. in ſecunda fallent.

11 Tertiò nota ibi, *Sub tali confidentia præſtitiſſet*, juramentum non extendi ad ea, de quibus non fuit veriſimiliter cogitatum: ad quod quotidie conſuevit allegari hoc capitulum, & hic notat gloſ. in ver. *Præſcriſſet*, Innoc. *nu. 1.* Hoſt. *nu. 2.* Butr. *in 2. notab.* Imol. *num 1.* Joann. de Anan. *num. 7.* & reliqui omnes, gloſ. in c. *Ad noſtram, l. ultimò, in ver. Mente, per illum text. infra eod.* Bart. in l. *Si quis pro eo, in 8. caſu num. 15. ff. de fideiuſſor.* Bald. in l. 2. *in 9. quæſt. C. de reſcind. vendit.* Federic. de Sen. *conſ. 199. Quæritur An Domina, nu. 2.* & *conſ. 62. Veriùs videtur. nu. 2.* Angel. *conſ. 172.* Ludovicus, *nu. 1.* Cardin. *conſil. 92. Favendo Pupillis, col. penult. verſ. Quæ ad iuramentum*, Signorol. de Homod. *conſil. 61. Quæſtio talis eſt poteſtas. col. 2. verſ. Nunc veniamus*, & *conſ. 250. ſuper dubijs col. 5. verſ. Item non videtur*, & alibi paſſim, Doctores, & latius dicetur infra cum gloſ. *penult.*

12 Ultimò nota ibi, *ſi iuramento prius licitè facto repugnat*, juramentum de parendo mandato alicujus non eſſe obſervandum, ſi præcipiatur aliquid, quod obviet alteri juramento priùs licitè præſtito, prout hic eſt caſus ſecundum Jo. Andr.
13 & omnes ſupracitatos in ſummario textus. Ratio eſt, quia tranſgrediens primum juramentum licitum, peierat, & mortaliter peccat, cap. *In novo*, & cap. *Prædicandum*, *22. qu. 1.* cap. *Qui*
14 *peierare, q. 2.* & c. *Si verò, ſuprà eod.* cum multis ſimilibus: & conſequenter ſecundum juramentum, quod repugnat primò, eſt illicitum, cum inducat ad peccandum; ideoque non eſt obligatorium, quia ſervari non poteſt ſine interitu ſalutis æternæ, c. 1. 2. *&* 3. & per totam, *22. q. 4.* d. c. *Si verò*, & c. *Non eſt obligatorium, de reg. iur. lib. 6.* & quoniam non eſt præſumendum, ut generaliter jurando, quis cogitaverit, ut ſibi aliquid mandaretur contrarium ſuo priori licito juramento, c. *Ad noſtram, l. Vltimo, infr. eod.* & c. *Si compromiſſarij. de elect. lib. 6.* Ideo juramentum hoc intelligitur ſub tali confidentia præſtitum, ita ut ad honeſta reſtringatur, & ad aliquod contrarium priori licito juramento non extendatur, ut hic in littera, & in c. 1. *infra eod. lib. 6.*

15 Et ex hoc à contrario ſenſu infert gloſſa ultima hic, ut qui juravit ſtare mandato alicujus, ſi mandatum non adverſetur priori juramento, teneatur illud ſervare, quamvis imponat aliquid grave, & de quo jurans non cogitavit, nec debuit veriſimiliter cogitaſſe, cùm hoc caſu ſervari poſſit ſine periculo animæ d. cap. *Si verò, ſupra eod.* Verum tamen ſi jurans enormem læſionem hinc pateretur, hæc eſſet juſta cauſa petendi relaxationem à juramento, c. *Abbas, ſup. quod met. cauſ.* & c. *Innocens*, §. *Illicitum, ultra medium, verſ. Quiſquis ergo.* & cætera, *22. q. 4.* & in hoc reſidet gloſ.

16 Sed eam reprobant hic Doctores præſertim Abbas *num. 5.* exiſtimantes hoc juramentum mero jure non obligare, nec eſſe opus relaxatione: & meritò, quia in hoc caſu, deeſt voluntas ſe obligandi, quæ eſt de ratione intrinſeca juramenti.

menti. S. Bonavent. *in 3. ſent. diſt. 39. quæſt. 1.*
reſp. 46. adeo ut lex humana nil contrarium
conſenſui iurantis adhuc ſtatuerit, c. *Quintaval-*
lis, infra eod. l. *Vltima*, C. *de non numer. pecun.*
l. *ult. ff. Qui ſatu dar. cogan.* Nec verè quoad
Deum iuramentum dici poteſt abſque iurantis
conſenſu, & mente, c. *Humana*, 22. *q* 5. Covar.
in c. *Quamvis. de pact. par.* 1. §. 5. *n.* 1. *verſ.* *Huic*
17 *verò authoritati*, facit quod notat Joann. Andr.
in c. *un. n. 26. de commodat.* ubi dicit renuncia-
tionem caſuum fortuitorum non validari iura-
mento ex defectu conſenſus: & eum ſequitur
18 Abbas loco citato. Unde ex huiuſmodi defectu
iuramentum de parendo alicuius mandato non
extenditur niſi ad rationabilia, & honeſta, ut
c. *final.* §. 1. *in* 1. *reſp. ſupra de offic.* *Archid.* &
arg. c. *Cauſam qua, ſupra de elect.* l. *Libertus,*
ff. de oper. libertor. c. 2. *ſupra de arbitr.* c. *Quin-*
tavallis, infra eodem, & poſt gloſ. 1. hic notant
Hoſt. *num.* 1. *in ver. Mandato*, Joan. Andr. *n.* 11.
Anchar. *num.* 5. & plerique alii: non enim in-
telligitur fieri quod lædit verecundiam, & æſti-
mationem, l. *Pecunia*, & ibi not. *ff. de alim. &*
cibar. legat. l. *Si filius, ff. de condit. inſtit.* & ple-
nè per Dyn. in *regul.* *Scienti, de regul. iur.*
lib. 6.

19 Hinc deciditur quæſtio Dominicalis 36.
Barth. Brixien. *inter tractat. comm. tom.* 17. *fol.* 39.
de Clerico, qui iuravit ſtare omni mandato Epi-
ſcopi, qui tandem præcepit Clerico, ut Benefi-
cium, de quo controverſia erat, perpetuò renun-
ciaret, neque ſuper hoc appellaret: in qua quæ-
ſtione Joan. Andr. *hic num.* 12. concludit Cleri-
cum poſſe appellare non obſtante tali præcepto,
prout etiam concludit Brixien. quia beneficium
juris non potuit ei Epiſcopus denegare, & ini-
quum fuit præceptum: ideoque joramentum ad
illud non extendebatur, cùm de illo jurans veriſi-
militer non cogitaſſet; & ſequuntur *hic* Butr. *nu.*
18. Anchar. *n.* 5. *verſ. Facit etiam ad quæſtionem*, &
Abb. *eod. num.*

20 Hinc etiam ſolvitur alia quæſtio, ut jurans non
petere reductionem ad arbitrium boni viri, ſi
enormiter lædatur, non obſtante juramento,
poſſit illam petere, de quo per Dyn. in d. regul.
Scienti, col. 2. *verſ.* *Item videtur facere regula*
ad quæſtionem, de regul. iur. lib. 6. & per Bart.
21 in l. *Quidam, n.* 4. *ff. de ver. obligat.* Quod adeo
verum eſt, ut ſi compromiſero in aliquem, ut
poſſit etiam enormiter lædere, & compromiſſa-
rius omnino irrationabiliter me enormiter læ-
dat, poſſim petere reductionem ad arbitrium
22 boni viri; quia verba quantumcunque lata re-
lata ad arbitrium tertij proferuntur ſub qua-
dam confidentia legalitatis, & bonitatis ejus, in
quem compromittitur; unde ſi per oppoſitum
poſtea comperiatur, & fallatur confidentia, ad
boni viri arbitrium ſunt reducenda: ita notabi-
liter firmat Butr. *hic num.* 4. & poſt eum Imol.
num. 1.

23 Hinc demum ſolvitur aliud dubium, ut quam-
vis juramentum non obviet priori juramento,
tamen ſi adverſetur ſolemni promiſſioni antea
factæ, non ſit ſervandum; quia de hoc jurans
non cogitavit, nec debuit veriſimiliter cogitare,
prout contra Innocentium irrefragabilibus fun-
damentis firmat *hic* Hoſt. *num.* 3. *verſ.* *Quid ſi fiat*
præceptum, cum quo tranſeunt DD. præſertim
Abb. *num.* 6. reprobata diſtinctione Anton. de
Butr. inter obligationes dandi, quæ obligant
præcisè, & obligationes facti, quæ præcisè non
obligant, ſed ad intereſſe.

24 In gloſſa penultima QUÆRO qualiter jura-
mentum ſit interpretandum.

Gloſſa arguit primò, ut ſit interpretandum
ſecundum intentionem jurantis, per c. *Humanæ*
aures, 22. *q.* 5. deinde arguit contra, ut ſit inter-
pretandum ſecundum intentionem ſuſcipientis,
per cap. *Quacunque arte, ead. cauſ. & quæſt.* & non
ſolvit, ſed remittit ad ea, quæ notantur in c. *Ex*
litteris, infr. de ſponſal.

Sed Innoc. *hic n.* 1. & *n.* 2. *verſ.* *Et hæc vera*
ſunt, ſic diſtinguit, videlicet, aut juramentum
præſtatur generaliter de parendo mandatis ali-
cujus: & non extenditur niſi ad ea, de quibus
cogitatum eſt, vel debuit meritò cogitari, ut cap.
Quintavallis, infra eodem, & c. *Ex multiplici*
de decimis, c. *Audita, de reſtit. ſpoliat.* c. *Ne*
quis arbitretur, 22. *qu.* 2. nam iſta ſunt paria
25 ſcire, & ſcire debere, ut Baldus inquit hic poſt
caſum, *verſ. Dicit Innocentius*, per tex. in l. *Quod*
26 *te, ff. Si certum pet.* Aut juramentum fuit præ-
ſtitum ſpecificè, & determinatè: & tunc in con-
ſilio animæ ſecundum intentionem jurantis re-
cipit interpretationem, c. *Quanto*, & c. *Ad no-*
27 *ſtram. il ſecondo, infra eod.* Sed in judicio reci-
pit interpretationem ſecundum jus, c. *Venientes,*
infr. eod. Quam diſtinctionem ſequitur *hic* Hoſt.
num. 4. & Abb. *eod. n. verſ. Ex dictis Innocentij.*
Barthol. Cæpoll. Veronen. *in Rubr. Digeſtorum*
de ver. ſignif. in 7. *q.* 6. *q. principalis*, Jo. de Selva *in*
tract. de iureiur. 2. *par. q.* 2.

28 Sed tu adverte quia ſecundum membrum di-
ſtinctionis Innocentij, quod juramentum in foro
animæ ſit interpretandum juxta intentionem ju-
rantis, non procedit ita generaliter, & indiſtin-
ctè. Obſtat enim textus in d. cap. *Quacunque arte,*
22. *q.* 5. ubi patet juramentum in foro conſcien-
tiæ intelligendum eſſe ſecundum intentionem
ejus cui juratur. Declara igitur dictum Innocen-
tii, ut locum habeat in eo tantum caſu, in quo
jurans dolum non adhibet: & in his terminis
intelligendus eſt textus in d. c. *Humanæ aures.*
Secus verò ſi juret artificiosè, & cum dolo, ut
audientem fallat, quia tunc juramentum in foro
animæ interpretandum eſt juxta ſanam intel-
ligentiam ſuſcipientis: & de hoc doloſo juramen-
to loquitur Iſidorus in d. c. *Quacunque arte.* Ita
in effectu diſtinguit Gratianus poſt c. *Qui perje-*
rare, §. *Ex his omnibus*, 22. *q.* 5. & clarè S. Thom.
in 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *ad* 4. Turrecr. poſt c. *Hoc vi-*
detur, §. *Quæritur, ead. cauſ. & quæſt.* & alii, quos
retuli in c. *Falſidicus, n.* 76. *& ſeqq. inf. de crimin.*
falſ. ubi etiam latiſſimè examinavi an ſit morta-
le peccatum jurare falſum ſubaudiendo aliquid
in mente, quod reddat ſenſum verum à *n.* 20. *uſ-*
que ad n. 145. *maximè à n.* 80. & *n.* 156. *uſque in fin.*
&, an in juramento uti liceat verbis amphibolo-
gicis, ſeu æquivocis tam in juramento,
quàm extra illud à n. 145. *uſque ad n.*
156. Illuc recurre.

DE PRÆSCRIPTIO-nibus.

Cap. Auditis.

SVMMARIVM.

1 *PRælatus inferior poteſt præſcribere in certis Eccleſiis totum ius Epiſcopale. Subducitur tamen de præſcriptione tempus, quo vacavit Eccleſia Cathedralis.*

Præſcriptione eximi poteſt Eccleſia à poteſtate Epiſcopi, ſi alius præſcribat ſubiectionem, aliàs ſecus. ibid. verſ. Nota ſecundam.

2 *Præſcriptio iuris inſtituendi inferioris Prælati an ſit cumulativa cum Epiſcopo, an verò actus Epiſcopi interrumpant præſcriptionem inferioris. & num. ſeq. uſque in fin.*

Ius inſtituendi in beneficijs Iuriſpatronatus de iure non ſpectat ad inferiorem, ſed ad Epiſcopum, poteſt tamen præſcribi ab inferiore. ibidem.

3 *Præſcriptio, vel conſuetudo completa non tollitur ſi ſemel, aut bis fiat contrarium, ſed requiritur contraria præſcriptio, vel conſuetudo.*

4 *Abbas ſi incipiat præſcribere iura Epiſcopalia contra Epiſcopum, fit interruptio ſi Epiſcopus ſaltem una vice ijſdem iuribus utatur ante completam præſcriptionem.*

Declaratur. num. 6. & ſeqq.

Poſſeſſio titulata in concurſu ubi probationes ſunt pares, an, & quando prævaleat. ibid. verſ. Quorum ſententiam.

5 *Intellectus huius capituli.*

6 *Prælatus inferior ſi ſolus inſtituerit ſpatio annorum quadraginta, præſcribit excluſo Epiſcopo.*

7 *Actus iuriſdictionis Epiſcopi etiam unicus an, & quando interrumpat præſcriptionem iuriſdictionis inferioris.*

8 *Præpoſitus Buxeti habet iuriſdictionem cumulativam cum Epiſcopo Burgi S. Domnini.*

9 *Executor litterarum Apoſtolicarum tribuens ius inſtituendi præter fines reſcripti præbet iuſtam cauſam præſcribendi.*

10 *Iuriſdictionis Epiſcopi exercitium ita demum interrumpit actus inferioris, ſi inferior præſcribat per modum excluſionis Epiſcopi.*

11 *Præſcriptio qualificatur ab animo præſcribentis.*

12 *Plebanus ſi præſcripſerit inſtitutionem in ſuo Plebanatu, Epiſcopus non debet ſe intromittere, ſi Plebanus habuit poſſeſſionem per excluſionem Epiſcopi; alias eſt cumulativa poteſtas.*

13 *Iuriſdictio poteſt eſſe penes plures in ſolidum, ut penes Epiſcopum, Archidiaconum, & Archipreſbyterum.*

14 *Poſſeſſio unius non interrumpit poſſeſſionem alterius in his, quæ poſſunt eſſe penes plures in ſolidum.*

15 *Nec in diverſo iure poſſidentibus.*

16 *Interruptio non fit ſine animo.*

17 *Sententiæ acquieſcit qui non appellat.*

18 *Scientia, & patientia Epiſcopi elicitur ex illius viſitationibus.*

19 *Poſſeſſio unius eſt excluſiva poſſeſſionis alterius in corporalibus, vel in actibus oppoſitis; ſecus in incorporalibus, vel non oppoſitis.*

Proſp. Fagn. in 2. Decretal.

1 AUDITIS. Prælatus inferior poteſt præſcribere in certis Eccleſiis diœceſis totum jus Epiſcopale: Subducitur tamen de præſcriptione tempus, quo vacavit Eccleſia Cathedralis. Hoc dicit ſecundum Abbatem Siculum, qui redarguit Joannem Andr. quod perperam ſummaverit. Vel plenius ſecundum Cardinal. Inferior præſcribit jura Epiſcopalia: & ſi contra præſcribentem plura jura Epiſcopalia fit interruptio in aliquibus, in alijs fit plenè præſcriptio, & de præſcriptione ſubducitur tempus vacantis Eccleſiæ, contra quam præſcribitur. Baldus comprehendendo ſingula dicta Decretalis ſic notabiliter ſummat. De præſcriptione detrahitur temporis intervallum, quo Eccleſia vacaſſe probatur, privilegium obſcurum non valet interruptio prodeſt in capitulis interruptis, non in aliis; & ita demum ſi præſcriptio priùs completa non ſit, poteſt quis ſecundum qualitatem probationis in uno Capitulo ſuccumbere, in alio obtinere: nec utile Capitulum per inutile vitiatur: & qui in uno Capitulo calumniatur non perdit jus in alio, in quo calumnia non probatur. Dividitur in tres partes. Primò ponit proceſſum, & concluſionem negocii. Secundò indeciſe narrat reſtitutionem ab utraque parte petitam, & conceſſam, ut patet in cap. Auditis, ſupra de reſtit. in integr. Tertiò committit probationes recipiendas ſuper reſtitutione, & cauſam diffiniendam. Secunda ibi, *Verum*. Tertia ibi, *Quo circa*.

Nota ſecundum Anton. de Butr. *nu.* 3. & Joan. de Imol. *num.* 2. Eccleſiam eximi poſſe per præſcriptionē à poteſtate Epiſcopi, dummodo alius ſubjectionem præſcribat; ſecus ſi Rector Eccleſiæ vellet ſimpliciter præſcribere libertatem, quia hoc non licet, c. *Cum non liceat, ſupra eodem.*

2 QUÆRO, An jus inſtituendi, cum tam Epiſcopus, quàm inferior inſtituerunt ſpatio 40. annorum, cenſeatur cumulativè præſcriptum; an verò inſtitutiones ejus, qui jus inſtituendi habet, interrumperint præſcriptionem alterius.

Cum ab aliquot menſibus in S. Congregatione Concilij actum eſſet, An Præpoſito Buxeti diœceſi Burgi S. Domnini competeret jus inſtituendi ad Canonicatus, & Eccleſias ſibi ſubjectas in vim privilegii Eugenii IV. S. Congregatio re diligenter examinata, cenſuit eidem competere jus hujuſmodi, ad Canonicatus, & Eccleſias in litteris Eugenii deſignatas: quia etſi ex diſpoſitione juris communis in beneficiis juriſpatronatus, qualia ſunt hæc, de quibus agitur, jus inſtituendi ad Prælatum Eccleſiæ, inferioris non ſpectet, ſed ad Epiſcopum, ut apud Caſſad. *dec.* 22. *num.* 3. *verſ. Et in patronali præſentatione, tit. de præben.* Et per litteras Eugenii non eſſet Præpoſito attributa hujuſmodi facultas; favebat tamen ipſi antiquiſſima quaſi poſſeſſio inſtituendi; conſtabat enim eum inſtituiſſe ab anno 1506. uſque ad annum 1601. Atque ita S. Congregatio exiſtimavit jus inſtituendi fuiſſe illi acquiſitum præſcriptione juxta doctrinam Cardinalis, in Clemen. 1. *ſub num.* 11. *col.* 9. *in fin. de ſupplen. neglig. Prælat.* Gemin. in cap. 1. *num.* 6. 21. *diſt.* Abb. poſt alios *hic ſub num.* 6. *verſ. Ex quo not.* & Caſſad. *loco cit.* Verùm cum Præpoſitus ab anno 1506. uſque ad annum 1558. per lapſum annorum quadraginta complevíſſet præſcriptionem.

nem, nec Epiſcopus intra illud tempus ullam, quod conſtaret, inſtitutionem feciſſet, quo caſu graviſſimi Authores exiſtimant jus inſtituendi inferiori competere in privationem, & excluſionem Epiſcopi : valdè anceps fuit S. Congregatio. Utra opinio in hac Decretali eſſet verior, an Abbatis cenſentis id jus cumulativè præſcribi quando uterque utitur jure inſtituendi; an Pariſii probantis contra Prælatum, qui inſtituendi jus habet, non poſſe alium cumulativè præſcribere, eo quod ſi idem Prælatus aliquando inſtituat, ex his actibus inſtitutionem interrumpitur alterius præſcriptio nondum completa; ideoque de hujuſmodi articulo maturiùs cenſuit deliberandum. Itaque tum temporis S. Congregatio habuit pro Conſtanti Præpoſito competere facultatem inſtituendi quæſitam per præſcriptionem, & dubitavit tantùm, an competeret cumulativè cum Epiſcopo, qui poſt præſcriptionem Præpoſiti completum inſtituerat una cum Præpoſito per ſpatium quadraginta annorum; an verò privativè quoad ipſum; atque ita tunc certum erat Præpoſito competere jus inſtituendi, incertum an competeret Epiſcopo. Sed in præſentia per contrarium res erit diffinienda; quia certum eſt Epiſcopo competere jus inſtituendi, incertum an competat Præpoſito : nam Epiſcopus exhibet inſtitutiones quadraginta ab anno 1496. priuſquam Præpoſitus compleviſſet præſcriptionem inſtituendi, uſque ad annum
3 1613. Unde Epiſcopo competit inſtituendi facultas ob aſſiſtentiam juris communis, & continuatam quaſi poſſeſſionem inſtituendi, cui Præpoſitus non potuit præjudicium inferre, tum quia nondum fuerat illi acquiſitum jus per præſcriptionem, tum quia actus illius nequaquam potuerunt interrumpere, aut imminuere jus Epiſcopi certum, & radicatum, ut probat textus hic in *verſ. Si autem*, & in l. *Nemo alieno*, §. *Temporalia*, juncta gloſ. *ff. de reg. iur.* ubi patet præſcriptionem, vel conſuetudinem non completam non interrumpi, nec tolli ex eo quod ſemel, aut bis fiat contrarium, ſed requiri contrariam præſcriptionem, vel conſuetudinem. Quod tenet hic Abb. in *ult. not. num.* 10. poſt Speculat. *hoc tit.* §. 1. *verſ. Quid ſi poſt completum*, & Joann. Andr. in cap. *fin. de conſuet.* Et quamvis Præpoſitus exhibeat inſtitutiones ſupra centum annos; tamen quia hoc ſpatio Epiſcopus quoque inſtituit, eſt dubium an inſtitutiones Epiſcopi interruperint præſcriptionem Præpoſiti.

Quæſtio igitur eſt, utrum cùm tam Epiſcopus, quàm inferior Prælatus inſtituerint ſpatio quadraginta annorum, inferior cenſeatur præſcripſiſſe cumulativè cum Epiſcopo, quæ eſt opinio Abbatis hic. An verò nullo modo præſcripſerit, eo quòd illius præſcriptio interrupta fuerit per Inſtitutiones Epiſcopi, quæ eſt opinio Pariſii.

Reperio antiquos, & graviores Canoniſtas hic probare hanc ſecundam opinionem : nam Innoc. *ſub num.* 4. *verſ. Poteſt etiam, & num.* 5. *verſ. Item fit interruptio*, ſi Abbas, inquit, incipit præſcribere contra Epiſcopum jura Epiſcopalia, fit interruptio, ſi Epiſcopus ſaltem una vice eiſdem juribus utatur ante completam præſcriptionem Abbatis. Atque hoc idem ſentit Hoſt. *col. pen. n.* 2. *in fin. verſ. Potes etiam dicere*, & *n.* 2. *verſ. Fit etiam.* Joan. Andr. *col.* 2. *n.* 5. *verſ. Et fit etiam in his ſpecialis interruptio.* Butr. *n.* 10. *verſ. Oppono quoddato*, & *ſub num.* 11. *verſ. Erit etiam.* Anchar. *ſub n.* 8. *in* 5. *oppoſit.* Joan. de Anan. *n.* 9. & Cravet. *conſ.* 134. Scripſi aliàs *num.* 19.

4 Quorum ſententia videtur etiam infraſcriptis rationibus probari : nam cùm duo ſunt in quaſi poſſeſſione alicujus actus, & uterque illam probat æqualis temporis, ſed unus probat verum titulum, & alter non; tunc verum titulum oſtendens, obtinet. Bart. in l. *Si duo, in princ. n.* 4. *verſ. Sed ſi uterque, ff. uti poßid.* Bald. in l. *Accuſare, circa fin. C. de eden.* & alii omnes, ut latius apud Menoch. *de retinend. remed.* 3. *n.* 733. *verſ. Decimus eſt caſus*, ſed tam Epiſcopus, quàm Præpoſitus eſt in quaſi poſſeſſione inſtituendi, & uterque illam probat æqualis temporis, ſed Epiſcopus habet verum titulum à jure communi in Eccleſijs omnibus ſuæ diœceſis ex c. *Cum ex iniuncto, de heret.* Præpoſitus verò titulum infectum ab executore Apoſtolico, qui id jus inſtituendi reſervavit præter fines delegationis. Ergo Epiſcopus obtinere debet.

5 Deinde hanc opinionem videtur probare efficaciter hæc Decretalis *in verſ. Si autem exceptionem*; ubi Epiſcopus interrumpit præſcriptionem exemptionis Abbatis per ſolum exercitium quorundam actuum juriſdictionalium, nempè ſuſpenſionis, interdicti, & aliorum ſimilium; hi enim actus cenſentur facti ab Epiſcopo, ut probat littera in *verſ. Vos ſuper his ius Epiſcopale adiudicetis eidem.* Quod autem præter exercitium Epiſcopi etiam actus prohibiturus interceſſerit, ut Abb. interpretatur, vel eſt divinare, vel redarguere Pontificem, quod diminutè locutus fuerit, ut hic perpendit Pariſ. *verſ. Pro opinione tamen.*

Neque obſtat quod per exercitium Epiſcopi interrumpatur quaſi poſſeſſio Præpoſiti ad effectum ne ipſi quæratur jus inſtituendi privativè, non autem ad effectum ne quæratur cumulativè. Quia ut reſpondet Pariſ. *in hoc tex.* circa interruptionem non poteſt conſiderari acquiſitio cumulativa, ſed privativa tantùm; quia in articulis interruptis totum jus fuit adjudicatum Epiſcopo; atque ita impoſitum ſilentium inferiori Prælato.

6 Verùm his non obſtantibus videtur reſpondendum Præpoſitum præſcripſiſſe jus inſtituendi cumulativè cum Epiſcopo. Quod ut evidentius appareat, recenſenda ſunt verba Alex. de Nævo hic qui clarius quàm cæteri expoſuit gloſſam Innoc. ac ſenſum hujus textus : & *ſub n.* 25. in hac materia conſtituit tres concluſiones. Prima inquit, ſit concluſio. Si ſolus præſcribens fuit uſus juriſdictione, Epiſcopus autem infra tempus præſcriptionis nullum actum juriſdictionis exercuit, videtur præſcripta juriſdictio excluſo Epiſcopo, ut ſentit Innoc. in c. *Cum olim, de*
7 *reſtit. ſpoliat.* Et hic non eſt caſus noſter, Quia Epiſcopus in hac ſpecie ſæpiùs inſtituit ante completam præſcriptionem Præpoſiti. Secunda concluſio, inquit, ſi appareat ex titulo præſcribentis, quod præſcribebat juriſdictionem excluſo Epiſcopo; per ſolum exercitium juriſdictionis factum ab Epiſcopo interrumpitur præſcriptio, etiamſi non prohibeat præſcribentem uti juriſdictione. Caſum dicit eſſe in hac Decretali: &

& ſufficere unicum actum ſecundum Innoc. cum quo alii tranſeunt. Et hic ſimiliter non eſt caſus noſter, quia Præpoſitus noluit umquam præſcribere excluſo Epiſcopo, ſed ſimul cum eo tanquã juriſdictionem habens cumulativam ex privilegio Eugenii IV. ut inferius dicetur. Tertia concluſio, ſubdit ibi Alex. de Nævo, ſi ex titulo, vel alio modo appareat præſcribentem præſcribere excluſo Epiſcopo, juriſdictionis uſus Epiſcopi non interrumpit præſcriptionem, quia intelligit præſcribere cumulativè, & non excluſivè.
8 Et hic propriè eſt caſus, de quo agitur, quia Præpoſitus ex privilegio Apoſtolico habet cum Epiſcopo juriſdictionem cumulativam, ut jam cenſuit S. Congregatio re diligenter examinata, ac propterea non inſtituit ut Epiſcopum excluderet, ſed de jure ſuo uteretur, credens id ſibi
9 licere ob facultatem ſibi attributam ab executore litterarum Apoſtolicarum, quæ ſibi juſtam cauſam præbuit cumulativè præſcribendi, c. *Cum dilectus* : & ibi Butr. de conſuet. qua ratione interdum etiam conſtituit tanquam Vicarius Epiſcopi exiſtimans hanc poteſtatem ad utrumque ſimul pertinere.

Itaque nec tex. hic nec doctrina Innocent. & aliorum quicquam obſtat Præpoſito, quominus cumulativè præſcripſerit, quia procedunt quando inferior intendebat præſcribere in privatione Epiſcopi. Hunc eundem intellectum ad hanc Decretalem poſuerunt, licèt ſub obſcurius Ant. de Butr. *col. 3. verſ. Dic ergo*, quod in dubio, & Joan. de Imol. *propè fin.* ubi probant ideo hic per exercitium Epiſcopi interrumpi præſcriptionem Abbatis, quia Abbas noluit creare novum jus, ideſt cumulare juriſdictionem juriſdictioni, ſed tantum uti juriſdictione eo reſpectu, quo Epiſcopus utebatur, ut ſic Eccleſia eximeretur ab Epiſcopo, & ſibi ſubijceretur; idque patere, quia dicebat Eccleſiam ſibi pleno jure ſubjectam, & prorſus exemptam à juriſdictione Epiſcopi.
10 Idem apertiùs docuit hic Ægid. Ballam. *num.* 8. obi ait ita demum per ſolum exercitium Epiſcopi interrumpi præſcriptionem inferioris, ſi inferior præſcribat per modum excluſionis Epiſcopi; aliàs ſecùs. Et infra *ſub num. 30. verſ. Quod dixi*, hunc, ait, eſſe intellectum gloſſæ Innoc. quia ibi hic agebat Abbas per modum excluſionis Epiſcopi cum diceret Eccleſias à juriſdictione Epiſcopi prorſus exemptas; ac propterea illo excluſo præſcribere non potuit; quia cum Epiſcopus per unicum actum jus, ac poſſeſſionem ſuam conſervaverit; neceſſario etiam impedivit quominus inferior privativè præſcriberet. Non enim poterat procedere præſcriptio excluſiva illius, qui priuſquam inferior præſcriptionem complevisset, eoſdem actus aliquando exercue-
11 rat. Præſcriptioni autem cumulativæ non potuit eſſe locus, quia defuit animus præſcribendi, à quo præſcriptio qualificatur, l. *fin. ff. Quemadmodum ſervi. amitt.* l. *ultim. ff. de itin. actuque privat.* & notat hic Bellam. *num. 32. verſ. Ad ſecundam quæſtionem.* Quod tacitè etiam ſenſerunt *hic* Anchar. *n. 6. &* Joann. de Anan. *num. 9.* volentes interrumpi præſcriptionem Abbatis per ſolum exercitium Epiſcopi, ſi Abbas plenè probaverit ſe jus Epiſcopale exercuiſſe, ideſt voluiſſe præſcribere plenam juriſdictionem, excluſo Epiſcopo.

12 Conſuluit pro eadem opinione Bald. *conſ. 439. num. 11. verſ. De quinta quæſtione princ. vol. 3.* ubi ſic diſtinguit; Aut quis præſcribit tanquam ſub alio, aut tanquam ſuper aut tanquam ſecus ab alio; & primo caſu, in quo propriè verſatur Præpoſitus, dicit præſcriptionem eſſe cumulativam, & *num.* 12. (Si Plebanus, inquit, in ſuo plebanatu præſcripſit inſtitutionem, Epiſcopus nullo modo ſe intromittere debet, quod eſt verum ſi habuit poſſeſſionem per excluſionem Epiſcopi) Et infra (Licèt Plebanus habeat pro ſe conſuetudinem, non tamen Epiſcopus eſt factus exul à jure communi; & ſic ille, cui præſentabunt Patroni, inſtituet, quia eſt cumulativa poteſtas, & non abſorta) Hæc Baldus, quia amplius teſtatur ſic practicari Florentiæ inter Archiepiſcopum, & Plebanos. Præter authores ſupra relatos allegatur etiam pro Præpoſito Abb. *hic* Bald. *de præſcr. 3. par. 6. par. princ. in 4. quæſt. verſ. Et primo quæro* : & Couarr. in cap. *Alma mater*, *in 1. par. rel. §. 12. ſub. n. 3.* qui ſimpliciter cenſet præſcriptionem eſſe cumulativam quando Epiſcopus quoque exercuit.

Quamobrem ex his patet hanc magis communiter approbari quando inferior intendit ſolùm cumulativè præſcribere, ut hoc caſu, & ut eſt communior, validioribus etiam rationibus fulcitur; nam hic modus interruptionis per ſolum exercitium Epiſcopi abſque prohibitione non numeratur inter alios modos interrumpendi præſcriptionem, nec Bart. in l. *Naturaliter, ff. de uſuc.* de eo mentionem fecit dum recenſuit dicta Innoc. *hic.* ut animadvertit Abbas, nec habenda eſt ratio Pariſii dicentis ex hoc textu induci hunc modum interruptionis; quia ſupra oſtendimus hunc textum non habere locum in eo, qui intendit tantùm cumulativè præſcribere.

Præſertim verò quia ſi eſſet vera opinio Pariſij, nunquam daretur præſcriptio cumulativa, ut Abb. perpendit, cuius tamen contrarium voluerunt gloſſ. & Doct. in cap. *Paſtoralis*, *de offic. Ord.* Nec tollit obicem reſponſio Pariſij, quod dari poterit huiuſmodi præſcriptio in duobus Prælatis, quorum neuter habeat verum titulum juxta terminos l. *Si duo, ff. uti poſſid.* Quin imò DD. admittunt præſcriptionem cumulativam etiam in Prælato inferiore contra Epiſcopum, qui verum habet titulum à jure communi, ut ibi per gloſſ. & Felin. *in 8. limit.*

13 Quibus accedit, quod in his, quæ poſſunt eſſe penes plures in ſolidum, ut eſt juriſdictio, quæ poteſt eſſe penes Epiſcopum, Archidiaconum, & Archipresbyterum, cap. 1. *& 2.* & cap. *final. de*
14 *offic. Archid.* & cap. *fin. de offic. Archipresbyteri*, poſſeſſio unius non interrumpit poſſeſſionem alterius, quia unuſquiſque actus facit, ut ſuo iure utatur non ut poſſeſſionem alterius interturbat. Ita Ægid. *hic num.* 31. & probat totus ferè tit. *de offic. Archid.* nam illa maiori parte ſpectant ad Archidiaconum ex conſuetudine, ut in cap. *fin. eod. tit.* ſecondum Abb. *loco citat.*
15 Et Bellam. in cap. *De quarta, num. 52. verſ. Si verò ſum in poſſeſſione, ſupra eod.* ait in diverſo jure poſſidentibus actus unius, poſſeſſionem alterius non interrumpere; puta ſi unus poſſideat jure ordinario, alter ex privilegio, vel conſuetudine ut hoc caſu. Ratio eſt, quia unuſquiſque intendit jus ſuum exercere, non jus alterius præripe-

re. & interruptio non ſit ſine animo, Bald. *con-*
16 *ſil. 267. In cauſa Petri, in princip. lib. 3* Quod cum generaliter ſit verum, ſpecialius tamen apparet in caſu præſenti, quia Epiſcopus potiùs voluit approbare, quam interrumpere præſcriptionem cumulativam Præpoſiti.

17 Primò, quia citatus ab executore Apoſtolico in reſervatione inſtituendi, acquievit ſententiæ poſtea latæ ad favorem Præpoſiti, cum ab ea non appellaverit, l. *final. C. de ſent. quæ pro cer. quan.*

18 Deinde ob annuas viſitationes Epiſcoporum, ex quibus elicitur eorum ſcientia, & patientia Rot. *diverſ. par. 2. deciſ. 106. n. 8.*

Tertiò, ob inſtitutiones Præpoſiti multiplicatas, & effectum ſortitas ſpatio ſupra centum annorum. Salic. in. l. *Authoritatem, verſ. Quæro, de quæſt. facti, C. unde vi.* Rot. *diverſ. deciſ. 28. num. 7. part. 1.*

Quartò quia Examinatores Synodales Epiſcopi diverſis temporibus ſæpius approbarunt Presbyteros coram Præpoſito præſentatos, ac poſtea ab ipſo inſtitutos, ut patet ex publicis inſtrumentis ac exhibitis in faſciculo *fol.* 45. à tergo, & in *fol.* 150. *& ſeq.*

Ac poſtremò quia cùm Promotor fiſcalis Epiſcopi anno 1601. præcepiſſet Præpoſito ne ſe ingereret in quadam præſentatione facta prius coram eo, & poſtea coram Vicario Epiſcopi; idem Vicarius cognita præventione Præpoſiti, remiſit cauſam ad eum tanquam juriſdictionem cumulativè habentem cum Epiſcopo ex Bulla Eugeniana. & aliis privilegiis, ut ex authentica ſcriptura ſignata littera E. Atque ita elicitur ex parte Epiſcopi animus approbandi potiùs quam interrumpendi præſcriptionem Præpoſiti, non ſolùm ex juris præſcriptione, ſed etiam ex actibus poſiti jus, ut dictum eſt.

19 Ex quibus ſublata ſunt etiam argumenta, quæ ſupra in contrarium retulimus; nam quod in controverſia poſſeſſionis præferri debeat poſſeſſio Epiſcopi tanquam titulata, procedit quando poſſeſſio unius non eſt compatibilis cum poſſeſſione alterius, juxta l. *Si duo, ff. ut poſſid.* tunc enim cum una, & eadem res non poſſit à pluribus in ſolidum poſſideri, l. *Si ut certò, §. Duobus vehiculum, ff. commu.* Si probationes utrinque ſint pares, poſſeſſio titulata præfertur c. *Licèt cauſam, de probat.* At ſecùs eſt in his, quæ poſſunt eſſe apud plures in ſolidum, ut hoc caſu, quia tunc unuſquiſque in ſua poſſeſſione conſervatur, & eſt locus cumulativæ ut jam probavimus.

Et eodem modo reſpondetur ad id, quod dicitur ſuam præſcriptionem Præpoſitum interrupiſſe, quia aliquando inſtituit tanquam Vicarius per doctrinam gloſſ. in l. *Cum notiſſimi*, *§. Imò*, & §. *Illud, verb. Innovata, circa fin. verſ. Etiam quædam, C. de præſcrip. 30. annor.* & Put. *deciſ. 188, num. 6. lib. 2.* Nam d. gloſſ. habet locum in rebus corporalibus tantum, quæ non poſſunt à pluribus in ſolidum poſſideri, vel in actibus de directo contrariis; tunc enim actus geſtus nomine alterius propriam poſſeſſionem interrumpit; quia nimirum poſſeſſio unius eſt excluſiva poſſeſſionis alterius, juxta terminos d. l. *Si duo.* At verò in incorporalibus, & aliis non oppoſitis non eſt ita, quia cum poſſit eſſe in ſolidum apud plures, propria quaſi poſſeſſio non excluditur per actum alieno nomine geſtum, ſicut non interrumpitur per ſolum exercitium alterius, ut abunde diximus, atque ita declarat Put. *de deciſ.* 188.

Cætera verò quod jus inſtituendi non poſſit acquiri præſcriptione, quod Præpoſitus non habeat titulum, nec bonam fidem, quod eius inſtitutiones pluribus patiantur defectus, & quod illas caſſaverit ſententia arbitramentalis Ormanetti, jam plenè ſuſtulit S. Congregatio in priori deciſione huius cauſæ: & ita reſolutum, ut dixi in cap. *Cum Eccleſia Sutrina, num. 24. ſupra de cauſ. poſſeſſ. & propriet.*

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

Cap. Cum olim.

SVMMARIVM.

1 *Abbas in Capellis præſcribere poteſt iura Epiſcopalia, ſed obtinet in his ſolis, quæ præſcripſit. & num. 10.*
2 *Loca adiacentia præſumuntur de iuriſdictione illius civitatis, cuius territorio magis adiacent.*
3 *Compromitti poteſt de iuribus Eccleſiæ in Clericos ipſius.*
4 *Prælatus in iuribus Eccleſiæ ſuæ poteſt eſſe arbiter, & iudex.*
5 *Epiſcopus fundat intentionem de iure communi ſuper iuriſdictione univerſali in omnibus Eccleſiis ſuæ diœceſis.*
6 *Si iuriſdictio ſpiritualis ſit; ſecus ſi temporalis.*
7 *Diœceſanus ſolus dicitur Epiſcopus.*
8 *Ordinarius dicitur quilibet habens in loco ordinariam iuriſdictionem.*
9 *Diœceſani appellatione an, & quando veniat inferior Prælatus.*
10 *Prælatus inferior poteſt præſcribere iura Epiſcopalia contra Epiſcopum, licèt non ſit exemptus ex privilegio.*
11 *Præſcribere poteſt inferior contra Epiſcopum ius inſtituendi, & deſtituendi.*
12 *Et quid inſtitutione authorizabili.*
13 *Præſcribere an poſſit inferior ius ordinandi Clericos tam per ſe ipſum, quam per alium.*
14 *Et quid poſt Concilium Tridentinum. & num. ſeqq.*
15 *Regulares non poſſunt ſuos ſubditos ordinandos dimittere niſi ad Epiſcopum diœceſanum.*
16 *Et quid ſi ſint nullius diœceſis.*
17 *Baptiſmus, ideſt ius tenendi in Eccleſia fontem baptiſmalem, poteſt præſcribi.*
18 *Prælatus inferior an poſſit præſcribere ius abſolvendi à caſibus Epiſcopo reſervatis.*
Et quid poſt Concilium Tridentinum. num. 21. uſque ad num. 25.
19 *Iuriſdictio baſſa facilius præſcribitur, quam merum imperium.*
20 *Præſcribi poſſunt per inferiorem Epiſcopo omnia, quæ ſunt iuriſdictionis, & dignitatis Epiſcopalis.*
21 *Caſuum reſervatio facta ab Epiſcopo diœceſano non afficit perſonas nullius diœceſis.*
22 *Præſcriptio iuriſdictionis Epiſcopalis in certa parte diœce-*

diœceſis excluſo Epiſcopo includit etiam facultatem ſibi caſus reſervandi.

23 Caſus ſibi reſervare an, & quando poſſit inferior Prælatus. num. ſeqq.

24 Præſcriptio non procedit in his, quæ ſunt contra diſciplinam Eccleſiaſticam.

25 Sepultura, ſeu ius liberè recipiendi aliquem ad ſepulturam poteſt præſcribi.

26 Quarta Decimarum Epiſcopo debita præſcriptibilis eſt.

27 Monachus, qui præeſt Eccleſiæ ſæculari non debet ibi divina officia celebrare iuxta ritum Monaſticum, niſi ius præſcripſerit.

28 Præſcribi poteſt ab inferiori Prælato poteſtas excommunicandi, interdicendi, & abſolvendi.

29 Præſcribens contra univerſaliter poſſidentem in certis articulis etiam animo acquirendi iuriſdictionem univerſalem, illam univerſaliter non acquirit, ſed tantum præſcribit, quantum exercuit.

30 Secus ſi nemo univerſaliter poſſidebat, quia totum præſcribit, ſi ea intentione hoc faciat.

31 Poſſeſſio fundi ut acquiratur, non oportet omnes glebas circumambulare.

32 Iuriſdictionem exercens in actu, retinet in omnibus, ſi habeat conceſſionem ab eo, qui ius concedendi habet.

33 Præſcribens unum actum univerſalem acquirit univerſam iuriſdictionem, ſi habeat cauſam univerſalem ſeu intentionem fundatam de iure communi.

34 Præſcribens poteſtatem excommunicandi an cenſeatur etiam præſcribere poteſtatem interdicendi, ſuſpendendi, & abſolvendi, remiſſivè.

35 Prælatus inferior, qui nititur ſola præſcriptione, non obtinet contra Epiſcopum niſi illam ſufficienter probet.

36 Archiepiſcopus Theatinus an ſit manutenendus in poſſeſſione viſitandi loca ſubiecta Abbatiæ Sancti Ioannis in Venere, donec Commendatarius probaverit per rem iudicatam ſe in illa utramque iuriſdictionem exercere. & nu. ſeq. uſque in fin.

37 Abbatia S. Ioannis in Venere ex ſententia Rotæ eſt intra fines Theatinæ diœceſis.

38 Epiſcopus poteſt cauſas matrimoniales, & criminales cognoſcere, prædicandi licentias concedere, & Confeſſores approbare in locis intra ſuæ diœceſis fines exiſtentibus, donec probetur ſtatus nullius diœceſis.

39 Viſitationi Epiſcopi non ſubſunt loca, in quibus inferior exercet utramq́; iuriſdictionem, niſi idem Epiſcopus maiorem in illis auctoritatem exerceat.

40 Congregatio Concilij quæſtiones facti reijcit ad iudices competentes.

41 Prælatus inferior ad excludendum Epiſcopum à viſitatione an docere debeat per rem iudicatã de exercitio utriuſq; iuriſdictionis in Parochos, & Parochian.

42 Epiſcopus habet aſſiſtentiam iuris, & Concilij Tridentini ſuper iuriſdictione ſpirituali in omnibus Eccleſijs etiã regularibus intra fines ſuæ diœceſis, quamdiu non probentur exemptæ.

43 Concilium Tridentinum cap. 11. ſeſſ. 25. de Regular. expenditur. num. 52.

Monaſteria in his, quæ pertinent ad animarum curam perſonarum ſæcularium, ſubſunt iuriſdictioni Epiſcopi diœceſani. ibidem.

Niſi Abbas in loco Epiſcopalem, & temporalem iuriſdictionem exerceat.

45 Non ſufficit tamen nudum exercitium, ſed requiritur iuſtus titulus.

46 Prælato inferiori an, & quando danda ſit manutentio contra Epiſcopum in exercitio iuriſdictionis Epiſcopalis.

47 Monaſterij S. Ioannis in Venere privilegia quæ?

48 Iuriſdictio Epiſcopalis quibus conſtet.

49 Exemptio non inducitur ex ſola receptione ſub protectione Sedis Apoſtolicæ.

50 Prælatus inferior non poteſt iuvari ſola poſſeſſione contra Epiſcopum in interdicto retinendæ.

51 Poſſeſſio titulata, & quæ fomentum habet à iure, præfertur in concurſu.

52 Abbates allegantes utramque iuriſdictionem onerantur duriori probatione, quàm allegantes ſtatum nullius diœceſis.

1 CUM OLIM. Abbas in Capellis præſcribere poteſt jura Epiſcopalia obtinet tamen in his ſolis, quæ præſcripſit. Hoc dicit. Dividitur in tres partes. In prima ponit petitionem Actoris, & ipſius jura. In ſecunda ponit jura Abbatis ibi, *Ad elidendam*. In tertia diffinit ibi, *Quia prædictus*. Et abinde pro Epiſcopo.

Nota primo ibi, *adiacentibus*, loca adjacen-
2 tia præſumi de juriſdictione illius civitatis, cuius territorio magis adjacent, arg. §. *Inſula*, *Inſtit. de rer. diviſ.* & *hic* notat Bald. *num.* 1. Hinc eſt ut quamvis viſitare loca nullius diœceſis, & illarum perſonas ordinare, eiſque dimiſſorias ad Ordines ſuſcipiendos concedere, non ſpectet ad Epiſcopum viciniorem, ſed ad Epiſcopum intra cuius diœceſis fines eadem loca ſita ſunt, ad præſcriptum *cap.* 10. *ſeſſ.* 23. Concilii Tridentini; tamen ſecus ſit ſi loca ipſa ſint omninò extra fines cuiuſque diœceſis; quia tunc prædicta facultas pertinet ad Epiſcopum, cuius Cathedralis Eccleſia proximior eſt ex decreto *c.* 9. *ſeſſ.* 24. Præſumuntur enim diſmembrata à territorio illius civitatis, cui magis adjacent, ut ex ſententia S. Congregat. Cardinalium ipſius Concilii Interpr. ſcripſi plenius in c. *Nullus, inf. de Paroch.*

Secundò nota ibi, *Archipreſbytero, ac Primi-*
3 *cerio Lucanis*, juncta ſupraſcriptione. In perſonas Eccleſiæ poſſe de juribus ipſius Eccleſiæ compromitti. Nam Pontifex hic arbitrium approbat, ut patet in fine capituli, & notat Jo. Andr. *num.* 4. *in ver. Lucanis.* dicens cordi tenendum, & remittit ad notata per ſe in cap. *Cum inter*, *in ver. Subſcribimus, de re iudic.* & in Specul. *in tit. de arbitro*, §. *Sequitur*, *verſ. Sed numquid* Abbas, idem notant Butr. *num.* 6. *in* 9. *notab.* Cardin. *num.* 1. Anchar. & Abb. ambo *in* 5. *notab.* Quod intellige dummodo compromiſſum fiat in Clericos ut hic; aliàs ſecus, ut in cap. *Contingit, ſupra de arbitr.* ſecundum Gardin. Non obſtat
4 textus in l. *penult. ff. de arbitr.* quam Joan. Andr. allegat in contrarium. Siquidem illa lex ſecundum Abbatem nihil facit: tantùm enim decidit neminem poſſe in re propria eſſe arbitrum, hic verò Archipresbyter, & Primicerius non erant arbitri in re propria, ſed in juribus Eccleſiæ, ſuper quibus nedum Eccleſiæ Clerici, ſed ipſe quoque Prælatus poteſt eſſe arbiter, ut hic per eum. Et idem voluit Anton. de Butr. in c. *Cum inter*, §. 1. *in* 1. *col. infra. tit. prox.* & Florian. in l. *Si ſocietatem*, §. *Arbitrorum*, *in princ. ff. pro ſoc.* quos refert & ſequitur Felin. *hic num.* 2. *verſ. Dum dicit Abbas* Nec mirum, quia in cauſa Eccleſiæ ſuæ Prælatus poteſt etiam eſſe judex, cap. *Siquis ergo*, 3. *qu.* 7. cap. *Sicut*, 7. *qu.* 1. & c. *Guiliſarius*, 23. *quæſt.* 4. & tenet gloſſ. unica in cap. *Cum veniſſent*, *verſ. Sic Epiſcopus Iudex eſt in cauſa Eccleſiæ ſuæ*, & ibi Abb. & DD. *ſupra*

pra de mulic. & notat in c. 1. *de pæn. lib. 6.* & hic
per Butr. *n. 12. verſ. Inducitur ad quæſtionem.*
5 Tertiò nota ibi, *ad fundandam intentionem tuam ius commune, &c.* Epiſcopum de jure communi fundare intentionem ſuper juriſdictione univerſali in omnibus Eccleſijs ſuæ diœceſis, ut hic, & in c. *Omnes Baſilicæ, 16. qu. 7.* cum aliis hic allegatis in gloſſ. 1. & per Hoſt. *ante num. 1. in ver. In tua diœceſi.* Idem notant Cardin. in 1. *notab.* Butr. Anchar. & Abb. omnes in 3. *no-*
6 *tab.* & latius dicam infra *num.* 42. Intellige in ſpecialibus, in quibus Epiſcopus obtinet eo ipſo quod probat Eccleſiam intra ſuæ diœceſis fines exiſtere, quamdiu non probetur exempta. Secus verò in temporalibus, in quibus ſuccumbit, niſi aliter doceat de jure ſuo. Textus eſt, in quo utrumque membrum probatur, in c. *Cum venerabilis,* ubi omnes notant, *infra, de relig. domib.*
7 Quartò nota ibi, *tanquam Diœceſanum Epiſcopum*: appellatione Diœceſani venire Epiſcopum tantum, non autem Prælatum inferiorem, licèt habeat in loco ordinariam juriſdictionem. Quod tenet gloſſ. 1. in Clem. 1. *verſ. Item nota verbum Diœceſanus, de vita, & honeſt. Cleric.* & in Clem 1. *in ver. Diœceſanis, de ireparr.* & Abb. *hic num. 1. in 4. notab.* qui hinc colligit
8 differentiam inter Diœceſanum, & Ordinarium: nam Diœceſanus dicitur ſolus Epiſcopus; Ordinarius verò etiam quilibet alius habens ordinariam poteſtatem in loco, ut in cap. *Ordinarij,* juncta gloſſ. *in ver. Locorum. de offic. Ordin. lib. 6.* gloſſ. in Clem. 1. *in ver. Locorum Ordinarij, de teſtam.* de quo plenè per Archidiac. in cap. *Licet Canon, num. 6. in ver. Ordinarius, de elect. lib. 6.* Idque confirmatur etiam ex etymologia, & alluſione vocabuli: nam Ordinarius dicitur qui habet ordinariam juriſdictionem; unde hoc nomen convenit cuilibet eam juriſdictionem habenti: Diœceſanus verò dicitur, qui præeſt diœceſi, quod convenit ſoli Epiſcopo, ut
9 in cap. *Cum Epiſcopus, de offic. Ordin. lib. 6.* Fatetur tamen Abbas Diœceſani appellatione comprehendi quemlibet habentem in loco ordinariam juriſdictionem ubi ſubjecta materia pariter eſt apta concernere tam Epiſcopum, quam alium Ordinarium. Et ita ſalvat quod ſcripſit Joan. Andr. in c. *Ioannes, ſuper ver. Diœceſanum, de teſtam.* Tu verò adde gloſſam in Clem 1. §. *Volumus, in ver. Diœceſanus, de foro compet.* quæ notabiliter dicit pro Diœceſanis intelligi eos, qui habent in loco Epiſcopalem juriſdictionem, vel quaſi; dummodo tamen illam habeant privativè ad Epiſcopum. Quam gloſſam ſequitur ibi Card. *in. num. 2. in 4. quæſt.* Imola *n. 38.* Abb. n. [illegible] & Vitalis *num. 4.* Similis gloſſ. eſt in Clem. 1. *in ver. Proprij, de reb. Eccl. non alien,* quam hic ſequitur Felin. *num. 1. verſ. Secundo limita*, per hoc enim inferior conſtituitur in [illegible] ratio, ut notat Gemin. poſt Joan. de S. Georgio in c. 2. *col. 4. verſ. Quæro an inferiores Prælati ab Epiſcopis habeant territorium, de conſt. lib. 6.* & dixi pleniſſimè in c. *ſignificaſti,*
10 *de off. Archid.* & in c. *Cum contingat, de foro compet.*
Quintò nota Abbatem, & ſic inferiorem Prælatum poſſe præſcribere jura epiſcopalia contra Epiſcopum, ut hic eſt caſus ſecundum Jo. Andr. & omnes in Summa: concordat text in c. *Auditis, ſupra eod.* Et quamvis Hoſt. *hic in princ. in ver. Abbate,* dicat hoc procedere, ſi Abbas ſit exemptus ex privilegio, quia aliàs non poſſet præſcribere jura epiſcopalia: tamen oppoſitum determinat Innoc. *num. 2.* Cui conſentiunt Butr. *n. 10. in ult. notab.* & Anchar. *num. 2. in 2. not.* & Innocentij opinionem putat veriorem Abbas *n. 4. in not.* & in d. c. *Auditis,* & ibi dixi.
11 Sextò nota in verſ. *Quia prædictus Abbas,* octo jura, quæ contra epiſcopum præſcribi poſſunt ab inferiori Prælato, de quibus *hic* per Hoſt. *num. 2. verſ. Sed hoc nota* Joan. Andr. *ſub. n. 4. in ver. Oſtenditur,* Butr. *n. 10. in. 10. notab.* & Abb. *in 8. not.*
12 Primò enim præſcribi poteſt jus inſtituendi in eccleſiis, & Capellis, nec non jus deſtituendi. Et quod dictum eſt de jure inſtituendi, Abbas intelligit contra Hoſtienſem etiam de inſtitutione authorizabili dicens hoc probari apertè in hac Decretali, ubi ſimpliciter inſtitutio reſervatur Abbati in plebe, & Capellis: & fuſius hoc proſequitur in d. c. *Auditis ſupra eod.* Tu verò hoc intellige ut dixi in c. *Eam te, num. 3. ſupra de ætat. & qualit.* & in c. *Cum contingat, n. 31. 37. & ſequitur de foro compet.*
13 Secundò præſcribi poteſt ordinatio Clericorum; quod duobus modis poteſt intelligi. Uno modo ut ipſe Prælatus præſcribat jus ordinandi Clericos per ſe ipſum. Et hoc caſu jure communi inſpecto, præſcriptio procedit tantum quoad illos ordines quos inferior poteſt conferre, ut in
14 c. *Quoniam, 69 diſt.* & in c. *Abbates, de privil. lib. 6.* Dixi jure communi inſpecto, quia ex Conc. Trid. c. 10. *ſeſſ.* 23. Abbatibus, & aliis inferioribus non licet primam tonſurã, vel minores Ordines conferre cuiquam, qui regularis ſubditus ſibi non ſit, non obſtantibus privilegiis, præſcriptionibus, vel conſuetudinibus etiam im̃emorabilibus. Unde aut Abbas vult ordinare ſuos ſubditos regulares, & non eget præſcriptione, cũ habeat poteſtatẽ eos ordinandi, ut in d. c. *Quoniam,* Aut vult ordinare ſibi non ſubditos: & ei obſtat Concilium, de quo die latius ut ſcripſi in c. *Cum contingat,* [illegible] *ætat. & qual.* in c. 1. *de ſuppl. negl.* & in c. *Aqua, [illegible] conſecr. Eccl.* Quo verò ad alios ordines, quos inferior nõ poteſt conferre, abſolutum eſt [illegible] communi inſpecto, nõ procedere præſcriptionem, quia quæ ſunt ordinis Epiſcopalis nullo unquam tempore præſcribi poſſunt, cap. *Quanto,* & ibi dixi, *ſupra de conſuet.* & d. c. *Aqua.*
15 Alio modo ordinatio Clericorum poteſt intelligi ut Prælatus jus ordinandi præſcribat non per ſeipſum, ſed per alium, ideſt ut poſſit ſuos ſubditos ordinandos dimittere ad quem maluerit Catholicum Antiſtitem. Et de jure communi procedit præſcriptio, ut hic, & in c. *Veniens, infr. eod.* Secundum Hoſt. & alios prællegatos. Verum poſt Concilium Tridentinum ſecus dicendum eſt, quia Abbates, & alii inferiores prælati Clericis ſæcularibus litteras dimiſſorias nullatenus concedere poſſunt, ut ab aliis ordinentur, & quamvis poſſunt illas concedere ſuis ſubditis Regularibus; non poſſunt tamen eas dirigere niſi ad Epiſcopum Diœceſanum, ut in [illegible] 8.
16 *ſeſſ.* 23. Aut ſi ſint nullius diœceſis, ad Epiſcopum intra cuius diœceſis fines exiſtunt, ut præcipitur in *d. c.* 10. ubi derogatur præſcriptionibus, & conſuetudinibus etiam immemorabilibus. Quod ſi omnino ſint extra fines cuiuſque diœceſis, ex ſententia S. Congregationis Concilii, dimiſſoriæ dirigendæ ſunt ad viciniorem Epiſcopum, qui tanquam Sedis Apoſtolicæ Delega

tes poteſt eos viſitare ex decreto *c. 9. ſeſſ. 4.* ut
dixi ſupra in primo notab. de quo vide quod
ſcripſi latiſſimè in c. *Significaſti , ſupra de offic.
Archid.*

17 Tertiò præſcribi poteſt baptiſmus, idelt ut
inferior Epiſcopo jus habeat in Eccleſia tenendi
fontem baptiſmalem. Simile in c. 2. *de Capell.
Monach.*

18 Quartò præſcriptibilis eſt pœnitentia in levi-
oribus culpis. Et hinc arguit Anton. de Butr. *n. 8.
in 11. notab.* ut Prælatus inferior non poſſit
præſcribere jus pœnitentiæ injungendæ quoad
graviores culpas, & caſus Epiſcopo reſervatos,
de quibus in cap. 2. *de pœnit. & remiſſ. lib. 6.* Et
19 videtur ex mente Baldi num. 2. in ver. In levio ri-
bus culpis, qui hic colligit baſſam juriſdictio-
nem facilius, præſcribi, quàm merum imperium,
de quo in l. *More maiorum , ff. de iuriſd. omn.*
20 *iudic.* & in l. *Viros , C. de diverſ. offic. lib.* 12.
Sed oppoſitum tenet Abbas motus ea ratione,
quia omnia, quæ ſunt juriſdictionis, & dignita-
tis Epiſcopalis, poſſunt per inferiorem Epiſcopo
nomine ſuæ Eccleſiæ præſcribi, ut in c. *Auditu,
ſupra eodem.* Et ad hunc textum reſpondet pro-
pterea hic dictum de levioribus, quia in illis
dumtaxat fuerat præſcriptum; non tamen ne-
gat Abbatem potuiſſe præſcribere in gravio-
ribus.

21 Verum hanc controverſiam ſuſtulit Concilium
Tridentinum *de ſacram. Pœnit. ſeſſ. 14. c. 7. de
caſ. reſer.* Unde in hoc articulo hodie ſic diſtin-
22 gue. Aut Abbas, vel alius inferior Prælatus ex
privilegio Apoſtolico, vel legitima præſcriptio-
ne habet omnimodam juriſdictionem quaſi Epi-
ſcopalem in certa parte diœceſis, excluſo Epiſ-
copo, ita ut ſit in ſtatu nullius diœceſis, ſecun-
dum ea, quæ ſcripſi latiſſimè in c. *Nullus, infra
de Paroch.* & tunc non eget præſcriptione ad ab-
ſolvendum à caſibus Epiſcopo reſervatis, quia
reſervatio Epiſcopi non afficit ſubditos ipſius
Abbatis, cum non ſint de ſua diœceſi, ut plenè
probavi in c. *Omnis, infra, de Pœnit. & remiſſ.*
& Abbas ipſe quoad ſubditos poteſt ſibi caſus
reſervare, ut mox patebit. Neque hoc caſu eſt
locus decreto Concilii in *d. c. 7. de Caſ. reſervat.*
quia loquitur de reſervatione, quam faciunt Epi-
ſcopi in diœceſibus ut patet ibi, *Epiſcopis omni-
bus in ſua cuique diœceſi.* At locus nullius neque
eſt in diœceſi Epiſcopi, ut dixit Rota *deciſ. 207.
num. 2. part. 2. diverſ.* & fuſius notavi in c. *Cum
contingat , num. 32. 35. & 37. ſupra de foro com-
pet.*

Et in hoc primo caſu ſalvari poteſt opinio
Abbatis. Tunc enim inferiori ſuffragari poteſt
præſcriptio quoad abſolutionem à caſibus Epi-
ſcopo reſervatis, quando præſcripſit totalem.
juriſdictionem Epiſcopalem, vel quaſi privativè
ad Epiſcopum in certa parte diœceſis juxta ter-
minos cap. *Auditu , ſupra eodem ,* & notata per
gloſſam *in Clem. 1. §. Volumus , in ver. Diœce-
ſanis , de foro compet.* Nam in dicta præſcriptio-
ne juriſdictionis univerſalis includitur etiam jus
ſibi reſervandi caſus ut paulo infra patebit.

23 Aut inferior ex privilegio, vel præſcriptione
non eſt in ſtatu nullius diœceſis, ſed eſt ſimpli-
citer exemptus, vel præſcripſit jura Epiſcopalia
in aliquibus tantùm capitibus, ut fecerat iſte Ab-
bas in octo capitibus, de quibus in textu. Et
tunc non valet præſcriptio abſolvendi à gravio-
ribus caſibus Epiſcopo reſervatis: quia cum
inferior hoc caſu adhuc remaneat ſubjectus
Epiſcopo Diœceſano, nec ipſe inferior poſſit
quoad ſubditos caſus ſibi reſervare; obſtat illi
reſervatio Epiſcopi Diœceſani. Unde ab ipſo
tantum abſolutio petenda eſt ad præſcriptum
Concilii Tridentini in *d. c. 7.* Quod multò clarius
procedit poſt decretum S. Congregationis ne-
gocij & conſultationibus Epiſcoporum, & Re-
gularium præpoſitæ editum juſſu felicis recor-
dationis Clementis VIII. ſuper abſolutione à ca-
ſibus reſervatis. Quod reſervatur à Stephano
Quaranta *in Summa Bullarij in ver. Caſus reſervati,
pag.* 162. Et in hoc caſu tenenda eſt opinio
24 Antonij de Butrio: Magnopere enim pertinet
ad diſciplinam populi Chriſtiani ut in qualibet
diœceſi adſit Superior, qui poſſit graviora cri-
mina reſervare. Is autem in ſua Diœceſi non
eſt niſi Epiſcopus. Neque enim in hoc ſuffraga-
tur inferiori aliqua præſcriptio; tum quia ob-
ſtat Concilium; tum quia in his, quæ ſunt con-
tra diſciplinam Eccleſiaſticam, præſcriptio non
procedit, cap. *Cum inter , de Conſuet.* Felin. in
cap. *Accedentes , num. 6. ſupra eod.* Bald. *in
tract. de præſcript. in 1. par. ſexta partis principa-
lis num. 7.* Vnde partes Sacerdotis ſunt, cum
extra mortis articulum nihil poſſit in caſibus re-
ſervatis, id unum pœnitentibus perſuadere ut
ad Superiores, & legitimos judices pro bene-
ficio abſolutionis accedant, ut legitur in *d. c.* 7.
Et hanc diſtinctionem non obſcurè probavit
S. Congregatio eiuſdem Concilij interpres: nam
conſulta, an inferior aliquis ab Ordinario in
ea parte diœceſis, quæ juriſdictioni ſuæ ſubjecta
eſt, poſſit ſibi reſervare aliquos caſus, quemad-
modum Ordinarijs licet in ſuis diœceſibus: Die
5. Iulii 1582. reſpondit poſſe; ſi tamen habeat
juriſdictionem quaſi Epiſcopalem in eo loco, &
nulli Diœceſano ſubſit nec ipſe, nec eius ſub-
diti.

25 Quintò præſcribi poteſt ſepultura, ideſt jus
recipiendi aliquem ad ſepulturam liberè, ut in
cap. *Nimis iniqua , §. 1. verſ. Et fratres , inf. de ex-
ceſſ. Prælat.*

26 Sexto Decimarum percepto. Quod intelligi
poteſt, primò ut Abbas præſcripſerit quartam
decimarum Epiſcopo debitam, ut in c. *De quar-
ta , ſupra eod.* ſecundum Hoſtien. & Ioann. Andr.
Nam in perceptione decimarum Abbas non
egebat præſcriptione cum de jure communi
ſpectent ad plebem, c. *Cum contingat, de decim.*
Deinde poteſt intelligi ut Abbas præſcripſerit
decimas, ut caperet ad utilitatem ſui Monaſterii
ſecundum Abbatem.

27 Septimò poteſt præſcribi jus celebrandi divi-
na in Eccleſijs Epiſcopo ſubjectis. Quod ſimili-
ter poteſt intelligi duobus modis. Primò ut Ab-
bas præſcripſerit facultatem liberè celebrandi
in prædictis Capellis ſecundum Innocent. *in fine
in ver. Celebrandi.* Et ſecundum hunc intelle-
ctum Prælatus regularis de jure communi non
poteſt liberè celebrare in Eccleſijs ſæcularibus
ſibi ſubjectis. Secundò modo intelligi poteſt ut
Abbas præſcripſerit jus celebrandi in Eccleſia
ſibi ſubjecta juxta officium Monachale: nam
de jure monachus, qui præeſt Eccleſiæ ſæculari
non debet ibi officiare juxta ritum monaſticum
arg.

arg. c. *Illa*, 12. *diſt.* & notat gloſſa *unica in fine* in c. *De Monachis*, 16. *qu.* 1. Et hic intellectus magis placet Hoſtien. *num.* 5. *in ver. Ac divinis officijs*, *& in ver. ſequen.* Abb. *n.* 5. *verſ. Octavo ius celebrandi*, ubi ait eſſe mente tenendum hoc jus eſſe præſcriptibile : & Joann. de Anan. *num.* 3.

28 Octavo, & ultimò præſcriptibilis eſt poteſtas excommunicandi, interdicendi, & abſolvendi. Quod intelligunt Doctores reſpectu Clericorum & Eccleſiarum ſæcularium : nam ſubditos ſuos poteſt Abbas de jure communi excommunicare ſine alia præſcriptione, ut in c. *Sicut*, *de Simon.* & in c. *Cum in Eccleſiis*, *de maior. & obed.* ſecundum Abb. *n.* 5. *in fine.*

29 Septimò nota ibi, *Super iam dictis articulis.* nec non ibi, *Super alijs omnibus*, ad præſcriptionem unius articuli juris Epiſcopalis non inferri ad præſcriptionem alterius ſub eodem genere, prout ſentit gloſſ. *fin. hic &* notat Butr. *n.* 5. *in* 6. *notab.* Calder. *conſ.* 192. *circa med. verſ. In omnibus autem*, *alias* 2. *de præſcript.* Roman. *conſ.* 368. *n.*8. *verſ. Vnde videmus*, Abb. *conſ.*71. *Videtur num.* 1. *lib.* 2. Atque ita alio exercente, & poſſidente univerſalem juriſdictionem in loco, ſi alius exerceat juriſdictionem in certis articulis, etiam animo acquirendi univerſalem juriſdictionem; Per hoc tamen illam non acquirit univerſaliter, ſed tantùm præſcribit quantum poſſedit, & exercuit. Et ita eſt hic caſus pro his, quæ notat Innocent in c. *Dilectus*, *de Capell.*
30 *Monach.* Secundum Abb. *hic num.* 6. Secus autem eſt ſi nemo univerſaliter poſſidebat ; quia tunc ex uno actu infertur ad præſcriptionem aliorum ejuſdem generis, ut ibi Innocen. notat, quando ea intentione hoc facit, ut univerſalem juriſdictionem acquirat, ut declarat Alexan. *conſ.* 68. *num.* 19. *verſ. Ad prædicta benè facit*, *lib.* 2. & probatur optimè in c. 1. *de relig. dom.* ubi ſi
31 dubitatur in cuius diœceſi ſit Baſilica conſecranda, ille Epiſcopus conſecrabit, qui priùs in illo loco Epiſcopalia exercebat. Ad idem textus in l. *Poſſideri*, *in princ. ff. de acquir. poſſeſſ.* ubi habetur ad acquirendam fundi poſſeſſionem non eſſe opus ut quis omnes glebas circumambulet, ſed ſufficere quamlibet partem fundi introire dummodo mente, & cogitatione hoc fiat, ut totum fundum uſque ad terminum velit
32 poſſidere. Et hæc ſit prima limitatio ad concluſionem ſuperius propoſitam. Aliā limitationem ponit Bart. in l. §. *Si quis hoc interdicto*, *n.* 1. *ff. de itiner.* actuque privato, ubi in præſcribenda, inquit, juriſdictione, probata quaſi poſſeſſione certi actus, in illo tantum actu præſcribit, non in aliis : ſecus ſi haberet conceſſionem ab alio, qui habet ius concedendi ; tunc enim ſi uteretur juriſdictione in actu uno, retineret in
33 omnibus. Itaque ex præſcriptione unius actus infertur ad præſcriptionem alterius ſub eodem genere, quando præſcribens habet cauſam univerſalem, ſeu fundat intentionem de jure communi, quia tunc ex præſcriptione unius actus univerſalis acquiritur univerſa juriſdictio, ſecundum theoricam Innocentii communiter approbatam in d. cap. *Dilectus*, *in princ.* Oldrad. *conſ.* 354. *num.* 17. *verſ. Quintò opponitur.* Feder. de Sen. *conſ.* 130. *Factum eſt tale*, *num.* 2. *verſ. Sed contra.* Bald. *conſ.* 433. *n.* 7. *lib.* 3. plenè Alexan. alios cumulans *in conſ.* 68. *Et viſo*, *num.* 18.
34 *lib.* 2. An autem præſcribens poteſtatem excommunicandi videatur etiam præſcribere poteſtatem interdicendi, ſuſpendendi, & abſolvendi dic ut plenè per Abb. *hic n.* 7. & Felin. in c. *Auditis*, *in princ. n.* 11. *ſupra eodem*, ubi declarat doctrinam Abbatis hic. Et an, & quando qui poteſt excommunicare, poſſit abſolvere. Vide per eundem Felin. in c. *Paſtoralis*, §. 1. *de offic. Ordin.*

35 Ultimò nota ibi, *ſufficienter oſtendit*, non ſufficere ut inferior Prælatus alleget ſe legitimè præſcripſiſſe jura Epiſcopalia ad hoc ut obtineat contra Epiſcopum, niſi de præſcriptione huiuſmodi plenam fecerit fidem, ut hic, & in c. *Cum perſonæ*, *de privil lib.* 6. Quod tamen declara, ut latiùs dicam *infra à n.* 46.

36 Ex facto quæſitum eſt, an Archiepiſcopus Theatinus ſit manutenendus in quaſi poſſeſſione viſitandi loca ſubjecta Abbatiæ S. Joannis in Venere, donec Commendatarius per rem judicatam probaverit ſe in illa utramque juriſdictionē Epiſcopalem, & Temporalem in Parochos, & Parochianos exercere.

37 Cum die 4. Maij 1612. in Rota deciſum fuiſſet Abbatiam S. Joannis in Venere, circumſcripto effectu, intra fines Theatinæ diœceſis exiſtere; ac deinde Archiepiſcopus obtinuiſſet mandatum de manutenendo in quaſi poſſeſſione viſitandi ipſam Abbatiam, ac loca ab ea dependentia, atque in illis ea, quæ à Concilio præſcri-
38 buntur, exercendi: Poſtea S. Congregatio Concilii ab eodem Archiepiſcopo conſulta declaravit, donec per tres ſententias conformes, vel unicam, quæ in rem judicatam tranſierit dictam Abbatiam, ac loca illi ſubjecta nullius diœceſis eſſe conſtiterit, ſpectare ad Archiepiſcopum Theatinum dumtaxat cauſas ibi matrimoniales, & criminales cognoſcere, licentias concionandi concedere, ac Sacerdotes approbare ad confeſſiones audiendas. Sed cùm Archiepiſcopus vellet viſitare in vim dicti mandati de manutenendo; oppoſitum fuit inter alia loca Abbatiæ ſubjecta extare Caſtrum de Foſſacæca, Caſtrum de Rocca, & Villam S. Euſanij, in quibus Commendatarij dictæ Abbatiæ exercebant utramque juriſdictionem Epiſcopalem, & temporalem in Parochos, & Parochianos; ac proinde exempta eſſe ab Archiepiſcopi juriſdictione, &
39 viſitatione in vim *c.* 11. *ſeſſ.* 25. *de Regular.* Unde ſuper his S. Congregatio conſulta reſpondit, ſi Commendatarius dictæ Abbatiæ in prædictis caſtris Epiſcopalem, & temporalem juriſdictionem exerceat, loca hujuſmodi minimè ſubeſſe juriſdictioni, & viſitationi Archiepiſcopi, & decretum ab ipſa Congregatione jampridem editum ad hunc caſum non pertinere, niſi Archiepiſcopus majorem in prædicta loca juriſdi-
40 ctionem exerceat. Cæterum an verè Abbas in ſupradicta loca utramque juriſdictionem; aut Archiepiſcopus majorem exerceat auctoritatem, non ſpectare ad judicium Sac. Congregationis, ſed in Rota, ubi cauſa pendet, eſſe diſcutiendum.

Nunc itaque cùm ad excludendam Archiepi-
41 ſcopi viſitationem Commendatarius teneatur probare ſe in dicta loca exercere utramque juriſdictionem: Quæritur à S. Congregatione an de

de huiuſmodi juriſdictione conſtare debeat per tres ſententias conformes, vel unicam, quæ in rem judicatam tranſierit, quemadmodum de ſtatu nullius diœceſis jam cenſuit S. Congregatio, itaut interea Archiepiſcopus non ſit impediendus uti ſuo mandato de manutenendo in quaſi poſſeſſione viſitandi: An verò ad impediendam Archiepiſcopi manutentionem ſatis ſit incontinenti docere de exercitio utriuſque juriſdictionis per teſtes, ſcripturas, & alia eiuſmodi genera probationum.

42 Pro ſolutione ſupponendum eſt primò Epiſcopum habere aſſiſtentiam juris, & Concilii Tridentini ſuper juriſdictione ſpirituali in omnibus Eccleſiis intra ſuæ diœceſis fines conſiſtentibus, ſive illæ ſæculares, ſive regulares exiſtant, quamdiu non probentur exemptæ, ut de ſæcularibus patet hic, & in c. *Omnes Baſilica*, 16. *q.* 7. in c. *Cum venerabilis, de relig. domib.* & dictum eſt ſupra *num.* 5. *in* 3. *notab.* & de monaſteriis eſt text. in c. *Abbate*, ubi notat gloſſ. *in ver. Epiſcoporum*, & in c. *Monaſteria*, 18. *quaſt.* 2. in c. *Tua nobis*, ubi id notat Dec. *n.* 16. *de Confir. util. vel inutil.* in c. *Cum dilectus*, & in cap. *De Xenodochys, de relig. domib.* ubi Hoſt. *ſub. n.* 6. *in ver. Per ſollicitudinem*, hic patet, inquit, maniſeſtè quod monaſteria, & alia loca religioſa, & pia ad Diœceſanum pertinent de jure communi, de quo ipſe Diœceſanus petens, vel agens fundat intentionem ſuam, ut hic patet, & 16. *q.* 5. c. *Si quis Epiſcoporum*, & *q.* 3. *c.* 2. & 18. *q.* 2. c. *Quidam Monachorum*, Unde ſemper dabitur ſententia pro eo, niſi privilegium, & aliud canonicum quid obſiſtat, 18. *q.* 2. c. *Abbatibus, de præſcr.* c. *Non liceat, de Inſtit. c.* 3. ut c. *Cum veniſſent*. cum alijs per eum allegatis; & deciſit Rota *deciſ.* 78. *n.* 1. *part.* 1. *diverſ.* & ſtatuitur
43 decreto Concilii *c.* 11. *ſeſſ.* 25. *de Regul.* Nam ibi primo conſtituitur regula, ut monaſteria curata in his, quæ pertinent ad animarum curam perſonarum ſæcularium, ſubſint juriſdictioni, & viſitationi Epiſcopi, in cuius diœceſi ſita ſunt.
44 Et quamvis deinde excipiantur loca, in quibus Abbates utramque juriſdictionem exercent tamen cum Regula ſit pro Epiſcopo, exceptio pro Regularibus; Epiſcopus dicitur habere juris aſſiſtentiam, quamdiu exceptio à Regularibus concludenter probata non fuerit, ut eſt tex. in c. *Cum Epiſcopus*, & ibi gloſſ. *in ver. Habere, de offic. Ordin. lib.* 6. & tradit Bald. in c. 1. *col.* 2. *de alien. iudic. mutan. cau. facta*, & alij apud Dec. in l. 1. *n.* 8. *ff. de regul. iur.*

45 Deinde ſupponendum eſt Concilium ubi eximit à juriſdictione Epiſcopi Abbates utramque juriſdictionem exercentes, non eſſe intelligendũ de his, qui nudum habent exercitium juriſdictionis abſque ullo titulo, ſed de his, qui juſtè, & legitimè dictam juriſdictionem exercent: abſurdum enim eſſet ut Concilium voluiſſet in ſua poſſeſſione manuteneri intruſos, & juriſdictionis Eccleſiæ uſurpatores, quos anathemati ſubjecit in c. 11. *ſeſſ.* 22. excluſis Epiſcopis, qui fundatam habent intentionem de jure communi, ut in præallegatis juribus. Et fuit ſæpius deciſum in Rota, ut in *cauſa Valentina iuriſdictionis*, 9. *April.* 1590, coram Bubalo. Caputaq. *dec.* 201. *part.* 2. Seraph. *deciſ.* 1104. ubi refert ita etiam cenſuiſſe S. Congregationem Concilii.

46 Quibus ſuppoſitis, videtur reſpondendum Archiepiſcopum Theatinum eſſe manutenendũ in ſua quaſi poſſeſſione viſitandi eiuſmodi loca, quamdiu Commendatarius non probaverit per tres ſententias conformes, vel unicam, quæ in rem judicatam tranſierit, ſe in dictis caſtris juriſdictionem Epiſcopalem, & temporalem exercere: nam cum decretum d. *cap.* 11. non tollat, imò potiùs præſervet juria aſſiſtentiam, quam habeut Epiſcopi in monaſteris ſuæ diœceſis, ut dictum eſt; inferior Prælatus non eſt conſervandus in ſua poſſeſſione niſi in duobus caſibus. Primus eſt, ſi exhibeat privilegium, quod per ſe ſit inſufficiens ad dictam juriſdictionem exercendam. Secundus eſt ſi dicat ſe munitum privilegio, & præſcriptione, & privilegium exhibeat, quod licèt per ſe non ſit ſufficiens; tamen juſtam cauſam præbeat præſcribendi, & de poſſeſſione fidem faciat. His enim duobus caſibus dumtaxat datur manutentio inferiori contra Epiſcopum, tex. eſt ad litteram in c, *Cum perſonæ, de privil. in* 6.

47 At verò hoc caſu nullum quidem exhibetur privilegium per ſe ſufficiens ad utramque juriſdictionem legitimè exercendam: ſi enim de tali privilegio appareret, lis eſſet finita tam in poſſeſſorio, quàm in petitorio judicio, c. *de privil. lib.* 6. & d. c. *Cum perſonæ*, c. *Quanto, infra eod. tit.* c. *Inſtitutionis*, 25. *q.* 2. c. *Cum dilectus*, & ibi Joan. Andr. *num.* 3. *de relig. domib.* cum multis ſimilibus. Similiter nec exhibetur privilegium, quod præbeat juſtam cauſam exercendi Epiſcopalem, & temporalem juriſdictionem: nam in privilegiis exhibitis Alexandri III. & aliorum Pontificum ſolum conceditur Monachis dicti monaſterii S. Joannis in Venere, ut ea, quæ ſunt Ordinis, poſſint accipere à quo maluerint Catholico Epiſcopo; atque ut intra fines Abbatiæ nullus Epiſcopus niſi vocatus ab Abbate Synodum celebret, aut Clericos conſtringat, cum hanc curam ad Abbatis ſollicitudinem Sedes Apoſtolica voluerit pertinere; & monaſterium ſub protectione dictæ Sedis ſuſcipitur. Quæ verba ita reſtricta, & limitata tantum abeſt ut potuerit præbere juſtam cauſam præſcribendi Epiſcopalem, & temporalem juriſdictionem, ut potius oſtendant hanc juriſdictionem à Com-
48 mendatariis uſurpatam fuiſſe: juriſdictio enim Epiſcopalis conſtat cognitione cauſarum criminalium matrimonialium, & aliarum civilium inſtitutione, ac deſtitutione, aliiſque pluribus, de quibus in c. *Conquerente*, & c. *Dilectus*, ubi gloſſ. *in ver. De lege iuriſdictionis, de offic. Ordin.* & tamen in dictis privilegiis conceditur ad ſummum Abbati ſola Clericorum conſtrictio, ac
49 Synodi celebratio. Et quamvis monaſterium recipiatur ſub Sedis Apoſtolicæ protectione hæc tamen receptio nullam exemptionem importat, ut eſt caſus in c. *Ex parte, il ſecondo, de privileg.*

50 Unde ſequitur ut cum Abbas ſit ſola præſcriptione munitus, Archiepiſcopus, qui fundat intentionem de jure communi, non ſit prohibendus viſitare, donec Abbas de præſcriptione Canonica plenam fecerit fidem, juxta verba d. cap. *Cum perſona*, Inferior enim non poteſt juvari ſola poſſeſſione, nec obtinere contra Superiorem in interdicto retinendæ, ut tradit

Bart. in l. 1. §. *Huius auctoritate interdicti*, *ſub num.* 3. *verſ. Nam interdictum hoc*. *ff.* *uti poſſid.* & Verall. *deciſ.* 306. *nu.* 4. *par.* 1.

51 Idque eo magis, quia Archiepiſcopi Theatini bis viſitarunt dictam Abbatiam, ac loca eidem ſubjecta ita ut propterea *reo* videatur ſine difficultate, cum Archiepiſcopus præter juris aſſiſtentiam, habeat etiam actus poſſeſſorios. Rota *deciſ.* 382. *num.* 4. & 5. *par.* 2. *in recent.* Præfertur enim in concurſu poſſeſſio titulata, & quæ fomentum habet à jure, c. *Licet cauſam*, *de probat.* Bart. in l. *Si duo*, *col.* 2. *ff.* *uti poſſid.* Bald. in l. *Qui accuſare*, *col. fin. in ult. notab. C. de eden.* Menoch. *de retin. remed.* 3. *n.* 733.

Præterea conſiderandum eſt Concilium non reſiſtere, imò potiùs aſſiſtere ut Prælati nullius diœceſis poſſint cauſas matrimoniales, & criminales cognoſcere, ut ſæpius fuit reſolutum: & ſcripſi plenè in c. *Accedentibus*, *infr. de exceſſ. Prælator.* & tamen in hac cauſa, quia Abbas nititur ſola præſcriptione, Sac. Congregatio declaravit eiuſmodi cauſas eſſe ab Archiepiſcopo Theatino cognoſcendas, donec per rem judicatam conſtiterit dictam Abbatiam nullius diœceſis exiſtere. Ergo ſimiliter etiamſi Concilium non reſiſtat, imò potiùs aſſiſtat Regularibus utramque juriſdictionem exercentibus itaut ab Epiſcopis viſitari nequeant; tamen donec per rem judicatam de exercitio eius juriſdictionis conſtiterit non erit Archiepiſcopus prohibendus eiuſmodi loca viſitare; cum Abbas nullum privilegium exhibeat, quod ſaltem præbeat juſtam cauſam præſcribendi.

52 Rurſus conſiderandum eſt duriori probatione onerari Abbates utramque juriſdictionem exercentes, quam Prælatos nullius diœceſis: his enim ſufficit probare omnimodam juriſdictionem Epiſcopalem in certa parte diœceſis excluſo Epiſcopo ut in c. *Audis*, *ſupra eodem*: hoc enim includit ſeperationem territorii, & ſtatum nullius diœceſis juxta gloſſ. communiter receptam in Clem. 1. §. *Volumus*, *in ver. Diœceſanis*, *de foro compet.* Dixi in c. *Nullus*, *infra de Paroch.* & in c. *Cum contingat*, *ſupra de foro compet.* At verè exercentibus utramque juriſdictionem non ſufficit probare Epiſcopalem, ſed requiritur etiam probatio temporalis juriſdictionis, ita ut teneantur probare ſtatum nullius diœceſis, qui includitur in probatione Epiſcopalis juriſdictionis, ac præterea etiam exercitium juriſdictionis temporalis. Unde ſi data eſt Epiſcopo manutentio, quando Abbas non tenebatur probare niſi ſtatum nullius diœceſis in terminis *c.* 9. *ſeſſ.* 24. longè magis debet illi dari in caſu *c.* 11. *ſeſſ.* 25. *de Regul.* quando Abbas tenetur probare non ſolum ſtatum nullius diœceſis, ſed etiam temporalis juriſdictionis exercitium.

DE SENTENTIA ET re judicata.

Cap. Non poteſt.

SUMMARIUM.

1 *Sacerdos ſine iuſta cauſa non eſt ab Epiſcopis etiam in unam ſententiam concordantibus deponendus.*

2 *Depoſitio & degradatio Epiſcoporum, Presbyterorum, & aliorum Clericorum quem numerum Epiſcoporum requirat.*

3 *Et quid poſt Concilium Tridentinum.*

4 *Cauſæ criminales graviores contra Epiſcopos à ſolo Romano Pontifice cognoſcuntur, minores verò à Concilio Provinciali.*

5 *Character Ordinis durat etiam poſt mortem, & Clericus reſuſcitatus non eſſet iterum ordinandus.*

6 *Sententia requirit iuſtitiam cauſæ, & poteſtatem iudicantis.*

7 *Regulares excommunicati ob notorium delictum an poſſint ab Epiſcopo denunciari. & num. ſeqq. uſque in fin.*

8 *Miles Hieroſolymitanus, qui Parochum publicè percuſſit, non poteſt ab Epiſcopo declarari excommunicatus. & n.* 12.

9 *Declaratoria excommunicationis an requirat citationem partis. & n.* 17.

10 *Citatio non poteſt decerni ab Epiſcopo contra exemptum.*

11 *Citatio eſt decretum interloquutorium.*

12 *Regulares Sacramenta adminiſtrantes ſine Parochorum licentia poſſunt ab Epiſcopo denunciari excommunicati.*

13 *Denunciatio, ſeu declaratio circumſcripta citatione non eſt actus iuriſdictionis. & n.* 15.

14 *Sententia lata poſt appellationem eſt nulla.*
Declaratio poſt appellationem eſt valida ibid.

16 *Exemptus notoriè excommunicatus poteſt declarari ab Epiſicopo.*

18 *Excommunicationis ſententia, & declaratoria in quo differant.*

19 *Citatio requiritur in diſcuſſione cauſæ etiam publicæ, ob quam fertur declaratoria.*

20 *Secus ſi cauſa ſit notoria.*

21 *Citandus non eſt cui notorium eſt defenſionem non competere.*

22 *Publicum, & notorium in quo differant.*

23 *Citatio pro declaratoria ob notorium excommunicationem contra exemptum non eſt arctatoria.*

24 *Citatio quatenus ſua putet intereſſe poteſt fieri etiam non ſubdito.*

25 *De notoria ſatis eſt ut conſtet etiam extraiudicialiter.*

1 NON POTEST. Joan. Andr. non ſummat, quia breve eſt. Sed per alia verba ſecundum Abb. ſic ſummari poteſt. Sacerdos ſine juſta cauſa non eſt ab Epiſcopis etiam in unam ſententiam concor-

tordantibus deponendus. Hoc dicit: & verbum
Sacerdos intelligas largè pro Epiſcopo, Presby-
tero, Diacono, & Subdiacono, juxta tex. in c.
a *2. de cohab. cler. & mul.* ſecundum Hoſt. *hic in*
princ. in verb. A ſacerdotali, & n. 3. & Joan. Andr.
n. 1. Quot autem Epiſcopi requirantur in depo-
ſitione Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdia-
coni, vel Clerici in minoribus conſtituti plenè
examinat Abb. *hic n. 4. in fin. verſ. Expediendo ma-
teriam*, ad quem recurre.
3 Verum etſi de jure in cauſa depoſitionis, &
actualis degradationis certus Epiſcoporum nu-
merus requiratur, ut c. *Si quis, cum ſeq. 14. q.
7.* cap. *Degradatio, de pœn. lib. 6.* tamen quia ſi
omnes adhibere difficile eſſet, debita juris exe-
cutio differretur, ſi quando autem intervenire
poſſent, eorum reſidentia intermitteretur; Pro-
vide à Trident. Synod. *ſeſſ. 13. cap. 4.* Sancitum
eſt, ut Epiſcopo per ſe, vel per eius generalem
Vicarium ad condemnationem, & verbalem de-
poſitionem, & per ſe ipſum tantum ad actualem
degradationem procedere liceat contra Cleri-
cos etiam in Presbyteratus Ordine conſtitutos,
adhibitis tamen totidem Abbatibus, ſi ibi repe-
riantur, alioquin tot aliis perſonis in dignitate
4 Eccleſiaſtica conſtitutis: cauſæ verò criminales
graviores contra Epiſcopos, quæ depoſitione,
aut privatione dignæ ſunt, ab ipſo tantùm Ro-
mano Pontifice ſunt cognoſcendæ, & obſervan-
dæ, & *c. 8. ſeſſ. 13. & cap. 5. ſeſſ. 24.* Nec Conci-
lium provinciale cognoſcere poteſt niſi cauſas
minores Epiſcoporum, ut in d. *c. 5. in fin.*
5 Nota primò ibi, *A ſacerdotali gradu*, Clericum
per depoſitionem dejici à gradu ſuo, non tamen
per hoc amittit characterem ſemel impreſſum
in anima, quia indelebilis eſt, adeo ut etiam poſt
mortem; unde Clericus ſi millies reſuſcitaretur,
non eſſet iterum ordinandus, ut notat gloſſ. in
c. 1. *in verb. Nunquam, 32. q. 7.* & Abb. *hic n.
1.* & adde quod in propoſito ſcripſi in c. 1. *n. 52.
de ſupplen. negl. Prælat.* poſt Innoc. & omnes in c.
ult. de Sacr. non iteran.
6 Secundò nota ex textu duo copulativè requi-
ri ad validitatem ſententiæ, ſcilicet juſtitiam
cauſæ, & poteſtatem judicantis, ut hic per Butr.
in 1. notab. Quid autem in denunciatione, nun-
quid requiratur poteſtas ſeu juriſdictio in per-
ſonam contra quam fit denunciatio, dic ut in
quæſt. ſeq.
7 QUÆRO an Regulares exempti, qui ob
notorium delictum in excommunicationem in-
ciderunt poſſint ab Epiſcopo publicè denunciari
excommunicati, ut ab aliis evitentur.
8 Cum olim quidam eques Hieroſolymitanus
ſuum Parochum publicè alapa percuſſiſſet, &
citatus ab Ordinario ſua privilegia oppoſuiſſet,
& quamvis ipſo jure excommunicatus eſſet, cum
omnibus tamen converſaretur: re ad Congre-
gationem Concilii delata, S. Congregatio cen-
ſuit non poſſe Ordinarium exercere in eum ul-
lam juriſdictionem neque excommunicando,
neque declarando excommunicatum, quia ex
privilegio exemptus eſt, ut in *c. 11. ſeſſ.* 24. Con-
cilii Tridentini. Tamen ex quo ipſe ob talem
percuſſionem incidit in excommunicationem,
c. *Si quis ſuadente*, poſſe Epiſcopum præcipere
omnibus Parochis, & Canonicis, & aliis Sacer-
dotibus, ne eum admittant intra Eccleſias ei-
dem Epiſcopo ſubjectas. Atque idem poſtea
reſpondit Sac. Congregatio annis præteritis ab
9 Archiepiſcopo Salernitano conſulta. Quæ qui-
dem declaratio in ea parte, in qua dicit Epiſco-
pum non poſſe exercere ullam juriſdictionem
in exemptum etiam declarando eum excommu-
nicatum, eam habet rationem, quia huiuſmo-
di declaratio requirit partis citationem,
gloſſ. in Clem. *præſenti, in ver. Conſtiterit,
de cenſ.* & in Clem. *2. eod. ver. de pœn.* Felin. in
c. *Rodulphus, n. 41. de reſcr.* & Card. *conſ. 138.
num. 4.* aut certè requiritur citatio partis in diſ-
cuſſione cauſæ, & verificatione facti, propter
quod fertur declaratoria, licèt in declaratoria
10 ipſa non requiratur, ut inferius dicetur. Citatio
autem cum ſit actus juriſdictionis, non poteſt
decerni ab Epiſcopo contra exemptum, cuius
non eſt judex competens, c. *De illicita, 24. q. 3.*
c. *Ex parte*, in *verb. Auctoritate iudicis citatus
de reſcr.* & tradit Vant. *de nullit. tit. de nullit. ex*
11 *defectu citationis, n. 27. & 35.* Eſt enim citatio de-
cretum interlocutorium, ut probatur in l. *Cum
Clericis*, ibi, *ſententiarum tuarum auctoritate pul-
ſantur*, atque ibi tradit gloſſ. & Bald. C. *De Epiſco-
pis, & Cler.*
12 Ac præterea ſpeciale eſt, ut Religioſi Sacra-
menta adminiſtrantes ſine Parochorum licentia
poſſint à locorum Ordinariis denunciari ex-
communicati. Clem. *Religioſi, de privil.* Ergo in
contrarium eſt jus commune, l. *Ius ſingulare*,
& l. *Quod verò, contra ff. de legib.* Quod ſatis
innuit in d. Clem. Joan. de Imol. *ſub num. 3.* his
verbis (Nota benè taliter excommunicatos poſ-
ſe per Ordinarios denunciari non obſtante pri-
vilegio exemptionis) ex quo nota argumentum
à contrario, quod aliàs extra caſum iſtum Reli-
gioſus exemptus excommunicatus nō poteſt de-
nunciari excommunicatus per Ordinarium.
Verùm hæc poſſunt procedere, ſi delictum
ſit ſimpliciter publicum, ut in caſu illius Equitis,
qui proprio Parocho publicè alapam impegit;
Nec cum eo caſu requiratur partis citatio, quæ
non poteſt committi in non ſubditum, veriſſi-
mum eſt Epiſcopum non poſſe ullam juriſdictio-
nem exercere in exemptum etiam declarando
eum excommunicatum. Et hoc modo intelligi
declaratio S. Congregationis ſuperius relata.
At verò ſi delictum ſit notorium, ut ſupponitur
in dubio, tunc verius videtur Epiſcopum poſſe
denunciare exemptos excommunicatos, ut ab
13 aliis vitentur. Ratio eſt quia denunciatio ex ſe
circumſcripta citatione non eſt actus juriſdi-
ctionis. Ideoque qui non poteſt judicare, poteſt
tamen declarare, ſecundum Cardinalem in
14 Clem. *fin. in 6. q. de pœnit. & remiſſ.* Felin. *hic
num. 3.* Et ſimiliter quamvis ſententia excom-
municationis lata poſt appellationem ſit nulla,
c. *Cum contingat, de off. deleg.* & c. *Per tuas,
de ſent. excomm.* tamen denunciatio, ſive de-
15 claratio eſt valida, c. *Paſtoralis, in fin. de appell.*
Rom. *conſ. 482. prope finem, verſ. 2.* Et denun-
ciatio fieri poteſt ab Ordinario etiam in cauſa,
in qua juriſdictionem non habet, ut tradit Imol.
in Clem. 1. *num. 19. de ſequeſt. poſ. & fruct.* Ad
idem eſt gloſſ. notabilis in c. *Si Papa in ver. Ne-
mine, 40. diſt.* quæ in ultima ſolutione vult, ut
16 qui dicit alium poſſe actus facere, non cenſeatur
alium judicare. Atque ex illa gloſſ. in propriis

terminis huius quæſtionis poſt Gemin. colligit Præpoſ. *num.* 12. Epiſcopum poſſe declarare excommunicatos exemptos, qui ex facto ſuo notorio excommunicationem incurrunt, nec per hoc cenſeri eos judicare. Et idem tradit Guil. in Clem. *fin. in fin. de pœnit. & remiſſ.* & Gemin. in c. *Epiſcoporum, de privil. lib. 6. verſ. Sed poſſet ſalvari*, ubi ſi delictum, inquit, exemptorum eſſet notorium, & ex tali delicto ipſo facto incurrerent excommunicationem ex juris diſpoſitione, tunc Ordinarii, locorum poſſent illos denunciare excommunicatos ad finem, ut per ſuos ſubditos evitentur; nec poteſt dici, quod tunc imponant eis pœnam, quia illa eſt à jure inducta, nec denunciatio aliquid addit. Ad hoc bonus textus in l. *Hæredes palam*, §. *Quod verò* ibi: *nihil enim nunc dat, ſed datum ſignificat*, ff. de teſtam. cum ſimilibus ut ſcripſi in c. *Quoniam à num. 15. ſupra de conſtit. & ſeq.* in d. c. *Epiſcoporum*. Franc. *verſ. Si tamen ex delicto*. Marian. Socin. in c. *Accepimus, 11. col. verſ. Secundum Lapum de privil.* & Felin. *hic n. 3*: qui dicit de hoc eſſe textum valdè apertum in d. Clem. 1. *poſt princ. de privileg.* ibi: *locorum Ordinarij excommunicatos faciant publicè denunciari.*

17 Nec obſtat hoc caſu quod dictum eſt ſupra de citatione, quæ non poteſt decerni in non ſubditum: nam reſpondetur in declaratione excommunicationis à jure inflictæ non requiri citationem, ſecundum opinionem, quæ veriſſima eſt, & pro qua conſuluit Roman. *conſ. 482. à n. 5. uſq. in finem.*

18 Prima ratio eſt ſecundum eum, quia qui excommunicatus eſt, per declarationem amplius non ligatur, cum à principio ligatus fuerit, ſed ſolùm declaratur, ut ab aliis evitetur. Unde ex declaratione non infertur pœna graviſſima, quæ infertur ex ſententia excommunicationis; ideoque tanta ſolemnitas non exigitur, per tex. in d. c. *Paſtoralis, §. Verum, ad fin. de appell.*

Secunda ratio eſt, quia jura in favorem animæ perſonæ excommunicati, majorem, ut Romanus ait, accelerationem, & minorem ſolemnitatem exigunt in declaratione excommunicationis, quam in ipſa excommunicatione inferenda, ad hoc ut declaratus excommunicatus poſtquam ex notitia excommunicationis ex declaratione inſurgente videt ſe vitari, dum cupit hominum habere commercium, feſtinet citius reconciliari ei, qui eſt, & per hoc redeat ad ſalutem, quæ ſunt verba textus in c. *Si inimicus, 93.* & in c. 1. *de except. lib. 6.*

19 Ac demum quia etſi in diſcuſſione cauſæ, propter quam quis dicitur in excommunicationem incidiſſe, citatio requiratur ſecundum gloſſ. initio citatas, quas quidàm non intelligentes aliter allegant, ut dicit in *eod. conſ.* Roman. *n. 6.* tamen in declaratione quod quis inciderit in excommunicationem propter aliquid illicitum commiſſum citatio, aut monitio non requiritur ſecundum Romanum ibidem, qui de hoc dicit eſſe textum ſingularem in cap. *Irreprehenſibilis.*
20 ubi Abb. not. *de appell.* Quamvis autem, ut dictum eſt in diſcuſſione facti, propter quod quis pœnam incurrit, requiratur citatio, ut in caſu dicti Equitis, in quo delictum erat ſimpliciter publicum: hoc tamen non habet locum, ſi factum ipſum ſit notorium, ut in dubio ſupponimus. Ita
tradit Gemin. & Franc. in d. c. *Epiſcoporum, de*
21 *privil. lib. 6.* Neque enim eſt citandus, cui notorium eſt defenſionem non competere. Alex. *conſ. 6. col. fin. lib. 3.* ubi teſtatur de communi opinione, & alii relati à Vant. *de nullit. tit. de*
22 *nullit. ex defectu cit. n. 20.* Et hanc diſtinctionem inter publicum, & notorium in hac materia denunciationis ponit expreſſè Vital. in d. Clem. 1. *n. 51. d privil.*

23 Poſſet etiam reſponderi ſecundum Felin. poſt Abb. *hic d. n. 3. verſ. Imò vult*, ibi, Abb. Ordinarium poſſe hoc caſu decernere citationem etiam contra exemptum: nam cum jura velint, ut ad ejuſmodi denunciationem pars citetur, conceſſo conſequenti, videtur etiam conceſſum antecedens, c. *Præterea, de off. Deleg.* Neque hoc modo ſecundum Felinum dicitur violari exemptio, quia talis citatio non eſt arctatoria, ſed ſimilis illi, qui habet clauſulam, *ſi tua pietas inter-*
24 *eſſe*, quæ non arctat nolentem comparere, & poteſt fieri etiam non ſubdito. Bart. in l. *Teſtamenta, col. 2. C. de teſtam.* Fel. in c. *Eccleſia S. Mariæ ad fin. 1. quæſt. de conſtit.*

25 Ac denique ſatis erit, ut de facto notorio conſtet Epiſcopo per extrajudicialem informationem, de qua in c. *Cum contingat, de reſcript.* ut poſt Abb. tradit Felin. *hic eod. num. 3. verſ. Vel poterit ſibi conſtare.*

DE SENTENTIA ET re judicata.

Cap. Cum olim.

SUMMARIUM.

1 *Subreptitia dicitur collatio, & non tenet, ſi Papa contra pronunciationem ſuam confert beneficium hoc tacito.*

2 *Papa ſi veniat contra factum proprium concedendo alicui officium, vel beneficium à ſe prius alteri conceſſum, præſumitur circumventus, & ſecunda conceſſio non valet. & n. 11.*

Et hæc eſt præſumptio iuris, & de iure, quæ non admittit probationem in contrarium. n. 17.

Etiamſi Papa diſponat motu proprio n. 21.

Et per viam declarationis. n. 15.

3 *Iudicia ſua non præſumitur quis velle impugnare.*

4 *Variatio & inconſtantia reprobatur maxime in perſonis Eccleſiaſticis.*

Et præcipuè in Papa. n. 6.

5 *Epiſcopus ſi mandet uni beneficium conferri, non poteſt variare etiam re integra.*

7 *In Principe tanquã iuſtitiæ fonte debet eſſe conſtans, & perpetua voluntas.*

8 *Cæleſtinus Papa de mane conferebat gratiam, & de ſero auferebat, & alteri conferebat.*

9 *Mutationes, quæ ſine rationabili cauſa fiunt in officijs, & beneficijs Eccleſiaſticis ſunt contra dignitatem Apoſtolicam.*

10 *Gratia ſecunda nunquam præſumitur præiudicare primæ alteri conceſſa.*

11 *Et potiùs præſumitur circumventio, quam variatio.*

Et probatio in contrarium non admittitur. n. 17.

Etiam in gratia motu proprio. n. 21.

12 Principis actus debent eſſe ſtabiles, & perpetuò manſuri.

13 Gratia ſecunda etiamſi videatur revocatoria primæ tamen ſi de mente Papæ non appareat clarè, nunquam præſumitur revocatio.

14 In dominio potior habetur, cui res primò tradita eſt, licet alius in titulo prævenerit.

Sed hoc non procedit in Clericis. ibid.

15 Declaratio Apoſtolica alicuius conceſſionis, ſi non conveniat actui declarato, habendus eſt Pontifex pro circumvento.

16 Declaratio Papæ iniqua eſt ipſo iure nulla, & tribuenda circumventioni, vel importunitati, aut errori.

18 Credimus verbum exponitur, ideſt ſcimus.

19 Princeps quando revocat ſuam conceſſionem præſumitur circumventus, & contrarium probari non poteſt.

20 Et an hoc procedat in actibus de proximo geſtis.

22 Motus proprius non firmat gratiam contra præſumptam mentem concedentis.

23 Maximè in præiudicium tertij. & n. 40.

24 Citatio in impetratione gratiæ tertio præiudicialis non requiritur.

Dummodo Princeps procedat de plenitudine poteſtatis, n. 31.

Et adverſarius non ſit præſens in Curia. n. 32.

Declaratur. n. 33.

25 Vbi privilegium conceditur non eſt de more, nec de iure, ut aliquis citetur.

26 Princeps ſicut ſolus legem condit, ita ſolus privilegium concedit nullo citato.

27 Diſpenſationes, & privilegio conceduntur nemine citato.

28 Citatio generalis in litteris præiudicialibus non ſufficit quando adverſarius eſt præſens in Curia ſed procurator citandus eſt ad hoſpitium.

29 Procedit in litteris iuſtitiæ, non autem in litteris gratiæ.

30 Citatio quamvis non requiratur in impetratione gratiæ tertio præiudicialis, tamen ius illi quæſitum non aufertur.

34 Stylus Curiæ, quoad citationem in impetrationibus litterarum eſt ſervandus.

35 Citatio quamvis non requiratur in impetratione gratiæ præiudicialis requiritur tamen in proceſſu ad ulteriora; etiamſi citatio per Principem fuerit remiſſa. n. 36.

36 Spoliatus auctoritate propria, & in vim clauſulæ motu proprio poteſt agere remedio reſtitutorio contra talem ſpoliatorem.

37 Motus proprius Principis facere non poteſt ut quis minus legitimè excludatur à poſſeſſione.

38 Citatio eſt de iure divino, & naturali, ideo per Principem toll. non poteſt. & n. 47.

39 Si Papa det alicui facultatem capiendi poſſeſſionem propria auctoritate, hoc intelligitur niſi poſſeſſio ſit plena.

41 Clauſula, amoto quolibet detentore, intelligitur iuris ordine ſervato.

42 Citatio requiritur etiam in notorijs, niſi conſtet reo nullam defenſionem competere.

43 Notorium licet non conſtet iudici, tametſi verè ſit tale, ſententia irrevocabiliter tenet, ſed iudex peccat.

44 Sententia non eſt revocanda ſi ex poſt facto conſtat iudici factum eſſe notorium, & abſenti nullam defenſionem competere.

Proſp. Fagn. in 2. Decretal,

45 Citatio requiritur quantumcunque factum ſit notorium ubi pœna corporalis debet infligi.

46 Notorij dicuntur multi qui non ſunt, & ideo tutius eſt nullum quantumcunque notorium fore damnandum ſine citatione.

74 Super notorio poteſt procedi in abſentia partis cognoſcendo, ſed non exequendo.

---

1 CUM OLIM. Si Papa contra pronunciationem ſuam confert beneficium, hoc tacito, ſubreptitia dicitur collatio, & non tenet. Hoc dicit. Abb. Antiqu. Joann. Andr. Bald. Golleſt. Bellam. Butr. Card. Anchar. Abb. Sicul. Jo. de Anan. Guidop. & Alex. de Næuo.

2 In textu ibi *contra pronunciationem ſuam ſicut credimus circumventus*, Nota ſingulariter hanc litteram, & nunquam obliviſcaris, quod ſi Papa veniat contra factum proprium concedendo alicui officium, vel beneficium ſuper quo prius ordinationem fecerat in favorem alterius præſumitur circumventus, & ſecunda conceſſio non tenet, & ita hic eſſe caſum expreſſiſſimum dicit Ludovicus Roman. *conſ. 398. Circa præmiſſam, num. 1. verſ. Secundo eadem concluſio*, quem ſecuti ſunt Ruin. *conſ. 98. Quia per privilegium num. 22. vol. 4.* Dec. *conſ. 588. Viſo puncto n. 18.* Ferrett. *conſ. 6. Factum tale eſt alias n. 4.*

3 Rationem reddit Gemin. in *conſ. 36.* Incipien. *Quo collatio n. 5.* quia non præſumitur quis velle ſua judicia impugnare: notaretur enim de va-
4 riatione, inconſtantia, & illuſione, quæ reprobatur à jure, maximè in omnibus Eccleſiaſticis. Clem. *Cum illuſio, de renunc.* Card. *conſ. 136. Factum ſic ſe habet vacantibus n. 16.* Ideoque E-
5 piſcopus, qui mandavit uni beneficium conferri, non poteſt variare etiam re integra, ut dixit Rota *dec. 1. num. 1. de præben.* & deciſ. 27.
6 *de conceſſ. præben. in Antiq.* Felin. *hic num. 5. col. 4. circa med. verſ. Et dixit Rota*, Præcipuè autem variatio, & inconſtantia reprobatur in
7 Papa ut per Gemin. *ubi ſupra.* Nam, ut eleganter inquit Bald. *conſ. 327.* Incip. *In die enim in 1. vol. n. 4.* [In Principe tanquam juſtitiæ fonte debet eſſe conſtans, & perpetua voluntas, & convenit ei illud verbum, *ſemel locutus eſt Deus*: & iterum. *Quod ſcripſi ſcripſi.* Unde Princeps debet unum calamum, & unam linguam, & non plures linguas, quia ſcriptum eſt, *quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita*: & ideo debet eſſe
8 immobilis ſicut labis angularis, & ſicut polus in cælo] Hæc Bald. & loquitur de Papa Cæleſtino ut patet *num. 3. verſ. Item Cæleſtinus*, ſicut de alio Cæleſtino loquitur hæc Decretalis. Et in eundem invehit ipſemet Bald. in c. 1. *n. 1. de natur. feud.* quod de mane conferebat gratiam, & de ſero auferebat, & alteri conferebat. Cujus
9 dictum refert Andreas Barbatia *conſ. 1. num. 1. vol. 1.* Porrò ut inquit Cardin. *conſ. 142. Punctus S. D. N. num. 5.* Summa eſt vilificatio dignitatis Apoſtolicæ & ſtatus Eccleſiaſtici, ut ex nulla rationabili cauſa fiant mutationes in officiis, &
10 beneficiis Eccleſiaſticis, cap. *Querenoniam, de iurepatr.* Et ideo gratia ſecunda nunquam præſumitur præjudicare primæ alteri conceſſæ. Et potiùs præſumitur circumventio, quam varia-

11 tio per iſtum tex. Sed & Gemin. *d. conſ. 36. n. 2.*
(Non præſumitur, inquit, quod D. Papa ita de
facili revocet ea, quæ fecit; imò diſpoſitio facta
per eum contra ea quæ fecit, cenſetur ſubrepti-
tia, & non valet, quia præſumitur circumven-
tus contra ea, quæ leguntur, & notantur in
cap. *Ex parte, il primo, de off. Deleg.* & in boc
12 cap. Similiter Rota *deciſ. 33. col. penult. num. 18.*
de præben. in antiq. dicit actus Principis debere
eſſe ſtabiles, & perpetuò manſuros, ut in c. *Decet,*
13 *de reg. iur. in 6.* adeo ut etiamſi ſecunda gratia
videretur revocatoria primæ, tamen ſi de men-
te Papæ non apparet clarè, nunquam præſuma-
14 tur revocatio. Quinimò Hoſtien. in cap. *Con-*
tinebatur, num. 1. in verb. Robur firmum, de ijs,
quæ fiunt à Præl. ſine conſenſ. capituli. In tan-
tum dixit varietatem eſſe exercendam in perſo-
nis Eccleſiaſticis, ut putaverit diſpoſitionem,
l. *Quoties, C. de rei vendicat.* quia cautum eſt,
ut in dominio is potior habeatur, cui res primo
tradita eſt, licet alius in titulo prævenerit, non
vendicet ſibi locum quando diverſæ conceſſio-
nes fiunt ab Eccleſia ſeu Eccleſiaſtica perſona.
ut conſentiunt Roman. *d. conſ. 298: Circa præ-*
miſſam, num. 2. verſ. Vltimo videtur, & *conſ. 70.*
Viſis themate, col. 3. n. 3. verſ. Vel ſecundo, in
Clem. 1. *num. 1. de renunc.* & Felin. *hic d. num. 5.*
15 *verſ. Et in tantum,* qui in hanc rem de more
plura congerit: & verſ. *Et adduci poteſt,* nota-
biliter ad hoc ponderat hunc textum quod ſi
Papa declaret in aliqua conceſſione qualis fuerit
ſua intentio, prout quotidie facit, ſi talis decla-
ratio non conſonet verbis actus declarati, ha-
bendus eſt Pontifex pro circumvento, cum tollat
16 jus alteri quæſitum. Allegat Bellam. *deciſ. 724.*
etiam extra Rotam. col. 6. verſ. Sexta vario, qui di-
cit declarationem Papæ iniquam eſſe ipſo jure
nullam, & tribuendam circumventioni, vel im-
portunitati, aut errori.

17 Amplia concluſionem ſuperiùs firmatam du-
pliciter. Primò ſcilicèt, ut hujuſmodi præſum-
ptio circumventionis potiùs, quam variationis
in Summo Pontifice ſit præſumptio juris, & de
jure non admittens probationem in contrarium,
ita ſingulariter voluit hic Innocent. *in princ. in*
verb. Circumventus, dicens (Hoc ita violenter
præſumimus, quod in contrarium probationem
non admittimus) Quem totidem verbis ſequun-
tur Hoſt. *num. 5.* Joan. Andr. *hic num. 4.* Bellam.
18 *num. 2.* Alex. de Næuo *num. 22.* & Cardin. *num. 9.*
verſ. Et dixit Innocent. ſubdens non obſtare,
quod Papa hic dicat. *ſicut credimus*: nam ver-
bum *credimus,* exponitur, id eſt *ſcimus,* prout
etiam exponunt Hoſt. *n. 5.* Bellam. *n. 2.* & pleri-
que alii. Idem voluit Bald. in præalleg. *conſ. 327.*
19 *num. 4. vol. 1.* ubi dicit Principem fingi circum-
ventum quando revocat ſuam conceſſionem,
adeo ut contrarium probari non poſſit, quaſi
hæc ſit præſumptio juris, & de jure, quæ pro-
bationem in contrarium non admittit; & ita
ſecundum eum ampliatur hæc Decretalis, quod
ſecunda conceſſio contraia primæ non valeat,
allegat bonum text. in l. *Prædia, Cod. de locat.*
civil. lib. 11. & illud conſilium, fere ad litte-
ram tranſcribunt, & ſequuntur Dec. *conſ. 193.*
pro tenui ſacultate num. 9. & *conſ. 580 Quæri-*
tur an petitio num. 4. in fin. verſ. Et hoc idem
comprobatur. & d. *conſ. 588. Viſo puncto n. 19.*
& in l. *Nemo poteſt mutare, n. 3. ff. de reg. iur.*
Ferrett. *d. conſ. 5. Factum tale eſt aliàs, num. 4.*
Gozzad. *conſ. 63. n. 19.* Ruin. *conſ. 98. Quia per*
privilegium num. 22. dicens ita tenere Innocen.
& omnes hic. Quod etiam aſſerit Felin. *hic n. 5.*
20 *col. 5. verſ. Amplia iſta.* Et quamvis eos intelli-
gat in actibus ex intervallo geſtis, non autem
de proximo, & putet eos ita ſentire; tamen
hæc limitatio non colligitur ex Innocent. vel
aliis proximè citatis, quia tantum dicunt in hoc
puncto præciſa verba, quæ ſupra retuli, & nihil
præterea.

21 Amplia ſecundò etiamſi Princeps diſponat
motu proprio, quia nihilominus præſumitur
circumventus, & contrarium probari non poteſt.
22 Et in conceſſione motu proprio loquuntur Bald.
Dec. Ruin. & Ferrett. *loc. cit.* prout etiam lo-
quitur Cardin. *d. conſ. 136.* ut patet in themate,
& hic tenent Abb. *n. 5. verſ. Amplia ſecundò,* &
Alex. de Næuo *n. 23.* reddens rationem, quia
motus proprius non firmat gratiam contra præ-
ſumptam mentem concedentis, ut notat Joann.
Andr. in c. *Si motu proprio, de præben. lib. 6.* &
Joan. Cald. in c. *Cum dilectus, de inrepatr.* &
pluries firmavit Rota, ut dixi in cap. *Cauſam*
23 *quæ, n. 18. & ſeqq. ſupra de reſcript.* Quod ma-
ximè procedit ubi ſecunda diſpoſitione tendit
in præjudicium alterius. Princeps enim non
præſumitur velle tertio præjudicare, l. 2. §. *Si*
quis à Principe, ff. Ne quid in loc. pub. & in cap.
Super eo, de off. deleg. cum pluribus concor-
dantiis, quas dedi in d. cap. *Cauſam quæ, num.*
11. & ſeqq. poſt Bolognett. *conſ. 2. num. 37. 38.*
& 39. multò autem fortiùs hæc locum habent
ſtante Regula Cancellariæ de non tollendo jus
quæſitum, ut ibi dixi *num. 35.* & fuſiùs in c. *Cæte-*
rum, à n. 18. de reſcript.

24 In gloſſ. Circumventus; nota ſecundum Bald.
hic num. 3. In impetratione gratiæ nullum eſſe ci-
tandum, quia eſt quædam donatio: Item non
eſt actus, qui debeat expediri in contradictorio
judicio argum. illius notab. gloſſ. quæ eſt in l. 3.
§. *pen. in verb. Pro tribunali, ff. de bon. poſſeſſ.*
unde quando proceditur ad collationem, nemo
eſt citandus cap. *Licet Epiſcopus, de præbend.*
lib. 6. & cum Bald. conſentiunt *hic* Abb. *num. 16.*
Joan. de Anan. *circa fin. verſ. Nota ſecundum*
Hoſt. Alex. de Nævo *n. 5.* & Felin. n. 6. Et
25 idem Bald. in l. *Nam ita Divus, col. 1. num. 2. ff. de*
adoption. ubi ait [Quando privilegium conce-
ditur, non eſſe de more, nec de jure, quod a-
liquis citetur, quia eſt donum Superioris al-
legat. l. *Libertus, ff. de in ius vocand.* & cap.
26 *Eum qui de præb. lib. 6.* Sicut enim ſolus Princeps
legem condit, ita ſolus privilegia concedit nullo
citato, ut idem dixit in l. *fin. C. quib. res iud. non*
obſt. Item actus privilegiandi eſt ſupremæ po-
teſtatis, quam alterius præſentis contradictio
non impediret, ut per eundem Bald. in l. *fin.*
ad fin. verſ. Extra oppo. C. de fruct. & lit. ex-
penſ. Ideoque diſpenſationes, & privilegia
conceduntur nemine vocato, ut dicit Innoc.
in c. *Albericus; propè fin. de teſtib.* & poſt eum
Archidiac. in cap. *Contra morem poſt. princ. 100.*
diſtinct. Butr. in c. *Debitores, col. penult. n. 7. verſ.*
Secus ſi iuramentum, de iureiur. Imol. in c. *Cum di-*
lecta, n. 28. verſ. Sed quia, de confir. util. vel
inutil. Milis. *in repert. verb. Citatio non requiri-*
tur

tur, quos refect, & ſequitur hic Felin. alios cu-
28 mulans *num. 6.* & quamvis Hoſtien. *hic num. 4.*
dicaret litteras præjudiciales non debet tranſire
ſine audientia; & quando adverſarius eſt præſens
in Curia citationem generalem non ſufficere, ſed
procuratorem citandum eſſe ad hoſpitium, &
29 ita Curiam ſervare: tamen hic ſtylus Curiæ
procedit in litteris juſtitiæ duntaxat, non au-
tem in litteris gratiæ, ut declarat Gaſp. de Cald.
hic, & poſt eum Abb. *num. 16. verſ. Sed de iure*
pato, Jo. de Anan. *circa fin. verſ. nota ſecundum*
Hoſt. Guidopap. *num. 2. verſ. Ibi debuit requiri*, &
Alex. de Nævo *num. 24. verſ. Gaſp. Calder. dicit. &*
num. 25.
30 Declara hæc primò, ut quamvis in impetra-
tione gratiæ tertio præjudicialis non oporteat
aliquem citari, non tamen propterea jus illi
quæſitum ullatenus aufertur, ut poſt Jo. de Li-
gnan. & Butr. declarat, Abb. in c. *At ſi Clerici*
§. de adulterijs, col. 11. num. 18. verſ. & per hoc
dicit Jo. de Lignan. *de iudic.* & Felin. *hic*
num. 7.
31 Declara ſecundò dummodo in conceſſione
gratiæ in præjudicium alterius non vocati appa-
reat Principem uti velle plenitudine poteſtatis,
gloſ. & Bart. in l. *nam ita divus, ff. De adopt.*
& Felin. *hic num. 8.* Sed hodie an hoc procedat
ſtante regula Cancellariæ *de non tollen. Iure quæſi-*
to, dixi in c. *Cæterum, in 4. ampliat. n. 23.* de reſcri-
ptis.
32 Declara tertiò niſi is, cujus intereſt, ſit præ-
ſens in Curia, quia tunc citari debet, ut notat
gloſ. præallegat, in l. *Nam. ita divus, ff. de*
adoption. quam dicit ibi Bart. bene notandam,
& ita obſervat Curia Romana, ut dicit gloſ. in
auth. *Offeratur in verb. petierit C. De Litis con-*
teſtat. Item gloſ. 1. *in fin.* in l. *Obſervandum,*
ff. de iudicijs, & ſequuntur ibi Bart. Ang. &
Bald. qui addit gloſ. *in verb. Nolle*, in clem. *Con-*
ſtitutionem, de elect. & Innoc. in c. *Significan-*
te, in verb. Inhibitio de appell. Alios refert Fe-
lin. *hic num. 9.* qui ab hac declaratione num. 10.
excipit tres caſus, quos per te videas. Sed certè
33 præcitatæ gloſ. & DD. quos allegat. Felin. lo-
quuntur in litteris juſtitiæ, & reſcriptis ad lites,
non autem in litteris beneficialibus, & gratioſis.
Et in Curia quotidie à piſcatoribus fiunt Impe-
trationes certo modo, & ſupplicationes ſignan-
tur indiſtinctè nemine vocato, nulla habita di-
ſtinctione an is, qui læditur, ſit præſens in Cu-
ria, an non. Et ego ipſe plurimas ſignavi in
officio meo Signaturæ per Conceſſum. Si tamen
34 ſtylus Curiæ aliter ſe haberet, ſervandus eſſet.
c. *Ex litteris, de Conſtit.* & c. *Quam gravi. de*
crimin. falſ. & hic notant Abb. *num. 16. verſ. ego*
relinquo hoc ſtylo Curiæ, & Alex. de Nævo *num.*
25.
35 Declara quartò, ut quamvis citatio partis non
ſit de eſſentia, nec requiratur in ipſo actu im-
petrationis gratiæ tertio præjudicialis: bene ta-
men requiritur poſtea in proceſſu ad ulteriora,
Bald. in l. 2. *num. 2. verſ. Item nota. C. de temp.*
36 *appell.* Felin. *hic nu. 6.* Quod locum habet etiam
ſi citatio per Principem fuerit remiſſa, ut deci-
dunt DD. de Rota apud Mohedan. *deciſ. 7. de*
reſtitut. ſpoliat. ubi Papa primò conceſſerat uni
Officium Cuſtodiæ pontis, & portæ Salariæ, ur-
bis, ac deinde idem officium alteri conceſſerat
motu proprio, ac de plenitudine poteſtatis non
obſtante conceſſione alteri facta, & cum clauſu-
la, ut propria auctoritate poſſet capere poſſeſ-
ſionem remoto exinde quocunque alio Cuſtode,
& detentore, & Rota reſolvit primum officia-
lem ſpoliatum debere reſtitui, quia ſine ordine
juris per ſecundum fuit capta poſſeſſio, & ſpo-
liatio facta ad not. in l. 3. *ff. Quod vi, aut clam,*
& in l. *extat ff. Quod metus cauſ.* & in c. *Ex*
tranſmiſſa de reſt. ſpoliat. nec motus proprius
37 Principis potuit præjudicare, ut legitimè exclu-
deretur à poſſeſſione, ad l. *Meminerint.* C. *un-*
38 *de vi.* Nec etiam Principis poſſeſſionem vacan-
tem ſine maxima cauſa potuit mandare capi, ad
l. 2. *cum gloſ. ff. Ex quib. cauſ. ſervit. amitt.* nec
id potuit facere ſine citatione, nec eam potuit
tollere, cùm ſit de jure divino, & naturali ad
notat in c. 1. *de cauſ. poſſ. & propriet.* Felin. in
39 c. *quæ in Eccleſiarum num. 43. de Conſtitut.* ubi
quod ſi privat aliquem ſua poſſeſſione, tenetur
dare recambium. Nec viſum fuit obſtare, quod
ſecundo officiali in litteris fuerit data poteſtas
capiendi poſſeſſionem propria auctoritate, quia
intelligitur niſi poſſeſſio eſſet plena, quia non
poteſt tolli. Allegat Alex. *conſ. 83. col. 2. vol. 2.*
40 Dec. *conſ. 95. & 96. par. 1. col. 7.* Nec etiam vir-
tute clauſulæ motus Proprij, & de plenitudine
poteſtatis potuit primus Officialis privari jure
ſuo. Innoc. in c. *Innotuit de elect.* & ibi Abb.
Bald. in l. *fin. col. 2.* C. *De quadrienn. præſcrip.*
41 Et infra dicit non ſuffragari clauſulam, *amoto*
quolibet detentore, quia intelligitur juris ordine
ſervato. Bald. *in rubr. de off. deleg.* Felin. in c.
De cætero, col. 3. ſupra eodem. Item dicit ob-
ſtare regulam de jure quæſito non tollendo, &
ſic fuit concluſum. Et hic junge quæ in propo-
ſito ſcripſi in c. *Cæterum à num. 35. uſque in fin. de*
reſcript.
42 In gloſ. in verb. *Licèt abſenti*, ex ipſa nota in
notoriis non requiri citationem. Nam gloſ. *in*
fine dicit hic potuiſſe ferri ſententiam in abſen-
tem etiam non citatum, quia conſtabat de ſur-
reptione. Unde ex hac gloſ. limitari poſſunt
aliæ gloſſæ, quæ dicunt in notorijs requiri ci-
tationem, & ſententiam, ut in c. *ad noſtram, il*
3. in gloſ. *in verb. obſervandus de iureiurand.*
& in c. *Porrò in verb. notoria. de divortijs.* Nam
debent intelligi, ubi non conſtat abſenti nullam
defenſionem competere ſicut etiam intelligi de-
bet, c. *fin. §. Vices de off. deleg. lib. 6.* ubi tex-
tus videtur innuere, ut Conſervatores teneantur
citare, & tamen non poſſunt cognoſcere niſi de
cauſis notoriis, ut in c. 1. *eod. tit. & lib.* Nam
illud intelligitur quando non conſtat abſenti
nullam defenſionem competere. Et eodem mo-
do intelligi debet Innoc. in c. *Tua, num. 3. in*
fin. de cohabitat. cler. & mulier. dum dicit, ci-
tationem ſemper eſſe in quolibet notorio neceſ-
ſariam; alioquin ſententiam eſſe nullam, cujus
oppoſitum dixi in c. *Quantò num. 1. de tranſlat.*
Prælat. & in c. *ex Inſinuatione in fin. de appell.*
ubi ait in notoriis ſententiam ferri non citata
parte. Et idem ſenſit Archid. in c. *Quæ Lotha-*
rius, num. 2. 2. q. 1. & Bart. in l. 2. *§. Quod ſi de*
frumentaria num. 1. ff. De adminiſtr. rer. ad ci-
vit. pertinent. Et probatur in c. *Venerabilem*
verſ. Sunt enim notoria juncta gloſ. *in verb. Pu-*
blica, & in c. 60. *me. Moguntinæ.* ibi: *exceſſus*

Digitized by Google

notorius examinatione non indiget. Supra de elect. hoc enim debet intelligi, ubi certum eſt abſenti nullam competere defenſionem, & hoc modo dicta gloſſarum, & Innoc. conciliant hic Doctores maximè Alex. de Nævo *n. 29. & 30.* Abb. dicens hanc eſſe veritatem *in conſ. 68. Quaquam ſuper vacatione, num. 4. verſ. Quinimo plus voluit, lib. 2.* Soccin. ſent. *conſ. 4. ſuper quæſtione num. 24. verſ. Nec habet obſtare, & conſ. 87. Viſis inveſtitura, num. 22. verſ. Sextò quatenus lib. 3.* Pariſ. *conſ. 1. viſa ſacti ſerie num. 39. lib. 1.* Decian. *conſ. 19. num. 355. lib. 1.* & latiùs Curt. ſen. *conſ. 20. Sæpenumero, num. 12. & 17.* qui-
43 nimò, ut formaliter inquit Innoc. in d. c. *Tua in fin. de cohab. cler. & mulier.* etiamſi judici non conſtet factum eſſe notorium, dummodo verè ſit notorium, licèt judex peccet ſi ſert ſententiam, antequam probetur factum ſibi notorium: tamen ejus ſententia irrevocabiliter tenet. Quare indiſtinctè teneas ſententiam non eſſe re-
44 vocandam, ſi ſaltem ex poſt facto conſtet factum eſſe notorium, & reo nullam defenſionem competere, ut *hic* per Butr. *num.* 14. & Alex. de Nævo *num. 36. in fine.*

45 Hæc tamen notabiliter limitat Collectarius *hic num. 1.* ut locum non habeant ſi pœna corporalis deberet infligi, quia tunc reus eſſet vocandus, quantumcunque factum eſſet notorium. Allegat. Guil. de monte Lauduno in clem. *Paſtoralis, de re iudicat.* & Archidiac. in c. 1. *in gloſ. in verb. Præterquam de offic. deleg. lib. 6.* Dicunt etiam Hoſt. & Jo. Andr. In c. *Cum ſit*
46 *Romana. in fin. de appellat.* juſtius, & tutius eſſe nullum quantumcunque notorium fore damnandum ſine citatione, vel admonitione, quia multi dicuntur notorij, quia non ſunt c. *Conſuluit. de appell.* unde dicebat Petrus de Sampſo-
47 ne ſuper notorio poſſe procedi in abſentia partis cognoſcendo, ſed non exequendo: ſequitur collect. *hic poſt medium verſ. Licèt idem Hoſtien.* & ad prædicta adde Julium Clarum *in pract. criminal. §. fin. q. 9. num. 4. verſ. Quæro nunquid in notorijs,* & Anton, Gomes, *tom. 3. var. reſol. c. 1.*

48 An autem, & quando citatio poſſit tolli per Principem, vide pleniſſimè per Curt. Senior. d. *conſ. 20. per tot.*

DE SENTENTIA ET re judicata.

Cap. Cum inter vos.

SUMMARIUM.

1 *Sententia contra ius litigatoris valet ſi ab ea infra decem dies non fuerit appellatum.*
2 *Eccleſia per ſententiam, à qua non fuit appellatum, poteſt ſubjici inferiori Prælato.*
3 *Abbas in Eccleſiis ſibi pleno iure ſubiectis poteſt primam tonſuram conſerre ſuis ſubditis etiam ſæcularibus, & num. 5.*
Secus poſt Concilium Tridentinum num. 6.
4 *Eccleſia dicitur pleno iure ſubiecta inferiori, cum Epiſcopus nullum ius Epiſcopale ibi exercet, ſed tota iuriſdictio ad inferiorem pertinet.*
7 *Abbas an poſſit novitio ſui monaſterij primam tonſuram conſerre, & num. ſeqq. uſque in fin.*
8 *Novitius contrahit domicilium in loco, ubi agit annum probationis.*
9 *Canonica portio novitij decedentis non debetur Eccleſiæ, cuius erat Parochianus ante ingreſſum religionis.*
10 *Poteſtas rectè ordinandi pendet à Iuriſdictione.*
11 *Novitius eſt ſub iuriſdictione Eccleſiæ, & conveniri debet coram iudice Eccleſiaſtico.*
12 *Novitium percutiens eſt excommunicatus.*
13 *Tonſura monachalis, de qua in c. Monaſterium 19. q. 3. incautè accipitur à Summiſtis pro Tonſura clericali, & num. ſeqq.*
14 *Tonſura magna in Novitio inducit tacitam profeſſionem.*
15 *Profeſſio tacita non inducitur per ſuſceptionem primæ Tonſuræ, vel minorum Ordinum.*
16 *Novitij mores pro collatione primæ Tonſuræ, & minorum Ordinum qualiter præcogniti eſſe debeant & num. ſeq.*
17 *Epiſcopus poteſt ordinare eum, qui momento temporis declaratione ſua acquiſivit domicilium in Diœceſi.*
18 *Abbas poteſt abſolvere Novitium ab excommunicatione Canonis, ſi quis ſuadente, niſi clericum percuſſerit ante ingreſſum religionis.*
19 *Novitius an, & quo reſpectu religioſus ſit iudicandus, & num. 21.*
20 *Actus perfectè geſti à Novitio non reſolvuntur per egreſſum è religione.*

---

1 CUM INTER. Valet ſenteotia contra jus litigatoris lata ſi ab ea infra decem dies non fuerit appellatum, Jo. Andr. Bald. Bellam. Butr. Cardin. Anch. Jo. de Anan. Guidopap. & Alex. de Nævo vel
2 aliter ſecundum Abb. Per ſententiam à qua non fuit appellatum, poteſt Eccleſia ſubjici Prælato inferiori Epiſcopo, ſeu ad aliam Eccleſiam pertinere. Hoc dicit.

3 In textu ibi, *Tonſuratione.* Nota Abbatem in Eccleſiis ſibi pleno jure ſubjectis poſſe primam clericalem conſerre tonſuram, prout hunc tex. ad hoc ponderat Hoſt. *in Summa de tempor. ordinat. §. & à quo num. 5.* & ſic tonſurare poteſt non tamen Monachos ſui Monaſterij, dummodo ſit Presbyter, & Benedictus, c. *Quoniam 69. diſtinct.* & c. *Cum contingat, ſupra de ætate & qualitate.* Sed etiam ſæculares, in quos habet ordinariam, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem: Tales enim dicuntur Eccleſiæ ſibi
4 ſubjectæ pleno jure, de quibus loquitur iſta littera, id eſt cùm Epiſcopus nullum jus Epiſcopale ibi exercet, ſed tota juriſdictio ad Abbatem pertinet, ut notat Abb. in c. *In Lateranenſi, num. 4. de preben.* & in c. *Auditis, in 4. notab.* & ibi etiam Felinus *num. 4. de præſcription.* gloſſ. in c. *Quoniam; in verb. Vtroque iure.* ubi etiam Hoſtienſis *ante num. 1. in eodem verb. de privileg.* &
5 eſt expreſſum in c. *Abbates eodem titulo libro 6.* ibi (nec eis (ſcilicet Abbatibus) licitum ſit aliis quàm Monaſteriorum ſuorum Converſis, & qui ad illa convolaverint, & in quos Eccleſiaſticam, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem obtinent, pri-

6 primam clericalem conferre Tonſuram.) Licer hodie hæc facultas reſtricta ſit à Concilio Tridentino ad ſubditos regularea dumtaxat, ut in *c. 10. ſeſſ. 23.* de quo dic ut ſcripſi in e. *Nonnulli, num. 24. & ſeqq. de reſcr.* & latiùs in d. c. *Cum contingat, à nu. 1.* & in c. *Statuimus. de ſupplen. neglig. Prælat.*

7 Sed nunquid Abbas poſſit novitio ſui monaſterii primam Tonſuram conſerre.

Contigit hic caſus in quodam Antonio, qui ingreſſua religionem Ordinis S. Benedicti in monaſterio, quod per Abbatem Benedictum regebatur, habitum ſuſcepit, atque intra annum probationis ab eo ad primam Tonſuram promotus, anno deinde probationis non expleto, atque ita profeſſione non emiſſa, ad ſæculum reverſua eſt.

Quæſitom eſt an dictus Abbas intra annum probationis potuerit ei primam tonſuram conferre, adeo ut ordinatus non ſit ſuſpenſus.

Hæc quæſtio nullam habet dubitationem quo ad impreſſionem characteris: nam etiamſi Abbas Benedictus contuliſſet primam tonſuram ſæculari, qui habitum religinnis non aſſumpſiſſet, quamvis id ſacere non debuiſſet, tamen contuliſſet Ordinem, & characterem impreſſiſſet, licèt ordinatus careret executione, ut notat Archid. in c. *Quoniam, 69. diſt.* Lap. *alleg. 138. n. 5.* & aliàs cenſuit S. Congregatio Concilij. Quod tamen intelligendum eſt de Abbate ſolemniter benedicto juxta textum in d. c. Quoniam, & in cap. *Cum contingat, de ætat. & qual.* & declarat ibid. Lap. & ſcripſi pleniùs in dicto c. *Nonnulli, n. 24. & ſeq. de reſcr.*

Sed dubium eò reſpicit, an ſic ordinatus rectè ordinatus fuerit, adeo ut in ſuſpenſionem non inciderit.

Hoc dubium ſi Summiſtis ſit deſerendum, negativè decidendum ſuerit; ita enim ſenſerunt Raym. Goffred. & *ſumm. confeſſ.* quoa refert, & ſequitur Sylveſt. *in verb. Religio, 5. n. 10.* Angel. *in verb. Novitius, num. 19.* Tabien. *in eod. verb. num. 24.*

Hi omnea nullam aliam rationem adducentes, nituntur textu cap. *Monaſterium, 19. qu. 3.* ubi habetur ad converſionem ſuſceptos ante biennium non eſſe tonſurandos, quod biennij tempus ad annum poſtea fuit coarctatum, ut notat. Vervec. relatus per Sylveſtr. *ubi ſupra.* Ratio hujua opinionis Summiſtarum colligitur ex d. c. *Monaſterium*, quia ante hujua temporis lapſum vita, moreſque novitij non ſatis poſſunt eſſe perſpecti.

Verum neque tanta eſt Summiſtarum authoritas, neque textua, ac ratio, quibus moventur uſque adeo hanc ſententiam comprobant, ut contraria non videatur potius ſequenda, quæ graviſſimos authores Canoniſtas habet, & gravioribua eſt rationibus munita.

Quod enim novitius poſſit à ſuo Abbate ſuſcipere primam tonſuram, ac minores Ordinea apertè ſcripſerunt gloſſ. in cap. *Abbates, in verb. Convolaverint, de privil. lib. 6.* dum exponit verb. Convolaverint, ideſt ut convertantur, & fiant Monachi. Idem ibi clarè tradit Jo. Andr. tametſi conſulat, ut Abbas abſtineat à tali ordinatione intra annum, quia poſſet poſtea exire, & ita fraus fieret ſuo Diœceſano. Joann. Andr. ſequuntur ibidem Lapus Abbas ejus diſcipulus, Auchar. Gemin. & Franch. Idem ſentit. Archidiaconus in c. *Nullus, de tempor. ordinat. lib. 6. in verb. Infanti.* ibi (Et tunc poſſet etiam Abbas conferre clericalem tonſuram inſanti ingreſſo religionem.

Hæc opinio probatur primo per text. in dicto cap. Abbas *in verb. Convolaverint.* juncta expoſitione gloſſæ ibi probata à Doctoribus: deinde per textum in c. *fin. de temp. ordin. lib. 6.* dum ibi diſponitur, inſanti poſſe conſerri Clericalem tonſuram, ſi ingrediatur Religionem, quia Ordinarius ad effectum ordinationia dicitur ratione originis, beneficii, vel domicilii, cap. Cum
8 nullua ubi omnes, eod. tit. & libro. At Novitius contrahit domicilium in loco, in quo agit annum probationis, ex notatis per Doctnres in dicto cap. *Cum nullus, §. fin.* quo textu cùm decernatur, ut Religioſi in non exemptia monaſteriis manentes poſſint ordinari à Diœceſano loci monaſterii quamvis aliunde originem ducant, Doctores hoc jua ordinandi tribuentea domicilio, inferunt idem procedere in Novitio, ut & ipſe à Diœceſano loci, in quo eſt in probatione poſitua, debeat ordinari: quod ibi notat Lapus, Petr. de Anchar. & Franch. Quorum opinio caſui noſtro optimè congruit: nam ſicut ibi contrahitur domicilium reſpactu Epiſcopi, quia Prioratua, in quo novitius morabatur, non erat exemptus, ſed ſubjectus Diœceſano; ita in caſu noſtro, in quo agimus de novitio manente in monaſterio exempto, cui præeſt Abbas habens ordinandi ſacultatem, is contrahit domicilium quoad Abbatem; & ita illiua ratione illi ſubditus efficitur ad effectum ordinationia: & quod Novitius videatur voluiſſe mutare domicilium, tradit etiam poſt Goffred. Hoſt. Arch. & Guil. de Monte Lauduu. Henric. Boyce. in c. *De his,*
9 *in 2. col. in fin. de ſepultur.* Quod etiam probant omnea, qui exiſtimant canonicam portionem Novitij ante profeſſionem decedentia non deberi Priori Eccleſiæ, cujua erat ante ingreſſum Parochianus, quia ſcilicet eſſe deſiit per talem ingreſſum. Joann. Andr. Barbatia, & alii congeſti per Tiraquell. *de retract. lignag.* §. 1. gloſ. 8. *n. 25.* & quamvis novitiua exire poſſit, tamen ſatis eſt, ut poſſit etiam in monaſterio manere, & quidem perpetuò ad effectum ordinationia judicetur, ut notat Lap. Auchar. & Franch. in d. c. *Cum nullus §. fin. in fin.*

10 Tertiò poteſtas rectè ordinandi pendet à juriſdictione, ut habetur in d. c. *Cum nullus.* & in c. 1. *& per tot. 9. qu. 2.* & in c. 3. *de Paroch.*
11 Novitius antem etiam durante anno probationis quamvis non ſit Religioſua cum effectu, negari tamen non poteſt quin interim ſit ſub juriſdictione Eccleſiaſtica, adeo ut perpetuò ſit conveniendus coram judice Eccleſiaſtico Hoſtienſ. Arch. & Joanu. Andr. in c. *Religioſo, §. fin. de ſent. excomm. lib. 6.* quo textu ait Archid. corrigi ſententiam Innocentii, qui negabat perſonam hujuſmodi eſſe religioſam in c. *Statuimus,*
12 *de regul.* Hinc, & rectè adnotavit Lapua, quem Gemin. & Franc. ſequuntur in d. c. *Abbates*, & ſi Joan. Andr. poſtquam expreſſit novitium poſſe ordinari ab Abbate, ſubjiciat eum facere contra cap. *Religioſo*, tamen re vera d. cap. Facit prò: nam quamvia eo textu dicatur non eſſe

re;

religioſus cum effectu, idque videatur adverſari ſententiæ noſtræ; tamen revera potiùs faciet dum diſponit, ut ſi quis in eum manus violentas injiciat, incidat in excommunicationem latæ ſententiæ.

Huic opinioni adſtipulatur etiam *conſ.* Feder. de Sen. 32. incipien. *Quæſtio talis eſt*, Quidam de populo, ubi reſpondit eum, qui cùm eſſet de populo interdicto, ingreſſus erat religionem, poſſe in anno probationis ordinari ab Epiſcopo, quamvis in ſtatu laicali non poſſet abſque abſolutione à ſententia interdicti: & ſic Federic. ſentit ad effectum ordinationis novitium cenſeri uti Religioſum, & judicari talem qualem præſens tempus demonſtrat, tametſi poſtea conſultius eſſe cenſeat à tali ordinatione abſtinere, quàm tamen de jure licitam putat.

Hinc patet poſteriorem hanc ſententiam graviores habere authores nem Canoniſtas in d. c. *Abbates*, atque eos, qui in cap. *Cum nullus*. ſentiunt novitium eſſe ordinandum à Diœceſano loci monaſterii; nam & hi ut ſupra ponderati pro hac ſententia numerari poſſunt, patet etiam firmiores habere rationes.

13 Nec obſtat tex. in d. c. *Monaſterium*, 19. q. 3. quia illud verbum, Tonſurari, incautè acceptum eſt à Summiſtis pro prima tonſura, cum tamen ibi ſignificet tonſuram Monachalem, ex qua profeſſio inducebatur, ut ibi notavit Turrecrem. & videre eſt ex his, quæ tradunt Doctores in c. *Non ſolum, de regul. lib. 6.* dum caventes No-
14 vitio, monent illi eſſe periculoſum facere ſibi magnam tonſuram, quia ex illa inducitur tacita profeſſio, quod in ſpecie tradit ibi Franch. *in 2. col. verſ. Quartò quandò*; & hanc interpretationem validè comprobat textus in c. 2. *de regul.* ubi cùm diſponitur, ut quis tonſurari non debeat ante ætatem legitimam, Doctores ita accipiunt, ut non debeat tonderi, ut fiat Monachus per profeſſionem, ut notat ibi Abb. *n. 2. in fin.* quod etiam indicat d. c. *Monaſterium*, dum ſubdit, ne quis eorum non ſit contentus, eo quod noluit, aut ratum non habeat quod elegit. Quæ
15 ratio congruit profeſſioni inducendæ per tonſuram Monachalem, non autem ſuſceptioni primæ tonſuræ, quia nec per illius, nec per minorum Ordinum ſuſceptionem inducitur in religione tacita profeſſio, ut per DD. in d. c. *Abbates*, quæ tamen inducitur per Tonſuram Monachalem DD. in d. c. *Non ſolum*, & *in d. c.* 2.

16 Non obſtat, quod Abbas noſſe eo tempore non potuerit mores novitij; nam reſpondetur, quamvis non ſatis eos noverit ad effectum profeſſionis, ad quam major, & diuturnior probatiò requiritur ob mutuam, & in diſſolubilem obligationem ex parte religionis, & novitii inſurgentem juxta cap. *Ad Apoſtolicam, de Regularibus*, potuit tamen ſufficienter noſſe ad effectum conferendi primam tonſuram, cum indole illius non cognita non ſit veriſimile, ut illum admiſerit ad Religionem cap. *Priſcu*, 55. *diſtinct.* Ac præterea dummodo Abbas in eum juriſdictionem habeat, quamvis undequaque ſibi non ſit notus, eum poteſt ordinare, cum notitia non ſit neceſſaria ex commoratione, ſed
17 aliunde deſumi poſſit. Quod ſatis liquet ex eo, quod Epiſcopus poteſt ordinare eum, qui declaratione ſua momento temporis acquirit domicilium in Diœceſi. Franch. in d. c. *Cum nullus*, ubi etiam alii ſuper gloſ. *in verb. Domicilium, de tempor. ordin. lib. 6.*

Item ex eo, quod Epiſcopus poteſt ſtatim ordinare eum, cui beneficium contulerit, ut ibidem per DD. & tamen utroque caſu ordinandus incognitus eſſe poteſt ordinatori: ſic etiam Epiſcopus ordinat eum, cujus pater in diœceſi originem habet, quamvis ipſe alibi natus ſit, ut tradunt ibi DD. & hic tamen incognitus eſſe poteſt. Innumera alia exempla colligi poſſunt, quibus abundè liqueat ordinantem, dum in ordinatum habeat juriſdictionem, non excludi à facultate illum ordinandi ob notitiæ defectum, dum tamen illam debitis modis aſſumat; licet congruentiùs fortaſſis eſſet, ſi talem ordinationem ad Epiſcopum, in cujus diœceſi ordinandus vixit, & notior eſt, rejiceret, ſicut Epiſcopo loci beneficii, & huic noſtro Abbati prudenter conſuluerunt DD.

18 Minus obſtat quod ſi quis injiciat manus violentas in clericum, & deinde religionem ingrediatur, non poſſit abſolvi ab Abbate, quaſi ei non ſubjectus durante anno probationis. Innoc. in cap. *Cum illorum, de ſenten. excomm.* Joan. Andr. Lap. Anchar. & alii cumulati à Tiraquell. *dict. loco num.* 31. Nam præterquam quod huic opinioni contradicunt nedum Archid. in dicto cap. *Religioſo*, quem ſolum ab ea diſſentire falsò ait Tiraquell. ſed etiam Raym. & Hoſt. *ibid.* ab Archid. citati: quatenus tamen eadem opinio vera eſſet, intelligeretur cùm quis incidiſſet in Canonem ante ingreſſum; quod ſi incidiſſet durante anno probationis, ab Abbate poſſet abſolvi. Ita conciliando Innoc. qui in c. *Monachi, de ſent. excomm.* ſcribit contrarium ejus, quod tradiderat in d. c. *Cum illorum*, docuit Joann. Andr. ibid. Franch. in d. c. *Religioſo*, dicens ita ibi ſentire DD. ex quo ſequitur ut Abbas habeat juriſdictionem abſolvendi, dum tamen in Canonem non inciderit ante ingreſſum.

19 Tandem non adverſatur huic opinioni quod hic novitius vel ſit religioſus ſub conditione, adeo ut ante conditionis implementum religioſus non ſit, vel ſaltem ſit purè religioſus ſub conditione reſolutiva, adeo ut eo poſtea ad ſæculum remeante, & ſic non impleta conditione, nunquam videatur fuiſſe religioſus: quod traditum eſt ab Anchar. *in conſ. 69. num. 8. & 9.* Nam utcunque ſe res habeat, tam quoad veritatem hujuſmodi opinionis, quàm aliarum multarum traditionum, quæ habentur in hac materia apud Tiraquell. *ubi ſupra* & DD. in c. *Beneficium, de regul. lib. 6.* & d. c. *De his, de Sepultur.* & Feder. de Sen. *d. conſ.* 32. An ſcilicet ex quo novitius eſt in ſtatu dubio, de eo ſit judicandum ac ſi ſit Religioſus, vel Sæcularis: certè quantum ad noſtram quæſtionem pertinet, omiſſis aliis effectibus, ſatis eſt ut ſubſit juriſdictioni Abbatis, & in ejus monaſterio domicilium contraxerit, cùm ex horum altero proveniat jus
20 illum interim ordinandi. Et quamvis hic ſtatus poſtea reſolvatur per egreſſum novitii, non tamen reſolvuntur actus perfecti medio tempore geſti, ut patet ex plenè notat. per Tiraquell. *de retract. convent.* §. 2. *gl. un. n.* 74.

21 Nec cum ita ſe habeant, apertè ſequitur ut hoc jus duret etiam poſt Concilium; cum decre-

tum

tem e. 10. *ſeſſ.* 23. adimens Abbatibus jus ordinandi alios, quàm Regulares ſibi ſubditos, Novitium non excludat, de quo tanquam de regulari adhunc effectum judicatur, ut ſentit Feder. d. *conſ.* 32. *in fin.* præſertim cum Novitius etiam abſolutè Regularis, & Religioſus dici poſſit ſaltem largo modo, Jo. Andr. Franc. & alii in d. c. *Beneficium ex communi.* Nauarr. *conſ.* 5. & 6. *de foro competen.* Rebuff. *in prax. de diſpenſat. cum Regularibus facta*, *num.* 23. & ſufficit ut ſint tales largo modo, ut non excludantur à Concilio, & minuſquam fieri poſſit corrigatur jus antiquum, e. *Cum. Expediat, de elect. lib.* 6. cum concordantibus.

DE APPELLATIONIbus.

Cap. Ad noſtram.

SVMMARIVM.

1 *Regularibus à correctione Prelatorum ſuorum appellare non licet.*

2 *Appellationis remedium ad quid inſtitutum, & num.* 4.

3 *Prelatus regularis corrigens ſubditorum exceſſus recuſari non poteſt.*

4 *Appellatio à correctione legitima non admittitur.*

5 *Appellatio in his, quæ ad viſitationem, & morum correctionem ſpectant admittitur ad effectum devolutivum tantùm, non ſuſpenſivum, & num. ſeqq.*

6 *Appellare non licèt in cauſis viſitationis, & correctionis ante diffinitivam ſententiam à quocumque gravamine.*

7 *Niſi à diffinitiva appellari non poſſit, aut gravamen ſit irreparabile.*

8 *Appellari poteſt poſt diffinitivam in cauſis viſitationis & correctionis, ſed appellatio non ſuſpendit executionem.*

9 *Concilium Tridentinum à decretis viſitationis, & correctionis ſuſtulit appellationem ſuſpenſivam non devolutivam.*

10 *Metropolitanus poteſt cognoſcere de exceſſu, ſi Epiſcopus carceret ſubditos in materia correctionis, dummodo non impediat executionem.*

11 *Appellari poteſt ad utrumque effectum, ſi Prælatus excedat modum in corrigendo, & procedat tela iudiciaria, & n. ſeq. uſque in finem.*

12 *Monachus, ſicut & Clericus appellare poteſt à correctione ſi fiat in forma iudicij.*

13 *Correctio fit ad pœnitentiam.*

14 *Blaſphemiæ, ſeu adulterij punitio non comprehenditur correctionis morum appellationes, quando Epiſcopus iudicialiter proceſſit.*

15 *Corrigere quid ſit.*

AD NOSTRAM. A correctione non appellatur, niſi modus excedatur. Hoc dicit. Dividitur in duas partes. Primò ponit cauſam mandati. Secundò ipſum mandatum ibi, *mandamus.*

1 Nota ex textu à correctione Prælati regularis non dari appellationem. Et pondera rationem in litera expreſſam, quia remedium
2 appellationis non ideo eſt inventum, ut alicui à religionis, & Ordinis obſervantia exorbitanti, id eſt quaſi per cæcitatem mentis devianti ſecundum Hoſt. *num.* 5. debeat in ſua nequitia patrocinium exhibere, concordat c. *Reprehenſibilis*, ibi (Ne Religioſi cum pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati ſui, & Capituli diſciplinam appella-
3 re præſumant) Et ob eamdem rationem non admittitur recuſatio, cap. *Cum ſpeciali*, ubi id notant Innoc. Hoſt. Jo. Andr. & alii *infra eod.* gloſſa *fin. hic*, & Guidopap. *num.* 2. *verſ. Qua de cauſa.*

4 Cæterum etſi hæc Conſtitutio loquatur in Regularibus tamen inſpecta mente vendicat ſibi locum etiam in aliis ſubditis, prout illam Doctores communiter intelligunt, præſertim Innocen. *poſt princ.* (Et quod dicimus, inquit, in corrigendis exceſſibus Regularium, idem intelligemus etiam de exceſſibus aliorum ſubditorum) & Hoſt. *num.* 3. *in verſ. A religionis* Bald. *num.* 2. Abb. *num.* 7. & 8. Alex. de Nævo n. 13. & 14. Et propterea in prædicta decretali, Reprehenſibilis, dicitur hoc præcipuè in religioſis eſſe obſervandum: quia ſcilicet in eis viget peculiaris ratio propter obedientiam, & regularia inſtituta. Sed tamen ſuperiùs ponitur generalis prohibitio, nec ſubjecti contra diſciplinam Eccleſiaſticam in vocem appellationis erumpant. Concordat c. *Licèt.* & c. *Irrefragabili in princ. ſupra de Offic. Ordin.* & c. *Pervenit, il* 1. *infra eod.* remedium, namque appellationia non ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ eſt inſtitutum, ut legitur in d. c. *Cum ſpeciali* §. *Porrò*, & unaquaque re utendum eſt ad eum uſum, in quem fuit inſtituta c. *Is autem* 22. *qu.* 2. c. *Licèt, il* 2. 45. *diſt.* cum aliia allegatis per gloſſam primam, & Hoſt. in princ. Præterea appellatio inducta eſt, ut ſententiæ in melius reformentur, licèt aliquando in deterius fiat per judicem ad quem, ut dicit tex. in l. 1. *in princ. ff. de appell.* & ideò cum per appellationem debeant ſententiæ in melius reformari, & iniquitas primi judicis corrigi, non debet ejus contrarium operari, arg. l. *Legata inutiliter ff. de adimen. legat.* in l. *Cum tale* §. *Falſam legati ff. de condit. & demonſtr.* & obſervat hic Guidopap. *num.* 2. Unde hanc regulam videlicet à correctione legitima non appellari generaliter ponunt *hic* gloſſa *fin.* & Hoſt. *ubi ſupra.* Jo. Andr. Butr. Cardin. Bald. Abb. & alii omnes *in principio.*

5 Declaratur hæc regula, ut procedat quoad effectum ſuſpenſivum tantùm, ut ſatis innuunt verba d. c. *Irrefragabili de off. Ordin.* ibi (Executionem ipſorum nulla conſuetudo, vel appellatio valeat impedire) & aperiùs hodie ſancitum eſt à Tridentino Synodo in c. 1. *verſ. Nec appellatio, ſeſſ.* 22. & fuſiùs in c. 10. *ſeſſ.* 24. ubi ut Epiſcopi aptiùs quem regunt populum poſſint in officio, atque obedientia continere ſtatuitur, ut omnibus iis, quæ ad viſitationem, ac morum correctionem ſubditorum ſuorum ſpectant jus habeant etiam tamquam Sedis Apoſtolicæ delegati ea ordinandi, & exequendi, quæ illis pro ſubditorum emendatione, & Diœceſis ſuæ utilitate neceſſaria videbuntur. Nec in his, ubi de viſitatione, & morum correctione agitur exemptio, aut ulla inhibitio

bitio, appellatio ſeu quetela etiam ad Sedem
Apoſtolicam interpoſita, executionem quoquo
modo impediat, aut ſuſpendat.

6 Sed ad effectum devolutivum benè admittitur
appellatio etiam à correctione, nt patet ex alio
ejuſdem Coneilii decreto, nempe ex *c.* 1. *ſeſſ.* 13.
ubi ſtatuitur, ut in cauſis viſitationis, & corre-
ctionis ab Epiſcopo, ſeu illius Vicario ante diffi-
nitivam ſententiam ab interlecutoria, vel alio
7 quocumque gravamine non appelletur. Nec Epi-
ſcopus ſeu Vicarius appellationi hujuſmodi tam-
quam frivolæ deſerre teneatur, niſi gravamen hu-
juſmodi per diffinitivam ſententiam reparari, vel
ab ipſa diffinitiva appellari non poſſit. Quibus
verbis apertè admittitur in cauſis correctionis
licere appellare poſt diffinitivam ſententiam, vel
8 antea ſi gravamen ſit irreparabile. Hoc autem in-
telligi debet quoad effectum devolntivum, non
autem ſuſpenſivum, & ita Sacra Congregatio
Concilii hoc decretum intellexit, & conciliavit
cum præallegatis decretis *c.* 1. *ſeſſ.* 22. *c.* 10. *ſeſſ.* 24.
Nam conſulta an in cauſis viſitationis, & corre-
ctionis appellari poſſit poſt diffinitivam: reſpon-
dit poſſe: ita tamen, ut appellatio non ſuſpendat
9 executionem, nt ſancitum eſt *c.* 10. *ſeſſ.* 24. & *c.* 1.
ſeſſ. 22. Item conſulta an decretum *c.* 10. *ſeſſ.* 24.
ſuſtulerit appellationem devolutivam: cenſuit
non ſuſtuliſſe devolutivam, ſed ſuſpenſivam tan-
tum; Et quamvis Epiſcopus id ſaciat tanquam
Sedis Apoſtolicæ delegatus, prout habetur in *d.*
c. 10. tamen cum juriſdictio jure ſuo ordinario ei
etiam ante Concilium competeret; non impe-
diet appellationis devolutivam ad Metropolita-
num.

10 Et iterum ſuborta dubitatione an in materia
correctionis, ubi Epiſcopus etiam ſine proceſſu,
& ſine ſcriptis carcerat ſubditos, & tenet diu car-
ceratos, poſſit Metropolitanus cognoſcere de ex-
ceſſu in corrigendo, ſi carcerati appellaverint ad
eum: cenſuit poſſe dummodo interim non im-
pediat, aut ſuſpendat executionem eorum quæ ab
Ordinario decreta fuerint.

11 Cæterum ſi Prælatus regularis excederet mo-
dum in corrigendo, tunc liceret ſubdito appel-
lare ad utrumque effectum; & ita procedit textus
in c. *De priore, infra eod.* in c. *Super quæſtionem.* §.
nos autem, ſupr. de off. deleg. ſicut appellatur ab exe-
cutore, cum modum excedit, c. *Quod ad conſulta-
tionem, in fine, ſupra de re iudic.* à quo aliàs appellari
non poteſt, c. *novit, infra eod.* c. *Ei qui,* §. *ſunt quo-
rum verſ. Ab executore 2. qu. 6.* & notat hic gloſſa *fin.*
Innoc. *in princ.* ubi dicit hodie non eſſe differen-
tiam inter Regulares, & alios, & inter correctio-
nem, & alium proceſſum, cum ſemper liceat ap-
pellare ſi excedat, ſeu gravet per c. *Licèt, de off. or-
din* & c. *Inquiſitionis, de accuſat.* ſequitur Hoſt.
num. 3. in ver. A religioſis. & *num. 6. in verſ. Corrigat,*
& Bald. *num.* 2. Unde infertur, ut ſi Prælatus in
cauſa viſitationis, ſeu correctionis procedat ſer-
vata tela judiciaria, liceat appellare etiam ad effe-
ctum ſuſpenſivum, ut colligitur ex c. *Irrefragabili.*
in princ. ibi, *niſi formam in talibus exceſſerint obſer-
vandam, de off. Ordin.* & tenent hic Tancred. &
12 Vincen. & poſt eos Jo. Andr. *num.* 6. in gloſ. *ult.*
ibi, *iudicij*, ubi dicit poſſe Monachum ſicut, &
Clericum appellare, ſi correctio fiat in forma ju-
13 dicii, & eſt mens gloſſ. *ult. hic*, & Hoſt. *num.* 8.
dum dicunt idcirco a correctione non poſſe ap-
pellari, quia fit ad pœnitentiam, & extra formam
judicii; innuentes per hoc ſecus dicendum eſſe, ſi
procedatur ſervato ordine judicario.

14 Et hanc ſententiam aliàs probavit Sac. Con-
gregatio Concilii. Conſuluit enim Auditor Ca-
meræ, an cum Epiſcopi ſervata tela judiciaria fe-
runt ſententiam diffinitivam contra delinquen-
tes, habeant locum decreta Concilij de viſitatio-
ne loquentia, & præcipuè *c.* 10. *ſeſſ.* 24. adeo ut
appellatio ad effectum ſuſpenſivum nullatenus
debeat admitti etiamſi ſententia lata fuerit ad pu-
niendum delictum blaſphemiæ, vel adulterii, Sac.
Congregatio cenſuit appellatione correctionis
morum non comprehendi blaſphemiæ, & adulte-
rii correctionem, ſeu punitionem, quando Epi-
ſcopus judicialiter proceſſit, cognovit, & pro-
15 nunciavit. Ita omnes excepto Cardinali Carafa,
quia correctio ultra quod videtur reſpicere tan-
tùm ea, quæ concernunt regulam, & inſtitutum
Ordinis; cap. *Ad noſtram, de appell.* ubi Abb. Vide-
tur etiam ſentire Concilium *c.* 1. *ſeſſ.* 22. ubi ex-
primendo, quibuſcumque criminibus Eccleſia-
ſticis, tamen requirit etiam aliud, ut fiat extra
formam judicii, & ad pœnitentiam, gloſſa etiam
d. c. *Ad noſtram,* Anchar. Butr. Imola, Gemin. &
Abb. in c. *Si quis contra Clericum, in repet. num.* 50.
& c. *Cum contingat, num.* 39. *de foro compet.* ubi
conſtituit differentiam an Epiſcopus proceſſerit
correctionaliter, vel judicialiter, & corrigere eſt
id quod aliquando tenuit tranſmutare. Cardinal.
in Clem. *ſi Romanus, in princ. de præben.* Archiepi-
ſcopus Florentinus *in Summa 2. par. de correctione.*
Et condonare blaſphemum, vel adulterum eſt pu-
nire delictum, non corrigere mores. Et quamvis
d. c. 10. utatur ver. puniendi, & ſic extra pœni-
tentiam, & utatur etiam verb. *iudicata*, & ſic et-
iam in forma judicii: tamen quia loquitur de viſi-
tatione, & correctione, ad viſitationem, & cor-
rectionem debent referri. Ideoque ſi Epiſcopus
in dictis duobus criminibus judicialiter proceſ-
ſit, admittendam eſſe appellationem etiam ad ef-
fectum ſuſpenſivum; Tamen Cardinalis Maro-
nus dixit agendum cum Sanctiſſimo.

Sanctitas ſua Congregationis ſententiam ap-
probavit, ut ſi Epiſcopus judicialiter proceſſit ad
diffinitivam non comprehendatur hic caſus ap-
pellatione correctionis morum, & detur appel-
latio etiam ſuſpenſiva nedum in prædictis duobus
caſibus blaſphemiæ, & adulterij, ſed etiam in om-
nibus aliis ſimilibus ubicumque Epiſcopus judi-
cialiter proceſſit.

DE APPELLATIONI-bus.

Cap. Super eo, il ſecondo.

SUMMARIUM.

1 *Appellari poteſt ſecundum Canones tam ante, quàm poſt litis conteſtationem, in actu probationis ſententiæ, & poſt; ſecundum leges verò poſt ſententiam dumtaxat. & n. 16. & ſeqq.*

2 *Et ratio differentiæ triplex aſsignatur.*

3 *Inſtantia cauſarum de iure civili perit triennio, ſed de iure canonico cauſa inſtantiam non habent. & cur.*

Et quid poſt Concilium Tridentinum. n. 29. in fin.

4 *Appellans temerè punitur de iure civili, non autem de iure canonico.*

5 *Appellari poteſt ſecundum Canones etiam extra iudicium, non ſecundum leges.*

6 *Sententia appellatione venit diffinitiva.*

7 *Appellatione remota an, & qualiter intelligatur remota recuſatio. & n. 14. & ſeq.*

8 *Recuſatio iuriſdictionem ſuſpendit, ſicut appellatio.*

9 *Terminus iudici aſsignatus in reſcripto ad cauſam diffiniendam currit à tempore præſentationis litterarum, & non ante.*

10 *Quod procedit quoad exercitium iuriſdictionis, non autem quoad vires reſcripti.*

11 *Item procedit ſi tempus fuerit limitatum per numerum dierum, hebdomadarum, menſium, vel annorum. Secus ſi ad certum diem.*

12 *Et facta aſsignatione per numerum menſium quot dies ſint computandi.*

13 *Et an dies aſsignationis computetur in termino, remiſſ.*

14 *Executor poteſt recuſari, & tamen ab eo appellari non poteſt niſi excedat fines mandati.*

15 *Clauſula* appellatione remota, *quid operetur.*

16 *Appellari non poteſt ſententiam diffinitivam, etiam nulla cauſa expreſſa, & ſufficit dicere,* Appello.

17 *Quod procedit etiam in cauſis electionum, licet in bn tutius ſit cauſam exprimere.*

18 *Item procedit etiam in appellatione, quæ fit à iudice extra iudicium.*

Et quid in appellatione extraiudiciali, quæ fit à parte contra partem, remiſſivè. n. 20.

19 *Appellatio à diffinitiva cum expreſsione cauſæ manifeſtè frivola non tenet.*

21 *Appellari non poteſt à diffinitiva niſi gravet.*

22 *Sufficit tamen qualecunque gravamen etiam modicum.*

23 *In appellationibus recipiendis à diffinitiva, & inhibitionibus decernendis ſervari debet forma c. Romana, de appellat. lib. 6. & Decretum S. Congregationis Epiſcoporum.*

24 *Appellatio admittitur ſecundum Canones ab interlocutoria, vel gravamine aliquo, dummodo concurrant decem, quæ hic exprimuntur.*

25 *Appellatio ſub conditione quatenus propoſita petitio non admittatur, non valet.*

26 *Appellari poteſt ab interlocutoria de iure civili quando non expectantur alia ſententia diffinitiva.*

Item à gravamine, quod per diffinitivam, vel per appellationem à diffinitiva reparari non poteſt. num. 28.

27 *A ſententia, qua quis pronunciat ſe iudicem incompetentem appellari poteſt etiam ſecundum leges.*

29 *Appellatio ab interlocutoria vel alio gravamine ante diffinitivam in quibus caſibus admittatur ex Concil. Trid. & n. ſeqq. uſque 51.*

30 *Appellari poteſt poſt ſententiam diffinitivam etiam in cauſis viſitationis, & correctionis, ſed ad effectum devolutivum tantum, non ſuſpenſivum, niſi gravamen ſit irreparabile.*

31 *Sententia diffinitiva, quæ ſit.*

32 *Et quæ ſententia quaſi diffinitiva & n. 34.*

33 *Sententia lata ſuper poſſeſſorio dicitur quaſi diffinitiva.*

35 *Appellatio à diffinitiva in multis caſibus non admittitur.*

36 *Metropolitanus non poteſt cognoſcere de gravamine ante diffinitivam, nec ſimpliciter mandare ut ſibi tranſmittatur copia proceſſus expenſis appellantis.*

37 *Appellari poteſt à gravamine etiam irreparabili, quando iudex extraiudicialiter procedendo gravat partes.*

38 *Sententia interlocutoria quæ dicatur.*

39 *Tortura infert gravamen irreparabile, & ideo ab illius comminatione datur appellatio.*

40 *Carcer infert onus, & gravamen continuum, & nunquam tranſit tempus appellandi à gravamine carcerationis.*

41 *Carcer regulariter inſtitutus eſt ad cuſtodiam, & locus ſanctus eſt.*

42 *Carceratus etiam cuſtodiæ cauſa dicitur luere pœnam in corpore.*

43 *Carcer infamiam irrogat, & damnum irreparabile. & n. 5.*

44 *Appellationi ab indebita carceratione Ordinarius tenetur deferre, & proceſſum tranſmittere ad Metropolitanum, reo tamen interim manente in carceribus.*

45 *Iudex appellationis iuſtificato gravamine ante diffinitivam an debeat principalem cauſam remittere ad Ordinarium.*

46 *Cenſura Eccleſiaſtica trahit ſecum executionem, & ab ipſa appellatur ad effectum devolutivum tantum, non ſuſpenſivum.*

47 *Sed à comminata cenſura datur appellatio ad utrumque effectum.*

Sententia excommunicationis eſt potius interlocutoria, quàm diffinitiva. ibid.

48 *Appellatio in iudicio non admittitur à futuro gravamine, niſi illud ſit irreparabile.*

49 *Citatus ad dicendam cauſam quare non debeat excommunicari, poteſt appellare.*

50 *Secus ſi citetur ad dicendam cauſam quare non debeat declarari excommunicatus.*

51 *Appellari non poſſit viva voce dum ſententia excommunicationis profertur. & n. ſeq.*

52 *Actus ſpiritualis eſt penetrabilior, quam actus humanus.*

SUPER EO. Ipſum ſe ſummat, ſed per alia verba ſic ſummari poteſt. Secundum Canones appellatur etiam ante ſententiam, ſecundum leges non, niſi in quibuſdam caſibus. Hoc dicit primò. Appellatio, & recuſatio parificantur in hoc, quod ſicut in appellatione requiritur cauſa probabilis, ita & in recuſatione. Hoc ſecundò juxta verum, & communem intellectum. Terminus, judici aſſignatus ad cauſam decidendam non incipit currere niſi a tempore præſentationis reſcripti. Hæc tertiò dividitur in tres partes prout ſunt tria dicta. Secunda ibi, *In cauſis*; Tertia ibi, *Si autem*.

1 Nota primò, ex prima part. textus inſignem differentiam inter jus canonicum, & jus civile in materia appellationis: nam de jure canonico appellari poteſt quatuor temporibus. Primò ſcil. ante litis conteſtationem. Secundò poſt litem cõteſtatam. Tertiò in ipſo actu prolationis ſententiæ, id eſt dum ſententia legitur, de quo eſt caſus hic, qui non reperitur alibi, ſecundum Bald. *n. 6.* Quartò poſt ſententiæ promulgationem, concordat §. *Patet ergo, verſ. Tẽpus vero,* qui habetur poſt c. *Quis ſcit, 2. q. 6.* & c. *Cum ſit Romana, ſup. eod.* De jure civili autem exceptis quibuſdam caſibus ante ſententiam non appellatur, ut hic l. *Apertuſſimi, C. de iudic. l. fin. C. de ſentent. interlocut. omn. iudic.* & l. *Ante ſententiæ tempus, C. Quorum appell. non recipian.*

2 Prima ratio differentiæ eſt, quia de jure civili per appellationem à diffinitivis reparantur omnia gravamina in proceſſu illata. Unde cum leges civiles inſpiciant ſolum gravamen, & pars in effectu non remaneat gravata; quia aut obtinebit indefinitiva,

nitiva,& parum remanebit læſa ex interlocutoria;
aut ſuccumbet, & per appellationem à diſſinitiva
gravamina illa remanebunt emendata: ideo nil
mirum ſi ſecundum leges talis appellatio non per-
mittatur; quæ ratio colligitur ex textu juncta gl. 1.
in l. 2. & ibi per Bald. *C. de Epiſcopali Audient.* At jus
Pontificium non tantum reſpexit gravamen, ſed
etiam injuſtitiam, cum potiſſimum invigilet ſuper
correctione peccatorũ, ut c. *Novit, ſupr. de iud.* Un-
de quamvis gravamen ſit modicum eo quod repa-
retur, vel per diſſinitivã, vel appellationẽ ab ipſa;
tamen per hoc non tollitur quin à judice ſit facta
injuſtitia, & ſic peccatum. Meritò ſacri Canones
admittunt appellationẽ à quocunq; gravamine. Et
hanc rationẽ differentiæ aſſignat Præpoſ. *hic n. 6.*

Secunda ratio eſt, quia jus civile magis ſtudet
fini inſtantiæ litium, quàm jus Canonic. ex notatis
in c. *pen. ſup. de iud.* quam rationem differentiæ cõ-
ſtituit Bald. in d. l. 2. & in l. *Ante ſententiam, C. Quor.*
3 *appell. non recip.* Et hæc eſt ratio, quare de jure Ca-
nonico cauſæ non habeant inſtantiam, nimirum
propter amplam facultatem appellandi conceſ-
ſam, ut d. cap. *penult.* nam cùm tot appellationes
à quovis gravamine admittantur inſtantia ſi eſſet
concluſa triennio plerumq; periret ante diſſiniti-
vam. At de jure civili ceſſat hujuſmodi inconve-
niens propter reſtrictam facultatem appellandi,
& ideò inſtantia finitur triennio l. *Properandum in
fin. princ. C. de iudic.* prout innuunt hic Hoſt. *num. 3.
in ver. Leges autem*: & Jo. Andr. *num. 2.* & apertius
Abb. *num. 5.* & Præpoſ. *num. 6. in fin.*

4 Tertia differentiæ ratio eſt, quia ſacri Canones
mitius procedunt, quàm leges ſæculi: & propterea
ſecundũ Canones indiſtinctè appellari poteſt, nõ
ſecundum leges, ut ait gl. notab. in l. 1. *in ver. Ab eo
provocare, C. A quibus appellare non liceat*: & Abb. *hic
n. 3. uſ. Item dic.* Quo fit, ut jure civili puniatur te-
merè appellans, non jure Canonico, ut l. *Ab execu-
tione §. fin. C. quor. appell. non recip.* & not. glo. præal-
leg. ſed an hoc ſit verum vide per Abb. in d. c. *Ut*
5 *debitus, inf. eod.* Inde etiam fit ut ſecundum Cano-
nones liceat appellare etiã extra judiciũ, quamvis
non liceat ſecundum leges, ut not. in c. *Cum ſit Ro-
mana, ſup. eod.* & in prædicta Decr. *Ut debitus*, & per
Hoſt. *hic n. 3. verſ. Sed & extra iudicium,* Jo. Andr. *n.
1.* & Abb. *n. 2. verſ. Adde & quintum tempus.*

6 Secundò nota ibi, in probatione ſententiæ,
junctis verbis præcedentibus: ſententiæ appella-
tione intelligi de diſſinitiva, ad idem c. *Cum olim*, &
ibi gl. *ult. ſup. de teſt.* & hic notant Abb. *n. 6.* Franc.
in 2. notab. & Præpoſ. *n. 4.* facit *Rubrica C. de ſent. &
interlocut.* omnium judicum ponderando copu-
lam, &, quæ ponitur inter diverſa l. *Si duo, C. per
quas perſonas nobis acquiritur*: & notat Bart. in l. 1.
num. 1. ff. De pactis.

7 Tertiò nota ex ſecunda parte textus Appella-
tionem, & recuſationem æquiparari; quia ſublato
appellationis remedio cẽſetur etiam ſublatum re-
medium recuſationis, ut hic videtur caſus, ſi verba
inſpiciantur, & not. But. *in 2. not.* & Abb. *n. 6. in §.
In cauſis.* Quod procedit ſive appellatio tollatur
per jus comm. ut c. 3. & c. *Cum ſit, in fin. ſup. eod.* ſive
per ſpeciale reſcriptum Principis, ut c. 1. *de reſcr.* &
c. *Super quæſtionum, de off. Deleg.* utroque enim caſu
& recuſatio intelligitur ſublata, ſecundum Hoſt.
n. 3. in ver. Tollitur. Jo. Andr. *n. 2. in eod. ver.* & But. *n.
4. verſ. Quaro an procedat*, ſed an hoc ſit verum lati-
8 ùs dicam inf. in gl. *pen. n. 14.* Æquiparantur etiam
in hoc appellatio, & recuſatio, quia ſicut per ap-
pellationem ſuſpenditur juriſdictio, c. *Venientes
ſupr. de iureiur.* ita & per recuſationem, ut voluit
gl. notab. in c. *Quoties Epiſcopi, in ver. Appellent, 2. q.
6.* quæ dicit, quicquid fit poſt recuſationem æquè
ceſſari ac ſi fieret poſt appellationem, per tex. in c.
Cum ſicut, in fin. ſupr. de eo qui mit. in poſſeſſionem: &
ſequitur Philipp. Franc. *in 3. not.* & in c. *Cum ſpeci-
ali, inf. eod.* Adde Bald. *conſ. 26.* incip. *Dum lis, & quæ-
ſtio, n. 1. & 5. v. Non repetendo, lib. 1.*

9 Ultimò nota ex tertia parte textus, Terminum
aſſignatũ judici in reſcripto ad cauſam diſſiniendã
currere à tempore præſentationis literarum, & nõ
antea, ut hic eſt caſus. Ratio eſt, quia ante receptas
literas juriſdictionem non habet; ac proinde illam
exercere non poteſt, ut c. *Paſtoralis, ad fin. ſup. de re-*
10 *ſcr.* Unde limita primò hunc textum ut procedat
quoad exercitium juriſdictionis, in quo attẽditur
tempus præſentationis literarum, ut hic dicitur.
Secus verò quoad vires reſcripti impetrati, quia
inſpicitur tempus impetrationis, ſeu datæ, ut per
Collect. *hic n. 3.* Super quo remittit ad Archid. in c.
11 *Is qui, de Procur. li. 6.* Limita ſecundò, ut locum ha-
beat ſi tempus hujuſmodi diſſinitum fuerit per
numerum dierum, hebdomadarum, menſium, vel
annorum. Secus ſi fuerit limitatum ad certum di-
em, puta intra feſtum Aſſumptionis, vel intra ta-
les Calenda: tunc enim certum eſt tempus poſt
datam currere, & ſemper labi, ſecundum Jo. And.
hic n. 2. in ver. Certum tempus, & Butr. *n. 5.*

12 Sed hic incidit dubitatio ſi tempus fuerit diſſi-
nitum per numerum menſium indeterminatè, quo
modo ſit facienda computatio dierum. Dic brevi-
ter tot dies fore cõputandos, quot habet ille men-
ſis, in quo aſſignatur ipſa dilatio, quod ſi quid lap-
ſum fuerit de illo menſe ſupplebitur in menſe ſe-
quenti; & ideo ſi dilatio unius menſis aſſignetur in
menſe Auguſti cõputabuntur dies unus & trigin-
ta: ſi in menſe Septembri, dies triginta: ſi in menſe
Febr. dies 28. ut poſt Guliel. declarat gl. not. in c.
Quam ſit, in ver. Menſem, de elec. li. 6. dicens hoc pro-
bari apertiſſimè, in c. *Licet, ſup. de ſupplen. negl. Præl.*
inducendo illud, ut ibi per gl. & ſequuntur Præp.
hic n. 28. Bart. plene in l. *Cum Biſſextus, n. 1. ff. de verb.
ſignif.* & Mar. Soc. *conſ. 99. Sereniſſ. Rex, col. 1. vol. 2.*
Non obſtat textus in l. *Ubi lex, ff. de reg. iur.* ubi pro
duobus menſibus computantur dies unus & ſexa-
ginta; quoniam, ut inquit Bart. intelligi debet ſe-
cundum diſtinctionem ſuam, & de intellectu illi'
legis vide Signor. de Homodeis, *conſ. 38. Si quæra-*
13 *tur, in princ.* & Alex *conſ. 114. Viſa ſcriptura, n. 10. &
ſeq. vol. Et ſi diceretur n. 5.* An autem dies, aſſigna-
tionis termini computetur in termino, vide hic
pro, & contra in gl. *ult.* per Hoſt. *num. 6. in ver. Cum
iudices.* Joan Andr. *n. 10.* Collectar. *nu. 3.* Bald. *nu. 1.*
Butr. *n. 12.* & Præpoſ. *n. 27.* dixi in c. *Ad noſtram, n. 9.
21. 22. & 23. inf. de regul.*

14 In gloſſa penultima QUÆRO cùm textus
dicat ſublato appellationis remedio, ſicut non eſt
deferendum appellationi, ita nec recuſationi, an
hoc ſit verum ſimpliciter, & abſolutè, ut appella-
tione remota intelligatur remota & recuſatio.

Dicunt Doctores, & præſertim Hoſtien. *nu. 3.
in ver. Sicut appellationi.* Verba textus eſſe ſanè
intelligenda: non enim ſequitur, Non poteſt
appellari à ſententia judicis: ergo judex non po-
teſt recuſari: nam ab Auditore, ſive ab Executore
appellari non poteſt niſi excedat fines mandati,
& tamen poteſt recuſari, ut leg. & not. in cap. *Su-
per quæſtionum, §. Verum, ſuprà de offic. Delegat.* Simi-
liter à judice non appellatur, niſi gravet; ut di-
cam infra num. 21. at bene poteſt recuſari etſi non
gravet. Rurſus appellare poſſum à judice in
quem conſenſi, & nihilominus eum recuſare non
poſſum,

Digitized by Google

poſſum, niſi nova cauſa ſupervenıat, ut cap. *Inſinuante, de offic. Delrgat.* Sed & notoriè delinquens
prohibetur appellare, qui tamen fortè non prohibetur recuſare, ut leg. & notatur in c. *Cum ſpecıalı,*
15 §. 1. *infr. eod.* Quid ergo ſibi volunt verba textus ? Dic ſecundum gloſſ. *penult.* & Hoſt. hanc
eſſe mentem ; ut quemadmodum ſecundum Canones non admittitur appellatio ſine rationabili
cauſa cap. *Cùm in Eccleſia*, & cap. *Vt debitus.* *infra eodem.* ita nec recuſatio, ut cap. *Secundo requiris*, §. *final.* & cap. *Cum ſpecıalı*, §. 1. *infra eodem.* Quapropter illa verba reſpiciunt tantummodo formalitatem, & modum, quaſi dicat Sicut appellatio frivola non admittitur, ita nec frivola recuſatio : & ſicut deferendum eſt rationabili appellationi, ita & rationabili recuſationi : ſed in reliquis hæc non æquiparantur, nec remota appellatione cenſetur recuſatio remota.
Et hic intellectus Gloſſæ, & Hoſtienſis placet etiam Jo. Andr. *num. 9.* in gloſſ. *penult.* Butr. *nu.* 11. Præpoſ. *num.* 12. & communiter Doctoribus, ut dicit Abbas *num. 9.* Verum communis intellectus videtur litteram corrumpere ; quia textus decidit apertè ut ubi tollitur remedium appellationis, ibi & recuſationis, nec ullam facit mentionem de cauſa, quare non diſceſſerim ab alio intellectu Abbatis, ut hæc decretalis procedat ſecundum antiqua tempora quando licebat appellare indiſtinctè ; tunc enim omnis appellatio, niſi eſſet manifeſtè frivola deferebat cauſam ad ſuperiorem, ut in cap. *Ad Romanam*, 2. *q.* 6. & notatur in c. *Vt debitus*, *infr. eod.* Et ideo tunc remota appellatione ſicut non intelligebatur remota appellatio cum iſta cauſa, ita nec recuſatio. Et hoc ſenſit etiam Bald. qui in 2. *par.* ſic ſummat hanc Decretalem, videlicet, Remota appellatione intelligendum eſt de frivola, etiam judicis recuſatio frivola videtur eſſe remota. Sed hodie ſecus ; quia remotio appellationis tollit omnem appellationem, quæ in jure non reperitur ſpecificè permiſſa, ut eſt textus in cap. *Paſtoralis*, & ibi omnes notant, *infr. eod.* Unde remota appellatione non cenſebitur remota recuſatio, ita ut non liceat judicem recuſare niſi ex cauſa in jure expreſſa ; immo enim licebit etiam ex alia ſimili, ut probatur in c. *Poſtremo*, ibi *vel alia juſta cauſa*, *infr. eodem.* Nimis enim durum eſſet ut Princeps removendo appellationem cogeret quem litigare coram judice ſuſpecto, arg. c. *Cum inter*, *ſupra de except.* Hæc igitur ſit concluſio, ut per clauſulam, *appellatione remota*, non intelligatur excluſa recuſatio, quod tenet glo. in l. 1. §. *Interdum, in ver. Ab eo provocare*, *ff. A quibus appell. non lic.* & videtur textus in l. *final. C. de ſent. & interloc. omn. iud. contr. gl.* ibi, quæ à Doctoribus communiter reprobatur, teſte Præpoſito *hic n.* 12. Fallit hæc concluſio ſi in reſcripto remota ſit appellatio reſpectu cauſæ ; quia tunc ſicut intelligitur remota frivola appellatio, & ita frivola recuſatio, ut declarant Abb. & Præpoſ. ſupra c. An autem hæc procedant de jure civili, vide per Abb. negativè reſolventem *n.* 10. *verſ. Puto tamen, quod de iure civili.* Item ſuper prædictis vide Ant. de Butr. plenius diſtinguentem in c. *Paſtoralis, n. 7. verſ. Si eſt dubium an remota appellatione, inf. eod.*

16 Secundò QUÆRO cùm hic dicatur ſecundum Canones poſſe appellari tam ante, quàm poſt ſententiam diffinitivam ; ſecundum leges verò poſt ſententiam dumtaxat, an utraque regula ſit vera generaliter, & indiſtinctè.

Et quidem poſt ſententiam diffinitivam manifeſtum eſt utroque jure poſſe appellari indiſtinctè, etiam nulla cauſa expreſſa : ſufficit. n. dicere, *Ab iniqua ſentia appello* aut etiam ſimpliciter *appello*, ut l. *Scio*, *ff. de appell.* c. *Cordi*, §. *Huius* ubi hoc notant Archid. & Jo. Andr. *infr. eod. lib. 6.* c. *Poſt appellationem*, §. *Si vero poſt datam*, 2. *q.* 6. ubi ponitur forma appellationis interponendæ à ſententia diffinitiva, & hic notant gl. 1. Hoſt. *nu.* 3. *in ver. Et poſt.* Butr. *num.* 10. & alii communiter. Henr. Boich. in c. *Conſtitutus*, *col.* 2. *verſ. Si quæras, de appell. iudic. infr. eodem.* Et eſt ratio ſecundum eum, quia in cauſa appellationis à tali diffinitiva interpoſitæ appellans poteſt quibuſcunque modis ſententiam impugnare, ut in d. l. *Scio*, *in fin.* ideoque quando appellatur à diffinitiva, judex tenetur omnino appellationi deferre, arg. c. *Non ſolum*, *inf. de appell. lib. 6.* & notat gl. in d. c. *Cordi*, *in ver. Statuit, lib. 6.* notat Zenz. in Clem.
17 *un. de dolo, & contum.* Quod procedit etiam in cauſis Electionum, licèt tutius ſit in talibus cauſam exprimere, ut notat Jo. Monach. in c. *Quamvis*, *il ſecondo*, *de elect. lib. 6.* in glo. *Dicunt quidam* : & Jo. Andr. *ibidem.* In gloſſ. dicit Garzias : &
18 Henr. Boich. *ubi ſupra.* de quo tamen vide Rot. *dec. 2. num. 2. de elect. in novis.* Rurſus hoc procedit etiam in appellatione quæ fit à judice extra judicium, in qua idem per omnia quod in judiciali, ut in d. c. *Cordi*, *in princ.* ſecundum Henr. Boich. in d. c. *Conſtitutus*, *col.* 2. *verſ. Aut Quæris.*
19 Adverte tamen, quia ſi appellans à diffinitiva, exprimeret cauſam manifeſtè frivolam, ut ſi diceret appello, quia digito cælum non tangis, non teneret appellatio, ut ſic impoſſibilis cauſæ adjectio vitiet appellationem, ſicut regulariter vitiat contractum, ut c. *ult. inf. de condit. appoſ.* cum concord. ibi alleg. Nec refragatur, quod non teneretur cauſam exprimere, quoniam talia expreſſa, nocent, non expreſſa non nocent, ut l. *Expreſſa, ff. de reg. iur.* dixi talia, quia ſi exprimeret cauſam non manifeſtè frivolam, tunc poſſet aliam proſequi, ut in d. l. *Scio*, & notat gloſſ. in c. *Cum cauſam, inf. eod.* Jo. Andr. in d. c. *Cordi*, §. *His quæ*, & Henr. Boich. in d. c. *Conſtitutus*, *col. 2. verſ. Tamen ſi ap-*
20 *pellans, inf. eod.* Quid autem juris ſit in appellatione extrajudiciali, ſeu potius provocatione, quæ fit à parte contra partem, & non à judice, an ſcilicet in tali neceſſe ſit cauſam exprimere, vide plenè per Henr. *ibid. col. 1. verſ. Et tunc aut quæris.*
21 Cæterum in hujuſmodi appellatione, quæ à diffinitiva interponitur, licet non oporteat cauſam exprimere in ſpecie, requiritur tamen gravamen ; alioquin non licet appellare, ſecundum Innoc. & Hoſt. *hic num. 3. in ver. Appellandi*, & Butr. *in 1. not.*
22 Licèt ſufficiat qualecunque gravamen etiam modicum, ut c. *prox. ſupr. eod.* & hic notat Franc. in
23 1. *notab.* Præterea in appellationibus recipiendis à diffinitiva, & inhibitionibus decernendis ſervari debet forma c. *Romana, de appell. lib. 6.* quacunque conſuetudine, aut ſtylo, vel privilegio in contrarium non obſtantibus ; alioquin inhibitiones, & proceſſus, & inde ſequuta quæcunque ſunt ipſo jure nulla, ut ſtatuitur à Concil. Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 7. item ſervari debent decretum à S. Congregatione Epiſcoporum ſanctæ memoriæ Clem. VIII. juſſu editum die 16. Octob. 1600. Quod hic non tranſcribo, quia haberi poteſt à Steph. Quaranta *in ſumma Bullar. in ver. Archiepiſcopi auctoritas*, *verſ.*
24 *Sciendum eſt denique, pag. 68.* At verò ante ſententiam diffinitivam ſecundum Canones poteſt quidem appellari ab interlocutoria, vel gravamine aliquo, ut hic & in d. c. *Cordi, infr. eod. lib. 6.* Sed tamen

men in hujuſmodi appellatione, facta in judicio decem requiruntur, quorum ſi vel unum defuerit non valebit appellatio. Primum eſt cauſa gravaminis illati, vel comminati, ut c. *Cum ceſſante, infr. eod.* Secundum ut cauſa hujuſmodi ſit probabilis, ideſt talis ut ſi foret probata deberet legitima reputari, ut ſi foret probata deberet legitima reputari, ut in d. c. *Vt debitus* & c. *Cum ſpeciali, §. Exceſſu, infr. eod.* & c. *Romana. §. Cum autem, eod. tit. lib. 6.* Tertium ut ſit vera, c. *Interpoſita, infr. eod.* Quartum ut ſit expreſſa, c. *Cum cauſam, infr. eod.* ut d. c. *Vt debitus.* Quintum ut appellantis petitio
25 non ſit admiſſa, ut in d. c. *Interpoſita.* Sextum ut propterea, quod petitiu non admittebatur extiterit appellatum, cap. *Dilecto, §. ult. inf. eod.* quod eſt contra quoſdam Juris imperitos, qui propoſita exceptione dicunt *& appellamus ſi eam non admittatis:* nam talis appellatio non impedit quin valeat quicquid ſit poſtea. Septimum, ut appellatio fiat in ſcriptis. Octavum, ut petantur Apoſtoli, quia petens Apoſtolos dicitur non appellaſſe. Rota *dec. 50. nu. 2. & 3. de appell. in novis.* Nonum, ut ſi appellatus hoc petierit veniat inſtructus appellans, & hæc tria probantur in d. c. *Cordi, infr. eod. l. 6.* Decimum ut appellatio fiat intra decem dies, c. *Romana,* & c. *Concertationi, inf. eod. lib. 6.* c. *Bona, de confirm. util. vel inut.* c. *Cum inter,* & c. *Quod ad conſultationem. de re iudic.* ita Hoſt. *in ſumm. eod. tit. §. Qualiter, ſub §. Ego Martinus.* & in c. *Dilecto, inf. eod.* & in d. c. *Cordi.* Archid. *ibid. in ver. Permiſſis,* & in c. *Non ita, in gl. 3. 2. q. 6.* & Henr. Boich. in d. c. *Vt debitus, col. 4. verſ. Super eod. c. Si quæris utrum in appellatione, inf. eod.*

26 Sed de jure civili etiamſi prædicta decem concurrant, appellari non poteſt ante diffinitivam ab interlocutoria, vel gravamine aliquo, niſi in quibuſdam caſibus ut hic dicitur & hoc pro regula conſtituunt Abb. & Franc. ambo *in 1. not.* Ad dignoſcendũ verò qui ſint hujuſmodi caſus in quibus de jure civili licitum eſt appellare, & ad quos reſpexit hæc littera in prædicta exceptione, communiter traduntur à Doctoribus duæ regulæ.

27 Prima regula eſt, ubi poſt interlocutoriam non expectatur alia diffinitiva; tunc licet ab hujuſmodi interlocutoria appellare, etiam ſecundum leges: ita colligitur ex gl. *fin.* in Auth. *Habita, C. Ne filius pro patr.* dum ait à ſententia qua quis pronunciat ſe non eſſe judicem competentem licitum eſſe appellare, quia non expectatur alia diffinitiva, & hanc regulam tradunt *hic* Abb. *n. 3. verſ. Et qui ſint iſti caſus.* Franc. *in 2. not. verſ. Et communis concluſio eſt,* Præpoſ. *n. 7. verſ. Eſt & alia regula.*

28 Secunda regula eſt, quotieſcunque gravamen ante diffinitivam illatam per ipſam diffinitivam vel per appellationem à diffinitiva reparari non poteſt, tunc ab hujuſmodi gravamine etiam de jure civili licitum eſt appellare: hanc theoricam ponit gl. in Clem. 1. *in ver. Ipſo iure, de hæret.* & probatur in l. 2. *ff. de appell. recip.* & hoc ſimiliter pro regula tradunt Abb. Franc. & *Præp. loc. ſupra c.*

29 Tu vero adverte, quia hodie ex Decretis Conc. Trident jus Canonicum in his exæquatum eſt juri civili: nam S. Synodus animadvertens reos criminum plerumque ad evitandas pœnas, & ſubterfugienda judicia Epiſcoporum, gravamina ſimulare; & appellationis diffugio judicis proceſſum impedire ne remedio ad innocentiæ præſidium inſtituto, ad iniquitatis defenſionem abutantur, ſtatuit, ut in cauſis viſitationis, & correctionis ſive habilitatis, & inhabilitatis, necnon criminalibus ab Epiſcopo, ſeu illius Vicario ante diffinitivam ſententiam ab interlocutoria, vel alio quocunque gravamine non appelletur: nec Epiſcopus, ſeu Vicarius appellationi hujuſmodi tanquam frivolæ deferre teneantur; niſi gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari, vel ab ipſa diffinitiva appellari non poſſit, ut latius habetur in *c. 1. ſeſſ. 3.* ac deinde hoc decretum extendendo ad cauſas omnes ad forum eccleſiaſticum pertinentes in *c. 20. ſeſſ. 24.* decrevit ut appellationes per ſuperiores quoſcunque non recipiantur, niſi à diffinitiva, vel diffinitivæ vim habente, & cujus gravamen per appellationem à diffinitiva reparari nequeat: & quia ſic reſtrinxit facultatem appellandi; propterea cauſis eccleſiaſticis inſtantiam biennii præfixit in eo *d. c. 20. in princ.* ad quod vide quæ dixi ſupra *num. 1.*

30 Ex quibus decretis collige in judicio poſſe in univerſum appellari in quatuor caſibus dumtaxat. Primò ſcilicet à ſententia diffinitiva, ut in d. c. 20. quod procedit etiam in cauſis viſitationis & correctionis, ut in *d. c. 1. ſeſſ. 13.* licet in his appellatio executionem non ſuſpendat, ut ſtatuitur in *c. 1. in fin. ſeſſ. 22.* & in *c. 10. ſeſſ. 24.* & ita in cauſis prædictis poſt diffinitivam ſententiam admittitur appellatio devolutiva, ſed non ſuſpenſiva, niſi gravamen eſſet irreparabile, quia tunc liceret appellare ad utrumque effectum, ut declaravit S. Congregatio ejuſdem Concilii interpres.

31 Dicitur autem ſententia diffinitiva, quæ principali quæſtioni finem imponit, ut diffinit gl. in Clem. *un. in ver. Diffinitiva, de ſequeſt. poſſeſ. & fruct.* poſt Specul. *in tit. de ſent. prol. col. 1.* vel quæ finem imponit toti cauſæ in judicium deductæ, ſecundum Abb. *in Rub. de ſent. & re iud. n. 4. in fin.* ſed magis placet diffinitio gloſſæ, quia quando pronunciatur ſuper aliquo articulo, ſuper quo facta fuit principalis petitio, ſententia dicitur diffinitiva, licet finem toti cauſæ non imponat, ut ex Bart. accuratè deducit Imola in l. 1. §. *fin. col. ult. ff. de prætor. ſtipul.* & ſequitur Felin. *in Rubr. de ſent. de re iudic. num. 2. verſ. Et adde.* Idem tenet Bald. *conſ. 378. Pro parte cuiuſdam, in princ. lib. 1.* & Romanus, *conſ. 357. Dicitur, in princ.*

32 Secundò appellari poteſt ex Concilio à ſententia habente vim diffinitivæ, quæ ab aliis appellatur quaſi diffinitiva, ut colligitur ex gl. magna in c. *Conſultationibus, poſt medium. verſ. Quaſi dif-*
33 *finitive procederetur, ſup. de offic. deleg.* & notat Abb. *loc. cit. num. 6. verſ. Reperitur quædam quaſi diffinitiva,* qualis eſt ſententia lata ſuper poſſeſſorio: nam habito reſpectu quod poteſt deinde intentari petitorium, non dicitur ex toto diffinitiva.

34 Unde ſententia quaſi diffinitiva generaliter illa dici poteſt, quæ expectat aliam diffinitivam poſt ſe, ut notat gl. in Clem. *ult. in ver. Repulſione, poſt med. verſ. Item ſi ſententia ſuper peremptorio, de appellat.* & ita in hoc ſecundo caſu à pari procedunt Concilium, & jus civile.

Tertiò appellatur ex Concilio ab interlocutoria, vel alio quocunque gravamine quando gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari non poteſt, ut in d. c. 1. *in fin. verſ. Niſi gravamen, ſeſſ. 13.* & d. c. 20. *poſt princ. ſeſſ. 24.* quod etiam licet ſecundum leges, ut dictum eſt ſupra in *2. regu. n. 28.* Exempla gravaminum hujus generis habebis *inf. num. 39. & ſeq.*

35 Quartò ex Concilio appellari poteſt ab interlocutoria quotieſcunque à ſententia diffinitiva appellari non poteſt, ut expreſsè habetur in d. c. *1. in fin.* puta à ſententia ſuper manifeſto, & notorio crimine, vel de quo quis in judicio confeſ-

ſus

fiis extitit, juxta textum in c. *Romana*, §. *Si autem*, *inf. eod. lib. 6.* & iu quampluribus aliis caſibus, quos ad *n.* 45. poſt Specul. *in tit. de appellat.* recenſet Maranta *in ultima parte Speculi* : & hic quartus caſus coincidit cum illo, qui ponitur in *d. c.* 20, *ſeſ.* 24. videlicet quando gravamen per appellationem à diffinitiva reparari non poteſt : nam ubi ab ipſa diffinitiva non poteſt appellari, utique non poteſt reparari gravamen per appellationem ab ipſa diffinitiva, ut ex ſe patet. Unde hoc caſu admittitur appellatio ex utroque decreto Concilii Tridentini, ſicut admittitur de jure civili, ut firmatum eſt ſup. *ead.* 2. *reg.* Extra hos caſus ab interlocutoria, vel quovis alio gravamine ante diffinitivam ſententiam hodie in judicio appellare non licet, quemadmodum licebat de jure veteri; atque ita hæc Decretalis, & c. *Cordi*, *infr. eod. lib. 6. cum concordant. ſupra e. in* 1. *not.* quatenus permittunt appellationem ante diffinitivã à quocunque gravamine, hodie modificata, & reſtricta fuot à Concilio, & redacta ad terminos juris civilis ex rationabilibus cauſis in prælle-

36 gato c. 1. *exaratis*. Unde Metropolitanus ex S. Congregationis ſententia non poteſt cognoſcere de gravamine ante diffinitivam, nec poteſt ad effectum prædictum abſque ulla inhibitione mandare ſimpliciter, ut ſibi tranſmittatur copia proceſſus expenſis appellantis.

37 Hæc vendicant ſibi locum, ut prædixi, in appellationibus, quæ interponuntur in judicio, alias ſecus ut ead. S. Congregatio declaravit: nam propoſito dubio an decretum Concilii *ſeſſ.* 24. *c.* 20. *in princ.* locum habeat quando Ordinarius extrajudicialiter procedendo gravat partes, adeo ut non liceat partibus à tali actu extrajudiciali ad alios Superiores judices appellare, ſeu reclamare, quatenus id jus permittat; ſed omnino cauſa gravaminis in prima inſtantia coram eod. Ordinario cognoſci debeat: Reſponſum eſt. Hoc caſu non habere locum decretum Concilii. Unde jura, quæ permittunt appellationem extra judicium à quocunque gravamine etiam reparabili per diffinitivam ſententiam ut in d. c. *Cordi*, in hoc non ſunt correcta à Concilio, ſed in ea tantum parte, in qua concedunt poſſe appellari ab interlocutoria, vel alio gravamine judicia-

38 liter illato, eſt autem ſententia interlocutoria, quæ inter principium, & finem cauſæ fertur ſuper his, quæ incidunt, vel emergunt, ut diffinit glo. in Clem. 1. *in ver. Diffinitiva*, *de ſequeſt. poſſeſ. & fruct.* & dicitur interlocutoria vel quia judex cauſam non diffinit; ſed interloquitur inter principium, & finem; vel quia inter partes loquendo ſine ſolennitate ſcripturæ pronunciat, ut poſt Goffred. loquit Hoſt. *in ſumm. hoc tit. §. 2. in princ.* Plenè Ant. de Butr. *conſ. 6. Per totum*, & Abb. *in Rubr. de ſent. & re iudic. num. 6. verſ. Interlocutoria eſt*, ſed de hac, & aliis diffinitionibus interlocutoriæ, & de ratione dignoſcendi ad ſententia ſit interlocutoria, vel diffinitiva vide plene per Felin. *in d. Rubr. de ſent. & re iudic. n. 2.* Alex. Jaſ. & Doctor. *in Rubr.* & in l. *Quod iuſſit, de re iudic.*

39 Ex concluſionibus ut ſuprà firmatis infertur primo, ut à decreto torturæ, vel illius comminatione ex Concilio Tridentino detur appellatio ad utrumque effectum, ſicut datur de jure civili, ut tex. notab. in l. 2. *ff. de appell. recip.* ubi ſi judex interloquitur aliquem eſſe torquendum, admittitur appellatio; nempe quia gravamen hujuſmodi poſtea reparari non poſſet per appellationem à ſententia diffinitiva, & ita ibi notant Bart. & omnes Franc. *hic in 2. not.* & alii communiter. Navar. *conſ. 2. n. 2. de appell.* ubi tenet jus civile in hoc concordare cum diſpoſitione Conciliari.

40 Infertur ſecundò, ut ob eandem rationem detur appellatio ab indebita carceratione; quia ſcilicet cum gravamen illatum cohæreat perſonæ, poſtea reparari non poſſet: Carcer enim dicitur mala manſio, ut eſt textus cum gl. in l. *Si hominem*, *ff. Depoſiti*, & in l. *Apud Labeonem*, §. *Quæſtionis*, *ff. de iniur.* & gravior pœna eſt in carcere detineri, quàm laborare in agro ſeu in opere publico, ut probat textus in l. *In ſervorum*, *ff. de pœnis*: & ibi notat gl. 2. Imo carcer dicitur ſpecies ſervitutis in l. 1. & 2. *ff. de liber. homin. exhibendo*: & ſpecies tormentum, ut notatur in Clem. 1. *de hæret.* & per Bald. in l. *Si clericus*, *n.* . *C. de Epiſc. audien.* Non igitur mirum ut ſicut à decreto torturæ, ita & à captura perſonæ detur appellatio, prout concludit ibi Bald. & ſeq. *hic* Abb. *n. 3.* Franc. *in 2. not.* & Præpoſ. n. 7. Guidop. *dec.* 236. ubi dicit onus, & gravamen continuum inferri ex carceratione; ideoque nunquam tranſire tempus appellandi à gravamine carcerationis, & ſemper poſſe appellari.

41 Non obſtat quod carcer ſit regulariter ordinatus ad cuſtodiam, non autem ad pœnam, ut l. *Aut damnum*, §. *Solent*, *ff. de pœn.* ideoque locus ſanctus ſit, ſicut muri civitatis, l. *Sacra*, §. *Propriè*, & l. *fin. ff. de rer. diviſ.* Raph. Cuman. *conſ.* 106. *Ca-*

42 *ſus talis eſt*, *in fin.* quoniam id verum eſt inſpecta principali intentione, ſed nihilominus pœnam infert ſecundariò, quia detentus in carcere etiam cuſtodiæ cauſa dicitur luere pœnam in corpore, ut notat Angel. in l. *Si quis*, *id quod*, *ff. de iuriſd.*

43 *omn. iud.* & quamvis relaxari poſſit, tamen incurrit aliquam infamiæ notam, & damnum ex toto irreparabile, ut tradit Alex. *conſ.* 17. *Requiſitus*, *col.* 3. *num.* 7. *lib.* 1.

44 Demum hanc ſententiam aliàs probavit Curia: nam cùm Epiſc. Brundus. inter cætera conſuluiſſet S. Congreg. Concilii, An quod decreto Conc. Trid. *ſeſſ.* 13. *c.* 1. & alio *ſeſſ.* 24. *c.* 20. *de refor.* dicitur de gravamine quod per appellationem à diffinitiva reparari non poteſt intelligi poſſit, & debeat de gravamine indebitæ carcerationis: S. Congregatio reſpondit, ita eſſe intelligendum; & ideo ab hujuſmodi gravamine appellari poſſe, & Ordinarium teneri huic appellationi deferre, & teneri proceſſum transferre ad judicem appellationis; Interim tamen reo manente in carceribus, donec judex appellationis cauſa cognita aliud juſſerit: carceratio enim irrogat infamiam, & damnum irreparabile. Bald. Caſtrenſ. & Alex. in l. 4. §. *Condemnatum*, *ff. de re iud.* Præpoſ. in c. *Super eo*, *li.* 2. *col.* 3. *de appell.* & Franc. *ibid. in* 2. *col.* Quod

45 ſi judex appellationis pronunciaverit carceratum eſſe gravatum, debebit relaxari à carcere, ſed non ideo tota cauſa avocanda, puta carceratus propter concubinatum, ſi appellat cognoſcet Metropolitanus ſi legitima indicia erant ad carcerandum. ſi non erant jubebit excarcerari, ſi erant debebit pronunciare ut maneat in carcere, ſed neutro caſu debebit proſequi cauſam in meritis concubinatus, ſed relinquere Epiſcopo. Quam ſententiam Congregationis Sanctiſſ. probavit: ita reperi adnotatum in libris publicis S. Congr. qui olim penes me aſſervabantur: ſed decretum fuit poſtea editum nomine Sanctiſſ. uſque ad verſ. Carceratio enim. Omiſſa etiam poſteriori clauſula, quæ loquitur de remiſſione cauſæ ad Epiſcopum ſuper negotio principali; fortè quia de jure, quando appellatur à gravamine ante ſententiam diffinitivam,

 vam,

vam, jodex appellationis datur quaſi ſub conditione quoad principalem cauſam; unde primò cognoſcet de gravamine; & tunc ſi invenerit appellationē minus legitimā prooounciabit malè fuiſſe, appellatum, & remittet partes ad priores judices appellantem in expenſis coudemnando: ſed ſi invenerit appellationem legitimam eſſe, pronunciabit bene appellatum fuiſſe, & hoc caſu non remittet partes ad judicem gravantem, ſed ipſe procedet ſuper principali. Hic eſt caſus in c. *Vt debitus, verſ. Cum autem, inf. eod.* ubi ſic declarat gl. *pen.* communiter approbata. Unde Abb. *ibi n.* 8. ex textu colligit juſtificata appellatione ab interlocutoria judicem ad quem ſuccedere loco judicis à quo: & Præpoſ. *n.* 12. Similiter ex eo textu colligit regulam quod appellatione legitima pronunciata devolvitur ad judicem ad quem negotium priocipale: & propterea procedit io illo. Idam probat tex. à cootrario ſenſu in c. *Romana, §. fin. inf. eod. lib. 6.* licet S. Congr. alias voluerit hoc dubium declarare; etenim conſulta, an ſi pendente cauſa in prima inſtantia coram ordinario, ante diffinitivam à gravamine per eum illato appelletur ad Metropolitaoum debeat juſtificato gravamine ad Ordinarium cauſa remitti, vel potius apud eundem Metropolitanom in eadem inſtantia terminari, non obſtante decreto Concilii *c. 20. ſeſſ. 24.* Reſpondit quoad cauſas ex juris cōmunis diſpoſitione ad Ordinarium necne remittendas, nibil ionovaſſe Tridentinum Concilium.

46 Infertur tertiò, ut cum à cenſura Eccleſiaſtica, qualis eſt excommunicatio, ſuſpenſio; & interdictum, c. *Querenti, de verbor. ſignif.* non appelletur ad effectum devolutivum; quia trabit ſecum executiooem, c. *Paſtoralis, §. Verum, inf. eod.* c. *Ad reprimendam, ſup. de off. Ordin.* & c. *Is cui, de ſent. excom.* Ionoc.
47 in c. *Per tuas, n. 3. in verb. Abſolvere, eod. tit.* licitum ſit appellare à comminata cenſura; quia etiamſi illius ſententia ſit potius interlocutoria, quàm diffinitiva, ut notat Innoc. in d. c. *Per tuas*, gl. in ſum. 2. *q.* 1. Jo. Andr. in c. *Venerabilibus, de ſent. excom. lib.* 6. & Doct. *in Rub. de re iud.* tamen ſemper infert gravamen quod per appellationem reparari non poteſt; & ideo ante ſententiam admittitur appellatio ab hoc futuro gravamine ex his, quæ dicta ſuot *ſup. num.* 29. ita ut ſi à comminata excommunicatione appellatum fuerit excommunicatio poſtea lata ſit ipſo jure nulla, ut c. 1. & ibi gl. 2.
48 *ſup. eod.* & d. c. *Per tuas*. Quamvis enim regulariter in judicio non detor appellatio à futuro gravamine, ut hic, & in c. *Vt debitus, inf. eod.* & ootat Felin. in c. *Significaverunt, num. 9. de teſtib.* tamen hoc fallit, ſi comminatum gravamen ſit irreparabile, qualis eſt cenſura Eccleſiaſtica, ut per Felin. in c. *Cum non ab homine, n. 12. ſup. de iud.* & Duen. *in reg. 42. n. 8.*
49 Quamobrem citatus ad dicendam cauſam quare non debeat excommunicari poteſt appellare, &
50 Ordinarius debebit huic appellationi deferre, ut ex dictis conſtat; ſecus eſt ſi quis citetur ad dicendam cauſam quare non debeat declarari incidiſſe in excommunicationem, quia cùm à declaratoria detur appellatio etiam ſuſpenſiva præterquam in judicialibus, c. *Solet, in fin. de ſent. excom. lib. 6.* Rot. *dec. 2. n. 5. de dol. & contum. in novis.* Roman. *conſ.* 481. *In caſu permiſſo, n. 9. verſ. Preterea vidimus,* Fel. in c. *Rodulphus, n. 43. de reſcr.* illius comminatio non infert gravamen qood reparari non poſſit per appellationem à diffinitiva; & ideo à Concilio prohibita eſt appellatio. Quam differentiam inter comminationem excommuoicationis ferendæ, & comminationem declaratoriæ excommonicationis jam latæ ponunt Fel. & Duenn. *ubi ſupra*, & ſæpius probavit S. Congregatio ejuſdem Concilii Interpres.

51 QUÆRO, an viva voce poſſit appellari dum ſententia excommunicationis profertur.

Format hanc quæſtionem Hoſt. *in ſum. de ſent. & re iud. §. Qualiter, ſub §. Pura, verſ. Quid ſi excommunicare,* & diſputat egregiè Jo. Andr. in c. *Cum ſunt partium, num. 2. de reg. iur. lib. 6. in Mercur.* Quoad effectum devolutivum non cadit dubitatio; quoniam appellatio devolvit, etiamſi fuerit interpoſita poſt latam excommunicationem, ut dictum eſt *ſup. num.* 46. ſed quæſtio eſt quoad effectum ſoſpenſivum.

Pro ſolutione ſic diſtingue, aut conſtat verbum, *appello*, fuiſſe pronunciatum ante prolationem verbi, *excommunico*; & excommunicatio non tenet tanquam lata poſt interpoſitam appellationem, c. *Per tuas, inf. de ſent. excom.* Aut conſtat verbum, *appello*, fuiſſe pronunciatum poſt verbum, *excommunico*, & non valet appellatio tanquam interpoſita poſt excommunicationem, cùm cenſura trahat ſecum executionem, d. c. *Paſtoralis, §. Verum, infr. eod. cum aliis ſupr. alleg. n. 46.* Probatur hæc diſtinctio in c. *Si duo, de procur. lib. 6.* ubi non ponderatis præambulis litis, ille ex pluribus procuratoribus ceoſetur occupaſſe, vel prævenire, qui prius litem eſt conteſtatus; ſic in propoſito non conſiderantur præambula, vel exordia ſententiæ, vel appellationis, ſed ſolum quis in ſubſtantialibus illorum actuum prævenerit: quod probant jura ibi allegata in gl. *in ver. Litis conteſtationem*, & in his convcoiunt Doctores. Aut eſt dubium quis prævenerit, an ſc. reus in prolatione verbi, *appello*, an Epiſcopus in prolatione verbi, *excommunico*, & ſunt opiniones. Jo. Andr. in d. reg. *Cum ſunt partium, n. 11. in fin. verſ. Secundo vero caſu*, cum quo tranſit hic Jo. de Imol. *nu.* 2. conclodit reum eſſe ligatum: & præſumi excommunicationem præceſſiſſe. Ratio eſt, quia de juriſdictione Epiſcopi, & de communicatione conſtat; de præcedente verò appellatione non conſtat. allegat. c. *Venerabilibus,*
52 *ad fin. &* quod ibi not. *de ſent. excom. lib. 6.* præſertim quia excommunicatio eſt medicinalis, c. 1. *eod. tit. & lib.* & actus ſpiritualis eſt penetrabilior, quàm actus humanus, ſecundum quod notat Innoc. in c. *Præterea, il 2. inf. hoc tit.* & pro hac opinione optimè facit gl. *ult.* ut in d. c. *Venerabilibus, in ver. Poſtquam.*

Contrarium tenet Bald. *hic num.* 7. qui videtur ſentire in dubio præſumi appellationem præceſſiſſe per l. *Si quis id quod, verſ. Quod ſi dum proponitur, ff. de iuriſd. omn. iud.* & per l. *Arethuſa*, ibi incipiente naſci, ff. de ſtat. hominum: nam reus per appellationem incipit liber eſſe.

Placet mihi diſtin. Præpoſ. *hic n. 3. verſ. Et forte*, quæ colligitur ex dictis Innoc. in c. *Cum tu, ſup. de teſtib.* videlic. ut prima opinio Jo. Andr. procedat in foro cooſcientiæ, in quo debet quis in dubio ſequi partem tutiorem, & æſtimare ſe cenſura innodatum. Ad quod allego textum optimum in c. *Illud, infr. de Cler. excom. miniſt.* Hoſt. & Jo. And. in c. *fin. n. 3. ſupr. de bigam.* facit c. *Ad audientiam*, c. *Significaſti, il 2.* & c. *Petitio, de homic.* Secunda autem opinio Baldi obtineat in foro contentioſo, in quo judex in dubio non debet judicare quem excommunicatum, arg. c. *Si quid, 86. diſt.* & c. Innoc. 22. *q.* 4. pro qua diſtinctione vide bonam gl. in c. *unic. in ver. Æſtimare, ſupr. de ſervit. S.* Tho. 2. 2. *q. 60. art.* 4. & quod ſcripſi in c. *Ne innitaris, num. 140. & 164. de conſt.*

DE AP-

DE APPELLATIONE.

Cap. De Priore.

SVMMARIVM.

1 *APpellationi interpoſitæ ad Papam non deferens mittitur cum litteris Ordinarij, ad Curiam puniendus.*

2 *Subditus poteſt Prælatum ſuum propter eius exceſſus manifeſtos appellare ad Superiorem.*

3 *Appellari poteſt à correctione Prælati & Regularis ſi ſit manifeſtè crimınoſus.*

Contrarium, num. 5.

4 *Prælatus notoriè criminoſus non poteſt ſubditum corrigere.*

Contrarium, num. 5.

5 *Prælatus quantumcunque notoriè criminoſus, & irregularis ante depoſitionem poteſt iuriſdictionem in ſubditos exercere.*

6 *Notabilis, id eſt infamis redditur quis propter delicta, & malos mores, & n. ſeq.*

7 *Fama poteſt ſe habere ad bonum, & ad malum.*

8 *Appellationi etiam extraiudiciali non deferens puniendus eſt.*

9 *Si appellatio ſit iuſta, & rationabilis: aliàs ſecus.*

10 *Iudex peccat deferendo appellationi manifeſtè frivolæ.*

11 *Et quid in appellatione ab interlocutoria.*

12 *Appellatio in dubio præſumitur iuſta, eique eſt deferendum.*

13 *Appellatio à correctione morum non admittitur. & n. 28. 29. & 34.*

14 *Niſi Prælatus etiam Regularis modum excedat in corrigendo.*

15 *Auditor Cameræ an in cauſis Regularium poſſit concedere monitoria, & inhibitiones, & cum quibus clauſulis, diſtinguitur. & num. ſeqq. uſque in fin.*

16 *Quid in cauſis Regularium Epiſcopis ſubiectorum.*

Et quid in cauſis Ordinarijs, quæ vertuntur inter diverſas Religiones, num. 20.

Et quid in cauſis inter Regulares, & Sæculares ſive Clericos, ſive laicos. num. 21.

Et quid in cauſis Prælatorum Regularium Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectorum. num. 22.

Et quid ſi agatur de debito, ſalario, vel contractu in Curia inito. num. 23.

Et quid ſi agatur de executione litterarum Apoſtolicarum, vel decretorum ſacrarum Congregationum. num. 24.

Et quid ſi rei ſponte ſe conſtituant in carceribus num. 26.

Et quid in criminibus atrocioribus. num. 27.

Et quid ſi agatur de Regularium diſciplina, & morum correctione. num. 28.

17 *Appellari poteſt vel ad Metropolitanum, vel ad Papam omiſſo medio à ſententijs per Ordinarios latis in cauſis Regularium ſibi ſubiectorum. & num. 37.*

18 *Appellari non poteſt de iure civili ad Imperatorem omiſſo medio, ſed gradatim eſt procedendum.*

19 *Auditor Cameræ eſt iudex appellationum, quæ à ſententiis quorumcunque Ordinariorum ad Sedem Apoſtolicam devolvuntur, & n. 36.*

20 *Congregatio Epiſcoporum, & Regularium cognoſcit cauſas vertentes inter diverſas Religiones, dummodo formam iudiciariam non requirant.*

21 *Cauſæ inter Regulares, & Sæculares ſive Clericos, ſive laicos, à quibus ſint cognoſcendæ.*

22 *Cauſas Prælatorum Regularium Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectorum cognoſcere poſſunt tam Legati, & Nuncij Apoſtolici, quàm Auditor Cameræ, & inter eos eſt locus præventioni.*

23 *Curiales etiam Regulares pro debitis, & contractibus in Curia initis, & pro ſalario conveniri poſſunt coram Auditore Cameræ.*

24 *Auditor Cameræ pro executione litterarum Apoſtolicarum, & Decretorum, ſeu Declarationum Congregationum dat monitoria etiam in cauſis, & negotijs Regularium.*

Et quid in hoc fuerit proviſum per Congregationem à Sanctiſſimo deputatam. n. 25.

25 *Monitoria pro executione litterarum Apoſtolicarum, &c. in negotijs Regularium qualiter ab Auditore Cameræ ſint concedenda.*

28 *Monachorum etiam Epiſcopo ſubiectorum correctio ſpectat ad Abbatem.*

29 *Appellatio non admittitur ubi de Regulari diſciplina, & morum correctione agitur, niſi adſit exceſſus.*

30 *Auditor Cameræ an poſſit procedere in prima inſtantiæ in cauſis Ordinarijs tam civilibus, quàm criminalibus inter Religioſos eiuſdem Ordinis.*

Et quid in gradu appellationis, num. 36. & ſeqq. uſque in fin.

31 *Auditor Cameræ poteſt cognoſcere de exceſſibus exemptorum privativè quo ad omnes.*

32 *Declaratur ſi exempti ſint Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiecti, & alium Iudicem non habeant.*

33 *Cauſa inter Religioſos ab illorum ſuperioribus ſunt terminandæ iuxta quorumcunque Religionum Inſtituta.*

34 *Auditor Cameræ prohibetur quidquam decernere, quod locorum Ordinarios impedire poſſit, ne ad executionem Decretorum Concilij Tridentini, & correctionem morum liberè procedant.*

35 *Et eius facultates limitantur, ut non obviant Concilij Decretis.*

36 *Provinciales ſunt Ordinarij in Provincia, & comparantur Prælatis habentibus quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem.*

1 DE PRIORE. Legitur quatuor modis, ut hic per Abbatem *n. 2. in fin. verſ.* In glo. 1. ſed communiter ſic ſummatur. Qui non detulit appellationi interpoſitæ ad Papam, mittitur cum litteris Ordinarii ad Curiam puniendus. Hoc dicit.

2 Nota primò ibi, *Priorem propter has enormitates manifeſtas.* Secundum intellectum Innocentii, quod ſubditus poteſt Prælatum ſuum propter ejus exceſſus manifeſtos appellare ad Superiorem: & hujuſmodi appellatio eſt quædam provocatio ad cauſam, ut in cap. *Cum ſit Romana, ſupra eod.* dicunt Abb. & Alex. de Nævo *hic in 1. not.* de hoc mirandum non eſſe, quia ſubditus poteſt accuſare Prælatum ſuum, & ejus crimen denunciare Superiori, ut c. *Licet Hely, de ſimonia,*

ſimonia, cap. *Ex parte* , & cap. *Veniens* , *de accuſ.*
Unde eodem modo poteſt eum provocare ad
cauſam. Intereſt enim cujuslibet ſubditi habere
bonum Prælatum , c. *Audacter*, & cap. *Qualis*, 8.
quæſt. 1:
3 Secundò nota in eiſdem verbis , *Propter ſuas
enormitates manifeſtas.* Secundum intellectum
Joan. Andr. in c. 1. *num.* 9. *ad fin. verſ. Dicit au-
tem* , *de cenſib. lib.* 6. Hoſt. & Joan. Andr. in
cap. *Licet in corrigendis* , *ſupra de offic. Ordin.*
quod ubi Prælatus etiam Regularis eſt notoriè,
& manifeſtè criminoſus, ſi corrigat ſubditos, po-
teſt ab ejus correctione appellari , dicendo *Amice
4 ejice trabem de oculo tuo* : nam ex quo notoriè eſt
criminoſus , vel famoſus non poteſt alium corri-
5 gere c. *Iudicet*, 3. *quæſt.* 7. ſecundum eos. Sed in
contrarium eſt veritas , quia Prælatus quantum-
cunque notoriè criminoſus ante depoſitionem
poteſt juriſdictionem in ſubditos exercere etiam
ſi ſit irregularis ex homicidio , ut eſt textus no-
tabilis in c. *Veritatis* , *ſupra de dolo* , *& contum.*
& tenet gloſſa in cap. *Cum non liceat* , *in ver. Re-
cedere* , *ſupra de præſcript.* Innoc. in cap. *Cum
noſtris* , *num.* 2. *infra de conceſſ. præben.* Abbas
in c. *Sciſcitatus* , *num.* 9. *ſupra*, *de reſcript.* & ibi
D D. & in c. *Nonne* , 8. *q.* 2. Unde meritò prædi-
ctam lecturam reprobant *hic* Abb. *num.* 5. Franc.
col. 2. *in fin. verſ. Sed adverte* , Præpoſ. *num.* 2. *verſ.
Sed in contrarium.* Alex. de Nævo , *num.* 20. &
Dec. *num.* 10. *verſ. Sed iſte intellectus reproba-
tur communiter.* Nec obſtat dictum cap. *Iudi-
cet*, 3. *q.* 7. quia non loquitur de poteſtate judi-
ciali exercenda , ſed quoad meritum vitæ , &
damnationem Prælati , qui magis delinquit cor-
rigendo alium , & non ſe , ſed nihilominus poteſt
corrigere , ſecundum Abbatem, & alios præal-
legatos.
6 Tertiò nota ibi , *Quæ ipſum notabilem reddunt*,
Delicta , & malos mores reddere quem notabi-
lem, ideſt infamem. Unde expone textum, ibi,
7 *notabilem*, ideſt infamia notatum : ſicut enim fa-
ma poteſt ſe habere ad bonum , & ad malum, ut
in l. *Capitulum* , §. *Famoſos* , *ff. de pen.* & per
Bart. in l. *De minore* , §. *Plurium* , *num.* 5. *ff. de
quæſtion.* Ita & hoc ver. *Notabilis* , quia poteſt
referri ad virum moribus , & origine generoſum
& ad virum criminibus infectum ; quia ille red-
dit ſe notum ex bonis operibus , hic verò ex pra-
vis, ut in tex. & in c. *Ex parte A*, ibi, Infames, & no-
tabiles ad teſtimonium dicitur produxiſſe ; *ſupra
de teſtib*, & ita exponunt hanc litteram. Hoſt. *ante
num.* 1. *in ver. Notabilem.* Joan. Andr. *num.* 1. Abb.
Alex. de Nævo, *in* 2. *notab.*
8 Quartò nota ex textu, non deferentem appel-
lationi etiam extrajudiciali eſſe puniendum , ut
hic patet, & notant Abbas *num.* 2. Franc. *in* 1. *notab.*
Præpoſ. *num.* 2. *in fin. verſ. Et ideo infligit* , Dec.
9 *num.* 6. Alex. de Nævo *in ult. not.* Quod verum
eſt ſi appellatio ſit juſta , & ex rationabili cauſa
interpoſita ; ſecus verò ſi juſta ſit , aut frivola, ut
hic probatur ibi, *ipſe*, tali à contrario ſenſu : nam
ex quo punitur hic non deferens appellationi
juſtæ : Ergo ſi injuſta eſt appellatio non deferens
non punitur , ut diſtinguit Bald. in l. *Iudicibus*,
num. 1. C. *de appellat.* Abbas , & alii proximè
10 citati. Quinimo peccat deferendo , quia decla-
ratio hujuſmodi eſt interlocutoria , quæ debet
eſſe juſta. Si ergo appellatio eſt manifeſtè frivo-
la , peccat judex eam admittendo : facit tex. in
cap. 1. *de re iudicat. lib.* 6. Et quemadmodum
peccat non deferendo appellationi juſtæ , ita
peccat deferendo injuſtæ , cum contrariorum
eadem ſit diſciplina , cap. *Hoſpitiolum* , 32. *diſt.*
c. *Intellectum* , *de iureiur.* & hic firmant Card.
num. 2. ubi quod mortaliter peccat. Abb. Franc.
& Alex. de Nævo *locis citatis* : & Præpoſ. *num.* 3.
11 qui tamen limitat hoc procedere in appellatio-
ne à diffinitiva : ſecus verò in appellatione ab
Interlocutoria , quia non peccat judex illi non
deferendo , niſi à die inhibitionis factæ per judi-
cem ad quem c. *Non ſolùm* , & cap. *Romana* ,
§. *Quod ſi objiciatur* , *eodem tit. lib.* 6. & notat
Angel. in l. *Quoniam iudices* , *num.* 4. C. *de appell.*
12 In dubio tamen appellationi potius eſt deferen-
dum , quia præſumitur juſta gloſ. notabilis in
l. 1. *in ver. Locupletiorem* , C. *ſi adverſ. credit.*
Specul. *eod. tit.* §. *Nunc dicamus* , *poſt medium* ,
verſ. Vincentius dixit , Archidiac. in c. *Si à iudi-
ce* , *num.* 1. *verſ. Nota tamen quod ubi dubium
eſt* , *eod. tit. lib.* 6. Franc. *hic col.* 1. *in fin. verſ. Et
ideo à quo.* Alex. de Nævo *num.* 14. & Præpoſi-
tus *num.* 3. *in fin. verſ. In dubio tamen* , & adde
quod ſcripſi in cap. *Paſtoralis* , *num.* 25. *infra
eodem.*
In gloſſa prima nota bene intellectum gloſſæ :
nam iſte Prior fecerat ſpoliari Canonicum Re-
gularem ſibi ſubjectum uſque ad interulam , &
ſic exceſſerat modum in corrigendo : unde Ca-
nonicus à tali exceſſu appellavit ad Papam , &
quia Prior non obſtante appellatione proceſſit
enormiter contra eum , Papa mandat Priorem
ad Curiam vocari de tanto exceſſu ſatisfactorum.
Et ita caſum hic formant Bernardus , Baldus , &
alii : & colligitur hic intellectus ex antiqua : nam,
ut dicit Abb. Antiq. *num.* 1. In antiqua conti-
nebatur , quod uſque ad effuſionem ſanguinis iſte
Canonicus fuit verberatus , & caſtigatus , & ob
hoc appellaverat : & verba antiquæ ſunt infra-
ſcripta , videlicet (de Priore, qui non deferens
protectioni noſtræ , & appellationi ad Sedem
Apoſtolicam factæ, quemdam Canonicum ſuum
veſtibus fecit omnibus uſque ad camiſiam ſpo-
liari , & accuſationi , & appellationi renunciare
coegit , quia de ſuis , & quorumdam fratrum
enormitatibus murmuravit) refertur integra ab
Antonio Auguſtino *in* 2. *Collect. Decretal. lib.* 2.
13 *tit.* 19. *c.* 3. & ex hac lectura , & ex textu collige
notabiliter, quod etſi à correctione non appella-
tur , cap. *Ad noſtram* , & c. *Reprehenſibilis* , *in
ult. reſponſ. ſupra eodem* , & c. *Cum ſpeciali* , *in
fin. infr. eodem* , & patet ex antiqua , ut præfer-
tur , relata ab Antonio Auguſtino , ubi dicitur :
Sacroſanctam Romanam Eccleſiam non conſue-
viſſe hujuſmodi appellationem admittere , ne
Monachis , vel Canonicis Regularibus præbea-
tur audacia delinquendi : & ex Concilio Triden-
14 tino , *ſeſſ.* 13. *cap.* 1. *verſ. In cauſis viſitationis* , *&
correctionis* , *ſeſſ.* 22. *c.* 1. *in fin.* Tamen ſi Præla-
tus etiam Regularis modum exceſſerit in corri-
gendo , benè admittitur appellatio , & tenetur
Prælatus hujuſmodi appellationi deferre , aliàs
punitur , ut hic eſt textus , qui ad hoc quotidie
à Doctoribus allegatur : & notant gloſſ. t. Abb.
Antiquus *num.* 1. Hoſt. *eod. nu.* Jo. Andr. *nu* 4. Butr.
num. 6. & plerique alii. Calder. *conſ.* 209. *in princ.
aliàs* 3. *de appellat. verſ. Sed prædicta ſunt vera*,
con-

concordat textus in c. *Licèt in corrigendis*, & ibi notat gloſſ. *ult. ſupra de offic. Ordinar.* & in c. *ſequenti circa princ.* ibi: *Niſi formam in talibus exceſſerint*, & in c. *Vniverſitatis infra de ſent. excom.* & hoc caſu Religioſus Epiſcopo ſubjectus poteſt ab illius ſententia appellare, vel ad Metropolitanum, ut eſt caſus in d. c. *Licèt in corrigendis*, vel ad Papam, ut *hic* eſt expreſſum.

15 Ex Facto quæſitum eſt, An in cauſis Regularium concedenda ſint monitoria, & inhibitiones à Tribunali Auditoris Cameræ, vel Commiſſiones à Signatura Juſtitiæ: & quatenus concedenda quomodo, & cum quibus clauſulis.

Die 5. Aprilis 1650. in Congregatione Cardinalium; & Prælatorum ſuper appellationibus, & inhibitionibus Tribunalis Auditoris Cameræ & aliorum Tribunalium Curiæ Romanæ à ſan. mem. Urbano VIII. deputata; & à Sanctiſſ. D. N. Innocentio X. nunc renovata conceptum fuit dubium ut ſupra propoſitum, per manus tranſmiſſum, & in ſequenti Congregatione diſcutien-
16 dum. Pro cujus faciliori ſolutione videntur excludendi aliquot caſus non dubij, in quibus Auditor Cameræ poteſt concedere monitoria, & inhibitiones in cauſis, & negotiis Regularium.

Primus caſus non dubius eſt in Regularibus Monaſteriorum Epiſcopis ſubjectorum, prout ſunt plures Abbatiæ, & Monaſteria in Germania, Belgio, & Polonia in Congregationem non redacta, quæ nulla potiuntur prærogativa exemptionis, ſed Epiſcopis Diœceſanis ſunt ſubjecta quemadmodum erant Monaſteria omnia de jure veteri, c. *Si quis Abbas*, & c. *Abbates* 18. *q.* 2. cap. *Qui verè, in fin.* 16. *quæſt.* 1. c. *Cum dilectus*, & ibi dixi *num.* 1. & 12. *infra de Relig. domib.* Nam
17 ſi in eorum cauſis ordinariis Epiſcopus pronunciaverit, à tali ſententia poteſt appellari, vel ad Metropolitanum, c. *Licet in corrigendis de offic. Ordinar.* vel ad Papam omiſſo medio, c. *Ad Metropolitanum*, 2. *quæſt.* 7. c. *Ad Romanam* 1. & 2. & c. *Si quis*, 2. *q.* 6. gloſſ. 1. in c. *Si duobus ſu-*
18 *pra eodem.* Licèt de jure civili non poſſit immediatè appellari ad Imperatorem, ſed gradatim ſit procedendum, l. *Imperatores ff. de appellat.*
19 Gemin. *conſ.* 73. *Quia ſubtiliter num.* 2. ita ſi appelletur ad Papam, poterit procedere, & inhibitiones concedere Auditor Cameræ, qui eſt judex ordinarius appellationum, quæ à ſententiis per quoſcunque Ordinarios latis etiam extra ſtatum Eccleſiaſticum ad Sedem Apoſtolicam interponuntur, ut in *Bulla* 28. *Pauli V. Ad eximiæ fidelitatis* §. 10. in *Bullar. tom.* 3. *pag.* 212.

20 Secundus caſus itidem non dubius eſt in cauſis ordinariis, & telam judiciariam requirentibus, quæ vertuntur inter diverſas Religiones: nam Sac. Congregatio Epiſcoporum, & Regularium in hujuſmodi cauſis ſe non ingerit, cum in Bulla Sixti V. *ſuper inſtitutione Congregationis Regularium*, §. 1. ſtatutum ſit per hæc formalia verba, (Audiant itidem, ac decidant prædicti Cardinales cauſas, & controverſias inter prædictos Ordines vertentes ſive in univerſum, ſive ratione particularium locorum. dummodo formam judiciariam non requirant.) *in Bullar. tom.* 2. *pag.* 615. Quare in cauſis prædictis una Religio convenienda erit coram ſuo Conſervatore ſi illum habeat; alioquin coram loci Ordinario ad præſcriptum Conſtitutionis Gregorii XV. *de exemptorum privilegiis*, & Auditor Cameræ erit judex competens in cauſa appellationis ad Sedem Apoſtolicam interpoſitæ a ſententia per Conſervatorem, vel Ordinarium lata, ut in *d.* §. 10. Bullæ Pauli V.

21 Tertius caſus non dubius eſt cùm lis, & cauſa vertitur inter Regulares, & Sæculares, ſive Clericos, ſive Laicos: nam ſi Regulares ſint conveniendi ſunt coram ſuo Conſervatore, vel Ordinario, ut dictum eſt in caſu præcedenti: ſi verò ſint auctores, & agant contra laicum, tenentur ſequi forum rei, c. *Si Clericus Laicum*, *de foro compet.* & tunc extra ſtatum Eccleſiaſticum à ſententia judicis Laici appellatur ad ſuperiores judices laicos gradatim, ut in d. l. *Imperatores*, *ff. de appellat.* non autem ad Curiam, ſeu ad Auditorem Cameræ; ſed in ſtatu Eccleſiaſtico poteſt appellari ad Sedem ex dicta *Bulla* 28. *Pauli V.* §. 10. Si verò reus ſit Clericus, conveniendus erit coram ſuo Ordinario in prima inſtantia ut in Concilio Tridentino *ſeſſ.* 24. *c.* 20. & in ſecunda inſtantia appellari poterit omiſſo medio ad Papam, ut dictum eſt ſupra *num.* 17. & in utroque caſu in gradu appellationis ad Sedem interpoſitæ Auditor Cameræ eſt judex competens ex *d.* §. 10.

22 Quartus caſus ſimiliter non dubius eſt in cauſis Prælatorum Regularium, qui generalibus Capitulis, aut Epiſcopis non ſubſunt, nec ſuos habent Ordinarios Regulares viſitatores, ſed ſub immediata Sedis Apoſtolicæ protectione exiſtunt, de quibus in Concilio Tridentino *c.* 8. *ſeſſ.* 25. *de Regular.* Has enim cauſas in prima inſtantia cognoſcere poſſunt tam Legati, & Nuncii Apoſtolici, quam ipſe Auditor Cameræ, tanquam judex ordinarius exemptorum, ut in d. *Bulla* 28. *Pauli V.* §. 12. & quamvis in hoc caſu facultatem habeat privativè quoad omnes, ut ibi diſponitur, tamen in his procedunt etiam Legati, & Nuncij ex ſpeciali facultate, quam habent à Sede Apoſtolica, ideoque inter eos, & Auditorem Cameræ, cum juriſdictio ſit cumulativa, eſt locus præventioni, arg. c. *Præpoſuiſti*, *de iur. compet.* cum concordan. de quibus ibi in gloſſ. 1. & c. *Cum ſit generale*, cum ibi notatis per Abbatem, & DD. *eod. tit.* & notat Pauſ. de Caſtro in l. *Si quis in hoc genus*, *num.* 4. *verſ. Item nota*, C. *de Epiſc. & Cleric.* & in Monitoriis apponenda eſſet clauſula, *quatenus lis non pendeat.* alioquin præſentes litteræ minimè ſuffragentur. Quod ſi Legati, vel Nuntij in cauſa prævenerint, ab eorum ſententiis appellabitur ad Sedem Apoſtolicam, & in ſecunda inſtantia Auditor Cameræ erit Judex competens juxta ſuas facultates.

23 Quintus caſus pariter non dubius eſt cùm agitur de debitis in Curia contractis, aut de ſalario ſeu contractu in ipſa inito: nam Auditor Cameræ poteſt citare, & monere ad ſatisfaciendum Curiales, Eccleſiaſticos ſæculares, vel Regulares etiam ab ipſa Curia abſentes pro quibuſvis rebus, & pecuniarum ſummis ad inſtantiam quorumvis etiam abſentium, ut diſertis verbis cavetur in eadem Bulla, §. 16.

24 Sextus caſus adhuc non dubius eſt ubi agitur de executione litterarum Apoſtolicarum, vel decreto-

bitio, appellatio ſeu querela etiam ad Sedem Apoſtolicam interpoſita, executionem quoquo modo impediat, aut ſuſpendat.

6 Sed ad effectum devolutivum benè admittitur appellatio etiam à correctioue, ut patet ex alio ejuſdem Concilii decreto, nempe ex *c. 1. ſeſ. 13.* ubi ſtatuitur, ut in cauſis viſitationis, & correctionis ab Epiſcopo, ſeu illius Vicario ante diffinitivam ſententiam ab interlecutoria, vel alio
7 quocumque gravamine non appelletur. Nec Epiſcopus ſeu Vicarius appellationi hujuſmodi tamquam frivolæ deſerre teneatur, niſi gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari, vel ab ipſa diffinitiva appellari non poſſit. Quibus verbis aperiè admittitur in cauſis correctionis licere appellare poſt diffinitivam ſententiam, vel
8 antea ſi gravamen ſit irreparabile. Hoc autem intelligi debet quoad effectum devolutivum, non autem ſuſpenſivum, & ita Sacra Congregatio Concilii hoc decretum intellexit, & conciliavit cum prææallegatis decretis *c. 1. ſeſſ. 22. c. 10. ſeſſ. 24.* Nam conſulta an in cauſis viſitationis, & correctionis appellari poſſit poſt diffinitivam: reſpondit poſſe: ita tamen, ut appellatio non ſuſpendat
9 executionem, ut ſancitum eſt *c. 10. ſeſſ. 24.* & *c. 1. ſeſſ. 22.* Item conſulta an decretum *c. 10. ſeſſ. 24.* ſuſtulerit appellationem devolutivam: cenſuit non ſuſtuliſſe devolutivam, ſed ſuſpenſivam tantum; Et quamvis Epiſcopus id faciat tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatus, prout habetur in *d. c. 10.* tamen eum juriſdictio jure ſuo ordinario et etiam ante Concilium competeret; non impedire appellationis devolutivam ad Metropolitanum.

10 Et iterum ſuborta dubitatione an in materia correctionis, ubi Epiſcopus etiam ſine proceſſu, & ſine ſcriptis carcerat ſubditos, & tenet diu carceratos, poſſit Metropolitanus cognoſcere de exceſſu in corrigendo, ſi carcerati appellaverint ad eum: cenſuit poſſet dummodo interim non impediat, aut ſuſpendat executionem eorum quæ ab Ordinario decreta fuerint.

11 Cæterum ſi Prælatus regularis excederet modum in corrigendo, tunc liceret ſubdito appellare ad utrumque effectum; & ita procedit textus in c. *De priore, infra eod.* in c. *Super quæſtionem.* §. *nos autem, ſupr. de off. deleg.* ſicut appellatur ab executore, eum modum excedit, c. *Quod ad conſultationem, in fine, ſupra de re iudic.* à quo aliàs appellari non poteſt, c. *novit, infra eod.* c. *Ei qui,* §. *ſunt quorum verſ. Ab executore 2. qu. 6.* & notat hic gloſſa *fin.* Innoc. *in princ.* obi dicit hodie non eſſe differentiam inter Regulares, & alios, & inter correctionem, & alium proceſſum, cum ſemper liceat appellare ſi excedat, ſeu gravet per c. *Licèt, de off. ordin* & c. *Inquiſitionis, de accuſat.* ſequitur Hoſt. *num. 3. in ver. A religioùs. & num. 6. in verſ. Corrigat,* & Bald. *num. 2.* Unde infertur, ut ſi Prælatus in cauſa viſitationis, ſeu correctionis procedat ſervata tela judiciaria, liceat appellare etiam ad effectum ſuſpenſivum, ut colligitur ex c. *Irrefragabili, in princ.* ibi, *niſi formam in talibus exceſſerint obſervandam, de off. Ordin.* & tenent hic Tancred. &
12 Vincen. & poſt eos Jo. Andr. *num. 6.* in gloſ. *ult.* ibi, *iudicij*, ubi dicit poſſe Monachum ſicut, & Clericum appellare, ſi correctio fiat in forma ju-
13 dicii. & eſt mens gloſſ. *ult. hic*, & Hoſt. *num. 8.* dum dicunt idcirco à correctione non poſſe appellari, quia fit ad pœnitentiam, & extra formam judicii; innuentes per hoc ſecus dicendum eſſe, ſi procedatur ſervato ordine judicario.

14 Et hanc ſententiam aliàs probavit Sac. Congregatio Concilii. Conſuluit enim Auditor Cameræ, an cum Epiſcopi ſervata tela judiciaria ferunt ſententiam diffinitivam contra delinquentes, habeant locum decreta Concilij de viſitatione loquentia, & præcipuè *c. 10. ſeſſ. 24.* adeo ut appellatio ad effectum ſuſpenſivum nullatenus debeat admitti etiamſi ſententia lata fuerit ad puniendum delictum blaſphemiæ, vel adulterii, Sac. Congregatio cenſuit appellatione correctionis morum non comprehendi blaſphemiæ, & adulterii correctionem, ſeu punitionem, quando Epiſcopus judicialiter proceſſit, cognovit, & pro-
15 nunciavit. Ita omnes excepto Cardinali Carafa, quia correctio ultra quod videtur reſpicere tantùm ea, quæ concernunt regulam, & inſtitutum Ordinis; cap. *Ad noſtram, de appell.* ubi Abb. Videtur etiam ſentire Concilium *c. 1. ſeſſ. 22.* ubi exprimendo, quibuſcumque criminibus Eccleſiaſticis, tamen requirit etiam aliud, ut fiat extra formam judicii, & ad pœnitentiam, gloſſa etiam d. c. *Ad noſtram,* Anchar. Butr. Imola, Gemin. & Abb. in c. *Si quis contra Clericum, in repet. num. 50.* & c. *Cum contingat, num. 39. de foro compet.* ubi conſtituit differentiam an Epiſcopus proceſſerit correctionaliter, vel judicialiter, & corrigere eſt id quod aliquando tenuit tranſmutare. Cardinal. in Clem. *ſi Romanus, in princ. de praben.* Archiepiſcopus Florentinus *in Summa 2. par. de correctione.* Et condonare blaſphemum, vel adulterum eſt punire delictum, non corrigere mores. Et quamvis *d. c. 10.* utatur ver. puniendi, & ſic extra pœnitentiam, & utatur etiam verb. *iudicata*, & ſic etiam in forma judicii: tamen quia loquitur de viſitatione, & correctione, ad viſitationem, & correctionem debent referri. Ideoque ſi Epiſcopus in dictis duobus criminibus judicialiter proceſſit, admittendam eſſe appellationem etiam ad effectum ſuſpenſivum; Tamen Cardinalis Maronus dixit agendum cum Sanctiſſimo.

Sanctitas ſua Congregationis ſententiam approbavit, ut ſi Epiſcopus judicialiter proceſſit ad diffinitivam non comprehendatur hic caſus appellatione correctionis morum, & detur appellatio etiam ſuſpenſiva nedum in prædictis duobus caſibus blaſphemiæ, & adulterij, ſed etiam in omnibus aliis ſimilibus ubicumque Epiſcopus judicialiter proceſſit.

DE APPELLATIONIbus.

Cap. Super eo, il ſecondo.

S V M M A R I V M.

1 A*ppellari poteſt ſecundum Canones tam ante, quàm poſt litis conteſtationem, in actu probationis ſententiæ, & poſt; ſecundum leges verò poſt ſententiam dumtaxat. & n. 16. & ſeqq.*

2 *Et ratio differentiæ triplex aſſignatur.*

3 *Inſtantia cauſarum de iure civili perit triennio, ſed de iure canonico cauſa inſtantiam non habent. & cur.*

Et quid poſt Concilium Tridentinum. n. 29. in fin.

4 *Appellans temerè punitur de iure civili, non autem de iure canonico.*

5 *Appellari poteſt ſecundum Canones etiam extra iudicium, non ſecundum leges.*

6 *Sententiæ appellatione venit diffinitiva.*

7 *Appellatione remota an, & qualiter intelligatur remota recuſatio. & n. 14. & ſeq.*

8 *Recuſatio iuriſdictionem ſuſpendit, ſicut appellatio.*

9 *Terminus iudici aſſignatus in reſcripto ad cauſam diffiniendam currit à tempore præſentationis litterarum, & non ante.*

10 *Quod procedit quoad exercitium iuriſdictionis, non autem quoad vires reſcripti.*

11 *Item procedit ſi tempus fuerit limitatum per numerum dierum, hebdomadarum, menſium, vel annorum. Secus ſi ad certum diem.*

12 *Et facta aſſignatione per numerum menſium quot dies ſint computandi.*

13 *Et an dies aſſignationis computetur in termino, remiſſ.*

14 *Executor poteſt recuſari, & tamen ab eo appellari non poteſt niſi excedat fines mandati.*

15 *Clauſula* appellatione remota, *quid operetur.*

16 *Appellari non poteſt ſententiam diffinitivam, etiam nulla cauſa expreſſa, & ſufficit dicere,* Appello.

17 *Quod procedit etiam in cauſis electionum, licet in his tutius ſit cauſam exprimere.*

18 *Item procedit etiam in appellatione, quæ fit à iudice extra iudicium.*

Et quid in appellatione extraiudiciali, quæ fit à parte contra partem, remiſſivè. n. 20.

19 *Appellatio à diffinitiva cum expreſſione cauſæ manifeſtè frivola non tenet.*

21 *Appellari non poteſt à diffinitiva niſi gravet.*

22 *Sufficit tamen qualecunque gravamen etiam modicum.*

23 *In appellationibus recipiendis à diffinitiva, & inhibitionibus decernendis ſervari debet forma c. Romana, de appellat. lib. 6. & Decretum S. Congregationis Epiſcoporum.*

24 *Appellatio admittitur ſecundum Canones ab interlocutoria, vel gravamine aliquo, dummodo concurrant decem, quæ hic exprimuntur.*

25 *Appellatio ſub conditione quatenus propoſita petitio non admittatur, non valet.*

26 *Appellari poteſt ab interlocutoria de iure civili quando non expectantur alia ſententia diffinitiva.*

Item à gravamine, quod per diffinitivam, vel per appellationem à diffinitiva reparari non poteſt. num. 28.

27 *A ſententia, qua quis pronunciat ſe iudicem incompetentem appellari poteſt etiam ſecundum leges.*

29 *Appellatio ab interlocutoria vel alio gravamine ante diffinitivam in quibus caſibus admittatur ex Concil. Trid. & n. ſeqq. uſque 51.*

30 *Appellari poteſt poſt ſententiam diffinitivam etiam in cauſis viſitationis, & correctionis, ſed ad effectum devolutivum tantum, non ſuſpenſivum, niſi gravamen ſit irreparabile.*

31 *Sententia diffinitiva, quæ ſit.*

32 *Et quæ ſententia quaſi diffinitiva. & n. 34.*

33 *Sententia lata ſuper poſſeſſorio dicitur quaſi diffinitiva.*

35 *Appellatio à diffinitiva in multis caſibus non admittitur.*

36 *Metropolitanus non poteſt cognoſcere de gravamine ante diffinitivam, nec ſimpliciter mandare ut ſibi tranſmittatur copia proceſſus expenſis appellantis.*

37 *Appellari poteſt à gravamine etiam irreparabili, quando iudex extraiudicialiter procedendo gravat partes.*

38 *Sententia interlocutoria quæ dicatur.*

39 *Tortura infert gravamen irreparabile, & ideo ab illius comminatione datur appellatio.*

40 *Carcer infert onus, & gravamen continuum, & nunquam tranſit tempus appellandi à gravamine carcerationis.*

41 *Carcer regulariter inſtitutus eſt ad cuſtodiam, & locus ſanctus eſt.*

42 *Carceratus etiam cuſtodiæ cauſa dicitur luere pœnam in corpore.*

43 *Carcer infamiam irrogat, & damnum irreparabile. & n. 5.*

44 *Appellationi ab indebita carceratione Ordinarius tenetur deferre, & proceſſum tranſmittere ad Metropolitanum, reo tamen interim manente in carceribus.*

45 *Iudex appellationis iuſtificato gravamine ante diffinitivam an debeat principalem cauſam remittere ad Ordinarium.*

46 *Cenſura Eccleſiaſtica trahit ſecum executionem, & ab ipſa appellatur ad effectum devolutivum tantum, non ſuſpenſivum.*

47 *Sed à comminata cenſura datur appellatio ad utrumque effectum.*

Sententia excommunicationis eſt potius interlocutoria, quàm diffinitiva. ibid.

48 *Appellatio in iudicio non admittitur à futuro gravamine, niſi illud ſit irreparabile.*

49 *Citatus ad dicendam cauſam quare non debeat excommunicari, poteſt appellare.*

50 *Secus ſi citetur ad dicendam cauſam quare non debeat declarari excommunicatus.*

51 *Appellari non poſſit viva voce dum ſententia excommunicationis profertur. & n. ſeq.*

52 *Actus ſpiritualis eſt penetrabilior, quam actus humanus.*

SUPER EO. Ipſum ſe ſummat, ſed per alia verba ſic ſummari poteſt. Secundum Canones appellatur etiam ante ſententiam. Secundum leges non, niſi in quibuſdam caſibus. Hoc dicit primò. Appellatio, & recuſatio parificantur in hoc, quod ſicut in appellatione requiritur cauſa probabilis, ita & in recuſatione. Hoc ſecundò juxta verum, & communem intellectum. Terminus, judici aſſignatus ad cauſam decidendam non incipit currere niſi a tempore præſentationis reſcripti. Hæc tertiò dividitur in tres partes prout ſunt tria dicta. Secunda ibi, *In cauſis*; Tertia ibi, *Si autem.*

1 Nota primò, ex prima part. textus inſignem differentiam inter jus canonicum, & jus civile in materia appellationis: nam de jure canonico appellari poteſt quatuor temporibus. Primò ſcil. ante litis conteſtationem. Secundò poſt litem cõteſtatam. Tertiò in ipſo actu prolationis ſententiæ, id eſt dum ſententia legitur, de quo eſt caſus hic, qui non reperitur alibi, ſecundum Bald. *n. 6.* Quartò poſt ſententiæ promulgationem, concordat §. *Patet ergo, verſ. Tepus vero,* qui habetur poſt c. *Qui ſcit, 2. q. 6.* & c. *Cum ſit Romana, ſup. eod.* De jure civili autem exceptis quibuſdam caſibus ante ſententiam non appellatur, ut hic l. *Apertiſſimi, C. de iudic.* l. *fin, C. de ſentent. interlocut. omn. iudic.* & l. *Ante ſententia tempus, C. Quorum appell. non recipian.*

2 Prima ratio differentiæ eſt, quia de jure civili per appellationem à diffinitiva reparantur omnia gravamina in proceſſu illata. Unde cum leges civiles inſpiciant ſolum gravamen, & pars in effectu non remaneat gravata; quia aut obtinebit in deffi-

niiiva,&parum remanebit læſa ex interlocutoria;
aut ſuccnmbet, & per appellationem à diſſinitiva
gravamina illa remanebunt emendata : ideo nil
mirum ſi ſecundum leges talis appellatio non per-
mittatur;quæ ratio colligitur ex textu juncta gl.1.
in l.2.& ibi per Bald.C.*de Epiſcopali Audient.* At jus
Pontificium non tantum reſpexit gravamen, ſed
etiam injuſtitiam,cum potiſſimum invigilet ſuper
eotrectione peccatorũ,ut c.*Novit,ſupr.de iud.* Un-
de quamvis gravamen ſit modicum eo quod repa-
retnr,vel per diſſinitivã, vel appellationẽ ab ipſa;
tamen per hoc non tollitur quin à judice ſit facta
injuſtitia,& ſic peccatum. Meritò ſacri Canones
admittunt appellatiooẽ à quocunq;gravamine.Et
hanc rationẽ differentiæ aſſignat Præpoſ. *hic n.6.*

Secunda ratio eſt, quia jus civile magis ſtodet
fini inſtantiæ litium,quàm jus Canonic.ex notatis
in c.*pen.ſup.de iud.* quam rationem differentiæ cõ-
ſtituit Bald.in d.l.2. & in l. *Ante ſententia,* C. *Quor.*
3 *appell,non recip.* Et hæc eſt ratio,quare de jure Ca-
nonico cauſæ non habeant inſtantiam, nimirum
propter amplam facultatem appellandi conceſ-
ſam, ut d.cap. *penult.* nam cùm tot appellationes
à quovis gravamine admittantur inſtantia ſi eſſet
concluſa triennio plerumq; periret aote diffinıti-
vam. At de jure civili ceſſat hujuſmodi inconve-
niens propter reſtrictam facultatem appellandi,
& ideò inſtantia fioitur triennio l. *Properandum in
fin.princ.C.de iudic.* prout innuunt *hic* Hoſt. *num.* 3.
in ver.Leges autem: & Jo.Andr. *num.* 2. & apertius
Abb.*num.5.*& Præpoſ.*num.6.in fin.*

4 Tertia differentiæ ratio eſt,quia ſacri Canones
mitius procedunt,quàm leges ſæculi:& propterea
ſecondũ Canones indiſtinctè appellari poteſt, nõ
ſecundum leges, ut ait gl. notab. in l.1.*in ver.Ab eo
provocare,C.A quibus appellare non liceat* : & Abb.*hic
n.3.uſ.Item dic.* Quo fit,ut jure civili puniatur te-
merè appellans,non jure Canonicn,ut l.*Ab execu-
tione* §.*fin.C.quor.appell.non recip.*& not. glo. præal-
leg. ſed an hoc ſit verum vide per Abb.in d.c.*Vt
5 debitu.inſ.eod.* Inde etiam fit ut ſecundum Caoo-
nones liceat appellare etiã extra judiciũ, quamvis
non liceat ſecundum leges,ut not.in c.*Cum fit Ro-
mana,ſup.eod.*& in prædicta Decr. *Vt debitu*,& per
Hoſt.*hic n.3.verſ.Sed & extra iudicium,* Jo.Andr.*n.*
1.& Abb.*n.2 verſ.Adde & quintum tempus.*

6 Secundò nota ibi, in probatione ſententiæ,
junctis verhis præcedentibus; ſententiæ a pella-
tione intelligi de diffinitiva,ad idem c.*Cum olim,*&
ihi gl.*ult.ſup.de teſt.*& hic notant Abb. *n.6.* Franc.
in 2.notab.& Præpoſ.*n.* 4. facit *Rubrica C.de ſent.&
interlocut.* omnium judicum ponderando copu-
lam, &, quæ ponitur inter diverſa l. *Si duo*, C. *per
quas perſonas nobis acquiritur*: & notat Bart.in l.1.
num.1.ff.De pactis.

7 Tertiò nota ex ſecunda parte textus Appella-
tionem,&recuſationem æquiparari; quia ſublato
appellationis remedio cẽſetur etiam ſoblatum re-
medium recuſationis,ut hic videtur caſos,ſi verba
ioſpiciantur,& not.But.*in 2.not.*& Abb. *n.6.in* §.
In cauſis. Quod procedit ſive appellatio tollatur
per jus comm.ut c.3.& c. *Cum ſit,in fin.ſup.eod.* ſive
per ſpeciale reſcriptum Principis,ot c.1.*de reſcr.*&
c.*Super quæſtionum,de off. Deleg.* otroque enim caſu
& recuſatio intelligitur ſublata, ſecundum Hoſt.
*n.3.in ver.Tollitur,*Jo.Andr.*n.2.in eod.ver.* & But.*n.*
4.*verſ.Quæro an procedat*,ſed an hoc ſit verum lati-
8 ùs dicam inf.in gl.*pen.n.*14. Æquiparantur etiam
in hoc appellatio, & recuſatio,quia ſicut per ap-
pellationem ſuſpenditur juriſdictio, c. *Venientes
ſupr.de iureiur.* ita & per recuſationem, ut voluit
gl.notab.in c.*Quoties Epiſcopi,in ver.Appellent,* 2.*q.*
6.quæ dicit, quicquid fit poſt recuſationem æquè
eſſari ac ſi fieret poſt appellationem,per tex.in c.
Cum ſicut, in fin. ſupr. de eo qui mit.in poſſeſſionem: &
ſequitur Philipp.Franc.*in 3.not.*& in c.*Cum ſpeci-
alis,inf.eod.*Adde Bald.*conſ.26.*incip. *Dum lis,* & *quæ-
ſtio,n.1.& 5.v.Non repetendo,lib.1.*

9 Ultimò nota ex tertia parte textus, Terminum
aſſignatũ judici in reſcripto ad cauſam diffiniendã
currere à tempore præſentationis literarum,& nõ
antea,ut hic eſt caſus.Ratio eſt,quia ante receptas
literas juriſdictionem non habet;ac proinde illam
exercere non poteſt,ut c.*Paſtoralis,ad fin.ſup.de re-
10 ſcr.* Unde limita primò hunc textum ut procedat
quoad exercitium juriſdictionis, in quo attẽditur
tempus præſentationis literarum, ut hic dicitur.
Secus verò quoad vires reſcripti impetrati, quia
inſpicitur tempus impetrationis, ſeu datæ,ut per
Collect.*hic n.3.*Super quo remittit ad Archid.in c.
11 *Is qui,de Procur.li.6.*Limita ſecundò,ut locum ha-
beat ſi tempus hujuſmodi diffinitum fuerit per
numerum dierum,hebdomadarum, menſium,vel
annorum. Secus ſi fuerit limitatum ad certum di-
em,puta intra feſtum Aſſumptionis, vel intra ta-
les Calenda : tunc enim certum eſt tempus poſt
datam currere,& ſemper labi,ſecundum Jo.And.
hic n.2.in ver.Certum tempus,& Butr.*n.5.*

12 Sed hic incidit dubitatio ſi tempus fuerit diffi-
nitum per numerum menſium indeterminatè, quo
modo ſit facienda computatio dierum. Dic brevi-
ter tot dies fore cõputandos,quot habet ille men-
ſis,in quo aſſignatur ipſa dilatio,quod ſi quid lap-
ſum fuerit de illo menſe ſupplebitur in menſe ſe-
quenti;&ideo ſi dilatio unius menſis aſſignetur in
menſe Augusti cõputabuntur dies unus & trigin-
ta:ſi in menſe Septembri, dies triginta:ſi in menſe
Febr.dies 28.ut poſt Goliel.declarat gl. not.in c.
*Quam ſit,in ver.Menſem,de elec.li.6.*dicens hoc pro-
bari apertiſſimè,in c.*Licet,ſup.de ſupplen.negl.Prel.*
inducendo illud,ut ibi per gl. & ſequuntur Præp.
hic n.28. Bart.plene in l. *Cum Biſſextus,n.1.ff.de verb.
ſignif.* & Mar. Soc. *conſ.99. Sereniſſ.Rex,col.1.vol.2.*
Non obſtat textus in l.*Vbi lex,ff.de reg.iur.* ubi pro
duobus menſibus computantur dies unus & ſexa-
ginta; quoniam,ut inquit Bart.iotelligi debet ſe-
cundum diſtinctionem ſuam, & de intellectu illi'
legis vide Siguor.de Homodeis, *conſ.38. Si quæra-
13 tur,in princ.*& Alex *conſ.114.Viſa ſcriptura, n.* 10.*&
ſeq.verſ.Et ſi diceretur,*... *uo.5.* An autem dies,aſſigna-
tionis termini computetur in termino, vide hic
pro,& contra in gl.*ult.*per Hoſt.*num.6.in ver.Cum
iudices.*Joan Andr.*n.*10.Collectar.*nu.*1.Bald.*nu.*1.
Butr.*n.*12.& Præpoſ.*n.*27.dixi in c. *Ad noſtram,n.9.
21.22.& 23.inf.de regul.*

14 In gloſſa penultima QUÆRO cùm textus
dicat ſublato appellationis remedio, ſicut non eſt
deferendum appellationi,ita nec recuſationi, an
hoc ſit verum ſimpliciter,& abſolutè, ut appella-
tione remota intelligatur remota & recuſatio.

Dicunt Doctores,& præſertim Hoſtien.*nu.3.
in ver. Sicut appellationi.* Verba textus eſſe ſanè
intelligenda : non enim ſequitur, Non poteſt
appellari à ſententia judicis : ergo judex non po-
teſt recuſari : nam ab Aoditore,ſive ab Executore
appellari non poteſt niſi excedat fines mandati,
& tamen poteſt recuſari,ut leg.& not.in cap. *Su-
per quæſtionum,§.Verum,ſuprà de offic.Delegat.* Simi-
liter à judice non appellatur, niſi gravet; ut di-
cam infra num.21.at bene poteſt recuſari etſi non
gravet. Ruſſus appellare poſſum à judice in
quem conſenſi, & nihilominus eum recuſare non
poſſum,

poſſum, niſi nova cauſa ſuperveniat, ut cap. *Inſinuante, de offic. Delegat.* Sed & notoriè delinquens prohibetur appellare, qui tamen fortè non prohibetur recuſare, ut leg. & notatur in c. *Cum ſpeciali,*
15 *§. 1. infr. eod.* Quid ergo ſibi volunt verba textus? Dic ſecundum gloſſ. *penult.* & Hoſt. hanc eſſe mentem; ut quemadmodum ſecundum Canones non admittitur appellatio ſine rationabili cauſa cap. *Cùm in Eccleſia*, & cap. *Ut debitus*, *infra eodem.* ita nec recuſatio, ut cap. *Secundo requiris*, §. *final.* & cap. *Cum ſpeciali*, §. 1. *infra eodem.* Quapropter illa verba reſpiciunt tantummodo formalitatem, & modum, quaſi dicat Sicut appellatio frivola non admittitur, ita nec frivola recuſatio; & ſicut deferendum eſt rationabili appellationi, ita & rationabili recuſationi: ſed in reliquis hæc non æquiparantur, nec remota appellatione cenſetur recuſatio remota. Et hic intellectus Gloſſæ, & Hoſtienſis placet etiam Jo. Andr. *num. 9.* in gloſſ. *penult.* Butr. *nu.* 11. Præpoſ. *num.* 12. & communiter Doctoribus, ut dicit Abbas *num. 9.* Verum communis intellectus videtur litteram corrumpere; quia textus decidit apertè ut ubi tollitur remedium appellationis, ibi & recuſationis, nec ullam facit mentionem de cauſa, quare non diſceſſerim ab alio intellectu Abbatis, ut hæc decretalis procedat ſecundum antiqua tempora quando licebat appellare indiſtinctè; tunc enim omnis appellatio, niſi eſſet manifeſtè frivola deferebat cauſam ad ſuperiorem, ut in cap. *Ad Romanam*, 2. q. 6. & notatur in c. *Ut debitus*, *infr. eod.* Et ideo tunc remota appellatione ſicut non intelligebatur remota appellatio cum iſta cauſa, ita nec recuſatio. Et hoc ſenſit etiam Bald. qui in 2. *par.* ſic ſummat hanc Decretalem, videlicet, Remota appellatione intelligendum eſt de frivola, etiam judicis recuſatio frivola videtur eſſe remota. Sed hodie ſecus; quia remotio appellationis tollit omnem appellationem, quæ in jure non reperitur ſpecificè permiſſa, ut eſt textus in cap. *Paſtoralis*, & ibi omnes notant, *infr. eod.* Unde remota appellatione non cenſebitur remota recuſatio, ita ut non liceat judicem recuſare niſi ex cauſa in jure expreſſa; immo enim licebit etiam ex alia ſimili, ut probatur in c. *Poſtremo*, ibi *vel alia juſta cauſa*, *infr. eodem.* Nimis enim durum eſſet ut Princeps removendo appellationem cogeret quem litigare coram judice ſuſpecto, arg. c. *Cum inter*, *ſupra de except.* Hæc igitur ſit concluſio, ut per clauſulam, *appellatione remota*, non intelligatur excluſa recuſatio, quod tenet glo. in l. 1. §. *Interdum, in ver. Ab eo provocare. ff. A quibus appell. non lic.* & videtur textus in l. *final. C. de ſent. & interloc. omn. iud. contr. gl.* ibi, quæ à Doctoribus communiter reprobatur, teſte Præpoſito *hic n.* 12. Fallit hæc concluſio ſi in reſcripto remota ſit appellatio reſpectu cauſæ; quia tunc ſicut intelligitur remota frivola appellatio, & ita frivola recuſatio, ut declarant Abb. & Præpoſ. ſupra c. An autem hæc procedant de jure civili, vide per Abb. negativè reſolventem *n. 10. verſ. Puto tamen, quod de iure civili.* Item ſuper prædictis vide Ant. de Butr. plenius diſtinguentem in c. *Paſtoralis, n. 7. verſ. Si eſt dubium an remota appellatione, inf. eod.*

16 Secundò QUÆRO cùm hic dicatur ſecundum Canones poſſe appellari tam ante, quàm poſt ſententiam diffinitivam; ſecundum leges verò poſt ſententiam dumtaxat, an utraque regula ſit vera generaliter, & indiſtinctè.

Et quidem poſt ſententiam diffinitivam manifeſtum eſt utroque jure poſſe appellari indiſtinctè, etiam nulla cauſa expreſſa: ſufficit. n. dicere, *Ab iniqua ſententia appello* aut etiam ſimpliciter *appello*, ut l. *Scio*, *ff. de appell.* c. *Cordi*, §. *His quæ* ubi hoc notant Archid. & Jo. Andr. *infr. eod. lib. 6.* c. *Poſt appellationem*, §. *Si vero poſt datam*, 2. q. 6. ubi ponitur forma appellationis interponendæ à ſententia diffinitiva, & hic notant gl. 1. Hoſt. *nu. 3. in ver. Et poſt.* Butr. *num.* 10. & alii communiter. Henr. Boich. in c. *Conſtitutus*, *col. 2. verſ. Si quæras, de appell. iudic. infr. eodem.* Et eſt ratio ſecundum eum, quia in cauſa appellationis a tali diffinitiva interpoſitæ appellans poteſt quibuſcunque modis ſententiam impugnare, ut in d. l. *Scio, in fin.* ideoque quando appellatur à diffinitiva, judex tenetur omnino appellationi deferre, arg. c. *Non ſolum*, *inf. de appell. lib. 6.* & notat gl. in d. c. *Cordi*, *in ver. Statuit. lib. 6.* notat Zenz. in Clem.
17 *un. de dolo, & contum.* Quod procedit etiam in cauſis Electionum, licèt tutius ſit in talibus cauſam exprimere, ut notat Jo. Monach. in c. *Quamvis*, *il ſecondo*, *de elect. lib. 6.* in glo. *Dicant quidam*: & Jo. Andr. *ibidem.* In gloſſ. dicit Gatzias: &
18 Henr. Boich. *ubi ſupra.* de quo tamen vide Rot. *dec. 2. num. 2. de elect. in novis.* Rurſus hoc procedit etiam in appellatione quæ fit à judice extra judicium, in qua idem per omnia quod in judiciali, ut in d. c. *Cordi*, *in princ.* ſecundum Henr. Boich. in d. c. *Conſtitutus*, *col. 2. verſ. Aut Quæris.*
19 Adverte tamen, quia ſi appellans à diffinitiva, exprimeret cauſam manifeſtè frivolam, ut ſi diceret appello, quia digito cælum non tangis, non teneret appellatio, ut ſic impoſſibilis cauſæ adjectio vitiet appellationem, ſicut regulariter vitiat contractum, ut c. *ult. inſ. de condit. appoſ.* cum concord. ibi alleg. Nec refragatur, quod non teneretur cauſam exprimere, quoniam talia expreſſa nocent, non expreſſa non nocent, ut l. *Expreſſa, ff. de reg. iur.* dixi talia, quia ſi exprimeret cauſam non manifeſtè frivolam, tunc poſſet aliam proſequi, ut in d. l. *Scio*, & notat gloſſ. in c. *Cum cauſam*, *inſ. eod.* Jo. Andr. in d. c. *Cordi*, §. *His quæ*, & Henr. Boich. in d. c. *Conſtitutus*, *col. 2. verſ. Tamen ſi ap-*
20 *pellans, inſ. eod.* Quid autem juris ſit in appellatione extrajudiciali, ſeu potius provocatione, quæ fit à parte contra partem, & non à judice, an ſcilicet in tali neceſſe ſit cauſam exprimere, vide plenè per Henr. *ibid. col. 1. verſ. Et tunc aut quæris.*
21 Cæterum in hujuſmodi appellatione, quæ à diffinitiva interponitur, licet non oporteat cauſam exprimere in ſpecie, requiritur tamen gravamen; alioquin non licet appellare, ſecundum Innoc. & Hoſt. *hic num. 3. in ver. Appellandi*, & Butr. *in 1. not.*
22 Licet ſufficiat qualecunque gravamen etiam modicum, ut c. *prox. ſupr. eod.* & hic notat Franc. *in*
23 *1. notab.* Præterea in appellationibus recipiendis a diffinitiva, & inhibitionibus decernendis ſervari debet forma c. *Romana, de appell. lib. 6.* quacunque conſuetudine, aut ſtylo, vel privilegio in contrarium non obſtantibus; alioquin inhibitiones, & proceſſus, & inde ſequuta quæcunque ſunt ipſo jure nulla, ut ſtatuitur à Concil. Trid. *ſeſſ. 22. c. 7.* item ſervari debent decretum à S. Congregatione Epiſcoporum ſanctæ memoriæ Clem. VIII. juſſu editum die 16. Octob. 1600. Quod hic non tranſcribo, quia haberi poteſt à Steph. Quaranta *in ſumma Bullar. in ver. Archiepiſcopi auctoritas*, *verſ.*
24 *Sciendum eſt denique, pag. 68.* At verò ante ſententiam diffinitivam ſecundum Canones poteſt quidem appellari ab interlocutoria, vel gravamine aliquo, ut hic & in d. c. *Cordi, infr. eod. lib. 6.* Sed tamen

men in hujuſmodi appellatione, facta in judicio decem requiruntur, quorum ſi vel unum defuerit non valebit appellatio. Primum eſt cauſa gravaminis illati, vel comminati, ut c. *Cum ceſſante, infr. eod.* Secundum ut cauſa hujuſmodi ſit probabilis, ideſt talis ut ſi foret probata deberet legitima reputari, ut ſi foret probata deberet legitima reputari, ut in d. c. *Vt debitus* & c. *Cum ſpeciali, §. Exceſſu, infr. eod.* & c. *Romana. §. Cum autem, eod. tit. lib. 6.* Tertium ut ſit vera, c. *Interpoſita, infr. eod.* Quartum ut ſit expreſſa, c. *Cum cauſam, infr. eod.* ut d. c. *Vt debitus.* Quintum ut appellantis petitio
25 non ſit admiſſa, ut in d. c. *Interpoſita.* Sextum ut propterea, quod petitio non admittebatur extiterit appellatum, cap. *Dilecto, §. ult. inf. eod.* quod eſt contra quoſdam Juris imperitos, qui propoſita exceptione dicunt *& appellamus ſi tam non admittatis:* nam talis appellatio non impedit quin valeat quicquid ſit poſtea. Septimum, ut appellatio fiat in ſcriptis. Octavum, ut petantur Apoſtoli, quia petens Apoſtolos dicitur non appellaſſe. Rota *dec. 50. nu. 2. & 3. de appell. in novis.* Nonum, ut ſi appellatus hoc petierit veniat inſtructus appellans, & hæc tria probantur in d. c. *Cordi, infr. eod. l. 6.* Decimum ut appellatio fiat intra decem dies, c. *Romana,* & c. *Concertationi, inf. eod. lib. 6.* c. *Bonæ, de confirm. util. vel inut.* c. *Cum inter,* & c. *Quod ad conſultationem, de re iudic.* ita Hoſt. *in ſumm. eod. tit. §. Qualiter, ſub §. Ego Martinus,* & in c. *Dilecto, inf. eod.* & in d. c. *Cordi,* Archid. *ibid. in ver. Permiſſis,* & in c. *Non ita, in gl. 3. 2. q. 6.* & Henr. Boich. in d. c. *Vt debitus, col. 4. verſ. Super eod. c. Si quæris utrum in appellatione, inſ. eod.*

26 Sed de jure civili etiamſi prædicta decem concurrant, appellari non poteſt ante diffinitivam ab interlocutoria, vel gravamine aliquo, niſi in quibuſdam caſibus ut hic dicitur & hoc pro regula conſtituunt Abb. & Franc. ambo *in 1. not.* Ad dignoſcendũ verò qui ſint hujuſmodi caſus in quibus de jure civili licitum eſt appellare, & ad quos reſpexit hæc littera in prædicta exceptione, communiter traduntur à Doctoribus duæ regulæ.

27 Prima regula eſt, ubi poſt interlocutoriam non expectatur alia diffinitiva; tunc licet ab hujuſmodi interlocutoria appellare, etiam ſecundum leges: ita colligitur ex gl. *fin.* in Auth. *Habita, C. Ne filius pro patr.* dum ait à ſententia qua quis pronunciat ſe non eſſe judicem competentem licitum eſſe appellare, quia non expectatur alia diffinitiva, & hanc regulam tradunt *hic* Abb. *n. 3. verſ. Et qui ſint iſti caſus.* Franc. *in 2. not. verſ. Et communis concluſio eſt,* Præpoſ. *n. 7. verſ. Eſt & alia regula.*

28 Secunda regula eſt, quotieſcunque gravamen ante diffinitivam illatam per ipſam diffinitivam vel per appellationem à diffinitiva reparari non poteſt, tunc ab hujuſmodi gravamine etiam de jure civili licitum eſt appellare: hanc theoricam ponit gl. in Clem. 1. *in ver. Ipſo iure, de hæret.* & probatur in l. 2. *ff. de appell recip.* & hoc ſimiliter pro regula tradunt Abb. Franc. & Præp. *loc. ſupra c.*

29 Tu vero adverte, quia hodie ex Decretis Conc. Trident. jus Canonicum in his exæquatum eſt juri civili: nam S. Synodus animadvertens reos criminum plerumque ad evitandas pœnas, & ſubterfugienda judicia Epiſcoporum, gravamina ſimulare; & appellationis diffugio judicis proceſſum impedire ne remedio ad innocentiæ præſidium inſtituto, ad iniquitatis defenſionem abutantur, ſtatuit, ut in cauſis viſitationis, & correctionis, ſive habilitatis, & inhabilitatis, necnon criminalibus ab Epiſcopo, ſeu illius Vicario ante diffinitivam ſententiam ab interlocutoria, vel alio quocunque gravamine non appelletur: nec Epiſcopus, ſeu Vicarius appellationi hujuſmodi tanquam frivolæ deſerre teneantur; niſi gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari, vel ab ipſa diffinitiva appellari non poſſit, ut latius habetur in *c. 1. ſeſſ. 3.* ac deinde hoc decretum extendendo ad cauſas omnes ad forum eccleſiaſticum pertinentes in *c. 20. ſeſſ. 24.* decrevit ut appellationes per ſuperiores quoſcunque non recipiantur, niſi à diffinitiva, vel diffinitivæ vim habente, & cujus gravamen per appellationem à diffinitiva reparari nequeat: & quia ſic reſtrinxit facultatem appellandi; propterea cauſis eccleſiaſticis inſtantiam biennii præfixit in eo *d. c. 20. in princ.* ad quod vide quæ dixi ſupra *num. 3.*

30 Ex quibus decretis collige in judicio poſſe in univerſum appellari in quatuor caſibus dumtaxat. Primò ſcilicet à ſententia diffinitiva, ut in d. c. 20. quod procedit etiam in cauſis viſitationis & correctionis, ut in *d. c. 1. ſeſſ. 13.* licet in his appellatio executionem non ſuſpendat, ut ſtatuitur in *c. 1. in fin. ſeſſ. 22.* & in *c. 10. ſeſſ. 24.* & ita in cauſis prædictis poſt diffinitivam ſententiam admittitur appellatio devolutiva, ſed non ſuſpenſiva, niſi gravamen eſſet irreparabile, quia tunc liceret appellare ad utrumque effectum, ut declaravit S. Congregatio ejuſdem Concilii interpres.

31 Dicitur autem ſententia diffinitiva, quæ principali quæſtioni finem imponit, ut diffinit gl. in Clem. *un. in ver. Diffinitiva, de ſequeſt. poſſeſ. & fruct.* poſt Specul. *in tit. de ſent. prol. col. 1.* vel quæ finem imponit toti cauſæ in judicium deductæ, ſecundum Abb. *in Rub. de ſent. & re iud. n. 4. in fin.* ſed magis placet diffinitio gloſſæ, quia quando pronunciatur ſuper aliquo articulo, ſuper quo facta fuit principalis petitio, ſententia dicitur diffinitiva, licet finem toti cauſæ non imponat, ut ex Bart. accuratè deducit Imola in l. 1. §. *fin. col. ult. ff. de prætor. ſtipul.* & ſequitur Felin. *in Rubr. de ſent. de re iudic. num. 2. verſ. Et adde.* Idem tenet Bald. *conſ. 378. Pro parte cuiuſdam, in princ. lib. 1.* & Romanus, *conſ. 357. Dicitur, in princ.*

32 Secundò appellari poteſt ex Concilio à ſententia habente vim diffinitivæ, quæ ab aliis appellatur quaſi diffinitiva, ut colligitur ex gl. magna in c. *Conſultationibus, poſt medium. verſ. Quaſi diſ-*
33 *finitive procederetur, ſup. de offic. deleg.* & notat Abb. *loc. cit. num. 6. verſ. Reperitur quædam quaſi diffinitiva,* qualis eſt ſententia lata ſuper poſſeſſorio: nam habito reſpectu quod poteſt deinde intentari petitorium, non dicitur ex toto diffinitiva.
34 Unde ſententia quaſi diffinitiva generaliter illa dici poteſt, quæ expectat aliam diffinitivam poſt ſe, ut notat gl. in Clem. *ult. in ver. Repulſione, poſt med. verſ. Item ſi ſententia ſuper peremptorio, de appellat.* & ita in hoc ſecundo caſu à pari procedunt Concilium, & jus civile.

Tertiò appellatur ex Concilio ab interlocutoria, vel alio quocunque gravamine quando gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari non poteſt, ut in d. c. 1. *in fin. verſ. Niſi gravamen, ſeſſ. 13.* & d. c. 20. *poſt princ. ſeſſ. 24.* quod etiam licet ſecundum leges, ut dictum eſt ſupra in *2. reg. n. 28.* Exempla gravaminum hujus generis habebis *inf. num. 39. & ſeq.*

35 Quartò ex Concilio appellari poteſt ab interlocutoria quotieſcunque a ſententia diffinitiva appellari non poteſt, ut expreſsè habetur in d. c. *1. in fin.* puta à ſententia ſuper manifeſto, & notorio crimine, vel de quo quis in judicio confeſ-

ſus

ſus extitit, juxta textum in c. *Romana*, §. *Si autem*,
inf. eod. lib. 6. & in quampluribus aliis caſibus,
quos ad *n.* 45. poſt Specul. *in tit. de appellat.* recco-
ſet Maranta *in ultima parte Speculi* : & hic quar-
tus caſus coincidit cum illo, qui ponitur in *d. c.*
20. *ſeſſ.* 24. videlicet quando gravamen per appel-
lationem à diffinitiva reparari non poteſt : nam
ubi ab ipſa diffinitiva non poteſt appellari, utique
non poteſt reparari gravamen per appellationem
ab ipſa diffinitiva, ut ex ſe patet. Unde hoc caſu
admittitur appellatio ex utroque decreto Con-
cilii Tridentini, ſicut admittitur de jure civili, ut
firmatum eſt ſup. *ead. 2. reg.* Extra hos caſus ab
interlocutoria, vel quovis alio gravamine ante
diffinitivam ſententiam hodie in judicio appel-
lare non licet, quemadmodum licebat de jure
veteri; atque ita hæc Decretalis, & c. *Cordi, infr.*
eod. lib. 6. cum concordant. ſupra c. *in 1. not.* qua-
tenus permittunt appellationem ante diffinitivã
à quocunque gravamine, hodie modificata, &
reſtricta ſunt à Concilio, & redacta ad terminos
juris civilis ex rationabilibus cauſis in prꝏalle-
36 gato c. 1. *exaratu.* Unde Metropolitanus ex S. Con-
gregationis ſententia non poteſt cognoſcere de
gravamine ante diffinitivam, nec poteſt ad effe-
ctum prædictum abſque ulla inhibitione manda-
re ſimpliciter, ut ſibi tranſmittatur copia proceſ-
ſus expenſis appellantis.
37 Hæc vendicant ſibi locum, ut prædixi, in ap-
pellationibus, quæ interponuntur in judicio, alias
ſecus ut ead. S. Congregatio declaravit : nam pro-
poſito dubio an decretum Concilii *ſeſſ.* 24. *c.* 20.
in princ. locum habeat quando Ordinarius ex-
trajudicialiter procedendo gravat partes, adeo
ut non liceat partibus à tali actu extrajudiciali
ad alios Superiores judices appellare, ſeu recla-
mare, quatenus id jus permittat; ſed omnino
cauſa gravaminis in prima inſtantia coram eod.
Ordinario cognoſci debeat: Reſponſum eſt. Hoc
caſu non habere locum decretum Concilii. Unde
jura, quæ permittunt appellationem extra judi-
cium à quocunque gravamine etiam reparabili
per diffinitivam ſententiam ut in d. c. *Cordi*, in
hoc non ſunt correcta à Concilio, ſed in ea
tantum parte, in qua concedunt poſſe appella-
ri ab interlocutoria, vel alio gravamine judicia-
38 liter illato, eſt autem ſententia interlocutoria,
quæ inter principium, & finem cauſæ fertur ſuper
his, quæ incidunt, vel emergunt, ut diffinit glo. in
Clem. 1. *in ver. Diffinitiva*, *de ſequeſt. poſſeſſ. &*
fruct. & dicitur interlocutoria vel quia judex cau-
ſam non diffinit; ſed interloquitur inter princi-
pium, & finem; vel quia inter partes loquendo ſi-
ne ſolẽnitate ſcripturæ pronunciat, ut poſt Goſ-
fred. inquit Holt. *in ſumma. hoc tit. §. 2. in princ.* Plenè
Ant. de Butr. *conſ. 6. Per totum*, & Abb. *in Rubr. de*
ſent. & re iudic. num. 6. verſ. Interlocutoria eſt, ſed de
hac, & aliis diffinitionibus interlocutoriæ, & de
ratione dignoſcendi ad ſententia ſit interlocuto-
ria, vel diffinitiva vide plene per Felin. *in d. Rubr. de*
ſent. & re iudic. n. 2. Alex. Jaſ. & Doctor. *in Rubr.* &
in l. *Quod iuſſit, de re iudic.*
39 Ex concluſionibus ut ſuprà firmatis infertur
primo, ut à decreto torturæ, vel illius comminа-
tione ex Concilio Tridentino detur appellatio
ad utrumque effectum, ſicut datur de jure civili,
ut tex. notab. in l. 2. *ff. de appell. recip.* ubi ſi judex
interloquitur aliquem eſſe torquendum, admit-
titur appellatio; nempe quia gravamen hujuſmo-
di poſtea reparari non poſſet per appellationem à
ſententia diffinitiva, & ita ibi notant Bart. & om-
nes Franc. *hic in 2. not.* & alii communiter. Navar.
conſ. 2. n. 2. de appell. ubi tenet jus civile in hoc con-
cordare cum diſpoſitione Conciliari.
40 Infertur ſecundò, ut ob eandem rationem de-
tur appellatio ab indebita carceratione; quia ſci-
licet cum gravamen illatum cohæreat perſonæ,
poſtea reparari non poſſet : Carcer enim dicitur
mala manſio, ut eſt textus cum gl. in l. *Si hominem*,
ff. Depoſiti, & in l. *Apud Labeonem*, §. *Quæſtionis*, *ff. de*
iniur. & gravior pœna eſt in carcere detineri,
quàm laborare in agro ſeu in opere publico, ut
probat textus in l. *In ſervorum*, *ff. de pœnis* : & ibĩ
notat gl. 2. Imo carcer dicitur ſpecies ſervitutis in
l. 1. *& 2. ff. de liber. homin. exhibendo* : & ſpecies tor-
mentum, ut notatur in Clem. 1. *de hæret.* & per
Bald. in l. *Si clericus, n.* . *C. de Epiſc. audien.* Non igi-
tur mirum ut ſicut à decreto torturæ, ita & à cap-
tora perſonæ detur appellatio, prout concludit ibĩ
Bald. & ſeq. *hic* Abb. *n. 3.* Franc. *in 2. not.* & Præpoſ.
n. 7. Guidop. *dec.* 236. ubi dicit onus, & gravamen
continuum inferri ex carceratione; idenque nun-
quam tranſire tempus appellandi à gravamine
carcerationis, & ſemper poſſe appellari.
41 Non obſtat quod carcer ſit regulariter ordi-
natus ad cuſtodiam, non autem ad pœnam, ut
l. *Aut damnum*, §. *Solent*, *ff. de pœn.* ideoque locus
ſanctus ſit, ſicut muri civitatis, l. *Sacra*, §. *Propriè*,
& l. *fin. ff. de rer. diviſ.* Raph. *Cuman. conſ.* 106. *Ca-*
42 *ſus talis eſt*, *in fin.* quoniam id verum eſt inſpecta
principali intentione, ſed nihilominus pœnam
infert ſecundariò, quia detentus in carcere etiam
cuſtodiæ cauſa dicitur luere pœnam in corpore,
ut notat Angel. in l. *Si quis*, *id quod*, *ff. de iuriſd.*
43 *omn. iud.* & quamvis relaxari poſſit, tamen incur-
rit aliquam infamiæ notam, & damnum ex toto
irreparabile, ut tradit Alex. *conſ. 17. Requiſitus, col. 3.*
num. 7. lib. 1.
44 Demum hanc ſententiam aliàs probavit Cu-
ria : nam cùm Epiſc. Brunduſ. inter cætera conſu-
luiſſet S. Congreg. Concilii, An quod decreto
Conc. Trid. *ſeſſ. 13. c. 1.* & alio *ſeſſ. 24. c. 20. de refor.*
dicitur de gravamine quod per appellationem à
diffinitiva reparari non poteſt intelligi poſſit, &
debeat de gravamine indebitæ carcerationis : S.
Congregatio reſpondit, ita eſſe intelligendum; &
ideo ab hujuſmodi gravamine appellari poſſe, &
Ordinarium teneri huic appellationi deferre, &
teneri proceſſum transferre ad judicem appella-
tionis; Interim tamen reo manẽte in carceribus,
donec judex appellationis cauſa cognita aliud
juſſerit : carceratio enim irrogat infamiam, &
damnum irreparabile. Bald. Caſtrenſ. & Alex. in l.
4. §. *Condemnatum, ff. de re iud.* Præpoſ. in c. *Super eo*,
li. 2. col. 3. de appell. & Franc. *ibid. in 2. col.* Quod
45 ſi judex appellationis pronunciaverit carceratum
eſſe gravatum, debebit relaxari à carcere, ſed non
ideo tota cauſa avocanda, puta carceratus propter
concubinatum, ſi appellat cognoſcet Metropoli-
tanus ſi legitima indicia erant ad carcerandum, ſi
non erant jubebit excarcerari, ſi erant debebit
pronunciare ut maneat in carcere, ſed neutro ca-
ſu debebit proſequi cauſam in meritis concubi-
natus, ſed relinquere Epiſcopo. Quam ſententi-
am Congregationis Sanctiſſ. probavit : ita reperi
ad notatum in libris publicis S. Congr. qui olim
penes me aſſervabantur : ſed decretum fuit poſtea
editum nomine Sanctiſſ. uſque ad verſ. Carceratio
enim. Omiſſa etiam poſteriori clauſula, quæ lo-
quitur de remiſſione cauſæ ad Epiſcopum ſuper
negotio principali; fortè quia de jure, quando
appellatur à gravamine ante ſententiam diffiniti-

vam, judex appellationis datur quaſi ſub condi-
tione quoad principalem cauſam;unde primò co-
gnoſcet de gravamine; & tunc ſi invenerit appel-
lationē minus legitimā pronunciabit malè fuiſſe,
appellatum, & remittet partes ad priores judices
appellantem in expenſis condemnando: ſed ſi in-
venerit appellationem legitimam eſſe, pronun-
ciabit bene appellatum fuiſſe, & hoc caſu non re-
mittet partes ad judicem gravantem,ſed ipſe pro-
cedet ſuper principali. Hic eſt caſus in c. *Vt debitæ,*
verſ. Cum autem,inf.eod. ubi ſic declarat gl.*pen.* com-
muniter approbata. Unde Abb. *ibi n.* 8. ex textu
colligit juſtificata appellatione ab interlocutoria
judicem ad quem ſuccedere loco judicis à quo:
& Præpoſ.*n.*12.Similiter ex eo textu colligit regu-
lam quod appellatione legitima pronunciata de-
volvitur ad judicem ad quem negotium princi-
pale: & propterea procedit in illo. Idem probat
tex. à contrario ſenſu in c. *Romana,* §.*fin. inf. eod.*
lib. 6. licet S. Congr. alias voluerit hoc dubium
declarare; etenim conſulta, an ſi pendente cauſa
in prima inſtantia coram ordinario, ante diffini-
tivam à gravamine per eum illato appelletur ad
Metropolitanum debeat juſtificato gravamine ad
Ordinarium cauſa remitti, vel potius apud eun-
dem Metropolitanum in eadem inſtantia termi-
nari,non obſtante decreto Concilii *c.* 20.*ſeſſ.*24.
Reſpondit quoad cauſas ex juris cōmunis diſpo-
ſitione ad Ordinarium necne remittendas, nihil
innovaſſe Tridentinum Concilium.

46 Infertur tertiò,ut cum à cenſura Eccleſiaſtica,
qualis eſt excommunicatio,ſuſpenſio; & interdi-
ctum,c.*Quærenti,de verbor.ſignif.* non appelletur ad
effectum devolutivum; quia trahit ſecum execu-
tionem,c.*Paſtoralis,*§.*Verum,inf.eod.* c. *Ad reprimen-*
dam,ſup.de off.Ordin.& c.*Is cui,de ſent.excom.*Innoc.
47 in c.*Per tuas,n.*3.*in verb. Abſolvere,eod.tit.* licitum ſit
appellare à comminata cenſura; quia etiamſi il-
lius ſententia ſit potius interlocutoria, quàm dif-
finitiva,ut notat Innoc.in d. c. *Per tuas.* gl. in ſum.
2.*q.*1.Jo. Andr.in c. *Venerabilibus,de ſent. excom.lib.*
6. & Doct. *in Rub. de re iud.* tamen ſemper infert
gravamen quod per appellationem reparari non
poteſt; & ideo ante ſententiam admittitur ap-
pellatio ab hoc futuro gravamine ex his, quæ di-
cta ſunt *ſup.num.* 29. ita ut ſi à comminata excom-
municatione appellatum fuerit excommunica-
tio poſtea lata ſit ipſo jure nulla.ut c.1. & ibi gl.2.
48 *ſup.eod.*& d.c.*Per tuas.* Quamvis enim regulariter
in judicio non detur appellatio à futuro gravami-
ne,ut hic,& in c. *Vt debitæ, inſ.eod.* & notat Felin.
in c.*Significaverunt,num.* 9.*de teſtib.* tamen hoc fal-
lit,ſi comminatum gravamen ſit irreparabile,qua-
lis eſt cenſura Eccleſiaſtica,ut per Felin. in c. *Cum*
*non ab homine,n.*12.*ſup.de iud.*& Duen.*in reg.*42.*n.*8.
49 Quamobrem citatus ad dicendam cauſam quare
non debeat excommunicari poteſt appellare, &
50 Ordinarius debebit huic appellationi deferre, ut
ex dictis conſtat; ſecus eſt ſi quis citetur ad di-
cendam cauſam quare non debeat declarari inci-
diſſe in excommunicationem, quia cùm à decla-
ratoria detur appellatio etiam ſuſpenſiva præter-
quam in judicialibus, c. *Solet,in fin.de ſent. excom.*
*lib.*6.Rot.*dec.* 2.*n.* 5. *de dol. & contum. in novis.* Ro-
man.*conſ.*481. *In caſu permiſſo, n.* 9. *verſ. Præterea vi-*
*demus,*Fel.in c.*Rodulphus, n.* 43. *de reſcr.* illius com-
minatio non infert gravamen quod reparari non
poſſit per appellationem à diſſinitiva; & ideo à
Concilio prohibita eſt appellatio. Quam diffe-
rentiam inter comminationem excommunicatio-
nis ferendæ,& comminationem declaratoriæ ex-
communicationis jam latæ ponunt Fel.& Duen.
ubi ſupra, & ſæpius probavit S. Congregatio ejuſ-
dem Concilii Interpres.

51 QUÆRO, an viva voce poſſit appellari dum
ſententia excommunicationis profertur.

Format hanc quæſtionem Hoſt. *in ſum.de ſent.*
& re iud. §. *Qualis,ſub* §. *Pura, verſ. Quid ſi excommu-*
nico te,& diſputat egregiè Jo.Andr. in c. *Cum ſunt*
*partium,num.*2.*de reg.iur. lib.*6. *in Mercur.* Quoad
effectum devolutivum non cadit dubitatio; quo-
niam appellatio devolvit, etiamſi fuerit interpo-
ſita poſt latam excommunicationem, ut dictum
eſt *ſup. num.* 46. ſed quæſtio eſt quoad effectum
ſuſpenſivum.

Pro ſolutione ſic diſtingue, aut conſtat ver-
bum, *appello,* fuiſſe pronunciatum ante prolatio-
nem verbi, *excommunico;* & excommunicatio non
tenet tanquam lata poſt interpoſitam appellatio-
nem,c.*Per tuas,inf.de ſent.excom.* Aut conſtat ver-
bum, *appello,* fuiſſe pronunciatum poſt verbum,
excommunico, & non valet appellatio tanquam in-
terpoſita poſt excommunicationem,cùm cenſura
trahat ſecum executionem, d.c.*Paſtoralis,*§.*Verum,*
infr.eod.cum alijs ſupr.alleg.n. 46. Probatur hæc di-
ſtinctio in c.*Si duo,de procur.lib.*6.ubi non ponde-
ratis præambulis litis, ille ex pluribus procurato-
ribus cenſetur occupaſſe,vel prævenire, qui prius
litem eſt conteſtatus; ſic in propoſito non con-
ſiderantur præambula, vel exordia ſententiæ, vel
appellationis, ſed ſolum quis in ſubſtantialibus
illorum actuum prævenerit: quod probant jura
ibi allegata in gl.*in ver. Litis conteſtationem,* & in
his conveniunt Doctores. Aut eſt dubium quis
prævenerit,an ſc.reus in prolatione verbi, *appello,*
an Epiſcopus in prolatione verbi, *excommunico,* &
ſunt opiniones. Jo. Andr.in d.reg. *Cum ſunt parti-*
*um,n.*11.*in fin.verſ. Secundo vero caſu,* cum quo tran-
ſit hic Jo. de Imol. *nu.* 2. concludit reum eſſe liga-
tum: & præſumi excommunicationem præceſ-
ſiſſe. Ratio eſt,quia de juriſdictione Epiſcopi, &
de communicatione conſtat; de præcedente verò
appellatione non conſtat. allegat. c. *Venerabilibus,*
52 *ad fin.&* quod ibi not.*de ſent.excom. lib.* 6. præſer-
tim quia excommunicatio eſt medicinalis, c. 1.
eod.tit.& lib. & actus ſpiritualis eſt penetrabilior,
quàm actus humanus, ſecundum quod notat In-
noc.in c.*Præterea,il* 2.*inſ.hoc tit.*& pro hac opinio-
ne optimè facit gl.*ult.*ut in d.c.*Venerabilibus,in ver.*
Poſtquam.

Contrarium tenet Bald.*hic num.* 7. qui videtur
ſentire in dubio præſumi appellationem præceſ-
ſiſſe per l. *Si quis id quod,verſ. Quod ſi dum proponitur.*
ff.de iuriſd.omn.iud.& per l. *Arethuſa,* ibi incipiente
naſci,ff.de ſtat.hominum: nam reus per appella-
tionem incipit liber eſſe.

Placet mihi diſtin. Præpoſ. *hic n.* 3. *verſ. Et for-*
te, quæ colligitur ex dictis Innoc. in c. *Cum tu, ſup.*
de teſtib. videlic.ut prima opinio Jo. Andr. proce-
dat in ſoro conſcientiæ, in quo debet quis in du-
bio ſequi partem tutiorem, & æſtimare ſe cenſu-
ra innodatum. Ad quod allego textum optimum
in c.*Illud,infr.de Cler.excom.miniſt.*Hoſt.& Jo. And.
in c.*fin.n.*3.*ſupr.de bigam.*facit c. *Ad audientiam,*c. *Si-*
gnificaſti,il 2.& c.*Petitio, de homic.* Secunda autem
opinio Baldi obtineat in foro contentioſo,in quo
judex in dubio non debet judicare quem excom-
municatum,arg.c *Si quid,*86.*diſt.*& c.Innoc. 22. *q.*
4.pro qua diſtinctione vide bonam gl. in c. *unic.*
in ver. Æſtimare, ſupr.de ſcrut. S. Tho. 2.2.*q.*60.
art. 4. & quod ſcripſi in c. *Ne innitaris, num.* 140.
& 164.*de conſt.*

DE AP-

Digitized by Google

DE APPELLATIONE.

Cap. De Priore.

SVMMARIVM.

1 *Appellationi interpoſitæ ad Papam non deferens mittitur cum litteris Ordinarij, ad Curiam puniendus.*

2 *Subditus poteſt Prælatum ſuum propter eius exceſſus manifeſtos appellare ad Superiorem.*

3 *Appellari poteſt à correctione Prælati & Regularis ſi ſit manifeſtè criminoſus.*

Contrarium. num. 5.

4 *Prælatus notoriè criminoſus non poteſt ſubditum corrigere.*

Contrarium. num. 5.

5 *Prælatus quantumcunque notoriè criminoſus, & irregularis ante depoſitionem poteſt iuriſdictionem in ſubditos exercere.*

6 *Notabilis, ideſt infamis redditur quis propter delicta, & malos mores. & n. ſeq.*

7 *Fama poteſt ſe habere ad bonum, & ad malum.*

8 *Appellationi etiam extraiudiciali non deferens puniendus eſt.*

9 *Si appellatio ſit iuſta, & rationabilis: aliàs ſecus.*

10 *Iudex peccat deferendo appellationi manifeſtè frivole.*

11 *Et quid in appellatione ab interlocutoria.*

12 *Appellatio in dubio præſumitur iuſta, eique eſt deferendum.*

13 *Appellatio à correctione morum non admittitur. & n. 28. 29. & 34.*

14 *Niſi Prælatus etiam Regularis modum excedat in corrigendo.*

15 *Auditor Cameræ an in cauſis Regularium poſſit concedere monitoria, & inhibitiones, & cum quibus clauſulis, diſtinguitur. & num. ſeqq. uſque in fin.*

16 *Quid in cauſis Regularium Epiſcopis ſubiectorum.*

Et quid in cauſis Ordinarijs, quæ vertuntur inter diverſas Religiones. num. 20.

Et quid in cauſis inter Regulares, & Sæculares ſive Clericos, ſive laicos. num. 21.

Et quid in cauſis Prælatorum Regularium Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectorum. num. 22.

Et quid ſi agatur de debito, ſalario, vel contractu in Curia inito. num. 23.

Et quid ſi agatur de executione litterarum Apoſtolicarum, vel decretorum ſacrarum Congregationum. num. 24.

Et quid ſi rei ſponte ſe conſtituant in carceribus num. 26.

Et quid in criminibus atrocioribus. num. 27.

Et quid ſi agatur de Regularium diſciplina, & morum correctione. num. 28.

17 *Appellari poteſt vel ad Metropolitanum, vel ad Papam omiſſo medio à ſententijs per Ordinarios latis in cauſis Regularium ſibi ſubiectorum. & num. 37.*

18 *Appellari non poteſt de iure civili ad Imperatorem omiſſo medio, ſed gradatim eſt procedendum.*

19 *Auditor Cameræ eſt iudex appellationum, quæ à ſententiis quorumcunque Ordinariorum ad Sedem Apoſtolicam devolvuntur, & n. 36.*

20 *Congregatio Epiſcoporum, & Regularium cognoſcit cauſas vertentes inter diverſas Religiones, dummodo formam iudiciariam non requirant.*

21 *Cauſæ inter Regulares, & Sæculares ſive Clericos, ſive Laicos, à quibus ſint cognoſcendæ.*

22 *Cauſas Prælatorum Regularium Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectorum cognoſcere poſſunt tam Legati, & Nuncij Apoſtolici, quàm Auditor Cameræ, & inter eos eſt locus præventionis.*

23 *Curiales etiam Regulares pro debitis, & contractibus in Curia initis, & pro ſalario conveniri poſſunt coram Auditore Cameræ.*

24 *Auditor Cameræ pro executione litterarum Apoſtolicarum, & Decretorum, ſeu Declarationum Congregationum dat monitoria etiam in cauſis, & negotijs Regularium.*

Et quid in hoc fuerit proviſum per Congregationem à Sanctiſſimo deputatam, n. 25.

25 *Monitoria pro executione litterarum Apoſtolicarum, &c. in negotijs Regularium qualiter ab Auditore Cameræ ſint concedenda.*

28 *Monachorum etiam Epiſcopo ſubiectorum correctio ſpectat ad Abbatem.*

29 *Appellatio non admittitur ubi de Regulari diſciplina, & morum correctione agitur, niſi adſit exceſſus.*

30 *Auditor Cameræ an poſſit procedere in prima inſtantia in cauſis Ordinarijs tam civilibus, quàm criminalibus inter Religioſos eiuſdem Ordinis.*

Et quid in gradu appellationis, num. 36. & ſeqq. uſque in fin.

31 *Auditor Cameræ poteſt cognoſcere de exceſſibus exemptorum privativè quo ad omnes.*

32 *Declaratur ſi exempti ſint Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiecti, & alium Iudicem non habeant.*

33 *Cauſæ inter Religioſos ab illorum ſuperioribus ſunt terminandæ iuxta quorumcunque Religionum Inſtituta.*

34 *Auditor Cameræ prohibetur quidquam decernere, quod locorum Ordinarios impedire poſſit, ne ad executionem Decretorum Concilij Tridentini, & correctionem morum liberè procedant.*

35 *Et eius facultates limitantur, ut non obviant Concilij Decretis.*

36 *Provinciales ſunt Ordinarij in Provincia, & comparantur Prælatis habentibus quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem.*

1 DE PRIORE. Legitur quatuor modis, ut hic per Abbatem *n. 2. in fin. verſ.* In glo. 1. ſed communiter ſic ſummatur. Qui non detulit appellationi interpoſitæ ad Papam, mittitur cum litteris Ordinarii ad Curiam puniendus. Hoc dicit.

2 Nota primò ibi, *Priorem propter has enormitates manifeſtas.* Secundum intellectum Innocentii, quod ſubditus poteſt Prælatum ſuum propter ejus exceſſus manifeſtos appellare ad Superiorem: & hujuſmodi appellatio eſt quædam provocatio ad cauſam, ut in cap. *Cum ſit Romana*, *ſupra eod.* dicunt Abb. & Alex. de Nævo *hic in 1. not.* de hoc mirandum non eſſe, quia ſubditus poteſt accuſare Prælatum ſuum, & ejus crimen denunciare Superiori, ut c. *Licet Hely*, *de*

concordat textus in c. *Licèt in corrigendis*, & ibi notat gloſſ. *ult. ſupra de offic. Ordinar.* & in c. *ſequenti circa princ.* ibi: *Niſi formam in talibus exceſſerint*, & in c. *Univerſitatis infra de ſent. excom.* & hoc caſu Religioſus Epiſcopo ſubjectus poteſt ab illius ſententia appellare, vel ad Metropolitanum, ut eſt caſus in d. c. *Licèt in corrigendis*, vel ad Papam, ut *hic* eſt expreſſum.

15 Ex Facto quæſitum eſt, An in cauſis Regularium concedenda ſint monitoria, & inhibitiones à Tribunali Auditoris Cameræ, vel Commiſſiones à Signatura Juſtitiæ: & quatenus concedenda quomodo, & cum quibus clauſulis.

Die 5. Aprilis 1650. In Congregatione Cardinalium; & Prælatorum ſuper appellationibus, & inhibitionibus Tribunalis Auditoris Cameræ & aliorum Tribunalium Curiæ Romanæ à ſan. mem. Urbano VIII. deputata; & à Sanctiſſ. D. N. Innocentio X. nunc renovata conceptum fuit dubium ut ſupra propoſitum, per manus tranſmiſſum, & in ſequenti Congregatione diſcutien-
16 dum. Pro cujus faciliori ſolutione videntur excludendi aliquot caſus non dubij, in quibus Auditor Cameræ poteſt concedere monitoria, & inhibitiones in cauſis, & negotiis Regularium.

Primus caſus non dubius eſt in Regularibus Monaſteriorum Epiſcopis ſubjectorum, prout ſunt plures Abbatiæ, & Monaſteria in Germania, Belgio, & Polonia in Congregationem non redacta, quæ nulla potiuntur prærogativa exemptionis, ſed Epiſcopis Diœceſanis ſunt ſubjecta quemadmodum erant Monaſteria omnia de jure veteri, c. *Si quis Abbas*, & c. *Abbates 18. q. 2.* cap. *Qui verè, in fin. 16. quæſt. 1.* c. *Cum dilectus*, & ibi dixi *num. 1. & 12. infra de Relig. domib.* Nam
17 ſi in eorum cauſis ordinariis Epiſcopus pronunciaverit, à tali ſententia poteſt appellari, vel ad Metropolitanum, c. *Licet in corrigendis de offic. Ordinar.* vel ad Papam omiſſo medio, c. *Ad Metropolitanum, 2. quæſt. 7.* c. *Ad Romanam 1. & 2.* & c. *Si quis, 2. q. 6.* gloſſ. 1. in c. *Si duobus ſu-*
18 *pra eodem.* Licèt de jure civili non poſſit immediatè appellari ad Imperatorem, ſed gradatim ſit procedendum, l. *Imperatores ff. de appellat.*
19 Gemin. *conſ. 73. Quia ſubtiliter num. 2.* ita ſi appelletur ad Papam, poterit procedere, & inhibitiones concedere Auditor Cameræ, qui eſt judex ordinarius appellationum, quæ à ſententiis per quoſcunque Ordinarios latis etiam extra ſtatum Eccleſiaſticum ad Sedem Apoſtolicam interponuntur, ut in *Bulla 28. Pauli V. Ad eximiæ fidelitatis §. 10. in Bullar. tom. 3. pag. 212.*

20 Secundus caſus itidem non dubius eſt in cauſis ordinariis, & telam judiciariam requirentibus, quæ vertuntur inter diverſas Religiones: nam Sac. Congregatio Epiſcoporum, & Regularium in hujuſmodi cauſis ſe non ingerit, cum in Bulla Sixti V. *ſuper inſtitutione Congregationis Regularium*, §. 1. ſtatutum ſit per hæc formalia verba, (Audiant itidem, ac decidant prædicti Cardinales cauſas, & controverſias inter prædictos Ordines vertentes ſive in univerſum, ſive ratione particularium locorum, dummodo formam judiciariam non requirant,) *in Bullar. tom. 2. pag. 615.* Quare in cauſis prædictis una Religio convenienda erit coram ſuo Conſervatore ſi illum habeat; alioquin coram loci Ordinario ad præſcriptum Conſtitutionis Gregorii XV. *de exemptorum privilegiis*, & Auditor Cameræ erit judex competens in cauſa appellationis ad Sedem Apoſtolicam interpoſitæ a ſententia per Conſervatorem, vel Ordinarium lata, ut in *d. §. 10.* Bullæ Pauli V.

21 Tertius caſus non dubius eſt cùm lis, & cauſa vertitur inter Regulares, & Sæculares, ſive Clericos, ſive Laicos: nam ſi Regulares ſint conveniendi ſunt coram ſuo Conſervatore, vel Ordinario, ut dictum eſt in caſu præcedenti: ſi verò ſint auctores, & agant contra laicum, tenentur ſequi forum rei, c. *Si Clericus Laicum, de foro compet.* & tunc extra ſtatum Eccleſiaſticum à ſententia judicis Laici appellatur ad ſuperiores judices laicos gradatim, ut in d. l. *Imperatores, ff. de appellat.* non autem ad Curiam, ſeu ad Auditorem Cameræ; ſed in ſtatu Eccleſiaſtico poteſt appellari ad Sedem ex dicta *Pulla 28. Pauli V.* §. 10. Si verò reus ſit Clericus, conveniendus erit coram ſuo Ordioario in prima inſtantia ut in Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 20.* & in ſecunda inſtantia appellari poterit omiſſo medio ad Papam, ut dictum eſt ſupra *num.* 17. & in utroque caſu in gradu appellationis ad Sedem interpoſitæ Auditor Cameræ eſt judex competens ex *d. §. 10.*

22 Quartus caſus ſimiliter non dubius eſt in cauſis Prælatorum Regularium, qui generalibus Capitulis, aut Epiſcopis non ſubſunt, nec ſuos habent Ordinarios Regulares viſitatores, ſed ſub immediata Sedis Apoſtolicæ protectione exiſtunt, de quibus in Concilio Tridentino *c. 8. ſeſſ. 25. de Regular.* Has enim cauſas in prima inſtantia cognoſcere poſſunt tam Legati, & Nuncii Apoſtolici, quam ipſe Auditor Cameræ, tanquam judex ordinarius exemptorum, ut in d. *Bulla 28. Pauli V.* §. 12. & quamvis in hoc caſu facultatem habeat privativè quoad omnes, ut ibi diſponitur, tamen in his procedunt etiam Legati, & Nuncij ex ſpeciali facultate, quam habent a Sede Apoſtolica, ideoque inter eos, & Auditorem Cameræ, cum juriſdictio ſit cumulativa, eſt locus præventioni, arg. c. *Præpoſuiſti, de iur. compet.* cum concordan. de quibus ibi in gloſſ. 1. & c. *Cum ſit generale*, cum ibi notatis per Abbatem, & DD. *eod. tit.* & notat Pauſ. de Caſtro in l. *Si quis in hoc genus, num. 4. verſ. Item nota*, C. *de Epiſc. & Cleric.* & in Monitoriis apponenda eſſet clauſula, *quatenus lis non pendeat.* alioquin præſentes litteræ minimè ſuffragentur. Quod ſi Legati, vel Nuntij in cauſa prævenerint, ab eorum ſententiis appellabitur ad Sedem Apoſtolicam, & in ſecunda inſtantia Auditor Cameræ erit Judex competens juxta ſuas facultates.

23 Quintus caſus pariter non dubius eſt cùm agitur de debitis in Curia contractis, aut de ſalario ſeu contractu in ipſa inito; nam Auditor Cameræ poteſt citare, & monere ad ſatisfaciendum Curiales, Eccleſiaſticos ſæculares, vel Regolares etiam ab ipſa Curia abſentes pro quibuſvis rebus, & pecuniarum ſummis ad inſtantiam quorumvis etiam abſentium, ut diſertis verbis cavetur in eadem Bulla, §. 16.

24 Sextus caſus adhuc non dubius eſt ubi agitur de executione litterarum Apoſtolicarum, vel decreto-

cretorum ſeu declarationum Congregationum,
quia Auditor Cameræ pro hujuſmodi executio-
ne dat monitoria etiam in cauſis, & negotiis Re-
gularium ex ead. Bulla 28. Pauli V. §. 14. & ex-
pedit, ut hæc facultas ei conſervetur, quia favo-
rabilis eſt Religionibus, quæ hoc præſidio ſe
tuentur adverſus eos, qui eorum privilegia con-
vellere, aut lædere moliuntur. Hinc tamen in
dies oriuntur multa inconvenientia, quia cùm
Religiones ferè omnes habeant Conſtitutiones
à Sede Apoſtolica confirmatas, & innumera qua-
ſi privilegia, & monitoria concedantur in gene-
re contra quoſcunque nullaque expreſſa cauſa;
inde fit, ut nullum ſit negotium, in quo prætextu
executionis alicujus ſtatuti, vel privilegii, aut
declarationis extorqueri non poſſit monitorium.
Unde multoties contigit, ut in actu celebrationis
Capituli, vel electionis etiam in partibus ultra-
montanis præſentata fuerint monitoria non ſine
gravi turbatione, & ſcandalo. Et ſæpe etiam
Ordinariis, & Nunciis manus ligatæ fuerunt in
cauſis in eorum Tribunali pendentibus, & in
25 calculo ferendæ ſententiæ. Quare proviſum eſt
expedire, ut de cœtero pro executione hujuſmo-
di non dentur monitoria niſi expreſſis perſonis,
contra quas, & ex qua cauſa, & cum clauſula,
Quatenus lis non pendeat: lite autem pendente,
dari quidem poſſint ſine prædicta clauſula, ſed
26 non niſi parte citata, & audita. His additi fue-
runt duo alii caſus, in quibus Auditor Cameræ
procedit in cauſis Regularium, videlicet cum
rei ſponte ſe conſtituunt in illius carceribus,
& in criminibus atrocibus, in quibus procede-
27 re poteſt ex particulari oraculo Sanctiſſimi ei-
dem notificato per Secretarium Sac. Congrega-
tionis. Hic tamen ultimus caſus non eſt ex vi
ſuarum facultatum, ſed ex ſpeciali commiſ-
ſione.

28 Rurſus excludendus eſt alius caſus non dubius
in quo vice verſa Auditor Cameræ non proce-
dit in cauſis Regularium, nempe ubi de Regula-
ri diſciplina, & morum correctione agitur: hæc
enim ſpectant ad Abbatem, etiam ſi Monaſte-
rium eſſet Epiſcopo ſubjectum, c. *Corripiantur*,
24. q. c. *Reprehenſibilis*, *in fin. ſupra eodem* gloſ.
in c. *Quanto, in ver. ſi Prælati, de Offic. Ordinar.* un-
de Auditor Cameræ in his non poteſt ſe ingere-
29 re in prima inſtantia; ſed neque in gradu appel-
lationis. quia in prædictis niſi adſit exceſſus, ut
in hoc c. *Non datur appellatio*, ut in d. c. *Repre-
henſibilis*, ibi, (Nec ſubjecti contra diſciplinam
Eccleſiaſticam in vocem appellationis erum-
pant) & infra ibi (Præcipuè verò hoc in Religio-
ſis volumus obſervari, ne Religioſi cum pro ali-
quo exceſſu fuerint corrigendi, contra Regula-
rem Prælati ſui, & Capituli diſciplinam appella-
re præſumant, ſed humiliter, ac devotè ſuſcipiant
quod pro ſalute ſua fuerit ejuſdem injunctum)
Concordat c. *Ad noſtram*, *ſupra eodem*. cum aliis
ſupracitatis in gloſ. 1. *num.* 14.

30 Itaque excluſis caſibus, in quibus nulla eſt du-
bitatio, propoſitum dubium reſtringitur ad cau-
ſas ordinarias tam civiles, quàm criminales, quæ
vertuntur inter Religioſos ejuſdem Ordinis, vel
inter ſubditos, vel inter ſubditum, & Prælatum,
vel inter ſubditos, & Capitulum, vel inter mona-
ſterium, & monaſterium, vel inter provinciam,
& provinciam, vel aliàs quomodolibet.

Pro ſolutione examinandum eſt, an Auditor
Cameræ poſſit in his cauſis ſe immiſcere vigore
ſuarum facultatum ſive in prima inſtantia, ſive in
gradu appellationis.

31 Et quidem pro juriſdictione Auditoris Ca-
meræ reſpectu primæ inſtantiæ facit Bulla 28.
Pauli V. §. 12. ubi datur ei facultas cognoſcendi
tam per ſe, quàm per Notarios ſuos, eorumque
ſubſtitutos de exceſſibus commiſſis per quoſcun-
que exemptos à juriſdictione Ordinarii, & Sedi
Apoſtolicæ immediatè ſubjectos, & culpabiles
repertos puniendi. Tales enim videntur eſſe et-
iam Regulares cum Religiones ferè omnes ex
ampliſſimis privilegiis ab omnimoda ordinario-
rum juriſdictione ſint exemptæ, ac Sedi Apoſto-
licæ immediatè ſubjectæ, ut plenè ſcripſi in c. *Tua-
rum, infra de privileg.* & cum ſupradicta Bulla Pauli
V. loquatur de exemptis per verba univerſalia,
& geminata, videlicet cujuſcumque ſtatus, gra-
dus, Ordinis, vel conditionis fuerint, videtur in-
cludere etiam Regulares, licèt de illis expreſ-
ſam mentionem non faciat, ad gloſ. in c. *Paſtora-
lis, in ver. Temporaliter, infr. de donation.* cum ſimili-
bus, ut dixi in c. *Ex parte, num.* 31. *&* 44. *de privileg.*
præſertim ponderando verba *cujuſcumque ordinis*,
quæ propriè conveniunt Regularibus, ut c. *Uni-
co de Religioſ. domib. lib. 6.* & Clement. 1. *de Regular.
cum ſimilibus.*

Sed nihilominus in Congregatione habita
die 5. Julii 1650. contrarium fuit reſolutum, vi-
delicet in cauſis Regularium ejuſdem Religio-
nis ſive ſint inter ſubditos, ſive inter ſubditum,
& Prælatum, ſive inter Monaſterium, & Mona-
ſterium, ſive aliàs quomodolibet, Auditorem
Cameræ ſe immiſcere non poſſe in prima inſtan-
32 tia. Nam præcitata Bulla Pauli V. in d. §. 12.
debet intelligi de illis exemptis, qui ſunt imme-
diatè ſubjecti Sedi Apoſtolicæ, & alium Judicem
non habent, quales ſunt plures Abbates in Ger-
mania in Congregationem non redacti, qui nec
Epiſcopis, nec Capitulis ſubſunt, nec ſuos ha-
bent Ordinarios viſitatores, de quibus loquitur
Concilium Tridentinum c. *8. ſeſſ. 25. de Regular.*
quales etiam ſunt multi Prælati inferiores, &
Commendatarii nullius Diœceſis, de quorum
criminibus, & exceſſibus Auditor Cameræ po-
teſt inquirere, & in culpabiles animadvertere.
Sed Bulla non procedit in exemptis Regularibus
in Congregationem redactis, qui ſubſunt Præla-
tis ſuis, c. *In ſingulis, de ſtat. Monachor.* c. *Repre-
henſibilis, ſupra eod.* cum multis ſimilibus. Quod
ex eo convincitur manifeſtè, quia in *d.* §. 12. da-
tur facultas Auditori Cameræ cognoſcendi de
criminibus Exemptorum privativè quoad om-
nes. Ergo non poteſt hoc verificari in Regula-
ribus, qui ſuis Prælatis, Viſitatoribus, & Capi-
tulis ſubſunt: aliàs ſequeretur, ut Superiores Re-
33 gulares non poſſent punire exceſſus ſuorum ſub-
ditorum, quod eſſet intolerabile, & contra Sa-
cros Canones, Generalia Concilia, & Decreta
Apoſtolica, Statuta Ordinum, & communem
obſervantiam, & ſignanter contra Bullam Sixti
V. erectionis Sac. Congregationis Regularium
in Bullar. tom. 2. pag. 613. ubi *in* §. 1. ſic legitur:
(Cauſas verò, quas inter ipſos Religioſos oriri
contigerit, juxta quarumcumque Religionum in-
ſtituta, eorumque diſpoſitionem Superiores illo-
rum definiant, atque terminent.

Præ-

Præterea Concilium Tridentinum, *ſeſſ.* 24. *cap.* 20. ſtatuit ut cauſæ omnes ad forum eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes in prima inſtantia coram Ordinariis locorum cognoſcan-
34 tur, & terminentur: & in Bulla 113. Pij V. *ſuper reformatione Tribunalis Auditoris Cameræ* §. 16. *in Bullar. tom.* 2. *pag.* 319. diſponitur, ut nihil ſine ſpeciali commiſſione Pontificis Auditor Cameræ decernat, aut mandet, quod Epiſcopos, & alios locorum Ordinarios impedire poſſit, ne ad executionem Decretorum S. Conci-
35 lii Tridentini, correctionemque morum liberè procedant: & in dicta Bulla 28. Pauli V. poſt facultates Auditori Cameræ attributas, *in* §. 38. Legitur clauſula infraſcripta, videlicet (Per præſentes autem non intendimus Decretis Concilii Tridentini in aliquo derogare, vel aliàs præjudicare, ſed illa ſalva eſſe, & in ſuo robore permanere.

36 Quo verò ad cauſas Regularium in gradu appellationis ex eadem Bulla 28. Pauli V. §. 10. Auditor Cameræ poteſt cognuſcere cauſas appellationum, quæ a ſententiis quorumcunque Ordinariorum etiam extra ſtatum eccleſiaſticum
37 ad Sedem Apoſtolicam devolvuntur. Provinciales autem ſunt Ordinarii in provincia, & comparantur Prælatis habentibus quaſi Epiſcopalem juriſdictionem: & ita obſervatur teſte Cardinale *conſ.* 89. *Caſus ſuper quo, num.* 2. *verſ. Nam tales miniſtri*: & ab eorum ſententiis de jure communi appellari poteſt ad Papam omiſſo medio, ut hic, & in concordantiis, de quibus ſuprà in primo caſu non dubio *num.* 17. & ita ſi appelletur ad Papam, Auditor Cameræ videtur poſſe appellationes recipere, & inhibitiones decernere in vim ſuarum facultatum.

38 Cæterum Sac. Congregatio Epiſcoporum, & Regularium anno 1587. decrevit, ut infra, videlicet.

Quoniam nonnulli Regulares vagandi ſtudio ſecundum imminentem admiſſorum criminum pœnam ex ſuis Conſtitutionibus, aut aliàs debitam, ſibi metuentes falſa, & commentitia gravamina cauſari, non ad immediatos ſui Ordines Superiores, ſcilicet à gravamine Prioris ad Provincialem, à Provinciali ad Generalem, à Generali ad Protectorem, prout per cujuſcunque Religionis Conſtitutiones diſponitur, ſed ad hanc Romanam Curiam ſæpius fugiunt, potius quàm recurrant: ex quo Ordinum diſciplina relaxatur, Prælati contemnuntur, & ipſi in dies audaciores evadunt: Placuit S. Congregationi Regularium ex ordine Sanctiſſimi ſtatuere, ut ſi quis Regularium imposterum temerè, levique ex cauſa hanc almam Urbem, ſeu Curiam abſque ſui Superioris licentia, & ſupradicta forma prætermiſſa adire præſumpſerit ad ſuos eoſdem Superiores ſeveriori pœna plectendus remittatur.

Et ſanè expedire non videtur, ut Religioſi in ſuis cauſis litigent extra Ordinem; quia ſic datur eis materia vagandi extra clauſtra, & diſcurrendi per Curias contra Canones, ut cap. *Si cupis*, & c. *Placuit communi*, 16. *q.* 1. c. *Quanto, de offic. Ordin.* c. *Monachi, de ſtat. Monachor.* Clem. *Ne in agro*, §. *Quia verò, eodem titulo* cum multis concordantibus; tum quia propter ingentes ſumptus, qui fiunt in litibus proſequendis, coguntur pecunias quandoque etiam illicitis mediis ſibi comparare, & proprietatem habere, contra cap. *Cum ad Monaſterium, de ſtat. Monachor.* tum quia eorum delicta ſic publicantur in ſæculo cum ignominia Religionum, & ſcandalo ſæcularium, contra cap. *In ſcripturis*, 96. *diſt.* ubi refertur Conſtantinum dixiſſe: verè ſi propriis oculis vidiſſem Saeerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui Monaſtico habitu circumamicti ſunt, peccantem, chlamydem meam expoliarem, & cooperirem eum, ne ab aliquo videretur. Tum denique quia ex hoc enervatur Monaſtica diſciplina, & Prælatis Regularibus debita ſubtrahitur obedientia, contra textum in c. *Reprehenſibilis, ſupra eodem.* Quam ob cauſam multæ Religiones obtinuerunt à Sede Apoſtolica, ut ab ordinationibus Superiorum non liceat ſubditis appellare, & in ſpecie Sixtus IV. dicitur conceſſiſſe Generali Ordinis S. Auguſtini, & Carmelitarum, ut poſſint ſua officia exercere rejecta quacumque appellatione. Et Julius II. dicitur prohibuiſſe Fratribus Prædicatoribus ſub pœna excommunicationis appellare à mandatis, & ordinationibus Prælatorum dicti Ordinis, ut refertur in *Compendio Privilegiorum Mendicantium in ver. Appellare.*

Et ex his reſultat etiam reſolutio ad tertium dubium ſuperiùs propoſitum de Commiſſionibus Signaturæ Juſtitiæ, quia videtur non expedire, ut cauſæ Religioſorum extra Ordines committantur.

Verumtamen in Sac. Congregatione deſuper habita die 19. Julii 1650. tantummodo fuit proviſum, ut in caſibus, in quibus Auditor Cameræ poteſt appellationes recipere à ſententiis, & gravaminibus Prælatorum Regularium, Inhibitiones mioimè decernat, nec Præfectus Signaturæ Juſtitiæ dat Commiſſiones, niſi citato Procuratore Ordinis.

DE APPELLATIONE.

Cap. Conſtitutis, il ſecondo:

SUMMARIUM.

1 *Appellatio contra electum, & confirmatum non admittitur ad impediendum electionis, vel confirmationis effectum. & num.* 17.

Fallit primò in appellatione iudiciali n. 18. *&* 19.

Fallit ſecundò in confirmatione clandeſtinè facta n. 20.

Fallit tertiò ſi in loco vigeat conſuetudo confirmandi, non poſitis edictis n. 21.

Fallit quartò in collatione, ſeu proviſione. ibidem num. 22.

2 *Electio an, & quando poſſit reſtringi ad duos.*

3 *Electio honeſtiùs eſt ut fiat de idoneo de eodem Collegio, quàm ut fiat tranſitus ad magis idoneum alterius Collegij.*

4 *Electoribus deferri poteſt iuramentum à Superiore, ut magis idoneum eligant.*

5 *Patronis poteſt Epiſcopus deferre iuramentum de præſentando magis idoneum, ſi ſubſit ſuſpicione moveantur,*

Digitized by Google

tur aliquo in ordinato affectu.

6 *Fallit ſi contra Patronos eſſet præſumptio periurij.*

7 *Iuramentum nunquam eſt deferendum illi, contra quem vehementer præſumitur de tranſgreſſione.*

8 *Electio in foro conſcientiæ debet fieri de magis idoneo.*

9 *Eligens dignum poſt habito digniore mortaliter peccat.*

Et magis idoneus dicitur non tantum reſpectu ſui, ſed etiam in ordine ad utilitatem Eccleſiæ, num. 14.

10 *Electio de digno, omiſſo digniore, in foro externo valida eſt, nec debet retractari.*

11 *Quod procedit non obſtante iuramento de eligendo magis idoneum.*

12 *Et quid ſi à contraria electione fuerit appellatum.*

13 *Et quid in concurſu Parochialium Eccleſiarum.*

14 *Prelatus eligendus eſt melior non ſimpliciter, ſed in ordine ad* Eccleſiam *regendam. & n. ſeq.*

Et an dives, & potens pauperi, & litterato ſit præferendus, vel è converſo, n. 16.

15 *Epiſcopi non debent eſſe tantummodo revolutores chartarum, ſed etiam factores operum.*

19 *Confirmatio facta iudiciali ordine obſervato habet vim diffinitivæ.*

20 *Confirmatio electionis clandeſtinè facta quando dicatur.*

21 *Conſuetudo confirmandi electum non poſitis edictis valida eſt.*

CONSVETUDO, il ſecondo. Appellatio fruſtratoria poſſeſſionem
1 confirmandi non impedit. Hoc dicit. Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Card. Anch. & Imol. Vel aliter ſecundum Abb. Franch. Præpoſ. & Alex. de Nævo. Contra electum, & confirmatum nullum aliud jus expectantem non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maximè fruſtratoria ad impediendum electionis, & confirmationis effectum, ſed poſſeſione habita poterit accuſari, vel denunciari. Hoc dicit: & eſt caſus notabilis. Dividitur in tres partes. In prima narrat factum, In ſecunda diffinit, ibi *Nos ergo*. In tertia proteſtatur, ibi, *Si quid tamen.*

Nota primo ibi, *Vnum eligerent de duobus*.
2 Electionem poſſe reſtringi ad duos; quod verum eſt in duobus caſibus, ſecundum Imol. *hic n. 2.* & Joan. de Anan. *num 3.* & Præpoſ. *num. 11.* Primus eſt quando ipſimet eligentes in tractatu ad hoc ſe reſtrinxerunt: hoc enim non eſt contra formam Concilii generalis in cap. Quia propter, de elect. cum nuſquam inveniatur prohibitum, quin de duobus tantum poſſit fieri ſcrutinium, vel compromiſſum arg. c. 2. §. *Sed neque de tranſlat. Epiſc.* Secundus eſt quando non
3 eſſent niſi duo idonei de Collegio: nam de ſuo potius, quam de extraneo debet fieri electio, cap. *Nullus invitis*, 61. *diſt.* & interdum ex gremio certæ Eccleſiæ c. *Cum dilectus, de conſuet.* cap. *Abbate de ver. ſignifi.* Honeſtius enim eſt, ut idoneus eligatur de eodem Collegio, quam ut fiat tranſitus ad magis idoneum alterius Collegii, ſecundum Abb. *hic num. 8. verſ. Et intellige prædicta*, & Præpoſ. *num. 18. verſ. Si tamen in Eccleſia illa*, & in hoc reſident Innoc. *in princ.* Abb. Antiq. *num. 1.* Hoſt. *nu. 2. in ver. Vnum*, Joan. Andr. *num. 15.* Bellam. *num. 2. in ver. De duobus.* Butr. *num. 3.* Anchar. *num. 4.* Imol. & Joan. de Anan. Præpoſ. *locis citatis.* Aliàs verò electio per ſuperiorem reſtringi non poteſt, cum debeat eſſe libera, ſecundum ea, quæ leguntur, & notantur in cap. *Cum terra, de elect.* Unde ſacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum conſulta à Generali Ordinis S. Auguſtini, An ei liceat in electione Provincialium, Priorum, aliorumque Officialium facienda aliquos nominatim proponere, ex quibus unus canonicè per ſecreta ſuffragia ad officium eligatur: Reſpondit non licere.

Secundò nota ibi, *magis idoneum, & utilem*
4 *reputarent*. Superiorem, ad quem ſpectat ius confirmandi, poſſe deferre Sacramentum electoribus; & ſic eos jurejurando adſtringere, ut ſecundum Deum, & conſcientiam ſuam eligant magis idoneum: nam obteſtatio, ſeu adjuratio, de qua in textu loco juramenti habetur gloſſ. 2. *hic* Hoſt. *n. 2.* Abb. Præpoſ. & Alex. de Nævo omnes *in 1. notab.*

5 Et ex hoc, ex textu deducitur primo notabilis theorica ſecundum Abb. *ubi ſupra*, videlicet quod ubi Epiſcopus timeret, ne patroni moverentur aliquo in ordinato affectu, poſſet eis deferre juramentum de præſtando magis idoneum: & ſequuntur Præpoſ. *num 2.* Alex. de Næuo,
6 *num. 3.* & Dec. *in 1. notab.* Qui tamen intelligit hoc verum eſſe, niſi contra Patronos eſſet præſumptio perjurii, quia tunc non deberet adjuratio fieri, ſeu juramentum deferri. Quod ſatis placet per tex. in c. *Clericos, de cohabitat. Clericor. & mulier.* ubi non debet Prælatus deferre juramentum Clericis concubinariis de non redeundo ad concubinas, ne in perjurii reatum
7 incurrant. Ex quo textu Abb. *num. 2.* generaliter infert, ut nunquam juramentum ſit deferendum illi, contra quem vehementer præſumitur de tranſgreſſione; imò deferens peccat, ut eſt tex. optimus in c. *Ille 22. q. 5.* Ubi Auguſtinus ait (Ille, qui hominem provocat ad jurationem, & ſcit eum falſum juraturum, vincit homicidiam, quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam, imò duas animas, & eius, quem jurare procuravit, & ſuam.

8 Secundò ex textu deducitur manifeſtè Electores in foro conſcientiæ teneri digniorem eligere, nec ſuæ obligationi ſatisfacere dignum eligendo: nam ſi adhuc teneretur, nullatenus poſſet eis juramentum deferri, ut in text. concordat cap. *Licet ergo*, 8. *q. 1.* ubi qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior: & qui in omni virtute eminentior; ille eligitur ad Sacerdotium, c. *Illud, ead. cauſ. & quæſt.* c. *Vnum omnium*, §. *Nunc autem.* ibi (Sed talis eligatur, cuius comparatione cæteri grex dicantur,) 25. *diſt.* c. *Viliſſimus*, 1. *qu.* 1. cap. *Metropolitano*, 63. *diſt. in fin.* ubi (ex Presbyteris eiuſdem Eccleſiæ, vel Diaconis optimus ordinatur.) c. *Quoniam de iurepatr.* ibi (Ille præficiatur Eccleſiæ qui maioribus juvatur meritis) cap. *final. de offic. cuſtod.* ibi, (Vt ad hoc opus tales ordinen-
9 tur, quales & meliores, & ſanctiores eſſe videntur.) Et quamvis gloſſ. in d. cap. *Licet ergo*, *in ver.*

ver. Qui præſtantior, 8. quaſt. 1. relatis aliorum opinionibus concludat cum Hugone eligentes non peccare ſi eligant dignum, licèt potuerint eligere digniorem, & cum gloſ. conſentiunt *hic* Jo. de Imol. & Philippus Franchus; tamen opinio gloſſ. procedit in voluntariis tantùm; ſed in neceſſariis, ut in electione, oportet meliorem eligere, ut ibidem declarat Archidiac. *num.* 3. Et hæc opinio communiter tenetur, & videtur etiam de jure verior, ut atteſtatur hic Decius *num.* 6. & 12. Itaque eligentes dignum vulnerant conſcientiam, ſi potuerunt eligere meliorem, ut ait Federicus de Senis *conſ.* 95. *Super dubitationum articulis, num.* 1. & Abbas *hic num.* 7. Imò peccant mortaliter, & eſt orandum pro eis, quia multi incidunt in hunc laqueum, ut formaliter inquit Butr. in c. *Inter cætera, num.* 5. *de offic. Ord.* Idem pluribus relatis tenet Covar. *in reg. Peccatum, par.* 2. §. 7. *num.* 4. *verſ. Is verò, qui dignum*: ſubdens ita communi omnium conſenſu receptum eſſe in hoc Cap. Et eſt ſententia D. Thom. in 2. 2. *qu.* 63. *art.* 2. & *qu.* 185. *art.* 3. & *quol.* 8. *artic.* 6. & *quol.* 6. *art.* 9. quam etiam probavit Rota *deciſ.* 65. *num.* 8. *par.* 1. *recent.* & in *Toletana Canonicatus* 18. *May* 1584. coram ſan. mem. Clem. VIII. impreſſ. apud Marcheſ. *de Commiſſ. part.* 2. *cap.* 7. *fol.* 287. Hodie hæc opinio in iis, qui majoribus Eccleſiis præficiuntur, eſt indubitata, quia Concilium Tridentinum, in c. 1. *ſeſſ.* 24. (Omnes, & ſingulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcunque jus à Sede Apoſtolica habent, aut alioquin operam ſuam præſtant, hortatur, & movet, ut imprimis meminerint nihil ſe ad Dei gloriam, & populorum ſalutem utilius poſſe facere, quàm ſi bonos paſtores, & Eccleſiæ gubernandæ idoneos promoveri ſtudeant, eoſque alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, non quidem precibus, vel humano favore, aut ambientium ſuggeſtionibus, ſed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curave-
10 rint.) Hæc ibi. Cæterum in foro externo, & poſt factum electio de digno poſthabito digniore valida eſt, ne debet retractari, c. *Monaſterium*, 16. *qu.* 7. c. *Cum terra*, cap. *Cum nobis olim*, & c. *Cum in cunctis*, juncto cap. *Quia propter*, *de elect.* cap. *Niſi cum pridem*, §. *Pro defectu*, *de renunc.* c. *fin. de præſumpt.* & hic firmat gloſſ. *in ver. Magis utilem.* Butr. *num.* 15. Cardin. *ſub num.* 3. Abb. *num.* 6. & 7. Præpoſ. *num.* 2. & 18. Dec. *num.* 12. & reliqui omnes. Rota in d. *Toletana Canonicatus num.* 3. & *d. deciſ.* 65. *num.* 8. *par.* 1. *recent.* S. Thom. in 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *ad* 3. dicens quantum ad hoc, ut electio impugnari non poſſit in foro judiciali ſatis eſſe eligere bonum, nec oportere eligere meliorem, quia ſic omnis electio poſſet habere calumniam. Et idem repetit *quol.* 8. *art.* 6. *ad* 5. *verſ. Vel dicendum*, & *quolib.* 6. *art.* 9. *verſ. Sed contra*, Sylveſt. *in ver. Electio*, *in* 1. *quaſt. num.* 26. & alij plures tam Theologi, quàm Canoniſtæ, quos cumulat Covar. *in d. reg. Peccatum*, 2. *part.* 2. §. 7. *num.* 3.

11 Quod procedit etiam ſtante juramento, de eligendo magis idoneo, quia nihilominus electio de digno non retractatur, ut probatur hic, & tenet Cardin. *d. n.* 2. & Præpoſ. *eod. num.* Covar. *ubi ſupra*, *verſ. Secundo probatur*, & Rota in *Proſp. Fagn. in* 2. *Decretal. dict. Toletana Canonicatus, dicto num.* 3.

12 Fallit hæc concluſio ſi ab initio Electoribus denunciatum fuiſſet, ut digniorem eligerent, & à contraria electione fuiſſet appellatum, quia tunc electio de digno prætermiſſo digniori non valeret, ut hic Abb. *n.* 7. *verſ. In hac materia*, id eſt irritanda eſſet per viam attentati, quaſi contra appellationem facta, non quia nulla eſſet ipſo jure ſecundum Præpoſ. *num.* 18. Et quamvis Franchus *col.* 2. *circa med. verſ. Sed adverte*, poſt Imol. oppoſitum ſentiat, putans etiam hoc caſu electionem de digno validam eſſe, nec retractari poſſe, ejuſque opinionem in practica admittendam putet, Covar. *in d. reg. Peccatum num.* 3. *verſ. Contra Imol.* ob eam rationem, quis alioquin quælibet electio revocari poſſet in diſcrimen, & omnia litibus involuerentur: tamen primam opinionem Abb. complectitur, & bene ab objectis tuetur Dec. *hic num.* 12. quæ etiam mihi magis placet, nec videtur urgere conſideratio Covarruviæ, quia hic caſus denunciationis, & appellationis à futura electione de digno omiſſo digniori eſt admodum rarus, & rarò etiam contingit in Parochialibus Eccleſiis non obſtante, quod ex Conſtitutione Pij V. ſint conferendæ magis idoneo in concurſu, & rejecto licitum ſit appellare à præelectione facta de digno, & conſtito de irrationabili judicio, præelectio ſit retractanda, ut plenè dixi in c. *Eam te*, *ſupra de ætat. & qualitat.*

13 Et hinc collige ſecundam fallentiam ad regulam ſuperius propoſitam, quod electio de digno omiſſo digniori valida ſit in foro judiciali: fallit enim in Eccleſiis Parochialibus, quæ conferuntur prævia forma examinis per concurſum ad præſcriptum Concilii Tridentini *c.* 18. *ſeſſ.* 24. Nam in his Epiſcopus inter probatos ab Examinatoribus Synodalibus debet omnino eligere magis idoneum; alioquin licebit poſtpoſito appellare, & provocare præelectum ad novum examen, & electio per judicem appellationis erit retractanda, conſtito de irrationabili judicio Epiſcopi, & Parochialis magis idoneo erit conferenda, ut in præcitata Conſtitutione Pij V.

14 Tertio nota in eiſdem verbis *magis idoneum & utilem reputarent.* Eligendum in Prælatum debere eſſe magis idoneum, non tantum reſpectu ſui, ſed etiam in ordine ad utilitatem Eccleſiæ ut hic per Abb. *in* 3. *not.* concorda: Concilium Tridentinum in d. *cap.* 1. *ſeſſ.* 24. ibi: (Niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles judicaverint) neque enim Epiſcopi debent eſſe tantummodo revolutores chartarum, ut in c. *In canonibus* 16. *qu.* 1. & alibi ſimplicitus repellit à promotione, ut c. *Petrus* 39. *diſt.* Itaque non oportet, ut ad Prælationem ſemper eligatur, qui eſt melior ſimpliciter; Poſſibile eſt enim, ut illi, qui eſt in charitate perfectior, deficiant multa, quæ requiruntur ad hoc, ut aliquis ſit Prælatus idoneus, quæ in alio, qui eſt minoris charitatis inveniuntur, ut ſunt ſcientia, induſtria, potentia, & alia hujuſmodi. Unde non oportet ſemper eligere meliorem ſimpliciter, ſed eum, qui ſit melior ad Eccleſiam regendam, ita S. Thom. d. *quodlib.* 8. *art.* 6. & d. *quodlib.* 6. *art.* 9. Conſiderandum eſt igitur, an perſona ſit ſufficiens etiam reſpectu ipſius beneficii, an verò

non, ut hic per Imol. *num.* 8. & Præpoſ. *num.* 6. puta ſi beneficium habeat poſſeſſiones inter inimicos, eligetur potius primas in civitate, & Dux factionum, vel homo potens, & robuſtus, quàm litteratus, c. *Officij ſupra de elect.* & innuit text. noſter in illis verbis: *In quibus Præpoſitura poſſeſſiones*, ſimiliter ſi beneficium eſſet ære alieno gravatum, potius eligeretur Dives, & potens, quam pauper, & Doctor arg. cap. *Hoc ius porrectum* 10. *qu.* 2. Quod ſi beneficium vel inter hæreticos, vel inter abhorrentes à cultu, præferendus eſſet Theologus, vel Canoniſta diviti, & potenti aduotata in c. 1. *infra de conſangu. & affinit.* Quod latius diſcurrendo per ſingulas qualitates proſequitur *hic* Hoſt. *nu.* 7. Jo. Andr. *num.* 21. licèt gloſ. notabilis in c. *Quoniam vetus*, *in ver. Invidia* 24. *qu.* 1. referat, cum duo certarent de electione, & unus allegct ignobilitatem, & paupertatem alterius, alium exadverſo reſpondiſſe: Piſcatori Petro ſabri filio ſucceſſorem quærimus non Auguſto; unde gloſ. additionalis ibi:

Nobilitas faſtum, faſtus litem parit, & armat
Lis odium, capiunt hæc tria mortis iter.

Facit c. *Venerabilis*, & c. *de multa in fin.* cum utrobique notatis per DD. *infra de præben.* qua de re plura cumulat hic Jo. Andr. *num.* 21. & adde quod de qualitatibus concurrentium ſcripſit in d. c. *Eam te, in ult. quæſt. de ætat. & qualit.*

17 Ultimò nota, ibi, *Confirmationis effectum*, Appellationem interpoſitam poſt confirmationem electionis non impedire quominus confirmatus poſſeſſionem conſequi debeat, ut hic eſt caſus ſecundum Abb. & alios ſupracitatos in Sum. tex. Ratio quia poſſeſſio illa eſt quid facti, & effectus conſecutivus juris præcedentis; ac proinde ob interpoſitam appellationem differri non debet, ut hic in gloſ. *ult. ad fin.* & notat Imol. *num.* 6. & 13. Abb. *num.* 6. & Præpoſ. *num.* 12.

18 Declara primo tex. noſtrum, ut procedat in appellatione extrajudiciali, prout intelligunt communiter DD. nam confirmatio, de qua tex. loquitur, facta fuit abſque ſolemni cauſæ cognitione & ideo cauſa etiam rationabilis appellationis emiſſæ extra judicium non ceſſat, quod factum eſt ante appellationem, nec impedit illius executio-
19 nem, vel effectum, ut in tex. At ſecus eſt in appellatione emiſſa in judicio, quando ſcilicet confirmatio ſit oblato libello, lite conteſtata, & alio judiciali ordine obſervato, quia tunc confirmatio habet vim diffinitivæ; & idcirco appellatio judicialis ſuſpendit ſententiam, & effectum ejus, ſecundum Innoc. *hic num.* 2. cum quo tranſeunt Abb. *num.* 14. & communiter DD.

20 Declara ſecundò tex. noſtrum, ut locum habeat in confirmatione, in qua fuerit ſervata forma c. *fin. de elect. lib.* 6. ſecus autem in confirmatione clandeſtinè facta, veluti quia edictum inſpici non potuit, vel quia fuit appoſitum tempore incongruo, vel in loco, unde potuit de facili auferri, vel quia fuit à pluvijs corruptum: hoc enim caſu appellatio etiam extrajudicialis bene impedit confirmationis effectum, quia ceſſat ratio, de qua infra in quarta declinatione, ita determinat Innoc. in c. *penult. num.* 3. *ſupra de cauſ. poſſ. & propriet.* & ſequitur Præpoſ. *hic num.* 14.

21 Declara tertiò, ut non procedat ſi in loco vigeat conſuetudo de non ponendo edictum juxta formam dicti c. *fin. de elect. lib.* 6. talis enim conſuetudo valida eſt, ut ibi notatur per DD. nihilominus appellatio extra judicium ſuſpendit effectum confirmationis, ut per Præpoſitum *ubi ſupra verſ. Vel pone quod conſuetudo*: nam & hoc caſu ceſſat ratio, de qua infra proximè.

22 Declara quartò hunc textum, ut locum non habeat in collatione ſeu proviſione: nam appellatione extrajudicialis bene impediet, ne proviſus poſſeſſionem aſſequatur, ut cap. *Accedens*, *infra de Accuſat.* & poſt Innoc. firmat Butr. & alij in d. c. *penult. de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* & Præpoſ. *hic num.* 13. Ratio differentiæ inter confirmationem, & collationem eſt, quia in confirmatione citatur pars, vel ſaltem per edictum ſit citatio generalis, ut in d. c. *final. de elect. lib.* 6. Unde veriſimile eſt, ut ſi quid eſſet diſcutiendum illud fuiſſet diſcuſſum in ipſa confirmatione, ideoque exceptio, ſeu appellatio videtur poſtea calumnioſè interponi ad impediendum, ne confirmatus poſſeſſionem adipiſcatur. At ſecus eſt in collatione, quia licèt habeat vim confirmationis, ut notat gloſ. in c. 1. *de elect. lib.* 6. Tamen in ea non requiritur citatio illa, ſeu propoſitio Edicti, quæ requiritur in confirmatione, ut eſt gloſ. communiter approbata in d. c. *fin. in ver. Electione circa fin.* Unde nil mirum ſi volens opponere ſit admittendus antequam tradatur poſſeſſio, cùm non potuerit contradicere in collatione, ut bene hic per Præpoſ. *d. n.* 13. Eamdem differentiam inter confirmationem electionis, ſeu inſtitutionem, & liberam collationem, ſeu proviſionem ponit Lambert. *de Iurep. lib.* 2. *par.* 2. *qu.* 11. *art.* 5. *num.* 5. Quamobrem non videntur audiendi Gonzalez *ad regulam de menſibus*, *gloſſ.* 9. §. 1. *in Annotat. num.* 27. & Lancellot. *de Attentat.* 2. *par. cap.* 12. *limit.* 5. *num.* 4. & 5. & *limit.* 40. *num.* 5. citati à modernis Collectoribus hic, dum dixerunt quando proceditur extrajudicialiter, nullam appellationem exadverſo interpoſitam ſuſpendere collationem, nec poſſeſſionis traditionem: Etenim tex. noſter, & DD. ab eis citati non loquuntur in collatione, ſed in confirmatione, in qua diverſa militat ratio, ut dictum eſt.

DE APPELLATIONE.

Cap Paſtoralis.

SUMMARIUM.

1 *Clauſula*, appellatione remota, *tollit omnem appellationem, quæ à iure non eſt expreſſè permiſſa.*

2 *Et datur à ſummo Pontifice tantùm in terris Eccleſiæ indiſtinctè; ſed in terris Imperij in cauſis ſpiritualibus, vel mixti fori, aut inter perſonas Eccleſiaſticas, & num.* 4.

3 *Clauſula*, appellatione remota, *non datur à Congregationibus Cardinalium, nec à Signatura iuſtitiæ.*

4 *Datur ab Imperatore in locis imperio ſubiectis in cauſis temporalibus, & inter laicos.*

5 *Item à Regibus, & Principibus non cognoſcentibus Superiorem in temporalibus.*

6 *Appellatio cùm ſit ſpecies defenſionis, quæ eſt de iure naturali, qualiter tolli poſſit à Principe.*

Clau-

7 *Clauſulam*, appellatione remota, *à ſententia interlocutoria an Iudices inferiores dare poſſint in ſubdelegatione cauſarum.*

8 *Clauſula utcunque odioſa in reſcripto oppoſita debet intelligi, ut aliquid operetur ultra ius commune, & num. ſeqq.*

9 *Appellationis remedium nulli denegandum.*

10 *Privilegio fruſtra impetratur quod de iure communi competit.*

11 *Expreſſio eius, quod tacitè ineſt, debet aliquid augere.*

12 *Statutum debet interpretari, ut non ſit de caſu indubitabili, & à iure communi deciſo.*

13 *Verba Statuti debent impropriari, ut aliquid operentur.*

14 *Appellationi frivolæ deferendum non eſt, licèt appellatio in reſcripto non ſit inhibita, & num. 20.*

15 *Clauſula*, appellatione remota, *tollit appellationem, quæ à iure non indulgetur expreſſè ad effectum ſuſpenſivum tantùm, non autem devolutionem.*

16 *Ex ſtylo Curiæ quoad partes nihil operatur, ſed tantùm quoad iudicem ne teneatur deferre.*

17 *Et gravamina à iudice illata poſt appellationem non revocantur per viam attentati, ſed per viam querelæ, & num. 30.*

18 *Clauſula*, appellatione remota, *an hodie aliquid operetur, & quid & num. ſequen. uſque in fin.*

19 *Appellationis quatuor ſunt ſpecies.*

20 *Appellatio manifeſtè frivola ſemper inhibetur à iudice, & à iure.*

21 *Clauſula*, appellatione remota, *nihil operatur reſpectu appellationis, quæ à iure indulgetur expreſſè, & num. 23.*

22 *Et quando appellatio dicatur à iure expreſſè indulgeri.*

24 *Clauſula*, appellatione remota, *non impedit appellationem ubi manifeſtè quis gravatur.*

25 *Appellatio latens frivola inhibetur à iure, ſed non à Iudice quamdiu falſitas latet.*

26 *Iudex datus cum clauſula appellatione remota an hodie teneatur deferre appellationi ex cauſa probabili, quæ à iure non indulgetur expreſſè, & an hoc cap. ſit correctum per cap. Vt debitus, infr. eodem.*

27 *Intellectus c. Edoceri de reſcript.*

28 *Appellatio ex cauſa probabili non expreſſa in iure non ſuſpendit iuriſdictionem iudicis procedentis appellatione remota quin poſſit ſententiam exequi.*

29 *Fallit in tribus caſibus hic expreſſis.*

31 *Clauſula*, appellatione remota, *effectus octodecim, remiſſivè.*

32 *Clauſula*, appellatione remota, *nihil operatur de conſuetudine ſi apponatur in litteris Executorialibus, quæ expediuntur per Contradictas; ſecus ſi in litteris Commiſſionis.*

1 PASTORALIS. Per clauſulam, *appellatione remota*, omnis appellatio prohibetur, quæ à jure non eſt expreſsè permiſſa. Hoc dicit uſque ad §. Verum. Communis diviſio, Conſultatio, & reſponſio. Secunda ibi, *Reſpondemus.*

2 Nota primò ibi, *inhibetur appellatio in reſcripto*, appellationem tolli non poſſe niſi per reſcriptum Apoſtolicum ſive bullatum, ut cap. *Si*, *ſupra de reſcript.* ſive in corpore juris clauſum, ut in cap. *Ad noſtram*, *ſupra* *eodem.* & in cap. *Licèt*, *de Offic. Ordin.* & in cap. *Paſtoralis*, §. *final. de Offic. deleg. cum ſimil.* de tali enim reſcripto intelligitur hæc littera, ut notant Holt. & Joann. Andr. ambo *in princ.* Inferior autem à Papa non reſcribit appellatione remota, quia non poteſt tollere jus alterius, cap. *Super quæſtionum*, §. 1. *cum ibi notat. de Offic. deleg.* & ita tranſeunt communiter Doctores hic, ut
3 teſtatur Abb. *num.* 4. Unde non ſemel audivi Sanctiſſimum Dominum noſtrum Urbanum VIII. dicentem Congregationes Cardinalium non poſſe dare clauſulam *appellatione remota*, quam nec Signatura Juſtitiæ dare poteſt, ut affirmat Marcheſ. *de Commiſſ. par. 1. cap. 10. in titul. de Commiſſ. cum clauſul.* appellatione remota, *in princ.* & dixit Rota apud Cardin.
4 Seraph. *deciſ. 857. num. 2.* Hanc concluſionem declarat Abb. *hic eod. num.* 4. ut habeat locum in cauſis ad juriſdictionem Eccleſiaſticam pertinentibus, in quibus ſolus Papa removet appellationem, in aliis verò ſolus Imperator. Tu dic in locis, quæ ſunt de temporali juriſdictione Eccleſiæ, ſolum Romanum Pontificem appellationem tollere etiam in cauſis prophanis, & inter Laicos. In terris autem Imperij in cauſis Eccleſiaſticis tantùm, vel mixti fori, aut inter perſonas Eccleſiaſticas, ex his, quæ notat gloſ. in cap. 2. *in ver. Lex civilis*, *verſ. Sed quid dices de arbitr. lib. 6.* & Bart. in l. *Privilegia*, *num.* 2. *Cod. de Sacroſanct. Eccleſ.* Sed in cauſis temporalibus inter Laicos, & in terris Imperio ſubjectis ſolus Imperator dat judices appellatione remota, ut eſt textus in l. 1.
5 §. *final. ff. à quib. appellar. non lic.* Per hoc tamen non excluditur quin idem poſſint alii Reges, & Principes non cognoſcentes Superiorem in temporalibus, quia eſt eadem ratio, ut firmat Bart. in d. §. *fin. num.* 3. Anton. de Butr. in cap. *Venientes*, *numer.* 8. *ſupra de iureiur.* Felin. *in hac rubr. numer.* 2. & in cap. 1. *in princ. de reſcript.* plenè Roland. à Vall. *conſ.* 29. *Quæritur an à ſententia numer.* 13.
6 *& 15. vol. 1.* Prædictis non adverſatur, quod appellatio ſit defenſio, cap. *Cum ſpeciali*, §. *Porrò infr. eodem.* & defenſio ſit de jure naturali. l. *Vt vim*, *ff. de iuſt. & iur.* Clem. *Paſtoralis de re iudic.* jus autem naturale à Principe tolli non poſſit, ut in *Summa 5. diſt. & §. Sed naturalia. Inſtit. de iur. & natur. gent. & civil.* & notant Innoc. & alii in cap. *Quæ in Eccleſiarum*, *ſupra de conſtitut.* Nam, ut reſpondet *hic* Præpoſ. *num.* 7. Quamvis defenſio ipſa tolli non poſſit, tamen modalitas, ſeu forma ſe defendendi bene poteſt tolli, cùm fuerit inducta de jure poſitivo, ut in ſimili notat Bart. in Extravag. *Ad reprimendum, in ver. Sine figura*, & tenet hic Butr. *num.* 4. & in c. 1. *col.* 1. *ſupra de reſcript.*

7 Limitat concluſionem ſuperiùs firmatam gloſſ. 1. in l. *fin. Cod. de ſentent. & interlocut. omn. iudic.* ut procedat tantummodo in appellatione à ſententia diffinitiva; ſecus in appellatione ab interlocutoria, quam removere poſſunt etiam inferiores judices in ſubdelegatione cauſarum: & illam gloſſam ſequitur, & extollit ibi Bartol. *num.* 4. dicens neminem poſſe niſi ſolum Principem committere cauſam appellatione remota à diffiniti-

va, ſed bene ab interlocutoria : & ſubdit de hoc eſſe ibi caſum notabilem. Hanc etiam limitationem dicit eſſe mirabilem Abb. *hic d. num. 4. verſ. Vide ad prædicta*.

Contrarium tenet idem Bartol. *in prææalleg. §. fin. num. 2.* ubi concludit judices nec à diffinitiva, nec ab interlocutoria poſſe appellationem removere. Idem tenent Alber. in dict. l. *fin. in princip. Cod. de ſentent.* Præpoſ. *hic num. 13. verſ. Secundus caſus* : & Dec. *num. 11.* Probatur hæc opinio duplici fundamento. Primum eſt, quod adducit Bartol. nempe quia hoc eſſet tollere jus Superioris, ad quem appellatur, quod non poteſt inferior. argum. l. *penult. ff. de aqua pluv. arcen.* & eſt textus optimus in cap. *Venientes, de iureiur.* Alterum fundamentum eſt, quia cùm judex non poſſit non deferre appellationi legitimæ, ut notat Abb. in cap. *De priore, ſupra eodem.* conſequenter nec poteſt hanc facultatem alteri ſubdelegare, cap. *Nemo poteſt plus iuris, de regul. iur. libr. 6.* Et ita teneas. Non obſtat textus in dicta leg. *fin. Cod. de ſentent.* Quoniam intelligi debet de appellatione frivola, quam judex poteſt removere in ſubdelegatione cauſæ ſecundum Bartol. *in dict. §. fin.* ad objectum Abbatis, quod ſecundùm hunc intellectum illa lex eſſet ſupervacua, quæ tamen videtur edita cum magna ſolemnitate; reſponde ut hic per Dec. *num. 11.* poſt Alber. in d. l. *fin. in princ.*

8 Secundò nota in verſ. *Nos igitur attendentes*, clauſulam utcumque odioſam, & reſtringibilem appoſitam in reſcripto ita eſſe intelligendam, ut aliquid operetur ultra jus com-
9 mune. Clauſula enim, *appellatione remota*, eſt valdè odioſa, quia appellationis remedium nec Diabolo denegandum foret ſi eſſet in judicio, ut dixit Rota *deciſ. 16. num. 3. de dol. & contumac. in nov.* per textum in cap. *Cum inter, ſuprà, de except.* & cap. *Cum ſpeciali, infra eodem* : & tamen quia ſi intelligeretur de appellatione frivola nullius eſſet effectus, cùm talis appellatio jam remota eſſet de jure antiquo, ut notatur in cap. *Ad Romanam*, & cap. *ſequent. 2. quaſt. 6.* idcircò intelligitur, ut locum habeat etiam in appellatione legitima, ut ſic aliquid operetur ultra
10 terminos juris communis, ut hic patet. Fruſtra enim precibus impetratur quod de jure communi competit, ut leg. 1. *Cod. de theſaur. lib. 10.* & leg. 1. §. *Quod beneficium, ff. de municipal.* & notat gloſſ. 1. in cap. 1. *ſupra, de reſcript.* & ita ex hac littera deducit Abb. Antiqu. *numer. 5.* quem ſequuntur communiter
11 Doctores. Unde Baldus *num. 2.* ſimiliter colligit ex textu expreſſionem ejus, quod tacitè ineſt, habere aliquid augere; allegat concordantem leg. 3. *Cod. ſi pend. appellat. mors interven.* & Butr. *num. 3.* notat clauſulam privilegiatam ſonantem contra jus in dubio debere intelligi ut in aliquo detrahat juri, vel addat : ad hoc cap. *Si Papa, de privileg. lib. 6.* leg. *Si quando, Cod. de inoffic. teſtamen.* & dict. leg. 1. *in fin. ff. de municipal.* ſequitur Abbas Siculus *in ſecundo notab.* Quod nota perpetuò pro ſtatutis, ut hic per Bald. *num. 3.*
12 Facit quod notat Dynus *conſil. 32 Quaſtio talis eſt, Ordinamus : in princip. & per totum*, ubi pluribus firmat ſtatutum debere interpretari ut non ſit de caſu indubitabili, & à jure communi deciſo. Idem voluit Federicus de Senis *conſil. 109. Quaſtio, num. 2. verſ. Nec eſt veriſimile* : cùm enim, inquit, lex debeat eſſe utilis, & neceſſaria, cap. *Erit autem lex, 4. diſtinct.* quam utilitatem ſequimur ſi ſolum jus commune contineat? ut quid membranas occupat? Eamdem theoricam poſuit Bartol. in leg. 4. §. *Prætor ait, num. 15. ff. de damn. infec.* ubi dicit ſtatutum debere intelligi ut aliquid addat juri communi, quia aliàs nihil operaretur : & ſequuntur Roman. *conſil. 83. Licèt iure communi, numer. 2. verſ. Nec præmiſſa ſententia.* Alexand. *conſil. 196. Perſpectu, numer. 2. libr. 6.* & alibi paſſim Docto-
13 res. Quinimò ſecundum Abb. *hic numer. 2. verſ. Et adde ad prædicta* : & Præpoſ. *num. 3. verſ. Et ideò infert*, quando diſpoſitio ſtatuti eſſet prorſus inutilis intelligendo verba ut jacent, debent verba impropriari ut aliquid operentur, licèt diſpoſitio ſit odioſa, & pœnalis, ut ſingulariter probat textus in cap. *Si ſententiam, in fine, de ſentent. excomm. lib. 6.* Et idem voluit hic Baldus, dicens de hoc eſſe textum meliorem de jure in l. *Hæredibus, §. fin. ff. ad Trebell.*

14 Tertiò nota ibi, *Etſi non fuiſſet inhibita* : appellationi frivolæ deferendum non eſſe, licet appellatio in reſcripto non ſit remota : & eſt ratio, quia ceſſat cauſa finalis appellationis, quæ fuit ad removendum gravamen, ut cap. *Suggeſtum, ſupra eodem.* Fruſtratoriè autem appellans non cenſetur gravatus, ut hic per Præpoſ. *in 1. notab.* de quo latiùs dicam, *infr. num. 20.*

Quartò nota ex textu per clauſulam *appellatione remota*, prohiberi appellationem probabilem, & ex juſta cauſa interpoſitam, dummodò tamen cauſa hujuſmodi non ſit in jure expreſſa, ut hic eſt caſus ſecundum omnes, qui non reperitur alibi. Sed an hodie hoc ſit correctum per Decretalem *Ut debitus, infra eodem.* plene dicam *inf. in gloſ. 1.*

15 Ultimò nota ibi, *gravamen huiuſmodi per Superiorem poterit emendari.* Quod etiamſi clauſula, *appellatione remota*, tollat appellationem legitimam, quæ à jure non indulgetur expreſsè; tamen ſi juſta ſit cauſa gravaminis, poterit gravatus adire Superiorem etiam per modum appellationis : nam etſi aliqui, præſertim Hoſtienſ. *numer. 1. in fine, verſ. Aut ex cauſa non expreſſa in iure, &* Joann. Andr. *numer. 4. in ver. Emendari*, magis probaverint intellectum ut hoc caſu gravatus adire poſſit Superiorem per viam ſupplicationis, ſeu querelæ. Argum. l. 1. *ff. de offic. Præfec. Prætor.* juncta Authen. *Quæ ſupplicatio, Cod. de precib. Imperat. offeren.* & cap. *Tum ex litteris, cùm ibi notat, ſupra de in integr. reſtitut.* Verior tamen intellectus habet ut id liceat etiam per viam appellationis, ut clare innuit hæc littera dum dicit, ſed ſi appellans fuerit gravatus, poterit gravamen hujuſmodi per Superiorem emendari; & ſic apertè ſupponit eum fore audiendum per viam appellationis : non enim diceretur appellans niſi appellaret, ut inquit Abb. Antiqu. *num 3. in eodem verſ.* Sed ſi appellans, & hanc opinionem dicit magis communem

munem Abb. *num.* 15. *verſ. Sed opinio.* Hunc etiam
intellectum communem eſſe atteſtatur Præpoſ.
numero ſexto.

Quod ſi objicies : Quid ergo operabitur
clauſula , *appellatione remota* , ſi etiam in
caſibus non expreſſis in jure gravatus poteſt
appellare ? Reſpondeo , hæc appellatio non
operabitur reſpectu judicis à quo , ſed reſpe-
ctu judicis ad quem , ut ſic devolvat negocium
ad eum , ſed non ſuſpendat juriſdictionem
primi judicis , ut hic declarant Butrius *num.* 2.
& numer. 5. *verſ. Alius eſt effectus* , & Abbas
numer. 9. & hoc intendunt Abb. Antiqu. *num.* 5.
Hoſtienſ. *numer.* 2. *verſ. Tu dicas expreſſè* , *&*
numer. 4. *in ver. Iniuſte.* Joann. Andr. *eodem*
numer. verſ. Ex hoc ſecundo , dum dicunt judi-
cem à quo non teneri hoc caſu appellationi
deferre , docentes practicam , videlicet ut ju-
dex tradat libellos , ſeu Apoſtolos refutato-
rios , in quibus exprimat ; & ideò non detuli,
quia cauſa non erat expreſſa in jure , & appel-
latio remota fuerat in reſcripto , ut cap. *Cordi.*
§. 1. *infra eodem libr.* 6. Qui intellectus po-
teſt etiam confirmari ex eo quod etiam Con-
cilium Tridentinum in multis caſibus remo-
vet appellationem , puta in cauſa viſitationis,
& correctionis , & ante diffinitivam , ut in
cap. 1. *ſeſſion.* 13. & *cap.* 20. *ſeſſion.* 24. & tamen
Sacra Congregatio ejuſdem Concilii interpres
declaravit in illis caſibus eſſe inhibitam appel-
lationem ad effectum ſuſpenſivum tantùm ,
ſed non devolutivum , ut ſcripſi plenius in
cap. *Super eo* , *il ſecondo* , *numer.* 29. *&* 30. *ſu-*
16 *pra eodem* : & ita ſe habet ſtylus Curiæ , ut
hic atteſtatur Collectar. *numer.* 1. ubi ait Cu-
riam tenere ut clauſula , *appellatione remota* ,
quo ad partes nihil operetur quominus ſemper
ex cauſa juſta poſſit appellari , ſed benè quo-
ad judicem ne teneatur deferre ; & ita remo-
vet appellationem ſuſpenſivam , ſed non de-
17 volutivam. Hinc autem reſultat notabilis ef-
fectus : nam etſi appellatio admiſſibilis ad
utrumque effectum ſuſpendat juriſdictionem
judicis à quo , itaut quidquid ſit per ipſum
poſt interjectam appellationem revocari de-
beat tanquam attentatum , ut cap. *Non ſolum* ,
infra eodem libr. 6. tamen ſecus eſt quando ju-
dex à quo non tenetur appellationi deferre ,
& ſic inhibita eſt appellatio ſuſpenſiva , ſed
non devolutiva : nam tunc gravamina per ip-
ſum illata poſt appellationem non revocabun-
tur per viam attentati , ſed per viam querelæ,
cum illius juriſdictio non ſit ſuſpenſa , ut hic be-
nè per Abb. *dict. num.* 15. *verſ. Et intellige* , & latiùs
dicam *infra, num.* 30.
18 In gloſſa prima QUÆRO , An clauſula,
appellatione remota , hodie aliquid operetur , &
quid.
19 Ad evidentiam præmitto (quod ſpectat
ad rem præſentem) quatuor eſſe ſpecies
appellationis ſecundum Petrum de Sampſon.
& Abb. Antiq. *hic num.* 2. & Joann. Andr. *num.* 5.
Prima eſt manifeſtè fruſtratoria , ſeu frivola,
veluti cùm quis appellat à ſententia ſuper no-
torio crimine , vel de quo in judicio confeſſus
eſt , ut cap. *Romana* , §. *Si autem poſt ſen-*
tentiam , *infra eodem libr.* 6. Secunda eſt la-
tens fruſtratoria , ut cùm appellatur ex cauſa
legitima , ſed non vera , puta ſi quis appellet
quia trahitur ultra duas dietas extra diœceſim ,
quod tamen non eſt verum , ut cap. *Olim* ,
ſupra , *de except.* Tertia eſt latens probabi-
lis , veluti cum appellatur ex cauſa probabili,
& vera , non tamen expreſſa in jure , ut in dict.
cap. *Romana* , §. *Quod ſi objiciatur.* Quarta
eſt manifeſtè probabilis , veluti cum appella-
tur ex cauſa expreſſa in jure , cujus veritas eſt
notoria , ut patet in cap. *Accedens* , *il ſecondo* , *ſupra*
Ut lite non conteſt. & in c. *Cum R. de offic. deleg. cum*
concord. de quibus *infra num.* 23.
20 His præmiſſis ad aperiendam quæſtioni veri-
tatem ante omnia excludam caſus non dubios, &
erit bonus modus ſolvendi ne ſit prolixa diſtin-
ctio, ut docuit Joann. Andr. in cap *Cum ſunt par-*
tium, num. 8. *verſ. Ad aperiendam* , *de regul. iur. libr.* 6.
in Mercurial.

Primum igitur extra dubium eſt , clauſulam ,
appellatione remota , nihil operari reſpectu pri-
mæ ſpeciei appellationis , ſcilicet manifeſtè fru-
ſtratoriæ , quia tali appellationi nec juſtitia de-
fert , nec eſt à judice deferendum , etiamſi ap-
pellatio in reſcripto non ſit inhibita , ut hic patet
apertè in verſ. *Nos igitur attendentes* : & in cap.
Cum appellationibus , *infra eodem* . *lib.* 6. & notatur
in cap. *Ad Romanam* , *il primo* , 2. *quæſt* 6. Atque
ita hæc ſpecies appellationis ſemper inhibetur à
judice , & à jure , ut inquit Abb. Antiq. *eod.*
num. 2.
21 Similiter extra dubium eſt hanc clauſulam ,
appellatione remota , nihil operari reſpectu ap-
pellationis quartæ ſpeciei , quæ ſcilicet à jure
indulgetur expreſsè , ut hic eſt caſus ſecundum
22 Joann. Andr. & omnes *in ſumma.* Unde ta-
lis appellatio ſecundum Abb. Antiq. ſemper
admittitur à judice , & à jure , ad hoc autem ,
ut appellatio dicatur expreſsè à jure indulge-
ri , non requiritur ut jus permittat appellatio-
nem in eo caſu , in quo remota eſt appellatio
in ſcripto juxta terminos , cap. *Ex parte* , &
cap. *Poſtremò* , *ſupra eodem.* & cap. *Ex conque-*
ſtione , *ſupra de reſtit. ſpoliat.* ut putavit gloſſ.
1. *hic* , quæ nimis reſtrinxit diſpoſitionem
hujus Decretalis. Sed ſatis eſt , ut appellatio
ſit expreſsè in jure approbata , licèt jura non
loquantur in caſu appellationis in reſcripto in-
hibitæ , ſecundum Hoſt. *numer.* 3. *in verſ. Tu di-*
cas expreſſè , cum quo tranſeunt communiter
23 Doctores , ut teſtatur Abb. *num.* 14. Exempla
patent in cap. *Significante* , in cap. *Rodulphus*
& cap. *Significavit* , *ſupra de reſcr.* in cap. *Ex-*
hibita , *de iudic.* in cap. *Dilecti* , cap. *Dilecta* ,
& cap. *Significaverunt de except.* & in cap. *Si-*
gnificavit , *ſupra eodem.* In his ergo, & conſimi-
libus caſibus in quibus jura expreſsè indul-
gent appellationem , nihil operabitur clauſula ,
24 *appellatione remota.* Et eſt ratio ſecundum Abb.
numer. 14. quia ex quo jura permittunt expreſ-
sè appellare , gravamen cenſetur notorium ;
ac proinde nihil debet operari remotio appel-
lationis , arg. cap. *Secundò requiris* , *ſupra eodem* ,
& eſt textus ſingularis in dict. cap. *Ex conqueſtione*
de reſtit. ſpoliat. ubi gloſ. *penult.* ex eo textu col-
ligit remotionem appellationis in litteris non
impedire appellationem , ubi manifeſtè quis gra-
vatur , quam gloſſam ſequuta eſt Rota apud Pu-
teum *deciſ.* 414. *libr.* 3.

25 Rurſus extra dubium eſt appellationem ſecunda ſpeciei, ſcilicet latentis fruſtratoriæ, etiamſi in reſcripto non ſit remora appellatio, non eſſe admittendam ubi conſtat de falſitate cauſæ. Ratio eſt, quia tunc deſinit eſſe latens ſruſtratòria, & rranſit in primam ſpeciem maniſeſtè ſruſtratoriæ, quæ ſemper rejicitur, ut dictum eſt ſupra in prima ſpecie *numer.* 20. Oporret enim cauſam in appellatione exprimendam nedum eſſe probabilem, ſed etiam veram, ut cap. *Interpoſita: ſupra eod.* & dixi in cap. *Super eo, il ſecondo num.* 24. *ſupra eodem.* Sed anrequam conſtet de ſalſitate cauſæ, quamvis hujuſmodi appellatio non admittatur à jure, à quo nulla ſalſitas approbatur; tamen admittitur à judice, ſecundum Abb. Antiq. Atque ita hæc appellatio latens fruſtratoria, quamdiu non apparet falſitas reſpectu judicis regulatur perinde ac ſi eſſet latens probabilis. Unde in ſolutione quæſtionis omiſſa appellatione latenter frivola, agemus tantùm de rertia ſpecie latenrer pr0babili, ſub qua reſpectu judicis includitur latenter ſrivola. Qua ratione, & Innocentius *hic numer.* 1. poſuir tres tantùm ſpecies appellationis, videlicet frivolam, cui nunquam eſt deferendum; & expreſsè conceſſam à jure, cui ſemper eſt deferendum; & mediam; ut cùm quis gravatur in caſu, in quo appellario non eſt à jure expreſsè conceſſa, veluti ſi dentur dilariones, vel nimis breves, vel non tot, quot ſufficiant.

Demum extra dubium eſt non obſtante clauſula, *appellatione remota*, appellationem probabilem, qoæ à jure non indulgetur expreſsè, admittendam eſſe ad effectum devolutivum, quia talis clauſula appellationem devolutivam non tollit, ut dixi ſupra *in ult. notab. num.* 15.

26 Quibus ità conſtitutis, dubium ad hoc reſtringitur, videlicet an judex datus cum clauſula, *appellatione remota*, tenearur deſerre appellarioni probabili, & ex juſta cauſa inrerpoſitæ, quæ tamen à jure non indulgetur expreſsè.

Gloſſatores hic, & in cap. *Vt debitus*, *inf. eodem.* & alibi ubicumque attingunt hunc articulum, communirer in ea ſunr opinione, ut hodie clauſula, *appellatione remota*, nullius ſit effectus. Et quidem reſpectu appellationis maniſeſtè ſrivolæ, & reſpectu appellationis, quæ expreſsè indulgerur à jure, hoc eſt clarum. Quo verò ad appellarionem probabilem moventur, quia prædicta clauſula non tollit appellationes in jure expreſſas, ut hic decidirur Sed hodie in jure expreſſum elt, ut liceat appellare ex quacumque cauſa probabili, ut in dict. cap. *Vt debitus, infra eodem.* Ergo hujuſmodi clauſula non tollit appellationem ex quacumque cauſa probabili interpoſitam. Arque ita in effectu gloſſæ ſentiunt hanc Decretalem eſſe correctam per illud cap. *Vt debitus*, & conſenſit Innocen. *hic numer.* 1. *verſ. Sed hodie remota eſt hæc Decretalis*, & in dict. cap. *Vt debitus* dicens hoc eſſe renendum, licèt alii aliter ſomniaverint. Et pro hac opinione videtur textus in cap. *Edoceri, ſupra de reſcript.* ubi quamvis inhibita ſit appellatio, tamen potelt ex rationabili cauſa appellari.

Sed his noo obſtanribus in oppoſitum eſt magis communis opinio, quam tenent hic Abb. Antiqu. *numer.* 3. *&* 4. Hoſt. *numer.* 8. *verſ. Sed ſi bene advertas*, Joann. Andr. *numer.* 13. Collectar. *in princip.* Bellam. *numer.* 3. *in* 2. *&* 3. *quæſt.* Butr. *numer.* 5. *&* 7. & communiter Doctores ſequentes, ut teſtatur Abb. Sicul, *numer.* 8. & ſequitur Philipp. Franch. *col.* 3. *verſ. Sit ergo concluſio*, dicens ita reſidere communiter omnes Doctores hic, ur in dict. cap. *Vt debitus.* Hæc igirur ſit concluſio, ut judex procedens cum clauſula, *appellatione remota*, non teneatur deferre appellationi ex cauſa probabili interpoſitæ, quæ in jure expreſsè oon approbatur, & hoc cap. non ſit correctum per Decret. *Vt debitus*, quod evidenter probatur triplici conſideratiooe. Prima conſideratio eſt, quia textus in cap. *Inquiſitioni*, *infra eodem*, qui emanavir poſt Decreralem, *Vt debitus*, decidit clauſulam, *appellatione remota*, in medio litterarum appoſitam reſerri ad præcedeotia, quibus annectitur, non autem ad ſequentia. Quod utique ille textus non feciſſet, ſi hujuſmodi clauſula poſt cap. *Vt debitus*, nihil operaretur. Secunda conſideratio eſt, quod illud cap. *Vt debitus*, non loquitur de appellatione interponenda à ſententia diſſinitiva, ſed ab ioterloquutoria tantùm. Hoc autem cap. loquitur indeſinitè; & ſic de appellatione tam à diffinitiva, quàm ab inrerloquutoria. Ergo non eſt veriſimile, ut illa Decreralis voluerit hanc corrigere indiſtinctè. Terria, & validior conſideratio eſt, quia prædictum cap. *Vt debitus.* non loquitur in judice dato cum clauſula *appellatione remota*, hic verò deciditur caſus, in quo ſpecialiter remota eſt appellatio in reſcripto. Ergò (ut verbis Hoſt. utar) quæ neceſſitas, quæ æqualitas, quæ utilitas (quæ juſtitia, quæ ratio, imò potius, quæ inſania eſt, ut quæſtionem ſpecialem tam ſerioſè, tam rationabiliter cum diſtinctione hic ſolutam per illam generalem Conſtiturionem cogar dicere abrogatam? Nec eſt hæc ſana doctrina, ſecundum quam ſpeciei per genus derrahitur; imò potius edocemur io omni parte juris generi per ſpeciem derogari, l. *In toto*, *ff. de reg. iur.* & notatur in cap. 1. *ad fin. ſupra de reſcript.* & in cap. *Studuiſti*, §. 1. *in princ. de Off. legat.*) Ira Hoſt. Cujus verba tranſcripſerunr Joan. Andr. *num.* 13. Bellam. *in tertia quæſt.* & alii prætitati.

27 Non obſtat textus in d. cap. *Edoceri*, *de reſcript.* quia dum decidit à ſententia judicis procedentis appellatione remota poſſe appellari ex rationabili cauſa, intelligi debet ideſt in jure expreſſa, ur ſic illa Decretalis declarerur per iſtam, ut l. *non eſt novum*, cum l. *ſeq. ff. de legib.* ſecundum Hoſt. *hic numer.* 2. *in ver. Expreſſè*, & Joann. Andr. *eodem num. & ver.*

Ex his habes primum effectum hujus clauſulæ, *appellatione remota*, quia tollit omnem appellationem, quæ expreſsè non reperitur à jure conceſſa, ut fusè oſtenſum eſt ſupra.

28 Secundus effectus eſt, quia jodex à quo non tenetur hujuſmodi appellationi deſerre, ut ſimiliter patet ex dictis, unde & poterit ſententiam ſuam executioni demandare, ut colligitur ex cap. *Paſtoralis*, §. *Præterea*, *de Offic. deleg.* & hic notat Abb. *numer.* 9. cum enim appellatio

pellatio aliàs ſuſpendat juriſdictionem judicis à
29 quo, hunc effectum tollit clauſula, quia juriſdictio non ſuſpenditur niſi judex à quo deferat appellationi, vel niſi fuerit inhibitus à judice ad quem, ut cap. *Roman. de appell. lib. 6.* vel niſi Superior deliberet de appellatione admittenda, tunc enim primi judicis juriſdictio ſuſpenditur ab eo tempore, quo ex certa ſcientia appellationem admittit, ut d. §. *Præterea*, & notat Butr. *hic num. 5. verſ. Primò etiam appellatio.*

Tertius effectus, qui ex præcedenti conſequitur eſt, quòd judex non deferens appellationi quantumcunque probabili non incidit in pœnam cap. *Decreto 2. quæſt. 6.* ex quo appellatio à jure non indulgetur expreſsè; hoc enim facit juris authoritate; unde Principis majeſtatem non contemnit, nec peccat, c. *Qui peccat, 23. qu. 4.* & l. *Gracchus Cod. ad leg. Iul. de adulter.* ſecundum Hoſt. *hic num. 9.* Butr. *num. 5. verſ. Ex hoc ſecundo*, & Abb. *num. 10.*

30 Quartus effectus eſt, quia cum innovata poſt appellationem interpoſitam ante omnia revocari debeant per judicem appellationis tamquam attentata, ut cap. *Non ſolum infra eodem libr. 6.* Hoc operabitur clauſula *appellatione remota*, ut non revocentur per viam attentati, vel nullitatis, & ita tenent omnes teſte Franch. *hic col. 3.* & Put. *deciſ. 328. in princ. lib. 2.* Quoniam cum juriſdictio judicis à quo non ſit ſuſpenſa, proceſſus non eſt irritus niſi in caſibus, quos poſui ſupra proximè in ſecundo effectu. Per Superiorem tamen poterit revocari per viam querelæ, ut concludunt Hoſt. *num. 9. verſ. Quartò quod ſi pendente* Joann. Andr. *num. 4. in ver. Emendari*, Butr. *num. 5. verſ. Tertius effectus.* Abb. *num. 11.* & plerique alij.

31 Hi ſunt præcipui effectus clauſulæ *appellatione remota.* Sed in univerſum Philip. Franc. *hic col. 3. circa med. verſ. Operatur ergo primò*, proſequitur ſeptemdecim effectus, quos prædicta clauſula operatur, & octodecim Præpoſ. *num. 32. verſ. Succedit tertia quæſtio principalis.*

32 Adverte tamen ad id, quod idem Præpoſ. dixit *numer. 22.* videlicet de conſuetudine clauſulam, *appellatione remota*, nihil operari, allegando Hoſt. *in Summ. de Offic. deleg §. Quod ſit eius Officium verſ. Quod autem hæc clauſula*, Specul. *eod. tit. §. In quibus, verſ. Ego dico*, Lap. *alleg. 128.* Angel. in l. *fin. Cod. de ſenten. & interlocutor. omn. iudic.* & Butr. *hic circa fin.* Adverte, inquam, ne decipiaris, quia hoc intelligi debet quando hujuſmodi clauſula apponitur in litteris executorialibus, quæ expediuntur per contradictas, ex quo dantur ſine aliqua cognitione cauſæ, & paſſim in omnibus clauſula apponitur: & hoc caſu tenenda eſt opinio Hoſt. *ubi ſupra*: nam, ut ait Bald. *hic in 1. oppoſ.* [cùm hodie dicta clauſula apponatur potius de ſtylo generali (intellige in litteris executorialibus) quam de miniſterio ſpeciali, ſonat potius in quamdam monitionem, videlicet, ut non deferatur appellationi fruſtratoriæ, quam quod in aliquo deroget, & juri communi] Hæc Bald. Secùs verò ſi dicta clauſula apponatur in reſcripto commiſſionis, quia cum Princeps vel Signatura talem clauſulam non apponat niſi cum cauſæ cognitione; tunc benè operatur effectus ſuos. Ita ſingulariter declarat Rota apud Put. *deciſ. 328. incip. In una Hiſpalen. lib. 2.* De quo dic latiùs ut ſcripſi in cap. *Studuiſti, in 1. quæſt. num. 40. ſupra de Offic. leg.*

DE APPELLATIONIBVS.

Cap. Cum cauſam.

SVMMARIVM.

1 ADvocati confeſſionem eadem die revocatam, ſi iudex velit habere pro lite conteſtata, vel proceſſum ſubdelegati ratificet, ab eo licitè appellatur.

2 Delegatus ab alio quàm à Principe non poteſt cauſam alteri delegare.

3 Delegatus ab inferiore à Principe ad univerſitatem cauſarum poteſt unam cauſam ſubdelegare.

4 Delegatus ad univerſitatem cauſarum Ordinario æquiparatur, & num. 15.

5 Et idem poteſt quod Ordinarius.

Et ab eius ſententia non appellatur ad Delegantem, ſed ad Superiorem ipſius Delegantis num. 7.

6 Ordinarius dicitur cui cauſarum univerſitas eſt commiſſa.

8 Auditor Nuncij an poſſit cognoſcere cauſas ad Nuncij forum pertinentes, quamvis non habeat requiſita c. Statutum, de reſcriptis lib. 6. & Concil. Tridentin. cap. 10. ſeſſ. 24. & num. ſeqq. uſque in fin.

9 Auditores Nunciorum non poſſunt cognoſcere cauſas appellationum à ſententia Epiſcopi, vel eius Vicarij in criminalibus lata.

10 Et ſententia ab eis lata in cauſis appellationum huiuſmodi non ſuſtinentur ex communi errore.

11 Auditores Legatorum an habeant iuriſdictionem ordinariam, vel delegatam. & num. ſeqq.

12 Legati æquiparantur Proconſulibus Provinciarum.

Legati Proconſulis delegatam habent non ordinariam iuriſdictionem ibidem.

13 Auditores Legatorum an cenſeantur Ordinarij, licèt cauſas cognoſcant ex delegatione ſpeciali.

14 Ordinarius ex ſpeciali commiſſione non efficitur Delegatus.

1 CUM CAUSAM. Si judex confeſſionem Advocati eadem die revocatam pro lite conteſtata velit habere, vel proceſſum à Subdelegato factum ratificet, ab eo licitè appellatur. Hoc dicit ſecundum Joan. Andr. & omnes.

2 In Gloſſa in verb. Delegatus, circa finem, verſ. Et quod dicitur nota bene hanc gloſſam, quia etſi Delegatus ab alio quàm à Principe non poſſit cauſam alteri delegare, ut dicitur hic in textu circa finem: tamen ut di-
3 cit gloſſ. hoc intelligitur de eo, qui eſt Delegatus ab inferiori à Principe ad unam cauſam tantùm: ſecus verò ſi ei eſſet delegata univerſitas cauſarum, quia tunc bene poſſet unam cauſam alteri ſubdelegare, leg. *Cum Prætor*, §. 1. *ff. De iudic.* leg. *Legatus*, ſecundum unam lecturam, de qua ibi in gloſ. *unic. ff. de off. Proconſul. & Legat.* & voluit Bartol. in *leg. More, num. 11. ff de iuriſdict. omn. iudic.*

 dicitus

dicens id communiter teneri, & pondera ra-
4 tionem in gloſſ. noſtra expreſſam, quia talis
Delegatus ad univerſitatem cauſarum quaſi
Ordinarius videtur: & cum gloſſ. concordant
hic Hoſtienſ. *numer.* 3. Joann. Andr. *numer.* 6.
Butr. *numer.* 11. *verſ. Hac vera dicit*: & Reli-
qui omnes; & ſic non eſt verè, & propriè Or-
dinarius, ſed Ordinario ſimilis, ut per Jaſon.
in dict. l. *More*, *numer.* 19. *circa medium*, *verſ.
Et ideo reſpondendo*, & tenet umbram Ordina-
rii, ut inquit Butr. *ubi ſupra*: & Ordinarium,
& Delegatum ad univerſitatem cauſarum æqui-
parat gloſſ. 1. in l. *fin. Cod. de iudic.* Bart. *in*
dict. l. *More*, *numer.* 5. *verſ. Venio ad fin.
ff. de iuriſdict. omn. iudic.* & ibi etiam Jaſon.
dicto numer. 19. Alexand. *conſil.* 12. *Viſo pro-
ceſſu*, *numer.* 4. *libr.* 6. Felin. alios cumulans
5 in cap. *Qualiter, & quando, il primo, numer.* 10.
de accuſat. Bald. in l. *Si ut proponit, la prima,
numer.* 10. *Cod. quomod. & quand. ind.* ubi ait
Delegatum ad univerſitatem cauſarum, cùm
6 remaneat in eſſentia juriſdictionis univerſalis,
idem poſſe quod Ordinarius. Quinimo gloſſ.
appellat eum Ordinarium in cap. *Statutum*,
§. *Inſuper, in verb. Moderatas, de reſcript. lib.* 6.
prout illam gloſſ. ad hoc ponderat Jaſ. loco
citato. Item Speculat. *in titul. de offic. Ordinar.
numer.* 2. ait Ordinarium dici cui univerſitas
cauſarum eſt commiſſa: & idem dixit Petr. de
Ancharan. in cap. *Licet undique, col.* 2. *ad finem,*
7 *verſ. Nec mirum, de offic. Delegat.* Quo fit ut
à ſententia Delegati ad univerſitatem cauſarum
non appelletur ad Delegantem, quaſi idem
ſit tribunal, ſed ad Superiorem ipſius Dele-
gantis, ut leg. 1. *in finem ff. Qui & à quib. ap-
pellat.* & argum. cap. 2. *de conſuetud. libr.* 6. & leg.
final. Cod. de offic. Vicar. & notat Jaſon in dict. l.
More, numer. 19. *circa med. verſ. Et ideo reſpondendo,
ff. de iuriſd. omn. iudic.*

8 Hinc ſumpta occaſione QUÆRO, An Au-
ditor Nuncii Sedis Apoſtolicæ poſſit cognoſcere
cauſas ad Nuncii forum pertinentes, quamvis
non habeat qualitates requiſitas in cap. *Statutum,
de reſcriptis libr.* 6. nec ſit deputatus in Synodo
diœceſana juxta Decretum Concilii Tridentini
cap. 10. *ſeſſ.* 25.

Si quæratur de cauſis appellationum à ſenten-
tia Epiſcopi. vel ejus Vicarii in criminalibus lata,
9 jam Sacra Congregatio declaravit Auditorem
Nuncij non poſſe eas cognoſcere, obſtareque
cap. 2. *ſeſſ.* 13. Ac poſtea adjecit ſententias Audi-
10 toris in cauſis hujuſmodi appellationum latas ex
communi errore non ſuſtineri: & hæ declaratio-
nes auditis partibus editæ miſſæ fuerunt ad Nun-
cium Florentiæ.

Quoad alias cauſas appellationum non
comprehenſas in dicto cap. 2. remanet du-
bium, an Auditor Nuncij eas poſſit co-
gnoſcere, quamvis nec ſit in dignitate eccle-
ſiaſtica conſtitutus, nec in Synodo Diœceſa-
na deputatus juxta dictum cap. *Statutum*, &
Decretum Concilii *dict. cap.* 10. In qua diffi-
cultate Corneus *in conſil.* 48. *Repetito Divino
Numine*, latiſſimè diſcuſſa in 2. *dubio*, *numer.* 3.
11 *volum.* 1. apertè ſentit Auditores Legatorum et-
iam de latere non habere ordinariam juriſdictio-
nem, ſed tantùm delegatam, redditque opti-
mas rationes, inter quas ea eſt præcipua, quod
12 Legati æquiparantur Proconſulibus Provincia-
13 rum, cap. 2. *de offic. Legat. libr.* 6. Legati au-
tem Proconſulis delegatam habent, non ordi-
nariam juriſdictionem, leg. *Legati Proconſulis,
ff. de offic. Proconſul.* Quæ opinio ſi vera ſit inde
ſequitur, ut ipſi Auditori cauſæ committi non
poſſint, niſi concurrant in eo qualitates d. c.
Statutum, & decreti d. *cap.* 10.

Verum quia hæc opinio totum fere orbem
commoveret ob innumeras propemodum
ſententias latas, & quæ paſſim feruntur ab
Auditoribus Nunciorum non habentibus has
qualitates, videtur potius adhærendum ſen-
tentiæ, ut Auditores Nunciorum ſint Ordi-
narii, & ſic neque comprehendantur in cap.
Statutum, neque in Decreto Concilii. Ad
quod probandum adducitur Bald. in l. *final.
numer.* 4. *Cod. ubi Senat. vel claris*, qui tamen
id magis præſupponit, quam diſcutit; non
enim ibi quærit an ſint Ordinarii, ſed præſup-
ponens duos Auditores Cardinalis Sabinenſis
eſſe Ordinarios, quærit an ex eo, quod non
cognoſcebant cauſas niſi ex delegatione ſpe-
ciali, cenſerentur delegati, & putat non cenſe-
ri Delegatos, ſed Ordinarios, quia illa eſt po-
tius diſtractio cauſarum, ac petitio curæ, quam
vera delegatio. Quæ doctrina vera quidem eſt
poſito quod ſint Ordinarii: Nam ex illa ſpeciali
commiſſione non efficiuntur delegati. Quod
ſcripſerunt Pavin. *in tract. de Offic. & pote-
ſtat.* cap. *Sed. vacant. in* 2. *quæſt. primæ partis
princip. numer.* 4. Vant. *in tractat. de nullit. tit.
Coram quo*, *numer.* 14. Verum Bald. ut dictum
eſt, ibi non diſputat an ſint Ordinarii, vel De-
legati ſed tantum ſupponit eſſe Ordinarios, ſen-
tiens ex ſpeciali commiſſione non effici ex Ordi-
nariis Delegatos, ſed remanere Ordinarios, ut
priùs erant. Quod potuit contingere, quia for-
te à Principe eſſent conſtituti Ordinarii, & de-
putati Auditores Nuncii, ſed quia hoc eſt divi-
nare, ideo Bald. pro hac ſententia ſimpliciter
referunt Jaſon. in l. *ex hoc iure*, *ff. de iuſt. & iur.
numer.* 8. *in quarta limitation.* Felin. in cap. *Sunt,
& alij*, vel in cap. *Nonnulli*, §. *ſunt & alij num.*
49. *verſ. Pro iſta opinione de reſcript.* Joann. Bapt.
Ferrett. *conſ.* 204. *numer.* 10. 20. *& ſequen.* & Pa-
vin. *dicto loco num.* 3. *in fin.* Hæc itaque opi-
nio videtur eſſe communior, & certè tutior
eſt, quàm uſus, & praxis quotidiana compro-
bavit; licèt opinio Cornei in puncto juris for-
te videri poſſit verior, & ſolidioribus nixa ratio-
nibus, ex qua opinione communi ſequitur re-
ſolutio ad dubium: Nam cum Auditores Nun-
ciorum ex prædicta opinione ſint Ordinarii, in
eis non poteſt habere locum cap. *Statutum*, nec
tex. Concilii loquens de iis, quibus dele-
gandæ ſunt cauſæ; quamvis enim Nuncius ei
ſpecialiter cauſas committat, ex Ordinariis
non effici propterea delegatos ſentiunt Docto-
res citati à Vant. & Joann. Franc. Pavin. *in locis
ſupra allegatis.*

14 Præterea etiamſi hujuſmodi Auditores eſ-
ſent delegati, non tamen videntur in eis ha-
bere locum cap. *Statutum*, & Decretum Con-
cilii loquentis de cauſis delegandis: nam De-
legatus ad univerſitatem cauſarum æquipara-
tur ordinario, & tenet gloſ. *penult. hic*, & fu-
sè oſtenſum eſt ſupra *numer.* 4. Concilium verò
jure

jure voluit, ut tam Sedis Apoſtolicæ Nuncij, quàm Legati cauſas in partibus committendas perſonis deſignatis in Synodo committerent, ne ex ignorantia perſonarum eudes, & ignari ad cauſas cognoſcendas delegarentur. Quæ ratio non procedit in Auditore Nuncij, qui ab ipſo ad cauſarum univerſitatem deligitur.

Ad hæc ita Concilium videtur eſſe intelligendum ex conſuetudine ita obſervata, quæ eſt optima Concilij interpres, l. *ſi de interpretatione ff. de legib.* cap. *Cum dilectus de Conſuetudin.* Nam ſemper Auditores etiam non deſignati in Synodo, & non præditi qualitatibus requiſitis in cap. *Statutum*, cauſas cognoverunt, & deciderunt. Quæ omnia in dubium revocarentur, ſi exceptio nullitatis ex hoc capite eſſet admittenda. Validæ igitur, niſi aliud obſtet, eſſe videntur hujuſmodi ſententiæ ab Auditoribus Nunciorum latæ, ſed ad tollendam omnem difficultatem expedire videtur, ut Sanctitas ſua, ſi ita ei viſum fuerit, per Breve eidem Nuncio directum declaret licuiſſe Auditori prædicto à Nuncio electo, & deputato hujuſmodi cauſas cognoſcere, quamvis non haberet qualitates requiſitas in cap. *Statutum.* Nec eſſet in Synodo Diœceſana deputatus. Atque ex hoc capite ſententias ab eo latas, ac ab eo, aliiſve Auditoribus de cætero ferendas minimè impugnari, aut nulla dici poſſe, vel debere.

DE CONFIRMATIONE

Vtili, vel inutili.

Cap. Si quis.

S V M M A R I V M.

1 *De re ſcienter confirmata per Papam iudex inferior non cognoſcit, niſi tempore confirmationis res eſſet litigioſa, vel confirmatio aliàs ſubreptitia.*

2 *Confirmatio rei litigioſæ etiam ex certa ſcientia, non facta mentione litis, eſt ipſo iure nulla, nec impedit iudicem in cauſa procedere.*

Declaratur num. 17.

3 *Impetratio ſubſcriptitia privilegij, vel beneficij, non valet.*

4 *Iudex poteſt in cauſa procedere non obſtante privilegio poſt motam litem impetrato, ſi in eo litis mentio facta non fuerit. Aliàs ſecus, & num. 17.*

5 *Poſſidere quis non dicitur rem pacificè, ſi ſuper ea quæſtio ſibi moveatur.*

6 *Litigioſa res eſt, de cuius dominio cauſa movetur inter petitorem, & poſſeſſorem iudiciaria conventione.*

7 *Idem ſi cauſa moveatur de quaſi dominio directo, vel utili.*

8 *Litigioſi vitium non naſcitur ſuper bonis, ſi actio perſonalis fuerit intentata.*

9 *Litigioſi vitium non inducitur ſuper proprietate, ſi lis moveatur ſuper poſſeſſione.*

10 *Poſſeſſio tamen efficitur litigioſa.*

11 *Confirmatio ex certa ſcientia quando dicatur, & num. 28. & 29.*

12 *Confirmatio in qua inſcritur tenor rei confirmatæ, dicitur in forma ſpecifica.*

13 *Confirmatio, in qua exprimitur ſubſtantia rei, probat abſque eo, quod doceatur de confirmato.*

14 *Confirmatio ex certa ſcientia ligat manus iudicis, quominus poſſit cognoſcere de quæſtione exorta ſuper re confirmata.*

15 *Niſi conſtat notoriè confirmationem eſſe ſubreptitiam, & num. 17.*

16 *Iudex inferior non cognoſcit de quæſtione, an confirmatio Apoſtolica ſit valida, necne.*

Et quid poſt Conc. Trid. num. 26.

18 *Confirmatio in forma communi, quæ ſit.*

19 *Parum, aut nihil operatur.*

20 *Non impedit iudicem cognoſcere de re confirmata.*

Ad quid impetretur, num. 22.

Dat cauſam, & titulum legitimum præſcribendi num. 23.

21 *Confirmatio ſine cauſæ cognitione an ſit vera, vel falſa, ſolus Papa cognoſcit. & num. 26.*

24 *Concordiæ à Sede Apoſtolica confirmata non ſunt ſublata à Conc. Trident. c. 6. ſeſſ. 25 & num. 34.*

25 *An hoc procedat tantùm in confirmationibus ex certa ſcientia, an verò etiam in confirmationibus in forma communi. & num. ſeqq. uſque in fin.*

26 *Confirmationum Apoſtolicarum Concilium Trident. non meminit, niſi in cap. 14. ſeſſ. 24.*

27 *Confirmatio in forma communi, & ex certa ſcientia in quibus differant.*

28 *Confirmatio an ſit ex certa ſcientia, ſi fiat cum clauſula,* ſicut juſtè poſſides.

29 *Et quid ſi cum clauſula,* ex certa ſcientia.

30 *Confirmatio ut ſuos producat effectus, duo requiruntur, id eſt ut fiat ex certa ſcientia, & cum cauſæ cognitione vocatis partibus.*

31 *Iuramentum eſt fortius vinculum, quàm confirmatio in forma communi, & firmat actum invalidum.*

32 *Concordia, ut ſint reales, & obligent ſucceſſores, debent eſſe confirmata ex certa ſcientia: aliàs ſunt perſonales.*

33 *Per Confirmationem in forma communi Papa non cenſetur præiudicare Ordinarijs.*

35 *Confirmationis appellatione in dubio venit illa, quæ ſit ex certa ſcientia.*

37 *Concordia à Sede Apoſtolica confirmata in forma communi intelligitur derogatum à Concilio Tridentino etiamſi cum ea concurrat immemorabilis conſuetudo.*

38 *Conſuetudines à Sede Apoſtolica confirmatas an Concilium Tridentinum ſuſtulerit.*

SI QUIS. De re ſcienter confirmata per Papam judex inferior non cognoſcit, niſi tempore confirmationis res eſſet litigioſa, vel confirmatio alias ſubreptitia. Hoc dicit cum cap. ſeq. & ſunt duo dicta, ſecundum ibi, *Sed ſi.*

Nota primò ex prima parte textus, confirmationem à Sede Apoſtolica impetratam lite pendente, nullam eſſe ipſo jure, adeo ut ea non obſtante poſſit judex cauſam cognoſcere, ac diffinire perinde, ac ſi confirmatio non emanaſſet, ut hic notant Abb. & Decius ambo *in primo notab.* Quod verum eſt etiam ſi confirmatio emanaverit à Papa ex certa ſcientia, & cum cauſæ cognitione; de hac enim

enim intelligunt hunc textum Abb. Antiqu.
Joann. Andr. Bald. Bellam. Cardin. Anchar.
Abb. & Joann. de Anan. omnes *in princip.* &
benè, quicquid dicat Decius *hic in 3. not.* nam
cùm textus dicat judicem poſſe cognoſcere, ſi
confirmatio ſit rei litigioſæ, & non poſſe co-
gnoſcere, ſi ſit rei pacificè poſſeſſæ: utique
neceſſariò ſupponit, utroque caſu confirmatio-
nem emanaſſe ex certa ſcientia; alias enim ſi
ſub communi forma, ſive res eſſet litigioſa,
ſive non, indiſtinctè poſſet judex in cauſa
procedere, ut tangetur in gloſ. *ult. num.* 14. &
hoc eſt ex mente Innoc. dicentis hunc intelle-
ctum eſſe planiorem, *num. 1. verſ. Planior eſt
intellectus*, Prædicta tamen procedunt dum-
modo in litteris confirmationis non ſit facta
mentio litis pendentiæ; tunc enim confirma-
tio reſpectu illius rei, ſuper qua lis vertitur,
eſt ſubreptitia, & ipſo jure nulla, cap. *Ad no-
ſtram*, ibi *denunciętus irritas, & inanes*, &
cap. *Porrecta*, ibi, *Denunciętes non valere*
3 intra eodem. Et eſt communis regula non ſo-
lum in confirmationibus, ſed etiam in privile-
giis, beneficiis, ut impetratio ſubreptitia non
valeat, ut notat Calderin. *in conſ. 1. de feud.*
Dec. *hic num. 3.* & ſcripſi plenè in cap. *Ad au-
dientiam il ſecondo* poſt Abb. & Felin. *ſupra de*
4 *reſcript.* Et tenet hic Innocen. *num. 1. verſ. Imo
quod plus eſt*, dicens, judicem poſſe procedere
non obſtante privilegio poſt motam litem impe-
trato, in quo litis mentio facta non fuerit, per
cap. *Cauſam, il ſecondo ſupra de teſtam.* ſecus ve-
rò ſi in confirmatione, vel privilegio diceretur,
non obſtante quod res ſit litigioſa; quia tunc illa
cauſa eriperetur à juriſdictione judicis inferio-
ris, ut cap. *fin.* ibi, *de dicta quæſtione facta men-
tio non fuiſſet, ſupra. Ut lite pendent*, ſecundum
Innocen. *hic num. 1.* cui ſubſcribunt Hoſt. *eodem
num. verſ Sed ſecundum Dominum noſtrum*, Joann.
Andr. *numer. 5.* Butr. Imol. Abb. & Dec. omnes
in primo not..

5 Secundò nota ibi, *ſed ſi rem tunc pacificè poſſi-
debat*, quem non dici pacificè rem poſſidere, ſi
ſuper ea quæſtio ſibi moveatur, ut hic notant
Butr. & Imol. ambo in *ult. notab.* Abb. *num. 3.*
& Decius *num. 19.* Cardinal. in Clem. *Gratiæ, in
13. quæſt. de reſcript.* Archid. Jo. Andr. & Gemin.
in cap. *Commiſſa, de elect. lib. 6.*

6 Adverte tamen, quia per hoc res ipſa non
efficitur litigioſa, niſi quæſtio, ſeu lis movea-
tur inter petitorem, & poſſeſſorem judicia-
ria conventione dicit text. in auth. *Litigio-
ſa, Cod. de litigioſ.* & ibi notant Jacob.
Butricar. Bald. & Salycet. omnes *in Summa-
rio*, Oldrad. Cyn. uterque *num. 1.* Petr. de
Bellapert. *verſ. Dicit enim*, Hoſt. in cap. *Ec-*
7 *cleſia S. Mariæ num. 2. ſupra ut lit. pendent.*
Et idem dicendum ſi lis moveatur ſuper quaſi
dominio directo, vel utili, puta per Publicia-
nam in rem actionem, vel aliquam utilem rei
vendicationem, ut notat gloſ. in d. auth. *Liti-
gioſa, in ver. Dominio*, Odofred. Bellapert.
& Hoſt. *locis citatis.* Secus vero ſi actio per-
8 ſonalis fuerit intentata, quia ex hoc ſuper bo-
nis vitium litigioſi non naſcitur, ut eſt textus
in l. *Quamquam*, §. *Julianus*, *ff. de aqua pluv.
arc.* & voluit Rota *deciſ. 173. numer. 6. par. 7.*
9 *Recent.* Item ſecus ſi quæſtio moveatur ſuper
poſſeſſione, quia per hoc vitium litigioſi non
inducitur ſuper proprietate, & ita intelligas
gloſſam primam, hic ſecundum Abb. *numer. 5.*
Alberic. in d. auth. *litigioſa num. 1.* Caſſador.
deciſ. 6. num. 2. de reſcript. Sarnen. *regul. de Tri-*
10 *ennal. quæſt. 53. num. 8.* Sed tamen poſſeſſio ipſa,
ſuper qua movetur contraverſia, efficitur litigio-
ſa, & ita procedit hoc cap. ut declarat Abb. d.
num. 5. verſ. Secundò poteſt, Cravet. *in conſ. 279. Scripſi
aliàs num. 3. verſ. Præſuppoſito*; & fuit reſolutum in
Rota, ut refert Lancellott. *de Attentat. par. 2. cap.
4. in præfat. num. 493.*

11 In gloſſa ultima nota confirmationem eſſe
in duplici differentia. Alia eſt, quæ concedi-
tur ex certa ſcientia, & cum cauſæ cognitio-
ne, veluti, cùm totum negocium fuit Papæ re-
ſervatum, & ipſe nulla conditione adjecta ſim-
pliciter confirmat; tunc enim intelligitur con-
firmare ex certa ſcientia, ut hic firmat gloſſ.
noſtra poſt medium *verſ. Et hoc intelligitur*
12 Abb. antiq. *numer. 3.* & Abb. Sicul. *num. 6. verſ.
& dicitur ex certa ſcientia*, & idem eſt ſi in
litteris inſeratur tenor rei confirmatæ, cap.
Venerabilis, infra eodem. Rot. *in Recentior. de-
ciſ. 157. num. 8. part. 6.* quo caſu dicitur con-
firmatio in forma ſpecifica, ut per Rotam
deciſ. 222. numer. 12. & 13. part. 7. Recent. &
13 ubi fuit expreſſa ſubſtantia rei, confirmatio
probat abſque eo, quod doceatur de confir-
mato, ut decidit Rota *deciſ. 36. num. 1. & ſe-
quen. part. 2. diverſ.* & *deciſ. 226. numer. 22. par.
7. Recent.* Et talis confirmatio habet tres effe-
ctus, quos notat gloſſ. in cap. *Cum acceſſiſſent,
in ver. Confirmatum, ſupra de Conſtitut.* &
fuſiùs proſequitur Abb. *hic num. 6. & 7.* Sed
14 quod pertinet ad textum noſtrum, hæc confir-
matio ligat manus judicis, quominus poſſit
cognoſcere de quæſtione exorta ſuper re con-
firmata, ſine mandato Papæ, ut hic eſt ca-
15 ſus in fine: & ita intelligi debet Vincentius
hic allegatus in gloſſa *ultima*, niſi tamen con-
firmatio eſſet ſubreptitia, puta, quia fuit ob-
tenta ſuper re litigioſa non facta mentione de
lite, vel alio modo peccat in ſubreptione;
16 tunc enim quamvis judex inferior non poſſit
cognoſcere de quæſtione orta, an ipſa confir-
matio valeat, necne, ſecundum opinionem
Laurentij, quam dicit veram Bernardus *hic
in ultim. gloſſ. ante medium, verſ. Et Lauren-
tius dicit*: & tacitè approbavit Tridentina
Synodus in *cap. 14. ſeſſ. 24.* ut dicam infra,
num. 26. tamen non impeditur cognoſcere
de re confirmata, quia ſi certum eſſet confir-
mationem fuiſſe obtentam per falſi ſuggeſtio-
nem, impetratio non valeret, ut cap. *proxim.
infra eodem*: & probatur hic in prima parte
textus, & fuit opinio Tancredi, quam hic
ſequitur gloſſ. *ultim. in fine*, & Rota *deciſ. 351.*
17 *num. 14. part. 6. Recentior.* Ad hoc tamen re-
quiritur, ut notoriè conſtet de vitio ſubreptio-
nis, puta ex partis confeſſione, vel ex tenore
ipſius Bullæ, ſecundum Innocent. in cap. *ſequent.
in fine*, & Abb. *num. 8. verſ. Et hoc intellige*, & vide
quod legitur, & notatur in cap. *Cum veniſſent, ſu-
pra de Iudic.*

18 Alia eſt confirmatio, quæ conceditur in for-
ma communi, videlicet adjecta conditione,
ſi juſtè, canonicè, aut providè factum ſit,
vel

vel alia conſimili , ut per Abb. *hic num. 6. verſ.*
Et dicitur , quæ hodie in confirmationibus
ſtatutorum , & privilegiorum ex ſtylo conſue-
vit exprimi per illam clauſulam , *Dummodo*
ſacris Canonibus , Tridentini Concilij Decretis , &
Conſtitutionibus Apoſtolicis non adverſentur : &
19 talis confirmatio , ſeu innovatio nihil novi juris
tribuit juribus hic allegatis in gloſ. 2. eamque
parum , aut nihil valere aſſerunt hic gloſſ. *ult.*
Abb. Antiq. *num. 2. verſ. Aut non apponitur.*
Bald. *num. 2.* Abb. Sicul. *num. 6.* & paſſim alii.
20 Caſſador. *deciſion. unic. hoc titul.* Rota *deciſ. 84.*
numer. 8. part. 7. Recent. Unde per hujuſmodi
confirmationem non præcluditur via judici
ordinario cognoſcendi de validitate juris con-
firmati , cap. *Bona , infra eod.* & c. *Quia diver-*
ſitatem , de conceſſ. præben. & in hoc conve-
niunt omnes : & eſt ratio ſecundum glo. 2. quia
Summus Pontifex cenſetur hæc facere ſine ali-
cujus præjudicio , ut patet in juribus præallega-
tis : & in c. *final.* ubi gloſſ. *un. infra eod.* Bald.
hic num. 10. Rota *deciſ. 356. num. 19. part. 6. Re-*
21 *cent.* Cæterum etſi judex , ut prædixi , non im-
pediatur cognoſcere de validitate juris confir-
mati , tamen ſi quæſtio ſit an confirmatio ipſa
obtenta ſine cauſæ cognitione ſit vera , vel fal-
ſa , ſolus Papa cognoſcit , ut poſt Innoc. firmat
Bald. *hic num. 5.*
22 Sed dices , Ad quid ergo prodeſt talis impe-
tratio ? Reſpondeo cum gloſſ. 2. & Abb. *num. 6.*
parum prodeſſe , & impetrationem fieri ad cau-
telam , ne videatur ſine ſcientia Papæ proceſ-
ſiſſe , & ad hoc ut ob illius reverentiam magis
23 timeatur , arg. c. *Quamquam , 23. diſt.* Adde
tu alium effectum valde notabilem hujus con-
firmationis , vel privilegii ſub communi for-
ma , quem tangit Abb. Antiq. *hic num. 2. verſ. Sed*
dic , & in c. *Dudum , num. 2. verſ. Et eſt nota dignum,*
infr. de decim. quia ſcilicet dant cauſam , & titulum
legitimum præſcribendi : ad hoc c. *Cum perſonæ , §.*
Quod ſi tales , de privil. lib. 6.
24 QUÆRO , poſita deciſione S. Congrega-
tionis Concilij , qua declaratum fuit , concordias
à Sede Apoſtolica confirmatas non eſſe ſublatas
25 decreto Conc. Trident *c. 6. ſeſſ. 25.* An hujuſmodi
deciſio vendicet ſibi locum in confirmationibus
tantùm , quæ emanarunt ex certa ſcientia , & cum
cauſæ cognitione ; an vero etiam in confirmatio-
nibus in forma communi.
26 Confirmationes Apoſtolicæ ex certa ſcien-
tia emanatæ nullo caſu per Conc. Trid. videntur
ſublatæ : obſervandum eſt enim de confirma-
tionibus Apoſtolicis expreſſam mentionem ha-
beri dumtaxat in *cap. 4. ſeſſ. 24.* ubi ſolum tribui-
tur facultas Ordinariis tanquam Sedis Apo-
ſtolicæ Delegatis cognoſcendi de earum ſub-
reptione , & obreptione , & intentionis defectu ;
quæ facultas aliis Epiſcopis non competebat ,
in cap. *prox. infra eod.* & dictum eſt ſupr. *num. 16.*
& 21. Quippe Patres Concilii pro debita reve-
rentia de proviſionibus Apoſtolicis judicari no-
luerunt , niſi maturè , & Apoſtolica authoritate ,
quæ reverentia in plurimis ejuſdem Concilii de-
cretis elucet.
27 Pro ſolutione dubii præmittendum videtur ,
hanc diſtinctionem Confirmationum eſſe lega-
lem , ut patet in c. *Quia diverſitatem de con-*
ceſſ. præben. & in cap. *Illa , ne Sed. vacan.* qui-
bus in locis fit expreſſa mentio de confirmatio-
nibus in forma communi ad differentiam alia-
rum , quæ emanant ex certa ſcientia , & cum
cauſæ cognitione. Item eſſe realem , & diver-
ſos inter ſe effectus producere , ut per gloſſ. *in*
dictis iuribus , & in cap. *Paſtoralis , §. Præterea de*
Offic. deleg. Hoſt. *in ſumma de confirm. util. vel inut.*
Caſſador. *deciſ. un. eod. tit.* & patet ex dictis *ſupra*
num. 11. & 18.
28 Præmittendum ſecundo ad diſcernendas in-
vicem has confirmationes , tradi à Doctoribus ,
& gloſſis regulas ; nec eſſe tutum dicere illas
eſſe in forma communi , in quibus appoſi-
ta eſt clauſula , *ſicut ſine pravitate* , vel *ſicut iuſtè*
poſſides , ut dicebat Abb. Antiq. *hic num. 2.* quia
hæc verba poſſunt ſumi conditionaliter , & cau-
ſaliter , ut notat alter Abb. in cap. *Venerabilis* ,
& in cap. *Examinata , in fin. infra eodem.* Quem-
29 admodum neque omnes , in quibus ponitur
clauſula , *ex certa ſcientia* , negant eſſe in forma
communi , ut per eumdem Abb. & apertiùs Pa-
riſ. *conſ. 19. numer. 12. volum.* 1. poſt Aretin.
30 *conſ.* 15. Nam duo copulativè requiruntur , ut
confirmatio Apoſtolica ſuos producat effectus ,
nempe ut fiat ex certa ſcientia , & cum cauſæ
cognitione vocatis partibus , ut plenè per Ro-
tam *deciſ. 166. numer. 45. 8. & 14. par. 5. Recent.*
Denique præmittendum , quantum attinet ad
propoſitam quæſtionem , confirmationes in for-
ma communi illas intelligi , quæ novum jus tri-
buunt , nec firmant ea , quæ aliàs ſunt ex ſe in-
valida , juxta communes traditiones , & conſtat
ex dictis ſupra *num. 19.*
His præmiſſis ad propoſitam quæſtionem
reſpondetur , has confirmationes in forma com-
muni cenſeri ſublatas , ſive afficiant concordias
ſive ſtatuta , ſeu alia , quæ per Conc. Trident. ex-
preſsè tolluntur tam in *c. 4. ſeſſ. 6.* quàm alibi.
31 Probatur primò juramentum eſt fortiùs vin-
culum , quàm confirmatio in forma communi ;
ſiquidem illud firmat actum invalidum. Arch.
Sacramenta puber. C. ſi adverſ. vendit. Pariſ. *conſil. 33.*
num. 24. lib. 1. poſt gloſ. & Doctores hic , & in c. *di-*
lecta infra eod. At Concilium tollit vinculum jura-
menti , non obſtante , quod præſupponat aliud
vinculum præcedens , ſive ſit ſtatutum , ſive con-
cordia , ſuper qua interponitur. Ergo etiam con-
firmationem in forma communi.
32 Secundò Concilium ſecundum declaratio-
nem Sac. Congregationis præſervat illas con-
cordias , quæ alioqui reales ſunt , & aptæ liga-
re ſucceſſores , aliàs præſervatio nulla eſſet ea-
rum concordiarum , quæ perſonales ſunt , &
obligant tantùm auctores , ſecundum ea , quæ le-
guntur , & notantur in cap. *Veniens ſupra de tranſ-*
act. At ſolæ confirmationes emanatæ ex certa
ſcientia reddunt concordias reales , ut obligent
Succeſſores d. cap. *Veniens* , ubi expreſsè Inno-
cen. Rota *deciſ. 2. de confirm. util. vel inutil. in addit.*
in novis. Ergo &c.
33 Tertiò illa interpretatio facienda eſt , quæ
proximior eſt menti ſtatuentis , & per quam
omnia conciliantur , & vitiantur abſurda. Talis
autem eſt hæc , quæ non ſolum ſequitur inten-
tionem confirmantis Papæ , qui per confirmatio-
nes in forma communi non intendit præjudicare
Ordinariis , cap. *final. infra eod.* cap. *Ex parte de Con-*
ſtitut. c. *Dudum §. final. de decim.* & dictum eſt ſupra
num. 20.

num. 20. Sed deſervit etiam menti Patrum in Concilio, qui voluerunt tolli funditus omnia obſtacula impedientia Capitulorum viſitationes, ſcientes rara eſſe Capitula, quæ non poſſent juvari hujuſmodi confirmationibus in forma communi, ut ex inſpectione actorum ejuſdem Concilii
34 planè colligitur. Nec diſcrepat à ſententia S. Congregationis, quæ difficilè deſcendit in hanc partē, per quam confirmationes Apoſtolicæ præſervantur, ex rationibus, & effectibus militantibus dumtaxat in confirmationibus ex certa ſcientia.

Accedit, quod gloſ. *antepenult.* in Clem. *Dudum de ſepult.* propter quam primum Rota, deinde Sac. Congregatio mota fuit, loquitur in pacto ex ſententia confirmata ex certa ſcientia, ut ex lectura, & iis, quæ Doctores ibidem dicunt, facilè deducitur, Bellam. *deciſ.* 534. Quare in eiſdem terminis tum deciſionis Rotæ; tum Sac. Congregationis declaratio erit intelligenda ad tex. in l. 1. & ibi Bart. *in princ. ff. de coniug. cum emancip. liber.* cum ſimilib. ut dixi in c. *Quoniam, num.* 23. *ſupra de conſtitut.* ſi ſola ratio duplicis vinculi talem declarationem perſuaſiſſet, eadem ratione intelligi deberent præſervatæ illæ concordiæ, quæ juramento vallatæ, & inſuper ſententiis eſſent confirmatæ; quia triplex funiculus difficiliùs rumpitur, c. 1. *de treug. & pac.* quod tamen alienum eſt à ſententia tum Rotæ, tum Sac. Congregationis.

35 Ad hæc verba declarationis debent accipi in potentiori ſignificatu, l. 1. *ff. Si ager vect. vel emph. pet.* Ideoque in dubio appellatione confirmationis intelligitur illa, quæ fit ex certa ſcientia. Jo. Andr. in c. *penult. in fin.* Abb. in c. *Examinata n.* 5. *verſ. Conclude infra eod.* per tex. in c. *Inter dilectos, de fid. inſtr.* & in c. *Conſtitutus*, juncta gloſ. *in verſ. Confirmavit, de religioſ. domib.* Ergo declaratio Sac. Congregationis non eſt intelligenda de ea, quæ fit in forma communi.

36 Quod verò dicitur Concilium tollere concordias, quæ ſuos tantùm ligent auctores, *c.* 4. *ſeſſ.* 6. & *c.* 6. *ſeſſ.* 25. directè adverſatur diſpoſitioni Concilij, quod imò præſervat concordias quoad hunc effectum, ut ſuos obligent auctores procederet propoſitio, quando Concilium loqueretur modo indicativo, quæ ſuos tantum ligant auctores. Cæterum cùm loquatur modo imperativo, quæ ſuos tantum ligent auctores oſtendit verba hæc accipienda eſſe non demonſtrativè, ſed potiùs limitativè, quaſi Concilium derogando omnibus concordiis, etiam illis, quæ aptæ erant ligare Succeſſores, reſtringat obligationem ad earum auctores dumtaxat, & ſecundum hunc intellectum textus inducitur ad probandum ſublatas eſſe; vel ſaltem modificatas concordias confirmatas etiam ex certa ſcientia; aliàs enim ſuperflua videri poſſet derogatio Concilij: Siquidem omnes aliæ concordiæ, præter has confirmatas ex certa ſcientia, ſunt perſonales, c. *Veniens de tranſact.* Poſtremò Concilium intelligendum de vinculo Confirmationis valido, quod ſit ſimile aliis expreſſis in Concilio, quæ fiunt cum matura conſideratione. Unde ſequitur ut ſit intelligendum potius de vinculo Confirmationis ex certa ſcientia, quod eſt validius, & fit cum majori deliberatione: Confirmatio enim in forma communi ex ſe debile vinculum eſt, imò nec vinculum, quia non vincit, nec fit ad vinciendum, ſed ut magis timeatur ob reverentiam Sedis Apoſtolicæ, ut ſuſiùs dictum eſt ſupra, *num.* 19. & 22.

37 Et hanc ſententiam in fortioribus terminis olim probavit Sac. Congregatio Concilij: nam propoſito dubio, An decreto c. 6. *ſeſſ.* 25. intelligatur derogatum concordiæ confirmatæ à Papa in forma communi, ſi ſimul cum ea concurrat immemorabilis conſuetudo: *Sac.* Congregatio cenſuit intelligi derogatum.

38 Porrò cum Rota decidiſſet in una Salamantina juriſdictionis *cap.* 9. *ſeſſ.* 24. & *cap.* 10. *ſeſſ.* 23. loquentia de viſitatione, & conceſſione dimiſſoriarum, non ſuſtuliſſe conſuetudines à Sede Apoſtolica confirmatas, Sac. Congregatio die 12. Januarij 1581. cenſuit deciſionem Rotæ revocandam per ipſammet Rotam, tanquam decretis Concilij non congruentem, & permanendum in decretis aliàs ab hac S. Congregatione in hujuſmodi materia editis, rationibus adductis in duobus votis: & id ſignificandum Rotæ Auditori, coram quo cauſa pendet in tertia inſtantia. Sed priùs omnia referenda S. D. N. ſi Sanctitas ſua id fieri probaverit.

Die 16. Januarii 1581. in Conſiſtorio Sanctiſſimus reſpondit audiendum Epiſcopum: & inſtitit propter duplex vinculum.

Hanc deciſionem videtur ſequuta Rota coram Finetto in una Palentina in qua quærebatur, an Archidiaconus de Cavore poſſet viſitare in territorio ſui Archidiaconatus non ſervata forma decreti Concilij; & Epiſcopum viſitantem impedire: & Rota ſenſit non poſſe niſi ſervata forma, non obſtante vinculo ſimplici, ſcilicet conſuetudinis, ſententiarum Rotalium, & Confirmationis Apoſtolicæ.

Explicit Commentarius in Librum ſecundum Decretalium.

ANT 2.316.647

Digitized by Google

XV F. 3.

D 37.